

K $\frac{230.702}{3}$

გაბრიელ ურბნის-მკვლევანი
სიბუხის ქრესტიანობა

II

საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკა

ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონა

შეადგინა
კლ. ლ. ო ნ თ შ ა

||

6 — 3

499.962.1(038)

4Г(03)
499.962.1—3
№ 737

© გამომცემლობა „განათლება“. 1975.

Е $\frac{70105 - 002}{M - 602(08)75}$ 205 - 74

სკეპ-2000
შემოწმებულია

საქართველოს
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

წინასიტყვა

წინამდებარე II ტომით მთავრდება „ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონის“ ორტომეულის გამოცემა.

„სიტყვის კონის“ I ტომს საზოგადოებრიობა ინტერესით შესვლა. იმასთან ერთად, რომ პრესაში დაიბეჭდა რეცენზიები, ავტორმა პირადადაც მიიღო ბევრი სპეციალისტისა და სალხური სიტყვის მეოხის გულთბილი წერილები, რომლებშიც გამოთქმულია საგულისხმო შენიშვნები, მოწოდებულია ახალი ლექსიკური მასალა და დამატებითი ინფორმაცია ცალკე სიტყვების განსხვავებულ მნიშვნელობათა შესახებ ამა თუ იმ კუთხეში.

რეცენზიებისა და წერილების ავტორებს ნაშრომის ასე დაფასებისა და შენიშვნებისათვის გულითად მადლობას მოვახსენებ.

„სიტყვის კონის“ მეორე გამოცემისას მათი შენიშვნები მასალითურთ პატივისცემით იქნება გამოყენებული. ცოტა რამის გათვალისწინება (კერძოდ, ი. შილაკაძის, მ. ალაკაძის, ნ. აგიაშვილის, ი. თავგაძის მიერ მოწოდებული ცნობების ნაწილისა) II ტომშიაც მოხერხდა.

ერთი რეცენზენტი მოითხოვს იმის განმარტებას, „სიტყვის კონა“ დაიჭერს თუ არა პირველი წყაროს ადგილს, ან როგორ უნდა გამოიყენოს იგი სპეციალისტმა. ახალი ლექსიკონი, ბუნებრივია, პირველ წყაროს ვერ შეცვლის, წყარო მუდამ წყაროდ დარჩება და საკუთრივ ლექსიკის სპეციალისტმა თავდაპირველად სწორედ მას უნდა მიმართოს. ასევე, „სიტყვის კონა“ ვერ შეცვლის არსებულ დიალექტურ ლექსიკონებს, რომლებიც სხვადასხვა დროს სხვადასხვა მიზნითაა გამოცემული. მათ გარკვეული როლი შეასრულეს და მომავალშიაც წარმატებით შეძლებენ საზოგადოების სამსახურს. წინამდებარე შრომაც სხვა კოლექციებთან ერთად სწორედ ხსენებულ წყაროებს ეყრდნობა, მაგრამ რევიონალური ლექსიკონებიდან დიდად განსხვავდება. „სიტყვის კონა“, პირველი ცდა ქართული მცირე დიალექტური ლექსიკონის შედგენისა, უწინარეს ყოვლისა, საცნობო ხასიათისაა, თვალწინ წარმოგვიდგენს ჩვენი ენის დაფარულ საუნჯეს და ამით ბევრ წყაროზე ადგილობრივ სიტყვას გზას უკაფავს სალიტერატურო ენისაკენ; მეორე მხრით, გვაჩვენებს წყაროებს, საიდანაც შესაძლებელია ამ სიტყვების სემანტიკის გაცნობა. ბოლოს, თავმოყრილი მასალა მკითხველს ეხმარება ჩვენს მსატრულ ლიტერატურაში დამოწმებული მრავალი კუთხური სიტყვის სწორად გაგებაში, რამდენადაც აქ აღბეჭდილია ვეჟა-ფშაველას, ალ. ყაზბეგის, ე. ნინოშვილის, დ. კლდიაშვილის, ს. მგალობლიშვილის, თ. რაზვიკაშვილის, ბაჩანასა და სხვ. თხზულებებში ნახმარი ადგილობრივ სიტყვა-გამოთქმათა ძირითადი ნაწილი. ამიტომ „სიტყვის კონას“ თეორიულ მნიშვნელობასთან ერთად პრაქტიკული გამოყენებაც აქვს, ის სპეციალისტებსაც გამოადგება და მკითხველთა ფართო წრესაც.

ორტომეულში წარმოდგენილია ქართული ენის დიალექტურ ერთეულთა ლექსიკის ნიმუშები წყაროთა ზუსტი ჩვენებითურთ და მასალაც ამ პრინციპის შესაბამისადაა გაწყო-

ბილი. ავტორი იცავს ერთ წესს, მაგრამ ის ერთადერთი არ არის. ავტორის არჩევანი უნდა, მაგრამ კილო-თქმათა ლექსიკონი სხვა პრინციპითაც შეიძლება შედგეს. მიზანი განმარტობის ბეზს შედგეს. დიდმა საბამ, კერძოდ, დიალექტურ სიტყვათა ნაწილი განმარტებით ლექსიკონში შეიტანა. შემდეგ ამ ტრადიციის ერთგული დარჩნენ ნიკო და დავით ჩუბინაშვილებიც. კუთხურ სიტყვათა მოზრდილ ფონდს ადგილი ეთმობა ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის რეატიმულშიც. ჟერსნობით ერთიანი ქართული დიალექტური ლექსიკონი არ მოგვეპოვება და ამიტომ წინასწარ ასაწონ-დასაწონია, დასადგენია, თუ ამისთანა ნაშრომში მასალის რა პრინციპით გაწყობა იქნება უმჯობესი. სპეციალისტებს ამაზეც დასჭირდებათ ესჯელობა.

მცირე მოცულობის გამო „სიტყვის კონაში“ ერთნაირი სისრულით ვერ აისახა ცალკე კილო-თქმათა ლექსიკური საგანძური. მასში ყველა დიალექტური სიტყვა და მათი სინონიმური ვარიანტი რომ შეტანილიყო, ერთი და ორი კი არა, რამდენიმე ტომი დაგჭირდებოდა. ამ გარემოების გამო მასალა აქ მეტად შეკუმშულად, შერჩევითაა გათვალისწინებული. შერჩევისას კი (ეთქვით, რატომ, სახელდობრ, მხოლოდ წარმოდგენილ სიტყვას მიეცა უპირატესობა და არა მეორეს!), რაღა თქმა უნდა, ერთი, ყველასათვის მისაღები, კრიტერიუმის დაცვა ვერ მოხერხდა, რასაც რეცენზენტებთან ერთად ავტორიც გულისტკივილით აღნიშნავს. მაგრამ მთავარი გაკეთებულია: აღდგენილია ცალკე სიტყვათა პირველი წყაროები და საერთოდ წყაროთა ჩვენებაში დაცულია წესრიგი, გასწორებულია სხვა ლექსიკონებში დაშვებული დასანანი შეუსაბამობანი.

„სიტყვის კონას“, როგორც I ტომის წინასიტყვაობაშიაც ითქვა, სისრულის პრეტენზია არა აქვს, და რამდენადაც იგი კილო-თქმათა მცირე, საცნობო სიტყვარია, ისეთ მოთხოვნას ვერ წაუყენებთ, რასაც სრულ დიალექტურ ლექსიკონებს უყენებენ ხოლმე. „სიტყვის კონა“ სტუდენტებთან მრავალი წლის მუშაობის შედეგად შეიქმნა როგორც ერთგვარი თანასახელმძღვანელო და ამ როლს ის, გჯერა, წარმატებით შეასრულებს. რაც შეეხება სრულ ქართულ დიალექტურ ლექსიკონს, მისი შედგენა-გამოცემა მომავლის საშური საქმეა.

II ტომი იცემა იმავე გვემითა და სისტემით, როგორც I ტომი დაიბეჭდა. ტექნიკური მიზეზების გამო, ყველა სპეციფიკური ასო-ნიშნის დაცვა ვერც ამ წიგნში მოხერხდა. ამ ტომშიაც შეტანილი თურქულ-არაბული წარმომავლობის სიტყვები მთლიანად შემოწმებულია აკად. ს. ჯიქიას მიერ, რისთვისაც მას გულითად მადლობას მოვასხენებ.

ს. ლ.

12. VII. 1974 წ.

6

- ნა** (მეხს.) შემოკლ. უნდა. „რა ნა ქნას კაცმა“; „ხმა არ ნა გაიღო“ (ი. მაისურ.).
- ნაალ-**ი (ქართლ., ქიზიყ.) დიდი ლეიბი; ლეიბი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 608).
- ნაალაგევი** (ქართლ.) ვინმეს ნადგომი ან ნაწყოფი ადგილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ნაადვილვევი, ადგილად ნაწყოფი. „ისე დაღეწა, რომა ნა ალ აგევი აღარ გაუშვა“ (ა. ლლ., ქართლ., 287).
- ნაას-**ი (ფშ.) ნაასალი, მეასელი (ვაჟა, IV, ა. შან.).
- ნაბაგ-**ი (ფშ.) ნ. ნაბაგური.
- ნაბაგური-**ი (მოხ., მთიულ.) ბაგაში ნარჩენი თივა, ჩალა და მისთ. (ო. ქაჯ.; ლ. კაიშ.).
- ნაბადა** (ქართლ., მოხ., ქიზიყ.) მთისბარისპირა, მცენარეა (ა. მაყ.); ცხვარა. ნ. ცხორი, კაქა, ვაცები (ა. მაყ.); ვაშლის ჯიშია ერთგვარი (ს. მენთეშ.).
- ნაბათ** (ინგილ.) რიგი, ჯერი, დრო (დიალექტ., 621). არაბ. navbat.
- ნაბანგლევი** (ქიზიყ.) ძველმანი, ნაცვამი ტანისამოსი. „წვირილშიელი ნაბანგლევით გამოვზარდე, ახალი არა მიღირსებია რა“ (ს. მენთეშ.).
- ნაბარ-**ი (თუშ.) შემის ტვირთი, რასაც კაცი წამოიკიდებს (თ. უთურგ.); სვილის, ჩალის რამდენიმე კონა ერთად შეკრული (პ. ხუბ.).
- ნაბარებ-**ი (გურ.) 1. მოჯამაგირე ქალი; 2. მობარებული, მოსესხებული (ა. ლლ.).
- ნაბარევი** (მთიულ.) 1. ბარიდან მთაში დაბრუნებული დაავადებული საქონელი; 2. დასიციხული კაცი. „ნაბარევი ხარ, დოს ნუ დაღევ“ (ლ. კაიშ.).
- ნაბარკლ-**ი **მატყლ-**ი (მთიულ.) უვარგისი, ცხერის ბარკლების ანაპარსი მატყლი (ლ. კაიშ.).
- ნაბახურალ-**ი (მთიულ.) ნაქეიფარი კაცი მეორე დღეს (ლ. კაიშ.).
- ნაბდურებ-**ი (მთიულ.) ძირზე ტყავამოკრული ნაბდის წინდები, ჩექმები (ლ. კაიშ.).
- ნაბდღვრიალ-**ი (ქართლ.) ბერტყვის ანადენი (გ. შატბერ., 81).
- ნაბერძალ-**ი (ლენჩხ.) ლობიოს ჩენჩო (მ. ალაგ., 1).
- ნაბერძალ-**ი (ხევსურ.) დახეული ტანსაცმელი (ა. ჭინჭარ., 261).
- ნაბერწალ-**ი (მთიულ.) ბერწი ძროხა, რომელიც მეორე წელსაც არ მოიგებს. რამდენ წელსაც არ მოიგებს, იმდენი წლის ნაბერწალია (ლ. კაიშ.).
- ნაბეჩხარ-**ი (მოხ., ქიზიყ.) გამოფიტული მოუსვენარი მიწა. ნ. ნაოჩხარი (ო. ქაჯ.; ს. მენთეშ.).
- ნაბეჭ-**ი (ფშ.) ჩაბეჭილი, ბეჭით ჩაკეთებული. ნ. ბეჭი (ვაჟა, IV, ა. შან.); გულიანად გაკეთებული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

- ნაბეჩხარ-ი** (მობ.). ნ. ნაბეჩხარი.
- ნაბილარ-ი**, **ნამბილარ-ი** (ლექს.) დამუშავებული მიწა, ნასიმინდარი, რომელზედაც პურეულს თესავენ (მ. ალავე, 2).
- ნაბიჭვარ-ი** (ლექს.) გადატ. ვაზის საკვირტე მუხლში ამონაყარი ზედმეტი ყლორტი; სიმინდის, პამიდორის ან ღომის უვარგისი ღერო დედა ღეროს ძირთან ამოსული. ნ. ბიჭა-ბეჭა (მ. ალავე, 2).
- ნაბლანდ-ი** (მთიულ.) მსხვილად ნაქსოვი (ლ. კაიშ.).
- ნაბოლოვარ-ი** (მთიულ.) საარაყე ქვაბიდან სულ ბოლოს გადმოსული ცუდი არაყი (ლ. კაიშ.).
- ნაბოლოვარა** (მთიულ.) უმცროსი შვილი, ბოლოლა (ლ. კაიშ.).
- ნაბოტარ-ი** (ფშ.) ნავლი დიდთა ცხოველთა (ი. ჭყონ.).
- ნაბოტარ-ი** (ფშ., ქიზიყ.) თხა დაუკოდავი (ი. ჭყონ.); დაკოდილი თხა (ს. მენთეშ.).
- ნაბოშარი** (ქიზიყ.) სხვადასხვა ჯიშის (მაგ., ქართულისა და უცხოური ჯიშის) შენაჯვარდინები საქონელი (უფრო ღორზე იტყვიან); გადატ. უჯიშო, უხეირო (ს. მენთეშ.).
- ნაბუარ-ი** (ქიზიყ., იმერ., მობ.) მცირე მტვერი, სწრაფი საქმიანობისაგან ადენილი (ს. მენთეშ.); მტვერი; **ნაბუარ-ი** აადინა მტვერი აადინა (ვ. ბერ.); მატყლის ჩეჩვით გამოწვეული მტვერი (ო. ქაჯ.).
- ნაბუგალ-ი** (მთიულ.) თივის წვრილი ნარჩენები, ნაბაგური (ლ. კაიშ.).
- ნაბუერ-ი** (თუშ.) სასაბლე ძაფის ძახვის დროს ჩიხრბის (ნ.) ტრიალის შედეგად მტვრის ადენა (პ. ხუბ.).
- ნაბუთა** (ინგილ.) ნაბოლარა, პატარა (მ. ჯან.).
- ნაბურავ-ი** (გურ., ზ. აქარ.) სახურავი ისლით დახურული სახლისა. „ქალი რომ დიერწმუნებია, სახლის ნაბურავი დანაპაწი ისრიც (ნ.) ჩამიედლიტა“ (ა. ლ., გურ.); სახურავი. „წაგვიდევ ნაბურავში ცეხს“ (ს. ჟღ.; შ. ნოქარ.).
- ნაბურძლანა** (იმერ.). ნ. ბუძუნძლო.
- ნაბურჯლალ-ი** (მთიულ.) ღუმელიდან გარეთ გამოცვენილი ნაპერწყალი, ნაკვერჩხალი (ლ. კაიშ.).
- ნაბუქ-ი** (თუშ.) ნაბუქარი; ნაბქერი, ქარისაგან მოგროვილი თოვლი (ი. ბუქურ., 134). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ნაბჯ-ი** (ლექს., რაქ.) რამდენიმე ხელეული (მუჭი) ნამკალი ერთად (დიალექტ., 678).
- ნაბჯა** (ხევსურ., ქართლ.) ნამკლით მომკილ ყანაში დარჩენილი ძირები, ნაწვერალი. ნ. ლაბჯა (ა. ჭინჭარ., 202).
- ნაბჯვა, მონაბჯვა** (ლექს.) რამდენიმე ნაბჯის დადება ულოზე შესაყრავად (დიალექტ., 678).
- ნაგაბარი** (ხევსურ.) ნაგლეჯი, ნაფლეთი. ნ. ნათოზი (ა. შან.); საქონლის საკვების ნარჩენები ან საერთოდ რისამე ნაგლეჯ-ნამუსრევი. „მაგას რო დეხკრა ბუჩაი, დაუნაგაბრას ტანიო, მაგის დედა-დათ რა უყვა— დიაცხყავ აბაღზალიო“ (ა. ჭინჭარ., 286).
- ნაგაზ-ი** (აქარ.) სალანძღავი სიტყვაა — ნაშიერი; ჩე მ-ი ნაგაზ-ი ჩემი ნაშიერი (შ. ნიქარ.).
- ნაგალ-ი** (ფშ.) წყლისაგან გაცეკოილი კლდე, დაგლილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 134, 1900; ი. ჭყონ.).
- ნაგალ-ი** (ფშ.) ნათელი, ე. ი. რომელიც თელეს (ვაჟა, 1, 1946, ა. შან.).
- ნაგალ-ი** (მობ.) ნატანჯი, ბევრი ჭირის მნახველი; გამობრძმედილი. ნ. გლა (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.; ო. ქაჯ.).
- ნაგალ-ი** (ქიზიყ.) ჩალაბულა, ნალეწი ნამჯა, ნალეწი შამბი და მისთ. (ს. მენთეშ.).
- ნაგალ-ი** (თიან.) ვახურებულო რკინის ფერფლი (ქეგლ.).

- ნაგალა (ფშ.) პატარა ტანისა, სუსტი, ჩია (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ნაგალნუგალ-ი (ქიზიყ.). ნ. ნაგალი⁴
- ნაგანძარ-ი (ზ. აქარ.) ოხერი, ნაოხარი, ტილი (შ. ნიჟარ.).
- ნაგარ-ი (თუშ.) ოდნავ შესამჩნევი ნაკვალევი თოვლზე (თ. უთურგ.).
- ნაგახტან (ინგილ.) უეცრად, უცებ (დიალექტ., 621). სპ.-აზერბ. nagahdan.
- ნაგებ-ი (ხევსურ.) სახლი აშენებული. „შუალამისას იძახეს: „ჯუთას დაეცნეს ბანთაო“, „ნაგები ქურსიკაისა ცეცხლის მივიღებს ალსაო“ (ა. ჭინჭარ., 279).
- ნაგევი-ი (მოხ.) ნეხვი, ნაგევი (დიალექტ., 562)
- ნაგელარ-ი (ფშ.) გათელილი, გაქელილი. „თივა, მთიბლების ნათიბი, ირმების ნაგელარი ა“ (ი. ქეშიყ.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ნაგერა¹ (ოკრიბ.) ბიჟა-ბიჟა, ვაზის საკვირტე მუხლში ამონაყარი ზედმეტი ყლორტი; სიმინდის უვარგისი ღეროები — დედა ღეროს ძირთან ამოსული (მ. ალავე.).
- ნაგერა-ი² (გურ.) ანაგერაი, აღებულ ყანაში (სიმინდის მოსავლის აღების შემდეგ) დარჩენილი ჭირნახული, რომელსაც საგანგებოდ ეძებენ და აგროვებენ. ნ. ანაგერა, მონაკვერება, მონაგერება (გ. შარაშ.).
- ნაგერა³ (ლენხ.) ნარჩენი, უმცირესი ნაწილი (მ. ჩიქ.).
- ნაგერა⁴ (ლენხ.) ნაგელი კარისა, საძირკვლის ნაწილი კართან, ზღუდრბლი. ნ. კარნაგელა (მ. ალავე., 1).
- ნაგერალა-ი¹ (ქიზიყ., ზ. აქარ.) დაუთესავად, შარშანდელ ნათეს მიწაზე თავისით ამოსული მცენარეულობა (ს. მენთეშ.); წინაწელს ნათეს მიწაზე დაუთესავად ამოსული მცენარეულობა: კარტოფილი, გოგრა, კიტრი და სხვ. (შ. ნიჟარ.); დაუთესლად მოსული (საბა); მომკილს ნახნავზე მეორეს წელიწადს დაუთესავად მომკილი ჰური, ქერი და მისთ. (ნ. ჩუბ.); მომკილს ნახნავზე მეორედ მოსული ყანა დაუთესავად (დ. ჩუბ.).
- ნაგერალა-ი² (მოხ.) ფუჭი, უვარგისი მარცვალი ხორბლეულისა (დიალექტ., 562).
- ნაგერალა³ (იმერ.) სიმინდის, ღომისა და მისთ. მოჭრისა და აღების შემდეგ მინდორში ჩაბნეული და ხელით აკრეფილი ტარო, ღომის თავთავი, ნათავთი (ნ.) (ვ. ბერ.; ქველ).
- ნაგვარალა (ლენხ.) მცენარეა ბალახეული (მ. ჩიქ.).
- ნაგვეხა-ი (გურ.) დიდი ნატეხი მჟადის ან პურისა (გ. შარაშ.).
- ნაგვირალა (ლენხ.) გვირილა, ანაგვირილა, მცენარეა. ნ. ნაგვირალა (ა. მაყ.).
- ნაგზავ-ი (გუდამაყარ.) ნაგზური (დიალექტ., 573).
- ნაგლია (ქართლ.) ნამლევა, მოლეული (მ. მესხ.).
- ნაგორ-ი (ოკრიბ.) ღომის ყანის გასათოხნი ნაწილი (მ. ალავე.).
- ნაგრ-ი¹ (გურ.) მოყანების დროს კიდეებში გრძლად მიყრილი ნაფოცხი და ბუჩქნარ-ჩირგვები (გ. შარაშ.).
- ნაგრ-ი² (აქარ.) ჯავით, ეკალ-ბარდითა და ძეძვით დაფარული ადგილი (შ. ნიჟარ.).
- ნაგრამ-ი (გურ.) ნამრავლი, შთამომავალი. ნ. მონაგრამება (გ. შარაშ.).
- ნაგრვა (ლენხ.) შეშინება (მ. ჩიქ.).
- ნაგრილ-ი (ფშ., ქსნის ხეობ.) ჩრდილი (ი. ქეშიყ.; ვ. სომხიშვი.; ქველ).
- ნაგრობა (ქიზიყ.) შეძენა, მორეწვა. „დღე და ღამე ვდგევარ და სახლითინ ვნაგრობ, ძილი არ ვიცი და დასვენება“ (ს. მენთეშ.).
- ნაგულ-ი¹ (ქიზიყ.) ხარვეზი, კვლებს შუა დარჩენილი მოუხნავი მიწა (ს. მენთეშ.).
- ნაგულ-ი, ნაგულა² (ფშ., იმერ., ქიზიყ., ხევსურ., მთიულ., გუდამაყარ., ზ. აქარ.) საჩეჩლის კბილებში დარჩენილი უვარგისი მატყლი (თ. რაზიყ.,

- „ივერია“, № 134, 1900; ი. ჭყონ.; ს. მენთეშ.; ა. ჭინჭარ., 254; ა. ბექ., 225; შ. ნიჭარ.; დილექტ., 608; ლ. კაიშ.).
- ნაგულა/ე-ი³** (გურ.) სიმინდის ტაროს მარცვალგაცილილი გული (ს. ჟღ.).
- ნად-ი** (გურ.) მამითადი, შეყრილი მუშაკნი (ე. ნინ., 1, თ. კიკვი); მუშაკნი შეყრილი (საბა); მუშაკობა მრავალთაგან, მამითადი (ნ. ჩუბ.); მუშაკობა მრავალთაგან, ზოგადი მუშაობა გლეხთაგან მიწისა, ვენახისა (დ. ჩუბ.); მუშებში, რომლებიც უსასყიდლოდ ეხმარებოდნენ ვისმე ყანაში, მამითადი (ქველ.).
- ნადგურ-ი** (რაქ.) ნადგომი (შ. ძიძ. 210).
- ნადედობ-ი** (ფშ., კახ.) დედობილი, დედად მოკიდებული (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 134, 1900; ი. ჭყონ.); გამზრდელი, არამშობელი დედა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ნადევარ-ი** (რაქ.) მომყოლი, ხბოს მოგების შემდეგ დაბადებული გარსი („კომუნისტი“, № 190, 1967).
- ნადივარ-ი** (ლუჩხ.) სახნავი ადგილი, სადაც დივა ეთესა (მ. ალაგ., 2).
- ნადირთაპატრონ-ი** (ფშ.) ნადირების მფარველად წარმოდგენილი ზღაპრული არსება ახალგაზრდა ქალის სახით (ვაჟა, 11, ა. შან.).
- ნადირთმხალა** (ხევსურ.) მაცენძალა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ნადისთავ-ი** (ზ. იმერ.) ბრიგადირი (მ. ალაგ., 3).
- ნადობ-ი** (ფშ., მთიულ., გუდამაყურ.) დობილი, დადმოკიდებული (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 134, 1900; ი. ჭყონ.; ე. ვირსალ.).
- ნადუბრ-ი** (ლუჩხ.) ნაკერი (მ. ჩიქ.).
- ნადუღალა** (მთიულ.) ნ. ნადუღარი.
- ნადუღარი-ი** (გურ.) ნადუღი, ხაჭო (ს. ჟღ.).
- ნავ-ი¹** (ფშ., ქიზიყ., ინგილ.) საწნეხელი, საწნახელი (ვაჟა, 11, ა. შან.; ს. მენთეშ.; ა. შან., ინგილ.).
- ნავ-ი²** (ქსნის ხეობ.) მთის დაქანებაზე ხევისავით გაჭრილი ღარი, რომელზედაც ხეებს (მორგებს) აცურებენ (ვ. სომხიშვი.).
- ნავ-ი³** (ლუჩხ.) კვერის თავი—წინა ნაწილი, ზევით წამოწეული პირი (მ. ალაგ., 2).
- ნავ-ი⁴** (მთიულ.) წისქვილში ხის ღარი, რომლითაც ხორბალი ხეიმირიდან იყურება (ლ. კაიშ.).
- ნავარ-ი** (რაქ.) ფიწლის ერთი მოდებით აღებული თივა (ჭიორა, მ. რეხვიაშვილი).
- ნავარზღობა** (მოხ.) წყალდიდობა: დიდი, კოკისპირული წვიმა (ო. ქაჯ.).
- ნავასკლევი-ი** (გურ.) ზევისაგან ჩავარდნილი ადგილი (ს. ჟღ.).
- ნავედრობა** (ზ. იმერ.) რელიგიური დღესასწაული, იხდიდნენ სოფ. ქალაში იენისში (მ. ალაგ., 3).
- ნაველა-ა** (მოხ.) წისქვილის ნაწილი, ყუთი, რომლითაც მარცვალი ხედება ქვის ხერგლში (ო. ქაჯ.).
- ნაველობ-ი** (ფშ.) ცელით თიბვისას ერთჯერად გატანილი სვის სიგანე (ი. ქეშიკ.).
- ნავლ-ი** (ფშ., მოხ., თიან., თუშ., ქიზიყ., ქსნის ხეობ.) ნაცარი, ფერფლი, დაკვლი (ვაჟა, I, II, ა. შან.; ო. ქაჯ.; ი. ბუქტურ., 134; თ. უთურგ.; დილექტ., 599; ს. მენთეშ.; ვ. სომხიშვი.).
- ნავლონ-ი** (რაქ.) ნაენები, დიდი ზარალი, ძალზე აოხრება რისამე (ვ. ბერ.).
- ნავროტ-ი** (ქართლ.) საძოვარი ზალახი (კირიონი).
- ნავულა** (გურ.) გაფშენილი ტარო სიმინდისა (ე. გვარ., 949).
- ნაზად-ი** (ფშ.) მზითევი, სამკაული. „ნადგა, მიიღო ნაზადი სახლიდგან მოყოლებული“ (ი. ქეშიკ.).
- ნაზარ-ი** (გურ.) ნაზარი, გაბზარული (გ. შარაშ.).
- ნაზარდა-ი** (გურ., იმერ.) ბურვავი, წამოზრდილი გოჭი (ე. ნინ., I, თ. კიკვი; ს. ჟღ.; ვ. ბერ.).

- ნაზარდულ-ი** (აქარ.) კორძი (ხეზე) (ი. მეგრ.).
- ნაზდ-ი** (ჩ. თუშ.) ძაფი ყველა სახისა (კ. შერლ., 267).
- ნაზერკნ-ი** (მთიულ.) ცუდად მოზელილი (ლ. კაიშ.).
- ნაზიკ-ი** (ფშ.) მორთული, მოკაზმული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.). სპ. nazik.
- ნაზირი** (ინგილ.) ნაძირალი (მ. ჯან., 124).
- ნაზლობ-ი** (ფშ., თუშ., ხევსურ.) ნაზეავები (ვაჟა, IV, ა შან.); მეწყერი (თ. უთურგ.); ნამზღვლევი, მონახეთქი მიწა (შ. ძიძ., ქრესტ.).
- ნაზმა** (მოხ.) ყანის ნიორი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ნაზოვარ-ი** (ფშ.) ადგილი, სადაც ზვავი ჩამოწოლილა და ამშრალა (თ. რაზიკ., „ივერია“, №134, 1900; ი. ჭყონ.).
- ნაზურგ-ი** (ქიზიყ.) ხნულის შუაგულში ორი ერთმანეთს მიწოლილი კვალი (ს. მენთეშ., დამ.).
- ნაზუქ-ი** (ქართლ., მოხ., ინგილ., თიან., ქიზიყ.) ნამცხვარია ერთგვარი, რძესა და ერბოში მოზელილი და კვრცხ-წასმული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.; დიალექტ., 621; 599; ს. მენთეშ.).
- ნაზღვლო** (მთიულ.) მეწყერი (ლ. კაიშ.).
- ნათავა-ი** (გურ.) პირველი; ნათავა-ი დეინო ახლად მოხდილი ქვევრიდან პირველად ამოდებული დეინო; ნათავა-ი ღომ-ი დამზადებული ღომის პირველი კერძი; აბრეშუმის ნათავა-ი პირველად ამოდებული მსხვილი, უხეში ძაფი. ნათავა-ი ხარისხით დაბალია (გ. შარაშ.).
- ნათავედ-ი** (ლუჩხ.) წინწანაჭარი, პირველადი, მავარი არაყი (მ. ჩიქ.).
- ნათავთ-ი** (კახ.) მომკის შემდეგ ყანაში ნარჩენი თავთავების მარცვალი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ნათალა-ი** (გურ.) ხილის ნაფცქვენი, დანით მოცლილი (გ. შარაშ.).
- ნათე** (თუშ.) ხატის მსახური (ს. მაკალ.).
- ნათევი-ი ცხვარ-ი** (მოხ.) მთაში ნაწყობი, მთაში გასუქებული ცხვარი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- ნათელბნელ-ი** (მესხ.) ბინდუნდი; რიყის არასრული სინათლე. „ადრია-ნათ, ნათელბნელზე გაუდექით გზას“ (ი. მაისურ.).
- ნათერძ-ი** (მთიულ.) კვლებს შორის დარჩენილი მოუხნავი მიწა. ნ. ხარვეზი (ლ. კაიშ.).
- ნათველა** (მთიულ.) შუბლზე თეთრლაქიანი ძროხა (ლ. კაიშ.).
- ნათვლა** (ხევსურ.) საკლავის დაკვლა, რომ ხატმა დანაშაული აპატიოს (დიალექტ., 555).
- ნათირალ-ი** (ფერეიდნ.) ნაირალი, ნატყვიარი, ნაისრალი; დაჭრილი (ა. ჩიქ.). სპ. tir 'ისარი'.
- ნათლისახელ-ი** (გურ.) ნამდვილი სახელი, დანათლული; კალენდრის სახელი (ა. ლ.).
- ნათლის დების თვე** (ლუჩხ.) იანვარი ძველებურად („კომუნისტი“, № 157, 1968).
- ნათოზ-ი, ნათოს-ი** (ხევსურ.) ნამსხვრევი, ნაფლეთი (ა. შან.); ქვის უმცირესი ნამუსრევი (ა. ჭინჭარ., 276).
- ნათოს-ი** (ფშ.) წყლისაგან გამოზიყული ხე (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 134, 1900; ი. ჭყონ.).
- ნათოზლ-ი** (ქართლ.) ყოფილი თოზლი, ერთი წლის შემდეგ დედალი ცხვარია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). თურქ. toklu.
- ნათრულ-ი** (გურ.) ნათლული (ა. ლ.).
- ნათქისელა-ი** (გურ.) პაწაწკინტელა ჩხირი, მაგ., კბილის საჩიჩქნად სახმარი (გ. შარაშ.).
- ნათქიფსელა-ი** (გურ.). ნ. ნათქისელაი.
- ნაიბ-ი** (იმერ.) ერთი ჯერი, ერთი გზობა, ერთი რიგი, ერთი თალია. „ერთი ნაიბი ქვეკონდა გავლილი, რო წამოგვეწია“ (ი. ჭავთ.); წყება, გზობა (ქ. ძოწ.).

- ნაკ-ი¹ (გურ.) ნაკლი: „მათ არ აქვევ ნაკი გულში“ (ა. ლ., გურ.).
- ნაკ-ი² (გულდამყარ., მთიულ., მოხ.) პატარა ტანის დაჩაგრული საქონელი (ლ. ლეონ.).
- ნაკ-ი³ (მთიულ.) მოუსავლიანი წელიწადი, მოუსავლიანობა: ნაკ-ი არის მოსავალი არაა (ლ. კაიშ.).
- ნაკ-ი ბატკანი (მთიულ.) უღლეო ბატკანი (ლ. კაიშ.).
- ნაკა (მთიულ.) სულ ბოლოს გამოჩეკილი წიწილა (ლ. კაიშ.).
- ნაკადი (გურ.) ჩამოთბრილი ან ბუნებრივად ჩამოქცეული ფერდი (გ. შარაშ.).
- ნაკადელი (ქართლ., მოხ.) 1. სარწყავი წყლის ერთეული, იმდენი, რასაც ერთი მრწყველი დაიმორჩილებს ბარით რწყვის დროს (გ. შატბერ., 81); მდინარიდან საგანგებოდ გადაყვანილი რუ ნათესების მოსარწყავად (შ. ძიძ., ანგარიში); 2. ნაკვეთის რწყვის დროს წყლის მიმართულების შესაცვლელი ტიხარი („კომუნისტი“, № 157, 1968); 3. ფშანი, მდინარის განტოტება (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).
- ნაკანდრივი (რაქ.) კანდრივი შეშის ან საშეშედ დახეტილი მორების დასაეურებელი ადგილი ტყეში (ჭიორა, მ. რეხვიანვილი).
- ნაკარტი (ქიზიყ.) ნაშთი: გადატ. ნასაზი. „ტანისამოსი(ს) ნაკარტი არააქ!“ — არ აცვია, სულ დახეული ტანისამოსი აქვს (ს. მენთეშ.).
- ნაკატო (კახ.) მარცვალგაცილი, გაფშვნილი სიმინდის ტარო, — ნაქუჩი, ნაგული (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ნაკაწრი (ფშ.) ნაფხანი (ი. ჭყონ.).
- ნაკაჭი (ქიზიყ.) ნატყევეარი, გაკაფული ტყე (ს. მენთეშ.).
- ნაკაჭო (კახ.) ნ. ნაკატო.
- ნაკენჭალი (მთიულ.) ხის პატარა ნაფოტი, ლიჩი (ლ. კაიშ.).
- ნაკერჩხალი (ქართლ., კახ., მთიულ.) ჩვეულებრივი ნეკერჩხალი, მცენარეული (ა. მაყ.).
- ნაკერ-ი¹ (მთიულ.) ტირიფის ან წიფლის კვირტიანი ტოტები, ნეკერი (ლ. კაიშ.).
- ნაკერ-ი² (ხეესურ.) ნაქარგი ზოგადად (ა. ჭინჭარ., 261).
- ნაკერტალი (ხეესურ., მთიულ.) მოჭნილი ტყავის ნაპირყური, იყენებენ საბანდად ჯღნის (ნ.) ფსკერის გამოსაწნავ-გამოსაბანდად მასალად (ა. ჭინჭარ., 247); ტყავის ნაგლეჯი (ლ. კაიშ.).
- ნაკერჭალა (მთიულ., მოხ.) ნ. ნაყირკალა.
- ნაკესარი (ქსნის ხეობ.) ფოთლებგაცილი ტოტები (ვ. სომხიშვი.).
- ნაკეჭნი (ფშ.) ნაჩხი, ჭრილობის მქონე, ნაჭრევიანი (ვაფა, IV, ა. შან.).
- ნაკილ-ი, სანაკილო (ოკრიბ.) სასაზღვრე ხაზი, საზღვარი. „ნაკილზე ვავლობე“. ნ. მონაკილე, სანაკილო (ვ. ბერ., მ. ალავე.).
- ნაკიწყლები (იმერ.) ნასუფრალი, ნასინსვალი, წვრილ-წვრილი რამეები, ნახორხალი (ი. ქავთ.).
- ნაკირკალა (ფშ.) ცხერის ტყავის გამოუსადეგარი ნაჭერი (ლ. ლეონ.).
- ნაკირკვალა-ი (გურ.) საძაფედ უვარგისო მატყლი. „ჩემდა ნაკირკვალაი დუშტიებია და კი ქე წუთულია შინა“ (გ. შარაშ.).
- ნაკირკილა-ი (გურ.) ნარჩენი, უვარგისო მატყლი, ნ. ნაკირკვალაი (ა. ლ.).
- ნაკლავე-ნუკლავე-ი (ფშ.) ნაცემი, ცემისაგან სიკვდილის პირზე მისული (ი. ქეშვიკ.).
- ნაკლე (რაქ.) უქკუო (ვ. ბერ., დამ.).
- ნაკმაზი (ქართლ., კახ., ფშ.) პურის დარკვევისას გამოყოფილი სარვევლა მცენარეთა თესლი და ბეიტო მარცვალ პურისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); გაცხრილისას თავზე მოვდებულ ბორბლის ან ქერის მარცვლები და ბალახის თესლი (ა. მარტ., გ. იმნ.; ი. ქეშვიკ.). შდრ.: ქეგლ.

ნაკმეტაზი (თუშ.) ნაქერი, ნატეხი (პ. ხუბ.).

ნაკოდ-ი (რაქ.) ნაპობი შეშა (დიალექტ., 686).

ნაკოდლა (მთიულ., ფშ.) მოკლე შეშა; მოკლე ჯობი (ლ. კაიშ.); ხის ან სხვა მკვრივი საგნის ნატეხი, ნაქერი (ი. ქემიჯი).

ნაკოდობა (ზ. იმერ.) საერთო ტყეში რომ ხეებს შემოთარჯედნენ და ამით ნაწილს შემოივარგლავდნენ, ამას ნაკოდობა ეწოდება (ბ. წერეთ.).

ნაკორტალა (ზ. იმერ.) ნაქურჩალი სიმინდისა. ნ. ნაქუჩი (ბ. წერეთ.).

ნაკორჩხილა (რაქ.) მოკლედ დახერხილი შეშა („კომუნისტი“, № 190, 1967).

ნაკორჩხალი (მთიულ.) ნაკვერჩხალი (ლ. კაიშ.).

ნაკოტალა (გურ.) მარცვლებსაგან გაცლილი სიმინდის ტარო (გ. შარაშ.).

ნაკოტარა/ე-ი (გურ.). ნ. ნაგულა³, ნაკოტალა.

ნაკოტარი (იმერ.) ნაქურჩალი, მარცვალ-გაცლილი ტარო. ნ. ნაგულა³, ნაკოტალა (დიალექტ., 672).

ნაკოჩილა¹ (რაქ.) წვრილად დაპობილი შეშა, წვრილი ნაპობი. ნ. ნაკორჩილა (დიალექტ., 686).

ნაკოჩილა² (რაქ.) ფიჩხი შესანთები (შ. ძიძ., 210).

ნაკრტენი (ლენჩ.) ფრინველის ბუმბული, ფრთის ღერო. „არწივმა ნაკრტენი მოიძრო და კრილობას წაუსვა“ (მ. ალავე, ზეპირსიტყვი); ფრინველის ბუმბული (საბა); მფრინველთ ფრთების ქვეშე წჭრილი ბუმბული (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ნაკტავი (გურ.) ნაშრომი, ნაჯაფარი. „დაჯდა ამ ნაკტავ ოჯახში!“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვი).

ნაკტავნაწვეტი (გურ.) ნაშრომი, ნაჯაფარი. კირნახული. ნ. ნაკტავი (ს. ჟღ.).

ნაკუდ-ი (გულდამყარ., მთიულ., თუშ.) ნაკმაზი (ნ.) ხორბლის დაკეთების შემ-

დგ დარჩენილი ჩალა და ბუნარევი უვარგისი მარცვლები (დიალექტ., 573; ლ. კაიშ.: პ. ხუბ.).

ნაკუნოულ-ი (ლენჩ.) მრგვალი შავი ყურძნის ძველი ჯიში იყო ერთგვარი. გადაშენდა (დიალექტ., 678); ნაკუნოული (მ. ალავე, 1).

ნაკურტალა-ი (გურ.). ნ. ნაკოტალა.

ნაკუშლიან-ი (მობ.) ბოლოს გამონადენი არაყი, დამწვრის სუნი რომ დაჰკრავს (დიალექტ., 562).

ნალ-ი¹ (ქიზიყ.) ქვის კედელში დატანებული სქელი ფიცარი ან თხელი კოჭი, რომ კედელი გადააბას, შეკრას და არ გაიბზაროს (ს. მენთეშ.); სათხებელი (ნ. ჩუბ.); სათხებელი, სართხმელი, ძელი კედელში დატანებული (დ. ჩუბ.).

ნალ-ი² (იმერ.) მიზეზი, იტყვიან, როცა ერთი ავადმყოფობა მიზეზია მეორე სატკივრის გამოწვევისა. „ყელი ეტყინა და ჰაჭებში რალა დეემართა? — იმის ნალით არი, ნუ გეშინია“; ნაბალი (ი. ქავთ.).

ნალახ-ი (ფშ.) ის, ვინც ლახეს, თელეს (ვაჟა, I, 1946; ა. შანი); უწმინდური ადგილი, ისეთი ადგილი, სადაც დედათწესიან ქალებს უხდებოთ ყოფნა ან სიარული. ამ ადგილებში ხატის მსახურებმა არ უნდა გაიარონ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ნალაქ-ი (ფშ.) მეზოსლე ქალის ნადგომი, ნავალი ან ხელმოწყობი. ნ. ნალახი (დიალექტ., 593).

ნალია, ნალიე (გურ., აჭარ., ლენჩ.) სასიმინდე (ე. ნინ., 1, თ. კიკვი; ს. ჟღ.; ა. ლლ. გურ.; დიალექტ., 659; 678); საღომე სახლი, ფაცხა (საბა; დ. ჩუბ.).

ნალის-ი (ლენჩ.) პირტყვის ნახამთრი ბეწვი, ვახაფხულზე რომ სცივია. ნ. ნალისი (მ. ჩიქ.; მ. ალავე, 1).

ნალო (ქართლ., მობ., ქიზიყ., ქსნის ხეობ., ზ. იმერ.) ურმის მისაბმელი ხე ან ფიჩხის კონა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ბოლოთრია (ნ.); ჩე მონალით ჩემო ნათრეოთ (ა. ლლ.); ა. ყაზბე-

- გის განმარტებით: „ურემზე მობმული ხე, რომელიც უშლის თავქვეშ ჩქარ სიარულს“ (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.); საშეშე ხის შეეკრა, რომელსაც ერთი კაცი მოერევა და გამოათრევს; თივის სათრევი მარხილი (ო. ქაჯ.); ურმის უკან მისამბელი სიმძიმე; ფიჩხის დი-დე კონა, ხე და მისთ. (ს. მენთეშ.); გრძელი სწორი ხე (ვ. სომხიშე); დაუ-ხერხავი ხე, რომელსაც მოათრევენ ხარ-კამეჩები უღლოთ, ურმის ვარეშე (ქ. ძოწ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ნალობანა** (ქართლ.) ბავშვთა თამაშობაა ხარის ნალებით („კომუნისტი“, №190, 1967).
- ნაღვანა** (ქართლ.). 1. ძველი ნახშირი; 2. ცხენის ძველი ნაღისაგან გაკეთებული ნალები ხარ-კამეჩისათვის (კირიონი); ქართული ცხენის ნალი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 134, 1900; ი. ჭყონ.).
- ნაღღევ-ი** (მთიულ.). ნ. ნაზღვლო.
- ნამა** (თუშ.) მარმუჭი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ნამა-ი, ნამა-ა** (ფერეიდნ.) ლამაზი, კარგი (ა. ჩიქ.).
- ნამადურ-ი** (ლეჩხ.) დამადლებული, დაყვედრებული. „მისი ნამადური მოწყალეობა არ მინდა“ (მ. ალავე., 3).
- ნამამობ-ი** (ფშ., კახ.) მამობილი, მამალ-მოკიდებული (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 134, 1900; ი. ჭყონ.).
- ნამარგელი** (ქვ. იმერ.). ნ. ნამორელი.
- ნამაქოვ-ი** (ქიზიყ.) ვაფხეკილი ტყავის პირზე (ბალნის მხარეზე) დაყრილი მარილი (ს. მენთეშ.).
- ნამბილი-ი** (ხევსურ.) წინა წელს ნახნავი ყანა მეორე წელს ნამბილია (ა. ჭინჭარ., 196).
- ნამბილარ-ი** (ზ. იმერ.) ხის ძირებისა და ჭირკვებისაგან გაწმენდილი ახო; ახოს ხარი ვერა ხნავს, ნამბილარს—კი (ბ. წერეთ.).
- ნამბული-ი** (იმერ.) ზამთრის სითბო, თოვლს რომ დნობას დააწყებინებს (ი. ჭყონ.); ნოტიო, ნესტიანი, ნამიანი (ქ. ძოწ.).
- ნამბული-ი**² (ზ. აკარ., ზ. იმერ.) წვიმით ბუნებრივად დაღობილი (მორწყული) მიწა (შ. ნიყარ.); ნამიანი, დანამული. ნ. დანამბულეობა (ბ. წერეთ.); ნოტიო, ნესტიანი, ნამიანი (ქ. ძოწ.).
- ნამგალა** (იმერ., მოხ.) მეზობელი მწყემსი (ი. ჭყონ.); ამხანავი მწყემსობაში (ა. ყაზბ., I. შ. ძიძ.).
- ნამგალან-ი** (მთიულ.) საძოვარზე მეზობელი მწყემსები (ლ. კაიშ.).
- ნამგალწკერა** (მთიულ.) ვახშამი მკის დამთავრების შემდეგ (ლ. კაიშ.).
- ნამგლუან-ი** (რაქ.) ნახევარმთვარის მსგავსი ნამცხვარია ერთგვარი („კოპუნისტი“, № 190, 1967).
- ნამდარევი** (ქიზიყ.): ნამდარევიად ჭამა უნდომლად ჭამა, რომ არ გიყვარს, არ ვინდა და ხათრით ჭამ (ს. მენთეშ.).
- ნამდნარ-ი** (მთიულ.) გამდნარი ჩობალი და ღუმე (ლ. კაიშ.).
- ნამდურ-ი** (ყიზლ.-მოზდ.) ნამდვილი, ჭეშმარიტი (დიალექტ., 602);
- ნამერდ-ი** (ინგლი.) ძუნწი. „მერდმა ერთ ბატი წაყონა“ (გ. იმნ.). სპ. namerd 'ვერაგი' (→'ძუნწი').
- ნამერჩხლა-ა** (აკარ.) სიმინდის ნედლო ჩალა პირველი გათონის ან ყანის გამეჩხრებისას მოჭრილი (შ. ნიყარ.).
- ნამეტარ-ი** (გურ.) მეტად, მეტისმეტად, ძალიან (დიალექტ., 666).
- ნამწვებლავე-ი** (ხევსურ.) მოგებულ საქონელს რაც თან გამოჰყვება დედის ბუდიდან (ლ. ლეონ.).
- ნამწველი-ი** (ხევსურ.) ხბონაყოლი ძროხა, ან სხვა პირუტყვი (ა. ჭინჭარ., 232).
- ნამწვლავ-ი** (მთიულ.) ავღრისაგან გამსკდარი მიწა (ლ. კაიშ.).
- ნამთევი** (ქიზიყ., მთიულ.) მთაში ნამყოფი, მთაში გასუქებული ბარში მცხოვრების სიტყვით (ს. მენთეშ.); მთაში ყოფნისას გასუქებული (ლ. კაიშ.).

- ნამთიჯრი**-ი (ზ. აჭარ.) ზაფხულში ალაპა-
 უის პერიოდში დამზადებული რძის
 პროდუქტები (შ. ნიჭარ.).
- ნამითრეცია** (აჭარ.) ჩვეულებრივი ნამიკ-
 რეფია, მცენარეა. ნ. ბზიანა, შავმოლა
 (ა. მაყ.).
- ნამილოკია** (ქიზიყ.) გადატ. პატარა ტა-
 ნის ადამიანი, ისეთი, რომელიც თით-
 ქოს წყალსაც ვერ დაღვეს, კურდღე-
 ლივით უნდა ლოკოს (ს. მენთეშ.).
- ნამინდვი**-ი (ქართლ.) მინდორში ნამყო-
 ფი (ა. ღლ., ქართლ., 287).
- ნამკესები**-ი (ზ. იმერ.) აჭრილი რძის ან
 ხაჭოს შედედებული ნაწილები. ნ.
 კემსვა (ბ. წერეთ.).
- ნამკვაშო** (ლეჩხ.) სიმინდის წანარევი,
 უვარგისი ნაწილი (მ. ჩიქ.).
- ნამკვრევი**-ი (კახ.) სიმინდის ძირში ამო-
 ნაყარი, ბარტყი, ნაბარტყი (ა. მარტ.,
 გ. იმნ.).
- ნამკტრები**-ი (გურ.) ნაავდამყოფევი, გა-
 კირების გამონაცადი, დასუსტებულ
 (ა. ღლ.).
- ნამკუდ** (ინგილ.) ხრილი, წისკვილის
 ქვის გარშემო დარჩენილი ფქვილი (მ.
 ჯან.).
- ნამკუდი**-ი (ხევსურ.) კალოდან ახეტილი
 მარცვალნარევი ბურღო. ნ. ნაქმაზი
 (ა. ჭინჭარ., 205; ქეგლ.).
- ნამლევა** (ლეჩხ.) პატარა კვერცხი,
 „მამლის კვერცხი“ (მ. ჩიქ.).
- ნამლევა**² (ქიზიყ.) ნაბოლარა, პაწია (ს.
 მენთეშ.).
- ნამოთვარა**-ი (გურ.) ლაყე. ტყვეპერა
 კვერცხი (გ. ბერ.; ს. ჟღ.).
- ნამორედი**-ი (ქე. იმერ.) გამოხშირული
 სიმინდის ყანა (ზ. ჭუმბურ., 281).
- ნამორჩი**-ი (იმერ.) ვაზისათვის გაცილილი
 ყლორტები და ფოთლები. ნ. გამორჩი-
 ვა (ზ. ჭუმბურ., 83); ვაზისაგან გამოც-
 ლილი ზედმეტი ლორდები (მორჩებ-),
 გამომორჩილი ყლორტები (ი. ქავთ.).
- ნამოშვარ**-ი (ლეჩხ.) თიხი-ხუთი წლის
 მოშვებულნი ტყე (მ. ალაგ., ზეპირ-
 სიტყვ.).
- ნამოჭვარა**-ი (გურ., ლეჩხ.) კრუხნს-
 ვის ნაჭდობი, ვალაყებული კვერცხი;
 ნ. ნამოთვარაი (გ. შარაშ.; მ. ჩიქ.).
- ნამპალ**-ი (ფშ.) რაც დალაპა (ი. ქეშიკ.).
- ნამტენა** (ხევსურ.) მესამეჯერ გადაჩეჩ-
 ვით მიღებული მატყლი, ფარტენა (ს.
 მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 253).
- ნამუშიერი**-ი (გურ.) მოსავალი, ჭირნახუ-
 ლი; ნამუშიერის აღება ჭირ-
 ნახულას, მოსავლის აღება, მოწევა
 (გ. შარაშ.).
- ნამუცემელა** (ფშ.) დაუწვიმავად, დაუს-
 ველებლად გამქმარი და დაბინავებუ-
 ლი თივა (ი. ქეშიკ.).
- ნამუჭი**-ი (რაჭ., ლეჩხ., კახ.) მკვლეული,
 პურის ხელუერი (გ. ბერ.); ხელუული,
 მკვლეული, მონამკი, რაც ცალ ხელში
 (მუჭში) ეტევა (დიალექტ., 687); ნამჭა,
 ხელუული (მ. ალაგ., 1); მუჭიდან
 დაბნეული თესლი; მკვლეული (ნ. ზუ-
 კაყ, ე. ხუციშვი.).
- ნამჭვრევი**-ი (კახ.) ვაზის ღეროსა და
 ფოთოლს შორის ამონაყარი ყლორტი,
 აცილილი მომჭვრევის დროს (ა. მარტ.,
 გ. იმნ.).
- ნამღელა** (მთიულ.) ნაღველი (ლ. კაიშ.).
- ნამყოფლა**-ი (ხევსურ.) სამყოფო (ნ.),
 საერთოდ სახლი, სადაც ახლა არავინ
 ცხოვრობს (ა. ჭინჭარ., 289).
- ნამჩღალა** (ლეჩხ.)—ნაჩრდილარი, თამბა-
 ქოს ძირის ფოთოლი. მალე ყვითლ-
 დება, მდარე ხარისხისაა (მ. ალაგ.,
 2).
- ნამცვრევი**-ი (ფშ.) ნაცვრევი, ცვარად ჩა-
 მოსული (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ნამცვრიელა** (იმერ.) ვაზებზე დარჩენი-
 ლი ყურძენი რთელის შემდეგ („კო-
 მუნისტი“, № 157, 1968).
- ნამცხედვარ**-ი (ოკრიბ.) დაგვიანებული
 დრო. „ნამცხედვარზე დავთესეთ
 პური“ (მ. ალაგ.).
- ნამძრალი**-ი (ქართლ.) მზრალად ხნული,
 შემოდგომით მოხნული მიწა, რომელ-
 ზედაც ვაზაფხულზე თესავენ (დი-
 ალექტ., 640).

- ნამწეწი**-ი (ფშ.) ნამცეცი, ერთი ბეწვა (ი. ქეშიკ.).
- ნამწია** (ქართლ.) პაწია, მეტად პატარა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ნამწრევი**-ი (ფშ.) ხრისილი, ბუხების კვერცხები (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.).
- ნამწყათი** (ლენჩ.) ყველის შესანახი წვენი (მ. ჩიქ.).
- ნამხრე** (ქსნის ხეობ.) პატარა ყლორტი, ვახის ტოტზე გამოსული, გავურჩნის დროს უნდა მოშორდეს (ვ. სომხიშვი.).
- ნამხრევი**-ი (ქართლ., ხევსურ.) ვახის რქა, რქებზედვე ამოსული. ნ. ნამხრე (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.); მოთიბული თივა (ს. მაკალ.).
- ნამჭრევი**, **ნამჭრეული**-ი, **ნამჭრევი**-ი (მოხ., ხევსურ.) სვე, თიბვის დროს ერთი ჩავლით გატანილი ზოლი (დილაქტ., 562); თიბვის დროს ტოტების (ნ.) წყება (ა. ჭინჭარ., 224).
- ნამჭრევი**-ი (ხევსურ.). ნ. ნამჭრევი.
- ნამჭრეული**-ი (მოხ.). ნ. ნამჭრევი.
- ნამჯა**¹ (რაჭ., ფშ.) ნაწვერალი, მომკის შემდეგ დარჩენილი (დილაქტ., 687); მომკილ ყანაში დარჩენილი ჩალის ღეროები (ვაჟა, II, ა. შან.).
- ნამჯა**² (ქართლ., კახ., რაჭ.) პურის ღერო ძირიდან თავთავამდე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); მკის შემდეგ დარჩენილი პურის ღეროები ან მათი ქვედა ნაწილი (გ. მაჟავარ., 289); მომკილი პური თავთავიანად (დილაქტ., 687).
- ნამჯავი**-ი (მოხ.). ნ. ნამჯა.²
- ნამჯობი**-ი (ქიზიყ.) ნაყანევი ადგილი-ახალგატეხილი ყამირი, რომელზედაც ყანა ეთესა, მოიმკო და ახლა შიგ ყანის ნარჩენია, ნამჯაა (ს. მენთეშ.). ყანის ძირი, რაც დარჩება მომკის შემდეგ (კირიონი); ნაყანობი, ადგილი, სადაც წინა წელს ყანა ეთესა (გ. მაჟავარ., 287).
- ნანი**-ი (ქიზიყ.) სინანული; ნანი-ი არა მაქვს არ ვნანობ. „გულში ნანად ჩამყვა“ (ს. მენთეშ.).
- ნანაზირი**-ი (მესხ.) მსხლის ადგილი (ი. ჭყონ.).
- ნანათი**-ი (ქიზიყ.) გარიერაჟი, პირველი ნიშანი განთიადისა, ალიონი (ს. მენთეშ., დილაქტ., 608).
- ნანახტარა** (იბერ.). ნ. მიმასტარა.
- ნანაჯოგინად** (ქიზიყ.) მთლად, სულ მთლიანად. „ნანაჯოგინად დაიკარგა“ (ს. მენთეშ.).
- ნანდაური**-ი (ფშ.) საყვარელი, სასურველი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 134, 1900; ი. ჭყონ.).
- ნანებრი**-ი (ლენჩ.) მოვლილი, მოსვენებული ადამიანი ან პირტყვი (მ. ალავე, 1).
- ნანეთი**-ი (აჭარ.) მთის პიტნა, მცენარე (ა. მაყ.). არაბ.-თურქ. *naneoti*.
- ნანიანი**-ი (გურ.) ხალხური სიმღერაა ერთგვარი (გ. შარაშ.).
- ნანიუნა**-ა (მესხ., ქართლ.) ნელი, ზოზინა, ზლაზუნია ადამიანი (ი. მაისურ.; მ. მესხ.).
- ნანოფირი**-ი (ქართლ.) მზესუმზირა, მზე-უქვრიბა, ნინოფი (კირიონი).
- ნაოთხალი**-ი (რაჭ.) ჭირნახულის საწყაო ოცკირვანქიანი (ვ. ბერ.).
- ნაოთხალი**² (ხევსურ.) ბაკანზე უფრო პატარა გობი ხისა (ა. ჭინჭარ., 295).
- ნაორმალ-ი** (ქიზიყ.). ნ. ნაორმოვალი.
- ნაორმოვალ-ი** (ფშ.) ადგილი, სადაც ორ-მო ყოფილა (ი. ჭყონ.).
- ნაორღვენი**-ი (ფშ.) დიდი ღვარი (ი. ჭყონ.); ნიაღვარი (ი. ქეშიკ.).
- ნაოში**-ი (ქართლ., კახ., თიან, ფშ., ქსნის ხეობ.) შემოდგომით მოხნული და თან დაფარცხული (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 134, 1900; ი. ჭყონ.); შემოდგომაზე მოხნული ანეული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); შემოდგომაზე მოხნული ანეული. ხელმეორედ მოხნული ანეული (ა. მარტ., გ. იმნ.): მოსავლის (პურეულის) მომკის შემდეგ მოხნული, შემოდგომის ნახნავი (დილაქტ., 599); გაზაფხულზე მოხნული მიწა (ვ. სომხიშვი.); ხელმეორედ გადახნული, გაფხეიერებული მიწა (ი. ქეშიკ.).

- სიმინდ-ი გადარჩეული, უვარგისი სიმინდი. ნ. ნაირკვალი (გ. შარაშ.).
- ნარჩომ-ი** (ფშ.) ნარჩენი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ნარჩხ-ი** (ქიზიყ.) ნარცხი, შთამომავალი (დიალექტ., 608).
- ნარცეცხლა** (ხევსურ., ფშ., კახ., აჰარ.) ცერცველა, ფიგი; ლურჯი ნარი, ცეცხლქალა, გრძელფოთლიანი და ეკლიანი ბალახია (ა. მარტ., გ. იმნ.: ა. მაყ.).
- ნარცვი** (რაქ.) ნაძარცვი, წანავლეჯი, წანაქიცი ნივთი (გ. ბერ.).
- ნარცხ-ი¹** (ქიზიყ.) შთამომავალი; ნარცხის ნარცხ-ი შორეული შთამომავალი. „ცოდნა ნარცხის ნარცხი გაიკითხა“, ე. ი. ცოდნა შვილიშვილს გამოჰყვავ. ნ. ნარჩხი, ნართის ნართი (ს. მენთეშ.).
- ნარცხ-ი²** (ხევსურ., თუშ.) ჭურჭლის ყოველგვარი მონარცხი. „ციხით ნარცხან გადმოვღვარენ, ძირჩი დარჩენ თორანიო“ (ა. ჭინჭარ., 271); ნარცხი წყალი (პ. ხუბ.).
- ნარცხ-ი³** (აჰარ.) ხილის, ბოსტნეულისა და მისთ. ნარჩენების ნახარში. ვადატ-უვარგისი, უყუათო საჭმელი (შ. ნიჭარ.).
- ნარწენა** (მთიულ.) გუთნის ნაწილია (ს. მაკალ.).
- ნარწყული-ი** (ლექს.) წყალნასვამი პირუტყვი (მ. ჩიქ.).
- ნარწყული-ი ღვინო** (ზ. იმერ.) ჭაჭისაგან დაწურული წყალნარევი ღვინო, წყალღვინო, სახარჯო (მ. წერეთ.).
- ნას-ი** (მესხ.) ცუდად აფუებული ცომისაგან გამომცხვარი პური („კომუნისტ-ი“, № 157, 1968).
- ნასალა** (ქართლ., ქსნის ხეობ.) ნაძლევა, ნაბოლარა (მ. მესხ.); გამხდარი. „ნასალა ხზოა“ (გ. სომხიშვი.).
- ნასამალ-ი** (ხევსურ.) ფქვილ-ხორბლის საწყაოა (ა. ჭინჭარ., 218).
- ნასამკლევ-ი** (ქიზიყ.) მომკალის ქირა პურის სახით, ყანის მკის დროს გასამრჯელოდ გაცემული ხორბალი.
- დღეში სამი ლიტრა ხორბალი...
ოდა კაცს (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 608).
- ნასაქმ-ი** (ზ. აჰარ.) ყანა, რომელსაც მოსავლის კარგი პირი უჩანს (შ. ნიჭარ.).
- ნასერ-ი** (ფშ.) ჭალარა. „მაღე ვებრდებით, ნასერიც მაღევე გვერევა თმაშია“ (ვაჟა, I, IV, ა. შან.).
- ნასვეტ-ი** (მთიულ.) ხიჭვი. ნ. ნარა (ლ. კაიშ.).
- ნასთ-ი** (ფშ., მოხ.) ნართი, დართული ძაფი (დიალექტ., 562; 593). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ნასიბ-ი** (ფშ., ქიზიყ., მთიულ.) ბედი, იღბალი (ვაჟა, I, IV, ა. შან.); ბედნიერება (ს. მენთეშ.); ბედი (ლ. კაიშ.). არაბ. nasib 'ხედრი', 'წილი'.
- ნასკო** (ქიზიყ.) ფოთლიანი ჩალის გადაწყვერი (ს. მენთეშ.).
- ნასმურკლ-ი** (ქართლ.) ცომის მზელავის ხელის მონაფშენტი (გ. შატბერ., 82).
- ნასმურტლ-ი** (ქიზიყ.) უხეიროდ მოზეული ცომი, შიგ რომ ფქვილის გუნდები და ხელზე მინაკრობი ცომის ნასორსლი (ნ.) ურეგია (ს. მენთეშ.); ცომის მოზელის შემდეგ ხელებიდან მოშორებული მიკრობილი ცომი (კირიონი).
- ნასორსლ-ი** (ქიზიყ.) ვარცლის ანაფხეკისა (ანაქელა) და ხელებიდან ანაძრობი ცომი (ს. მენთეშ., დამ.).
- ნასტ-ი** (ხევსურ.) ნართი, დაგრებილი ძაფი (ს. მაკალ.).
- ნასხეპ-ი** (ფშ.) წერილად და გრძლად გაკრილი ხორცის ნაჭერი. „ნაჭარია გოჭის ნასხეპებს მაღლა ლურსმნებზე ათითოვებდა“ (ი. ქეშიყ.).
- ნასხლეტ-ი** (მთიულ.) ფარას ჩამორჩენილი რამდენიმე ცხვარი ან ცხვრის ფარის ერთი ნაწილი (ლ. კაიშ.).
- ნასხმან-ი** (გურ.) სხეული, ტანი. „მთელი ტანი. „მთილი ნასხმანი მტკივა“ (გ. შარაშ.).
- ნატაბლ-ი** (ფშ.) ნასუფრალი (ვაჟა, II, ა. შან.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ნატამალ-ი (მოს., მთიულ., გულამაყრ.) შორეული ნათესავი, მემკვიდრე, შთამომავალი (დიალექტ., 562; ე. ვირსალ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ, დ. ჩუბ., ქეგლ.

ნატანები (ფშ.) რაც დაატანეს, დააყოლეს. „ხიწვით ბერა ვულზე შასვა, შენგან ნაქსოვ წინდამაო, ზოჯან მძივმა ნატანებმა, ზოჯან ყაჟის შიბამაო“ (ი. ქეშიკ.).

ნატარი (თუშ.) ნავალი, ნანახი, გამოვლილი (დიალექტ., 583).

ნატარვალ-ი (ლეჩხ.) მიღებულია ტაროდან, ფუჩეჩი სიმინდისა (მ. ალავ., 2).

ნატეხარა-ი (გურ.) ქოთნის სახურავი, სარქველი, რომელიც თიხის ქურჭლის ჩამონატებ ნაწილს წარმოადგენს (ე. ნინ., I, თ. კიკე.): ქოთნის ნატეხი, ქოთნისავე სარქველად გამოყენებული (გ. შარაშ.).

ნატეხარა (მთიულ., გულამაყრ.) ხის პატარა ჯამი, რომელზედაც რთვის დროს ტარს ატრიალებენ (ა. ბექ., 225; ლ. კაიშ.).

ნატეჩი (იმერ.) ნაგლეჯი, ნაფლეთი. „ომარმა ისე დაუშინა კეტი კარებს, რომ ფიცრის ნატეჩეები აქეთ-იქით იფინებოდა“ (მ. ალავ., დ. კლდ. ლექსიკ.).

ნატოტარი (ფშ.) ნავალი, ლომის ან ვეფხვის ნაკვალევი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 134, 1900).

ნატუსალა-ი (გურ.) პატარა ტანის, დაღეული ადამიანი, სალანძღავი სიტყვა (გ. შარაშ.).

ნატუსალა-ა (აქარ.) ნატრუსი, გადატვარობებული, უპოვარი, გახრეკილი (შ. ნივარ.).

ნატუვეპარა/ე-ი (გურ.) ნ. ნამოთვარა.

ნატუპარა-ი (გურ.) ნ. ნამოთვარა.

ნაუვარი (გურ.) ნაქურდალი, ქურდობითა და ავაზაკობით შექენილი. ნ. ნაუარი (ა. ლ.).

2. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

ნაუარი (გურ.) უმართებულოდ შექენილი, ნაარმევი (ი. ჭყონ.).

ნაური (ქიზიყ.) სერზე პატარა ჩაღრმავებული ადგილი, რომელიც სიგრძივ ჩამოდის, მაგრამ ხეობას არ წარმოადგენს (ს. მენთეშ.).

ნაუნჯ-ი (თუშ.) ნაცადი, ერთგული (ი. ბუქურ., 134).

ნაურალზე (ქიზიყ.) ალაღებდზე (დიალექტ., 608).

ნაურვალ-ი (ფშ.) დავარცხნილი, გასუფთავებული (ი. ქეშიკ.).

ნაუდეღ-ი (ხევსურ.) ნადეღი (ა. შან.).

ნაფ-ი (იმერ.) აბრეშუმის ქის მიერ გამოწყაფი სითხე, რომელიც ძაღვად იქცევა (ე. ბერ.).

ნაფ-ი (ლეჩხ.) ძაღვად სახმარი კანაფი (მ. ჩიქ.).

ნაფაზი (კახ.) გულზე ხიხინი; ნაფაზიანი მაგ., ცხენი, რომელიც ვაჭვების დროს იწყებს ჭმუნას, ხიხინს (ლ. ლეონ.). არაბ.-აზერბ. nāfās.

ნაფახი (ხევსურ.) ნაქარი (შ. ძიძ., ქრესტ.).

ნაფერი (ქიზიყ.) მემკვიდრეობითი ნიშანი. შეიღს რომ მამის რაიმე ნიშანი გამოჰყვება, მამის ნაფერიო, — იტყვიან (ს. მენთეშ.); ნარევი სისხლის საქონელი (ლ. ლეონ.).

ნაფთევი-ი (ქიზიყ.) ხნულის ერთ-ერთი ნახევარი (ს. მენთეშ.).

ნაფთევი-ი (ფშ.) ნათიბი (ს. მაკალ.).

ნაფთულ-ი (ხევსურ.). 1. ქსოვილების ნაკუწები სხვადასხვა ფერისა; 2. მიწური ბანიდან გადმოყრილი თოვლის გროვა. „ველარ ენახე მიმავალი, დამეფარა ნაფთულიო“ (ა. ჭინჭარ., 263).

ნაფთული-ი (ფშ.) კედელს გადაცილებული სახურავის ქვეშ წვიმისა და თოვლისაგან დაფარული პატარა მშრალი ადგილი. „ქათმები შეფრთხნენ და საბძლის ნაფთულის ქვეშ შეიმალნენ“ (ი. ქეშიკ.).

საქართველოს
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

- ნაფიჩი-ი** (ქართლ.). თორნის პურის თხელი ნაპირი, წინაწვერი (მ. მესხ.; პ. გაჩეჩ.).
- ნაფლეტე-ა** (იმერ.). ნ. ნაფლეჰა/ე-ი.
- ნაფლეჰე-ა** (იმერ.). ნ. ნაფლეჰა/ე-ი.
- ნაფლეჰა/ე-ი** (იმერ.) დიდი ნაჭერი რისამე (ვ. ბერ.).
- ნაფოთარე** (ლექს.) დოლაბის ირგვლივ შემონახვეტი ფქვილი (მ. ჩიქ.).
- ნაფოლ-ი** (მთიულ.) გაწეწილი მატყლი (ს. მავალ.); გრძლად გადაჩეჩილი, გადახვეული მატყლი (ლ. კაიშ.).
- ნაფოლარ-ი** (გუდამაყრ.) დაჩეჩილი მატყლი (ა. ბექ., 225).
- ნაფოტო-ა** (ქართლ.) ბრტყელი თევზი, ნაფოტა (პ. გაჩეჩ.).
- ნაფოხიერ-ი** (გურ.) უხეიროდ, არამკვიდრად ნაკეთები რამ. „ქი არ გარლოულა აი შენი ნაფოხიერი ღობე!“ ნ. ფოხი, ფოხვა (გ. შარაშ.).
- ნაფრეხე-ა** (იმერ.). ნ. ნაფლეჰა/ე-ი..
- ნაფრეკენ-ი** (რაჭ.) ქათმის ბოლოებისაგან გაკეთებული პატარა ცოცხი მაგიდის გადმოსასუფთავებლად („კომუნისტი“, № 190, 1967).
- ნაფურჩხალ-ი** (გურ.) ნაფშენი, ნამცეცი (დილაქტ., 666).
- ნაფუტე-ი** (მოს.). ნ. ნაფუტენი.
- ნაფუტენ-ი** (ქიზიყ., ფშ.) უმამლოდ დადებული კვერცხი (ს. მენთეშ.; თ. რაზიყ., „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.).
- ნაფუტენარ-ი** (გუდამაყრ.). ნ. ნაფუტენი.
- ნაფუტენ-ი** (ლექს.) ნაფურჩქენი, უკანასკნელად აღებული თამბაქო (მ. ალავე, 2).
- ნაფუჰარ-ი** (თუშ.) მეცხვარის საზაფხულო ბინის (ფარეხის) ნანგრევი (ლ. ლენონ.).
- ნაფჰე-ი** (კახ.) ფქვილი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ნაფურუჟ-ი** (ფშ.) უხეიროდ ნახელი (ვაჟა, IV, ა. შან.).
- ნაფხენტალ-ი** (ხევსურ.) მსხვილი რივის ან მოკლე ლატანის ნახეთქი (ა. ჭინჭარ., 278).
- ნაფხერ-ი** (თუშ.) მეწყურის ან ზვავის შემდეგ დარჩენილი ადგილი (თ. უთურგ.).
- ნაფხვერ-ი** (ხევსურ.) პურის ნამუსრევი (ა. ჭინჭარ., 215).
- ნაფხო-ი** (მთიულ.). ნ. ნაფხვერი 2.
- ნაფხუჟ-ი** (ლექს.) ღორის მსხვილი ნაწლავის გარეთა წონი (მ. ალავე, 2).
- ნაქაშურებ-ი** (ქიზიყ.) კამის ღროს ტუჩებზე გადმოდენილი ნაქამი. ზოგს ლაპარაკის ღროსაც ემართება: ქაფი ვაღმოსდის. „ნაქაშურები გადმადის პირიდან“ (ს. მენთეშ.).
- ნაქაჩ-ი** (იმერ.) სახარჯო ღვინო. ყურძნის დაწურვის შემდეგ დარჩენილ ჰაქას წყალს დაასხამენ და ჩაასხამენ ქვევრში, ასე მიღებულ ღვინოს ნაქაჩი პქვია. ნ. ნაქაჩი (ლ. ლექ., 72; ბ. წერეთ.).
- ნაქაჯ-ი** (ქართლ.). ნ. ნაქაჩი.
- ნაქეთ-ი** (მთიულ.) ნამგლის სალესავი (ლ. კაიშ.).
- ნაქერალ-ი** (თუშ.) ქერნაქამი (ი. ბუქტურ., 134).
- ნაქეფჩარა** (იმერ.) ლობიოს, სოიასა დამისთ. გამონაფშენი ჰარკი, გამომეგვილი ცარიელი ჰარკები, ნახურჩი (ი. ქავთ.).
- ნაქვახა-ი** (გურ.) ზრდაში ჩამორჩენილი წიწილა (გ. შარაშ.).
- ნაქვეტო** (ქვ. იმერ.). ნ. ნაქოტა.
- ნაქიარ-ი** (მთიულ., გუდამაყრ.) ნაჩლიქარი (ე. ვირსალ.).
- ნაქნარ-ი** (გურ.). 1. ნამოქმედარი, გაკეთებული. მუქარაა: „ქი გოზამ ნაქნარს, რომ გეკადრება, იმისთანას!“ 2. ვადატ. ტანადი, კარგი შესახედავი. „კი ნაქნარი ა!“ (გ. შარაშ.).
- ნაქონ-ი** (ფშ.) უბრალოდ დაყრილი ქვით ამოყვანილი (ვაჟა, I, ა. შან.).

- ნაქოლავი (ლენხ.) სიმინდის წინწანარევი მსუბუქი მარცვლები (მ. ჩიქ.).
- ნაქოტა (ქვ. იმერ.) სიმინდის ფქვილის გაცრის შემდეგ დარჩენილი ნაწილი (ზ. ჭუმბურ., 282).
- ნაქურჩალე (ლენხ.) სიმინდის ფუჩეჩი და გული, რომელზედაც მარცვლებია დამაგრებული (მ. ჩიქ.).
- ნაქურჩელი (ინგილ., იმერ.) სიმინდის მარცვალგაცილი ტარო (მ. ჯან.); ნაქურჩალი, ნაგულა (ნ.), ნაკატო (ნ.), ჭუნჩალა (ნ.), მარცვალგაცილი ტარო (ი. ქავთ.).
- ნაქურჩი (ქართლ., იმერ.) უმარცვლო სიმინდის ტარო. ნ. ნაქურჩელი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 134, 1900; ი. ჭყონ.); გაფშენილი ტარო. „მოწყენილ უჯდა ბუხარს და ნაქურჩის ცეცხლს შეეჭყეოდა“. ნაქურჩალე (მ. ალავ., დ. კლდ. ლექსიკ.).
- ნაქურჩი (კახ.) ნივრის ან ხახვის გარეკანი, ფოჩი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ნაქცი (ხევსურ., მოხ.) მეორედ გაპარსული ბატკანი (ა. ჭინჭარ., 252); გაზაფხულზე ნაპარსი მატყლი (დიალექტ., 563).
- ნაღი (ფშ.) ნაპრალი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ნაღარი (ქართლ., ქიზიყ.) ხნულის შუაში დარჩენილი ღარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ნაფთევთა (ნ.) შუა მოქცეული მოუხნავი მიწა, რომელიც შეიძლება ერთი მეტრის სიგანისა იყოს და რამდენიმე დღე იდრე (ს. მენთეშ.); ქნული შუა დარჩომილი კორდი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ნაღენკი (აჭარ.) ნაღლევი, ნაჩეჩი, ნაწეწი; ნაფლეთი (შ. ნივარ.).
- ნაღენჭორა (ოკრიბ.). 1. ხილის ნაყოფის გული, რომელსაც ადამიანი არ ჭამს, ტოვებს; 2. ჭყინტი ტაროს გული (მარცვალგაცილი). ნ. ღენჭურე (მ. ალავ.).
- ნაღერღალა (ხევსურ.) პურის ნამუსრევი. ნ. ნაღხვერი² (ა. ჭინჭარ., 215).
- ნაღვერქალი (ქიზიყ.) ტუჩებზე გამოწყარო გაციების გამო. „ტუჩები ნაღვერქალებითა აქ სამსე“ (ს. მენთეშ.).
- ნაღვრძენა (მთიულ.) ნაღრძობი (ლ. კაიშ.).
- ნაღობა-ა (აჭარ.) ნაღობაა, გადატ. გამხდარი, დაღეული, სუსტი ბავშვი (შ. ნივარ.).
- ნაღინტალი (ფშ.) ზრდადაუსრულებელი, დაჩაგრული, დაბეჩავებული (ი. ქეშეკ.).
- ნაღინჯალა (ზ. იმერ.) ხილის შეჭმის შემდეგ დარჩენილი უვარგისი ნაწილი; აგრეთვე სიმინდისა და სხვ. ნაყოფის უვარგისი ნაწილი (ბ. წერეთ.).
- ნაღიტა-ა (მესხ., ქიზიყ.) გამხდარ-დასუსტებული ჭნავა (ნ.) ბავშვი (ი. მაისურ.); დაჩაგრული ცხოველი ან ადამიანი (ზბო, ბატკანი, ბავშვი), პატარაობის დროს რომ დაჩაგრება და გაუზრდელი დარჩება; გადატ. ნაბოლარა (ს. მენთეშ.); პირუტყვ დაჩაგრული (საბა); დაჩაგრული ხვასტავი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ნაღლეზი (აჭარ.) ნაღლევი, მონანგრევი (პ. ჯაჯან.; შ. ნივარ.).
- ნაღობარა/ე-ა (იმერ., გურ.) ძველი ღობიდან აღებული შეშა. „ე ზამთარი ნაღობარაეთ გვეიტანეთ“ (ვ. ბერ.; ა. ლ.).
- ნაღრდღლევი (ინგილ.) ნაღვერდღლები, ნავერცხლები (დიალექტ., 621).
- ნაღოფარი (მთიულ.) ნავერჩხალი (ლ. კაიშ.).
- ნაღრი (გურ.) ჩაღრმავებული ზოლი; ნაღრეზიანი ვაზის ტოტებზე იტყვიან (გ. შარაშ.).
- ნაღრანტი (ფშ.) გახრამული, ჩაღრმავებული, ჩანათხარი წყლისაგან (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ნაღრედა-ი (გურ.) დაღარული, ღარებიანი, მავ., ჭიქა ან სხვა ჭურჭელი (გ. შარაშ.).

- ნაღრბ-ი** (გურ.) გამზდარი, დალეული ბავშვი (ი. ჭყონ.); დავლახებული, ვალატაკებული (ვანი, თ. თავაძე).
- ნალუწალა** (ზ. იმერ.). ნ. ლუწვა.
- ნალურდალა** (რაჭ.) მოუსვლელი და უჭი-შო სიმიდის ტარო, იყენებენ ღორების საკვებად („კომუნისტი“, № 157, 1968).
- ნალუქ-ი** (ლეჩხ.). ნ. ნალყენაძე.
- ნალუქა-ი** (გურ.) ნაკუწი, პატარა ნაქერი ქსოვილისა (გ. შარაშ.).
- ნალყენა-ა** (აჭარ.) ხილის ნაყოფის თესლებიანი ნაწილი, ნაღინჭალა (შ. ნიყარ.).
- ნაყანობა** (ხევსურ.). ნ. ვაბორტვებული ყანა.
- ნაყარ-ი** (კახ.) ცალკე ოჯახად გამოყოფილი ფუტკარი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ნაყარ-ი** (გურ., ლეჩხ.) ახალამოყრილი რტოები (გ. შარაშ.); ბარტყი, სიმიდის ძირში უსარგებლოდ ამონაყარი, ამოსული ღეროები (დიალექტ., 678).
- ნაყელავ** (ინგილ.) ნაღირის თავ-ყელისერი მისი მკვლეელი მონადირის წილად (მ. ჯან.).
- ნაყე** (ინგილ.) ცეხვა (ა. შან., 351).
- ნაყვერბულა** (ლეჩხ.) ყვერბზე (ნ.) გამომცხვარი მჭადი ან ხშიადი. ნ. ნაყორბალი (მ. ალავე., 2).
- ნაყვერ-ი** (ფშ.) ვახშობის მიზნით შემოკოდილი ხე. „ყულიც თავისას არ იშლიდა, სად ნაყვერს აკეთებდა, სად ახოსა სჩეხავდა“ (ი. ქეშიკ.).
- ნაყვერბ-ი** (ქსნის ხეობ.) შემოკოდილი ხეები. ნ. ნაყვერი (ვ. სომხიშვი.).
- ნაყვრ-ი** (მთიულ.) ნანგრევი (ლ. კაიშ.).
- ნაყივ** (ინგილ.) ნაყივლი, დანგრელებული (დიალექტ., 621).
- ნაყინუყ-ი** (ქიზიყ.): ნაყინუყით ლაპარაკ-ი უგულოდ, ნაწყვეტ-ნაწყვეტ ლაპარაკი. „რა ნაყინუყით ღლაპარაკობ, თქვა, რა გინდა“ (ს. მენთეშ.).
- ნაყიშება** (ქართლ.): განაყიშება ნაწილ-ნაწილ წაღება, შემოფტკენა, გამოკლება. შდრ.: გამონაყიშება (შ. ძიძ., ანგარიში).
- ნაყიშ-ნაყიშ** (ქართლ.) ნაწილ-ნაწილ (შ. ძიძ., ანგარიში).
- ნაყორბალ-ი** (ლეჩხ.) ნაყვერბულა (ნ.) ლადარში გამომცხვარი მჭადი (მ. ჩიქ.).
- ნაყოჩარ-ი** (ქიზიყ.) დაკოდილი (დაყვერილი) ყოჩი (ს. მენთეშ.). თურქ. KOC 'ცხვარი'.
- ნაყრ-ი** (ხევსურ.) საარაყე ფქვილია. ნ. ფორი (ა. ჭინჭარ., 215).
- ნაყრ-ი** (ფშ., მოხ., იმერ.) საუზმე ადრე დილით. „ნაყრი არ მიწახია“ (თარაზიკ., „ივერია“, № 134, 1900); საუზმემდის პურის ჭამა (ო. ქაჯ.); ლუქმა. „იმ დღეს ნაყრი არ გვენახა“ (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიკ.).
- ნაყრ-ი** (ქართლ.) მარცვალში რძე რომ დიწყებს გამაგრებას, იმას ეძახიან (ნ. კეცხ., 31).
- ნაყრა-ი** (მოხ.) ჩვეულებრივი მატიტელა-მცენარევა (ა. მაყ.).
- ნაყრიელა-ი** (გურ.) პირიდან ნასაქმი: წაყრია გული აერია, ასაქმა (ა. ლ.).
- ნაყრობა** (გურ.) ფუტკრის გამრავლება-სკის რაოდენობის ვადიდება (გ. შარაშ.). შდრ.: ქეგლ.
- ნაყულა-ი** (გურ.) თამბაქოზე, მღოგვზე, კომბოსტოსა და მისთანა მცენარეულობაზე შეტეხილი ფოთლის ნაცვლად სხვა ახლად ამოსული ფოთოლი (ი. ჭყონ.).
- ნაშავდღევ-ი** (ქიზიყ.) შავი დღით. ტანგვა-წვალეებით მონაგარი (ს. მენთეშ.).
- ნაშალ-ი**¹ (ხევსურ.) საცხოვრებელი ნაგებობის ნანგრევი (ა. ჭინჭარ., 298).
- ნაშალ-ი** (ქიზიყ.) ნაყარი მიწა (ს. მენთეშ.).
- ნაშალ-ი** (ლეჩხ., იმერ., გურ., ზ. აჭარ.) წვრილი ფული, ხურდა (მ. ჩიქ.; ვ. ბერ.; შ. ნიყარ.; ა. ლ.).
- ნაშალა** (მთიულ.) რაიმე ნაქსოვის დამალილი ძაფი (ლ. კაიშ.).

- ნაშაქარ-ი** (ქიზიყ.) ყოფილი შაქი (ნ.), ორნაყოლი დედალი ცხვარი (ს. მენტემ.).
- ნაშატ-ი** (ქსნის ხეობ.) ნაძრავი მიწა (ვ. სომხიშიყ.).
- ნაშაზრ-ი** (ფშ.) ნახვლეტი (ვაყა, I, 1946, ა. შან.).
- ნაშე¹** (ფშ., ქიზიყ.) სველი, ნესტიანი ადგილი, საიდანაც წყალი ივონება (ი. ქემიკ.); წყლისაგან მიშლამული ადგილი, სადაც ჩაეფლობა ადამიანი; ლამიანი ადგილი წყლის ქვეშ (ს. მენტემ.); წყლის რიყე ფიჩხ-განაროვანი (საბა).
- ნაშე²** (ქართლ.) შლამი (კირიონი).
- ნაშენ-ი¹** (ხევსურ., ფშ.) ნამატი პირუტყვი (ა. ჭინჭარ., 230; ქეგლ., 2).
- ნაშენ-ი²** (კახ., ქიზიყ.) შიგნეული. „ხანჯალი წუთყარა მუცელში და ნაშენი წინ დაულავა“ (ს. მენტემ.; ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ნაშენობა** (მთიულ.) შთამომავლობა (მხოლოდ ვაყები) (ლ. კაიშ.).
- ნაშირ** (ინგილ.): „მკედარზე გაყოლილ ნაშირს მესაფლავენი იყოფენ“ (მ. ჯან., 160; ა. შან., 351).
- ნაშიდურე** (ლენხ.) ქურაზე დარჩენილი ლითონის ნაშფი (მ. ჩიქ.).
- ნაშლაპაღ-ი** (თუშ.) ხერხით ჩამოღებული ნაყიდურები ფიცრებისაგან (პ. ხუბ.).
- ნაშხერ-ი** (მესხ.) ნახშირი (კ. დონდ., 374).
- ნაშხულა** (გურ.) ადგილი, სადაც წამოზრდილია ახალგაზრდა ხეები. ნ. შხუნა („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ნაჩაღევი** (გურ.) ადგილი, სადაც ჩალა იყო: ვადატ. გაშლილი, საჭირითო მინდორი (ა. ლლ.). შდრ.: ქეგლ.
- ნაჩარ-ი** (მესხ.) მდარე, ცუდი, უხარისხო (ი. მაისურ.).
- ნაჩაფ-ი, ნაჩაფნ-ი** (ხევსურ.) ნაოჭი (ნაოჭები) სადიაცო კაბის უკანა მხარეს (ს. მკაელ.; ა. ჭინჭარ., 266).
- ნაჩაფნ-ი** (ხევსურ.). ნ. ნაჩაფი.
- ნაჩეტ-ი** (მთიულ.) ბოჭკოგაცილი კანაფის ღერი (ლ. კაიშ.).
- ნაჩიკა** (ფშ., თუშ.) მანიტელა, მცენარე, თეთრი ძირი აქვს, იჭმება. ნ. მაჩიკა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 134, 1900; ი. ჭყონ.; ა. მაყ.).
- ნაჩირგვალ-ი** (ლენხ.) საჭმელი სოკოა ერთგვარი (მ. ჩიქ.).
- ნაჩირჩენა** (ხევსურ.) კირკლისაგან³ (ნ.) ტყვიდან აყრილი ბეწვი (ა. ჭინჭარ., 251).
- ნაჩოთირებ-ი** (ლენხ.) თოვლზე ნაკვალევი (მ. ალავე, 1).
- ნაჩოტ-ი** (ლენხ.) ნაფოტი (მ. ჩიქ.).
- ნაჩუჩქ-ი** (რაჭ.) უმათავრესად ღორის მიერ აჩიქნილი საჭმელი (შ. ძიძ., 211).
- ნაჩქინტელა/ე-ი** (გურ.) წვრილი, ბეწვისაგან ნაფოტი. „ნაჩქინტელა ი მომბდა ხელშიო“ (ს. ვლ.).
- ნაჩხარტ-ი** (ქართლ.). ნ. ნაჩხატი.
- ნაჩხატ-ი¹** (ქიზიყ., ქართლ., კახ., ფშ.) 1. გაცვეთილი ნაშკობი (ნ.) ერთ-ორწლოწადს დასასვენებლად გაშვებულის (ს. მენტემ.); ნაბეჩხარი (ნ.), გამოფიტული, მოუსვენარი მიწა (დიალექტ., 563); დასვენებული მიწა, რომელზედაც წინა წელს არაფერი ეთესა (ე. ბაბუნ., 271; გ. მაჭავარ., 287; ვაყა-ფშ. მც. ლექსიკ.); 2. ხნულში დარჩენილი ხარვეზი (თ. სალარ., აღწ., 89).
- ნაჩხატ-ი²** (მოხ.) ჩანჩქერი (ო. ქაჯ.).
- ნაჩხატ-ი³** (მოხ.) წყალ-ღვარისაგან ჩამორეცხილი უნაყოფო ნიადაგი (დიალექტ., 563).
- ნაჩხატებ-ი** (მოხ.) ჩხატის (ნ.), ჩანჩქერის გადმონაშხევი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- ნაჩხეტ-ი** (ქართლ.). ნ. ნაჩხატი¹.
- ნაჩხოვარა ვარია** (იმერ.) ნაშემოდგომეცს გამოჩეკილი ვარია (ი. ქავთ.).
- ნაცაპ-ი** (თუშ.) ბულულის მეათედი ნაწილი (პ. ხუბ.).

- ნაცარა (გურ., მესხ.) ნაცარქათამა, ეუნ-
 ურუკი, მცენარეა. ნ. ქორაფა (ა. მაც.).
 ნაცარბნევი (მესხ.) ნაცარქათამა. ნ.
 ნაცარა (ა. მაც.).
- ნაცარბნია (მესხ.). ნ. ნაცარბნევი.
- ნაცარგარო (ზ. აქარ.) ნაცარტუტა, სა-
 რეცხისათვის ნაცარში ნადული წყალი.
 ნ. ნაცარძალი (შ. ნივარ.).
- ნაცართუთქ-ი (ქართლ.) წყალში არეუ-
 ლი ნაცარი (მ. მესხ.).
- ნაცარცხელ-ი (ლენჩხ.) ლადარი (მ. ალავე,
 2).
- ნაცარძალ-ი (ზ. აქარ.). ნ. ნაცარგარო,
 ნაცრის ძალი.
- ნაცარწმენდილ-ი (ქიზიყ., რაქ.) ნაცარ-
 ტუტა, მოღვლებული ნაცარი, რომე-
 ლიც საბნის მაგივრობას ეწევა, როცა
 უსაბნობაა (ს. მენთეშ.); ნაცარიანი
 მღვდარე, ხმარობენ საბნის მაგიერ
 სარეცხად. ნ. ნაცარგარო (დიალექტ.
 687).
- ნაცაქათარა (იმერ.) ნაცარქათამა, მხალია
 (ი. ქავთ.).
- ნაცერა (ქვ. იმერ.) ნ. ნაქოტა.
- ნაცვალგარდა მუშაობა (ქიზიყ.) ერთმა-
 ნეთის დახმარება მუშაობაში. რამდენ
 დღესაც ერთი უშველის, იმდენსავე
 დღეს მეორე დაეხმარება (ს. მენთეშ.).
- ნაცივარ-ი (ფშ.) ვისაც ციება სჭირდა
 (ვაფა, II, ა. შან.).
- ნაცილ-ი (რაქ., ქიზიყ.) ბედისწერა (ე.
 ბერ.); წერა; ფათერაკი, მოულოდნე-
 ლი ცუდი შემთხვევა (ს. მენთეშ.).
- ნაციცხალა/ე-ი (გურ.) ნაპერწყალი (ს.
 ვლ.).
- ნაცნაურ-ი (ფშ.) ნაცნობი (დიალექტ.
 593).
- ნაციორც-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) ნა-
 ძარცვი (ე. ვირსალ.).
- ნაცრის ძალ-ი (გურ.) ნაცარტუტა, ნაც-
 რის ნახარში წყალი, ხმარობენ სარე-
 ცხისათვის. ნ. ნაცარგარო (გ. შარაშ.).
- ნაცხერ-ი (ფშ.) ხე რომ მოტყდება და
 ნაპობები აყურება; ან რაც ამოშვრი-
 ლი მწვეტი დიდი ნაფოტები შერჩება
 მოტეხილ ხის ძირს, ასე რომ შეიძ-
 ლება გაქცეული ნადირი ან კაცი, თუ
 უცებ დაეჭახა, ზედ აეგოს (თ. რაზიყ.,
 „ივერია“, № 134, 1900; ი. ჭყონ.).
- ნაცხვენურ-ი, ნაცხუნურ-ი (ლენჩხ.) სი-
 მინდი, რომელიც სხვენზე გაახმეს (მ.
 ალავე, 2).
- ნაცხუნურ-ი (ლენჩხ.). ნ. ნაცხვენური.
 ნაძალ-ი (გურ.). ნ. წალი².
- ნაძაძარა (იმერ.) ძაძის (სოიის) გამო-
 ფშვნის შემდეგ დარჩენილი ღეროები
 და ცარიელი პარკები (ი. ქავთ.).
- ნაძაბ-ი (მთიულ.) დაძაბული ძაფი (ლ.
 კაიშ.).
- ნაძგიდურა (რაქ.) ნასაყურთხევი, ნათ-
 რევი ხორცი (ე. ბერ.).
- ნაძებარა (იმერ.) რთველის შემდეგ დარ-
 ჩენილი ყურძენი ვენახში (ბ. წერეთ.);
 მოკრფის (რთველის) შემდეგ ვაზებზე
 აქა-იქ შერჩენილი ყურძენი, გონგორა,
 ნამცვრევი (ი. ქავთ.).
- ნაძეძა-ი (გურ.) ნაძენძი (გ. შარაშ.).
- ნაძეველა-ი (გურ.) წინა წლისა, წინა
 წლიდან დარჩენილი ბოსტნეულის
 ამონყარი (გ. შარაშ.).
- ნაძირ-ი, ნაძირა (გურ., ქიზიყ.) აბრეშუ-
 მის ქუჩის ნაგავი; თუთის ფოთლების
 ნარჩენები, ქუჩის სორსლები და ა. შ.
 (გ. შარაშ.; ს. მენთეშ.).
- ნაძმობ-ი (ფშ.) ძმადშეფიცული, ძმობი-
 ლი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 134,
 1900; ი. ჭყონ.).
- ნაძოძ-ი (ფშ.) ნაგლეჯი, ნაფლეთი (თ.
 რაზიყ., „ივერია“, № 134, 1900; ი.
 ჭყონ.).
- ნაძრავ-ი (ქართლ.) მიწა, რომელიც,
 ერთხელ მაინცაა მოხსნული. შდრ.:
 უძრავი მიწა (თ. სალარ., ალავე, 89).
- ნაძრახ-ი (ქიზიყ., გურ.) ნაძრახი
 ქალი სახელგატეხილი, შერცხვენი-
 ლი ქალი, გალანძღული (ს. მენთეშ.;
 ა. ლლ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ-
 ნაძროვალ-ი (იმერ.) ძროზე, ფსკერზე

- დარჩენილი, ნაძირალი. ნაძროვალი ლვინო მაგარი. ანდაზა: „კი ღვინის ნაძროვალი და კი კაცის ნაცოლარიო“ (ი. ქავთ.).
- ნაწევ-ი¹** (ლექს.) საქონლის ფეხის ტყივილი დაქედვის შემდეგ (მ. ჩიქ.).
- ნაწევ-ი²** (ფშ.) მოწვეული, მოპატივებული (ი. ქეშიკ.).
- ნაწეკ** (ინგილ.) დაკენიწებული ბრინჯი, წიკვა, კენიწება (მ. ჯან.).
- ნაწეკ-ი** (იმერ., გურ.) ნაწევეტი, ნაგლეჯი ან ნაჭერი რამესი, მაგ., ჩითეულის, ქალაღის ან მიწისა (ი. ჭყონ.).
- ნაწერობ-ი** (ფშ.) ბედისწერა, რაც, ცრურწმენით, ბედისაგან, ღმერთისაგან არის დადგენილი (ი. ქეშიკ.).
- ნაწვერალ-ი** (ქართლ.) ბალახის ან ქერის ნათესი ადგილი (ე. ბაბუნ., 271).
- ნაწვრეთ-ი** (ხევსურ.) კეცეულის (ნ.) ნაჭერი; გაწვრეთა ვაჭრა. ნ. ქარმიჯი (ა. ჭინჭარ., 213).
- ნაწვრეტ-ი** (თუშ.) ნახვრეტი (ი. ბუქურ., 135).
- ნაწიგარ-ი** (ლექს., ოკრიბ.) ძირზე ამოსული წერტილი (მ. ჩიქ.); ვადაწვენილი ვაზი ან ხე (მ. ალავე.).
- ნაწიღარ-ი** (თუშ.) ადგილი, სადაც ცხვარს აყენებენ (ი. ბუქურ., 135); ცხვრის ფარის ხანგრძლივად ნადგომი (პ. ხუბ.).
- ნაწიღვარ-ი** (ფშ.) ცხვრის ნაბინავარი. ნ. ნაწიღარი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.).
- ნაწილობა** (ჭიზიყ.) საუზნობა, წახემსება, დილაადრიან სახელდახელოდ ქამა. შემდეგაა სადილობა, სამხრობა, ვახშმობა, სერიკუდა (ს. მენთეშ.).
- ნაწკინტალ-ი** (ფშ.) დაწვეთებული. „გზის ერთ გვერდზე თაფლი იყო ნაწკინტალეობი“ (ი. ქეშიკ.).
- ნაწნავ-ი** (მთიულ.) წივრის ან ხახვის ასხმულა (ლ. კაიშ.).
- ნაწრაწ-ი** (იმერ.) ფელამუშში ახლად ამოვლებული ჩურჩხელების ჩამონღვენითი (ი. ქავთ.).
- ნაწრია** (მთიულ.) წრე; ჭრელი ნაწრისა (ლ. კაიშ.).
- ნაწყვეტა** (ქართლ.) შვიტა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ნაჭა¹** (იმერ., გურ., ლექს.) შუაღვეთზე ქვაბის ჩამოსაკიდებელი ჯაჭვი. საკიდელი (ი. ჭყონ.); ჯაჭვი, საქვაბე (მ. ჩიქ.).
- ნაჭა²** (გურ., აჭარ.) ნაჭი, წენკო (გ. შარაშ.; შ. ნივარ.).
- ნაჭა³** (ქვ. იმერ.) ლაფანი, ლაფნის ხე (ა. მაყ.).
- ნაჭა⁴** (ქვ. იმერ.) პურის გაღწევის შემდეგ დარჩენილი ნაჭა (ზ. ტუნბურ., 283).
- ნაჭაპან-ი** (ფშ., ხევსურ.) თმის ნაწნავი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 134, 1900; ი. ჭყონ.); თმის ნაწნავი. „ქალი წამავა ტირილით, თმის ნაჭაპან ჩამუღისაო“ (ა. შან., 216).
- ნაჭარაწ-ი** (თუშ.) ნაჭერი (დილაქეტ., 583).
- ნაჭაჭურებ-ი** (ჭიზიყ.) შიგნეული. „ყვირილისაგან ნაჭაჭურებში გამაიდინა“ (ს. მენთეშ.).
- ნაჭერი¹** (თუშ.) ჭირილობა (ი. ბუქურ., 135; თ. უთურგ.).
- ნაჭერი²** (ხევსურ.) ძაფი, რომელსაც; საქსოვად იყენებენ (ა. ჭინჭარ., 257).
- ნაჭიობ-ი** (ჭიზიყ.) ყაჭი, რაც გამოუვა აბრეშუმის ჭიის პარკს ამოხვევის შემდეგ (ს. მენთეშ.).
- ნაჭირმაგარ-ი** (ფშ.) ვინც იშრომა, იღვაწა—ღვწომოსილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ნაჭირმაგვე-ი** (ფშ.) ჭირითა და ამაგით მოყვანილი (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).
- ნაჭლევ-ი** (მოხ.) ნაფეხური. ნ. კლიკი (თ. ქაჯ.).
- ნაჭლიკა** (ფშ., ხევსურ.) კრიჭა, ნველა. წისქვილისა. „თუ სარეკლა რაკუნობს, ნაჭლიკაში დის ხეჯია“ (ვაჟა, I, ა. შან.); ხის პატარა ღარი, რომლის ტუმბურს (ნ.) ქვემოდას აქვს-

- აკრული. ქუმბურიდან (ხვიშირიდან) ნაკლიკაზე გავლით მიდის საფეკავი წისქვილში (ა. ჭინჭარ., 209).
- ნაკლიკარი**-ი (ფშ.) ნაფეხარი, სველ მიწაზე, ტალახში დამჩნეული კვალ პირუტყვისა; „წაეალ, წყალში ვადვარდები — ხარის ნაკლიკარშიაო“ (ი. ქეშიკ.).
- ნაკოპი**-ი (ხევსურ.) ძვლის უმცირესი ნამუსრევი. „მპარტყეს გერმანელებმაც, ნაკოპ გაილა ძვლისაო“ (ა. ჭინჭარ., 241).
- ნაკოპარი**-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) ფეხის ღრმა ნაკვალევი (ე. ვირსალ.).
- ნაკრევი**-ი (ფშ., თუშ.) შემოკრული იარაღისაგან დარჩენილი ნაშთი (ვაეა, I, ა. შან.); ჭრილობა (პ. ხუბ.).
- ნაკრევიანი**-ი (ფშ., თუშ.) დაჭრილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 167, 1900; ი. ჭყონ.; ი. ბუჭურ., 135).
- ნაკრელი**-ი (თუშ.). ნ. ნაკრელა.
- ნაკრელა** (ხევსურ., მთიულ.) კერვის (ქარგვის) ხერხია ერთგვარი. „რაილ ვქნა, ვედარ დავხკერავ პერანგის ნაკრელასაო“ (ა. ჭინჭარ., 262); ჭრელი ნაქსოვის სახე (ლ. კაიშ.).
- ნაკურტალა**-ა (ზ. აჰარ.) ნაკური, ჩვარი, კინჭი (შ. ნიყარ.).
- ნაკურჭალი**-ი (ქიზიყ.). 1. ნაკუჭი; 2. თიხის ჭურჭლის კედელი (ს. მენთეშ.).
- ნაკუატურა**-ი (გურ.) აბრეშუმის ქიის დაუსრულებელი, რბილი, უვარგისი პარკი (გ. შარაშ.).
- ნაკუვა** (ქართლ.) ჭყლეტა, სრესა, ნაყვა, ჩეჩვა. (ა. ღლ.).
- ნახა** (ქიზიყ.) რახან, რადგანაც, რაკი. „ნახა შენ გინდა, წამოვალ“ (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 608).
- ნახამ** (კახ.) რადგან, რახან. ნ. ნახა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ნახაპური**-ი (გურ.) თავის ქალა (გ. შარაშ.).
- ნახდათ ქონება** (ლეჩხ.) მონახდალად; ჭური ნახდათ აქვს ხშირად ხდის ქვევრს, რომელშიც სახარჯო ღვინო უსხია (მ. ალაფ., 2).
- ნახევ** (ფერეიდნ.) ნახევარი (ა. ჩიქ.).
- ნახევარგურგვალ**-ი ქლიბი-ი (ქიზიყ.) ოქრომკედლის იარაღი: ქლიბია, ცალი მხარე ბრტყელი აქვს, მეორე — მრგვალი (ს. მენთეშ.).
- ნახეშური**-ი (ლეჩხ.) ხეშიდან (ნ.) მიღებული მარცვალი (მ. ჩიქ.).
- ნახეჩი**-ი (ფშ., ქიზიყ.) ნახეჩი, ნაპობი, ჩამონაპობი (დიალექტ., 608); გახლეჩილი (დ. ჩუბ.).
- ნახევე**-ი (მთიულ.) გადაჩეჩილი, შეხვეული მატყლი (ლ. კაიშ.).
- ნახირე**-ა (ქართლ.) პატარა, წითელი ჩიტი, საქონელთან იცის ყოფნა (პ. გაჩეჩ.).
- ნახიჭო** (მესხ.) ქონის ან ღუმის ნაღობი (ი. მაისურ.); გადაღობის შემდეგ დარჩენილი ქონის ნაჭერი („კომუნისტი“, № 157, 1968); ქონის ნაღობში მწუარი (საბა).
- ნახმერთლა** (გურ.) ცხენის ნაჰამი ჩალის ნარჩენები (გ. შარაშ.).
- ნახორ**-ი¹ (ხევსურ.). ნ. ნაფხვერი.²
- ნახორ**-ი² (გურ.) ღომის გაცხების შემდეგ დარჩენილი ქერცლები მარცვლისა (ს. ჟლ.); ნაცხების ანაბერტყი (საბა).
- ნახორმალ**-ი (ქართლ.) ძველი ჭურჭლისა და მისთანა ნამტვრევ-ნამუსრევი (გ. შატბერ., 82).
- ნახორმახარი**-ი (ქიზიყ.) ნამუსრევი, წვრილი ნამტვრევები. ნ. ნახორხალი, ნახორმალი (ს. მენთეშ.).
- ნახორხალ**-ი (ფშ.) საქმლად უვარგისი პურის ნატეხები, ნაფხვენები (ი. ქეშიკ.).
- ნახრანტაფ**-ი (თუშ.) წყლის მიერ გამოხრამული მიწა (პ. ხუბ.).
- ნახსიანობა** (გურ.) წყენის დიღხანს დახსომება; ნახსიანი, ნალსიანი წყენას. შეურაცხყოფას რომ არ იფიწყებს (გ. შარაშ.).

ნახუნაკი (ქიზიყ.) ღვინის ძირში დაღე-ქილი ჭუჭყი, ლეჭე, რომელიც ამჟავებს ღვინოს. „ღვინოა ნახუნაკი შაყოლია და დამჟავებულა“ (ს. მენთეშ.).

ნახური (ფშ.) ნახურავი, რაც ეხურა (ვაჟა, IV, ა. შან.; ქეგლ).

ნახშიორაა (მოხ., მთიულ.) გამდნარი ღუმის ნარჩენი (ო. ქაჯ.); ნახშიორა ხიწიწი (ლ. კაიშ.).

ნახშირჭმულ-ი (გურ.) შემცდარი, შერცხენილი, სირცხვილჭმული (ე. ნინ., I, თ. კიკე.).

ნახშიბა¹ (რაჭ.) ლაპარაკი, ბაასი; სანახშიო ადგილი, სადაც კვირა-უქმეებში იკრიბებიან და ბაასობენ (ე. ბერ.; დიალექტ., 687).

ნახშიბა² (აჭარ.) გვირგვამი, სიმწარე. „ბევრი ნახშიბა მინახავს, იმან გამბეჩა“ (პ. ჯაჭან.).

ნაქად-ი (ქიზიყ.) 1. კობონი; 2. ამხრალებული რქა, კანგახდილი თუთის ტოტები. რქას რომ ამხრალებენ, ლასტად წნავენ და ჭიას შლიან ზედ. სანამ ჭია არ გასულა ცახზე და პარკი არ გაუკეთებია, მანამ ნაქადის დაწვა არ შეიძლება, ჭია ცოდოაო (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.

ნაქად-ი² (მთიულ.) საქონლის ტყავის უბეწვო მხარე (ლ. კაიშ.).

ნაქარები (მთიულ.) ნამაკინტლევი ძროხა (ლ. კაიშ.).

ნაქელ-ი (თუშ.) ქუმელი აზელილი მხოლოდ ცხერის კალტით (პ. ხუბ.).

ნაქეჩ-ი (ხევსურ.) ხის ნახეთქია, ნ. ნახეჩი (ა. ჭინჭარ., 278).

ნაქობა-ა (თუშ.) სარეველა, მახობელა (პ. ხუბ.).

ნაქანქალევებული-ი (ქიზიყ.) ბევრი ნაეალი, ხანგრძლივი ნატარები, მიწვეტებულ-მიწვეტებული. „მდინარე წყალი ნაქანქალევებულია და დასალევედ კარგია, შამრგოა“ (ს. მენთეშ.).

ნაჯაო (იმერ., ლეჩხ.). 1. დაბალი ადგილი (ე. ბერ.); 2. ნიაღვრისაგან მოტანილი შლამი (მ. ჩიქ.).

ნაჯიგარა-ი (მთიულ.) დაბურდული, დახლართული ძაფი (ლ. კაიშ.).

ნაჯიგა/ე-ი (გურ.) ფქვილის გაცრის შემდეგ დარჩენილი ქატო (ს. ულ.).

ნაჯიგე-ი დათვ-ი (გურ.) გაბოროტებულ დათვზე იტყვიან (გ. შარაშ.).

ნაჯორკალი-ი (ქართლ.) ცეცხლმონაკიდები შეშის ნაჭერი (მ. მესხ.).

ნაპარ (ინგილ.) ნაყრი, დანაყრება (მ. ჯან.). აზერბ. Nahap 'სადილი'.

ნგრო (ლეჩხ.). ნ. მგრო.

ნება (მოხ., თუშ.) ზზ., ნელა, წყნარად (ო. ქაჯ.); ნელა. „ნება იარა“... (პ. ხუბ.).

ნებალ-ი (ქართლ.) ლებანი, ნიგვზის გულის ნახევარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ნებ-ლო (იმერ.) ნიგვზის (კაკლის) გულის ნახევარი. ნ. ნებალი (ე. ბერ.).

ნებას (ხევსურ.) ნელა, წყნარად. ნ. ნება (ა. შან.).

ნებეჩ-ი¹ (რაჭ., იმერ.) სავანგებოდ გასუტეხული საახალწლო მოზვერი (შ. ძიძ., 210); უშობელი (ე. ბერ.).

ნებეჩ-ი² (ქიზიყ.) გუთნის ნაწილია (ს. მენთეშ.).

ნებეჩრაყ-ი (თუშ.) ჯანმრთელი, სალი ცოცხალი არსება (თ. უთურგ.).

ნებეჩრათ (კახ.) ნელა, მძიმედ. ნ. ნება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ნებითება (გულამაყრ.), ენებითება: ენებება, ნებაგს, სურს (დიალექტ., 572).

ნებრუცა (ქიზიყ.) მეტად ნებეჩერი, ძალიან განებეჩერებული (ს. მენთეშ.).

ნეგო (მესხ., ჯავახ.) კრაზანა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ნეგრო, ნოგრო (გურ., აჭარ.) ჯიში, მოღვმა (ს. ულ.; ი. მეგრ.).

ნედლო (ქიზიყ.) ღუნე, უფხო კაცი (ს. მენთეშ.).

- ნედლობა** (ქიზიყ.) ნორჩბალახობა შემოდგომაზე ან ზამთარში ნოტიობის დროს (ს. მენთეშ.).
- ნეთხ-ი** (ფშ.). ნ. ნეთხა.
- ნეთხა** (ხევსურ.) ძვალი, რომელზედაც რქაა წამოცმული (ა. ჭინჭარ., 239).
- ნეი-ნეი!** (კახ.) ღორების დაძახება დასაპურებლად (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ნეკ-ი¹** (იმერ., ლეჩხ., ქიზიყ.) ვაზის სამი კვირტის შემცველი ლერწი გასხვლის შემდეგ დატოვებული (დიალექტ., 672); გადაპრილი ლერწი (ლ. ლეჩ., 66). ვაზის რქა, სანერგე (მ. ჩიქ.); ორ-სამ კვირტზე გასხლული ვაზის რქა (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 608).
- ნეკ-ი²** (მთიულ.) ნეკნის ბოლო (ლ. კაიშ.).
- ნეკ-ი³** (ქართლ.) ხენის დამთავრებამდის ზოგჯერ მოუხნავად დარჩენილი მცირე ნაკვეთი მიწისა (თ. სალარ., აღგ., 92).
- ნეკა** (მთიულ.). 1. საქონელი ან ადამიანი, რომელიც ნელა იზრდება და პატარა რჩება; 2. გამოუჩვევი, გუთანში უკან შემბული ხარი; 3. იგივეა, რაც ნელა (ლ. კაიშ.).
- ნეკად** (ლეჩხ.) ჭავრად, ხინჯად, ნაკლად. „ბოშობისას გამლანძლა და მასოდმა გულში ნეკად მაქ“ (მ. ალავ., 1).
- ნეკარ-ი** (ქართლ.) ნეკერი (ნ.), კვირტებიანი შტო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ნეკერი** (ფშ., რაჭ., იმერხ., აჭარ.) ხის ტოტის ნორჩი წვერები (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); თხილის გარეკანი (შ. ძიძ., 210); მუხის ფოთლები ზამთარში საქონლის საჭმელად (დიალექტ., 654); მცენარის ფოთლიანი ულორტები (ნ. მარი, 83; პ. ჯაჭან.).
- ნეკერა** (ქიზიყ.). 1. დაულაგებელი, არადარბისელი ადამიანი; 2. მეტსახელია კაცისა (ს. მენთეშ.).
- ნეკერჩხალ-ი** (ქართლ.) ქორაფი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ნეკვა** (იმერ.) ვაზის გადაპრა კვირტზე გაზაფხულზე (ვ. ბერ.).
- ნეკნ-ი** (ქართლ.) გამომცხვარი პური; ფორმით ნახევარმთვარის მსგავსი (პ. გაჩეჩ.).
- ნეკერჩხალ** (ინგილ.) ჩვეულებრივი ნეკერჩხალი. ნ. ნაკერჩხალი (ა. მაყ.).
- ნეკურა** (ქართლ.) კუნძული, მცირე ადგილი, რომელიც დატოვებულია მინდორში მკის ან ხენის დროს („კომუნისტურ“, № 157, 1968); ერთიან მამულში შეპრილი სამკუთხა ნაკვეთი (მ. მესხ.).
- ნელად** (მოხ.) ახლახან, ცოტა ხნის წინათ (დიალექტ., 563).
- ნელა** (მთიულ.) ძროხა, რომელიც გვიან გაზაფხულზე იგებს (ლ. კაიშ.).
- ნელა-ა** (ინგილ.) ჭიში ხეხილთა, რომელთა ნაყოფი გვიან, ნელა მწიფდება (მ. ჯან.).
- ნელგანაყარ-ი** (მთიულ.) ახლო ნათესავი (ლ. კაიშ.).
- ნელიგუო** (იმერ.) ნელ-თბილი წყალი (ვ. ბერ.).
- ნელჩქული** (გურ.). ნ. ლენჩქური.
- ნელხანათ** (კახ.) ახლახან, ეს-ეს არის (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ნემსიულაპია** (ქიზიყ.) სავარცხელა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ნემსა** (ლეჩხ.) ურმის ფალანგის უკანა გამირი (მ. ჩიქ.).
- ნენა/უ-ი** (გურ.) დედა (ს. ჯღ.; ა. ღღ.; ე. ნინ., I, თ. კიკც.).
- ნენა** (ქიზიყ.) ნელა (ს. მენთეშ.).
- ნენე-ი** (გურ.). ნ. ნენაი.
- ნენე-ა** (ზ. აჭარ.) ბებია, დიდდედა; (ქვ. აჭარ.) დედა (შ. ნიჟარ.).
- ნენეძირ-ი** (აჭარ.) ნენეზირა, მსხლის ჭიშკა ერთგვარი (შ. ნიჟარ.).
- ნეპერ** (ინგილ.) ქაფი, პერი (მ. ჯან.).
- ნერბ-ი** (მთიულ.) დედალი, დამაკებული ცხვარი (ლ. კაიშ.).
- ნერგ** (ინგილ.) მორგვი (მ. ჯან.).
- ნერგ-ი** (ქართლ.) ტირიფი, ძეწნა, მცენარეა (დიალექტ., 640; ა. მაყ.).

ნერდ-ი (ფშ.) ყველის ან ხაჭოს შრატო (ლ. ლეონ.); შრატის ნარჩენი, ნაძირალი (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

ნერჩ-ი¹ (გურ., იმერ.) ახლად დაბადებული ბავშვის დასალოცავად ლხინის გამართვა დედამაწისა (ნ.) და მის დამხმარეთა თანდასწრებით (ი. ჭყონ.).

ნერჩ-ი² (იმერ.) სანერჩე, სათესლედ მიჩნეული მხალი, ხელმეორედ გადანერგილი შემდეგი წლისათვის თესლის გამოსაღებად (ვ. ბერ.).

ნერჩ-ი³ (ლეჩხ.) ხის ნედლი შტოებით მოფენილი საბძლის ჭერი, რომ მის ქვეშ საყვები არ წახდეს (მ. ალავე, 1).

ნერჩ-ი⁴ (ქვ. იმერ., ზ. აქარ.) ფსკერი, ძირი ჭურჭლისა (შ. ნიქარ.).

ნერჩ-ი⁵ (იმერ.). ნ. ნერჭი.

ნერცხ-ი (მთიულ., მოხ.) ნარეცხი წყალი (ლ. კაიშ.; ო. ქაჯ.).

ნერჭ-ი (რაჭ.) მოხარშული ხორცის ნაჭერი (ვ. ბერ.).

ნესვამუშულა (თიან.) დასტამბო, ბალახია (ა. მაყ.).

ნეტარ (თუშ.) ნეტავი (დიალექტ., 583).

ნეფისძველა (ქართლ.) დაძველებული ნეფე, ნეფე ქორწილის მეორე დღეს (გ. შატბერ., 82).

ნეფსა (რაჭ.) მარხილის ნაწილია (შ. ძიძ., 210).

ნექვ-ი (რაჭ.) ნაწილ-ნაწილ აგროვებული თივა ზვინის დასადგმელად (ვ. ბერ.).

ნეშტებ-ი (მოხ.) ძარღვები (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).

ნეშტ-ი (ფშ.) საკრავი (სალამური, სტვირი) (ი. ქეშიკ.).

ნერო (მოხ.) ფქვილის გაცრის შემდეგ დარჩენილი ჩენჩი (ო. ქაჯ.).

ნეცხ-ი (აქარ.) კვების ასაბმელი (შ. ნიქარ.).

ნეჭა-ა (ინგილ., ქიზიყ.) კილობი (ა. შან., 351; დიალექტ., 621); კილობი ან სქელი მატერიის ჩამონაჭრებისაგან

დაწნული საფენი (ს. მენტეშ.); სუფიქსული კილოფი (საბა; ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.).

ნეხვალახა (კახ., მთიულ.). ნ. ბანგა, დაჯორა.

ნეხვწყალ-ი (ზ. აქარ.) წყალში გახსნილი ნაკელი, ორგანული სასუქი, რომელსაც მიუშვებენ ყანაში (სადაც წყალი უდგება) გასანოყიერებლად (შ. ნიქარ.).

ნეჯ-ი (თუშ.) მენჯი; ნეჯვაღ-ი მენჯის ძვალდაავადებული, კოჭლი (მ. ხუბ.; ლ. ლეონ.).

ნიაგაბ-ი (გურ.) ნაირი. „რა ნიაგაბა ბალანი ხარ, ხელს რომ ვერ გააჩერებ მიდღემში“ (გ. შარაშ.).

ნიაგავ-ი (გურ.) ნაირი, გვარი, სახეობა; ამ ნიაგავათ ამგვარად, ამნაირად. ნიაგაბი (ა. ლ.).

ნიადამ (ფშ.) რა თქმა უნდა, უეჭველად (ი. ქეშიკ.).

ნიაღე (ხევსურ.) ნიადაგ, რასაკვირგებელია, რა თქმა უნდა. „ჯვარის ძალით რა არ დაელიშნ, ნიაღე ვინ მისცემდ ქალს?“ (ა. შან., 133; დიალექტ., 555).

ნიავექარ-ი¹ (ქართლ.) ზღაპრული ცხენი. „შეჯდა დავრიში ნიავექარებზევ“ (ნ. იარქანი (ა. ლ., ქართლ., 287).

ნიავექარ-ი² (რაჭ.) ცხენის ეპითეტია (შ. ძიძ., 211).

ნიაველორ-ი (გულდამაყრ.) ნიაღვარი (დიალექტ., 573).

ნიახოზა (ფშ.) საჭიროება, სურვილი (ი. ქეშიკ.).

ნიახურა ბალახ-ი (კახ., გურ.). ნ. წყლის ნიახურა.

ნიგა/ე-ი (გურ.) თუჯის თუნგი (ს. ჟღ.).

ნიგვზნარა (რაჭ.). ნ. დათვის ბალი.

ნიგზურ-ი, ნიგზურა (ფშ., ხევსურ., მოხ., მთიულ.) მუგუზალი (ი. ჭყონ.; ა. შან.; ო. ქაჯ.; ლ. კაიშ.).

ნიგზურაძ-ი (თუშ.) მუგუზალი. ნ. ნიგზური (თ. უთურგ.).

ნიგორ (ინგილ.) ნიორი (მ. ჯან.).

- ნიგუზ**, **ნიგუზრა** (ხევსურ.) მუგუზალი. „ერთ რაიმ ნიგუზს იბრუნებს, სხვა ეზიდების კერასა“. ნ. ნიგუზური (ა. ჭინჭარ., 289).
- ნიგუზალი**-ი (გურ.) მუგუზალი. ნ. ნიგუზური, ნიგუზ (გ. შარაშ.).
- ნიგუზარი**-ი (ლეჩხ.). ნ. ნიგუზალი, ნიგუზური, ნიგუზ.
- ნილაო** (იმერ.) ცხენის კისერი ბეჭების შესაყართან (გ. ბერ.; ქეგლ).
- ნილორი**-ი (ლეჩხ.) მინდორი (მ. ალავ., 1).
- ნიედევა** (მოხ.). ნ. ნიდავა.
- ნიკაშა-ა** (აჭარ.) თეთრნიკაბა და გრძელბეწვა ძაღლისათვის შერქმეული სახელი (შ. ნიყარი).
- ნიკბ-ი**, **ნიკებ-ი** (მესხ., ზ. იმერ.) ქსოვილის ან ნაჭარგის კბილოვანი კიდურები (ი. მიახურ.); კბილოვანი ნაპირები, კბილები; ნიკბებბიანი-ნიკსოვილი-ი კბილოვან-სახეობიანი ქსოვილი (ბ. წერეთ.).
- ნიკვი** (გურ.) ნიყვი, სოკოა ერთგვარი (ა. ლ.).
- ნიკნია** (ინგილ.) კიკნია, ნიკაბდაუყენებელი მოლაპარაკე (მ. ჯან.).
- ნიკორა** (ხევსურ.): ნიკორა თით-ი ნეკი (ა. შან.; დიალექტ., 555).
- ნიკორა ლობიო** (ქართლ.) ლობიოს ჯიშია ერთგვარი, სარის ლობიო (გ. შატბერ., 68).
- ნიკრის-ი** (იმერ.) პატარა, გამხდარი ნიკაბი (გ. ბერ.).
- ნიკურტი**-ი (გურ.) წაღდის მოკაუქებული წვერი (გ. შარაშ.).
- ნინიშა-ა** (ინგილ.) სააღერსო სიტყვაა, ძროხაზე ამბობენ (მ. ჯან.).
- ნინუა/ე**-ი **ნონუა/ე**-ა (იმერ.) ღრძილი (გ. ბერ.).
- ნიორთავა** (კახ.) დანაყილი ნიერისა და ნიგუზისაგან შემზადებული კერძი, საწელელებელი (ქეგლ).
- ნიორთა ნაჭურჩელა**-ი (გურ.) სულ ცოტა, უმნიშვნელო სარგებლობა (გ. შარაშ.).
- ნიორტაკი**-ი (ქართლ.) ნიერის მზადდება ნიერისა და ნიგუზის შეზავებით. ნ. ნიორთავა (გ. შატბერ., 82).
- ნიორწყლათ ქცევა** (გურ.) დანგრევა, დაქცევა, გაცამტვერება, მტვრად ქცევა (ა. ლ.); ნიორწყლათ აქცევს ძალიან სცემს, დაბეჭავს, ცხვირ-პირს დაუჩენქავს, გაანადგურებს (ქეგლ).
- ნიუ-ი** (თუშ.) ეინი. „ვერ მნიყალი ნიუ“ (პ. ხუბ.).
- ნიუჭრი**-ი (მოხ.) ხორკალი, როკი, კორძი (ო. ქაჯ.).
- ნირ** (თუშ.) ნიორი (პ. ხუბ.).
- ნირი**-ი (ფშ., კახ.) ზნე, ჩვეულება (ლ. ლეონ.).
- ნირღი**-ი (მოხ.) ნადულრის ნარჩენი სითხე. ნ. ნერღი (ო. ქაჯ.).
- ნირციო** (იმერ.). ნ ლინციო.
- ნისლი**-ი (ხევსურ.) ოხშივარი, ორთქლი. „დავითვერ, ნისლია დამათერა აბანოთ ამამინარმა“ (ა. შან., 246).
- ნისლა** (ქართლ.) ნისლისფერი საქონლის სახელი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ქეგლ.
- ნიტრა¹** (ქიზიყ., იმერ., ოკრიბ., რაჭ., ლეჩხ.). 1. ლიტრა. საწყაო ხისა, მრგვალი, 13 ვირვანქა ხორბალი ჩადის (ს. მენთეშ.); 2. პატარა დოჭი, ხელადა თიხისა (ს. მენთეშ.; გ. ბერ.; დიალექტ., 687; მ. ალავ.).
- ნიტრა²** (ოკრიბ.) ადგილობრივი ჯიშის მსხალი ნიტრისებური ფორმისა, საზამთრო, მწვანე ფერისა (მ. ალავ.).
- ნიუჯი**-ი (კახ.) ნიუჯა, მცენარეა (ა. მაც.)
- ნიფხავი**-ი (მესხ.) ბურტყლი, ბუმბული ფრინველისა. „ტრედი დავიჭირე, გავღვლიბე და იმისი ნიფხავი ხელში შემრჩაო“ (კ. დონდ., 375).
- ნიფხვისტოტა** (ქართლ.) დიდჯამა ფურისულა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ნიქვთი**-ი (გურ., რაჭ.) ნიეთი (ს. ელ.; შ. ძიძ., 211; დიალექტ., 687).

ნიქსარულა-ჲ (ზ. აჷარ.) განთქმული ჳი-
 შის ხორბალი (შ. ნიჷარ.).
 ნიღნიღ-ი (ქიზიყ.) ცხვირში ლაპარაკი,
 ჳუჭღღნი (ს. მენთეშ.).
 ნიღნიღა-ჲ (ინგილ.) ჳუჭღღნი (მ. ჳან.).
 ნიღრ-ი (ქიზიყ., თუშ.) წალდის ცხვი-
 რი (ს. მენთეშ.); ცულის წვერი (პ.
 ხუბ.); მახვლის ყუის გნდე (საბა; ნ.
 ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
 ნიღღრ-ი (გურ.) წალდის წვერი. ნ. ნიღ-
 რი (ს. უღ.).
 ნიყვი-ი¹ (გურ.) სოკოა ერთგვარი (ს.
 უღ.).
 ნიყვი-ი² (ლეჩხ.) კეცის მჳადის ნატეხი
 (მ. ჩიქ.).
 ნიში-ი (მოხ.) სალოცავი. როცა რომელი-
 მე დიდი ეკლესია შორს იყო, მის სა-
 ხელზე კეთდებოდა პატარა ნაგებო-
 ბა—ნი ში, სადაც მოდიოდნენ მლოც-
 ველები (ა. ყაზბ., 1, შ. ძიძ.).
 ნიშაქ-ი (ქიზიყ.) ხემსი, ცოტა რამე და-
 სანაყრებელი, მცირე საჭმელი (ს.
 მენთეშ.).
 ნიშხა-ნიშხა (ყახ., ქართლ., თიან.) ბავშ-
 ვების თამაშობა (ა. მარტ., გ. იმნ.);
 გოგონათა თამაშობა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ.,
 პ. ხუბ.; დ. ჳიბლაძე).
 ნიშხაფ-ი (აჷარ.) ახორის (ბოსლის) და-
 მატებითი კარი—ჭიშკარი (შ. ნიჷარ.).
 ნიჩბურა (ქართლ.) ნიჩბისიდან გამოთ-
 ხოვილი ქალი (გ. შატბერ., 83).
 ნიჩურ-ი (ქიზიყ.) ღორის დინგი (ს. მენ-
 თეშ.); ნიჩვრი, ჩიჩვრი (საბა; ნ. ჩუბ.;
 დ. ჩუბ.).
 ნიჩქვი-ი (ლეჩხ.) უშნო სახე (მ. ჩიქ.).
 ნიჭ-ი (ყახ.) პატარძლისათვის მირთმეუ-
 ლი საჩუქარი (ა. მარტ., გ. იმნ.); სა-
 ბოძეარი, საჩუქარი, ჳილღო (საბა; ნ.
 ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
 ნიხ-ი (თუშ.) სასმელია (ს. მაკალ.).
 ნიხა (რაჭ., ლეჩხ.) სახნავში შორიშორს
 გავლებული კვალი (ვ. ბერ.); ხნულში
 კვალის გავლებით გამოყოფილი ფარ-
 თობი, კვალსა და კვალს შუა ფართო-

ბი (დიალექტ., 678).
 ნიხაჩო (ქიზიყ.) ხის ლურსმანი, ორი
 ძელის გადასაბმელად დარტყმული. ნ.
 ფარეში (ს. მენთეშ.).
 ნიხრ-ი (ხევსურ.) დაბერებული საქონე-
 ლი. „მაგის ფურს ვინაღ იყიდის,
 ნიხრ ი, კბილის კაკლო არ ებადე-
 ბის“ (ა. ჳინჷარ., 234).
 ნიჭგვა (ქიზიყ.) ცხვირგანიერი და ნო-
 ლა (ნ.) ადამიანი (ს. მენთეშ.).
 ნიჭგო (ქსნის ხეობ.) ადამიანი, რომელ-
 საც ცხვირი დაჭეკუილი აქვს. ნ. ნოჭგო
 (ვ. სომხიშვი.).
 ნობ-ი (ლეჩხ.) პირუტყვისათვის დასა-
 ლევი კოდი წყაროზე (მ. ალაფ., 1).
 ნობათ-ი (ქიზიყ., თუშ.) ჳერი, რიგი.
 დიდ ოჯახებში რძლეებსა აქეთ ნო-
 ბათი შემოდებულნი: ერთ დღეს ან
 ერთ კვირას ერთი დღისაბლისობს,
 მეორე დღეს ან კვირას — მეორე და
 ა. შ. (ს. მენთეშ.; პ. ხუბ.); ჳერი,
 ხვედრი, რიგი (დ. ჩუბ.). არაბ.-
 აზერბ. НОБА.
 ნობეთობა (რაჭ.) მწყემსების მორიგეო-
 ბა. ნ. ნობათი („კომუნისტი“, № 294,
 1967).
 ნოგბარ-ი (ქიზიყ.). ნ. ნუგბარი.
 ნოგრო (გურ., იმერ.) ჳიში შინაური
 პირუტყვისა და ფრინველისა. ნ.
 მგრო, ნეგრო (ი. ჳყონ.; ა. ლ., გურ.).
 ნოვა (ოყრიბ.) თეთრი ყურძენი იყო,
 უგემური, გადაშენდა (მ. ალაფ., წყალ-
 ტუბოს რ., გვიშტიბი).
 ნოთა, ნოთია/ე,-ი (იმერ., გურ.) საღარი,
 შუბლთეთრი ცხენი. ნ. კიაფი (ი.
 ჳყონ.; ს. უღ.).
 ნოინ-ი (გურ.) სასიმღერო გასაღებია (გ.
 შარაშ.).
 ნოლ-ი¹ (გურ.) წყლის პირი საყანე მიწა,
 წყლისაგან ახალმიტოვებული; ახალი
 ამწვანებული ბალახით შემკული (ი.
 ჳყონ.).
 ნოლ-ი² (ქიზიყ., მთიულ.) ნორჩი;
 ნოლ-ი ბალახ-ი ნათიბში ავდარზე

ახალამოსული ბალახი (ს. მენტეშ.); გათიბვისას **დარჩენილი ბალახი**; დიდ ხნის ყანაზე ამოსული ბალახი. „ყანას ნო ლმა ვადაუარა“ (ლ. კაიშ.).

ნოქვა (იმერ.). უონვა; გამონოქვა გამოქონა (ვ. ბერ.).

ნორდ-ი (გურ.). ხის გადანაქვრზე სწორად ამოსული ლორთქი ღერი (ი. ჭყონ.).

ნოსტვა (იმერ.). დანესტიანება. „ამდენმა წვიმამ სიმინდი მონოსტა“ (ვ. ბერ.).

ნოსტო (გურ.). ნ. ნოყო.

ნოტო-ა (თუშ., ქიზიყ., მთიულ., ფშ.) ფარიდან გამოყოფილი ცხვრის ჯგუფი, ფარის ან ნახირის ნაწილი. ნ. ნასხლეთი. გადატ. ადამიანთა ჯგუფი (ი. ბუქტურ., 135; თ. უთურგ., ს. მენტეშ., ლ. კაიშ.); ცხოველების ან ფრინველების ფარის ნაწილი (ი. ქეშიკ.).

ნოტო-ნოტოდ (გუდამაყრ., თუშ.) თანდათანობით (ა. ბექ., 223); გაფანტვით. „დასხდება ნოტო და ნოტო, შამომდენ არვინ არია“ (ს. მაკალ.); ნაწილ-ნაწილ, ჯგუფ-ჯგუფად. ითქმის ადამიანზე, საქონელზე (პ. ხუბ.).

ნოლა¹ (იმერ.) დაბალი, სილიანი და მსუქანი ადგილი, კარგი მოსავალი იცის (ვ. ბერ.).

ნოლა² (ქიზიყ., ქსნის ხეობ.) პაქუა ცხვრის წვერი, ზემოთ რომ აქვს აწეული. ნ. ნიჯო (ს. მენტეშ.; ვ. სომხიშვი.).

ნოლა³ (გურ.) ნორჩი, მოზარდი ხე (გ. შარაშ.; დიალექტ., 666).

ნოლა⁴ (გურ.) ხევი, ღელე; ქაობიც (პ. ჯაჭან.).

ნოდრო (აჭარ.) ნიაღვარი (ზოტი, ქს. სიხარულძიძე).

ნოდრსა (იმერ.) სასაფლაო, საიქიო (ი. ქავთ.).

ნოყლა (ფშ.) ნორჩი, ახალნერგი მცენარე (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ნოყო (გურ., იმერ.) ორმოში ჩამდგარი ლორწოიანი წყალი, ქაობი, დამდგარი, ლორწომოდებული წყალი (ენინ., I, 11, თ. კიკვი; ს. ჟღ.; ი. ქავთ.). **ნოშო** (რაქ., იმერ.) ნეშო; ფოთოლი; ნოშოიანი-ი ფოთლიანი (დიალექტ., 687).

ნობ (ინგილ.) ნეხვი (დიალექტ., 621).

ნოქო (ქიზიყ.) ცხვირჩაწეული, მსხვილტუჩებიანი და ლოყისთავებამოწეული ადამიანი (ს. მენტეშ.).

ნოჯარი (თუშ.) მდინარის მიერ მოტანილი ხერგი (პ. ხუბ.).

ნოჯგო (ქსნის ხეობ.). ნ. ნიჯგო.

ნუგან (ინგილ.) პარკის მოყვანა; ნუგანობა პარკის მოყვანის დრო (მ. ჯან.).

ნუგბარი (ქიზიყ.) ნორჩი. ნ. ნოგბარი (ს. მენტეშ.). სპ. novbār 'ახალი ხილი'.

ნუგლი (ქსნის ხეობ.) თივის აღების შემდეგ ადგილზე დატოვებული ნარჩენი (ვ. სომხიშვი.).

ნუგუზ-ი¹ (ლეჩხ.) მუგუზალი. ნ. ნიგუზური, ნიგუზ, ნიგუზალი (მ. ჩიქ.).

ნუგუზალი² (იმერ.) მუგუზალი (დიალექტ., 672).

ნუზლი (თუშ.) მეწყერი (თ. უთურგ.).

ნუზლა (მესხ.) პირის ღრუს ავადმყოფობა: ადამიანს ღრძილები უსიკვდება და სტკივა (ი. მამისურ.).

ნუკვა (ფშ.) ხეწნა, თხოვნა (ი. ქეშიკ.).

ნუმ (ინგილ.) კავშ. რომ (დიალექტ., 621).

ნუნა¹ (ქართლ., კახ.) თითს რომ ფრჩხილი და ჩლიქს რქა წასძვრება, ნუნაზე დადგება (ლ. ლეონ.).

ნუნა² (ჩ. თუშ.) გრძელი მილი, რომელშიც არაყის ორთქლი გადის (კ. კრელ., 259).

ნურძა (ლეჩხ.) ძროხის საწველი ჭურჭელი ხისა (მ. ალავე, 1).

ნუსტა (თიან.) თხის ბეწვის ან კანაფის ავშარა (ლ. ლეონ.).

ნუქთ-ი (ქიზიყ.) ბადალი, მავიერი. „განა ეგ ამის ნუქთია?“ (ს. მენტეშ.).

ნულრი-ი (გურ.) ახალმოსული, ნორჩი ისლი (გ. შარაშ.).

ნუყურ (იმერ.) ნუ უყურებ, თურმე, ბეჩა! (ვ. ბერ.).

ნქრევა (მესხ.) ტანში ჟრუანტელისა და ჟრეოლის დავლა მეტისმეტი ზიზღის ან რისამე ნდომისაგან. „უხსენებლის დანახვა არ შემოძლია, ტანში მანქრევეს“ (ი. მაისურ.).

ნჩქლევა (ფშ.) ღერა, დენა ბლომად; ნჩქლევეთ ნაქადით. „სისხლი ამასდის ნჩქლევეთა“ (ვაჟა, I, ა. შან.).

ნწ! ნწუ! (ქართლ.) შორისდ. უარის თქმისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ნწა (ხევსურ.) წყალი ბავშვის ენაზე (ა. ჭინჭარ., 215).

ნწა-გერო! გერი-გერი! (ხევსურ.) მოზგრის მოხმობა (ა. ჭინჭარ., 232).

ნწე-ა, ნწე-ა, ნწე-ა! (თუშ.) ხბოს მოსაფერებელი ძახილი (პ. ხუბ.).

ნჯაყევა (გურ.) ღრძობა; ხელი ი ნჯაყევა ხელი იღრძო (ს. ულ.).

ნჯიქევა (გურ.) ნიდაყვის კვრა. ნ. ჯიკავი, ჯიქევა (გ. შარაშ.).

ა

ააგთაყ-ი (თუშ.) ეგეთი (თ. უთურგ.).

აან-ი (ქიზიყ.) თართისა და ტარალანის ქვირითს ზემოთა ნაწილი, თხელფერდი (ს. მენთეშ.). თურქ.-აზერბ. jan, თევზის გვერდის ნაწილი.

აანა (ქიზიყ.) კარ-ფანჯრის გვერდის ფიცრები (ს. მენთეშ.). თურქ. yan, 'გვერდი'.

აასთაყ (თუშ.) ასე (დიალექტ., 583).

აასრ-ი (თუშ.) ასე, დაახლოებით (პ. ხუბ.).

აასრეზე (თუშ.) ასე. ამგვარად, ამნაირად (დიალექტ., 583).

ააქ (თუშ.) აქ (პ. ხუბ.).

ააქთაყ-ი (თუშ.) ასეთი (პ. ხუბ.).

აახლ (თუშ.) ახლა (პ. ხუბ.).

ააქ(თუშ.) დიახ (პ. ხუბ.).

ააედ (თუშ.) კავშ. და (თ. უთურგ.).

ააეს (თუშ.) ეს (პ. ხუბ.).

ააონაჯახ-ი (ქიზიყ.) ნალბანდის იარაღი: ჩლიქის სათლელია (ს. მენთეშ.). აზერბ. jon 'თლა', jonaqax 'სათლელი' (იარაღი).

ააუშა! (ქიზიყ.) შეძახილი ძაღლის წასასისიანებლად, დასატევად (ს. მენთეშ.).

ო

ოობდ-ი (მოხ.) ფერსო ურმისა (ო. ქაჯ.).

ოობნობა (თუშ.) უბნობა (თ. უთურგ.).

ოობლა¹ (ფშ.) კნ. ობოლი (ვაჟა, I, ა. შან.).

ოობლა² (იმერ.) კათხა, დიდი ჭიქა (ვ. ბერ.).

ობბოდ-ი (ზ. იმერ., ლეჩხ.) უცნაური, ახირებული (ბ. წერეთ.); ჩერჩეტი,

ლენჩი. ნ. ობობდი (მ. ჩიქ.).

ობბურ-ი (რაქ.) ეშმაკი (შ. ძიძ., 211).

ოგვადო (გურ.) აბრეშუმის ამოსახვევი ორპოტიკა (ორტოტა) ჯოხი, სამუხელი (გ. შარაშ.; ა. ლლ.: „კომუნისტი“, № 294, 1967).

ოგვედა-ა (აქარ.). ნ. ოგვადო.

ოგვაჩოო! (იმერ.) ნახირის შეძახება გასარეკად (ვ. ბერ.).

ოგვედა-ა (ზ. აქარ.) ორპოტიკი ჯიხი, რაზედაც დაახვევენ ძაფს. ნ. ოგვადო (შ. ნიჟარ.).

ოგნარ-ი (ლენხ.) ტაბლაყურა, ქანჭყატა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ოგონჩა (ქსნის ხეობ.) უშნო, პატარა ქიხი (ვ. სომხიშვი.).

ოგრო (იმერ.) როგო, ქვევრის სარქველი (ვ. ბერ.).

ოგური (ქიზიყ.) ახლო ნათესავი, თავისიანი. „კაცმა თავისი ოგური უნდა იცოდეს, თავისიან უნდა აცნობდეს, თავისიან და უცხო არჩევდეს“ (ს. მენთეშ.).

ოდ-ი (მთიულ.) დახურულ ცხერის ბინაში დამდგარი ორთქლი (ლ. კაიშ.).

ოდა¹ (გურ.) ჭერ-იატაკიანი, ფანჯრებიანი და ბუხრიანი ფიცრული სახლი. უმეტეს ნაწილად ხის ან ქვის ბოძებზე დგანან (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.). თურქ. oda.

ოდა² (ქართლ.) მოჯამაგირის საწოლი ადგილი ბოსელში (კირიონი); ბოსლის ის ნაწილი, სადაც ზღვევები (ხის იატაკი) არ აწყვია და საქონელი არ იმყოფება (ქეგლ.).

ოდალაქ-ი (აქარ.) ღვია, მცენარეა (ა. მაყ.).

ოდედოო! (ზ. იმერ.) ძროხის დაძახებაა (ბ. წერეთ.).

ოდელია (გურ.) ნადური სიმღერაა, სამჯერ იმღერება ყანაში: დილას, შუადღეზე და საღამოს (გ. შარაშ.).

ოდელია, ოდეღიე (იმერ., ლენხ., გურ., აქარ.) წიწმატურა მცენარეა (ა. მაყ.).

ოდღშურა (ლენხ.) თამბაქოს ჯიშია ერთგვარი (მ. ჩიქ.).

ოდოდა (ფშ.) ოლოლი, ბუს მსგავსი ფრინველი (ი. ქეშიყ.).

ოდოღღერ-ი (ქართლ.) ოდოღღერი, სიმწიფეში შემავალი, არასრულად დამწიფებული პურეული, ნახევრად ხმე-

ლი, ქანარი, მარცვლეულის სიმწიფის ისეთი პერიოდი, როდესაც ჯერ კიდევ რძიანია. ნ. ოდოში (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 640).

ოდოში-ი (კახ., თუშ.) შემოუსვლელი ყანა (გ. მაჭავარ., 288); სანახევროდ, შემოსული ყანა (ს. მენთეშ.); ნედლი სიმინდის ტარო (პ. ხუბ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ოდოშათ (იმერ.) ზერეღედ; ო დ ო შ ა თ მოპარცე თმა ზერეღედ მოპარსე თმა (ი. ქავთ.).

ოდოშღერ-ი (ქართლ., კახ., ქიზიყ.). ნ. ოდოღღერი, ოდოში.

ოდრუგელა (ქიზიყ.). 1. ცინგლიანი პატარა ბავშვი; 2. პირმსუქანი პატარა ბავშვი (ს. მენთეშ.).

ოვე! (მესხ.) არად ჩადგების, გულჯირობის გამოხატველი შორისდებულის. „ოკე დიდი საქმეა, თუ შენი გულსათვის მობრძანდი“ (ი. მაისურ.).

ოზა (იმერ.) ნახევრად მწიფე პური (ვ. ბერ.).

ოზანდარა (გურ.) კარადა სამზარეულო სახლში, საჭმლისა და ქურჭლის შესანახი. ნ. უზანდარა (ს. ულ.).

ოზადინა, ოძადინა (აქარ.) ცინტორა, მცენარეა (ა. მაყ.; შ. ნიჟარ.).

ოზო (ინგილ.) ეზო (დიალექტ., 621); ოზო (აქარ.) ეზო (დიალექტ., 659).

ოზუნა (აქარ.) მარტო, მარტოდ (ი. მეგრ.).

ოთოთებ-ი, ოთოთქებ-ი (ქართლ.) წვრილშვილი (მ. მესხ.).

ოთორთქლებ-ი (რაჭ.) მხოლოდ მრ. რ. ერთმანეთზე მიმწევენი, ერთი მეორის მომღვენო პატარა ბავშვები (ვ. ბერ.).

ოთურა (გურ.) რკინის პალო, სოლი (გ. შარაშ.).

ოთურმა (ქართლ.) ათურმა, მოზრდილი ვაჟების თამაშობა ერთმანეთზე გადახტომით (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ქეგლ.

ოთქუმ (ინგილ.) წელის ტყაცუნება (მ. ჯან.).

ოთხაღებულ-ი (თუშ.) დაოთხილი, მთელი ძალით სირბილი (პ. ხუბ.).

ოთხთით-ი (ქართლ.) ფიწალი ოთხი თითით, ნათიბის ასაღები იარაღი გრძელტარიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ოთხ-ი ნანა (გურ.) მზიარული ხალხური სიმღერა (გ. შარაშ.).

ოთხმოცა (მთიულ.) ოთხთხილიანი კუნწულა (ლ. კაიშ.).

ოიმა (ქიზიყ.) ჩოხა-ახალუხის უკანა კალთა, რომელიც ბეჭებთან ერთად მთლიანად არის გამოჭრილი (ს. მენტეშ.). აზერბ. oyma.

ოინათმა (მესხ.) უსირცხვილო, უტიფარი ადამიანი (ი. მაისურ.). თურქ. oynatma, აზერბ. ojhatma, ჰკუის დაკარგვა.

ოკ-ი (ხევსურ.) წაწვეტილი ეკალი (ს. მაკალი).

ოკაწონა (გურ.) საქანელი, სიკორკობილა (გ. ბერ.).

ოკე (ჯავახ.) დანანების, სინანულის სიტყვა. „ოკე მოკვდა“ (ი. მაისურ.).

ოკიდოშა (გურ.) პატარა ბადე, რომლითაც ფრინველს იჭერენ (გ. შარაშ.; ი. მეგრ.).

ოკლაკუნცხა (აჭარ.) საქმელი, მცენარეა (ა. მაყ.; შ. ნიყარ.).

ოკნატო (გურ.) ლაკარტია, გლერტა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ოკნატუა (გურ.) ჩაწყობილა-ბაია, მცენარეა. ნ. ლობიანა, ერბოქილა (ა. მაყ.).

ოკოწუნა-ი (გურ.). ნ. კორწიალი.

ოკადლა (გურ., იმერ.) ოროვანდი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ოლე¹ (ფშ.) ველებიანი ტყე (ვაჟა, II, ა. შან.).

ოლე² (რაჭ.) ეკალბარდიანი ბუჩქი (დი-ალექტ., 687).

ოლე³ (ქიზიყ., ფშ.) ქაობიან ადგილში ტალახის გუბე ან ტალახის „მდინარე“ (ს. მენტეშ.); ტბის ან მდინარის

3 აღ. ღღონტი, სიტყვის კონა.

პირას დაგუბებული წყალი; გუბურებიანი ადგილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ოლენა (ზ. იმერ., აჭარ.) ცისტელა, მცენარეა (ა. მაყ.; შ. ნიყარ.).

ოლვე (ქე. აჭარ.) თხილის წნელის ან თელის ქერქისაგან დაწნული კურკული (ლასტივით) ღომის სახმობი (შ. ნიყარ.).

ოლიზ-ი (იმერ.) დიდი ტოტებიანი ხარდანი (ჭიგო), რომელზედაც ვაზს შეუშვებენ, ღიზი (მ. ალაფ., 2).

ოლო (რაჭ.) შემადლებული ადგილი. „ოლოზე ჩიტი შემოყდა, ქორი უქროლივ“ (შ. ძიძ., 211).

ოლოლი-ი (თუშ., აჭარ., ჯავახ.) ზარნაშო, დიდი ბუ (დიალექტ., 583; შ. ნიყარ.; ი. მაისურ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ოლოლა (ქსნის ხეობ.) პატარა ურემო (ვ. სომხიშვი.).

ოლოს გახეთქა (ლენჩ.) გაზაფხულზე თოვლის დნობის დაწყება (მ. ჩიქ.).

ოლოსპოდრ-ი (ქართლ.) პირფერი, მლიქვნელი (მ. მესხ.).

ოლოფსირ-ი (ლენჩ.) ჯოხზე წამოკული ტილოს ჩეარი, ქვევრის ფსკერზე დარჩენილი წყლის ან თხლის ამოსაშრობად (მ. ალაფ., 1).

ოლოფსირა (ლენჩ.). ნ. ოფსილო.

ოლქა, ოლქაობა (ზ. აჭარ., გურ.) ჯარი, ჯარიანობა, ხალხი, ბრბო, ჯანყი, ომიანობა (შ. ნიყარ.; ე. ნინ., I, თ. კიკვ.). თურქ.-დიალექტ. olka.

ოლდუნ-ი (ქიზიყ.) ხეა ერთგვარო, ნარინჯისფრად ღებავს ბაწარს; იალდუნი, ულდუნი (ს. მენტეშ.; ა. მაყ.).

ომ, ომე (აჭარ.) კავშირი რომ (დი-ალექტ., 659).

ომანო (გურ.) სორო, ხვრელი ტურისა, მელასი (ს. ელ.; ვანი, თ. თავაძე).

ომბალუა-ი (გურ.) ომბალო, ბალახეულო მცენარეა (ა. ღლ.).

ომიქა (ოკრიბ.) ადგილობრივი ჯიშის მსხალი, საშემოდგომო, მოკლე ყუნწიანი, მრგვალი, მოშავო ფერისა (მ. ალავე).

ომოგუვა-ა (ინგილ.) ამოგვა, ამოწმენდა (დიალექტ., 621).

ომრ-ი (ზ. აჰარ.) სიცოცხლე, ადამიანის სიცოცხლის ხანგრძლივობა, ცხოვრება (შ. ნიჟარ.). არაბ., თურქ. ომ(ü)r.

ომუზ-ი (იმერ.) ლარძაყინი, სახლის ოთხი კუთხის გადასაკიდელი, ზღუდე (ვ. ბერ.).

ომცხვარო (ლენხ.). ნ. ძღვამბლი, მენცხერო.

ონა (ფშ.) ძალმომრეობა. „ძაღნო, რა თნა გიქნავისთ ლაშარის ჯვარის ყმაზედა!“ (ი. ქეშიყ.).

ონაზე (მოხ.) ძალიან ჩქარა (ო. ქაჯ.).

ონარ-ი (ფშ.) ხრიკი, ხერხი, მოხერხებული საქმე (ვაჟა, I, IV, ა. შან.).

ონგალ-ი (აჰარ.) კიდის, აივნის, ხილისა და მისთ. კიდზე მოვლებული მოაჯირი, სახელური (შ. ნიჟარ.).

ონგალო (ზ. იმერ.) ვერტიკალური ბიჯგები სარებისა (ბ. წერეთ.).

ონდეთ (რაჟ.) ზზ., ძლივს, ცოტათი შესამჩნევად (დიალექტ., 687).

ონთქ-ი (იმერ.). ნ. სონთქი.

ონთქოფა (ქართლ.) ონტოფა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ონკოლ-ი (იმერ.) ღორის ავადმყოფობაა (პ. ჯაჭან., X); ხოყის სენია (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ონტკოფილა (ზ. რაჟ.) ონტკოფა, ონტკოფილა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ონჟო (გურ.) ბოსტნეული მცენარეა ერთგვარი (ა. ლლ.; ქ. სიხ.).

ონჩარ-ი (მოხ.) ორთქლი, ოხშივარი (ო. ქაჯ.; დიალექტ., 563).

ონჩიორ-ი (მთიულ.). ნ. ონჩარი.

ონჩორ-ი (ფშ.) ორთქლი. ნ. ონჩარი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 135, 1900; ი. ჭყონ.).

ონჩხარ-ი (ხევსურ.) ოჩხარი (ნ.), გაპირებული კაცისათვის შემწეობის აღმოჩენა (ა. შან.).

ონხ-ი (ფშ.) მძორი, ლეში (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ონჯარო¹ (იმერ.) როფი საქონლის საქმლის ჩასაყრელად (ვ. ბერ.); თოფრა, პარკი, რომლითაც საყვებს აძლევენ ცხენს, ჩამოყიდებენ თავზე (ლ. ლეონ.); როფი საზოგადოდ (ბ. წერეთ.).

ონჯარო² (ფშ.) ხის ძირი, წყალში დარჩენილი ჯირკი (ი. ქეშიყ.).

ონჯახუა (გურ.) დედოფლისთითა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ოჟ-ი (ხევსურ.) ვაყი (დიალექტ., 555).

ოჟვალაყებ-ი (თუშ.) კანჭები, მუხლები (თ. უთურგ.).

ორან-ი (გურ.) ჭაჭანება; მოდგმა. „გაქრა შენი ორანი“ (ვანი, თ. თავაძე). შღრ.: ქეგლ.

ორანა-ი¹ (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (კ. გვარ., 949).

ორანა² (ქიზიყ.) სასოფლოდ დატოვებული საძოვარი (ს. მენთეშ.).

ორაპია (მთიულ.) უამრავი ხალხი; ყაყანი (ლ. კაიშ.).

ორბა¹ (რაჟ.) პატარა ურმის თვალზე დატანებული კუნძი (ვ. ბერ.).

ორბა² (ლენხ.) ლოგინის კიდე (მ. ჩიქ.).

ორბუნ-ი (ლენხ.) ორპირი სიმღერა. ნ. ბუნა (მ. ჩიქ.).

ორგარგანა-ა (აჰარ.) პატარა ბადე, წამოგებული ორპოტიკა ჯოხზე მდინარის ნაპირას და ლეღეში სათევზაოდ (შ. ნიჟარ.).

ორგნება (მოხ.) გამრუდება, გაშტერება (ო. ქაჯ.).

ორგო¹ (იმერ.) სარქველი, ნ. ოგრო, როგო (პ. ჯაჭან., IX, 259).

ორგო² (აჰარ.) წისქვილის ქვის მოყვანილობის ხე ან ქვა, რომელსაც სასიმინდის (ან სხვა ნაგებობის) ბარჯებს (ნ.) ჩამოაცემენ თავზე, ხოლო მის

ზევით საძირკველს დაადებენ (პ. ჯა-
ჯან.).

ორგუნებობა (ქართლ.) ყოყმანი, გუნე-
ბის ცვლა, გაორება (გ. შატბერ., 83).

ორე (გურ.) დიდი ვარკლი. „უნახავმა
ორე ნახა, ოო, რა სანახავიაო“ (გ.
შარაშ.); ამოჭრილი მორი ხისა, ან
ფიცრისაგან შეკერილი წყლის ბაჟი,
არაყის გამოხდის დროს ხმარობენ (ს.
ქლ.); საძალღე ჭურჭელი (საბა); გობა
ძაღლისა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ორზაპი (ხევსურ.) მიწის სათხრელი
მოზრდილი წერაქვი (ა. ჭინჭარ., 277).

ორთი (აჭარ.) დაქანება სახურავისა (პ.
ჯაჯან.). თურქ. örtü 'სახურავი'.

ორთოლა (მთიულ.) ორთვლიანი რკინის
გუთანა (ლ. კაიშ.).

ორთომელა-ა (აჭარ.) ორჯამიანი ჭურჭე-
ლი ხისა, იყენებენ მარილის შესანახა-
ვად (შ. ნიჟარ.).

ორთხში ამოღება (ლენხ.) საგუდელ
თხის გატყავება (მ. ჩიქ.).

ორიანი (თიან.) ორსული, ფეხმძიმე;
ორიანად არის ფეხმძიმედაა (დი-
ალექტ., 599; ლ. ლეონ.).

ორიკა (ლენხ.) არაყის გამოსახდელი
ხელსაწყო, როფი (მ. ალავე, 1).

ორირამა-ი (გურ.) მხიარული სიმღერაა
(ა. ლ.).

ორკაპი (ლენხ.) ორკაპჩანაყერები ქა-
ლამანი (მ. ჩიქ.).

ორკაპა ბოძი (ქიზიყ.) დიდი ბოძი, თა-
ვი ორად აქვს გაყოფილი, განტოტე-
ბულია (ს. მენთეშ.).

ორკეცი (რაჭ.) ორსული (შ. did., 211).

ორკვაპი¹ (გურ.) ტყუბი ვაშლი, ნიგოზი
ან სხვა რამ ხილი ერთ კუნწზე გა-
მოსხმული (გ. შარაშ.).

ორკვაპი² (აჭარ.) ბავშვთა თამაშობაა
ერთგვარი (შ. ნიჟარ.).

ორკისაკი (თუშ.) ორივე მხრივ, ორივე
მხარეს (პ. ხუბ.).

ორკობა/ე-ი (გურ.) ქვევრიდან წყლის
ამოსაღები ჭურჭელი, ამოჭრილ მწა-

რე კვასს გაკეთებული აქვს ორ-
გრძელი ჯოხი ქვევრში ჩასაშვებად
(კ. გვარ., 949; ს. ქლ.).

ორკოპე (აჭარ., გურ.) ხილის საკრეფო
გრძელტარიანი პატარა კალათა (დი-
ალექტ., 659); დიდი ქვევრიდან
წყლის ამოსაღები ორ გრძელ ტა-
რიანი ჭურჭელი (ა. ლ.).

ორმანდილი (გურ.) ორპირი კაცი (ს-
ქლ.).

ორმარჩილა-ა (ზ. აჭარ.) მოზრდილი
ქვაბი (შ. ნიჟარ.).

ორმოობა (ქიზიყ.) საბავშვო თამაშობაა
(ს. მენთეშ.).

ორმორილო (მთიულ., გუდამაყრ.) მარ-
მალილო (ე. ვირსალ.).

ორმოცა (მთიულ.) ორთხილიანი კუნწუ-
ლი (ლ. კაიშ.).

ორმოცა-ა (აჭარ.). ნ. ორკვაპი²

ორმოსავლა-ი (გურ.) აბრეშუმის ჭიის
ჯიშია, რომელიც წელიწადში ორჯერ
მოჰყავთ, ორმოსავლიანია (გ. შარაშ;
ქეგლ.).

ორნაბი (გურ., ქვ. იმერ.) უნაბი, მცე-
ნარეა. ნ. ურნაბი (ა. მაყ.; მ. ალავე, 3).
არაბ.,-თურქ. ünnap, hünnap.

ორნანო (აჭარ.) სამზიანი საგუნდო სიმ-
ღერა ხალხური (შ. ნიჟარ.).

ორო (იმერ.) პაპანაქება, დაზუთულთ
პაერი (ე. ბერ.).

ოროვანდი (ქართლ.) მცენარეა (თ. რა-
ზიკ., „ივერია“, № 135, 1900; ი-
კუკონ.).

ოროკი (გურ.) ნარიყალი ნიადაგი, სახ-
ნავ-სათესი მიწა (გ. შარაშ.).

ორომი-ი¹ (იმერ., რაჭ., თიან., კახ.,
ქართლ.) ცომის გუნდის გასაბრტყე-
ლებელი ფიცარი (ი. ჭყონ.); ცომის
გასაბრტყელებელი ჩოვანი (პ. ჯაჯან.,
IX, 259); ხელიანი ფიცარი ცომის
გუნდის გასაბრტყელებლად, ასაფუე-
ლად და თორნესთან (ფურნესთან) მი-
სატანად (დიალექტ., 687; 599; ფ-
ბაბუნ., 276)!

ორომი-ი² (კახ.) პურის გუნდების დასაწყობი ფიცარი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ორომი-ი³ (იმერ.) შეგუბებული ღრმა წყალი. „ორომზე წავიყვანე ცხენი დასაბანათ“ (პ. ჯაჭან., IX, 259).

ორომი-ი⁴ (ქსნის ხეობ.) კეცეული ქადის ამოსაღები ხის ნიჩაბი (ვ. სომხიშვი.).

ორონა (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (გ. შარაშ.).

ორონა-ი (ზ. აჭარ.) გარყენელი ქალი, მეძავე (შ. ნიჭიარ.; ი. მეგერ.), სპ. თურქ. orospu.

ორონმორონი (გურ.) 1. უღამაზო სახის ადამიანი; 2. ძნელად სავალი უსწორმასწორო გზა ან ადგილი; 3. უწესრიგოდ მიყრილ-მოყრილი ნივთები (გ. შარაშ.).

ორპირი-ი (მთიულ., გუდამაყურ.) გადატხანჯალი (ე. ვირსალ.).

ორპოტიკა/ე-ი (გურ.) ორტოტიანი; ორკაპი ხე (ს. ჟღ.).

ორყაშო (ლენხ.) დათვიმარწყვა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ორს-ი¹, **ორსლ-ი**, **ვორს-ი** (იმერ.) გრდემლი, დველემი (ვ. ბერ.). თურქ. örs.

ორს-ი² (გურ.) ლურსმნის სასწორებელი იარაღია (ს. ჟღ.).

ორსლ-ი (იმერ.). ნ. ორსი.

ორსულობა (კახ.) თავთავის ჩასახვა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ორსუნელა (ზ. იმერ.) იფნურა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ორტაბახ-ი, **ორტაბახა-ი** (გურ.) ორნაირი, ორგემოვანი; აქედან: **გა ო რ ტ ა ბ ა ხ ე ბ უ ლ ი**. „აი ღვინო **გ ა ო რ ტ ა ბ ა ხ ე ბ უ ლ ა**“ — ტკბილიცაა და შეავეც (გ. შარაშ.).

ორტიპალდი-ი (გურ.) პარალელური ხაზის გასაყვანი, ხელსაწყო ღურგლისა (ი. ჭყონ.).

ორტოლი-ი (გურ., იმერ.). ნ. ორფა.

ორტოლა¹ (გურ.) ჭირკვალი, რომელიც გრძლად, ორ ზოლად გადააწევაბა კაცს სიბაში (გ. შარაშ.).

ორტოლა² (კახ.) ჩაშვებული შარვალის გადატან. ღარიბულად ჩაცმული, კაცი, რომელსაც შარვლის მეტი არაფერი აცვია („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ორტოლე (ლენხ.) ქლიავისმაგვარი მცენარეა (მ. ჩიქ.).

ორტოტა (კახ.) ჩუგრაობის თამაშის ერთი ხერხია: საჩვენებელი თითისა და ცერის მიწაზე დაბჯენა (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

ორფა (ლენხ., გურ.) ორმაგი, ორტყავი (მ. ჩიქ.); ორკეცი (ა. ლლ.).

ორქაფ-ი, **ოქაფ-ი** (ხევსურ.) კარგი ცხენის ეპითეტებია. ნ. რემა (ა. ჭინჭარ., 243).

ორღავ-ი (რაჭ.) ეშმაკი, დაუნდობელი (ვ. ბერ.).

ორღვიანი-ი (ფშ.) შესახედავი, წარმოსადეგი ვაჟკაცი (ი. ჭყონ.).

ორყუნწა (ფშ., ხევსურ.) ხურტკმელი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ორყურა-ა (ინგილ.) ორყურა ქილა, საწველელი (მ. ჯან.).

ორშიანი-ი (ფშ., ხევსურ., გუდამაყურ.) ორმაგი, ორპირად ნაქსოვი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 168, 1900; ი. ჭყონ.); შალის ქსოვის ერთგვარი სახე, ორპირად ნაქსოვი (დიალექტ., 555; ა. ბექ., 225).

ორშივალ-ი (იმერ.) ოხშივარი, ორტყელი (ი. ქავთ.).

ორშიმო (იმერ.) ხრიკა, ქვევრიდან ღვინის ამოსაღები ჭურჭელი, მწარე კვახისაგან გაკეთებული (ვ. ბერ.; პ. ჯაჭან., IX, 259; დიალექტ., 672).

ორშიმა (ოკრიბ.) გულაბი მსხლის ჯიშია (ორშიმოს ფორმა აქვს), საშემოდგომო, მწვანე (მ. ალავე.).

ორშიში-ი, **ოშიში** (გურ.) ძალიან დიდი კობე (ნ.), რომელითაც საწინახლიდან იღებენ ახალ ღვინოს. ნ. ორშიმო (გ. შარაშ.).

ორშიში (იმერ., გურ.). ნ. ორშიმო, ორშიში.

ორჩიმცი-ი (თუშ.) ალბათ, იმიტომ ან კიდევ იმიტომ. „ორ ჩ ი მ ც ი, შენ არ მოხვდიოდი“ (პ. ხუბ.).

ორჩხუშ-ი (მეგრ., იმერ., გურ., აჭარ.) ქვევრის სარეცხელია (ვ. ბერ.); გრძელ ჯოხზე წაქრული ფუჩეჩი ქვევრის სარეცხად (კ. გვარ., 949; ს. ჟღ.); სარცხი (დიალექტ., 659).

ორძირა (ხევსურ.) ორმხრივ ფსკერიანი საწყლვ კასრი, რომელსაც ერთი ნახვრეტი აქვს წყლის გადმოსასხმელად (ა. ჭინჭარ., 295).

ორწიფობა (ლენხ., ოკრიბ.) რელიგიური დღესასწაული, იმართებოდა ორ მწიფობისთვის (ორ ოქტომბერს) (მ. ჩიქ.); რელიგიური დღესასწაული იყო, იხდიდნენ ორ ოქტომბერს გელათში, მოწამეთში და ა. შ. (მ. ალავე).

ორწოხ-ი (გურ.) ვიწრო და ტალახიანი ბილიკი, უფრო ორღობეს შუა გაყვანილი (ი. ჭყონ.). შდრ.: ქველ.

ორწუბ-ი (გურ.) მწარე კვახისაგან გაკეთებული დიდი ხრიკა, ორლიტრიანი (ა. ლღ.).

ორწყალ-ი (ფშ.) ადგილია, სადაც ერთდება ფშაისა და ხევსურეთის არაგვი (ვაფა, I, ა. შან.).

ორქე (რაჭ.) ვიწრო ორღობე, საურმე ან საცალფხეო გზა („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ორჭილი (გურ.) სასირე ბადის ბაწარი (გ. შარაშ.); წვრილი და მაგარი თოკი, რომელსაც ბადეში უყრიან (ს. ჟღ.; ი. მეგრ.).

ორჭკუა (ქართლ.) ცეტი, ცვალებადი აზრის ადამიანი. „მაგისას რას ვაიგებ, ორჭკუა აა“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ორხალა (ხევსურ.) ძნის საზიდი; ორი არყის ხის ტოტი ერთმანეთზე გადაწნული, რომელიც ტვირთს მარხილის მაგივრობას უწევს და ძნას რამდენადმე იცავს დაშლისაგან (ა. ჭინჭარ., 203).

ორხაო (მთიულ., გუდამაყრ.) ახალუხი, ახალუხ-პერანგიაანი (ე. ვირსალ.).

ორხაპო (აჭარ.) ორკაპი, ორპოტიკა (დიალექტ., 659).

ორხელ-ი¹ (იმერ.) ქვევრიდან უსუფთაო წყლის ამოსაღები ჭურჭელი. ნ. ორკოპე (ლ. ლეყ., 69).

ორხელ-ი² (ხევსურ.) თივის გადასაზიდი (ს. მაკალ.).

ორხო (მოხ., თუშ.) დიდი ხალიჩა (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.); ხაოიანი ნაქსოვი, საფენი (პ. ხუბ.).

ორხულა (ლენხ.) ყურძნის ჯიშია ერთგვარი (მ. ჩიქ.).

ორქელა (გუდამაყრ.) გუთნის ნაწილია, მაჰი: „ორ ხ ე ლ ა ის არი, რითაც უშკერია“ (დიალექტ., 573).

ორჯოხა-ი (გურ.) ორი ჯოხით სიარული. „საიოდავი კესარიე ორჯოხაი ძეილი დეიარება“ (გ. შარაშ.).

ოსარო (ქართლ., აჭარ., მესხ.) თევზის საჭერი მოწყობილობა ფაცერით (მ. მესხ.; შ. ნიფარ.; ი. მაისურ.); თევზის საპყრობი (საბა); თევზთ საჭერი ბადე (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქველ).

ოსირო (რაჭ.) ნ. ოფსინო.

ოსოპინტრო (გურ.). ნ. ოსოპინტრო.

ოსოპინტრო (გურ.) სამკურნალო ბალახია (კ. გვარ., 949; გ. შარაშ.).

ოსოსოია (გურ.) ძველი ხალხური სიმღერა იყო. ახლა დაკარგულია (გ. შარაშ.).

ოსპილო (გურ.) ქვევრის საშრობი (ს. ჟღ.).

ოსტამულ-ი (ხევსურ.) თოფია ერთგვარი (ს. მაკალ.).

ოსურადა (გურ.) კატაბარდა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ოტება (იმერ.) საქმეზე გულის აცრუება (ვ. ბერ.).

ოტაუ! (ქართლ.) კამეჩის შეძახილი, რომ წავიდეს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ოტროელა (ქართლ.) უხეიროდ გაზრდილი, დიდი ტანის კაცი. ნ. აყლაყულა

(თ. რაზიკ., „ივერია“, № 135, 1900; ი. ჭყონ.).

ოტური-ი (ზ. აჰარ., გურ., მესხ.) ერთგვარი ქლიავია, მსხვილი და მკვრივი ნაყოფი აქვს (შ. ნიჟარ.; ა. ღლ.; ი. მაისურ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

ოტუაჩუა (გურ.) ონტკოფა; მცენარეა. ნ. კატაყვერა (ა. მაყ.).

ოფ-ი (ფშ.) მცენარეა, ალვისხისებური (ი. ქეშვიკ.).

ოფა¹ (იმერ.) ცხენის ფეხის ავადმყოფობაა (ვ. ბერ.); ცხენის ქაჩაჩის სენი (საბა).

ოფა² (რაჭ.) ვირისტერფა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ოფე (აჰარ.) ორმო (ი. მეგრ.).

ოფეტი-ი (ქიზიყ.) წყრთის ოდენაზე დაჭრილი ნედლი შეშა, რომელსაც ნახშირის ქურაში ჩაყრიან ხოლმე ჩასაქრობად (ს. მენთეშ.); ნახშირთა დასამრეტლად ნედლი შეშა შთაყრილი (საბა); სანახშირეში შესართველი ნედლი შეშა გასანელებლად, რომელიც ფრიად გახმება და შემდგომად იხმარება ცეცხლის მოსაკიდებლად (ნ. ჩუბ.); ხმელი ნაფოტი (დ. ჩუბ.); მოკლედ დაჭრილი ნედლი შეშა, რომელსაც ნახშირის ჩასაქრობად ხმარობენ (ქეგლ).

ოფიჩო¹ (გურ.) ხვიშირა, წისქვილის ნაწილი, მარცვლეულის ჩასაყრელი (გ. შარაშ.; ს. ჟღ.).

ოფიჩო² (გურ.) კოვზისმაგვარად გათლილი ხე ნავიდან წყლის ამოსასხმელად (ს. ჟღ.).

ოფიჩო³ (გურ.) ქვევრის სარქველის (როგოს) ამოსაფარებელი, აკეთებენ ბლის ხის ტყავისაგან (ს. ჟღ.).

ოფიჭო (იმერ.) ერთიმეორეზე დაწყობილი ბლის ტყავი. ნ. ოფიჩო³ (ლ. ლეჟ., 69).

ოფოურა (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (გ. შარაშ.).

ოფოფა (ფშ.) წიფლის ნაყოფი (ი. ქეშვიკ.).

ოფსილა (იმერ.). ნ. ოფსილა.

ოფსილო (ლენხ., ზ. იმერ.) ჯოხზე მიმაგრებული ჩვარი გარეცხილი ქვევრის ამოსაწმენდად და ამოსამშრალეზლად. ნ. ოფსინო (დიალექტ., 678; ბ. წერეთ.).

ოფსინო (იმერ., რაჭ., ლენხ.) ოსირო, გრძელ ჯოხზე მიმაგრებული ჩვარი. ქვევრის ამოსამშრალეზლად ხმარობენ. ნ. ოფსილო (ვ. ბერ.; მ. ჩიქ.).

ოფსიტა (იმერ.) ქვევრის ამოსამშრალეზელი ჩვარი. ნ. ოფსილო, ოფსინო (ზ. ჭუმბურ., 85).

ოქიჩო, ოქიჩო (ზ. იმერ.) ნახირის შეძახება გასარეკად. ნ. ოგვაჩო! (ბ. წერეთ.).

ოქლაქი-ი (ქიზიყ.). ნ. ოყლაყი.

ოქონობა (იმერ.) ოქონაში გამართული ხატობა, აღდგომის მეხუთე შაბათს (ი. ქავთ.).

ოქოქა-ი (გურ.) პატარა ქოხი, კარავი, სადგომი (ა. ღლ.).

ოქრობეჭედა (ზ. იმერ., ქვ. რაჭ.) ქათმის კუჭა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ოქროვანლა (გურ.) პომიდორი (ა. მაყ.).

ოქროროკა-ა (მესხ.) მკვარნარევი შეშა ფიჭვისა და ნაძვის ხეებისაგან (ი. მაისურ.).

ოქრო-კბილ-ი (გურ.). ნ. ოქროს ჭოჭი.

ოქროცერცვი-ი (გურ.) ცერცვია ერთგვარი (ა. ღლ.).

ოქროცოცხა (იმერ., რაჭ.) ყვითელი ცოცხი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ოქროჭოჭა (ზ. აჰარ.) სიმინდის უკანასკნელად ამოყრილი ფესვები; მიწის ზედაპირზე ოქროსფრად შემწკრივებულია სიმინდის ღეროზე (შ. ნიჟარ.).

ოქროს ჭოჭი-ი (გურ.) სიმინდის უკანასკნელად ამოყრილი ფესვები. ნ. ოქროჭოჭა (გ. შარაშ.; ვ. ბერ.).

ოქრუა-ა (აჰარ.) მსხლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიჟარ.).

ოქს (ინგილ.) ექვსი (გ. იმნ.).

ოქსილო (გურ.) დიდი კობე (ნ.). ნ. ორშუმო (ა. ღლ.).

ოქჩიანი-ი ნალი (ზ. აჭარ.) რკალისებური ნალი ცხენისათვის (შ. ნიჟარ.).

ოღვალი (გურ.) მცენარეა ერთგვარი (კ. გვარ., 949).

ოღნაშო (რაჭ., იმერ.) ღონაშო, მცენარეა (ა. მაყ.).

ოღიაჩოღია (ქიზიყ.) მიკიბ-მოკიბვა. „მე ოღიაჩოღია არ ვიცი, პირდაპირ მითხარი“ (ს. მენთეშ.).

ოღირღილი (რაჭ.) ბავშვთა თამაშია (ვ. ბერ.).

ოღლავარა (აჭარ.) მცენარეა, ხარის ჩილია (შ. ნიჟარ.).

ოღომ (აჭარ.) ოღონდ (დიალექტ., 659).

ოღოჯირი (გურ.) კუთხე სამზად სახლში. ნ. ღოჯე (ა. ღ.).

ოღოჯირო (გურ.). ნ. ოღოჯირი.

ოღრაპი (მესხ., აჭარ.) აგვია, საზიზღარი ადამიანი (ი. მაისურ.); ავი, ბოროტი; გაუმადლარი, ხარბი, ღორმუცელი (შ. ნიჟარ.).

ოღრამუშუი (გურ.) ადგილის ერთ პატრონთან ადგილის საკუთრად დამუშავება (ი. ჭყონ.).

ოღრო (გურ., იმერ.) კრატერი; ოღროს ფისი-ი კრატერის აღმოჩენული ლავა; ოღრო-ჩოღრო უსწორმასწორო ადგილი (ი. ჭყონ.). შდრ.: ქეგლ.

ოყა (გურ., აჭარ.) წონის ერთეულია, სამი გირვანქა, 2 კვ. 225 გრ. (დიალექტ., 659). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ. თურქ. okka.

ოყარო (ლენხ.) გაუმადლარი: „დიდი ოყარო ოყო“ (მ. ალავე, ზეპირსიტყვი).

ოყინციაცე (ლენხ.). ნ. ციოყიაცე.

ოყლაპურტი (გურ.) თევზის ლაყურები (ს. ჟღ.; ვ. ბერ.).

ოყლაყი (ქიზიყ.; იმერ. აჭარ.) ჩოყლაყი (ნ.), ოყრაყი, უშნო, ახმახი, აყლაყუდა (ს. მენთეშ.; ვ. ბერ.); ტლანჭი, დიდი და უშნო ტანის კაცი (შ. ნიჟარ.).

ოყოჯირო (გურ.) ნ. ოღოჯირი.

ოყრალი (იმერ.) უჯანგარი, მცენარეა, ნ. ოყრალა (ა. მაყ.).

ოყრალუა/ე (იმერ.) მცენარეა, მყრალამყრალა (ვ. ბერ.).

ოშენგელა (იმერ.) ტლანჭი, უხეში, მოურიდებელი ადამიანი („კომუნისტი“, № 157, 1968).

ოშიორი (ლენხ.) ოხშივარი. „მოხარულ ხორცს ოშიორი აზღიოდა“ (მ. ალავე, 2).

ოშიშეა (გურ.). ნ. ოშიშო.

ოშინგელა/ე (იმერ.) დიდი, ოყლაყი (ნ.), მოუხეშავი (ვ. ბერ.).

ოშიშა (რაჭ.) მკბენარი მწერი (შ. ძიძ., 211).

ოშიშაღი (თუშ.) ხეპრე, გაუთლელი (პ. ხუბ.).

ოშიშაი (რაჭ.). ნ. ოშიშა.

ოშიშო (ყახ.) ოშიში, მცენარეა (ა. მაყ.).

ოშიშუა (იმერ.). ნ. ოშიშო.

ოშიარ-ი (გურ.) ოხშივარი, ორთქლი. ნ. ოშიორი (დიალექტ., 666).

ოშიშე (გურ.). ნ. ორშიშე.

ოჩანი (ფშ.) დაკნინებული, დაბეჩავებული (ვაჟა, I, ა. შან.).

ოჩაფეხა/ე (გურ., ლენხ.) ოჩაფეხა, ხის ქოშები (ს. ჟღ.; მ. ჩიქ.). შდრ.: ქეგლ.

ოჩაყი, ოჩაყნი (ხევსურ.) ცეცხლზე დასადგმელია, ზედადგარი (ა. ჭინჭარ., 291). თურქ. ocak(?).

ოჩე (გურ.) ახლადგაყოფილი ადგილი, კარგმოსავლიანი მიწა (ე. ნინ., I, თ. კოკე.).

ოჩეჩა-ი (გურ.). ნ. უზანდარაი.

ოჩიფეხა-ი (გურ.). ნ. ოჩიფეხაი.

ოჩკოჩე (ლენხ.) ტყის კაცი, ოჩკოჩი. ნ. კაკუშე (მ. ჩიქ.).

ოჩმაგური (რაჭ.) გადაკრულად ლაპარაკი (ვ. ბერ.).

ოჩობედა-ი (გურ.) ქარაფშუტა; უგონო (ა. ღ.).

ოჩოგ-ი, ოჩოყ-ი (რაჭ.) უმარჯო ადამიანი, ზანტი (ვ. ბერ.).

- ოჩოკი**-ი (რაქ.). ნ. ოჩოკი.
- ოჩოპინტრე** (ფშ.) ცრურწმენით: ნადირთა მფარველი ღვთაება, ნადირთა პატრონი (ფეაფ-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ოჩოფხა**-ი (გურ.) ხის ძირიანი ქოშები (ა. ლ.); ხის ქოში (ი. მეგრ., 184).
- ოჩოჩა** (ხევსურ.) მწერია ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 242).
- ოჩხ-ი¹** (ქართლ., ქიზიყ.) თევზის საჭერი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ფაცერი, თევზის საჭერი ლასტი (ს. მენთემ.); ზამთარში მდინარეში მოწყობილი თევზის საჭერი (დიალექტ., 640); თევზთ საბუნავო (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ოჩხ-ი²** (ქიზიყ.). ნ. ოჩხარი.
- ოჩხამურ-ი** (ლეჩხ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (მ. ალაფ., 2).
- ოჩხარ-ი¹** (მოხ., ქართლ., ქსნის ხეობ., ხევსურ., თუშ.). „მთაში ჩვეულებად აქვთ: მსურველი მივა მეცხვარეებში და ითხოვს ცხვარს, ისინიც მოუგროვებენ და მისცემენ. ამგვარად ცხვრის მოგროვებას ჰქვია ოჩხარ“ (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.); დაზარალებულისათვის დახმარების აღმოჩენა (ო. ქაჯ.); ჩვეულება იყო: თუ ვინმე დაზარალებდებოდა (მაგ., ცხვარი გაუწყდებოდა), გადაიხდიდა ოჩხარს: დაკლავდა საკლავს და გამართავდა ლხინს, დაპატიჟებდა მეზობლებს, ნაცნობებს. სტუმარი ვალდებული იყო, ერთქებინა ორი-სამი ან 5, 10, 15, 20 ცხვარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); შესაწევარი (ს. მაკალ., ხევსურ.); ნადი, მამითადი სხვადასხვა სახისა (პ. ხუბ.).
- ოჩხარ-ი²** (რაქ.) ლხინი, გამართული მოსავლის აღების დამთავრების გამო საერთო ხარჯით (ვ. ბერ.; ქეგლ); არასადღესასწაულო დღეს მოწყობილი პურობა, ქეიფი (ლაგვანთა, ი. თავაძე).
- ოჩხე** (მესხ.) მდინარეში ჩაყრილი ქვის ყორეები თევზის საჭერად. ნ. ოჩხი (ი. მისურ.).
- ოცულ-ი** (ქსნის ხეობ.) დადგმული ძნა (ვ. სომხიშე.).
- ოცობა, აჯვხება** (ხევსურ., თუშ.) აღდგომა (ა. ჭინჭარ., 237); გუთნის პირველად შებმის დღე (პ. ხუბ.).
- ოცობოლო** (იმერ.) მზოდავი, მპროტავი, ფანტაზიორი (ვ. ბერ.).
- ოცო-ზოცო** (ქართლ.) უთავბოლო ლაპარაკი, მიღებ-მოღება, ღობე-ყორეს მოღება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ოცორკულა** (რაქ.) ცუღლუტი; გაიძვერა (ვ. ბერ.).
- ოცხანურ-ი** (იმერ.) ვენახის ჯიშია (შ. ჭუმბურ., 80).
- ოწინწალი** (ოკრიბ.) მსხვილი ხის ბერკეტი (მ. ალაფ.).
- ოწინწალა ხიდი** (ქართლ.) ბაგირის ხიდი (დიალექტ., 641).
- ოჭ-ი** (თუშ.) კევი; ფიჭვის წებო (თ. უთურგ.).
- ოჭარო** (რაქ.) სასაბაღე კევი (ვ. ბერ.).
- ოჭათო** (მეგრ., გურ.; იმერ.) საწვეთელა (ვ. ბერ.); საწვეთო, ადგილი, სადაც სახურავიდან ჩამონადენი წვეთები ეცემა (ს. ჟღ.; ა. ლ.).
- ოჭივარა-ი** (გურ., იმერ.) ბავშვის ფეხის ასადგმელი სატარებელი (ს. ჟღ.); ჭოჭინა, ოჭიორა, ჭოჭილა (ი. ქაფთ.; ვ. ბერ.).
- ოჭიპო** (ლეჩხ.) ვახეული კუბრიელას² (ნ.) შესაერთებელი ხის პატარა კვირისტავისებრი ნაფოტი (მ. ჩიქ.).
- ოჭიორა, მოჭიორა** (რაქ., მესხ.). ნ. ოჭივარაი.
- ოჭოჭინა** (ლეჩხ.). ნ. ოჭივარაი.
- ოხაკუა** (გურ., იმერ.) ოროვანდი, მცენარეა. ოლაღუა, ოხაკუა (ა. მაყ.).
- ოხა-ა** (ინგილ.) ბარაქალა, ვაშა (მ. ჯან.).
- ოხაპო** (გურ.). ნ. ორკოპე.
- ოხარო** (იმერ.) წყლის ქურჭელია ხისა, მხარზე ასაკიდები (ქეგლ).
- ოხატუა** (გურ., ქვ. იმერ.) ოსერო, მცენარეა (კ. გვარ., 949; ა. მაყ.).
- ოხეკუა** (გურ.) მცენარეა ბრტყელი და დიდფოთლიანი (შ. ძიძ., ქრესტ.).

- ობია (აქარ.) მშვილდისარი (ი. მეგრ.).
ობოკუა/ე-ი (გურ.) ბრტყელ და დიდ-
 ფოთლებიანი ბალახია (ს. ჟღ.).
ობოტუა (აქარ.). ნ. ოხატუა.
ობროხოზი-ი (ქართლ.) ოხრახუში (დია-
 ლექტ., 641).
ობროურ-ი (ოკრიბ.) შავი ყურძენი იყო,
 ხეებზე ხარობდა და საუკეთესო ღვინო
 ჰქონდა (ი. ჯავახ., ექ. ისტ., II,
 431; მ. ალავე.).
ობშამი-ი (მთიულ.) ვახშამი (დიალექტ.,
 568; ლ. კაიშ.).
ობჰანი-ი (რაჭ.) ხელმოჭერილი, პურძვი-
 რი ადამიანი (ვ. ბერ.).
ობჰუმი-ი (ქიზიყ.) მეგობარი. «ესა და
 ბებია ძალიან ოხჰუმები არიან»
 (ს. მენთეშ.).
ობერმოტერ-ი (ქიზიყ.) დარდიმანდსავით
 (ს. მენთეშ.).
ობშამი-ი (ხევსურ., გუდამაყრ.). ნ. ოხ-
 შამი.
ოჯანჯალა-ი (გურ.). ნ. ოჯინჯალაი.
ოჯაქურ-ი (ქიზიყ.), ოჯახქორი, ოჯახდაქ-
 ცეული. «შე ოჯაქურო, მეტყოდი
 და მოიტანდი, რა დიდი რამეა იმი
 მოტანა?» (ს. მენთეშ.).
ოჯად-ი (მესხ.) ბუხარი, კერა; კომლი,
 ოჯახი, მოსახლე (ი. მისურ.). თურქ.
 ocak.
ოჯაღობა (ჯავახ.) ოჯახობა, ცოლ-შვი-
 ლი; ცოლი (დიალექტ., 648).

- ოჯახ-**ი (კახ.) სკა, ძირი ფუტკარი, ნაყა-
 რი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
ოჯერა (რაჭ.) შავნისკარტა თეთრი ჩი-
 ტია («კომუნისტი», № 294, 1967).
ოჯიბახ-ი (რაჭ.) ფეხებმრუდა, თეძოებ-
 ში გაშლილი (ვ. შერ.).
ოჯინჯალა/ე-ი (გურ., იმერ., რაჭ., აქარ.)
 სამზარეულო სახლის დირგე, რომელ-
 ზედაც ნაჭა (საქვაზე, საკიდელი) ჰკი-
 დია (ვ. ბერ.); სამზარეულო სახლის
 საცეცხლური ჯაჭვი და ის ხის საკი-
 დელი, რომელზედაც ჯაჭვია დაკიდე-
 ბული (ს. ჟღ.); კერაზე ჩამოკიდებული
 საქვაზე ჯაჭვი, რომელიც სხვენზეა მი-
 მავრებული (შ. ძიძ., 211); საქვაზე
 ჯაჭვი (შ. ნიქარ.).
ოჯინჯახ-ი (ლეჩხ.) მარილ-პილპილითა
 და ძმრით შეზავებული დანაყილი ნი-
 გოზი, შეჰამალი იყო (მ. ალავე., 2);
 ნიგუზის გული გაქნილი წყლითა
 (საბა).
ოჯო! (გურ.) შორისდ. გაკვირვების ან
 გაჯავრებისა, იხზარება საუბარში,
 როგორც ვაჟო, ვეჟო. «ოჯო,
 ვინცა გამალახვინებს თავს აქანაი!»
 (გ. შარაშ.; ე. ნინ., I, II, თ. კიკვი;
 ს. ჟღ.); სიტყვის მასალა, ვეჟო, ვეჟო
 ა. ლლ.).
ოჯიმე! (ქართლ.) შორისდ. მწუხარებისა,
 ოჯმე! (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.ხუბ.).

ბ

- ბაალა** (ქიზიყ.) პარასკევი (ს. მენ-
 თეშ.).
ბაატუნა (ქიზიყ.) პატარა, პაწაწინა, ძა-
 ლიან პატარა (ს. მენთეშ.).
ბაიტრვანი-ი (გურ.) პატარანი, პატარ-
 პატარანი. ნ. ბატერვანი (ა. ლლ.).
ბაიწკალა-ი (გურ.) პატარა, მცირე. ნ.
 პაწიწკალაი, პაწა (ა. ლლ.).

- ბაიჯ-**ი (გურ.) პატიყი, პატიყება, მიწვევა
 (გ. შარაშ.).
ბალაქაყუნა-ი (გურ.) ერთ ყუთში ან რა-
 იმე ჭურჭელში ჩალაგებული ნემსი,
 ძაფი, დასაკერებელი და მისთანა
 წვრილმანი ნივთები (გ. შარაშ.).
ბალტუმი-ი (ხევსურ., მთიულ.) საბარგე
 ცხენს აქვს ხოლმე უკანა ფეხზე მო-

- დებული სამუის ქვემოთ. ნ. ბაღდუმი (ა. ჭინჭარ., 244); საბელი, რომლითაც თივას კონტზე (ნ.) აკრავენ (ლ. კაიშ.). თურქ. paidim.
- პამპალი**-ი (გურ.) ჩამოკიდებული ან მიმკრებელი ნივთის ქანობა, ფამფალი (გ. შარაშ.).
- პამპლავაქობა** (იმერ.) თავკაცობის გამოჩენა, უფროსობა; მეტიჩრობა (ი. ქავთ.).
- პანკი**-ი (ლენჩ.) ბიჯი. „ველარ ვქენი პანკი“ (მ. ჩიქ.).
- პანკვლი**-ი (ლენჩ.) ხშირი და მრავალი ბალანი (მ. ალაფ., 1).
- პანკლიან** (ინგილ.) წვირიანი, ქუჭყიანი, პანკვლიანი (მ. ჯან.).
- პანტა** (ქართლ., ფშ., გურ., რაჭ., ზ. იმერ.) ტყის წვირილი მსხალი, მკეალო (დიალექტ., 641; ი. ქეშვიკ.; ს. ქლ.; ა. მაყ.).
- პანტე** (იმერ.) ნ. პანტა.
- პანტიურწი**-ი (მესხ.) საალერსო მეტსახელია პატარა ტანისა და ლამაზი ბავშვისა (ი. მისურ.).
- პანტური**-ი (გურ.) უთავბოლოდ ხეტიალი (გ. შარაშ.).
- პაპა** (ლენჩ., გურ.) პაპის (ბაბუის) მამა, მამის ან დედის მამის მამა (დიალექტ., 678).
- პაპარაქა, პაპარაქება** (ზ. იმერ.) პაპანება, პაპანაქება (ბ. წერეთ.).
- პაპასკირი**-ი (გურ.) ავადმყოფობაა, შარდის შეკავება (კ. გვარ., 949; ს. ქლ.).
- პაპაქი**-ი (ქართლ.) პაპანაქება. „სიციხის პაპაქი დაღვო“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- პაპაყურა**-ა (ზ. აჭარ.) ლობიოს ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიჟარ.).
- პაპაჯვარი**-ი (იმერ., გურ.) ხის ჯვარი, რომელსაც ელიობის წინა ღამეს დგამდნენ ეზოსა და ყანაში ეშმაკისა და ავი სულისაგან თავის დასაფარავად, თანვე მღეროდნენ: „ჯვარი აქე, ჯვარი აქე, შენი სვი და შენი ჭამე, ჩემსას ჯვარი დამიწერე, პაუ, პოუ!“ (ვ. ბერ.; ა. ლ.).
- პაპია** (ზ. იმერ.) პაპის (ბაბუის) მამა (ქ. ძოწ.).
- პაპიყვერა** (კახ.) ყოჩივარდა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- პაპლაოჯა**-ი (გურ.) მეტად თამამი, მოურიდებელი ქალი (გ. შარაშ.).
- პაპლაყვერა**¹ (მთიულ.) ყოჩივარდა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- პაპლაყვერა**² (ჭიზიყ.) ნაცარქექია ადამიანი, სულ რომ შინ ჯდომა და ტრახბახი უყვარს (ს. მენთეშ.).
- პაპუცა**-ა (აჭარ.) 1. ლობიოს ჯიშია, მსხვილმარცვლიანი, მოშავო ფერისა; 2. ტარაკანი (შ. ნიჟარ.).
- პაპუცები**-ი (გურ.) ბავშვის პატარა ჩუსტები (გ. შარაშ.).
- პაპუცი**-ი (ზ. იმერ.) პატარა, გვაჯა კაცო და პაპუცილი - დაპატარავებული ნ. პაყვი (ბ. წერეთ.).
- პაპუ**-ი (ქარლ.) თხელი თოვლი (კირიონი).
- პარასკევობა** (გურ.) ბაზრობა. ბაზრობა პარასკევობით იმართებოდა (ა. ლ.).
- პარახელი**-ი (ოკრიბ.) ტერასი, ბუნებრივი საფეხური კლდეზე (მ. ალაფ.).
- პარეხი**¹ (გურ.) მოძრავი, ცოცხალი, ღონიერი. „ო, რა პარეხი ღორჯუები დუშუჭირავს“ (გ. შარაშ.).
- პარეხი**² (ქართლ.) მოხუცი, ბებერი: გაპარეხდა - ძალიან დაბერდა (მ. მესხ.).
- პარმალ**-ი (გურ.) აივანი (ე. ნინ., I, თ. კიკე.). თურქ. parmak.
- პარპალი**-ი (გურ.) პარპაში, ჩქარი სიარული, უსაქმოდ ხეტიალი (ა. ლ.).
- პარპალა** (გურ.) ბირკალუა, მცენარეა. ნ. ბირკაწვრილა (ა. მაყ.).
- პარპალა**-ა (აჭარ.) თხის ეპითეტია (შ. ნიჟარ.).
- პარტყალი**-ი (გურ., იმერ.) უთავბოლოდ ლაპარაკი (გ. შარაშ.); ხმაურით მოძრაობა, ლიკლიკი, ტყამპალი (დიალექტ., 672).

პარწუკი-ე (გურ.) უდარდელად სეირნობა-ხეტილი. „რა დროს პარწუკია, ცეხლი მეკიდება თავზე“ (გ. შარაშ.).
პარკვა (გურ.) შლა, ხლეჩა; გაპარკუკულ-ი ვაშლილი, გახლეჩილი (ა. ლ.).

პასალი (აჭარ.) ბოძი (ი. მეგრ.); პალო, სოლი (შ. ნიჟარ.).

პასკურია (ლენხ.) მარდად მოსიარულე აღმაინა პატარა ტანისა (მ. ალავე, 2).

პატა (ქიზიყ., თუშ., ფშ., ინგილ.) პატარა, ცოტა, მცირე (ს. მენთეშ.; მ. ჯან.; დიალექტ., 583; 608, 621).

პატადაყაა-ა (თუშ.) ოდნავ, სულ ცოტა (პ. ხუბ.).

პატამორჩ (ინგილ.) პატარა+მორჩა, კინალამ (მ. ჯან.).

პატარა ხაყვარელო (გურ.) ხალხური სიმღერაა ერთგვარი (გ. შარაშ.).

პატარიკა (ლენხ.) კნინ. პატარა, მცირე (დიალექტ., 678).

პატარძალა (კახ.) ლაშქარა, ოთახის უკადრისა, მცენარეა (ა. მაყ.).

პატატინა (იმერ.) ნ. პეტეტინა.

პატაშ-ი (გ. კახ.) მაწვნის ქაფი, რომელიც აფუჭებს მაწონს (ლ. ლეონ.).

პატვრიან-ი (ლენხ.) პატარ-პატარა, პატარა (დიალექტ., 678).

პატივ-ი (ქიზიყ.) კოჭაობისას მოგების ორი ქულა (ს. მენთეშ.).

პატივილ-ი (ზ. იმერ.) პატივი; მოპატივილე მოპატივე (მ. ალავე, 3).

პატლიჯან-ი (მესხ.) პომიდორი (ა. მაყ.).

პატპატი-ი (მესხ.) ახლად ფეხადგმული ბევშვის გაუმართავი სიარული (ი. მაისურ.).

პატპატა (მესხ., ჯავახ.) ლემა, მცენარეა (ა. მაყ.).

პატრა, პატრა-ა (მესხ., ინგილ.) პატარა, მცირე; უმცირესი. ნ. პატრა (დიალექტ., 652; 621).

პატულანა (ქიზიყ.) ბინძური, ჭუჭყიანი, ფეთხლში (ნ.); უსაქმური (ს. მენთეშ.).

პატხაწრა (აჭარ.) მსხლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიჟარ.).

პაყვ-ი (იმერ., აჭარ.) იტყვიან პატარა და მსუქან ბავშვზე, ცოტა ავადმყოფის ფერი რომ ექნება (გ. ბერ.; პ. ჯაჟან.).

პაყვილა (იმერ.) ტანდაბალი, ჩასუქებული. უფრო დაცინევით ხმარობენ ამ სიტყვას (პ. ჯაჟან., X).

პაშტა (იმერხ., მესხ., ინგილ.) ბევრი; პაშტა ხანია ბევრი ხანია (ნ. მარი, 83); დიდი, ბევრი, კარგა ძალი (დიალექტ., 379, 654); პატარა, მცირე. „მურჯახეთიდან წამოველ მე პაშტა ქალიო“ (ი. მაისურ.); საკმაო, ცოტაზე მეტი (მ. ჯან.).

პაჩ-ი (ქართლ.) კოცნა (კირიონი).

პაწა, პაწა-ი, პაწე (იმერხ., გურ.) მცირე, პატარა, ცოტა, პაწია. ნ. პატა (ნ. მარი, 83; ე. ნინ., I, თ. კიკე; ს. ძღ.; დიალექტ., 666).

პაწაყუნა (მთხ.) პაწაწინა, პაპაწინტე-ლა (ა. ყაზბ., IV, შ. ძოდ.).

პაწე (გურ.) ნ. პაწა.

პაწიწალა-ი (გურ.) ნ. პაწიწალაი.

პაწიწალა-ი (გურ.) პატარა, მცირე. ნ. პაწა (ა. ლ.).

პაწკ-ი (აჭარ.) ნ. პოწკი.

პაწკაპუწკი (ლენხ.) ფრთხილად, მჩატიდ. „პაწკაპუწკით სიარული იცის“ (მ. ალავე, 2).

პაწკვ-ი (იმერ.) წვრილი და სუსტი ან წნელის საბელი (ი. ქავთ.).

პაწკო (ქიზიყ.) პაწია ბავშვი, ჩვილი (ს. მენთეშ.).

პაწოობა (გურ.) პატარაობა, ბავშვობა. შდრ.: პაწა (ა. ლ.).

პაწაწუნა (ქიზიყ.) პაწაწინა, პატარა. ნ. პაწაწუნა (ს. მენთეშ., დამატ.).

პაქანიკ-ი (ზ. იმერ.) ნ. პაჭინი.

პაქანიკ-ი (ლენხ.). 1. საკოჭური, საწვივე; 2. ხის ლავამი, რომელსაც ხბოს უკეთებენ, რომ ძროხა არ მოწოვოს (მ. ჩიქ.); პაქანავი (საბა).

პაჭინ-ი (ზ. იმერ.) პაიჭი, პაჭიჭი, საწვივე. ნ. პაქანიკი (ბ. წერეთ.).

პაპუა (მოხ.) მოკლე ცხვირბრტყელი (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.). შდრ.: ქეგლ.
პაპ, პაპი (ქართლ.) შორისდ. გავირვებით, სა, პაი, პაი!. (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
პეიტარი-ი (ქართლ.) რჩევის მიმცემი ყველა საქმეში, თუნდაც არ ეკითხებოდნენ. „ნამდვილი პეიტარია იჩვენი სანდალა, ჰკითხავენ, თუ არ ჰკითხავენ, ის მაინც თავისას ამბობს“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
პელენწყუა/ე, -ა (იმერ.) ნ. ბელენძუხეა.
პეშაღა (ზ. იმერ.) მსუბუქი, მჩატე; პეშაღელა ჰვირთი მსუბუქი ტვირთი (შ. ნიქარ.).
პენაგ-ი (ლენჩხ.) პერანგი; ვადატ. სამარე (მ. ალავე, პ).
პენტელა (გურ.) დაჩეჩილი მატყლის ერთი შეკვრა (ა. ლ.).
პენტილა (გურ.) პინტილა, ჩერიის (თითისტარის) დატრიალების დროს იტყვიან: აპენტილებსო, ე. ი. პენტაგსო (ი. ჭყონ.).
პენჭია-ა (აქარ.) პატარა (სასიმიდღე, სახლი და ა. შ.) (შ. ნიქარ.).
პეპელი-ი¹ (იმერ.) ცხვრის ავადმყოფობაა, ცხვრის ტუბერკულოზი (ი. ჭავთ.).
პეპელი-ი² (თუშ.) ღილი (თ. უთურგ.).
პეპელა¹ (ქიზიყ., იმერ.) ნ. პეპელი¹.
პეპელა² (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 262).
პეპელა³ (მთიულ.) რკინის ნაწილი, რომელიც კარ-ფანჯარას ჩარჩოზე ამარებებს (ლ. კაიშ.).
პეპერა (გურ., იმერ.) პაპის (ბაბუას) პაპა (ბაბუა); პაპის მამა, პაპის პაპა და ა. შ. (ა. ლ.); ბაბუას მამა (ი. ჭყონ.; ს. ჟღ.). „ფარსმან ქველი ამაზასს პაპის მამად ეკუთვნოდა და, მემატინის სიტყვებით, ამაზასში ჰგავდა კიდეც თურმე თავის პეპერას“ (ვ. ჭელიძე., ქართლის ცხოვრების ქრონიკები, I, 1973, გვ. 175); პაპის მამა (ქეგლ.).

პეპეცი-ი (აქარ.) სქელი, ზედმეტად ხარშვით შესქელებული საქმელი (შ. ნიქარ.).
პეუო (იმერ.) ნ. ქვეპო.
პერ-ბ (მთიულ., გუდამაყრ., ფშ., ზევსურ.; თუშ., მოხ.) ქაფი (ე. ვირსალ.); ლუდის, წყლისა და ა. შ. ქაფი. ანდაზა: „წყალსავ პერ მახჭადუო, ვალ იქნებავ“ (ი. ქეშიკ.; ა. ჭინჭარ., 220); ქაფი, ოფლი (თ. უთურგ.; ი. ბუქურ.; ო. ქაჯ.); ქაფი (საბა).
პერა (გუდამაყარ.) ნ. პერი.
პერანგი-ი (ქიზიყ.) ამოხვეული (გამოხდილი) პარკის ნარჩენი, რომელსაც ცოტაოდენი აბრეშუმი კიდეც აქვს. ყაჭად (ნ.) ხარშავენ (ს. შენტეშ.).
პერანგა (აქარ.) ნ. შავი აიშე;
პეროლი-ი (ლენჩხ.) დორბლი (შ. ჩიქ.);
პერწიეი-ი (ქიზიყ.) ნ. პეწენიცი.
პერწკალი-ი (გურ.) 1. მამა, საყეცე; 2. რკინის წკირი; 3. ქოლგის ჩონჩხის წკირები (გ. შარაშ.).
პეტელი-ი (გურ.) თხის კიკინი (ი. ჭყონ.; ს. ჟღ.).
პეტერი, **პეტერი**-ი (გურ.) პატარა, ცოტა (დიალექტ., 672).
პეტეტი-ი (ქართლ.) ყეყეჩი, სულელი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 135, 1900; ი. ჭყონ.).
პეტეტინა (იმერ.) ძალიან პატარა. ნ. პატატინა (ვ. ბერ.).
პეტშეზი (გურ.) საფელამუშედ შენახული მოქაფული ყურძნის წვენი (პ. ჯაჯან.). თურქ. pekmez. აქედანაა ბაქმავიცი.
პექსილი-ი (იმერ.) მაგარ მიწაში სამუშაო იარაღია, ერთი ბოლო წერაქვისებურია, მეორე — თოხისებური (ი. ჭავთ.).
პეშვა, **პეშვები**-ი (ოკრიბ., იმერ.) აჩეჩურმის ღერძის ამოსადები (ვ. ბერ.); ურმის ზესადგარში ანუ ხელნაშბ ქვედა მხრიდან ჩასმული ორი კოტა, რომელთა შორის ღერძი ტრიალებს.

- პეშეები საცურავზე ღერძს იქე-
რენ (ი. ქავთ.).
- პეწი** (ქართლ.) ბრწყინვალეა, ფერი
(ი. ჭყონ.). შდრ.: ქეგლ.
- პეწენიკი** (ქართლ., იმერ., გურ., ქიზიყ.,
მესხ., ქსნის ხეობ.) კობტა, კოპწია,
ქალი, რომელიც გადამეტებით ინაზება
(თ რაზიკ., „ივერია“, № 135, 1900; ი.
ჭყონ.; ს. მენთეშ.); პრანჭია, კოპწია,
თავმომწონე (ი. მაისურ.); ადამიანი,
რომელსაც სიფაქიზე და სისუფთავე
უყვარს (ვ. სომხიშვი.). შდრ.: ქეგლ.
- პეწენიკობა** (ლენხ.) მორიდებულად,
ფრთხილად ჭამა. ნ. პეწენიკი (მ. ალავე,
1).
- პეწეწკუნა** (ოკრიბ.) პაწაწკინტელა, პა-
ტარა. ნ. პაწაწკუნა (დ. თომაშვი.).
- პეჭპუჭი** (ქართლ.) ნაოჭი (ა. ლ.).
- პიე, პიო** (კახ.) ინდაურის ჭუჭი (ა.
მარტ., გ. იმნ.).
- პიი-პიი!** (ქიზიყ.) ინდაურის ჭუჭების
დაძახება დასაპურებლად (ს. მენთეშ.).
- პილთუმ-ი** (ქართლ.) პირამდე სავსე
ჭურჭელი, მოპირთავებული (გ. შატ-
ბერ., 84).
- პიშილი-ი, პიშილა** (იმერ., გურ., ლენხ.)
პილპილი, წიწკაკა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- პიშილაქ-ი** (ზ. აჭარ.) პირამდე სავსე;
აპიშილაქება ავსება პირამდე
(შ. ნიყარ.).
- პინა!** (ჯავახ., აჭარ., გუდამაყრ., მთიულ.)
ხის დიდი ჯამი (დიალექტ., 573; 649;
ლ. კაიშ.).
- პინა²** (მთიულ., გუდამაყრ.) სპილენძის
ტაშტი (ს. მაკალ.); ჭურჭელია რძისა
(ა. ბექ., 223); საწყაო: ნახევარი ფუ-
თი (დიალექტ., 573).
- პინა³** (ზ. აჭარ.) ხის კასრი, რომელიც
საწყაოდაც გამოიყენება (შ. ნიყარ.).
- პინახონა** (ფშ.) ხის კასრი, საწყაო, რო-
მელშიაც ოცი გირვანქა, ანუ რვა კი-
ლოგრამი მარცვლეული ჩადიოდა (ი.
ქეშიკ.).
- პინო** (იმერ.) ყურძნის ჯიშია (ლ. ლეჟე,
63).
- პინტილი** (გურ.) თითისტარის დაბრუ-
ნება; „დუღუ პინტილა ჩერიე“ (ს.
ქლ.).
- პინტილა** (გურ.). ნ. პენტილა.
- პინტრიშ-ი** (გურ.): გაპინტრიშება
ლობე-ყორის განადგურება, დანგრევა,
დაქცევა (ა. ლ.).
- პინწკალი** (გურ.) ძალიან მცირე რამ:
„ერი პინწკალი“ (გ. შარაშ.).
- პინწკლებ-ი** (ქსნის ხეობ.) პირწყალი,
ნერწყვი (ვ. სომხიშვი.).
- პიპალო** (ზ. იმერ.) სულელი (ბ. წერეთ.).
- პიპია** (მესხ.) ჩვილი ბავშვი ბავშვის
ენით (ი. მაისურ.).
- პიპილა** (რაჭ., მთიულ.) წიწკაკა, პილ-
პილი. ნ. პიპილი (ა. მაყ.).
- პიპინ-ი** (გურ., იმერ.) ძალზე, მეტისმე-
ტად გავსება ჭურჭლისა. „დალოცა“
ღმერთმა, წრეულს კი მოსავალი იყო
ღვინის: ორმოცი ჭური საძველო
გავაპიპინე“ (ვ. ბერ., ს. ქლ.).
- პიპინაქ-ი** (მესხ.) ძალიან გავსებული,
თავმოდგმული, გაპიპინებული. ნ. პი-
პინი (ი. მაისურ.).
- პიპკ-ი** (გურ.) ძალზე წმინდად დაფქუ-
ლი სიმინდის ფქვილი (ს. ქლ.).
- პიპწიბო** (ლენხ.). ნ. წიპწიბო.
- პიჟინ-ი** (გურ.) სიმსივნე, წამოზერვა (ს.
ქლ.).
- პირაპორებულ-ი** (თუშ.) გაბუტული (პ.
ხუბ.).
- პირად-ი!** (ლენხ., რაჭ., იმერ.) პირველი
თოხი, ყანის პირველი გათონა (ვ.
ბერ.; დიალექტ., 678); სიმინდის პირ-
ველი, ვენახის მეორედ გათონა (ლ-
ლემი² 67).
- პირად-ი²** (მესხ.) პირში მთქმელი, პირ-
დაპირი ადამიანი, სიტყვა-დაურიდე-
ბელი. „არავისი ეშინია, პირად
ადამიანია“ (ი. მაისურ.).
- პირადა** (გურ.) ფეხსაცმლის საპირუ-
ტყავი (გ. შარაშ.).
- პირაოში** (ქიზიყ.) პირში მთქმელი,

- მოურიდებელი მოლაპარაკე (ს. მენ-
თეშ.).
- პირაქათ** (ფშ.) კავკასიონის მთავარი ქე-
დის გადმოღმა (დიალექტ., 593).
- პირანდ** (ინგილ.) აღმა წასვლა (მ. ჯან.).
- პირბამბა**¹ (ქართლ.). ნ. ჯორის ქუსლა.
- პირბამბა**² (ზ. აჭარ.) მრავალძარღვა (შ.
ნიქარ.).
- პირბანელა** (ქიზიყ.) პირდაუბანლად.
„პირბანელა პური ჭამა და წიგ-
ნი კითხვა არ შაიძლება“ (ს. მენ-
თეშ., დამ.).
- პირბუტაყი** (ქიზიყ.) პირმრგვალი და
პირმსუქანი ადამიანი, თანაც არა უშ-
ნო. ნ. ბუტაყი (ს. მენთეშ.).
- პირგაზაფხული** (იმერ.) გაზაფხულის
პირი (პ. ჯაჭან., X).
- პირდაბლცილი** (გურ.) პირდაღებული,
დოყლაპია (გ. შარაშ.).
- პირდაღეული** (ფშ.) დაჩლუნგებული
(ი. ქეშკე.).
- პირვანდულა** (გურ., აჭარ.) მსგავსად
პირვანდლისა (ა. ლ.; შ. ნიქარ.).
- პირთავქვე** (ქიზიყ.) თავდაღმართი, თავ-
ქვე, ზემოდან ქვემოთ. „კამეჩებმა
ურემ თავი ვეღარ დაუჭირებდა და
ურემი პირთავქვე დეეშვა“ (ს.
მენთეშ.).
- პირთახურავ** (კახ.) აკვანში ბავშვის
პირზე გადასაფარებელი (ა. მარტ., გ.
იმნ.).
- პირთხელ** (ზ. იმერ., რაჭ.) სამეურნეო
იარაღია, ხვეწი (ბ. წერეთ.; შ. ძიძ.,
211).
- პირიმზე** (ფშ., მოხ., მთიულ.) ყვავილია
(ვაჟა, I, ა. შან.; თ. რაზიკ., „ივე-
რია“, № 135, 1900); „პირიმზეს მთი-
ულეები თამარ დედოფალს უწოდებენ
და წმინდანად სთვლიან“ (ა. ყაზბ., I,
შ. ძიძ.); ზატია, სალოცავი (ს. მაკალ.,
მთიულ.).
- პირისანახავი** (ქიზიყ.) მოსალოცავი,
თავგადასაგდები (ს. მენთეშ.).
- პირის ბაგა** (გურ.). ნ. ბაგა.¹
- პირისმჭერი** (თიან.) მმარხველი, ვინც
არც ჭამს და არც სვამს მიცვალებუ-
ლის დაკრძალვამდე (დიალექტ., 599).
- პირის სანახავი** (იმერ.) მისალოცო,
რომელიც მოაქვთ ახალდაბადებული
ბავშვის პირველად ნახვის დროს. ნ.
პირისანახავი (გ. ბერ.).
- პირის კსნა** (თიან.) მიცვალებულის და-
კრძალვის მეორე დღეს ხორცის ჭამა
(დიალექტ., 599).
- პირიტყი** (ფერეიდნ.) პირუტყვი, სა-
ქონელი (დიალექტ., 630).
- პირიქით** (გულდამაყრ.) მთას გადაღმა,
უღელტეხილს იქით (დიალექტ., 573).
- პირკალი** (იმერ.) ქსოვილი, მიტკალი
(გ. ბერ.).
- პირკომლიანი** (ფშ.) თოფზე იტყვიან
(თ. რაზიკ., „ივერია“, № 168, 1900;
ი. ყუონ.).
- პირლამაზა** (ქვ. რაჭ.). ნ. ჭყრალა.
- პირმიცემული** (გურ.) აბრეშუმის
ჭია გამოყვებილი, ბარკის კეთებას
რომ იწყებს (გ. შარაშ.).
- პირმოსკეპილი** (თუშ.) პირდაბანილი (პ.
ხუბ.).
- პირმუტაყი** (ქართლ.) მსუქანი, პირ-
მსუქანი (ა. ლ.).
- პირმფონე** (მოხ.) პირფართო, პირგანი-
ერი (ო. ქაჭ.).
- პირნათველა** (მთიულ.) შუბლზე თეთრ-
ლაქიანი ძროხა (ლ. კაიშ.).
- პირნათო** (იმერ.) თეთრშუბლიანი ძრო-
ხა, ხარი. ნ. ნოთა (გ. ბერ.).
- პირნასწრი** (გურ.) ჩითი, ნარმა ან
სხვა ნაჭერი, რომლის ერთი პირი მე-
ორეს არ მიუღდება შეკვეცვა-შეტო-
ლების დროს (გ. შარაშ.).
- პირნიკორა** (მთიულ.). ნ. პირნათველა.
- პირპილი** (ლენჩ.) ცეცხლის ალის მოძ-
რაობა, ლაპლაპი (მ. ალავე, I).
- პირპილა** (ზ. აჭარ.) სოკოა ერთგვარი;
უმაღ პილპილივით მწარეა, შემწვა-
რი— ძალზე გემრიელი (შ. ნიქარ.).
- პირპილო** (აჭარ.) წიწკა, მცენარეა. ნ.
პიპპილი (ა. მაყ.).

პირსაქცეული-ი (ქსნის ხეობ.) თევზის საჭერი კოკოზა გოდრის მსგავსი, პირგანიერი და ბოლომოფიწროებული (ვ. სომხიშვი.).

პირსაღმო-ა (ინგილ.) ძილისპირი, საღამოს შემდეგი დრო (მ. ჯან.).

პირსაჭერი-ი (ლენჩ.) ხის ოსტატის, დურგლის ხელსაწყო იარაღი (მ. ჩიქ.).

პირტუქს-ი (ფშ.) ცივი, სუსხიანი. „ზამთარი პირტუქსი... მთა-ბარში გაქმუვის ცოფიან აფთარივითა“ (ი. ქეშიცი.).

პირურწყობა (რაჭ.) მარხვა, როდესაც შესთხოვდნენ ბატონებს, აეცდინათ სახადი — ყვავილი (შ. ძიძ., 211).

პირქუშ-ი (ფშ.) ავი სულეების წინაღმდეგ მებრძოლი ერთ-ერთი ხატი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

პირყუა (ინგილ.) დაჩლუნგებული, პირი ყუად ქცეული (მ. ჯან.).

პირშაღმა (ქიზიყ.) აღმართი. „ნელა იარე, შეილო, გზა პირშაღმაა და დაიღლები“ (ს. მენთეშ.).

პირშესამყრელი (ფშ., თიან.) მომდურავეთა შერიგების შემდეგ დამნაშავეის მიერ გამართული სუფრა დაზარალებულისა და შუამავლის პატივსაცემად („კომუნისტი“, № 294, 1967).

პირშილი-ი (ლენჩ.) გაუქნელი, კაკლად შექმავული ლობიო (მ. ჩიქ.; მ. ალავე, 1).

პირშუტაკ-ი (რაჭ.) ფერ-უმარილის შესაცხები მოწყობილობა (ვ. ბერ.).

პირჩდილი-ი (კახ.) ჩრდილოეთისაკენ პირმიქცეული მიწა, ჩრდილოვანი ადგილი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

პირცეცხლ-ი (ფშ.) ავი სულეების წინააღმდეგ მებრძოლი ერთ-ერთი ხატი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

პირწმინდა (კახ.). ნ. ქათამქონა.

პირწყალ-ი (მესხ., ქიზიყ.) ნერწყვი (ი. მისურ.); პირში მორეული ნერწყვი (ს. მენთეშ.).

პირჭაჭკარა (მთიულ.) ცხვარი, რომელ-

საც პირი წითლად აქვს დაჭოჭნილი (ლ. კაიშ.).

პირჭროლა (მოხ.) პირჭრელი (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.).

პირხვეული-ი (ზ. იმერ.) მცირედ პირმოკეცილი ხვეწი. ხმარობენ ჩონგურის გულის კუნძულების მოსახვეწად (ბ. წერეთ.).

პიტა-ა (აჭარ.) თიკანი მოფერებით (შ. ნიყარ.).

პიტალო (ფშ.) ცარიელი, მარტო (ვაჟა, IV, ა. შან.).

პიტალო-ი (ხევსურ.). ნ. ლისკი.

პიტინ-ი (გურ.) სტვირის ხმა (გ. შარაშ.).

პიტეცა (იმერ., ლენჩ.) კლდის ღუმე, მცენარეა (ა. მაყ.).

პიტურა (კახ.) ტყის პიტნა, მცენარეა (ა. მაყ.).

პიყვი-ი (აჭარ.) ბავშვის მუცელი მოფერებით, კუჭი (შ. ნიყარ.).

პიშუშაკ-ი (გურ.) პირშუშაკი, თხელ დოღბანდი, უმარილის შესასწორებელი. ნ. პირშუშაკი (გ. შარაშ.).

პირო-ა (თუშ.) პირი ბავშვის ენაზე (მ. ხუბ.).

პიწა-ა (ინგილ.) ცოტა, პაწაწა (ლიალექტ., 621).

პიწკ-ი (გურ.) წვრილი ფინჩი. ნ. პიწკა-პუწკა (კ. გვარ., 949; გ. შარაშ.).

პიწკა-პუწკა (გურ.) წვრილი ფინჩი (ვ. ბერ.).

პიწიპიწ-ი (მესხ.) ცოტ-ცოტა, პაწაწა-ნამცეც-ნამცეც (ი. მისურ.).

პიწწა-ა (ინგილ.) პაწაწა, ცოტა (გ. იმნ.).

პკა (მთიულ.). ნ. პკეი.

პკალი-ი (გურ.) კალია, მკალი. ნ. კკალი (გ. შარაშ.).

პკე-ი (გურ.) ბრკე, ღვინის ობი; ასეთ ობს ღვინო ქვევრში იკეთებს (ა. ლ.).

პკილი-ი (ქვ. იმერ.) კბილი (მ. ალავე, 3).

პლაკე (აჭარ.) სალი, ფრიალო კლდე, პიტალო. ვადატ. მაგარი, მკვრივი ძლიერი (შ. ნიყარ.).

ზღარტუნ (ინგლი.) თვალთ ან ყურთ უშნოთ ძრვა (მ. ჯან.).

ზღაქვა (იმერ.) ფლაშვა, მწიფე, გახეთქილ ლედვზე იტყვიან (ვ. ბერ.).

ზღახ-ი (კახ., ხევსურ., მოხ., მთიულ.) ნაპობი შეშა (ა. მარტ., გ. იმნ.); გაპობილი მორი (ა. ჭინჭარ., 278); დახეთქილი ხის მორის ერთი ნაწილი (ო. ქაჭ.); დახეთქილი ხე, გრძელი შეშა (ლ. კაიშ.).

ზღერტ-ი (რაქ.) ძველმანი. „ძველი პღერტი აცვია“ (შ. ძიძ., 211).

ზღურწვა (ქიზიყ.) ძილმორეული, ნაძალადევიდ რომ თვალვბს ცოტათი გაახელს; გადატ. თვალვბის ან ტუჩების პრანწვა (ს. მენთეშ.).

პოზან-ი (იმერ.) საკლავი პირუტყვის მუცლის ქონი („კომუნისტი“, № 294, 1967).

პოლიკ-ი (იმერ.) უძღურად ფოფხვა; აპოლიკება (ნ.) გაპირვებით სიარული (ვ. ბერ.).

პოლორქიკ-ი (ქიზიყ., ფშ.) ტიკის ნახვრეტში გაკეთებული ხის მრგვალი ნაჭერი, რომ სითხე არ გაუვიდეს (ს. მენთეშ.); ტიკისათვის დასაცობი მრგვალი ფირფიტა, — ხარატული (ვეა-ფშ. მც. ლექსიკ.). შდრ.: ქეგლ.

პოლორქიკა (კახ.) გადატ. მატრაკვეცა, მეტიჩარა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

პოლორწიკ-ი (ზ. იმერ.) ბოდიშობა; რას ეპოლორწიკები? — რას ებოდიშებში? (ბ. წერეთ.).

პოლოტიკ-ი (ლენხ.) ნ. პოტიკი.

პომპორ-ი (იმერ.) კატარი (ნ.). სიმინდის ყვავილები, სიდანაც დამტვერიანება ხდება (დიალექტ., 672).

პონილაჟ-ი (თუშ.) გასათხოვარი ქალი-სა თუ საცოლე ვაჟის ერთი დღით სრული შიმშილი. საღამოს გამოაცხოზენ მლაშე კვერს და შექამენ. სიზმარში ვინც წყალს დაალევიანებს ქალსა თუ ვაჟს, ის იქნება მისი ბელი (პ. ზუბ.).

პონტავ (ლენხ., იმერ.) ცუდად კერვა. ნ. გ. აუღვა, პონტავა (მ. ალავე, 1); უხეიროდ კერვა; ულამაზოდ და მოუსადაგებლად დაკერება, ნაჭრების დადება მრავალჯან (ი. ქავთ.).

პონტიო (ზ. იმერ.) წყლის ქვა, სპონდიო (ბ. წერეთ.).

პონტვა (იმერ.) ცუდად კერვა; დაპონტილ-ი ცუდად შეკერილი, ბევრ ალაგას დაკერებული. „შენი ნაპონტი ხელახლათ გასაკერია“ (ვ. ბერ.); ულამაზოდ კერვა, ქსოვა, რგვა, შენება (პ. ჯაჭან., X).

პოპოკ-ი (ქიზიყ.) ნ. პოპოქი.

პოპორ-ი¹ (გურ.) ტუჩი (ს. ჟღ.).

პოპორ-ი², **პოპრვა** (გურ.) სატირლად მომზადება ბავშვისა. „უყურე, რაფერ იპოპრება? ახლავე ტირილს დეიწყებს“ (გ. შარაშ.).

პოპოქ-ი (ქიზიყ.). 1. ბამბის გაუშლელი კოლოფი; 2. ლობიოსნაირ მცენარეთა პარკი (ს. მენთეშ.).

პოპოც-ი (ლენხ.) მამალი (მ. ალავე, 1).

პოპრვა (გურ.). ნ. პოპორი².

პორტყვა, **პორტყვა** (იმერ., ლენხ.) ფორთხვა, „რო მთებზე შენ დაპორტყავ, რავა გიდგია თავარი სული“ (ვ. ბერ.); ბორდღვა, ფორთხვა, ოთხზე სიარული ბავშვისა (მ. ალავე, 2).

პორწიალ-ი (იმერ.) ჩამოკიდება და ქანაობა. „ყო ქალი იყო, მარა ასე უტიფრათ ქე ჩამევეპორწიალა იმ კაცს კისერზე“ (ვ. ბერ.).

პორწიკ-ი (აჭარ.) გამხდარი, მალალი და უშნო ტანის ადამიანი. ნ. პორწიკე (შ. ნიქარ.).

პორწიალ (იმერ.) ჭორტანა, მცენარეა. ნ. ქუფსი, ჭორანი (ა. მაყ.).

პორწიკ-ი (გურ.); აპორწიკება ერთმანეთზე რისამე შეწყობა, შეკოწიწება (ვ. ბერ.).

პორტიკ-ი¹ (იმერ.) ცოდვილობა, უბადრუტი მსდელიობა, ბლაუჭი; პორტიკობს ცდილობს, მავრამ არ გამო-

- უღის, ცოდვილობს, ეწაწება (ი. ქავთ.).
- პორქიცი-²** (იმერ.) არააუცილებელი საქმის კეთება (პ. ჯაჭან., IX, 259).
- პორქიცი-³** (ზ. იმერ.) ჩაიება, ხელე-ბით ჩაბლაუჭება. „რას ე პორქიციე-ბი მაგ კაცს? გოუშვი ხელი!“ (ბ. წერეთ.).
- პორქუალ-ი¹** (ლენხ.) პქალი, უღვაში, რითაც ხვიარა მცენარე (ვაზი, ლობიო, კიტრი, ეკალიძი, კატაბარდა...) სარს ან ხეს აპყვება (მ. ალავე, 2).
- პორქუალ-ი²** (ზ. იმერ.) კანზე გამონაყარი, მუწუჯი. „ზურგში პორქუალი გამიჩთა“ (მ. ალავე, 3).
- პორქუვა** (იმერ.). ნ. პორტყვა.
- პორტყაალ-ი** (ლენხ.) კლდე-ღრეში სი-არული, კლდეზე ასვლა ზედ აკვრით (მ. ჩიქ.).
- პორტყინ-ი** (იმერ.) ჩაბლაუჭება, წაპო-ტინება. „ვენახი იყო ჩამოკიდებული და ე იმას დოუწყე პორტყინი“ (პ. ჯაჭან., IX, 260).
- პოს-ი** (აჭარ.) თხა (პ. ჯაჭან.).
- პოსია-ა** (აჭარ.) მამალი თხა, ვაკე (შ. ნიყარ.).
- პოტი-ი¹** (გურ., იმერ.) რჯლა ხეზე ან ჯოხზე (ი. ჭყონ.).
- პოტი-ი²** (ლენხ., აჭარ.) მიდებ-მოდება (მ. ჩიქ.); უშნოდ, ულაზათოდ შლა ხელ-ფეხისა (შ. ნიყარ.).
- პოტიკა/ე,-ა** (იმერ.). ნ. ბოტიკა/ე,-ა.
- პოტიალ-ი** (იმერ.) უგზო-უკვლოდ სი-არული, ხეტიალი. ნ. ბოტიალი (დია-ლექტ., 672).
- პოქს-ი¹** (გურ.) ობი; აპოქსებუ-ლი დაობებული (ს. ჟღ.).
- პოქს-ი²** (ზ. აჭარ.) ჭუჭუცი, წვირი, მწი-კული (შ. ნიყარ.).
- პოშოლა,¹ პროშოლა** (ქიზიყ.) პურეუ-ლის ჯიშია, უფხო, მარცვალი კილი-დან² (ნ. ადვილად სცივია (ს. მენთეშ)).
- პოშოლა²** (კახ.) გადატ. პატარა, წით-ლად შებრაწული მრგვალი პური (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- პოშოლა, მახა,** (ლენხ.) პურის გრძელი და ბრტყელი თავთავი იცის (მ. ალავე, 1).
- პოჩე-ი** (აჭარ.) თხის წვერი (შ. ნიყარ.).
- პოწალი-ი** (ლენხ.) ბოძალი (მ. ჩიქ.).
- პოწიკე** (გურ.) მაღალი, ხმელი, უშნო ტანადი (გ. შარაშ.).
- პოწიალ-ი** (იმერ.) წოწიალი, თრევა; მოაპოწიალებს მოათრევს (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).
- პოწკე-ი** (გურ.) პოწკი, კვირტები მცენა-რისა (ა. ლღ.).
- პოწკე-ი** (გურ.). ნ. პოწკევი.
- პოწოლა** (კახ.) წოწოლა (ქეგლ).
- პოწოლიე-ი¹** (ზ. აჭარ.) კობტა, კოპწია, წყენტია. „ჩევიხედ სარკეში, პოწო-ლიე-ი ვიყავი“ (შ. ნიყარ.).
- პოწოლიე-ი², გამოწოლიეება** (გურ.) სა-უბრის გაგრძელება, გაკიანურება (გ. ბერ.).
- პოჭი-ი¹** (გურ.) იგივეა, რაც ჭოპიტი (ნ. ა. ლღ.).
- პოჭი-ი²** (იმერ.). ნ. პოჭოკი.
- პოჭიყა-ი** (გურ.) ხის ის ადგილი, სადაც განშტოებაა დაწყებული. ნ. ბოჭახი (დიალექტ., 666).
- პოჭოკ-ი** (გურ., იმერ.) გოჭის ფეხი (გ. ბერ.; გ. შარაშ.; ს. ჟღ.).
- პოჭოჭი-ი** (ქართლ.). ნ. პოჭოჭიკი.
- პოჭოჭი-ი** (ზ. იმერ.) ქვევრის ძრო (მ. ალავე, 3).
- პრანწია** (ფშ., ხევსურ.) ფრინველია ერთგვარი (ს. მაკალ.).
- პრანწიველა** (ქართლ.) პატარა ტანის პრანწია კაცი (ე. ქარელიშვილი, ქა-რელი).
- პრასუნა** (იმერ.) ყანის ნიორი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- პრატ-ი** (ზ. აჭარ.) აგდებით: გოგო, ქა-ლიშვილი; არადარბაისელი, მეტიჩარა (შ. ნიყარ.; პ. ჯაჭან.).
- პრანწა-პრანწა** (ქართლ.) შავჯავა, ჯღარ-დალა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- პრანწვა** (გურ.) ამყობა; თვალების ბრი-ალი; პრანწია ტრამახა, თავმოწო-ნე (ს. ჟღ.; ა. ლღ.).

4. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

- პრაწია (გურ.) ტრაბახა, ბაქია. შდრ.: პრაწვა (ა. ლ.).
- პრეზ-ი (ფშ.) წინაპრები (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
- პრეჟ-ი (ქიზიყ., თუშ.) კანაფი, წვრილი თოკი (ს. მენთეშ.; პ. ხუბ.).
- პრეხა, აპრეხა (იმერ.) გრეხა და ზევით აწვევა. „ვის ვარშიყები, ყმაწვილო, ღორის კუდივით რო ა გ ი პ რ ე ხ ი ა მა უ ლ ვ ა შ ე ბ ი?“ (ვ. ბერ.).
- პრიწ-ი (აქარ.) ანჩხლი, კაპასი, ბრაზიანი; აბეზარი (შ. ნიჟარ.).
- პრიწინ-ი (იმერ.) მუსიკის უხეიროდ დაკვრა (ვ. ბერ.).
- პრიხინ-ი (ლენხ.) ტრაბახი, კვეხნა; პ რ ი ხ ი ნ ი ბ ს ტ რ ა ბ ა ხ ო ბ ს, ი კ ვ ე ხ ი ს (მ. ალაფ., 2).
- პროტი (გურ.) მოგონებული ამბავი; პ რ ო ტ ი ა ლ - ი მოგონებული ანუ მოჭორილი ამბის თქმა (ი. ჭყონ.).
- პროშოლა (ქიზიყ.). ნ. პოშოლა.¹
- პროწიალ-ი (ქართლ.) ტრიალი, ტყუილ-უბრალოდ აქეთ-იქით სიარული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ.).
- პრუტუნ-ი (გურ.) უთავბოლოდ ლაპარაკი (ს. ჟღ.).
- პრუწვა (იმერ.) ძლიერ დათრობა; გ ა პ რ უ წ უ ლ - ი ძალზე დამთვრალი, გაბრუებული (ვ. ბერ.).
- პრუწუნა (ქართლ.) ეკალიძვი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- პრწკალ-ი (გურ.) მზის პირველი სხივი. „მზემ დედამიწას პ რ წ კ ა ლ ი ჰ კ რ ა“ (გ. შარაშ.).
- პუმბლ-ი (აქარ.) ძალიან რბილი, ნაზი, ფაფუკი (შ. ნიჟარ.).
- პუმბულა (იმერ.) დასტამბო, მცენარეა (ა. მაყ.).
- პუნტა (რაჭ.) ნამცხვარი, კვერი. „ერთი პუნტა ამოკვერეთო, შენი ხელით მაჭამეთო“ (შ. ძიძ., 212).
- პუნტულა (იმერ.) პუტყუნა, მსუქანი, ჩასკვნილი; გ ა პ უ ნ ტ უ ლ ე ბ უ ლ - ი გაპუტყუნებული, გასუქებული (ვ. ბერ.).
- პუთია (გურ.) ხელსანავთე, ჭრაქი (პ. ჯაჯან.).
- პუუნ-ი (გურ.) ცეცხლი რომ ჩაჭრებაზე იქნება, იმაზე იტყვიან (ს. ჟღ.); პუ-ე უ ნ ა (იმერ.) პატარა ცეცხლი (ვ. ბერ.).
- პურადა, პურგულა, საპურე (მთიულ.) ამპურა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- პურა-პურა (გურ.) ჩაქვის ბალახი (ა. მაყ.).
- პურგულა (მთიულ.). ნ. პურადა.
- პურის ბუწალია (ლენხ.) ყანის ბირკა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- პურის მიცემა (ფერეიდნ.) სტუმართმოყვარეობა, პურმარილობა (ა. ჩიქ.).
- პურისპური-ი (ქიზიყ.) კორკოტი (ს. ზენ-თეშ.).
- პურის ცომა (მესხ.) ამპურა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- პურიჭამია (რაჭ.) საყურე, მცენარეა (ა. მაყ.).
- პურსაქცევა (ფშ., თიან.) ფურნიდან პურის გამოსაღები ხის ნიჩაბი („კომუნისტი“, № 157, 1968).
- პურტი-ი (ქიზიყ.) თხელფერდი, ნეკნების ქვემოთა გვერდი, ფენტხი (ს. მენ-თეშ.).
- პურტკილობა (ქართლ.) პურისნაკლებობა, შიშინილობა (მ. მესხ.).
- პურტყვი-ი (ლენხ.) პირტყვი (მ. ალაფ., 1).
- პურტყულა (იმერ.) ფუჩფუჩა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- პურუჭმელ-ი (ქართლ.) დაუნაყრებელი, მშიერი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ.).
- პურშა (ლენხ.) მცენარეა ერთგვარი (მ. ჩიქ.).
- პურშავ-ი (გურ.) პურაძვირი, არასტუმართმოყვარე (ა. ლ.).
- პურშო, პურშუე (ლენხ.) დაჯირა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- პურწკანა (ლენხ.) პურეულის ღერღერად მკა; პირტყვისაგან ბალახის ნაწვევრალეების ცოტ-ცოტად ჭამა (მ. ალაფ., 2).
- პურჭადა (ოკრიბ.) მჭადის-მჭადი. ფეტვის ნამცხვარი (მ. ალაფ.).

პურქყი-1 (იმერ., გურ., ქართლ., კახ.) ფურხეხ; აპურქყეხს აფურთხეხს; აპურქყეხა იფურთხეხა (ი. ჯყონ.). შდრ.: ქეველ.
 პურქყი-2 (იმერ.) თხილის ნაყოფის ბუჩქი. ტოტს ასეთი რამდენიმე ბუჩქი ასხია. თითოეულ მათგანში რამდენიმე მარცვალა (პ. ჯაჯან., X).
 პურხავე (გურ.) ძუნწი, ხელმოჭვრილი: „საშინელი პურხავე კაცია, ქინძის მარცვალს არ გაიმეტებს“ (პროფ. დ. მგელაძე, „კომუნისტი“, № 294, 1967).
 პუტკვა (გურ.) ფუთქვა, მცირე წვიმა (პ. ჯაჯან.).
 პტკველი (ქიზიყ.) ფეტვის კილი, ბუდე მარცვლისა (ს. მენთეშ.).
 პუტკუნა (იმერ.). ნ. პუნტულა.
 პუტუნე (იმერ.) ფუჩუნე, ჩუმიდ ლაპარაკი (ვ. ბერ.).
 პუშხი (აჭარ.) ფრინველის ზურგის ნაწილი—ფრთებსა და კურტუმს შუა (შ. ნიქარ.).
 პტყენა (კახ.) ქართული ბერყენა, მცენარე (ა. მაც.).
 პუყა (იმერ.) იტყვიან ფუნთუშა ლოყებიან ზავშეზე (ი. ჯყონ.).
 პუყია (ინგილ.) სააღერსო სიტყვაა, ფუჩინა (მ. ჯან.).
 პუყი (გურ.) სამი თითით აღებული ლუქია. „ერი პუყი არ ჩუუდგია პირში“ (ვ. შარაშ.).
 პუყი ხელისა (გურ.) მაჯის ქვემოთ ხელის ნაწილი (ი. ჯყონ.).
 პუყია (იმერ., გურ.) ადამიანი, რომელიც გადაჯარბებით ინაზება; პრანკია, უფრო ქალზე ითქმის (ი. ჯყონ.).
 პუყუნტურია-ა (აჭარ.) ეპითეტი კობტა, ტურფა, კეკლუცი ქალიშვილისა (შ. ნიქარ.).
 პუწური (ლენხ.) უღონოდ ქაჩვა (მ. ჩიქ.).
 პუჭა (ინგილ.) აბრეშუმის პარკის გარექსელი. მას აცლიან ცახიდან გამოღებისას (ა. შან., 352).

პუჭავე (ლენხ.) უჯიშო ძროხა, დაკნინებული საქონელი (მ. ჩიქ.).
 პუჭი-პუჭი (ქიზიყ.) ბავშვს რომ ჰბანენ, თან ალერსით გასაჩუმებლად ეუბნებიან ამას, რაც იგივე ჭუპა-ჭუპაა (ს. მენთეშ.).
 პუჭკი (აჭარ.) ბევრი; პუჭკივით დიდი რაოდენობით, ბევრი (შ. ნიქარ.).
 პუჭკური-1 (გურ.) დაბალი ხმით, ტკბილად ლაპარაკი (ა. ლ.).
 პუჭკური-2, პუჭკურა-ი (გურ.) მწერი, მეტად წვრილი მწერი (ვ. გვარ., 949; ვ. შარაშ.); წვრილი ქინქლა, მაჭარსა და ღვინოს ეტანება (ა. ლ.).
 პუჭკურა (გურ.). ნ. პუჭკური.
 პუვილი (აჭარ.) თხის ხმიანობა, კიკინი (შ. ნიქარ.).
 პუარი (თუშ.) მაგარი, მყარი (ი. ბუქურ., 135); უფიცრო იატაკი (ვ. ჭრელ., 259); ქაობიანი ადგილი; ძუძუგაფუქებული ცხვარი; მიწა-იატაკი (პ. ხუბ.).
 პუილი-ი, პორწილი-ი (გურ.) სუსტად მიმაგრებულის ქანაობა; ეპწილი ება სუსტად მიმაგრებული ქანაობს (ვ. შარაშ.).
 პუკა (ქართლ.) კვერცხის, ხორცისა და მისთ. გამკვირვალე კანი, თხელი (ლ. ნოზ.).
 პუკალი-1 (ზ. იმერ.) წვრილი ტყეჩი (ნ.), რომლითაც წნავენ ხოლმე ხელკალათებსა და გოდრებს (ბ. წერეთ.).
 პუკალი-2 (ლენხ.) ბრწყალი, სახელურამდის გახლეჩილი სუფთა ჯოხი, რომელზეც აცმულია (ნახლენში ჩაწყობილია) შემწვარი თევზები, უფრო ხშირად კალმახები (მ. ალავე, 2).
 პუკალი-3 (თუშ., მთიულ., გუდამაყრ.) ბრწყალი (ი. ბუქურ., 135; ვ. ვირსალ.).
 პუკალი-ი (გურ.) კიბე (ი. ჯყონ.; ს. ჟღ.; ა. ლ., გურ.).
 პუკარი (გუდამაყრ., მთიულ.) ჭანგი (ლ. ლეონ.).

- პწკენა (გურ.) ჩქმეტა; უ პწკინა უჩქმიტა (გ. შარაშ.); პრწკენა (საბა).
- პწკენა-ი, პწკენა-ი (გურ.) ქავილია ერთგვარი. „უუტყდა პწკენა ი თელ ტანში და თლა იგლეჯს ყორიფელს“ (გ. შარაშ.).
- პწკიალ-ი (ლეჩხ.) ბრწყინვა; პწკიალ-ი ბრწყინავს (მ. ალაფ., 2).
- პწკილ-ი (ქიზიყ.) ფრჩხილი (ს. მენთეშ.).
- პწკინვა (ქიზიყ., გურ.) ბრწყინვა; გაპწკინდა გაბრწყინდა (ს. მენთეშ.; ა. ლლ.).
- პწკნილ-ი (აჭარ.) წნული, დაწნული (შ. ნიყარ.).
- პწკრიალ-ი (კახ.) ფრთხილი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- პწყილ-ი (გურ.) რწყილი (ა. ლლ., გურ.).
- პრატ-ი (აჭარ.) გოგო, ქალიშვილი (პ. ჯაჯან.).
- ჟაგ (ინგილ.) ჯაგი (მ. ჯან.).
- ჟაგან (ინგილ.) მგარი; მცენარეცაა, სახლების სახურავად ხმარობენ (მ. ჯან.).
- ჟაკანი (მთიულ., გუდამაყრ.) დიდი ნადირის მოსაკლავი მსხვილი ტყვია (ე. ვირსალ.).
- ჟაკონა (კახ.) მსხვილი ტყვია. ნ. ჟაკანი (პ. ხუბ., ანგარიში).
- ჟალა (ქსნის ხეობ.) გამდნარი სანთლის ნარჩენი (ე. სომხიშე.).
- ჟალა-ბალ-ი (ინგილ.) ბლის ჯიშია ერთგვარი (ა. შან., 352).
- ჟალტაშ-ი (იმერ., გურ.) ჟვერი¹ (ნ.), ბურღუ, სქლად ამოსული ბალახი (გ. ბერ.); გაუვალი ბალახ-ბულახი, შალდაში (ს. ჟლ.); წალიკა. ნ. ანწლიკა (ა. მაყ.).
- ჟამ (ინგილ.) ჯამი სპილენძისა (დიალექტ., 621).
- ჟამ-ი¹ (თუშ.) დროება; მონა ჟამ-ი ცუდი დროება (თ. უთურგ.).
- ჟამ-ი² (გურ., იმერ.) შავი ჭირი (ს. ჟლ.; დიალექტ., 672); ჟამობა, მომსრველი სენი (ნ. ჩუბ.).
- ჟამაათ (ინგილ.) ჯამაათი, ხალხი (დიალექტ., 621). არაბ.-აზერბ. **ჟამაათ**.
- ჟამატურა-ა (მესხ.) უემური, უკემები, ჟამი ადამიანი. „რას მუეკარები მავ ჟამატურას, სულ ცხუბირი ჩამოსტირის!“ (ი. მაისურ.).
- ჟამჟარის არევა (ფშ.) საქმეების აწეწვა, დავთრის არევა (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ჟამჟამ (გურ.) ხანდახან. „ჟამჟამ კეთილი კაცია, ჟამჟამ—ბოროტი“ (ს. ჟლ.).
- ჟანავარ (ინგილ.) მგელი (დიალექტ., 621). სპ.-აზერბ. **ჟანავარ**.
- ჟანგარა-ი (გურ.) ჟანგი; შავი ჟანგი (ა. ლლ.).
- ჟანგარო (ქიზიყ., შიგნ. კახ.) შავი საღებავია (ს. მენთეშ.); წვიმების შედეგად გაშვებულ ყანაზე იტყვიან: ჟანგარო დაედო, გაშვდაო (ნ. ზუკაყ., ე. ხუციშე.). ჩინი სახატავი პილენძისაგან (საბა); მწვანე სამხატურო წამალი სპილენძის ჟანგისაგან შენივთებული (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ჟანგო (ინგილ.) ვითარცა, როგორც (მ. ჯან.).
- ჟანღუჭ-ი (თუშ.) მურღალი ადამიანი (პ. ხუბ.).
- ჟანღალ-ი (გურ.) ნჯრევა, ქურჭელში სითხის ნძრევა. ნ. ჯანჯღალი (გ. შარაშ.).
- ჟანტ-ი¹ (ხევსურ., თუშ.) ნეღლი, სველი ძნა (ა. კინჭარ., 203; თ. უთურგ.).
- ჟანტ-ი² (მთიულ.) კრიჟანგი (ლ. კაიშ.).
- ჟანტლ-ი (რაჭ.) ნეღლი შეშა, რომელსაც ცეცხლი არ ეკიდება (გ. ბერ.).
- ჟანჭ-ი (ზ. აჭარ.) ნიჭი, ცვარი (შ. ნიჭარ.).

ჟ

უაპა-უშუბი (ქართლ.) მათრახის, შრატის ცემა; მათრახის ცემის ხმა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ).

უაჟანი (გურ.) ნ. უაჟნით.

უაჟნით (გურ.) ენის ბორძიკით; უაჟანი ბორძიკი. „უბასუხა ენის უაჟნით“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვი).

უაჟუნ-ი¹ (ქიზიყ.) გადატ., 1. სხმა. „წვიმამ წუხელ მთელ ღამემ უაჟუნა“; 2. სმა. „დასხდნენ ბიჭები და დილიდან საღამომდინ უაჟუნენა ღვინო“ (ს. მენთეშ.).

უაჟუნ-ი² (გურ.) ცემა; თაგში უაჟუნა თაგში სცემა (ა. ლ.).

უარნაჟო (გურ.) ზარნაჟო (გ. შარაშ.).

უარჟარი (ფშ.) ქრიაშული, ვალობა-ქიკვი, ქლურტული (ი. ქეშვიკ.).

უატვა (ლეჩხ., იმერ.) წყევლა. „ნიადაგი იუატება იენადასადუმებელი“ (მ. ალაგ., I); საშინელი, სასტიკი და შეუბრალებელი წყევლა. „ძაან კი ვწყევლე და ვუატე, ვიბუხრე გული“ (ი. ქავთ.).

უაფა-ა (ინგილ.) ჯაფა, სიძნელე (დილალექტ., 621).

უაშკვლამ-ი (გურ., აჭარ.) რეჰანი, მცენარეა. ნ. შაშტრამი, შაშტამი (ა. მაყ.).

უაშუკვლავ-ი (გურ.) ნ. უაშკვლამი.

უგეთ-ი, უგეთა (იმერ.) კოკისპირული წვიმა, ზღველა. ნ. უგლეთი (ვ. ბერ.; პ. ჯაჯან., IX, 260).

უგეთა (იმერ.) ნ. უგეთი.

უგერ-ი (ლეჩხ.) შქერი, მცენარეა (ა. მაყ.).

უგლეთ-ი (იმერ.) კოკისპირული წვიმა. ნ. უგეთი (ი. ჭყონ.).

უგლეთა (ზ. იმერ.). ნ. უგლეთი, უღეთა.

უღომ-ი (გურ.) საჯღომი (გ. შარაშ.).

უღუმღება (იმერხ.) ამოყვანა, გვერდით დასმა, შამეი უღუმლა ამოყვანა, გვერდით დაისვა (ნ. მარი, 68).

უფეა-ა (ინგილ.) მუავე; უფეანა-ა მუაუნა (მ. ჯან.).

უფეტი-ი (ლეჩხ.) უგლეთი, კოკისპირული წვიმა (მ. ალაგ., 3).

უფევა-ა (თუშ., ინგილ.). 1. ჩეჩქვა, ჯევა; 2. ცემა, ტყემა (თ. უთურგა; ა. შან., ინგილ., 352; დიალექტ., 621).

უენა¹ (ლეჩხ.) ქელეხში მოსადილეთარი (მ. ჩიქ.).

უენა² (გურ.) ქათმის დასმა კვერცხებზე გამოსაჩეკავად; „სამი დედალი მოაქინა წროულს ჩემა რძალმა“ (ა. ლ.).

უენგრა-ა (ინგილ.) დაბერებული სვია (მ. ჯან.).

უენულვა¹ (იმერ., ლეჩხ.) მძიმედ დარტყმა (მ. ალაგ., I); ცემა, გარტყმა (ი. ქავთ.).

უენულვა² (იმერ.) ტრიალით გრება წნელისა (ი. ქავთ.).

უეაზ (ინგილ.) მზითევი (დილალექტ., 621). არაბ.-აზერბ. *ვეჩხა*.

უეპა (ქსნის ხეობ., რაჭ.) ძლიერი ცემა (გ. სომხიშვი.); მიწის ტყეპნა რაიმე სიმძიმით ან ხილის დაჩეჩქვა (ქეგლ).

უეპალო (ოკრიბ.) კაკლის გარეკანი, წენგო, ნაჭი. ნ. უეშქილა (ვ. ბერ.).

უეჟვა (გურ.) ბეჟვა (ე. ნინ., II, თ. კიკვი). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

უეჟვა (ქიზიყ.) ძნის უხეიროდ ლეწვა, ბეგვა. „ერთი ბეწო ძნა გეჭონდა, ვუეჟღეთ, ვუეჟღეთ და ძლივ გავუეჟღეთ“ (ს. მენთეშ.).

უერ (ინგილ.) ჯერ (დილალექტ., 621).

უერგა-ა (ინგილ.) მწკრივი, რიგი, კვალი, თანმიყოლება (მ. ჯან.; დიალექტ., 622). სპ.-აზერბ. *ყერგა*.

უერნება (ფშ.) რამდენიმე კაცის ერთად ხმამალა მღერა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 135, 1900; ი. ჭყონ.).

უეფა-ა (ინგილ.) ჯაფა, შრომა (შ. ძიძ., ქრესტ.). არაბ., თურქ., *cefa*; აზერბ. *ყაფა*.

უეშქილა/ე-ა (იმერ.) ნიგვზის კაკლის გარეკანი, ნაჭი, წენგო (ვ. ბერ.).

შვავი (გურ.) დაცვარული მალალი ბალახი ან ბალახ-ბულახი (ი. ჭყონ.); ნამი, ცვარი (ს. ჟღ.); დილის ნამით დასველებული ბალახი (პ. ჯაჭან.)
 შვალმატ-ი (ქართლ.) სხვადასხვა ბალახი არეული ერთად (კირიონი).
 შვალო (მესხ.) ჟოლო, მცენარეა (ა. მაყ.).
 შვანი (ქართლ.) ნაჟური, ნაჟონი (გ. შატბერ., 84).
 შვანქი (გურ.) ცვარი, წვეთი. „შვანქი წყალი არ დუშლევია“ (გ. შარაშ.).
 შვაბ-ი¹ (იმერ.) დიდი და ხანგრძლივი წვიმიანობა (ი. ქავთ.); ნესტიანი ამინდა, წვიმიანობა; წყლით გაჟღენთილა, ნედლი (დიალექტ., 672).
 შვაბ-ი² (იმერ.) წყლით გაჟღენთილი ან ნედლი რამ, მაგ., შეშა, სიმინდი და სხვ. (ი. ქავთ.).
 შვარუნ-ი (იმერ., გურ.) შვერვა, რტყმევა, ცემა. „იმდენს გიჟვარუნებ, ნახევარი ვერ დეძთვალო“ (გ. ბერ.).
 შვალურ-ი (თუშ.) შველურელი, შველურეთის მცხოვრები (თ. უთურგ.).
 შვენთხ-ი (ზ. იმერ.) ჭუჭყიანი, წყლიანი თოვლი (ქ. ძოჭ.).
 შვეპა, მოჟვეპა (იმერ.) ხილის სულ მთლიანად კრეფა, მოკრეფა (ქუთაისი, ზ. ტყაბლაძე).
 შვეპო (იმერ.) პეჟო, პერი (გ. ბერ.).
 შვეპრ-ი (ზ. იმერ.) ქაფი; აქედან: შოჟვეპრეა (ბ. წერეთ.).
 შვერ-ი¹ (გურ.; ქვ. იმერ.) ცუდი ბალახი ერთად სქლად ამოსული (ი. ჭყონ.); ფოთლოვანთა ბუჩქნარი (ა. ლღ.); ეკალ-ბარდის ბუჩქნარი (პ. ჯაჭან.); ფოთლიანი რტო (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
 შვერ-ი² (აჭარ.) მცენარის ფოთოლი საზოგადოდ (პ. ჯაჭან.).
 შვერ-ი³ (ლენჩხ.) ბრგე, დიდი, ახოვანი (მ. ალავე., 1).
 შვერება (გურ.) გალახვა, დაჟვერვა, ცემა; ჟვერა დაარტყა (ს. ჟღ.).
 შვერვა (იმერ.) დაქანცვა, დაღლა. „ამ

მგზავრობამ ნამეტანი და მშვერა“.
 რტყმევასაც ნიშნავს. ნ. ჟვარუნი (გ. ბერ.).
 შვერო (გურ.) ხის ფოთოლი (ს. ჟღ.); ჟვერი² (ნ.), ფოთლოვანი მცენარეულის ბუჩქნარი (ა. ლღ.).
 შვერტვა (იმერ.) ღონივრად რისამე დაწარტყება (გ. ბერ., დამ.).
 შვიპინ-ი (ლენჩხ.) სისველე. ნ. ჟვეპო (მ. ალავე., 1).
 შვიტარ-ი (ზ. იმერ.) ქლიავის ჯიშია, ნაცოფი წვერილია და ღრუბლის ფერი აქვს (მ. ალავე., 3).
 შვირინტა (თუშ.) წვეთი. „ყანწშიგ ჟვირინტა აღარ დარჩშ“ (ბ. ხუბ.).
 შვი-ი (ქიზიყ.) ფორი, სვეტი. „ამ აგურთავე შვივი შაჭმული აქვ, აღარ ვარგა“ (ს. მენთეშ.).
 შვიჟივა (კახ.) მიზმიზელა, მცენარეა (ა. მაყ.).
 შითქ-ი (აჭარ.) წვრილი წვიმა, — შინჯლი, თქორი (მ. ნიჭარ.).
 შიჟიჟი-ი (ფშ.) ციმციმი, ბრწყინვალეობა; პრიალი; მზე ჟიჟიჟებს (ვაჟა, 1, ა. შან.; თ. რაზიკ., „ივერია“, № 135, 1900; ი. ჭყონ.).
 შიჟიჟიჟ-ი (თუშ.) ბრწყინვალა (ბ. ხუბ.).
 შილ (ინგილ.) კირის ხსნარით სხვენის მოლესილობა (მ. ჯან.).
 შიმტა (ხეცსურ.). ნ. შიშტი.
 შინა-ა (ინგილ.) ზემო სართულის უმოაჯირო აივანი (მ. ჯან.).
 შინაჟ-ი (თუშ.) ახალგაზრდა ფიჭვი (ა. მაყ.).
 შინჯლო (თუშ.) სამკაულია (ს. მაკალ.).
 შინჯლოჟა (ქართლ.) წვრილი რამ ბეგერი, მაგ., პატარა ბავშვები (მ. მესხ.); წვრილი, მოუსვლეელი ხილი (ლ. ნოზ.).
 შინჯაქ (ინგილ.) მოუსვენარი, ამყოლი (მ. ჯან.).
 შინჯილო-ა (თუშ.) ძველებური სამკაულია (პ. ხუბ.).
 შინჯირ-ი (ინგილ.) ჯაჭვი. „სახში ქოთუქებს კამეჩებით შაათრეღღენ, შინ-

ქირს მიჰბამდენა“ (გ. იმნ.). სპ.-
აზერბ. ЗАНЧИР.

ქინეირალი-ი (ინგილ.) ოშოშა, ოშოში,
მცენარეა (ა. მაყ.).

ქინელ-ი (ფშ., თუშ., ქიზიყ.) წვრილი
წვიმა, შხუმფლი, სინსლი (ვაჟა, I,
ა. შან.; თ. რაზიყ., „ივერია“, № 135,
1900; ი. ჭყონ.; ს. მენთეშ., დამ.);
ყინულის ლოლუა (ი. ბუჭურ.; 135);
წურილი თქორი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ.
ჩუბ.).

ქინელ-ი² (გურ.). 1. ცოტა ოფლი; 2.
ქენჭი; შექიე ქველა ოდნავ ოფლის
მიცემა, შექენჭვა (გ. შარაშ.).

ქინელ (ჯავახ.) წუნწუხი (ი. მისურ.).

ქინელვა (ფშ.) წვრილი წვიმა (თ. რა-
ზიყ., „ივერია“, № 135, 1900).

ქინელვლა (გურ.) ნორჩი პირუტყვის ან
მცენარის ხელით წვალემა, ძღველმა
(გ. შარაშ.).

ქინელილი-ი (რაჭ.) გულ-მკერდის შესამ-
კობია (შ. ძიძ., 212).

ქინელილი-ი² (ლენჩხ.) ჩირაღდანი (მ.
ალავ., ზეპირსიტყვ.).

ქინელი-ი (გურ.). ნ. ქინელი.

ქინჭარ (ინგილ.) ჭინჭარი (მ. ჯან.).

ქინჭოლა-ა (ინგილ.) ჭიანჭველა (ა. შან.,
352).

ქიპიტაური-ი (ქიზიყ., მთიულ.) წყალ-
წყალა ღვინო (ს. მენთეშ.); ცუდი
არაყი (ლ. კაიშ.).

ქიფიშ-ი (ინგილ.) ჯეჯიმი, შალის ან
აბრეშუმის ზოლიანი ქსოვილი; ამი-
სივე საფენი, გადასაფარებელი (ა.
შან., 352; დიალექტ., 622).

ქიფინა-ა (ზ. აჭარ.) სურდო (შ. ნიფარ.).

ქიფმატ-ი (მესხ., იმერ., ქიზიყ.) წვრი-
ლი, წვნიკი; ძალიან წვრილი მარ-
ცვლები. „ქ ი ქ მ ა ტ ი ბავშვები ჰყავს“
(ი. მისურ.); ბატარა მარცვლები (პ.
ჯაჯან., X; ს. მენთეშ.).

ქიფნაყ (ინგილ.) დაბეჭდილი, დანაყილი
შინდი, ქლიავე და ა. შ. (მ. ჯან.).

ქიჟო (ფშ., ქართლ.) ახლად თავჩენილი

ბალახი. ნ. ამოყიენება (თ. რაზიყ.,
„ივერია“, № 168, 1900; ი. ჭყონ.); ბა-
ლახის თესლიდან ან ფესვიდან ახ-
ლად აღმოცენებული ან აღმოცენების-
პროცესში მყოფი ნორჩი ღერო (ი-
ქეშიკ.).

ქიჟო თვალეზ-ი (გურ.) ქუქუნა თვალე-
ზი (გ. შარაშ.).

ქიქუნა (ლენჩხ.) ქღლემა. „ქუტა, ნუ
ქიქუნნი მა ბუზუქს, გამიზნუდება“
(მ. ალავ., 2).

ქირავ-ი (ლენჩხ.) მრავალთა უწესო მოძ-
რაობა (მ. ალავ., 1).

ქირაქი-ი (რაჭ.) ძალიან გამხდარი საქო-
ნელი. ნ. ლუბი (ლ. ლეონ.); ძალზე
მჭლე ხორცი (გ. ბერ.).

ქირაქილი-ი (გურ.) ლამპრის ანთება (ს.
ქლ.).

ქიტა (ქიზიყ.) თვალზე ლიბრგადაკრუ-
ლი (ს. მენთეშ.).

ქიშკვი-ი (რაჭ.) ძროხის დიდი ჯიქანი,
რომელიც პატარა რქეს იძლევა (გ.
ბერ.).

ქიშტი-ი (ხევსურ.) იტყვიან ძალიან მა-
რილიანზე (ა. ჭინჭარ., 269).

ქიშქვი-ი (რაჭ.) ძროხის ავადმყოფობაა:
მოუწვევლობით რძე უღედდება და,
ცურო უმაგრდება, ცოტას და ძლიერ-
ძლივობით იწველის („კომუნისტი“,
№ 187, 1968).

ქიშხა (რაჭ.) მწარე მცენარეა. „შენ გა-
ვიხმა ი ენა, ქიშხასავით მწარე-
რო გაქვს“ (გ. ბერ.).

ქლაჟენი-ი (გურ.) ენის ბორძიკი, არეუ-
ლად ლაპარაკი (ა. ლლ.).

ქმეტა (ქიზიყ.) ქლეტა, ამოწყვეტა (ს.
მენთეშ.).

ქნობა (ლენჩხ.) ჭკნობა, გამოსრობა (მ.
ჩიქ.).

ქოთქო (გურ.) უმწიფარი ხილი საერ-
თოდ („კომუნისტი“, № 187, 1968).

ქოკო|ქოკონ-ი (ხევსურ.) ყინულზე მათ-
რახით სატრიალებელი სათამაშოა (ა.
ჭინჭარ., 294).

უოკონი (ხეცურ.). ნ. უოკონ.
 უოლი¹ (ფშ., თუშ.) მოცვი (ა. მაყ.; თ. უთურგ.).
 უოლი² (ქიზიყ.) ნაყარი, ფუტკრის ბარტყი ახალ გეჯაში (ნ.) ან სკაში რომ გადადის (ს. მენთეშ.).
 უოლა (ზ. რაქ.) უოლო, მცენარეა (ა. მაყ.).
 უოლოქა (გურ.) შეწითლებული, უმწიფარი ყურძენი (გ. შარაშ.).
 უოფოლი (კახ.) ჯონჯოლი (ა. მაყ.).
 უორ (ინგილ.) ჯვარი (მ. ჯან.).
 უოქო¹ (გურ.) უმწიფარი ყურძენი. ნ. უოლოქა (გ. შარაშ.).
 უოქო² (გურ.) ცუდი, წყალწყალა ღვინო (ს. ულ.); გაწყალებული ღვინო (საბა); ცუდი ღვინო, გაწყალებული (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; კირიონი).
 უოყინი (თუშ.) ხმაური, აურხაური (თ. უთურგ.).
 ურანუვა (გურ.) ზღაზვნა; იქრანუვა ბა ზანტად ლაპარაკობს, იზღაზვნება (გ. შარაშ.).
 ურიანტელი (ფშ.) ურუანტელი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 135, 1900).
 ურიყრიაკი (ქიზიყ.) უღურტული, მერცხლის ჭიკჭიკი (ს. მენთეშ.; ქეგლ).
 ურიატ-ი (თუშ.) იღუმალი, გაურკვეველი შიშის გრძნობა (პ. ხუბ.).
 ურინვა¹ (ფშ.) ჩუხჩუხი, რაკრაკი. „პურინავდა ხევ-ხუვი წყაროინი“ (ი. ქეშვიკ.).
 ურინვა² (გურ., თუშ.) ავადმყოფის ნელი ლაპარაკი (გ. შარაშ.); დაჩემებული და ნელი ლაპარაკი (პ. ხუბ.).
 ურინტი (ქიზიყ., მთიულ.) წვეთი. „ურინტი წყალი არა დგა“ (ს. მენთეშ.; ლ. კაიშ.).
 ურიტინი (ლექს.) მომამბურებელი, უთავბოლო, დაუსრულებელი ლაპარაკი. ნ. ჩრიტინი (მ. ალაფ., 2).
 ურიქა (აჭარ.) ურუერუვი, მცენარეა (ა. მაყ.; შ. ნიყარ.).
 ურობა (გურ.) ნელი ზარშვა; ნადუღ-

რის მოურობა ნადუღის მოხარშვა ნელ-ნელა (გ. შარაშ.).
 უროფანი (ოკრიბ.) ფრინველის ფერი: შავი და თეთრი, ან შავი და ნაცრისფერი, ან თეთრი და ყავისფერი. „უროფანი დედალი კრუხობს“ (მ. ალაფ.).
 ურუიალი (კახ.) ბჭყიალი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
 ურუო (ქიზიყ.) ურუუ, ნდომა; ურუანტელი (ს. მენთეშ.); „დაბუყებული ასო ეკალსავთ სჩხულეტდეს“ (საბა); წდოლა, ტანში შეთრთოლება, შექვიენება განკრთომისაგან და შიშის ზარისა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
 ურუნ-ი¹ (ლექს.) ყველა ფერის წარევი (მ. ალაფ., 1).
 ურუნ-ი² (რაქ.) 1. გარეული ქათამი (კიორა, მ. რეხვიანშილი); 2. გარეული ქათამის ფერი (ლაგვანთა, ი. თაგვამე).
 ურუნ-ი თვალეზი (ზ. იმერ.) ურუუნ თვალეზი (ბ. წერეთ.).
 ურუნია ქათამი (იმერ.) მონაცრისფერო ქრელი ქათამი, ჩაქვედა (ი. ქავთ).
 უუანი (ინგილ.) ქალი ან ვაჟი გაუთხოვარი ან ცოლმოუყვანელი (მ. ჯან.). სპ.-აზერბ. **ყაბან**.
 უუანი² (ინგილ.) სურო, მცენარეა (ა. მაყ.).
 უუდი (ქიზიყ.) დუჟი, პირზე მომდგარი ქაფი (ს. მენთეშ.).
 უუილი (თუშ.) ფუტკრების ბზუილი (პ. ხუბ.).
 უუილა (ქიზიყ.). ნ. შუილა.
 უუო (ინგილ.) რჭული, სჭული (მ. ჯან.).
 უუურუყო (ქიზიყ.) ბალახია, ადრე გაზაფხულზე მოდის (ს. მენთეშ.; ა. მაყ.).
 უუნტა-ა (ინგილ.) სურდო (მ. ჯან.).
 უუნტალა-ი (გურ.) განუვითარებელი ტარო სიმინდისა; მოუუნტეღლა დაბალი ხარისხის სიმინდის ტაროების მოტეხა. ნ. ქუნტალაი (გ. შარაშ.; ა. ლლ.).

უშუ-ი (იმერ.) მომსვრელი, მომსობი
ჭირი. გვხვდება უფრო საქონლისა და
წვრილფეხობის წყევლაში: „თქვენ
დაგვრიათ უშუი“ (ი. ქავთა).

უშუვა (გურ., იმერ.) წყვეტა, ხოცვა.
გაქუთვა გაწყვეტა, დახოცვა (ს.
თღ.; ვ. ბერ.).

უშუუნა (მესხ., ოკრიბ.) ბოსტნის ია,
შავთარა. ნ. ჭუჭუნა, ძიმა, ლაპერჯა,
დედალოპერა (ა. მაყ.).

უშუუქ (ინგილ.) კარის ზღურბლი (მ.
ჯან.).

უშუუნა (იმერ.) უხეიროდ რეცხვა, ჭიჭ-
უნა (ვ. ბერ.).

უშულო (ქიზიყ.) წყალულის ნადენი, ჩირ-
ქოვანი სითხე, მცირე წალა (ს. მენ-
თეშ.); ქუქლი: წყალულის მონადენი
(საბა); მწიკული, ჩირქი, გემსი, მდაბი-
ურად ჭუჭყი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ).

უშრ-ი¹ (აქარ.) მკვახე ყურძნის წვენი,
რომლითაც საქამადს კახმავენ (პ.
ჯაჯან.).

უშრ-ი² (ქიზიყ., მოხ.) წვეთი. „უკოაში
უშრი წყალი არა დგა“; აქედან:
ნაქუთრი წვეთ-წვეთად გამოდენი-
ლი (ს. მენთეშ.; ო. ქაჯ.).

უშრე (ჯავახ.) მკვახე, მთავე ხილი (ი.
მაისურ.).

უშტ (ინგილ.) ფურთხი; შექაქუტა
შეაფურთხა (მ. ჯან.).

უშლაბ (ინგილ.) პასუხი, სიტყვა (დია-
ლექტ., 622). არაბ.-აზერბ. ყვამბ.

უშლავშლავ-ი (მოხ.) ჟრიამული, ჟივილ-
ხივილი, ღრიანცელი (ა. ყაზბ., 1, შ.
ძიძ.; ქეგლ).

უშლავილ-უშლავილ-ი (მესხ.). ნ. ქლავ-
ქლავი.

უშალი (ზ. იმერ.) მომტრედისფრო,
რუხი (ბ. წერეთ.; ქეგლ).

უშართ-ი (აქარ.) დიდი, მაღალი, ბრგე,
ტანადი, მოქნილი ტანის ადამიანი (შ.
ნიქარ.).

უშარუნა (კახ.) ნალეგის შეკვრა, ჩამო-
კიდებულია წისქვილის ხვიმირაზე,
რომ მარცვლეულის გათავებისას აქ-

ლარუნდეს (ა. მარტ., გ. იმნ.).

უღერ-ი (ლეჩხ.) ძლიერი წვიმა, მეღერი-
(მ. ალავე, 1).

უღვართვა (გურ.) გაწოლა; გაქლვა-
ართულ-ი გაწოლილი, გაშოტილი (ა.
ლლ.).

უღვართუნ-ი (გურ.) მოქნეული წნე-
ლის რამეზე გამეტებით ცემა; უღ-
ღვართუნებს წნელს მოქნევით
სცემს (გ. შარაშ.).

უღვერთ-ი (გურ.). ნ. შხვერთი.

უღვიპ-ი (გურ.) გამუღმებული ნისლიან-
წვიმიანი, ნესტიანი ამინდი. ნ. ჭყყო-
რი (გ. შარაშ.).

უღია (კახ., ქიზიყ.) ვაზის ჭიშია, მოშა-
ვო ყურძენი იცის, მომეფეო გემო
აქვს (ნ. ჯობ., 57; ს. მენთეშ.; დ.
ჩუბ.).

უღინთ-ი (ქართლ.) მცირე გამონაქლენ-
თი. „ჩემ საღვინეში არაყის ქლინ-
თი რომ გამოილევა, მეც დაეილევი
ხოლომ“ (გ. შატბერ., 84).

უღინტლი (ქართლ.) წყლის წვეთი,
ქლინტი (თ. სალარ., ალავე, 85).

უღირტლა (მთიულ.) საქონლის დამახინ-
ჯებული თითი (ლ. კაიშ.).

უღიფ-ი (აქარ.) დაჩრდილულ ადგილებ-
ში ამოსული მცენარე, მწვანე, უმწი-
ფარი (შ. ნიქარ.).

უღლა (ქიზიყ.) შეყვა, ბეყვა. „ყურძენი
ურმით არ წაიღება, იქლღება, სა-
კიდრით უნდა წაიღო“ (ს. მენთეშ.).

უღლემა (გურ.) სრესა; ამოქლღემა
სარეცხისა აგდებულად, უგუ-
ლოდ ან უღლოდ გარეცხვა. ნ. უუ-
უნა (გ. შარაშ.).

უღლუთა, უღლეთა, უგვლეთა (ზ. იმერ.)
ბევრი ხალხის თავმოყრა, თავისუფა-
ლი მოძრაობა რომ არ შეიძლება (ბ.
წერეთ.).

უღმარტლი (ქართლ., მესხ.) ზღმარტ-
ლი; კვრინჩხი, მცენარეა, ნ. ლოღნაშა
(ა. მაყ.).

უღმორე (რაჭ.) ცოტათი სინათლე;

ქლმორე ღამე უმთვარო, მაგრამ არც ნამეტანი ბნელი ღამე (ვ. ბერ.).
 ქლმურდლიანი-ი (კახ.) ჯანდლიანი, მოქუშული (ა. მარტ., ვ. იმნ.).
 ქლნობა (გურ., იმერ.) ჭკნობა; დამჭლევება, გახდნობა. „გუშინდელმა სიცხემ ყვავილები ერთიანად სულ დააქლრო“ (ვ. ბერ.; ს. ქლ.).

ქლრე (მთიულ.) დანჯღრეული, დაფაფალეებული ნივთი (ლ. კაიშ.).
 ქლრიალი-ი (ქიზიყ.) გატეხილი ზარის ან ჭურჭლის ან კრამიტის მიერ გამოცემული ხმა (ს. მენთეშ.); ეჭუნის კმა (საბა); ქრიალი ან ჭრიალი (ნ. ჩუბ.).
 ქლურ-ი ღობიო (ზ. იმერ.) ჭრელი ღობიოს ჯიშია (მ. ალავე.).

რ

რაბ-ი (ლენხ.). ნ. ღრაბი.
 რაბანა (რაჭ.) ნელი, ზანტი (ვ. ბერ.).
 რაბო (იმერ., ოკრიბ.) წყლიანი ორმო, რომელიც წარმოშობელია ქვიშის ამოღების შემდეგ („კომუნისტი“, № 294, 1967); ჩაღრმავებული ადგილი, ღრმადი. ნ. ღრაბი (მ. ალავე.).
 რაგად-ი (ლენხ.) ქალების ერთად ლაპარაკი (მ. ჩიქ.).
 რაგვი-ი¹ (გურ.) თავისა და ფრინველის დასაჭერი მახე (ვ. შარაშ.; ს. ქლ.). შღრ.: საბა.
 რაგვი-ი² (ლენხ.) გაუთლელი მორი, ძელი (მ. ჩიქ.).
 რაგუჯა (აქარ.) შავი, შავგრემანი, შავტუხა (შ. ნიყარ.).
 რადამ (თუშ., ფშ.) რატომ (ი. ბუჭურ., 135); რატომღაც (დიალექტ., 593).
 რავა (გურ., რაჭ.) როგორ (ვ. ნინ., II, თ. კიკე; ს. ქლ.); რავარ, როგორ; რავარც როგორც (დიალექტ., 687).
 რავალი-ი (გურ.) როგორი (ს. ქლ.).
 რავარი-ი (გურ.). ნ. რავალი.
 რავი (ქართლ.) რა ვიცი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
 რაზი-ი (ინგილ.) თანახმა; რაბე არ კეთტევი რაზი-ი? რატომ არ ეთანხმები? (დიალექტ., 622). არაბ.-აზერბ. разы.
 რაკ-ი (მოხ., მთიულ.) შეყინული ნაპირი მდინარისა (ო. ქაჯ.); წყლის ნაპირზე მოდებული ყინული (ლ. კაიშ.).

რაკაკა-ი (მესხ.) ვაშლის ადგილობრივი ჯიშია (ი. მაისურ.).
 რალი-ი (ლენხ.) ღარი მხერხავისა (მ. ჩიქ.).
 რამდ-ი (იმერ.) როდემდის; სანამდის (მ. ალავე, „ქუთაისი“, № 149, 1970).
 რამდელი-ი (ქართლ.) რამდენი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
 რამდენიმე, რამტვენიმე (თიან.) რამდენიმე (დიალექტ., 599).
 რამდოლი-ი (ქართლ.). ნ. რამდელი.
 რამეთ-ი (აქარ.) რამდენი. ნ. რამდოლი, რამთველი (პ. ჯაჭან.).
 რამთელი-ი, რამთენ-ი, რამთოლი-ი (ქართლ.). ნ. რამდელი.
 რამთვენ-ი (ხევსურ.). ნ. რამდელი.
 რამთონ-ი (რაჭ.). ნ. რამდელი.
 რამით-ი (აქარ.). ნ. რამეთი.
 რამმამ (ინგილ.) რამე (დიალექტ., 622).
 რამოტელა (ქართლ.) რამოდენა (დიალექტ., 641).
 რამტელი-ი (ფშ., ქართლ.). ნ. რამდელი.
 რამტვენ-ი (თუშ., გუდამაყრ.). ნ. რამდელი.
 რანგი (რაჭ.) თაფლის ღვინო (ვ. ბერ.; ქევლ.).
 რანგო-ი (ქიზიყ.) ძალიან ყვითლად გამოყვანილი თამბაქოს ფოთოლი, გამხმარი, უმალესი ხარისხისა (ს. მენთეშ.).

- რამბე** (ინგილ.) რისთვის, რატომ (გ. იმნ.).
- რაჟ-ი¹** (გურ.) რაში, ზღაპრული მფრინავი ცხენი. ნ. რეშხი (ა. ლ., გურ.; დიალექტ., 666).
- რაჟ-ი²** (გურ.) პატარა ზარი, საქონლის კისერზე შესაბმელად („კომუნისტი“, № 187, 1968); ხის პატარა ზარი, ეფენანი, რომელიც საქონელს აქვს შემპული კისერზე (ბ. ჯაჭან.).
- რახხ-ი** (მთიულ., გუდამაყრ.) ჩრდილოეთის ქარი (ე. ვირსალ.).
- რახმ-ი** (ფერეიდნ.) ადათი, ჩვეულება (ა. ჩიქ.). არაბ., სპ. *rāsm*.
- რატარუტ-ი** (ქართლ.) უთავბოლო ლაპარაკი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- რატო** (გუდამაყრ.) რატომ (დიალექტ., 573).
- რატუნ-ი** (გურ.) უსაქმოდ ხეტიალი, ლოღიალი (გ. შარაშ.).
- რაფ-ი¹** (იმერ.) წისქვილის სათავე (გ. ბერ.).
- რაფ-ი²** (იმერ.) შესარავნავად ან შესაღობავად გამოყენებული სარი („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- რაფ-ი³** (ხევსურ.) ქვაბის ზედა, მოკერებული ნაწილი (ა. ჭინჭარ., 296).
- რაფ-ი⁴** (ქიზიყ.) ფოსტლის შესაკერი მოწყობილობა: კალაპოტი და მისი ნაწილები (ს. მენთეშ.).
- რაფ-ი⁵** (ფშ.) სანთლის ან კრაქის დასადგმელად კედელში დატანებული ან მიჭედლილი პატარა ფიცარი. „რაფ-ზედ სანთელი იწვოდა“ (ი. ქეშიკ.). სპ. *rafi*.
- რაფეზ-ი** (ზ. იმერ.) გაუთლელი პობილი ხეები, ღობედ გაკეთებული. ასეთ ღობეს რაფის ანუ ყუდულის ღობე ჰქვია (ბ. წერეთ.).
- რაფერ** (გურ., რაჭ.) როგორ, რანაირად; რაფერც როგორც (დიალექტ., 666; 687).
- რაქთენ-ი** (ფერეიდნ.) რამდენი; რამდენიმე (დიალექტ., 630).
- რაქთონ** (ინგილ.) რამდენი (დიალექტ., 622).
- რალამდანაც** (ზ. იმერ.) რაკი, რადგანაც. „რალამდანაც შენ მყავხარ, შვილო, კარგათ, მეტი არაფერი მინდა“ (ბ. წერეთ.).
- რალმე** (ქვ. იმერ., ზ. გურ.) რალამე, კინალამ (ბ. წერეთ.).
- რაცა** (გურ.) ახალმოზარდი ხეები ჯგუფად ერთ ადგილას ამოსული (ი. ჭყონ.); ტყიანი ადგილი (ს. ჟღ.); მურყნის ტყერი (ი. მეგრ., 105).
- რაშორერა** (გურ.) მგზავრული ხალხური სიმღერა (გ. შარაშ.).
- რაცხა** (იმერ.) ნ. რაცხა.
- რაცხა** (გურ., ლეჩხ., მოხ.) რალაცა (რაცა ლა). რალაც (ე. ნინ., II, თ. კიკვ.; დიალექტ., 666; 678; ს. ჟღ.; ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).
- რაცხაფერა-ი** (გურ., აჭარ.) როგორმე (რა-ლა-ცა-ფერ-ა), რამენაირად, როგორ, რანაირადაც. „მხოლოთ, რაცხაფერა-ი მომეხმარე, მიი ვოქრუე-ბი ამ ჩემ ხურჯინში ჩამაყრიევო“ (ა. ლ., გურ.; დიალექტ., 659).
- რაცხა** (იმერ.) რალაცა, რაც, რალაც (დიალექტ., 672).
- რაცღა** (ფერეიდნ., აჭარ.) ნ. რაცხა.
- რახათ-ი** (გურ.) ოდნავ დასვენება, სიწყყნარე (ს. ჟღ.); მორახათება-მოსვენება, დასვენება (ა. ლ.). არაბ., თურქ. *rahat*.
- რახამ** (ქიზიყ.) რახან, რაკი (დიალექტ., 608).
- რახანა** (მთიულ.) რადგან, რადგანაც (დიალექტ., 568).
- რახმე** (ქიზიყ.) ვარგისობა, გამოსადეგობა. „გოგიაჲ კიდე რახმე აქ, შენ სხვა თქვი, ისინი არაფრად ვარგნან“ (ს. მენთეშ.).
- რაქელ-ი** (ხევსურ.) როგორი (დიალექტ., 555).
- რალიმ** (თუშ.). 1. რალაცა, რაიმე; 2. ნეტავ რა? (თ. უთურგ.; დიალექტ., 583).

- რადიკალი (თუშ.) რაზე; რადიკალი და ც
რისთვისაც, რაზედაც (თ. უთურგ;
დიალექტ., 583).
- რადიცი (თუშ.) რაიც, რაც (დიალექტ.,
583).
- რადენა (ქიზიყ.) შეხვდომა, რგება (ს.
მენტეშ.).
- რადელ-ი (იმერ.) რემელი, რომელი (მ.
ალავ., 3).
- რადვენ-ი (გურ., იმერ.) ახალგაზრდა (ვ.
ბერ.; ს. ჟღ.; ა. ღლ.).
- რადველ-ი (გურ.) როგორი (ს. ჟღ.).
- რადეზა (გურ.) ← რეიზა ← რა-ის-და,
რატომ, რისთვის (დიალექტ., 666).
- რადთ-ი (გურ., იმერ.) რადრთი, რამდენი.
„რეთი გზაი მიბზერს“ (ე. ნინ., I,
თ. კიკვი; ვ. ბერ.; ს. ჟღ.).
- რადეზა (გურ.) რისთვის, რატომ. „რე-
ზა არ იტყვი?“ ნ. რეზა (ე. ნინ., I,
კიკვი; ს. ჟღ.).
- რადეა (გურ.) ნ. რადეა.
- რადევა (გურ.) კაკლის ბერტყვა. „ეს
ნიგოზი ისეთ გეიზარდა, ისეთ, რომე,
ყოველ წლობით რეკდა მამაჩემი და
თავს ვირჩენდით იმითო“ (ა. ღლ.,
გურ.).
- რადეულ-ი (რაქ.) რადული, ბირკვილი,
მოაჭირი (შ. სიძ., 212).
- რადეა¹ (მესხ., ზ. აქარ.) უგუნური, გაუ-
წვრთნელი, ველური (ი. მაისურ.); უქ-
კუო, რადვენი, ცეტი, გონებაგაფანტუ-
ლი (შ. ნიქარ.).
- რადეა² (ხევსურ.) კარგი ცხენის ეპითე-
ტი. „ცხენმ ვილალატა რემამა, მა-
ცილმა აკრა მქარიო“ (ა. ჭინჭარ.,
243).
- რადელევე (იმერ.) რომელიმე (დია-
ლექტ., 672).
- რადენხა (გურ.) მოხვდა გულში, გაიგონა,
გულს რომ არასასიამოვნო ამბავი
მოხვდებოდა, იტყვიან: „გულზე მრენ-
ხხაო“ (ს. ჟღ.).
- რადენქა (რაქ.) ირენქა, ირენქია/ე,-მ,
ილენქა (ვ. ბერ.).
- რადეში¹ (მესხ.) ხრეში, ნიაღვრის მიერ
წამოღებული ნამსხვრევი კლდე, ქვა,
ლორლი (ი. მაისურ.).
- რადეში² (ზ. იმერ.) ფიცხი, გააფთრებუ-
ლი. „წინ ტახი შემოფყარა, რუხვი
იყო და რეშია!“ (ბ. წერეთ.).
- რადეში³ (მოს.) ნ. რადეში.
- რადეში⁴ (ზ. იმერ.) დიდი წვიმა, თავსხმა
(ქ. ძოწ.).
- რადეშვა, დარეშვა (ზ. იმერ.) დიდი წვიმა.
„ისე დარეშვა, რო სულ წალეკა
ყანები“ (ბ. წერეთ.).
- რადეში-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) რაში (ე.
ვირსალ.); ზღაპრული ცხენი (ლ.
ლევან.).
- რადენხ-ი (ლენხ., გურ.) წყენა, სევა
(მ. ჩიქ.).
- რადერეც-ი (გურ.) რეტდასხმულივით
სიარული; თავბრუდასხმა (ა. ღლ.).
- რადერეცა-მ (მოს.) ცანცარა კაცი (ო.
ქაჯ.).
- რადეში¹ (გურ.) მძიმე, ქვიანი² გზა, ურემს
რომ გავლა უჭირს (ა. ღლ.); ქვიანი
ადგილი, უფრო გზაზე იტყვიან (ი.
მეგრ., 105).
- რადეში², რადეშე-ი (რაქ.), მთის კლდოვანი
კალთები (ვ. ბერ.).
- რადევა (იმერ.) მირტყმა, დაკრა (დია-
ლექტ., 672).
- რადეგვა (ლენხ., გურ.) მძიმედ დავარდნა;
მორეჯგვა კარის მაგრად მოხურვა
(მ. ჩიქ.); ბეგვა, მტვრევა, თელვა;
დარეჯგვილ-ი დაბეგვილი (ა.
ღლ.).
- რადეანდ (ინგილ.) რეპანი, მცენარეა ბოს-
ტნეული (ა. მაყ.).
- რადელი (ფშ.) სპილენძი (ვაჟა, I, 1946,
ა. შან.).
- რადარ (იმერ.) ← რო არ, რომ არ
(დიალექტ., 672).
- რადია (ლენხ.) ლაფი. „რეა იყო
გამდგარი და მუხლამდე გვეისვარე“
(მ. ალავ., 1).
- რადილ-ი (ქიზიყ., ქართლ., გუდამაყრ.,

მთიულ.). 1. გუთნის ნაწილი: მოხრილი ხეა ან რკინა (რკინის გუთანში), რომელზედაც ასხმულია დანარჩენი ნაწილები; 2. ლვილი¹ (ნ.), მრგვალი ხე მოქსოვილი ხამის დასახვევად (ს. მენტეშ.; ე. ბაბუნ., 272; დიალექტ., 641; ა. ბექ., 226; ს. მაკალ., მთიულ.); ერქვნის ხე (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.); გუთნის ნაწილი; საქსოვი დაზვის ნაწილი (ჭეგლ).

რომელი (იმერ.) მცენარეა ერთგვარი. „გზა შეღმართში რომელის ბუჩქებით იყო შემოსილი“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).

როხევა (მთიულ.) ბაზალუყის (ნ.) გადმოსვლა არაყის გამოზღის დროს (ლ. კაიშ.).

როხმელა (იმერ., რაჭ., ლეჩხ.) მურყანი. ნ. თხმელა (ა. მაყ.).

როთობა (რაჭ.) დაბნევა, გზის დაკარგვა. „სანადიროს წაველ და ტყეცა უხეანსა (ნ.) დავირთე“ (ე. ბერ.).

როიდავე (იმერ.) არემარე, კარ-მიდამო, გარენო, უბანი. „ღმერთმა ნუ მოშალოს შენი ღარღილი ამ ჩვენ რიად ავგეზე“ (ი. ქავთ.).

როილი¹ (მთიულ.) ცხვრის ფარის გადასვლა ერთი ადგილიდან მეორეზე (ლ. კაიშ.).

როილი² (ფშ.) ზიანი, ნაენები (თ. რაზიკ. „ივერია“, № 168, 1900; ი. კყონ.).

როინდი (კახ.) რეპანი, მცენარეა ბოსტნეული (ა. მაყ.).

როიბირაბო (იმერ., რაჭ.) რიერაქი (მ. ალავე, 3).

როიბრაბო (გურ.) შესაღამურება, შებინდება (ს. ქლ.).

რიგაყ-ი (თუშ.) ულაზათოდ ჩაცმულ-დახურული (პ. ხუბ.).

რიდამო (ლეჩხ.) მიდამო; რიდამო

ნაფუზვრებ-ი მიდამო ნაფუძვრები (მ. ალავე, 2).

რიდან (აქარ.) რისგან, საიდგან (დიალექტ., 659).

რიდე (ფშ.) შალის თავსახურაქი (ვაჟა, IV, ა. შან.).

რიდილი (ფშ.) მორიდება (ი. ქეშიკ.). რიე-რიე! (მთიულ.) შეძახილი, რომლითაც მეცხვარე ფარას მიპყვება (ლ. კაიშ.).

რიკ-ი¹ (რაჭ., ქვ. იმერ.). 1. მარხილის ნაწილი; 2. კიბის საფეხური. „კიბეს სამი რიკი გაუქეთი“. ნ. ჭიჭილაქა (შ. ძიძ., 212).

რიკ-ი² (ფშ., ქსნის ხეობ.; მთიულ.) ცხვრის კუდი (დიალექტ., 593; ლ. კაიშ.); ცხვრის ღუმის პატარა ძვალი (ე. სომხიშვე; ლ. კაიშ.).

რიკ-ი³ (ქიზიყ.). 1. უძეო ან უბაღო კუდი საქონლისა; 2. ყურძნის საწურ ნაკში ტოპირის (ნ.) ქვეშ ჩასაწყობი მოკლე მრგვალი ჯოხები, რომ ტოპირი ნავის ძირს არ მიეკრას, უკვამ არ გადაღვსოს და ტკბილი (წვენი) არ დააგუბოს. რიკს ხილსაც ეძახიან (ს. მენტეშ.).

რიკ-ი⁴ (ხევსურ.) კრებითი სახელია, რამდენიმე რიკა (ნ.) ერთად (ა. კინქარ., 278).

რიკობა (ქართლ.) თამაშობაა ერთგვარი (ა. ლ.).

რიკლე (ზ. იმერ.) ღრიტე. „კატა რიკლეთ დარჩენილ კარში შეძერა“ (მ. ალავე, 3).

რიკლება (რაჭ.): ურიკლე ოდნავ გამოადე, ღრიტე დატოვე. ნ. რიკლე (ლაგვანთა, ი. თავვაძე: ჭელიაღღემ, პ. მომცელიძე).

რიკნა (ხევსურ.) მკლავის სისხლ, მოკლე დაჭრილი გლუვი ხე — ერთი ცალი. ნ. რიკი¹ (ა. კინქარ., 278).

- რიკნაი-ი (ფშ., ჩ. თუშ.) მოკლე ჯოხი, რიკი (დიალექტ., 593); მატყლის დასაბეგვი პატარა ჯოხი (კ. ჭრელ., 264).
- რიკრიკი-ი (თუშ.) კისკისი, გულანი სიცილი (პ. ხუბ.).
- რიკრიკე/ა (ლენხ.). 1. სულელი; ქუჩა-ქუჩა მაწანწალა; 2. წისქვილის ნაწილია (მ. ჩიქ.).
- რიკულ-ი (იმერ.) ბირკვილი, მოაჯირი (ვ. ბერ.). შდრ.: ქეგლ.
- რიკჯოხობაჲ-ი (თუშ.) რიკტაფელა (პ. ხუბ.).
- რილო (ლენხ.) ლილო, თოვლანაღები ადგილი (მ. ჩიქ.).
- რილო-ჭირილო (რაჭ.) ლილო-ჭრელი, აქა-იქ გამდნარი თოვლი; რი ლე ბა თოვლის ალაგ-ალაგ გადნობა. „მთებში ჯერ თოვლი არ გარიღებულა და გადნობას როსლა ვეღირსებით!“ (ვ. ბერ.).
- რიკ (ინგილ.) უღელი ძალთათვის, რომ მწიფე ვენახში ვერ შევიდნენ. (მ. ჯან.).
- რიჟდინ-ი (ლენხ.) ჟღარუნე. „ეჟენების რიჟდინი ისმის“ (მ. ალაფ., 2).
- რირიკაჲ-ი (თუშ.) სასაცილო (პ. ხუბ.).
- რისაჲე (მთიულ.) რისთვის (ლ. კაიშ.).
- რისვი-ი (ფშ., ჩ. თუშ., ხევსურ., ქიზიყ.) გაზაფხულზე გაკრეჭილი მატყლი (ი. ჭყონ., კ. ჭრელ., 264; დიალექტ., 593; ს. მენთეშ.); უხარისხო მატყლი (ა. ჭინჭარ., 252); რისვა ცხოვართ პარსვა (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- რიტაო (რაჭ.) დიდი, უზომო. „ისეთი რიტაო ხე მოეშქერ, ერთი შრამელი გაკეთდება“ (ვ. ბერ.).
- რიტინ-ი (იმერ.) სულელობა, ჩურჩხუტობა; გამორიტინებულ-ი გამოსულელებული, გამოთაყვანებული, გამოჩერჩებებული (ვ. ბერ.).
- რიტო (იმერ.) რატომ, რად (დიალექტ., 672).
- რიყე (ქიზიყ.) ხევის ნაპირას ქვიშა და ღორღი (დიალექტ., 608).
- რიშ-ი (ლენხ.) ჭურჭელში დანალექი (მ. ჩიქ.); მდინარის მიერ წაწველილი თოვლ-ყინული (მ. ალაფ., 1).
- რიშვეტი-ი (იმერხ.) ქრთამი (ნ. მარი; შ. ძიძ., ქრესტ.). არაბ.-თურქ. rüşvet.
- რიხინ-ი (იმერ.) ჩხარუნი (ვ. ბერ.).
- რიწყ (ინგილ.) სარჩო-საბადებელი; რიწყს გაგვიწყვეტ ლუკმას მოვისპობ (მ. ჯან.); ლუკმა (მ. ძიძ., ქრესტ.).
- რიჟ-ი (თუშ.) გაღეწილი პურის სანაიე-ბელი (ს მაკალ).
- რიხრიხ-ი (იმერ.) ხმაურობა, ხმაურობით სვლა (ვ. ბერ.).
- რკალი-ი (იმერ.) კალია, მწერი (ი. ქავთ.).
- რკვენა (ლენხ.) კვერნა (მ. ალაფ., 2).
- რკილი-ი (გურ.) კრკილი. ნ. დარკილული.
- რკინა (გურ.) ცული (ს. ჟღ.).
- რკინარკუნა (ქიზიყ.) რკინის ნამტკრევი (ს. მენთეშ.).
- რკინიკეტი-ი (რაჭ.) ძალაყინი (ფუჟიეთი, ვ. სვანიძე).
- რკო (იმერ.) ყურძნის ჯიშია შავი (ლ. ლუქ., 63).
- რკუ-ი (ლენხ.) ქალის ძუძუს ავადმყოფობა (მ. ჩიქ.).
- რკუის ქარი-ი (გურ.) ძუძუს მაწოვარი ქალის ძუძუს ავადმყოფობა, ძუძუს დასივება. ნ. რკუი (გ. შარაშ.).
- რო! (ქართლ., მოხ., მთიულ., თუშ., ჯავახ., რაჭ.) რომ (დიალექტ., 641; 563; 568; 583; 649; 687).
- რო 2 (მოხ.) ხომ: „ყანწი რო იცი?“ (დი-ალექტ., 563).
- როგო! (გუდამაყრ.) როგორ (დიალექტ., 573).
- როგო 2 (რაჭ., ლენხ.) კაკლის წენგო; წენგო. ნ. ეშეჟილა (ვ. ბერ.; მ. ჩიქ.).
- როგო 3 (გურ., აქარ.) ქვევრის სარქველი ხისა; გადატ. სქელი ქონი (ს. ჟღ.; ა. ლ.; დიალექტ., 659).
- როგონ, როგონა (ფერეიდნ.) როგორ, როგორა (დიალექტ., 631).

- როდინ-ი** (ქართლ.) ქვისანაყი, ფილთაქვა (დიალექტ., 641; ქეგლ).
- როდინობის კვირა** (მესხ., გურ.) არარსებულო, გაურკვეველი დრო. როდესაც მოლაპარაკეს სურს მსმენელს არ გაავებინოს დათქმული ვადა, ეტყვის: როდინობის კვირაში მოხდება ესა თუ ის შემთხვევა, საქმეო (ი. მაისურ.; ა. ლლ.).
- როთინ-ი** (გურ.) გაბრაზებული ღორის ღრიალი, ჭყვირილი (გ. შარაშ.).
- როის** (გურ.) როდის (ა. ლლ.).
- როყ-ი** (იმერ., გურ.) ხმელი შტო; ხმელი ჭირკი; ტოტი (ვ. ბერ.; ქ. ძოწ.); სარი მაგარი (ს. ჟლ.).
- როყა** (ქ. აჭარ.) ფუნჩიგაცილი სიმინდის ტარო (შ. ნივარ.).
- როყა/ე-ა** (იმერ.) წყლის ამოსაღები ჭურჭელი, სარწყულეა (ვ. ბერ.).
- როყა-ი** (გურ., იმერ., მეგრ.) კუდიანი ქალების უფროსი, რომელიც, ხალხური რწმენით, ტაბაკელის მთაზე ბინადრობს (ი. ჭყონ., ს. ჟლ.); გადატკაპასი, ავი, ბოროტი ქალი (ა. ლლ., გურ.).
- როყვ-ი** (ოკრიბ.) ცულით გათლილი ძელი (მ. ალავე).
- როყნა** (ქართლ.) ჩეკვა (ნ.), ჩორყნა, ხის თლა (ა. ლლ.).
- როყოტანა/ე-ი** (გურ.) რკინის სატეხის მცირე ხის ურო (ს. ჟლ.).
- რომა** (თუშ.) სიარული. „რად ამოდაქ რომა იცი“ (პ. ხუბ.).
- რომე** (გურ., ლეჩხ.) რომ (დიალექტ., 666; 678).
- რომელიძახა** (რაჭ.) რომელიცადა, რომელიდაც (დიალექტ., 687).
- რომელცხა** (აჭარ.). ნ. რომელიძახა.
- რომენ-ი** (მოხ., მთიულ., გუდამაყრ.) რომელი (დიალექტ., 563; 568; 573).
- რომენიც** (ფშ.) რომელიც. ნ. რომენი (დიალექტ., 593).
- რომთენ-ი** (მოხ.) რამდენი, რამდენიმე. ნ. რამთონი (დიალექტ., 563).
- რომას-რომას** (იმერ.) დიდი ლოდინის შემდეგ. „დიდხანს ვითმინე და რომას-რომას მეშველა“ (ვ. ბერ.).
- რომაცხა** (აჭარ.) როდის-ცა-და, როდესაც (დიალექტ., 659).
- როჟან-ი** (ოკრიბ.). ნ. ჟროჟანი.
- რორცა** (მთიულ.). როცა (დიალექტ., 568).
- როსთენჯერ** (მოხ.) რამდენჯერ (დიალექტ., 563).
- როტომ** (მთიულ.) რატომ (დიალექტ., 568).
- როტოტო** (ფშ.) ბაყაყის ხმიანობა (ი. ქეშვიკ.).
- როულ-ი** (ლეჩხ.). ნ. წინკარი.
- როფ-ი¹** (გურ.) მაგარი, სქელი ყინული. ნ. გაროფილი (გ. შარაშ.).
- როფ-ი²** (იმერ., ლეჩხ.) გეჯა, ფიცრის ან გულამოდებული მორის გრძელი ყუთი, რომელშიც წყალი ასხია შიგვარული მილის გასაცივებლად არაყის გამოხდისას (ი. ქავთ.; მ. ჩიქ.).
- როფ-ი³** (გურ., ლეჩხ.) ღრმა ვარცი ხისა წყლისათვის ან საქონლის საცვების ჩასაყრელად (ს. ჟლ.; მ. ჩიქ.).
- როფვა** (იმერ.) მაგრად და ხმაურით დარტყმა, ხეთქა (ი. ქავთ.).
- როქ-ი** (ქიზიყ.). ნ. ლექვე.
- როქვ-ი** (თუშ.) დანალექი (თ. უთურგ.).
- როქვა** (გურ.) უსაქმოდ ხეტიალი (გ. შარაშ.).
- როყინ** (ინგილ.) ყროყინი კამეჩისა (მ. ჯან.).
- როყიო** (იმერ., გურ., ზ. აჭარ.) მოუხეშავი, უშნო; როყიოთ თქმა მოუფიქრებლად თქმა, წამორთვეა (ვ. ბერ.); უმისამართო, უმიზნო; როყიო ტყვია უმიზნო, შემთხვევითი ტყვია (ა. ლლ.); მაღალ და უშნო კაცზე იტყვიან (შ. ნივარ.).
- როყნარ-ი** (რაჭ.) ნაზვაი (შ. ძიძ., 212).
- როშ-ი** (ლეჩხ., აჭარ., ქიზიყ.) დაღერლილი ქერი ან ასლი საქონლის საჭ-

- მელად (ს. მენტეშ.; ი. მეგრ.); დაღერ-ლილი სიმინდი ან ქერი ხარისა და კამეჩისათვის (მ. ალავე, 1); სხვლად დაფქული (საბა).
- როზი**-ი (ხევსურ.) სწორკუთხედის ფორმის პურის მოსაზელი გობი (ა. ჭინჭარ., 295).
- როზიკა** (ხევსურ.) საკმლის მისატანი კურტველია (ა. ჭინჭარ., 296).
- როზო** (გურ.) დიდი, უშნო კბილები; **როზოიანი**-ი დიდკბილება (გ. შარაშ.).
- როცაიციადრა** (თუშ.) როცალა (დიალექტ., 583).
- როცხა** (გურ.) როცალა, როდესაც (ს. ჟღ.; დიალექტ., 666).
- როჭიკი**-ი (მთიულ.): **როჭიკობ**-ს ჭიკიკეებს; სასიამოვნოდ ლაპარაკობს (ლ. კაიშ.).
- როჭიკი**-ი (იმერ., რაჭ.) ქვის წვრილი ნამტვრევები, ღორღი (ი. ქავთ.; ი. თავვაძე).
- როჭიკი ქვა** (ზ. იმერ.) ქვა, ხეინჯა (ბ. წერეთ.).
- როჭკნარი**-ი (რაჭ.) წვრილი ელემენტებისაგან შემდგარი ნაზვავი. ნ. როჭკი (შ. ძიძ., 212).
- როჭო** (რაჭ., ფშ.) წამოზრდილი, წამოჩიტებული წიწილა (გ. ბერ.); მთის ხობობი (ვაჟა, 1, ა. შან.; დ. ჩუბ.).
- როხვაღი**-ი (თუშ.) ფეხქვეშ გასაშლელი ტყავი (თ. უთურგ.).
- როხილა**-ი (გურ.) გლაბა სახლი, ცუდად ნაშენი, აროხილი (გ. შარაშ.).
- როქნო**-ა (თუშ.) მიძივე, ტლანქი ისარი (პ. ხუბ.).
- როჯი**-ი (ჭიზიყ.) ერთგვარი ჭიპა, მოსავალს ახდენს (ს. მენტეშ.).
- რარრულუ!** წიწი-წიწი (იმერ.) ჯიბი-ჯიბი, ქათმების დაძახება, მოხმობა (გ. ბერ.).
- რტყემლი**-ი (ზ. რაჭ.) ჩიტავაშლა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- რტყნილი**-ი (ლენჩ.) ეკლიანი მცენარეა ერთგვარი. მის ნაყოფს ქათმებს აქმევენ (მ. ალავე, 1).
- რუბი**-ი (ჭიზიყ.) ნ. რუფი.
- რუბა** (იმერხ.) კაბა; ტანსაცმელი (დიალექტ., 654). იტალ., თურქ. ruba.
- რუგრუმ** (ინგლ.) როგორ (მ. ჯან.).
- რუდა**, **რუნდა**-ი (მოხ.) გაჩეჩილი მატყლის მოზრდილი გორგალი, მორგვი (დიალექტ., 563).
- რუვი**-ი (ქართლ., ჭიზიყ., მოხ., მთიულ., თუშ.) რუ; მთაზე დელის ნავალი გზა (დიალექტ., 641; 608; 563); მთებში დაღარული ადგილები, საიდანაც ჩამოსვლა შეიძლება (ლ. კაიშ.); უწყლო, დაღარული ადგილი ფერდობზე (პ. ხუბ.).
- რუზრუზი**-ი (იმერ.) ხმაურობა, არევდარევა (გ. ბერ.; ქეგლ.).
- რუზლიანი**-ი (კახ.) მჭრელი, გამჭრიახი (შ. ძიძ., ქრესტ.).
- რუთრუთი**-ი (თუშ.) ენაბორძიკით ლაპარაკი (პ. ხუბ.).
- რუკა** (მესხ.) ორომისებური, მაგრამ სწორკუთხა და ვიწროყელიანი ფიცარი, იყენებენ ახალი ყველის დასაწრეტად („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- რუკაპი**-ი (ლენჩ.) რუკაპი (ნ.), კუდიან ქალთა უფროსი, ცრუ რწმენით (მ. ალავე, 2).
- რუკუტი**-ი (აჭარ.) ამობურცული, ამობერილი ადგილები (სხეულზე, ლოგინზე...) (შ. ნიყარ.).
- რულე** (ლენჩ.) დგომ-სავარცხლის ნაწილი, რომელზედაც შალი ეხვევა (მ. ჩიქ.).
- რუმ**, **რუმე** (ინგლ.) რომ (დიალექტ., 622).
- რუმელი**-ი (გურ.) რომელი (დიალექტ., 666).
- რუმვა** (იმერ.) ხშვა, გმანვა; და რუმვა დახშვა, კუჭრუტანების დაგმანვა, რომ სინათლე არ შემოვიდეს (გ. ბერ.).
- რულვა** (მოხ.) წვა, ხრავა (ო. ქაჯ.).
- რუსხმულ**-ი (თუშ.) წისქვილის ღარისა-

- კენ მიმავალი რუ (თ. უთურგ.). შდრ.: ქეგლ.
- რუბ-ი**, **რუბტუქ-ი** (მესხ.) მარტოხელა, ეული, მწირი ადამიანი. ვანცალკევეებით მდგარ ხეზეც იტყვიან, ესე განაწავებული და ტოტებშემხმარია (ი. მაისურ.).
- რუფ-ი**, **რუბ-ი** (ქიზიყ.) კილო, ღილის გასაყრელი (ს. მენთეშ.).
- რუფია** (ქართლ.) ნემსით ნაქსოვი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- რუყ-ი**¹ (ხევსურ.) ფართო გამმიჯნავი ადგილი, ზოლი ორ ყანას შორის. „ამირან ჩამავიდოდა ცხენ-ოქრის ჩამავადებული, წამავეგება დედაი: „საით მახვ და რუყებულ ი?“ (ა. ჭინჭარ., 197).
- რუყ-ი**² (მოხ.) ხენის დროს დარჩენილი ხარვეზი („კომუნისტი“, № 187, 1968).
- რუყრუყ-ი** (ქართლ.) მუცლის გვრემის ხმა (ქეგლ).
- რუშები-ი** (ფშ.) ნაოქებად შეკრული ქსოვილის ვიწრო ზოლები. — ფურჩალები (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).
- რუშრუშ-ი** (მთიულ.) მსხვილად დართვა ძაფისა (ლ. კაიშ.).
- რუშხიანი-ი** (ფშ.) დაბღვერილი, მრისხანე შეხედულეების ადამიანი (ი. ქეშიყ.).
- რუძაბ-ი** (ლენხ.) ველური, ტლანქი გარეგნობის მამაკაცი (მ. ალავე., 2).
- რუწკუშ-ი** (ლენხ.) კარსტული ძაბრი (ჭა), წყვარამი (მ. ალავე., 2).
- რუწუნა** (ლენხ.) ტყეს მოდებული ხანძარი (მ. ალავე., 1).
- რუჭუ-რუჭუ ჩხრანჭ-ი** (იმერ.) თამაშია ერთგვარი (ვ. ბერ.).
- რუხა** (ქიზიყ.) ღურგლის იარაღია, ფიცრის გასახაზავი (ს. მენთეშ.).
- რუხვ-ი** (ლენხ.) რუხი. „მოყლა რუხვი მგელი“ (მ. ალავე., 2).
- რუხრუხ-ი**¹ (რაჯ.) მუცლის გვრემა, ღურღლული. ნ. რუყრუყი (ვ. ბერ.).
- რუხრუხ-ი**² (ქიზიყ.) ღორების ხმაური, ღრუტუნე (ს. მენთეშ.).
5. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.
- რუხუმბალ-ი** (ლენხ.) თეთრი ბლის წიშია. ნაყოფი მაისში შემოდის (მ. ალავე., 2).
- რუბოჯოლა** (ფშ.). ნ. რუაფიწალა.
- რუბუდიანი-ი** (ფშ.) ქორბუდიანი ირემი, რომლის რქებს წვერში ხუთი ან ექვსი ტოტი აქვს, ისე რომ შიგ შეიძლება ფრინველმა ბუდე გაიკეთოს (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 135, 1900; ი. კყონ.).
- რუკავშა** (მთიულ.) მოგრებილრქიანი (ლ. კაიშ.).
- რუკაოჭა** (მთიულ.). ნ. რუაწრებილი.
- რუკამარწუხა** (ხევსურ.) რქებგადაჯვარდინებული თხა ან ცხვარი (ა. ჭინჭარ., 236).
- რუკამეტა** (მთიულ.) ოთხრქიანი საქონელი (ლ. კაიშ.).
- რუკაფიელ-ი** (ხევსურ.) რქებგანზეგაწეული საქონელი (ა. ჭინჭარ., 233).
- რუკაფიწალა** (ფშ., ხევსურ.) ტლურქებიანი, ფიწლის ტოტებსავით რქების მქონე ირემი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 135, 1900); გაშლილრქებიანი თხა (ა. ჭინჭარ., 236).
- რუკაფხიტა** (მთიულ., გუდამაყრ.) რუწვრილი საქონელი (ლ. ლეონ.).
- რუკაწიწანა** (ხევსურ.) წინმოხრილრქებიანი საქონელი (ა. ჭინჭარ., 233).
- რუკაწრებილ-ი** (მთიულ.) მოგრებილრქიანი. ნ. რუკავშა (ლ. კაიშ.).
- რუკაქაუტა-ი** (გურ.) რუკავაუტა, რუკამოგრებილი პირუტყვი (ა. ლ.).
- რუკაქუყო** (იმერ.) რუკამოკლე საქონელი (ლ. ლეონ.).
- რუკიანი-ი** (ლენხ.) ქანაობა, რწვევა, კორწოალი (ნ.); რქიანობს ირწვევა, ქანაობს (მ. ალავე., 1, 2).
- რღვნა**¹ (ქიზიყ.) დიდი წვიმა; წყალდიდობა (ს. მენთეშ.); წყლით მოცუა (საბა); წყალთ მოვარდნა, წალეკა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- რღვნა**² (ქიზიყ.) უაბალუპით ცრემლის დენით ტირილი (ს. მენთეშ.).

რჩხა¹ (ქართლ., კახ.). 1. ვაზის ტოტი რამდენიმე რქითა და მტევნებით; 2. ცულის ჩამოსაკიდი ძველებურ გუთანზე. ნ. ჩხა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

რჩხა² (კახ., თუშ.) კაპებიანი ხის ტოტი (ა. მარტ., გ. იმნ.; პ. ხუბ.).

რჩხალ-ი (ქართლ.) ნაჩხატი (ნ.), უხნავად დარჩენილი მეორე წელიწადს ან მეტ ხანს (თ. სალარ., ალგ., 89).

რჩოლ-ი (ქართლ.) წნელის პატარა რგოლი (კირიონი); დავრეხილი წნელი, ხმარობენ რკალის შესაკრავად, ურმის ღერძის რგოლად მორგვსა და ჭინჭილაქს შუა, რომ მორგვი არ გახეხოს ჭინჭილაქმა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

რცა (ლენხ.) ცა. „რცამ მეიწმინდა“ (მ. ალავე, 2).

რცმელ-ი (ლენხ.) ფენთხი (მ. ჩიქ.).

რცხალ-ი (ქართლ.) დასვენებული მიწა (კირიონი); ნასვენი მიწა; კრცხალი (კრჩხალი), ნარბილი; რცხალად დაგდეება ნარბილის უხნავ-უთესავად დატოვება (გ. შატბერ., 85).

რცხალთობან-ი (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (ა. ლ.).

რცხმელა (გურ., აჭარ., რაჭ., ლენხ.) რცხილა, მცენარეა (ა. მაც.).

რძევენა (მთხ., მთიულ.) რძიანა, მცენარეა (ა. მაც.).

რძევალ-ი (იმერ., გურ.) ბუდეში განგებ ჩატოვებული კვერცხი მოვსებული (კვერცხის მდებელი) ჭაბოძის მოსაჩვევად; მზევალი, მძევალი (ვ. ბერ.; ა. ლ.).

რძეულ-ი (მთიულ.) რძის ნაწარმი (ლ. კაიშ.).

რძიარძია (გურ., რაჭ., ლენხ., იმერ.) რძიანა, მცენარეა (ა. მაც.).

რძიკორკოტა (ქართლ.) რძის კორკოტა, შექამადა (თ. სალარ., ალგ., 93).

რძღვამლ-ი (რაჭ.). ნ. ძღვამლბი.

რწბოლ-ი (ლენხ., იმერ.) მუწუყიდან გამონადენი, გამოწაწური ჩირქი (მ. ჩიქ.; ი. ქეთ.).

რწიან-ი (რაჭ.) რწევა, რხევა. ნ. რქიანი (დიალექტ., 681).

რწიანა/ე,-ა, კორწიანა/ე,-ა (იმერ.) საქანელი (ვ. ბერ.).

რწმელა (გურ., აჭარ.) ღერო პურის, ქერის, სვილისა (ა. ლ.; შ. ნიჟარ.).

რწმული-ი (გურ.). ნ. რწმუნი.

რწმუნი-ი (გურ.) ჭოტი, ბუ (ს. ელა), რწმოლი (საბა).

რწუილიდედა (ქიზიყ.) შავი დიდი მწერი, დაფრინავს ბზუილით (ს. მენტეშ.).

რწუილიკალია (ქართლ., კახ.) წითელი გვირილა, მცენარეა (ა. მაც.).

რწუილის დედა (ქიზიყ.) ანაგვირილა, მცენარეა (ა. მაც.).

რწუულეზა (ლენხ.) პირუტყვისათვის წყლის დალევივება. „საქონლის რწუულეზა არ დაგამიწყდეს!“ (მ. ალავე, 2; ქეგლ).

რჯა, გარჯა, ირჯება (გურ.) მშობიარობა, მშობიარე ქალზე იტყვიან (გ. შარაშ.).

რჯლა-ი, ჯლა-ი (გურ.) სარი, რომელსაც ბოსტნეულს (კიტრს, პომიდორს, ლობიოსა და სხვ.) უსობენ ასაყოლად; რჯლაის ლობიე სარის ლობიო (გ. შარაშ.).

ბ

ბა? (გურ., აჭარ.) სად? „სა ვიშოვო ასე ელანძე თუმანი“ (ვ. ნინ., I, თ. კიკე; ს. ელა; ა. ლ.; დიალექტ., 659; 666).

სააბედე სოკო (ფშ.) სოკოა ერთგვარი (ა. მაც.).

საათა (მესხ., ჯავახ.) სავარცხელა, მცე-

- ნარეა (ა. მაყ.).
- საალაქე (ხევსურ.) ჭღნის (ნ.) ფსკერის შუა ადგილი (ა. ჭინჭარ., 247).
- სამიციანე (ფშ.) გამოსაცნობი, ამოსახსნელი (ი. ქეშიკ.).
- საანჯმო-ა (თუშ.) ადგილი სოფელში, სადაც ხალხი იყრის თავს (თ. უთურგ.).
- სააღმაოდ (ფშ.) აღმა ასახველი, აღმა ასახვანად (დიალექტ., 593).
- საბაგირ-ი (რაჭ., იმერ.) ავადმყოფობაა, ქველი უტყდება ადამიანს (ვ. ბერ.).
- საბაკნია (მთიულ.) ლენცოფა, მცენარეა. (ა. მაყ.).
- საბალახე (ხევსურ.) საკლავი (ცხვარი), რომელსაც სოფელი საქოვრის ფასად ართმევდა მეცხვარეს (დიალექტ., 555).
- საბან-გობან-ი (მობ.) ქვეშსაგები: საბანი და ლეიბი (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.; ქეგლ.).
- საბანდ-ი¹ (ხევსურ., თუშ., ფშ.) ტყავის წვრილი თასმა ჭღნის (ნ.) ძირის გამო-საბანდავად (დიალექტ., 556; თ. უთურგ.); ჭღნის გასაბლანდავი ღვედი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- საბანდ-ი² (ქიზიყ.) საცალოს (ნ.) პირზე წასაფარებელი ქსოვილის ნაჭერი, ძველი ტანისამოსი ან ტყავი და მისთ. (ს. მენთეშ.).
- საბანურ-ი (ქიზიყ.) ფარცხის სათვალე, საიდანაც გემრას (ნ.) ყრიან გარეთ. აქედან სინათლე და პერიც შედის (ს. მენთეშ.).
- საბარკულაყ-ი (თუშ.) ქალის ქვედა საცვალი, იქსოვებოდა მატყლის ნართისაგან (თ. უთურგ.).
- საბაყაყე (მობ.) ცხენის ჩლიქის შუაგული (ო. ქაჭ.).
- საბეგველ-ი (კახ.) კეტი, რითაც ბეგვევენ მიწას საქვევრედ (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- საბეგველა (ქვ. რაჭ.) კურდღლისფრჩხილა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- საბერავა (ქსნის ხეობ.) ბალახია, რომელიც საქონელს ბერავს (ვ. სომხიშვი.).
- საბერაყ-ი (თუშ.) საშარდე ბუშტი (პ. ხუბ.).
- საბერველა (მთიულ.) ნ. საბერავა.
- საბედურა (ოკრიბ.) ტკეჩის ვოდორი (მ. ალავე.).
- საბეწველა (ზ. იმერ.) ავადმყოფობაა ერთგვარი (ბ. წერეთ.).
- საბეწვე (ხევსურ.) პატარა ჯობი, რომელიც საქნიელის (გუთნის) მჭრის წინა კიდეშია გაყრილი (ა. ჭინჭარ., 198).
- საბეჭდია-ი (მობ.) აბრეშუმა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- საბეჭე (ხევსურ.) გადასახადი ბეჭეტი კრილობის მიყენებისათვის— 3 ძროხა (ს. მაკალ.).
- საბეჭურ-ი¹ (ხევსურ.) კაცის პერანგის გულისპირი, რომელიც მოქარგულია (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 265).
- საბეჭურ-ი² (იმერ.). 1. კანაფისაგან მოქსოვილი უსახელო ზედატანი ჭიდაობის დროს ჩასაცემლად; 2. პერანგის ან კაბის სარჩული ბეჭებთან (ვ. ბერაქეგლ.).
- საბზად-ი (გურ.) ნ. სამზადი.
- საბზელ-ი (თუშ.) საბძელი (დიალექტ., 583).
- საბზეურ-ი (იმერ.) მზვარე, მზიანი ადგილი (დიალექტ., 672).
- საბზიარ-ი (იმერ.) ნ. საბზეური.
- საბიკარი (ოკრიბ., ლეჩხ.) ყანის დასაცავი ჰიშკარი წყლის ან მესრისა (მ. ალავე.).
- საბისურა (ქართლ.) ნ. სობურა.
- საბიძალ-ი (მესხ.) შარგლის ან ქვედა საცვლის უბე, ტოტებშორისი არე (ი. მისურ.).
- საბიჭელა (ლეჩხ.) ალაგე, ღობეზე გადასახვლედი ადგილი (მ. ალავე, 1).
- საბლაყუნჩე (რაჭ.) ნ. სატალახო.
- საბლაყუნო (გური) საურავი, ჯარიმა

- შეცდომის გამო მისჯილი ბატონისაგან (გ. შარაშ.).
- საბმური**-ი (აქარ.) გამოცანა. „ერთი საბმური უნდა ვითხრა“ (შ. ძიძ., ქრესტ.).
- საბნელი** (მთიულ., ფშ.) ბნელეთი, ჭურ-მული (ლ. კაიშ.); სატუსალო, საბა-ტიმრო (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- საბნიელ-ი** (ზ. იმერ.) ნ. საბნიერი.
- საბნიერ-ი** (იმერ.) საკვეთო, კვეთი (პ. ჯაჭან., IX).
- საბოლოო** (მობ., მთიულ.) მემკვიდრე, შთამომავლობა (ო. ჭაჭ.: ლ. კაიშ.).
- საბოშინაო** (ზ. რაჭ.) ყანის ია, მცენარეა (ა. მაყ.).
- საბრძანის-ი** (ფშ.) ხატის ადგილი (ს. მაკალ.).
- საბუარა** (თუშ.) ჩალაბუმბულა (ა. მაყ.).
- საბუზე** (ქიზიყ.) ცხენის შუბლზე ჩამო-საფარებელი, რომ ბუზებმა არ შეაწუხონ (ს. მენთეშ.; ქეგლ.).
- საბუზელა** (ქიზიყ.) ნ. ეშმაკის სარკე.
- საბუნიკა** (იმერ.) დედაკაცი უხეირო, უსუფთაო, ცუდი (პ. ჯაჭან., X).
- საბუჩე** (ფშ.) ნავეისა და ჩალაბულის გადასაყრელი ადგილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- საბუეო** (მობ.) ადგილი, სადაც იკრიბე-ბოდნენ ბუეები—თემობის მიერ არჩე-ული მოსამართლეები, მოთათბირენი, მრჩეველნი—ბჭობისათვის (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.). შდრ.: ქეგლ.
- საბძელა** (აქარ.) ჩიტი, ბედურა (ი. მეგრ.).
- საგათენებლო** (მთიულ.) გათენების ეამი, გათენება (ლ. კაიშ.).
- საგდოლ-ი**, **საგდოლა** (რაჭ., თუშ., ხევ-სურ.) კარის დასაყეტი. „კარი აბია რკინისა, საგდოლი მისი გრძელია“ (შ. ძიძ., 212); ვერტიკალური ურ-დული. ნ. სადღვეცი (თ. უთურგ.); კარების საყეტია შიგნიდან. ნ. კედი (ა. ჭინჭარ., 282); კარის მოგდების
- გასაყრები (საბა); კარის დასაყეტი (დ. ჩუბ.).
- საგდოლა** (ხევსურ.) ნ. საგდოლი.
- საგდოლე** (ლეჩხ.) 1. წისქვილის წყლის ვადამყეტი; 2. სალორის კარის ჩასაყე-ტი ჯოხი. ნ. საგდოლი (მ. ჩიქ.).
- საგდული-ი** (ზ. იმერ.) ურდული. ნ. საგ-დოლი (ბ. წერეთ.).
- საგდულა-ი** (გურ.) წისქვილის წყლის ვადასაგდები ფიცარი. ნ. საგდოლი (გ. შარაშ.).
- საგებელ-ი** (ხევსურ.) ნაქსოვი, ძირს და-საფენი, ფარდაგი, ხურჯინი და ა. შ. (ა. ჭინჭარ., 259).
- საგებ-ი** (გურ.) ბავშვის საწოლი, ქვეშ-საგები (ა. ლლ.).
- საგერი-ი**, **საგერებ-ი** (ხევსურ.) მარილი, რომელსაც მეწველ ძროხას ალოკვი-ნებენ, რომ გამოსტყუონ რძე (ა. ჭინ-ჭარ., 267).
- საგერობელ-ი** (მთიულ.) მარილი, თივა ან სხვა რამ, რომლის გარეშეც ძროხა რძეს არ იძლევა, ნ. საგერი (ლ. კაიშ.).
- საგვა** (იმერ.): თავის მოსაგვა თავის მოკატუნება (გ. ბერ.).
- საგვარმეტო** (ფშ.) საგვარო ვადასახა-დის წესი (ს. მაკალ.).
- საგვაჯილე** (ლეჩხ.) სასულუგუნე, გვაჯი-ლისათვის გამოსადეგი ან დანიშნული ყველი (დიალექტ., 678).
- საგველა** (კახ., რაჭ., ლეჩხ.) ქასრა, მცენ-არეა (ა. მაყ.).
- საგიჟებელა** (თიან.) შმაგა, მცენარეა. ნ. გიჟანა (ა. მაყ.).
- საგლაჭუნა** (გურ.) დიდ, ახმახ ქალზე იტყვიან (ს. ჟლ.).
- საგმირო** (თუშ.) ლახვარი. „მტერს მო-უქნეე საგმირო“ (პ. ხუბ.).
- საგოგა**, **საგუგა** (ხევსურ.) მთის ღოღო, მცენარეა (ა. მაყ.).
- საგოგავ-ი**¹ (მობ., ქიზიყ., მთიულ.) აკვნის ფეხი, რაზედაც ის ირწევა (დიალექტ., 563; ს. მენთეშ.); აკვნის

- ნაწილია (ს. მაკალ., მთიულ.); თითო-სტარის ძირის წვეტი (ლ. კაიშ.).
- საგოგავი² (ქიზიყ.) ბარის სატერფული, ბარის ტარში შეყრილი კოტა ფეხის დასადგმელად, რომ კაცი ბარს დააწვეს და მიწაში ღრმად ჩაიყვანოს (ს. მენთეშ.).
- საგოგანი (ხევსურ.) აკენის ფეხები. ნ. საგოგავი (ა. ჭინჭარ., 293).
- საგომელა (რაჭ.) ხის საწყაულია (შ. ძიძ., 212); წყლის საზიდი ჭურჭელი მთლიანი ხისაგან გამოთლილი (დიალექტ., 687).
- საგონი (ფშ., მთიულ., გუდამაყრ.) დარდი, ფიჭრი, საფიჭრებელი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.); მოსაფიჭრებელი, საზრუნავი (ე. ვირსალ.).
- საგორავი¹ (იმერ.) სამეზობლო საზღვარი (ი. ჭყონ.).
- საგორავი² (ქიზიყ.) მრგვალი ხეა, ქსელიში გაუგდებენ ხოლმე, რომ ქსელი ერთმანეთში არ აირიოს (ს. მენთეშ.).
- საგორავი³ (ქიზიყ.) ვიწრო და გრძელი ნაბადი ტახტზე გასაშლელად სუფრის გაყოლებათ (ს. მენთეშ.).
- საგორავი⁴ (ქიზიყ., გურ.) მრგვალი ძელი, რომელსაც ქვეშ ამოუდებენ დიდ შორს გასაგორებლად (ს. მენთეშ.; ს. ჟღ.).
- საგორავი⁵ (ქიზიყ.) მოკლე მრგვალი ჯობი ლავისა, თახახისა და სანაზუქე ცომის გასაბრტყელებლად (ს. მენთეშ.).
- საგრეხა (ფშ., თიან.) ჩაჩანაკი — სალტეში თავისუფლად მბრუნავი რკინა. ნ. საგრეხელა „კომუნისტი“, № 294, 1967).
- საგრეხელა (ფშ.) ხის ჯამბურა, თითის ტარის სატრიალებელი. ნ. საგრეხა (ი. ჭყონ.).
- საგრილო-ა (ინგილ.) ქოლგა (მ. ჯან.).
- საგულავ დანა-ა (ინგილ.) კალმის დანა; დანა, რომელიც იკეცება და იხურება (მ. ჯან.).
- საგულაჟი (თუშ.) ხინკლის ან ქადის გული მათ მოხვევამდე (თ. უთურგ.).
- საგულე¹ (მოხ.) დედაკაცის ერთიანი გრძელი კაბა გულამოღებული (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- საგულე² (ქსნის ხეობ.) ადგილი, სადაც თივას ინახავენ ზამთარში მთაზე, რომ ზევმა არ წაილოს (ე. სომხიშე.).
- საგულე³ (რაჭ.) ახალუხი (დიალექტ., 687; ე. ბერ.).
- საგულე⁴ (მთიულ.) ორ წისქვილის ქვას შორის მდებარე რკინის პატარა სოლი (ლ. კაიშ.).
- საგულე⁵ (ხევსურ.) გადასახადი გულზე მძიმე ჭრილობის მიყენებისათვის — 4—5 ძროხა (ს. მაკალ.).
- საგულეზი (ხევსურ.) ჭალაში ჩამოტანილი ძნის შესანახი ადგილი. ნ. საჩადლი (ა. ჭინჭარ., 204).
- საგძარი (მოხ.) საგზალი (დიალექტ., 563).
- სადაველი (მოხ., მთიულ.) სადაური (დიალექტ., 563; 568; ლ. კაიშ.).
- სადაიაჯა (ზ. იმერ.) საგანგებო, ამორჩევით (ბ. წერეთ.).
- სადგამი (ხევსურ.) ჯანსაღი და საყოლად ვარგისი წვრილფეხა პირუტყვი (ა. ჭინჭარ., 237).
- სადგამური (იმერ.) მოსაშენებლად გამვებული ფრინველი ან ცხოველი (ე. ბერ.).
- სადგინი (თუშ.) დოღი (ს. მაკალ.).
- სადე (გურ.) უბრალო, სადა (ს. ჟღ.). სპ., თურქ. sade.
- სადედი (კახ.) რძის ჩასადეღებელი, ყველის დედა, სახსნე, კვეთი (ა. მარტ., გ. იმნ.; ქეგლ).
- სადელო¹ (კახ.) დედა ფუტკრისათვის განკუთვნილი უჭრა სკაში (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- სადელო² (ხევსურ.) სასისხლო გადასახადი, რომელიც მეხელემ (ნ.) უნდა მისცეს მოკლულის დედის ძმებს—5 ძროხა (ს. მაკალ., 85).

- სადედროვ[ა]ნო** (ხევსურ.) ქალბისათვის განკუთვნილი (დიალექტ., 556).
- სადიაცო**¹ (ხევსურ.) კაბა, ქალის ტანსაცემელია (ა. ჰინჭარ., 265).
- სადიაცო**² (ხევსურ.) ქვემო სართლის ოთახი. ნ. სამუფო (ი. ჭყონ.).
- სადიდო** (ქიზიყ.) გაყრის დროს მშობლებსათვის მიცემული ქონების ნაწილი (ს. მენთეშ).
- სადივარ-ი** (ლენხ.) სადინარი, საწნახლის ღარი, რომელზეც ტკბილი გამოდის (მ. ალაფ., 2).
- სადმამწყვიტე, სადმამგლიჯე** (მესხ.) ქვეყნის გული, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სადო** (ხევსურ.) სასისხლო გადასახადი, რომელიც მეზღვემ (ნ.) მოკლულის დებს უნდა მისცეს — 9 ცხვარი (ს. მაკალ., 85).
- სადობილო** (ხევსურ., ფშ.) ხანძარის ჯვრის დობილების (აშუქალი, მზექალი, სამიძმარი) კვერი, ნამცხვარი (ს. მაკალ., ხევსურ., ფშ.).
- სადოლაფ-ი** (ლენხ.) საკოდელი, დოლაბის მოსაკოდი ჩაქუჩი (მ. ალაფ., 2).
- სადორე** (ლენხ.) სითხის ჭურჭლის დასადები მოწყობილობა ხისა („კომუნისტი“, № 187, 1968).
- სადრაქუნა-ი** (გურ.) მსუქანი, ღამაში და მოხდენილი ქალი, ქალიშვილი (ა. ლა.).
- სადრეკელ-ი** (თუშ.) სახსარი (პ. ხუბ.).
- სადროშე** (ხევსურ.) ყვითელი ტუბტი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სადღვეც-ი** (თუშ.) კარის საკეტი მსხვილი ხე, ურდული. „კარბე სადღვეც-ი თ ვკებ“ (თ. უთურგ.).
- სადღინგძელო, სადღენძელო** (გურ.) სადღევრძელო (დიალექტ., 666).
- სადღობელ-ი** (რაჭ., მთიულ.) სადღეებელი, რძის შესადღეები თიხის სპეციალური დიდი ჭურჭელი (დიალექტ., 568; 687; ლ. კაიშ.).
- სადღობელა-ი** (მოხ.). ნ. ვარდკაიშა.
- სადრო პური** (ქიზიყ.) საცერში ჩვეულებრივი წესით გაცრილი, არაგამტყეული ფქვილის პური (ს. მენთეშ.).
- საექვემიკო** (გურ.) ექვმისტანი, საექვო, სათუო (ა. ლა.).
- სავათ-ი** (ინგილ.) განათლება, ცოდნა (დიალექტ., 622). სპ.-აზერბ. *сават*.
- სავალა-ა** (ინგილ.) მაქო (მ. ჯან.).
- სავანი** (ქართლ.) ქონება, ცხოვრება, სახსარი (თ. სალარ.).
- სავარცხელი-ი** (ქიზიყ.) ხმალა (ს. მენთეშ.).
- სავარჯვალ-ი** (გურ.) თეძო, თეძოს ძვალი; **სავარჯვალა მოგდებულ-ი** თეძოდაზიანებული. წყევლა: „სავარჯვალა ამოგვიარდა“ (ს. ჯლ.: ა. ლა.).
- სავატობა**¹ (ქართლ.) ღონე, ილაჯი. „სავატობა აღარა მაქ“ (მ. მესხ.).
- სავატობა**² (მესხ.) საძრაობა, სიფართოვე (ი. მაისურ.).
- სავაჯახ-ი** (მესხ.) წყლის საკეტი წისქვილის არხში ან ღართან („კომუნისტი“, № 187, 1968).
- საველედ მთების დაქრა-ა** (თუშ.) სათარეშოდ მთებში ვასვლა (თ. უთურგ.).
- სავინიცობო** (იმერ.) მოულოდნელი, გასაჭირი შემთხვევისათვის შენახული რამ. „ბესარიონს მოატანიეს აღმათ წინდაწინ სავინიცობოთ მომარაგებული ფული“ (მ. ალაფ., დ. კლდ. ლექსიყ.).
- სავებო, სამხეთ** (რაჭ.) ორსულად, ფეხმძიმედ (დიალექტ., 687).
- სავხედ ვართ** (ქართლ.) ეს გამოთქმა იხმარებოდა უარის მაგივრად. პურის სასესხებლად მოსულ მეზობელს, თუ პური გამომცხვარი არ ჰქონდათ, ეტყოდნენ: **სავხედ ვართო**, ე. ი. არა გვაქვსო. გამოთქმა „არა გვაქვსო“ არ იხმარებოდა, ამის თქმა ოჯახის თავმოყვარეობის შელახვად მიჩნდათ (გ. შატბერ., 88).
- საზაზ** (ინგილ.) ქვაბების სახეხი, ვაზის ტყავისაგან გაკეთებული (მ. ჯან.).
- საზდავალ-ი** (თუშ.) სართავი (პ. ხუბ.).

- საზღული-ი (მობ.) ძუძუმწოვარა ბავშვის სლოკინი: „ბაღს საზღული აქჷ“ (ო. ქაჯ.).
- საზეველი (მთიულ.) ბანის (ბრტყელი სახურავის) მიწის სატყეპნი ხისა (დიალექტ., 568).
- საზევა (ინგილ.) სარძეო (მ. ჯან.).
- საზევი (ხევსურ.) მკე პირუტყვი (ა. ჭინჭარ., 232).
- საზიდი (ოკრიბ.) სამატი, უღლის შუა ადგილზე მიბმული დაწნული ტყავი ან ლელეჭი, რომელიც მეორე თავით ფრჩხილების თავსაკრავს უერთდება (მ. ალავე.).
- საზლე-ა (თუშ.) სარძლო (პ. ხუბ.).
- საზმანიება (მობ.) ცდა, ფიქრი (ო. ქაჯ.).
- საზუზარი (ქართლ.) ფაქიზად სახმარი (ყირიონი).
- საზურგე (ხევსურ.) ვიწრო, მაღალი, ოდნავ მოხრილი კასრია. „წინავე წყალსაზურგით უზინდავა, შიგ ჯამ უდგამა პირქვე, თორე წყალ გადმოჩქაჩქლებო(დ)“ (ა. ჭინჭარ., 217).
- სათავ-ი (ლენჩ.) დამატება, სართი (მ. ალავე., 1).
- სათავანი (გურ.) წყლის სათავე (გ. შარაშ.; ს. ულ.).
- სათავანო (ზ. აჭარ.) წისქვილის ნაწილია (შ. ნიქარ.).
- სათავსქვიო (თუშ.) მუთაქა (ს. მაკალ.).
- სათათე (ხევსურ.) სამწვერად მხვეველი ნართისა (ა. ჭინჭარ., 256).
- სათაო (მთიულ.) გათხოვილი ქალისათვის მზითევად მიცემული ძროხა, ხარი ან ცხვარი (ლ. კაიშ.).
- სათარი-ი¹ (მობ., მთიულ., ფშ.) მთიდან თივის ჩამოსათრევი ან ზეინის ქვეშ დასადები მეჩხერი ლასტისებური წნული არყისა (დიალექტ., 563); არყის წნელის ჩელტი, ხმარობენ თივის ქვეშ დასადებად (ო. ქაჯ.); მთიდან თივის ჩამოსათრევი ფიჩხის ლასტი (ლ. კაიშ.); უღელი ხარის ან კამეჩის მიერ თრევით მოტანილი შეშა, მორა (ი. ქეშვიკ.).
- სათარი-ი² (იმერ., აჭარ.) მთის კალთაზე გაკეთებული გზა ხეების ჩამოსაგორებლად, ჩამოსაცურებლად (გ. ბერ.); თავქვე დასაცურებელი (ხეების) ღარიობი, — შურო (შ. ნიქარ.).
- სათაური-ი (მობ.) სათავე. „სათაური-ჩი წამოლარე ცხორსა“ (ო. ქაჯ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.
- სათაურა (ხევსურ.) მოჭარგული რგოლი, რომელსაც ქალები თავშალზე, ანუ ქიჩილაზე იხურავენ (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 264).
- სათბილო (ლენჩ.) დაკლული ხარის ან ძროხის ნაწილი თეძოსა და შუა წელს შორის (მ. ალავე., ზეპირსიტყვ.) შდრ.: ქეგლ.
- სათვალავ-ი (მთიულ.) ყდებში¹ (ნ.) ქსოვის დროს ორი ძაფი (ლ. კაიშ.).
- სათვალე (ფშ.) ფულტრო ხის ან სკის პატარა ნახვრეტი, ჭრილი ფუტკრის შესასვლელ-გამოსასვლელად (ი. ქეშვიკ.).
- სათვალიო (კახ.) კარგი შესახედაობისა, თვალად მოსაწონი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- სათვე-ა (ინგილ.) სათივე, სახმელბლაზე (მ. ჯან.).
- სათითე¹ (ხევსურ.) ცივი იარაღია. ნ. ლაჯია (ა. ჭინჭარ., 305).
- სათითე² (ქართლ., ქიზიყ.) ხის სათითე, რომელსაც მომკალი მარცხენა ხელის თითებზე იკეთებს, რომ მარჯვენა ხელით ნამგლის მოსმის დროს თითები არ დაიჭრას (დიალექტ., 608; 641; ს. მენთეშ.).
- სათითური-ი (გურ.) სათითე (ა. ლლ.).
- სათიკვალ-ი (თუშ.) სქელი ნართი (თ. უთურგ.).
- სათირ-ი¹ (მესხ.) ხორცის სანაყავი ფართო ცულისებრი პირის მქონე დანა (ი. მაისურ.).
- სათირ-ი² (კახ.) დიდი მორი, რომელიც ურემზე ვერ დაიდება, ხარებს მოუბა-

- მენ და ისე მიათრევენ (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- სათილ-ი** (ქიზიყ.) ფიცრის კიდზე სიგრძივ ორი პარალელური ხაზის ამოსაღები შალაშინი (ს. მენთეშ.).
- სათმე** (ხევსურ.) დალალი (ს. მაკალ.).
- სათმეურა** (მთიულ.) საქონლის ხორციში თეთრ თმასავით გამოჩენილი ძარღვი (ლ. კაიშ.).
- სათონია** (გურ., აჭარ.) უცუნა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სათოლ-ი** (გუდამაყრ.) სათვლელი, ჩასათვლელი (დიალექტ., 574).
- სათოლმაჯო** (მოხ.) თვალსაჩინო. ნ. თოლმაჯი (ო. ქაჯ.). თურქ. tilmaç, თოლმაჯი, ენის მცოდნე, მთარგმნელი.
- სათრობელა**, **სათრობა** (თუშ.) ღვარძლი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სათრულ-ი** (ხევსურ.) თივის გადასაზიდი (ს. მაკალ.).
- სათუე** (ინგილ.) სათივე (დიალექტ., 622).
- სათუნო სახელ-ი** (მთიულ.) მეტსახელი. ნ. თიკუნი (ს. მაკალ.).
- სათუო** (ოკრიბ.): სათუოში გამოხედავს მძიმე ავადმყოფობის გადატანა; კრიზისის გავლაზე იტყვიან (დ. თომაშვ.).
- სათუოდან გამოსვლა** (გურ.) წამოზრდა, დამოუკიდებელ ცხოვრებას შეჩვევა (ა. ლ.).
- სათულ-ი** (ქართლ., ქიზიყ.) ხორცის საჭრელი დიდი დანა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.); ხორცის საჭურვი დიდი ბრტყელი (ორმხრივ ლესილი) დანა (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.
- სათფილო** (ზ. იმერ.) ცხვრის ხორცის ნაჭრები (უკანა ნაწილი, თეძოები) (ქ. ძოწ.).
- სათჰამურის თავ-ი** (ხევსურ.) ადგილი წისქვილის წყლის ღარის თავში, არხის ბოლოს, საიდანაც წყლის რეგულაცია ხდება (ა. ჭინჭარ., 208).
- სათჰიჩ-ი** (იმერ.) ხუროთა იარაღია. ნ. საფხაჭი (ვ. ბერ.).
- სათჰმო** (თუშ.) სალაპარაკო (ი. ბუქურ., 135).
- სათხელემა** (მთიულ.) ხინკლის ან ქადის ცომის გასათხელეებელი ხისა (დიალექტ., 568; ქეგლ.).
- საი**, **საი!** (ქიზიყ.) ბატებისა და იხვების გასაქშევი, გასადენი ძახილი (ს. მენთეშ.).
- საია** (ქიზიყ.) ერთნახადი, ბოლო არაყი (ს. მენთეშ.).
- საიახალო** (გურ.) სავანებო, გამორჩეული. ნ. იასალი (გ. შარაშ.). თურქ. yasak.
- საიკალ** (ინგილ.) ბოძინტი, საკავი (მ. ჯან.).
- საინციო** (ფშ.) გასაოცარი, საკვირველი (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
- საირაო** (გურ.) ადგილი, სადაც იჭერდნენ მოსაშინაურებელ მიმინოს; საირაოზე გამოყვანა საქეყნოდ, საჯაროდ გამოყვანა. „რა მიქნა იმ ოჯახქორმა, ქი არ გამომიყვანა საირაოზე!“ (გ. შარაშ.).
- საირმულა** (ლენხ.) ადრეული ვაზის ჯიშია. თეთრ ყურძენს ისხამდა. მსხვილი მარცვალი, გრძელი და შეკრული მტევანი ჰქონდა. დაბლარად აშენებდნენ, მაღალი ხარისხის ღვინოს იძლეოდა. სოფ. საირმეში იყო გავრცელებული (მ. ალავ., 2).
- საისარ-ი** (თუშ.) მონადირის კუთვნილი ტყავი, თავი და მკერდი, ნანადირევის დანარჩენ ნაწილებს მონადირეები თანატოლად იყოფენ (პ. ხუბ.).
- საისრე** (ფშ.) ნანადირევის გაყოფა (ს. მაკალ.).
- საისრეულო** (თუშ.) ადგილი, სადაც იმართება მშვილდ-ისრის სროლა (პ. ხუბ.).
- საიქ** (ქიზიყ.) თითქმის, კინაღამ. „ეხლა საიქ შულამე იქნება“ (ს. მენთეშ.).
- საიქ-ი** (მესხ.) ბარემ; მაინც, განა. „საიქი ნა დავისვენო და, მეც აქ დავქლები“ (ი. მაისურ.).

- საიყელიო** (ლექს.) ქვა, ჯირკი ან ფიცრის ნაჭერი, რასაც ბერკეტი ეყრდნობა (მ. აღავ., 2).
- საიწლიოდ მისულა** (მოხ.) პატარძლის სტუმრობა მშობლებთან გათხოვებიდან ერთი წლის გასვლის შემდეგ (ო. ქაჯ.).
- საკაკალო** (იმერ.) საკმელია. ნ. დაკაკალება (გ. ბერ.).
- საკაკვაე-ი** (გურ.) ქათმის ფერხვის დღეს ოჯახის წევრები მხოლოდ ქათმის თევს, კუქს, ფილტვს, ფეხს ჭამდნენ და ამას საკაკვაეგს ეძახდნენ (ს. ჟღ.).
- საკაკლე** (ქვ. იმერ.) ხეივანა, მარცვლის ჩასაყრელი წისქვილში (ზ. ჭუმბურ., 284).
- საკანთიელო** (ფშ., მოხ.) საკვირველი (ვაეა-ფშ. მც. ლექსიკ.); უცნაური, სპარცხენო ქცევისა, საკვირველი, „საკანთიელო საქმე მოუვიდა იმასა“ (ო. ქაჯ.; დიალექტ., 593).
- საკანტალოდ** (ხევსურ.) საქურღლად, სპარავად; კანტალობა ქურღობა (დიალექტ., 556).
- საკაო** (გურ.) ყანის გაზიარებისას მოსავლის ნახევარს გარდა მოზიარე მუპატრონეს ზედმეტად მოსავლის ნახევარს გარდა ორ მანეთს ფულად აღლევდა და ამას საკაოს ეძახდნენ (ს. ჟღ.).
- საკარგუო** (ფშ., ხევსურ., მოხ.) კაი ყმის სადღეგრძელო (ვაეა, IV, ა. შან.); ვაეკათა დასამწყალობელი, საჩუქარი მოთავის, წინამძღოლისა, კარგი ყმის შესაფერი საჩუქარი, სადღეგრძელო (ი. ჭყონ.); კარგი ყმების, კარგი ვაეკაეების სადღეგრძელო (ო. ქაჯ.).
- საკარია/ე-ი** (გურ.) საქათმე. ნ. კარიე (ს. ჟღ.).
- საკარულ-ი** (გურ.) ზღურბლი (გ. შარაშ.).
- საკარჩხილე-ა** (თუშ.) კარების სახელდახელო საკეტი (თ. უთურგ.).
- საკარცხულ-ი** (რაჭ.) საპატიო სავარძელი ოჯახის უფროსისათვის (შ. ძიძ., 213); საპატიო სკამი, მოხარატებული, სახლის უფროსის, მოხუცის დასაჯდომად (დიალექტ., 687; ქეგლ).
- საკარძიულო** (თუშ.) კარების თავზე გადებული ხე, კარების ზედა კიდი (პ. ხუბ.).
- საკატურ-ი** (აჭარ.) ბუხარში განზე გადებული ხე (ფიცარი), რომელზედაც საქვებზე ჰკიდია (შ. ნიქარ.).
- საკაცებ-ო** (რაჭ.) კერის ის მხარე, სადაც მხოლოდ მამაკაცები სხდებოდნენ (დიალექტ., 687).
- საკაცეთ-ი** (მოხ.) კაცთა მოდგმა. „რაა ვქნა, შულო? გაწყვიტა მტერმა საკაცეთი“ (ო. ქაჯ.). შდრ.: ქეგლ.
- საკაკაქე** (ქართლ., კახ.) კულუსუნი (ლ. ლეონ.).
- საკედე-ა** (თუშ.) სპილენძის დიდი ორყურა ქვაბი, რომელსაც კეტს გაუყრის ან და ისე მიიჭეთ (პ. ხუბ.).
- საკედურა** (ხევსურ.) კარის უკან კედელში დატოვებული ღრმა ხერელი (ა. ჭინჭარ., 281).
- საკეთო** (მესხ.) ირონ. კაი რამე, კაი ვინმე. „ეგ საკეთოც აქა ბრძანდებია“ (ი. მაისურ.).
- საკეე-ი** (მთიულ.) შაკიკი (ლ. კაიშ.).
- საკეეჭარი-ი** (ქართლ.) ნახევარი თავის ტკივილი, შაკიკი (შ. ძიძ., ანგარიში).
- საკელე** (იმერ.) ნაკელის მოსაგროვებელი ადგილი. ნ. კელა² (ზ. ჭუმბურ., 84).
- საკენჭურ-ი** (ქიზიყ.) ჩიტებზე სანადირო იარაღი (ს. მენთეშ.).
- საკერჩხილე** (ხევსურ.) გრძელი ჯოხი, იხმარება გარედან კარის საკეტად (ა. ჭინჭარ., 282).
- საკეს** (ინგილ.) კვესი, საკვესი; კესება კვესება (მ. ჯან.).
- საკე-ი** (ლექს.) საქონლის საკვები: თივა, ჩაღა, ბზე... (მ. ჩიქ.).

- საკვალა (ხევსურ.) ცხემლის (ნ.) ნაწილია (ს. მკაალ.).
- საკვალე (გურ.) ოდა-სახლის ირგვლივ შემოვლებული წვიმის საწვეთარი კვალი, საწრეტი (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.); წვიმის წყლის საწრეტი თხრილი სახლის ვარშემო (გ. შარაშ.).
- საკვალა (გურ.) თესლის ჩასათესავად კვლის გასავლები იარაღი (პ. ჯაჯან.).
- საკვამ-ი (ხევსურ.) ერდო, კვამლის ამოსავალი სახლიდან. ნ. საკომი (ა. შან., 149).
- საკვადავ-ი (თუშ.) მომაკვდავი (თ. უთურგ.).
- საკვეცაჲ-ი (თუშ.) მკერატელი (თ. უთურგ.).
- საკვენეტლა (რაჭ.) ტყის ცოცხი (ა. მაყ.).
- საკვირკობო (გურ.) კვირიკობის (ივლი-სის) თვის მსხალი (ა. ღლ.).
- საკვირჩხილა-ი (გურ.) ვაზის ჭიში იყო, ახლა გადაშენებულია (ა. ღლ.).
- საკიდ-ი (მესხ.) ვირი, სახედარი (ი. მაისურ.; დიალექტ., 652).
- საკიდელ-ი¹ (მოხ., ფშ., თუშ., ხევსურ., კახ.) ჭაჭვი, ჩამოკიდებული კერის შუა ადგილას (ო. ქაჯ.); ნაჭა, ჭაჭვი კერაზე (ვაჟა, IV, ა. შან.); ქვების ჩამოსაკიდებლად კავი, რომელიც ქერაზეა მიმაგრებული რითიმე, უმეტესად ჭაჭვით (თ. უთურგ.); სააღეს შუაში ჩამოშვებული ჭაჭვი (ა. კინჭარ., 291); შუაცეცხლზე ქვების ჩამოსაკიდი (ა. მარტ., გ. იმნ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.
- საკიდელ-ი² (რაჭ., ლეჩხ.). 1. ყველის დედა, კვეთი, საკვეთი, საყველე რძის შესადეღებელი სითხე; 2. ხოვაცლილი მაჭვი (ნ.), რომელსაც ძმარსა და მარილში ჩადებენ ერთ თევმდის, შემდეგ ამოიღებენ და ახმობენ მზეზე ან ბუხრის თაროზე (დიალექტ., 687); კვეთი, დვრიტა, რძის საკვეთი, საყველედ რძის შესადეღებელი სითხე (დიალექტ., 678); რძის საკვეთი. კი² (მ. ჩიქ.).
- საკიდელ-ი³ (ზ. იმერ.). ნ. საბნიერი.
- საკიდელა (კახ.) კორტანა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- საკინძალ-ი (ოკრიბ.) ქვების შუა ცეცხლზე საკიდელი, საქვაბე, ნაჭა, ჭაჭვი (გ. ბერ.); პატარა საქვაბე. „ბუხარში საკინძალი ჰკილია“ (მ. ალავე.).
- საკირცხავ-ი (რაჭ.) მარხილის ნაწილია (შ. ძიძ., 213).
- საკირცხლავ-ი (მოხვე.) გამოსაჯვარებელი, წასაბაძი (დიალექტ., 563).
- საკლებ-სამატება (ხევსურ.) ბაწარი, რომლითაც ნაქლიკა (ნ.) ქუმბურზეა (ნ.) მიბმული; საკლებ-სამატებას აწვევდაწვეთ ხდება მარცვლის დოლაბისაკენ მოძრაობის მატება ან კლება (ა. კინჭარ., 209).
- საკმელა-ა (ინგილ.) ყურძნის ჭიშია, სურნელოვანი გემო აქვს, ნაზი, მწყაზარია (მ. ჯან.; ა. შან., 350).
- საკმიელა-ი (გურ.) ვაზის ადგილობრივი ჭიშია (გ. შარაშ.).
- საკოდელა-ა (აჭარ.) წისკვილის ქვის მოსაკოდავი იარაღი (შ. ნიჟარ.).
- საკოზე (რაჭ.) კოვზების შესანახი ადგილი (დიალექტ., 687).
- საკოვცაჲ-ი (თუშ.) ორი მალაღი ჯოხი, რომლებსაც დაბლა ფეხის დასაბრჯენი თიკები აქვთ. ეს ჯოხები ბავშვებს ხელში უჭირავენ და თიკებზე ფეხის დაბრჯენით დადიან (პ. ხუბ.).
- საკოკია (ლეჩხ.) მაჭრის გასაწურავი ეკლიანი მცენარის თავთავი; გოჭმო (მ. ალავე., I; ა. მაყ.).
- საკომ-ი (ფშ., ქსნის ხეობ.) სახლის ნაწილია (ს. მკაალ.); საკომლი, საკვამლე, ბოლის ასასვლელი და სინათლის ჩამოსასვლელი ჭრილი ბანიან სახლში. ამჟამად ეძახიან ბაკის პირდაპირ გომურის ქერში დატანებულ ჭრილს, საიდანაც თივას ყრიან (დიალექტ., 593); ბანიანი სახლის სარკმელი სინათლისათვის (გ. სომხიშვი.).

საკობარ-ი (ფშ., ხევსურ.) მანქანა ცხენის უკანა ფეხებზე გასაკეთებელი, რომ წიხლი აღარ გაიქნოს (ი. ჭყონ.); მწიხლავი (ნ.) ძროხისათვის ცალი წინა ფეხის ასაწევი, რომ სამ ფეხზე დადგეს და წიხლი ვერ მოიქნოს (ა. შინჭარ., 232).

საკრ-ი (იმერ., ლეჩხ.) ვაზის ასახვევი, ასაყელავი მასალა—ლაფნის, აკაციის, თელის კანი, ჭილი, თოკი (ი. ქავთ.); ვენახის ასახვევი ლაფანი (ბ. წერეთ.); ვაზის ასახვევი კანი (მ. ჩიქ.).

საკრელ-ი (გურ.) ძმრის დოჭი (კ. გვარ., 949).

საკრეფალ-ი (გურ.). ნ. საკრეფელი.²

საკრეფელი-ი (მთხ.) ფოცხი (დიალექტ., 563).

საკრეფელი-² (კახ., ზ. იმერ.) პატარა გოდორი, გოდროხა, რომელშიც ყურძენს კრეფენ (ა. მარტ., გ. იმნ.; ს. მენთეშ.); ყურძენის საკრეფი პატარა კალათა (ბ. წერეთ.).

საკუდურ-ი (ხევსურ.) საკუდო, საძეფ (დიალექტ., 556).

საკუდე (მთიულ.) თოკი, რომლითაც თივას ალახზე (ნ.) ამავრებენ (ლ. კაიშ.). საკუთნო (ფშ.) რაც ვისმე ეკუთვნის (ვაჟა, II, ა. შან.).

საკუნწურ (ინგილ.) მწვადებაგებული შამფურის სასათული (მ. ჯან.).

საკუსრა-ი (გურ.). ნ. სიჭინჯის ფეხი.

საკუწელ (ინგილ.) სქელი ფიცარი ხორცის დასაყვ-დასანაყად (მ. ჯან.).

საკუჭუჭე სიმინდი-ი (კახ.). ნ. კუჭუჭა სიმინდი.

სალი-ი (ხევსურ.). ნ. სამყვრე.

სალა (ქიზიყ.) ბრტყელი მრგვალი რიყის ქვა სალაობის სათამაშო (ს. მენთეშ.); ბრტყელი ქვა სამღერელი (საბა); თხელი და მრგვალი ქვა სასროლი ვეგთა და მისთანათა თამაშობაში (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.). (რაჭ.) კლასობანას სათამაშო პატარა ბრტყელი ქვა (ლაგვანთა, ი. თავგაძე).

სალაგა (ქსნის ხეობ.) გამოუცდელი, ახლად დამწყები ისეთი საქმისა, რაც

ჯერ არ იცის (ვ. სომხიშვი.).

სალაგმე (ქვ. იმერ.) წისქვილის ღარში წყლის გადასაკეტი (ზ. ჭუმბურ., 283).

სალაკა/ე-ი (გურ.) ადგილი; ამ სალაკაი ამ ადგილას (ს. ჟღ.).

სალანჩა (ლეჩხ.) მაგარი ტყეჩი (ნ.) სალასტოს (ნ.) ჩონჩხისათვის (მ. ჩიქ.).

სალაობა (ქიზიყ., მთიულ., თუშ.) სალის (ნ.) თამაშობა (ს. მენთეშ.; ს. მაკალ., მთიულ.; თუშ.).

სალაპოტი-ი (ლეჩხ.) საბორგავი. „რამ ააწრიალა, რა სალაპოტი ოუტყდა?!“ (მ. ალავ., 2).

სალაჟა-ა (ინგილ.) მკვდრის ასაწევი კიბე—კუბო (მ. ჯან.).

სალასტიკონ-ი (გურ.) კობტა, ჯავარიანის კაცი (გ. შარაშ.).

სალასტო (ლეჩხ.) გოდორი (ვ. ბერ.); სიმინდის საზიდავი გოდორი: ჩადის ოთხი ბათმანი (მ. ჩიქ.).

სალაურ-ი (გურ.) ვინმეს გარშემო ტრიალი და ზრუნვა მისთვის, მოფერება; უსალაურებს უფლის (გ. შარაშ.).

სალაჯა-ა (ინგილ.) საკაცე, ჯალამბარი. ნ. სალაჯა (გ. იმნ.) აზერბ. চালча.

სალაღ-ი (თუშ.) ბრტყელი, მოგრძო ან მრგვალი ქვა, რომელსაც ისერიან ბავშვები გილაობის (ნ.) დროს (პ. ხუბ.).

სალბა-ა (ინგილ.) კეტი (გ. იმნ.).

სალბო (ფშ.) საცხი, კრილობის მოსაშუშებელი, სალბუნებელი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

სალდა (რაჭ., იმერ.) წალიკა, წითელი წალიკა, მცენარეა. ნ. სარდალა (ა. მაყ.).

სალეფელი-ი (ქართლ., ზ. იმერ.) ზამთრისათვის შენახული სურსათი, სურსათსანოვაგე (ქეგლ).

სალეფრობო (გურ.) საყანე მიწის ბე (ი. ჭყონ.; ს. ჟღ.).

სალეთხე (ფშ.) საკიდლის ჯოხი (ს. მაკალ.).

სალექსო (ხევსურ.) ლექსისათვის განკუთვნილი ჯილდო. ეძლეოდა ავტორ-მთქმელს (დ. გოგოჭური).

სალთა (ქიზიყ., მთიულ.) მარტოხელა კა-

- ცი (ს. მენთეშ.; ქეგლ); სალთად მარტო, ხელცარიელი (ლ. კაიშ.). თურქ. salt, 'მარტო'.
- სალია (ხევსურ.) ცხენის ქაჩაჩის ქვედა პირი, რომელიც იჭედება ნალით (ლ. ლეონ.).
- სალიაკაი (აჭარ., გურ.). ნ. სალიაკე.
- სალიაკე (გურ.) ადგილი; ამ სალიაკე ამ ადგილას. ნ. სალიაკი (ა. ლ., გურ.).
- სალმანა (ოკრიბ.) ურმის ხელნა (გ. ბერ.).
- სალოკ (ინგილ.) კლდიდან მყონავი მთის წყარო, მონადირეთაგან დამლაშებული ნადირთა სალოკავად (მ. ჯან.).
- სალოხ-ი (ლენხ.) ტკბილი, მოხერხებული კაცი (მ. ჩიქ.).
- სალოცველები (მთიულ.) პურის პატარა კვრები ხატისათვის გამომცხვარი (ლ. კაიშ.).
- სალტე (ინგილ.) სამაჯური (ა. შან., 352).
- სამა¹ (ზ. აჭარ., იმერხ.) ცეკვა ~ (შ. ნიჟარ.; ქეგლ). არაბ. თურქ. semai.
- სამა² (მესხ.) შტერი, უგუნური, ჩერჩეტი (ი. მისურ.).
- სამაგნის-ი (რაჭ.) გარკვეულ ზომებად დაჭრილი შეშა ბუხარში კეცების გასახურებლად და საცხობად („კომუნისტი“, № 187, 1968).
- სამადლოთ სარჩენი (რაჭ.) ფრინველია, რომელსაც სხვა ჩიტები არჩენენ, თვითონ საჭმელს არ ეძებს (გ. ბერ.).
- სამაენეო (ხევსურ.) სასისხლო გადასახადი, რომელიც ენის მიმტანმა უნდა გადაიხადოს, თუ კეჟნაობა ენის მიტანითა და სხვისი წაქეზებით მოხდა — 5 ძროხა (ს. მაკალ., 96).
- სამაკინელი-ი (გურ.). ნ. სამაკინო.
- სამაკინო (ლენხ.) ზრდადამთავრებული დეკუელი; დასამაკებული ასაკის (სამი-ოთხი წლის) უშობელი (მ. ალავე, 2).
- სამალდე (კახ., ქართლ., ფშ.) ხარის (კა-

- მენის) უღელში შებმისას ტაბიკების საბმური (ა. მარტ., გ. იმნ.); ანუთი (ე. ბაბუნ., 274); თხის ბალნისაგან დაწნული თოკი, რომლითაც ღვედს გამწვე უღელთან აბამენ. მას ანუთადაც იყენებენ (დიალექტ., 641); თოკის მოკლე მონაჭერი, ბაწარი. „ქარქაშს კანაფის სამალდე შემოუჭირა ქველად“ (ი. ქეშიკ.).
- სამალდე-ი (ფშ.) ხატის განძის საცავი (ს. მაკალ.).
- სამალტე თოკ-ი (ქართლ.). ნ. სამალდე.
- სამალულო (რაჭ.) მალულად ჭამა ქალების მიერ. ძველი ჩვეულება იყო: გოკის ხუთშაბათს ქალები საერთო სუფრის შემდეგ მალულად ჭამდნენ ქადას, ქათამსა და სამ კვერცხს (დიალექტ., 687).
- სამალაჯა (რაჭ.) ქალის ჩასაცმელი, ახალუხივით იყო შეკერილი (დიალექტ., 687).
- სამამკლო (ხევსურ.). 1. ჯვარის ყანის მომკა; 2. ჯვარის ყანის სამკალად გასული სოფლის ღვინის სამისოდ ნადული ლუღით (დიალექტ., 556).
- სამამიდაო (ხევსურ.) სასისხლო გადასახადი, რომელიც მეხელემ (ნ.) მოკლულის მამიდას უნდა მისცეს—9 ცხვარი (ს. მაკალ., 85).
- სამამლე (კახ.) მამალი ფუტკრისათვის განკუთვნილი უჯრა სკაში (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- სამამო (ლენხ.) მამაპაპისეული, „სამამო ქონება დაინაწილეს“ (მ. ალავე, 3).
- სამამფიცრო (ფშ., თიან.) ჯარიმა ტყუილზე დაფიცებისათვის („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- სამანი-ი¹ (ზ. აჭარ.) პურეული მცენარის გაღვწვის შემდეგ დარჩენილი ჩალა, ბზე (შ. ნიჟარ.). თურქ. saman 'ჩალა', 'ბზე'.
- სამანი-ი² (მობ.) თემიდან კაცის გარიცხვის ნიშანი. „თემიგათ განდევნის

კაცსა ჩაუსუენდეს სამს დიდ-ბატარა ქვასა, რადც იმის ნიშანი იყო, რომ იმას თემში მასულა აღარ შეეღლა“ (ო. ქაჯ.).

სამანა (მთიულ.). ნ. სამანე.

სამანავგრო (მთიულ.) საზიარო (ლ. კაიშ.).

სამანე (გურ.) საზღვარი (ს. ჟღ.); მიჯნა, ზღვარი, ზღვრის დასადგმად მიწაში ჩაფლული სამი ქვა (ა. ლ.).

სამანძაგო (გურ.) საძაგელი, სალანძღვი სიტყვაა (გ. შარაშ.).

საწარვან (ინგილ.) სასაფლაო (მ. ჯან.).

სამართ-ი¹ (იმერ.) ბზის ჯოხი ტყავის პირის გასასწორებლად, მეუნაგრენი ხმარობენ (ვ. ბერ.).

სამართ-ი² (მოხ.) ცულის, ნამგლისა და მისთ. გამოსაპირავი რკინის იარაღი (დიალექტ., 563).

სამარხ-ი (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (ვ. გვარ., 959).

სამასრე ტირიფ-ი (რაქ.) იაღლუნი, მცენარეა, ნ. იღლუნი, ქალური, ჟღლუნი, ოღლუნი, უღლუნი (ა. მაყ.).

სამატი-ი (ქართლ.) თასმის ან წნელის ჩამონაქერი, რითაც ღვედი უერთდება უღელს (დიალექტ., 541); წნელი, რომლითაც გუთნის უღელი ღვედზეა დამაგრებული (ვ. ბაბუნ., 272).

სამაშნავ-ი (იმერ.) აყალოთი დაგლესილი ქვევრის თავზე დასაყრელი ფხვიერი მიწა (დიალექტ., 672); მიწა, რომელსაც აყალოს ზევიდან აყრიან ქვევრის თავს, რომ თიხა არ გამოშრეს და არ დასკდეს (ქ. ძოწ.).

სამაჭრია (იმერ.) ცოცხანა, ცოცხობა, მცენარეა. ნ. შავი ცოცხი, კაჭაჭი (ა. მაყ.).

სამახა-ი (მოხ.) გონგოლა, მცენარეა (ა. მაყ.).

სამახველა (რაქ.) კუნძი, რომელზედაც სარს მახვავენ, აწვეტებენ (ვ. ბერ.).

სამბილო (ფშ.) დანიშნულისათვის ნიშნად მისაცემი ფართლის ნაჭერი (ი. ქეშიკ.).

სამზო (მოხ.) ძირმავარა (ო. ქაჯ.).
სამზურ-ი (ხევსურ., ფშ., მთიულ.) რუტყვის დასაბმელი თოკი. „ლურჯი კვირიკისა სამზურჩი აღარ დგებია“ (ა. ჭინჭარ., 287); წინდის ბოლოზე დატოვებული, ფეხზე შემოსახვევი თასმა (ი. ქეშიკ.; ლ. კაიშ.).

სამგურგალოზე (მთიულ.) ირგვლივ გარშემო (ლ. კაიშ.).

სამე (გურ., რაქ.) სადმე (გ. ნინ., I, თ. კიკვი; ს. ჟღ.; დიალექტ., 687).

სამემცხვარეო (მთიულ.) სამეცხვარეო ქუდი (ლ. კაიშ.).

სამერ-ი (ქიზიყ.) ბინის (ნ.) გვერდზე დიდი ბაცივით მოწნული ადგილი, სადაც ცხვარს აღოღებენ და ბატკანს აწოვებენ (ს. მენთეშ.).

სამერცხლე (რაქ.) სახლის სახურავზე გასასვლელი კარი. მოჩანს შორიდანაც (ლაგვანთა, ი. თავაძე).

სამეულ-ი (ხევსურ.) დაწყობილი სამი ძნა: ძირს ორი ძნაა, მესამე ზედ აძვეს (დიალექტ., 556).

სამექსლო (აქარ.) საფეიქრო დაზვა („კომუნისტი“, № 187, 1968).

სამზად-ი, საზზად-ი (გურ.) სამზარეულო სახლი (ვ. ბერ.; ა. ლ., გურ.).

სამზველ-ი (ხევსურ.). ნ. საზვებო.

სამზირ-ი (გურ.) მონადირის ჩასასაფრებელი, საღარაჯო ადგილი, სადაც ნადირმა უნდა გაიაროს. „მონადირის გული ვერ მოითმენს ამაღამ სამზირს წაუსვლელობას“ (გ. ნინ., I, II, თ. კიკვი; გ. შარაშ.).

სამთვალა (ქსნის ხეობ.) ვაშლის ჯიშია ერთგვარი (ვ. სომხიშვი.).

სამთვარავ-ი (იმერ.). ნ. სამაშნავი.

სამითთა (ლეჩხ.) ფიწალი, ხორბლის სანიავებელი (მ. ჩიქ.).

სამთილო-ო (ლეჩხ.) სადღეამთილ-სამამამთილო, ქმრის ოჯახი (მ. ალავე, ზებირ-სიტყვ.).

სამთიობო (იმერ.) ოთახი ახალშეუღლებულთათვის (ვ. ბერ.).

- სამთხული**-ი (მოხ.) საფრთხობელა (ო. ჭაჭ.).
- სამიღღემჩიო** (გურ., იმერ.) სამუდამო, სამარადისო. „სამიღღემჩიოთ კი არ გეხვეწები: ერთი-ორი დღით მინდა“ (გ. შარაშ.; მ. ალავ., დ. კლდ. ლექსიკ.).
- სამირგვლია** (ხევსურ.) სადიაცო კაბის კალთებზე დაკერებული ნაჭერი (ა. ჭინჭარ., 266).
- სამისა** (ქიზიყ.) აბრეშუმის ჭია. მესამედ რომ გამოიცვლის კანსა (ს. მენტეშ.).
- სამისკრავი**-ი (მთიულ.) მიცვალეზულისათვის დაკლული ცხვარი (ლ. კაიშ.).
- სამკვერ** (რაჭ.) კერაზე ჩამოკიდებული რამ, რაზედაც კვარს ანთებენ (შ. ძიძ., 213).
- სამკლავე**¹ (ფშ., ხევსურ.) ნიდაყვიდან მკამდე ასაკრელი ფოლადის ფიცარი, ამოღარული, ფარად სახმარი ფარიკაობასა და ომში (ი. ჭყონ.); მკლავზე გასაკეთებელი რკინის იარაღი. მუზარადის ნაწილი (დიალექტ., 556). შდრ.: ქეგლ.
- სამკლავე**² (ქვ. იმერ.) სვეტებშუა გადებული ძელი (ქეგლ.).
- სამკლის კუდი**-ი (ხევსურ.) ჩვეულებაა, როცა უკანასკნელ ყანას მომკიან, ერთი ზღუჯა ყანა მიაქვთ ხოლმე შინ. ამან სამკლის კუდი ეწოდება (ა. ჭინჭარ., 202).
- სამკლოვიარო** (ლენხ.) საახალწლო ხმიალი (მ. ჩიქ.).
- სამოაში**-ი (ფშ.) ხის პატარა ჯამისებური ჭურჭელი, მასში მარილს ყრიან და უდგამენ წინ პირუტყვს (ი. ქეშიკ.).
- სამონატურო** (მთიულ.) სანატრელი (ლ. კაიშ.).
- სამოცა** (მთიულ.) სამთხილიანი კუნწულა (ლ. კაიშ.).
- სამოტივი**-ი (გურ.) სამტოტა (ა. ლ., გურ.).
- სამრელო** (ხევსურ.) სამირეულო (ნ. მირეული), ქოხი, სადაც ქალები დედათა წესის შესრულების დროს ცხოვრობენ (ა. ჭინჭარ., 301; დიალექტ., 556).
- სამსვიცა**-ი (თუშ.) საგსე (დიალექტ., 584).
- სამსუნ** (ინგილ.) სუსამბარი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სამტავრო** (ზ. აჭარ.) ბულა ხარი (შ. ნიჟარ.).
- სამტკიც**-ი (ფშ., კახ., იმერ., ლენხ., ზ. აჭარ.) წმინდა საცერი. ქსოვენი წმინდა მავთულისაგან ან ძუისაგან (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; გ. მაკავარ., 291; ი. ჭყონ.; მ. ალავ., 1; შ. ნიჟარ.; ქეგლ.).
- სამტკური**-ი, **სანტკური**-ი, **სატკური**-ი (იმერ.) ბავშვის ავადმყოფობა (ე. ბერ.).
- სამტუჭა** (ქიზიყ.) სამი ცალი ნაყოფი ერთად (ს. მენტეშ.).
- სამუგე** (ლენხ.) ფეხსაცმლის ზედაპირი. ნ. პირადა (მ. ჩიქ.).
- სამუგუზე** (რაჭ.) სამუგუზღე კერიაში (შ. ძიძ., 213).
- სამუნელი**-ი (გურ.) ცხენის, ხარის, ძროხის კანის საწმენდი სავარცხლის მსგავსი ხელსაწყო (ა. ლ.).
- სამუხელი**-ი (იმერ.) ორპოტიკა გათლილი ჯოხი აბრეშუმის ძაფის დასახვევად ამოღების დროს (ე. ბერ.).
- სამუტლე** (ჩ. თუშ.) შარვალი (კ. ჭრელ., 269).
- სამფოჩა** (ქართლ.) სამწყერაო ხელსაწყო (მ. მესხ.).
- სამჭერქი**-ი (გულამაყრ.) სამკეცი, სამფურცლიანი ქადა (დიალექტ., 574).
- სამყად**-ი¹ (გურ.) აბრეშუმის სარტყელი რამდენიმე ფენად წელზე შემოსართყმელი (ი. ჭყონ.).
- სამყად**-ი² (გურ.) სამფერი (გ. შარაშ.).
- სამყარი**-ი (გურ.) საპყარი, დავარდნილი, ლოგინდჩავარდნილი (ა. ლ.).
- სამყვრე**, **სალი**-ი (ხევსურ.) ცხენის ქაჩის ქვედა მხარე (ა. ჭინჭარ., 245).
- სამყოფი**-ი (ფშ.). ნ. სამყოფო.
- სამყოფო** (ხევსურ.) სახლის ქვეითა სარ-

თულის ოთახი, სადაც უფრო ხშირად იმყოფებიან, ვიდრე ზემო სართულში, რომელსაც ჭერხოს ეძახიან. ნ. სადიაცი (ი. ჭყონ.); საცხოვრებელი სახლია, მესამე სართული (ა. ჭინჭარ., 279).

სამყური (რაქ.) მცენარეა ერთგვარი, კურდღლის ფრჩხილა (ა. მაყ.).

სამშობლო (ქართლ., კახ., მთიულ., ჯავახ., რაქ.) გათხოვილი ქალის მშობლების საცხოვრებელი ადგილი და ოჯახი (დიალექტ., 569; 649; 687; ლ. კაიშ.).

სამშრალე (მთიულ.) სამოვარი მთაში, სადაც ცხვარი უბატკნოდ იძოვება (ლ. კაიშ.).

სამჩხვერა (გურ.) ვაზის ჭიშია ადგილობრივი (გ. შარაშ.).

სამჩხირავი (ხევსურ.) სამი ჩხირი, რომლებითაც ფსრე (ნ.) ფარცხის გაღებზეა (ნ.) ასხმული (ა. ჭინჭარ., 198).

სამჩხვე (გურ.) გასამრავლებელი, სადგამური (ქათამზე იტყვიან). „სამჩხვეთ მაინც არ ვარგოდა, მოკტებოდა ამ ზამთარსა“ (გ. შარაშ.).

სამცობა (ლენჩ.) ურმის, მარხილის ნაწილი (მ. ჩიქ.).

სამცრო (ქიზიყ.) საწნახლის (ნავის) წინა პირზე ჰორიზონტალურად დაკრული ფიცარი, რომელზედაც გოდორი იდგმება ნაწი ურძინს ჩასაყრელად (ს. მენთეშ.).

სამძიმარი (ფშ.) ხახმატის ჯვარის ერთ-ერთი დობილთაგანი. ნ. აშქალი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

სამძირი (გურ.) ერთი კაცის წასვლა სანადიროდ უძაღლოდ. ნ. სამზირი (ა. ლ.).

სამძლე (იმერ.) შუაეცებლზე (კერაზე) გადაებული ორი ოთხკუთხა რკინის ძალაყინი ქვაბებისა და მისთ. დასადგმელად — ქვეშ უნთია ცეცხლი (ი. ქავთ.).

სამწყე (ხევსურ.) ჭრელი ხბოს ტყავის

შოლტები — ახალგაზრდა ქალის ტყავის საკაზმავი (ა. ჭინჭარ., 249).

სამწვერლო (ზ. აჭარ.) სიმინდის ყვავილი, კატარი (შ. ნიჟარ.).

სამწიფელა (კახ.) უზანი და მისი ნაყოფი (ა. მაყ.).

სამწუნვარო (მთიულ.) დასაწუნი (ლ. კაიშ.).

სამწყლო (რაქ.) სამწყსო (შ. ძიძ., 213).

სამწყვდევი (მთიულ.) ტილო, რომელსაც შეშის ზურგით ზიდვისას მხრებზე იფენენ (ლ. კაიშ.).

სამჟაფა (ოკრიბ.) ძველებური შავი ყურძენი. კარგი ღვინო აქვს. წყალტუბოს რაიონში მოჰყავთ (მ. ალავ.).

სამპინო (რაქ.) საპირო. „იმპინო შენთვის სამპინო არაფერი არიო“ (შ. ძიძ., ქრესტ.).

სამპირაყ-ე (ჩ. თუშ.) მსხვილი ჯოხია, რომელსაც ნალექის საწურავად ხმარობენ (ქ. ჭრელ., 260).

სამპირობელი (იმერ.) ურემზე ძნის დასაკრავი გრძელი ჭოკი (ვ. ბერ.).

სამპკუა (ქართლ.) ცეტი, დაუმჯდარი ჭკუის, ცვალებადი აზრისა. ნ. ორჭკუა, ცხრაჭკუა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

სამპლეო (ლენჩ.) სათავი მწირი მიწისა, რომელსაც ვინმეს მიუზომადნენ გაყოფის დროს (მ. ალავ., 2).

სამპმო (მესხ.) საპმელი. „ჩემი სამპმო არა მაქვს“ (ქ. დონდ., 376).

სამპოლი (გუდამაყრ.) სამპვალი. სპეციალურად გამოჭრილი ჭოკი, რომლითაც მდინარეში დამხრჩვალს ეძებენ (დიალექტ., 574).

სამხედრო (ხევსურ.) პერანგის გაჭრილი კალთა (ს. მაკალ.).

სამხვეი (საქმელი) (იმერ., ლენჩ.) მადის აღმჭვრელი საქმელი, არა მსუხვე. ნ. სამხიო (ი. ქავთ.; მ. ალავ., 2).

სამხიო (გურ.) საქმელი აღმჭვრელი მადისა, ზოგჯერ ხილითა და ტკბილეთულისით (ა. ლ.); მსუბუქი საქმელი, რომელსაც გამაძლარი კაციც კი შეეწყვევა. ნ. სამხვეი (ს. ჟღ.).

- სამზობო-ი** (ზ. იმერ.) ამოღარული (პირა-
მოღებული) მოგრძო სქელი ფიციარი,
რომელიც ემზობა (აფარია) ლირის
ნაპირს სახურავის ქვეშ (ბ. წერეთ.).
- სამხრე**¹ (გურ.) გოდრის სახელურები
მხრებზე მოსაკიდებლად, თოკის ან
ტყეჩისა (ვ. შარაშ.).
- სამხრე**² (ფშ.) პერანგის საგულე (ს. მა-
კალ.).
- სამქარ-ი** (გულამაყრ.) სამხარი, ნაშუად-
ღევის პურის ჭამა, სადილის შემდგო-
მი ჯერი ვაშშამადის (დილაქტ., 574).
- სამქრეულა** (მთიულ.). ნ. სამწყვდევი.
- სამქსნელო** (ხევსურ.) მკვლელის მიერ
მოკლულის ჰირისფელისათვის მიცე-
მული სამ-სამი ცხვარი. სამქსნელოს
მიცემის შემდეგ მკვლელს, რომელიც
მანამდე გაიზნული იყო, უფლება
ჰქონდა დაბრუნებოდა თავის სახლ-
იქარს და მიეხედა საფლავ-სამარისა და
ხალოცავისათვის. სამქსნელო იყო
საფლავ-სამარისა და ჭვარ-ჭვარისკრი-
სა (დილაქტ., 556).
- სანა** (ზ. იმერ.). ნ. ისარნა¹.
- სანაგრამოე** (ხევსურ.) ორა ცალი მორ-
კალული ხე, რომლებსაც დოლაბს
გარშემო შემოუწყობენ, რათა ფქვი-
ლი არ გადაცივდეს (ა. ქინჭარ., 209).
- სანათ-ი** (ინგილ.) ქორათისა და სხვ. ხე-
ების ხმელი ტოტების ნამტვრევები,
ფიჩხი (მ. ჯან., 94; ა. შან., 351).
- სანათლის-ი** (ლექხ.) ლამპარი, სანათუ-
რი საზოგადოდ (მ. ალაფ., ზეპირ-
სიტყე.).
- სანაკადლო**¹ (ქართლ.) ადგილი, საიდა-
ნაი ნაკადელი (ნ.) მიჰყავთ მოსარწყავ
ნაკეთში. „მთელი დღეა სანაკად-
ლოზე ვზივარ, წყალს ვის დავან-
ებე“ (გ. შატბერ., 90).
- სანაკადლო**² (ქართლ.) მერუის ვასამრ-
ჯელო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- სანაკეთო ყანწ-ი** (ხევსურ.) დიდი ყან-
წია, ქვიფის დროს „არაყვანირულ“
კაცს არაყს ამ ყანწით ასმევენ (ა.
ქინჭარ., 218).
- სანამალო** (რაჭ.) გათხოვილ ქალთა
წესჩვეულებრივი ცერემონიალი ოჯა-
ხის ვასამრავლებლად (შ. ძიძ., 213).
- სანაპირო** (კახ.) აბრეშუმის ჭიის ლას-
ტის გარშემო შემოლაგებული ეახა
(ა. მარტ., გ. იმნ.).
- სანარე** (ქართლ.) პურის ყანის სამარგლი
იარალი (ე. ბაბუნ., 273).
- სანარწყალ-ი, სანარწყულ-ი** (ქართლ.,
ზ. აქარ., მესხ.) ადგილი ბოსელში, სა-
დაც ნებეს მოაგროვებენ (თ. რაზიკ.,
„ივერია“, № 138, 1900; ი. ჯყონ.);
ბოსლის შუა ადგილას სიგრძივ გალა-
რული ნაწილი, რითაც ნებევი გააქვთ
(შ. ნიუბარ.); ბოსელში ნაკელისა და
წუნწუხის დასაგროვებლად მოწყობი-
ლი ორმოსებრი ადგილი („კომუნის-
ტი“, № 187, 1968).
- სანარწყულ-ი** (ფშ.). ნ. სანარწყალი.
- სანარცხ-ი, სახელნარცხე** (ზ. იმერ.)
ტაშტისგვარი თიხის ჭურჭელია (ბ.
წერეთ.).
- სანასკო** (ხევსურ.) სანასკო, ნასკვის გა-
მოსხნა: მოსიხლეთა შერიგების წე-
სია (ს. მაკალ.).
- სანაქხელა** (იმერ.) საქსელავი ჯობი (ე.
ბერ.).
- სანაღბე** (გულამაყრ.) ნაღების ჭურჭელი
(ა. ბექ., 223).
- სანაყელ** (ინგილ.) ფილთაქვა. ნ. ფილი
(მ. ჯან.).
- სანაყრე** (ფშ.) კუჭი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექ-
სიკ.).
- სანახბატი** (მოხ.) სახურავის მილიდან
ჩამოსული წვიმის წყალი (ო. ქაჯ.).
- სანაცურა** (ფშ.) კერის პირას იატაკზე
დაფენილი ცხვრის ტყავი ან ქსოვი-
ლის, ნაბადის ნაჭერი. მასზე ფეხმორ-
თხვით სხდებიან ქალები (ი. ქეშიკ.).
- სანაწეო** (ფშ.) ნეფე-დედოფლისათვის
განკუთვნილი მისალოცი, საჩუქარი
(ს. მაკალ.; ი. ქეშიკ.).

- სანაწყორო (გურ.) საწყო (გ. შარაშ.).
- სანახ-ი (ლექს.) სასინჯი, ყავრისათვის შეგულებულ ხეს მთაში სასინჯად დიდ ნაფოტს აართმევენ და მას ჰქვია.
- „როცა ყავარი მომინდება, წავალ ტყეში და შევეასანახებ“ (მ. ჩიქ.).
- სანახლო (ლექს.) მოსავლელი, საპატრონო (მ. ალაფ., 1).
- სანახველა (მესხ.) სანაგვე (|| სანეხვე) ადგილი (ი. მაისურ.).
- სანახლათ (აქარ.) სანახავად (დიალექტ., 659).
- სანახშო (რაქ.) სალაპარაკო, საბაასო, სამასლაათო, სასაუბრო ადგილი სოფელში, სადაც თავს იყრიდნენ სასაუბროდ და გასართობად (დიალექტ., 687).
- სანგალ-ი (ხევსურ., თუშ., მოხ., ფშ.) სანგარი, საფარი, თხრილი, მიწური საფარი (ა. ჭინჭარ., 299; ა შან.; დიალექტ., 584; ი. ქეშიკ.).
- სანდაოც-ი (ქსნის ხეობ.) ადამიანი, რომელსაც ყველაფერი უკვირს და ყველაფერს იოცებს, განცვიფრებულია (გ. სომხიშვი.).
- სანდვალ-ი (მესხ.) საყრდენი, დგამის დასაყრდენი ნაწილი, კიდური (ი. მაისურ.).
- სანება (თუშ.) წიწმბატურა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სანე, სანა (ლექს.) ზოგან, რომელიმე ადგილას (დიალექტ., 678).
- სანერბიელო (ხევსურ.) ხაეიწის გულიანი მოზრდილი ქადაა (ა. ჭინჭარ., 213).
- სანერწყვო (მთიულ.) ბაგაში საქონელსა და საქონელს შუა დატოვებული ადგილი ნაგვის მოსახვეტად (ლ. კაიშ.).
- სანეხველა (ლექს.) სანეხვე, ადგილი, სადაც ნაკელს აგროვებენ (მ. ალაფ., 2).
- სანთ-ი (ქიზიყ.) სიმარჯვე, ხერხი: სანთი არა აქვს“ (ს. მენთეშ.).
- ნ. აღ. დლონტი, სიტყვის კონა.
- სანთბის ყუნჭ-ი (ხევსურ.). ნ. ჩარახის ყუნჭი.
- სანიაზო (ფშ.) სასურველი, სანატრელი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.; დიალექტ., 556).
- სანიამო (ხევსურ.) საფქვის გასაფენი ფარდავი (ა. ჭინჭარ., 259).
- სანიჰარ-ი (ჯაეახ., თუშ.) საჩუქარი, ნეფე-დედოფლისათვის მისართმევი საჩუქარი მექორწილეებისაგან (დიალექტ., 649); შესაწვეარი სიკვდილის შემდეგ (თ. უთურგ.).
- სანსალა¹, განსანაღება (იმერ.) გატანტაღება, ძალზე გასუფთავება (ვ. ბერ.).
- სანსალა² (ფშ.) წყალში მცხოვრები მწერია, მთის წყლებში იცის, კალმახი ჭამს (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.); ნაცრისფერი მრავალფეხა წყლის ჭია (ი. ქეშიკ.).
- სანსალა³ (გურ.) მეტისმეტად გალესილი მახვილი (დანა, სადგისი, ნაჯახი...); გასანსალაღებულ-ი გალესილი (გ. შარაშ.).
- სანტახელი-ი (ღურ.) საწნახელი (ა. ლლ.).
- სანუქთო (ქიზიყ.) სამუქეთო, სამაგიერო, სანაცლო. ნ. ნუქთი (ს. მენთეშ.).
- სანჩხვე (იმერ.) სათესური, მოსაშენებლად გაშვებული საქონელი, ფრინველი (ვ. ბერ.).
- საჟ-ი (ინგილ.) თითქმის (მ. ჯან.). აზერბ. санки.
- საოთ-ი (ფშ.) სავათი, წეროს მსგავსი მალაღებებიანი და გრძელყელიანი ფრინველია, ჭამენ (ჯაეა, I, 1946, ა. შან.).
- საომჩულე (გურ.) ღომის შესანახი ჭურჭელი (ა. წულ., ეთნოგრ. გურია, 1971, 121).
- საორმოცო (გურ.) მუცლის ტიფი (გ. შარაშ.).
- საონავრო სათიბე (ხევსურ.) უპატრონო სათიბე, რომლის თიბვა ყველას შეეძლო. ვინც დაასწრებდა (ა. ჭინჭარ., 223).

- საოსხე-ა** (თუშ.) დასაკლავად გასუქებული პირუტყვი. შდრ.: ძვ. ქართ. უსხ-ი (თ. უთურგ.).
- საოშ-ი** (ქართლ.). 1. ორხელა ან ოქოქა, რომლითაც ანეულს ხნავენ—ოშავენ; 2. ხელმეორედ სახნავი ანეული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- საპინა** (თუშ.) ლენცოფა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- საპარავი** (მესხ.) გრძელტარაინი ხელსაწყო, ძნელად მასაწვდომ მაღალ ტოტზე ხილის დაუზიანებლად მოსაწყვეტი („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- საპაინიო** (ლეჩხ.) სასტვენი, სათამაშო (მ. ჩიქ.).
- საპირბეწვე** (ხევსურ.) მატყლის მჩეჩელთა მეორე ვახშამი: მჩეჩელნი ორჯერ ვახშმობენ, რადგან გვიან ღამე მუშაობენ (ა. ჭინჭარ., 252); მესამე ვახშამი, ღამე მესამედ ჰამა მჩეჩელთა ნაღის მიერ. პირველად ჰამა ოქშამი ა, მეორედ — ოქშამთ უკვე ა, მესამედ — საპირბეწვე (დილალექტ., 556).
- საპირგამტეხლო** (ფშ., თიან.) ჯარიმა, დამნაშავე პირის მიერ დზარალებული ოჯახისათვის შესარიგებლად მირთმეული ცხვარი ან სანოვავე („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- საპირე** (მოხ.) ხარის პირის ამოსაკრავი ლეწვის დროს (დილალექტ., 563).
- საპირბელ-ი** (კახ.) ფქვილის ჩამოსადენი ალატაში (ნ.) (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- საპირკსნო** (თიან.) ცხვარი, რომელსაც კლავდნენ მიცვალებულის დამარხვის მეორე დღეს პირის გასახსნელად, ხორცის ჰამის ნების დასართველად (დილალექტ., 600).
- საპიტინა-ი, საპუტუნა-ი** (გურ.) სასტვენი (გ. შარაშ.).
- საპონელა** (ქართლ., კახ.) წინწყალა, მცენარეა. ნ. ბეჭედა (ა. მაყ.).
- საპონა ბალახ-ი** (თუშ.) ქაფუნა (ა. მაყ.).
- საპოხ-ი** (ფშ.) ცხიმი ყოველნაირი (ი. ჭყონ.).
- საპრუწ-ი** (ქართლ.) ქისისა და მისთანათა პირის მოსაკრავი ზონარი, თასმა (გ. შატბერ., 90).
- საპურე** (მთიულ.). ნ. პურადა.
- საპურე ბუნაგ-ი** (ხევსურ.) საპურე ჭურჭელია, რომელშიც პურს ინახავენ (ა. ჭინჭარ., 207).
- საპუტუნა-ი** (გურ.). ნ. საპიტინა.
- საჟრიატაჟ-ი** (თუშ.) საშიში, ავი სულეების სადგომი (პ. ხუბ.).
- საჟულიაჟ-ი** (თუშ.) თამაშთა ერთგვარი (პ. ხუბ.).
- საჟურ-ი** (ფშ.) ერთი წყლის რუს შემდეგ გაკეთებული მცირე რუ, იმ წყლის წასაყვანად, რაც პირველ რუს გასდის (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.).
- სარაბახ-ი** (გურ.). ნ. სერაბახი.
- სარაგვავი** (იმერ.). წნელი, რითაც რაგავენ (ლობავენ) ღობეს (ი. ჭეთ.).
- სართ-ი¹** (ქიზიყ.) სოფლის ახლოს მარჯვედ მდებარე ადგილი, სადაც გადის სოფლის შინაური ცხოველი და ფრინველი: ინდაური, ბატი, ღორი, ურმის საქონელი (ს. მენთეშ.).
- სართ-ი²** (თუშ.) ხის სამანი. ნ. სამანე (თ. უთურგ.).
- სართათა** (მთიულ.) მაღალი ბოძი ცხვრის ბინასთან (ლ. კაიშ.).
- სარაკულე** (იმერ.). ნ. სარეველ¹.
- სარაკუნა/ე-ი** (გურ.) წისქვილის ნაწილია. ჩიბაზე (ნ.) მიმდებარებული ჯოხი, რომელიც ქვაზეა დადებული და მოძრაობს (ს. ულ.).
- სარაკუნე, სარაკუნე** (გურ., ლეჩხ.) ხის პატარა ზარი, რომელსაც ხბოსა და სხვა საქონელს შეაბამენ ყელზე, რომ მწყემსს არ გაუჭირდეს ღრე-კლდეებში მათი ძებნა (ი. ჭყონ.; ს. ულ.; მ. ჩიქ.).
- სარამ** (მესხ.) სანამ; სარამდ-ი სანამდე, ვიდრე (დილალექტ., 652).

სარამიტელი-ი (გურ.) ჭკვიანი, გონიერი, მიმხედარი; კარგი მოლაპარაკე. „აი ბალანი ნამეტარი სარამიტელია!“ (გ. შარაშ.).

სარალან (ინგილ.) თრიმლი, მცენარეა (ა. მაყ.).

სარაყუდელა (ლენხ.) უშნო მალალი კაცი, აყლაყუდა (მ. ალავ., 2).

სარაჟი, სარაჟა (იმერ.) ფიჭი (გ. ბერ.).

სარაჟა (იმერ.). ნ. სარაჟი.

სარაჯა (ლენხ.) ფიჭი. ნ. სარაჟი (მ. ჩიქ.).

სარგვლა (მესხ.) ძლიერად წყევლა, შეჩვენება. „წყევლის და სარგვლის თავის დამწვარ და დახრუკულ სეგბედსა“ (ი. მაისურ.).

სარგახი-ი (ლენხ.) სადგისი (დიალექტ., 679).

სარდალა (მთ. რაქ.) წალიკა, მცენარეა. ნ. სალდა (ა. მაყ.).

სარდო (ქართლ.) საზრდო; გარდილი-გაზრდილი; რდილობა ზრდილობა (ა. ლ.).

სარე (გურ.) სად (ს. ულ.).

სარეგავი-ი (იმერ.). ნ. სარეგველა.

სარეგველე (ლენხ.) ჩიტის მახეა (მ. ჩიქ.).

სარევენი-ი (ხევსურ.) ფაფის მოსარევი ხელსაწყო, ქაფქირი. ნ. საფაფე (ა. ჭინჭარ., 296; დიალექტ., 556).

სარეველა (მთიულ.) ხისტარიანი რკინის ნიჩაბი, არაყის ან რძის მოსარეველ (ლ. კაიშ.).

სარეკი-ი (ქართლ., ქვ. იმერ., ენოხიყ.). 1. ხელნეგზე ურმის თვლების წინ დაკრული ლატანი, რომ თავდადმართში ურმის თავში შებმულმა კამეჩებმა გავით დაიჭირონ ურემი და ამავე დროს ურმის თვალი არ მოხედეს გავსა და ფეხებზე (ე. ბაბუნ., 274; ზ. ჭუმ-ბურ., 285; ს. მენთეშ.); 2. ადგილი, საიდანაც ნადირობის დროს მრეკავნი (ნ.) ნადირს ერეკებიან სახუნდრისაკენ

(ს. მენთეშ.); ნადირთ მოსალაღავი (საბა).

სარეველა¹ (ხევსურ., იმერ., ზ. აჰარ.) ხის პატარა თავკომბლის ფორმის პალო, რომელიც ერთი ნაპირით (თავით) დოლაბზე დევს, ხოლო მეორეთი ნაჭლიკასთან (ნ.) არის შეერთებული. წისქვილის ტრიალისას სარეველა ხტუნაობს, არხევს ნაჭლიკას და ეს იწვევს მარცვლის თანაზომიერ დენას წისქვილისაკენ (ა. ჭინჭარ., 209; დიალექტ., 672; შ. ნიყარ.).

სარეველა² (იმერ.). ნ. სარაჟუნე.

სარეკულე (იმერ.). ნ. სარეველა¹.

სარემზო (ხევსურ.) ხატის შესაწირავი; ბატკანი ან ციკანი. იხდიდა ის, ვინც ხახმატის ჯვარს ცხენების მომრავლებას შესთხოვდა (ს. მაკალ.).

სარეტებელ-ი (ხევსურ.). ნ. კუჭულა³.

სარებვი-ი (ზ. იმერ.) ჩიტისა და თავის მახე (ბ. წერეთ.).

სარეჯველა (იმერ.) სარეგველა, სარეგავი, მახე (გ. ბერ.).

სართი¹ (მესხ.). 1. მყიფე, ფიცხი, ადვილად მსხვრევადი: „თუჯი სართია“; 2. მაგარი, ძლიერი: „სართი თუთუნი“ („კომუნისტი“, № 187, 1968). თურქ. sert.

სართი² (აჰარ.) დიდი ჭირკი კერაზე, ნელა იწვის, მისი ცეცხლი დიდხანს ძღვბს (შ. ნიყარ.).

სართაულ-ი (რაქ.) მარხილის კოჭების შემავრთებელი ნაწილი (შ. ძიძ., 213); სართაულა ურმის ხელნეგსა და ფიცრებზე დამაგრებული მოკლე ძელები (ორი-სამი), რათა ტვირთმა ურმის ფიცრები არ დააზიანოს („კომუნისტი“, № 187, 1968).

სართაულა (მთიულ.) კერაში შეკეთებული დიდი კუნძი, რომელიც ნელ-ნელა იწვის, თავსართულა (ლ. კაიშ.).

სართვი-ი (რაქ.): სართვი-ი გული-ხაჟაურის (ბაჟულის) გული, რასაც ცომში ჩაურთავენ (ლობო, ცერცივი,

- ხაჭო, ნადული და სხვ.)** (დიალექტ., 688).
- სართვა** (გურ.) ნათესის (მაგ., სიმინდის) გამეჩხრება, ზედმეტისაგან გაწმენდა (პ. ჯაჭან.).
- სართვიან-ი** (რაჭ.) პურის ნამცხვარი, რომელშიაც ჩართულია რაიმე, მაგ., ლობიო, ხორცი. ნ. სართვი („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- სართვიგული-ი** (რაჭ.) გამოსაცხობ პურში ჩასატანებელი ხაჭო, ერბო, ყველი და მისთანანი. ნ. სართვი („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- სართოფელა** (აჭარ.). ნ. ხელთოფა.
- სართულ-ი** (კახ.) აბრეშუმის ქიის გასაფენი ერთი წყება, ერთრიგი ლასტი-გარინგა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- სართხამ** (ინგილ., ფშ.) ტყავების გასართხმელი ჭივოები (მ. ჯან.; ა. ჭინჭარ., ფშ.).
- სარია მიწა** (ქართლ.). ნ. ლომამიწა.
- სარივა-ი** (გურ.) მდინარე წყლის გასარიგებელი, გასაყოფი მოწყობილობა (გ. შარაშ.).
- სარივო** (ფშ.) ნამცხვარია ერთგვარი (ს. მაკალ.).
- სარიდვალო** (ქიზიყ.) მოსარიდებელი ქირი, საერთოდ გადამღები სენი (ს. მენთეშ.).
- სარიკოხობა-ა** (თუშ.) თამაშობაა ბავშვთა (პ. ხუბ.).
- სარიოშ-ი** (ზ. იმერ.) სარიოშე, ღვინის მრგვალი სასმისი ხისა, ფეხიანი (პ. წერეთ.).
- სარიხტა** (ფშ.) საზრუნავი, თადარიგი. „შინა და კარში სარიხტას თავს ველარ ართმევს შვილ-წვრილი“ (ი. ქეშიკ.).
- სარმა¹** (აჭარ.) მსხლის ფოთოლში გახვეული ბრინჯიანი ხორცი (დიალექტ., 660). თურქ. sarma.
- სარმა²** (ქართლ., კახ.) ჭიდაობის ერთი ხერხთაგანი. ნ. კვანტი³ (ი. ჭყონ.; ქეგლ.).
- სარმან-ი** (ქვ. იმერ.) ნ. სარმანა, მანჭო.
- სარმანა** (ლენხ.) მანა, ჭალი, ურმის ზესადგარში ჩარჭობილი სარი, სიმალით ერთ მეტრამდის (მ. ალავე, 2).
- სარნა** (ფშ., ზ. აჭარ., ზ. იმერ.) წყაროსთვის დადგმული გეჯი, დიდი, უხეში ჭურჭელი ხისა. ნ. ისარნა¹ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.; შ. ნიქარ.).
- სარო** (ქართლ., მესხ., ჯავახ., ზ. აჭარ., ლენხ.) ლაშქარა, მცენარეა (ა. მაყ.; შ. ნიქარ.).
- სარხალა/ე-ა** (იმერ.) გაწყვეტა, დახოცვა, ჭირი. „გეგერიით სარხალეა“ (ვ. ბერ.).
- სარსარიკა** (ქართლ.) ყბედი, ჭორიკანა ჭალი (მ. მესხ.).
- სარსლ-ი** (ქართლ.) ხახვის ფურცელსა და ფურცელს შუა თხელი გარსი (გ. შატბერ., 90).
- სარუე** (ხევსურ.) წისქვილის წყლის არხი (ა. ჭინჭარ., 208).
- სარუკა** (ფშ.) თივის პატარა ზეინი (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
- სარულ-ი** (იმერ.) ცურვის სახე: მოცურავე სწორად დგას ღრმა წყალში, ხელები შეუძლია ზევით აიშვიროს, თითქოს ფეხები ფსკერზე უბრჭენიაო (ი. ქავთ.).
- სარფ-ი** (ქართლ.) ყუთი (დიალექტ., 642).
- სარქალ-ი** (კახ., ფშ., თუშ.) ბინის მწყემსების უფროსი, ბინის თავი (ლ. ლენხ.). სპ. sárkar.
- სარქე¹** (იმერ.) გამომცხვარი პურის რგოლი (ი. ქავთ.).
- სარქე²** (ქართლ.) ადგილი, სადაც ხბოს რქა ამოსდის (გ. შატბერ., 90).
- სარქენ-ი** (ხევსურ.). ნ. სარქე².
- სარქვა¹** (იმერ., გურ.) საქონლის დაბმარქებით (ვ. ბერ.).
- სარქვა²** (ლენხ.) ყინვა, გაყინვა (მ. ჩიქ.).
- სარქვიელ-ი** (ლენხ.) ქვევრის სარქველი, თავსახურავი, ფართო, ბრტყელა ქვა

ან ფიცარი (მ. ჩიქ.; დიალექტ., 679).
 სარყ-ი (თუშ., ფშ.) სამანი. ნ. სარყანი
 (თ. უთურგ.).
 სარყანი (მთიულ.) გათლილი ჯობები
 სათიბის გარშემო ჩასმული, რომ შიგ
 საქონელი არ შეუშვან (ლ. კიშ.).
 სარშვალა (აქარ.) საშუალი (ი. მეგრ.).
 სარჩველა (ქართ.) სარჩვეი, რითაც
 არჩევენ, ვთქვათ, სიმინდს (ქეგლ).
 სარჩიალი-ი (მოხ.) არჩევანი (ო. ქაჯ.).
 სარჩიელა (იმერ.). ნ. სარჩველა.
 სარჩილი-ი (რაჭ.) რკინის რგოლი ცულის
 ტარზე მისამარებლად (ვ. ბერ.).
 სარჩლომა (რაჭ.) ბჭობა, მსჯელობა, სჯა-
 ბაასი (დიალექტ., 688); შდრ.: ნ.
 ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
 სარჩუტი-ი (ქართლ.) ძველი დაფუტურე-
 ბული, უვარგისი სარი (ი. ჭყონ.; შ.
 ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
 სარჩხინავ-ი (გურ.) სახლის სახურავის
 უმაღლესი ნაწილი შიგნიდან, ჭერს
 ზევითა ნაწილი. ნ. ნაბურავი (გ. შა-
 რაშ.).
 სარცხ-ი (ფშ., ქიზიყ., ლეჩხ.) ქვევრის
 გამოსარეცხი (ვაჟა, IV, ა. შან.; ს.
 მენთეშ.); ქვევრის სარეცხი, აკეთე-
 ბენ ბლის, არყის ქერქისაგან (მ. ჩიქ.;
 დიალექტ., 679); სარცხელი, ქვევრის
 საწმენდი ბლის ქერქი (ნ. ჩუბ.; ქეგლ).
 სარცხა (ხევსურ.). ნ. მწყურთელა.
 სარცხათ-ი (ხევსურ.) რძის საწურია (ს.
 მაკალ.).
 სარცხელი-ი (ზ. იმერ.). ნ. სარცხი.
 სარცხლი-ი (იმერ.). ნ. სარცხი.
 სარძელა-ი (ქართლ.) საწველელი (შ.
 ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
 სარწყეო ჩაფ-ი (იმერ.) ტბილის ჩაფი
 ერთგვარი (ლ. ლეჟ., 71).
 სარწყილა (თუშ.) წითელი გვირილა,
 მცენარეა. ნ. რწყილიკალია (ა. მაყ.).
 სარწყული-ი კვახ-ი (რაჭ., ლეჩხ., ზ.
 იმერ.) მწარე კვახი, ხრიაკა, წყლის
 ტურტელი; მისგან აკეთებენ კოპესი
 (ნ.), ორშიმოს (ნ.). ნ. მწარე კვახი
 (მ. ჩიქ.; ბ. წერეთ.; ა. მაყ.).

სარხვიელ-ი (რაჭ.) ლობიოს ჭიგო, (საქართველო)
 („კომუნისტი“, № 187, 1968).
 სარჯ-ი (მესხ.) სასჯელი; დასარჯვა
 დასჯა; სარჯვა დასჯა. „დასარჯა
 დიდი სარჯით“ (კ. დონდ., 376).
 სარჯელი-ი (გურ., აქარ.) სასჯელი (ა.
 ლ.; შ. ნიქარ.).
 სარჯულავ-ი (ფშ.) რჯული, სარწმუნოე-
 ბა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
 სასაგულე (მოხ.) კაბის საგულისპირე
 ნაჭერი (დიალექტ., 563).
 სასაგძლე (ხევსურ.) ბეწვეგაუცლელი
 ხბოს ტყავისაგან გაკეთებული გულა,
 რომელშიაც მთესველი თესლს ჩაყ-
 რის. „ხელამ ტყულით გამტენა,
 როგორც სასაგძლე სხლიანი“ (ა.
 ჭინჭარ., 199, 250).
 სასალ-ი (ქიზიყ.) სუსტი, უღონო ადა-
 მინი; დაერთმინი ადამიანი (ს. მენ-
 თეშ.).
 სასალა-ი (გურ.). ნ. სასელი, სასალო.
 სასალაკ-ი (ქიზიყ.) ენის კლიტე (ს. მენ-
 თეშ.).
 სასალაღ-ი (თუშ.) მთის მდინარის წურ-
 ბლის მსგავსი ჭია (პ. ხუბ.).
 სასალო (ლეჩხ., ოკრიბ.) მსხლის ადრე-
 ული ჯიშია (მ. ჩიქ.; მ. ალაფ.).
 სასანი-ი (ქიზიყ.) ძლიერი ნდომა რისამე,
 სურვილით შეპყრობა, გაფაციცება
 ჭამისათვის. „რა მოგივიდა, რა სასა-
 ნი გჭირს, გოგო, ყველაფერზე?!“ (ს.
 მენთეშ.).
 სასანთბე (ხევსურ.) შანღალი, რომელ-
 ზედაც სანთბეს ანუ ჩირაღს (ჩი-
 რახს) დებენ (ა. ჭინჭარ., 292).
 სასარცხე (ხევსურ.). ნ. მწყურთელა.
 სასასმო (ზ. იმერ.) სასმისი (ბ. წერეთ.;
 ქეგლ.)
 სასაფურე (რაჭ.) ორხელიანი მაღალი
 ქოთანის (ვ. ბერ.).
 სასაჭმო (ზ. იმერ.) საჭმელი (ბ. წერეთ.).
 სახელა-ი (გურ.) მსხლის ადრეული ჯი-
 შია ერთგვარი. ნ. სასალო (კ. ვვარ.,
 950; ა. ლ., გურ.).

- სასელა-ა²** (ინგილ.) სახლის გარშემო წვიმის წყლის სადენი ღარი. ნ. ოჭვათო (მ. ჯან.).
- სასელი** (ლენჩ.) საზაფხულო მსხალი. ნ. სასალო (მ. ალაფ., 1).
- სასერავ-ი** (ლენჩ.) ყავრის სახდელი დანა (დიალექტ., 679).
- სასვარი-ი** (ფშ., რაჭ.) წყალში მოძულე-ბული ქათო ძაღლების საქმელად, სალაფავი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.).
- სასველე** (ქართლ.) ღვინოს რომ ამორწყავენ, მყიდველს რასაც ზედმეტად დაუსხამენ სათვალავს გარდა — სასველეა (ი. ჭყონ.).
- სასთაულ-ი** (ფშ.) სასთუმალი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- სასინათო** (ქართლ.) მცირე სარკმელი, სინათლის ჩასასვლელი (დიალექტ., 642).
- სასინათობელ-ი** (მთიულ.) ფარანი (ლ. კაიშ.).
- სასირხატო** (ფშ.) უვარვისი მიწა (ს. მაკალ.).
- სასნა** (ქართლ.) ხარბად ჭამა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- სასოფლო სათიბე** (ხევსურ.) სათიბე, რომელსაც ყოველ წელს კენჭის ყრით (წილის ყრით) ანაწილებენ (ა. ჭინჭარ., 223).
- სასრაველა** (ფშ.) დაჭრელებული ხშიადი, პატარა კვერები (ს. მაკალ.).
- სასრევ-ი** (მოხ.) სალესი, ცელ-ნამგლის გამოსაპირავი ქვა (დიალექტ., 563; საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ.).
- სასტ-ი** (ქართლ.) ბრძანება (კირიონი).
- სასტვენლა** (ფშ.) სასტვენი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სასტულ** (ინგილ.) სასთუმალი, ბალიში (მ. ჯან.; დიალექტ., 622).
- სასუდარმამკედარო** (ხევსურ.) სასისხლო გადასახადი—ერთი დღის სახნავი მიწა, რომელიც მეხელეს (ნ.) მოკლულის ოჯახისათვის უნდა მიეცა (ს. მაკალ.).
- სასულა** (ხევსურ.) საყლაპავი მილი პირუტყვისა (ა. ჭინჭარ., 239).
- სასულავა** (მთიულ.) ჩხირი, რომლითაც აწეულ პურს ჩხვლეტენ, რომ არ გასკდეს (ლ. კაიშ.).
- სასულე** (ქართლ.) სარკმელი (კირიონი).
- სასუნებელ-ი** (კახ.) სუსამბარი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სასურაო ცოცხ-ი** (ხევსურ.) ცოცხი, რომლითაც ხევსა და ნამკუდს (ნ.) აცალკეებენ; კალოს მასურაებ ალდასურაება კალოს ვაწმენდა ცოცხით (ა. ჭინჭარ., 205).
- სასუტებელა** (მოხ.) ჭინჭრის დედა, ჭინჭრის დედა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სასუტელა** (ფშ.) წუწუნელა, მცენარეა თაფლოვანი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.).
- სასუტკა** (ფშ.) ფუტკარა, მცენარეა (ი. ჭყონ.; ა. მაყ.).
- სასუფთია** (ფშ.) სეფისკვერი ან ხატში მისატანი ქადა-პურები (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.).
- სასქლე** (ფშ.) მატყლის უხეში ნართი, ძაფე ფლასის, ფარდავის, ტომარისა და მისთ. მოსაქსოვად (დიალექტ., 594).
- სასწორაფ-ი** (თუშ.). 1. ვაკე ადგილი; 2. ვაკე ადგილზე გაყვანილი გზა (თ. უთურგ.).
- სასწრაფო¹** (ზ. იმერ.) სამუსიკო იარაღი, სოლინარი (ბ. წერეთ.).
- სასწრაფო²** (ფშ.) ჩანთა მასრებიუროთ, რომლებშიც წინასწარ თითო გასროლა წამალია ჩაყრილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- სასხამ-ი** (იმერ.) საწყაო ჩაფის პირამდე გასაგები ღვინო, ცალკე დოქით ეჭირათ და კასრში ჩაცლის წინ უმატებდნენ ჩაფს (ი. ჭავთ.).
- სასხებია** (მოხ.) ღიმი, ატოლი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სასხიპ-ი** (ხევსურ.) მრგვალი ფიცარია, რომელსაც ადებენ ხოკერში (ნ.) ჩაწყობილ ნამტენებს (ნ.), ე. ი. გაჩე-

- ჩილ მატყლს, რათა ის არ აიწეწოს, უფრო დაიწინოს, რაც შემდეგ რთვის აადვილებს (ა. ჭინჭარ., 254).
- სასხიპავი (ზ. აჭარ.) ნედლი ტყავის გასაქიმიავი ჯოხი (შ. ნიჭარ.).
- სასხიპურა (ფშ.) ჩიტების მახევა ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
- სასხლიპავი (რაჭ.) ნ. სასხიპავი.
- სასხოთო (ხევსურ.) პირუტყვის სალანძღავი სიტყვაა, სასხვათო (ა. ჭინჭარ., 233).
- სატალახო (იმერ., ლეჩხ.). 1. ქეიფის დროს, თუ მსმელი ადგა შარდზე გასასვლელად, მას ჯარიმად ასმევენ ღვინოს, რომელსაც სატალახო ჰქვია (გ. ბერ.; მ. ჩიქ.); 2. ფეხის ქირა (მ. ჩიქ.).
- სატანი-1 (თუშ., ქიზიყ., ფშ.) ყველი, ხაჭო, ვერბო—ყველაფერი, რაც პურთან ერთად იჭმევა, რასაც პურს შეატანენ (თ. უთურგ.); ხმელი შექამადი, პურის შესატანებელი ყველი, ხორცი და მისთ. (ს. მენთეშ.); ჭამის დროს პურთან შესატანებელი, მისაყოლებელი (ი. ქეშიკ.).
- სატანი-2 (ხევსურ.) მოხდილი ყველი, დამზადებული ძროხის რძისაგან; საერთოდ ყველი (ა. ჭინჭარ., 268); ძროხის მოხდილი რძის ყველი (დიალექტ., 556).
- სატანტა (გურ.) ენამჭერი, ჩქარმეტყველი, ენაკვიმატი; ავი ქევეისა (ა. ლ.).
- სატანტურა-ა (გურ.) საყოხტოსავით. „ახლა ქალებს მუუწყით მოვის კაბა სატანტურაა; რავაც მიხვალ, ასე ვეტყვის: რას მოსულხარ ასე ტყულაა“ (გ. შარაშ.).
- სატარელა (ინგილ.) სასეირნოდ; სატარელა წაჰდნენ სასეირნოდ, გასართობად წაივინდნენ (მ. ჯან.).
- სატატია (ფშ.) ბავშვის სავლელი ჯოხები, ქოჭინა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900).
- სატაფურ-ი (ლეჩხ.) ბარის ტარში გაყ-
- რილი ჩხირი ფეხის დასაბრჭენად (ა. ლავ., 1).
- სატე (იმერ.) სავანთა, ნივთთა ან სხეულთა დამტევენლობა (ი. ჭყონ.).
- სატევა-ი (გურ.) მცენარეა ბალახეული (ა. ლ.).
- სატეკველა (რაჭ.) ტარდაგებული ფიცარი საკალოე მიწის მოსასწორებლად („კომუნისტი“, № 187, 1968).
- სატენ-ი (ქიზიყ.) მსხვილი კეტი ფეხილისა და მისთ. ჩასატენად ტომარაში (ს. მენთეშ.).
- სატეხე (ქართლ.) გუთნის ნაწილი, საკვეთი. „საჭრეთლით დახვრეტილი ხარ, არ გირეგია სატეხე“ (გ. შატბერ., 91).
- სატენია (ქვ. იმერ.) ურმის ხელნაში ჩასობილი რკინა (მ. ალავ., 3).
- სატენის ხე (რაჭ.) სახლის თავის ხე, რომელიც ვაცაზეა (ნ.) დაყრდნობილი (გ. ბერ.); სახლის თავზე, საქუდე („კომუნისტი“, № 187, 1968).
- სატილია (აჭარ.) ურთხმელი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სატაჩუნა (აჭარ.) ონტკოფა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სატკივარ-ი (თუშ.) ბავშვის შობის დროს მოსვლა, დადგომა (დიალექტ., 584).
- სატრე (ფშ.) ბოლში გამოყვანილი გამზირი ხე, რომლისაგანაც სართავ ტარს (თითის ტარს) აკეთებენ (დიალექტ., 594).
- სატრია (ფშ., ხევსურ.) ჭანჭყატი, მცენარეა ნ. ჭანჭყატი (ა. მაყ.).
- სატუკ-ი (რაჭ.) სუთისებრი ჯოხი ლობიოს მოსაზღვლად („კომუნისტი“, № 294; 1967).
- სატუკელი (რაჭ.) ნ. სატუკი.
- სატუკელა (რაჭ.) ნ. სატუკი.
- სატუჩარ-ი (ლეჩხ.) ტუჩისათვის დატოვებული ცარიელი ადგილი სავესე ქიქაში (მ. ალავ., 2).
- სატყეშებელა (მოხ.) ჭიპანტა, მცენარეა (ა. მაყ.).

- საუკუნემაგვდარო** (ხეცსურ.) სასისხლო გადასახადი — 5 ძროხა. თუ მკვლელს საწესოები გადახდილი აქვს და თავსისხლის გათავებამდის მეშუღლემ იგი მიინც მოკლა, ამ უკანასკნელს საუკუნემაგვდარო გადახდება (ს. მაკალ., 88).
- საუნდომო** (გურ.) ავადმყოფისათვის მომზადებული საქმელი. ნ. უნდომი, სამხიო (გ. შარაშ.).
- საურ-ი** (მთიულ., გულამაყრ.) საბნის გარსაკრავი (ე. ვირსალ.).
- საუტმელი** (ქართლ.) სიდერის მიერ სიძისთვის ნაჩუქარი ზღლი (პ. გაჩეჩ.).
- საუხანო** (რაჭ.). ნ. ჩეჩმა.
- საუხიკო** (მოხ.) უხერხული (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).
- საფაიდო** (გურ.) სახეირო, სარგებლიანი (გ. შარაშ.).
- საფანდარ-ი¹** (მოხ., მთიულ.) მთიდან შეკრული თივის დასაგორებელი ხელსაწყო (ო. ქაჯ.); თივის პატარა ზვინი. მთაში, სადაც სათარის (ნ.) ან ვალდახის (ნ.) გამოყენება ვერ ხერხდება, სახელდახელოდ დადგამენ პატარა ზვინს. შემდეგ საფანდარს მოაგროვებენ კლდის თავზე და იქიდან გადმოყრიან (ს. მაკალ.; დიალექტ., 563).
- საფანდარ-ი²** (ქსნის ხეობ.) თარო (ე. სომხიშვ.).
- საფანდარა** (მთიულ.). ნ. საფანდარი¹.
- საფანდრე** (ხეცსურ.). ნ. კოლნაბო.
- საფანდურ-ი** (მთიულ.) ბალახი, რომელსაც ჩონგურს სიმებად უბამენ (ლ. კაიშ.).
- საფარავ-ი** (ფშ.) საფარცხავი (ი. ქეშიკ.).
- საფარებ-ი** (მთიულ.) ზარფუში (ლ. კაიშ.).
- საფართ-ი** (ფშ., თიან., თუშ.) ფიცრის კალპოტია ახლად მოქსოვილი წინდის წამოსაცმელად და ფორმის მისაცემად („კომუნისტი“, № 294, 1967); საფართ-ი ჩითის (ნ.) კალპოტი (ს. მაკალ.).
- საფართხელა, შაფართხელა** (ხეცსურ.) ხმიადის (ნ.) ფორმის, ოღონდ ცოტა უფრო მცირე ზომის პური (ა. ჭინჭარ., 212).
- საფარჩხველ-ი** (ლეჩხ.) ფარცხი (მ. ჩიქ.).
- საფარცხველ-ი** (ხეცსურ.) თივის ასაღები, ასაკრფი იარაღი. „გაოტრდა ცელი, საფარცხველიო თორმეტის მთიბლის სამყოფინიო“ (ა. ჭინჭარ., 226).
- საფაფ-ი** (იმერ.). ნ. ლაფაფი.
- საფაფე** (ხეცსურ.). ნ. სარეფანი.
- საფაფურ-ი** (იმერ.) კედელსა და სახურავს შუა დარჩენილი ცარიელი ადგილი („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- საფაქიან-ი** (ლეჩხ.) სუსტი, ავადმყოფი, შეუძლო (მ. ალაფ., 1).
- საფეც-ი** (ფშ.) ჭურჭლის პირსაცობი, საცობი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.; ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).
- საფეთქ-ი** (ოკრიბ.). ნ. ფეთქი.
- საფენ-ი** (რაჭ.) გადასახურავი, წასაბურავი, მიცვალეზულის ჭირისუფალთათვის შემწეობის აღმოჩენა (ე. ბერ.).
- საფერავ-ი** (ვახ.) ჭიაფერა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- საფერტე** (მოხ., ფშ., თუშ., მთიულ., გულამაყრ.) საჭდომი ცხენი (ო. ქაჯ.; ლ. ლღონ.; ი. ქეშიკ.; თ. უთურგ.; ე. ვირსალ.).
- საფეტვიავ** (ლეჩხ.) თეთრი ქლიავის ჯიშია, ჭანჭურისებრ ნაყოფს ისხამს (მ. ალაფ., 2).
- საფეშველა** (ქსნის ხეობ.) ბალახია ერთგვარი (ე. სომხიშვ.).
- საფეხნო** (ხეცსურ.) ნაგებობაა, წინა კედელი არა აქვს. ვართობის მიზნით თავშესაყრელი ადგილი. აქ თავს იყრიან მხოლოდ მამაკაცები. დიაცებს სხვაგან აქვთ გასართობი ფეხონი. ნ. საფეხნო (ი. ჭყონ.; ა. ჭინჭარ., 273, 300); საფეხნო სასაუბრო (ს. მაკალ.).
- საფთურა** (რაჭ.) კეტი, წისქვილის ბორბლის ფთეში დებენ, როდესაც

ბორბლის გაჩერება უნდათ (ვ. ბერ.).
საფთრობი-ი (ქართლ.) უკუა-გონება, ან-
 გარიში, გაგება (პ. ვაჩეჩ.).

საფთური-ი (იმერ., გუდამაყრ., მთიულ.)
 უნაგირის სამკაულია: ოთხკუთხედი
 სქელი ტყავი აბჯანდს ქვეშ ამოფა-
 რებული (ვ. ბერ.; ლ. ლეონ.).

საფთხული-ი (ფშ.) საფრთხული, საფრთ-
 ხობელა. „ბინაში აღარ მივიშვა, სუ
 საფ(რ)თხულივით დაგყუდო“
 (ი. ქეციკ.).

საფიფხვნი (ფშ.) ერის შესაყრები ად-
 გილი, ყრილობის ადგილი. ნ. საფეხ-
 ვნი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138,
 1900; ი. ჭყონ.).

საფიცხი (ლენჩ.) ქვა ან ყელმოტეხი-
 ლი დოჭი, რომელზეც კეცს ააყუდე-
 ბენ და ცეცხლზე მიაფიცხებენ (მ.
 ალავე, 2).

საფიცხებელი-ი (რაჭ.) ხორბლის საშრო-
 ბი შენობა, მოდგმული ღუროიან (ნ.
 სახლზე (შ. ძიძ., 213).

საფიცხობელი-ი (რაჭ.) კალოზე გაკეთე-
 ბული აივანი პურის გასამზებლად
 (ვ. ბერ.).

საფოთარა/ე (ლენჩ.) ქათმის ფრთისაგან
 გაკეთებული პატარა კონა, ხმარობენ
 ხრილის სახვეტად წისქვილში (მ.
 ალავე, 1).

საფოთლე (ხევსურ.) საეჭიმო გადასახა-
 დი (ს. მაკალ.).

საფოქარი-ი (თუშ.) ჩვარი (თ. უთურგ.).
საფრიალა (ოკრიბ.). ნ. ფეთქი.

საფრიანი (მთიულ.) ხაშინი (ლ. კაიშ.).

საფრინდაო (თუშ.) საბჭეო, ადგილი,
 სადაც ბჭობა, თაბიირი იმართებო-
 და (ს. მაკალ.).

საფხე (ლენჩ., გურ.) საფხე (დიალექტ.,
 679).

საფუარი (ინგილ.) ხაში (მ. ჯან.).

საფუნებელი-ი (ზ. იმერ.) საფუარი (ბ.
 წერეთ.).

საფურცლობო წვიმა (გურ.) გაზაფხუ-
 ლის ჭუჭუნა წვიმა, რომელიც ფოთ-

ლების გაშლას ხელს უწყობს (გ.
 შარაშ.).

საფურცქვენლა (ქვ. რაჭ.). ნ. საფცქვენ-
 ლა.

საფუხარი-ი (ფშ., გურ.) ხელთათმანი (თ.
 რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900);
 ორთითი, საჩვენებელ თითზე გაკეთე-
 ბული მეშის საფარველი მიმინოს და-
 სასმელად (ა. რობაქ., 164).

საფუხრე (ფშ., მთიულ.). ნ. საფუხარი.
საფხნილე (გურ.) ძროხის თვალის ავად-
 მყოფობაა, ფრხნილის მსგავსად ამო-
 ნაზარდი გაუჩნდება თვალის კილოში
 (გ. შარაშ.).

საფცქვენლა (კახ., მთიულ.) მამულა,
 მცენარეა. ნ. წერეთ., სერნა (ა. მაყ.).

საფხი-ი (რაჭ.) ლესვაზე გადანაცალი
 რკინის პირველი პირი (ვ. ბერ.).

საფხაჭი-ი (იმერ.) ხუროთა იარაღია. ნ.
 სათქიჩი (ვ. ბერ.).

საფხინალი-ი (ფშ.) სახეხავი (ვაჟა-ფშ.
 მც. ლექსიკ.).

საქალებო (რაჭ.) კერის ის მხარე, სა-
 დაც მხოლოდ ქალები სხდებოდნენ
 (დიალექტ., 688).

საქაღეთი-ი (ქართლ., ქიზიყ., მოხ.) ქა-
 ლები, ქალთა საზოგადოება (შ. ძიძ.,
 ნ. კეცხ., პ. ხუბ.: ს. მენთეშ.; ა. ყაზბ.,
 II, III, შ. ძიძ.).

საქაღე-ა (თუშ.) ახლად დაბადებული
 ბავშვი მდებდრობითი სქესისა (თ.
 უთურგ.).

საქარი-ი (იმერ.) საქარული (ნ.), საფარი.
 სხლტე ქარისაგან დასაფარავი (ვ.
 ბერ.).

საქარე (ქიზიყ.) საკოჭედ მოწორებული
 სახლის გვერდის კედლებზე, კოჭების
 მალა, ერთიმეორის პირისპირ პირა-
 მიდულად აყვანილი ცალპირი კედე-
 ლი, რომელზედაც გადებულია სათავე-
 საქარეს უფარდებენ ქარის მიმართუ-
 ლებას (ს. მენთეშ.).

საქაჩი-ი (გურ.) მსხვილი ლურსმნის გაზი,
 მარწუხი (გ. შარაშ.).

- საქაჩველი-ი (ზ. იმერ.) კაპის საწური პრესი. ნ. საქაჩავი (ბ. წერეთ.).
- საქ.ჩავი-ი (ქართლ.) ყუოდნის საწნეხი ხელსაწყო. ნ. საქაჩველი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- საქაღავი-ი (გურ.) ფიცრები, რომლებიც ფარავენ სახლის სახურავსა და კედლებს შუა დარჩენილ ღია ადგილს (გ. შარაშ.).
- საქედურ-ი (კახ., ხევსურ.) ტაბიკებს შუა ამოწეული, ამოწნევილი ნაწილი უღლისა (ა. მარტ., გ. იმნ.); ნაწილი უღლისა, რომელიც ხარს ქედზე ადევს (ა. ჭინჭარ., 198).
- საქევი (ჯავახ., მესხ.) ნ. საქევი.
- საქევაბე (ლენხ.) ნაჷა, სხენიდან ჩამოშვებული ჯაჷვი, ქვაბის დასაკიდი (მ. ჩიჷ.; მ. ალავე, ზეპირსიტყვე.; დიალექტ., 679).
- საქევაბე-ა (თუშ.) ფარდული, სადაც სასოფლო ლუღის მოსახარში ქვაბი (ან ქვაბები) დგას (თ. უთურგ.).
- საქევე (მესხ.) საწოლი, ძველებური დიდი ტახტი (ი. მაისურ.).
- საქეო-ა (თუშ.) მეტიჩარა, პრანჷია (პ. ხუბ.).
- საქელეში-ი (ქართლ., კახ.) გუთნის ნაწილი: რკინის ფრთა, რომელიც სანახევროდ ფარავს საკვეთელს, იცავს ადვილად დაზიანებისაგან ხმალსა და ფრთებს (დიალექტ., 642; ნ. ზუკაჷ., ე. ხუციშვი.; ქეგლ).
- საქმრეულ-ი (მესხ.) ქმრის ნათესავნი, ქმრისეულნი (ი. მაისურ.).
- საქნარ-ი (ხევსურ.) რიგი, მიცვალებულის სულის მოსახსენებლად გაწეული ხარჯი (შ. ძიძ., ქრესტ.).
- საქო (ხევსურ.) ხის პატარა კასრი არდოტის ხეობაში. ნ. ჯიმური (ა. ჭინჭარ., 217).
- საქოკაღები-ი (თუშ.) ოჩოფეხები; წოვქოკ ფეხი (თ. უთურგ.).
- საქოლი-ი (რაჷ.) სახლის სახურავზე უღურსმნოდ დახურული ყავრის დასამაგრებელი ქვა ან სხვა რამ („ყო-
- მუნისტი“, № 294, 1967; № 187, 1968).
- საქოლე (რაჷ.) სახურავზე დაწყობილი ქევი ბასკების (ნ.) მავიერ. ნ. საქოლი (გ. ბერ.).
- საქონ-ი (ხევსურ., ფშ., თუშ., მთიულ., გუღამაყრ.) საქონელი, მსხვილფეხა პირტუყვი, ცხვარიც (ა. ჭინჭარ., 229; ი. ქეშვი.; ლ. ლენ.; დიალექტ., 556; 594; თ. უთურგ.; ე. ვირსალ.).
- საქონე (გურ.) ვერცხლის ან თითბრის კურტყელი, რომელშიც მეომარი ქონს ინახავდა (გ. შარაშ.; ქეგლ).
- საქონის მყურე (ხევსურ.) საქონლის მომვლელი (ა. ჭინჭარ., 229).
- საქრულ-ი (იმერ.) საფარი, სხლტე ქარისაგან დასაფარავი. ნ. საქარი (გ. ბერ.).
- საქსაქ-ი (იმერ., გურ.): ენის საქსაქ-ი ენის ტრიალი, ენის გამოყოფა; გადატ. გრძელი ენა (ა. ლლ.).
- საქსლე (ხევსურ.) ოცდაოთხი ტარი, ე. ი. სამი ჯარატარი ერთად (ა. ჭინჭარ., 257).
- საქსოვლი-ი (მოხ.) საქსოვი, ქსოვისათვის გამზადებული ქსელი (დიალექტ., 563).
- საქსოლი-ი (მოხ.) ნ. საქსოვლი.
- საქუდელი-ი (ქართლ.) წისქვილის კრიქიდან საფქავი ჩადის საქუდელში, რომელიც ზედაქვაზე, დოლაბზეა მოთავსებული (გ. შატბერ., 91).
- საქუხლე (რაჷ.) მარხილის ნაწილი (შ. ძიძ., 214; ქეგლ).
- საქუჩებელი-ი (თუშ.) სმის დროს ჯარიმის სახით ზედმეტი ღვინის დაღვევება (პ. ხუბ.).
- საქციელი-ი (რაჷ., ლენხ.) დუროიან (ნ.) სახლში გარკობილი დირე (შ. ძიძ., 214); სახლის თავზეზე დაყრდნობილი ლარტყა, იყენებენ ყავრით გადახურვის შემთხვევაში („კომუნისტი“, № 187, 1968); მსხვილი ღვლეკი (მ. ალავე. 1).
- საქცივლიან-ი (თუშ.) ზრდილობიანი (ი. ბუქურ., 136).

- სალა (გურ.) საღლა. „ს ა ლ ა ი შოვეთ“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვი).
- სალადარია/ე,-ი (გურ.) ნალვერდლის, ლადრის ასაღები ნიჩაბი. ნ. სალადრია (ს. ჟღ.).
- სალადრია (იმერ.) თიხეულის ნატეხი ღადრისა და ნაცრის ასაღებად (ე. ბერ.).
- სალავათ-ი (ლენხ.) შეღავათი (მ. ალავე, 3).
- სალამეთ-ი (აქარ.) ღამის გასათევი (პ. ჯაჯან.).
- სალამო (ხევსურ.) საგებ-სახურავი, აკეთებენ ცხვრის ტყავისაგან (ა. ჭინჭარ., 251).
- სალამოჯარი-ი (ზ. იმერ.) სალამო ხანი (ქ. ძოწ.).
- სალამურ-ი (თუშ.) ლოგინი. ნ. სალამო (თ. უთურგ.).
- სალან-ი (აქარ.) სპილენძის დიდი თევზი (ი. მეგრ.). არაბ.-თურქ. sahan.
- სალარი-ი (ფშ., მთიულ., გულდამყარ., თუშ.) ცხენი შუბლზე თეთრი ნიშნით (ი. ქეშიკ.; ე. ვირსალ.); თეთრშუბლიანი ცხენი (თ. უთურგ.); შუბლთეთრი ცხენი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ).
- სალარავ-ი (ზ. იმერ.) წისქვილის ყორე, რომელზედაც ღარები ჰყილია (ბ. წერეთ.).
- სალდიკარი-ი (აქარ.) საყდარი (პ. ჯაჯან.).
- სალღებელ-ი (გულდამყარ.) გასაღები, კლიტე (დიალექტ., 574).
- სალენჭელ-ი (მობ.) ტყავის მოსაქნელი, საზელი ხელსაწყო (ო. ქაჯ.).
- სალერღელ-ი (გურ.) ბევრი ლაპარაკის მოყვარულზე იტყვიან ხოლმე: სალერღელი აეშალო, ე. ი. ბევრს ლაპარაკობსო (ა. ღლ.).
- სალეჭელა/ე,-ა (იმერ.) საქონლის ავადმყოფობა, ენაზე ჰყრის და ჰმამს ძლიერ უშლის (ე. ბერ.).
- სალვანავ-ი (გურ.) ბადის ქვედა კიდე, რომელშიც თევზი მოყვება ხოლმე (გ. შარაშ.).
- სალვარე (ფშ., კახ.) წისქვილის ქვეშ ადგილი, სადაც ბორბლებიდან გადის (ი. ჰყონ.).
- სალვარია/ე,-ი (გურ.) ნაწვიმარი წყლის გასასვლელი თხრილი, საღვარე (ს. ჟღ.).
- სალვერავ-ი (ხევსურ.) ირმის მსხალა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სალვიძლა (თუშ.) ბურბუშელა, ბალახია. ნ. ღვიძლა (ა. მაყ.).
- სალვრიალა (გურ.) ბზრიალა. ნ. ღვრიალა (გ. შარაშ.).
- სალინ-ი (ინგილ.) მეწველი საქონელი (შ. ძიძ., ქრესტ.). აზერბ. сағын.
- სალინჭილა-ი (გურ.) პატარა მდინარეზე მოწყობილი წისქვილი, რომელიც ძლივს-ძლივობით, ღინჭილით (ნ.) ფქვავს (ა. ღლ.).
- სალორე (ხევსურ., ქართლ., თიან., მთიულ.) საღვარე, ქვედა სართული წისქვილისა. ნ. საღვარე (ა. ჭინჭარ., 208; დიალექტ., 642; 600; 569; ლ. კაიშ.).
- სალრეჭელ-ი (ლენხ.) ავადმყოფობაა ერთგვარი (მ. ჩიქ.).
- სალხალაჯ-ი (ქიზიყ.) მაგარი ხეა, წვრილი ფოთლები აქვს (ს. მენთეშ.; დ. ჩუბ.).
- სალუნწე (იმერ.) კეფის ძვლის ბოლოს, თავის ქალისა და კისრის ძვლების შესაყარზე ჩალრმავებული ადგილი (ი. ქავთ.).
- საყადელ-ი (გურ.) ზომა შეშისა, უდრის 1,5 საუნეს (ი. ჰყონ.); ერთი საენი შეშა (ს. ჟღ.).
- საყანვარი-ი (ლენხ.) საყანური, საყანე მიწა. „ს ა ყ ა ნ ვ ა რ ე ბ ი ჯ რ ბ ა რ შ ი დ ი ხ ე ნ ე ბ ა და მ ე რ ე თ ა შ ი“ (მ. ალავე, 2).
- საყანულ-ი (გურ.) ყანის, მიწის ღალა (ი. ჰყონ.); მიწის გადასახადი, მოსავლის გარკვეული ნაწილი. „ბატონს თავისი საყანული ეძლეოდა“ (პ. ჯაჯან.).
- საყარი-ი¹ (ქართლ.) ადგილი, სადაც ზაფხულში ნახირს დაყრიან დაასვე-

- ნებლად (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.).
- საყარ-ი² (ქსნის ხეობ.) საქონლის მიერ რომელიმე ადგილის ამოჩემება საწოლად (ვ. სომხიშვი.).
- საყარ-ი³ (იმერ.) სენია, წითლად ყრის ტანზე, ძნელი მოსარჩენია (ვ. ბერ.).
- საყაბურ-ი (ზ. აქარ.) საყბურთა, გამომარყუებელი ბაწარი პირუტყვის დასაბმელად (შ. ნიქარ.).
- საყბო (გურ.) სალაყბო, დასაცინავი, გასაკილავე. „ქვეყნის საყბოთ გულებთია თავი“ (ა. ლ.).
- საყე (გურ.) — საყენი, ნაკრძალ მიწაში ჩარჭობილი სარი იმ ადგილის შეუვალობის აღსანიშნავად. „რავა გაჩერებულხარ საყესა ვით“ (გ. შარაშ.; ქეგლ); იგივე ხალა (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- საყელაყ-ა (ჩ. თუშ.) წვრილი ჯოხი, რომელსაც ნაღების საწურავად ხმარობენ (კ. ჭრელი., 260).
- საყენი (ქიზიყ.). 1. კონკილა, ურმის შესადგამი; 2. ნალბანდის ხელსაწყო (ს. მენთეშ.).
- საყენებლ-ი (კახ.) ღერძის საბრუნავ ადგილას ურმის ხელნაში ჩაყრილი ჭინჭილაჭი, რომ ღერძი წინ ან უკან არ წავივრდეს (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- საყენელა (ფშ.) საქსოვი დაზგის ნაწილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- საყვერბია/ე (ლენხ.) ადგილი, სადაც ყვერბის (ნ.) ქვა მოიბოვება (მ. ალაფ., 2).
- საყვებურ-ი (გურ.) შუაეცხლის დასანთები ადგილი სამზად სახლში (ა. ლ.).
- საყვითლო¹ (მესხ.) ღვიძლის ავადმყოფობა, სიყვითლეს იწვევს (ი. მაისურ.).
- საყვითლო² (აქარ.) ქრისტესისხლა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- საყვიარ-ი (ფშ.) მამლის ბოლოს გრძელი ბუმბული. „საყვიარები სულ დაგლიჯა“ (ი. ქეშიკ.).
- საყვიარ-ი (ქსნის ხეობ.) საწყენი, დამაციკრებელი სიტყვაა. „ისეთი საყვიარო უთხრა, რომა...“ (ვ. სომხიშვი.).
- საყლ-ი (მთიულ.) ტყავის საწმენდი იარაღი (ლ. კაიშ.).
- საყმაწვილო¹ (გურ., ქვ. რაჭ.) ძირმწარა, ყანისია, მცენარეა (ა. მაყ.).
- საყმაწვილო² (გურ., იმერ.) ბავშვის ინფექციური ავადმყოფობა ერთგვარი (ა. ლ.); ავადმყოფობა ერთგვარი (ვ. ბერ.).
- საყმე-ა (თუშ.) ახალდაბადებული ბავშვი მამრობითი სქესისა (თ. უთურგ.).
- საყმო (ფშ.) ფშაველების რწმენით, ლაშარის ჯგარი მათი ბატონია, ისინი ყმები ია, ფშავი კი საყმოა ლაშარისა (ვაჟა, I, ა. შან.).
- საყოლ-ი¹ (გურ., მთიულ., აქარ.) სანაშენე საქონელი, შინაური პირუტყვი საერთოდ (ა. ლ.; ლ. კაიშ.); შინაური ცხოველი, ფრინველი (შ. ნიქარ.).
- საყოლ-ი² (ზ. იმერ.) ცხოლოური, ცოლის სახლი (ვ. ბერ.); ქალის ოჯახი, საიდანაცაა გამოთხოვილი (ქ. ძოწ.).
- საყსალაჯ-ი (ქიზიყ.). ნ. სალსალაჯი.
- საყუათო (იმერ.) საკმელზე იტყვიან, როცა ის შესარგოა ადამიანისათვის, ყუათიანიო (ი. ჭყონ.; ქეგლ). არაბ. kuvvat 'ძალა', 'ღონე'.
- საყუდ-ი (იმერ.). ქვა ან ხე, რომელსაც ძირს უდებენ ირწევანს (ი. ჭყონ.).
- საყუდ-ი კეცისა (ქართლ.) ცეცხლზე მიფიცხებული კეცის საყრდენი ხის ან ქვისა (ბორჯომი, თ. რევაზიშვილი).
- საყუდარ-ი (ქვ. იმერ.) კეცის საყენებელი, რომ აყუდებისას არ წაიქცეს (ზ. ჭუმბურ., 282).
- საყუე (ფშ.) თავზე (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- საყუფ-ი (ხევსურ.) გზის მისახვევ-მოსახვევი. „თქვენ უფრო გამაარჩევდით, საყუფ თქვენ იცით გზისაო“ (ა. შან., 212).
- საყულა (ოკრიბ.) კარის შიგნიდან ჩასაკეტი ძელი, მოკლე ურ-

დული. „ქიშკარი საყუნტალო დაკეტა“ (მ. ალავე).

საყუნტალო (ზ. იმერ.) საქანელა, ქვაზე გადებული ფიცარი ბავშვთა საქანელად. ნ. ყუნტალი (ბ. წერეთ.).

საყუნწურე (მთიულ.) მდინარის ნაპირზე აშენებული ქვეთვირის კედელი (ლ. კაიშ.).

საყუნწურები-ი (თუშ.) კარის თავები, რომლებითაც კარი ჩამჯდარი ზღურბლსა და თაღში. საყუნწური ეწევა ანჯამის მავივრობას. კარს ორი საყუნწური აქვს (თ. უთურგ.).

საყურა (ქართლ.) პატარძლის ყვავილი, მცენარეა (ა. მაყ.).

საყურები-ი (ქსნის ხეობ.) სამწყესურში აღებული გასამრჯელო (გ. სომხიშვი.).

საყუყუნაღი-ი (თუშ.) უგულო ღეროსგან ბავშვების მიერ გაკეთებული საყვირი (პ. ხუბ.).

საყურჩი-ი (ფშ., ხევსურ., მთიულ., გუდამაყრ.) საფარი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.); სამალავი, საფარი, ჩასასაფრებელი ადგილი. „ალარცად საყურჩი მავქლეთ“ (ა. შან., 196); თავშესაფარი, ხელოვნური ნაგებობაცაა და ბუნებრივიც. „უხენ-ზეით ვადმაიარა, დახედეს საყურჩად ქვანია“ (ა. ჭინჭარ., 299); საფარი ადგილი (ე. ვირსალ.; დიალექტ., 556).

საშალი-ი (ფშ.) ჭახრაკების მოსატრიალებელი იარაღი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.).

საშევარი-ი (ჩ. თუშ., მთიულ., გუდამაყრ.) ჯოხი, რომელიც შეშშია გაყრილი (ე. ჭრელ., 268; ს. მაკალ.; ა. ბექ., 225).

საშვეტელი-ი (ზ. იმერ.) მახეა ერთგვარი (ბ. წერეთ.).

საშვრიე (ხევსურ.) ქურსლის (ნ.) წინა ნაწილია (ა. ჭინჭარ., 198).

საშრობი (ზ. აჭარ.) თამბაქოს ფოთლის გასაშრობი ფარდული (შ. ნივარ.).

საშუალო (მთიულ.) ძროხა, რომელიც წელგამოშვებით იგებს (ლ. კაიშ.).

საშუბლე¹ (მთიულ.). 1. აიგნის სივრცის ფიცარი, რომელზედაც აიგნის კოჭები აწყვია, თავზე; 2. ჩიხტი (ლ. კაიშ.).

საშუბლე² (კახ.) საოფლე, რომელიც ოფლისაგან იცავს თვალებს (ნ. ზუკაკ., ე. ხუციშვი.).

საშუე (რაჭ.) კავის ნაწილია (შ. ძიძ., 214).

საშუშ-ი (ლეჩხ.) ქვევრის თავზე დასაყრელი ფხვიერი მიწა, თირი. იგი სარქველზე დატკეპნილ აყალო მიწას იცავს; თიხა აღარ დასქდება გვალვაში (მ. ალავე, 2).

საშხაფუნა (აჭარ.) ფუტკარა, მცენარეა. ნ. მაწვიმარა (ა. მაყ.).

საჩადლ-ი (ხევსურ.). ნ. საგულები.

საჩალე¹ (კახ.) ჩალის საზიდი ურემი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

საჩალე² (იმერ.) გრძელი ორკაბა ჯოხი ხეზე ან მაღალ ზეინზე დასაკიდებელი ჩალის კონის მისაწოდებლად (ი. ქავთ.).

საჩეკი¹ (ფშ.) საჩხრეკი, ნაღვერდლები-სა და მუგუზულების მისაწევი-მოსაწევი მოკაქული ჯოხი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

საჩეკი² (ლეჩხ.) ჯირკი ან დაბალი სამტოტა ძელი, რომელზედაც სარს, კიგოსა და მისთ. დაჩეკენ, წვერს წაუთლიან, წაუმახვავენ (მ. ალავე, 2).

საჩენჩელა/ე-ა (იმერ.) სიმინდის საფშენელი, ჩერხულა (ე. ბერ.).

საჩერნე (ფშ., ხევსურ.) მუხლებს ქვემოთ ასაფარებელი ჯაჭვი (ი. ჭყონ.); საწვივე ჯაჭვი (ვაჟა, 1, 1946, ა. შან.); ჩერნის ანუ წვივის დასაცავი (ა. ჭინჭარ. 308).

საჩეროებელი-ი (ზ. იმერ.) საჩრდილობელი (ქ. ძოწ.).

საჩეხ-ი (ხევსურ.) სამშობიარო ქოხი არბოტულად (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 301).

საჩეხე (ზ. იმერ.) საქონლის საზაფხულო სადგომი, სამწყვრევი (ქ. ძოწ.).

- საჩვილე (მთიულ.) განყოფილება ცხერის ბინაში (ლ. კაიშ.).
- საჩიბე (რაჭ.) საჭმლის შესანახი (შ. ძიძ., 214).
- საჩივარი (გურ.) ლექსები, ყანურის (ნ.) ტექსტი (ა. წულ., ეთნოგრ. გურია, 1971, 17).
- საჩიქილე (ფშ.) საღეჩაქე, სათავშლე (ვაეა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- საჩივანა (ქსნის ხეობ.) მოფერებ. პატარა, მცირე (ვ. სომხიშვი.).
- საჩქევა (მთიულ.) ჩანჩქერი (ლ. კაიშ.).
- საჩხატაღ-ი (თუშ.). 1. წყაროზე გაკეთებული პატარა ღარი; 2. წყალვარდნილი (პ. ხუბ.).
- საჩხატე (მთიულ.) საწვიმარი ღარი (ლ. კაიშ.).
- საჩხინავი (გურ.) სამზარეულო სახლის სახურავის შუა ადგილი, სადაც საკვამლეა გაკეთებული. ნ. სარჩხინავი (ს. ელ.).
- საჩხრეკაღ-ი (თუშ.) დოში არეული ქუმელი, თხელია, დაილევა (თ. უთურგ.); ცოტათი ქუმელმოკიდებული დო (შრათი ან წყალი), სვამენ სიცხეში ან ძალიან დაღლილზე (დიალექტ., 584); მეფე დოს საქმელია (ს. მაკალ.).
- საჩხრეკელა (ქსნის ხეობ.) ჯოხი, რითაც ფურნეში ნაკვერცხალს ჩხრეკენ (ვ. სომხიშვი.).
- საჩხუნავი (ხევსურ.). ნ. ცურთიკრუნა, ჩხუნია (ა. ჭინჭარ., 234).
- საჩხუტი (ქართლ.) უვარგისი სარი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900).
- საცალო (ქიზიყ.) ბაწრის ტომარა (ს. მენთეშ.).
- საცდურ-ი (მესხ.) საფრთხე, საშიშროება. „ვართ ერთ საცდურში“ (ი. მაისურ.).
- საცერა (ქიზიყ.). 1. საქმეზე გულდაუდობელი და თანაც მკვებარა ადამიანი; 2. მეტსახელია კაცისა (ს. მენთეშ.).
- საცერელ-ი (ფშ.) ცერზე გასაკეთებელი ლითონის რკალი, ჩხუბში სახმარი (ი. ჭყონ.).
- საცერულ-ი (ქართლ., ხევსურ., კახ., ფშ.) სათითური (ნ.), ცერზე წამოსამელი (დიალექტ., 642); პატარა ცივი იარაღია ერთგვარი. ნ. საცერელი (ა. ჭინჭარ., 305); მკის დროს ცერზე წამოსმული სათითური (გ. მაჭავარ., 288); ცერზე გასაკეთებელი ლითონის რგოლი ჩხუბში სახმარად (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900).
- საცეხვარი (ზ. იმერ.) საცეხვი ჯოხი (პ. წერეთ.).
- საცეხველა (ქართლ.) თოხმახი. ნ. საცეხვარი (ი. ჭყონ.).
- საცვეთ-ი (გურ., ქიზიყ.) საძუგვის მალალი საწვივე, რომელსაც ჩაქურა შარვლის ტოტის ზემოდან იცვამენ (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.); შალის პაიჭი, შარვლის ტოტებს ინახავს, მწყემსებს აცვიათ მინდვრად (ს. მენთეშ.: დიალექტ., 609); ნატის პაიჭი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- საცვეთებ-ი (ქვ. იმერ.) ურმის ზესადგრის (ნ.) მსხვილი ნაწილი, ღერძთან შეხების ადგილი (ზ. ჭუმბურ., 285).
- საცივი (გურ.) წყარო (ვ. ბერ.; ს. ელ.; ა. ლ., გურ.).
- საცივო (ჩავახ.) საცხოვრებელ სახლზე ჩრდილო მხრიდან მიდგმული ოთახი (დიალექტ., 649).
- საციჟველ-ი¹ (რაჭ., ზ. იმერ., გურ.) მათხოგრის მისაცემი შემწეობა (ვ. ბერ.); მეალილოების ან მეჭონეების საჩუქარი (ბ. წერეთ.).
- საციჟველ-ი² (თუშ., ფშ., მესხ.) საოჯახო ინვენტარი: ტომარა, ჯამი, ხურჯინი და სხვ. (თ. უთურგ.); მეზობლისაგან ნათხოვარი საოჯახო ნივთი (ი. ქეშიკ.); ყოველდღიურად სახმარი საოჯახო მოწყობილობა (ი. მაისურ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.
- საციჟველ-ი (მობ.) საოჯახო იარაღი და ჭურჭლეულობა ერთად. ნ. საციჟველი² (ო. ქაჯ.).
- საციცქარი (ლენხ.) მცირე მშრალი საჭმელი თავის შესაქცევად. „ბოშს ხელ-

ში უჭირავს საციცკპარი — ყველი და ჰადის ნატეხი“ (მ. აღავ., 2).

საცნაური¹ (გურ.) ხელსაწყო, რომლითაც წისქვილს ააწყობენ ხორბლის წვრილად ან მსხვილად დასაფქვავად (გ. შარაშ.).

საცნაური² (გურ.) გონება, შეგნება, აზრი; საცნაურის შეშლა გონების დაკარგვა, უაზროდ ქცევა (ა. ლ.).

საცნაურა (ხევსურ.) გამოცანა (ა. ჭინჭარ., 253).

საცორველა (რაჭ.) რკინა, რომელზედაც წისქვილის ბორბლის ფეხი ბრუნავს (გ. ბერ.).

საცოცხა-ი (მოხ.) ნ. სამახაი.

საცრე (ფშ.) ბაჟი, საწველი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 168, 1900):

საცურაჟ-ი (თუშ.) გულდაფშუტა (პ. ხუბ.).

საცუხაჟ-ი (თუშ.) საციგაო ადგილი (პ. ხუბ.).

საცხა (გურ., იმერ., აჭარ., ლეჩხ.) სადაცა-ლა, სადაც, სადღაც (ს. ელ.; დიალექტ., 666; ენინ., I, თ. კიკვ.; დიალექტ., 660; 672; 679).

საცხებ-ი (ქართლ.) ერბო ან ქონი, საპოხი (თ. სალარ.).

საცხვრე (ხევსურ.) მეორე სართული ქვიტკირის შენობისა, სადაც ცხვარია მოთავსებული (ა. ჭინჭარ., 279).

საცხოვრის-ი (ყაბ., ფშ., ქსნის ხეობ.) სარჩო-საბადებელი, ქონება-დოვლათი, საცხოვრებელი (ა. მარტ., გ. იმნ.); ქონება, საცხოვრებელი (დიალექტ., 594); საცხოვრებელი ბინა (გ. სომხიშე.).

საძახა (რაჭ.) — სადაცა-ლა, სადღაც. ნ. საცხა (დიალექტ., 688).

საძევი (ხევსურ.) საძებნი (დიალექტ., 556).

საძეღო (ზ. აჭარ., იმერ.) შესანახი სათესლე სიმინდი (შ. ნივარ.); კაი ღვინო, მეორე წლისათვის შესანახავი ღვინო (გ. ბერ.).

საძვიარ-ი (მთიულ.) საძეუ, ცხენის ძუაზე ამოდებული თასმა, რომ უნაგირი წინ არ გადაეარდეს (ლ. კაიშ.).

საძიგველი-ი (აჭარ.) საცხველი. ნ. ჩამური (პ. ჯაჭან.).

საძილისკულო (ფშ.) ვახშმის შემდეგი ჯერი (დიალექტ., 594).

საძირე¹ (მოხ.) საძირკველი (ო. ქაჯ.).

საძირე² (გურ.) გოდრის დასაღობი ბრტყელი ტყეჩი, რომელზედაც წვრილ ტყეჩს აღობავენ (გ. შარაშ.).

საძირო¹ (ქართლ.) ბაგაზე საქონლის მისაბმელი წნელი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

საძირო² (ქსნის ხეობ.) პალო, რომელზეც საქონელს აბამენ (გ. სომხიშე.).

საძმო (ხევსურ.) სასისხლო გადასახადი, რომელიც უნდა გადაეხადა მეხელის (ნ.) ბიძაშვილებს მიკლულის გვარი-სათვის (ს. მაკალ.).

საძნაურ-ი (მთიულ.) საძნე, ძნის შესანახი ადგილი (ლ. კაიშ.).

საძნოვარი (ფშ.) კალო და მის გარშემო შემოღობილი ადგილი მთლიანად (დიალექტ., 594); ძნის დასადგმელი ადგილი. ნ. საძნაური (ი. ქეშვიკ.).

საძნური (ყაბ.) საძნური, ძნისა და თივის საზიდი მალაღჭალებიანი დიდი ურემი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

საწანკლავ-ი ენა (იმერ.) ავი ენა; საწანკლავი ენა აქ ავი, მწარე ენა აქვს, წანკლიანია (ი. ქავთ.).

საწარბავ-ი (ფშ., ქიზიყ.) ღურგლები იარაღია (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 168, 1900; ი. ჭყონ.); ხუროს იარაღი: თხელი სატხივითაა, ხისტარიანი, ხმარობენ ფერსო-სოლის ნაპირების სასწორებლად. ნ. წარბვა (ს. მენთეშ.).

საწარბე (მესხ.) ძველებური მიწური სახლის კედლის თავზე „კომუნისტი“, № 295, 1967).

საწაღმართო (ფშ.) ხატის ძღვენი (ს. მაკალ.).

საწბელე (იმერ.) ჭკპის გამოსაწურავი ხელსაწყო (ლ. ლეი., 72).

- საწებრავი (ლენხ.) ჭაჭის საპრესი (მ. ჩიქ.); საქაჯავი, ჭაჭის საწურავი, ჭახრაკივითაა, ღარი აქვს, ჭაჭას ჩაყრიან და წურავენ (დიალექტ., 679).
- საწდე-ა (თუშ.), ხევისურ.) ღიდი ჭურქელი, რომლითაც ლუდი გამოაქვთ ხალხში და იქიდან თასებით არიგებენ (თ. უთურგ.; დიალექტ., 584; კ. ჭრელ., 260); ჭურქელი, რომელშიაც ლუდი ასხია (ა. ჭინჭარ., 217; დიალექტ., 556); საღვინე (საბა; დ. ჩუბ.).
- საწეზ-ი (რაქ.) შეჭამადი, ყოველგვარი კერძი, რის შეტანებაც პურთან შეძლება (დიალექტ., 688).
- საწევრობა (ფერეიდნ.) შემწეობა (დიალექტ., 631).
- საწელ (ინგლ.) საწველი ძროხა და სხვ. (მ. ჯან.).
- საწელე (მთიულ.) შარვლის ნაწილი, რომელშიც ქამარს უყრიან (ლ. კაიშ.).
- საწელურ-ი (ქართლ.). 1. უნაგირის შუა მოსართავი, ცხენის წელზე შემოსაჭერი; 2. ყოველნაირი ქამარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- საწენგული (ლენხ.) წელისა და გულის ტერითი. შრომაგასაწვევი, საჯაფო. „დამხმარე არევიან ხავს, თელ ქონებას მარტევი ის უვლის და პატრონობს, ყველაფერი მისი საწენგული არი“ (მ. ალავ., 2).
- საწესო-ა (თუშ.) ძღვენი (თ. უთურგ.).
- საწენურ-ი (იმერ.). ნ. საყუდი.
- საწვეთელა (იმერ.). ნ. ოჭვათო.
- საწვიე, საწვიენ-ი (ხევსურ.) კაცის ტალავარია (ა. ჭინჭარ., 264); საწვიევე პაჭიჭი (ს. მაკალ.).
- საწვიევე (რაქ.) საღიაცო პაჭი (დიალექტ., 688).
- საწვიროთო (ხევსურ.) ბულული (ნ.) თივისა, ერთად თავმოყრილი თივა (ა. ჭინჭარ., 226).
- საწვიურ-ი (მთიულ.) უთათო წინდა, პაჭიჭი (ლ. კაიშ.).
- საწვიკ-ი (მთიულ.) თივაზე გამობმული გრძელი საბელი სათრევეად (ლ. კაიშ.).
- საწირ-ი (მთიულ.) ხატის შესაწირავი (ს. მაკალ.).
- საწიფლო (ქართლ.) ცოტ-ცოტა-საფქვაკის დაფქვა (კირიონი).
- საწიწკარა (გ. კახ.) ფრინველის ზურგი ნეკნებით (ლ. ლეონ.).
- საწვერტ-ი (იმერ.) უნაგირის წინა ან უკანა ტახტზე თავისუფალი თასები, ნაბდის ან სხვ. მისაკრავად (ი. ჭყონ.).
- საწვეტელა (რაქ.) დამდგარი წყლის ბალახია, მავთულივით გრძელი იზრდება, ბუსუსებთან ყვავილი აქვს („კომუნისტი“, № 187, 1968).
- საწვეტელა/ე, საწვეტელა/ე (ლენხ.) კილი (მ. ალავ., 2).
- საწინდარ-ი (იმერ.) ვაზის ლერწი (ლ. ლეყ., 66).
- საწინდია-ი (ფშ.) დართული ძაფი მატყლისა. წინდის მოსაქსოვად დამახული (დიალექტ., 594).
- საწიწკარ-ი (ფშ.) ცოტა რამ კბილის გასაკრავი, საწიწკნი (ვაეა, I, ა. შან.).
- საწიწკნარა (ქართლ.) ფრინველის მკერდის ორკაბა ძვალი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- საწმინდარ-ი¹ (ფშ.) სატანსაცმლე ქსოვილის მოსაქსოვად დართული ძაფი მატყლისა, სატოლე ნართი (დიალექტ., 594).
- საწმინდარ-ი² (ფშ.) წმინდად დაფქული ფქვილი (ქეგლ).
- საწმინდარ-ი³ (მთიულ.) ხატობა-დღეობისა და ქორწილისათვის შემონახული ხორბალი (ლ. კაიშ.).
- საწოვა (მოხ., თიან., იმერ., რაქ., ლენხ.) ჭინჭრის-დედა, ჭინჭრის-დედა, ყანის სანთელა, ჭიქა. ნ. ჭიბაურა, ჭაჭვეკალა (ა. მაყ.).
- საწოლა (მოხ.) ცოლ-ქმრის დასაძინებელი ოთახი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- საწოლავიანი-ი (მთიულ.) ფარდავისა და ხალიჩის ერთგვარი სახე (ლ. კაიშ.).
- საწორავ-ი (ქართლ.) საწურავი, ვადსაგდები, ღარის ან რუს ჩასაკეტი

- წყლის გადასადგებად (დიალექტ., 642).
- საწოწნელა** (მთიულ.) წითელი სამყურა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- საწრობინა** (ზ. აჰარ.) ტყის ფურისულა, იზრდება ხეებში, ხმარობენ სამყურნალოდ ძეღვების მშრალი ტყვილებს დროს (შ. ნიქარ.).
- საწუალო** (რაქ.) საქანელა (დიალექტ., 688).
- საწუთრო** (მესხ.) ყოველდღიურად აუცილებელი საკვები პროდუქტები, საზრდელი; ხორავი, ჭირნახული და ყოველნაირი სასმელ-საჭმელი (ი. მაისურ.).
- საწურავი** (ლენჩ.). ნ. საწებრავი.
- საწურავაი** (მოხ.) კეწერა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- საწუწკნელა, წუწკნელა** (მესხ., ჯავახ.) ჭინჭრის-ღედა, ჭინჭრის-ღედა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- საწუხისი** (კახ.) სადარდებელი, შესაწუხებელი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- საწყავი** (აჰარ., გურ.) საწყაო, ჭურჭელია, ჩაფი, რომელშიაც ორი ფუთი ღვინო ჩადის (დიალექტ., 660; ე. ნინ., 11, თ. კიკვი.).
- საწყაო** (ჭიზიყ.) მოსარგები, სარგო. „ჩემი საწყაო ტანისამოსი“ (ს. მენთეშ.).
- საწყვეტი¹** (ჭიზიყ.) უნაგირის ტახტაზე (წინ და უკან) ჩაბმული წყვილი თასმა ხურჯინის ჩასაკრავად. ნ. საწყვეტი (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- საწყვეტი²** (ჭიზიყ.) შოლტის ბოლოს მობმული სატყლაშუნებელი თასმა (ს. მენთეშ.).
- საწყლე** (იმერ.) ხელსახოცი, პირსახოცი (ვ. ბერ.).
- საწყლია** (მთიულ.) საქონლის წყლის ბუშტი (ლ. კაიშ.).
- საწყობი** (აჰარ.) ჩიტის მახეა ერთგვარი (პ. ჯაჯან.).
- საწყური** (გურ.) მდინარის ტოტი, რომ-
 7. აღ. ლლონტი, სიტყვის კონა.
- ლითაც წყლის გადადგება შეიძლება თევზის დასაქერად (გ. შარაშ.).
- საქე** (ჭიზიყ.) ორკაბა პალო, სიგრძით ერთი მეტრი. კაპების მხრიდან ასობენ მდინარის პირას, წვეგრზე აქვს თოკით მობმული ჩანგალი, რომელიც წყალშია ჩაშვებული თევზის დასაქერად (ს. მენთეშ.).
- საქვართი** (აჰარ.) მაგარი ხის მორი, ჭირკი, რომელზედაც წვეგრს წაუთლიან სარს, ჭიგოს (შ. ნიქარ.).
- საქვრეთა** (ხევსურ.) პურის საქვრღებელი იარაღია (ს. მაკალ.).
- საქვრეთელი** (თუშ., მთიულ.) ტყავის სახერეტი იარაღი, ერთგვარი სადგისი, ბრტყელპირა. ნ. ჭვრეთა (თ. უთურგ.; ლ. კაიშ.).
- საქიალი** (აჰარ.). ნ. საჯიალი.
- საქიყი** (ხევსურ.) მოსართავი ცხენისა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.).
- საქიკა** (თუშ.) სარტყელია, შდრ.: საქიკი (ს. მაკალ.).
- საქილოვა** (რაქ., ლენჩ.) ჭილი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- საქინჭილავე** (მოხ.) ურმის ღერძის ბოლოებში გაყრილი ჯოხი, თვალი რომ არ წასძერეს (თ. ქაჯ.).
- საქიპური** (ქართლ.) ტყის ჭიპის ადგილი (გ. შატბერ., 91).
- საქირნივე** (ფშ.) სანაგვე (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.).
- საქირობელი** (ლენჩ.) ძნის შესაკრავი გრძელი თოკი (მ. ალავე., 1).
- საქშო** (ფშ., ჭიზიყ.) რკო და წიწიბო ღორის საქმელი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.); საქმელი (ს. მენთეშ.).
- საქორტიყო** (ფშ.) საქორაო (ი. ქეშიკ.).
- საქრელა** (მოხ.) ფარსმანდუცი, მცენარეა. ნ. მკერვალა (ა. მაყ.).
- საქურია-ა** (აჰარ.) მსხლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიქარ.).
- საყეები** (ლენჩ.) სათამაშო დღეში ხედრუისაგან გაკეთებული (მ. ჩიქ.).

- სახადილო** (მესხ.) გასართობი, დროს გასატარებელი, სახუმრო (ი. მაისურ.).
- სახაო** (ზ. აჟარ.) ავადმყოფობაა ერთგვარი (შ. ნიჟარ.).
- სახარბაქე** (ფშ.) ბოსლისმაგვარი შენობა ქვიტიკირისა, რომელშიაც ხატი-სადმი შეწირულ ხარ-კურატებს ათავსებენ (ს. მაკალ.).
- სახარდენ** (ზ. იმერ.) სავენახე ადგილი (ბ. წერეთ.).
- სახარო** (ფშ.) სასიხარულო, გასახარებელი (ი. ქეშიკ.).
- სახაფიფო** (რაჭ.) მეტად საყვარელი რამ (ვ. ბერ.).
- სახაქუნაი** (გურ.) ბავშვის გასართობი, ჩხრიალა სათამაშო ან სხვა რამ ნივთი (გ. შარაშ.).
- სახახანაი** (იმერ.) მთის კალთაზე დაყოლებული ღარი ხე-ტყის ჩამოსაგორებლად. ნ. შურო, ნაშვავო, სათრი, სათრიელი (ვ. ბერ.).
- სახდურაი** (ფშ.) ჭამისას შესაყოლებელი, შესატანებელი (ი. ქეშიკ.).
- სახედ-ი** (მოხ.) ხეზე ან კედელზე მისადგმელი კიბე („კომუნისტი“, № 187, 1968).
- სახევებელა** (ფშ.) არხის, რუს სათავე (ი. ქეშიკ.).
- სახევიანი** (თუშ.) მიხვეულ-მოხვეული (ი. ბუჭურ., 136).
- სახელავ-ი** (ქსნის ხეობ.) ადგილი, სადაც თიხას ზელენ ჭურჭლის გასაყეთებლად (ვ. სომხიშვი.).
- სახელვანო** (გურ.) ხელსაწყო, ხელოსნის იარაღები საერთოდ (გ. შარაშ.).
- სახემშვენიერა** (გურ., ქვ. იმერ., ქვ. აჟარ.) ტყის ფურისულა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სახემში** (ქიზიყ.) წვრილი სოლები, რომლებითაც ურმის თვალში (მორგვაში) ღერძს გასჭედავენ, მოხეშავენ. ნ. ხეში (ს. მენთეშ.).
- სახეშითაო** (ლენჩხ.). 1. ადგილი, სადაც ხეშისთავი (ნ.). ანუ მვევლედ ღვას და ნათესებში დაჭერილ საქონელს ამწყვდევენ; 2. ნატურალური ვადასახადი (პური, სიმინდი), რომელიც მეველეს გასამრჯელოდ ეძლევა წლიურად კომლიდან (მ. ჩიქ.).
- სახეჩლე** (აჟარ.) ბოძი, გრძელი ხე, რომლის გარშემო გარკვეული წესით დააზვინავენ ჩალას (შ. ნიჟარ.).
- სახეხავი** (ფშ.) ქსლის საქსოვი იარაღია (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.).
- სახვარბლე** (ქიზიყ.) წისქვილის ნაწილია: ხეშირი, პირამიდისებურად შეკრული ყუთი, რომელშიაც დასაფქვავ ხორბალს ყრიან (დიალექტ., 609).
- სახვეტელ-ი** (ზ. იმერ.) ჩიტის მახეა. ნ. საშვეტელი (ბ. წერეთ.).
- სახვეწაღ-ი** (თუშ.) კურდღლის მახე (ბ. ხუბ.).
- სახვიელ-ი** (ფშ., ხევსურ.) წინდის სახვევი (ი. ჭყონ.); ასახვევი თვალებისა (დიალექტ., 556).
- სახვრეტაღ-ი** (თუშ.) დამყავებელი რძე ხაჭოთი (თ. უთურგ.).
- სახვრეტ-ი** (მთიულ.) სასმელი, თხელი კერძი, წენიანი (ლ. კაიშ.). შდრ.: დ. ჩუბ.
- სახიშ-ი** (ლენჩხ.) სწორი ჯოხი, რითაც ძალლი არის დაბმული (მ. ალავე., 2).
- სახიჩრიანი** (მთიულ.) მახინჯი, სახიჩარი (ლ. კაიშ.).
- სახლი** (ყიზლ.-მოზდ.) კომლი, ოჯახი, (დიალექტ., 602; ქეგლ).
- სახლიდი** (ინგილ.) სახლის დიდი, უფროსი (მ. ჯან.).
- სახლიკაც-ი** (რაჭ.) ბიძა (დიალექტ., 688; ქეგლ).
- სახლისმამალ-ი** (გურ.) საჯიმედ დატოვებული საუკეთესო მამალი (გ. შარაშ.).
- სახლისაშვილ-ი** (ლენჩხ.) გათხოვილი ქალის შვილიშვილი, სახლიშვილის (ნ.) შვილი ან მისი შემდგომი შთამომავალი (მ. ალავე., 2).

სახლიშვილი-ი (ლენჩ.) გათხოვილი ქალის შვილი. „სახლიშვილი დედულს ეწვია“ (მ. ალავ., 2).

სახლოსნობა (მესხ., ჯავახ.) სახლის მოწყობილობა, საოჯახო ნივთებისა და ავეჯის ერთობლიობა (ი. მაისურ.; დიალექტ., 649).

სასწიმატირო (ხევსურ.) ტირილი-სათვის (დატირებისათვის) განკუთვნილი ჯილდო (დ. გოგოჭური).

სახმობ-ი (მთიულ.) ცხენის დაავადებაა, რომლის დროსაც ცხენს ნესტოში ძვალი ეზრდება (ლ. კაიშ.).

სახმუწ-ი (ფშ., ხევსურ.) პირის მოსაყრავე. ნ. საბრუწი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჭყონ.).

სახნაურ-ი (ლენჩ., ხევსურ.) სახნავი (მ. ალავ., 2); სახნავი მიწა (ს. მაკალ.).

სახნაურა (ფშ.) ფრინველია ერთგვარი (ს. მაკალ.).

სახოპე-ი, **სახჩრეკ-ი** ბადე (იმერ.) ამოსასმელი ბადე, ოთხკუთხედიანი ჯვარედინი ჯოხებზე მიმაგრებული, თევზის საჭერი ბადე (ბ. წერეთ.; ი. ქავთ.).

სახორბ-ი, **ჩოლახ-ი** (ქიზიყ.) დიდი სატეხი მორგვის გულის გამოსაღებად, რომ მორგვში ღერძი გაუვლონ (ს. მენთეშ.).

სახოურ-ი **ბაწარ-ი** (გურ.) ერთგვარი გრძელი თოკია, ხმარობენ ხეზე გიძლის (ნ.) ასაწე-ჩამოსაშვებად (გ. შარაშ.).

სახოც-ი (გურ.) ქალის თავსაფარი, ხილბანდი (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.).

სახრამუნა-ა (აქარ.) მსხლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნივარ.).

სახრელ-ი (ჩ. თუშ.) ხის პატარა ნაჭერი, რომელშიც თითისტარს ატრიალებენ (კ. ტრელი., 265).

სახრეშ-ი (ქართლ.) წისქვილის ქვის მოსაკოდავი რკინისპირიანი იარაღი (დიალექტ., 642).

სახრო მიწა (გურ.) ქვიშნარი (გ. შარაშ.).

სახლამათ-ი (ყიზლ.-მოზლ.) სადი, ჯანმრთელი (დიალექტ., 602).

სახსადაჯ-ი (ქიზიყ.) ნ. სალსადაჯი.

სახსნია (მთიულ.) ყველის შესაწური ჭურჭელი (ლ. კაიშ.).

სახუნარი-ი (ლენჩ.) ჩასასაფრებელი ადგილი. „კი სახუნარი ვიშოვეთ, თვარა გავვიჭირდებოდა ი დათვის მოკვლა“ (მ. ალავ., 1).

სახუნდარი-ი (ქიზიყ.) ადგილი, სადაც ნადირობისას მსროლელები სხდებიან და ნადირს მათგან ერეკებიან (ს. მენთეშ.).

სახუცო (ხევსურ.) ხუცესისათვის განკუთვნილი ჯილდო, გასამრჩელო (დ. გოგოჭური).

საქნურ-ი (ხევსურ.) ნ. ურნატა.

საქარავნო¹ (ხევსურ.) ჯამაგირი მეტარავენისა, ხარების ნახირის მწყემსისა (ა. ჭინჭარ., 230).

საქარავნო² (მთიულ.) ხარის ჯოვის სადგომი ადგილი (ლ. კაიშ.).

საქარე¹ (ხევსურ.) თივა ორი და მეტი კაცის ტვირთული (ა. ჭინჭარ., 226).

საქარე² (მთიულ.) ნ. საქარავნო².

საქელურაჟ-ი (თუშ.) მისაჭმელი. პურთან შესატანებელი რძის ნაწარმი: ყველი, ხაჭო და მისთ. (დიალექტ., 584).

საქევქმელოდ (ფშ.) საქვეყნოდ, მთელს ქვეყნიერებაზე. მთელ დედამიწაზე (დიალექტ., 594).

საქელქურო (თუშ.) ბოლომოქარგული სახელოები (ბ. ხუბ.).

საქერულეზ-ი (მთიულ.) ხელთათმნები, რომელსაც მომკელი ხელზე იცვამს, რომ ხელი არ გაუფუჭდეს; ცალთითა ხელთათმანი (ლ. კაიშ.).

საქეჩ-ი (ანგილ.) ატმის ჯიშია, სახლეჩი (ა. შან., 356).

საქენიელი (ხევსურ.) გუთანი (ა. ჭინჭარ., 198).

საქიჩარი-ი (ქიზიყ.) ხეივანი, პრილობებისაგან დამახინჯებული (ს. მენთეშ., დამ.).

საქლებ-ი (მთიულ.) ხელზე წამოსაცმელი თასმა; ხელნებში გაყრილი თასმა (ლ. კაიშ.).

საქლეჩელა (ფშ.) ხილის (მსხლის, ვაშ-

- ლის...) მოსაკრეფი ჯობი (ა. ჭინჭარ, ფშ.).
- საკნაურა** (მთიულ.) ჩიტია ერთგვარი. ნ. მოკნია (ლ. კაიშ.).
- საკორქელი**-ი (მთიულ.) თაღორი ცხენის კაბებიანი ლაგამი (ლ. კაიშ.).
- საკსარა**-ი (ქიზიყ.) ორ ერთნაირ საგანს შუა დარჩენილი ხარვეზი (ს. მენთეშ, დამ.).
- საკსნე** (მთიულ.) დვრიტა (ლ. კაიშ.).
- საქ-ი¹** (ქიზიყ., თუშ.) პურის საცხობი, ტაფასავით, თუჯისა, მწყემსებს აქვთ (ს. მენთეშ; პ. ხუბ.); ტაფა (დ. ჩუბ.).
- საქ-ი²** (ზ. აჭარ., ჯავახ.) თუნუქის ნაჭერი, რომელსაც კეცს ახურავენ ნაღვერდლის დასაყრელად (შ. ნიჟარ.); თუჯის დისკო, დიდი თასის მსგავსი პურის საცხობად (ი. მაისურ.). თურქ.-აზერბ. sac.
- საქ-ი³** (მთიულ.) სწორი აკური, რაზედაც მეცხვარე ფათილეს (ნ.) აცხობს (ლ. კაიშ.).
- საქალაქე** (ქართლ.) ადგილი ჭალაში, სადაც საგანგებოდ ახარებენ ეკლიან ბუჩქნარს (ქაცვისას, ასკილისას, ჩიტავაშლასას, ძეძვისას), რომ შემდეგ აჩებონ და ჯალჯი დაამზადონ (შ. ძიძ, ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- საქამე** (მთიულ.) ჯამ-ჭურჭლის შესანახი ხის ყუთი (ლ. კაიშ.).
- საქამია** (მთიულ.). ნ. საბაკნია.
- საქანჯღარო** (თიან.) სასიარულო, სვალ-სატარებელი (დილაექტ., 600).
- საქაოხურა**-ი (გურ.) ნაღური სიმღერა ერთგვარი (ა. ლ.).
- საქარა**-ა (თუშ.) სამხლე მცენარეა (პ. ხუბ.).
- საჯარე**, **საჯარე**-ა (ფშ., ხევსურ., თუშ.) ხატში ხალხის დასასხდომი ადგილი (ი. ჭყონ.); ადგილია ხატში, სადაც ხალხი სხდება (ვაჟა, I, ა. შან.); ნაგებობა დარბაზის გვერდზე, სადაც საოცოცად მოსული ხალხი იყრის თავს (ა. ჭინჭარ., 300); ადგილი, სადაც ჯარი (ნ.) იმართება (თ. უთურგ.).
- საჯარჯე** (ლეჩხ.) შურო (ნ.), ტყიან მალალ მთაში ან მის ყამირ კალთაზე დაშვებული თხრილი, ნაღვარევი, რაზედაც ჯარჯები (ნ.) თრევით ჩამოაქვთ (მ. ალავე., 2).
- საჯაყ-ი** (გურ.) სასირცხვო; მოჯაყვა შერცხვენა, ჯაყვით თავმოჭრა; მომჯაყა შემარცხვინა (ი. ჭყონ.).
- საჯვარო** (ფშ.) ნამცხვარია ერთგვარი (ს. მაკალ.).
- საჯიად-ი** (აჭარ.) სამფეხი (პ. ჯაჯან.). თურქ.-აზერბ. sacayağı.
- საჯიგვე**-ა (თუშ.) ცერის ბეჭედი (პ. ხუბ.).
- საჯიგუელი**-ი (მოხ.) ორ თითზე წამოსაცმელი რკინა, იყენებენ ჩხუბისას (ო. ქაჯ.).
- საჯიქიო** (გურ.) ღორის ზურგის ხერხემლის წინა ნაწილი. „აგი საჯიქიოა“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვი); საკლავის კისრიდან აღებულ ხორცს ეძახიან (ს. ელ.).
- საჯობინარი**-ი (გურ., იმერ.) აღრიანი საუხმე, დასაძლევია რამ (გ. შარაშ.).
- საჯოხე**-ა (თუშ.) ცხერის მომვლეის განსამრჯელო ჭედლიასა თუ ფულის სახით (პ. ხუბ.).
- საჯურუმო** (ხევსურ.) საჯარიმო, ჯარიმა (ს. მაკალ.).
- საჯღღემღე**-ი (თუშ.) საღეჭი, მაგ., ოჭი (კევი) (პ. ხუბ.).
- საპეიზ-ი ფოთოლ** (ინგილ.) მრავალძარღვა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სებეზ-ი** (იმერხ.) საბაბი, მიზეზი. „დედე სებეზი გემიხა“ (ნ. მარი; შ. ძიძ., ქრესტ.). არაბ.-თურქ. sebeb.
- სებელი**-ი (ლეჩხ.) ვაზის ჯიშია (მ. ჩიქ.).
- სევა** (მოხ.) სუსხი. „ქქელმა შამადის და ცული სევა აქუ“ (ო. ქაჯ.).
- სეღოგარი**-ი (გუდამაყრ.) სოვდაგარი, დიდვაპარი (დილაექტ., 574). სპ., თურქ.-აზერბ. səvdəkar.
- სეზგი**-ი (აჭარ.) სპილენძის (ან სხვა ლითონის) ცხრილი, სუზგი (პ. ჯაჯან.). თურქ. süzgi.

- სელიო-ი** (ფერეიდნ.) სეირი, სანახაობა (დიალექტ., 631). არაბ.-სპ. seyr.
- სეინ-ი** (გურ.) საინი, თეფში (დიალექტ., 666).
- სეირან-ი** (იმერ., გურ.) ფეხისალავი (ვ. ბერ.); კუჭის მოჭმედეზა (გ. შარაშ.); ფეხისადვილი. შდრ.: სელიო (ს. ჟღ.).
- სეკო** (იმერ.) სოკო (თ. ოჭროშიძე, ჰოლვეი).
- სელ** (ინგილ.) შრატო, სველი (მ. ჯან.).
- სელ-ი** (ზ. აქარ.) ბორბლიანი მარხილი— ორთელაინი. ნ. ბოლოთრია (შ. ნიჟარ.).
- სელვა** (ქართლ.) დიდი სეტყვა, ქარიშხალი წვიმიტურთ. შდრ.: სელვაპი (თ. სალარ., აღგ., 85).
- სელვაპი** (ზ. აქარ.) წყალდიდობა, მდინარეების ადიდების შედეგად ნათესებისა და ქალების წალეკვა (შ. ნიჟარ.).
- სელშავი** (ფშ.) მოცეკ, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სემა-ა** (ინგილ.) სულელი (დიალექტ., 622). თურქ. დიალექტ. seme 'ბრიყვი'.
- სემერი** (აქარ.) კრამიტის ყალიბი (შ. ნიჟარ.).
- სემსე** (აქარ.) ქოლგა (მ. ჯაჯანი). თურქ. şemsiye.
- სენე** (ხევსურ.) რძის შესანახი სპეციალური ბინა ხევსურულ სახლში (ა. ჭინჭარ., 267); სახლის ნაწილი (ს. მაკალ.).
- სენთ-ი** (გურ.) ადგილმდებარეობის გარკვევა, გამოცნობა—რა მხარეს არის აღმოსავლეთ-დასავლეთი; დასენთება მოსახერხებელი მხარე (გ. შარაშ.); ხერხი (ს. ჟღ.); ხერხი, უნარი, აღლო. „ქვე ხედავს, იქვე ედანა, მარა გალაპარაკების სენთი არა აქ“ (ა. ლღ., გურ.). არაბ., თურქ. semt.
- სენცეცხლა** (ფშ.) კანის ავადმყოფობა ერთგვარი, სრვილსა ჰგავს; კანს აწყულულებს (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- სეჟან-ი** (ინგილ.) აიჟანი; წინკარი (დიალექტ., 622).
- სერ-ი** (ქართლ., კახ.) საქონლის მფლობელის პატრონის მიერ დადებული ნიშანი — ადგილსაცნობად. ნ. სერა¹ (ლ. ლონ.).
- სერა¹** (მთიულ.) ნიშანი ცხერის ყურზე (ლ. კაიშ.).
- სერა²** (ხევსურ., მთიულ., გუდამაყრ.) საქონლის ფაშის ნაჭერი, გაფეცილ-გასუფთავებული, რომელსაც ვარიას (ნ.) ნახვრეტზე აფარებენ ხოლმე (ა. ჭინჭარ., 270); სადღევბლის პირმოსაკრავი თხელი ტყავი (ლ. კაიშ.; ე. ვირსალ.); ხბოს, თხის ტყავი, მსხვილ-ფეხა საქონლის კუჭის აპკი ან ბუშტი სადღევბლის პირის გადასაკრავად (დიალექტ., 569); ქოთნის პირის მოსაკრავი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- სერაბახ-ი** (გურ.) სახლის სახურავის დაბლა შემოვლებული ფიცრები, რომლებზედაც დაყრდნობილია სახურავის კაევი და წყლის მილები. ნ. სარაბახი (გ. შარაშ.).
- სერათ-ი** (მთიულ.) საქონლის ბუშტი (ს. მაკალ.).
- სერესკელი-** (გურ.) სერასკირი, დიდი ჯარი. „მეიყვანა სერესკელი, გურულეზს გავწყვეტო“ (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.). სპ.-არაბ. ser ('თავი')+asker ('სამხედრო პირი'). აქ: დიდი ჯარი.
- სერიკულა, სირიკულა** (ქიზიყ.) მეხუთე-ჯერ, ნავაშმევეს ჰამა პურისა (ს. მენთეშ.); ვახშმის უკან დაწოლის დროს ჰამა (დ. ჩუბ.).
- სერკვი** (ხევსურ., თუშ.) მომკილი იფქლის ძნა (ა. ჭინჭარ., 203; თ. უთურგ.; ს. მაკალ., ხევსურ., თუშ.). მარტილის უბე, ძნების (პურეულის) ზეინი, ქვეშ უგებენ უხეშ ბალახს (დიალექტ., 556).
- სერნა** (მთიულ.) მამულა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სერობა** (ფშ.) საღმრთო (ს. მაკალ.).
- სეფა** (გურ., იმერ.) ფარდული დიდი წვეულებისათვის სადილის ან ვახშმის მისართმევეად (ი. ჭყონ.); სახელდახე-

- ლოდ გაკეთებული გრძელი ფანჩატური, რომელშიც სტუმრებისათვის სუფრას შლიან დიდი ქორწილის ან ქელეხის დროს (დიალექტ., 666). შდრ.; ქეგლ.
- სეფეთი**-ი (გურ., აჰარ.) კიღობანი (კ. გვარ., 950); პატარა ძველებური ყუთი (პ. ჯაფან.); გოდორი (ი. მეგრ.). თურქ. *sepet*.
- სეჟე-ი**¹ (მესხ., ზ. აჰარ.) ბუხრის თავი (გარედან), ბუხრის ქვას ზედა ქიმი გამოწვეული აქვს თაროსავით, ზედ წერილმან საოჯახო ნივთებს აწყობენ (ი. მაისურ.). თურქ. *seki*.
- სეჟე-ი**² (ზ. აჰარ.) ძელურ სახლებში მთელი კედლის გასწვრივ მიშენებული ტახტი, შეიძლება სეჟევი ორივე მხარეს იყოს მიშენებული. ნ. საქვე (შ. ნიქარ.).
- სეჟიღონჯა-ი** (გურ.) ტყის მხალეული მცენარეა (გ. შარაშ.).
- სეჟვა, დასეჟვა** (იმერ.) ძალზე მობრეგვა, გალახვა, დაძვამბილება (ვ. ბერ.).
- სეხნა** (გუდამაყრ.) თანამოსახლე, სახელის მოზიარე (დიალექტ., 574); ორთავ რომ ერთი სახელი ერქვას (საბა); სახელმოდგამი, სახელთზიარი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- სეილაყუღუშ-ი** (რაჭ.) შემადღებელი ადგილი (შ. ძიძ., 214).
- სეიან-ი** (ქართლ.) ტყის ერთი ნაწილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); მოჭრილი ხის დასაცურებელი ადგილი ტყეში (მ. მესხ.).
- სეარ, სასვარ-ი** (ხევსურ.) სალაფავი (ა. შან.).
- სეგ**¹ (ხევსურ., ქიზიყ., ფშ., მთიულ., თიან., ჩ. თუშ.) სეია, ფშალა (ა. შან.; ა. ჭინჭარ., 219; ს. მენთეშ.; ა. მაყ.; დიალექტ., 600; კ. ჭრელი., 260).
- სეგ**² (თუშ., ქიზიყ., ქართლ.) მკის, თიბვის დროს ერთ ჯერზე გატანილი კვალი (დიალექტ., 584); ველი, რაც მომკელებს მიაქვთ (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 168, 1900).
- სეილ-ი** (იმერ., გურ., ლეჩხ.) ამოყვანის შემდეგ დარჩენილი სითხე, რომლისაგანაც ხაჭოს ადუღებენ, შრავი (ვ. ბერ.; დიალექტ., 672; ს. ჯღ.; დიალექტ., 679).
- სეენა** (მესხ.) მინდვრის ხელივი მწვანე ფერისა (ი. მაისურ.).
- სეერულ-ი** (ზ. იმერ.) სიმღერა აერთგვარი სოფ. სევრის მცხოვრებთა (ბ. წერეთ.).
- სეილ-ი** (ხევსურ., კახ., ფშ.) ჭვავი (ა. შან.; გ. მაჟავარ., 286; ა. ჭინჭარ., 200; დიალექტ., 556; 594).
- სეინა** (ქართლ.) ნუფის მუჯავარე (ნ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); შვილის მომნათლავი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- სეინტალ-ი, წვინტალ-ი** (იმერ.) ოხერი, ეშმაკი, გაუტანელი; უზრდელი, ტუტუცი (ვ. ბერ.).
- სეინტარ-ი** (ფშ., ოკრიბ.) ბოსტნეულია (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); ტყის მხალეული, გაზაფხულზე მოდის (ნ. ალავე).
- სეიოდ-ი** (თუშ.) სრულიად, სავსებით (პ. ხუბ.).
- სეირ-ი** შეშა (ქართლ.) ხმელი, ადვილად საწვავი შეშა. „ისე ადუღდა ეს ქვაბი, კარგი სეირი შეშაი რომ შეუკეთო“ (ა. ლ., ქართლ., 267).
- სეირილი-ი** (თუშ.) სურვილი (პ. ხუბ.).
- სეირსალ-ი** (მთიულ.) გარჩეული ღობიო (ლ. კაიშ.).
- სეიტ!** (ფშ.) ძაღლის წასაქვებელი, მისასევი შეძახილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- სეიტოლე** (ლეჩხ.) აყლაყუდა, კოჭმალელი (მ. ჩიქ.).
- სელება** (ხევსურ.) იფქლისა და სეილის (ნ.) ერთგვარი ავადმყოფობა. „იფქლს სელება მაშინ ვაშინდების, ახა მარცვალს კილჩი წყალ ჩაუდგას“ (ა. ჭინჭარ., 202).
- სვლეკა, შვლეკა** (იმერ.) გამოღება, გარტყმასაც ნიშნავს. „ვიშვლეკე თილიყამყამი (ნ.) და წიკება ვავადენიე ყურის ძირში“ (ვ. ბერ.).

- სიდიოფალა** (ლექს.). ნ. დედალობა.
- სივსივალ-ი** (თუშ.) გარეული ფრინველია ქათმისოდენა. უყვარს გუნდად ცხოვრება. იკმება (პ. ხუბ.).
- სიზარულ-ი** (მესხ.) სიზარმაცე (ი. მაი-სურ.).
- სიკინძის ფეხ-ი** (გურ.) რკინის ნაჭერი, რაზედაც დამაგრებულია წისკვილის ბორბალი. ნ. სიკინძის ფეხი (ა. ღლ.).
- სიკინძილა** (იმერ.) სათამაშოა (ვ. ბერ.).
- სიკორკობილა** (გურ.) სათამაშოა. ნ. ოკა-წონა (ვ. ბერ.).
- სიკორკობილა/ე** (გურ.) საქანელი. ნ. სიკორკობილა (ს. ჟღ.).
- სიკორწიალა** (იმერ., გურ.) კორწიანა, კორწიალა, საქანელა, რწიანა. ნ. სიკორკობილა, სიკორკობილა (ვ. ბერ.; ა. ღლ.).
- სილი-ი** (იმერ.) უბედურება. „სიმდიდით ნასუქია [ინდაური], სილი და ჭირი არ მამეცეს“ (ი. ქავთ.).
- სილა** (ქართლ.): სილაქურქველ-ი მარცვლეულით, აგრეთვე ფქვილით ზუსტად პირამდე სავსე ჭურჭელი; გასილავებულ-ი მარცვლებით სავსე ჭურჭელი (გ. შატბერ., 92).
- სილა-ი, სილაღ-ი** (იმერხ.) იარაღი, თოფ-იარაღი (დიალექტ., 654).
- სილაბანდურა-ი** (გურ.) უშინაარსო მსჯელობა, უადგილო ლაპარაკი. „მოყვეი ახლა შენებურა სილაბანდურაი“ (გ. შარაშ.).
- სილაგ-ი** (ხევსურ.) სილაქი, დამკავებულ შრატში ცოტა მარილს ჩაყრიან და ალო ფქვილს მიუმატებენ. ხმარობენ ტყავის გასაწმენდად ბეწვებისაგან (ლ. ლეონ.).
- სილამ** (მოხ.) სანამ, ვიდრე (დიალექტ., 563).
- სილაღ-ი** (გურ.) იარაღი, საჭურველი (ა. ღლ.). არაბ. silāh.
- სილვაშლა, სირვაშლა** (რაქ., ლექს., იმერ.) ჩიტვაშლა, მცენარება (ა. მაყ.).
- სილინგი-ი** (რაქ.) თოფების ან ისრების ერთად სროლა. „სილინგი გადა ისრისა“ (შ. ძიძ., 214).
- სილის სოკო** (იმერ., გურ.) სილიო (ა. მაყ.).
- სილურის-ი** (ქიზიყ.) დაყალიბებისას აგურის გადასასმელი ფიცარი მოსასწორებლად (ს. მენთეშ.).
- სილფიჩ-ი** (ქიზიყ.) დაბალხანაში გამოყვანილი ტყავის გასასუფთავებელი (თრიმლის ნარჩენის მოსაშორებელი). ცხენის ძუა ან ხარის კუდი სავველასავით ან ფუნჯივით გაკეთებული (ს. მენთეშ.).
- სილქანი** (ქიზიყ.) ხვარხვარა, მცენარება. ნ. უშუ (ა. მაყ.).
- სიმარტელ-ი** (ინგილ., თუშ.) სიმარტლ, ზღმარტლი (მ. ჯან.; ა. მაყ.).
- სიმაურ-ი** (გურ.) სიმამრი (ს. ჟღ.; დიალექტ., 666).
- სიმარტე-ა** (თუშ.) სიაცე, ბორბტება (პ. ხუბ.).
- სიმურ-ი** (ხევსურ.) წყალი ხატის ენაზე (ა. ჭინჭარ., 215; დიალექტ., 557).
- სიმქაშ-ი** (ქიზიყ., იმერ.) ოქრომჭედლის იარაღი: ბრტყელწვერა ვაზია ოქროს მავთულის გასაწევადა (ს. მენთეშ.; ვ. ბერ.).
- სიმჭლის ბალახ-ი** (ზ. რაქ.) აბზინდა, მცენარება (ა. მაყ.).
- სიმჭრივე** (ქიზიყ.) სიბასრე, მჭრელობა. „ამ ოტერ დანამ ერთი ბეწო სიმჭრივე არა აქ“ (ს. მენთეშ.).
- სინა¹** (იმერ., გურ.) მავთული (ვ. ბერ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- სინა²** (მთიულ.) ლურჯი ქანგი მოთქალავ სპილენძის ჭურჭელზე (ლ. კაიშ.).
- სინა³** (იმერ.) თუჯის ან სპილენძის ქვაბი (ი. ქავთ.).
- სინათ-ი** (მთიულ.) ჭუჭრუტანაში შემოსული შუქის ზოლი; სინათთე სინათლე (ლ. კაიშ.).
- სინაბარე** (თუშ.) სხვისი იმედით (პ. ხუბ.).
- სინგვლა** (ლექს.) ლანძღვა, თათხვა (მ. ჩიქ.).

- სინდილიანი**-ი (ქართლ.) ზერე-ქვერე ავადმყოფი ხანგრძლივად (მ. მესხ.).
- სინის გემო** (იმერ., გურ.) მოუკალავი ქურჭლის თავისებუთი გემო (ი. ქავთ.).
- სინორი** (მესხ., ჯავახ.) მიჯნა, საზღვარი (მ. ძიძ., ქრესტ.). ბერძნ. თურქ. *SINIR*.
- სინსლი**-ი (ქიზიყ.) ტინელი, წვრილ წვი-
მაზე იტყვიან (ს. მენთეშ.).
- სიოჰე!** (ქართლ.) შეძახილი ცხერის
გასარკეავად (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.
ხუბ.).
- სიპი**-ი (ხევსურ., თუშ., ფშ., მთიულ., ინ-
გილ., ქიზიყ.) ფიქალი, შიფე-
რი (ა. შან.); ბრტყელი, თხელი ქვა, იყე-
ნებენ სახურავად (ა. ჭინჭარ., 274; ვაჟა,
I, ა. შან.; დიალექტ., 569; მ. ჯან.);
გალესილი, გლუვი, ზედაპირმოლესი-
ლი (ს. მენთეშ.); ქვა პირგლუსუნი
(საბა); ჭაბა მაგარი და პიტალო (ნ.
ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- სიპი**-ი² (იმერ., გურ.) მუცლის ნაწილი
ქიბს ქვემოთ (ქეგლ).
- სიპა** (გურ.). ნ. სიპი².
- სიპრიელა** (ხევსურ.) თხელი, პატარა
ზომის ქვა. ნ. სიპი (ა. ჭინჭარ., 274).
- სიპერდა** (ხევსურ.) ქვის სახურავი სახ-
ლისა (ა. ჭინჭარ., 273); მონადირეთა
მიერ მთაში აგებული ქოხი (იქვე,
301).
- სიპტანდელი**-ი (ინგილ.) პირველი, პირ-
ვანდელი (მ. ძიძ., ქრესტ.).
- სირი**-ი (ქართლ., მესხ., ჯავახ.) რიგი. ნ.
სირა² (მ. ძიძ., ქრესტ.).
- სირა**¹ (მთიულ.) ყალიონში გაყრილი
მილი (ლ. კაიშ.).
- სირა**² (გურ., ზ. აჭარ., მესხ., ქიზიყ.,
ინგილ.) ჭერი წისქვილზე საფქვავისა
(ს. ჟღ.); ჭერი, რიგი (მ. ნიყარ.; დია-
ლექტ., 660); რიგი, მწკრივი, ჭერი.
„ჩემი სირაც მოვა“; სირისი-
რიოთ რიგრიგად, მწკრივად (ი. მაი-
სურ.); ჭერი, რიგი, მორიგეობა (ს.
მენთეშ.; გ. იმნ.).
- სირამ** (მესხ.) სანამ (კ. დონდ., 376).

სირენჩა (გურ.) ჩიტის მახევა ერთგვარი
(ა. ლ.).

სირთ-ი (ზ. აჭარ.) სერი, ქედი, მთა.
„სერთი-სერთზე მივდიოდი,
მოვდენიდი ჩიტებსაო, გოგუები მეზ-
გეწევა, ჩამახუტე ბიჭებსაო“ (მ. ნი-
ყარ.). თურქ. *SIRT*.

სირიკულა (ქიზიყ.). ნ. სერიკულა.

სირისირით (ზ. აჭარ., იმერ., მესხ.). ნ.
სირა.

სირისკული-ი (გურ.) ვახშამს მოყოლე-
ბული სამხით (ნ.) საჭმელი (ს. ჟღ.).

სირისკულა¹ (ქართლ.) სახელდახელო
საჭმელი, უმთავრესად კი ხილეული
და ხმელი ხილი. ნ. სირისკული (მ.
ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

სირისკულა² (ლეჩხ., მთიულ.) საღამოს
ცალკე სუფრას გამართავენ მაყრბი,
როცა დიდი სუფრიდან აღგებიან. ამას
სირისკულა ჰქვია (მ. ჩიქ.); ჩეჩენის
დროს მეორე ვახშამი (ლ. კაიშ.).

სირისუა (გურ.) ეუწერტუკი, მცენარეა.
ნ. ბოწოწო, ბოწოწუა (ა. მაყ.).

სირიქა-ი (გურ.) კეანწიასავით (გ.
შარაშ.).

სირილი-ი (ქიზიყ.) ღობეზე ან ბოძზე გა-
დებული ლატანი (ს. მენთეშ.). თურქ.
SIRIK 'ჭოკი', 'გრძელი ჭოხი'.

სირიხე (ქიზიყ.) გრძელი ლატანი თამბა-
ქოს თოკების გასაბმელად. ნ. სირილი
(ს. მენთეშ.).

სირონი-ი (ზ. აჭარ.) ნამცხვარია: პურის
ცომის თხელ ფენებს შეაზაგებენ შაქ-
რითა და ნაღვლით ან კარაქით და
შეწვევენ კეცზე ან საოჯახო ფურნე-
ში. სახელდახელოდ მისატანი სტუ-
მართან (მ. ნიყარ.). თურქ. *SIRIN*.

სირსვალ-ი¹, **კირკაე**-ი (ქიზიყ., ვურ.).
ლობილ ან მუხუდო მოხარშული, გა-
დაწურული, შეუღესავად (მრგვლად)
შენელებული ზეთსა და ხახვში (ს.
მენთეშ.; ს. ჟღ.); რაღაც მარცვალი
წყლით ოდენ მოიხარშება (საბა); კირ-

სიფრო (მოს.) ტაბლა, სუფრა, მავიდა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ო. ქაჯ.; დიალექტ., 563). არაბ. *sufra*.

სიფსიფ-ი (იმერ.) ჩიფჩიფი: სი ფ ს ი ფ ე ლ ა მეტსახელი ჩიფჩიფა ქალი-სა (მ. ალაფ., 3).

სიქევახე (ფშ.) სიმდიდრე, შეძლებულად ცხოვრება (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

სიქილონჯა, **ჯიჯილოჯა** (გურ.) ფერისცვალა, მცენარეა (ა. მაც.).

სიქინძის ფეხ-ი (გურ.) ნ. სიქინჯის ფეხი.

სიქინჯის ფეხ-ი (გურ.) რკინის საფუძველი, რაზედაც წისქვილის ბორბლის ფეხია დაყრდნობილი (გ. შარაშ.).

სიუმილ-ი (ფშ.) შიმშილი (ი. ქეშიკ.).

სიჩლო, **სიჩრლო** (მესხ.) ჩრდილო, დაჩრდილული ადგილი (ი. მაისურ.).

სიჩხიე (ქართლ.) ცხიმოვნება, სიჩხინტე (ნ.), ყუათი (ს. მენთეშ.).

სიჩხინტე¹ (მესხ.) საქმლის ძალა, ყუათი (ი. მაისურ.).

სიჩხინტე² (ქიზიყ.) სიმსუქნე (ს. მენთეშ.); მცირე რამ ცხიმი (საბა); მცირედი სიმსუქნე წვენისა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

სიჩხნაკე (ქიზიყ.) ბორბოტება, შხამინობა (ს. მენთეშ.).

სიძრის-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) უნარი მოძრაობისა (ე. ვირსალ.); ძვრა. „სი ძ რ ის ი არა აქვს“ (ლ. კაიშ.).

სიწირფლე (ხევსურ.) სუფთად ყოფნა. „მიერეოდი ფეკითა, სი წ ი რ ფ ლ ე უნდა ჯვარსაო“ (ა. შან., 205).

სიწლო (ქიზიყ.) სიწვრილე; სიგანე. „ერთი თითი სი წ ლ ო იქნება“ (ს. მენთეშ.).

სიწუნტე (ფშ.) სივერაგე, სისაძაგლე (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

სიხაშლე (ქიზიყ.) ცხვრის ავადმყოფობა (ს. მენთეშ.).

სიხიმს-ი (კახ.) სიმსუქნე. ნ. სიჩხინტე (ა. მარტ., გ. იმნ.).

სკა¹ (ხევსურ., მოს., მთიულ.) პირუტყვის ტვინზე გადაკრული აპკი (ა. ჭინჭარ., 239); კვერცხის აპკი, ცილასა და ნაქუქს შორის მოთავსებული სიფრიფანა კანი (დიალექტ., 563; ლ. კაიშ.).

სკა² (გურ.) ფუტკარი (ს. ჟღ.; ა. ლ., გურ.; დიალექტ., 666).

სკალატი-ი (გურ., ზ. აქარ.) მუღდის საშარტლე, უფრო შავი ფერისა. ნ. სკლატი (გ. შარაშ.; შ. ნიჟარ.) შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

სკამლოგინ-ი (ზ. იმერ., გურ., რაჭ.) მთლიანი ხისგან გამოჭრილი ვრძელი სკამი, რომელსაც ცალ ან ორივე მხარეს ხის მუთაქა აქვს (ზ. წერეთ., ა. ლ.; დიალექტ., 666); ძველებური ხის საწოლი (შ. ძიძ., 214; დიალექტ., 688). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

სკამ-საკაცე (რაჭ.) კერისთან დადგმული საპატიო სავარძელი უფროსისათვის (შ. ძიძ., 214).

სკარტუნ-ი (ფშ.) კაყუნი (ი. ქეშიკ.).

სკევი-ი (რაჭ.) კევი (დიალექტ., 688).

სკერტვა (ფშ.) ჩანისკარტება (ი. ქეშიკ.).

სკვანტილა, **სკვანტილო** (ზ. იმერ., რაჭ.) ბუსკანტურა, მცენარეა (ა. მაც.); მხალია ერთგვარი (ი. ქავთ.).

სკვარამ-ი (გურ., იმერ.) წკვარამი (ნ.), უფსკრული, ქვესკნელი (ი. ჭყონ.; ა. ლ.).

სკვაჯუნ-ი (აქარ.) ვულგ. მოუზრიდებლად, უშნოდ მოძრაობა, — ანცობა, მოუსვენრობა (შ. ნიჟარ.).

სკვიობა (ფშ.) ხტუნობა კალისა ან ფრთამოტეხილი ფრინველისა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 168, 1900; ი. ჭყონ.).

სკვილენჯ-ი (ქვ. იმერ.) ოფი, მცენარეა (ა. მაც.).

სკვინჩა (გურ.) ჭრელფრთებიანი პატარა ფრინველი (ე. ნინ., II, თ. კიკე.; ს. ჟღ.; საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ.).

სკვინჩაის მაცარი-ი (გურ.) გადატ. პატარა

- ტანის, მოქნილი მიმოხერის კაცი (გ. შარაშ.).
- სკიბაჯგი** (ლენხ.). 1. სკის ბარჯგი, საფუტკრის ბოძი; 2. დაბალი ტანის კაცი, ჩაფსკენილი (მ. ჩიქ.).
- სკისბარჯღი** (იმერ.). ნ. სკიბაჯგი.
- სკივ-ი** (ხევსურ., თუშ.) ნაპერწყალი (ა. ჭინჭარ., 290; პ. ხუბ.).
- სკინკლ-ი** (კახ.) ცალფეხზე ხტომა (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).
- სკიპარტაყ-ი** (თუშ.) წყიბურტი (პ. ხუბ.).
- სკიპარქ-ი, სკიპარქვა** (გურ.) უზრდელად, უზნოდ წაქცევა, თანაც წაქცევა ისე, რომ ფეხები ზევით აიწიოს (გ. შარაშ.; ა. ლ.).
- სკიბ და რუჯ** (იმერ.) ჩაჯდომა-ადგომით ხტომა; თამაშის მოსათვალავი: გადაჯექი, გადმოჯექი, სკიბ და რუჯ (ი. ქავთ.).
- სკლატ-ი** (თუშ., ხევსურ.) მალდი. „ტანს ს ი ს ვ ი ს კ ლ ა ტ ი ჩ ე ე ც ვ ა“. ნ. სკლატი (თ. უთურგ.; დიალექტ., 557).
- სკმანვა** (იმერ.) მალვა (ი. ქავთ.).
- სკმა-გლა** (აჭარ.) მოუსვენრად ყოფნა, თავაწყვეტით მოძრაობა (შ. ნიყარ.).
- სკმევა** (იმერ.) რტყმევა, ცემა, გაღახვა (ი. ქავთ.).
- სკორე** (რაჭ.) ყინულოვანი მთა, მყინვარი (შ. ძიძ., 214); დიდი ნაპრალი მუღმივ თოვლსა და ყინულში (ვ. ბერ.).
- სკორო** (რაჭ.). ნ. სკორე.
- სკუნელ-ი** (ქართლ.) კუნელი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სკუპელა** (ქართლ.) სკუპ-სკუპით (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- სკურტუმალ-ი** (რაჭ.) კურტუმო (შ. ძიძ., 214).
- სკუტურა/ე,-ა** (იმერ.) წიწილების ავადმყოფობაა ერთგვარი (ვ. ბერ.).
- სკუჯ-ი** (აჭარ.) თაღლითი, ფლიდი, ონავარი, ენამყრალი (შ. ნიყარ.).
- სლაჯ** (ინგილ.) თხელი წვენი (მ. ჯან.).
- სლაქვა** (იმერ., გურ.) ტლაქვა (ნ.), ლოკვა (ი. ჭყონ.); ერთ ლოკვა. ნ. ამოსლაქვა (ა. ლ.).
- სლიან-ი** (გურ.) სრიალი მოლიპულ ადგილზე. „ფეხი დამისკლიანდა და კელამ დევიენტრიე ცხვი-პირი“ (გ. შარაშ.).
- სლივანა** (ლენხ.) ერთგვარი მატლია (მ. ჩიქ.).
- სლივ-ი** (გურ.) ანკარა, ქვეწარმავალი (კ. გვარ., 950).
- სლიკინ-ი** (ფშ.) ცურვა, სრიალი. ნ. სროპიალი (ი. ქეშიკ.).
- სლინვა** (გურ.) ქვეწარმავალთა გლინვა, სელა, ძვრომა (გ. შარაშ.).
- სლურტვა** (ქიზიყ.) წურვა, კრუნჩხვა; ვიწრო ტანისამოსში ვაჩრა. „რაჲ ისლურტები, ბიკო, ქცივა?“ (ს. მენთეშ., დამ.).
- სმაფიცილა** (ქართლ.) სვამს და ამბობს, არა ვსვამო (გ. შატბერ., 95).
- სმენაობა** (ხევსურ.) დიდ ხეთშაბათს (კუდიანთ წუხრას) სამ წერის კერას შუქვამს გასათხოვარი ქალი ან უცოლო ვაჟი, მთელ დღეს წყალს არ დაღევს, არც პურს ჭამს და საღამოზე (კუდიანთ წუხრას) წავა სოფლის განაპირას რომელიმე ხიდთან ან წყლის პირზე და იქ სმენაობს. ხევსურთა რწმენით, ეშმაკები (კუდივნები) მე სმენაებს დაუძახებენ. თუ ვინაა მისი საბედო. „ტანიეს სმენაობამა სრულ გონ-წარით გადაყარნათა“ (ა. ჭინჭარ., 213).
- სმეულობა** (ქართლ., მთიულ.) დიდი სმა, ღრეობა, ქეიფი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); მაგარი სასმელის სმა (დიალექტ., 569).
- სმორტ-ი** (რაჭ.) თოკმომხული ჩხირი კოლოტის ყელის მოსაკრავი (ვ. ბერ.).
- სმულობა** (ფშ.). ნ. სმეულობა.
- სმუსნ-ი** (გურ.) ოდნავ შენძრევა (ძილ-ში). „ისე ეძინა, რომე სმუსნი არ უქნია“ (გ. შარაშ.).
- სნაკება** (მოხ.) სლოკინი (თ. ქაჯ.).

სწავლა (ფშ., იმერ., თუშ.) მტკივანი ადგილი რომ ფეთქავს და თრთის (თ. რაზიკ, „ივერია“, № 138, 1900; ი. ჟუონ.); ავადმყოფობის გამო სხეულის ამა თუ იმ ნაწილში ჩხვლეტა და მით გამოწვეული კენესა (პ. ზუბ., თუშ.).

სწულა (იმერ.) დიდი, გრძელი ბუზი, ხმაურით დაფრენს, კატა ქამს (ი. ქავთ.).

სწოლა, მესწოლე (იმერ.). ნ. სწულა-სწო-ი (ინგილ.) სვია, მცენარეა (ა. მაყ.).

სობა (აქარ.) ღუმელი (პ. ჯაჯანი). თურქ. soba.

სობა-ვაშლა (ზ. აქარ.) ვაშლის ჭიშია ერთგვარი (შ., ნივარ.).

სობელი-ი (აქარ., გურ.) სველი, ნესტიანი (დილაქტა, 660; ა. ლ.).

სობისურა (ქართლ.). ნ. სობურა.

სობურა (ქართლ.) სობისურა (ნ.), საბისურა, ათერეკალა, მცენარეა (ა. მაყ.); ლენცოფას ეკლიანი ნაყოფი (მ. მესხ.).

სოგო (მთხ.) ნესტი, სინოტივე (ო. ქაჯ.).

სოგორ-ი (იმერ., ლეჩხ.) ოდნავ შემადლებული ადგილი ვაკეზე, ბეგობი, ბორცი (ი. ქავთ.); დაბალი სერი (მ. ალავე, ზეპირსიტყვა.).

სოღინ-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) კლდე (ე. ვირსალი); ძნელად მისადგომი მაღალი კლდე („კომუნისტი“, № 294, 1967).

სოღომ-ი (მთიულ.) ნესტიანი (ლ. კაიშ.).

სოი (გურ., ზ. აქარ., ქიზიყ.) ნაირი, ფასონი, მოდა; ორი სოისა ორნაირი, ორგვარი (ი. ჟუონ., ფლ.; ა. ლ., გურ.; შ. ნივარ.; ს. მენთეშ.). თურქ. soy 'გვარი', 'ნაირი'.

სოია (აქარ.) ნ. ბოყვი, 4.

სოია² (თუშ.) სვავი, ფრინველია (ს. მაკალ.).

სოინარი-ი¹ (იმერ.) მდარე არაყი (ი. ქავთ.).

სოინარი-ი² (გურ.) ძველი ხალხური სამუსიკო ინსტრუმენტი (გ. შარაშ.).

სოი, სოი! (გურ.) იხევის დასმობა (ა. ლ.); ბატ გადენის კმა (საბა).

სოკოკვერცხა (გურ.) ნიყვი, სოკოა ერთგვარი (ა. მაყ.).

სოიო (აქარ.) სოია, მცენარეა (ა. მაყ.).

სოლახა-ა (ინგილ.) მარცხენა (ლილაქტა, 622). აზერბ. solaxaj 'ცაცია';

სოლე! (ზ. აქარ.) შორისდ. გაჩუმდით იუუჩე! შ. ნივარ.).

სონთქი-ი (ლეჩხ.) გაუმძლარი ადამიანი. ნ. ონთქი (მ. ალავე, 3).

სონილ (ინგილ.) საწებელი, სუნელი (მ. ჯანი).

სოჲ, სოჲ (იმერ.). ნ. დოჲ-დოჲ!

სორატი-ი (იმერ.) ძლიერ ვიწრო გზა, ბილიკი (ვ. ბერ.). არაბ. surať.

სორბოთლობა (ქიზიყ., ფშ.) მუსაიდო, ბასი. „მუუდროზე დასდებთან დედაკაცები და გააბამენ სორბოთლობაჲ“ (ს. მენთეშ.); ამბის თბობა, სჯა-ბაასი. „დაიწყეს სორბოთლობა აჭა-იჭაური ამბისა“ (ი. ქეშიკ.).

სორომკორომოთ ქცევა (გურ.) ივარქმნა. მოსპობა, განადგურება (ა. ლ., გურ.).

სოროტი-ი წვიმა (გურ., ზ. აქარ.) თხელ წვიმას ეძახიან (ი. ჟუონ.); ავდარი, ქარიშხალი, თავსხმა, დელგმა, კოკისპირული წვიმა (შ. ნივარ.).

სოსანი-ი (ოკრიბ.) გასხეპილი ან ბუნებრივად სწორი, უტოტო ხე (მ. ალავე).

სოსიად-ი, გასოსიადება (იმერ.) სრიალი, გასრიალება, ცოცვა, ცოციალი (ვ. ბერ.).

სოსელი (ოკრიბ.). ნ. სასალო.

სოსინ-ი (თუშ.) კანკალი; ასოსანებს აკანკალებს (თ. უთურგ.).

სოსლოტინა (მესხ.) უშნოდ ტანაყრილი, წვრილი და გამხდარი ადამიანი, წოწოლა (ი. მაისურ.).

სოსმანდ-ი, **სოსმანდილ**-ი (იმერ.) ტუტია, ყრუ კაცი (ვ. ბერ.).

სო-სო-სო! (ჯავახ.) ძალღების მოსახმობი შეძახილი (ი. მაისურ.).

სოსოტ-ი (გურ.). ნ. ისოსოტებს.
სოულეზიანი-ი (იმერ.) მემკვიდრეობის პატრონი, მდიდარი, ქონებიანი, მათევიანი (ი. ქავთ.).
სოულობა (იმერ., გურ.). ნ. სოულეზიანი.
სოფლობა (რაჭ.) ყრილობა (ვ. ბერ.; ქეგლ).
სოღ-ი (ქიზიყ.) ხახვის, ნიერისა და მისთანათა თავის გამოშვებული ღვი, ფოჩი (ს. მენთეშ.).
სოღო (ქსნის ხეობ.) ბოლომოგლეჩილი წიწილა, ან წიწილა, რომელსაც ბოლო არ ეზრდება (ვ. სომხიშვ.).
სოჩხეთურა (ოკრიბ.) ადგილობრივი ვაშლის ჯიში, საზამთრო. თეთრია, წითელზოლებიანი, მოგრძო, საშუალო ზომისა, კარგად ინახება (მ. ალავე.).
სოხ-ი (გურ.). ნ. სოხვი.
სოხანე, სოხანო (რაჭ., იმერ.) იატაკად დატეხილი მიწა (ი. ჭყონ.).
სოხანო (რაჭ., იმერ.). ნ. სოხანე.
სოხან-ი (მესხ., ჭავჭავ., გურ.) ვიწრო გასასვლელი სახლებს შუა (ი. მაისურ.); ორ მოსაზღვრე ღობეს შუა დატოვებული ერთობ ვიწრო ადგილი, ვიწრო ორღობე (ი. ჭყონ.). არაბ sokak "შუკა".
სოხვი (გურ.) ქლაკვი, უთავო ხახვი (კ. გვარ., 950; გ. შარაშ.).
სოხრა (ჭავჭავ.) ბეგარა (დიალექტ., 649).
სპანი (რაჭ.). ნ. ისპი, ისპანი.
სპარა-ი (გურ.) ქვევრი ან ხალაში ზეითა ნაწილგატეხილი, მარცვლეულის ჭურჭლად ხმარობენ (გ. შარაშ.).
სპარს-ანგელოზ-ი (მობ.) მხეორობის, ლაშქრობის ღვთაება—სპას ანგელოზი. ცნობილია სალოცავი წვერის სპარს-ანგელოზისა (წვერის მთა — სოფ. სნოსთან, ყაზბეგის რ.) (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
სპერვა (ლეჩხ.) მოკვეთა (მ. ჩიქ.).
სპირო (ქართლ.) ბლის ქერქის აბჯა (ნ. კეცხ., 21).

სპონდიო (ლეჩხ.) მჩატე ქვა მტკნარისა (მ. ალავე, ზეპირსიტყვ.). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.
სრა (მობ.) სროლა, სრევა (დიალექტ., 563).
სრავ-ი (იმერ.) ღვინით სავსე ქვევრის თავზე გაშლილად მოტივტივებული და მოდებული ყურძნის კურკები (ი. ქავთ.).
სრავალ-ი (მობ.) ადგილი, სადაც აფენენ, ამრობენ, ახმობენ დასაფქვავ ხორბლულს (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.).
სრე (ქსნის ხეობ.) გრძელი ზოლი, რომელსაც თიხის ჭურჭელს გარს ავლებენ (ვ. სომხიშვ.).
სრევა (თუშ., ხევსურ.) სროლა (ი. ბუქურ., 136; დიალექტ., 584; ა. ჭინჭარ., 311).
სრელი-1 (ხევსურ.) ვიწრო და გრძელი ყანა (ა. ჭინჭარ., 196).
სრელი-2 (გურ.) მიწის მოხუნული ან დათესილი ნაკვეთი; გუთნის ერთი გავლა, კვალი, ნ. სვრელი (ა. დლ., გურ.).
სრელა (ფშ.) გარდი-გარდმო ზოლი. ნ. სრე (დიალექტ., 594).
სრევალ-ი-1 (ხევსურ.) საფქვავი, მარცვალი. „გაღმამეშარნეს მურღვანი, მავფანტენ როგორც სრევალი“ (ა. ჭინჭარ., 207).
სრევალ-ი-2 (მთიულ., გუდამაყრ) თვალმარგალიტი (ე. ვირსალ.).
სრიელ-ი (ლეჩხ.) მუშაობის დროს ერთ ჯერზე (დასვენებიდან დასვენებამდე) გათოხნილი ან დაბარული ნაწილი მიწისა, მომკილი ნაწილი პურეულის ყანისა (მ. ალავე, 2).
სრიკა (ქიზიყ.) ცეკვის დროს ფეხის სწრაფად გასმა. ვაჟმა იცის მხოლოდ, ჭალისაგან არ შეიძლება, სათაქილოა. „აბა, ერთი კი სრიკა გაუსეი, ბიჭო!“ (ს. მენთეშ.).
სრინვა (ქიზიყ.) სუნთქვის დროს ხმის გამოცემა, ქშენსავით (ს. მენთეშ.; დ. ჩუბ.).

- სრინკა (ქიზიყ.). ნ. სრინკა.
- სრიფუთა-ი (გურ.) ჭარა (გ. შარაშ.).
- სროლ-ი (იმერ., გურ.) მანძილი ორ აღნიშნულ ადგილს შუა. „ამ ერთ სროლ ადგილს მეც დავამუშავებ“ (ი. ჭყონ.).
- სროპიალ-ი (იმერ.) სრიალი, დაცურება (მიაიკოვსკი, ზ. ტყაბლაძე).
- სროსალ-ი (ქიზიყ.) ლულასავით დაგრძელებული ტალახი ქვევრის შემოსაქნელად (ს. მენთეშ.).
- სროვან (ინგილ.) სუყველვან, ყველვან (დიალექტ., 622).
- სროუქიან-ი (იმერ.) ქაჩალი, სვრიჭიანი (ვ. ბერ.).
- სტება (იმერ.) სხლტება, ცურდება. „მოყინულზე ფეხი სტება“ (ი. ქავთ.).
- სტენა (ინგილ.) ცდენა; აასტინა ააცდინა; ასტა ასცდა (მ. ჯან.).
- სტვა (გურ.). ნ. შესტვა.
- სტვინელა (ჯავახ.) სასტვენა, მცენარეა (ა. მაც.).
- სტივა-სტივა (იმერ.) ხარშვის დროს ქვაბს თუ გასდიოდა, ფქვილს ჩააფრქვევდნენ, ნაპირებზე ქვაბს ხელს დაჰკრავდნენ და იტყოდნენ სამოთხვერ: სტივა-სტივა... ცრურწმენით, ქვაბიდან სითხის დენა შეწყდებოდა (ი. ქავთ.).
- სტილ-ი (ხევსურ.) ერბოსა და ყველის საწონ-საზომია, ორი კვერცხის წონა, 200 გრამი (ს. მაკალ.).
- სტომ-ი (თუშ.) წითელი მოცვი, მცენარეა (ა. მაც.).
- სტუმრე (ლენჩ.) თურმე (მ. ალავე, 1).
- სტუპალაჟ-ი (თუშ.) ისარი. ასეთ ისარს ზროდ (ნ.) აქვს შაშხანის ან სხვა იარაღის ტყვია (პ. ხუბ.).
- სტურე (ლენჩ.). ნ. სთურე.
- სტუცერ-ი (ფშ.) თოფია ერთგვარი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- სუ (ქართლ., გუდამაყრ., თუშ., ფშ., ქიზიყ. ჯავახ.) სულ: მუდამ (დიალექტ., 642; 574; 584; 594; 609; 649). შდრ.: ქეგლ.
- სუბრეტ-ი (გურ.) ყმაწვილი ქალაქი ან და მარჯვე (ი. ჭყონ.).
- სუდა (ჯავახ.) ჩვეულებრივი შვრია, მცენარეა (ა. მაც.).
- სუდე (ლენჩ.) ვრძელი ჩირვე (მ. ალავე, 1).
- სუქე (მოხ.) სვე, მკის დროს ერთ ჯერზე გატანილი ზოლი, სვრელი. ნ. სრიელი, სრელი² (დიალექტ., 563).
- სუქელი (მოხ., გუდამაყრ.) ყველის ამოყვანის შემდეგ დარჩენილი სითხე, შრადი, სველი (დიალექტ., 563); რძიდან ყველის ამოღების შემდეგ დარჩენილი სითხე (ა. ბექ., 223).
- სუთ-ი¹ (იმერ., გურ., ლენჩ.) ღობის დასაზელი ღამაზად გათლილი მოყლე ჯობი. ნ. ჩოვანი (ი. ჭყონ.; ს. ელ. დიალექტ., 679).
- სუთ-ი² (ზ. იმერ.) სველი ქსოვილის დასაჯანდრავი ფიცარი, რომელიც წინათ უთოს მაგივრობას სწევდა (ბ. წერეთ.).
- სუთლი-ი (აქარ.) რძეში მოხარშული ბრინჯი (დიალექტ., 660). თურქ. sütlü.
- სუთლი-ი (მოხ.) სვილი, ქვავი (დიალექტ., 562).
- სუჯა¹ (ზ. იმერ.) ხის სვეტებზე, სვეტი-სა და თაროების თავებზე ან ხის აუჯზე გამოხარატებული წიბოები (ბ. წერეთ.); ოთხკუთხად გათლილი ხის წიბოები (პ. ჯაჯან., IX, 262).
- სუჯა-ი² (ქართლ.) გულშესული მწვანე ღობით (თ. სალარ.).
- სულ-ი (გურ.) სუნი (ა. ღლ.).
- სულად-ი (ქართლ., ფშ., თუშ.) მარცვლეული (ე. ბაბუნ., 271; თ. უთურგ.); საზრდო (საბა); საზრდო, ანუ საგზალი, ნუზლი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- სულგაპარულ-ი (მთიულ.) მსუნავი (ლ. კაიშ.).
- სულგუნ-ი, სურგუნ-ი (იმერ.) მოხარშული და გადაზელილი ყველი (ვ. ბერ.; ქეგლ.).
- სულე! (მესხ.) შორისდ. მოწოდება-გაჩუქებისა, სუ! აკვანში მტირალ ბავშვს

- ჩასახებენ: „სულე, დააჰინე!“ (ი. მისურ.; ქველ).
- სულეთი** (ფშ., ხევსურ., თუშ., მოხ.) საიჭიო, სულების სამყოფი (ვაჟა, 1, ა. შან.; ი. ჭყონ.; ი. ბუქურ., 136; თ. უთურგ.; ო. ქაჯ.; ქველ).
- სულთი** (ლენხ.) ღომის საზელი ჯოხი. ნ. სუთი¹, ჩოგანი (მ. ჩიქ.).
- სულთა** (ლენხ.) მიცვალებულთა მოსახსენებელი დღე (მ. ჩიქ.).
- სულთაყრება** (მთიულ.) მიცვალებულის მოხსენება დიდმარხვის მესამე კვირას (ს. მავალ.).
- სულთაობა** (ქართლ.) მიცვალებულის სულის მოხსენების დღე; მოდიოდა 14 სექტემბერს ძვ. სტილით. ნ. სულთა (გ. შატბერ., 95).
- სულთაჭათი** (ქიზიყ.) სულის აჭეთი, სულის გარდა ყველაფერი, რაც მოვბოვება. „ჩემი სულთაჭათი იმათ წაიღება“ (ს. მენთეშ.).
- სულთარევა** (თუშ.) საეკლესიო დღესასწაული იყო, გარდაცვლილთა მოსაგონარი დღე (მ. ხუბ.).
- სულთობა** (იმერ.) აღების დღეები— ხსნილ-ს უკანასკნელი კვირა (მ. ალავე, 3).
- სულის ახსნა**¹ (გურ.) მიცვალებულის გარდაცვალებისა და დაკრძაოვიდან რამდენიმე დღის გასვლის შიშოვ (ზოგჯერ ორმოცი დღის გასვლის შემდეგ) ხორცის ჭამა (ა. ღლ., გურ.: ს. ჟღ.; ა. წულ., ეთნოგრ. გურია, 1971, 198).
- სულის ახსნა**² (ქიზიყ.) მარხვაში გარდაცვლილი და მარხვაშივე დასაფლავებული ადამიანისათვის ხსნილში (რამდენიმე თვის შემდეგ) გამართული ქელები. ცხვარს უკლავდნენ უემველად; ცხვრის სულია მიცვალებულის სულის ასახსნელად განკითვნილო, შეიძლებოდა ძროხაც დაეკლათ (ს. მენთეშ., დამ.).
- სულის ცანკვლა, ცანკვლა** (ქიზიყ.) სულის წასვლა ნდომისაგან (ს. მენთეშ.).
- სულკათანი** (გურ., ფშ.) იგივეა, რაც სულძალიანი, სალანძღავი სიტყვაა (ა. ღლ.); სალანძღავი სიტყვაა: ნიშნავს სულში კატა ჩააკვდესო (ი. ქეშკი.).
- სულმაუთი** (ქართლ.) სულსწრაფი (მ. მესხ.).
- სულმოწინებულ-ი** (ზ. იმერ.) სულსწრაფი, მოუთმენელი (ბ. წერეთ.).
- სულპურ** (ინგილ.) აღაბი, ორმოცის წირვა (მ. ჯან.).
- სულუფა** (ქიზიყ.) ბურჩხა, მცენარეა (ა. მავ.).
- სულუქად** (თუშ.) ადვილად, იოლად (მ. ხუბ.).
- სულუხსარი** (გურ.) ხარბი, სულმოკლე, მოუთმენელი (გ. შარაშ.).
- სულღუმი** (ფშ.) ერთგვარი ზღაპრული ფრინველია (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- სულწუხი** (ხევსურ.) სადღე ცხენი, გიჟი, ჩქარი (ა. ჭინჭარ., 243).
- სულხავი** (ლენხ.) გაუმძღარი, ხარბი, ღორმუცელი (მ. ჩიქ.).
- სუმახ** (ინგილ.) თუთუბო, მცენარეა (ა. მავ.). არაბ.-აზერბ. сумах.
- სუმფე** (ლენხ.) მოშვებული, ფუმფი. „ღვედი ისე მოგიჭერია, წელვაწყვეტილივით ჩანხარ. ცოტა მეისუ მფე, შე კაცო!“ (მ. ალავე, 1).
- სუნავი** (გურ.) მსუნავი. ნ. სულუხსარი (ა. ღლ.).
- სუნავი** (ინგილ.) მსუნავი (მ. ჯან.).
- სუნავლი**¹ (გურ.) ხარაზის იარაღი, ლანჩის გასაგლუვებელი მრგვალი ჯოხი (გ. შარაშ.).
- სუნავლი**² (ქართლ.) წუწკი, მსუნავი (მ. მესხ.).
- სუნავლის გაკრა** (ზ. იმერ.) ხმის გაკმენდა. „გაკრა სუნავალი“ (ბ. წერეთ.).
- სუნდო, სუნდური** (მესხ.) საოჯახო ფურნის კარს ზევით დატოვებული სასულე, საპაერო ხერელი („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- სუნდური** (ქართლ., მესხ.) ღობე-ყორე-

- ში დატოვებული სარწყალი წყლის ვასავალი (კირიონი); ფურნის სასულე, ხერელი. ნ. სუნდო („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- სუნელი-¹** (გურ., იმერ.) ულუმბო, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სუნელი-²** (გურ.) სულ-ნელი, კერძის საკმაში, სანელებელი ბოსტნეული (ა. ლ.).
- სუნელი-³** (რაქ.) სულელი (შ. ძოდ., 214).
- სუნე** (ფერეიდნ.) სულყველა (ა. ჩიქ.).
- სუნსული** (ფშ., ლეჩხ.) ყნოსეა-ყნოსვით სიარული (ვაჟა-ფშ. მ. ც. ლექსიკ.), ცუნცული (მ. ჩიქ.; ქველ); ნადირის მიერ დროგამოშვებით შეჩერება სუნის ასაღებად (ლ. ლონ.).
- სუნციცი** (რაქ.) კამაში სულწასული, სულხავი (ვ. ბერ.).
- სურაია** (ქიზიყ.) მოაჯირის რიკულები. ჩარსში გამოყვანილი (ს. მენთეშ.; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- სურანიტრა** (ქიზიყ.) წყლის ჭურჭელია თიხისა, კოკასა ჰგავს (ს. მენთეშ.).
- სურბელა** (ოკრიბ.) მოთმინება. „სურბელა წოუვიდა“ (მ. ალაგ.).
- სურბუტა** (ლეჩხ.) სუნციინცი (ნ.), ჰამაში სულწასული (მ. ალაგ., 1).
- სურგუნი** (იმერ.). ნ. სულგუნი.
- სურიელი-¹** (ფშ.) გველი. „სხვას ყველას გაეძლებოდა, სურიელს ექნა ძალია“ (ი. ქეშიკ.).
- სურიელი-²** (ლეჩხ.). ნ. სრიელი.
- სურიობალახი** (მთიულ.). ნ. საფეკვენლა.
- სურივანდი**, **სურივანდა** (ზ. იმერ., აჭარ.) გველის სურო, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სუროჯი** (ქვ. იმერ.) ოფი, მცენარეა. ნ. სკვილენჯი (ა. მაყ.).
- სურიწვილია** (ლეჩხ., ოკრიბ.) გველის სურო, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სურხალი** (ქსნის ხეობ.). ნ. სრე.
- სურხვანა** (იმერ.) გაწმენდა, გახვეწა, გაბზიანება; შექმას, ერთიანად ჩაყლაპვასაც ნიშნავს. „ისე ჩასურხვნეს, ფინჩხა არ დარჩენილა!“ (ვ. ბერ.).
- ს. ალ. ლლონტი**, სიტყვის კონა.
- სურსულ-ი** (ლეჩხ.) კანის ავადმყოფობაა (მ. ჩიქ.).
- სურსულა/ე,-ა** (გურ., იმერ.) კანის ერთგვარი ავადმყოფობაა. ნ. სურსული (ს. ჟლ.; ვ. ბერ.).
- სურსულმალ-ი** (ლეჩხ.) ლოგინში ტრიალი (მ. ჩიქ.).
- სურსუტი-ი** (იმერ.) მოთმენელი, სულწასული. ნ. სურბუტა (ვლ. ბზვან., „ივერია“, № 172, 1900; ი. ჭყონ.).
- სურული-ი** (ლეჩხ.) სურვილი (მ. ალაგ., 3).
- სურუნჯი-ი** (აჭარ.) წიწკა, ბოსტნეულის ჯიშია (ა. მაყ.).
- სურუნჯა-ა** (ზ. აჭარ.) ლობიოს ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიქარ.).
- სურუბი** (ხეცსურ.) ხის დასაბობი იარაღი (ა. ჭინჭარ., 278).
- სუს** (ინგილ.) დათვის კანაფი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- სუსი** (ქიზიყ.) მოდგმა, ჯიში, გვარი (?). „იმათი სუსი უნდა გავაჭრო, იმათი სუსი რო აქ არ იყო“ (ს. მენთეშ.).
- სუსამბარი** (ქიზიყ., იმერ.) სურნელოვანი მცენარეა, გრძელი, მობრტყო ფოთოლი აქვს, რეჰანსა ჰგავს (ს. მენთეშ.; ი. ქავთ.). თურქ.-არაბ. süs + amber.
- სუსამბარა** (ქიზიყ.). ნ. სუსამბარი.
- სუსმატ** (ინგილ.) ძლიერ სულწასული, სულწრაფი, ვერ მომთმენი საკმლისა (მ. ჯან.).
- სუსური-ი** (იმერ.) იარაღის მოღერება ხუმრობით ან შესაშინებლად. „ნუ შევბი, არ ვარგა დანის სუსური“ (ი. ქავთ.).
- სუტვა** (ქართ.) სრუტვა (შ. ძოდ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- სუფრა** (გურ., რაქ., ჯავახ.) გრძელი, ვიწრო და დაბალი ხის მაგიდა. „ერთი სუფრა ძლიერ დამორებული იყო მეორედან“ (ე. ნინ., II, თ. კიკე; ა. ლლ.); დაბალი, მოგრძო (ზოგჯერ მრგვალი) მაგიდა, ოთხფეხი ფიცარი:

- ოთხფეხი სუფრა (დიალექტ., 688);
 ოთხკუთხი, მრგვალი დაბალი მაგიდა
 (დიალექტ., 649). არაბ. *suflra*.
- სუფრის დაკავება** (ზ. აპარ.) დედოფ-
 ლის მყარი სასიძოს ოჯახში ჰამა-
 სმის შემდეგ სუფრას მინამ არ გაა-
 ტანს, არ აალაგებინებს მასპინძელს,
 სანამ გათამამებული მყარი თავის
 ახირებულ მოთხოვნას არ დაიკმაყო-
 ფილებს. ხშირად სუფრის დაკავე-
 ბისას მოითხოვენ ძნელად საშოვნელ
 საქმელს, ხილსა და სხვ. (შ. ნიყარ.).
- სუქი-სუქი!** (იმერ.) შორისდ. შეძახილი
 დაკლული წიწილის გაპუტვისას.
 „ეკვირინემ დაავლო ხელი წიწილს, თა-
 ვით ჩარგო გაცხელებულ წყალში,
 მიატრიალ-მოატრიალა შიგ და თან
 დასძახოდა: სუქი, სუქი! — ვითომდა
 გამხდარი წიწილი ამით მსუქნად ვა-
 დაიქცეოდა“ (მ. ალავე, დ. კლდ.
 ლექსიკ.).
- სუყელა** (გუდამაყრ.) სუ(ლ) ყველა, სუ-
 ყველაფერი (დიალექტ., 574).
- სუყელყან** (გუდამაყრ.) სუყველყან,
 ყველყან (დიალექტ., 574).
- სუყველაყა** (მთიულ.) სულყველა. ნ. ყვე-
 ლაყა (ლ. კაიშ.).
- სუჩიანი**-ი (მესხ.) ბრალიანი, დამნაშავე,
 ცოდვიანი (დიალექტ., 652). თურქ.
 suç 'დანაშაული'.
- სუც** (თუშ.) სულაც (დიალექტ., 584);
 სუცაწ ნამდვილად, სრულიად (პ.
 ხუბ.).
- სუხსურ**-ი (ქართლ.) დიდი იხვი (კირი-
 ონი).
- სფორა** (რაჭ.) მარხილის ნაწილია (შ.
 ძიძ., 214).
- სწორფრებ**-ი (ხევსურ.) ტოლები, ერთი
 ასაკის ქალები და ვალები; სწორფე-
 რ-ი ტოლი. ნ. წაწალი (დიალექტ.,
 557).
- სხავ**—(ა)-**სხია** (ხევსურ.) ყრია: დიდ-
 დიდი ქვა რო სხავ (დიალექტ., 557).
- სხამა** (ხევსურ., თუშ.) შხამა, მცენარეა
 (ა. მაყ.).
- სხალანა** (რაჭ.) მსხლით მოშენებული
 ადგილი, მსხალნარი (ვ. ბერ.).
- სხალტკბილა** (ქსნის ხეობ.) მსხლის ჯი-
 შია ერთგვარი, ტკბილი გემოს ნაყოფი
 აქვს (ვ. სომხიშვი.).
- სხალყვითელა** (გურ.) მსხლის გვარია (ქ-
 გვარ., 950).
- სხაპ**-ი (გურ.) ფრინველების საჭერი
 ძუის მახე (ე. ნინ., II, თ. კიკვი.); მა-
 ხე, მსხელით მკედის ძაფით გამართუ-
 ლი (გ. შარაშ.); ჩიტის მახე (ს. ელ.);
 მახე, ხაფანგი, „ტურები გადამეკიდენ,
 ასი სხაპი მომიწყვესო!“ (ა. ლ.,
 გურ.). გასხაპული-ი გადატ. მახე-
 ში გაბმული, დაპატიმრებული (ი.
 მეგრ., 187).
- სხაპ**-ი² (ლეჩხ.) დაკლული საქონლის
 კისრის ნაწილი (მ. ჩიქ.).
- სხენ**-ი (რაჭ., ლეჩხ.) მშობიარობის
 შემდეგ პირველად გამოწველილი
 უვარგისი რძე, ხსენი (ვ. ბერ.): წყლი-
 ანი რძე, ხბოს მოგებად და შემდეგ
 ორი კვირის განმავლობაში (მ. ჩიქ.;
 დიალექტ., 679).
- სხეპვა** (აპარ.) სხლევა, გასხვლა (დია-
 ლექტ., 660).
- სხეპლ**-ი (მესხ.) წეპლა, მოქნილი ჯოხი
 საცემრად. „ერთი სხეპლი კილო
 გადაუშვილა“ (ი. მისიურ.).
- სხვანებურ**-ი (რაჭ.) უცხოური, სხვა
 მხარისა (შ. ძიძ., 214).
- სხვათაშვილობა** (ქიზიყ.) მოჯამაგირო-
 ბა. ნ. სხვიშვილი (ს. მენთეშ.).
- სხვენი**-ი (გურ.) ადგილი სახლის ჰერსა
 და სახურავს შორის. ნ. ცხვენი (ე. ნინ.,
 I, II, თ. კიკვი.).
- სხვიმის, სხუმის** (იმერ.) სხვა დროს (ვ.
 ბერ.; ქეგლ).
- სხვიშვილ**-ი, **სხვისშვილ**-ი (ფშ.) მოჯამა-
 გირე. „ძალია ტუშურის შვილი, არ
 დაიყენებს სხვისშვილსა“ (ი. ქე-
 შიკ.); მოჯამაგირე, დაქირავებული მუ-
 შაკი. „დედაო, დედა-შვილობამ, მეც
 ბევრი ვნახე ჰირია, ოცს წელს სრულ

ს ხ ე შ ვ ი ლ ა დ ა ვ არ, სამშობლო გამიწირია“ (ვაჟა, II, 1961, 74).

სხველრტი-წვიმა (კახ.) წვრილი წვიმა, თქორა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

სხიერობა (ზ. იმერ.) რელიგიური დღესასწაული იყო იენისში (ბ. წერეთ.).

სხილთობანი (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი, შავი ყურძენი იცის (ა. ლ.).

სხინჯილ-ი (ლენჩ.) გადაქარბებული და სწრაფი ლაპარაკი ქალიშვილისა; ს ხ ი ნ კ ი ლ ო ბ ს თამამად და სწრაფად ლაპარაკობს (მ. ალავ., 2).

სხიანი-ი (ლენჩ.) სხაპა-სხუპით ლაპარაკი (მ. ალავ., 2).

სხლიკვინა (იმერ.) ვასაკა—ხის ბაყაყი (მ. ალავ., 3).

სხლიშვა (ლენჩ.) ვასახმობად ჯობებით ტყავის გაჭიმვა (მ. ჩიქ.).

სხლირტი-ი (ქართლ.) სხირტლი, ფიჩხის კიწაწები (მ. მესხ.).

სხმარტალ-ი (იმერ.) ძნელმდგომარეობაში მყოფი ცოცხალი არსების ცდა განთავისუფლდეს ან მდგომარეობა

გაიუმჯობესოს; მოუსვენარი მოძრაობა, სავსავი (ი. ქავთ.).

სხმარტლი-ი (გურ., აჭარ., ლენჩ.) ზღმარტლი (ა. მაყ.).

სხო (გულამაყრ.) სხვა (დიალექტ., 574).

სხომინდებურათ (გურ.) წინანდებურად (ე. ნინ., I. თ. კიკვი.; ს. ულ.).

სხომის (გურ.) სხვა დროს. ნ. სხვიმის.

სხოყურა (ინგილ.) სხვაგვარი (შ. ძიძ., ქრესტ.).

სხრაანვა (ფშ.) კრთომა, შეტოყება (ი. ქეშიყ.).

სხრიალ-ი (იმერ.) ბავშვთა ხმაურობა—ტირილი (ვ. ბერ.).

სხრუშელ-ი (ქიზიყ.) ღუღუღი, პატარა მუწუქივით (ს. მენთეშ.).

სხუტრტა (მოხ.) ტოტების გაშორება, ვასხება (ო. ქაჯ.).

სხუმის (გურ., რაჭ., ლენჩ.) ნ. სხვიმის, სხომის.

სხურკლ-ი (ოკრიბ.) კორძი ხის ტანზე (მ. ალავ.).

ტ

ტაბაკ-ი (ქართლ., ქიზიყ., ფშ., ლენჩ.) პატარა თაბახი, ხისაგან გამოთლილი სინისებრი ჭურჭელი, რომელსაც ხორბლის სარკვევად (საწმენდად) ხმარობენ (დიალექტ., 642); მთლიანი ხისაგან ჩარხში გამოჭრილი მრგვალი ჭურჭელია სინსავით, ზედ პურსა და ხმელ საქმელს აწყობენ (ს. მენთეშ.); საფქვავის დასარკვევი ხის ჭურჭელი, გობის მსგავსი, ოღონდ უფრო პირვადშილი და ნაკლებ ღრმა (დიალექტ., 594); დაბალი სუფრა, გრძელი ფიციარი ოთხ ფეხზე საქმლის დასადებად და მოსასხდომად (დიალექტ., 679); შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ტაბაკა (მთიულ.) ჯიქა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ტაბაკა ლედვი-ი (ქიზიყ.) ლედვის ჯიშია, მაკრატელა ფოთოლი აქვს, შავი ბრტყელი ნაყოფი იცის (ს. მენთეშ.).

ტაბაკაშხალ-ი (მოხ.) ქუთქუთა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ტაბარუნ-ი (ხევსურ.). ნ. ტორზო.

ტაბარუჟ-ი¹ (ხევსურ.). ნ. ტორზო.

ტაბარუჟ-ი² (ქიზიყ.) უქონელი, ღარიბი, ლატაკი. „შინ რომ კატა არა ჰყავს და გარეთ თავი“ (ს. მენთეშ.); გლეხი ახალმოსული (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ტაბარუჟ-ი³ (ქართლ., მთიულ.) მსუბუქი ხასიათის ადამიანი, — ტუტუცი (ქეგლ); ჩერჩეტი; ბევრი ლაპარაკის მოყვარული; კაცი, რომელსაც კარგად აცვია და იპრანჭება (ლ. კაიშ.).

- ტაბარუკა** (თუმ.). ნ. ტაბარუკი².
ტაბარჯუკი-ი (გურ.). ნ. ტაბარჯუხი.
ტაბარჯუხი-ი (გურ.) ტყავის ჩანთა, ზურგზე მოსაკიდებელი, მონადირენი ხმარობენ (გ. შარაშ.). თურქ. dağarcık.
- ტაბასკვერა**¹, **ტაბასკვერა** (ლეჩხ., ოკრიბ.) დაბალი, ჩაფსკენილი ტანის კაცი (მ. ჩიქ.); დაგვარჯული (ნ.), დაბალი (ქოლევე, მ. ოყრეშიძე).
- ტაბასკვერა**² (რაჭ.) ფუნისა და ნაცრისაგან გაკეთებული კეცი აბრეშუმის მურის (თოთო ჭიის) დასაჯენად (ვ. ბერ.).
- ტაბარნა** (ჯავახ.) ფეხზე ან ბორბალზე მიკრული ტალახი („ცისკარი“, № 4, 1971, 114).
- ტაბაქა-ა** (აქარ.) მსხლის ჭიშია ერთგვარი (შ. ნიჟარ.).
- ტაბაყურო** (იმერ.) დაჯობებული ადგილი საერთოდ („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ტაბაცუნე**-ი (გურ.) მოხარშვა, თევზის მოხარშვაზე იტყვიან; მო ა ტ ა ბ ა ც უ ნ ა მოხარშა (ა. ლ.).
- ტაბახი**-ი (გურ.) ცხენის ავადმყოფობა, სასაში უჩნდება (გ. შარაშ.).
- ტაბელა**-ი (გურ., აქარ.) 1. ბალახია ერთგვარი (ვ. გვარ., 950; ა. ლ.); 2. მოკლე და მსხვილი (კოტიტა) თითი; 3. ტ ა ბ ე ლ ა ა ბ ა ღ ა ნ ა მსუქანი, ჯანღონით სავსე, ბუთხუზა ბავშვი (შ. ნიჟარ.).
- ტაბლა**¹ (გურ.) ღომის ფქვილისაგან გაკეთებული ნამცხვარი; ნამცხვარი (ა. ლ.; პ. ჯაჭან.).
- ტაბლა**² (ხევსურ., მოხ.) გაწყობილი სუფრა (ა. შან.); სუფრა (ა. ჭინჭარ., 212); სუფრა, მაგიდა პურის საქმელად (დიალექტ., 564; 557).
- ტაბლა-ა**³ (ინგილ., ქიზიყ., მთიულ.) მკვდრის კერძი (მ. ჯან.); მიცვალებულის საწესო (ს. მენთეშ.); მიცვალებულისათვის გამომცხვარი დიდი ქადა (ლ. კაიშ.).
- ტაბლა**⁴ (ქიზიყ.) 1. ჯარას ნაწილი, რა-
- ზედაც ჯარას ფეხები დარტყული და ჯარა დგას; 2. მეჭურჭლის ჩარხის ფეხის საცემი ქვედა ფიცარი (ს. მენთეშ., დამ.); 3. საჩეჩლის ნაწილია (დიალექტ., 609). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ტაბლობა-ა** (ინგილ., ფშ.) ახალი მკვდრის (ან ძველთა) მოსახსენებელი აღაბი (მ. ჯან.); საწესჩვეულებო სუფრის გაშლა (ვაჟა-ფშ., მც. ლექსიკ.).
- ტაბო**¹ (გურ.) ღომის საცხებლის (ჩამურის) ნაწილი (პ. ჯაჭან.).
- ტაბო**² (ქ. აქარ.) ხილის საწურავი მოწყობილობის ნაწილი, მომრგვალებული ფიცარი (შ. ნიჟარ.).
- ტაბოც**-ი (ქიზიყ.) 1. ფიცრის ურო, სახურავის ჩალის თავებს სცემენ, რომ დაასწორსწორონ; 2. სარეცხის საზეპელი, ხის ურო ან ხვედა, ან ბრტყელი ქვა, რომელსაც სარეცხს სცემენ, რომ ქუჭყვი გამოადინონ; 3. გადატ. ტ ა ბ ო ც ი ს ც ე მ ა ადამიანი რომ სხვას სიტყვებით აშინებს, ემუქრება. „რა იყო, რა ტ ა ბ ო ც ს ი ც ე მ ი ნ ე ბ ი“ (ს. მენთეშ.).
- ტაბუც**-ი (გურ.) ფეხშიშველი სიარული; ტ ა ბ უ ც ა -ი ფეხშიშველი (ა. ლ.).
- ტაბუცუნე**-ი (გურ.) მთლიანად მოხარშული თევზი მარილწყალში. ნ. ტაბაცუნე (ი. ჭყონ.).
- ტაბუხ**-ი (მოხ., გურ.) თემოს ძვალი (ა. ყაბზ., IV, შ. ძიძ.); მუხლის ძვალი (ა. ლ.); მუჭლის თავი გლენურად (საბა); თემოს თავის ძვალი, მოდიდო და მრგვალი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ტაბუხის თავი**-ი (იმერ.) გემრიელი საქმელი საბატიო სტუმრისათვის; ირონ. გადატ. „ესტუმრე, ერთბაშად ტ ა ბ უ ხ ი ს თ ა ვ ს მოგიტანს!“ (ი. ქავთ.).
- ტაბანი**¹ (ფშ., თუმ., კახ.) ხის ვედრო, რომელშიაც ფურს წველიან (ვაჟა, IV, ა. შან.); ხის სამარილე. ნ. საკიდელი (თ. უთურგ.).
- ტაგანი**-ი² **ტაგანა** (გურ., აქარ.) ტეგანი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ტავანა¹ (მოხ.) წყლის საზიდი კასრი (ა. ყაზბ., I, II, შ. ძიძ.); ხის კასრი, რომლის ერთი თავი ღიაა და იხმარება წყლის მოსატანად (ო. ქაჯ.).

ტავანა² (აჭარ.). ნ. ტავანი².

ტავარ-ი (ქართლ.) თალარი, დიდი ბრტყელძირიანი ქვევრი. ყურძნის დაწურვისას ტკბილს ჯერ მასში ასხამენ და შემდეგ გადააქვთ ქვევრებში (დიალექტ., 642); ტკბილის სადგომი (საბა); ახლად დაწურვილის ტკბილის ჩასადინარი აუზი სსწნახელს ქვეშ (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ტავინძურა (აჭარ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი, წითელი, მაღლარი (შ. ნიყარ.).

ტავრუც-ი (ხევსურ.) ჩუქურთმანი, დპრელებული სწორკუთხედის ფორმის მაღალი ყუთი, წვრილმანის შესახები (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 296; ქებღ.).

ტავარჯული (ზ. აჭარ.) ხალთა, ტყავის ჩანთა მხარზე გადასაკადი გუდასავით (შ. ნიყარ.). თურქ. dağarcık.

ტავშირა (ქიზიყ.) მანჯანიკის (ნ.) რკინის მოკაული ნაწილია, რომელშიც გადის აბრეშუმის ძაფი და ბორბალს ეხვევა. ნ. ტავშურა. (ს. მენთეშ.).

ტავშურა (ქიზიყ.). ნ. ტავშირა.

ტაია¹ (აჭარ.) ბიძა, დედის ძმა; ტაიაშვილ-ი ბიძაშვილი დედის მხრით (ი. მეგრ.). თურქ. dayı.

ტაია² (ლენხ.) პანდური (მ. ალავ., 1).

ტაკვეც-ი (ზ. აჭარ.) ოდნავ მოღუნული მსხვილთავა კეტი, რომელსაც სიმინდის საფშენელად იყენებენ (შ. ნიყარ.).

ტაკოზ-ი (ზ. აჭარ.) ხეები, რაზედაც სახურავის ბოძებია დაყრდნობილი (შ. ნიყარ.). თურქ. takoz.

ტაკოული (ლენხ.) ტაკება, ქიდაობა (მ. ჩიქ.).

ტალ-ი¹ (თუშ., ხევსურ., მოხ.) კაფი (თ. უთურგ.; ა. ჭინჭარ., 275; დიალექტ., 564); კაფი, საღრტილი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ტალ-ი² (ლენხ., იმერ.) ლაქა. „სახეზე

ტალები გასჩენია“ (მ. ალავ., 2); მზის დაწვისაგან გადაეცვრის სახეზე, (ვ. ბერ.). შდრ.: ქებღ.

ტალავარ-ი (ფშ., თუშ., ხევსურ.) ტანი-სამოსი (ვაჟა-ფშაველ. მც. ლექსიკ.; ს. მაკალ.; ი. ბუჭუჩ., 136).

ტალავერ-ი (ქართლ.). ნ. ტალავარი.

ტალალუკა (ქიზიყ.) მოსულელო, სულულურად რომ ხან ერთს იტყვის და ხან მეორეს — ისეთი ადამიანი (ს. მენთეშა დამ.).

ტალამაშ-ი (ფშ.) ქიმუნჯი (ნ.), მუჯლუგუნის ჩაკერა (ი. ქეშვიკ.).

ტალანჩა (რაჭ.) უსაქმოდ მოხეტიალე (ვ. ბერ.).

ტალახა-ა (ინგილ.) ელენთა (მ. ჯან.).

ტალიკ-ი (ზ. აჭარ.) თევში (შ. ნიყარ.).

ტალიკა-ა (მოხ.) ჯოხი თამაშობაში: ბურთი და ტალიკა (ო. ქაჯ.).

ტალიკანა (ხევსურ.) მსუბუქად ჩაემულიან შიშველი კაცი. „გათენებს ტალიკანაი, დიდო ღამეო სთვლისაო“ (ა. ჭინჭარ., 261).

ტალიკ-ტალიკ-ი ბიჭები, **ტალიკ-ი ბიჭები**-ი (ქართლ., კახ., ქიზიყ.) ახალგაზრდა, ჯანმრთელი, მოსული, ყოჩაღი და მარჯვე ბიჭები (ი. ჭყონ.; ს. მენთეშ.; ქებღ.).

ტალმა (მოხ.) მოსასხამი (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.; ქებღ.).

ტამალი (ქიზიყ.) დამალი, კბილებთან არსებული სასის ნაწილი, ჩამოზრდილი ალვეოლი. ეს ნაწილი ეზრდება ცხენს და ჭამას უშლის. ამიტომ აჭრიან მას გაზაფხულობით (ს. მენთეშ.). თურქ. damak.

ტამსმოზ (ინგილ.) ტანისამოსი, ტანსაცმელი (დიალექტ., 622).

ტამსოზ (ინგილ.). ნ. ტამსმოზ.

ტამსმუნ (ინგილ.). ნ. ტამსმოზ.

ტამფაობა (ხევსურ.) თამაშობა ერთგვარი (ს. მაკალ.).

ტანი-ი (ქართლ.) მიწის დიდი ნაკვეთი (თა. სალარ., ალგ., 89).

- ტანაშ-ა¹** (ინგილ., ზ. აქარ., ქიზიყ.) ხზო, ხზო ერთ წლამდე (მ. ჯან.; დილექტ., 622; შ. ნიყარ.); ხზო (საფურეც და სახარეც) წლიდან ორ წლამდე (ს. მენთეშ.); წლის დეკეული (დ. ჩუბ.) თურქ. dana.
- ტანაშ-ა²** (მოხ.) ჯიხვის კოჭი (ო. ქაჯ.).
- ტანავირ-ი**, **ტანაჯორ-ი** (ქიზიყ.) გამოზამთრებული, ერთ ზამთარ-გამოვლილი მუტრუკი (ს. მენთეშ.).
- ტანამანა** (ქიზიყ.) წვრილფეხა რქოსანი საქონელი: ხზორები და მისთ. (ს. მენთეშ.).
- ტანაშაშ-ი** (თუშ.) სხეულის რომელიმე ნაწილის გაფხაჭნისას გადამძვრალი ტყავი (თ. უთურგ.).
- ტანაჯორ-ი** (ქიზიყ.). ნ. ტანავირი.
- ტანაჯორა-ი** (გურ.) წყლის მწვანე ფერის ბუზია (ა. ლ.).
- ტანდაშეშრილ-ი** (ფშ.) ტანდამსკდარი, ტანდაშაშრული (ვაეა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ტანთ-ი** (მესხ., ჯავახ.) ტანსაცმელი, ტანისამოსი (ი. მაისურ.; დილექტ., 649; 652).
- ტანისნება** (იმერ.) სიჯანმრთელე, ჯანსაღობა. „თუ ღმერთმა ტანისნება მისცა, კაი ბიჭი უნდა გამოვიდეს“ (ვ. ბერ.).
- ტანკეტ** (ინგილ.) მცირე კალათა (მ. ჯან.).
- ტანკორტი** (მოხ.) ტანსაცმელი. „რაკარგი ტანკორტით გამაიარაო“ (ო. ქაჯ.).
- ტანტალ-ი**, **გატანტალება** (იმერ.) ძლიერ გასუფთავება, გაპირალება, გაკირალება, გასანსალება (ვ. ბერ.).
- ტანტალიკონ-ი** (ინგილ.) შიშველნი. „ლექები იქ ტანტალიკონი (შიშველნი) არიან, რადგან შიშველად იმარბებიან“ (მ. ჯან., 167; ა. შან., 352).
- ტანტრა-ჩილიკ-ი** (მესხ.) თამაშობაა, ჩილიკა ჯოხი, ჩილიკაობა (ი. მაისურ.).
- ტანტუალ-ი** (ლენხ.) ნაკლულ ჭურჭელში წყლის მოძრაობა, ჯღანჯღალი (მ. ჩიქ.).
- ტანფეხ-ი** (გურ.) ტან-ფეხსაცმელი (ა. ლ.; ქეგლ).
- ტანწყალ-ი** (გურ.) მდინარის მთავარი ნაწილი, შენაკადების გარეშე (გ. შარაშ.).
- ტანჯ-ი** (გურ., ფშ.) ტანჯვა, წვალება (ა. ლ.; ვეა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ტაო** (ქიზიყ., ქსნის ხეობ.) სიცივისაგან აშლილი ბალანი სახეზე (ს. მენთეშ.); ბალანი. „ტაო აიყარა, აიბურქა“ (ვ. სომხიშე.).
- ტაბტაპ-ი** (აქარ.) ტარტარი, ზედმეტი, უშინაარსო ლაპარაკი (შ. ნიყარ.).
- ტარ-ი** (ხევსურ., თუშ., გურ.) თითისტარი, მატყლის სართავი იარაღი, საგრეხელა (ა. ჭინჭარ., 254); თითისტარი (თ. უთურგ.); დიდი თითისტარი. ნ. ჩერიე (ა. ლ.).
- ტარაბო** (გურ.) თითისტარი. ნ. ტარი (გ. შარაშ.).
- ტარაბუა¹** (მესხ.) ძაფის ამოსახვევი ხის მოწყობილობაა. ნ. ტარი (ი. მაისურ.).
- ტარაბუა²** (გურ., ლენხ., ზ. იმერ.) თებრუს დასხმა; რეტი, რეტის დასხმა; ტარაბუა-ი დამეხსარეტი, თებრუ დამეხსა (გ. შარაშ.; ს. ულ.; ა. ლ.; მ. ჩიქ.; ბ. წერეთ.).
- ტარაბუა³** (ქიზიყ.) ჭახრაზე დაგებული მოძრავი საშულავე (ნ.), ძაფის ამოსახვევის დროს ტრიალებს. ნ. ტარაბო (ს. მენთეშ., დამ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ტარაბუკა** (იმერ.) სოკოა ერთგვარი მსხვილღეროიანი (პ. ჯაჯან., X).
- ტარაბუკა-ა** (მოხ.) ქარაფშუტა, ტუტუცი (ო. ქაჯ.).
- ტარავალ-ი** (მოხ.) ტალავარი (ნ.) ტანისამოსი, ტანსაცმელი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; დილექტ., 564).
- ტარაკვიც-ი** (გურ.) დათუას (ნ.) გასაღები (პ. ჯაჯან.).
- ტარაკუა-ი** (თუშ.) შიტეს (ნ.) გორგლად ამოსახვევი იარაღი (თ. უთურგ.).
- ტარაკუა** (ქართლ., ქიზიყ.) მეტიჩარა

- (კირიონი); მოსულელო, არამკითხე მოამბე, მეტიჩარა (ს. მენთეშ.; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ).
- ტარანიანა-ა** (თუშ.) უღარდელო (პ. ხუბ.)
- ტარაუცი** (ქართლ.) ნ. ტარაუჭა.
- ტარალ-ი** (ზ. იმერ., მესხ.) ქვის სათლე-ლი იარაღი (ბ. წერეთ.); ქვის სათლე-ლი ან წისქვილის ქვის მოსაკოდავი საგანგებო ჩაქუჩი (ი. მისურ.). თურქ. tarak.
- ტარალანა** (ქიზიყ.) თევზია, წვრილი ძვა-ლი აქვს (ს. მენთეშ.; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ).
- ტარახუტ, ტორახუტ** (ინგილ.) კამა, მცე-ნარეა (ა. მაყ.).
- ტარბ-ი** (ქიზიყ.) ფრინველია, შროშნის სიმსხო, მაგრამ მერცხალივით ჭრელი; კვირკვილი! (ნ.) (ს. მენთეშ.; საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ი. ჭყონ.; ქეგლ).
- ტარბაქ** (ინგილ.) აპოხტი მსხვილი ნაწ-ლავისა (მ. ჯან.).
- ტარდ-ი** (ჯავახ.) ძირს დაგებული მშრა-ლი ნაკელი, საიდანაც წივას ჭრიან, იღებენ (ი. მისურ.).
- ტარილ-ი** (რაჭ.) ხის თავი, რომელსაც მხერხავნი დაუხერხავად ტოვებენ (ვ. ბერ.).
- ტარკვირისთავ-ი** (ლენხ.) დიდი თითის-ტარი, რომელზედაც დართულ ძაფს დაძახავდნენ. ნ. ტარი (მ. ალავე., 2).
- ტარკოშა** (ხევსურ.) კოში! (ნ.) ოდნავ მოზრდილი ტარით (ა. ჭინჭარ., 217).
- ტარკოშაჟ-ი** (თუშ.) ტარიანი სასმისი ლუდისათვის, სამიდან ხუთი ლიტრა ჩადის (თ. უთურგ.; კ. ჭრელ., 260).
- ტარმოკლია** (ხევსურ.) კოში! (ნ.) რგლი-სა. „სანამეტნაოდ კვირიკას კოში დაუდგით რგლისაო“ (ა. ჭინჭარ., 217).
- ტაროცი-ი** (ფშ.) მზადყოფნა. „ის ტა-როცსვე არის, როგორც მშეირა ნადირი“ (ი. ქეშიკ.).
- ტაროშაჟ** (თუშ.) ტაროში, ხის ტოტის ნაჭერი (პ. ხუბ.).
- ტარტაბუცა** (კახ.) შტერი, ჩერჩეტი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ტარტალ-ი** (გურ.) ტარტარი, შერქმულ-ლო განუწყვეტელი ლაპარაკი (ა. ლ.; ქეგლ).
- ტარტლ-ი** (ქიზიყ., ქსნის ხეობ., მთი-ულ.) ჭუჭყი, სიბინძურე, წვირე (ს. მენთეშ., დამ.); ჭუჭყიანი მატყლი (ვ. სომხიშვი.); ჭუჭყიანი ნაბარკლი მატყლი (ლ. კაიშ.).
- ტარულა** (ქიზიყ.) მოხეტიალე ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- ტარულ-ი** (გურ., იმერ.) ტატყანი, და-ვა, ქაჭყანი, აყალმაყალი (ა. ლ.); ღარღალი, ყბედობა (ვ. ბერ.).
- ტარულალა** (ქართლ.) უშარგლო, უნიფ-ხვო. „ე ბალღი რა მთელი დღე ტარ-ულალა დარბის?!“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ტასოყვავილა** (ქართლ., კახ.) ნ. კვირის-ტავა.
- ტატ-ი** (მთიულ.) ტატი, ბავშვის ნელო სიარული ვისმეს დახმარებით. ტ ა ტ ი-ა ო ბ ი თ ტ ა ა ტ ი თ (ლ. კაიშ.).
- ტატ-ი** (ფშ.) საკომლო გადასახადი (ი. ქეშიკ.).
- ტატა-ა** (ინგილ.) ცაცი (მ. ჯან.).
- ტატა-ა** (ინგილ.) დიდი ტორი (მ. ჯან.).
- ტატა-ი** (ზ. იმერ.). 1. ხის კოვზი; 2. მზლის საკეპი ნიჩბის ფორმისა (ბ. წე-რეთ.).
- ტატაბ-ი** (ოკრიბ.) რკინის პატარა ნიჩა-ბი — ლადარ-ნაცრის გასაშლელ-ასა-ღები, ასტამი (მ. ალავე.).
- ტატაბა/ე-ა** (იმერ.) პატარა ჩოგნისებუ-რი ჯოხი ღერძზე საპნის წასასმელად; ტატაბას ხმარობენ აგრეთვე მთიბავნი ცელის პირის მოსაწყობად (ვ. ბერ.).
- ტატან-ი** (ფშ.) ცის პირი, ტატნობი, ჰო-რიზონტი (ი. ჭყონ.; ი. ქეშიკ.); შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ტატაწურა** (ქიზიყ.) ერთგვარი ხეა (ს. მენთეშ.).
- ტატკელა-ა** (ინგილ.) საქსოვის დასა-კიდებელი სამფეხა (მ. ჯან.).
- ტატლა/ე-ა** (იმერ.) კრიალოსანი (ვ. ბერ.).

- ტატკუნა (ზ. იმერ.) ფუნთუშა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ტატრაყუნა (ქიზიყ.) წელს ქვევით შიმველი ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- ტატულავ! (ზ. აქარ.) ბავშვისათვის სააღერსო მიმართვა (შ. ნიყარ.).
- ტატუნ-ი (იმერ., გურ.) ქაჭყანი, ჯაჭლანი, უსაბუთო ლაპარაკი. ნ. ტარღალი (ვ. ბერ.).
- ტატუნ-ი, მოტატუნება (იმერ.) ხელის ნაზად მოთათუნება, ცაცუნა (ვ. ბერ.).
- ტაფ-ი (მოხ., თუშ.) ჩაღრმავებული ადგილი (ო. ქაჯ.); ტაფობი (პ. ხუბ.).
- ტაფა¹ (გურ., ზ. იმერ.) ბუხრასძირა ქვა, რაზედაც ცეცხლს ანთებენ (ა. ლ.; ქეგლ).
- ტაფა² (ლეჩხ., იმერ.) ყურძნის საწნები მოწყობილობის ქვის საყრდენი ნაწილი, რომლის ღარიდან გადმოდის ტბილი (ქეგლ).
- ტაფა³ (ხევსურ.) ძველებური თოფის პირისწამლის ადგილი (ი. ჭყონ.).
- ტაფა⁴ (იმერ.) მარხილის ხელნების შემეგრთებელი ღარტყა კოფოს ქვეშით (ქეგლ).
- ტაფაობა (რაჭ.) ბავშვთა თამაშია, რიყტაფელობა, ჩილიკაობა (ვ. ბერ.).
- ტაფები (მთიულ.) ტაფობი, ვაკე ადგილები ტყეში (ლ. კაიშ.).
- ტაფელა (იმერ.) პატარა, წითელი ფერის თევზი (ვ. ბერ.).
- ტაფვა (ზ. იმერ.) თლა, წვეტება; წა-ტაფვა ჯოხისა წათლა, წაწვეტება, წაჩეკა (ნ.) ჯოხისა (ბ. წერეთ.).
- ტაფოულ-ი (ლეჩხ.) ტაფამწვარი (მ. ალაფ., 1).
- ტაფუნაშ-ი (თუშ.) ვაკე, ოდნავ ჩაღრმავებული ადგილი (ო. უთურგ.).
- ტაყიან-ი (მოხ.) კოჭლი ორივე თეძოთი (ო. ქაჯ.).
- ტაყტაყა (გურ.). ნ. ტახტახა.
- ტაშ-ი (თუშ.) მათრახის ბოლოზე დამაგრებული ტყავის წყვილი ნაჭერი (პ. ხუბ.).

- ტაშიმუშ-ი (ქიზიყ.) ტაში და მუშტი, ცალი ხელი გაშლილია და მეორე მომუქული (ს. მენთეშ.).
- ტაშირ-ი (ქიზიყ.) ღია, გაშლილი ადგილი (ს. მენთეშ.).
- ტაშკანა (ქართლ.) მეტიჩარა, უფრო ახალგაზრდა ქალზე იტყვიან (მ. მესხ.).
- ტაშაშ-ი (თუშ.) გამოსარჩენი, ხალტურა, უგულოდ გაყვება რაიმე საქმისა (პ. ხუბ.).
- ტახ-ი (კახ.) ძველი ხალხური თამაშობა-წარმოდგენა, ყველიერის კვირაში იმართებოდა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ტახტა (მოხ., ფშ., გურ.) კეხის წინ და უკან ამოშვებული ნაწილი (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.; დიალექტ., 594); უნაგირის წინა ნაწილი, საჯდომი (ს. ელ.).
- ტახტარ-ი (რაჭ.) ტახტა (ნ.), უნაგირის წინ და უკან შემადლებული ნაწილები. „წინა-უკანას ტახტარსა ვარდნი რათ არ გიყვიანო?“ (შ., ძიძ., 214).
- ტახტახა (გურ.) ქათმის კუჭა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ტახუნ-ი (გურ., იმერ.) რტყმევა, რახუნ-ი; თავში ჩარტყმა ან თავის რამეზე მირტყმა: ჩატახუნება დარტყმა ისე, რომ ხმა გავიდეს. „საწყალი სულ კედელს უტახუნებდა თავს, შვილის სიკვდილს ისე გეგმწარება“ (ვ. ბერ.; ს. ელ.; ა. ლ.).
- ტაჯირა (თიან.) დაჯირა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ტევანდი-ი (გურ., აქარ.) მტევანდილი, შავი ყურძნის ჯიშია ერთგვარი (ა. ლ.; დიალექტ., 660).
- ტევრ-ი (გურ., ლეჩხ.) ახლად აზრდილი ტყე, ბუჩქი, ბალახი; გატევრებული გავრანებული, გატყვეებული; გუუტევრდა ეზო გაუვერანდა, ტყედ გადაექვა ეზო (ა. ლ.); მრავალწლიანი, ხშირი ტყე (მ. ალაფ., ზეპირსიტყვე.; დიალექტ., 679).
- ტელა-ა (ინგილ.) დაბრტყელებული ცომი, მოხარშული ხინკლად (მ. ჯან.).

ტენილ-ი ყველ-ი (მესხ.) გადახარშული ყველი (ი. მისურ).

ტენტერი-ი (გურ.) უსაქმოდ ხეტიალი, ყიალი, ღლაბუცი, ბარბაცი; ტენტერი-ო ფს უსაქმოდ დაეხეტება (ა. ღლ., გურ.).

ტენტერა (იმერ.) შტერი, დაბნეული. ნ. ტენტერი (ი. ქავთ.).

ტენცო (აქარ.) ტყის პიტნა (შ. ნიყარ.).

ტნჰა-ა (ინგილ.) ცემა, ტყუება; დამტნჰა მცემა (მ. ჯან.).

ტერფაბუერა (ფშ.) ვირისტერფა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ტეტჩი-ი (მთიულ.) ჩერჩეტი (ლ. კაიშ.).

ტეტკვა¹ (იმერ.) ჭეჭევა (ნ.). „ღამანებუთაჲ, შენთან ლაპარაკჲში ენა მოვიტეტკვე“ (ვ. ბერ.).

ტეტკვა² (გურ., ზ. იმერ.) 1. ცემა, რტყმევა; სტეტკა დარტყა, ვთქვათ, კეტი, ჯოხი (ა. ღლ.); დარტყმა. „ერთი მაგრად სტეტკა თავში“ (ბ. წერეთ.); 2. გატეტკვა გაფითრება, ფერის დაკარგვა; ჩატეტკილ-ი გაფითრებული, ფერდაკარგული (ა. ღლ.).

ტეფა (ზ. იმერ.) ხის ტოტის კანი (ქ. ძოწ.).

ტეხა (იმერ., გურ.) ჭირნახულის მოწევა (ვ. ბერ.); სიმინდის აღებას ეძახიან: სიმინდის ტაროს (მო)ტეხა (ს. ჟლ.).

ტეხა-კრეფა (გურ.) მოსავლის აღება (სიმინდის ტეხა, ე. ი. აღება, და ყურძნის კრეფა, ე. ი. რთველი). შემოდგომი; ნატეხნაკრეფები შემოდგომის მიწურული, მოსავლის აღების დამთავრების შემდეგი დრო. ნ. ტეხა (ა. ღლ.); სიმინდის ტეხა და ხილის კრეფა (შ. ნიყარ., აქარ.).

ტეხება-ა (ინგილ.) ატყლომა; ნუ მეტეხებ-ი ნუ მიტყდები, ნუ მყევი (მ. ჯან.).

ტეხილა (აქარ.) ფუჩფუჩა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ტეხისობა (ოკრიბ.) დღესასწაული იყო ხალხური. იხდიდნენ აღდგომის მესა-

მე კვირას სოფ. გურნაში (მ. ალავე). **ტვინ-ი** (ქართლ.) მრგვალი ხე, ლატანი (თ. სალარ., ალგ., 95).

ტვინა (მთიულ.) ძაფი, რომელიც ფარდაგის ქსოვის დროს გარჩეულ ძაფშია გაყრილი (ლ. კაიშ.).

ტვინიერი (იმერ.) ტვინიანი, ნიჭიერი (მ. ალავე, 3).

ტვიტველა (მთიულ.) ტიტველა (ლ. კაიშ.).

ტვლეა (ფშ.) წინიანი საკმლის ხარბად ქვამა (ი. ქეშვიკ.).

ტვლიკ-ი (ქართლ.) დიდი ხორციანი ძვალ-ი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 16მ, 1900; ი. ჭყონ.).

ტვლიპანა (იმერ.) შიშველ-ტიტველი, შეუმოსავი (დილაქტ., 672).

ტიალ-ი¹ (ფშ.) სულ ამოგდებული, მთლად დაქცეული (ვაჟა, I, ა. შან; საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ.).

ტიალ-ი² (გურ.) ღია ფერისა (გ. შარან.).

ტიალ-ი³ (გურ.) ნათელი, გარიყრავი, გათენება; გატიალ და გათენდა, განათდა (ვ. ბერ.; ს. ჟლ.; ა. ღლ.).

ტიალ-ი⁴ (გურ.) ცარიელი, ტიტველი ადგილი; გატიალება და ცარიელება, მოტიტვლება; ტიალ-ი მინდორ-ი ცარიელი, მოტიტვლებული მინდორი (ა. ღლ., ქეგლ.).

ტიაც-ი (იმერ.) ძლიერი, თვალმომტრელი სინათლე; გატიაცებულ-ი გაკაშკაშებული, ძალიან განათებული (ვ. ბერ.).

ტიბფირ-ი (ქიზიყ.) ჯარატარის ხის კოჭი, მორგვი, რომელზედაც ლამბია მოდებული დასატრიალებლად (ს. მენთეშ.); ჯარატარის კვირისტავი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ტიგურა (იმერ., გურ.) უშნოდ აჭრელე-ბული პირუტყვი (ვ. ბერ.); ნაცრის-ფერი საქონელი (ს. ჟლ.).

ტიკა-ა (ინგილ.) წიწილა (მ. ჯან.).

ტიკავ-ტიკავ-ი (ლეჩხ.) ცემა-ტყევა. „შეიქნა ჩხუბი, ტიკავ-ტიკავ-ი“ (მ. ალავე, 2).

- ტიკება (გურ.) კბენა, ჩხვლეთა; უტიკა უჩხვლეთა. წყევლა: „გველმა გიტიკა მაგ ენაზე!“ (გ. შარაშ.).
- ტიკვა¹ (ფშ.) გაბერვა, გასიება (ი. ქეშიკ.).
- ტიკვა² (გურ., იმერ.) ფეხის ან ხელის ჩაკვრა წყალში, ღომში, ლაფში. „თვალეებში სტიკა თითი“. ნ. ტიკება (ს. ჟღ.; ვ. ბერ.).
- ტიკზარ-ი (მესხ.) გულდასტივრი (ი. მაისურ.).
- ტიკნა (გურ.) წიწკნა ხორცისა; მოტიკნა მოწიწკნა (ა. ლ.).
- ტიკურ-ი (იმერ.). ნ. ტიგურა.
- ტილაბ-ი (ხევსურ.) კირქვა (ა. ჰინჭარ., 275).
- ტილიფ-ი (ჭავჭავ.) ტირიფი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ტილიფობა (ლექს.) რელიგიური დღესასწაულია, მეთათე დღე ამადლებს შემდეგ, სულიწმინდის მოფენა (მ. ალავე, 2).
- ტილჩუტა (ფშ.) სენია ერთგვარი, მომეტებული ფეხისა და ხელის გულებში დაემართებათ ხოლმე. შიგნით, კანქვეშ საშინელ ქაველსა და წვას გრძნობს ადამიანი. წამლად ხმარობენ ნედლი თხილის ჯოხს, რომელსაც მოჭრიან, ცეცხლში გააცხელებენ და იმით დადაღვენ იმ ადგილს, სადაც ქაველს გრძნობენ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).
- ტინ-ი (ქართლ., ქიზიყ., ფერეიდნ., ლექს.) ქვა, ლოდი; სალი კლდე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.; დიალექტ., 609; 631; მ. ჩიქ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.
- ტინგიცი-ი (იმერ., მესხ.) მასხარა ადამიანი, ტაკიმასხარა, ოინბაზი (ი. მაისურ.) უზრდელი, უნამუსო (ვ. ბერ.).
- ტინგიცი-ი (იმერ., ქიზიყ.). ნ. ტინგიცი.
- ტინტველა (ლექს.). ნ. ტინტილა.
- ტინტილ-ი, გატინტილეზა (იმერ.) ჩქარა წასვლა, გარბენა, გაქცევა, გასრიალეზა. „წატინტილდი ერთი, შენს გაზრდას, და მომირბენიე ცივი წყალი!“ (ვ. ბერ.).
- ტინტილა-ი (გურ.) ხელიკი (კ. გვარ., 950); პატარა ხელიკი. „ტინტილა ტინტილოსანი, ტინტილა პატოსანი“ (გ. შარაშ.); ხელიკის მაგვარი პატარა ქვემძრომი, ჯოჯო. „კვერცხები ბლომათ მოგვართვეს, გმადლობთ, გმადლობთ, ჩვენო ეკა, დეაჟინეთ, იმ წყეულმა ტინტილები გამოკეკა“ (ა. ლ.).
- ტინტრაქა/ე-ი (გურ., იმერ.) შიშველი, ტიტველი, ტიტლიყანა (ს. ჟღ.; ვ. ბერ.).
- ტინტრიქა-ი (გურ.) ტიტველი, ტიტლიყანა, ტანგახდილი; დატინტრიქობს ტიტველი დადის. ნ. ტინტრაქა (ა. ლ.).
- ტინტყლ-ი (ქართლ.) უფუარი, სველი, გამოუშუშებელი, ჭყინტლი (თ. სალარ., ალგ., 97).
- ტინუორა (ინგილ.) ღიმი, ატოლი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ტირილ-ი (გურ.) მიცვალეზულის დასაფლავების ცერენონიალი, დატირება (გ. შარაშ.).
- ტირტირ-ი (მესხ.) ზედმეტი, გაუთავებელი ლაპარაკი, ყბედობა, ტარტარი. „რას ტირტირებს თვითონაც არ იცის“ (ი. მაისურ.).
- ტირყილაჲ-ი (თუშ.) უსაქჰური (თ. უთურგ.).
- ტირშლ-ი (ლექს.) ტიშლი, ბრკე (მ. ჩიქ.).
- ტისენა (ქართლ.) თავის გახილვა, მკბენარის—ტილის მოშორება. „ბუჩქებში მიმჯდარიყო და იტისნებოდა“ (გ. შატბერ., 96).
- ტისნა (ფშ.) მკბენარის მოშორება. ნ. ტისენა, ხილვა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).
- ტიტა (მთიულ.) ბალახია მინდვრისა (ს. მაკალ.).
- ტიტბვა (ინგილ.) ხარშვა; დატიტბვა გამოხარშვა (ა. შან., 253).

ტიტვა (ქიზიყ.). 1. დამლაშება, ძალიან დამარილება. „რაჯულა ატიტავ კერძ, ჭამა აღარ გინდა?"; 2. წყევლა: „რასა ატიტავ, დედაკაცო, მა ბაღღ მავრე, რა დავიშავა?" — ეტყვიან დედას, როცა იგი თავის შვილს სწყევლის (ს. მენთეშ.).

ტიტვირ-ი (აჭარ.) ბაგე, ტუჩი (შ. ნიყარ.).

ტიტვნა (მოხ.) ძღვევა, მორგება. ნ. დ. ტიტვა¹ (ო. ქაჯ.).

ტიტიბ-ი (ქიზიყ.) ბროწეულის ქერქი. შავად ღებავს, თუ თეთრი შაბით არის დადებული, ხოლო — წაბლისფრად, თუ კაკლის წინგოთი (ს. მენთეშ.); ბროწეულის ნარჩევი ქერქი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეველ).

ტიტკვი (ლენჩხ.) ნორჩი პარკი. ნ. ჭყაბი (მ. ჩიქ.).

ტიტკვინა (იმერ.) მსუქანი, ჯიჯგვინა (ვ. ბერ.).

ტიტყინ-ი (იმერ.) ჭიკყინი, ჯიჯღ-ნი, დიდლინი, ყბედობა (ვ. ბერ.; ქეველ).

ტიტყნა¹ (იმერ., გურ.) თითხნა; სერა; დატიტყნილი — დასერილი (ვ. ბერ.); თითხნა, ტალახში სიარულში, ტალახში ამოსვრა (ა. ღლა.). შდრ.: ქეველ.

ტიტყნა² (ქიზიყ.) ხელში ჭერისაგან დაჩაგვრა (ს. მენთეშ.).

ტიფელ-ი (მთიულ.) ფთილაზე უფრო მორბილი გაჩეჩილი მატყლის კონა, რომელსაც ნაბდის ქუდებისათვის ხმარობენ (ლ. კაიშ.).

ტიფილა-ა (მოხ.) თივის პატარა შეკვრა (ო. ქაჯ.).

ტიფოლა (მთიულ.) სიგარძზე ძირს დაგებული თივა, რომელზედაც შემდეგ სხვა თივას აგებენ (ლ. კაიშ.).

ტიღა¹ (ლენჩხ.) ობოლი, უპატრონო (მ. ალავე, 1).

ტიღა² (ქიზიყ., მთიულ.) შავ-შავი, ულახათო ბავშვი (ს. მენთეშ.); მეტად შავგერემანი კაცი (ლ. კაიშ.).

ტიღაშ (რაჭ.) გამხდარი, დამწვარი მოზვერი (ვ. ბერ.).

ტიღვი-ი¹ (იმერ.). 1. ტიტველი ბარტყიან წიწილა, ტიღველი (ვ. ბერ.); ნახევრად ტიტველი, მოფეღელი ბავშვი; უბუმბულო წიწილა (ი. ქავთ.).

ტიღვი-ი² (ზ. იმერ.) ქათმის ბუმბულის ძირი. „ქათამი საძაგლათაა გაპუტული: სულ შავი ტიღვები ჩარჩენია ხორცში" (ბ. წერეთ.).

ტიღვი-ი³ (ლენჩხ.) შიშველი მკლავა (მ. ჩიქ.).

ტიღველა (იმერ.). ნ. ტიღვი¹.

ტიღინტო (იმერ.) კისერტიტველა ქათამი (ი. ქავთ.).

ტიღუა (ფშ.) ტიღუნა, ქართლში შავ-შავი ბიჭი (თ. რაზიყ., „ივერია", № 140, 1900; ი. ჭყონ.).

ტიუვა ნაწლევი-ი (ქიზიყ.) ბრმანაწლევი. „ტიუვა ნაწლევი აბტკივდა" (ს. მენთეშ., დამ.).

ტიშლი (ლენჩხ.) ბრკე (ბრკე), უჩნდება გაუვსებელ ქვევრში ჩასხმულ ღვინოს (მ. ალავე, 1).

ტიხა-ა (ინგულ.) კრიალოსანი ჩამჩისა, ზრიალა ნიგვზისა; დატიხა ტიხეში აასხა (მ. ჯან.).

ტიხარო (იმერ.) საქონელი, რომელსაც ზურგზე თეთრი ზოლი აქვს გადაყოლებული სარტყელივით (ვ. ბერ.).

ტიხრ-ი (ინგულ.) მეტად მაგარი მიწა; ქუთატიხრ ქვატიხრი (მ. ჯან.).

ტკაპან-ი (ფშ.) წკლაპანი. „ქველავ მოის-მა ტუჩების ტკაპანი" (ი. ქეშვიკ.).

ტკარცალ-ი (გურ.) სიცილი, კისკისი; სიცილ-ტკარცალ-ი სიცილი. ნ. კარკაცი (ა. ღლა.).

ტკაცუნა (აჭარ.) ჭყუპანტა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ტკაცუნა სიმინდ-ი (ქართლ.). ნ. კუჭუჭა-სიმინდი.

ტკბილ-ი (გურ., მთიულ.) აღუღებული და ქაფგაცილი წიწილი ყურძნისა (ა. ღლა.); ლუღის დუღების დროს სვეს (ნ.) დაყრამდე აღუღებული ფორიანი (ნ.) წყალი (ლ. კაიშ.).

ტკბილ-ის კვერ-ი (გურ., მესხ.) ფელამუ-

- შის ტყლაპი (ა. ღლ.); თუთის ტყლაპი (ი. მაისურ.).
- ტკბილა** (მითულ.) ფორისაგან (ნ.) დამზადებული გული ცომში გამოცხვარი (ლ. კაიშ.).
- ტკბისველა** (ხევსურ.) შრავი, რომელიც ყველის ამოღების შემდეგ რჩება ქვაბში (ა. ჭინჭარ., 268; დიალექტ., 557).
- ტკენი**-ი (ზ. აპარ.). ნ. ტკენი.
- ტკეტკევა** (იმერ., ლეჩხ.) კლდისდუმა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ტკეფა** (ინგილ.) ტკეფა, პირისპირამდის ჭედით ამოვსება (მ. ჯან.).
- ტკეჩი**-ი (გურ., იმერ., ლეჩხ.) თხილის წნელის თხლად ახდელი კანი, რითაც გოდრებს, კალათებსა და ვიდლებს წნავენ (ს. ჟღ.; ა. ღლ.); მუხის ან თხილისაგან ახდელი კანი კალათების დასაწნავად (ვ. ბერ.); კაბრის, მუხის ან თხილის მსხვილ წნელს ცეცხლზე გაახურებენ (გააცხელებენ) და დახლებენ თხელ-თხელ ფენებად, თითოეულ ანახლეს ტკეჩი ჰქვია. მით წნავენ კალათს, სალასტოს, გოდორს, გიდელს (მ. ჩიქ.).
- ტკეჩი**-2 (ლეჩხ.) წისქვილის ფშტილის (ნ.) ნაწილია (მ. ჩიქ.).
- ტკეცილაობა** (თუშ.) ჩხუბი (ს. ჯაკოლ.).
- ტკვაბში**-ი (გურ.) მუწუკი, სხმო; ატკვაბშულ-ი აბურცებული, დასივებული, კანი ამობერილი. ჩნდება ჩვეულებრივ სხეულზე მდულარე წყლის გადასხმის შედეგად (ა. ღლ.).
- ტკვარუნ**-ი (ლეჩხ.) გამზმარი ნამცხვრის (უმეტესად კანის) სწრაფი და მოუთმენელი ჭამის დროს გამოცემული ხმა. „ტბილებს ტკვარუნ ი ვაჰქონდა“ (მ. ალავე, ზეპირსიტყვე.).
- ტკ(ვ)არცალ**-ი¹ (იმერ.) სიცილი, კისკისი (ი. ქავთ.).
- ტკვარცალ**-ი² (იმერ.) კვერცხის დადების შემდეგ ქათმის კაკანი; ხმამალალი კარკაცი (ვ. ბერ.).
- ტკვაფში**-ი (გურ., ზ. აპარ.) დამწვარი, ამობერილი კანი; ატკვაფშულ-ი ამობერილი კანი (გ. შარაშ.); ამობერილი, დამწვარი კანი. ნ. ტკვაფში (გ. შარაშ.; შ. ნიქარ.).
- ტკვაჩი**-ი (გურ.). ნ. ტკვაფში.
- ტკვერა** (იმერ., გურ.) კნეტა. „ძალდი ტკვერს ძვალს“ (ვ. ბერ.; ა. ღლ.; ქველ).
- ტკვეფა** (ქიზიყ.). 1. დახურვა (საბნისა და მისთ). „რა ძალიანა მტკვეფამ, ადამიანო, არ დამაჭრო!“; 2. ძალიან მსხმოიარობა (ს. მენთეშ.).
- ტკვილა**-ი (გუდამაურ.) ტკვილიანი, ტკვილი ჭადა (დიალექტ., 574).
- ტკვიფი**-ი (თუშ.) აღმური, ბუნდრი (ნ.), დიდი სიცხე (მ. ხუბ.).
- ტკვლიცინა, ტკიცინა** (იმერ.) ძალზე მსუქანი, საესე, პუტკუნა (ნ.), პუნტულა (ნ.), გაპუტკუნებული; გატკელიცინებული ძალზე გასუქებული (ვ. ბერ.).
- ტკიაც**-ი (რაქ., ლეჩხ.) რიტმიული ხმის გამოცემა (მ. ალავე, 3).
- ტკიპლობიო** (ქიზიყ.) აბუსალათინი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ტკლეცა** (გურ.); გატკლეცა ჭურჭლისა ჭურჭლის გახეთქა; სტკლეცა სილა გააწნა (ა. ღლ.).
- ტკოთი**-ი (ზ. იმერ.) მკვებ ტყემლის წვენი საწნელებლით შეზავების შემდეგ ხელმოვრედ მოდულებული (ბ. წერეთ.).
- ტკოჩი**-ი (იმერ.) პატარა ნაფოტისებრი ნაწილი ფიცრისა. „ყავარს ლურსმნის დაქედების დროს ნაპირზე ტკოჩი ავარდა“ (ი. ქავთ.).
- ტკპილისკერი**-ი (ლეჩხ.). ნ. ტკპილისკერი.
- ტკრეცა**¹ (ქიზიყ.) ალანძვა, ცეცხლის სიახლოვისაგან კანის აწვა. „ძირიპურები არ აიტკრიცოა, მიახედე, ქა!“ (ს. მენთეშ.).
- ტკრეცა**² (ფშ.) უკადრისობა, წყენა. „ეს სიტყვა... ერთმა ძალიან იტკრიცა“ (ი. ქეშვიკ.).
- ტკრციალ**-ი (ფშ.) მეხის ხმა. „გაჩნდება მეხთა ტკრციალი, ათრთოლდებიან ხეები“ (ვაფა, 1, ა. შან.); ცეცხლის

- ტყროლა (საბა); ბგერა, ქეჭა, ხმა საყრავთა, ანუ მტუტრებისა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ).
- ტყუნჩა-ჲ (აჭარ.) ბუშტარა, ბუთარა სიმინდი, იყეთებს პატარა წვრილმარცვლიან ტაროებს (შ. ნიჭარ.).
- ტყუნჯა (ლენხ.) ერთბაშად დაღვევა გადაკვრა. „რას წრუბავ მა ღვინოს, ტყუნჯე ბარემ!“ (მ. ალავე, 1).
- ტყუსვა (იმერ., გურ.) გარტყმა, ცემა. ნ. ტეტკვა² (ვ. ბერ.).
- ტლაკვი (ლენხ.) მსხვილი უშნო ფეხი (მ. ალავე, 1).
- ტლაკვა (იმერ., გურ.) ლოკვა (ი. ქავთ.).
- ტლაკუნ-ი¹ (ქართლ.) როცა კაცი უბელო ცხენზე ზის და ფეხები მიწაზე ეთრევა, ამას ეტყვიან ეტლაკუნე ბაო (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900).
- ტლაკუნ-ი² (იმერ.) პლაკუნი, გაბოლება. „ის კი დამჯდარა, სახლიდან არ გადის და მხოლოდ ყალიონს ატლაკუნე ბეს“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).
- ტლაყუი (თუშ.) რბილი (თ. უთურგ.).
- ტლაყვი (ქიზიყ.) ტიტველი ბარკალი გავიანად, ბარკლის რბილი ნაწილი. ნ. ტლაკვი (ს. მენთეშ.).
- ტლუნა (გურ.) ურიგოდ ზელა; მოტლუნელი-ი ცუდად მოზეილი (მ. შარაშ.).
- ტლევკა¹ (გურ., ლენხ.) ლოკვა. ნ. ტლაკვა (ი. ჭყონ.; მ. ჩიქ.).
- ტლევკა² (ლენხ.) ტლახში დაცემა (მ. ჩიქ.).
- ტლიკვი (გურ.). ნ. ტინტრიქაი.
- ტლიკინ-ი¹ (გურ.) უთავბოლო ლაპარაკი, ყბედობა, ლაქლაქი: გატლევკილი-ი გაიძეკრა, ცრუ, ლაქლაქა (ა. ლ.). შდრ.: ქეგლ.
- ტლიკინ-ი² (ფშ.) გადაბოტებით, დიდი ნაბიჯით სიარული (ი. ქეშკა.).
- ტლიკინა/ე-ი (გურ.) ბევრის, ზედმეტის მოლაპარაკე, მოლაყბე; ლაქლაქა (ს. ჟლ.). შდრ.: ქეგლ.
- ტლინკაობა (ქართლ., კახ., ფშ.) წეტყვის (ლ. ლეონ.).
- ტლო (ქართლ.) ნ. ტლუ.
- ტლოკ-ი (ქართლ.) ტიტველი კანკი ან წვივი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.); ბარძაყი, ფეხი მუხლიდან მენჯამდე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ტლოპანა (იმერ.) უთმო თავი (ვ. ბერ.).
- ტლოყვი, ტლოყვებ-ი (თუშ.) მსუქანი ბავშვის ლოყები (პ. ხუბ.).
- ტლუ (ქართლ.) უტოტო, სწორი მაღალი ხე. ვადატ. ტლუ ბიჭ-ი მარტოხელა, ობლად გაზრდილი ბიჭი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ტლუკ-ი¹ (ქართლ.) ფინთი, სულელი (კირიონი).
- ტლუკ-ი² (იმერ.) დიდი, მოსული, ფინიკურად ძლიერი (პ. ჯაჭან., IX, 263).
- ტლუყვი (ლენხ.). ნ. ტლუკი.²
- ტმაკუნ-ი (თუშ.) ტოკვა, რხევა (პ. ხუბ.).
- ტმაკუნა (ქართლ.) წარამარა მოლაპარაკე, „ისეთი ტმაკუნა ბავშვი არ მიწახავს“ (მ. მესხ.).
- ტმოშტი (თუშ.) თავსახურიანი, სამფეხა ხის ან სპილენძის დიდი თასი, გობი (პ. ხუბ.).
- ტმუკვა (ფშ.) ხტომა, ტოკვა (ი. ჭყონ.).
- ტმუკიანი (ხევსურ.) მწიხლავი, უწვრთნელი ჭიუტი ჯორი (ა. ჭინჭარ., 242).
- ტობ-ი (გურ.) თევზი; თევზების გროვა, გაზაფხულზე ქვირითის დასაყრელად რომ მოგზაურობს (ს. ჟლ.; ა. ლ.).
- ტობობა (ზ. იმერ., ლენხ.) თევზის მიერ ქვირითის დაყრის დრო. ნ. ტოფობა (ბ. წერეთ.); ტობობს მრავლდება (ქ. ძოწ.).
- ტოგონ-ი (გურ.) ოთხკუთხად გათლილი ხის დიდი მორი (პ. ჯაჭან.).
- ტოკა (ინგილ.) კოტიტა თითი (მ. ჯან.).
- ტოკვი (გურ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი, მსხვილმარცვლიანი მტევანი იცის (მ. შარაშ.).

ტოკვეცი-ი (ზ. აქარ.) ოდნავ მოღუნული მსხვილთავე კეტი. „ოთხნივე კუთხეში ოთხი კაი შესახედავი კაცი ტოკვეციები თ დადგენ“. ნ. ტაყეცი (შ. ნიქარ.).

ტოკლე (იმერ.) კოჭლი (ვ. ბერ.).

ტოკმარია (ქიზიყ.) აიწონ-დაიწონის ფიციარი (ს. მენთეშ.).

ტოლ-ი¹ (მოხ., ფშ., თუშ., ხევსურ., მთიულ.) შინმოქსოვილი შალი, საჩოხე (ო. ქაჯ.; ს. მაკალ.; დიალექტ., 557; 594; 564; თ. უთურგ.); ქსოვილი (ა. ჭინჭარ., 257); შინმოქსოვილი შალი ტანსაცმლისათვის (ლ. კიშ.).

ტოლ-ი² (თუშ.) ხის ტოტი (თ. უთურგ.).

ტოლ-ი³ (ქიზიყ.). 1. ხუთი კვერცხის წონა; 2. ერთჯერობაზე მოქსოვილი შალის სიგრძე; 3. ტოლის მოღებ აროცა უღელში არათანაბარი ღონის ხარები აბია, უღლის გადაწევა ღონიერი ხარისავენ, სუსტი ხარის მხარეს უღლის დაგრძელება. ამ წესით უსწორებენ მეტნაკლები ღონის მქონე ხარებს უღელს, ტოლს უღლებენ (ს. მენთეშ.).

ტოლაღი (ქიზიყ., ინგილ., თუშ.) წვივებზე (კოჭებზე) და მაჯებზე შემოსახვევი არტახები მკედლისაგან ნაქსოვი; ფეხის კოჭებზე შემოსახვევი ბრტყელი და გრძელი ჭრელი ნაჭერი, შეკერილი ორპირად (დიალექტ., 622; ს. მენთეშ.; პ. ხუბ.). თურქ. t/dolak.

ტოლიაქობა-ა, **ტოსიკაქობა-ა** (თუშ.) გასროლილი სავნის მიერ ტრაექტორიის დაკარგვა რაიმე მიზეზის გამო (თ. უთურგ.).

ტოლიყ-ი (იმერ.) მირტყმა-მორტყმა, ჯგვლენა (ვ. ბერ.).

ტოლიკაჟ-ი (თუშ.) წმინდა მატყლის მსხვილი ძაფისაგან ნაქსოვი ფარდაგი (პ. ხუბ.).

ტოლომანი-ი (ფშ.) მაზარა (ი. ქეშიკ.). **ტომაგ-ი** (თუშ.) ადამიანის სხეული (პ. ხუბ.).

ტომაყ (ინგილ.) კეტი, კომბალი, ჩომბახი (მ. ჯან.; დიალექტ., 623).

ტომბახ-ი (ქიზიყ.) გადატ. მაღარიჩი. „აბა, რაკი შვილი გადავიჩა, ერთი ტომბახი ჩამასხი“ (ს. მენთეშ.; ქეგლ.).

ტომბოყო (გურ.) მიწაზე დამდგარი წყალი, წუმპე (გ. შარაშ.).

ტომონ-ი (გურ.) ჭაობი (პ. ჯაჯან.).

ტომოყო (ზ. აქარ.) წყლიანი ორმო, მიწაზე დამდგარი წყალი. ნ. ტომბოყო (შ. ნიქარ.).

ტომრულ-ი (აქარ.) გაუთლელი მრგვალი მორი (პ. ჯაჯან.). თურქ. tomruk.

ტონტლე (ქართლ.) დონდლე, სქელი და უშნო აგებულების ადამიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ტონტორ-ი (ლეჩხ.). ნ. ტლუკი.²

ტონტორიკ-ი (ფშ.) დარტყმით დამუქრება, მოღერება (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ტოპალ (ინგილ.) ძირხვენას, ზამბახისა და მისთანათა თავთავი, რომელიც ფოთლად ან ყვავილად გადაიშლება (მ. ჯან.).

ტოპალ-ი (იმერ.) უხეირო, უგეზო ცურვა („კომუნისტი“, № 187, 1968).

ტოპირ-ი (ქიზიყ.) ლასტია, საწინახელში ყურძენს ქვეშ ამოუღებენ ხოლმე, რომ ჭაჭა არ გააყვეს ტყბილს, ტუპკირი (ს. მენთეშ.; ქეგლ.).

ტოპირა (ქიზიყ.) წყლიანი ღვინო (ს. მენთეშ.).

ტოპარაკა (ქიზიყ.) ტილოს უბრალო პარკი, პატარა ჩანთა (ს. მენთეშ.).

ტორ-ი (გურ.) ორივე ხელის ერთმანეთს მიდებული მტევანი, პეშვი ორივე ხელისა (ა. ლ.).

ტორათ-ი (აქარ.) წითელი ცხენი (ი. მეგრ.). თურქ. torat.

ტორახუტ (ინგილ.). ნ. ტარახუტ.

ტორვა (ფშ., იმერ., მთიულ.) ხარბად ჭამა, ყლაპვა (ი. ჭყონ.; ლ. კიშ.). შდრ.: ქეგლ.

ტორზო (ხევსურ.) კაცი, რომელსაც დახეული ტანსაცმელი აცვია (ა. ჭინჭარ., 261).

ტორიალი-ი (ქართლ.) ტრიალი, ერთ ადგილას გაუჩერებლობა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ტორიკი-ი (იმერ., გურ.) უაზროდ ხეტიალი (გ. ბერ.); ყილი, ხეტიალი; ტორიკოფს უსაქმოდ წრიალებს (ა. ლ.).

ტორილა (ქართლ.) საყრამიტე მიწის სახელი კასრი, მიწაში ჩაფლული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ტორტვა (იმერ.) სიტყვის უცებ წამოცდენა. „ძალიან თავდაპირილი მეგონა, მარა იმისთანა რალაცა წამოტორტლა, პირი დავაფჩინე“ (გ. ბერ.).

ტორუა (ქართლ., ფშ., ქიზიყ.) ტოროლა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ვაჟა, II, ა. შან.; ს. მენთეშ.).

ტორუღი (ზ. აქარ.). 1. თამბაქოს მცენარის სულ ზემოთა ფოთოლი, მისგან კარგი ხარისხის თამბაქო გამოდის; 2. ხის წვერი (შ. ნიჟარ.). თურქ. doruk.

ტორღვლება-ა (თუშ.) ჯონის, იარალის ხელში უთავბოლოდ ტრიალი (პ. ხუბ.).

ტორღალი-ი (გურ.) ლაქუცი, აკიდება; ეტორღალიება ეტმასნება, ელაქუცება, ატორღიალებული-ადვენებული, მიტმასნილი; გამზიარულებული, აჩქარებული (ა. ლ.; ქეგლ.).

ტორყილაყი (თუშ.) უქნარა, ზარმაცი (პ. ხუბ.).

ტოტი¹ (ხევსურ., ფშ.) ხელი კაცისა, ფეხი ცხენისა (ა. შან.); ხელი (დილაქტ., 594); ცხენის (ცხოველის) წინა ფეხი (ვაჟა, I, ა. შან.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ტოტი² (ხევსურ.) მთიბელის მიერ ერთ გავლაზე გატანილი ნამჭრევი (ნ.); ტოტიჩით გამაგდება. ტოტის მაჭრა მთიბელის გამოყვანა მწყობრიდან. „მთიბელთ თავითა გეხვიწები, დედაშენისა მანდელითა: ნამჭრევსა ტოტსა ნუ მაიჭრი, ნუ დამაბრუნებ ტირილითა“ (ა. ჭინჭარ., 224).

ტოტაობა (ხევსურ.) ხელების (ტოტების)

შეხებით თამაშობა, ხელების ფათური (დილაქტ., 557).

ტოტბაჩაყი (თუშ.) არამკითხე, მეტიჩარა (პ. ხუბ.).

ტოტია-ა (მობ.) ქურდი (ო. ქაჯ.).

ტოტიაობა (ქსნის ხეობ.) ქურდობა. „ახლა ტოტიაობაც დაიწყო“ (ე. სომხიშე).

ტოტმანიანი-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) სწორფეხიანი (ე. ვირსალ.).

ტოტნა (ქართლ.) ხელით მიწვდომა, შეწვდომა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ტოტნაჩია (ფშ.) უსაქმური, უქნარა, არაფრის გამკეთებელი (დილაქტ., 594).

ტოტო-ა (თუშ.) ხელი ბავშვის ენაზე (პ. ხუბ.).

ტოტიქი (აქარ.) ურმის, მარხილის ქალი (შ. ნიჟარ.).

ტოტონი-ი (იმერ.) ყოყონი; გატოტონებულ-ი გაყოყონებული (მ. ალავე, 3).

ტოტონება (ქართლ.) რაიმეს მითვისება; გადატ. ცოლის შერთვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ.).

ტოტონინა (ქართლ.) დიდი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ.).

ტოტყვა (იმერ.) უსაქმოდ სიარული, თრევა. „რავა მშვიერი ძაღლივით დატოტყავ წარამარა!“ (გ. ბერ.).

ტოტყიალი (იმერ.) ფეხშიშველი სიარული ტალახში, საერთოდ თრევა, ხეტიალი. ნ. ტოტყვა (ი. ქავთ.).

ტოულო (იმერ.) გრძელი ბაწარი; დატოულება საქონლის საბალახოზე დაბმა (გ. ბერ.).

ტოფი-ი (იმერ.) ქვირითის დაყრა თევზის მიერ (ე. ბერ.).

ტოფობა (ლეჩხ.) ქვირითის დაყრის პერიოდი. ნ. ტობობა (მ. ალავე, ზეპირსიტყვი; ქეგლ.).

ტოქე (ქართლ.) უშნოდ მაღალი და შესმენელი ადამიანი (თ. სალარ.).

ტოღები-ი (ქიზიყ.) გადატ. მსგავსები, ტოღები (ს. მენთეშ.).

ტოღო¹ (გურ.). ნ. ტოღუაი.

- ტოლო² (ზ. იმერ.) მოსული, დიდი (ქ. ძოწ.).
- ტოლორა (იმერ.) ცხენისკუდა, მცენარეა. ნ. ვირიკუდა (ა. მაც.).
- ტოლუა-ი (გურ.) ბუმბულნაკლები წიწილა (გ. შარაშ.).
- ტოლუბი-ი (თუშ.) ტოლუნი, ტოლები, წყვილები (პ. ხუბ.).
- ტოში-ი¹ (ხევსურ., ფშ.) ტაში (ა. შან.; ვეჯა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ტოში-ი² (ლეჩხ.) ორივე ხელის გული, ბეშვი. „მონადირემ აუვისო ტოში წამლითა და ნავერცხლებით“ (მ. ალაფ., ზეპირისტყვე).
- ტოშება (გურ.) გაკვირვება, გაოცება; იტოშა გაიკვირვა, გაიოცა. „მაირაცხა ნამეტარი მეტოშა!“ (გ. შარაშ.; ა. ლ.).
- ტოშვა (ზ. იმერ.) ნ. ტოშება.
- ტოცორ-ი (გურ.) ახოვანი, ლამაზი, მოხდენილი სახისა და ტანის ვაგი (ა. ლ.).
- ტპა-ი (გურ.) ტბა; ჩაღრმავებული, საბანაო ადგილი მდინარეში (ა. ლ.).
- ტპე! (ფშ.) კამჩის გასარეკი შეძახილი (ვეჯა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ტრაზანა (ქართლ.) კრაზანა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ტრაკუნ-ი (იმერ., გურ.) უსაქმოდ სიარული (ვ. ბერ.); უგზო-უკვლოდ ხეტიალი, უსაქმოდ წრიალი (ა. ლ.).
- ტრამი (იმერ.) ძალიან იაფი. „ღღესსულ ტრამათ იყიდებოდა ყველაფერი“ (ვ. ბერ.).
- ტრანტიტი-ი (ინგილ.) თული, ყაჩაღი, ავაზაკი (მ. ჯან.).
- ტრატრუ (ქიზიყ.) წიგნის კითხვის ხმის მიბაძვა. „მე შენი ტრატრუ არ ვიცო, წამო, ბარი აიღე!“ (ს. მენთეშ.).
- ტრავა (ქიზიყ.) მკვებარა, ბაქია (ს. მენთეშ.).
- ტრახანა (ქართლ.) ბატის ფრთისაგან გაკეთებული საბავშვო თოფი (კირიონი).
- ტრელა¹ (გურ.) მტრედო, ხრაშუნა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ტრელა² (მთიულ.) თეთრი ძროხა (ლ. კაიშ.).
- ტრედისფხა-ი (გურ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი (გ. შარაშ.).
- ტრედისყელა (ხევსურ.) იისფერი (ა. ჭინჭარ., 260).
- ტრელ-ი (ფშ.) ლაჩარი, მშიშარა (ვეჯა, IV, ა. შან.).
- ტრეტა (იმერ.) რღვევა (ვ. ბერ.).
- ტრი-ი (ინგილ.) გრძელკუდა (უღღმერ) ცხვარი (მ. ჯან.; ლ. ლეონ.).
- ტრია/ე-ი (გურ.) მღრღნელი ცხოველია (კ. გვარ., 950); მინდვრის თავის მსგავსი ცხოველი, გრძელი ჯონჯოლა უკლი აქვს, თრითინა (ს. ძღ.).
- ტრიალა (მოხ.) შვიტა, მცენარეა. ნ. ბორბალა (ა. მაც.).
- ტრიაშელ-ი (იმერ.) ტრიალი (მაგ., მინდორი), დაცემული ვაკე (დილაშტ., 672; ქეგლ).
- ტრიან-ი (ინგილ.) ჭიშია გოგრისა. ნ. გუგრაა (ა. შან., 352).
- ტრიასკუდა-ი, ტრეისკუდა-ი (გურ., აჭარ.) ყვითელი ძურწა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ტრიაფი (ქიზიყ.) ტრიალი, ტაშირი (ნ.), გაშლილი ადგილი (ს. მენთეშ.).
- ტრიბუცა (იმერ.) ლაზლანდარა, ურცხვი, უზრდელი (ი. ქავთ.); მატრაკეცა (ბ. წერეთ.).
- ტრიე (გურ.) თრითინა. ნ. ტრია (ა. ლ.).
- ტრეისკუდა-ი (გურ.) სარეველა ბალახია. ნ. ტრიასკუდა (გ. შარაშ.; ს. ძღ.; ა. ლ.).
- ტრიზა¹, ტრიზნა (იმერ.) კილეა, მასხარად ავღება (ვ. ბერ.).
- ტრიზა² (ლეჩხ.) დაცდენა, გამოტყუება ამბისა (მ. ჩიქ.).
- ტრიკ-ი¹ (გურ., იმერ.) ბუში, ნაბიჭვარი, უკანონოდ შობილი (გ. ნინ., I, თ. კიკვი; ვ. ბერ.; ს. ძღ.; ა. ლ.).
- ტრიკ-ი² (ქართლ., იმერ.) ფუში, სენია ერთგვარი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.); ფუში, იმერლები ხმარობენ (საბა).

ტრიკინა-ი (იმერ., გურ.) მუცელკეთილი, მუცელბატონები, მუცელა (ვ. ბერ.); მუცელაშლილობა, ფაღარათი, ავადმყოფობა (ა. ლ.).

ტრიკინა, გატრიკინებული-ი (იმერ.) ძალზე გამძლარი, მუცელწამობერილი (ვ. ბერ.).

ტრინჯვა (მესხ.) ჩაშტერებით სინჯვა, დათვალიერება (ი. მაისურა).

ტრინი-ი (იმერ.) ზმავრობით სხმა. „ძან ტ რ ი შ ი ნ-ტ რ ი შ ი ნ ი თ მოდიოდა წვიმა“ (ვ. ბერ.).

ტრიშნა (ოკრიბ.) მოუსვენარი, გარეთ-მოსიარულე ქალიშვილი (მ. ალავე).

ტრიხინ-ი (იმერ.) ზმავრობით სეირნობა, სიარული (ვ. ბერ.).

ტროკიალი-ი (გურ.) უსაქმოდ ხეტიალი. ნ. ტორიკი (ვ. შარაშ.).

ტროყ-ი¹ (ქართლ., ქიზიყ.) ძალიან მსუქანი (ს. მენთეშ.).

ტროყ-ი² (აჭარ.) დიდი ტანისა, აყლაყულდა, ახმახი (შ. ნიფარ.).

ტროყია (კახ.) დიდი და ძალიან მსუქანი, უშნო ქვევისა და შესახედაობის ადამიანი. ნ. ტროყი² (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ტროყიალი-ი (აჭარ.) უსაქმოდ ხეტიალი, ყიალი. ნ. ტორიკი (შ. ნიფარ.).

ტროკვი-ი (თუშ.) მალალი, მსუქანი, მძიმე ადამიანი (პ. ხუბ.).

ტრუბუცა (ქართლ.) ცულლუტი, გაქნილი (კირიონი).

ტრუკვა (ქიზიყ.) მედიდურობა, ამპარტავნობასავეთ (ს. მენთეშ.).

ტრუნჯი-ი (იმერ.) დამწვარი, გაშავებული, გახუხული (ვ. ბერ.).

ტრუნჯვა (ზ. იმერ.) სმა, ყლურქვა, ერთბაშად გადაკვრა (ზ. წერეთ.).

ტრუქვა (ფშ.) მარტოდმარტო დგომა, ყოფნა (ი. ქეშიკ.).

ტრუპანტული-ი (გურ.) სპირალური (გ. შარაშ.).

ტრუხუნ-ი (ქართლ.) ღრუტუნის ღორისა; ტ რ უ ხ უ ნ ა ღორი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ).

9. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

ტრფუა! (ქართლ.) კამეჩის შეძახილი, რომ წავიდეს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ტუ (იმერ.) ცური, ჯიქანი (დიალექტ., 672).

ტუა (ლენჩ., გურ.) ცური, ჯიქანი. ნ. ტუ (მ. ალავე, 1; გ. შარაშ.; დიალექტ., 679).

ტუარ-ი (აჭარ.) ფუნდამენტი, საძირკველი, საფუძველი (პ. ჯაჭან.).

ტუგა-ტუგა! (ქართლ.) ძალის დამახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ტუგანა-ა (ინგილ.) ტუგია, ლეკვი (მ. ჯან.).

ტუგუ-ტუგუ (კახ.) ძალის დამახება. ნ. ტუგა-ტუგა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ტუზარა (ქსნის ხეობ.) უზრდელი, მოუხეშავი კაცი (ვ. სომხიშვე).

ტუზლუყვი-ი (ქიზიყ.) დამდგარი (დაყენებული) მარილწყალი (ს. მენთეშ.). თურქ.-აზერბ. tuzluk.

ტუვი-ი¹ (ქართლ.) სამ კვირტზე გასხლული ვაზი (კირიონი).

ტუვი-ი² (გურ., იმერ., ლენჩ.) კეტი, სიმინდის, ლობიოს დასაფშენელი კეტი ან გრძელტარინი ურო ხისა; და ტ უ კ ვ ა კეტებით ცემა (ვ. გვარ., 950; ა. ლ.; ვ. ბერ.; მ. ალავე, 2; ქეგლ). **ტუაღუა** (ქიზიყ.) ბოლჩასავით გამოკრული სამგზავრო რამეები: საგზალი, ტანისამოსი და სხვ. (ს. მენთეშ.).

ტუცნა (მთიულ.). 1. უმკროსი შვილი; 2. სიარულში ან თამაშში ჩამორჩენილი (ლ. კაიშ.).

ტულფ-ი (მესხ.) ტურფი, ფიწლის ან ფოცხის შუბლი, ტარზე სივანით წამოცმული ხე, რაზედაც კბილებია დასმული (ი. მაისურა).

ტუმარ-ი (გულდამაყრ.) ტომარა; საწყაოა, უღრის თთხ ფუთს (დიალექტ., 574).

ტუმნა (ხევსტრ.) კარგი მოსავლიანი. მდიდარი, პოხიერი მიწა (ა. კინჭარ., 196).

ტუნტე (მთიულ.) ფეიხუმი, უსუფთაო (ლ. კაიშ.).

ტუნტვრა (იმერ.) ხელის რაშიმე უცებ ჩაკვრა (ვ. ბერ.).

ტუნტრუცა-ი (გურ.) უზრდელი, ტუტუცი (ა. ლღ.).

ტუნტუო (ლენჩ.): „რავა დეილევა, ტუნტუბოსავითაა ე წყალი“ (მ. ალავე, 1).

ტუნტული-ი¹ (ქართლ., იმერ., ქიზიყ., ქსნის ხეობ.) სიარული უდროოდ დროთი (ი. ჭყონ.); ტანტალი, წანწალი (ს. მენთეშ.); ძუნძული, გამუდმებით სიარული (ვ. სომხიშვი.).

ტუნტული-ი² (ხევსურ.) რბილი სატანი (ნ.), ყველი (ა. ჭინვარ., 269).

ტუნტუბო (ლენჩ.) თხელი ტალახი (მ. ჩიქ.).

ტუნტური-ი¹ (ფშ.) ხეტიალი, წანწალი (ი. ჭეშვიკ.).

ტუნტური-ი² (ქსნის ხეობ.) მუშტის ქნევა მუქართ (ვ. სომხიშვი.).

ტუნტული (იმერ.) წვინტილი, ცხვირიდან გამონადენი სითხე სურდოს დროს (ი. ქავთ.).

ტური, **ტურიკო** (ქიზიყ.) სააღერსო მიმართვა ბავშვებისათვის (ს. მენთეშ.).

ტურაკანკა (გურ.) სახურავის დასამაგრებელი ხის ჭოკი (პ. ჭაჩან.).

ტურალობიო (იმერ.) სოია ანუ ძაძა („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ტურაქალა/ე-ი (იმერ.) კუდიანა ქალი (ვ. ბერ.).

ტურტური-ი¹ (ფშ.) ჩურჩული (ვაჟა, I, ა. შან.).

ტურტური-ი² (ქიზიყ.) დაღერება, მოქნევა ჯოხისა ან სხვა რამისა. „ამთენ ტურტურ დარტყმა მჯობია“ (ს. მენთეშ.).

ტურტყ-ი (გურ.) ხის ღრუში ჩამდგარი მღვრიე წყალი (ვ. შარაშ.).

ტურულა (ქიზიყ.). 1. სტვირი; 2. კანკის ძვალი; 3. გრძელი და ვიწრო რამე, რომელსაც მასრასავით გული ფულურო აქვს (ს. მენთეშ.).

ტურქნა (ქიზიყ.) უმიზეზოდ წარამარა

დატუქსვა ბავშვებისა, უმთავრესად დედინაცვლის მიერ (ს. მენთეშ.).

ტუსვა (ქართლ., ქიზიყ.) ტრუსვა, ცეცხლის ალზე მოტარება ბალნის, ჭაგრის, ბუმბულის მოსაწვავად (ს. მენთეშ.); თმათ წვა (საბა).

ტუსლანგა (ქართლ.) ავმუცელა, ღორმუცელა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ტუსტუს-ი (ქართლ., ქიზიყ.) ბავშვის სიარულზე იტყვიან (ი. ჭყონ.); ფიცხლად და მოკლე ნაბიჯით სიარული, ბავშვმა რომ იცის (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.

ტუბა¹ (მთიულ.) ძალიან მლაშე (ლ. კაიშ.).

ტუბა² (იმერ.) ნაცარი (ვ. ბერ.).

ტუბლუბ-ი (მთიულ.) მეტად ცომი, ჩაცომებული (ლ. კაიშ.).

ტუბულაყ-ი (მესხ.) სტვირი, სალამური, საერთოდ ჩასაბერი საკრავი (ი. მაისურ.).

ტუბური-ი¹ (ლენჩ.) ტუჩი, პირი, ბაგეები. ანდაზა: „თავის ქონით ყურდგლის ტუტურს სწვადენო“ (მ. ალავე, 1; მ. ჩიქ.; დიალექტ., 679).

ტუბური-ი² (იმერ.) გაუფრთხილებლად ტრიალი ხელში ცეცხლის მსროლელი იარაღისა (ი. ქავთ.).

ტუტყნა (ქიზიყ.) ქუჭყიანი ხელების ხლება: ცომისა და მისთანათა ბავშვებისაგან ან დიდისაგან უხეიროდ ქვლეტა; თავის გაჭუჭყიანება (ს. მენთეშ.).

ტუტყუნი (ლენჩ.) უკმაყოფილოდ ხმადაბლა ლაპარაკი (მ. ჩიქ.).

ტუქსუს-ი (იმერ.) უნდო; ურცხვი; გაუტანელი. ნ. ცუხი² (ი. ქავთ.). აზერბ. ТУКСУС.

ტუყ-ი (ზ. აქარ.) დაბალი, ჩია, უწნო ტანის ადამიანი (შ. ნივარ.).

ტუჩალა (მთიულ.) დიდტუჩებიანი (ლ. კაიშ.).

ტუცი-ი (იმერ.) საღვისის ნემსი (ვ. ბერ.).

ტუხ-ი¹ (ფშ.) ბალახია მინდვრისა (ს. მაკალ).

ტუხ-ი², ტუხი-ტუხი! (ქიზიყ.) ღორის დაძახება (ს. მენთეშ.); ღორის მოწოდება (საბა); ღორთმოწოდება (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ).

ტუხტუხ-ი (ქიზიყ.) არევ-დარევა, არეულობა, უწესოება (ს. მენთეშ.).

ტუხიი! (ქართ.) ცხვრის დაძახება, როცა მარილს უყრიან (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ტუაბუჩა/ე-ა (იმერ.) ინფექციური ავადმყოფობაა, ტუავის გაძრობა იცის (ვ. ბერ.).

ტუავნი (ხევსურ.) ქურჭი (ა. ჰინჭარ., 249).

ტუამაღ-ი (იმერ.) ნაკლულ ჭურჭელში შენძრევისას სითხის ხმაური (ი. ქავთ.).

ტუაია (ქართ.) მსხლის ჯიშია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ტუაბტუა-ი (ქიზიყ.) კეცხნა, ბაქიბუჭი (ს. მენთეშ.).

ტუაუნ-ი (იმერ., გურ.) წყალსა და ტაღაში სიარული, ტუაფუნი (ვ. ბერ.; ა. ლ.: ქეგლ).

ტუაუნა¹ (ქიზიყ.). 1. ტრაბახა, მკეცხარა; ნ. ტუაბტუაი; 2. ლალი, თამამი მცენარეული (ს. მენთეშ.).

ტუაუნა² (ქსნის ხეობ.) მსხლის ჯიშია ერთგვარი (ვ. სომხიშვი.).

ტუარტუარ-ი (ქიზიყ.) სიწითლის ელვარება, ფერის კაშკაში (ს. მენთეშ.).

ტუაჩანი (ქიზიყ.) ტულაშანი, მძიმე საგნის წყალზე ერთგზის დაცემით გამოწვეული ხმა (ს. მენთეშ.).

ტუაქანი (ქიზიყ.). ნ. ტუაჩანი.

ტუაჭუნი (ქიზიყ.) გადატ. მომამებურებლად ლაპარაკი (ს. მენთეშ.).

ტუელ (ინგილ.) ბრტყელი, ფართო (დიალექტ., 623).

ტუეთა წმინდა (ლენჩხ.) ნადირთ უფროსი (მ. ჩიქ.).

ტუვაპე (რაჭ.) ჩავარდნილი ადგილი

მთებს შორის („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ტუვეპერა/ე-ა¹ (იმერ.) ლაყე კვერცი (ვ. ბერ.).

ტუვეპერა² (იმერ.) ტლანჭი, უწნო, მოუხეშავი. „იმ ქალს ტუვეპერა სახე აქვს“ (ვ. ბერ.).

ტუვეპი (იმერ.). ნ. ტუვეპერა/ე-ა¹.

ტუვილფას-ი (იმერ.) მუქთი, ძალზე იაფი; ტუვილფასში გაყიდვა მუქთად, ძალზე იაფად გაყიდვა (მ. ალავე. დ. კლდ. ლექსიკ.).

ტუმაღ-ი (ქიზიყ., ინგილ.) ტუემაღი (ა. მაყ.).

ტუიორობა (ლენჩხ.) გაზაფხულზე ტუის გაფოთლება (მ. ჩიქ.).

ტუი-ი (ლენჩხ.) უხეირო, უვარგისი, გლახა (მ. ჩიქ.).

ტუიანი (ლენჩხ.) არაპატივისცემი ლაპარაკი, არამკითხაობა (მ. ჩიქ.).

ტუის გვიშრა-ი (გურ.) მთის ჩაღუნა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ტუის გღერტა (იმერ.) მჭადა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ტუის გუმბრა-ი (გურ.). ნ. ტუის გვიშრაი.

ტუის ვაშლ-ი (ლენჩხ.) მწარე ვაშლი, მაყალო (ა. მაყ.).

ტუის თუთუნ-ი (ლენჩხ.) ლენცოფა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ტუის ხარო (ხევსურ.) ფუტკარა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ტუის ტაბელა (გურ., ქვ. იმერ.). ნ. ძროხიენა.

ტუის ქათამ-ი (გურ.) გარეული ფრინველია. ნ. ჭყრიამპო (ა. ლ.).

ტუის ქონდარა (იმერ.) ონჭო, მცენარეა (ა. მაყ.).

ტუის ყაყაჩო (ქართლ., ქიზიყ.). ნ. გუგულის კაბა.

ტუის წიწმარიტა (გურ.) ტუის წიწმარი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ტუის ჭორიკანა (ზ. იმერ.) მჭადა, მცენარეა (ა. მაყ.).

- ტყეა** (რაკ.) მწერია ტყის მსგავსი (ლაგვანთა, ი. თავაძე).
- ტყაბ-ი** (ფშ., ლეჩხ., ზ. აქარ., მთიულ., ქსნის ხეობ.) ლაბაში, გაცვეთილ ფეხსაცმელში ჩაგებული ტყავის ნაჭერი (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.; ქველ); გახეულ ქალამანში ჩასატანებელი ტყავი (მ. ჩიქ.); ქალამანში ჩასაგები ტყავის ნაჭერი, ლანჩა (შ. ნივარ.); ნაგლეჯი ძველი ქსოვილისა, ჩვეულებრივ, ძველი ტანისამოსისა (ლია-ლექტ., 569); საკერებელი ნაჭერი. «ერთი ბეწო ტყლაპი რამ დაადე, დახეული რო გაქ ე ხალათი» (ვ. სომხიშვი).
- ტყაბ-ი²** (ჩ. თუშ.) ერთხელ გარეცხილი მატყლი (ვ. ჭრელ., 264).
- ტყაბა** (რაკ.) ურმის ხელნების ქვედა პირზე დამატებული ხის ნაჭერი, დათვეა (ვ. ბერ.); ურმის ნაწილია (შ. ძიძ., 214).
- ტყაპანა** (კახ.) ლობიოს ჭიშია ერთგვარი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ტყაპუნა ჩალა** (ქიზიყ.) შხაპრი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ტყარტ-ი** (მთიულ.) გამოუმშრალი, დაცემული, ლეკეზა (ლ. კაიშ.).
- ტყარტვა** (ქართლ.) თავის გამოდება, მედიდურობა, დღლარძვა (ი. ჭყონ.; ქველ).
- ტყაშანი** (ქიზიყ.). ნ. ტყაჩანი.
- ტყაშუნა** (კახ.). ნ. ბანგა.
- ტყაჭვა** (ქიზიყ.). ნ. ტყარტვა.
- ტყაქა** (იმერ.) ღონივრად რტყმევა. «ძალიან იჯიმებოდა, მარა რტყლზე გატყლიქეს» (ვ. ბერ.).
- ტყლი** (გურ.) ელენთა; ტყლიპიანი-ი ელენთადსივებული, მუცელგამობერილი (ა. ლ.).
- ტყლიპზე გასიება** (იმერ.) გადატ. ძალზე ვალახვა. «გვიდევით თონი ფხარზე და ყანაში წადი, თვარა სულ ტყლიპზე გაგასიეფ, იმდენ გირტყამ» (ვ. ბერ.).
- ტყლიპი** (გურ.) ტყლიპიანი კაცი; ზოგჯერ მეტსახელი ტყლიპიანი კაცისა (ა. ლ.).
- ტყლიყვა** (იმერ.). ნ. ტყლევა.
- ტყლურტი** (ქიზიყ.) ჩვილი ცომი; ტყლურტი-ი პურ-ი ცომი, გამოუმცხვარე პური (ს. მენთეშ.).
- ტყლურტვა** (ქართლ.) მეტისმეტი სმა (წყლისა, ღვინისა, არაყისა და სხვ.). «ჩვენსა მოხვალ—ღვინოს ტყლურტვა, თქვენსა მოვალ—თვალებს მხუტავ» (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ტყლუსური** (ქიზიყ.). ნ. ტყრუშული.
- ტყობრა-ი** (გურ.) ხის კანი, ხმარობენ კარვების დასახურავად ტყეში (გ. შარაშ.).
- ტყრამუნ-ი** (თუშ.) მტვრევით ღებვა (პ. ხუბ.).
- ტყრიალ-ი** (ხევსურ.) ხმა ტაშისა და ფანდურისა (ა. შან.).
- ტყრიშიალ-ი** (მოხ.) ძლიერი ხმა, ხმაურობა (ო. ქაჯ.).
- ტყრომა** (ფშ.) გრიალი, ქეჭა (ი. ქეშვიკ.).
- ტყრუშული ღობე** (ქიზიყ.) წნული ღობე (ს. მენთეშ.); სხვლი წნელის ღობე (საბა; დ. ჩუბ.; ქველ).
- ტყრშიალ-ი** (მოხ.). ნ. ტყრიშიალი.
- ტყულა-ი** (გურ.) ტყვილა. «აფერი არ მწყენია, ასე ტყულა ი» (ე. ნინ., II, თ. კიკვი; ა. ლ.).
- ტყუპალა** (იმერ.) ქანჭური ანუ კორკი-მელი («კომუნისტი», № 294, 1967); ქლიავის ჭიშია (მ. ალავ., 3).
- ტყურუშული** (კახ.) ტყრუშული ღობე (ნ.) (პ. ხუბ., ანგარიში).
- ტყუპი** (ქიზიყ.) ტყუპი, ორი და ორზე მეტი ერთმანეთს შეზრდილი ნაყოფი ვაშლისა, კაკლისა, თხილისა და ა. შ. (ს. მენთეშ.); ტყუპი ხილისა, წყვილი (საბა; დ. ჩუბ.; ქველ).
- ტყუჭალა-ა** (აქარ.) ნ. ბოჯახი.

უ

უა (იბერ.) ცხენის კისრის ავადმყოფობა (ვ. ბერ.).

უა (ქსნის ხეობ.) კნინ. სუფიქსი, დაერთვის ო-ზე დაბოლოებულ საკუთარ სახელებს: ვანო—ვანუა, ვასო—ვასუა, სანდრო—სანდრუა, ნიკო—ნიკუა... (ვ. სომხიშვი.).

უამურ-ი¹ (ქიზიყ.) უსიამოვნო, არასასიამოვნო (ს. მენთეშ., დამ.).

უამურ-ი² (გურ., ზ. აჭარ.) რომ არაფერს გასიამოვნებს, ისეთი ადამიანი (გ. შარაშ.); გონჯი, უნდლი, ხელგამოუსვლელი ადამიანი; კაცი, რომელიც არაფერს გასიამოვნებს (შ. ნიგარ.).

უარება (ლენხ.) აუარება, აუარებელი (მ. ჩიქ.).

უბარ-ი (აჭარ.) 1. ცუდი, არასასიამოვნო, დაუშვებელი, მიუღებელი; 2. უვარგისი (შ. ნიგარ.).

უბაშარო-ა (თუშ.) უღონო, სუსტი (პ. ხუბ.).

უბეურ-ი (ქართლ., ქიზიყ., ქსნის ხეობ.) კვადრატული, ოთხკუთხი (ი. ჭყონ.); კვადრატული, ერთი განით ირიბად მოკეცილი და შემდეგ გადაჭრილი ნაჭერი (ს. მენთეშ.; ვ. სომხიშვი.; ქეგლ.).

უბეჩებელი-ი (გურ.) გაუკეთებელი, დაუძლეველი, შეუხრულებელი (პ. ჯაჭან.).

უბირ-ი¹ (ფშ.) უვიცი, უწიგნური; გონჯი, უშნო, ულამაზო (ვაეა, I, ა. შან.); გამოუცდელი, უცოდინარი, ბრიყვი (ვაეა-ფშ. მც. ლექსიკა.).

უბირ-ი² (ლენხ.) 1. ყამირი, უყი მიწა; 2. ტინიანი, მოუტეხავი (მ. ჩიქ.).

უბირ-ი³ (რაქ.) აყალო მიწით დაგლეხილი ქვევრის თავზე მოყრილი სუფთა ფხვიერი მიწა („კომუნისტი“, № 187, 1968).

უგაბ-ი¹ (გურ.) უშნო მიხვრა-მოხვრის ადამიანი (ი. ჭყონ.); უხეში, მოურიდებელი, ცუდი ქცევის ადამიანი (ა. ლა.).

უგაბ-ი² (ლენხ.) დაუმწიფებელი, მკვახე ხილი (მ. ალავე, 2).

უგაბ-ი³ (რაქ.) უმარალო საკმელი (ქიორა, მ. რეხვიაშვილი).

უგაბა-ი (გურ.) ავადმყოფი, დაპატარავებული ჭია აბრეშუმისა (გ. შარაშ.).

უგაბავ-ი¹ (რაქ.) უხარშავი, უგბილი (ვ. ბერ.).

უგაბავ-ი² (რაქ.) იტყვიან უმწიფარ, მკვახე, შემოუსვლელ ხილზე („კომუნისტი“, № 294, 1967).

უგალავ-ი (ლენხ.) 1. მოუხარშავი; 2. დაუმწიფებელი. „რალა ამ უგალავ მსხალს ჭამ, კუტა!“ ნ. უგაბავი^{1,2} (მ. ალავე, 1).

უგალობ-ს (მთიულ.) ა რ უგალობს არ ეხერხება, არ შვენის რაიმე საქმის კეთება (ლ. კაიშ.).

უგანგებო (ლენხ.) უგუნური, შეუხგნებელი (მ. ალავე, 1).

უგდული-ი (ქსნის ხეობ.) ურდული (ვ. სომხიშვი.).

უგერაილო (ქართლ. ფშ. ქიზიყ.) ნ. უგერგო.

უგერგო (ქართლ.) უფხო, მოუხერხებელი, უმარჯვო ადამიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

უგერშოთ, უგეშოთ (ქიზიყ.) უკვალოდ, უნიშნოდ (ს. მენთეშ., დამ.).

უგეშ-ი (გურ.) მოურიდებელი, წინდაუხედავად მოქმედი (გ. შარაშ.).

უგეშოთ (ქიზიყ.) ნ. უგერშოთ.

უგვი (ზ. აჭარ.) მოხარდი, ბერწი საქონელი (შ. ნიგარ.).

უგლაგარჯ-ი (მესხ., გურ., ქართლ.) უშნო, გონჯი, მიიმახი (ი. მაისურ.; ა. ლა.); უგლაგაჯ-ი (ს. მენთეშ., ქართლ.; მ. მესხ.).

უგლავ-ი (ლენხ.) დიდი ტანის ავი მამაკაცი (მ. ალავე, 2).

უგონთო (მოხ.) უგონო, უქკუო, გონებადახშული (ო. ჭაქ.).

უგრეხელა (ფშ.) უგრეხელი, მცენარეა (ა. მაყ.).

უგულო (ქსნის ხეობ.) მსხლის ჭიშია ერთგვარი (ვ. სომხიშვი.).

უღა (ხევსურ.) არაყი და ლუდი ბავშვის ენაზე (ა. ჭინჭარ., 216).

უღარღავი (ზ. იმერ.) უმარავი, ბევრი (ქ. ძოწ.).

უღარღარელა (ქსნის ხეობ.) დიდი, უზარმაზარი. „ერთი უღარღარელა პური ეჭირა ხელში“ (ვ. სომხიშვი.).

უღგამი¹ (მთიულ., ქიზიყ.) უხმარი ჭურჭელი (ლ. კაიშ.); ჭურჭელი, ჭერი რომ არაფერი ჩასხმულა. პირველად ჩასხმულს თავისებურ გემოს აძლევს (ს. მენთეშ.).

უღგამი² (ხევსურ.) მეწველი საქონელი, რომელსაც რძე აქვს, მაგრამ არ იძლევა (ა. ჭინჭარ., 233).

უღერღი (თუშ.) ბევრი (დიალექტ., 584; თ. უთურგ.).

უღიარი (ქართლ., მოხ.) უდიერი, უგულოდ რომ ექცევა ადამიანს, საქონელს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ტანჯვა, წვალება (ო. ქაჯ.).

უღმაღაძე (თუშ.) ჩუმიად (დიალექტ., 584; თ. უთურგ.).

უღოჭშელე (ინგილ.) დაუშლელი (დიალექტ., 623).

უღუღური (იმერ.) უკუყო, მოუბრუნებელი, ტუტუცი (ვ. ბერ.).

უღუღეველი (აჭარ.) დაუღეველი, უღვივი, გაუთავებელი (შ. ნიყარ.).

უღუშლივ (ფშ.) ჩუმიად, მიპარვით (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

უღუძინებელი (აჭარ.) დაუძინებელი (შ. ნიყარ.).

უღღებმო (ხევსურ.) ბეჩავი, საწყალი. ნ. მწერელტყვე (ს. მაყალ.).

უვარღება (ინგილ.) ერგება. „ამ ღღეს მკვდარს საკლავი არ უვარღება... მოსულ ხალხს ყველით, პურიითა და სხვ. ისტუმრებენ“; ჩაუვარღება მიერგება. „სულის პური მკვდარს ჩაუვარღება... მხოლოდ

სამშაბათს, ხუთშაბათს, ან შაბათს“ (გ. ჯან., 161, 162; ა. შან., 348).

უზაბაკო (ლეჩხ.; გურ.) უნაკლო, უმიზეზო. „უზაბაკო შვილები მყავს დიახაც“ (მ. პლაყ., 1).

უზადკვატო (ფშ.) უზადო და უნაკლო (ი. ქეშვიკ.).

უზი (თუშ.) უქენი, უყავი. „ქისტო, რად უზი ღალატი, რად ჭარ, გაღაღვი გონზედა“ (პ. ხუბ.).

უზალიკი (მესხ.) ნ. უზალუგი.

უზალუგი (მესხ.) მარამ საყმელა, სამკურნალო ბალახია (ა. მაყ.; ი. მიისურ.).

უზანი (ქიზიყ.) ხეა, კარგი სახრე და ჭობი იცის, შოლტად და მთრახის ტარადაც კარგია (ს. მენთეშ.).

უზანდარაი (გურ.) კარადა სამზარეულო სახლში საქმლისა და ჭურჭლის შესანახად (ს. ელ.); სამზარეულო სახლის კედლებში დატანებული კარადა საოჯახო ნივთებისა და დამზადებული საქმლისათვის. ნ. ოზანდარა (ა. ღლ.). თურქ. musandira.

უზარმაცი (ვახ.) აზარმაცი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

უზაური (ლეჩხ.) უზარმაზარი, დიდი, ვებერთელა (მ. ალაყ., 2).

უზაფთო (იმერ.) უღონო; მოუხერხებელი (ი. ქავთ.); უზაფთოთ (ლეჩხ.) უსიცოცხლოდ, უუნაროდ (დიალექტ., 679).

უზღელა (გუდამაყრ.). ნ. ბაჩა¹.

უზმი (გურ.) უზმო, დილით უსმელ-უქმელი; უზმათ მუედი უსმელ-უქმელი მოვედი (ა. ღლ.).

უზნი (ქართლ., კახ., აჭარ.) უზანი, მცენარეა (ა. მაყ.).

უზნაური, **უზნოური** (გურ.) ცუდი ზნის, უვარგისი, ავი ხასიათისა (გ. შარაშ.).

უზნოური (გურ.). ნ. უზნაური.

უზუგი (იმერხ.) ბუჭედი (ნ. მარი; შ. ძიძ., ჭრესტ.; დიალექტ., 654). თურქ. yüzük.

უზურში ყოლა (ქართლ.) მხედველობაში ყოლა, გულისხმება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

უთავუშხა (ქიზიყ.) მიარტყა; გადატ. გადაჭრა, დალია ღვინო, არაყი და მისთ. (ს. მენთეშ.).

უთულ-ი (ლენჩხ.) მეტსახელია ერთგვარი (მ. ჩიქ.).

უთხოვარი¹ (კახ., ფშ., ხევსურ.) ურთხმელი (ა. მაყ.).

უთხოვარი² (მოხ.) თხოვა-გარიგების გარეშე ამორჩეული საცოლუ (დიალექტ., 564).

უინცარი (ლენჩხ., იმერ.) ეშმაკი, მოუსვენარი (მ. ჩიქ.); უცნაური (თ. ოქროშიძე, სოფ. ჭოლევი).

უკადრისა (გურ.) შეველეა, მცენარეა. ნ. ექესყური (ა. მაყ.).

უკავატო (ხევსურ.). ნ. ფოხალი.

უკახქნელო (ლენჩხ.) კარგის უქმნელი; ადამიანი, ვინც კარგს არ იქმს, შერება (მ. ალავე, 3).

უკარა-ა (მესხ.) მიუკარებელი, მარტოდ ყოფნის მოყვარე ადამიანი (ი. მაისურ.).

უკაფ-ი (ქართლ.) ჭალის ტყის მოვლილი ნაკვეთი, სადაც ხეებს არ კაფავენ, უელიან და ზრდიან (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

უკენ, **უკენა** (ხევსურ., მოხ., მთიულ., გუდამაყრ., თუშ.) უკან, უკანა (ა. შან.; დიალექტ., 564; 569; 574; 584).

უკენა (მოხ., მთიულ., გუდამაყრ.). ნ. უკენ.

უკვდავა (გურ., აქარ.) დანდური; კლდის ვაშლა, მცენარეა (ა. მაყ.).

უკვდავა ფხალი (იმერ., გურ.) მსუქანა, მცენარეა (ა. მაყ.).

უკვენ, **უკვენა** (ფშ., თუშ., ქართლ.) უკან, უკანა (ვაჟა, I, ა. შან.; დიალექტ., 594; 584; 642).

უკვენა (ფშ., თუშ.). ნ. უკვენ.

უკვირმაკვირი (ლენჩხ.) ადამიანი, ვისაც სხვისი ნამოქმედარი არ მოსწონს, ნიდავ აკვირვებს (მ. ალავე, 2).

უკლაკავო (ფშ.) უეჭველი, საიმედო (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

უკილოდ (ფშ.) უკილოდ, უადგილოდ, უშნოდ, მოუხერხებლად, უწესოდ, ურიგოდ (ვაჟა, IV, ა. შან.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

უკლო-ა (თუშ.) ბეჩავე; ობოლი (თ. უთურგ.).

უკლონ-ი (ფშ.) შევეთში მყოფნი გარდაცვალებულთა სულნი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 168; 1900; ი. ჭყონ.).

უკმაყური (გურ., იმერ.) უწმარური, უხეირო (გ. ბერ.); ახირებულის, უვარგისი, ავი ხასიათისა, უხეირო. „ერთმა ღარიბმა კაცმა ითხოვა ცოლი, რომელიც ძალიან ანჩხლი, ენამწარე და უკმაყური ხასიათისა გამოდგა“ (ა. ლ.).

უკმაიხ-ი (ფშ.) უკადრისი, თავმოწონე (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).

უკმობ-ი (გუდამაყრ.) უკმები, საწყენი (დიალექტ., 574).

უკუ (გურ.) ყვიინი, კვილი, ყვირილი; უკუს გადაძახება დაყვიინება, დაკვილებმა, მიცვალებულის შეცხადება. ნ. უბუ (ა. ლ.).

უკუმ-ი (მთიულ.) უკუნი (ლ. კაიშ.).

უკუნ-ი (გურ.). ნ. წარმო.

უკუნეთ-ი (იმერ.). ნ. კუკუნეთი.

ულამ-ი (ქართლ., მთიულ., მოხ., ქსნის ხეობ.) მოხმარება შეშის მოტანაში, ნადი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ლ. კაიშ.; ო. ჭაჯ.; დიალექტ., 564; ვ. სომხიშვი.). თურქ. ulam.

ულაილი¹ (ქიზიყ.) კაცის სადა ფეხსაცმელი (ს. მენთეშ.).

ულაილი² (იმერ.) წულის კალაპოტი (გ. ბერ.). თურქ. uluayak.

ულაფ-ი (აქარ.) თივა (მ. ჭაჯან.). თურქ. არაბ. alaf.

ულაში-ი (ქართლ.). ნ. ურმაში.

ულეწავა (რაქ., ლენჩხ.). ნ. ულეწელა.

ულეწელა (ქართლ., კახ.) ვარდვაჭა, მცენარეა (ა. მაყ.).

- ულიგმოტო** (ხევსურ.) უმარილო რამე (ა. ჭინჭარ., 269).
- ულმაში**-ი (ქართლ.). ნ. ურმაში.
- ული** (ქართლ., მოხ., კახ.) ძნის შესაკრავი დავრებილი სველი ან დამბალი პურის თამამი ლეროები (დიალექტ., 564; 642). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ულულუგი**-ი (ჭიზიყ.) უცხიმო და უმარილო შეჭამადი, უგემურია (ს. მენთეშ.).
- ულურს**-ი (ფშ.) ციმციმა, ბრწყინვალე (ი. ქეშიყ.).
- ულული**-ი (ფშ.) გარეგნობა, შეხედულება (ი. ქეშიყ.).
- ულლუნი**-ი (კახ.). ნ. ილლუნი.
- ულუფარდ**-ი (გურ.) თეთრი ღუმფარა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ულულან** (ინგილ.) იაღლუნი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- უმ, უმე** (ინგილ., აჭარ.) რომ (დიალექტ., 660; შ. ძიძ., ქრესტ.).
- უმ, უნდ** (ინგილ.) უნდა, საჭიროა (დიალექტ., 623).
- უმალამდეღი**-ი (ზ. იმერ.). ნ. უმანდეღი.
- უმანდეღი**-ი (რაჭ., აჭარ., გურ.) წინანდეღი, უწინდეღი, ადრინდეღი (დიალექტ., 689; შ. ძიძ., ქრესტ.; ა. ლ.).
- უმანი**, **ფოთორო** (გურ.) სორო (გ. შარაშ.).
- უმანილო** (ხევსურ.). ნ. ვამხანე.
- უმართისა** (მთიულ.) ძროხა, რომელიც ადრე (ორ წლამდე) იხარებს და მოიგებს (ლ. კაიშ.).
- უმარილი**-ი (გურ., იმერ.). ნ. უმარული.
- უმარტისოთ** (ქართლ.) უდროოდ (ი. ჭყონ.); **უმარტის**-ი მოუმწიფებელი საქონელი ადრე დამაკებული (პ. გაჩეჩ.).
- უმარული**-ი (გურ.) უმარილი, პირსაცხებელი ქალთა. ამზადებენ ვერცხლის წყლისა და გოგირდის სიმკვავის შერთებით (ა. ლ.).
- უმატისა**-ი (გურ.) რაც არ მატულობს, არ იზრდება. „რას შობა შენი უმატისაი ხდოი?“ (გ. შარაშ.).
- უმდილი**-ი (მთიულ.) მკვახე (ლ. კაიშ.).
- უმი ხე** (ჭიზიყ.) მოჭრილი და გაუთლელი ხე, მორი (ს. მენთეშ.).
- უმსვენელი**-ი (ფშ.) შეურყვენელი, შეუბღალავი, შეურცხვენელი (ი. ქეშიყ.).
- უმსნელი**-ი (ჭიზიყ., ქსნის ხეობ.) გაურცხელი, ახალთახალი (ს. მენთეშ.); უხმარი, სრულიად ახალი რამ (გ. სომხიშე.).
- უმუსო** (მოხ.) სხვა დროს. „უმუსოდ სულ აქა და ეხლა სადღა წავიდაო“ (ო. ქაჯ.).
- უმყოფლავ**-ი (ხევსურ.) სახლი, სადაც ჯერ არავის უცხოვრია. შდრ.: ნამყოფლავი (ა. ჭინჭარ., 289).
- უმძრახი**-ი (ჭიზიყ., ქართლ., ხევსურ., მოხ., ქსნის ხეობ.) უბარი, უბრად მყოფი, დამდურებული, გაბუტული. ნ. უმძრახი (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 557; 564; გ. სომხიშე.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- უნა** (მთიულ., ჭიზიყ., ქართლ., ჯავახ., იმერ., რაჭ.) უნდა (დიალექტ., 569; 609; 642; 649; 672; 689).
- უნა, უნიკა** (რაჭ.) კნის სუფიქსები: გოგუნა, თოხუნა, კეტუნა, ერთუნა... ბიჭუნია (დიალექტ., 689).
- უნაგირა** (ხევსურ.) ნაჭარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 262).
- უნაირო** (იმერ.) უნირო, უმსგავსო, უმნო (დიალექტ., 672; ქეგლ.).
- უნანდაურო** (ფშ.) ვისაც სასურველი თანატოლი, წაწალი არა ჰყავს. „ფშავეთში უნანდაუროდ. მგონია, ხეჰვაც არ იყო“ (ი. ქეშიყ.).
- უნას**-ი¹ (რაჭ., ზ. იმერ.) გველი (შ. ძიძ., 214; ქ. ძოჭ.; ქეგლ.).
- უნას**-ი² (ხევსურ.) პირუტყვის სალანდავი სიტყვაა (ა. ჭინჭარ., 233).
- უნაური**-ი (ლენჩ.) ეშმაკი, მაცდური (მ. ალავე, 1).
- უნაფქვით** (ჭიზიყ.) უფქვილოდ (ს. მენთეშ.).
- უნაფქობა** (ქართლ.) უფქვილობა, წის-

ქვილის დატვირთვისა თუ უწყობის გამო საფქვავის დაუფქველობის მიზეზით ფქვილის ვაჭირვება (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

უნაქსო (ქიზიყ.) უბარაქო. „რა უნაქსოა ჩვენებიანთ მოსე, ერთ დღეა რო აქ, მეორე დღეა აღარა აქ“ (ს. მენთეშ.).

უნაქფო (ქართლ.) უფქვილო. ნ. უნაფქობა (პ. გაჩეჩ.).

უნაყრო (მთიულ.) უსაუზმო, უზმი (დილაქტ., 569; ლ. კაიშ. ქეგლ).

უნაწილო (მთიულ.) ნ. უნაყრო.

უნახველა (გურ.) ქვეწარმავალია ერთნაირი (გ. შარაშ.).

ონაჩიშო (ქართლ.) უჯიშო, უგვანო, ცუდი შთამომავლობისა (გ. შატბერ., 97).

უნდი (მესხ.) ლაქაში, მცენარეა (ა. მაყ.).

უნდავი (ფშ.) ვისაც არ უყვარს; ვინც არ გიყვარს, არ მოგწონს, არ გინდა (ფაქა, I, ა. შაშ.).

უნდარის (ფშ.) უნდა (დილაქტ., 594).

უნდილი-ი¹ (ქიზიყ.) გამოუწვავი ჭურჭელი; ვადატ. უფხო, მოუხერხებელი ადამიანი (ს. მენთეშ.; დილაქტ., 609).

უნდილი-ი² (ქიზიყ.) უმწიფარი, შემოუსვლედი საზამთრო, ნესვი, გოგრა და მისთ. (ს. მენთეშ.).

უნდომი (გურ.) ცოტათი სნეული (ი. ჭყონ.); ავადმყოფი, სნეული. „უნდომების ვადაკიდეს დამყოფნდა შევამარხვამდის“ (ა. ფლ., გურ.; ს. ჟლ.).

უნელი-ი¹ (გურ.) მოუხრჩენელი, მოუწელებელი. „გაგიჩნდა, შვილო, უნელი“ (ვ. ბერ.); უწელებელი, ჩაუქრობელი ხანძარი; წყევლა: „უნელში გამეგზავნე განგების წყალობით!“ (ა. ფლ.); „უნელად მივსპე!“ (ს. ჟლ.); უცნაური; უსაშველო, გაუნელებელი. „ქვალი შამუაფრინდა უნელი“ (გ. შარაშ.; ქ. სიხ.).

უნელი-ი² (ზ. აპარ.) უცნაური, უჩვეულო (შ. ნიქარ.).

უნვაში (ქართლ.) ნ. ურმაში.

უნიაგაბო (გურ.) უმსგავსი, საძაგელი. „ასე უნიაგაბო და უხეირო ნასაქმობი იცოდა“. ნ. უგაბი! (ე. ნინ., II, თ. კიკე.; გ. შარაშ.; ს. ჟლ.).

უნოსკო (მოხ.) უნასკვო, უკვანძო, უმარყუტო (დილაქტ., 564).

უნშუ (გურ.) მანდარინის გავრცელებული ჯიში ძველად, უნშიუ (ა. ფლ.).

უნძრახი (მოხ., ქართლ.) ნ. უმძრახი.

უნჩხა (ლენჩხ.) ნ. ცირცხა.

უნჭილი (იმერ., გურ.) ცუდი, გამხმარი, დავალული, ჭირიანი. „იმისთანა უნჭილი ვაშლი კაცს კი არა, ღორს არ ეჭმება“ (ვ. ბერ.); მოუხარშავი, მკვახე (პ. ჯაჭან.); უმწიფარი (ი. მეგრ., 188).

უნჯი-ი¹ (მთიულ.) სპილენძის ჭურჭელი (ლ. კაიშ.).

უნჯი-ი² (მოხ., ფშ., გურ.) განძი, ქონება (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.; ე. ნინ., I, თ. კიკე.).

უპუ (გურ.) გამოძახილი, ექო, ყიფინა (ი. ჭყონ.; გ. შარაშ.).

უპწკელი (ქართლ.) უხმარებელი, გამოუყენებელი (მ. მესხ.).

უემურ-ი¹ (გურ.) ჭაობის ციებ-ციხელება (ე. ნინ., I, თ. კიკე.; ს. ჟლ.; ა. ფლ.).

უემურ-ი² (ფშ.) გვიანი ღამე, უდროოდრო (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

უემურა-ი (მთიულ.) კრაზანა, მცენარეა. ნ. ჩაის ყვავილი (ა. მაყ.).

უემურის ყვავილი (ხევსურ.). ნ. ჩაის ყვავილი.

ურად-ი (ქართლ.) ურვათი (ნ.) (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ).

ურატა (გურ., იმერ.) ხის პატარა ურო, დურგლების ზელსაწყო (ვ. ბერ.; ა. ფლ.).

ურბა (იმერხ.) ნ. რემა¹.

ურბეთ-ი¹ (ხევსურ.). ნ. ურვათი.

ურბეთ-ი² (ფშ.) სახსარი, ტყვის გამოსახსნელი სასყიდელი (დილაქტ., 594).

ურდიანი (თქშ.) მრავალი (ი. ბუქსურ.).

- ურდუმი-ი (რაკ.) ბოსლის სარკმელი ნებვის გადასაყრელად (ი. ჭყონ).
- ურეკი-ი (გურ.) ბნელი, ღრმა, გაუვალი ადგილი, ტყე; უ რ ე კ ი ტყე-ი გაუვალი, უდაბური ტყე (ს. ჟღ.; ა. ლღ.).
- ურვა (მთიულ.) საქონლის წმენდა, ურვაება (ლ. კაიშ.).
- ურვად-ი (მოხ., მთიულ.). ნ. ურვათი.
- ურვათ-ი, ურვად-ი (მოხ.) საქონლით გადასახადი საცოლისათვის (სასიძო აძლედა საცოლის მშობლებს) (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ო. ქაჯ.).
- ურვილ-ი (ფშ.) შეწუხებული, მოწყენილი, დაღონებული (ი. ქეშიკ.).
- ურთხველა (რაკ., ლეჩხ., იმერ., გურ.). ნ. ურთხველა.
- ურთხლ-ი (ქართლ., გუდამაყრ.) ურთხელი (ა. მაც.; დილაქტ., 574).
- ურთხმელა (რაკ., ლეჩხ., იმერ., გურ., აჭარ.) ურთხელი (ა. მაც.).
- ურიალა (იმერ.) ბავშვთა სათამაშო პატარა ურემი (ვ. ბერ.).
- ურიკლე (რაკ.). ნ. რიკლება.
- ურიშა (ქართლ., ზ. იმერ.) ბურჩხა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ურკელა-ა (მოხ.) დეკის წიქლის კონა (ო. ქაჯ.).
- ურმაშ-ი (ქართლ.) ულვაში (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ურნაბ-ი (გურ.) უნაბი, მცენარეა (ა. მაც.).
- ურნალ-ი (რაკ., ლეჩხ., ზ. იმერ.) ურო (ნ.), ბალახია ერთგვარი (ა. მაც.; ვ. ბერ.).
- ურნაველის ბალახ-ი (ზ. იმერ.). ნ. ლომფეტვა.
- ურნატ-ი (თუშ.) გუთნის მიერ ვატანილი პირველი კვალი (პ. ხუბ.).
- ურნატა (ხევსურ.) ფრინველია ერთგვარი, რომელიც კვალზე, ე. ი. ორნატზე დაეძებს ხოლმე ჭია-ღუსას და ამიტომ მიუღია ეს სახელწოდება, ნ. მებანიე, საქნაურა (ა. ჭინჭარ., 199).
- ურო¹ (ფშ., ქიზიყ.) ბალახია. ნ. მურო (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); წმინდა ბალახია ჩვენი ველებსათვის დამახასიათებელი (ს. მენთეშ.; ა. მაც.).
- ურო² (რაკ.) უბედური (ვ. ბერ.).
- უროზანდ-ი (ვახ.) მცენარეა. ნ. ურო¹ (ა. მაც.).
- უროცოცხა (ქართლ.) ბალახია ერთგვარი. ნ. ურო¹ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- უროკვედა (ქიზიყ.) ურო+კვედა, უროზე პატარა და ხვედაზე დიდი. „ახალ ურემ გავეყთებ, კვლთ დავიჭერ უროკვედას“ (ს. მენთეშ.).
- ურსა (ხევსურ.) პატარა ცივი იარაღი ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 305).
- ურუბა (ზ. აჭარ., გურ., იმერ.) ტანსაცმელი, ტანისამოსი. ნ. რუბა (შ. ნიყარ.; შ. ძიძ., ქრესტ.).
- ურუშ-ი (იმერ.) უპურმარილო, უხასიათო კაცი (ვ. ბერ.).
- ურუღვიან-ი (ხევსურ.) ზავთიანი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).
- ურუშ-ი (ლეჩხ., აჭარ.) შავი მჭადი, ფეტვი (მ. ალაფ., 1); ცოცხის სორგო (ა. მაც.); ცოცხის მცენარე (ი. მეგრ.).
- ურუშა (ქართლ., ზ. იმერ.). ნ. ურიშა.
- ურჩოდ (ფშ.) მოუტრუნელად, განუყურნებლად (ი. ქეშიკ.).
- ურჩხ-ი¹ (ქსნის ხეობ.) ყველის დედა (ვ. სომხიშვი.).
- ურჩხ-ი² (იმერ.) იგივე „ხმელი სისხლი“ ან „სისხლის გავლა“. (იტყვიან: სისხლმა გაუარაო), უეცარი ციება პირუტყვისა. გადარჩენა შეიძლება ყურის გაჭრითა და სისხლის გამოშვებით (დილაქტ., 673).
- ურჩხ-ი³ (ქართლ., ზ. იმერ.) ბურჩხი (ნ.), ურიშა (ნ.), მცენარეა (ა. მაც.).
- ურჩხა (რაკ., იმერ.). ნ. ურჩხი³.
- ურძან-ი (ფშ., ქართლ., მთიულ.) ჯავის გვარი მცენარეა (ი. ჭყონ.); მცენარეა, რომლისაგანაც ჯოხებსა და მათრახის ტარებს აკეთებენ. მისი ნაყოფი იჭმება (ვაჟა, I, IV, ა. შან.).
- ურძენ-ი (ფშ., ქართლ., ხევსურ., მთიულ.). ნ. ურძანი.
- ურძენა (მთიულ.) ხერომელსაყ დრე-

- კადი ტოტები აქვს. ნ. ურძანი (ლ. კაიშ.).
- ურწანი** (ქართლ., ქიზიყ., მოხ., ხევსურ., ინგილ., მთიულ.) უშვილო, ბერწი პირუტყვი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენტეშ.; ო. ქაჯ.; ა. ჭინჭარ., 232; მ. ჯან.; ლ. კაიშ.); ცხენი უზვი (საბა); უზვი, ბერწი კამბენი, ანუ ცხენი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ურწნა** (ქართლ.) ეკალას მსგავსი მცენარეა (გ. შატბერ., 98).
- ურწმილო, ურწმუნო, უხსენებელი** (იმერ.) გველი (ვ. ბერ.).
- ურწყი** (იმერ.) უსმელ-უქმელი; აქედან: დაურწყება (ვ. ბერ.).
- ურწყვი** შავი (ზ. აჭარ.) ძლიერ შავი (შ. ნიეარ.).
- ურწყული** (გურ.) 1. კაკლის ან თხილისაგან გამოხდილი ზეთი, რომელსაც საცივისათვის ხმარობენ; 2. ურწყვი ადგილი (ს. ჟღ.; ა. ლ.).
- ურჯი** (გურ.) ჯიუტი (ს. ჟღ.).
- ურჯულეთი** (ფშ.) უცხო, სხვა რჯულის ადამიანთა საცხოვრებელი. „მერე ამ ურჯულეთშია რამ ქარმა გადმოგიტანა?“ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ურნდომი** (ქართლ.) უმარილო, უეშხო, გულმოუვალი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900).
- ურნეთობა** (ქართლ., ქიზიყ.) რელიგიური დღესასწაული ურნეთში (ა. ლ., ქართლ., 288); რელიგიური დღეობა, გაზაფხულზე იმართებოდა სოფ. ოზანში (ს. მენტეშ.; ქეგლ.).
- ურნათი** (ქართლ.) ღარიბ-ლატაკი (კირიონი).
- ურნათი** (ქიზიყ.) უმარჯვო, უხერხო (ს. მენტეშ.).
- ურნათური** (მესხ.) სანთს, ხერხს მოკლებული, უხერხული, უუნარო. ნ. ურნათი (ი. მაისურ.).
- ურხათი** (გურ.) უძლური, უძალი, ბრძოლის უნარდაკარგული (ა. ლ.).
- ურხათი** (გურ.) ნ. ურხათი.
- ურხელაური** (ლენჩ.), ნ. ურხელაური.
- ურხელი** (ქართლ., ზ. იმერ.) გადატ. გველი. ნ. უხსენებელი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ბ. წერეთ.).
- ურხელული** (ლენჩ.). ნ. ურხელაური.
- ურხელიური** (ლენჩ.) ვახის ადგილობრივი ჯიშია, რომელიც უმთავრესად ოყურემისა და ზუბის მიდამოებში მოიპოვებოდა. აქვს შავი, მრგვალი მარცვალი. ტერმინი მომდინარეობს ურხელი ტოპონიმიდან (ი. ჯავახ., II, 446; მ. ალავე, 2; მისივე: „სახელოვანი ურხელიური“, „ქუთაისი“, № 110, 1969).
- ურხიერი** (გურ.) ულამაზო, უსაზო, უშინო (ა. ლ.).
- ურხიარი** ტყე (ქართლ.) უსიერი, გაუვალი, ბნელი, უდაბური ტყე. „დატოვა ქალი ამ ურხიარ ტყეში“ (ა. ლ., ქართლ., 288).
- ურხიერი** (გურ.) უსიერი, გაუვალი, უღრანი ტყე (ა. ლ.).
- ურხვირი** (იმერ.) უზრდელი, უტეხი, ტუტუცი (ვ. ბერ.).
- ურყურა** (ზ. აჭარ.) სპილენძის თევზი ფეხიანი (შ. ნიჭარ.; დიალექტ., 660). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ურმარი** (ხევსურ., თუშ.) ლურსმანი (ა. შან.; თ. უთურჯ.; დიალექტ., 584).
- ურმასტორი** (გურ.) უსწორმასწორო, უთანაბრო. „რაფერი ურმასტორი კბილები აქვს!“ (გ. შარაშ.).
- ურმასწორი** (გურ.) ნ. ურმასტორი.
- ურნიფერა** (ქართლ.). ნ. მაჰ:ტა.
- ურტარი** (ფშ.) ბრმა, უსინათლო, „მაშ, მე რაღა ვქნა ურხიეომ, ურტარმა, უსინათლომა“ (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ურული** (გურ.) მუსიკაში ხმის დიდად დაწევა, ინტერვალი (ი. ჭყონ.). არაბ., თურქ. usul.
- ურულადი** (ქართლ., მთიულ.) უდანოდ, სისხლგაუდუნლად მკვდარი საქონელი. „ურულადოს როდი ეჭამთ!“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ლ. ლეონ.) ყელგამოუჭრელად მკვდარი პირუტყვი (ლ. კაიშ.).
- ურული** (იმერ., ლენჩ.) გადატ. ჭიანჭვე-

- ლა, ქია, სოლიტერი (ვ. ბერ.: ი. ქავთ.: მ. ალაგ., 1).
- უსულჯანო** (ფშ.) უღონო, სუსტი, უძლური (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.; ა. შან.).
- უსურვაზი** (გურ., კახ., ფშ.) გარეული ვაზი: კატბარდა (ა. ლ.: ა. მაც.).
- უსურმაგ-ი** (ხევსურ., ფშ.) ბინძური, უწმინდური ცხოველი. საქმელად უეარგისი (ა. შან.: ლ. ლეონ.); ავი, ბოროტი (ი. ქეშიკ.).
- უსხ-ი** (რაკ.) უშვილო ძროხა (ვ. ბერ.): ზროხა საკლავი მსუქანი (საბა).
- უტა-უტა-უტა!** (ქართლ.) შეძახილი იხვის გასარეკად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- უტობა** (ფშ.) ჯიუტობა, სირვეგნე, უცილობა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- უტ-უტ-უტ!.. უტი-უტი-უტი!..** (ქართლ.) იხვის დაძახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- უტუ** (რაკ., გურ.) რეგენი: გაუნათლებელი, უწიგნური (ფუტიეთი, ვ. სვანიძე: ა. ლ.).
- უტუსა** (მესხ.) ქვეშ-ქვეშა, გაიძვერა აღამიანი (ი. მაისურ.).
- უტუხ-ი** (ხ. იმერ.) უტეხი (ბ. წერეთ.).
- უტუჰა** (გურ.) ტუჰუჰად ესროლა. „უორვემ უტუჰუჰეს თოფები“ (ა. ლ., გურ.).
- უუმჯოლავ-ი** (იმერ.) დაუფარცხავი (დი-ალექტ., 673).
- უფერ-ი** (ხევსურ., ფშ.) ცუდი. „უფერ აღარა მამწერა, არ გამაღროვა ხენია“ (ა. შან., 256); უხეირო (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.); ცუდი, ეშმაკი (შ. ქაძ., ქრესტ., ხევსურ.).
- უფოურ-ი** (ქართლ.) მიუდგომელი, უფრთო ციყაბო შთა (ვ. შატბერ., 98).
- უფინჩხუა-ი** (გურ.) მეტად ღარიბი, ფინჩხად (ნამცეციც) რომ არ მოეყვება (გ. შარან.).
- უფიქრო** (მესხ.) გულმაჯიწყი. „ისე უფიქრო გავხდი, ყველაფერი მივიწყდება“ (ი. მაისურ.).
- უფიცარ-ი** (გურ.) დაუფიცებელი, ფიც-
- მიუღებელი. „უფიცრათ გამელაგნებას ვერ ვბედავ“ (ა. ლ.).
- უფლის ხე** (ქართლ.) ბზა, მცენარეა (ა. მაც.).
- უფრის თვალ-ი** (ხევსურ.) ავითვალი (ს. მაკალ.).
- უფზო** (კახ.) ხორბლის ჯიშია, ფზა არა აქვს. მსხვილი მარცვალი იცის (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- უჰამ-ს** (ხევსურ.) უჰამს, უშვრება (დი-ალექტ., 557).
- უჰმის ძალ-ი** (გურ.) შაბათი საღამო, უჰმის (არასამუშაო დღის) წინა საღამო მიჩნეულია უჰმი დღის ძალის მქონედ. ამიტომ ამ დღეს ვღვხი კაცი სამუშაოს აღრე ანებებდა თავს — უჰმის ძალ-აო (ა. ლ.).
- უჰრეჰ-ს** (ხევსურ.) აჯავრებს, წაბაძვით მისებურად იქცევა (დი-ალექტ., 557).
- უჰუმათ-ი** (იმერ.) მართვა-გამგეობა (ნ. მარბი; შ. ძიძ., ქრესტ.). თურქ. hükmət.
- უჰშერებელ-ი** (ფშ.) გაუმეტებელი (ი. ქეშიკ.).
- უჰცევაზ-ი** (ჩ. თუშ.) ლუდის აღუღების შემდეგ დარჩენილი ნაძირი (ყ. ჭრელ., 260).
- ულალო** (ქიზიყ.): ულალო მიწა მჭლე, მწირი მიწა (ს. მენთეშ.: ქველ).
- ულან** (რაკ.) ეგების, შეიძლება. „შენ ულან ქვე შეგეშალისო“ (შ. ძიძ., 214).
- ულბ-ი** (ფშ.) აუგი, საძრახავი. „ჩემს თავზე ულბის მოთქმასა ჭირიმე მიუვა კარადა“ (ა. რაზიყ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).
- ულელ-ი** (ფშ.) ხურჯინის თვლების შემაერთებელი ნაწილი, რომლითაც ხურჯინს მხარზე გადაიციდებენ, ცხენს გადაჰკიდებენ და სხვ. (დი-ალექტ., 594).
- ულელა-ი** (ქართლ.) ქედმაგარი, უღლის მარჯვედ გამწევი ხარი, კამეჩი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.: ქველ).
- ულმა** (ლენხ.) მოღმა (მ. ალაგ., 1).
- ულრაღ-ი** (კახ.) უღზო და უკაცრიელი

ადგილი (ა. მარტ., გ. იმნ.); ტყიან-კლდინი, უგზო და უკაცრიელი ადგილი (ს. მენთეშ., დამ.). თურქ. **uğrak**.
ულურს-ი (ფშ.) რწმენა, იმედი. „მინც ულურს არ იტებსა“ (ი. ქეშეკ.). თურქ. **uğur** 'ბედნიერება'.
ულურელ-ი (გურ.) უდარდელი, საქმეს მძიმედ რომ შეუდგება და დიდხანს არ გააკეთებს. ანდაზა: „ულურელმა ხატი ჯერ არ ასვენა და რომ ასვენა, აღარ დაასვენაო“ (გ. შარაშ.). თურქ. **uğur**-იდანაა (ნ. უღური).
უყ-ი (გურ., იმერ.) მიწა, ყამირი, გაუტეხელი მიწა, დიდხანს დასვენებელი; გაუყებულ-ი გვერანებული, დაუმუშავებელი მიწა (გ. ბერ.: ე. ნინ., I, თ. კიკე., ზ. კუმბურ., 280; ი. ქავ.; ა. ლ.: ქ. ძოწ.).
უყ-ის გატეხა (ქე. იმერ.) ყამირის გატეხა, უხნავი ადგილის მოხვნა (ზ. კუმბურ., 280).
უყალბო (გურ.) სუფთა, წაუბილწავი; უყალბო ხმა სუფთა, წკრიალა ხმა; ყალბ-ი სიბინძურე, უსუფთაობა, ნაგავი (ა. ლ.).
უყამურ-ი¹ (ქიზიყ.) უყაირათო, უეკონომიო, უზრუნველი. ნ. ყამი (ს. მენთეშ.; ქეგლ).
უყამურ-ი², **უჭამურ-ი** (მობ.) მორიდებული, გულცივი (ო. ქაჯ.).
უყუფ-ი (რაქ.): უყუფიან-ი კაცი ყველაფერში ხელმარჯვე (გ. ბერ.).
უშა-უშა! (ფშ.) ძალღისათვის შესაძახებელი სიტყვა (გვაჟ-ფშ. მც. ლექსიკ.).
უშად-ი (ლეჩხ.) უშობელი (მ. ჩიქ.).
უშავეთერო (ქიზიყ.) ავსა და კარგში გაურკვეველი ადამიანი; გადატ. გაუგებარი, წინდაუხედავი (ს. მენთეშ.).
უშანგა (ქართლ.) უქმური, პირქუში (გ. შატბერ., 98).
უშეკილო (ქიზიყ.) უზრდელი, ბრიყვი (ს. მენთეშ.).
უშედენალ-ი (ქიზიყ.) შეუგუებელი, ამხანაგს რომ ვერ შეითვისებს, მარტობის მოყვარე. ნ. შედენა (ს. მენთეშ.).

უშმ-ი (ქართლ., კახ.) ცუდი, საზარელი (ქეგლ).
უშმაურ-ი (იმერ.) უწმაწური, უღამაზო, უშნო, ტუტუცი. „ამისთანა უშ-მაურ-ი სიტყვები ჯერ არ გამიგონია“ (გ. ბერ.).
უშმეურა (გურ.) გაუთლელი, უხეში, უზრდელი; ნ. უშმაური (ა. ლ.).
უშტარ-ი¹ (ფშ., ხევსურ., ქართლ.) ბრმა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 168, 1900; ი. კყონ.).
უშტარ-ი² (თუშ.) უღამაზო ადამიანი, საქონელი, იარაღი (მ. ხუბ.).
უშუ (ქიზიყ.) ხვარხვარა, მცენარეა (ა. მაყ.).
უშუშარი (ლეჩხ.) მოუშუშებელი. „ეჭათამი უშუშრათ ყრის კვერცხებს“ (მ. ალავე., 3).
-უჩა (რაქ.) კნინ. სუფიქსი: თიკუჩა (დიალექტ., 689).
უჩინ-ი (ხევსურ.) ბნელი. ნ უჩინაღი (ა. კინკარ., 285).
უჩინაღ-ი (თუშ.) სიბნელე (თ. უთურგ.); ბნელი, დაფარული (მ. ხუბ.).
უჩმაჩურ-ი (ქართლ.) უხეირო კაცი (კირიონი).
უჩმახ-ი (ქართლ.) ორივე ფეხით კოჭლი (მ. მესხ.).
უჩუმათ (ჯავახ.) ჩუმად, ფარულად, მალულად (დიალექტ., 649).
უჩუმალა-ა (იმერს., აჭარ.) ჩუმად, ჩუმჩუმობით, უხმაუროდ (ი. კყონ.; დიალექტ., 654; პ. ჯაჭან.).
უჩუმრა¹ (კახ., ზ. აჭარ.) ჩუმად, ნელა, ფარულად, საიდუმლოდ (ა. მარტ., გ. იმნ.; შ. ნაჭარ.).
უჩუმრა² (ინგილ.). ნ. უჩუმრათ.
უჩუმრათ (ქართლ.) ხმაგამენდილად, მღუმარედ (ი. კყონ.).
უჩურ-ი (მესხ.) ბურთის ან ტანტრა-ჩილიკის (ნ.) თამაშის დროს გასროლილი ბურთის ან ჩილიკის მაღლა ავარდნა (ი. შალსურ.).
უჩუდ (ინგილ.) ავადმყოფს რომ გამოაყრის (მ. ჯან.). აზერბ. **uçur**.
უჩხ-ი (ქართლ.) საქონლის ავადმყოფო-

ბაა: სისხლის შარდვა იცის (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

უცადი-ი (ქიზიყ.) რაც გამონაცადი არაა (ს. მენთეშ.; ქეკლ).

უცანა (ინგილ., თუშ.) უცუნა, მცენარეა ერთგვარი (მ. ჯან.; ა. მაყ.).

უცვოელა (ქართლ., კახ., ფშ.) ტყის ცოცხი, მცენარეა (ა. მაყ.).

უცოდარი-ი (რაქ.) უცოდნელი, გაუგებარი, რომ არაფერი ესმის (დიალექტ., 689).

უცუნა-ი (ზ. რაქ.) უცუნა, მცენარეა (ა. მაყ.).

უცფათა-ი (გურ.) უცებ, მოულოდნელად. „ასე უცფათაი რა გასაქირი დადგომია?“ (ა. ლლ.).

უცხო სუნელი-ი (გურ., იმერ.) უღუმბო, მცენარეა. ნ. სუნელი (ა. მაყ.).

უძირო (იმერ., გურ.) ნ. მესტი.

უძღებ-ი (ქართლ.) ორსული (კირონი).

უძრავი-ი (მთიულ., ქართლ.) ხელუხლებელი, დაუმუშავებელი მიწა (ლ. კაიშ.); უძრავი მიწა გაუტეხელი, მოუხნავი მიწა, ყამირი (თ. სალარ., ალგ., 89).

უწამაგო (ლეჩხ.) უგემური, შეუნელებელი საკმელი („კომუნისტი“, № 187, 1968).

უწამაქო (იმერ.) სართავ-დაკლებული საჭამადი (ვ. ბერ.).

უწბილარი-ი, **უწბილარი**-ი (გურ.) უსირცხვილო, უტიფარი (გ. შარაშ.).

უწევარი-ი (მთხ., მთიულ.) დაუბატიებელი სტუმარი (დიალექტ., 564); მიუწვეველი (ლ. კაიშ.).

უწვავი-ი (იმერ.) შორეული, მიუწვდომელი ქვეყანა, უფსკრული. „შენ გადავარდი უწვავში, შე შეჩვენებულო, უწვავში!“ (ვ. ბერ.).

უწიწარი-ი (აქარ.) უსირცხვილო (პ. ჯაჯანი); ურცხვი, უტიფარი (შ. ნიყარ.).

უწუმ (ლეჩხ.) უცებ. „უწუმ სტაცა ხელი“ (მ. ალავ., 2).

უწუმარი-ი (ლეჩხ.) ცხოველის მუცელი (მ. ალავ., 1).

უწალწმინდო (გურ.) უქმელ-უსმელი, მშვიერი. „რაფერ უწალწმინდოთ გამოგისტუმრეს!“ (გ. შარაშ.).

უწავედ-ი (გურ.) საგანგებოდ გათლილი ხის ნაჭრებით შეკრული ორი ფიცარი, ფიცრების დასამაგრებლად (გ. შარაშ.); შეწყობილის სასიმაგროდ გასაყარი (საბა).

უწავებ-ი¹ (ლეჩხ., იმერ.) უნავირის თასმა (მ. ჩიქ.); საწვევრტი, კეხის ტახტაზე მიმაგრებული თასმები ხურჯინის, ნაბდისა და სხვა რისამე მოსაყრავად (ვ. ბერ.).

უწავებ-ი² (ოკრიბ., ქვ. იმერ.) ურმის ზედსადგრების თავებსა და ბოლოებში გაყრილი ლატანი, რომ ფალვანგები (ნ.) შეკრას (მ. ალავ.); ერთიანი ხისაგან გათლილი ურმის ნაწილი, რაზედაც ურმის იატაკი ეყრდნობა (ზ. კუმბურ., 284).

უჭიატარი-ი (ლეჩხ.) ხანგრძლივი, გაქიანურებული ავდარი, როცა მზე მიწას ველარ დაჰყურებს (მ. ალავ., 2).

უჭირგალ-ი (თუშ.) უშრომელი; უჭირგლად უშრომლად (თ. უთურკ.).

უჭირველ-ი (მთიულ.) ჯანსალი (ლ. კაიშ.).

უჭმა (ხევსურ.) საქონელი, რომელიც ცოტას ჰკამს (ა. ჭინკარ., 233).

უჭმად-ი (ქიზიყ.) რაც არ იჭმება (ს. მენთეშ.).

უჭულ-ბუჭულ-ი (მესხ.) ოჯახის წევრები (ხუმრობით). „თელი თავისი უჭულ-ბუჭულით წამობარგებულა“ (ი. მაისურ.).

უხა (ქართლ.) ლავაშივით გამოიმცხვარი ხმელი ხშიადი. უხას ქორწილში აცხობდნენ და სტუმრებს ურიგებდნენ, სტუმარი ვალდებულ იყო გველო უხის ფული — ვერცხლის 10 ან 20 კაპ., რაც მცხობელს ეკუთვნოდა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); მრგვალი და ხმელი ლავაში (ა. ლლ., ქართლ., 288); მრგვალი და ხმელი ლავაში; ლხინში სულ ბოლოს მიიტანენ სუფრაზე (ი. კყონ.).

უხადი-ი (მთიულ.) განუქურნებელი სენი (ლ. კაიშ.).

უხალმახალ (ლენჩხ.) იძულებით, ძალდატანებით. „არ იზამს და უხალმახალ გააყეთებებენ“ (მ. ალავე., 1).

უხანდება (მთიულ.) სწრაფად უკეთდება საქმე (ლ. კაიშ.).

უხაო (ქართლ.) წვეტიანი ხორცმეტი, საქონელს რომ პირში ამოსდის და ჭამაში უშლის (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

უხარშავა (იმერ.) სოია, მცენარეა (ა. მაყ.).

უხარჩავა (იმერ.). ნ. უხარშავა.

უხბოვრო (ზ. აპარ.) უხბოო ფერი (შ. ნიგარ.).

უხდური-ი (ზ. აპარ.) რძე და რძის პროდუქტები (შ. ნიგარ.).

უხელოურობა (ფშ.) ხელსაქმის უცოდინარობა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

უხერხიდა (მესხ.) უხერხული; არის გამოთქმა: „უხერხიდა, უსანდომო, სალამგაწყვეტილიაო“ (ი. მისურ.).

უხეტ-მახეტ-ი (ფშ.) ოღრო-ჩოღრო; ცუდი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

უხვანი-ი (იმერ.). ნ. უხუანი.

უხვედრ-ი (ფშ.) ძნელად მისასვლელი ადგილი, სადაც ადამიანი არ მოხვდება, არ მიდის (ი. ქეშვიკ.).

უხვიანი ტყე (რაქ.) ხშირი, უდაბური ტყე: „უხვიანი ტყეში მისტოვეო“ (შ. ძიძ., ჭრესტ.).

უხიაგ-ი (ქართლ., მოხ.) შეუთავსებელი, თანაცხოვრებაში ძნელად ასატანი კაცი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); დაუღვევარი, მოუსვენარი, ცელქი (ო. ქაჭ.).

უხიაკ-ი (მოხ., ქიზიყ.) თავის ნება, ჯიუტი (ა. ყაზბ., II. შ. ძიძ.); მიუკარებელი, ცივი ადამიანი (ს. მენთეშ.; ქეგლ).

უხიბაკვენ (გურ.) ბარგს ართმევენ (ენინ., I, თ. კიკე.).

უხიერ-ი (იმერ.) ღარიბი, ღატაკი (პ. ჯაჟან., IX, 263).

უხიმშიატი (ქიზიყ.) უცხიმი, არამსუყე, მაგ., შვეამადი (ს. მენთეშ.).

უხლაკ-ი (ჯავახ.) ხის იარაღი, ხმარობენ ცომის გასაშლელად (ი. მისურ.).

უხრავი-ი (ზ. იმერ.). მაგარი ხის ჯიშია. ნ. უხრავა (მ. ალავე., 3).

უხრავა-ა (მესხ.) ხეა არყისებრთა ოჯახიდან (ი. მისურ.).

უხრედ-ი (ქართლ.) უხვედრი, უდაბნო ადგილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

უხრული-ი (ლენჩხ.). 1. უხერხული, მიუდგომელი; 2. უხარო (მ. ჩიქ.).

უხხენებელი-ი (იმერ., გურ., ზ. აპარ.) გველი. ნ. ურწმუნო (ვ. ბერ.; ს. ქლ.; ა. ლლ.; შ. ნიყარ.; დიალექტ., 667).

უხუანი-ი (რაქ.) გაუვალი, დაბურული, უღრანი ტყე (ვ. ბერ.).

უხუნო (ქიზიყ.) გაუხუნარი, რაც არ ხუნდება. ნ. ხუნი (ს. მენთეშ.).

უხუჭური-ი (იმერ., ლენჩხ.) მხარში მიუდგომელი, უხასიათო, მიუკარებელი ადამიანი. მეგრ. ხუჭ მხარი (ვ. ბერ.); მიუკარებელი, უგუებელი, უხეში (მ. ჩიქ.).

უქ-ი, **უქიუქ**-ი (თუშ.) ვისაც საქმე ვერ მოსდის ხელში (თ. უთურგ.).

უქამური-ი (ქიზიყ., მოხ., თუშ.) უწყისრიგო, მიუღებელი საქციელისა; ძვ. ქართულით—უქშიშველი. ნ. უქამური (ს. მენთეშ.); უერგისი რამ (პ. ხუბ.).

უქდური-ი (მოხ.) ერბო, ყველი (დიალექტ., 564).

უქელთური-ი (თუშ.) უნდილი, ყველაფერში უშნო (თ. უთურგ.).

უქათი-ი (ქიზიყ.) გაუგონარი, შეუსმენარი, კერბი ადამიანი (ს. მენთეშ.).

უქამუში-ი (იმერ.) უქიტი, უჭერო (ვ. ბერ.).

უქანგარი-ი (გურ.) გაუვალი, დაბურული ტყე (ს. ქლ.).

უჭაური-ი (ქსნის ხეობ.) ცუდი, არასასიამოვნო, „ერთ უჭაურ დღეს დამაყენებს“ (ვ. სომხიშვი.).

უჭაუში-ი (გურ.) უკეთესი (ს. ქლ.).

უჭერ-მაჭერა (ქართლ.) მსუნავი, მსრითი. უჭეროდ ჭამა-სმის მოყვარული (ვ. შატერ., 99).

უკრიათო (ქიზიყ.) უკრიათი, კერპი, თავ-
ნება (დიალექტ., 609).
უკრიათობა (მოხ.) ჭიუტობა. ნ. უკრიათო
(ა. ყაზბ., IV, შ. დიდ.).
უკრიატი-ი (რაჭ., ჯავახ.) ურჩი, უჭერო,
უკათი (ვ. ბერ.); ჭიუტი, უხეში, კერ-
პი (ი. მისურ.).
უკლიგანდი-ი (იმერ.) ცუდი, ულაშაზო,

მშენებლობაში გამოუსადეგარი ან ძნე-
ლად გამოსაყენებელი მასალა („კომუ-
ნისტი“, № 187, 1968).

უკმაჭური-ი (ლენხ., გურ.) ტლანქი, მოუ-
ხეშავი (მ. ალავე., 1); მაქლაჭუნა.
„უკმაჭური ი დააწვა და კელამ და-
არჩო ელანძე“ (ვ. შარაშ.).
უკრიაყი-ი (გურ.) მოუხეშავი (ი. ჭყონ.).

ფ

ფაფუ (ქიზიყ.) ბევშვის ენაზე: გათავდა,
ალარ არის (ს. მენთეშ., დამატ.: ქეგლ).
ფათი (იმერ.) გაფათება, გასწორება, გა-
თანაბრება ანგარიშისა (ვ. ბერ.).
ფათა (ქიზიყ.) ყაიბი (ს. მენთეშ.: ქეგლ).
ფათათურ (ინგილ.) ხელთათმანი, თა-
თებზე ჩასაცმელი (მ. ჯან.).
ფათალა (ფშ., ხევსურ., მოხ., მთიულ.,
თიან.) სურო. ნ. ფათალო (ეყა, IV,
ა. შან.); ხვართქლა. ნ. დედოფლის კა-
ბა (ა. მყ.).
ფათალკოვზა (კახ.) მყარა, მცენარეა (ა.
მყ.).
ფათალო (ქიზიყ., ქართლ.) სურო (ს.
მენთეშ.: ა. მყ.); სურო კახურად
(საბა).
ფათანაქერი-ი (ქიზიყ.) ქართული კაბის
ორნამენტი (ს. მენთეშ.).
ფათარი-ი (მოხ.) ბრტყელფოთლიანი ბა-
ლახია, ოროვანდი (ო. ჭაჭ.; ა. მყ.).
ფათარობა (იმერ.) განუწყვეტლივ, შე-
უსვენებლივ მუშაობა (პ. ჯაჭან., IX,
263).
ფათენი-ი (იმერ., ოკრიბ.) ნაკვეთში და-
ტოვებული გამოუყენებელი ადგილი
(„კომუნისტი“, № 294, 1967).
ფათერი-ი (ზ. აქარ.) მკითხავი, მარჩიელი;
გრძნეული (შ. ნიყარ.).
ფათფათი-ი გააქვს (ქართლ.) ზედ დაჰკან-
კალებს, ვინმეს სიყვარულით სულ
თრთის (ი. ჭყონ.).

ფათილე (მთიულ.) საჯზე (ნ.) გამომც-
ხვარი მეცხვარის პური (ლ. კაიშ.).
ფათირი-ი (ქიზიყ., ფერეიდნ.) მეცხვარე-
თა მიერ საჯზე (ნ.) გამომცხვარი პატა-
რა მრგვალი პური. ნ. ფათილე (ლ.
ლეონ.); ხმიადი (ა. ჩიქ.).
ფათლახი-ი (ქსნის ხეობ.) უსუფთაო ადა-
მიანი (ვ. სომხიშვი.).
ფათლაქი-ი (თუშ.) მძიმე ადამიანი, სა-
ქონელი (პ. ხუბ.).
ფათლიჯანა-ა (ზ. აქარ.) ლობიოს ჭიშია
ერთგვარი (შ. ნიყარ.).
ფათრამანა-ა (მესხ.) ტანსაცმლის უშ-
ნოდ, მოუხდენლად მხმარებელი, უშ-
ნოდ რომ ჩაიცვამს, ათრევს და გლეჯს
(ი. მისურ.).
ფათ-ფუთა-ა (ზ. აქარ.) ბატიბუტი (შ.
ნიყარ.).
ფათქა (იმერ.) წყლის ჭურჭელია (ი.
ჭყონ.).
ფათქანი-ი (გურ.) ფათქუნი, სროლა, ხმა-
ური. ფათქა-ფუთქი; ცემა-ტყევა,
რტყევეა. ნ. ფათქუნი! (ა. ლ.).
ფათქუნი-ი¹ (რაჭ.) პირმოთენ (ვ. ბერ.).
ფათქუნი-ი² (გურ., იმერ.). ნ. ფათქანი.
ფათყოფნა (გურ.) გასწორება, გათანას-
წორება, გათანაბრება. ნ. ფათ (ა.
ლ.).
ფაია¹ (ქიზიყ., ლენხ.) კედლის ის ნაწი-
ლი, რაზედაც კამარის ფეხებია დაყრ-
დნობილი, თალის (კამარის) ქვემოთა

- კედელი (ს. მენტეშ.); კედლის ნაწილი ორ ფანჯარას შორის (მ. ალავე, 1).
- ფაია**² (ქიზიყ.) საკაბე ფარჩა (ს. მენტეშ.).
- ფაიდ-ი** (გურ., ქიზიყ.) ხეირი, სარგებელი, ნაყოფიერება (გ. შარაშ.); უფაიდო უხეირო, უნაყოფო (ა. ლ.); სარფა, ხეირი, სარგებლობა; გადატ. აზრი, მნიშვნელობა (ს. მენტეშ.). არაბ. faide.
- ფაინდა** (კახ.) 65-70 სმ სიგრძის ჯოხი, ერთი თავისაკენ უფრო მსხვილია, მეორისაკენ — წვრილი, ხმარობენ კიკვაობის (ნ.) სათამაშოდ (ა. გვენცი, თ. ბერიაშვი.).
- ფაიქარი** (გურ.) ძალიან სწრაფი, მალი (ა. ლ.).
- ფაიჯი** (ლენჩ.) პატიყი, წვევა (მ. ჩიქ.).
- ფაქის გავარდნა** (ქართლ.) ძირამდე დასვლა: სურსათის გამოღვევაზე იტყვიან (გ. შატბერ., 99).
- ფალ** (ინგილ.) საბუღარი კვერცი (მ. ჯან.).
- ფალავანდ-ი** (გურ.) ფალავანი (ა. ლ.).
- ფალაზა** (ჯავახ.) ჩამოშვებული უღვაში (ი. მისურ.).
- ფალამფოშა-ა** (მესხ.) უშნოდ მოხეტყილი, მოშვებული, მიიმახი, ტანსაცმელი რომ სხეულზე არ ერგება (უმთავრესად ქალზე იტყვიან) (ი. მისურ.).
- ფალან-ი** (ქართლ.) ძველმანი, ძველი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ფალანგ-ი** (კახ.) შიგნეული, ფაშვი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ფალანგა** (ლენჩ.) ურმის ზესადგარი (მ. ჩიქ.).
- ფალანცხა** (აქარ.) ნახევრად ღია, ფარლალა კედლებიანი ნაგებობა (შ. ნიყარ.).
- ფალასი** (ქართლ., ლენჩ.) ჩეარი, ნაქერი ქსოვილისა, ძონძი (ა. ლ., ქართლ., 288); სამოსელი (მ. ალავე, ზეპირსიტყვე.). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
10. ალ. ლონტი, სიტყვის კონა.
- ფალასა-ა** (ინგილ.) კაბა გრძელკალთიანი (მ. ჯან.).
- ფალასკა** (გურ.) ტყავის სამასრე, წელზე ირტყამდნენ ან მხარზე გადაიკიდებდნენ (ე. ნინ., II, თ. კიკვი.); სავაზნე სარტყელი; გადაფალასკული ფალასკაშემორტყმული; გადატ. იარაღსმული. „ფალასკა გამომეცალა, ტყვია დაეხარჯე ყველი, კაბალახი მთ უჩვენე, დავედი თავშიშველი“ (ა. ლ.). თურქ. palaska.
- ფალასტა** (ქართლ., იმერ.) ბლის ტყავისაგან დაწნული ჩანთა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ბლის კანისაგან მოწნული ბადურა სანოვავისათვის („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ფალაფუშა** (ქიზიყ.) ზეზურად, სახელდახელოდ საქმის მკეთებელი (ს. მენტეშ.).
- ფალაყა** (აქარ.) ფიჭა თაფლით სავსე (პ. ჯაგან.); თაფლიანი ფიჭა (ი. მეგრ.).
- ფალვა** (რაქ.) გვა, ხვეტა (ვ. ბერ.; შ. ძიძ.; ქეგლ.).
- ფალვანგ-ი** (ოკრიბ.) 1. ურმის ზესადგარში გაყრილი ფიცარი; 2. ჭიშკრის დედოში ანუ თავკავის ფეხში გაყრილი ფიცარი (მ. ალავე).
- ფალვანდ-ი** (იმერ.) თოკის (ბაწრის) ან რკინის ბორკილი ცხენისა და მისთანთა (ი. ქავთ.).
- ფალთარა-ა** (მოხ.) სათიბი მინდვრის ნაწილი (ო. ქაჯ.).
- ფალია** (ფშ., მოხ.) ძველებური (ტალიანი) თოფის ნაწილი, სადაც წამალს აყრიან (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); წამლის ჩასაყრელი ნაწილი ტალიან თოფში (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ქეგლ.). იტალ.-თურქ. falya.
- ფალიანკარი** (გურ.) მოუწყობელი, უკარფანჯრო სახლი (გ. შარაშ.).
- ფალმანდა** (ოკრიბ.) ურმის ხელნებს შუა გაბანდული ფიცრები; წინა-უკანა ფალმანდას უწყვეტი ჰქვია. ნ. ლავთინი (ვ. ბერ.).
- ფალუშა** (მესხ.) პურის სახამებლით შემ-

ზადებული ტკბილი სასმელია, წამლად ხმარობენ ძლიერი ხველების დროს (ი. მისურ.).

ვალჩუმი (ფშ.) ხურჯინის ნაწილი (ს. მაკალ.).

ვამფალაჯი (ქართლ., ქიზიყ.) ღირღიტების ღერძი (ე. ბაბუნ., 272; ს. მენთემ.); ერქმუნის იარაღი (საბა; დ. ჩუბ.); გუთნის ნაწილი, ღირღიტების ღერძი (ქეგლ).

ვამფარა¹ (მთიულ.) გრძელბეწვიანი ცხვრის ტყავის ქუდი (ლ. კაიშ.).

ვამფარა² (ქიზიყ., ლეჩხ., მესხ., ფერგიდნ.) ბალახია ერთგვარი (საბა; დ. ჩუბ.; მ. ალავე., 1; ი. მისურ.; დიალექტ., 631; ა. მყ.).

ვამფარო (ქიზიყ.). ნ. ვამფარა.

ვამფურახი (ქიზიყ.). ნ. ვამფაშა.

ვანა-ვანა (ლეჩხ.) ფარა-ფარა, ნაკუწ-ნაკუწ. „ისეთ ძეგვში (ნ.) ჩაყარდი, რომ ტანისამოსი სულ ფანა-ვანა წამოვიდა“ (მ. ალავე., 1).

ვანგა-ფუნგი (ზ. აქარ.) ბაზბაჯი. „დათვი მიდის ფანგა-ფუნგით, უკა ვაზდის ფანტა-ფუნტით“ (გამოცანა: საცერი) (შ. ნიყარ.).

ვანდალა (ლეჩხ.). ნ. ვანცალა.

ვანდელი (გურ.) მსახური. „თავს ვანდლები ეხვევიან, გულზე უსმენ ვარდის წვესსა“ (ა. ლ., გურ.).

ვანდურიჯი (ქართლ.) დიდგამა ფური-სულა, მცენარეა (ა. მყ.).

ვანთხი¹ (გურ.) ძროხის ფერდი. ნ. ფენთხი (გ. შარაშ.).

ვანთხი² (რაჭ.) ბანდლი, ქსელი: ობობას ვანთხი ობობას ქსელი (ე. ბერ.).

ვანკაცა-ა (ინგოლ.) ბუმბერაზი (მ. ჯან.).

ვანტელა (გურ., იმერ.). 1. თოვლის ფერფლი, ფიფქი (ე. ნინ., 1, თ. კიკე.); 2. ფთილა, ფთილა დაჩეჩილი მატყლისა. თოვლის ფიფქი. ნ. ფარო, ფარტენა (ე. ბერ.).

ვანფარა (ფშ., კახ.) მატყლის ერთგვარი კონა (ლ. ლეონ.).

ვანჩატ (ფშ.) უბრალო სახლი, ვანჩა-

ტური, ქოხი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ვანჩო (ფშ.) ძველი დახეული ფლასი ან ძველი ტომარი (დიალექტ., 594).

ვანჩოსძველა (ფშ.) კონკისძველა (დიალექტ., 594).

ვანჩა (მესხ.) თათი. „დათვმა გამოილიჯა ვანჩით ერთი თვალი“ (ქ. სიხ.).

ვანჩხალ (ი), **ვაფანჩხალეზა** (გურ.) სიმწრისაგან. ტყვილისაგან ფეხების აქეთიქით სრიალი, ფართხალი (გ. შარაშ.).

ვანცი (ქიზიყ.) ქსოვილი საერთოდ (ს. მენთემ.).

ვანცალა (ლეჩხ.) ძაღლის სენია (მ. ჩიქ.).

ვანციფუნცი (მესხ., ქიზიყ., მთიულ.) ნაჭერ-ნაჭერი; იმფფასიანი, ნაცვეთი ქსოვილები; ძველ-ძველი, ნაყარ-ნუყარი ნივთები (ი. მისურ.); ფარჩეულობა, ქსოვილები (ს. მენთემ.); კერვის შემდეგ დარჩენილი ნაკუწები (ლ. კაიშ.; ქეგლ).

ვანციფუნცი (ფშ., თუშ., ქიზიყ.) ფაჩი-ფუჩი, ჩამი-ჩუმი (ქეგლ); ძველმანი, მხოლოდ ქსოვილი (პ. ხუბ.); ვანცი-ფუნცი-ბი დაცვეთილი ტანსაცმელი, ჩერები (შ. ძიძ., ქრესტ.).

ვანძაჯი (აქარ.) ურცხვი, მოურიდებელი; უტიფარი; უზნეო (შ. ნიყარ.).

ვანჭველი (რაჭ.); **ვანჭველი** თოვლისა. თოვლის ფიფქი. „თოვლი ვანჭველ-ვანჭველ მოდის“. ნ. ვანტელა (ე. ბერ.).

ვარა¹ (გურ., იმერ., აქარ.) ფული საერთოდ (დიალექტ., 660, 667). სპ., თურქ. para.

ვარა² (ქართლ.) ნაყოფი ძეძვისა (ქეგლ).

ვარაგ (ხევსურ., თუშ., ფშ.) გულისპირი, გულ-მკერდზე ასაფარებელი მოქარგული საცმელი (ა. შან.); საღია-ცო ჩოხის (კაბის) წინა ნაწილი, მკერდს რომ ფარავს (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 266); წელთ სარტყამი ჯიბიანი ჩასადებელი (საბა); ქამრის გვარი სარტყელი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ფარატანი-ი (აჭარ.). ნ. ფანძაკი.
 ფარაქალ (ინგილ.) წილი (ა. შან., 353).
 ფარაქალ-ი (ქიზიყ.) ფიცრული სახლის მკიდრო კედელი (ს. მენთეშ.).
 ფარგა (გურ., იმერ.) თევზია; გადატ. გამხდარი, გაძვალტყავებული (ა. ლლ.; ქეგლ).
 ფარგულ-ი (თუშ.) გულსაფარი (ი. ბუქურ., 136).
 ფარდ-ი¹ (ქიზიყ.) მკლავკოჭი, ფარების საგვერდულსა და სათავეზე დაწყობილი კოჭები. ამაზე ძეძვს (ფიჩხს) დაწყობენ და შემდეგ მიწას დააყრიან (ს. მენთეშ.).
 ფარდ-ი² (ქიზიყ.) ჩანგურის ყელზე დანაყოფები დაკერის დროს ჰანგის შესაწყობად. სიმებზე თითებს ამის კვალობაზე აყოლებენ (ს. მენთეშ.).
 ფარდ-ი³ (იმერ.) ძარი; მასში 10-20 ფუთამდის სიმიწი ჩადის (პ. ჯაჭან., IX, 263).
 ფარდაგი (რაქ.) გადატ. ფაფუკი, რბილი, სპეტაკი. „მათი ფარდაგი ხელები კოხებსა დაუნტვრევია“ (შ. ძოდ., 215).
 ფარდახტი-ი¹ (მობ., ქიზიყ.) წყლის მისხურება „ფარდახტით ნამავდა ბალახს“ (ა. ყაზბ., I, შ. ძოდ.); ტყავისათვის ბალნის მხარეს წყლის მისხურება (ს. მენთეშ.).
 ფარდახტი-ი² (ქიზიყ.) მსხმო; ასო-ტანზე წითლად ნაყარი. „სიცხისაგან ასო-ტანზე ფარდახტი დააყარა“; აქედან: ფარდახტიანი-ი პარტახტიანი (ს. მენთეშ.).
 ფარდელ-ი (ლეჩხ.) ჭრელი თეთრით ან წაბლისფერით გვერდებზე (მ. ჩიქ.); ზოლიანი (თეთრი ან შავი) ცხოველი ან მცენარის ნაყოფი, მაგ., ჭრელი ლობიო (მ. ალავ., I).
 ფარდულა (ქიზიყ.) გვერდებლია დახურული ნაგებობა (ს. მენთეშ., დამატ.).
 ფარეზობა (ფშ.) მოვლა-პატრონობა, ხელის შეწყობა (ი. ქეშიკ.).
 ფარეკ-ი (ქართლ.) შენობის ირგვლივ

ზევითა კოჭებს ირგვლივ მიკრული ფიცარი (პ. გაჩეჩ.).
 ფარეშ-ი¹ (ქიზიყ.) ხის ლურსმანი (ს. მენთეშ.); რკინის ჰანჭიკი (საბა); რკინის ჰანჭიკი მარწუხთა, მაკრატელთა და მისთანათა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
 ფარეშ-ი² (ხევსურ.) ლითონის ჭურჭლის საკერებელი (ქეგლ).
 ფარვა (ხევსურ.) ფარცხვა (ა. ჭინჭარ., 200).
 ფარველ-ი (იმერ.) ფერფლი (ვ. ბერ.).
 ფარვალ-ი (ქიზიყ.) ხარაზის იარაღი: წერილი თასმაა, თავ-ბოლო გადაბმული (ს. მენთეშ.); თასმა ხარაზთა დასაჭერად საკერავისა (დ. ჩუბ.).
 ფართალ (ინგილ.) ლოგინი, საწოლი (ა. შან., 353). აზერბ. *палтар*.
 ფართქალ-ი (გურ.) სიხარული; ხარხარი, სიცილი; გაფართქალეზული-ი გამხიარულებული, გაცინებული, გახარებული. მიფართქალდა მხიარულად მივარდა (ა. ლლ.).
 ფართქნალ-ი (ფშ.) ფართო (ი. ქეშიკ.).
 ფართხა (გურ., ქიზიყ.) კურდღლის ფრჩხილა, მცენარეა. ნ. ბიზინი² (ა. მავ.).
 ფართხუნ-ი (იმერ.) ხმაურობა რბილი საგნისა, როცა მოიქნევენ, მაგ., ხალიჩის დაფერთხვის დროს (ი. ჭყონ.); თრევა გრძელი და სრული ტანსაცმლისა: ფართხუნა თრევით სატარებელი ტანსაცმელი (მ. ალავ., 3).
 ფარიზ-ი¹ (იმერ.) დაფარული ადგილი (ვ. ბერ.).
 ფარიზ-ი², დაფარიზება (გურ.) მორიდება, დარიდება. „წითელას ნუ დააფარიზებ ბალანას, სითფოა და კარქა მეიხოს“ (ვ. შარაშ.).
 ფარიშ-ი (მთიულ.) გუთნის ნაწილია (ს. მაკალ.).
 ფარნა (ლეჩხ.) ლობიოს ჯიში წითელთეთრი (მ. ჩიქ.).
 ფარო (ქიზიყ., ინგილ.) მატყლის ხელის-გულისოდენა დაჩეჩილი ფთილა და-

- სართავად (ს. მენტეშ.; დიალექტ., 609); ფრთილა (მ. ჯან.).
- ფარსავი**¹ (გურ., იმერ.) საკვირველი, მოულოდნელი, უმაგალითო. ნ. ფარცაკი (ი. ჭყონ.).
- ფარსავი**² (კახ., თუშ., ფშ.) ვარგისი, ხეირიანი (ა. მარტ., გ. იმნ.); კარგი (თ. უთურგ.); საიმედო, ვარგისი (ი. ქეშიკ.); ჯამოსადეგი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ფარსავი** (თუშ.). ნ. ფარსავი.
- ფარსმანდუკი**, **ფარსმანდუკი** (ქართლ.). ნ. მელისკუდა.
- ფარტენა** (ფშ., მთიულ., გუდამაყურ.) მეორედ გადაჩეჩილი მატყლი, დასართავ ქულად დამზადებული (ვაჟა, I, ა. შან.); მატყლის მესამედ დანეჩვის შემდეგ მიღებული ფთილა (ლ. კაიშ.; ა. ბექ., 225).
- ფარტალაქობა**-ა (თუშ.) ფართხალი (თ. უთურგ.).
- ფარფალი**¹ (გურ.) ფრიალი, ფარფარი; ფარფალოფს ფრიალებს, მაგ, ღროშა (ა. ლ.).
- ფარფალი**² (იმერ.) შვევრის თავი, რაზედაც სარქველს ათავსებენ (პ. ჯაჭან., IX, 263).
- ფარფალი** (რაჭ.) ღვინის სასმისია (ვ. ბერ.); სასმისი. „თითო ფარფალი დალიეს“ (შ. ძიძ., 215).
- ფარფარუქობა** (მესხ.) სიხარულის ალიაქოთი, ჩიჩქოლი, ფარფარუქი (ი. მიოსურ.).
- ფარფლი** (მთიულ.) ნივრის კანი (ლ. კაიშ.).
- ფარფლები** (იმერ.) ქვევრის მიწის ზემოთა ნაწილი (ლ. ლექ., 69).
- ფარღიატი** (მოხ., მთიულ.) ღია, დაუხურავი (ო. ქაჯ.); გადახდილი სახლი (ლ. კაიშ.).
- ფარღილი** (თუშ.) ასხმულა. აკიდო სხვადასხვა ჩირისა (პ. ხუბ.).
- ფარჩახელა** (ქსნის ხეობ.) გაუფრთხილებელი ადამიანი, რომელმაც არაფრის გაფრთხილება არ იცის (ვ. სომხიშვი.).
- ფარჩისყვავილა** (კახ.) შრიალა ბალახი.
- ნ. ჭრელფოთოლა (ა. მაყ.).
- ფარჩუმე** (მოხ.) მათრახის წვერზე მოხმული ტყავის ფართო ნაჭერი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ., ლ. ლეონ.).
- ფარჩხი** (გურ., რაჭ., იმერ.) ხმელი, წვრილი ფიჩხი, რომელსაც ტოტები (პოწყები) აჭვს შერჩენილი (გ. შარაშ.; დიალექტ., 689); ხის ხმელი ტოტების შეკვრა; დაფარჩხვა ფარჩხით დაგვა (ა. ლ.).
- ფარჩხვა**¹ (ფშ.) გადამლით ვართხმა (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ფარჩხვა**² (ლენხ.) ფარცხვა (მ. ჩიქ.).
- ფარცა** (გურ.). ნ. ფარცაკუჟუ.
- ფარცაგე** (გურ.). ნ. ფარსავი¹.
- ფარცაკე** (გურ.). ნ. ფარსავი¹.
- ფარცაკუჟუ** (გურ.) ძველებური ცეკვაა: ასრულდებდნენ წვეილ-წყვილად დაწყობილი ქალები. მუხლებს მოხრიდნენ. კაბას ღამაზად შემოიკეცდნენ ბარკლებზე. ტაშის კერით უვლიდნენ და აყოლებდნენ შემდეგ დიალოგს:— ფარცაკუჟუ, ფარცადინა, ყურსა სისხლი რამ გადინა? — იტყოდა ერთი.— ღამაშარს ვიყავ, დავიკოდე, ყურსა სისხლი მან მადინა, — უბასუხებდა მეორე: ფარცაკუჟუსავით დაჯდომა მუხლჩაყვილი ჩაჯდომა (გ. შარაშ.); როგვა ძველებური, ბუქნა (ა. ლ.; ა. წულ., ეთნოგრ. გურია, 1971, 97).
- ფარცხა** (ქართლ., მთიულ., ფშ.) წისქვილის ნაწილია: ძელი, რომელზედაც ბორბალი დგას და ტრიალებს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ნ. ფეიჭა (ლ. კაიშ.); მიძივის სამკაული (ს. მაკალ., ფშ.).
- ფარცხალა** (თუშ.) ფარცკალა, ნიჩაბი (პ. ხუბ.).
- ფარძვალე** (გურ., ქიზიყ.). ნ. ფარძვალი.
- ფარხა** (ფშ.) ჩამოგლეჯილ-ჩამოფლეთილი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).
- ფარხები** (ფშ.) კონკები, ძველ-ძველები

(თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).

ფარჯი (ქიზიყ.) ფარჩი, ნამტერევი კრამიტისა (ს. მენტეშ.).

ფარჯაფინა (იმერ.) წულაზე დასაყერებული ტყავი (ე. ბერ.).

ფასთალი (ქიზიყ.) ნ. ფასტალი.

ფასოხი (ფერეიდნ.) პასუხი (დიალექტ., 631). სპ. pasox.

ფასუხი (ფერეიდნ.). ნ. ფასოხი.

ფასტია (ქიზიყ.) დაბლებში მიღებული ზომის ერთეულია: ხუთი ცალი საძირე ტყავი (ს. მენტეშ.).

ფასტამალა (მთიულ.) წინსაფარი. ნ. ფესტამალი (ს. მაკალ.; ლ. კიშ.).

ფასტაო (ქიზიყ.) კალო, მოედანი, მოსუფთავებული ადგილი სააგურე მიწის გასაშლელად (ს. მენტეშ.).

ფასტალი (ქიზიყ.) თალის გადასავლები ხის ყალიბი. კედელს რომ სათაღედ მოიყენებენ, ამას დადგამენ და მერმე თალს ვადაატარებენ (ს. მენტეშ.).

ფატა (გურ.) საქორწილო ლეჩაქი, რომელსაც ახურავენ პატარძალს ჭერისწერისას (ა. ლ.).

ფატარი (ქიზიყ., ლეჩხ.) მეტეხი, ადვილად რომ ტყდება (ს. მენტეშ.); მეტეხი ხე, მაგარი მერქანი არა აქვს და ადვილად ტყდება, მაგალ., თხმელა, ვერხვი, იფანი, ხემყრალი (მ. ალაფ. 2).

ფატე (ქართლ.) უწუნო (ხილი) (თ. სალარ.).

ფატორი (ხევსურ.) სწორკუთხედის ფორმის ნახერტი ყდაზე (ნ.), ე. ი. „საქსოვ დაზგაზე“ (ა. ჭინჭარ., 257).

ფატრა (გურ.) გაქრა, დასერვა: გაფატრული ვაჭრილი (ა. ლ.).

ფაუხა (ქართლ.) კოჭლი (კირიონი).

ფაფანაგი (ხევსურ., ფშ.) ქალის ჩასაცმელია (ა. ჭინჭარ., 265); ქალის გარეთა მოკლე ჩასაცმელი კაცის ჩოხის მსგავსი. შავი ან ლურჯი შალისა, მოქარგული (დიალექტ., 557); ქალების გარედან ჩასაცმელი ჩოხა (ი. ჭყონ.).

ფაფანაგა (ხევსურ.) მარმუქი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ფაფანაგი (გურ., იმერ.) კაცის ძველებური თავსაბურავი (ი. ჭყონ.).

ფაფასუა (ქართლ.). ვინც ადვილად ხდება ავად (მ. მესხ.).

ფაფაულანწი (გურ.) ფქვილის ღომი: ფაფა-ულანწი ფაფის ყლაპვაცაა (ა. ლ.).

ფაფაჟეკლა-ა (ინგილ.) თორნეზე მიკრული და დარჩენილი პურის ქერქი პურის ამოყრის შემდეგ (დიალექტ., 623).

ფაფვრა (ქიზიყ.) კალთის გადაფარებასათვის: გადატ. ქომავობა (ს. მენტეშ.).

ფაფლაყვერაი (გურ.) მოხუცი, მოტეხილი, მოხრილი (ა. ლ.).

ფაფუჩი (მთიულ.) ფაჩუჩი. ნ. ფაფუქი. სპ., თურქ. pañuc.

ფაფუქი (კახ.) ფაჩუჩი, ძუძუმწოვარა ბავშვის ფეხსაცმელი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ფაფხაჟა (ქიზიყ.) ვამომცხვარი პურის თხელი გამზარი გვერდი (ს. მენტეშ.).

ფაფხაჟეკლა (კახ.). ნ. ფაფხაჟა.

ფაფხურა (გურ., იმერ., ქართლ.) შესაშინებელი სიტყვა, შეფახვა (ი. ჭყონ.); უხეირო ტრაპახი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900).

ფაქუტა (ლეჩხ.) ისლით გადახურული ძველებური სახლი (მ. ალაფ., 1).

ფადარატი (მთიულ., გუდამაყრ.) დასვენება (ე. ვირსალ.).

ფადირ (ინგილ.) ღარიბი, ფუხარა (დიალექტ., 623). არაბ., აზერბ. fadir.

ფადრიალა (ქართლ.) ფარღალა (მ. ბიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ფაჟა-ფუჟი (იმერ.) ცარიელი მუცლიდან გამოცემული ხმა. „მუცელს ფაჟა-ფუჟი ვაჰქონდა“ (მ. ალაფ., დ. კლდ. ლექსიკ.; ჭეგელ).

ფაჟაწა-ა (ინგილ.) ზღარბი (მ. ჯან.).

ფაში (თუშ.) ფაშვი (პ. ხუბ.).

ფაშარი (ქართლ.) დაძველებული, სამი ან მეტი დღის გამომცხვარი პური.

- „სამი-ოთხი დღის შემდეგ გამოძვება-რი პური ფაშრ დეზა“, ფუჭდება (ე. ქარელიშვილი); პური საფხუნელი (საბა); პური უძარღვო, რომელიც იფხუნებოდეს (ნ. ჩუბ.); უძარღვო, მჩატე (დ. ჩუბ.); ფშენადი (ქეგლ); ფაშრ დეზა მალე ხმება პური (კირიონი).
- ფაშგანური**-ი (თიან.) შიგანური, შინავნობა (ლ. ლეონ.).
- ფაშლაქა** (ხეცსურ.) ყაბალახი, აშხადებენ ცალპირა ტოლისაგან (ა. ჭინჭარ., 260). თურქ. başlik.
- ფაშნაკაში**-ი (გურ.) ხარზების ხელსაწყო: ხის კალაპოტზე შეკერილი ფეხსაცმლის (წალის) ჩასაცემელი ხელსაწყო, მიშველა (ა. ღლ.).
- ფაშნაქაში**-ი (ქიზიყ.). ნ. ფაშნაკაში.
- ფაშთიალი**-ი (მოხ.) გაუმადლარი, უხემჭამელი (ო. ქაჯ.).
- ფაშუშა** (ქართლ., ქიზიყ.) მსუქანი, მოხდენილი, ეშხიანი, იტყვიან ქალზე. „გამოიდა იმითანა ფაშუშა ქალი, რომ თვალ მოგტაცებს“ (ა. ღლ., ქართლ., 288); მსუქანი და შნოიანი, იტყვიან ქალზე (ს. მენთეშ.).
- ფაშუშუმი**-ი (ქიზიყ.) ფაში, შიგნეულობა, ფაშიფუმი (ს. მენთეშ.).
- ფაჩანჩურა-ა** (მესხ.) უშნო, მოუხდენელი, აჩაჩულად ჩაცმული; მასხარა (ი. მაისურ.).
- ფაჩაურა** (ზ. აჭარ.) ჩვარი, ქინჭი (შ. ნიყარ.). თურქ. paçavra.
- ფაჩია** (ქიზიყ.) ფეხსაცმელი ბავშვის ენაზე (ს. მენთეშ.).
- ფაჩუაი** (გურ.) ფუნჩულა. პატარა, ქორფა (ა. ღლ.).
- ფაჩუჩი-1** (თუშ.) ფუნჯი (ქეგლ).
- ფაჩუჩი-2** (ქართლ., ქიზიყ.) ბავშვის ფეხსაცმელი რბილი ტყავისა; შინაური ფრინველისათვის ფეხზე შებმული ნიშანი (კირიონი; ს. მენთეშ., დამ.).
- ფაჩუჩაი** (გურ.) ბავშვის ფეხსაცმელი, ფაჩუჩი (ა. ღლ.).
- ფაჩქვა** (იმერ.) გაწვეა, გაგანიერება (ც. ბერ.).
- ფაჩხატა** (ლეჩხ.) თეთრი ჯიშის ყურძენია (მ. ალავე, 1).
- ფაჩხატი**-ი (ქართლ.) მამლის გარეშე დაღებული კვერცი, რომლიდანაც წიწილა არ გამოვა (თ. სალარ.).
- ფაჩხა-ფეტვი** (კახ.) ფეტვი (ა. მაყ.).
- ფაჩხა-ფურხი** (ფშ.) ფხაქა-ფხუჭი (ქეგლ).
- ფაჩხა-ძურწა** (კახ.) ბურჩხა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ფაცი**-ი (ქართლ.) თათი. „მარჯვენა ფაცი ჩამოიკრა თვალთან“ (ქ. სიხ.).
- ფაცა** (იმერ., აჭარ.) ფანდურის ჯორა (ქეგლ); სიმების გადასაქიმიავი ქვესადგომი ფირფიტა, ჯორა (შ. ნიყარ.).
- ფაცარაი** (გურ.) ფაცერი, წნელით დაწნული ძარი თევზის დასაქერად, დგამენ წყალში (ა. ღლ.).
- ფაცაცთ** (კახ.) სწრაფად, სახელდახელოდ. ფაციფუცი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ფაცაბი**, **ფაქაცი**-ი (ქიზიყ.) უხეში, გრძელბეწვიანი, ბალნის მსგავსი მატყლი (დილაუქტ., 609).
- ფაცია-ა** (ქიზიყ.) ძლივს, ცოტას; ფაციია-ა გადააჩრა ძლივს გადარჩა (ს. მენთეშ.).
- ფაციანკალი**-ი (ქართლ.) ფაცი-ფუცი, ალიაქოთი, გამოწვეული მოულოდნელი სასიხარულო ან საწყენი ცნობით, ან საქმის მალე დამთავრების სურვილით (გ. შატბერ., 99).
- ფაციცის დადგომა** (მთიულ.) შეცილება (ლ. კაიშ.).
- ფაცურაი** (გურ.) ცქვიტი, მოძრავი ძალი (გ. შარაშ.).
- ფაცფაცი**-ი (მესხ.) ბარბაცი, ცახცახი (ი. მაისურ.); ფერჭხედ ვერ შემაგრება (საბა).
- ფაცქი**-ი (ქართლ.) თხლად დაწნული ღობე, ანუ საბძელი (კირიონი).
- ფაცხა**¹ (გურ.) წნელით მოწნული უქერულიატკო, ისლით დახურული ქონი (ე. ნინ, I, II, თ. კაცვი; ა. ღლ., გურ.).

ფაცხა 2 (გურ.) ხალხური სიმღერაა ერთგვარი (გ. შარაშ.).

ფაცხა 3 (ზ. იმერ.). 1. წისქვილის ქვაზე დადგმული პატარა კალთა, რომელშიაც ჩადის სიმინდი ხვიშირიდან; 2. ორკაბა რქინის საყრდენი (წისქვილში), რომელზედაც დაცმულია ბორბლის ფეხი. ზოგან ამ საყრდენს კი ბორხხალას ეძახიან (ბ. წერეთ.).

ფაწალა (გურ.) ელენთა (ა. ლ.); ტყირპი (საბა); ტყირპი, ელენთა (დ. ჩუბ.).

ფაწილ-ი (კახ.). ნ. ფაწალა.

ფაჟა (გურ.) ფიჟა (ა. ლ.); ცვლის ნაწერი (საბა); ფიტი ან ფიჟი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ფაჟვა (აქარ.) თოხნა, პირველადი თოხნა (მ. ნიგარ.).

ფახად-ი (ფშ.). ნ. ფახაცი 2.

ფახან-ი (ფშ.) შიში (ქეგლ).

ფახაცი-ი 1 (გურ.) უხეში, ჯომი (ნ.) მატყლი (გ. შარაშ.).

ფახაცი-ი 2 (ლუჩხ., ფშ.) დაფარული შიში. ფახაციის დროს ადამიანი დარწმუნებულია, რომ დანაშაულს გაუგებენ და დასჯიან. იგი შიშს ვერ ამტკიცებს. უჭირს, ფახაცი აქვს (მ. ალავე, 2; ქეგლ).

ფახაწ-ი (ფშ.). ნ. ფახაცი 2.

ფახან-ი 1 (ფშ.) ლაბაბი (ქეგლ).

ფახან-ი 2 (ქიზიყ.) გამხდარი, თხელი (ს. მენთეშ.).

ფახლავა (მესხ.) ფურცლოვანი ნამცხვარი (ი. მისურ.). თურქ. baklava.

ფახლახ-ი (ფშ.) ღონდლო (ა. კინჭარ., ფშ.).

ფახუნ-ი (იმერ.) ფახური (ქეგლ).

ფახური, დაფახურება (იმერ.) თვალის დახამხამება (ვ. ბერ.; ქეგლ).

ფაჟაცი, ჯაფაცი მატყლი (ქიზიყ.) მსხვილბეწვა, ბალანივით მატყლი. „შემოდგომი მატყლი ფაჟაცი“ . ნ. ფახაცი 1 (ს. მენთეშ.).

ფაჟუტახ-ი (თუშ.) ბორძიკა ადამიანი, ცხენი (ბ. ხუბ.).

ფაჟლავა (ზ. აქარ.). ნ. ფახლავა.

ფაგ-ი (მესხ.) ნანგრევი (შ. ძიძ., ქრესტ.).

ფედვრა (ქიზიყ.) ჩუქურთმის ოქრო-ვერცხლის ნივთებზე, ოქრო-ვერცხლის ნივთების დაღარვა, მოჩუქურთმება (ს. მენთეშ.).

ფედრი-ი (ქიზიყ.) ოქრომჭედლის იარაღი: სატეხივითაა, პატარაა (ს. მენთეშ.).

ფევს-ი, ფევსებ-ი (ხევსურ.) მოუქსოვად დატოვებული ნაპირები შალისა (ა. კინჭარ., 265).

ფეთქ-ი, საფეთქ-ი, საფრიალა (ოკრიბ.) ტყეხით მოწნული ხელსაწყო. მარათ-სავით ცალ ხელში დასატყრი, მარცვლეულის გასანიავებელი (მ. ალავე).

ფეთხუმი-ი (ქართლ., ქიზიყ., მოზ., აჭარ.) უსუფთაო ადამიანი; გაზვიადებული საქმიანობაც. ფუთხუმი (ი. ჭყონ.; ს. მენთეშ.; ო. ჭაჭ.; შ. ნიგარ.).

ფეიქარა (ქართლ.) ობობა (კირიონი).

ფელა (ქიზიყ.) აბრეშუმის ქვის პარკის გარემოხვეული ქსელი (ს. მენთეშ.).

ფელენგ-ი (გურ., აჭარ.) ნავის ვასათრე-ვად ქვეშ ამოსადები ხე (ი. ჭყონ.; შ. ნიგარ.).

ფელენჩ-ი (გურ.) მსუბუქი: ფელენჩათ სიარულ-ი მსუბუქად, ზედა ტანსაცმლის ჩაუცმელად სიარული. „ნამეტარი ფელენჩათ წამოსულხარ, არ ვაცივდე!“ (გ. შარაშ.).

ფელენჯ-ი (ქართლ.). ნ. ფილენჯი.

ფელევარდა (მესხ.) ხილფაფა (მუსხი, ლ. თავართქილაძე).

ფელიცი-ი (გურ., რაქ., ქიზიყ.) დიდი ნაჭერი ხორცისა. „ლორს იღებდა ფელიცი-ფელიკად“ (ე. ნინ., II, თ. კიკე); ხორცის ნაჭერი ან ნაწილი (ა. ლ., გურ.); დაკლული ღორის ნახევარი, სიგრძისად ვაჭირი (ი. ჭყონ.); საკლავის მეოხედო (ს. მენთეშ.); შაშხის ნაყუდის უწოდენ გლეხნი (საბა); ოფიტონი, შაშხის ნაყუდით (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ფელკ-ი (ხევსურ.) გამოწეული საკლავის ნახევარი: გამოწეული საკლავს რომ ხერხემლის გაყოლებასზე ორად გაჭრიან, ამ ერთ ნახევარს ფელკს ეძახიან. ნ. ფელიცი (ა. კინჭარ., 241).

- ფელუკაი** (გურ., ზ. აჰარ.) პატარა ნავი (ა. ლლ.; შ. ნივარ.), იტალ., არაბ. feluca.
- ფენტხი** (ქიზიყ., გურ.) თხელფერდი, გვერდის უნეკნებო ნაწილი, გვერდი უკანა ნეკნებიდან მენჯამდე (ს. მენტეშ.; ჭაქიეთი, ლ. თავართქილაძე).
- ფენტხებგამოზეკილი** (იმერ.) ნეკნებგამოყრილი, ძლიერ გამხდარი. „აქვე მორბის ფენტხებგამოზეკილი სანაშენო მამკა ღორი“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიყ.).
- ფენტქაი** (გურ.) ფანტელა, თოვლის ფიფქი (პ. ჯაჟან.).
- ფენტხი** (გურ.) ჩახრამული ადგილი, ხრამი (ჭაქიეთი, ლ. თავართქილაძე).
- ფენტველი** (რაქ.). ნ. ფანტველი.
- ფენტჯერი** (იმერ.) აიენის რიკული, მოაჯირი, რომელზედაც ნახვრეტებით გამოხატულია სხედასხვა სახე. „არჩილი მივიდა ფენტჯერთან“ (მ. ალავე, დ. კლდ., ლექსიყ.).
- ფეხ ჩაგდება** (ფერეიდნ.) ანგარიშში ჩაგდება (ა. ჩიქ.).
- ფერა-ფერა** (გურ., იმერ.) ჭიაფერა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ფერაჟი** (თუშ.) მსგავსი, ნაირი (თ. უთურგ.).
- ფერდი-ი¹** (ზ. იმერ.) ჩონგურის მეოთხე სიმი, რომელსაც მოსამართავი რიკი გვერდზე აქვს (ბ. წერეთ.).
- ფერდი-ი²** (ქიზიყ.) ჩოხის, ახალუხის, კაბის ტანის გვერდი (ს. მენტეშ.).
- ფერდა** (ზ. იმერ.) ფერდების ავადმყოფობაა, პლევრიტი. „ფერდა ჭირს საწყალს, სიცხეს აძლევს და სუნთქვა უჭირს“ (ბ. წერეთ.).
- ფერდანა** (მთიულ.). ფერდეთთრი ძროხის სახელი (ლ. კაიშ.).
- ფერდელა** (ზ. იმერ.) წინ და უკან შავი და ფერდებთეთრი ცხოველი, მაგ., ღორი (ბ. წერეთ.); სენია, ფერდის ტყვილი (საბა); თეთრი ძროხა ან ფერდის ქარი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქველ).
- ფერდო-ა** (ინგილ.) ფარდა, შირმა (დიალექტ., 623).
- ფერდქრიანი** (მთიულ.) ფილტვებდაავადებული (ცხვარი) (ლ. კაიშ.).
- ფერება-ა** (თუშ.) მიმსგავსება (დიალექტ., 584).
- ფერვანი** (ლექხ.) ფეროვანი, ფერხორციოთ საესე, წითური. „ჯანსალი და ფერვანი კაცია“ (მ. ალავე, 2).
- ფერთხელა** (ქართლ.) საქონლის ფერდის ტყავი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ლ. ლეონ.).
- ფერია** (კახ.) პატარძლის ყვავილი (ა. მაყ.).
- ფერილი** (ლექხ.) ფერფლი (მ. ალავე, 1; შ. ძიძ., ქრესტ.).
- ფერისჭამელა-ი** (გურ.) ფერისჭამელა, პირისახეზე წვრელი ბუსუსების მაგვარი მუწუყები (ა. ლლ.); პირზე მსხმო რამე (საბა); პირისახეზედ მსხმო ან შავი ფოლაქები (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ფერიცვალა** (ქიზიყ.) ბალახია ერთგვარი (ს. მენტეშ.).
- ფერიჭამია** (რაქა.). ნ. ფერიცვალა.
- ფერსო** (ქიზიყ.) ურმის თვალისგარშემორტყმული სქელი ხის რკალი, რომელიც რამდენიმე ნაჭრისაგან შედგება (დიალექტ., 609); ურმის თვალის გარეშემო (საბა); ურმის თწალთ გარემორთხმული ზრქელი ხის კრკალი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ფერუა** (რაქ.) ჭიაფერა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ფერფლი-ი¹** (იმერ.) ქვევრის თავი, რაზედაც სარქველს ათავსებენ (პ. ჯაჟან.); ქვევრის (ქურის) თავის ნაპირები (ი. ქავთ.).
- ფერფლი-ი²** (ქიზიყ.) თევზის ქერცლი, ქიცი (ს. მენტეშ.).
- ფერჩიმი** (ზ. აჰარ.) ფოჩი, რომელსაც სიმინდის ტარო გამოიღებს (შ. ნივარ.). თურქ. perçem 'ქიჩორი'.
- ფერჩხატი** (ზ. აჰარ.) მეჩხერკბილებიანი, ითქმის სავარცხელზე, საჩჩელზე (შ. ნივარ.).
- ფერციხი** (ლექხ.) ცეკვა-თამაში საზოგადოდ; ფერციხობს ცეკვავს, თამაშობს (მ. ალავე, 2).

ფერცხალი-ი¹ (ფშ., ხეცურ., აპარ., იმერ.) გვერდის წიბო (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); ფერცხლის ვალი, ნეკნები პირუტყვისა. „პორბალ აგებენ ციხესა, რო მარილას ქვისასა, ადგმად ფერცხალს აყრიან სამოცის ფხაქებლისასა“ (ა. ჭინჭარ., 240); გვერდი, ნეკნი (დიალექტ., 660; მ. ალავ., 3); გვერდის წიბო, მოქლონის ენა (საბა: ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ფერცხალი-ი² (გურ.) ისარი (გ. შარაშ.).

ფერცხვა (ჭიხიყ.) კვერცხის მდებელი ქათამი თუ ხელში აიყვანეს და ქათამმა ფრთების ბარტყუნს დაიწყო, მაშინ იყვიან ხოლმე, ი ფერცხვა ბაო, ე. ი. ნაადრევად დებს ჩვილ კვერცხს, ქათამი ვაბერწდებო (ს. მენთეშ.).

ფერხვა (გურ.). ნ. ქათმის ფერხვა.

ფერხიელი-ი (ქართლ.) ძროხის, ხარის თუ კამეჩის ფეხის ტყავი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ფერხოზა (გურ., იმერ.) მეფერხოზა; ახალი წლის მეორე დღის წეს-ჩვეულება (ე. ბერ.).

ფერჭი-ი (მთიულ.) პურის ღერო თავთავამდე (ლ. კაიშ.).

ფერჭიელი-ი (ჭიხიყ.). ნ. ფერხიელი.

ფერჭისა (მთიულ., გუდამაყრ., რაჭ.) საფერხულო სიმღერა. ფერხული (ე. ვირსალ., ლ. კაიშ.); ფერხული (მ. ალავ., 3).

ფერჭისა-ი (თუშ.) გაბმული ქეიფი ერთმანეთის გადაპატყებით. ნ. აქიაცი (თ. უთურგ.: დიალექტ., 584).

ფესი-ი (ფშ.). ნ. ფესვი.

ფესანგა (ფშ.) თეთრხალიანი ხარი (ლ. ლეონ.).

ფესვი (ფშ.) ფესი, ფოჩი. ნ. ფევსი. (დიალექტ., 594); ფუნჯიანი ქუდი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ფესკვა (ჭიხიყ.) ტანისამოსის ხევა, ფხრეწა, გლეჯა (ს. მენთეშ.).

ფესკუმი-ი (ქართლ.) კარგად ჩასხმული პატარა ტანის მკვირცხლი ადამიანი, მოხერხებული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ფესტამალ-ი (ქართლ., ფშ.) ფესტამალის წინსაფარი (დიალექტ., 643; ი. ქეშვიკა; ქეგლ).

ფეტველა (გურ., იმერ.) ღორის ავადმყოფობაა ერთგვარი (ლ. ლეონ.; ა. ლ.: დიალექტ., 673).

ფეფენიკი-ი (ზ. აპარ.). ნ. ფეფენიკო.

ფეფენიკო (გურ.) ლაფარო (ნ.), სახურავის ნაწილი, რომელიც კედელს გადაცილებულია და იფარავს მას ავდრისაგან (გ. შარაშ.).

ფექო (ოკრიბ.) საბძელი. ნ. კორომი (მ. ალავ.).

ფეყ (ინგილ.) ფეკი, ფეხი, „ე. რამ არის, რქს ფეყ აქ“ (ა. შან., 353; გ. იმნ.).

ფეყსმუს (ინგილ.) ფეხსაცმელი (დიალექტ., 623).

ფეშანგი (ფერეიდნ.) ტყვია (ა. ჩიქ.: შ. ძიძ., ქრესტ.). თურქ. fişek||fişenk.

ფეშეკი-ი (გურ.) გამზადებული ვაზნა (ა. ლ.).

ფეშანჯაშ-ი (ჭიხიყ.). ნ. ფაშნაკაში.

ფეშო (მთიულ.) კარტოფილის ღერო (ლ. კაიშ.).

ფეშტამალ-ი (გურ., ზ. აპარ., ლენხ.). ნ. ფესტამალი.

ფეშხვი (ფშ.). ნ. ფეშხო.

ფეშხო (ქართლ., კახ., ლენხ.) დაკლული საქონლის ნახევარი, ხერხემალზე სიგრძე ვაჭრილი (ლ. ლეონ.; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); დაკლული ცხვრის ნახევარი (მ. ალავ., 1).

ფეშხუმი-ი (ზ. აპარ.) მრგვალი მაგიდა, დაბალ ტაბლასავით (შ. ნიქარ.).

ფეხათგაყიდვა (ქართლ.) ყანის გაყიდვა მოუმკელად. „მაგ ყანას მაინც გევაჭრებიან და რაც გინდა, აიღე, ოღონდ ამაღამვე ფეხათ გაყიდეო“ (ა. ლ., ქართლ., 288).

ფეხგაკვრიე, ფეხგორიე (გურ.) ბურთის თამაშია ერთგვარი (ა. ლ.).

ფეხეჩო (მესხ.) საღურგლო იარაღია, ხელეჩოს მსგავსი, ოდნავ მოღუნული გრძელი ტარი აქვს (ი. მაისურ.); ფე-ქეჩო ეჩოს უდიდესი (საბა).

ფეხვა (ჭიხიყ., გურ.) წაქეცვა, დაციმა.

- „ბიჟო, რა დღეემართა, რო დღენიადაგ ი ფეხევი და თავ-პირ იმტრევე“ (ს. მენტეშ.); დაკოტება; და ფეხევილი-კოჭლი (ა. ლ.).
- ფეხთ-ი** (მესხ.) ფეხსაცმელი საერთოდ (ი. მაისურ.).
- ფეხობრუნება** (ქართლ., ქიზიყ.) ქორწილიდან გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ სიძის მისვლა სიდედრ-სიმამრის ოჯახში (გ. შატბერ., 99); ქორწილის შემდეგ პირველად მისვლა მშობლების სახლში გათხოვილი ქალისა (დიალექტ., 609).
- ფეხისგაცხება** (გურ.) მოულოდნელი სიკვდილი; ფეხ-ი გასცხო გარდაიცვალა. მოკვდა. წყევლა: „შენ გასცხე ფეხი რაცხაფერაი“ (გ. შარაშ.).
- ფეხიდაწა** (ლენხ.) მეცვლეობა. იანვრის პირველ ნახევარში მოკეთისას მისვლა. მასპინძელი სტუმარს ხელს ღვინით დააბანინებს, მარილს წაყარის და წასვლისას ბეწვითა და თეთრით დაასაჩუქრებს. ამ ჩვეულებას ფეხიდააწა ჰქვია (მ. ჩიქ.).
- ფეხის მოსავალი-ი** (კახ.) ნაბარში მოყვანილი კირნახული, — ბოსტნეული (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ფეხმწიფე** (გურ.) ფეხზე მიდგომით (მიტყუპებით) გადახტომა (ა. წულუეთნოგრ. გურია, 1971, 96).
- ფეხობა** (მესხ.) ძველი ჩვეულება. ნ. ფერხვა (ი. მაისურ.).
- ფეხონ-ი** (ხევსურ.) ერთად თავმოყრილი ხალხი. „ამ დროს ჭიმლას ხალხ, ფეხონი—მსხდარ ციხის კარაში“ (ნ. საფეხენო (ა. შან., 180)).
- ფეხუც-ი** (გურ.) კოჭლობა, კოჭლობით სიარული (ა. ლ.).
- ფეხუცა-ი** (გურ., იმერ., ლენხ.) კოჭლი (გ. შარაშ.; მ. ჩიქ.).
- ფეხშო** (ქართლ.). ნ. ფეშხო.
- ფეხჩვილ-ი** (აჭარ.) გადატ. მსუბუქი ყოფაქცევის (ქალი), ზნედაცემული; მეძაფე, როსკიბი (შ. ნიყარ.).
- ფეკ-ი**¹ (ქიზიყ.). 1. „ერთ ადგილად ორსამ მარცვალ რო ჩაეთესამთ, ფეკი ის არი“; 2. ჭონის იარალი: ფიცარია, რომელზედაც ტყავია გადაფენილი ჩასაფხეკად; 3. ქმრის წინანდელი ცოლი მეორე ცოლისათვის და ცოლის წინანდელი ქმარი მეორე ქმრისათვის (ს. მენტეშ.).
- ფეკ-ი**² (თუშ.) უყველო ფეხსაცმელი, შალის ძაფით ქსოვენ და წულის ნაცვლად იცვამენ (დიალექტ., 584; კ. კრელ., 270).
- ფეკბაკუკა** (ქიზიყ.) ფეხმობრილი; ფეხდამწვარი; ფეხისთითებწაწყვეტილი; კოჭლი. „ფეკბაკუკამ ქორწილი ქნა ერთი მუჭა ფქვილითა, პატარძალი მაიყვანა ჩვენი კობტა ვირითა“ (ს. მენტეშ.).
- ფეკით-ი ძროხა** (ხევსურ.) ცოცხალი საქონელი, ღირებულების ერთეულის აღმნიშვნელი. ნ. კელეთი ძროხა (ა. კინჭარ., 231).
- ფეკრეილა** (მთიულ.) საქონლის ფეხის ტყავი (ლ. კაიშ.).
- ფეკსაბმელა** (მთიულ.) თასმა, რომლითაც ცხვარს გაპარსვის დროს ფეხებს უჭრავენ (ლ. კაიშ.).
- ფეკსამოს-ი** (თუშ.) ფეხსაცმელი (თ. უთურგ.).
- ფევი-ი** (ჩაგახ.) თივის დიდი ზვინი (ი. მაისურ.).
- ფთა, ფთა-ი**¹ (გურ., იმერ., აჭარ.) მთა, აგარაკი, სააგარაკო ადგილი (ა. ლ.; დიალექტ., 667); მთა (დიალექტ., 673).
- ფთა**² (აჭარ.) ფრთა, ცალი (დიალექტ., 660).
- ფთა**³ (ქიზიყ.) ცულის საპირე გაკეთებამდე (ს. მენტეშ.).
- ფთა**⁴ (ქიზიყ.) ჭარის (ჭარა) მორგვევ ჯვარდინად აფარებული ფიცრები (ს. მენტეშ.).
- ფთა**⁵ (ქიზიყ.) კეხის ბრტყელი ნაწილი, ცხენს რომ გვერდებზე ეღება (ს. მენტეშ.).

ფთა⁶ (ქიზიყ.) ბორბლის ფირფიტა, რომელსაც წყალი სცემს და ბორბალს ატრიალებს (ს. მენთეშ.).

ფთაქცეულ-ი (ქართლ., კახ.) ძნა, რომელშიც ხელეური ფრთაშექცევითაა დატანებული (დიალექტ., 643); ფრთაქცეული, კონუსისებურად თუ მოგრძოდ დადგმული პურის ზეინი (პ. ხუბ., ანგარიში).

ფთე¹ (ფშ.) ჭარის ერთი ნაწილთაგანი. ნ. ფთა¹ (დიალექტ., 595).

ფთე², ფთეებ-ი (ქართლ., ჩ. თუშ.). ნ. ფთა⁶.

ფთემოქცეულ-ი, ფთამოქცეულ-ი (ქიზიყ.) კალოზე მოზიდული და გრძლად დალაგებული ძნის ზეინი. თითო ფთემოქცეული ათი ურემი ძნა მინცაა (დიალექტ., 609; ქველ).

ფთვეე! (ქართლ.) კამეჩის დაძახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ფთილა (ქიზიყ., ლეჩხ.) ბამბა დასართავად გამზადებული (ს. მენთეშ.); საჩეჩლის პირი მატყლი; ბამბის დახვევა თითისტარზე იმის გამოსაცნობად, თუ რომელი ხატია გამწყარალი (მ. ჩიქ.); ბამბის საორსალი (საბა), გაპენტლის ბამბის კერძო შესორსალებული სასთეულად (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.), გაჩეჩილი ან გაპენტლი მატყლი (ბამბა) ხელის გულის ოდენა, რაც უნდა დაართან (ქველ).

ფთხირ-ი, ფთხილ-ი (რაჭ.) თხილი (ა. მყ.).

ფთხუ-ი (გურ.). ნ. ფრთხუი.

ფთა¹ (კახ.) რძის ფაფა, ბავშვის საქმეულია (პ. ხუბ., ანგარიში).

ფთა² (იმერ.). ნ. ფიფთა¹.

ფთალა,¹ ფიელა, ფრიალა (ქიზიყ.). სამინდე ქურჭელი, რომლითაც მეწისქვილე მინდს იღებს (ს. მენთეშ.).

ფთალა² (მთიულ.) ნაღების მოსახდელი ხის პატარა ჭამი (ლ. კაიშ.).

ფთაფთა (ქიზიყ.) შეჭამადი, უფრო ბავშვის შეჭამაღზე იტყვიან (ს. მენთეშ.).

ფთგი-ი (ჯავახ.) ცერცველა, მცენარეა (ა. მყ.). თურქ. fiğ.

ფთგარა (რაჭ.) ჩარჩოს ამოსაღარაჭმის გულის ჩასადგმელი იარაღია („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ფთილა (რაჭ.) ცაცხვის თხელი ფირფიტა (შ. ძიძ., 215).

ფთქინა (იმერ.) საყმაწვილო სენია (მ. ალავე, 3).

ფთქინ-ფთქინ-ი¹ (გურ.) სროლა (ა. ლ.).

ფთქინ-ფთქინ-ი² (იმერ.) ფრთქილ-ფრთქილი, ფათქუნი (დიალექტ., 673).

ფთხინ-ი (რაჭ.) ფინიხი (შ. ძიძ., 215).

ფილ-ი¹ (ქიზიყ.) ფილა (ნ.), ქვევრის ქუსლის ჩასადგმელი (ხისა), რომ კეთების დროს შესაძლებელი იყოს ქვევრის დაყენება (დიალექტ., 609).

ფილ-ი² (რაჭ.) თავფართო ქოთანის (გ. ბერ.).

ფილ-ი³ (იმერ.) ღორის ქონი (გ. ბერ.).

ფილ-ი⁴ (გურ.) ფილთაქვა (გ. ბერ.).

ფილა¹ (იმერ.) შეცდომა ბავშვთა თამაშის დროს (გ. ბერ.).

ფილა² (ქიზიყ.). ნ. ფილი¹.

ფილალ-ი, ფილალეზ-ი (მეცხ.) ჩვილი ბავშვის ფეხსაცმელი რბილი ტყავისა ან ქსოვილისაგან შეკერილი (ი. მაისურ.).

ფილანგოზა (რაჭ.) კურკოვან მცენარეთა ნაყოფის შედგებულ ნივთს („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ფილანკოზა (რაჭ.) ქლიავის, ბლისა და მისთანა მცენარეების კანისაგან გამოყოფილი ფისისებრი სითხე, იჭმება. შდრ.: ფილანგოზა (ლაგვანთა, ი. თავგაძე).

ფილარ-ი (გურ.) ფირალი, აბრაგი, ყაჩალი, ტყეში გავარდნილი (ა. ლ.). არაბ., თურქ. firar.

ფილაქ-ი (ლეჩხ.) დიდი მჭადი (მ. ჩიქ.).

ფილექ-ი (გურ.) ფელიკი (ნ.), ხორცის ნაჭერი (ა. ლ.).

ფილენჯ-ი (გურ.) ავადმყოფობა: ფელენჯარი (ს. ელ.; ა. ლ.); სენია დამკრებელი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქველ).

ფილთა¹ (ქიზიყ.) სატამპონედ დაგრები-

- ლი და გასანთლული ძაფი. იარაში დებენ, რომ იარამ პირი არ შეიკრას (ს. მენტეშ.; ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.).
- ფილთა**² (ქიზიყ.) მეჭურჭლეობაში სახმარი თიხის გუნდა. დაზგაზე აგორებენ და ლულასავით გახდიან (ს. მენტეშ.).
- ფილთა**³ (გურ., იმერ., ლეჩხ.) საფანტია-ნი თოფი (ა. ლ.; მ. ჩიქ.). თურქ. *filinta*.
- ფილითა-ი**, **ფილთა** **თოფ-ი** (გურ.) ფრინველზე სანადირო თოფი, საფანტით ტენიან. ნ. ფილთა³ (გ. შარაშ.).
- ფილიზ-ი** (ქიზიყ.). ნ. ფილიჯი. თურქ. *filiz* 'ყლორტი'.
- ფილისულა** (რაქ., იმერ., ლეჩხ.) ტყის ფურისულა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ფილიჯ-ი** (ზ. აქარ.) თამბაქოს წვერის ფოთოლი; მისგან დაბალი ხარისხის თამბაქოს ლებულობენ. ნ. ფილიზი (შ. ნიყარ.); თამბაქოს თავის ვადანატეხი (მ. ჯაჭან.).
- ფილფო** (ფშ., ხევსურ.) ღონე, შეძლება (ვაჟა, IV, ა. შან.); ფილფო არა მაქვეს მოძრაობა აღარ შემიძლია, ძალა არა მაქვეს (ა. შან.).
- ფიმიფილ-ი** (ფშ., ზ. აქარ.) ყურის ბიბილო (ი. ქეშვიკ.); სიმინდის ტაროს წვერზე გამოსული ფოჩი თმასავით (შ. ნიყარ.).
- ფინ-ი**¹, **ლოფინ-ი** (იმერ.) ღარძაყინებზე გადაქებილი ფიცრები. ნ. ლარტყი (ვ. ბერ.).
- ფინ-ი**² (ზ. აქარ., იმერხ.) იატაკი (შ. ნიყარ.).
- ფინა** (ლეჩხ.) ურმის ნაწილია (მ. ჩიქ.).
- ფინდიყ-ი**, **ფონდიყ-ი** (გურ.) ხვავი, წარმატება (გ. შარაშ.).
- ფინდილ-ი** (ლეჩხ.) ფარისველობა (მ. ალავე, 1).
- ფინთ-ი** (ქართლ., ქიზიყ., გურ., ყიზ-ლარ.-მოზდ.) ცუდი, უხიერო, უვარგისი (დიალექტ., 643; 609; 602; ს. ელ.); შერყუნელი (საბა). ცუდი, საზიზღარი, საძაველი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ფინთიხ-ი** (გურ.) გასროლილი ისარი ან ტყვია; თოფის ტყვია (ი. ჟყონ.); გადატ. ჩქარი, მალი, სწრაფი. გამოცანა: „აფირფიტული ფირფიტი დიდ ღელეს ეფარებოდა, მისი ნასროლი ფინთიხი ხენწიფეს ეკადრებოდა“ (ა. ლ.). ბერძნ.-თურქ. *indik* ტყვია.
- ფინთხლ-ი** (ლეჩხ.) თოვლის ფიფქი, ფანტელა (მ. ჩიქ.).
- ფინფლ-ი** (იმერ.) ნამცეცი (ვლ. ბზვან., „ივერია“, № 172, 1900).
- ფინჩ-ი** (გურ.) უმნიშვნელო რამ, ერთი ბეწო. „ისე გამოვიდა ტალახში, ფინჩი არ გაკარებია“ (გ. შარაშ.).
- ფინჩქ-ი** (ზ. იმერ.) ნამცეცი, უმცირესი ნაწილი, ნაფოტი. ნ. ფინჩხაი (ბ. წერეთ.).
- ფინჩხა**, **ფინჩხა-ი** (გურ., იმერ.) გამომცხვარი პურეულის ან ღომის ნაფშეენი, ფხენილი ნამცეცი; ნამცეცი. ნ. ფუნჩხაი (ი. ჟყონ.; ა. ლ.; დიალექტ., 667).
- ფინჩხალ-ი** (გურ.) ფინჩხა (ნ.), ნამცეცი (ს. ელ.).
- ფიორ-ი** (იმერ., გურ.) ნამცეცი; ერთი ფიორ-ი ერთი ნამცეცი (ი. ჟყონ.).
- ფიყვი** (ლეჩხ., აქარ.) ფილტვი (მ. ჩიქ.; ი. მეგრ.).
- ფიყუა/ე** (იმერ., გურ.) ფილტვი. ნ. ფიყვი (ვ. ბერ.); ფიყუაი (ა. ლ., გურ.).
- ფირფილ-ი** (ქვ. იმერ.) წისქვილის ბორბლის ფრთა (მ. ჯაჭან., IX, 264).
- ფირისულა** (იმერ., ლეჩხ.) ენძელა (ი. ქავთ.), ბალახია ერთგვარი (მ. ალავე, 1).
- ფირფიჟა-ი** (გურ.) ფილტვი; ფირფიჟა-ი ჩაასკეტა ძალიან შეეშინა. ნ. ფიყუა (გ. შარაშ.); ნალველი (ა. ლ.).
- ფირფიტელა** (კახ.) თხელი თლილი ქვა ქვევრის დასაფარებლად (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ფირფიც-ი** (ლეჩხ.) მოტივტივება, ტივტივი. „მჩატე იყო და წყალმა თავზე მეიფირფიცა“. ნ. მოფირფიცება (მ. ალავე, 1, 2).

ფორკლ-ი (ფშ.) ძალიან მცირე, ერთი ბეწო (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ფორჩხ-ი (ზ. იმერ.). ნ. ფურჩხი.

ფორჩხილ-ი (თუშ., ხევსურ.) ფრჩხილი (პ. ხუბ.; დიალექტ., 557).

ფორჩხულ-ი (იმერ.) ფიჩხული, თევზია (ი. ქავთ.).

ფორცხალ-ი (ზ. აჭარ.) მალი, სწრაფი, ჩქარი; ფიცხი (შ. ნიჯარ.).

ფორხვლ-ი (თუშ.). ნახველი (პ. ხუბ.).

ფისავარა (ქვ. იმერ., რაჭ.). ნ. ფისარუა.

ფისარუა (ქვ. იმერ., რაჭ.) ფისავარა (ნ.), ორკბილა. ნ. წიპარკა, მამლიყვილია (ა. მაყ.).

ფისიმწურავ-ი (აჭარ.) გადატ. ძუნწი, წუწურაქი. ქვახარშია (შ. ნიჯარ.).

ფისრიკ-ი, **ფისრიკიან-ი** (რაჭ.) მუდამ ავადმყოფი, რომელსაც თითო რამე სატკივარი არ გამოეღვევა (ვ. ბერ.).

ფისტილ-ი (მესხ.) ფსტა, ბუსტული, მცენარეა (ა. მაყ.).

ფიტ-ი¹ (ქიზიყ.) დაუმდნარი უთაფლო ფიჭა (ს. მენთეშ.); თაფლის ნაჩენჩი (საბა); ფაჭა, თაფლის ჩენჩო, ანუ ვა-დამდნარის სანთლის ნაძირალი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ფიტ-ი² (ქართლ.) ბარაქა (ქველ).

ფიტ-ი³ (ქიზიყ.) ჭენჭი, ხორცეხმიანობა. „ერთი ბეწო ფიტ-ი არ აკრამ“ — გამხდარია (ს. მენთეშ.).

ფიტ-ი⁴ (ლენჩ.) მშრალი, გამხდარი რამ (მაგ., ხე). „ფიტ-ი ვითაა ე პურის კაკალი“ (მ. ალავე, 1).

ფიტონ-ი (რაჭ., ზ. იმერ.) ბუხრის თარო (დიალექტ., 689); ვარცლის ფიცარი (ი. ჭყონ.); თარო (ქ. ძოწ.).

ფიტონა-ი¹ (გურ.) თხელი ფიცრის პატარა ნაჭერი (გ. შარაშ.).

ფიტონა² (ზ. იმერ.). 1. კარების წინ გადმოხურული ფიცარი მაჭუღურივით; ზედ დებენ ჩირს ან სხვა რამეს გასახმობად; 2. პატარა ხის სკამი, რომელსაც ფიცრისავე ფეხები აქვს (ბ. წერეთ.).

ფიფია¹, **ფია** (იმერ.) ჩიჩიე (ნ.), ცუდი, ვლახა, ფინთი (ვ. ბერ.).

ფიფია² (ქართლ.) წვნიანი საჭმელი, ლობიო (კირონი).

ფიფინ-ი (ქართლ.) ელურტული, შრიალი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქველ).

ფიფინა (რაჭ.) რძისაგან შემზადებული საჭმელია ერთგვარი (შ. ძიძ., 215); წყლისა (რძისა) და პურის ფეჭელის ფაფა, შეკუმული ერბოთი, მარილითა და სხვ.; თხელი ფაფა (დიალექტ., 688).

ფიფინაკ-ი¹ (იმერ.) პურის ფეჭელის თხელი ფაფისებრი ნახარში კედელზე წასასმელად და შპალერის ასაკრავად (ი. ქავთ.).

ფიფინაკ-ი² (იმერ.). ნ. ფიფინა.

ფიფინდურ-ი (რაჭ.) გულ-მკერდის შესამკობი (შ. ძიძ., 215).

ფიფინურბ-ი (ქართლ.) მორთულობა, სიმდიდრე, ფიფინაური ფოლი, ერთი ბისტი ანუ ორი კაპიკი (ა. ლ., ქართლ., 288).

ფიფქი-ი (ზ. იმერ.) აბრეშუმის დაუძახავი თეთრი ძაფი. ნ. გამოფიფქვა (ბ. წერეთ.).

ფიფქვი-ი (იმერ.) მოჭრილი ხის ძირი, რომელიც ამოიყრის (მ. ალავე, 3).

ფიფქვარა თოვლ-ი (მთიულ.) ახალმოსული, გაუტკეპნავი თოვლი (ლ. კაიშ.).

ფიშაკ-ი (მესხ.) სანაძლეო, წილი (შ. ძიძ., ქრესტ.).

ფიშორ-ი (რაჭ.) კანაფის თოკი („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ფიშტო (გურ.) სასროლი იარაღია ერთგვარი, დამბაჩა (გ. შარაშ.). თურქ., იტალ. *pištov* (||*pistola*).

ფიჩვ-ი (მთიულ., მესხ.). 1. ხორბლის ან მისთ. საფენი ყდებში მოქსოვილი; 2. ძონძი, ნაგლეჯი (ლ. კაიშ.); მატყლის ფარდავი (კ. ღონდ., 377).

ფიჩინ-ი (ლენჩ., გურ., იმერ.) გადაფიჩინება, სუნთქვის შეწყვეტა ტირილის დროს (მ. ალავე, 1; ა. ლ.).

ფიჩინალა/ე-ი (გურ.) მეტად მსუბუქი, მჩატე (გ. შარაშ.; ს. ელ.).

ფიჩინხ-ი (ქიზიყ.) ხუთიოდე წლის ხე.

მოჭრილი თავის შტობიანად (ს. მენტეშ.).

ფინხაური-ი (გურ.) მოზრდილი საღვინე დოქი (ს. ჟღ.), დიდი საღვინე ჭურჭელი, დიდი დოქი (ა. ლ.).

ფინხურაყი-ი (თუშ.) სკინჩა (პ. ხუბ.).

ფიცარა (ხევსურ.) ქერის ჭიშია ერთგვარი (ს. მავალ.).

ფიცარქერი-ი (ხევსურ.) ორმწკრივიანი ბრტყელი ქერი (ა. მავ.).

ფიც-ვეცხლი-ი (ფშ., ხევსურ.) ფშა-ხევსურეთში როცა ორი ვაჟკაცი დაძმობილდებოდა, არაყში ან ღვინოში ვერცხლს ჩაფხვდნენ და იმას დაღვედნენ. ამის შემდეგ ძმები ხდებოდნენ და ღალატი ან ფიცის გატება შეუძლებელი ხდებოდა. ამას ფიც-ვეცხლის ქაშა ჰქვია (ი. ჭყონ.).

ფიცხი-ი ადგილი-ი (კახ.) ქვიშიანი, კირნარევი, ქვიანი ადგილი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ფიწალი-ი (გურ., ზ. აქარ.) ორთითი, თივის ასაღები (ს. ჟღ.; დიალექტ., 667; შ. ნიქარ.).

ფიწალო (მთ.) პიტალო, სიბი კლდე, მალალი კლდე (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.).

ფიწალო კლდე (მთ.) პიტალო, სიბი კლდე (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

ფიწილი-ი (ქიზიყ.) ფიწალა, ტყირბი, ელენთა (ს. მენტეშ.).

ფიჭონა (ზ. იმერ.). ნ. ფიტონა.

ფიხვნობა (ფშ.). ნ. ფიხნობა.

ფიხნობა (ფშ., თიან.) მეზობლებს თავშეყრა და თათბირი (ს. მავალ.; დიალექტ., 600).

ფიხონი-ი (ფშ.) ლაყბობა, ლაზღანდარობა; ყრილობა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).

ფიჯინა-ა (ჯავახ., აქარ.) უდროოდ ხბოს მოგვები ღვეული (ქველ, შ. ნიქარ.).

ფლაკვაშიჩი-ი (ქსნის ხეობ.) საწურავი (ვ. სომხიშვი.).

ფლანი-ი და **ფსტანი**-ი (ქიზიყ.) სიტყვის მასალაა. „მე ფლანი და ფსტანი არ ვიცი“ (ს. მენტეშ.).

ფლარტე (გურ.). ნ. ფლარტი.

ფლასი-ი (ჩ. თუშ., ხევსურ., ფშ.) ჭრელი ფარდაგი (კ. ჭრელი, 259; ა. ქინჭარ., 293); მდარე ხარისხის შალის უხეში ქსოვილი ფარდაგივით. ხმარობენ მზეზე გასაზმობი საფქვევის, ჩირისა და მისთ. დასაფენად, აგრეთვე ქვეშ საგებად, დასახურავად და სხვ. (დიალექტ., 595).

ფლასი-ი² (მთიულ.) დახეული ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი; ძონძი (ლ. კაიშ.).

ფლასაყი-ი (თუშ.) ჩიტია ერთგვარი, ბელურის ოდენა (პ. ხუბ.).

ფლასტი-ი (ქიზიყ.) საშინაო ფეხსაცმელი, ფოსტალივით სახელდახელოდ წამოსაცმელი (ს. მენტეშ.).

ფლატე (ფშ., მოხ.) სისველისაგან ჩამონანგრევი მიწის პირი (ვაჟა, IV, ა. შან.); მდინარის ჩამონგრეული კიდე, ნაპირი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

ფლაფა (ქიზიყ.) შეუვრგხვად რთვა (ს. მენტეშ.).

ფლაყვი-ი (ქიზიყ.) დუნფ. მოშვებული ადამიანი, ბლაცვი (ს. მენტეშ.).

ფლაშვა¹, **მოფლაშული**-ი (იმერ.) ძალიან სრული ტანსაცმელი და უშნოდ მოქცეული (ვ. ბერ.).

ფლაშვა² (გურ.) ცუდად კერვა; მოფლაშული-ი ცუდად, ულაშაზოდ შეკერილა (ა. ლ.).

ფლახვი-ი (ქიზიყ.) ფეხზე ნაცვამი დიდი ფეხსაცმელი, ფოლხვი (ს. მენტეშ.).

ფლეკვე (იმერ.) პირში ჩალაგამოვლებული (?). „მან წეილა ყველაფერი, მე ქე დავრჩი ფლეკვე“ (ვ. ბერ.).

ფლეკვინი-ი (იმერ., გურ.) უხმოდ და თავდაპირილი ტირილი (ი. ჭყონ.); ჩუმი ტირილი (ს. ჟღ.).

ფლეკვინი-ი (იმერ.). ნ. ფლეკვინი.

ფლოსტი-ი (ქიზიყ.) ფოსტალი, ფეხის წასაყოფი ფეხსაცმელი, საპირე მხოლოდ თათზე აქვს, უქუსლოა (ს. მენტეშ.).

ფლოქვი-ი (იმერ.) რქიანი საქონლისა და აქლემის ფეხი, ჩლიქი; ფლოქვი ორი ჩლიქისაგან შედგება (ი. ჭყონ.).

ფოდალა პური-ი (მესხ.) მრგვალი და შუ-

აში გახვრტილი გამომცხვარი პური (ი. მაისურ.).

ფოდოლა (მესხ.) ფურანში გამომცხვარი მრგვალი თხელი პური, შუაში გახვრტილი ხელის მოსაკიდებლად, თითბურა, თითდაკრული („კომუნისტი“, № 187, 1968).

ფოთი (ქიზიყ.) ჩქარი (საქმეში), ფიცხი; გადატ. გივი, ცოფი. „ოო, ძალიან ფოთია ჩვენი ბიჭი, გულ მაიწყვეტამს ხოლმე საქმეში“ (ს. მენთემ.).

ფოთოლქალა (ფშ.) წითელი ღვია, მცენარეა (ა. მაყ.).

ფოთორიკი (ლენხ.) ადელეება სასწრაფო საქმის გამო (მ. ალაფ., 1).

ფოთორი (გურ.). ნ. უმანო.

ფოთქი-, **ფოთქვი** (ჯავახ.) ხახვის შემხმარი კანი (ი. მაისურ.).

ფოლ-ი¹ (იმერ., გურ.) ცხენის, ჯორის, ვირის ერთიანი ჩლიქი (ი. ჭყონ.).

ფოლ-ი² (მთიულ., ფშ.) პირველად ნაჩეჩი მატყლი (ლ. კაიშ.; დიალექტ., 595).

ფოლ-ი³ (მოხ.) ერთგვარი ყვავილი მორუხო (დიალექტ., 564).

ფოლვა (გურ.) წუნება. „ჩემი ნამუშიერი დამიფოლეს“ (გ. შარაშ.).

ფოლიანცი (გურ.) უწყსრიგობა; აფოლიანცება აფორიაქება, აფოლორცება (გ. შარაშ.).

ფოლიკა (ხევსურ.) პირველად გაჩეჩილი მატყლის პატარ-პატარა ქულები (ა. ჭინჭარ., 253).

ფოლისი (ქართლ.). ნ. ფოლსათალი.

ფოლო (გურ.) დიდი უშნო ფეხი (გ. შარაშ.).

ფოლონცხო (გურ.) სხეულის უკანა ნაწილი. უშნოდ მოყვანილი (გ. შარაშ.).

ფოლორსიანი (მთიულ.) მლიქვნელი (ლ. კაიშ.).

ფოლორჩი (ქართლ.) დიდი და ღრმა ტალახი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ფოლორცი¹ (ქართლ.). ნ. ფოლორჩო.

ფოლორცი² (კახ.) ლაქუცა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ფოლორცი³ (იმერ.). I. განებივრებუ-

ლი ბავშვი; 2. გაცარიელებული, გამცდარი ადგილი (პ. ჯაჭან., X).

ფოლორცი **ქალ-ი** (ქართლ.) მსუბუქი ყოფაქცევის ქალი (კირიონი).

ფოლორცა (მოხ.) სოფლის გზა წვრილი, ქუჩა, ორღობე (დიალექტ., 645).

ფოლსათალი (ლენხ.) მკედლის ხელსაწყო იარაღი (მ. ჩიქ.).

ფომფლე, **ფოფლე** (ქიზიყ.) მოშვებული, არამჭიდრო; კაცი, რომელიც ვერც სიცხეს იტანს და ვერც სიცივეს, ვერც მუშაობს. ნ. ფომფო (ს. მენთემ.).

ფომფო (იმერ., გურ., ზ. აკარ.) სრული, არამოჭირებული (ვ. ბერ.); არა შემტყიცებული, დუნე, მოშვებული (ს. ელა; ა. ლ.; შ. ნიქარ.).

ფონდიკი (გურ.). ნ. ფინდიკი.

ფონდიკა არ ეკიდება (გურ.) იტყვიან ისეთ კაცზე, რომელიც ბევრს შრომობს და ხეირს ვერ ეწევა. „გამარჯვლი ძალიანია, მარა ფონდიკა არ ეკიდება“ (ი. ჭყონ.).

ფონე ქსოვა (მთიულ.) თხლად მოქსოვა (ლ. კაიშ.).

ფონთო (გურ.) ჩვილი. „ფონთო ბალანაი ვიყავი“ (ე. ნინ., II, თ. კიკც.); თითო, ჩვილი, ნორჩი (ა. ლ.).

ფონთხელი (ზ. იმერ.) თხელი ფონი (ბ. წერეთ.).

ფონცხო (ქათმისა) (იმერ.) ქათმის ზურგი გვერდებით (პ. ჯაჭან., X).

ფოჟილი (ქართლ., იმერ.) ცოდვილობა, ნელ-ნელა კეთება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ავადმყოფობის ან მოხუცების მიზეზით ნელი სიარული (პ. ჯაჭან., X).

ფოჟორო (ლენხ.) გამოღრუბებული ხე, ფედღორო (მ. ალაფ., 1).

ფორი¹ (ინგლა, აკარ., ზ. იმერ.) ობი (მ. ჯან.; შ. ნიქარ.; ჟ. ძოწ.).

ფორი² (ჩ. თუშ., მოხ., ხევსურ., მთიულ., თიან.) ალაო, არაყის ან ლუდის მასალა; ხელოვნურად აჯეჯილებული ქერი (კ. ჭრელ., 258); საარაყე, სალუდე ნელდუღილი (ო. ქაჯ.); ალაო, ლუდის ან არაყის გამოსახდელად შემზადებული (გადიგებული და დაღერ-

- ლილი) ხორბლეული (დიალექტ., 564); საარაყე ფქვილია (ა. ჭინჭარ., 215); ალაო (ს. მავალ.; დიალექტ., 557; 600).
- ფორა** (გურ.) წაგება; გაფორება წაგება; გავაფორე მოვუგე (ა. ლ.).
- ფორანი** (ლენხ.) ერთტენიანი ურემი (მ. ალაგ., ზეპირსიტყვი; საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ).
- ფორთქე** (ზ. იმერ.) რბილი ხე. „ფორთქე ხე რბილი ხეა; ხელს რომ აპკრავ ქვეიდან, ერთბაშად მიდის კანი ზევითამდის“ (ბ. წერეთ.).
- ფორიალ** (გურ.) მსუბუქი საგნის ან არსების (ფრინველის) ჰაერში მოძრაობა, ქანაობა, ფოფიალი, ფრიალი. „ვერ მივხთი, რა უნდა ამ ციციას რომ დეიარება და დააფორიალებს მაგ დარაიის კაბას?“ (გ. შარაშ.).
- ფორიო** (იმერ.) მფლანგველი, უბარაქო, უყაირათო (ი. ჭავთ.).
- ფორკა** (ზ. აჭარ.) კაბა (შ. ნიქარ.).
- ფორუანი** (რაჭ.) სართიანი ნამცხვარი: გაღვივებულ ალაოს ფქვილს მყავე წყლით მოზელდნენ, ის ტკბილი იყო და სართვად ხმარობდნენ. ასე სართვიან ნამცხვარს ფორუანი ერქვა (დიალექტ., 689).
- ფორფოტი** (ქართლ., იმერ.) სულელივით სიარული. „რო უყურეფ, ასე დაფორფოტობს, მარა საქმეს ქე აკეთებს“ (გ. ბერ.).
- ფორჭალი** (იმერ.) ლასლასი, უღონოდ, სუსტად ყოფნა ავადმყოფობის შემდეგ ან ღრმა მოხუცებულობის გამო (ი. ჭავთ.).
- ფორჩხი** (გურ.) წვალეობით ცხოვრება, ცოდვილი. ნ. ფორჩხი (პ. ჯაჭან.).
- ფორჩხი**¹ (გურ.) ჭლებიანი შტო ხისა, მოჭრილი და ფოთლებჩამოცილი (ი. ჭყონ.); გამხმარი შტო, უსობენ კიტრის ლერწმს, რომ ზედ აპყვეს (ს. ფლ.); მრავალწერილტოტა შტო ხისა. „ავჩარჩქე, ფორჩხს მივიკიდე“. ნ. ფარჩხი (ა. ლ., გურ.).
- ფორჩხი**² (იმერ.) ფოცხი (გ. ბერ.; ქეგლ).
- ფორჩხი**³ (კახ.) ფარცხი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ფორჩხი**⁴ (კახ.) ჩუგრიაობის (ნ.) თამაშის ერთი ხერხია (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).
- ფორცოხ** (ზ. აჭარ.) ფოცხვერი (შ. ნიქარ.); მაჩვი (პ. ჯაჭან.).
- ფორცხი** (ქიზიყ.) ფარცხი (დიალექტ., 609).
- ფორხილ** (იმერ.) წაფორხილება (იმერ.) ბორძიკი, წაბორძიკება, ფეხის რაზედმე წაკვრა (გ. ბერ.; ქეგლ).
- ფოსტ** (ზ. აჭარ.) ტყავი (შ. ნიქარ.). სპ.
- ფოტა** (გურ., იმერ.) ქსოვილისაგან შეკერილი ჭურჭელია ჩაის საკრეფად. ნ. ფუთა („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ფოტარო** (ქართლ.) ნ. ფოტორო².
- ფოტორო**¹ (იმერ., ლენხ.) ფუყე, უგულო (ი. ჭავთ.); ზეზე დამპალი ხე. ნ. ფუტურო (მ. ალაგ., 1).
- ფოტორო**² (მესხ.) ნიადაგგადაცილი ხრიოკი ადგილი მდინარის ნაპირებსა და ხევ-დეღეებში, ფლატე, დახრამული ადგილი (ი. მისიურ.); ფლატე (საბა; ქეგლ).
- ფოტრო** (გურ.). ნ. ფუტურო.
- ფოფვრა, გაფოფვრა** (გურ.) თმების გაშლა-გაიწევა; გაფოფრილ-ი გაიწევილი. „ცავ, ჩეხედე სარკეში, რაფერ ხარ გაფოფრილი!“ (გ. შარაშ.).
- ფოფინი**¹ (გურ.) ტირილი დაბალი ხმით, ცრემლის ღვრა; გულაფოფინებულ-ი ატირებული, აცრემლებული (ა. ლ.).
- ფოფინი**² (ქიზიყ.) ხუთი-ათი თვის ბავშვის თავისებური მოძრაობა: ხელების წინ წაწევა, ვინმესკენ მიწევა და ა. შ. (ს. მენთეშ.); ჩჩვლთაგან შხორკალი (საბა), ჩჩვლით ფორთხალი, ბორღღვა, შხორკალი (ნ. ჩუბ.), ქაფქაფი ყრმათათვის; ნელა სიარული (დ. ჩუბ.; ქეგლ).
- ფოფიალ** (იმერ.) ცოციალი, მჩატედ სიარული (გ. ბერ.).

ფოფხალი-ი (ხეცსურ., ფშ.) ჯანსაღი საქონელი (ა. ჭინჭარ., 233); ყოჩალი, სწრაფი (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

ფოლო (ზ. იმერ.) ფულურო (ბ. წერეთ.).

ფოშტანი-ი (ლენხ.) ქვედატანი (მ. ჩიქ.).

ფონი¹ (ფშ.) მიწის ზედა ნაწილი (ღერო და ფოთლები) ბალახისა და ბოსტნეულისა (ვაჟა, III, ა. შან.).

ფონი² (ჭიზიყ.) 1. პურეულის ფოთოლი; 2. ხახვის ნაფუქვენი, შემხმარი ალყა; 3. ქსოვილის ფუნჯი (ს. მენთეშ.).

ფონი³ (ქართლ., იმერ.) სიმინდის უღვაშები (ქველ.).

ფონი-ი (გურ.; ქვ. იმერ.). ნ. ფონი¹, სიმინდის ტაროს უღვაში (ზ. ქუმბურ., 281; დიალექტ., 673).

ფონიანი-ი ფეტვი (მთიულ.) ფეტვია ერთგვარი (ა. მაყ.).

ფონის ხახვი-ი (ქვ. იმერ.). ნ. მორჩვი.

ფონისი-ი (გურ.). ნ. ფონისი.

ფონი-ი (ჭიზიყ., იმერ., გურ.) ფუნჯი, სიმინდის თავზე ამოსული ყვავილი, — ქოჩორი, კატარი (დიალექტ., 609; ქველ.).

ფონი-ი (ქართლ., რაჭ.). 1. ხის ფარცხი კბილებიანი, გორბიანი ხნულის დასაფარცხავად; 3. ფოცხი. ნ. ფონი² (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 689).

ფოცი-ი (ლენხ.) სწრაფად მომუშავე (მ. ალავე, 2).

ფოცვი-ი (რაჭ.) დაუდევარი, მოუსვენარი (ვ. ბერ.).

ფოცოცი-ი (ლენხ., ოკრიბ.) ბიბილო (მ. ალავე, 1); ყურცქვიტა (მ. ჩიქ.); წამონაზარდი ზოგიერთი ფრინველის (ქათამი, ოფოფი) თავზე, ბიბილო (მ. ალავე).

ფონი-ი (იმერ.) მოგონება; მეფოხა მოიგონა, მოახერხა (ვ. ბერ.).

ფონი-ი ხელისა (გურ.) ორთითი. ნ. საფუხარი (ა. რობაქ., 164).

ფონალი-ი (ჭიზიყ., ზ. იმერ.) საწყაო ერთეულია: 0,5 კოდი, ანუ 1,5 ფუთი, 24 კგრ (ს. მენთეშ.; ქ. ძოწ.). შდრ.:

11. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.

ფოხვი-ი (ფშ.). ნ. ბატიქუცა.

ფოხვერი-ი (აჭარ.) ტუხტი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ფოხვერა (მესხ.) ბალახია ერთგვარი, ქატმი (ი. მაისურ.; ქველ.).

ფოხიალი-ი (ლენხ., იმერ., გურ.) ავადმყოფი ან მოხუცი ადამიანის შეუძლო მუშაობა, ლასლასი; ფოხი ალობს მსუბუქ სამუშაოს ასრულებს, ლასლასით დადის. „დაბერდა და გარეთ ველარ გამოდის, შინ ფოხი ალობს“. ნ. ფოხი (მ. ალავე, 2).

ფოხინდი-ი (მესხ.) ქუშელა, მოხალული ხორბლის ფქვილი (ი. მაისურ.).

ფოხლვა (ფშ.) ქვების ან ჯოხების სროლა (ვაჟა-ფშ. შტ. ლექსიკ.).

ფოხოცი-ი (ფშ.) გამხმარი, უხეში (ი. ქეშვიკ.).

ფოხველი-ი (ზ. იმერ.) ფერფლი. ნ. ფარველი (ბ. წერეთ.).

ფრანგვა¹ (ჭიზიყ.) ყარგად, აღმასივით ჭრა. „ჩემი კმალი იგრე; აფრანგავს, როგორც აღმასი“ (ს. მენთეშ.).

ფრანგვა² (გურ.). ნ. დაფრანგული¹

ფრანგული-ი (ფშ., მოხ., თუშ., ხეცსურ.) ერთგვარი ხმალია. რომელიც შუა საუკუნეებში საფრანგეთიდან (ე. ი. ევროპიდან) შემოვიდა ჩვენში (ვაჟა, I, IV, ა. შან.; ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ი. ბუჭურ., 136; ს. მაჯალ.).

ფრანგული¹ (ქართლ.) ვენახის ჭიშია ერთგვარი (ა. ლ.; ქველ.).

ფრანგული² (გურ.) აბრეშუმის ჭიის იტალიური ჭიში იყო, წვერილი პარკი იცოდა, მაღალი ხარისხის აბრეშუმს იძლეოდა (გ. შარაშ.); მსხლის ჭიშია (ლ. თავართქილაძე).

ფრანგული³ (ჭიზიყ.) ძველი, გაცვეთილი სამოსელი. „ერთი ბეწო ცეცხლი არა მაკრამ“ (ს. მენთეშ.).

ფრაციფრუცი-ი (ჭიზიყ.) ფაციფუცი, აჩქარებული საქმიანობა; ადამიანი, საქმიანობაში რომ ჩქარობს და ბზნევა (ს. მენთეშ.).

ფრაცუნა (ქიზიყ.) მსუბუქი, ქერქეტა ადამიანი; არადინჯი კაცი, საქმეს რომ აკეთებს და არა გამოსდის რა (ს. მენთეშ.).

ფრახ-ი¹ (ლენხ.) მეძავი ქალი (მ. ჩიქ.).

ფრახ-ი² (ქართლ.) გაუმადლარი, მეტად ხარბი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ფრახ-ი³ (კახ.) ღორი, რომელიც არ მკადება (ლ. ლეონ.).

ფრთაშეჭრილ-ი (ზ. რაჭ., ლენხ.) ფურ-ფურა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ფრთილა (ლენხ.) ნ. ფთილა.

ფრთქვენა (გურ., იმერ.) ფრთხვენა, ფრუტუნე ცხენისა (ა. ლ.).

ფრთხინვა (გურ., იმერ.) ნ. ფრთქვენა.

ფრთხუ-ი (გურ.) ველური, მოუშინაურებელი (ს. ჟღ.); ფრთხუ-ი ქათამი-ი გაველურებული, მფრთხალი ქათამი. „გამი ფრთხუ დე მ ჰუ-ჰულები, ხომ ხედაე!“ (ა. ლ.).

ფრიათ-ი (კახ.) შფოთი, წივილ-კივილი, ერთი ამბავი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ფრიაკ-ი (ქართლ.) ნ. ფრიაქი².

ფრიაქ-ი¹ (ლენხ.) მჩატე ნივთი (მ. ალავე, 2).

ფრიაქ-ი² (ქართლ.) გაჩიუტება, გაკერპება, გაჩიქება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ).

ფრინდომას- (თუშ.) წვრილი მატლი, რომელიც უჩნდება მოუფლელ ყველს, კალტს (ლ. ლეონ.; პ. ხუბ.).

ფრიტა/ე-ი (გურ.) ბრტყელი თევზია (გ. შარაშ.); პატარა თევზია ერთგვარი (ს. ჟღ.).

ფრიტინ-ი (იმერ.) ფარფატი, ფრიალი (დიალექტ., 673).

ფრიფინ-ი (ქართლ.) კარგად რომ არ უკიდა და იწყებს ხოლმე ქრობა-ბეუტვის ხმის გამოცემას (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ფრობა (იმერ.) სიმსივნის დაქრობა. მორჩენა. „ბზიკანკმენივით იყო დასიებული, მარა ახლა ქე და ფრა“ (გ. ბერ.).

ფროტალ-ი (ქართლ.) ბოდიალი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ფროწე, ფროწო (აქარ.) ეკლიანი, გაუგალი ტყე (ი. მეგრ.).

ფრუნტვა (გურ.) ნ. ფურტნა.

ფრუსტუნ-ი (მესხ.) ცხვირის დაცემინება, დაცხიკება (ი. მაისურ.).

ფრუტო (აქარ.) ფუტურო, ფულურო (შ. ნიყარ.).

ფრუ-ფრუ! (მთიულ.) ცხენის მოხმობის შეძახილი (ლ. კაიშ.).

ფრუშკვა (ფშ.) ზელა. „მე ცალკე მიჯობს, რომ ვიჯდე და ვ ფ რ უ შ კ ი ნაცარი“ (ი. ქეშკა).

ფრჩხალ-ი (ქართლ.) ვაზის უღვაში (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ფრჩხილ-ი¹ (კახ.) თორნის პურის თხელი გვერდი. ნ. ფაფხაჭა, ფაფხაჭელა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ფრჩხილ-ი² **საფრჩხილე** (იმერ.) საქონლის თვალის ავადმყოფობა (გ. ბერ.); თვალში რამ მცირე თეთრი შევა ტკივილითა (საბა).

ფრჩხილებ-ი (ლენხ.) კავები, რომლებითაც მარხილი ან ურემი მიბმულია ურემთან (მ. ალავე, 1).

ფსვალ-ი (იმერ., ქიზიყ.) სვალი, სოლი წულის კალაპოტის დასამატებელი (გ. ბერ.); სოლი, ხარაზის იარაღია (ს. მენთეშ.).

ფსვენ-ი (ხევსურ., მოხ., თუშ., იმერ.) უშხამო გველი (ს. მაკალ.); ხვლიკი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.; თ. უთურგ.); პატარა ყვითელზოლებიანი (მომწვანო-მოყვითალო) ხვლიკი (ი. ქავთ.).

ფსვლიკ-ი (მთიულ.) ხვლიკი (ლ. კაიშ.).

ფსვნიკ-ი (რაჭ.) ნ. ფსვლიკი.

ფსიორ-ი, აფსიორება (გურ., იმერ.) მალად და წვრილად ზრდა. „გვალვის გამო სიმინდი ისე აფსიორდა, რომე ტაროს ვერ გამოიღებს“ (გ. ბერ.).

ფსიტ-ი¹ (ფშ., მოხ., თიან., მთიულ., გუდამაყრ., ქიზიყ.) არჩვი, გარეული თხა (ი. ქეშკა; ო. ქაჭ.; ე. ვირსალ.; დიალექტ., 600); გადატ. ფსიტის რქის ყანწი (ს. მენთეშ.).

ფსიტი² (ქართლ.) სწორი და თხელი თმა (ლ. ნოზ.).

ფსკა (გურ.) სკა; ფუტკარი (ა. ლ.).

ფსლიკი-ი (ქსნის ხეობ.) ხვლიკი (ვ. სომხიშვი).

ფსლუკუნი-ი (მესხ.) სლუკუნი, ქვითინის ხმა (ი. მაისურა).

ფსონი-ი (გურ.) 1. წილი, საერთო ქონების ნაწილი. „ან შამოი ჩვენთან ფსონში, ან არა, აქიდან დაგვეკარქე“; 2. ანდერძი, დანაბარები, გულის ნადები. „ანდერძათ რომ დავიტოვე საიდუმლო გულის ფსონი, რომ დავპირდი, შეგისრულე, შენი ძმა ვარ ისონი“ (საფლავის ქვის ეპიტაფიდან, სოფ. დვამბუ, ა. ლ.).

ფსორი-ი (გურ.) მდინარის მიერ დატოვებული კალაპოტი, სადაც წყალი დგას და იზრდება წყლის მცენარეები (ს. ულ.).

ფსრე (ხევსურ.) ფარცხის ნაწილია — ხშირწვეპლიანი ტოტები არყის ხისა (ა. ჭინჭარ., 198).

ფსრია (ხევსურ.) ნაქარგის ერთ-ერთი სახეობა (ქველ).

ფსრიტი-ი (თუშ.) სულწასული, მოუთმენელი (თ. უთურგ.).

ფსტვილა (იმერ.) ბალის ტყავისაგან დაწნული ჩანთა, ხმარობენ მწყემსები საკმლის შესანახავად (ვ. ბერ.).

ფსუ-ი (მთიულ.) მიწა უქვეო და გაუზერკნავი (ლ. კაიშ.).

ფსუარი-ი (ქართლ.) მტვრადქცეული მიწა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქველ).

ფსუტი-ი (ქიზიყ.) შარდი; ფსუტიანი-ი შარდის ვერშემკავებელი (ს. მენთეშ.); ზინზლის სუნი (საბა).

ფსხილ-ი (რაჭ.) ნ. ბზლილა; მსხმალი (საბა).

ფსხიტი-ი (ზ. რაჭ.) მუწუკზე შემხმარი ჩირქი (ქველ).

ფსხლიკურწა (ლენჩ.) კანის ავადმყოფობა, „ბატონები“. ბავშვს ტანზე შავალ გამოყრის. ცხრა დღეს გრძელდება (მ. ალავე, 2).

ფუ (გურ.) ბურბუმელა, ბალახია (ა. მაყ.).

ფუა¹ (ქართლ.) სენი (ი. ჭყონ.).

ფუა² (ქიზიყ., კახ.) ბავშვის შეჭამადი, ფაფა, ერბოს უშვებიან და შაქრით ატეპობენ. ნ. ფუა¹ (ს. მენთეშ.; პ. ხუბ., ანგარიში).

ფუა³ (ხევსურ.) ცეცხლი ბავშვის ენაზე (ა. ჭინჭარ., 290).

ფუანი-ი (რაჭ.) კეცში გამოცხვარი დიდი პური (დილაქტი, 689).

ფუბაბუა (გურ.) ნ. ფუ.

ფუდულ-ი (ფშ.) უგულო, ყოყოჩი, ამპარტავანი, პრანჭია, ორპირი (ვაჟა, II, ა. შან.; ი. ქეშიკ; ქველ).

ფუთა¹ (ქართლ.) ხილის ვაჭრის წინსაფარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ფუთა² (გურ.) ფოტა, შეკვრა ნივთებისა, ერთად შეკრული ტანსაცმელი, ხელში დაჭერა რომ შეიძლება (ა. ლ.).

ფუთარა (იმერ.) ქათმის მკებნარი (პ. ჯაჯან., X).

ფუთარაობა (ქართლ.) ფუსფუსი, განუწყვეტილად საქმიანობა ჩუმად, ბუღარაობა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ფუთლუხი¹ (მთიულ.) წყალში ან რძეში თხლად მოხარშული სიმინდის ან პურის ფქვილი, რომელსაც ერბოში მოდალულ ხახვს უმატებენ (ლ. კაიშ.).

ფუთლუხი² (ქიზიყ., ქართლ., ფშ., ხევსურ.) უხეირო, უნდილი, არა საქმის კაცი, მკვებარაც შეიძლება იყოს (ს. მენთეშ.); დონდლე, ლაყე, ბოთე, დოყლაპია (ქველ).

ფუთრიაკვა (ლენჩ.) სამკურნალო მცენარეა ერთგვარი (მ. ჩიქ.).

ფუთქი-ი (იმერ.) 1. ქინთლუშა, პატარა წყალჩამდგარი ბუშტუკი სხეულის ნაწილზე სიღამწერის ან ცემის შედეგად. „ეთონინდი და ხელის გულზე ფუთქები დამაჯდა“ (ი. ჭავთ.); 2. ვახის ზედმეტი რქა, რომელსაც ფურჩნის დროს აცლიან; 3. წვრილი ფიჩხის შუშა (ქველ).

ფუთქარი-ი (იმერ.) ქათმის ტილი. ნ. ფუთარა (ვ. ბერ.).

ფუთჟვა (იმერ.) დამწვარ სხეულზე კანის აბერჯა, აბუშტარება, ატკეცა (ვ. ბერ.).

ფუთხო (ზ. აჭარ.) ხმელი მუწუცი (შ. ნიქარ.).

ფული-ი¹ (ფშ.). 1. არევა ერთმანეთში (ვაჟა, IV, ა. შან.); 2. დუღილი. „მიწის სიცოცხლით ფული“ (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).

ფული-ი² (ხეესურ.) ლუდის დუღილი: ლუდი რამდენიმე დღეს იფულიებს (ა. ჭინჭარ., 220).

ფუინა (კახ.) წვრილი მწერი, ქინქლა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ფუკება (კახ.) გახურებული შამფურის გაყრა; უფუკებს გაუყრის შამფურს (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ფუკობა (გურ.) ფუტკრის დღესასწაული (გ. შარაშ.).

ფუშფე (ლენხ.) ზარმაცი კაცი (მ. ჩიქ.).

ფუშფულა (ლენხ.) ფქვილით გაუტენელი ჭურჭელი (მ. ჩიქ.).

ფუშფულა (ზ. იმერ.) მაჭრის ქინქლა, ფუშფულა (მ. ალავე, 3).

ფუშფულა (გურ.) დამწიფებული, მოშუშებული მუწუცი (მ., ქ., თ. სიხარულიძეები, გოგოლიესუბანი).

ფუშფუარ-ი (მთიულ.). ნ. ფიფქარა თოვლი.

ფუნდრიაკ-ი (იმერ.) ჩხუბი, აყალმაყალი, არედარევა (მ. ჯაჯანი).

ფუნთხ-ი (იმერ., გურ.) თქორი, წვრილი წვიმა; ფუნთხავს ჭუჭუბლაგს, წვრილად წვიმს (ვ. ბერ.); წვრილი წვიმა გაზაფხულისა (ს. ელ.).

ფუნთხალ-ი (იმერ.) ვაზის უნაყოფო ტოტი (ლ. ლექა, 66).

ფუნია/ი (იმერ.). ნ. ტაბასკევრა.

ფუნჯვა (ქიზიყ.) შლა, მოშლა (ს. მენთეშ.).

ფუნჩხა (გურ.) ფინჩხა (ნ.), ნამცეცი, ნაფქვენი; დეიფუნჩხა დიმიხვრა, ნამცეცხად იქვა. „გოგომ დაფუნჩხა ქოთანი“ (ა. ლ., გურ.)

ფუნჩხულ-ი (გურ., იმერ.). 1. არამკვრი-

ვი, ფხვიერი, ფინჩხვად ქცეული; 2. მოხარშული ღომის მარცვალი, ნიგვითა და ზეთით შეზავებული. გამოცანა: „ზევიდან გადმოკიდული ერი ქოთანი ფუნჩხული“ (ლელვი) (გ. შარაშ.); საჭამადი, ღომით, ნიგვით, ხახვითა და ხორციტ შეზავებული (ა. ლ.); ღომის ღომი ნიგვითა და ხახვით შეზავებული (ვ. ბერ.).

ფუნჯ-ი (იმერ.) უნაგირის სამკაულია, მოსართავის გამოსაბამი (ვ. ბერ.).

ფუჟვა (იმერ.) ცეცხლის ცუდად მოკიდება. ნ. ჩუჟვა (ვ. ბერ.).

ფუჟულ-ი (ლენხ.) ცოდვილი, ბეჟტვა (მ. ჩიქ.).

ფურ-ი (ფშ.) მომგები ან მეწველი ძროხა მხოლოდ (ი. ქეშიკ.).

ფურბერწ-ი (თუშ.) ბერწი ჯიხვი. ნ. ფურბეწი (თ. უთურგ.).

ფურბეწ-ი (გურ.) ფურბერწი, უშობელი, ფური. ნ. ქურბეწი (ა. ლ.).

ფურედელა! (მთიულ.) ძროხის მოხმობის შეძახილი (ლ. კაიშ.).

ფურენგ-ი (აჭარ.) წყალსადენი თიხის მილი (შ. ნიქარ.).

ფურთყულა (თუშ.). ნ. ჯორთყულა.

ფურთუნა (იმერხ.) ქარიშხალი (დიალექტ., 654).

ფურთუნ-ი, მიფურთუნება (იმერ.) საქმის ჩქარა და ცუდად გაკეთება (ვ. ბერ.).

ფურთხ-ი (გურ.) გამვლელი წვიმა. ნ. სოროტი (ი. მეგრ., 186).

ფურიენა (გურ., ქვ. იმერ.). ნ. ძროხიენა.

ფურისელა (ქართლ.). ნ. ფანდურთიკი.

ფურისვილა (ფშ.) ტყის ფურისულა (ა. მაყ.).

ფურის ძუძუ (კახ.) ტყის ფურისულა (ა. მაყ.).

ფურტ (ინგილ.) ფილტვი (მ. ჯანი).

ფურტანა (გურ.) ფურთხება; მიაფურტანა მიაფურთხა (ა. ლ.).

ფურუნ-ი (აჭარ.) თორნე, ფურნე (მ. ჯაჯანი); ფურუნჯ-ი მეფურნე (შ. ძიძ., ქრისტ.).

ფურუჯი-ი (აჭარ.) შესანახად გამხმარი მსხალი, ყურძენი და მისთ. (შ. ნიყარ.).

ფურფუზი (გურ.) ქათმის მიერ ფრთების გაშლა და მტვერში ტრიალი (გ. შარაშ.).

ფურფუტი, **ფურფუტა** (იმერ.) ძალიან მსუბუქი, მჩატე (ი.ქავთ.; ქეგლ).

ფურფუჩა (ქართლ.) ფქვილისა და კვერცხის ნამცხვარი („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ფურღველა (ზ. იმერ.) ბუერა, მცენარეა. ნ. ფურღვენა (ა. მაყ.).

ფურღვენა (ზ. იმერ.) ფართოფოთლებიანი მცენარეა, ბურღველა. ნ. ფურღველა (ბ. წერეთ.).

ფურღუნა (ქართლ.) ფართო ფოთლებიანი მცენარეა. ნ. ფურღვენა (ბორჯომი, თინა რევაზიშვილი).

ფურჩი (ქიზიყ.) ქარისაგან ნარყვევი ხის ნაპობი; აგრეთვე რკინას თუ გამოკვერვაში ნაკეცი შეპყვა, იტყვიან: ფურჩი აქვსო. ასეთი ხე და რკინა სამასაღედ არ ვარგა (ს. მენთეშ.); ილეკროს შუა ნაკეცი რომ დაპყვეს (საბა); პრწყალი რკინისა და სსუთაა მეტალთა, ანუ ნაკეცი შუა დარჩომილი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ფურჩა (ქვ. იმერ.) სიმინდის ფუჩეჩი (ზ. ჭუმბურ., 281).

ფურჩალა (ზ. იმერ.) კაბას მოვლებული ნაოჭა არშია. „ფურჩალა აქ მოვლებული კაბას ვარშემო“ (ბ. წერეთ.).

ფურჩანა (ქიზიყ., ქართლ.) ფურჩქნა, ილიაში გამოტანილი წვრილი შტოების, არამსხმოიარე რქები¹ა და ზედმეტი რქების (ტოტების) შეცლა (დიალექტ., 643).

ფურჩული (იმერ.) ჩურჩული (მ. ალავე, 3).

ფურჩუმელა (აჭარ.) შალამანდილი, მცენარეა (ა. მაყ.; შ. ნიყარ.).

ფურჩხი (ქართლ., ზ. იმერ., ლეჩხ., ქსნის ხეობ.) ფიჩხი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ბ. წერეთ.); მოჭრილი ხის განასხევი წვრილი შტოები, ნაკაფის

შეშა. ნ. ფორჩხი (მ. ალავე, 2); ფოთოლგაცვენილი ტოტი (გ. სომხიშე.).

ფურჩხვა (ლეჩხ.) წიწვა (მ. ჩიქ.).

ფურცელი (ქართლ., კახ., ქიზიყ., ყიზლ.-მოზლ., ინგილ.) თუთა, თუთის ხე; უნაყოფო (მამრობითი) თუთა (ა. მაყ.; ს. მენთეშ.; დიალექტ., 602; ა. შან., ინგილ.).

ფურცლითუთა (ქართლ.) თუთა, თუთის ხე. ნ. ფურცელი (ა. მაყ.).

ფურცუხი (რაჭ.) ძალზე დაქანებული დღამართი; აჩქარებით რისამე კეთებასაც ნიშნავს. ნ. ფურთუხი (გ. ბერ.).

ფურცქვა (ფშ.) ბღღვნა (ეფთა, II, ა. შან.; ქეგლ).

ფურცქვნა (ხევსურ.) ფრცქვნა (ქეგლ).

ფურცხვი (ლეჩხ.) საყოკიას ან კაქვიის ეკლიანი თავთავი, რომელსაც დოქზე დააცობენ და მაჭარს გაწურავენ (მ. ალავე, ოკრიბ.).

ფურცხუნა (იმერ.) ფუცხუნა (ქეგლ). **ფუსკული** (მესხ.) ფოჩი, ფუნჯი (ი. შაისურ.).

ფუსტაყ (ინგილ.) ფუნჩულა (მ. ჯან.).

ფუსუნელა-ი (გურ.) წკიპარტა, ყველის მატლი (გ. შარაშ.).

ფუსუსი (იმერ.) ძლიერ სუსტი (გ. ბერ.).

ფუსუსა (გურ.) ჭრაქი. ნ. პუტია (პ. ჯაჯან.).

ფუსფუსა-ი¹ (გურ.) ქათმის მანეე მწერი, წვრილი, ფრთებიანი (გ. შარაშ.).

ფუსფუსა² (გურ.) ბურბუშელა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ფუტი-ი¹ (გურ., იმერ.) ბოლი, კვამლი (ე. ნინ., I, თ. კიკვი; ს. ელ.; დიალექტ., 673); გადატ. ოჯახი; ფუტის გაციება კერის მოშლა, ოჯახის განადგურება (ა. ლ.); ავი კვამლი (საბა; დ. ჩუბ.).

ფუტი-ი² (იმერ.). 1. ხის ქერქის ღარი; 2. ფუტურო, ფულურო, გამხმარი ხე; 3. ძალიან გამხდარი ქათამი (ქეგლ).

ფუტა (მთიულ.) ფუთა (ნ.), შეკვრა, ქსოვილში შეკრული ფარჩა ან სხვა რამ (დიალექტ., 569).

ფუტკვაობა-ა (თუშ.) ქათმების მიერ ფხვიერი მიწის ქექვა და მასში გორაობა (პ. ხუბ.).

ფუტკნა (ქიზიყ.) ქექა, აშლა. „ქათამი მუდამდღე ნაცარიში იფუტკნება და კბენარ იყრეინებს“ (ს. მენთეშ., დ. ჩუბ.).

ფუტკრის დედა (თუშ.) ნ. ნაბადა.

ფუტკრიქვა (რაჭ., ლეჩხ., ზ. იმერ.) ძაღლის სატაცური, მიხელიტა. ნ. ქავილა (ა. მაყ.).

ფუტფუტი (ქიზიყ.) ერთ ადგილას შექუჩებულთა ადგილობრივი მოძრაობა, რაც გამაღიზიანებლად მოქმედებს (ს. მენთეშ.).

ფუტურა-ი (გურ.) ფუტურო, ცარიელი, უგულო თხილი ან კაკალი. ნ. ფშუტურაი (ა. ლლ.).

ფუტურო (ქიზიყ., გურ.) დამბალი შეშა (დიალექტ., 609).

ფუფალა (ქიზიყ.) უფალი, ღმერთი ბავშვის ენაზე (ს. მენთეშ.).

ფუფლია (ზ. იმერ.) ქუთქუთა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ფუფა¹ (იმერ.) ცუდი სუნი ან სიბინძურე საერთოდ — ბავშვის ენაზე (ი. ქავთ.).

ფუფა² (ქართლ.) ნატყენი, ტყვიელი ბავშვის ენაზე (კირიონი; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ფუფულ-ი (ზ. აჭარ.) გამხმარი, თავხმელი მუწუკი, ბავშვებს უჩნდებათ თავზე, თმაში (შ. ნიყარ.).

ფუფულა (გურ.) ნ. ფუფა².

ფუფუნ-ი (თუშ.) ქიების მოძრაობა სითხეში. ნ. ფუფუნა (პ. ხუბ.).

ფუფუნა (კახ.) ხშირი ჭია რამეზე დახვეული (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ფუფქარ-ი (თიან., თუშ., ფშ.) თუთქელი ძალზე ცხელი ნაცარი (დიალექტ., 600).

ფუფქვა (ქართლ.) მდულრვა; ბუმბულის გასაცლელად მდულარე წყლის დასხმა (ა. ლლ.).

ფუფხ-ი (გურ.) კანის ავადმყოფობა;

და ფუფხვა ხმელი მუწუკების დაყრა. „სულ და ფუფხვა ტანზე რაცხამ აი ბაღანაი“ (გ. შარაშ.).

ფუქ-ი (კახ.) ბუქი, მტვერი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ფუქს-ი (კახ.) სპეციალური ხელსაწყო, გოგირდის დასაყრელი (ნ. ჯოხ., 59).

ფულვა (იმერ.) ბუზვა, აბუზვა ქათმისა (ქეგლ).

ფულო (აჭარ.) ნ. ფულუ.

ფულუ (გურ., იმერ.) თხუნელა, მუდუ (ვ. ბერ.; ს. ფლ.; ა. ლლ.).

ფუშ-ი (აჭარ., გურ.) ფაშვი (შ. ძიძ., ქრესტ.; შ. ნიყარ.).

ფუშვა (იმერ.) შესობა, შერქობა, ჩხვლეტა (ვ. ბერ.).

ფუშვარივა-ი (მთიულ.) ცხვრის წივანა. ნ. მწივანა (ა. მაყ.).

ფუშუარი-ი (აჭარ.) მაგარი, გამომშრალი ყველი (შ. ნიყარ.).

ფუშმან (ინგილ.) დამწუხრებულო, ნაღვლიანი, დადიანი (დიალექტ., 623). სპ. pişman.

ფუშრუკ-ი¹ (ქსნის ხეობ., მთიულ.) მესხ., ფშ.) წყალში გახსნილი ფქვილი (ვ. სომხიშვი.; ლ. კაიშ.); ფქვლის შექამადი (საბა, ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.); მოშუშული ფქვილისაგან დამზადებულ შექამადი ფაფისებურად (ი. მაისურ.); გაუცრელი ქერის პური (ი. ქეშვიკ.).

ფუშრუკ-ი² (ქართლ.): ფუშრუკ-ი ნიადაგი გამშრალი ნიადაგი (გ. შატბერ., 100).

ფუშტ-ი (გურ., ზ. აჭარ.) არასანდო, უნამუსო კაცი (გ. შარაშ.); ღალატი, ღალატობა, მოღალატე, გამცემი (შ. ნიყარ.). თურქ. puşt.

ფუჩ (ინგილ.) ფუქი (მ. ჯან.).

ფუჩინა (ქართლ., ქიზიყ.) ხბო (კირიონი; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ხბო; ნ. ბუჩინა (ს. მენთეშ.).

ფუჩინო-ფუჩინო! (მთიულ.) ხბოს მოხმობის შეძახილი (ლ. კაიშ.).

ფუჩინაობა (ქართლ.) საქმის კეთება უგერგილოდ, თავად (ა. ლლ., ქართლ.).

ფურენი-ი (გურ., იმერ.) ჩურენი, ხმაურობა, ფურჩული (ნ.), ჩურენი (ე. ნინ., I, თ. კიკე.).

ფურფურ-ი (იმერ., გურ., კახ.) ჩიფჩიფი; ჩურჩული (ა. ლ.).

ფუცა (გურ.) ნ. ფუცება.

ფუცება (გურ.) შეცდომა თამაშში; მფუცა შემეშალა, შემცდა. ნ. ფუწი (გ. შარაშ.).

ფუცანი (ფშ., თუშ.) ფუსფუსი, ფაციფუცი (ქეგლ).

ფუცანა (იმერ., გურ.) ნ. ცუცუნა, ფუცუცი.

ფუცანცელა (გურ.) ქინქლა, პაწაწკინტელა მწერი (კ. გვარ., 950; „კომუნისტი“, № 187, 1968).

ფუცანცელა (გურ.) კოლოზე პატარა მწერი. ქინქლა. ნ. ფუცანცელა (პ. ჯაჭან.).

ფუცანცულა-ი (გურ.) წვრილი მწერია. ნ. ფუცანცელა (ა. ლ.).

ფუცანცურა (გურ.) წეს-ჩვეულება იყო ერთგვარი, მიმართული ბუზებისა და ბუზანკალთა წინააღმდეგ (ე. ბერ.).

ფუცანცხო (იმერ.) ფრინველის ხორც-გაცილილი ან მცირე ხორციანი ძელები. ძალიან გამხდარი ქათამი (ი. ქავთ.).

ფუცანცი (იმერ.) ძლიერ პატარა, ნამცეცი (ე. ბერ.).

ფუცანცი² (ლექს.) ტანზე გამონაყარი, მცირე მუწუჯი (მ. ჩიქ.).

ფუცფუც-ი (გურ.) ფუსფუსი, ჩქარ-ჩქარა მისვლა-მოსვლა, საქმიანობა (ა. ლ.: ქეგლ).

ფუცქნა (რაჭ., იმერ.) ბეწვის, ბუმბულის გაცლა (ქეგლ).

ფუცხი (რაჭ., ლექს., მთიულ.) ხორცის ამოსაღები ჩანგალი; საკბილა ჩანგალი ჰოდან ვედროს ამოსაღებად (ლ. კაიშ.; ქეგლ); ფუცხვი ესე არს კავოედი რკინა ქვაბით ქორცთა ამოსაღებელი (საბა); რკინის ფოცხი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ფუცხუნ-ი (ქიზიყ.) სიფიცხე; ფუცხუნა ფიცხი, დაუდგარი, არადარბაისე-

ლი, საქმეში აჩქარებული აღმზრდელი (ს. მენთეშ.).

ფუცხუნა (იმერ.) ციცხინა ღვინო (ე. ბერ.).

ფუძე (ქიზიყ.) სახლის გვარის დასაბამი; გადატ. სახლის ადათი, სახლში ოდითვე დამკვიდრებული ყოფა-ცხოვრება, წესები და თვისებები. „ფუძე მართხოს, რო პატარძალიც ეგეთი იყო“ (ს. მენთეშ.).

ფუწი-ი (იმერ., გურ.) თამაშობის დროს შეცდომა; ფუწიმე! ამბობენ, როცა შეცდომის გასწორება სურთ: უკაცრავად, შემცდაო (ე. ბერ.); თამაშობის დროს შეცდომაზე იტყვიან (ს. ჟღ.).

ფუწა (გურ.) ნ. ფუცება.

ფუჭი (აჭარ.) ფიჭა უთაფლოდ (პ. ჯაჭან.).

ფუჭარი-ი (გურ.) წვრილი ბუზია, რომელიც მაჭარს ეხვევა (ს. ჟღ.).

ფუხარი-ი (გურ.) ბუხარი (ა. ლ.).

ფუხარა-ი (გურ., აჭარ., ჯავახ., იმერ.) ლატაკი. „ავი ნამეტარი ფუხარაი ყოფილა“ (ე. ნინ., III, თ. კიკე.); ღარიბი (დიალექტ., 649, 654, 660). თურქ. fukara.

ფუხლუხ-ი (ფშ.) ფქვილის შეჭამადია (ვათა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

ფუხრუჯი (იმერ.) წვრილი, ბევრი საქმე, სამუშაო (თ. ოქროშიძე, სოფ. კოლევინ).

ფქვილუე (ლექს.) საქმელი სოკო (მ. ჩიქ.).

ფქილ-ი (ქართლ.) ყვავილის მტვერი (კირიონი).

ფშა (ქართლ., თუშ.) მდინარის პირს გამონაყონი წყარო ან ჰაობიანი ადგილიდან გამომდინარე გრუნტის წყალი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); წყლის ტოტი (დიალექტ., 643); ღელე ან მისგან გამომდინარე რუ (პ. ხუბ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ფშალა, მშრალა (ზ. იმერ.) სვია (ა. მაყ.).

ფშალო (გურ., იმერ.) სვია. ნ. ფშალო (ა. მაყ.).

ფშან-ი (იმერ.). ნ. ჭილვა; ნერგი; გადაფშანგა გადანერგვა (დ. გეწაძე, ზესტაფონი).

ფშანტალ-ი (ფშ.) ძალიან რბილი ქვაა (თ. რაზიკ, „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).

ფშატი (მესხ.) ბერყენა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ფშაქე (ლეჩხ.) შაბისებური გემო. „გომბრო ფსხალს დამწიფებამდე ფშაქე გემო აქვს“ (მ. ალავე, 2).

ფშვეე! (ქართლ.) ხარის დაძახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).

ფშვინდ-ი¹ (ხევსურ.) მშვილდი; ფშვი-ნ დისარ-ი მშვილდ-ისარი (ა. ჭინჭარ., 303).

ფშვინდ-ი² (თუშ.) მშვილდი (თ. უთურგ.).

ფშვინდის ყეფა-ა (თუშ.) ხმა, რომელსაც გამოსცემს მშვილდი ისრის სროლისას (თ. უთურგ.).

ფშვინვა (გურ.) ხვრინვა (ა. ლ.).

ფშვინტი-ი (გურ.) სტვენა (ს. ძლ.).

ფშვრიო (კახ.) შვრია (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ფშვარი-ი (იმერ.) პატარა ტყე სახლის ახლოს (გ. ბერ.).

ფშვიკორიე/ი (გურ.) გამზდარი, გაძვალტყავებული (ა. ლ.); ძალზე ხმელი, სუსტი აგებულების ადამიანი ან პირუტყვი („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ფშვით-ი (ქართლ.) მკრთო, წვრილი, გამოფიტული (თ. ხალარ., ალგ., 98).

ფშვლარტა (მოხ.). ნ. საწურავაი.

ფშვშილ-ი (ქართლ.) ფშვინვა, ქშული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).

ფშვოლო (გურ.) ძაფის ან კანაფის ნაწილი (გ. შარაშ.).

ფშვრანტა (მოხ.) ფშალტა (ო. ქაჯ.).

ფშვრუება (ფშ.). ნ. აფშრუებული.

ფშვრუკ-ი (ქართლ.) ცოტა წყალში მოზე-ლილი ფქვილი ან ნაცარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).

ფშვრუკვა¹ (ქიზიყ.) ოდნავ წყლისა და ფქვილის ან ნაცრისა და მისთანათა ერთმანეთში არევა და აზელა (ს. მენთეშ.).

ფშვრუკვა² (ფშ.) ცომის ასვრემა ან ნაცრის აზელა (ი. ჭყონ.).

ფშვრუკუნ-ი¹ (მოხ.) აცრემლებული ლაპარაკი (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).

ფშვრუკუნ-ი² (ქართლ.). 1. ქშენა; 2. უსიტყვოდ, ნაწყვეტ-ნაწყვეტი ხმის გამოცემით ტირილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).

ფშვტილ-ი (ლეჩხ., ქე. იმერ.) წისკვილის ნაწილი, რომლისგანაც ბორბალს წყალი სცემს (მ. ჩიქ.); ფშვტირ-ი ხის ვიწრო მილი კოდის წისკვილისა ((ნ.) ზ. ჭუმბურ., 283).

ფშვტირი-ი (გურ.). 1. სიმღერის ხმაა ერთგვარი (გ. შარაშ.); 2. კოდანი წისკვილის მილი, რომლისგანაც ბორბალს წყალი ესხმება (ს. ძლ.).

ფშუკა (გურ.) შუკა, ორლობე (ს. ძლ.).

ფშუკვა (გურ.) ქრობა, ნელ-ნელა ქრობა ცეცხლისა (გ. შარაშ.).

ფშუკუნ-ი (გურ.) ცეცხლის უშედეგოდ ბერვა. „რომ უფშუკუნეფ მაგ ცეცხლს, ვერ დაანთე ამღონ ხანს?“ (გ. შარაშ.).

ფშუკურა/ე-ი (გურ.) ცარიელი, უვარგისი; ფშუკურა ნიგოზ-ი ცარიელი, უვარგისი კაკალი (ს. ძლ.); გადატ. ფშუკურა კაცვი ქარაფშუტა, მოსულელო (ა. ლ.).

ფშუნვა (ქართლ.). ნ. ფშმული.

ფშუტე (იმერ.) ცარიელი, უგულო. გადატ. უნიჭო (ი. ქავთ.).

ფშუჭ-ი (ლეჩხ.) რეტი. „შენი ცხენი ფშუჭიანია“ (მ. ჩიქ.).

ფშუტურა (გურ.). ნ. ფშუტურო, ფშუკურა/ე-ი.

ფშუტურო (გურ.) შიგნით ცარიელი (ი. ჭყონ.).

ფშუტვა (გურ.) სულის ძლიერი ამო-

- თქმა; ხარი ფშუქავეს ხარი ძლიერ სუნთქავს, ხენწის (გ. შარაშ.).
- ფშხალვა** (იმერ.) ბაგეების მანჭვა ნაწყენობა-უქმყოფილების ნიშნად (ი. ქავთ.; ქეგლ).
- ფშხლევა** (ლეჩხ.) წევა, გაშლა (მ. ჩიქ.).
- ფჩალვა** (ლეჩხ.) ტუჩების დამანჭვა ტირილის დაწყებისას (მ. ალავე. 1).
- ფჩენა, გაჩენა** (გურ.) პირის გაღება განიერად, გაბჩენა (გ. შარაშ.).
- ფჩილი-ი¹** (გურ.) ფჩილი; პირუტყვის თვალს ავადმყოფობაა ერთნაირი; საფჩილეს აჭრა ამ ავადმყოფობის მკურნალობა (ა. ლლ.).
- ფჩილი-ი²** (ქართლ.), ახლად გამოსული ჭერ კიდევ წერილი მწვანე ლობიო (თ. სალარ.).
- ფჩილა** (ქიზიყ.) საქონლის ავადმყოფობაა. ნ. ფჩილი (ს. მენთეშ.).
- ფცქილ-ი** (გურ.) პაწაწინა, ნამცეცი; ერი ფცქილ-ი ერთი ნამცეცი, პაწაწინა (გ. შარაშ.).
- ფხა¹** (ფშ., ხევსურ., თუშ.) პირი მჭრელი იარაღისა (ხმლისა, ხანჯლისა, დანისა და სხვ.); ზურგი ვორისა, მთისა; ფხიან-ი გალესილი, მოხერხებული, ყოჩაღი (ვაჟა, 1, ა. შან.; ა. შან.); მჭრელი პირი იარაღისა (ი. ბუქურ., 136).
- ფხა²** (ქიზიყ.) ყველაზე უმადლესი ხაზი ურგზე (დილაქტ., 609).
- ფხაკე** (ქართლ.) ხრიოკი გვერდობი (ქეგლ).
- ფხაკურ-ი** (იმერ.) ფაცა-ფუცი, ფხაკური (ვ. ბერ.).
- ფხალა** (ხევსურ.) ცბრილის ან ცხავის არა მტკიცედ დაწნული ძირი (ა. ჭინკარ., 206).
- ფხარისქევვა** (გურ.) ორიენტაციის გრძნობის დაკარგვა. „ფხარი მექცა და ველარ მევისენთე (ნ.), რა ადგილს ვიყავი“ (გ. შარაშ.); გზის დაკარგვა, დაბნევა, მიმართულების დაკარგვა (ა. ლლ.).
- ფხარკალ-ი** (იმერ.) ფართხალი. „დიდ-
- ხანს იფხარკალა საწყალმა და ბოლოს განუტევა სული“. ნ. შეფხარკალეზა (ვ. ბერ.).
- ფხარწითელა/ე-ი** (გურ.) მხარწითელა, ფრინველა ერთგვარი (ს. ჟლ.).
- ფხავს-ი** (გურ.) ხავსი (ა. ლლ.).
- ფხა-კინჭუხა** (ფშ.) კლდის ან გორის ქვიანი ქიმი (ი. ქეშიკ.).
- ფხასისხლიანი-ი** (ფშ., ხევსურ.) ხმლის ეპითეტია (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 168, 1900; ა. ჭინკარ., 307).
- ფხაწლებ-ი** (მთიულ.) კლდე, დიდი აღმართი, მეტად გვერდო ადგილი (ლ. კაიშ.).
- ფხაჟ-ი** (ქიზიყ.) დურგლის იარაღი; ფიცრის კიდის გასახზავი ხელსაწყოა (ს. მენთეშ.).
- ფხაჟვა** (მთხ.) კაჟრვა, ფხაჟა (ო. ქაჯ.).
- ფხაჟიფ-ი** (თუშ.) კლდე-ლორღიანი გზა (პ. ხუბ.).
- ფხაჟი** (იმერ.) ხიოჭი, ძალზე გამხდარი კაცი (ვ. ბერ.).
- ფხაჟუა** (გურ.) მცენარეა ერთგვარი (კ. გვარ., 950).
- ფხე** (გურ.) ქალთა გვარების სუფიქსი, მეგრ. ხე (ს. ჟლ.); ქალიშვილი, ქალი, ასული; ჯიბუტი-ფხე ჯიბუტის ასული. „წივიყვან ჩხაიფხესაო“ (ა. ლლ., გურ.).
- ფხეკ-ი** (ლეჩხ.) ძლიერ დაქანებული ადგილი (მ. ჩიქ.).
- ფხეკის გაღენა** (გურ.) სწრაფად წასვლა, გაქცევა; ფხეკა გავადინე გავიქეცი (ა. ლლ.).
- ფხეკოლა** (ლეჩხ.) მწირი ფერდობი ადგილი (მ. ალავე., 3).
- ფხეწ-ი** (ზ. იმერ.), ნ. ფხრეწეში.
- ფხეჭ-ი** (გურ., მესხ.) კაკლის, თხილის, ნუშის, კვერცხისა და მისთ. გარსი, ნაჭუჭი, ქერქო. ნ. ლენჭეპო (ი. მაისურ.).
- ფხვლიკ-ი** (ქართლ.) ფხვლიკი, ხვლიკი (შ. ძიძ, ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ფხვრა** (ხევსურ.) პურის ფშენა (ა. ჭინკარ., 215).
- ფხვრიალ-ი** (ხევსურ., თუშ.) ცხენის ხმა-

დაბალი ხმიანობა. „ჩაჯოთ გიორგის ლურჯაი ფხერიალებს და უცემს ცხვირსა“ (ა. ჭინჭარ., 245); ფრუტუნის ცხენისა (პ. ხუბ.).

ფზინი (ხევსურ.) საქსოვი იარაღი (ს. მაკალ.); მეცხვარის კომბალივით თავმოკაუჭებული ხელსაწყო, რომელსაც მოხრილი მხარე სოლივით გათხლებულ-გამახვული აქვს, იყენებენ მატყლის ქსოვის დროს (ა. ჭინჭარ., 258).

ფზინი (მთიულ., გუდამაყრ., თუშ.) ტარგაყრილი ოთხკუთხი ფიცარი ლადარის გამოსაყრელად (ს. მაკალ.; ა. ბექ., ლ. კაიშ.; ქეგლ).

ფზიტი (ჭიზიყ.) ცქვიტი, ყურმახვილი, ყოჩალი, მარჯვე. „ფზიტი ბალღია“ (ს. მენთეშ.).

ფზიქა (მთიულ.). ნ. ფქიპა.

ფზიქო (იმერ.) გამხდარი, უხორცო, ხორცშეუსხმელი (ქეგლ).

ფზიქუა/ე-ი (გურ.) ხარაბუზა (ს. ქლ.).

ფზიჯა (თუშ., მთიულ.) კლდის ვაშლა, მცენარეა (ა. მაყ.); ბუსუსიანი ბალახი, ხმარობენ რძის გასაწურად (ლ. კაიშ.).

ფზლაკა (ფშ.) ვახტომა, ნ. ფზლაკვა.

ფზლაკვა (ფშ.) ხტომა, განძრევა, შეთამაშება (ი. ჭყონ.).

ფზლიკვი (თუშ.) ხვლიკი (პ. ხუბ.).

ფზო-ი (გურ.) ხფოი (ნ.), ხზო (ა. ლლ.).

ფზოვი (ფშ.) ფშავ-ხევსურეთი (ს. მაკალ.; ქეგლ).

ფზოველი-ი¹ (ქართლ., ლეჩხ.) ფზიანი, ძალიან ყოჩალი, მარჯვე (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.); მამაცი, მარჯვე. „ფზოველი-ი მეგრძოლები მოამზადეო“ (მ. ალავე, ზეპირსიტყვა).

ფზოველი-ი² (ქართლ.) ჭკვიან, გამჭრიახ და ენამეტყველ კაცზე იტყვიან (გ. შატბერ., 100).

ფზოლი (მოხ., ქსნის ხეობ., მთიულ.) მცენარეა ერთგვარი, წაავგეს მიწის ვაშლს (ო. ქაჯ.; გ. სომხიშვი.); კართოფლივით მცენარე მიწაში (ლ. კა-

იშ.); ფზოლის თავა ბალახია (ს. მაკალ., მთიულ.).

ფზორვა (იმერ.) გაბერვა. „რავა ინდოურივით იფზორებო?“ (გ. ბერ.).

ფზორთვა (კახ.) ქანობით, რამეზე ხელწავლებით სიარული (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ფზოჭი (ქართლ.) სახვეწი, მოკაყული რკინის იარაღი კოვზის გულის ამოსაღებად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ფზოჭა (ქსნის ხეობ.) გლეჯა, მოთქმით ტირილი (გ. სომხიშვი.).

ფზოჭვა (გურ.) კაწვრა, ფზაქნა; დაფზოჭვა დაკაწრვა (გ. შარაშ.).

ფზრე (ფშ., ხევსურ.). 1. ღია, ფარღალა-ლა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.; ი. ქეშვიკ.); 2. ძველი, დახეულ-დაფზრეწილი რამ (ტანსაცემელი და მისთ.); გადატ. მშენებარა (ქეგლ).

ფზრეწები-ი, **ფზეწები**-ი (ზ. იმერ.) კლდიან-მთავორიანი, მწირი ადგილი (მ. წერეთ.).

ფზრისქცევა (გურ., ზ. აჭარ.) ორიენტაციის გრძნობის დაკარგვა, მხრის ქცევა. ნ. ფზრისქცევა (შ. ნიყარ.).

ფზრიწინი-ი (იმერ., რაქ.) ფზრეწა, ქსოვილის გახვევით გამოცემული ხმა (გ. ბერ.).

ფზროკი (ფშ.) გამხმარი ტყავი; ფზროკის გულდა გამხმარი ტყავის გულდა, გაფზროკებული (ვაჟა, IV, ა. შან.).

ფზრუნწია (მთიულ.) პრანქია (ქალი) (ლ. კაიშ.).

ფზუკიანი-ი (გურ.) ამაყი, უკადრისი, მიუჯარებელი, თავდაუქერელი (ს. ქლ.).

ფზუკნა (გურ.) ჩიჩქნა; იფზუკნება ჩიჩქნის, თხნის მიწას (ა. ლლ.).

ფზუნება (ფშ.) სითხის მისხმა; მიფზუნება მიწრინტება (ი. ჭყონ.).

ფზურება (იმერ.). ნ. ფზუნება.

ფზუწა (ჭიზიყ.) ნამდვილი ძურწა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ფქიპა (მთიულ.) ყველის მატლი (ლ. კაიშ.).

ქ

ქა-ე (ინგილ., აჭარ.) რქა (მ. ჯან.); ქა, მრ. რ. ქიები (ი. მეგრ.).

ქაბილა (ხევსურ., ჩ. თუშ.). ნ. კბილა; პატარ-პატარად შეკრული დაჩეხილი მატყლი (კ. ჭრელი, 265); ერთხელ და-დაჩეხილი მატყლი (ლ. ლეონ.).

ქაბილუა (ხევსურ.) გაჩეხილი მატყლი. ნ. ქაბილა (ს. ნაკალ.).

ქაბუზაჟ-ი (თუშ.) ბზრიალა (თ. უთურგ.).

ქადა (ქართლ., თიან., კახ.) ერბოში მო-შუშული ფქვილის გულიანი ტკბილი ნამცხვარი (დილაქტ., 600); ერთოთხედილი პური (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ქადაგა-ი (გურ.) მკითხავე, მარჩიელი; ქადაგი (ა. ლ.).

ქადიანი-ი (იმერ., რაჭ.). ნ. ქადა.

ქადინი-ი (თუშ.) მუქარა, ქადილი (ი. ბუ-ქურ., 136).

ქადნა (მობ.). ნ. ქადნოლი.

ქადნილ-ი (გურ.) ქადილი, მუქარა. „არ ვარგა, შევილო. ქადნილი“ (ა. ლ., გურ.).

ქადუნა (კახ., ქიზიყ.) ღორის ქადა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქავ-ი (ფშ., ხევსურ., თუშ.) ციხე, სი-მაგრე, ციხის ზღუდე, გალავანი (ვაჟა, I, IV, ა. შან.; ი. ჭყონ.), ნაგებობა, მაღალი კედელი, გაკეთებული მცირე მონაკვეთზე (ა. ჭინჭარ., 273, 299); საქონლის სადგომი, ყორე-შემოვლებული (თ. უთურგ.).

ქავილა (ქვ. აჭარ.) ძაღლის სატაცური, მიხელტა. ნ. ლეჟშურა (ა. მაყ.).

ქავქავ-ი (თუშ.) ცხენის იორღით ტარე-ბა. შდრ.: ქევქევი (თ. უთურგ.); თავ-მოშწონედ, კობტად სიარული ქალისა (პ. ხუბ.).

ქავციხე (ფშ.) ციხე-გალავანი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 168, 1900; ი. ჭყონ.).

ქაზდარ-ი (ხევსურ., ფშ.) სამყოფოს

(ნ.) იატაკი. „შენს დას სცევე ოქრო-ქსოვილი ზედ ვერცხლის ქამარ მაკ-რული, ქაზდარზე მიბრუნ-მამბრუ-ნავს, ქალი არა სჯობს სხვაენური“ (ა. ჭინჭარ., 289; დილაქტ., 557); მიწუ-რი სახლის იატაკი (ი. ქეშიკ.).

ქათამბარკალა (ზ. იმერ., რაჭ.) შავჩობა; მოქლიო, მცენარეა. ნ. ქიცნარა (ა. მაყ.).

ქათამნაცარა-ე (აჭარ., რაჭ.) გარეული მხალი, ნაცარქათამა (შ. ნიყარ.; ი. თა-გვაძე).

ქათამყიულ-ი (ფშ.) მამლის ყვილი, მამ-ლის ყვილის დრო (დილაქტ., 595).

ქათანა (გურ.) საუკეთესო, საგანგებოდ გამოშვებული დარაია, აბრეშუმის ქსო-ვილი (გ. შარაშ.).

ქათანაცარა (გურ., ლეჩხ., იმერ.) ბალა-ხეული მცენარეა, ნაცარქათამა (კ. გვარ., 950; მ. ჩიჭ.; ა. მაყ.).

ქათბ-ი¹ (ფშ.) ბეწვიანი ტანსაცმელი (ვაჟა, IV, ა. შან.).

ქათბ-ი² (ხევსურ.) ქალის ტანსაცმე-ლი (ა. ჭინჭარ., 265).

ქათბ-ი³ (ფშ.) მოკლე (მუხლებამდის) ზევიდან ჩასაცმელი ქალისა, სახა-ფხულო პალტოსავით (დილაქტ., 595).

ქათირა (ქიზიყ.) გლერძი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქათითო (ჯავახ.) ნაცარქათამა, მცენა-რეა (ა. მაყ.).

ქათიუჭუჭუა (კახ.). ნ. წითელუჭუა.

ქათმისკლანჭა (ქიზიყ.) მწვერფეხა, მცე-ნარეა (ა. მაყ.).

ქათმის ფერხვა (გურ.) კალანდის (ახალი წლის) მეორე დღეს ქათმის დღეობა (გ. შარაშ.; ს. ჟღ.); ამ დღეს ფეხბედ-ნიერი „ფერხავს ქათამს“. ჯერ გაავ-სებს დიდ მწარე ხაპს (ნ.) სიმინდის ან ღომის მარცვლებით და დაუყრის ქათ-მებს საკენკს. საკენკის ბნევის დროს მფერხავი დარბის და მღერის ამ სიტყვებით: „ჩივი, ჩივი, ვარიკო, გა-

- მოკევე ყველაყო. ასი დედალ, ასი მამალ, ასი მისი მოჩხოროზი“. ამ სიმღერისას ქათმები წას ზურგში მისდევენ და კენკავენ დაყრილ მარცვლებს. ბოლოს მფერხავი გაიერდება, მარცვლებით სავსე მწარე ხაბს (ნ.) ფეხით გატეხს, მარცვლები გადმოცევა და იტყვის: ასე გამარჯვლდეს ჩემი ქათმებიო (ა. ლ.).
- ქათმიქონა** (იმერ., გურ., ლეჩხ.) ქონა, მცენარეა (კ. გვარ., 950; ა. მაყ.); მხალია ერთგვარი (ი. ქაეთ).
- ქათქათ-ი** (ქიზიყ.) ყბედობა, ქარტალი; ქათქათა ყბედი (ს. მენთეშ.).
- ქაიდელა-ი** (გურ.) გულაგდებული, ხეტიალის მოყვარული (გ. შაჩაშ.).
- ქაიჯრობა** (გურ.) — ქარიჯვრობა, ქარის დღესასწაული ძველად (გ. შაჩაშ.).
- ქალ-ი** (ფშ.) გასათხოვარი მანდილოსანი, ქალიშვილი (ი. ქეშიყ.).
- ქალა¹** (ხევსურ., გუდამაყრ., მთიულ.) კინ-მოფერ. ქალი (დილაქტ., 557); გაუთხოვარი ქალი, ქალიშვილი (დილაქტ., 574); გოგონა 9—10 წლამდის (ლ. კაიშ.).
- ქალა²** (ქიზიყ.). 1. კარ-ფანჯრის ჩარჩოს ზემოთა ნაწილი; 2. ქუდის ზემო ნაწილი, ცა; 3. თავის ქალა, ქოჩრის ბრტყელი ნაწილი, თხემის ბრტყელი ნაწილი, რომელიც თითქოს თეფშით ადევს თავს; 4. ქალური ყოფაქცევა (ს. მენთეშ.).
- ქალა-ბიჭა** (მთიულ.) ძროხა, რომელიც სამ წლამდე და შემდეგაც არ მოიგებს (ლ. კაიშ.).
- ქალადო** (ქართლ.) ნ. ქალადოში.
- ქალადოშ-ი** (მესხ.) დოს შექამადი (ი. მაისურ.).
- ქალაკოდა** (რაჭ., ლეჩხ., იმერ.) ნიუკა, მცენარეა (ა. მაყ.); საჭმელი სოკოა (შ. ჩიქ.).
- ქალაკუდა** (რაჭ.) ბალახეული მცენარეა (შ. ძიძ., 215).
- ქალამ** (ინგილ.) ნ. ლახანა. აზერბ. **КАЛАМ**.
- ქალანქეშ-ი** (აჭარ.) ორტოტა ხე ქვის დასათრევად. ქვას აქვს ნახვრეტი, რომელშიაც ჭაჭვს ან ღვღერტს გაუყრიან და ისე დაითრევენ (შ. ნიქარ.).
- ქალკურა** (მთიულ.) შავი ქალი, იხმარება წყევლის დროს (ლ. კაიშ.).
- ქალატრუა** (ქიზიყ.). ნ. ქალა²4.
- ქალაქია დღე** (ქართლ.) ზაფხულის დიდი დღე (თ. სილარ., ალგ., 83).
- ქალაქობია** (იმერ.) ბავშვთა თამაშია (ვ. ბერ.).
- ქალადა** (ქართლ.) აბრეშუმის თევშალი, თავსაფარი ქალისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ზუბ.).
- ქალადია** (გურ., კახ., ქიზიყ.). ნ. ქალადა.
- ქალაშა** (ფერეიდნ.) მოქსოვილი ფეხსაცმელი (ა. ჩიქ.).
- ქალაშვა** (მთხ.) შავთვალწარბა ქალი (ამასთანავე მოხეურში ამ სიტყვას მოფერებით-ირონიული ნიუანსიც აქვს: ვითომც შავთვალა, ვითომც ლამაზი) (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- ქალაქუა** (ქიზიყ.). ნ. ქალა²4.
- ქალაჯო** (ზ. აჭარ.) ქალანცხო, დოს შექამადი. ნ. ქალადოში (შ. ნიქარ.).
- ქალბანი¹**, **ქალბან-ი** (ხევსურ.) კაცის ტალავარია (ა. კინჭარ., 264).
- ქალბანი²** (მთხ.) მესტისებრი ყელზე ამოკერებული ქვედა ნაწილი ფეხსაცმლისა. საერთოდ ეწოდება ყოველგვარ ადგილობრივად გაკეთებულ ფეხსაცმელს გარდა ბანდულეებისა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- ქალბანა** (გურ.). ნ. ქალვანა.
- ქალვანა** (გურ.) ქალბანა (ნ.), მცენარის ზეთი თუ წებოა ერთგვარი. „ლილა, ქალბანა, შველირის ხორცი. შავტარიანი დანა — ყველა შეგეწიოს და შეგიწყალოს“ (ლოცვა) (ა. ლ.).
- ქალზალ-ი** (თუშ.) ქალი და რძალა (დილაქტ., 584).
- ქალიშ** (ინგილ.) შალიფა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქალიწი (ხევისურ.) ტოტის (ნ.) გატანის დროს ზოლად დაყრილი მოთიბული ბალახი (ა. ჭინჭარ., 225).

ქალრძალი (ჭიზიყ.) ოთხიოდე წლის წინათ ჯვარდაწერილი პატარძალი საერთოდ. ნ. ქალზალი (ს. მენთეშ.).

ქალტა (გურ., იმერ.) ბაკი, ქართა. „დაამწყვდია ქალტაში“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვი, კ. გვარ., 950; ი. ჭყონ.; ს. ჟ.; ა. ლ.).

ქალფათინი (ჭიზიყ.) ოქრომჭედლის იარაღი: ოქროს ან ვერცხლის მავთულის გამოსაწევი გაზია, ბრტყელი, დაკბილული პირი აქვს, რომ მავთულს კარგად მოეჭიდოს (ს. მენთეშ.).

ქალშავა-ი (მოხ., მთიულ.) საალერსო სახელწოდება ქალიშვილისა. ნ. შავქალა, ქალკუპრა (დიალექტ., 564).

ქალშავა-ი² (გურ.) მცენარეა ერთგვარი (ა. ლ.).

ქალწუა (მოხ.) ქალაჩუნა („კომუნისტი“, № 187, 1968).

ქამ-ი (გურ.) ნამი, სისველე; დაქამულ-ი დანამული, ნესტიანი, სველივით (გ. შარაშ.); ოდნავ სისველე; დაქამვა დასველება ოდნავ (ა. ლ.).

ქამა (იმერ.) ქამა სოკო: არ ვიცი, როგორია (ა. მავ.).

ქამალადო (ფშ.) მათარა, წყლის სასმელი, ირმის ფეხისაგან განაძრობი ტყავი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).

ქამანი (ჭიზიყ.) მჭედლისა და დურგლის იარაღი: ბურღის დასატრიალებელი მშვილდია (ს. მენთეშ.).

ქამაქინი (რაჭ.) გამკრავი ქარი („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ქამბალი (თუშ.) ქალმანი (ბ. ხუბ.).

ქამბოხ-ი (რაჭ.) დადუღებული ტკბილი დამაპკრებამდე (ი. ჭყონ.).

ქამენია (გურ.) ნ. კამანია, ძალიქინძა.

ქამიანი (გურ.) მოსველო: დაქამვა დასველებასავით (ი. ჭყონ.).

ქამინია ე-ი (გურ.) ნ. ქამენია.

ქამუშ-ი (ლენჩ.) სწრაფი და დახარბებული ქამისას გამოცემული ხმა. „რას ქამუშო ბ ლორივით“ (მ. ალავე, 1).

ქამფოლარ-ი (ზ. იმერ.) ავი, ბოროტი (ქ. ძოწ.).

ქამფურ-ი (ზ. აქარ.) სადურგლო იარაღი: ფიცრის კიდეების საპვრეთელი — იატაკის ან კედლის ამოყვანის დროს ფიცრები რომ ერთმანეთში მტკიცედ ჩაისვას (შ. ნივარ.).

ქანი-ი¹ (რაჭ.) მარჯვე ადგილი (გ. ბერ.).

ქანი-ი² (ჭიზიყ.) სახლის კარისპირა დერეფნის, საჩეხის, სვეტის დასაყრდენი დირე (ს. მენთეშ.).

ქანდარა-ი (მოხ.) საფეიქროს, საქსოვი მოწყობილობის ჯოხი, რომელზედაც ჩამომხულია თოკები შეეებისა (ნ. შე) და სავარცხლისათვის (დიალექტ., 564).

ქანდრუკელა (ხევისურ.) ნ. ქანიელა.

ქანვარე (რაჭ.) მდინარის ადგილი, სადაც წყალი მიექანება, სწრაფად გარბის (გ. ბერ.).

ქანთელა (იმერ.) პირუტყვის სნეულეზა, ენა ასტკივდება და ილუბება (ი. ჭყონ.).

ქანიელა (მესხ.) საქანელა (ი. მაისურ.).

ქანიხე (კახ.) სვეტების დასაყრდენი დირე (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ქანქალ-ი (ლენჩ.) ფამფალი, ფანფალი; ქანქალო ბს ფამფალებს. „ქპილი მძვრება, ქანქალო ბს“ (მ. ალავე, 2).

ქანქანი (თუშ.) ხვრელი (ი. ბუქურ., 136).

ქანქანა (ქართლ., ქიზიყ.) გვირაბი წყაროს გამოსაყვანად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); წყაროს გამოსაყვანი გვირაბი (ს. მენთეშ.); ქოქანიკი, ხელოვნებით გამომთხრელი ღრუდოთა და გამოწყუანი წყალთა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ქანქარუშ-ი (ხევისურ.) ნ. ლადარი.

ქანქვა (იმერ., გურ.) ყლაპვა, ლორივით ჭამა (გ. ბერ.); უშნოდ ჭამა (ს. ჟ.).

- ქანქლე** (ქართლ.) მსუბუქი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქანქურ-ი** (ქართლ. გურ.) ტყუილუბრალოდ ტანის რხევა (კირიონი).
- ქანჩახ-ი** (ფშ., თუშ., ქიზიყ.) ბუჩქნარი; ბუჩქებით ან ტყით დაფარული ციკაბო, კლდინი ადგილი (ვაჟა, I, IV, ა. შან.; ქეგლ); მაღალი კლდე, წამოტეხილი, ნაფხვრიანი (თ. უთურგ.); გაუვალი კლდინი ადგილი (ს. მენთეშ., დამ.).
- ქანჩიან-ი** (გურ.) ცბიერი, ეშმაკი, ხერხიანი (გ. შარაშ.).
- ქანცაქუნც-ი** (ზ. იმერ.) ქარაფშუტა, ცერცეტი (ბ. წერეთ.).
- ქანძურაობა** (ფშ.) ქანაობა (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ქანწულობა-ა** (თუშ.) ქანაობა ჩამომმულ თოჯზე, ჭაჭვზე, საბელზე, ხის ტოტზე (პ. ხუბ.).
- ქანჯალ-ი** (გურ.) დანჯღრევა (ს. ჟღ.).
- ქანჯვა** (იმერ.) გვერდზე წაფერდება, წაქცევა (გ. ბერ.).
- ქაოციან-ი** (გურ.) მშიშარა ადამიანი (ს. ჟღ.).
- ქარა¹** (ქართლ.) დოლის ხის ნაწილი, დოლის რკალი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქარა²** (გურ.) წვეტიანი ჩხირი ქაჭვივით (გ. შარაშ.).
- ქარა³** (ოკრიბ.) ზღმარტლის, ბაძგრის, ასკილის, ტყემლის, ქაცვის ეკალი (მ. ალავე.).
- ქარა⁴** (აჭარ.) კეცის კიდე, ამოწეული გვერდები (შ. ნიყარ.).
- ქალაბ-ი** (ფშ.). ნ. ქარაფი¹.
- ქარაბიჭა** (ქიზიყ.) ქალაბიჭა, ბიჭური საქციელის ქალი (ს. მენთეშ.).
- ქარაგოზ-ი** (ჩავენ.) კლდის ხავსი (ი. მაისურ.).
- ქარავოც-ი** (გურ.) ქარაოცი, უადგილოდ გაოცება. გაკვირდება, შეკრთომა; გაქარავოცებული-ი ირონულად გაკვირვებული, გაოცებული (ა. ლლ., შღრ.: ქეგლ).
- ქარაზენზ-ი** (მესხ.) ქარაძენძი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ქარათო** (გურ.) ზაფხულის დიდი სიციხე, პაპანაქება. ნ. ქერეთო (ა. ლლ.).
- ქარაოც-ი** (გურ., იმერ.). ნ. ქარავოცი.
- ქარაპ-ი** (თუშ.) ციკაბო, მაღალი და გაუვალი კლდეები (თ. უთურგ.).
- ქარახხა** (ფშ.) სტვირის მთავარი ნაწილი რქისა, რომელიც ოდნავ მოკაყულია და ბოლოსაკენ მსხვილდება (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ქარაფ-ი¹** (ხევსურ., ფშ.) დიდი ლოდი; ციკაბო კლდე. „დაღმარხეს წვერის ძირშია, ზედ ქარაფს დასცემდინა“ (ა. ჭინჭარ., 275); უსწორო-მასწორო ზედაპირის მქონე მაგარი კლდე. ნ. ქარაპი (დილაუქტ., 595).
- ქარაფ-ი²** (იმერ.) თხელი, მეჩხერი ტყე, ვენახი, ნათესი... (ქეგლ).
- ქარაფათ** (გურ.) თავისუფლად, მჩატედ. „მაგი ლობიე თუ ქარაფათ არ იქნა, ისე კი არ მეიხარჩება“ (გ. შარაშ.).
- ქარაფშუტა** (ლენჩ.) ბურბუშელა, ბალახია (ა. მაყ.).
- ქარაქუტა** (ქართლ.) ჭკუამსუბუქი კაცი (თ. რაზიყ., „იერიკა“, № 168, 1900; ი. ჭყონ.); ქარაფშუტა, მსუბუქი ჭკუის ადამიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქარაშოთ-ი** (ფშ., გურ.) უცებ ამოვარდნილი ქარი, წვიმანარევი ქარი (ი. ჭყონ.).
- ქარახხ-ი¹** (გურ.) ხარის ან კამეჩის რქა, რომელშიაც ურმის ბორბლის საბონს ან კუბრს ინახავენ (ს. ჟღ.).
- ქარახხ-ი²** (ზ. აჭარ.) კიბონის (გულდასტვირი) სარეზონანსო ნაწილი, შეიძლება იყოს რქისა ან ხისა (შ. ნიყარ.).
- ქარეულა** (ქართლ.) საქანელა (პ. გაჩეჩ.).
- ქართა** (იმერ., გურ.) ეზოსთან შემოღობილი ადგილი, ღამით საქონლის დასამწყვდევედ. ნ. ქალტა (ი. ჭყონ.).
- ქართავი** (იმერ.) ბრტყელი ჩხირი, რომლითაც გოზავენ ქუპრუტანებს (გ. ბერ.).

- ქართულ-ი** (ინგილ., თიან., ქართლ.) სიტყვა (დიალექტ., 623); ავ-ი ქართულ-ი ცუდი სიტყვა (დიალექტ. 600); სიტყვა; თქმა. „შენითანა ქართულსა ჩვენ სოფელში მეორე ვერ იტყვის, მე და ჩემმა მზემამა“; „ერთი ქართული უნდა მოგახსენო“; „როსტომ სთქვა: სამი ქართული ჩინეთს ქვაზედა სწერია“; „წამოდგა პილწი ეშმაკი იმავ ქართლის თქმანება“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქართულ-ი ყიარ-ი** (ქიზიყ.) მჭედლის გაკეთებული დიდთავა და მრგვალწვერიანი ლურსმანი ნაღისა (ს. მენთეშ.).
- ქართულა** (იმერ.) ყურძნის ჯიშია თეთრი. ნ. მანათა (ლ. ლექ., 63).
- ქარიბან-ი** (ხევსურ.) ქვიტკირის (ნ.) ხის აივანი (ს. მაკალ.); საპირფარეშო (ა. ჭინჭარ., 283).
- ქარშიჯ-ი** (ხევსურ.) ნ. ნაწვრეთი. არხოტელები ნაწვრეთს ქარმიჯს ეძახიან (ა. ჭინჭარ., 213).
- ქაროზაყ-ი** (თუშ.) ხელგაშლილი, ხელიაფი ადამიანი (პ. ხუბ.).
- ქარსაზობა** (ქართლ.) გაბედულად, ყოჩაღად სვლა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქარსალაობა** (ფშ.) ზამთარში მსუბუქად ჩაცმა ან სიცივეში გაუფრთხილებლად სიარული (ი. ჭყონ.).
- ქარხანგ-ი** (მესხ.) ვარცლი (ი. მისურ.).
- ქარხოტ-ი** (ფშ.) მსუბუქი რამ. „არ მინდისარ, არ წამოვალ, თვალში მექარსაოტები“ (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 140, 1900).
- ქარხეტყვა** (მთიულ.) ქარისა და სეტყვის დღე; ამ დღეს არ მუშაობდნენ, უქმობდნენ (ს. მაკალ.).
- ქარხლ-ი¹** (მოხ., ქვ. ქართლ.) თხელი ტყავი (ო. ქაჯ.); კვერცხის აპკი (ლ. ლეონ.; ქეგლ.).
- ქარხლ-ი²** (მთიულ.) წვრილი თოვლი და ქარი, ან მობერილი ქარისაგან მიწაზე დადებული წვრილი თოვლი (ლ. კაიშ.).
- ქარსლა¹** (ფშ.) შილაფად ჩაცმული რანგა (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
- ქარსლა²** (კახ.) სპარსული ღვარძლა (ა. მაყ.).
- ქარსოკო** (ლენხ.) ბუასილი (მ. ალავ., 1).
- ქარუბალ-ი** (მესხ.) ქარვა (ი. მისურ.).
- ქარუზაყ-ი** (თუშ.) ხელგაშლილი (თ. უთურგ.).
- ქარფიქ-ი** (მესხ., ჯავახ.) ბუნარევი ალიზი (ი. მისურ.).
- ქარქარ** (ინგილ.) ყბედობა, მიქარვა (მ. ჯან.).
- ქარქატი** (ქიზიყ.) წითელი მიწა, ადვილად იფშენება, ადვილი დასამუშავებელია (ს. მენთეშ.).
- ქარქაშობა** (ზ. იმერ.) უმიზნოდ ჩქარა სიარული (ბ. წერეთ.).
- ქარქაჭინა** (ქიზიყ.) ძალიან თხელი, სიფრიფანა. „ამ ზამთარში ქარქაჭინა ტანისამოსი მეცვა და გავცივდი“ (ს. მენთეშ.).
- ქარქვეტ-ი** (მთიულ.) თავქარიანი, ქარაფშუტა (ლ. კაიშ.).
- ქარქვეტა** (ზ. მერ.) მსუბუქი მწერის სახელია; გადატ. მჩატე ადამიანი (მ. ალავ., 3).
- ქარქლ-ი¹** (ქართლ.) ნ. ქანქლე.
- ქარქლ-ი²** (მთიულ.) სიფრიფანა, თხელი (ლ. კაიშ.).
- ქარქლა-ა** (მოხ.) ძალიან თხელი. „ქოქობათ კაცი ხკილია ქარქლაჲს პერანგაათა“ (ო. ქაჯ.).
- ქარშავა** (იმერ.) მხალია ერთგვარი (ი. ქავთ.).
- ქარშამანგ-ი** (იმერ.) ნ. ქარცანიყი.
- ქარშატეულ-ი** (ხევსურ.) მაცე ძროხა მაკეობის პირველ პერიოდში. ნ. მჩნევიარე (ა. ჭინჭარ., 231).
- ქარშეთ-ი** (გურ.) ქარაშოტი. ნ. ქარაშოთი (ა. ლლ.).
- ქარშიყ-ი** (ქართლ., ფშ., გუდამაყრ., მთიულ., მოხ.) სარტყელი საქონლის ზურგზე გადასაკრავად (ა. ლლ., ქართლ., 288; ლ. ლეონ.); არჩანჩი, ბრტყელი საბელი (საბა); ფართო და

- გრძელი შემოსაკრავი (ნ. ჩუბ.), ფართოდ და გრძლად ნაქსოვი ღაზლისა (დ. ჩუბ.), ღაზლის ან სხვა მომსხო ძაფისაგან მოქსოვილი ბრტყელი სარტყელი საქონლის (ხარის, კამეჩის, ცხენის...) ზურგზე ჩულის დასამაგრებლად (ქეგლ).
- ქარშოტა** (გურ.) ნაღველა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ქარშოში** (იმერ.) ხორშაყი (ი. ქავთ.).
- ქარშოშინი** (ლენჩ.) სიო, ნიაფი. „სიცხე იღვა, მარა ნასამბრებს ამევიდა გამაცოცხლებელი ქარშოშინი“ (მ. ალავ., 2); მშრალი, ცხელი ქარი, — ხორშაყი (ქეგლ).
- ქარჩი** (ფშ., ხევსურ., მოხ., გუდამაყრ., მთიულ., ქართლ.) რკინის იარაღი, მიწის სათხრელი, წერაქვი (ი. ჭყონ.); ბოსტნის დასამუშავებელი იარაღი, რომელსაც წერაქვივით ორი პირი აქვს: ერთი ფართო, მეორე—მწვეტი (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); ქვის დასამუშავებელი იარაღი (ა. ჭინჭარ., 276); ერთგვარი თოხია (დიალექტ., 564); ცალპირა წერაქვის მსგავსი თოხი, ხმარობენ მიწის ასაშლელად, გორახის სამტერვად (დიალექტ., 574); ცალპირა წერაქვის მსგავსი თოხი (დიალექტ., 643); ცალპირა თოხი (ს. მაკალ.; ლ. კაიშ.).
- ქარჩხი** (გურ.) ბადისებრი, რომელიც გამოჰყვება დედის მუცლიდან ახალშობილ ვაჟს თავზე მოხვეული; ქარჩხიანი ვადატ. ბედიანი (გ. შარაშ.).
- ქარჩხავი** (გურ.) სინონიმი მზაკერის, კუდიანისა (ა. წულ., ეთნოგრ. გურია, 1971, 138).
- ქარცი** (მესხ.) ქერა ადამიანი (ი. მაისურ.).
- ქარცანიკი** (იმერ.) ბუშის ბუში, ქარშამავი (ნ.). ქასანიკი (ნ.) (ვ. ბერ.).
- ქარცეცხლი** (იმერ., გურ., რაჭ.) ავადმყოფობა: ტანზე ქერცვლასა და ქაეილს იწვევს (ე. ნინ., I, თ. კიკვი; ვ. ბერ.).
- ქარცეცხლა** (აჭარ., ზ. იმერ.) მცენარეა ერთგვარი, ქრისტესისხლა (ნ.), ცეცხლეკალა. ნ. ნარცეცხლა, ნარეკალა (შ. ნიფარ., ა. მაყ.).
- ქარცხე** (თუშ.) მთის ბალახია (პ. ხუბ.).
- ქარცხო** (კახ.) ქარცხე, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ქარხინკა** (ხევსურ.) საქარგავი შულო (ა. ჭინჭარ., 262).
- ქარხლა** (მთიულ., გუდამაყრ.) ჩითი (ე. ვირსალ.).
- ქარჩინა** (მოხ.) ქერის პური ნაღვერდალში (ნაცარში) გამომცხვარი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- ქარხანაკი** (იმერ.). ნ. ქარცანიკი.
- ქასანიკი** (რაჭ.) ეშმაკი. გაქნილი ადამიანი (ქეგლ).
- ქასარა-ა** (აჭარ.) მსხვილბეწვა, ხმელი (მატყელი, თმა...), — ფაცახი (შ. ნიფარ.).
- ქახე** (ლენჩ.). 1. ბრჭყალი; 2. გრძელი ეკალი (მ. ჩიქ.).
- ქასრა** (გურ.) ბალახეული მცენარეა ერთგვარი (ქაჭიეთი, ლ. თეართქილაძე).
- ქასურ** (ქართლ., ხევსურ., მოხ., მთიულ., ქსნის ზეობ.) სალესავი ქვა; ცეცხლის სალესი (დიალექტ., 643; 564; ა. ჭინჭარ., 223; ო. ქაჯ.; ლ. კაიშ.; ვ. სომხიშვი.); მაქური (ნ. ჩუბ.); მაქური, სასრევი, სალესავი ქვა (დ. ჩუბ.).
- ქასქანჯიელი** (ფშ., ქართლ.) ეშმაკი, მაცილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).
- ქასქასი** (ქართლ., ფშ.) ქაქანი სიციხისა და დალაღისაგან (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900).
- ქაფათარი** (ქიზიყ., ქართლ.): ქაფათარი-ი ძეძვე-ი ახალგაზრდა წვეტიანი და ხშირეკლიანი ძეძვი; საღობავად კარგია (ს. მენთეშ.).
- ქაფალი** (ქიზიყ.) ფეხსაცმლის კარგი საპირე (ს. მენთეშ.).
- ქაფარი** (ფშ.) აშარი (ი. ქეშიკ.).
- ქაფასტარი** (ქიზიყ.) მეშის სარჩული (ს. მენთეშ.).

- ქართარი-ი (ქიზიყ.) ფეხზე მდგარი აგური ქურაში (ს. მენთეშ.).
- ქაფუნა (მესხ.) ბალახია, წყალში ქაფდება საპონივით (ი. მისურ.).
- ქაფურა (მესხ.) სუსამბარი, მცენარეა (ა. მაც.).
- ქაფქაფი-ი ღომი-ი (გურ.) ახალდამზადებული რბილი ღომი (გ. შარაშ.).
- ქაფშია, ქაფშიე (გურ., ზ. აჰარ.) ხამსა, ზღვის წვრილი თევზია (ა. ლ.; შ. ნიჟარ.). თურქ. hamsi (დ. ჩუბ.; ქებღ).
- ქაქაბუკა (ჯავახ.) ნ. კაბაკუბა.
- ქაქარი-ი (ლენჩხ.) აღმართი (მ. ალავ., 1).
- ქაქაჩი-ი (ხევსურ.) ნ. ქაჩი.
- ქაქაშე-ი (ხევსურ.) ნ. ლადარი.
- ქაქვა (ლენჩხ.) მიქაქვა, ცეცხლის მიფიცხება (მ. ალავ., 1).
- ქაქია¹ (ინგილ.) ასკილი, მცენარეა (ა. მაც.).
- ქაქია² (გურ., იმერ.) ფაფა; რძისა და სველის ფაფა (ს. ქლ.; ა. ლ.; ვ. ბერ.).
- ქაქრაქუნა (მთიულ.) საქანელა (ლ. კაიშ.).
- ქაქსუტა (რაქ.) მოლთმენელი ადამიანი („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ქაღერა (იმერ.)—რქა-ღერა. ცალრქიანი საქონელი (ვ. ბერ.).
- ქაშაბორიე (გურ.) ფარღალა. „ამ ქაშაბორიაში რა დაკადება?“ (გ. შარაშ.).
- ქაშანი-ი (ზ. აჰარ.) მალატყიან ადგილას დაშვებული ბუნებრივი თხრილი, რაშიაც შეშას ან მძიმე საშენ მასალას ორევიით დაატურებენ ხოლმე (შ. ნიჟარ.); შამბთა და თოვლზედ გაქელილი გზა (საბა: ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ქაშაოტი-ი (ლენჩხ.) ავი დედაკაცი (მ. ჩიქ.).
- ქაშაპა-ი (გურ.) თევზია ერთგვარი (ა. ლ.).
- ქაშატი-ი (გურ.) ნ. ქაშაპა.
- ქაჩი-ი, ქაქაჩი-ი (ხევსურ., მოხ.) ცხოველის კლიკის (ნ.) ბოლო, რქოვანი ნაწილი. (ა. ჭინჭარ., 240); ჩლიქი; ვადატ. ძველი ფეხსაცმელი (ო. ქაჯ.).
- ქაჩალი-ი (ხევსურ.) ქვის დასამუშავებელი იარაღია. „რომოდ მათუნდა ქაჩალი, სამოც—ქვის სამტყრევ კვერია“ (ა. ჭინჭარ., 276).
- ქაჩაჩი-ი (იმერ.) პირუტყვებს ფოლს ზემოთ ფეხი მოვიწროებული აქვთ და ამ ადგილს საოლავე ეწოდება; მას ზემოთ, სადაც საოლავე თავდება, ბატარა გამობერილი კორძი აქვთ (რომელიც უკან არის მოქცეული), იმას ეწოდება ქაჩაჩი (ი. ჭყონ.).
- ქაჩებ-ი (მოხ.) ჩლიქები (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- ქაჩვა (იმერ.) ამპარტანობა, თავმოწონება (ვ. ბერ.).
- ქაჩია (ოკრიბ.) შუაცეცხლთან გაკეთებული ხარობა ტანისამოსის გასაშრობად (ვ. ბერ.).
- ქაჩია-ა (მოხ.) კაცი, რომელიც სიარულის დროს ფეხსაცმელს ამრუდებს (ო. ქაჯ.).
- ქაჩმახ-ი (მოხ.) მახინჯი (ო. ქაჯ.).
- ქაცაბანი-ი (ხევსურ.) უბალახო სათიბე (ა. ჭინჭარ., 224).
- ქაცავატ (ინგილ.) გაქუცული, ფოთოლ-გაცევილი; ფერწასული (მ. ჯან.).
- ქაცანე-ა (თუშ.) პატარა გოგო მოფერებით (პ. ხუბ.).
- ქაცევა, კაკა, ჩიტაკაკა (ლენჩხ.) საუკეთესო გიშის კაკლის ხეა, ისხამს საშუალო ზომის მარცვალს, რომელიც მჩატეა და თხელნაჭუჭიანი, ჩიტი ტეხს და ქამს (მ. ალავ., 2).
- ქაცო-ა (თუშ.) ნ. ქაცანეა.
- ქაცუცა/ე-ა (იმერ.) ქაცვი, ეკალი (ვ. ბერ.).
- ქაცუცელა (ქიზიყ.) უუნარო, უქნარო ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- ქაციტა/ე-ი (იმერ — რქაქიტეა რქებწვრილი საქონელი. ნ. რქაფსიტა (ვ. ბერ.).
- ქაჭვი-ი (გურ.) ქაცვი, ეკლის წვერი;

- ქაქვენარი-ი ეკალნარი, ეკლიანი ადგილი (ა. ლ.); ეკალი, ეკლიანი ტოტი (ს. ჟლ.).
- ქაქვი (იმერ.) ეკალი, ეკლიანი ადგილი. ნ. ქაქვი (ვ. ბერ.).
- ქახანი (მესხ.) კარტოფილის ამოღების შემდეგ დარჩენილი ნაყოფის ძებნა. „ქახანზე წავედით“ („კომუნისტი“, № 187, 1968).
- ქაქეკალა (იმერ.) გლედიჩია, მცენარეა (ა. მაც.).
- ქაქვა (ქიზიყ., ქართლ.) წნეხით გამოწურვა წვეინსა ჭაჭისაგან. ნ. საქაჯავი (ს. მენთეშ.; ა. ლ.).
- ქაჩია (ფშ., მთიულ.) ცხვრის წვივის ძვალი (ლ. ლეონ.; ქეგლ); ქათმის აქაშბ (ლ. კაიშ.).
- ქაჩილოჯა (აჭარ.) გარეული სტაფილო (შ. ნიქარ.).
- ქაჯო (თუშ.) შეკონილი ბალახი (ს. მაკალ.).
- ქაილი-ი (რაჭ.) ფქვილი (დიალექტ. 689).
- ქე (გურ., ლეჩხ.) კი, მტკიცებითი ნაწილაკი (ე. ნინ., 1, თ. კიკვი; ს. ჟლ.; დიალექტ., 667); ნაწილაკი, რომლის სინტაქსური დანიშნულებაა აზრის დადასტურებით გამოთქმა (ა. ლ.); ქეი, კი (მ. ჩიქ.; დიალექტ., 679).
- ქედა (კახ., ფშ.) ღორი მრეში, ქედზე თეთრხალისანი; „შენ, ჩემო ღორო, ქედაო“ (ლ. ლეონ.); საქონელი, რომელიც უღლის მაკარებას უფრთხის (ქეგლ); ზარმაცი, მცონარა ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- ქედანა (ქართლ., იმერ.) ქედმაღალი, თამამი, გამბედავი, ამპარტავანი, ამაცი (ქეგლ; ი. ქავთ.).
- ქეჩი-ი! (იმერ.) ხბოს დაძახება, მოწოდება (ვ. ბერ.).
- ქევანი (თუშ., ქიზიყ.) უბრალოდ შეკერილი ნაბადი (პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.).
- ქევქევი (ქართლ.) ნელა და კოპწიად სიარული ქალისა (ა. ლ., ქართლ.).
- ქევხა (ფშ.) მდიდარი, შეძლებული (ვაჯა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ქეზ-ი, ქეზისმოდგმა (ზ. იმერ.) გათამამება, წაქეზება; ქეზ-ი მოიდგა. წათამამდა (ბ. წერეთ.).
- ქეთავათი (გურ.). 1. უცნაური ჭირი, ან გაჭირვება თუ სამწუხარო რამ (ი. ჭყონ.); 2. ნავაგი; 3. ცხენის ცხვირის ავადმყოფობასაც ეძახიან (ა. ლ.); (აჭარ.) გონჯი, უხვირო, მოუქნელი, უგვანო, უნდილი (შ. ნიქარ.).
- ქეთელა-ი (გურ.) ხშირი მძიმე სუნთქვა, ქელვა (გ. შარაშ.).
- ქეთლი (ქართლ., ქიზიყ., ქსნის ხეობ., თუშ.) წყლის ასადულდებელი მილიანი ჭურჭელი სპილენძისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ლითონის მილიანი ჭურჭელი, ჩაის ასადულდებელი (ს. მენთეშ.); ჩაიდან (ვ. სომხიშვი., პ. ხუბ., თუშ.).
- ქელეშბალახ-ი (ქიზიყ.) ცახცახ. მცენარეა. ნ. წუმწუშა, ქრისტეს ცრემლებთ (ა. მაც.).
- ქელვა (გურ., იმერ.). ნ. ქეთელი.
- ქელთა, დარანა (ლეჩხ.) ძლიერი სიციხე (მ. ალავე, 1).
- ქემერთ-ი (ლეჩხ.) შეძახილი, გაიქეციო (მ. ჩიქ.).
- ქემცუცი (რაჭ.) მკვებელ მოლაპარაკე, უკმეხი (ვ. ბერ.).
- ქემხა (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი. „სტუმრის ბევრისა მასხურსაო, ტყავსა ქემხითა ხევაღელაო“ (ა. ჭინჭარ., 262).
- ქენარ-ი (ფერეიდნ.) ნაპირი (ა. ჩიქ.; შ. ძიძ., ქრესტ.). სპ. kenar.
- ქენდერ-ი (რაჭ.) ღიბი, ფაშვი (ვ. ბერ.).
- ქენთელ-ი (ზ. იმერ.) ყილი (ბ. წერეთ.).
- ქენტერი-ი (გურ.) უსაქმოდ ბეტიალი (ქაპიეთი, ლ. თავართქილაძე).
- ქენტუა-ი (გურ.) ნაკლებად ნოყიერი, გამოფიტული ნიადაგი (ს. ჟლ.).
- ქენჭება (ქიზიყ.) წილის დადება, წილის მიღება, ჩამხანაგება. „ვერაჲ იქენჭებ ჩემგან“ (ს. მენთეშ.).
- ქენჭერი-ი (ლეჩხ.). 1. ქეჩო. „ერიცახეზე წამოყრის ქენჭერს“; 2. მავარი (მ. ალავე, 1).

- ქენქერა/ე-ა** (იმერ.) ქერქეტა, ჩერჩეტი (ვ. ბერ.).
- ქენჩახ-ი** (მთიულ.) კლდიანი ადგილი, გვერდო (ლ. კაიშ.).
- ქენჩერ-ი, ქენჩერო** (იმერ.) ღორის ზურგის ჭავარი; გადატ. ადამიანის თმა, ჩვეულებრივ, აბურძგნილი (ი. ქავთ.).
- ქენცვა** (მოს.) ხევა, დახევა (ო. ქაჯ.).
- ქერაბინ-ი** (გურ.) კრამიტი. „ქერაბინით დახურული ოდა უდგანა, ბატონო!“ (ა. ლ.).
- ქერაბინდ-ი** (გურ.) კრამიტი. ნ. ქერაბინი (ს. ჟღ.).
- ქერა მიწა** (ქართლ.) თიხნარი, მწირი მიწა (თ. სალარ., აღგ., 87).
- ქერდიკა** (მესხ.) ქერშერეული ხორბალი: ქერადიკა (ი. მაისურ.; ქველ).
- ქერეთო** (გურ.) ზაფხულის დიდი სიციხე (გ. შარაშ.); ცხელი დღე (ქს. სიხარულიძე, გოგოლეის უბანი).
- ქერელი-ი** (მთიულ.) ქერის პურის ქერქი (ლ. კაიშ.).
- ქერეფცუა** (იმერ.) გულფუჭი, უგულო მარცვალი; გადატ. სუსტი, უღონო, გაღუული (ი. ქავთ.).
- ქერეჭი** (ინგილ.) მარიაშვიისა და მისთანათა ზემო ფრთები (მ. ჯან.).
- ქერეჭი-ი** (ზ. აჭარ.) ქერქი მჭადისა, პურისა, ხისა (შ. ნიჟარ.).
- ქერეჭა-ა** (ინგილ.) სქელ-მოყომრალი ყანჭ-ყანჭ კანიანი ნესვი (მ. ჯან.).
- ქერეჭა გოგრა** (კახ.) ხოკერა გოგრა (ა. მაყ.).
- ქერეჭო** (ზ. იმერ.) მწარე ბლის კანი, ოფიჭო, ქერეჭანი (ბ. წერეთ.).
- ქერეჭა-ი** (გურ.) 1. უშნო, ფართო მოსასხამი (გ. შარაშ.); 2. გადატ. ღრმად მოხუცი, დედაბერი; დაქერეჭებული-ი მოტეხილი, მოხუცებული (ა. ლ.).
- ქერის ბარდა** (ფშ.) მინდვრის ბარდა, ზანდური (ა. მაყ.).
- ქერის პეპელა** (მოხევ.) ქერის პურის თხელი ლევაში („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ქერიშაიაობა** (კახ.) ბავშვთა თანხმობა ერთგვარი (ა. მარტ., გ. იმნ.; ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).
- ქერობინა** (რაჭ.) მთის მაღალი ბალახია, შერაის ჰგავს (ვ. ბერ.).
- ქეროზა** (ხევსურ.) ფრინველია, ბედურას ჰგავს. ნ. ქერონა (ი. ტყონ.).
- ქერონა** (ფშ.) მწყერჩიტა. ნ. ქეროზა (ი. ქეშვი.).
- ქერქება/ე-ა** (იმერ., გურ.) ჩერჩეტი, სულელი, ქუანაყლები (ვ. ბერ.; ს. ჟღ.).
- ქერქეშ-ი** (ლეჩხ.) უხეში, უდიერი (მ. ალავე, 1).
- ქერქეშელი** (ფშ., კახ.) 1. ქერცილი, ფერფლი (ი. ქეშვი.; ქველ); 2. თორნის კედელზე შემხმარი პურის თხელი ქერქი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ქერქლ-ი** (იმერ.) ქერცილი (ვ. ბერ.).
- ქერშველ-ი** (ხევსურ.) ქერის მსგავსი პურეულია (ა. ჭინჭარ., 200).
- ქერჩი-ი** (ქვ. იმერ.) მღერი, მუნი (ქველ).
- ქერჩო** (ფშ.) კისერი, ქედი, ქერო (ი. ქეშვი.; ქველ).
- ქერცელა/ე-ი** (გურ.) ქერცილი, ქერტლი (ს. ჟღ.).
- ქერჭამობა** (ფშ.) თამაშობა ერთგვარი (ს. შავალ.).
- ქერქელა-ი** (გურ.) თევზის ქერტლი, კანი (ა. ლ.).
- ქესარ-ი** (აჭარ.) ეჩო (პ. ჯაჭან.).
- ქესატობა** (გურ.) სიღარიბე, გაჭირვება, შიმშილი (ა. ლ.).
- ქესებობა** (მოხევ.) ქესატობა (ნ.), ნაკლულეება (დიალექტ., 564).
- ქესკი-ი** (ქიზიყ., ზ. აჭარ.) ოქრომჭედლის იარაღი: მჭრელწვერიანი, პირიანი გაზი, იხმარება ოქროსა და ვერცხლის მეთოდის მოსაკვენტად (ს. მენთეშ.); საღურგლო იარაღია, საჭრეთელი, სატეხი (შ. ნიჟარ.). თურქ. keski.
- ქესკინ-ი, ქესკინია** (გურ.) მარდი, ცქვიტი (გ. შარაშ.). თურქ. keskin.
- ქესკინა** (გურ.), ნ. ქესკინჩა.

ქესკინჩაი-ი (გურ.) მარჯვე, ყოჩაღი, გამბედავი, მამაცი. ნ. ქესკინი (ა. ლ.)

ქესკუმი-ი (ქართლ.) მოხდენილი, კობწია, მარდი, ცქვიტი. ნ. ქესკინი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; გ. შატბერ., 101).

ქესკუნი-ი (ქართლ.) ნ. ქესკუმი.

ქესტანა (მესხ., აჭარ.) მსხვილი, თეთრი ვოგრა (ა. მაყ.); ქესტანა-ი თეთრი ვოგრა (ი. მეგრ.).

ქებარი-ი (იმერ.) თმის თებო, ქებრტლი (ვ. ბერ.).

ქებო (გურ.) ქატო (ა. ლ.).

ქეფება (გურ.) შესხმა წყლისა. „წყალი ნაპირებს ექეფება“; წამულაქეფა წამოაღებინა (გ. შარაშ.).

ქეფეგი-ი (ზ. აჭარ.) საქონლის საკვები: ბზესა და ქატოს ერთმანეთში შეურევენ და ოდნავ მარილს დაუმატებენ (შ. ნიჟარ.). თურქ. kepek.

ქეფარჩხო (ქვ. იმერ., ლეჩხ.) ზღის ქერქი ქვევრის პირის სარეცხად და დასაფარებლად (ქეგლ).

ქეფჩა (ზ. აჭარ.) პატარა პირმიღეული ან პირმოტეხილი თოხი (შ. ნიჟარ.).

ქეფჩო (იმერ., ოკრიბ.) კაკლის, თხილის, ლეღვის, ნივრისა და მისთ. ნაჭუჭი, ნაფტქვენი (პ. ჯაჯან, X); ფხა. „ხეტილა პურს (ნ.) ქეფჩო არ ჰქონდა“ (მ. ალავე.).

ქექერ (ინგილ.) ღორის მსუქანი ტყავი (მ. ჯან.); დაკლულ ღორზე აჭრილი ხორცი ტყავიან-ჯაგრიანად (ქეგლ).

ქექილი-ი (ქიზიყ.) შთამომავალი, ნათესავი; ჯიში. „შენი ქექილი კი გაქრა, აპა!“ (ს. მენთეშ.).

ქეში-, **ქეშად**-, **ქეშ-ქეშად** (ქართლ.) აღმაცერი, ირიბი; აღმაცერად, ირიბად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ).

ქეშაბეტი-ი (აჭარ.). 1. გამხმარი, გაშეშებული (თევზი, ხორცი...); 2. გამხდარი, მკლე (შ. ნიჟარ.).

ქეშელი-ი¹ (იმერ., გურ.) ქოშინი, ქოქინი, ქლოშინი (ვ. ბერ.); ქლოშინი, სირ-

ბილის შემდეგ მეთისმეტად აჩქარებული სუნთქვა (პ. ჯაჯან.).

ქეშელი-ი² (ლეჩხ.) მოუკუპრავი ტიკი-მასში თავის ან მაქარს მოათავებენ სადმე წასაღებად (მ. ალავე., 2); მოუკუპრავი თხიერი (საბა).

ქეშელა (ხევსურ.). ნ. ქეშლო, თიკურნი. **ქეშიში**-ი (აჭარ.). ნ. ქიშიში.

ქეშლო-, **ქეშლურა**-, **ქეშელა** (ხევსურ.) ციკნის ბეწვგაცილი ტყავისაგან გაკეთებული თუშური გულა. „მახპარევენ წიწილაშვილსა ორსა-ოდ ფუტკრის ძირსაო, აწყობენ ქეშლურაჩი აჯალაფთ წაუტანთ ტბილსაო“ (ა. ჭინკარ., 250).

ქეშლურა (ხევსურ.). ნ. ქეშლო.

ქეჩი-ი (ფშ., მთიულ., გუდამაყრ., ინგილ., თუშ.) ცხვრის ფარის წინამძღოლი ვაცი, ბოტი (ი. ჭყონ.; ე. ვირსალ.; ლ. კიში.), თხა (გ. იმნ.). ნ. გაქეჩვა. თურქ. keçi 'თხა'.

ქეჩა (ქიზიყ.) მაზარის ჩამონჭრებისაგან დაწნული საფენი (ს. მენთეშ.). თურქ. keçe.

ქეჩაქულა-ი¹ (გურ.) ოთახში სახმარი უყელო შალის წინდა (გ. შარაშ.).

ქეჩაქულა-ი² (ზ. აჭარ.) ძველი, ნახმარი ქული (შ. ნიჟარ.).

ქეჩეჩი-ი (ქიზიყ., თუშ.) ფუჩეჩი. ნ. ფოჩოჩი (დიალექტ., 610; პ. ხუბ.).

ქეჩეჩო¹ (გურ.) ცხენის ფეხის ის ადგილი, სადაც ბორკილს აბამენ (ა. ლ.).

ქეჩეჩო² (ლეჩხ.) ტაროს წვერი (მ. ჩიქ.).

ქეჩეჩო³ (რაჭ.). ნ. კატარი¹.

ქეჩვი-ი (ქიზიყ.). ნ. გაქეჩვა.

ქეჩო (მთიულ., გურ.) თავის უკანა ნაწილი კისრის ზემოთ (დიალექტ., 569); ამოხეული კისერი (საბა); ამოხეული ჯაგრიანი ქედი ტახთა, დათუთა, აფთართა და მისთანათა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ქეჩოიანი-ი (ქართლ.) ძველი, დაბერებულ უხსენებელი (გ. შატბერ., 101).

ქეჩხო¹ (გურ.) უბრალო ტყავის პარკი,

ჩანთა ზურგზე მოსაკიდი ან მხარზე გადასაკიდი, რომელშიც საგზალს ინახავენ. „ამოილე ქეჩხოები დან მქადი, ყველი, თევზი“ (ე. ნინ., I, თ. კიკვი) ქურჭი, ტყავი, პარკი ტყავისა, რომელშიც საკმელს დებენ და ზურგზე იკიდებენ (ს. ულ.); პატარა ჩანთა, კალათის მაგვარი. რომლითაც სადილი მიჰქონდათ ყანაში მომუშავეთათვის (ა. ლლ.).

ქეჩხო² (ზ. აჭარ.) ცხენის ან თხის ტყავი (შ. ნიუარ.).

ქეჩხუე (გურ.) შერქმეული გვარი (ა. ლლ.).

ქეცვი (თუშ.) ცხვრის სენია (ს. მაკალ.).

ქეცქეცა (ლუჩხ.) მსუბუქი, მოუსვენარი ადამიანი (მ. ჩიქ.).

ქვაბირანე (ლუჩხ.) ქვაბნარი (მ. ალავე, 2).

ქვავნარ-ი (აჭარ.) ქვიანი ადგილი, ქვარნალი (ი. მეგრ.).

ქვაკაცა (მთიულ.) სერებზე აგებული გზის მაჩვენებელი ბოძი (ლ. კაიშ.).

ქვაკუთრა-ა (მოს.) მაგარი ქვა; გადატ. მაგარი, ამტანი (ო. ქაჯ.).

ქვაკერა (რაჭ.) ყვერებზე (ნ.) მიყრდნობილი მოგრძო ქვა მზის სიმბოლოებით (შ. ძიძ., 215).

ქვაკოხ-ი (ფშ.) მაგარი ქვა, კაყი (ი. ქეშვიკ.).

ქვაკულა (ჯავახ.) პატარა ფრინველია, ნისკარტს ქვაზე ურტყამს. ქვაკოლა? (ი. მაისურ.).

ქვალობიო (იმერ.) სოია, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქვამბილა (ფშ., ხევსურ.) ძალიან რბილი ქვაა, ხელით იჭყლიტება (ი. ჭყონ.); რბილი ქვა, ადვილად იშლება, მშენებლობისათვის არ ვარგა (ა. ჭინჭარ., 275).

ქვანთახობა (ქვ. იმერ.) რელიგიური დღეობა იყო (მ. ალავე, 3).

ქვანთრისი (ოკრიბ.) ალერსი ძაღლისა. ნ. მოქვანთრისება (მ. ალავე.).

ქვანქვალ-ი (იმერ.) კობტად. მოხდენილად სვლა (ვ. ბერ.).

ქვანქვირ-ი (გურ.) ტევადობა; ექვანქვირება ეტევა, ავსებს (გ. შარაშ.).

ქვანქვლა, ამოქვანქვლა (გურ.) ავოსერა, ვთქვათ, მტვერში, ტალახში და ა. შ. (გ. შარაშ.).

ქვანქლა (გურ.). ნ. ქვარქნა.

ქვანქრუში-ი (გურ.) უთავბოლოდ წრიალი, აქეთ-იქით ხეტიალი (ვანი, თ. თავაძე).

ქვაბტარი-ი (რაჭ.) — ქვა-ფუტკარი თუ ქვაბთ-კარი? კლდე, სადაც ფუტკარი ბუდობს (ვ. ბერ.).

ქვარქნა, ამოქვარქნა (იმერ., გურ.) დასვრა, დათითხნა. „ისეთი ტალახი იყო, ჯანჯუხასავით ამევიქვარქნე“ (ვ. ბერ.); სვრა, თხუპვნა; იქვარქნეება ისვრება, ითხუპნება (ა. ლლ.).

ქვარცხ-ი, დაქვარცხული-ი (გურ.) დაბალი და ულაზათო (გ. შარაშ.).

ქვასალაობა (იმერ.) ბავშვთა თამაშია (ვ. ბერ.; ი. ქავთ.).

ქვასანაყ-ი (იმერ.) ფილთაქვა, ფილი (ვ. ბერ.).

ქვასროლიე (ლუჩხ.) ციყვი (მ. ჩიქ.).

ქვატალაობა (კახ.) ბავშვთა თამაშობა; ერთგვარი (ა. გვენცი, თ. ბერიაშვი.).

ქვატალახა (ქართლ.) ქვითა და ტალახით აგებული კედელი (შ. ძიძ., ნ. ქეცხ., პ. ხუბ.).

ქვატინ-ი (ფშ.) დიდი ქვის ლოდი (ი. ქეშვიკ.).

ქვატკეცია (იმერ., ლუჩხ.). ნ. პირტკეცია.

ქვაფათურ-ი (გურ.) თეთრი ყურძნის ჯიში იყო ერთგვარი, ახლა გადაშენებულია (ა. ლლ.).

ქვაფირტყაყ-ი (თუშ.) მცენარეა ერთგვარი, სამხლე (პ. ხუბ.).

ქვაფხხალა (ქვ. იმერ.) საზამთრო მსხლის ჯიშია, მაგარკანიანი ნაყოფი აქვს (მ. ალავე, 3).

ქვაყერცვა (თუშ.) ჩვეულებრივი ცერცველა. ნ. აქვანა (ა. მაყ.).

- ქვაწვია** (მესხ.) ძლიერ ძუნწი, კრიქანგი (ი. მაისურ.; ქველ).
- ქვახარშია** (ქართლ.) ძუნწი. ნ. ქვაწვია (კირიონი).
- ქვახილა** (ქართლ.) ფონ წყალში გროვა-გროვა ქვა ისეთ მანძილზე, რომ კაცი ადვილად გადავიდეს ფეხთ გაუხდელად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქვე¹** (რაქ., ხევსურ.) უღრის იმერ. ქვეს. იმერული: „ის კაცი ქვე მოსულა“; რაჭული: „იმ კაცს ქვე ვიცნობ“, ხევსურული: „ქვე რა მეძინა, სიხმარი ქვე გადამლახეს“ (ი. ჟყონ.); მტკიცებითი ნაწილაკი (იგივე, რაც გურულ-იმერული ქვე, რაჭული ქვე; მეგრული ქო, სვანური ჩუ), კი, კოდეც (დიალექტ., 557).
- ქვე²** (თუშ.) ქვეშ, დაბლა, ძირს (დიალექტ., 584).
- ქვებუღანი** (მესხ.) ქვეშ-ქვეშა, გაიძვერა ადამიანი, ვერაგი (ი. მაისურ.); ჩუმი ვერაგი (საბა).
- ქვებუღანობა** (ქართლ.) ფარული ეშმაკობა, ვერაგობა. ნ. ქვებუღანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქვედაწენი** (ლენჩხ.) ყაბა (მ. ჩიქ.).
- ქვევრი** (მთიულ.) ყველის ქილა. ნ. დერგი (ლ. კაიშ.).
- ქვევრა** (იმერ.) პატარა ქვევრი (ლ. ლეთ., 69).
- ქვეთასთვალ-ი** (ხევსურ.) მესამე სართული ქვიტკირის სახლისა. ნ. სამყოფი (ა. ჭინჭარ., 279).
- ქველ-ი** (ჯაეახ.) მარჯვე, ყოჩალი (დიალექტ., 649).
- ქვენაის ბინდ-ი** (გურ.) ქვენა ქარი, დასავლეთის ქარი (ა. ლ.).
- ქვერე** (ლენჩხ.) ქვევით, ქვემოთ; ნაკლები (დიალექტ., 679).
- ქვერე-ი კაცი** (აჭარ.) დაბალი წრიდან გამოსული ადამიანი (პ. ჯაჭან.).
- ქვერელე** (იმერ.) ცოტათი ქვემოთ. შდრ.: ქვერე (ი. ჟყონ.).
- ქვერქვეტი** (ქართლ.) ფანდლით სიარული (ლ. ნიჭ.).
- ქვეხენია** (იმერ.) ეშმაკი, მზაკვარი (ვ. ბერ.).
- ქვეყნიგულა** (ქსნის ხეობ.) მცენარეა ერთგვარი (ვ. სომხიშვი.).
- ქვეყნის ანდაზა** (ქიზიყ.) ქვეყნის მასხარა, ყბადაღებული, ქვეყანაზე შერცხენილი ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- ქვეშამადგა/ე,-ა** (იმერ.) კონკილა, ურმის დასაყენებელი (ვ. ბერ.).
- ქვეშარდულა-ი** (გურ.) ქვა+ შურდულა. შურდული ქვისა (ა. ლ.).
- ქვეშნიგვისა** (გურ., ზ. იმერ.) მცენარეა ერთგვარი (ა. ლ.; ბ. წერეთ.).
- ქვეწვითელა** (გურ.) სოკოა ერთგვარი (კ. გვარ., 950).
- ქვეცა** (ფშ.) დედამიწა (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
- ქეთელ-ი** (ლენჩხ.) მცენარის კანი, რომლისაგანაც თოქს გრეხენ (მ. ჩიქ.).
- ქეთელო** (იმერ.) აკაციის ქერქი, ხმარობენ ვენახის ასახვევად (ლ. ლეთ., 66); თელის ხრალი (ქველ).
- ქვიაც** (ხევსურ.) — ქვე-ა-ც, კოდევაც (დიალექტ., 557).
- ქვიბი** (იმერ.) გატეხილი ღოჭისა და მისთანათა ქვედა ნაწილი, ხმარობენ მარილის ან სხვა რისამე შესანახავად (ვ. ბერ.).
- ქვივნება** (ფშ.) რქმევა. „ამ მოხუცს ბერო ექვივნა“ (ი. ქეშვი.).
- ქვივილა** (ფშ.) რქმევია (დიალექტ., 595).
- ქვილჩი** (გურ.) მძიმე საგნის ჩაჭიდება და მისი დაძვრისთვის შრომა; ექვილაჩება ეწევა მძიმე საგანს, მაგრამ ვერ სწევს (ვ. შარაშ.).
- ქვილიჩა** (მესხ.) ნატეხი, ნაჭერი (დიალექტ., 652).
- ქვიშმელა** (მთიულ.) რბილი ქვა, რომელიც ადვილად იშლება (ლ. კაიშ.).
- ქვინახარი** (იმერ.) მალაღფეხებიანი ყუთი სამზარეულოში ჭურჭლის შესანახავად (ვ. ბერ.).
- ქვინთლ-ი** (ლენჩხ.) ღორის ხორცის ქონიანი სქელი მონათალი (მ. ალავე., 2).

ქენთხი-ი (იმერ.) დიდი მუცელი (პ. ჯა-
ჯან., IX, 265).

ქენჩი-ი (გურ.). ცხერის ტყავის თბილი
ჩასაცემელი (გ. შარაშ.); გამხდარი, სა-
ქალამნედ გაკეთებული ტყავი (ა. ლლ.).
ქვირა-ქვირა! (მთიულ.) კვიციის მოხმობის
შეძახილი (ლ. კაიშ.).

ქვირანაყი-ი (თუშ.) კვიცი (პ. ხუბ.).
ქვირინოფა (რაჭ.) ფეტვისმაგვარი ბალა-
ხია (გ. ბერ.).

ქვირო-ქვირო! (ხევსურ.) კვიციის მოსახ-
მობად ნახმარი სიტყვები (ა. ჭინჭარა,
244).

ქვირქვილი-ი (იმერ.) ტირილი, ქვეთინი;
მოქვირქვილედ ქალღებ-ი ზარ-
ში დაქირავებული ქალები, რომლებიც
ხმადაბლა ტირიან, ქვირქვილო-
ბენ, რომ გამოიყოლიონ ისინიც, ვი-
საც ტირილი არ ეხერხებათ (გ. ბერ.).
ქვირცინაყი-ი (თუშ.) ქურცინი, დედო-
ფალა (თ. უთურგა).

ქვის ღერძი-ი (ქიზიყ.) წისქვილის ქვაში
გაცმული ღერძი (ს. მენთეშ.).

ქვისჩაჭრაობა (კახ.). ნ. ქვატალაობა.
ქვიტყეცე (ლენხ., იმერ.) სამკურნალო
მცენარეა, ხმარობენ ხარის კისრის
მოსარჩენად. ნ. პიტყეცე (მ. ჩიქ.).

ქვიტიკირი-ი (ხევსურ.) საგვარეულო ტი-
პის სამ-ოთხ სართულიანი სახლი (ს.
მაკალ.).

ქვიფორი-ი (ლენხ.) ნაცრისფერი (მ.
ჩიქ.).

ქვიქვინი-ი (ლენხ.) ქვეთინი; ქვიქვი-
ნებს ქვეთინებს. ნ. ქვირქვილი (მ.
ალავ., 2).

ქვიქვირი-ი (ქართლ., იმერ.). 1. ჩიჩვირი,
ცხენის ქვედა ტუჩი; 2. კვიციის ხმა
(შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ლ. ლეონ.;
ქეგლ.).

ქვიქვიტი-ი (ლენხ.) ცქვიტი, ცელქი (მ.
ალავ., 1).

ქვიშინი-ი (რაჭ.) ხის ჯამი (გ. ბერ.).

ქვიშის მჟავა (თუშ.) ლახტარა, მცენა-
რეა (ა. მაყ.).

ქვიშის მჟაველა (მოხ.). ნ. ქვიშის მჟავა.
ქვიშა, ქუშა (ჯავახ.) უგრებელი, ალუ-
ბალი (ა. მაყ.).

ქვიშრობი-ი (ქიზიყ., მესხ.) ქვიშა ადგი-
ლი, წყალს რომ ადვილად ატარებს
(ს. მენთეშ.); ქვიშნარი, ქვიშინი ნია-
დავი (ი. მაისურ.).

ქვიშხური-ი (იმერ.) ვაზის ჯიშია ერთგვა-
რი, თეთრი (ლ. ლეფ., 63; ქეგლ.).

ქვიჯა/ე-ი (გურ., იმერ.) ფილთაქვა (ს.
ელ.); ქვისჯამი (ი. მეგრ., 116).

ქვინოფა (ქვ. რაჭ.) ქვრიმა, მოპარი,
მცენარეა (ა. მაყ.).

ქი (გურ.). ნ. ქე.
ქიანი-ი (რაჭ.) ქიანობა საქანელაზე (დია-
ლექტ., 689).

ქიატი-ი (რაჭ.): იქიატა გამოიდარა,
კარგი ამინდი დადგა (ონი, გ. კალმა-
ხელიძე).

ქიაფი-ი (გურ.) ასანთი (ე. ნინ., II, თ.
კიკვ.; ა. ლლ.).

ქიაქი-ი (იმერ.) აქეთ-იქით მიქნევ-მოქნე-
ვა; გაქიაქება გაჩანაგება, მიზნევ-
მოზნევა (გ. ბერ.).

ქიბარი-ი (აჭარ.) თავმომწონე, ამპარტავა-
ნი, თავის მაქებარი კაცი (პ. ჯაჯან.), სპ.

ქიზი-ი (გურ.) მცირე ნიავი, ძალიან ცი-
ვი; ქიზება ციების დასაწყისში
შეციება, წოდინი, ზრინვა, ჭრინ-
ვა (გ. შარაშ.).

ქიზება (გურ.) ზმორება, შეციება, ზრინ-
ვა (გ. შარაშ.).

ქიზვება (აჭარ.). ნ. ქიზება.

ქიზინი-ი (იმერ.) შეციების გამო ცახცა-
ხი. ნ. ქიზი (პ. ჯაჯან., IX, 265).

ქიზიყურა (კახ.) გაზაფხულის თავყვავი-
ლა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქითლა-ა (ინგილ.) ფურცლის წვრილი
ტოტები (მ. ჯან.).

ქითირა-ა (მოხ.) მშვიერი, დამშუული
(ო. ქაჯ.).

ქილი-ი (იმერ., ლენხ.) დიდი კბილი, ეშვი
(გ. ბერ.; მ. ჩიქ.).

ქილა (გურ.). 1. ერთი ფუთი, 40 გირ-

- ვანქა, წონის ერთეულია; 2. ტკეჩით (ნ.) დაწული კალათი საწყაით, რომელიც ერთ ფუტს იტევს (ა. ღლ.); წონის ერთეული; ერთი ფუთია (პ. ჯან.). არაბ., თურქ. kile.
- ქილახვარი** (ლექს.) ცხენის ბაგა (მ. ალავ., 1).
- ქილვა** (გურ.) თმის გლეჯა ხელით. „ისე მტკიოდა კბილი, რომ სიმწრით სუნთლა გვეიქილვ თმაი“ (გ. შარაშ.).
- ქილვაობა** (მესხ.) მსუბუქად გალაბარაკება, გაბასუხება გასართობად (ი. შიოსურ.).
- ქილიკ-ი**¹ (აჭარ.) პროდუქტების (მარცვლის, რძის, ყველის...) შესანახი ხის ჭურჭელი, ქილა (შ. ნიჟარ.).
- ქილიკ-ი**² (თუშ., გუდამაყრ.) სხვისი დამძრახავი (პ. ხუბ.); ხუმარა, ოხუნჯი (დილაქტ., 574; შდრ.: საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ზუბ.; ქეგლ.).
- ქილისა** (აჭარ.) ეკლესია (პ. ჯანან.). თურქ. kilise.
- ქილიქ-ი** (იმერ.). ნ. ქილუქი.
- ქილიში** (გურ., იმერ.) გრძელი ხე, რომელზედაც სახლის იატაკია დაგებული, ნ. თილიში, ქირიში (გ. ბერ.; ს. ელ.). თურქ. kiriş.
- ქილუქი, ქილიქ-ი** (იმერ.) ფიცრების ნასკვი სახლის კუთხისა. შდრ.: ღოჯე (ვ. ბერ.).
- ქიმარა/ე-ი** (იმერ.) ქიმი, წვეტი, სარისა, ტოტისა, ჯლა (ვ. ბერ.).
- ქიმბარა** (მთიულ.) მოჭეიფე კაცი (ლ. კაიშ.).
- ქიმიატ-ი** (მოს.) მშიერი. ნ. ქითირაჰ (ო. ქაჯ.).
- ქიმიო-ი** (ქიზიყ.) დამშეულის სიხარბე კამაში. „ნენა, ბიჟო, ნენა ჭამე, რა ქიმიოთი გვირს!“ (ს. მენთეშ.).
- ქიმიტ-ი** (მთიულ.) შიშილი (ლ. კაიშ.).
- ქიმუნჯ-ი** (ქართლ., ქიზიყ.) ნიდაყვის ან მუშტის წაყვრა (ი. ჭყონ.); მუჯღუნგუნი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.).
- ქინდილი** (იმერ.) უკბილო ხუმრობა, ოხუნჯობა (ი. ქავთ.).
- ქინდილა** (ზ. იმერ.) ტრაბახა, დამცინავი კაცი (ბ. წერეთ.).
- ქინდრი** (გურ.) მსუქანი კისერი (ს. ელ.).
- ქინდრეზ-ი** (ლექს.). 1. დიდი და უშნო კბილები; 2. კისერი, შდრ.: თავჩაქინდრული (მ. ალავ., 1).
- ქინთ-ი** (ხევსურ.) ტიკი (ა. შან.); ციკნის ტყავისაგან გაკეთებული ტიკი (ა. ჭინკარ., 248).
- ქინთელა** (ხევსურ.) საშარდე ბუშტი (ა. ჭინკარ., 239).
- ქინთელაყ-ი** (თუშ.) ბებერა, დაწვის შედეგად ამოზურცული კანი (თ. უთურგ.).
- ქინთლუშა** (ფშ.). ნ. ქინთელაყი.
- ქინულა** (ქართლ.) პატარა ქილა ბრტყელძირიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქინქალა** (იმერ.). ნ. ქინქილა.
- ქინქილა** (ლექს.) მსუბუქი, თხელი ტანისამოსი. „ქინქილა ტანისამოსს იცვამს, გაცივდება, აბა, რა შოუვაჟ“ (მ. ალავ., 1).
- ქინქიტ-ი** (იმერ.) თეთრი, სუფთა. „კარგად გააქინქიტე ტანისამოსი, ჭუჭყი არ შერჩეს“ (ვ. ბერ.).
- ქინქლი-ი**¹ (გურ.) ბუსუსი, გინგლი, რბილი ბეწვი (ა. ღლ.).
- ქინქლი-ი**² (იმერ.) ფიფქი (ქეგლ.).
- ქინქლი-ი**³ (მთიულ.) თხისა და ცხვრის კურკლი (ქეგლ.).
- ქინჩ-ი** (იმერ., რაჭ.) ქეჩო (ი. ჭყონ.); კისერი (მ. ალავ., 3).
- ქინჩვა, მოქინჩვა** (იმერ., გურ.) თმის მოწევა, ქიჩავი (ვ. ბერ.).
- ქინჩხ-ი** (იმერ., რაჭ.). ნ. ქინჩი.
- ქინციხ-ი** (ლექს.) მაღალი გორა, კორტხი (მ. ალავ., 2).
- ქინძარა** (იმერ.) ვაზის ჯიშია, თეთრი ყურძენი იცის (მ. ალავ., 3).
- ქინძება** (თუშ.) ზედმეტად შეპატაყება

სტუმრისა, რომ დარჩეს მასპინძლის ოჯახში (პ. ხუბ.).

ქინძილოჯა (იმერ.) ფერისცვალა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქინძლარა (კახ.) მინდვრის ქინძი. ნ. ქინძმანძუკი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ქინძმანძუკი (ქართლ.) ქინძარა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქინძრუტა (მთიულ., ფშ.) ქინძარა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქინჯიროჯე (ლენჩ.) სამკურნალო მცენარეა. ნ. ქინძილოჯა (მ. ჩიქ.).

ქიორშა (ზ. იმერ.). ნ. თიორში.

ქირ-ი¹ (ხევსურ.) ძაღლის ენა, ოსერო. ნ. ღორნიკა (ა. მაყ.).

ქირ-ი² (ფშ.) სათივის ძირში ჩარჩენილი თივის ნაფშეენი, თივის ბურღო (ქეგლ).

ქირავნობა (მოხ.) ქირაზე სიარული (დიალექტ. 564).

ქირღვა (იმერ., გურ.) ძრახვა, ვინმეზე აუგის ლაპარაკი (ი. ჭყონ.).

ქირვაზა (მთიულ.) ტისტის ან ქვევრის ქვის საფარველი (ლ. კაიშ.); მოწნული ხუფი (ს. შაკალ.).

ქირიშ-ი (ზ. იმერ.; ზ. აქარ.) სახლის კოჭი. ნ. ქილიში (ბ. წერეთ.; შ. ნიყარ.).

ქირმან-ი (ხევსურ.) ახლად მომკილი მინდორი (ქეგლ).

ქირმიშ-ი (ქართლ.) ირიბი. „ქირმიშ-ი ად გახედა“ (გ. შატბერ., 102).

ქირსვლა (ფშ.) წვრილ-წვრილად თოვა (ვაჟა, I, ა. შან.).

ქირსლ-ი (მთიულ.) ქერტლი (ლ. კაიშ.). ვაზის რქაზე ამოსული ნორჩი რქა ვაზის ყლორტზე გამოსული რქა, რომელსაც აცლიან ხოლმე (დიალექტ., 610); ვაზის კვირტსა და ტოტს შუა ამოსული ყლორტი (ა. მარტ., გ. იმნ.); ვაზის რქაზე ამოსული ნორჩი რქა (გ. შატბერ., 102).

ქირქალ-ი (ზ. იმერ.) გრილი; თავისუფალი. „თხელი ტილო გაცვია ზაფხულში ქირქალად და ასე დადიხარ“ (ბ. წერეთ.).

ქირქილ-ი (გურ.) ქარის, ნიავის, ვინდსიოს ნელი ქროლა (ი. ჭყონ.); ქირქილი ქარისა, სისინი, ქროლა; ამოქირქილდა ამოქროლდა (ა. ლლ.).

ქირქირ-ი (თუშ.) ფრუტუნი, სიცილი (თ. უთურგ.).

ქირქიტ-ი (ჯავახ.) ირმის ან ჯიხვის რქისაგან გაკეთებული საქსოვი იარაღი (ი. მაისურ.).

ქირქნა (იმერ.) ლოდნა (ქეგლ).

ქირშ-ი (ზ. რაჭ.) უვარგისი მატყლი (ქეგლ).

ქირშ-ი მიწა (ზ. იმერ.) ხოროში მიწა, სილანარევი; ხმარობენ ჭურჭლის საკეთებლად; ქირშ-ი პურ-ი ფხვიერი პური, რომელიც კარგად არ იზილებს (ბ. წერეთ.).

ქირშ-ი წყალ-ი (ლენჩ.) ძლიერ ცივი და უხეში (მაგარი) წყარო. გულზე ცუდად მოქმედებს, თავ-პირის დაბანის შემდეგ სახეზე ქერტლს აჩენს, თმას ჯაგარივით გახდის; სარეცხად არ ვარგა: საპონს დაჭრის, არ აქაფდება. ასეთია, მაგ., სოფ. საირმის წყარო „წუდილაში“ (მ. ალაფ., 2).

ქირჩიმალ-ი (იმერ.) ღონივრად რაზედმე ხელის წასმა (გ. ბერ.).

ქირჩნა (ზ. იმერ.) ხელის წაფლება და მოწევა; მოქირჩნა ხელი წაავლო თიბებში და მოსწია (ბ. წერეთ.); ჯიჯნა, გლეჯა, წეწვა (ქეგლ).

ქირცა (ხევსურ.) სათიბი ბალახია ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 225); ძიგვა, ქისრიბა (ა. მაყ.).

ქირჭო (ხევსურ.) კავი, ტანისამოსის საკიდელი (ა. შან.); პირუტყვის მოკაუჭებული რქები, ან ხის კავი შესაბოლავი ხორცის ჩამოსაკიდებლად (ა. ჭინჭარ., 290).

ქირჯვა (ფშ.) ძრახვა, ვინმეზე აუგის ლაპარაკი, ქირღვა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).

ქირჯვლა (მოხ.) დაცინვა, მასხარად აგდება (ო. ქაჯ.).

- ქისაობა** (მთიულ.) სათამაშოა ერთგვარი (ს. მაკალ.).
- ქისიმში ჩაყოლა** (გურ.) დაწყებული საქმის ბოლომდის დევნა თავგამოდებით, სანამ მიზანს არ მიადრწევ. „ქისიმში ჩაზღდია მაგ საქმეს და ბოლოს ქე მეიგო“ (გ. შარაშ.).
- ქისკინა-ი** (გურ.). ნ. ქესკინი.
- ქისნარა** (რაჭ.) შავჩოხა, მცენარეა. ნ. ცისნარა (ა. მაყ.).
- ქისონი** (ლენჩ.) თავისფერი (მ. ჩიქ.).
- ქისტურა** (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 262).
- ქისუნარე** (ლენჩ.) შავჩოხა, მცენარეა. ნ. ქისნარა (ა. მაყ.).
- ქიტ-ი** (ხევსურ., თუშ., ფშ., მთიულ.) საწვენე კოვზი (ა. ჭინჭარ., 296; ს. მაკალ.; ი. ქეშიკ.); ჩამჩა (ლ. კაიშ.); ქაფქირი (ქეგლ).
- ქიტურა** (ხევსურ., ფშ.). ნ. თუშურა.
- ქიტქიტ-ი** (მოხ.) უსაფუძვლო, უადგილო სიცილ-ხარხარი (ო. ქაჯ.).
- ქიფება** (იმერ.): იქიფება იქიმება, იჯიმება; იმუქრება, ყოყოჩობს, დიდგულობს. „რას იქიფები, თუ იცი!“ (ი. ქავთ.).
- ქიფსარუა** (ქვ. იმერ., რაჭ.) ორკბილა. ნ. წიპარკა, მამლიყიელია, ფისარუა (ა. მაყ.).
- ქიქ-ი¹** (ხევსურ.) სათამაშო კოჭის უკანა, წაგრძელებული მხარე (ა. ჭინჭარ., 240).
- ქიქ-ი²** (ზ. იმერ.) წვრილი მატლი (ქეგლ).
- ქიქაბა/ე-ი** (გურ.) ტილის მაგვარი მწერი (ს. ულ.).
- ქიქაო** (იმერ.) შინაური ფრინველის ძალიან წვრილი მკებნარი, წიწილებს უჩნდება კისერზე (ი. ქავთ.).
- ქიქილა-ა** (მოხ.) პატარა ტილი, წილი (ო. ქაჯ.).
- ქიქილოჯა** (გურ.). ნ. სიქილოჯა.
- ქიშა** (მესხ.) სურა, თიხის ჭურჭელია წყლისთვის (ი. მისურ.); საწლეა (საბა).
- ქიშელა** (მოხ.) ტყავის ტომარა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.); ფართუი, წინსაფარი ტყავისა; ტივი (ო. ქაჯ.).
- ქიშიში-ი** (აჭარ.) ჯალათი (პ. ჯაჯან.).
- ქიშქიშად** (ქართლ.) ცოტა-ცოტად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქიჩ-ი¹** (ფშ., ხევსურ.) ქსლის საქსოვი, ყდის ნაწილია (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).
- ქიჩ-ი²** (მთიულ., ხევსურ.). 1. ჩლიქი; 2. საქსოვი ყდების ნაწილი (ლ. ლეონ.; ს. მაკალ.; ლ. კაიშ.).
- ქიჩავ-ი** (იმერ.) გამოწვევა, გამოთრევა. „უარს ამბობდა, მარა სულ ქიჩავ-ქიჩავით წამოვიყვანე!“ (ვ. ბერ.).
- ქიჩებ-ი** (ხევსურ.) მატყლის საქსოვი მოწყობილობის ნაწილებია (ა. ჭინჭარ., 258).
- ქიჩიბ-ი** (ფშ.). ნ. ქიჩები.
- ქიჩილა**||**ქიჩილან-ი** (ხევსურ., თუშ.) ქალის თავსაბურავი, თავშალი. „მამიტანინენა ქიჩილანიო ცხრათ ძმათ საკარგკომოდ ატანილნიო“ (ა. ჭინჭარ., 264).
- ქიჩილაჟ-ი** (თუშ.) ჩიქილა, ქალის თავსაბურავი. ნ. ქიჩილა (თ. უთურგ.).
- ქიჩინო-ა** (ინგილ.) ჯიბლიბო (მ. ჯან.).
- ქიჩინორო-ი** (აჭარ.) ცხენის ფაფარი (შ. ნიყარ.).
- ქიჩინოურ-ი** (გურ.) კისრის ზევითა ნაწილი (საქონლისა), ქედი. „ქას სახაროს ქიჩინოურში შეიტყობაო“ (გ. შარაშ.).
- ქიჩმაჩ-ი** (გურ., იმერ.) ფაცური, გაწვევ-გამოწვევა; დაქიჩმაჩება გადაჯარბებული მონღომებით დაწყება საქმისა, დაფაცურება. „ისე დაქიჩმაჩთა, მეგონა, ქვას გახეთქს-მეთქინ“ (გ. შარაშ.); გაწვევ-გამოწვევა, შეხლავ-შემოხლა, კინკლავი (ი. ქავთ.; დილა-ლექტ., 673); საჩხუბრად მიწვევ-მოწვევა (ქ. ძოწ.).

ქიჩქინიაი (გურ.) ლამაზი, ტურფა, კობტა. „ქიჩქინია თეთრო ქალო, მინდა გული გავიხარო“ (ვ. ბერ.).

ქიჩქიჩი (ლენხ.) ჩაქჩაქი. ანდაზა: „ვირმა თქვა: ბედურებში ერთი მეც გე ვიქიჩქინებო!“ (მ. ალავე, 1).

ქიცუც-ი (გურ.) ლობიოს პარკის ძარღვი, ფხა. ნ. ქაცუცა/ე (გ. შარაშ.).

ქიციც ვიცე და ქიცმაცუნიც (გურ.) კარგი საქმის მოქმედიც შემოდლია ვიყო და ავისაც (გ. შარაშ.).

ქიცმა-ქიცმა (კახ.) ნაკურნ-ნაკურნად (ქეგლ).

ქიცნარა (მესხ.) შაფიოხა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქიხორ-ი (ოკრიბ., ლენხ.) პირუტყვის ან ფრინველის ფერი, ნაცრის ფერი. ნ. ქისონი (მ. ალავე).

ქლა, ქლათ (გურ.) შთლად. „ქლა მგირა თელი ქოყანა“; „ქლათ გულჩანაგა ყანიები“ (ვ. ბერ.; ს. ჟღ.; ა. ლ.).

ქლეთა, ქლეთვა (მობ.) ტყავის გადამრობა, ტყავის ყვლეფა, გადატყავება (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.; ო. ქაჯ.).

ქლერთვა (ქიზიყ.) ნ. ქლეთა.

ქლესა (ფშ., ქართლ.) ფლიდი, პირმოთნე (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); პირმოთნე, ფარისეველი; გადატ. მეტსახელი პირმოთნე კაცისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ქლესვა (მთიულ.) ლოკვა; ქლეშავს-ლოკავს. „ძროხა მარილს ქლეშავს“ (ლ. კაიშ.).

ქლივარი-ი (ქიზიყ.) ქლიავი (ს. მენთეშ.; ა. მაყ.).

ქლინძ-ი (ფშ.) გაიძვერაობა, ეშმაკობა (ვაჟა, II, ა. შან.).

ქლოშინ-ი (გურ., იმერ.) ჩქარი სუნთქვა, ქოშინი; აქლოშინებულ-ი სირბილით დაღლილი კაცი ძალიან ჩქარა რომ სუნთქავს, იმაზე იტყვიან (ა. ლ.).

ქმარა (ფშ.) ქმარის დამცირებით (ვაჟა, II, ა. შან.).

ქმრეულნ-ი (ფშ.) ქმარი და მისი ნათესაობა (დიალექტ., 595).

ქოღმა-ა (მობ.) ჩრდ. ქარი (ო. ქაჯ.).

ქობ-ი (ფშ., მთიულ., გუდამაყრ., ფერეიდნ.) ქვაბი (დიალექტ., 595; 569; 574; 631; ლ. კაიშ.).

ქობანა (მთიულ., გუდამაყრ.) პატარა ქვაბი (ე. ვირსალ.).

ქობინა (ქიზიყ.) კრამიტის მოსაჭრელი კალაპოტი (ს. მენთეშ.).

ქობინო (ქართლ.) სარეცხის სატყეპელა (კირონი).

ქობუნდ-ი (ლენხ.) ეშმაკი, ქვეშქვეშა (მ. ალავე, 1).

ქობულ-ი (მთიულ.) ნ. ქობულაა¹.

ქობულა-ა¹ (მობ.) საბატკენ ორმო (ო. ქაჯ.).

ქობულა² (კახ.) მიწური საღორე (ქეგლ).

ქობუნ-ი¹ (ლენხ.) ქვაბული. „ხვამლში რამდენიმე ქობუნე მოიპოვება“ (მ. ალავე, 2).

ქობუნ-ი² (ფშ.) ნ. ჯობინი.

ქოდა (ჯავახ.) ტყიდან ხის მოტანის ბაეი (ქეგლ).

ქოდავი-ი (ჯავახ.) ნ. ქოდა.

ქოჯვოვ (ინგილ.) თამაშობაა ერთგვარი (მ. ჯან.).

ქოთ-ი¹ (რაჭ.) კვერცხის ბოლო (ვ. ბერ.).

ქოთ-ი² (მთიულ., ფშ.) ჩხუბი, აურზაური; ქოთია ჩხუბის ამტეხი (ლ. კაიშ.). ხმაური (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ქოთათურ-ი (ქიზიყ.) ჩაფის მსგავსი ღვინის ჭურჭელია, თიხისა, ცალყურა, პირფართო, დაბალყელა (ს. მენთეშ.).

ქოთაო (გურ., ქართლ., კახ.) ცხენის სენია (ლ. ლეონ.).

ქოთლად-ი (გურ., მესხ.) ყაჩაღი, ფირალი; გაქოთლადებულ-ი ტყეში გავარდნილზე იტყვიან (ა. ლ.); ბოროტი კაცი, სიკვდილის შემდეგ თითქოს ძალის სახეს მიიღებს და საფელს შეაწუხებს (მუსხი, დ. თავართქილაძე).

ქოთობა (ფშ.) ხმაური, ხრიალი (ქეგლ).

- ქოთუკი-ი (კახ.) ხის ანახეთქი დიდი ნაფოტი; კუნძი (ქვეგლ).
- ქოთუქ (ინგილ.) ხის მორი ბრინჯის ფეტვის გამოსაბერტყად. შდრ.: ქოთუკი, ქორთუხი (დიალექტ., 623). თურქ. kütük 'კუნძი'.
- ქოით (გუდამაყრ., მთიულ.) ქვევით (დიალექტ., 569; 574).
- ქოითა (მოხ.) ბოსელი, გომი (ლ. ლეონ.).
- ქოკებ-ი (თუშ.) ციგურები; წოვ. ქოკფები (თ. უთურგ.).
- ქოლგანა (ლენხ.) დიყი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ქოლვილი-ი (ფშ.) დაჩაგრული, უბედური (ი. ქეშეკ.).
- ქოლიაობა (ქართლ.) დაყვავება, მიალერსება (შ. ძიმ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქომაჯ-ი (ფერეიდნ.) დიდი პურია, გომიჯი (ა. ჩიქ.).
- ქომბა-ა (ინგილ.) ცხელ ნაცარში გამოცხვარი პური (მ. ჯან.).
- ქომოთ (გუდამაყრ.) ქვემოთ (დიალექტ., 574).
- ქომურ-ი (ინგილ.) ნახშირი (შ. ძიმ., ქრესტ.). თურქ. kömür.
- ქომქომ (ინგილ.) ქვემო მხრიდან (მ. ჯან.).
- ქონაფხალ-ი (იმერ., გურ.) ქონა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ქონა-ქონა (იმერ., გურ.) ქონა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ქონდარა (რაჭ.) ონჯო, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ქონიარე (ფერეიდნ.) მქონე, მქონებელი, ქონების პატრონი, შეძლებული (დიალექტ., 631).
- ქონჩელა (ლენხ.) ქორჩიანი ქათამი (მ. ალავ., 1).
- ქოო, ქოოდ (ხევსურ.) ქვე-ოდ, მთლად. სულ, ერთიანად (დიალექტ., 557).
- ქორ-ი¹ (ზ. აჟარ.) ბრმა, უსინათლო (შ. ნიჟარ.; დიალექტ., 660). თურქ. kör.
- ქორ-ი² (თუშ.) მემომრის ეპითეთია (თ. უთურგ.).
- ქორა (ფშ.) თეთრი ხარი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 168, 1900; ი. ჟყონ.); რქათეთრი ხარი (ქვეგლ).
- ქორაკ-ი (ხევსურ., თუშ.) შინდამზადებული აღვირი, რომელსაც ჯორს თავზე უყეთებენ. „ჩემა დაბალა ჯორაი თორმეტი ძროხის გვერდია, შამაუჭირე ქორაკი, შავკაზმე, გადავჯეღია“ (ა. ჭინჭარ., 242); მოკლე ჯობებიანი ტყავის ან თოკის აღვირი ვირისა (პ. ხუბ.).
- ქორაფ-ი (რაჭ., ლენხ.) თათაბო, მცენარეა. ნ. ლეკი¹ (ა. მაყ.).
- ქორაფა (გურ.) ნაცარქათამა, მცენარეა. ნ. ნაცარა (ა. მაყ.).
- ქორბულ-ი (ქართლ.) ირმის ორივე რქა დატოტიანებული, ჩხა (შ. ძიმ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქორედ-ი (რაჭ.) დუროიანი სახლის მესამე სართული, სადაც ინახავენ სამეურნეო იარაღებს (თოხს, სახვნელს, ცელს და მისთ.) (დიალექტ., 689).
- ქორეთ-ი (რაჭ.) სხვენი. ნ. ქორედი (ვ. ბერ.).
- ქორთუკი-ი (კახ.) კუნძი. ნ. ქორთუხი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ქორთუხ-ი (გურ.) მოჭრილი და დასახერხად გამზადებული ხე (ი. ჟყონ.); დასახერხად გამზადებული გათლილი მორი (ს. ელ.); ხის დიდი მორი გამოთლილი ოთხკუთხად (ა. ლ., გურ.); ოთხკუთხად გამოთლილი და დასახერხად გამზადებული ხის მორი (დიალექტ., 667). თურქ. kütük.
- ქორთხო (აჟარ.). ნ. ქორთუხი.
- ქორიაქტობა (ლენხ.) ქორობიას თამაში (მ. ჩიქ).
- ქორიბულდისთესლ-ი (ზ. აჟარ.) სიმინდის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიჟარ.).
- ქორიკულდა (რაჭ., იმერ.). ნ. კრავიკულდა.
- ქორმამალა-ი (გურ.) მეტად თამაში ქალი (გ. შარაშ.).
- ქორნიკარტა (იმერ.) ასკილი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ქორობია/ი (იმერ.) ქორობანა, ბავშვთა თამაშია (ვ. ბერ.).
- ქოროდინ-ი, აქოროდება (გურ.) მეტად

- გავსება ქურკლისა რისამე ფხვიერით (გ. შარაშ.).
- ქორუგა**-ი (აპარ.) საბერველი (ი. მეგრ.). თურქ. *körük*.
- ქორფუტა** (ქიზიყ.) თაღქვეშ დარჩენილი ცარიელი ადგილი, ღია კამარა (ს. მენთეშ.).
- ქორქალი**-ი (იმერ., რაქ.) ბობოქრობა, ქვარქვალი (ვ. ბერ.); მოთქმით ხმადაბლა ტირილი (ქეგლ).
- ქორქალა** (აპარ.) ვახის ჯიშია ერთგვარი, წითელი ნაყოფი იცის (შ. ნიყარ.).
- ქორქოლ**-ი (ლენხ.) კანკალი, თრთოლვა; აქორქოლებს აკანკალდება. „უურდგელივით მშვიშარაა, უცებ ააქორქოლებს!“ (ნ. ალაფ., 1).
- ქორქორ**-ი (ფშ.) კურკური, ქათმის ხმინობა, როცა წიწილებს უხმობს (ქეგლ).
- ქორჩი**-ი (ქართლ.) ხის თოხია ერთგვარი (გ. გოგატიშვილი. უფურეთი, მცხეთის რ.).
- ქორჩიოტა**, **ქორჩოტია**, **ქორჩიატა** (ზ. იმერ.) ყოჩივარდა (ა. მაყ.).
- ქორცორ**-ი (მოხ.) ლაქუცი (ო. ქაჯ.).
- ქორცულა** (რაქ.) ქოსა (ვ. ბერ.).
- ქორძეველა** (ჯავახ.) კავის სახელტურია (ი. მაისურ.).
- ქოსალა** (გურ., ქიზიყ.) სქელი და უხეში საწულე ტყავი (გ. შარაშ.); ხბოს ტყავი. ფეხსაცმლის საპირედ დამზადებული დაბალხანაში, სქელია და მაგარი (ს. მენთეშ.). თურქ. *kösele*.
- ქოსტ**-ი (ქართლ.) ციკანი; შემოდგომით მთიდან დაბრუნებული ციკანი (ქეგლ).
- ქოსხლიტა** (მთიულ.). 1. ჩიტების საჭერი მახე; 2. გადატ. ისეთი რამ, რაც მყარი არ არის და ადვილად შეიძლება დაინგრეს (ლ. კაიშ.).
- ქოფაჩ**-ი (ფშ.) თოფია ერთნაირი (ვაჟა, IV, ა. შან.).
- ქოფე**¹ (იმერ.) ლაფი. „შენ დაგესხა ქოფე თავზე, თუ გაჩუმდებ, ბოვშო!“ (პ. ჯაფან., X).
- ქოფე**² (ლენხ.) ხვიშირა; ალატი (მ. ალაფ., 2).
- ქოფთა** (მთიულ.) გამოქვაბული (ლ. კაიშ.).
- ქოფუთ** (ინგლი.) კოპიტე (მ. ჯან.).
- ქოქი**-ი (გურ., ზ. აპარ., ქიზიყ.) ძირი, ჯიშის (ს. ჟღ.); ჯიში, მოღვა; ამ უარდა შენი ქოქი მოისპოს შენი ძირი, ჯიში (ა. ლღ.); ძირი, ფესვი; გადატ. წინაპარი, გვარი, ჯილაგი, შთამომავლობა (შ. ნიყარ.); ძირი, ფესვი; გადატ. წინაპარი, გვარი (ს. მენთეშ.). შდრ. საბა. ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ. თურქ. *kök*.
- ქოქა** (ხევსურ.) აბრეშუმით მოქარგული მძივიანი სამკაულია ქალისა (ა. ჭინჭარ., 266).
- ქოქვაბ**-ი (რაქ.) სალოცავი შენობა, კოშკი (ქეგლ).
- ქოქვლილი**-ი (ქიზიყ.) საცოდავი, შესაბრაღისი ადამიანი თავსდატეხილი უბედურების გამო (ს. მენთეშ.).
- ქოქინი**-ი (გურ., იმერ.). ნ. ქლოშინი.
- ქოქირა** (თუშ.) სამგლოვიარო ნიშანი ჯაკვის პერანგის ნაჭრისაგან დამზადებული, იკეთებენ ქვრივი დედაკაცები (ს. მაკალ.; ქეგლ).
- ქოქიჩა**-ი (გურ.) ხბო ბავშვის ენაზე (ვ. ბერ.); ქოჩი, ქოჩიჩაი, ხბო (ა. ლღ.).
- ქოქლო** (ხევსურ.) ქალის ტანსაცმელია (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 265).
- ქოქო** (ზ. რაქ.) გაუმადარი (ქეგლ).
- ქოქობინა/ე**-ი (გურ.) სოკოა ერთგვარი (ს. ჟღ.).
- ქოქოლა** (ქართლ., ქიზიყ.) ქოქოლის მიყრა, ორივე გაშლილი ხელის დაქნევა, თითქოს ჩაქოლვას უპირებსო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ორივე გაშლილი ხელით ისეთი ქესტის გაკეთება მოპირდაპირისაგან, თითქოს ქვებს აყრიდეს მას (ს. მენთეშ.); მეხის დაყრა, დაცემა; დაკრულვა (დ. ჩუბ.).
- ქოქოლია** (იმერ.) ძალიან პატარა. ცუ-

დად აგებული სახლი (პ. ჯაჯანი, X).
ქოქომო (ხევსურ.) საღიაცო კაბების გასაწყობი ქსოვილის ნაჭრები სხვადასხვა ფერისა, კაბას აკერებენ ბოლოზე (ა. ჭინჭარ., 266); ქსოვილის ვიწრო ნაჭერი. სხვადასხვა (სამი ან ხუთი) ფერის ქოქომოს მიაკერებენ ქალის კაბის ბოლოზე (დიალექტ., 557).

ქოლუმი (მოხ.) ბოროტი, შუტიანი (ო. ქაჯ.).

ქოშ (ინგილ.) ქვეშ (დიალექტ., 624).

ქოშა¹ (მოხ.) ა. ყაზბეგის განმარტებით, ხის ჯამი ტარით, საიდანაც ცხელ წვეინსა სმენ. „მშვენიერად სხვადასხვაგვარად მომზადებულ წვეინს თითქოს რალაც განსაკუთრებული გემო ეძლევა ქოშაში“ (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.); საწენე, წვეინის ამოსაღები (ო. ქაჯ.).

ქოშა² (მესხ.) ორი კედლის შერთების გარე კუთხე (დიალექტ., 652). სპ. თურქ. köşe.

ქოშა³ (მთიულ.) ქაფქირი, საწენე. ნ. ქოტი (ლ. კაიშ.).

ქოშაქვა (ქართლ.) კედლის კუთხეების შემკვერელი ქვა მშენებლობაში („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ქოშღონა (მოხ.) მოხარშული სიმინდი დაღერდილად (ო. ქაჯ.).

ქოშიმანი (ფშ.) ჭოჭმანი, ყოყმანი, მოუსვენრობა (ი. ქეშიკ.; ქეგლ).

ქოჩი (ხევსურ., გურ., ჯავახ.) ქუჩი (ნ.), 1. წმინდა, უპირატესად მზისპირის ბალახია ბოლქვად ამოსული (ა. ჭინჭარ., 225); ქუჩი, ველის წივანა. 2. მწივანა, ფუშკვრივია, ქუბი (ა. მაყ.; 2. ხბოს გასადენი შეძახილი (ა. ლ.); 3. ბარგი, საოჯახო ნივთები, ავეჯი (დიალექტ., 649).

ქოჩბანდი (რაჭ.) შუაეცხლიან სახლში საწოლ ტახტს ზევით ყავრით ჩამოხურული ალაგი (ვ. ბერ.).

ქოჩადონა (მთიულ.) ბავშვების თამაშია ერთგვარი (ლ. კაიშ.).

ქოჩახი (ფშ., ქართლ., მთიულ.) ძველი,

უხმარი ქოთანის (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.); ღვინისა და წყლის ძველი, დამტვერული, პირმოტეხილი ჭურჭელი (გ. შატბერ., 103); ქოჩახა ძველი დამტვერული ქოთანის (ლ. კაიშ.).

ქოჩია (ქვ. იმერ.) ახლადშობილი ხბო (მ. ალაგ., 3).

ქოჩის წახდენა (ზ. იმერ.) იტყვიან ამპარტავან კაცზე, რომელსაც იმედი გაუცრუვდება, გაწბილდება: წოუხდა ქოჩიო (ბ. წერეთ.).

ქოჩო (ქართლ.) ქოჩორი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ქოჩორა (მესხ.) ცხვრის წივანა, წივანა-ქუჩი (ა. მაყ.).

ქოჩოჩი (ფშ., ქართლ.) სიმინდის ყვავილი (ი. ჭყონ.); ქოჩოჩის ამოღება სიმინდის აყვავება (გ. შატბერ., 92).

ქოცო (ქიზიყ., ქართლ., ფშ., გურ., ქსნისხეობ.) პატარა ქვევრი, ჩადის ერთიდან ხუთ ჩაფადის (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 610; ი. ქეშიკ.); პატარა ქილა (ვ. სომხიშვი.).

ქოცოცა (თუშ.) ფოჩი, ფუნჯი (პ. ხუბ.; ქეგლ).

ქოწოწი (ფშ.) ნაწილ-ნაწილ, ნამსხვრევად ქცეული (ი. ქეშიკ.).

ქოჭი (ფშ., ხევსურ., თუშ.) ვირის ზურგზე ორსავე მხარეს გადაკიდებული წყვილ-წყვილი კაბიანი ჯოხები, რომელშიც შემას ჩააწყობენ შინ მოსატანად (ვაჟა, II, ა. შან.); ჯორის საკაზმია (ა. ჭინჭარ., 242); ერთგვარი კეხი, რომელსაც მხოლოდ ტვარათის საზიდავად ხმარობენ (თ. უთურგ.); პატარა მოკაუქებული ჯოხი, რომელიც გარას (ნ.) ამოდრავებს ზევით-ქვევით (კ. პრელ., ჩ. თუშ., 268).

ქოხირა (იმერ.) ძველებური ღარბული ქოხი, ქოხმახი („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ქობოლა-ა (იმერ.) პატარა, ღარიბული ქობი. ნ. ქობირა (ი. ქავთ).

ქოჯო-ა (თუშ., ფშ., ხევსურ.) კონა, შეკვრა (თ. უთურგ.; ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ქოჯონა (ფშ.). ნ. ქოჯოა.

ქრეჯა (ხევსურ.) გამოჯავრება. „ეს იმით, რომ უქრეჯს ამ გაბურს“ (ა. შან., 155); კაცის გამოჯავრება, წაბაძვით ქცევა. ნ. უქრეჯს (დილაქტ., 557).

ქრთამ-ი (კახ., მთიულ., გუდამაყრ.) ქალისათვის მზითევს გარდა ფულის მიცემა (ა. მარტ., გ. იმნ.); ურვათი, მზითვეი, შესაწირავი. „ვიყავით გვართთ ნაქები, ყველა გვაძლევდა ქრთამსაო“ (ე. ვირსალ.).

ქრთილ-ი (გურ.) ნამცეცი, პაწაწინა ნაწილი (გ. შარაშ.).

ქრიალ-ი (გურ.). ნ. ქირქილი.

ქრისინ-ი (ლეჩხ.) უწყსოდ და მეტისმეტად წმენდა, რეცხვა, ხეხვა (მ. ალავ., 2).

ქრისტეხბევედა (ზ. რაჭ., ლეჩხ.) ქათმისკუჭა, მცენარეა (ა. მაც.).

ქრისტეხნეკა (გურ.) ბოსტნის წალიკა. იგივეა, რაც ქრისტეს ცერი, ქრისტეს ცერის დანაბიჯი (ა. მაც.).

ქრისტეს სისხლა-ი (გურ.) ბალახეული მცენარეა ერთგვარი (ა. ლ.).

ქრისტეს ცრემლებ-ი (ქართლ.) ცახცახა. ნ. წუმწუმა (ა. მაც.).

ქრიტინ-ი (ზ. იმერ.) უშვერი სიცილი (ბ. წერეთ.).

ქრიჯ-ი (ხევსურ., თუშ.) ჩამჩა, რომლითაც ამოაქვთ ფქვილი ალატიდან (ა. ჭინჭარ., 209; 296; პ. ხუბ.).

ქრიჯა (ფშ.). ნ. ქრიჯი.

ქრუშო-ა (თუშ.) პატარძლის მისამართი სიტყვა მულებისა და მოზრდილებისადმი (პ. ხუბ.).

ქსაი! (ხევსურ.) ამ სიტყვას ცხერის გასარეკავად ხმარობენ (ა. ჭინჭარ., 238).

ქხენა (ლეჩხ.) ქსინვა, ქოშინი, სენია (მ. ჩიქ.).

ქხი, ქხი-ქხი (ქიზიყ.) ცხერისა და ღო-

რის შერისხვა, გაწყრომის მენტეშ).

ქხინ-ი (რაჭ.) ზამთრის ცივი ქარი (გ. ბერ.).

ქხიტევა (გურ.) ცხვირის დაცემინება (ა. ლ.).

ქხიტვა ქარისა (მესხ.) მსუსხავი ქარის ქროლა. „ქარი ქსიტამს“ (ი. მიოსურ.).

ქხუ-ი (კახ.) მფრთხალი. ნ. ფრთხუი (პ. ხუბ., ანგარიში).

ქხუვ-ი (მოხ.) ველური, მიუჯარებელი. „შეიძლება ღორი სამუდამოთ მოშორდეს ფარას და გაქსუვდეს“ (ლ. ლეონ.; ო. ქაჯ.).

ქხულია (იმერ.). ნ. წიწაკაი.

ქუბ-ი¹ (მოხ., ზ. იმერ., იმერ., რაჭ.) ეოლო (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.); მთის მარწყვი (ო. ქაჯ.); კონუსისებურად დაწყობილი ჩალის ზვინი (პ. ჯაჯან., IX, 265); ჩვეულებრივი ჭვავი (ა. მაც.).

ქუბ-ი² (თიან.) ქეაბი (დილაქტ., 600).

ქუბ-ი³ (ქართლ.) ზომიერად მსუქანი ხორცი (მ. მესხ.).

ქუბა (გურ.) წულის ტყავის ნაპირების გადაყევა და ძაფით დამკვრება, ან უფრო თხელი ტყავის მიკერება ნაპირების გასამკვრებლად (ა. ლ.).

ქუბდე (ხევსურ.) სამარილე (ხისა, თავსახურიანი) (ა. შან.); ხის თავსახურიანი, ჭერში ჩამოსაკიდი ჯამი, მარილისა და მისთანათა შესანახი (ა. ჭინჭარ., 296).

ქუბღია (ფშ.). ნ. ქუბდე.

ქუბე (ლეჩხ.) ხორბლის ჯიშია. ფხიანი, მრგვალთავთვანი, ნათესში ურეედნენ, თავთავს ჩელტზე ფშვნიდნენ, მარცვალს საარაყედ იყენებდნენ, კოროლს — ბურულების სახურავად (დილაქტ., 679); სარეველა, უვარგისი პური. ნ. ქუბი! (მ. ჩიქ.).

ქუბლა, ქუბა (ზ. იმერ.) ჩალის რამდენიმე კონა, ერთმანეთზე მიყუდებული გასახმობად. ნ. ჩენველა (ქ. ძოწ.).

- ქუბულაძე-ი** (თუშ.) ძაღლის ბინა (პ. ხუბ.).
- ქუდაობა** (თუშ.) თამაშობაა ერთგვარი (ს. მაკალ.).
- ქუდგანობა** (ხევსურ.) თამაშობაა ერთგვარი (ს. მაკალ.).
- ქუდოსანი-ი** (ფშ.) ვინც ქუდს ატარებს, მამაკაცი; ქუდოსანა მანდილოსან-ი ქუდოსნები და მანდილოსნები, კაცები და ქალები (ვაჯა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ქუზა** (ქიზიყ.) პატარა უხვირო ნაგებობა (ს. მენთეშ.).
- ქუთნა, გამოქუთნა** (გურ.) ხაპის (გოგრის) გულის გამორთმევა, გამოღება (გ. შარაშ.).
- ქულა** (ქიზიყ., მთიულ.) ერთი მხარი ბამბა დახეული მრგვლად (ს. მენთეშ.); მატყლის მეორე გაჩეჩით მიღებული ნართი (ლ. კაიშ.). შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ქულამა** (ქიზიყ.) სამწვადე ხორცის, ბასტურმის, ერთი ნაჭერი (ს. მენთეშ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.
- ქულბა-ა** (ინგილ.) დიდი ქურა (მ. ჯან.).
- ქულბაქ-ი** (იმერ.) ქურა (ვ. ბერ.).
- ქულია-ა** (მოხ.) ქვემპრომი, პირში მოლაქუცე (ო. ქაჯ.).
- ქულკანა** (ქართლ.) სიმინდის მკადი (კირიონი).
- ქულფათ-ი, ქულფეთ-ი** (ქიზიყ.; ფშ., ზ. აქარ.) ოჯახი, ცოლ-შვილი; წვრილ-შვილი, წვრილფეხობა (ს. მენთეშ.); ოჯახში ბავშვების სიმრავლე, ჯალაბობა (ი. ქეშიკ.; შ. ნიქარ.). არაბ.-თურქ. külfet.
- ქულფათობა** (ქართლ., ფშ., ქიზიყ., ხევსურ.) ჯალაბობა, წვრილშვილი, ცოლ-შვილი. შდრ.: ქულფათი (ი. ქეშიკ.; ქეგლ.).
- ქულფეთ-ი** (ზ. აქარ.). ნ. ქულფათი.
- ქუმელ-ი**¹ (ქართლ., გუდამაყრ., ქსნის ხეობ.) შაქარწყალში ან თაფლის წყალში ახელილი წმინდა ფქვილი, მშვენიერი საკმელია, უყვართ ბავშვებს (შ. ძიძ., ნ. კეცზ., პ. ხუბ.); მარცვლეულია, რომლის ფქვილისაგან ნამცხვრებს ამზადებენ (დიალექტ., 574); 1. შეჰამადი, რომელიც მზადდება ასე: დახალულ პურს ჯერ მსხვილად დაფქვავენ ხელსაფქვათ, შემდეგ თაფლწყალში აურევენ და ჰამენ; 2. გამხმარ პანტას დაფქვავენ, ტყბილ წყალში აურევენ და ჰამენ (გ. სოხიშვი.); ქალის ფქვილი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ქუმელ-ი**², **ქუმელა** (ფშ., თუშ.) ჩვეულებრივი სელი (ა. მაყ.).
- ქუმეშელა** (მთიულ.) რბილი და წითელი ქვა (ქეგლ.).
- ქუმხვა** (ქიზიყ.) ხარბად ჰამა (ს. მენთეშ.).
- ქუნდრუზაყ-ი** (თუშ.) გროვა ადამიანებისა, საქონლისა, მწერებისა (პ. ხუბ.).
- ქუნთა-ა** (მოხ., ხევსურ.) საჯდომი ბალიში; გადატ. ზარმაყი, მცონარა, უსაქმო (ო. ქაჯ.).
- ქუნთელა** (იმერ.). ნ. ბუდარა.
- ქუნთურა** (ფშ.) მსუქან ბავშვზე იტყვიან („კომუნისტი“, № 187, 1968).
- ქუნიათ-ი** (გუდამაყრ.) ხუმარა, მახვილავი (დიალექტ., 574).
- ქუნჩ-ი** (ლენჩ.) ქურქი, ბეწვიანი წამოსასხამი (მ. ჩიქ.).
- ქუნჩალი-ი** (ზ. აქარ.) სიმინდის ტაროს ფურჩი (შ. ნიქარ.; დიალექტ., 660).
- ქუნჩალა** (ლენჩ.) ნაქურჩალი, ნაქუჩი, ნაგულა, ტაროს გული, რაზედაც მარცვლები ასხია, მარცვალგაყრვიინებული ტარო (დიალექტ., 679).
- ქუნცულ-ი** (ლენჩ.) ჩქარა სიარული (მ. ჩიქ.).
- ქუნცურო** (იმერ.) სიმინდის ყვავილელი, ქუჩუჩო, კატარი, პომპორი (ი. ქავთ.).
- ქუნცხ-ი** (ლენჩ.) ქურდი (მ. ალაგ., ოკრიბ.).
- ქუხდო-ა** (თუშ.) ხელის გაშლილ მტევანზე ამოხვეული ძაფი (თ. უთურგ.; კ. კრელი., 267).

ქუეუნი (ლენხ.) ხველება; ქუეუნი ობს ახველებს (მ. ალაფ., 2).

ქური (ხევსურ., ფშ.) ლოყა (ა. შან.); ბავშვის მსუქანი გამობერილი ლოყა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.).

ქურა (ქართლ.) დაბადებით პატარაყურებიანი თხა (გ. შატბერ., 104); ურქო ცხვარი (პ. ვაჩეჩ.).

ქურა-ი (ინგლ.) ქოლო, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქურანა (ქიზიყ.) კეცი სამ წლამდე ორივე სქესისა (ს. მენთეშ.). თურქ. kuran.

ქურაცხვარი (თუშ.) პატარაყურებიანი ცხვარი (ქეგლ.).

ქურბეწი (გურ.) ქურბერწი. ნ. ფურბერწი (ა. ღლ.).

ქურთ-ი (მთიულ.) საქონლის ნაკელი, რომლითაც მიწური სახლების კედლებს ლესავენ და მიუვალ სოფლებში ზამთარში ცეცხლშიაც წვავენ, წივა (ლ. კაიშ.).

ქურთელა-ი (გურ.) კვახის თესლის ბუდე; იხმარება დამწვრის წამლად. ნ. ნაქურთელაი (გ. შარაშ.; ა. ღლ.).

ქურთემული-ი (ხევსურ.) გრდემლი (ა. ჭინქარ., 222).

ქურთუნა (გურ.) ჩაღრმავებული ადგილი, სადაც დამბალი წყალია ჩამდგარი (ვ. ბერ.).

ქურიკა-ა (მესხ.) კეცი ბავშვის ენით (ი. მაისურ.).

ქურო (თუშ.) ხელთათმანი (ს. მაკალ; კ. ჭრელ., 267).

ქურს-ი (ფერეიდნ.) დაბალი ტახტი, რომელზედაც სხდებიან; ქვეშ სათბობი მოწყობილობაა მოთავსებული (ი. ჩიქ.; შ. შიძ., ქრესტ.).

ქურსლი-ი (ხევსურ.) გუთნის ის ნაწილი, რომელიც მიწას ღარავს (ა. ჭინქარ., 198).

ქურულა (ფშ., ხევსურ.) ხალხის ჭგუფი, გროვა ამოძრავებული ადამიანებისა. „ხელი წამაგლეს, ქურულა დამიდგა აქეთ-იქითა“ (ი. ჭეშვიკ.).

ქურუნ-ი (მესხ.) აუზი, ავაზანი (ი. მაისურ.).

ქურუე-ი, მოქურუეებულ-ი, მოქურუეულ-ი (გურ.) მობუზული, ფრთებგამლით მდგომი წიწილა, ქათამი (გ. შარაშ.).

ქურუხ-ი (ინგლ.) პირქუში (მ. ჯან.).

ქურქულ-ი (გურ.) ნაძალადევი კენესა ავადმყოფისებურად (გ. შარაშ.).

ქურქუნდელ-ი, ქურქუტელ-ი (მთ. რაჭ.) ჯოკი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქურჩა (ოკრიბ., ქვ. იმერ.) ქურჩინი, ნაქურჩალა, გაფშვნილი ტარო. ნ. ფურჩა (მ. ალაფ.; ზ. ჭუმბურ., 281).

ქურჩანა-ი (იმერ.) ნაქურჩალი, ნაგულა, მარცვალშემოცილი ტარო (დილაქტ., 673).

ქურჩანე (ქვ. იმერ.) ნაქურჩი. ნ. ქურჩა, ქურჩანა (ბ. წერეთ.).

ქურჩელა-ი (გურ.) სიმინდის, თხილის, ლობიოს, ნივრის, ხახვისა და სხვათა შენაძრობი, ნაქურჩალი (გ. შარაშ.).

ქურჩნა (იმერ.) სიმინდის გარჩევა, ტაროზე ფუჩეჩის შემოცლა (ი. ქავთ.).

ქურჩუმელა-ი (გურ., იმერ.) ტყეური მცენარეა, თაფლით მდიდარი, დიდი ყვავილები იცის, ყვავის შემოდგომაზე (გ. შარაშ.); შალამანდილი (ა. მაყ.).

ქურცახ-ი (იმერ.) ქურდ-ბაცაცა (ი. ქავთ.).

ქურცინა (ფშ., მთიულ.) თრითინა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 140, 1900; ი. ჭყონ.; ლ. კაიშ.).

ქურცხ-ი ტყე (გურ.) გაუვალი ტყე (პ. ჯაჭან.).

ქუსია (ქსნის ხეობ.) ხისგან გათლილი საწვეწე, ჩამჩა; ქაფქირი (ვ. სომხიშვი.).

ქუსლ-ი (ქართლ., იმერ.) გუთნის ნაწილია, „საცა ხმალი აქვ“ (დილაქტ., 643); კავის ნაწილი, რომელზედაც სახნისია წამოგებული (ვ. ბერ.). შდრ.: ქეგლ, მნიშვნ. 5.

ქუსლა (ოკრიბ.) ხის ურკო, ქვევრის თავ-

ზე აყალო მიწის დასატკეპნი. ნ. კეკუ-
ლა (მ. აღავ.).

ქუსო-ა (თუშ.) მუცელი ბავშვის ენაზე
(პ. ხუბ.).

ქუსულაღ-ი (თუშ.) ვინც ღიტინს ვერ
უძლებს (თ. უთურგ.).

ქუსქუს-ი (ქიზიყ.) დაღერებასავით,
საცემად გაწევა ან გაჭავრება, აღამი-
ანი აღამიანს ან ცხოველი ცხოველს
(მაგ., მამალი დედალს) რომ წამოუხ-
ტება ხოლმე და ცემას დაუბირებს,
ან მალ-მალ უჯავრდება (ს. მენთეშ.).

ქუფთა-ქუფთა (ქიზიყ.) ნაფლეთ-ნაფ-
ლეთად, ნაკუწ-ნაკუწად (ს. მენთეშ.).

ქუფთა-ა (ზ. აჭარ.) საყურე (შ. ნიფარ.).

ქუფს-ი (ქიზიყ.) ჭორტანი, მცენარეა (ა.
მაყ.).

ქუფჩურა (ზ. აჭარ.) პატარა თიხის ქოთა-
ნი მაწვნისათვის (შ. ნიფარ.).

ქუქუ (იმერ.) თვალის ავადმყოფობაა, ნ.
კუკუ,¹ ჯიბლიბო (ვ. ბერ.).

ქუქუა (ქიზიყ.) ქუდი ბავშვის ენაზე (ს.
მენთეშ.).

ქუქუმა (ქიზიყ.) ქალის ქუდი, დედაბრე-
ბი სითბოსათვის იხურავენ (ს. მენ-
თეშ.).

ქუქუმო (ფშ., თუშ.) ნაქარგი (ს. მა-
კალ.); ქალის ჯუბის კალთებზე შე-
მოვლებული სხედასხვა ფერის არშია
(ქეგლ).

ქუქუნაყ-ი (ხევსურ.) მოკლე ჩასაცმელი,
რომელიც მენჯებამდე-ლა უწევს (ა.
შან.).

ქუქუნდელ-ი (მთ. რაჭ.) ჯოჭი, მცენარეა
(ა. მაყ.).

ქუქურდ (ინგილ.) გოგირდი (მ. ჯან.).

ქუშ-ი¹ (ქიზიყ.) ავადმყოფობაა: ქოშინი
(ლ. ლეონ.; ს. მენთეშ.).

ქუშ-ი² (ქსნის ხეობ.) სქელდეროიანი
ბალახი, ამოდის ჯგუფ-ჯგუფად (ვ.
სომხიშვი.).

ქუშა-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) ქუჩი, ვე-
ლის წივანა; ცხვრის წივანა (ა. მაყ.);
ბალახია გრძელი, ხმარობენ რძის სა-
წურავად (ა. ბექ., 223).

ქუშმაშ-ი (გურ.) შმუკენა, შფოთვა,
ტოკვა. „ყორანი შე ქუ შმაშ და“
(გ. შარაშ.).

ქუშნა (ჯავახ.) უგრებელი. ნ. ქვიშნა (ა.
მაყ.).

ქუშუბა (ინგილ.) სკუპი, წყაბი (მ. ჯან.).

ქუჩ-ი¹ (ფშ., მოხ., თუშ.) მთის ბალახია,
წმინდა (ვაჟა, I, ა. შან.; თ. ქაჯ.; თ.
უთურგ.).

ქუჩ-ი² (მესხ.) ჩინჩახვი. „ქათმის ქუჩი“
(ი. მაისურ.).

ქუჩ-ი³ (ქართლ.) საქონლის კუჭის ზემო
პარკუჭი, სადაც კუჭში მონელებამდე
გროვდება, ქუჩდება ჩაყლაპული საყ-
ვები. „ამოცონნამდე საქმელი ქუჩ-
ში ა“ (გ. შატბერ., 104).

ქუჩალა (ხევსურ.) ქუჩად, გროვად
დადგმული თივა, — ზვინი (ქეგლ); ქა-
ლის მიერ მოთიბული თივის ზვინი (ა.
ჭინჭარ., 226).

ქუჩასტა (ფშ.) მსხვილი ნაოჭი წელს
ქვემოთ ქულაჯაზე ან ახალუხზე (ა.
ჭინჭარ., ფშ.).

ქუჩება (ქართლ., მოხ., ფერეიდნ.) გრო-
ვება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); შეგ-
როვება, თივის თავმოყრა (დილაქტ.,
564); გროვება, თავმოყრა (დილაქტ.,
631).

ქუჩეჩი-ი, ქუჩეჩა-ი (გურ., იმერ., აჭარ.)
სიმინდის ფუჩეჩი, ტაროს გარჩევის
შემდეგ დარჩენილი (ა. ლ.); ფუჩეჩი,
სიმინდის ტაროს სამოსი (დილაქტ.,
660).

ქუჩიმკვირვა (მოხ.) ძიგვა, ქისრიბა მცე-
ნარეა (ა. მაყ.).

ქუჩიჩა-ი (გურ.) სიმინდის ფუჩეჩი,
ფურჩანა. ნ. ქუჩეჩი (ა. ლ.).

ქუჩიმკვირვა-ი, ქუჩიმკვირვა-ი (მოხ.)
ცხვრის წივანა, წივანა (ა. მაყ.).

ქუჩუ (ინგილ.) ძაღლის დასაშომშინებე-
ლი ძახილი (მ. ჯან.).

ქუჩუმ-ი (ხევსურ.) ფარის სამკაულია,
ფოჩები (ა. ჭინჭარ., 308).

ქუჩები

ქუჩური (ლენხ.) ხუჭუჭი; თმა ქუჩური თმა ხუჭუჭა (მ. ალავ., 1).

ქუჩური (რამ., იმერ., ლენხ.) სიმინდის თავი (ვ. ბერ.); სიმინდის თავთავი (პ. ჯაფან., X); ქოჩოჩი, კატარი, სიმინდის ყვავილები (დილაქტი, 679).

ქუცა კაცი (ქართლ.) ეშმაკი კაცი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ქუცვა (ზ. აჰარ.) ძარცვა; მქუცვა-ვი მძარცველი; გაქუცულ-ი გაძარცვული (შ. ნიფარ.).

ქუცმაცი (ფშ.) წვრილი, პატარა ნახევრები, ნაგლეჯები (ი. ქეშვიკ.).

ქუცუა-ი (ქართლ.) ღორი მოფერებით (ა. ლ., ქართლ., 288).

ქუჩუნა (ქართლ.). ნ. ქუცუაი.

ქუცუნა (ქართლ., კახ.) გოჭის საალერსო სახელია. ნ. ქუცუაი (ლ. ლეონ.).

ქუცუნია (ქართლ., კახ.). ნ. ქუცუაი.

ქუცური (იმერ.) ლაქუცი, ძაღლის ალერსი (ი. ქავთ.).

ქუცურა (იმერ.) გადატ. ძაღლი (ქეგლ).

ქუცუცი (მთიულ.) საქონლის ბარკლის ქვედა ნაწილი (ლ. კაიშ.).

ქუცუცა-ა¹ (მოს.). 1. ნაჯახის, ცულის უკანა წვერი; 2. მარხილის ძირებისა და ურმის ხელების ბოლო ნაწილი (ო. ქაჯ.).

ქუცუცა² (გუდამაყრ., მთიულ.) რქოსანი საქონლის ფეხის უკანა პატარა ჩლიქები (ლ. ლეონ.).

ქუცუცა (იმერ.) ლაქუცა, უგულუწკინულე მოალერსე; ფუქსავატი, ქარაქმეცხი (ი. ქავთ.).

ქუხილი (მთიულ.) ცარიელი წისქვილის ბრუნვა (ლ. კაიშ.).

ქუნა (გურ.) ჭეჭა, ქუხილი; დაქუნა დაიქეჭა, მეხი გავარდა (ა. ლ.).

ქუჩა კაცი (ქართლ.). ნ. ქუცა კაცი.

ქფილი (გურ.) ფქვილი (ს. ჟღ.).

ქფილი (ზ. იმერ.) ფხვიერი სოკო, ფქვილი (ბ. წერეთ.).

ქფოვა, გამოქფოვა (გურ.) რიგს გარეშე დაფქვა ცოტა სიმინდისა (გ. შარაშ.).

ქშერება (ფშ.) გამეტება; იქშერება-ს გაიმეტებს (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

ქშუილ-ი (კახ.) საქონლის ღრმა ამოსუნთქვა (პ. ხუბ., ანგარიში).

ქშუტუნ-ი (ქართლ., ქსნის ხეობ.) ბერვა (კირიონი); ქშინვა, ძნელი სუნთქვა (ვ. სომხიშვი.).

ქცევა¹ (გურ.) მიწის საზომი ერთეულია (ე. ნინ., II, თ. კიკე.).

ქცევა² (ქიზიყ.) კალოს გადაბრუნება. კალოში გასალეწად ჩაფენილი ყანა რომ ზემოდან გაილეწება, გადააბრუნებენ, რომ გაულეწავი ზევით ამოვიდეს. ჭერ ორთითით უქცევენ, როცა გაბზევდება — ნიჩბით (ს. მენთეშ.).

ღ.

ღაბახ-ი (თუშ., ფშ., ხევსურ., მთიულ.) ყაბახი (ქეგლ); მიცვალეხულის რიგია (ს. მაკალ., ხევსურ.).

ღაბაქ-ი (ხევსურ.) თოფის სასროლი ნიშანი საზოგადოდ და კერძოდ მიცვალეხულის სულის შესანდობლად დადგმული ნიშანი (ა. შან.).

ღაბზ-ი (იმერ., ოკრიბ.) ბირძინა, გულზე შემკვდომი (ვ. ბერ.); შურიანი,

გულხარბი. „არ დეენდო იმას, ღაბზსა და ავ თვალიანს!“ (მ. ალავ.).

ღაბში-ი (თუშ.) ყბედი, ხუმარა; ღაბში-ობა-ა ყბედობა, ხუმრობა (თ. უთურგ.).

ღაზნის მოსვლა (ლენხ.) შედონება, გულის წასვლა, გულის შეწუხება. „ბოშს

დედა შინ არ ხავს, მიხედვ. ლაბანი არ მოუვიდეს“ (მ. ალავე, 2).

ლაბუა (აქარ.) ყბაყურა (მ. ჯაჯან.).

ლაბუაყი (თუშ.) მსუქანი, მძიმე ადამიანი, საქონელი (მ. ხუბ.).

ლაბლაბი (გურ.) დედალი ბატის ხმინობა. ალაბლაბეზული ახმინებული ბატი (ა. ლლ.).

ლადარი, **ლადარა** (ხევსურ., გურ., აქარ.) ნაკვერცხალი (ა. ჭინჭარ., 290). ნაცარნარევი ნალვერდალი (ს. ჟღ.), ლველფი (ი. მეგრ.).

ლადალუდა (მოს.) უსწორ-მასწორო, ქვიან-ბორცვებიანი გზა (ო. ქაჯ.).

ლადალუდა (მესხ.) 1. გაუვალი, უგზო და ბნელი ადგილები; ორწოხები; 2. წყველიაღთ მოცული სივრცე (ი. მაისურ.).

ლადრის ქადი (იმერ.) ლადარში გამოცხვარი მჭადი, ლადროული (ვ. ბერ.).

ლადრუნე (ხევსურ.) ცეცხლიანი ნახშირი (ა. ჭინჭარ., 290).

ლადუნე (ფშ.) კატუნი, გარეული კატა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 142, 1900; ი. ჭყონ.).

ლადლადი (ლენჩ., ქიზიყ.) შუქფენა, ბრწყინვალეობა (მ. ჩიქ.), ფერის ელვარება, აგრეთვე ცეცხლისა და სხვათა მძლავრი ნათება (ს. მენთეშ.).

ლადლადი (გურ., იმერ.) ბევრი და ხმაალალი ლაბარაყი, ხმიანობა (ქეგლ).

ღავარა (ფშ.) ზამთარში ფოთოლშემხმარი მუხა (ქეგლ).

ღავილი (ლენჩ.) უღონოდ ტირილი (მ. ჩიქ.).

ღაზვი (გურ., ზ. აქარ.) ხარბი, შურიანი (გ. შარაშ.), შურიანი, ხარბი, გულხარბი (შ. ნიყარ.). შდრ.: ღაზო, ღაზობა (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.; ქეგლ).

ღაზლი (გურ.) შალის თავსაბურავი (ს. ჟღ.).

ღაზლა (გურ.) მატყლის დართული ძაფი. ნ. ყაზლა (ა. ლლ.).

ღაზო (ქიზიყ.) უნარი, ფხა, გამჭირაბო-

ბა, ღარდი, ზრუნვა (ს. მენჭეშ.).

ღაზობა (კახ.). ნ. ღაზვი.

ღაზღაზი (იმერ., გურ.). ნ. ლაღღადი.

ღალა (ხევსურ., მთიულ., მოხ.) რძის სიმსუქნე, ნაღები (ა. შან.), რძის ცხიმო, ნაღები (დიალექტ., 557); რძის ნაღები, რომლიდანაც კარაქი მზადდება (ო. ქაჯ.); ნაღები რძისა (ს. მაკალ., მთიულ.).

ღალა (ზ. იმერ.) მღარე, ცუდი, გლახა. „ერთი ცოტა ღალა იყო და მეორე კარგი იყო“ (ბ. წერეთ.).

ღალამოყრილი (მთიულ.) მოხდილი (რძე...) (ლ. კაიშ.).

ღალანყარი (ფშ.) ნაღებმოუხდელი რძე, ყველი (ლ. ლეონ.).

ღალაყარი (მთიულ.) მოუხდელი (რძე...) (ლ. კაიშ.; ლ. ლეონ.).

ღალაყუნტა (მესხ.) ოროვანდა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ღალაცოფა (ინგილ.). ნ. ლოლორცოფა.

ღალბათი (იმერ.) სუსტი, ძაბუნე, ზანტი (ვ. ბერ.).

ღალვა (იმერ.) გათვალვა; მღალავი ეშმაყი, მაცდური (ვ. ბერ.).

ღალიანი (ქიზიყ.) მსუქანი, ყუათიანი (ს. მენთეშ.).

ღალმათი (ზ. იმერ.) სუსტი, უღონო (ქ. ძოწ.).

ღალო (ინგილ., ფშ.) ლოლო, მცენარეა (ა. მაყ.; ქეგლ).

ღაღღუცა (ქსნის ხეობ.) გამხდარი ადამიანი (ვ. სომხიშვი.).

ღაღფი (გურ.) სუსტი. „ღაღფათ შერთყმული ყაიში“ (გ. შარაშ.).

ღამაზი (აქარ.) შურიანი (დიალექტ., 660). არაბ. ღამაზ 'მაბეზლარა'.

ღამებუა (მესხ.) ბუ, ჭოტი (ი. მაისურ.).

ღამეულა (ინგილ.) ღამიანად (ქეგლ).

ღამიობა (ზ. აქარ.) ღამურა, მღამიობი (შ. ნიყარ.).

ღამისთევა (გურ.) გიორგობის ან სხვა რომელიმე რელიგიური დღესასწაულის წინა ღამით მოწყობილი ღონი,

ცეკვა-თამაში, ლამის უძილოდ გათენება საერთო მხიარულობაში (ა. ლ.).

ლამის მეტრე (ქიზიყ.) გუთნის თავი მეხრე, დღით გუთანზე ხარების გარეკვაშიც ეხმარება და ღამით ხარებს ამოვებს. თერამეტ-თერამეტ წლისაზე ნაკლები აღარ იქნება, უფრო დიდი კი შეიძლება იყოს. გუთანზე ორია: ღირ-ლიტისა, ანუ გუთნის თავი მეტრე და შუალა მეტრე. წესით ორი დღის ალო ერგება (ს. მენთეშ.).

ლამორი (იმერ., რაჭ.) ღამურა (ქეგლ). ღამურა (ფშ.) ბალახია მათრობელა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 142, 1900).

ლამღუში (მობ.) ბინდ-ბუნდი, ალიონი (ო. ქაჯ.).

ლანდალ (იმერ.) გულის წუხილი, გულის შეღონება. „აერთი ჭირი მოვიცილე მეგონა და მეორე გამიჩნდა გულის საღანდალოთ“ (ვ. ბერ.).

ღანდალა (ზ. რაჭ.) ნ. ღანდარა.

ღანდარა (იმერ.) ბაღინჯო (ქეგლ).

ღანწილ (ინგილ.) ღანძილი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ღანილი (გურ.) წვიმის ცოტა ხნით გადაღება; იღანღალა წვიმამ ცოტა ხნით გადაიღო (ი. ჭყონ.); წვიმის გადაღება ცოტა ხნით (ს. ქლ.); გადაღება წვიმისა. ნ. ცრიალი (ა. ლ.).

ღანტალ (გურ., რაჭ.) უსაქმოდ ხეტიალი. ნ. ღანდალი² (ა. ლ.; ქეგლ).

ღანდალ-ი¹ (ქიზიყ., გურ.) ცოცხალ-მკვდარი სიარული, ძლიერ-ძლიევობით სიარული; ძლიერ-ძლიევობით ყოფნა სიღარიბისაგან (ს. მენთეშ.); რისამე წყალში გავლება, გარეცხვა; გააღანდალა გარეცხა წყალში, გაავლო წყალში (ა. ლ.).

ღანდალ-ი² (გურ.) უძალოდ, უსაქმოდ ხეტიალი (ა. ლ.).

ღანდალა (ქიზიყ.) ნდომა; მოთმინება; იშტა, მადა. „ღანდალა გადამივარდა შიმშილისაგან“; „ღანდალა გადამივარდა ლოდინისაგან“ (ს. მენთეშ.).

ღანღვილი-ი (რაჭ., ოკრიბ.) თოკზე შობ-მული ხის კაკვი, ურემზე თივის დასაკრავად ხმარობენ (ვ. ბერ.); კაკვი, საკიდელი. გურ. ღანღვილი (მ. ალაე).

ღანღრუში-ი (იმერ., ოკრიბ.) გაქიანურებული ავადმყოფობა, ერთხანს სუსტად ყოფნა (ი. ქავთ.); სუსტი, დაღარიბებული, იტყვიან მცენარეზე (მ. ალაე).

ღანცა (მთიულ.) გამხდარი, გაყვითლებული (ლ. კაიშ.).

ღანძელ-ი (ხეცურ.). ნ. ხანძილი.

ღანძილი-ი (მობ.) ნორჩი, ახლად გამოსული ყლორტი (ო. ქაჯ.).

ღანძლი-ი (ლენჩ.) ღანწლი, თავშალი (მ. ჩიქ.).

ღანწალი-ი (იმერ.) წანწალი, წოწილი, ღოწილი, უსაქმოდ თრევა, ჩანჩალი. ნ. ღანტალი (ვ. ბერ.).

ღანწიბა (გურ.). ნ. ღანჭიბია.

ღანჭალი-ი¹ (იმერ.) რყევა, ნძრევა და თან ჭრიალი (ვ. ბერ.).

ღანჭალი-ი² (გურ.) ჭრიალი, ჭრიჭინი; ღანჭალოფს ჭრიალებს, ჭრიჭინებს, ხმაურობს (ა. ლ.).

ღანჭაურა (იმერ.) უშნო ხუმარა, ღანწანდარა, ღრეკია (ი. ქავთ.).

ღანჭეპო (ლენჩ.) კვერცხის კანი, ნაჭუჭი. ნ. ღენჭეპო! (მ. ალაე, 1).

ღანჭიბა-ი (გურ.) მეტად გამხდარი ადამიანი. ნ. ღაჭიბაი (გ. შარაშ.).

ღანჭიბორა/ე-ი (გურ.) ძალზე გამხდარი (ს. ქლ.).

ღანჭო (ქართლ.) უღამაზო, უშნო (ლ. ნოზ.).

ღაუღაუ-ი¹ (კახ.) ხაშხაში, მცენარეა (ა. მაყ.; 3. ხუბ., ანგარიში).

ღაუღაუ-ი² (გურ.) ოქროსფრად ღაღაპი, განათება (ა. ლ.).

ღარადე (ფშ.) ასხმულა, აცმა, ჭავანი (ი. ქეშიკ.; ქეგლ).

ღარადელა, ღარადინა (ფშ., მთიულ.). ნ. ღარადე.

ღარადინა (მთიულ.). ნ. ღარადე.

- ლარბელი-ი** (ზ. იმერ.) წისქვილის ღარი, რომლითაც წყალი გროვდება კოდში, ბელღარი (ქველ).
- ლარბეშ-ი** (იმერ.) ჩარჩო, რომელშიაც ჩამავრებულია წისქვილის ღარის თავი (ვ. ბერ.).
- ლარდა** (გურ., აჭარ.) წყლისა და ღვარის მიერ გათხრილი ორმო (ი. ჭყონ.); ღრმა ხრამი, ან ძნელად ჩასასვლელი, ძნელად მისადგომი ადგილი (გ. შარაშ.); ნაპრალი, ღარი, ხრამი; დღარღულ-ი დახრამული, დანაპრალებული (ა. ლ.); თხრილი (ი. მეგრ.).
- ლარვა** (მესხ.) ხნულის მეორედ გადახვნა გასაფხვიერებლად, აოშვა (ი. მაისურ.).
- ლართ-ი** (ჯავახ., რაჭ.) ნაბადი (ი. მაისურ.); მოკლე ნაბადი (ჭიორა, მ. რეხვიაშვილი).
- ლარიე** (გურ.) შერქმეული გვარია (ა. ლ.).
- ღარის დასმა** (იმერ.) რაიმე კვი საქმეში ჩავარდნა, მოგება. „თუ იქ ვიშოვე ადგილი. ხომ დევისვი ღარი: ქერის ორმოა, ღმერთმანი“ (ვ. ბერ.).
- ღარკავ-ი¹** (რაჭ.) თავისუფალი ადგილი კედელსა და სახურავს შორის, ამოავსებენ ფიცრით; თუ ქვიტკირია, ამოაშენებენ; ჭუჭრუტანა, ფარღალალა (დიალექტ., 689).
- ღარკავ-ი²** (ქართლ.) შენობის თავხეზე სარტყლამდე დაშვებული ძელი, რომელზედაც დაჰედებულია ლატნები, გადასაკიდებელი (ქველ).
- ღარკვე-ი** (ჩ. თუშ.) ხის მცირე ღარი, რომლიდანაც წყალი გეჯაში (ნ.) ჩადის (ვ. ჭრელ., 259).
- ღარმ-ი** (აჭარ.) ნ. ღარმე.
- ღარმე** (იმერ.) — რაღმე (ნ.), კინაღამ, „ჭკუიდან შევიშალე ღარმე“ (ვ. ბერ.; დიალექტ., 673).
- ღარსვლა** (ქიზიყ.) ფტქენა, გაღარიბება (ს. მენთეშ.).
- ღარტაპ-ი** (რაჭ.) დაბალი, ჩაღრმავებული ადგილი (ვ. ბერ.).
- ღარღა/ე-ი** (გურ.) ღალღა, ფრინველია (ს. ულ.).
- ღარღალი-ი¹** (იმერ.) ღარღილი (ნ.), ლაპარაკი, თქმა, ძახილი (ვ. ბერ.); ხმის, ლაპარაკის კილო (დ. თომაშვილ., ოკრიბ.).
- ღარღალი-ი²** (მესხ.) ქვების გროვა, ქვაყრილი (ი. მაისურ.).
- ღარღატ-ი** (ინგილ.) ჭუჭრუტანა (ქველ).
- ღარღაც-ი** (ლენხ.) ავადმყოფობა, სუსტად ყოფნა; ღარღაცობს ავადმყოფობს, სუსტადაა (მ. ალავე., 2).
- ღარღილი-ი¹** (გურ.) ხმამაღლა ძახილი, ყვირინა საქონელთან ნადირის მოხდომის გამო. „რაცხა შეღარღილე ბასაცვით იყურება, გელი ხომ არაა, ნეტაი?“ (გ. შარაშ.); ხმამაღლა ლაპარაკი (ს. ულ.); ძახილი, ყვირილი, შეძახება მხეცისათვის; დღულღარღილა შეუძახა, შეუყვირა მხეცსა. ნ. ღარღალი¹ (ა. ლ.).
- ღარღილი-ი²** (ლენხ.) სურვილის აღძვრა (მ. ჩიქ.).
- ღარღილი-ი³** (ფშ.) ბოღმა, ჯავრი, დარდი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).
- ღარღლი-ი** (ქიზიყ.) დარდი, ფიქრი; ეჭვი. „გულში თუ ღარღლი გაქ, ნუ წახვალ“ (ს. მენთეშ.).
- ღარშია** (იმერ.) კუნთებიანი მაგარი ხორცი საქონლისა (ი. ქავთ.).
- ღარძლა** (ქართლ., შთიულ.) ტიკის პირის მოსაკრავი თოკი, დაგრეხილი თხის ბეწვისაგან, ღაზლა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ფარდავით მსხვილად, უხეშად ნაქსოვი დიდი ტომარა (ქველ).
- ღარჭ-ი** (აჭარ.) ბავშვი (ი. მეგრ.; შ. ნიჟარ.).
- ღარჯავ-ი** (რაჭ.) ერღო (ქველ).
- ღატლაკუნა** (ქიზიყ.) ღატაკი, არაფრის მქონე (დიალექტ., 610).
- ღატრაკუნა** (ქართლ.) ნ. ღატლაკუნა.
- ღაღ-ი** (ქიზიყ.) ჭუჭყი; ღაღიან-ი ჭუჭყიანი (ს. მენთეშ.).

ლადღური-ი¹ (გურ.) მაღალი ხმით მოთქმა, ტირილი (ს. ჟღ.).
 ლადღური² (გურ.) დიდი ცეცხლი; გააღალადღურა დიდი ცეცხლი გააჩალა (ა. ლღ.).
 ლადანი¹ (ქიზიყ.) ღია, კაშკაშა ფერის გამოცემა (ს. მენთეშ.).
 ლადანი² (გურ.) ქათმის კაკანი კვერცხის მოწყების წინ (გ. შარაშ.).
 ლაღუ (ქართლ.). ნ. ბაუა.
 ლაღვი¹ (ლეჩხ.) პატარა ბავშვი. ნ. ბაღვი (მ. ალაღვი, 1).
 ლაღვი² (გურ.) გაუვალი ბალახი (გ. შარაშ.).
 ლაღვა (ქიზიყ.) გაღება პირისა. „რამოდენაზე აღაღვამ პირ, მოკუქე!“ (ს. მენთეშ.).
 ლაღვილი (გურ.) გიღლის (ნ.) დასაკიდი კაუჭი, კავი (გ. შარაშ.); გიღლის კავსავით მოკაუჭებული საკიდელი. „ცხვირი უგავს გიღლის დაღვილს“... (ა. ლღ., გურ.).
 ლაღნია (ქიზიყ.) უქონელი და უდარდელი ადამიანი (ს. მენთეშ.).
 ლაშღაშ-ი (ფშ.). ნ. ლაქლაქი².
 ლაცა, ლაცალა (ქიზიყ., ქართლ.) ყველაზე მეტად დაჩაგრული გოჭი, დაჩაგვებული. დაგვალული (ს. მენთეშ.; ქეგლ).
 ლაცაღ-ი (თუშ.) გამხდარი, მკლე, მხოლოდ ცხვარი, ბატკანი (პ. ხუბ.).
 ლაძვი (იმერ.) ხიწვი (ვ. ბერ.).
 ლაწაწა (იმერ.) ნაყლები, უფარგისი ხორცი (ვ. ბერ.).
 ლაჭა (აჭარ.) ჩალამძივი, მცენარეა (ა. მაყ.).
 ლაჭა-ღუჭ-ი (იმერ.) ძნელად ლეჭვა (ქეგლ).
 ლაჭიპა-ი, ლანჭიპა-ი (გურ.) მეტად პირხმელი ადამიანი (გ. შარაშ.).
 ლაჭო-ა (ქიზიყ., ინგილ.) ხაჭო, აჭრილი რძის ხაჭო (ს. მენთეშ.); ხაჭო (მ. ჯან.).
 ლაჭუნ-ი¹ (გურ.) მძიმედ, ზანტად ლა-

პარაკი; ლაჭუნა-ი ნელა, მოლაპარაკე (გ. შარაშ.).
 ლაჭუნ-ი² (ფშ.) კრაჭუნი, ღრჭიალი. „ეშვ-კბილებს აღაჭუნებდა“ (ი. ქეშვიკი).
 ლაჭუნ-ი³ (იმერ.) ფხანა (ქეგლ).
 ლაჭლაჭ-ი (იმერ.) უთავბოლო ლაპარაკი, ლაჭლაჭი (ქეგლ).
 ლაჭლაჭა (აჭარ.) ჩალამძივი, ყაჩყაჭა, მცენარეა (ა. მაყ.).
 ლაჭ-ი (თუშ.) ხელგასაყარი, კბილება, ხელდახელ საჩხუბარი ძველებური იარაღი (პ. ხუბ.).
 ლაჭაგ-ი (ქართლ.) ინდაურის ნისკარტს ზემოთ ჩიჩვირის მსგავსი წანაზარდი (ქეგლ).
 ლაჭებ-ი (ქართლ.) განტოტებანი ფესვებისა ან ტოტებისა (პ. ვაჩეჩ.).
 ლაჭია, ლაჭია-ა (ხევსურ., მთიულ., მოხ.) ყველზე გავრცელებული პატარა ცივი იარაღია (ს. მაკალ.: ა. კინჭარ., 305); თითზე წამოსაცმელი დაკბილული რკინა, იყენებენ ჩხუბისა და აყალმაყალის დროს (ო. ქაჯ.); რკინის ბეჭდვი, რომელსაც ჩხუბის დროს თითზე იკეთებენ (ლ. კაიშ).
 ლაჭო (გურ.) ლეო, ფრინველია (ს. ჟღ.; ა. ლღ.).
 ლაჭოლია (რაჭ.). ნ. ლაჭო.
 ლაჭუნ-ი (თუშ., ქიზიყ.) დუღღუნე, გაურკვეველი ლაპარაკი (თ. უთურგ.); უსაგნო, უშინაარსო ლაპარაკი, უფრო ქალთა ფუქსავატი ლაპარაკი (ს. მენთეშ.); ბლარაძუნი (პ. ხუბ.).
 ლაჭურ-ი (იმერ.) ძალისაგან მცირედი კბენა, კბილის გავკრა (ი. ქავთ.).
 ლაჭ-ლაჭ-ი (ფშ.): ლაჭლაჭა ბერ-ი ავენა ბებერი ღედაკაცი (თ. რაზიკ, „ივეროია“, № 142, 1900; ი. ჭყონ.).
 ლბინ-ი (თუშ.) ღიმილი. „ლბინა ქნა, კბილი აჩინა“ (ი. ჭყონ.).
 ლეგბა/ე-ა, იღება/ე-ა (იმერ.) უღელზე მიმავრებელი ჯოხი, რომელიც უკავია ფარცხზე მჯდომს ფარცხვის დროს (ვ. ბერ.).

- ღებოლა** (მთიულ.) წითელი ძროხის სახელი (ლ. კაიშ.).
- ღელატუა** (ფშ.) მწერია ერთგვარი, ხის მატლი (ი. ქეშიკ.; ქეგლ).
- ღელაღუნტა** (ზ. იმერ., რაჭ.) ოროვანდი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ღელდო** (რაჭ.) ტაფობი, მთებს შუა ჩაგარდნილი ადგილი (ქეგლ).
- ღელე** (ფშ., თუშ., მთიულ.) უღელტეხილი, გადასავალი ყელი მთაში (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.); უღელტეხილი, გადასასვლელი მთაზე (თ. უთურგ.); ვაკე ზაპული (ს. მაკალ., მთიულ.).
- ღელეობა** (ფშ.) დღესასწაულია რელიგიური, იმართებოდა ზაფხულობით უკანა ფშავში, თამარ-ღელედ წოდებულ ადგილას (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ღელეღურდა-ი** (გურ.) გაუვალი ხევი, კლდე, ღრუ, უფსკრული (ა. ლ.).
- ღელო** (ფშ.) გაშლილი ხეობა, ხეობის გაუკება (ი. ქეშიკ.).
- ღენდერი-ი** (ქართლ.) დიდი მუცელი, — ღიბი (ქეგლ).
- ღენდერა¹** (ქიზიყ.) მოსულელო, უგზო-უკვლოდ მოსიარულე (ს. მენთეშ.).
- ღენდერა²** (ქართლ.) ღიბიანი. ნ. ღენდერი (ქეგლ).
- ღენჯა** (აჭარ.) მატყლის წეწვა ხელით (შ. ნიყარ.).
- ღენძელა** (ქართლ.) ფსევდობილი მცენარეა და ჭამენ (კირიონი); ენძელა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ღენჭეპო¹** (გურ., იმერ., ლეჩხ.) ნიგვზის, კაკლის გარეთა კანი ან წენგო (ი. ჭყონ.); კაკლის, თხილის, ნუშის, აგრეთვე კვერცხის გარეთა მავარი ქერქი (გ. შარაშ.; ს. უღ.; ა. ლ.; მ. ჩიქ.).
- ღენჭეპო², ღენჭეფო** (გურ., ლეჩხ.) ბალახეული მცენარეა ერთგვარი (ა. ლ.); ღიპა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ღენჭეფო** (ლეჩხ.). ნ. ღენჭეპო².
- ღენჭლა** (რაჭ.). ნ. ღენჭო.
- ღენჭო¹** (ქვ. იმერ.) კვერცხის, ნიგვზის ან სხვათა გარკეანი. ნ. ღენჭეპო¹ (პ. ჯაჭან., IX, 265).
- ღენჭო², ღენჭლა** (რაჭ.) ღიპა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ღენჭოპო** (გურ.). ნ. ღენჭეპო¹.
- ღენჭურე** (ლეჩხ.) ჭყინტი ტაროს გული (მ. ჩიქ.).
- ღეო** (ზ. რაჭ.) ოცი კონა ჰურეულისა მომკილ ადგილზე დროებით დადგმული (მ. ალაფ., 3).
- ღეგეპ-ი** (ქართლ.) ბალახის ღერო, ახლად ამოტანილი ყლორტი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 142, 1900; ი. ჭყონ.).
- ღერი-ი** (გურ.) ცალი; ე რ-ი ღერი-ერთი ცალი. „ერი ღერი სიტყვა წყალს დამალევიებდა, რომ მცოდნოდა“ (გ. შარაშ.); ერთი ცალი (ა. ლ.; დიალექტ., 667).
- ღერაგრძელა** (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი. ნ. არხოტულა (ა. ჭინჭარ., 262).
- ღერატ-ი** (ზ. აჭარ.) სიშინდის ჩალის ფოთოლგაცლილი ღერო (შ. ნიყარ.).
- ღერაჩო** (კახ.). ნ. ღორაჩო.
- ღერიეპო, ღერიეპ-ი, ღრეპო** (თუშ.) ღიპა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ღერობა-ე** (ინგილ., იმერ.) სიმღერა, მღერა (მ. ჯან.); ღერობს მღერის (დიალექტ., 673).
- ღერღედ-ი** (ქიზიყ.). ნ. ღერღეტი.
- ღერღემღელე** (აჭარ.) მდინარის არემარე („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ღერღეტ-ი** (ქიზიყ.) უმიზნო სიარული, ხეტიალი; ბატვიით სიარული (ს. მენთეშ.).
- ღერღეშ-ი** (აჭარ.) უმიზნოდ, უსაქმოდ სიარული, ხეტიალი (შ. ნიყარ.).
- ღერღეცა** (ქართლ.) კაცი, რომელსაც ერთი მხარი დაბლა აქვს და მეორე მაღლა (ქეგლ).
- ღერჩოტა** (ქართლ.) გუთნის ნაწილი, რომლითაც ხნულის სიღრმეს აწესრიგებენ (ქეგლ); ღერი და შოლტა გუთნისა (ს. მენთეშ.).

ღერძა (ქვ. იმერ.). ნ. ლილევი.
ღერძქალა (ქართლ.) პატარა ღერძი ურმის თელეგში უბრალოდ გაყრილი (თ. რა-ზიკ., „ივერია“, № 142, 1900).
ღერწი (გურ.) ყუნწი (გ. შარაშ.); ღერწიან-ი ყუნწიანი (ა. ლ.).
ღეტება (ფშ.) ხეტება, ხეტიალი (ვაჟა, I, ა. შან.).
ღეღელა (ქართლ.). ნ. ლეღლო.
ღეღლო (კახ.) საყელოგახსნილი, გულ-გაღლილი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
ღეღილა (ქართლ.). ნ. ლეღლო.
ღეჭია (იმერ.) უგემურად, ღეჭვით მოლა-პარაკე, ნელ-ნელა მოსაუბრე (ი. ჭყონ.).
ღეჯა (გურ.) უხეში; დაღეჯებულ-ი დაძველებული, დაბერებული (ა. ლ.).
ღეჯალობიე (გურ.) უხეში, ძარღვიანი, ფხიანი ლობიო (გ. შარაშ.).
ღეჯეჯი (ქართლ.) მცენარის ფესვებზე დამატებით გამოსული ფესვები: ვადატ. ღორმუცელა ადამიანი. „ბევრს ნუ სჯამ, თორემ მაგ მუცელში ღეჯეჯები ამოგვივა“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
ღვალვა (აჭარ.) სრესა, თელვა, ქელვა (შ. ნივარ.).
ღვლო (მესხ., იმერ., რაჭ., ლეჩხ., აჭარ.) ღოღო, მცენარეა (ა. მაყ.).
ღვანა (ქართლ.). ნ. ღონა.
ღვანთქი (გურ.) ცვილის წვეთი (გ. შარაშ.).
ღვანთქები (გურ., ზ. აჭარ.) წებლის ნაცემი, ლურჯი ზოლები ტანზე (გ. შარაშ.); დაბეჭვით ან დაწვით ამობერილი კანი (შ. ნივარ.).
ღვანტიკა (ქიზიყ.) ენამწარე (ს. მენთეშ.).
ღვანღვალ-ი (იმერ., გურ.) გიღლის ხელი. „გურტულს გიღელი ჩამოუვარდა და ვაჟმე ღვანღვალოო!“ ნ. ლაღვილი (ე. ბერ.); გიღლის ჩამოსაკიდი კავი (ს. ქლ.).
ღვანღვილი-ი (გურ.) გიღლის (ნ.) საკიდელი. ნ. ლაღვილი (ა. ლ.).

ღვანძგილა (იმერ.) ღვარძლი, მცენარე (ა. მაყ.).
ღვაპი (ლეჩხ.) ბურუსიანი ამინდი, დახუთული ჰაერი. „ღღე ვინ ჩივის, ღამე მაინც არ იყოს ღვაპი, ცვარი ვერ დეიდვა ვერაფერმა“ (მ. ალაფ., 1).
ღვარეალ-ი (იმერ.) ის მანძილი, რასაც მცელავი ერთ ჩავლაზე მოთიბავს (ი. ჭყონ.).
ღვარეულ-ი (მესხ.) ახლად მოთიბული და ზოლად დაყრილი თივა გასაშრობად (ი. მაისურ.).
ღვართი (იმერ.) დიდი სიცხე, — ალხი (ქეგლ).
ღვართქლი (ქართლ.) ხვართქლი (ა. ლ.), ხეითქი (ქეგლ).
ღვარნაშ-ი (ქართლ., ქიზიყ., მესხ.) ღვარი, ნიაღვარი, მოვარდნილი წვიმის წყალი (ს. მენთეშ.; ქეგლ). ნიაღვარი, ღვართქაფი. ნ. ღვარცოფი (ი. მაისურ.).
ღვარღვალ-ი (გურ., ლეჩხ.) ცრემლის დენა დაპა-ღუშით; აღვარღვალეებს კურცხალს ცრემლს ღვრის (ს. ქლ.; მ. ალაფ., 1).
ღვარღვალეზა (იმერ.) მსხვილი ცრემლები გულამომჯდარი ტირილის დროს. „ტიროდა, ტიროდა, სულ ღვარღვალეზას ყრიდა თვალებიდან“; შდრ.: ღვარღვალი (ი. ქავთ.).
ღვარღვაშა-ი, **ჩაღვარღვაშებულ-ი** (გურ.) ძალიან განიერი და გრძელი ტანსაცმელი (გ. შარაშ.).
ღვარცვლა (ქართლ.) ღვარსვლა, ძარცვა, წართმევა, გლეჯა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
ღვარცოფ-ი (ქიზიყ.) დიდი ნიაღვარი. ნ. ღვარნაშ-ი (ს. მენთეშ.).
ღვარძლი (ფშ., ქართლ., ხევსურ.) მცენარეა, რომელიც პურში ერევა და მანებელია. „მისთვის ამ ქვეყნად არც პური და არც ღვარძლი სთესია (ა. შან., IV, 135; ა. შან.); სარეველა მცენარეა ყანისა, მის მარცვლებზე ბუღოზს ერთგვარი შხამიანი სოკო. ამი-

ტომ, თუ ღვარძლი ხორბალს შევრია და მასთან ერთად დაიფქვა, მაწიყინარი პური გამოდის, იწვევს თავბრუსხვევას, პირღებინებას (დიალექტ., 643); სარეველა მცენარე და მისი თესლი (ა. ჭინჭარ., 205).

ღვარძლა (კახ.). ნ. ღვარძლი.

ღვაფ-ი¹ (ხ. იმერ., ქართლ.) ნელი წვიმა, ღვიფი (ბ. წერეთ.); დიდი რაოდენობის წამი (მ. მესხ.).

ღვაფ-ი² (ხევსურ.) ეოლო. ნ. ხვაფი (ა. მაყ.).

ღვაფა, ხვათა (თუშ.) ეოლო, მცენარეა. ნ. ღვაფი² (ა. მაყ.).

ღვაჭიჭა-ი (გურ.) ბაყაყი (ა. ლ.).

ღვაჭიჭური-ი (გურ.) ცურვა ბაყაყური (გ. შარაშ.).

ღვედ-ი¹ (ქართლ.) წვრილი თასმისაგან დაწნული გრძელი ჭაბანი, რომელშიც რამდენიმე უღელ ხარ-კამეჩს უბამენ (დიალექტ., 643).

ღვედ-ი² (იმერ.) ქამარი (გ. ბერ.).

ღვედია (ქართლ.) პრანჭია (ქეგლ.).

ღვედურა (ქართლ.). ნ. ღორტყავა.

ღვეზაილ-ი (ლეჩხ.) ნაღვერდალში გამოცხვარი პური, ღვეზელი (მ. ჩიქ.).

ღვენოქი-ი (გურ.) ნედლი და მოქნილი წნელი (გ. შარაშ.).

ღვერა (ხევსურ., ფშ.) მთიბლის მიერ ერთ გავლაზე ჩატანილი გრძელი შვეულის მსგავსი ტოტი. ნ. ღვარეული (ა. ჭინჭარ., 224); ერთ ნაფთევად² (ნ.) წაღებული გრძელი სვე (ნ.) სათიბში (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 142, 1900).

ღვერვა¹ (ხევსურ., გკახ.) ფცქენა, ან ბეწვის გართმევა, გაცლა (ა. შან.); ბალნის გაცლა (ლ. ლეიან.).

ღვერვა² (იმერ.) ღუნვა, ღრევა (ი. ქავთ.); გამრუდება, გაღუნვა (ქეგლ.).

ღვია¹ (ფშ., ქართლ.) ბუჩქის მცენარეა, მარად მწვანე (ვაჟა, 1, ა. შან.); წიწვიანი მცენარეა. მის ტოტებს ცოცხივით კრავენ და იმით ქვეერებს რეცხავენ (დიალექტ., 643).

ღვია² (იმერ.) მღვრიე (დიალექტ., 673).

ღვიდარო (აქარ.) ღადარი (ი. მეგრ.; შ. ნიყარ.).

ღვიერო (გურ., ხ. აქარ., იმერ.) ღვეღვი (გ. შარაშ.); ღვეღვი, ნაღვერდალი; ვადატ. ჯანსაღი ადამიანი, კარგ ფეხზე რომ დგას (შ. ნიყარ.); ცხელი ღადარი (ი. ქავთ.).

ღვიზ-ი (იმერ.) ღიბი. ნ. გვიზი (ი. ქავთ.).

ღვითქ-ი (იმერ.) ხვითქი (ქეგლ.).

ღიმრ-ი (აქარ.) წისქვილის ჩიბო (ი. მეგრ.).

ღვინა-ღვინა (გურ.) ნიუჯა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ღვინთა (მესხ.) ცოცხმაგარა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ღვინთვა (გურ.). ნ. ყვინთვა.

ღვინთბილი-ი (რაჭ.) შეჭამაღია, წყალგარეულ ღვინოს აადღებენ, შეანელებენ ნივჯით, ნივრითა და მარლით („კომუნისტი“, № 187, 1968).

ღვინობითვე (ქიზიყ., ქართლ.) ღვინობის თვე, ოქტომბერი (დიალექტ., 610; 643).

ღვინტიკ-ი, ღვინტიკა (იმერ.) ვადატ. დიდმუცლიანი, მაგრამ ჯანმრთელი და მკვირცხლი ბავშვი (ი. ქავთ.).

ღვინტიკებ-ი (ქიზიყ.) შიგნეული (ს. მენთეშ.).

ღვინუე (ლეჩხ.) საჭმელი სოკო (მ. ჩიქ.).

ღვინუ-ი (ხევსურ.) თითის სახსარი, ღვანჭი (ქეგლ.).

ღვინჭილა (ფშ.) მძივისებურად ძაფზე აცმული ნიყარა, ფოლაქი, რომელსაც, ცრუ რწმენის მიხედვით, ადამიანი, პირუტყვი უნდა დაეცვა ავი თვალისაგან (ი. ქეშვი.).

ღვინჭია/ე,-ა (იმერ.) მუცელი ჭიპის ალაგას. „ამდენი სირბილით ღვიინ-ჭიპეა ჩამასქდა“ (გ. ბერ.).

ღვინჯა/ე,-ა (იმერ.) ძალიან მწიფე ხილი, ყურჭი (გ. ბერ.).

ღვიო (ქიზიყ.) ღვია, მცენარეა (ა. მაყ.).

ღვირთქლ-ი (ლეჩხ.) ცრემლი, კურცხალი (მ. ალავ., 1).

ღვირკი-ი (რაჭ.) მუხლის უჯანა ნაწილი (ვ. ბერ.).
ღვირღვილი-ი (ლენჩ., რაჭ.). ნ. ღვირღვლი.
ღვირძვლა (მთიულ.) გამოშიგნვა; გადატ. მოკვლა (ქეგლ).
ღვიტ-ი (ჯავახ.). 1. იხვის ქუეცი; 2. ხეიტი (ნ.) (ი. მაისურ.).
ღვიტიკ-ი (ლენჩ.) შიშველი (მ. ჩიქ.).
ღვიტიპ-ი (ზ. აქარ.) ბრანზორეული; ბავშვი, სიბრაზით ტირილს აჩემებს (შ. ნიყარ.).
ღიძელ-ი (გურ.) ღვეზელი. ნ. ღვეზილი (ა. ლ.).
ღვიძლა (თუშ.) ბურბუშელა. ნ. საღვიძლა (ა. მაყ.).
ღვიჭა (მთიულ.) წვრილი კენჭი (ლ. კაიშ.).
ღვლაპ-ი (იმერ.) ღლაპი (ქეგლ).
ღვლერკ-ი (რაჭ.). ნ. ღვლერკი.
ღვლექ-ი (ქვ. იმერ., ლენჩ., ქიზიყ.) დაგრეხილი წნელი (ზ. კუმბურ., 279; მ. ჩიქ.); დაგრეხილი მსხვილი წნელი, იყენებენ თოჯის თუ წემბეშოს (ნ.) ნაცვლად ხელნის მისაბმელად უღელთან და სხვ. (დიალექტ., 679); წვრილი და მოჭნილი სახრე (ს. მენთეშ.); წნელი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.); დაგრეხილი წნელი (ქეგლ).
ღვლერძა (ქართლ.) გლერძი, მცენარეა (ა. მაყ.).
ღვლიაპ-ი (ქართლ.) ქორფა, პატარა ბავშვი; ღლაპი (ქეგლ).
ღვლიპ-ი (ქართლ.) გადატ. ტიტველი, ლატაკი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
ღვლიჭინა (ქართლ.) ტიტლიჯანა (ბავშვი) (ქეგლ).
ღვრელვა (იმერ.) ქვეშ-ქვეშობა, გაიძვერობა; მღვრელავ-ი ცუდი, ეშმაკი, შემოჩენილი (ვ. ბერ.).
ღვრელი (გურ.). ნ. ღვრელი.
ღვრიალა/ე,-ა (ქვ. იმერ., გურ.) ბავშვის სათამაშოა. ნ. საღვრიალა (ვ. ბერ.).

ღვრიალო (იმერ.) აგუზგუზებულზე ცემხლი (ვ. ბერ.).
ღვრელი (გურ.) ნაღვერდალი (კ. გვარ., 951; ს. ულ.); ნაკვერცხალ-ნაღვერდალი. ნ. ღვრიალო (ა. ლ.).
ღვრინა (მესხ.) ღრიჭე, კრილი, ნასვრეტი (ი. მაისურ.).
ღვრიშა (იმერ.) ბალახია ერთგვარი, ბურჩხა (ი. ქეთ.).
ღვრიჭა, ღვრიჭნა (იმერ.) ხელპირის მაგრად დაბანა. „ისე იბანდა, რომ ხელებს სულ ღვრიჭინ-ღვრიჭინი გაქონდა“ (ვ. ბერ.).
ღია (იმერ.) დაბალ ადგილზე გადასული მდინარე; ნა-ლიეზ-ი დაბალი, მოსილული ადგილი, საყანედ კარგია (ვ. ბერ.).
ღიალ-ი (ლენჩ.) სუსტი, უსუსური სვლა (მ. ალაფ., 1).
ღიატი (ლენჩ.) სუსტად ბრუნვა გვიმიანი (ნ.) წისქვილის ქვისა; ღიატობს ქვა სუსტად ბრუნავს ცოტა წყლის გამო (მ. ალაფ., 2).
ღივ-ი (ფშ., ქიზიყ., მოხ., ქართლ.) თესლის მიერ გამოღებული ყლორტი (ვაჟა, I, ა. შან.); თესლის პირველგაღვიძებისას გამოტანილი რქა ამოსასვლელად, აღმონაცენები (ს. მენთეშ.); პაწაწინტელა ყლორტები, რომელთაც გამოიტანს მარცვალი შეხურებისას (დიალექტ., 564); ღოლო (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 142, 1900; ი. ჭყონ.); მცენარის ახალ აღმონაცენი, ამოყოფილი წვერი, ღოჯი (თ. სალარ., ალაფ., 97).
ღივღავ-ი (ქართლ.) ღივღივი (ქეგლ).
ღიზღიზ-ი (ქართლ.) უმიზგო სიცილი. ნ. ღიჯღიჯი (ქეგლ).
ღიზღიზა (ლენჩ.) გიზგიზა ცეცხლი; ღიზღიზობს გიზგიზებს (მ. ალაფ., 2).
ღილ-ი (თიან.) ქუთქუთა, მცენარეა (ა. მაყ.).
ღილ-კილო (ქართლ.) ღილი და ღილის გასაბნევი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ღირღიმალ-ი (ოკრიბ.) ქვეშევეშა, ცბიერი (დ. თომაშვი.).

ღირღიტი¹ (გურ.) ღიჯინი (ნ.), დამამცირებელი ხვეწნა (გ. შარაშ.).

ღირღიტი² (ქიზიყ.) ყურება, ცდა, ლოდინი, ზვერვა. „რამ უღირღიტებ მთელ დღეა მანდ“? (ს. მენთეშ.).

ღირღიტა¹ (მთიულ.) ადამიანი, რომელიც ლაპარაკისას ცალ თვალს ქუტავს (ლ. კაიშ.).

ღირღიტა² (ქართლ., კახ.) ნ. შოლტკავი; გუთნის თვალი (გ. მაჭავარი., 287).

ღირღიტები (ქიზიყ.) გუთნის თვლები, ორივე გოგორა არის დიდი ღირღიტა, ანუ კვალის ღირღიტა და პატარა ღირღიტა, ანუ ველის ღირღიტა (ს. მენთეშ.).

ღირღიტის მებრე (ქიზიყ.) ღამის მეხრე (ს. მენთეშ.).

ღირღიტის კარები (ქართლ., ქიზიყ.) გუთნის თავი ხარები (ე. ბაბუნ., 272; ს. მენთეშ.).

ღირღიტ-ი, **შადირღიტება** (ქიზიყ.) ადამიანს რომ პირში შესცქერის და რაღაცას გამოელის მისგან (ს. მენთეშ.).

ღირღინა (გურ.) ღრღინა, კბენა. „ყოფიანმა ძაღლმა შეღირღინა ბაღანა“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ღირღინა (იმერ.) ბლაგვი დანით უხეიროდ რისამე კრა (ვ. ბერ.).

ღისკინ-ი (რაჭ.) მტრობა, ხელის შეშლა ვინმესათვის („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ღიფ-ი (იმერ.): ღიფი არ გაუღია, ე. ი. სიტყვა არ უთქვამს, დადუმდა (ვ. ბერ.).

ღიღაბ-ი (გურ., ლეჩხ.) მსუქანი ყელი (ა. ლ.; ლ. ლეონ.).

ღიღვი (ქიზიყ.) ფოთლებშეშემული მცენარე, გაროკილი შტოები. „ცარიელი ღიღვიები იყო“ (ს. მენთეშ., დამ.).

ღიღინ-ი (გურ.) შრომის სიმღერაა ქალთა (ა. წულ., ეთნოგრ. გურია, 1971, 58-59).

ღიღლიცო (ქიზიყ.) ურიგოდ ჩაცმული და თანაც უმარლო კაცი (ს. მენთეშ.).

ღიღლიჯანა (ქიზიყ.) ტიტლიჯანა, შიშველი. ნ. ლიპლიჯანა (ს. მენთეშ.).

ღიღო (ქართლ., მთიულ.) ნ. ღივი.

ღიღუტი (ჯავახ.) პატარა, პაწია (მოყვრებით) (ი. მასისური.).

ღიცღიც-ი (ქართლ.) ლაზღანდარობა, უგვანო სიცილი (ქველ).

ღიწიან-ი (ზ. იმერ.). ნ. ღინწყულა.

ღიჭ-ი (ფშ., ქართლ., კახ., ქიზიყ.) ეკალიჭი, ბალახია (ვაჟა, I, 1946, ა. შან; ა. მაყ.; ს. მენთეშ.).

ღიჭა (ფშ.). ნ. ღიჭი.

ღიჭა-ღიჭა (იმერ.) ნახევლიანი ბალახია, ვენახში მოდის, რომ მოწყვიტ, რძე გამოდის (ი. ქავთ.).

ღიჯინ-ი (მობ.) მომამებრებელი, დაუსრულებელი, უთავბოლო ლაპარაკი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

ღიჯინა (ზ. იმერ.) ხილის ცუდად ქამა (ბ. წერეთ.).

ღიჯურა-ა (მობ.) კერის ქვა (ო. ქაჯ.).

ღიჯ-ღიჯ-ი (ქართლ.). ნ. ღიჯღიჯი.

ღიღაბო (გურ.) დიდი პირის ნაპობი (ქველ); ლაყური თევზისა (ი. მეგრ., 184).

ღიღაბუც-ი (გურ.) ყიალი, უსაქმოდ ხეტიალი (ა. ლ., გურ.); უწყესო, უგვანო ხუმრობა, — ბღღაძენი (ქველ).

ღიღავ-ი¹ (იმერ., გურ.) დიდი თევზი, ლოქო (ა. ლ.; ქველ).

ღიღავ-ი² (ქიზიყ.). გადატ. 1. პატარა ბავშვი; დიდ ადამიანზეც იტყვიან, როცა მისი დამცირება უნდათ; 2. ყმაწვილი კაცის სსსქესო ორგანო (ს. მენთეშ.).

ღიღავა (იმერ.) უშნოდ პრანქვა-გრეხა (ქველ).

ღიღან-ი (გურ.) ლოქო. ნ. ღიღავი¹ (ს. ქლ.).

ღიღანტი (აქარ.) სუსტი, უღონო, მოღუნებული (შ. ნივარი.).

ღიღანჭი (ფშ.) კლანჭი (ი. ქველი.; ქველ).

ღიღაპ-ი (იმერ.) ჩვილი ბავშვი (ი. კყონ.).

ლლარტაი (გურ.) ზორბა და დონდ-ლო კაცი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ლლარძი (აქარ.) მკლე, მავარი, ძარღვიანი, ძნელად მოსახარშავი ხორცი (შ. ნიყარი.).

ლლარჯვა (გურ.) მანჭვა; გადატ. თხოვნა, მუდარა (ა. ლ., გურ.).

ლლატუნი (გურ.) ღლუტა. ტყე-ღრეებში წვალღებით სიარული (პ. ჯაჭანი); დაუზარებლად მოძრაობა ეკალ-ბარდებში თუ ცუდ გზებზე (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ლლადნია (ქიზიყ.) ჩანჩურა ადამიანი (ს. მენთეშ.).

ლლადნა (გურ.) ნელა, აუჩქარებლად ლაპარაკი. „ერ სააჩი ძვილი ა მო ღლადნა ერი სიტყუა“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ლლაქუნი (ქართლ.) ღაქუნი (ნ.), ჭამის დროს ხმის გამოცემა. — ღაქა-ღუჭი (ქეგლ).

ღლღტა (გურ.) 1. გლეჯა, წყევტა; 2. ღღღ ბურთის თამაშის ხერხია; ბურთის შეკვრა და ხეღებით გაკვრა-გამოკვრა (ა. ლ.).

ღღღია (აქარ.) ნ. ღღღიავი.

ღღღიავი (გურ., იმერ.) იღღღია (ს. ეღ.).

ღღღიბარძი (აქარ.) ნ. ღღღარძი.

ღღღივანწ (ინგილ.) სუსტი და წვრილად ტანაყრილი (შ. ჯანი).

ღღღიტი (აქარ.) ღღღიდი, მღღღტელი. „ღღღიტი კაცი რო გეზნება, არ ღწყერიო“ (პ. ჯაჭანი; შ. ნიყარი.).

ღღღიური (ქართლ.) ნ. ღღღიღური.

ღღღიღვა (ქიზიყ.) უწნო, ჩანჩურა; ურიგოდ ჩაცმულ-დახურული (ს. მენთეშ.).

ღღღიღვები (იმერ.) მოუღვლედი, ნახევრად შიშველ-ტიტველი ბავშვები (ი. ქავთ.).

ღღღიღური (ქიზიყ.) კარგი მომკალის დიდი ხეღური, თითქმის ნახევარი ძნა გამოღის (ს. მენთეშ.).

ღღღიცი (იმერ.) დაღუღული, გამზღარი ბავშვი (გ. ბერი.).

ღღღიცინი (იმერ.) სიცილი, ღაზღანღარობა (გ. ბერი.).

ღღღიყნა (გურ.) უხეიროდ ღღღევა, ჭამა; იღღოკნება იღღეკება, იციხნის, ჭამს (ა. ლ.).

ღღღიფნი (გურ.) ხმამაღლა, უსიამოვნო ხმით, გაჯავრებით ღაპარაკი. „რაფერ საშინღათ ღღღიფინობღა იი ჭალი“ (გ. შარაშ.).

ღღღიფო (ზ. აქარ., გურ.) 1. დიდი, კოკისპირული წვიმა; 2. საღღღობი ჭაობი (შ. ნიყარი.); 3. კოკისპირული წვიმიღან დამღღარი წყალი (ა. ლ.).

ღღღიჭნი (ქართლ.) ენაღღღმეღღი ბავშვის ბუღღუღტი, ტიტიღღი, „ღაპარაკი“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ღღღუმნი (ქართლ.) რბილი, უფხო კაცი ან საქონელი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ღღღუნღა-ღ (აქარ.) ღღღარძიღანი, გულღობოტი (შ. ნიყარი.).

ღღღენა (ფშ., მთიულ.) ღაპარაკში გამოჯავრება; გაღღმება (ი. ქეშვიკ.; ღ. კიშ.).

ღღღეტ (ინგილ.) გარღა; იმი ღღღეტ იმის გარღა, იმის მეტი (მ. ჯანი).

ღღღინი (ფშ., ხევსურ.) ღღღიღი (გაეა, I, 1946, ა. შანი).

ღღღურძღი (ქართლ.) დამრგავღებული და მავარი ხორცი კანწეღუ (თ. რაზიკ., „იეღრია“, № 142, 1900; ი. ჭყონ.).

ღღღურჭულა (ზ. რაჭ.) ჩაღღრმაღებული აღავი (ქეგლ).

ღღღავღა (ფშ.). ნ. ღღღავიღი.

ღღღავიღი (ქიზიყ., გურ.) ბავშვის გაბღუღლი ტირიღი (ს. მენთეშ.); ხვაღღი კაღღის კნავიღი ბოხი ხმით (ა. ლ.).

ღღღაშვა (ზ. იმერ.). ნ. მოღღნაშვა.

ღღღაშტა (გურ.) უღღამაზო სახის ჭალი: ღღღაშტა ციცი („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ღღღაჭვა (გურ.) ბღავეი მავრატღით ჭრა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ღღღიოში (ქართლ., გურ.) სულ მთღად

გაღებული, უპატრონოდ მიგდებული, გატილებული (ქეგლ); გაღნიოშე-
ბა შეღობილის გარღვევა, გაჩანაგება, გაპარტახება; გაღნიოშა გაპარტახა, გაჩანაგა (ა. ლ.).

ლო (მთიულ.) მარხილის მიწაზე მოს-
რიალე ნაწილი, — ფეხი (ს. მაკალ.;
ლ. კაიშ.; ქეგლ).

ლობერი (გურ.) ლობე (ა. ლ.; ქეგლ).

ლობურა (მესხ.) ჩვეულებრივი ჭიჭალაყა,
მცენარეა (ა. მაყ.).

ღრღეც (ინგილ.) ღვედეცი, მცენარეა
(ა. მაყ.).

ღოდო-ნიშო (ფშ.) ცუდი, ქუჭყიანი (ა.
კინჭარ., ფშ.).

ღოდუა (ქვ. იმერ.) ნ. ხენდრო.

ღოიყი (თუშ.) მსუხაგი (თ. უთურგ.).

ღოყი (ქართლ., ქიზიყ.) ღორის, კამეჩის
ავადმყოფობა; ყელში უჩნდება და ისე
კლავს (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 142,
1900; ი. ჭყონ.); ღორის ავადმყოფობაა
ერთგვარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.);
1. ღორის ავადმყოფობაა; 2. აბრეშუ-
მის ჭიის ავადმყოფობაა; 3. ვადატ-
საძაგელი ხასიათის ადამიანი. ნ. ხოკი
(ს. მენთეშ.).

ღოლ-ი (ხევსურ., მოხ., თუშ., ფშ.) მა-
ტყლის დართული ძაფი (ა. კინჭარ.,
255); საბელი (ო. ქაჯ.); ნართავი ძა-
ფის ერთი ღერი, ერთი წვერი (პ. ხუბ.;
დიალექტ., 564); ერთი წვერი ძაფი,
ბაწარი (ი. ქეშიკ.).

ღოლკლერტა (კახ.) სარეველა მცენარეა,
ვენახში იცის (ა. მარტ., გ. იმნ.; ქეგლ).

ღოლო (ქართლ., მთიულ.) თესლიდან
ახლად ამოსული ყლორტი (თ. რაზიკ.,
„ივერია“, № 142, 1900); მხალია. მის
ფოთლებს დაწნავენ, ახმობენ და სა-
ზამთროდ ინახავენ. ამზადებენ ღო-
ლოს შეჭამადს (დიალექტ., 643); ბა-
ლახია მინდერისა (ს. მაკალ.).

ღოლორცოფა (ქიზიყ.) ღოლოშმაგა,
მცენარეა (ა. მაყ.).

ღოლღავი (რაჭ.) წყლის პატარა არსება,
ქებებზეა მიმაგრებული, ანკესზე წამო-

აცემენ და მით თევზს იჭერენ (ქეგლ).

ღომა (რაჭ.) მწვანე ძურწა. ნ. ღომფეტვა
(ა. მაყ.).

ღომატა (ოკრიბ.) პატარა ჭრელი თევ-
ზია, მდ. წყალწითელაში ბუდობს (მ.
ალავ.).

ღომა-ჩიტ-ი (გურ.) მწყერჩიტა (რ.
ერისთ., ლექსიკ.; ქეგლ).

ღომბიჭა (იმერ.) გაველურებული მცენა-
რე, მეორე წელს თავისით ამოსული
ღომი (ვ. ბერ.).

ღომელი (მთიულ., ფშ.) ღუმელი (ლ.
კაიშ.) ღველფი, ნღვერდალი (ა. კინ-
ჭარ., ფშ.).

ღომისთავა (ლექხ.) მწვანე ძურწა. ნ.
ღომა, ღომფეტვა (ა. მაყ.).

ღომის მოჩეხება (გურ.) ცუდად გაცეხ-
ვილი ღომის ხელმეორედ გაცეხვა (გ.
შარაშ.).

ღომისღომ-ი (იმერ., გურ.) ღომის მარც-
ვლისაგან გაკეთებული ღომი (ვ. ბერ.).

ღომფაშო (იმერ.) ხარბი, გაუმადლარი (პ.
ჯაჯან., IX, 266).

ღომფეტვა (ზ. იმერ.) ყვითელი ძურწა,
მცენარეა (ა. მაყ.).

ღომღომა-ი (გურ.) ნ. ღომისღომი.

ღომხაიწა-ი (გურ.) სიმინდის ფქვილი-
საგან თხლად დამზადებული ღომი
(წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ღონა¹ (ქართლ.) ღორჯო (საბა; ქეგლ).

ღონა,² **ღონე** (ზ. იმერ.) სასროლი ბადის
ნაპირი, რომელშიაც უყრიან ნეკის სი-
სხო ბაწარს და ზედ ასხამენ ერთმა-
ნეთისაგან დაშორებით ტყეიებს. ნ.
გარა³ (ბ. წერეთ.).

ღონება (გურ.) სწრაფად შემჩნევა. რომ
შენ არ გიციქერიან. „თუ გაღონა
თვალი, რაცხას მოკპარავს“ (წითელ-
მთა, ი. შილაკაძე).

ღონია (ლექხ.) ჰგონია. „მისი ნათქვამი
ამას მართალი ღონია“ (მ. ალავ., 2).

ღონიერი მიწა (ქართლ.) ნოყიერი, შავი,
მოსავლიანი მიწა (თ. სალარ., ალგ.,
88).

ლონციალი-ი (იმერ.). 1. ულონოს სუსტი სიარული; 2. ქანობა, რწვევა. „ქარმა მსხალი სულ ჩამორეკა, ერთი-ორი ლონცილობს კიდო“ (ი. ქავთ.).

ლონქოპო (გურ.). ნ. დენქოპო.

ლორათანა (ლენხ.) შავი ყურძენია სოფ. ლასურიაში (მ. ალავე, 1).

ლორაჩო (ქიზიყ.) პირმომრგვალებული ეჩო ღარების სათლელად. ნ. ღორეჩო (ს. მენთეშ.).

ლორდათვა (რაკ., იმერ.) შავი, მომცრო ტანის, დიდთავიანი დათვი; გადატ. გაუშამღარი ადამიანი (ქეგლ).

ლორეულა (მთიულ.) თივის ერთი წყება (ლ. კაიშ.).

ლორეშულა (ზ. იმერ.) ყურძნის ჭიშია ერთგვარი (ქეგლ).

ლორეჩო (ქიზიყ.). ნ. ღორაჩო.

ლორეჯა-ი (გურ.) ძუნწი, პურშავი (გ. შარაშ.).

ლორთამგორვალა (ზ. იმერ.) კანის დაავადება ერთგვარი (ქეგლ).

ლორთელ-ი (ზ. იმერ.) ქალის ავადმყოფობა: ყოველ ორსულობაზე მუცელი წაუხდება ხოლმე. ერთ რწმენით, ღორთელი მუდუნსიარი ცხოველია, რომელიც უჩნდება ქალს მუცელში და ნაყოფს ქამს. ყუმსით (ნ.) მკურნალობენ (ბ. წერეთ.).

ლორთელა¹ (ქართლ., მესხ.). ნ. ღორთამგორვალა.

ლორთელა² (ლენხ.) წყლის ობობა (მ. ჩიქ.).

ლორთილი-ი (ზ. იმერ.). ნ. ღორთელი.

ლორთიფქლა (ზ. იმერ.) მთის ჩადუნა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ლორთაკაქა (თიან.). ნ. ულუწელა.

ლორიკვაშილა (აჭარ.) ჩიტიწვივა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ლორისაჩიჩელა (გურ.) პირწმინდა. ნ. ღორიშარაშულა (ა. მაყ.).

ლორის ქადა (ფშ.). ნ. ღიჯა (ა. მაყ.).

ლორის ჩაი (გურ.) გობისცხვირა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ლორიფუშა (მთ. რაქ.) ოროვანდი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ლორიშარაშულა (გურ.) პირწმინდა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ლორიკაკუნტელი-ი (იმერ., ლენხ.) პირწმინდა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ლორიხოკა (იმერ.). ნ. ხოკანა.

ლორკოლ-ი (ლენხ.) ღორის სენია, კანზე გამოაყრის მუწუტებს (მ. ალავე, 3).

ლორმუტუ (ინგილ.) სარეველა მცენარეა ერთგვარი (მ. ჯან.).

ლორმქლიავა (ზ. რაქ.). ნ. ღორქლიავა.

ლორნიკა (ხევსურ., ფშ.) სარეველა მცენარე და მისი თესლი (ა. ჭინჭარ., 205); პირკა, ძაღლის ენა, ოსტრო; ცეცხლუკალა. ნ. ქირი (ა. მაყ.).

ლორობია (იმერ.) ბავშვთა თამაშია (ვ. ბერ.).

ლორტავ-ი (ზ. იმერ.) ერთგვარი წყლის ქია, ძალიან პატარა, საცეცებიანი (ბ. წერეთ.); გვერდელა (საშა).

ლორტაპო (ლენხ.) უმადლესი კიბო, რომელიც ცხოვრობს მტკნარ (უმარილო) წყალში (მ. ალავე, 2).

ლორტუსად-ი (ქიზიყ.) ტუსადი, ზედამხედველობის ქვეშ გარეთ რომ დადის (ს. მენთეშ.).

ლორტყავა (ქართლ.) ღვედკვა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ლორტყემალა (ზ. რაქ.) კვრინჩხა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ლორქელანი-ი (ქიზიყ.) ერთგვარი ჩიტია, იქმება (ს. მენთეშ.).

ლორქლიავა (ქიზიყ.) ქლიავის ჭიშია ერთგვარი, მსხვილი, გრძელი, მოყვითალო (ს. მენთეშ.).

ლორდ-ი (ხევსურ., ქართლ., მოხ.) სხვადასხვა ფორმისა და ზომის ქვები. ან ქვების გროვა (ა. ჭინჭარ., 276); წვრილი ნამტკრევი ქვები (დოღუშტ., 643); წვრილი ქვები ერთად თავმოყრილი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

ლორდოშინა (მესხ., ჭავჭავ.) ხურტკმელი, მცენარეა. ნ. გორგოშა (ა. მაყ.).

ლორდოშო (მესხ., ჭავჭავ.) ხურტკმელი, მცენარეა. ნ. გორგოშა (ა. მაყ.).

ლორჩქოლ-ი (იმერ.) ბურვავებ მოზრდილი გოჭი (ვანი, ნ. ავაიშვილი).

ლორძლი (ფშ.) ღვარძლი, მცენარეა. ნ. ღორძლა (ა. მაყ.).

ლორძლა (მთიულ., გუდამაყრ., ფშ.) ღვარძლა, სარეველა მცენარეა, რომლის თესლი შხამიანია და, თუ დაფქვისას ხორბალს შეჰყვია, პური მაწყინარნი გამოდის (დიალექტ., 574; ლ. კაიშ.).

ლორჯო (გურ.). 1. თევზია ერთგვარი; 2. ამოსაღები კბილის გვერდით ამოსული ახალი კბილი (ს. ქლ.).

ლორჯო² (ლენხ.) კაკლის ნახევრად შემხმარი წენგო, რომლიდანაც დაბერტყვის შემდეგ გამოდის კაკალი (ქეგლ).

ლოსკ-ი (ზ. რაჭ.) ღიმი, ატოლი (ა. მაყ.).

ლოსკისთავა (ზ. რაჭ.). ნ. ლოსკი.

ლოტა (ქართლ.) პატარა თევზია ერთგვარი (ქეგლ).

ლოტია (იმერ.) ზაქი. ნ. კოტი, კოტი (ვ. ბერ.).

ლოფ-ი (რაჭ.) ბოლქვიანი მცენარეა ერთგვარი („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ლოფირა (ლენხ.) ღორების საქმლის ჩასაყრელი, გეჭა, როფე (მ. ალავ., 1).

ლოღ-ი¹ (ქიზიყ) ღერო, უფოთლო რქა მცენარისა (ს. მენთეშ.).

ლოღ-ი² (ქართლ.). ნ. ლივი.

ლოღანი (გურ.). 1. ღუღენი, ღუღენი. „ლოღანი მტრედი მეჩოვა“ (ა. ლ., გურ.); 2. ახოვანი, ტანადი და დინჯი მოძრაობის კაც; ღოღანი-მტრედი დიდი მტრედი (ვ. შარაშ.).

ლოღვა (გურ.). ნ. ღლაბუცი; უთავბოლოდ სიარული (ე. ნინ., II, თ. კიკე.).

ლოღიალ-ი (იმერ., გურ.) ღოწიალი, წოწიალი, უსაქმოდ ხეტიალი, თრევა. ნ. ღოღვა, ღლაბუცი (ვ. ბერ.).

14. ალ. ღლონტი, სიტყვის კონა.

ლოღნა (გურ.) ღოღნა (ა. ლ.; ქეგლ).

ლოღნავ-ი (ქართლ.) ხვავის ჭელდი, ჩელბი, გაულეწავი თავთავების, ბზის, მიწის ნარჩენები ხორბალში (დიალექტ., 643).

ლოღნაშო (მესხ.) კვრინჩხი, მცენარეა, ღოღნოშო (ა. მაყ.).

ლოღო¹ (ქართლ., გურ.) კამეჩის ხბო (ი. ჭყონ.); კამეჩის შვილი ერთ წლამდის (ს. ქლ.); ზაქი (ლ. ლენა.).

ლოღო² (ფშ., ქართლ.) თესლიდან ახლად გამოსული ყლორტი (ი. ჭყონ.; ი. ქეშეკ.).

ლოღო-ა³ (მესხ.) ბავშვის ენაზე; მგელი, საშინელი არსება, ბავშვის შესასმინებელი სიტყვაა (ი. მისურ.).

ლოწიალ-ი (იმერ.). ნ. ღოღიალი.

ლოჭიალ-ი (რაჭ.) ერთსა და იმავე ალავას ბუაკი, ტრიალი (ვ. ბერ.).

ლოჭიკანა (ქიზიყ.). ნ. გოჭიკანა.

ლოჯა-ა, ლოჯა-ი (თუშ.) გრძელკბილება (თ. უთურგ.).

ლოჯე (გურ.) სახლის კუთხე (ე. ნინ., I, თ. კიკე.); ხის სახლის კედლები ერთმანეთში ჩაშენებული (ს. ქლ.); ლოჯი, ერთმანეთში ჩაშენებული ძელების კუთხედი ფიცრულ სახლში (ა. ლ., გურ.).

ლოჯერა-ი (აქარ.) რქვაგადაქდობილი, ჯვარედინრქვიანი, უსწოროკბილებიანი (ი. მეგრ.).

ლოჯიჭ-ი (ქართლ.) ჭეცილი ბლომად რომ ამოვა, იმას ეწოდება (ს. მენთეშ.).

ლრაბ-ი (ოკრიბ.) ღრმადი, ჩაღრმავებული ადგილი. ნ. რაბო (მ. ალავ.).

ლრად-ი (ლენხ.) ჩაღრმავებული ადგილი. ნ. ღრაბი (მ. ალავ., 1).

ლრადო (ზ. იმერ.). ნ. ღრატო.

ლრაკუნ-ი (გურ.) მძიმე ავადმყოფობის შემდეგ გაჭირვებით სიარული. „მუღალი და ღრაკუნო ბს“ (ვ. შარაშ.).

ლრამ-ი (აქარ., გურ.) ნაჭდვეი (ქეგლ); ღარი, ღარაკი ფიცრის კიდებზე (შ. ნიკარ.); ღურგლის იარაღია (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ღრანტელ-ი (ქართლ.) ღრანტე, ღრე, ოღრო-ჩოღრო დაბლობი. „მეცხვარეს ცხვარი ჰყამ ერთ ღრანტელშია“ (ა. ლ., ქართლ., 288).

ღრანცვა¹ (გურ., იმერ.) ღრეცვა (ქეგლ).
ღრანცვა² (ქიზიყ.) ლერღვა, მსხვილად დაფქვა (ს. მენთეშ.).

ღრანჩო (გურ.) პატარა ხევი (გ. შარაშ.).
ღრანჭი-ი (იმერ.). ნ. ღრაჭი.

ღრანჭვა (იმერ.) ღრეკა; დაღრანჭულ-ი დაღრეკილი (ვ. ბერ.).

ღრანჭმოქცეული-ი (გურ.) ყბამოქცეული (გ. შარაშ.).

ღრატე-ა (თუშ.) ფლატე; უფსკრული (თ. უთურგ.).

ღრატო (ზ. იმერ.) ღრანტე (ბ. წერეთ.).

ღრაშტ-ი (ლენჩხ.) ყბა (მ. ჩიქ.).

ღრაპ-ი (იმერ.) ღრანჭი, ქვედა ყბა (ი. ჭყონ.).

ღრე¹ (ქართლ.) ფლატეებიანი და დახრამული ადგილი (დიალექტ., 643).

ღრე² (აქარ.) მღვრიე, ამღვრეული, უსუფთაო, დაუწმენდავი (სითხე) (შ. ნიქარ.).

ღრეპო (თუშ.). ნ. ლერეპო.

ღრიანკელ-ი (გურ.) კლდოვანი, გადასახეხი ადგილი. „ღრიანკელში გვერიან, კისერს გვტეხენ“ (ე. ნინ., II, თ. კიკე.).

ღრიანცოფა (ქართლ.) ლენცოფა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ღრიანჭი-ი (გურ.) ცარიელი წისქვილის ქვების ხმაურობა (გ. შარაშ.).

ღრიკვი-ი (ლენჩხ.) ადგილი კვირისტაქემეშ, სადაც ფეხი იყეცება, მუხლის სადრეკი. „ძაღლმა ღრიკვში უკმინა“ (მ. ალაფ., 2).

ღრიკოლიე (გურ.) გამზდარი, დაავადებული. ნ. ფშიკორიე (ა. ლ.).

ღრილო-ღრილო (ლენჩხ.) საბავშვო გუნდური თამაშია (მ. ჩიქ.).

ღრიმე-ა (ინგილ., მოხ.) ღრმა (ა. შან.; 354; ო. ქაჯ.).

ღრინ-ი¹ (ფშ.) გაჯავრებულჭი ძაღლის

კბილების ჩენა და ღრენა (ვ. ბერ., 1946, ა. შან.).

ღრინ-ი² (აქარ., გურ.) ღრინტი (შ. ნიქარ.; წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ღრინქოლ-ა (ქართლ.) ჭყიმი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ღრიტინ-ი (ქართლ.) გუთნის ღრიტინი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 142, 1900).

ღრიფ-ი (გურ.) დიდი ბადე. „თევზს იჭერენ შიგ თავიანთი ღრიფით“ (ე. ნინ., I, თ. კიკე.).

ღრიჭინ-ი (გურ., იმერ.) უსაპნო ღერძის ჭრიალი. ნ. ღრიტინი (ვ. ბერ.).

ღრიჭინა (კახ.) პატარა, დაბალკელებიანი ურემი „შეშა-ფიჩხის ან საფქვავის წასალებად (ა. მარტ., გ. იშნ.).

ღრიჭო (იმერ.) ნახევრად, ცოტად მოღებული, მაგ. კარი და სხვ. „კარი ღრიჭოთ იყო და ყველაფერს შეეხედე!“ (ვ. ბერ.).

ღრნა (იმერ.) ღრღნა (ქეგლ).

ღრობა, დაღრობა (გურ.) ჭკნობა; დაღრა დაჭკნა (ა. ლ.).

ღრონიო (ლენჩხ.) გულჩათბობილი; ღრონიო ადამიანი თავის გულისნადებს სხვას რომ არ გაუზიარებს (მ. ალაფ., 2).

ღრუბელა (ზ. იმერ.) თეთრი ყურძნის ჭიშია ერთგვარი (ბ. წერეთ.).

ღრუდო (ზ. იმერ., რაჭ.) მოვარდნილი წყლისაგან ამოთბრილი მიწა; ცუდი სავალი, ოღრო-ჩოღრო გზა (ქეგლ).

ღრუფ-ი (ფშ.) ღრუ, ფულღრო (ი. ქეშიკ.).

ღრუჭვა (ლენჩხ.) სახის მოჭმუხვნა (მ. ალაფ., 1).

ღრუმუჭო (გურ.) ღრუ, ნახვრეტი, ხვრელი, კედელზე გაკეთებული სათვალთვალო; გამოღრუმუჭებულ-ი ვახვრეტილი (ა. ლ.).

ღრუნტვა (გურ.) ღროის ღრუტუნი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ღრუტუმელა (აქარ.). ნ. ღრუტუმელა.

ღრუჭუმელა (გურ.) პატარა ღრუ (გ. შარაშ.).

დრუტუმი-ი (რაკ.) ბუნებრივი ორმოები სათიბში (ვ. ბერ.).

დრუტუმი (რაკ.). ნ. დრუტუმი.

დრუტუნ-ი (ლენჩ.) დრუტუნი (მ. ალავე, 3).

დრდოღვა (რაკ.) ტანჯვა-წვალება (კიორა, მ. რეხვიაშვილი).

დრძოლა, დძოლა, კროლა (ქიზიყ.) ხრიკოლა, ცუდად ბოღვა (ს. მენთეშ.).

დრჭილ-ი (ქიზიყ.) ბალახის თავთავი, მსგავსი პურეულის თავთავისა (ს. მენთეშ.).

დრჭუ (ქართლ., იმერ.) მიუჯარბელი, უხასიათო, „უცხვირპირი“ ადამიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); უხუჯური, უხასიათო, მიუჯარბელი (ვ. ბერ.).

დუ (რაკ.) ბუჩქია, კლდეებზე ხარობს, ზამთარ-ზაფხულ შემოსილია ფითლით, შავი ნაყოფი იცის, წამლად ხმარობენ (ვ. ბერ.).

დუბლ-ი (გურ.) დრუბელი; მგიღუბლა მოიღრუბლა (ა. ღლ.).

დუდუდ-ი (მოხ.) ნორჩი, ჯერ კიდევ მწვანე ყანა (ო. ქაჯ.).

დუდუელა, დურდუტ-ი (ლენჩ.) ჩუმი და ეშმაკი აკაცი, ქვეშქვეშა (მ. ალავე, 1).

დუდუდ-ი (ქიზიყ.) კაშკაშა წითელი ფერის გამოცემა. „წითლად უდუდუდებს ლოყები“ (ს. მენთეშ.).

დუება (ქიზიყ.) ღვივება, გაჩაღება (მაგ. ცეცხლისა). „ნიავე უბერამს და ცეცხლად უდებს“ (ს. მენთეშ.).

დუერფ-ი (მთიულ.) ნაკვერჩხალი, ღველფი (ლ. კაიშ.).

დუჭვა (იმერ.) დუნვა. „რო დავდუჭე თავი, იალლა! ღერ სათში ფხევა გავადინე ქუთეიში!“ (ვ. ბერ.).

დული-ი (ქიზიყ.). 1. ტირილი. „მთელი დღე ზის და დუის“; 2. წითლად დუის ანათებს, წითელ ფერს გამოსცემს. „ყურძენი დამწიფებულა, დახე, როგორ წითლად დუის“ (ს. მენთეშ.).

დულია (ქიზიყ.): დულია ნამგალ-ი დაკბილული ნამგალი, ხერხივით ნამგალი (ს. მენთეშ.).

დულ-ი¹ (ხევსურ., ინგილ., ფშ.) ნამგალი (ა. კინჭარ., 224); წერილ-კბილა ნამგალი. ნ. დულია (მ. ჯან.); პატარა ნამგალი (ი. ქეშიკ.).

დულ-ი² (ქიზიყ.) ოჯახის ყველა მამაკაცი წვერისათვის საახალწლოდ გამომცხვარი პური, რომლის თხელი მხარე ასტმით დაჭრილი და დაკბილულია (ს. მენთეშ.).

დულ-ი³ (ქიზიყ.) ნალბანდის იარაღია ერთგვარი: ნალის დახვრეტის დროს ნალის ქვეშ ამოსადები მრგვალი, გულ-ამოღებული რკინა, რომ ზუმბის წვერი ზინდანს (ნ.) არ მოჰხვდეს, გული, ხული (ნ.), ფული (ს. მენთეშ.).

დულით მკა (ფშ.) უსათუოდ მკა ყანისა (ი. კყონ.).

დუმ-ი (თუშ., ხევსურ., ქართლ.) გულჩაობრობილი, ჩუმი, ნელი, დუნე აკაცი. ნ. დუმი (თ. უთურგ.; ქეგლ).

დუმფელ-ი (ხევსურ.) ერთად შეგროვებული ნაკვერცხლები (ა. კინჭარ., 290).

დუნთ-ი (ფშ.): ლუნთს არ აგდებს ხმას, კრინტს არ იღებს (ქეგლ); ცხარე ცრემლი (ვ. ავა, III, ა. შან.).

დუნთულიე (ლენჩ.) ნელთბილი (მ. ჩიქ.).

დუნთული (ლენჩ.) ნელთბილი, საამო, მზით გამთბარი წყალი. ნ. დუნთულიე (მ. ალავე, 2).

დუნია (მთიულ.) მხრებში მოხრილი (ლ. კაიშ.).

დუნღალ-ი (ლენჩ.) სუსტად სიარული (მ. ალავე, 1).

დუნჩალა (ლენჩ.) მოდუნებული, უხალისო, მაგრამ ცბიერი აკაცი (მ. ალავე, 2).

დუნძა-ა (აქარ.) ქვეშ-ქვეშა, ჩუმ-ჩუმა, ფლიდი, ვერავი (შ. ნიჭარ.).

დუნძლ-ი (ზ. რაკ.). 1. დვიძლი (ქეგლ); 2. ვაშლის ან მსხლის კურკა (მ. ალავე, 3).

დუნწ-ი (ქართლ., იმერ., რაკ., ლენჩ.)

ძუნწი; სალუნწე სიღრმე კაცის კეფაში, ქეჩოში (ვ. ბერ.; კირონი; ქეგლ).

ლუნწკი (გურ.) ძუნწი, კრიჟანგი (წითელმთა., ი. შილაკაძე).

ლუნჯა (ოკრიბ.) სიმწიფისაგან გაშავებული მსხლის ნაყოფზე იტყვიან (მ. ალავე.).

ღურბელა-ი (გურ.) ნ. ღებლი.

ღურდა (გურ.) ნ. ღელღურდა.

ღურღუმელა (რაქ.) ქვეშ-ქვეშა (ვ. ბერ.).

ღურეში (გურ.) მსხვილად ფქვა; აღურეშე მსხვილად ფქვავს (წითელმთა., ი. შილაკაძე).

ღურთა, ღურთია (იმერ.) გულჩახვეული, ქვეშ-ქვეშა (ი. ქავთ.).

ღურთა კაცი (ზ. იმერ.) გულჩახვეული, ჩუმი, უემური კაცი. ნ. ღურთა (ბ. წერეთ.).

ღურთულა (ზ. იმერ.) გულჩახვეული, ჩუმი, ეშმაკი, ქვეშქვეშა. ნ. ღურთა (ქ. ძოწ.).

ღურკლ-ი (რაქ.) ხილი დამატლიანებული ან ცალგერდა (ვ. ბერ.).

ღურკო (რაქ.) ანკისის ვრძელი ჯოხი (ვ. ბერ.).

ღურნე (ზ. აჭარ.) წისქვილის ნაწილია (შ. ნიყარ.); წისქვილის კოდის მილი (ი. მეგრ.).

ღურტუკ-ი (ლენხ.) გულჩახვეული, შემპარავი, ღვარძლიანი. ნ. ღურთა (მ. ჩიქ.).

ღურღ-ი (ლენხ.) უვარგისი სიმინდი (მ. ალავე., 1).

ღურღნა (გურ.) მჭადის (უფრო ცივისა) ჭამა, ხუხნა; ღურღნის ცივ მჭადს ჭამს, ხუხნის (ა. ღლ.).

ღურღორ-ი (ფშ.). ნ. ღურღური³.

ღურღუთ-ი (გურ.): ღურღუთ-ი ტყე უდაბური, ბნელი ტყე (ე. ნინ., 1, თ. კიკე.); ხშირი, გაუვალი, ბნელი ტყე (ა. ღლ., გურ.).

ღურუკო (რაქ.) ვრძელი სახრე (2,5—3

მეტრის სიგრძისა), მწყურის საჭერი მახისათვის (ჭიორა, მ. რეხვიაშვილი).

ღურღულ-ი (გურ.) დუღულნი, გაჯავრებით, ჩუმად ლაპარაკი (გ. შარაშ.).

ღურღუმ-ი (ქართლ.) მბრუნავი, ძალიან ღრმა მორევი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ღურღუმალ-ი (ლენხ.) ღრმა წყალი, მორევი. შდრ.: ჩაუტრყუმელობა (მ. ალავე., 2).

ღურღუმელ-ი (ფშ.) მორევი, სადაც წყალი ტრიადებს და ღურღურით უფსკრულში ინთქმება. ნ. ღურღუმალი (თ. რაზიკა, „ივერია“, № 142, 1900; ი. ჭყონ.).

ღურღუნ-ი (ლენხ., იმერ.). ნ. ღურღუმი.

ღურღურ-ი¹ (ქიზიყ.) გამკრავი ნიავის, გამჭოლავი ქარის ქროლა (ს. მენთეშ.).

ღურღურ-ი² (ქართლ.) გაჯავრებული ადამიანის თავისთვის ბუტბუტი (ქეგლ); ღრმა და ვიწრო მორევი მდინარეში (თ. სალარ., ალგ., 87).

ღურღურ-ი³ (ფშ.) მორევის ხმაურობა (ი. ჭყონ.).

ღურღუტ-ი (ქართლ., ლენხ.). ნ. ღუღუტლა.

ღურღუტიანი (რაქ., ქართლ., ლენხ.) გაიძვერა, ქვეშ-ქვეშა (ვ. ბერ.); ღურღუტი (ქეგლ).

ღურღუცი (ლენხ., ოკრიბ.). 1. ღრმა წყალი. „სადაც ღურღუცი ა, ფარცაგა თევზი იცის“ (მ. ალავე., 1); 2. მორევი, ღრმა წყალი; 3. წყვდიადი. „ღურღუცი დამე იყო“; 4. ბნელი, უდაბური ტყე. ნ. ღურღუმი, ღურღუმალი, ღურღუმელა (მ. ალავე., ოკრიბ.).

ღურღუჭა, ღურღუჭელ-ი (თიან.) სიმინდის ცომის პატარა ვუნდები, ხარშავენ და ერბოსთან ერთად ჭამენ. ზოგჯერ ჩაურთავენ მასში ხინკლის გულს (დიპლექტ., 600).

ღურძაბა-ი (გურ.) გულღრძო, გულღვარძლიანი. „ნამეტარი ღურძაბაი კაცია,

თუ აჯობე რამეში, მტრათ გადაგევი-
 დება“ (წითელშთა, ი. შილაკაძე).

ღუბუ (გურ.) მსუქანი გოჭი მომცრო
 ტანისა (ა. ღლ.).

ღუბუ-ღუბუ! (იმერ.) გოჭების დახმობა,
 დაძახება (ე. ბერ.).

ღუშუ-ი (ლენხ.) ბღუილი; ღუშუ-
 ღუშუ-ით ბღაეილ-ბღაეილით. „მო-
 ზვერი ღუშუ-ღუშუ-ით მიზღვე-
 და ჟოგს“ (მ. ალავე, 2).

ღუღით მკა (ფშ.) უსათითოდ მკა ყანისა
 (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 142, 1900).

ღუღნა (ქართლ.) ნელა, პირგაუღებლად,
 ტუჩების წმატუნის გარეშე ჭამა (შ.
 ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ღუღუ-ა (თუშ.) ქედანი (პ. ხუბ.).

ღუქა-ი (მოხ.) მური, მკვარტი (ო. ქაჯ.;
 დიალექტ., 564).

ღუქაჲ-ი (თუშ.) აქერცილი, თმა ან
 ძუა-ფაფარ-დაცვენილი; ღუქაჲ
 ცოცხ-ი გაცფთილი ცოცხი (თ.
 უთურგ.).

ღუქნა (გურ.) წვრილ-წვრილად ჭრა.
 „რას ღუქნი? რეიზა და ღუქნი?“
 (გ. შარაშ.).

ღუქნვა (გურ.). ნ. ღნაქვა.

ღუჯე (ოკრიბ.). ნ. ღუნჯა.

ღძოლა (ქიზიყ.). ნ. ღრძოლა.

ღწიალ-ი (რაქ.) ყიალი, უმიზნოდ სია-
 რული (ლაგვანთა, ი. თავგაძე).

ღქონებ-ი (ლენხ.) ქილები, ეშვები (მ.
 ალავე, 1).

ღჯა (გურ.) სარი; ღჯის ლობიო სა-
 რის ლობიო (ა. ღლ.).

ღჯილ-ი¹ (იმერ.). ნ. ღჯილო.

ღჯილ-ი² (ლენხ.) დიდი საღეჭი კბილი,
 ღრძილის კბილი (მ. ალავე, 2); ეშვი
 (ქეგლ).

ღჯილ-ი³ (გურ.) ღრძილი (წითელშთა, ი.
 შილაკაძე).

ღჯილო (იმერ.) წყალში ქვის ქვეშ თავი-
 სუფალი ადგილი, სადაც ხშირად თევ-
 ზი თავს იფარავს; წყალში მღგარი ხის
 ქვეშ დარჩენილი ადგილი, რომელშიაც
 აგრეთვე თავს აფარებს თევზი (პ. ჯა-
 ვან., IX, 266).

ღჯის ლობიო (გურ.) სარის ლობიო. ნ.
 ღჯა (ყ. გვარ., 950).

ღჯნა (აქარ.) უშნოდ ჭამა (ხილისა) (მ.
 ნიქარ.).

ღჯუ (იმერ.) უხასიათო, აგგული. ნ.
 ღრჯუ (ი. ქავთ.).

ღღუჭღუჭ (ქიზიყ.) შებერვისას ცხვირით
 გაშვებული ჰაერის ხმა (ს. მენთეშ.).

ყ

ყაბ-ი (ქიზიყ., ინგილ., მესხ.) ჭურჭელი:
 ტომარა, გოდორი, ამბარი და მისთ.
 (ს. მენთეშ.); ჭურჭელი (გ. იმნ.; დია-
 ლექტ., 652); შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ-
 თურქ. kap.

ყაბა¹ (იმერ.) დრო, ხანგრძლივობა. „ოც
 წელიწადს კი ყაბა აქ“ (ი. ქავთ.).

ყაბა² (ლენხ.) მსუბუქი ტვირთი (ბამბა,
 მატყლი, თამბაქო, თივა, სიმინდის ჩა-
 ლა, ფუჩენი, ლობიოს ჩენჩი, ცარიე-
 ლი ქვევრი, კოკა, კასრი, ყუთი...),
 რბილია, ფართო ადგილს იჭერს. „ხა-

რები არ დეიღლებიან, ურემზე ყაბა
 ტვირთი აწყვილა“ (მ. ალავე, 2).

ყაბად წასვლა (ქიზიყ.) დიდი ადგილის
 დაჭერა მსუბუქი რამის მიერ. „თი-
 ვა ყაბად წაევიდა და ურემზე
 სხვა ველარაფერი დაუღდო“. ნ. ყაბა²
 (ს. მენთეშ.).

ყაბალუხ-ი (ფშ.) ყაბალახი (ი. ქეშვიკ.).
 თურქ. kabalak.

ყაბარღვათ-ი (რაქ.) ადგილი, სადაც ის-
 როდნენ მიზანში მიცვალეზულის პა-
 ტივსაცემად (შ. ძიძ., 215).

ყაბარულ-ი (იმერ.) კარ-ფანჯრის რკინის კილო, ანჯამა („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ყაბარუფი-ი (გურ.) ცხენის საოლავეს სენია (ლ. ლეონ.).

ყაბარლარმუთ-ი (ზ. აჭარ.) მსხლის ჭიშია ერთგვარი (შ. ნიქარ.).

ყაბზ-ი (ქართლ., კახ.): ყაბზობა მუცელში შეკვრა, კუჭის შეკრულობა (ლ. ლეონ.).

ყაბყ-ი (მოხ.) თხელი თოვლი (ო. ქაჯ.).

ყაბყა-ა (მოხ.). ნ. ყაბყი.

ყადან-ი (ხევსურ.) ხარჯი, გადასახადი (ი. ჭყონ.).

ყადარი-ი (ქართლ., ქიზიყ.) სადარი; შესაფერისი, ბადალი, მსგავსი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); შესაფერისი, ამფა. „ეს ჩემი ყადარი კაცია“ (ს. მენთემ.). არაბ. (ყადარ), თურქ. kadar.

ყადალი-ი (კახ., ფშ.) ყადალა (ნ.), მკედლის დიდი ლურსმანი (ა. მარტ., გ. იმნ.); დიდი ლურსმანი (ვაჟა, IV, ა. შან.; ქეგლ) თურქ. kadak.

ყადალა¹ (ქიზიყ.) საქონლის წანახედის სანაზღაურო (ს. მენთემ.).

ყადალა² (ფშ.). ნ. ყადახა.

ყადაყოლა (გურ.) მოხერხება, უნარი (პ. ჯაჭან.).

ყადახა (იმერ.) ყავრის დასაქედი მსხვილი ლურსმანი. ნ. ყადალი (ვ. ბერ.). აზერბ. gadar.

ყადე (მოხ.) გრძელი ქვა საჯდომად (ო. ქაჯ.).

ყადიბა (ფშ.) ფუნჯიანი თავსახურავი, მანდილი. „დედუფალს თავი დაუხრავ ყადიბა გადახურვილი“ (ი. ქეშვიკ.).

ყადიმი-ი¹ (ქიზიყ.) ნიადავი, მაგარი მიწა. „საძირკველი ყადიმიზე უნდა დადგეს“ (ს. მენთემ.).

ყადიმი-ი² (ქიზიყ.) ცხენის ჩლიქის მაგარი ნაწილი, ფრჩხილი (ს. მენთემ.). არაბ. (ყადამ), თურქ. kadem.

ყადირ (ინგილ.) პატივისცემა, ამავი, სიკეთე (დილიქტ., 624). არაბ. (ყადრ), თურქ. kadir.

ყადრ-ი (მოხ.) ფასი, ღირებულება, ღირსება, პატივისცემა. ნ. ყადირ (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.).

ყადრაყუდრაო (მესხ.) შემთხვევით, ალაღებდზე, გაუთვალისწინებლად (ი. მაისურ.). არაბ. (ყადერ). მიღებული ჩანს არაბ. kudret'იდან, ძალა, განგება. ს. ჭიჭიას აზრით, 'განგების ძალია'.

ყავ-ი (გურ.) ნადირია პატარა (ვ. გვარ., 951).

ყავალი-ი¹ (ჯავახ., ინგილ.) საღამური (დილილექტ., 624; 649). თურქ. kaval.

ყავალი-ი² (გურ.) უშუშანო თოფია (გ. შარაშ.). თურქ. kaval.

ყავარ (ინგილ.) ლერწამი. ნ. ყავალი (ა. მაყ.).

ყავარდახიანი-ი (ზ. იმერ.) შნოიანი, შეძლებული, ლაზათიანი (ქ. ძოწ.).

ყავარჯობ-ი (ქართლ.) მეცხვარის ტყავის პარკია ზურგზე მოსაკიდები (ლ. ნოზ.).

ყავად-ი (აჭარ.) ოფი, მცენარეა (ა. მაყ.). თურქ. kavak, ალვის ხე.

ყავლი-ი (ქართლ., ქიზიყ., ფშ., ხევსურ., მოხ., თუშ., შთიულ., გუდამაყრ.) ვადა, პირობა, დათქმული დრო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთემ., ვაჟა, I, ა. შან.; ა. კინჭარ., 229; დილიქტ., 564; 585; 569; ე. ვირსალ.). არაბ. (ყავლ), თურქ. kavil.

ყავრე (თუშ.) თავხეებზე დადებული ხე, ლატანი (ქეგლ).

ყავლა (ქიზიყ., ქართლ.) შეხედულება, ტანადობა, სიმაღლე (ს. მენთემ.); წარმოსადგეობა, ტანადშეხედულება (ა. ლ., ქართლ.).

ყავყავ-ი (ლენჩ.) დიდი ყვირილი (მ. ალავ., 1); ბრიალი, ხმაურობა (დ. ჩუბ.); გაუთავებელი, ხმამაღალი, ულაზათო, უგვანი ლაპარაკი, — დავდავი (ქეგლ).

ყაზ-ი (აჭარ.) მამალი ინდაური (პ. ჯაჭან.). თურქ. kaz, ბატი.

ყაზაზ-ი (ქიზიყ.) ყაითან-მუზმენტის მქსოველი (ს. მენთემ.). არაბ. (ყაზაზ),

თურქ.-აზერბ. kazaz, მეაბრეშუმე, აბრეშუმის გამყიდველი, ვაჭარი.
ყაზახ-ი (გურ.). ნ. ყაძახი, ყაძახი.
ყაზიღარ-ი (გურ.) კუადაულაგებელი, უპატიოსნო, უსინდისო, უნამუსო, უზრდელი ახალგაზრდა. „ყაზიღარ ე ბის სიტყვას ყურს ნუ ათხოვე-ბო“ (ე. ნინ., I, II, თ. კიკე.); ბავშვი; ახალგაზრდა (ა. ლ.).
ყაზიღარ-ი (გურ.) ახალგაზრდა, ცეტი ბიჭი (ს. ყლ.); ბავშვი, ახალგაზრდა ავ-დებით. ნ. ყაზიღარი (დილიქტ., 667).
ყაზლა (გურ.) მატყლის ძაფი. ნ. ღაზლა (პ. ჯაჯან.).
ყაზმა (აჭარ.) თოხი, წერაქვი (პ. ჯაჯან.). თურქ. kazma.
ყათ-ი (ინგილ., გურ.) ხელი, ცალი, კომპლექტი: ხუთ-ი ყათ-ი ხუთი ხელი, კომპლექტი (ტანისამოსი) (დილიქტ., 624); მზითვეი; ერთ-ი ყათ-ი ერთი ხელი მზითვეი (ა. ლ.). თურქ. kat.
ყათარ-ი¹ (ქიზიყ., ქართლ., ქვ. იმერ.) ქედსა და ქედს შუა მოზღუდული ად-გილები, ხეობასავით (ს. მენთემ.); ეტი; კვალი (ქეკლ).
ყათირ-ი² (ზ. აჭარ.) ჯორი (შ. ნიქარ.). თურქ. katir.
ყათირ-ი³ (ფშ.) ნახირი, ჯოგი (ი. ქეშიყ.).
ყათღალ-ი (ფშ.). ნ. ყალთალი.
ყათქარ-ი (ქიზიყ.) ხარაზის იარაღი, მომსხო, ხოშორი სალესავი (ს. მენ-თემ.).
ყაირ-ი (რაჭ., ქიზიყ., მთიულ., მოხ., ფშ.) მსხვილთავა ლურსმანი ცხენის დასაყედი, რომ ყინულზე ფეხი არ და-უცდეს (ვ. ბერ.; ლ. ლეონ.); ნალის ლურსმანი (ს. მენთემ.); გამოზილჩლი-ქიანი პირუტყვის დასაყედი მოკლე ლურსმანი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
ყაის ჰერემ-ი (ქიზიყ.) გარგარის ჭიშია, ტბილკურქიანი (ს. მენთემ.).
ყაიშ-ი (გურ., იმერ.) ქამარი, სარტყელი, ღვედი (ა. ლ.); დანის პირის ასაწყო-

ბი, ასალესი ტყავი (ვ. ბერ.). თურქ. kayış.
ყალ-ი¹ (ქიზიყ.) ოქრომჭედლის იარა-ღი: ლითონის ჭურჭელი ხარახურის სადნობად (ს. მენთემ.). თურქ. kal.
ყალ-ი² (ფშ.) მარხილის მსგავსად შეკ-რული ფიცრები თოვლში თივის სათ-რევედ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.; ქეკლ).
ყალა (გულდამაყრ.) გადასახადი, ბეგარა. ნ. ყალანი (დილიქტ., 574).
ყალაბანდ-ი (კახ.) ნაბღის ქუდის შემო-კეცილი ნაწილი, — ყალამა. ნ. ყალა-მანი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
ყალამანი (ქიზიყ.) — ყალამა. ნ. ყალა-ბანდი.
ყალამო (იმერ.) ბოხობის ქუდის ძრო (ი. ჭყონ.).
ყალანი (ინგილ.) დანარჩენი, სხვა (დილიქტ., 624). თურქ.-აზერბ. kalan.
ყალან-ი² (მოხ., ფშ., მთიულ., გულდამაყრ.) გადასახადი, ხარკი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.; ო. ჭაჭ.; ს. მაკალ.; ე. ვირსალ).
ყალანცარა (გურ.) უსაქმო, უქნარა, მო-ხეტიალე („კომუნისტი“, № 187, 1968).
ყალაპოტ-ი (ქიზიყ.). 1. თალის გადასაყ-ლებად გაკეთებული ხის „თალი“, რომელსაც გადაატარებენ თალს; 2. თო-კის გრეხისას წვერთა შორის ჩადებუ-ლი ხის კოჭი (ს. მენთემ.).
ყალარ-ი (გურ.) ღონე. „ყაი ხანია, რაც სულ ერ ყალარზეა გაჩერებული ავანტყოფის სიციხე“ (გ. შარაშ.).
ყალართ-ი (ქიზიყ.) უქნარა, ცუდა კაცი, მუშაობას რომ ერიდება. „თავშანახუ-ლი, ყალართი კაცი იყო“ (ს. მენთემ.).
ყალაურ-ი (რაჭ.): ყალაურში ქი-ლი ქის აყვანა კეფლის ისე სწო-რად აყვანა, მეტ-ნაყლებობა, სიმრუდე არ ჰქონდეს. ნ. ქილუქი (ვ. ბერ.).
ყალად (ინგილ.) ჭოლოცი (მ. ჯან.).
ყალადანი (ქიზიყ., მესხ.) თამამად აღ-ზრდილი; თავისუფლად მოსიარულე (ს. მენთემ.); ყალადანა-ა უქნარა, უსაქმო; ყალადანობა უსაქმოდ ხე-

- ტიალი, ლაზღანდარობა, უქნარობა (ი. მაისურ.).
- ყალბი-ი (ფშ.) გადასაზიდი ფიცარი (ს. მაკალ.).
- ყალთამა (ქართლ.) სენია, ქუნთრუშა. ნ. კისერბატონები (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 150, 1900; ი. ჭყონ.).
- ყალთაღ-ი (ქიზიყ.) ცარიელი, უხეივნო ადგილი (ს. მენთეშ.).
- ყალთაღან-ი (ქიზიყ.) უმუშევრად, უქნარად აღზრდილი კაცი, მცონარა (ს. მენთეშ.).
- ყალია (ქიზიყ., მესხ., იმერ.) ღორის პალეზი ჩაყურმებელი და შინდით შეზავებული (ს. მენთეშ.); ხორციანი შეკამადია ჭანჭურის ჩირითა და ტყლაპით შეზავებული (ი. მაისურ.); ნივთითა და ძმრით შეზავებული თევზის ნახარში (პ. ჯაჯან., IX., 266). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ. თურქ. kalya.
- ყალივან-ი (მთიულ.) ყალიონი (ლ. კაიშ.).
- ყალიო (გურ.) მთელად მოხარშულ ქათამზე ან კვერცხზე იტყვიან (ს. ძლ.); ყალიოთ მოხარშვა მრგვლად მოხარშვა ქათმისა ხახვსა და მარილწყალში (ი. ჭყონ.); ქათმის მთლიანად, მრგვლად, აუქნელად მოხარშვა (ა. ლ.).
- ყალიონა (იმერ.) მცენარეა, ძირმწარა. ნ. საყმაწვილო (ა. მაყ.).
- ყალიფ-ი (გურ.) ნალის ლურსმნის საჭერი (ს. ძლ.).
- ყალჩად-ი (ქიზიყ.) კობით დაწნული და სახეებად ნაკერი გუდა მწყემსისა (ს. მენთეშ.).
- ყამ-ი (ქიზიყ., ხევისურ., თუშ., მოხ., ქსნის ხეობ.) სიფრთხილე; შიში, რიდი (ს. მენთეშ.); შიში; ყამ-ი არა აქვარ ეშინია (ა. შან.); დარდი, შიში (თ. უთურგ.); შიში, რიდი (ი. ბუქურ., 137; ო. ქაჯ.); შნო, უნარი, აღლო. „ერთი ბეწო ყამი არა აქვთ ჩემ ბალღებსა“ (ვ. სომხიშვი.).
- ყამა (გურ.) მრგვალწყვერა სატევარი, ხანჯალი (ი. ჭყონ.). თურქ. kama.
- ყამირობა (თუშ.) ამაყობა, მაგრობა (ი. ბუქურ., 137).
- ყამო (იმერ.) ღორის ავადმყოფობაა ერთგვარი (პ. ჯაჯან.; IX., 266).
- ყამჩი-ი (ქიზიყ.) თვალმარგალიტით მოთქვილი საქორწილო თავსახურავი ქალისა (ს. მენთეშ.).
- ყამჩი-ი² (მესხ., ინგილ.) მათრახი (შ. ძიძ., ქრესტ.; დიალექტ., 624). თურქ. kamçı.
- ყამჩიტარა (ინგილ.). ნ. ულულან.
- ყანა¹ (ქიზიყ.) ხორბლის ნათესი ჯეჯილობიდან მომკამდის (ს. მენთეშ.).
- ყანა² (გურ.). 1. მიწა სახნავ-სათესი, მამული (ა. ლ.); 2. სიმინდის, ღომის და მისთ. საერთოდ, მარცვლეულის ნათესი (დიალექტ., 667).
- ყანა³ (გურ., იმერ.) სიმინდის ნათესი (ქეგლ.).
- ყანაოზ-ი (ქიზიყ.) აბრეშუმის ქსოვილი ქალის საცვლებისათვის (ს. მენთეშ.); აბრეშუმის ნაქსოვი (დ. ჩუბ.); აბრეშუმის ერთგვარი ქსოვილი (ქეგლ.).
- ყანაქრია (ფშ.) კალია (ი. ქეშვი.).
- ყანდ-ი¹ (ქართ., რაჭ., ფშ.) ზადა; ხეს ყანდი შეუვიდა და ხეს სიღამპლე შეეპარა. ნ. დაყადრება (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 150, 1900; ი. ჭყონ.); სიღამპლე (ი. ქეშვი.).
- ყანდ-ი² (ქსნის ხეობ.) ხინჯი, დანაშუღლი. „გულში ყანდი მქონდა“ (ვ. სომხიშვი.).
- ყანდ-ი³ (ჯავახ.) ხის ნაობში დაგროვილი ფისი; ყანდიანი-ი კაც-ი ფლიდი, ცბიერი, გულდადარა (ი. მაისურ.).
- ყანდრ-ი (მოხ.) დამპალი. გადატ. სუსტი, მტვრევადი. ნ. ყანდი (ო. ქაჯ.).
- ყანთარ-ი (გურ., იმერ.). 1. სასწორი, ცალსასწორა; საყანთრო სასწორის დასადგმელი ადგილი (ა. ლ.); 2. იწონწალი, ოწინარი, ჭიდან წყლის ამოსაღები მოწყობილობა. ნ. კონტარო! (ი. ქავთ.). თურქ.-არაბ. kantar.
- ყანთარჭილა (გურ.) თოფის წამლის საწ-

ყო, თითბრის ჭურჭელია, პატარა, მოგრძო, მრგვალ ლულაში აქვს გრამებად დაყოფილი ასაწვევ-დასაწვევი დგუში. იკიდებენ ჩაქტრა ტანისამოსზე—ბელუაიშზე, მარტხენა მხარეს (ე. ნინ., II. თ. კიკვი); თოფის წამლის გამოსარწყვევი იარაღია (გ. შარაშ.).

ყანთაქილა (გურ.). ნ. ყანთარქილა.

ყანთრვა (გურ.) ტვირთვა. ნ. დაყანთრვა (ა. ლ.).

ყანიმწვანილა (თუშ.) ქინძარა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ყანის ორსულობა (ქიზიყ.) ყანის სათავთავედ მოსვლა, გამზადება. ღერო გაებერება, რომ გახიოს კაცმა, შიგ თავთავის ნასახს იპოვნის (ს. მენტეშ.).

ყანისოსანი-ი (ყახ.) სოსანი (ქეგლ).

ყანურ-ი (გურ.) ხალხური ნაღერი სიმღერა (ა. წულ., ეთნოგრ. გურია, 1971, 14).

ყანყალი-ი (გურ., იმერ.) 1. უვარგისი ძაღლის ყეფა (ა. ლ.); უსიამოვნო ხმით გაუთავებელი ლაპარაკი. ნ. ყარყალი (წითელმთა, ი. შილაყაძე); 2. უსაქმოდ ლაყენი, თრევა (ე. ბერ.).

ყანყალც-ი (გურ.). 1. მაღალი და უშნოდ მოსიარულე (გ. შარაშ.); 2. იტყვიან ცუდად გამომცხვარ მჰადზე, მოუშუშავ ღომზე და სხვ. („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ყანყარატო (იმერ.) ყელი. „ამ წამსვე ყანყარატოში ვეცემი“ (მ. ალავე. კლდ. ლექსიკ.). შდრ.: დ. ჩუბ., ქეგლ.

ყანცალი-ი (რაქ.). ნ. ყანყალი.

ყანცალა/ე (ლენხ.) ყანყალა, მოწანწალე აყლაუდა. ნ. ყანყალაი¹ (მ. ალავე, 2).

ყანწ-ი (ფშ.) გრძელი ყელი (ი. ჭყონ.).

ყანწია (გურ.) წვრილი და წინ წაშვერილი კისრის მქონე კაცს ეძახიან. ნ. ყანწი (გ. შარაშ.).

ყანჭა (ლენხ.) ბლის ჯიშია (მ. ჩიქ.).

ყამაღ-ი (ზ. აპარ.) რძის ნაღები; ზოგჯერ ყველის ნაპრებს ურევენ შიგ.

ნსუყე საქმელია (შ. ნიყარ.). თურქ. kaymak.

ყამაფა (ზ. აპარ.) შექამაღია, გამხმარ ქანჭურს მოხარშავენ, დანაყილ ნიგოზს შაქართან ერთად შეაზავენ და მოაყრიან ზედ (შ. ნიყარ.). თურქ. kaysefe.

ყამ-ი¹ (ქართლ.) წყლის ხავსი. „წყალი რო დაგუბდება და ზედ მწვანეი მოადგება“ (შ. იოს., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ყამ-ი² (ქიზიყ.) ობი ღვინისა; ხავსი ჭობისა (ს. მენტეშ.).

ყამ-ი³ (ლენხ.) ქვა, ხელით აღებული რისამე დასარტყმელად (მ. ალავე, 1).

ყაო (იმერ.) ლაბაბი (ი. ქავთ; ქეგლ).

ყაუ (იმერ.) ღორის ავადმყოფობაა. ნ. ყამპო (ე. ბერ.).

ყაუჩ-ი (გურ.) თოკი შესაბნევი (?), შესაკრავი. „თავს ყაპუჩი წაუკრესა“ (ა. ლ.).

ყაყ-ი¹ (ქიზიყ.). ნ. ყაპი².

ყაყ-ი² (ფშ., ქსნის ხეობ.) თხლად დაღებული თოვლი, თოვლჭყაპი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 150, 1900; ი. ჭყონ.); თოვლჭყაპი. „ცოტა თოვლი მოსულა და ღელე აყაპყებულა“ (ე. სომხიშვი.); მცირე თოვლი (საბა).

ყაპა (ფშ.). ნ. ყაპი².

ყაპაპ-ი (ლენხ.) ხმამაღლა შეუწყვეტელი ყვირილი (მ. ჩიქ.).

ყაპაპა-ი (გურ.) ხის ბაყაყი (ე. ბერ.); მწვანე (ხის) ბაყაყი, დღითა და ღამით ყიციანებს (ა. ლ.).

ყაყატო-ა (თუშ., ფშ.) გვერგვი (ნ.), სალტე (თ. უთურგ.); ხის მუხრუჭი ან ცხრილის მოსაქსოვად დათლილი წყებლები (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 150, 1900; ი. ჭყონ.); ხის რგოლი, ხის სალტე (დიალექტ., 595); ტყეჩი (ევა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ყაყარა (ლენხ.) ჭაღარა (მ. ალავე, 1).

ყაყირა (ოკრიბ.) ჭაღარა (დ. თომაშვილ. ე. ბერ.).

ყარაბანდულა (ქიზიყ.). ნ. ყარამანდულა.
ყარამანდულა (ქიზიყ., იმერ.) საახალუხე წმინდა მატყლის ქსოვილი, შავია, ბზინავს (ს. მენთეშ.; ვ. ბერ.). თურქ. karamadola.
ყარანა-ი (გურ.) ძველი ადგილობრივი ხალხური სიმღერა (გ. შარაშ.).
ყარანა (ლეჩხ.) ნაცრისფერი ჩიტია, ტყეში ცხოვრობს, აწწლსა და ყურძენს ჰმამს (მ. ალავე, 2). შდრ.: საბა, დ. ჩუბ., ქეგლ.
ყარანდუცა (მოხ.) სასუქა, მცენარეა. ნ. ძაბრა (ა. მაყ.).
ყარანჩ-ი (გურ.) სახარაზო იარაღი, ლანჩის კიდევების საჭრელი (გ. შარაშ.).
ყარაო! (გურ.) ტყეშალი საზამთროდ შემზადებული; სანელებელი ტყეში-სა, შავი ფერისაა (ა. ღლ.); საზამთროდ მოღუღლებული ტყეშალი (წითელმთა, ი. შილაკაძე). თურქ. karava.
ყარაო² (თუშ., კახ.) ცხვრის ავადმყოფობა: შიმშილისაგან თვალები უჭრელდება (ლ. ლეონ.; ს. მაკალ.; ა. მარტ., გ. იმნ.). თურქ. karavat.
ყარაო ეცემა (მთიულ.) მშვიერი მიამღება საქმელს და ის მას ავენებს (ლ. კაიშ.).
ყარაფილა¹ (ზ. აჭარ.) ვაშლის ჯიშია ერთგვარი (მ. ნიყარ.).
ყარაფილა² (მესხ.) ურცი, მცენარეა (ა. მაყ.). თურქ. (ბერძნულიდან) karanfil.
ყარალათ-ი (ქართლ.). ნ. კარალათი.
ყარაჯალ-ი (ქიზიყ.) ნალბანდის იარაღია (ს. მენთეშ.).
ყარდიმელა (რაკ.) ბალახეული მცენარეა, ბუერა. ნ. დიღმა, დიმელა (შ. ძიძ., 215).
ყართოფ-ი (აჭარ.) კარტოფილი (ა. მაყ.).
ყარტ-ი (ფშ., ხევსურ., მოხ., თუშ., მთიულ., გუდამაყრ.) ქვავის ნაჭა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 150, 1900; ი. ჭყონ.), სვილის (ქვავის) ჩალის სახურავი; თამბაქოს ღერო (დიალექტ., 595), მარცვლისაგან დაცლილი სვილის ძნა (ა. ჭინჭარ., 207); ბალახია ერთგვა-

რი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.), ხმელი ბალახის ღერო (თ. ქაჯ.), ქვავის ჩალა (თ. უთურგ.). ჩალა სვილისა (ე. ვირსალ).
ყარტა-ყურტა (ფშ.) ცუდი, უხეირო, უვარგისი, ნაყარ-ნუყარი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).
ყარტიმყარლა (მოხ.) აბზინდა, მცენარეა (ა. მაყ.).
ყარტლი-ი (იმერ.) გუბის ყაპი (ნ.). ან ყალიგნის ტარში დამდგარი თამბაქოს ბოლის ჭუჭყი (ქეგლ).
ყარტლიანი-ი (ფშ., ინგილ.) ჭუჭყიანი. ნ. ყარტლი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.; მ. ჯან.).
ყარლო¹ (ფშ.) წვრილი სამარწყვე. ხოკერი ხის ქერქისა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 150, 1900; ი. ჭყონ).
ყარლო² (კახ.) ლერწამი, მცენარეა (ა. მაყ.).
ყარყანი (ქართლ.) წყლის ან ღვინის მალაყელიანი ჭურჭელი* (კირიონი).
ყარყალი-ი (გურ.). ნ. ყანყალი¹.
ყარყარი-ი (ფშ.) არწივის ხმა (ვაჟა, II, ა. შან.).
ყარყარა¹ (მესხ., ქიზიყ.) წყლის პატარა ხის ჭურჭელია (ი. მაისურ.); მალაყელიანი სურა (ს. მენთეშ.); სარწყული სმაში კმისმცემელი (საბა), კულა, ხის სასმისი (დ. ჩუბ.); ყელმალაი და რაყარაკა სასმისი ჭურჭელი (ქეგლ).
ყარყარა² (ქიზიყ.) მალაი, კობტა ტანის ადამიანი; ყარყარა ყელი-ი მოღერებული ყელი (ს. მენთეშ.).
ყარყუმ-ი (გურ., ქართლ.) გადატ. ავიკაცი, ბევრი ლაპარაკის მოყვარული (გ. შარაშ.); აშარი, ყიამყარლი კაცი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 150, 1900).
ყარწაპ-ი (ლეჩხ.) ჯანმრთელი ადამიანი, რომელიც ბევრს ჰმამს და არ შრომობს. „რაც შეგვიჰმამე, შე ყარწაპო, იმასაც წაგამწარებო!“ (მ. ალავე, ზეპირ-სიტყ.).
ყარწიკა (ხევსურ.) ოთხკუთხი, ორკეცი, უსახელოო წამოსახხამი, საწვიმარია (ა. ჭინჭარ., 259); მხრებზე მოსახხამი

ნაბღისა, საწვიმარი (დიალექტ., 557).
ყარწიკანი (ხევსურ.). ნ. ყარწიკა.
ყასავათი (ქართლ.) ყაირათი, დაზოგვა, ხელმოჭერა (თ. რაზიკ, „ივერია“, № 150, 1900).
ყასანჯი (ქიზიყ.). 1. ბარდებში გაკეთებული ბუნავი ცხოველისა; 2. ძუნწი ადამიანი (ს. მენთეშ.).
ყასითათ (ქართლ., ქიზიყ.) განგებ, განზრახ (ა. ლ., ქართლ., 288); სხვათაშორის, ისე; ყასიდად (ს. მენთეშ.). (ეგვების არაბ. კასდ, 'მიზანი', 'განზრახვა?').
ყასნალი (გურ., კახ., თუშ., იმერ.). ნ. კასნალი.
ყასტიბე (ინგილ.) განგებ, განზრახ. ნ. ყასითათ (დიალექტ., 624).
ყატურაყება-ა (თუშ.) ცეკვის ღროს ტაშის არევა (ბ. ხუბ.).
ყატუატი (ქიზიყ., ფშ.) უსიამოვნო, გაუთავებელი ლაპარაკი ბევრი ხალხისა (ს. მენთეშ.); ყაყანი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკა).
ყაუნანი (რაჭ.) წინა წელს მოუთიბავი ბალახი, რომელსაც ხმობაში ახალი ბალახი მოუსწრებს („კომუნისტი“, № 294, 1967).
ყაუშ (ინგილ.) მოყვარე, მოკეთე (დიალექტ., 624). აზერბ. rohum.
ყაურმუშოვა (მესხ.) პურის ფქვილისა და ერბოსაგან დამზადებული წვნიანი შექამადია (ი. მისურა).
ყაფა (გურ.) არამკვიდრად მოკრული ტვირთი. „ამ ცხენს ყაფა ჭვირთი აქ, თვარა იმდენი მძიმე კი არაა“ (გ. შარაშ).
ყაფარი (ლენხ., რაჭ.) მალალი სახურავი, დაბალს საზოგადოდ ბანი ჰქვია (მ. ალავე, ზეპირსიტყვე.; შ. ძიძ., 215); ამართლოვით (საბა); აღმართი მთისა (დ. ჩუბ.); ძლიერ დაქანებული (ქეგლ).
ყაფაღლი (გურ.) თოფია ერთგვარი (ა. ლ.). თურქ. kapaklı.
ყაფრათ (ზ. იმერ.) ძლიერ დაქანებულად, დახრილად (ქ. ძოწ.).

ყაღი (ფშ., ქიზიყ., თუშ., მთიულ.) ზე გამზარი ხორცი (ვაჟა, II, ა. შან.); დამარილებული ხორცი, ოდნავ თორნეში შემწვარი (ს. მენთეშ.); დამარილებული და მზეზე გამზარი ხორცი (ს. მაკალ.; თ. უთურგ.); მარილში გამოყვანილი გამზარი ხორცი (ლ. კაიშ.); თურქ. kak.
ყაყი (კახ.) ჭუჭუი (ქეგლ).
ყაყა (ფშ., იმერ.) ხიხია (ნ.), ფინთი (ი. ჭყონ).
ყაყაბი (იმერ.) იმერელი ქალის ფეხსაცმელი (დ. ჩუბ.; ქეგლ).
ყაყალი (მოხ.) კაკანი ქათმისა (დიალექტ., 564).
ყაყაზი (ზ. იმერ.) ღაბაბი (ბ. წერეთ.).
ყაყვი (გურ.) ბერიყაყვი, ღრმად მოხუცი კაცი, გადაყრუებული (ა. ლ.).
ყაყვა (ფშ.) ტანის, სხეულის ულამაზოდ მალა აზიდვა, აწევა, გაზნეჭვა (ი. ქეშეკ).
ყაყვირა (გურ.) ღორის ჭირი (ვ. ბერ.); კისრის ჭირკვლების დაავადება (ს. ძღ.); ყელის ავადმყოფობა, სახადი (ა. ლ.).
ყაყიანი (კახ.) ნ. ყაყი.
ყაყიჭორა (ქართლ.) ბალახია ერთგვარი (თ. რაზიკ, „ივერია“, № 150, 1900).
ყაყლანცაი (გურ.) მალალი, გამხდარი კაცი, თანაც უგერგილო, უშინო (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
ყაყუნი (გურ.) ბაყუნი, კაყუნი (ქეგლ).
ყაში (გურ.) ქამარი, სარტყელი ღვედისა. ნ. ყაიში (ა. ლ.).
ყაშავი (ზ. აჭარ.) კბილებიანი ჯავრისი, პირუტყვის საწმენდი (შ. ნიქარა).
ყაშმეირობა (გურ.) დაციწვა, ირონია. „რას მე ყაშმეირობები?“ რას დაციწინი (ი. ჭყონ.); ირონია, ნიშნის მოგება; ყაშმეირობა დაციწინის, ნიშნის მოგებით ეუბნება (ა. ლ.). არაბ.-თურქ. kaşmer.
ყაშყაში (ფშ.) ორბის ძახილი, კვილი

(ი. ჭყონ.); დიდი ფრინველის, არწივის ხმა. ნ. ყარყარი (ვაჟა, I, II, ა. შან.).

ყაჩალი-ი (ქიზიყ.). ნ. ყაჩალი.

ყაძახ-ი (გურ.) გლეხი; მამაკაცი; ქმარი; ჩემ-ი ყაძახ-ი ჩემი ქმარი. ნ. კაძახი (გ. შარაშ.; ე. ნინ., I, II, თ. კიკვი; ა. ლ.: დიალექტ., 667).

ყაწიში-ი (ფშ., ხევსურ., თუშ.) ხმლის სამხარეოლე, ხმლის გადასაყიდებელი მხარზე (ვაჟა, IV, ა. შან.); მოსართავი იარაღისა ან ქამრისა; ღვედი (ი. ბუქურ., 137; ა. ჭინჭარ., 307). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.

ყაწიმბი-ი (ქიზიყ.) ვერცხლის მასრები, ვერცხლის ძეწკით შემკული. ნ. ყაწიმი (ს. მენთეშ.).

ყაჭი¹ (გურ., აჭარ.). 1. აბრეშუმის ჭიკი; 2. აბრეშუმის პარკის ნარჩენი ძაფის ამოხვევის შემდეგ; მიწაში გადამგბარი აბრეშუმის პარკის ნარჩენი, რასაც ასუფთავებენ და უწეშ ძაფს ართავენ (ა. ლ.).

ყაჭი² (ქიზიყ., გურ.) ნაცარტუტაში მოხარშული (უშთავრესად პეპელაგამოსული) პარკი ან პარკის გამონახადი პერანგი, რომელსაც თითისტარზე ართავენ საშინაოდ ძველმანების დასაყრებლად (ს. მენთეშ.); ბოფი გამოხარშული (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ყაჭი³ (ხევსურ., თუშ.) კოჭის ძაფი, საქარგავ-საყერავი მასალა. „ჩოჭა მავართვი ორშიანიო, თათი, ბაჭიჭი — ყაჭის აიო“ (ა. ჭინჭარ., 263); კოჭის ძაფი (თ. უთურგ.).

ყაჭიკორა (ხევსურ.) ქუთქუთა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ყაჭობა (გურ.) აბრეშუმის ჭიის მოვლამოშენების დრო (გ. შარაშ.).

ყაჭყაჭ (ინგილ.?) კაჭკაჭი (მ. ჯან.).

ყაჯარი-ი (ქიზიყ., ფშ., ქსნის ხეობ.) ცხენის აჯამულობის დასამშვენებელი ნაწილი: მოქარგული მუღდია ან ნოხფარდაგული (ს. მენთეშ.); უნაგირზე გადასაფარებელი ჭრელი ბუსუსებიანი

ხალიჩა (დიალექტ., 595); უნაგირის ბალიშზე გადაფენილი ფარდავის ნაჭერი (ვ. სომხიშე.).

ყაჯირ-ი (თუშ.) მალალი მთების მტაცებელი ფრინველი, ძერძერუკი (პ. ხუბ.).

ყბა-ა (ინგილ.) პირი (დიალექტ., 624).

ყბამოკერულ-ი (ინგილ.) პირმოტეხილი (დიალექტ., 624).

ყბაჩო (მთიულ.) გრძელყბიანი (ლ. კაიშ.).

ყბაჩურა (იმერ.) ყბაჩუა, ყბამრული (ი. ქავთ.).

ყბაწითელი-ი (ქსნის ხეობ.) ვაშლას ჯიშია ერთგვარი (ვ. სომხიშე.).

ყბაცა (ქიზიყ.) ყბამოჭყეული ადამიანი, ყბაჩუა (ს. მენთეშ.).

ყბის ქცევა (გურ.) ხუმრობა, მასხარაობა. „კაი ბიჭია, ყბის ქცევა რომ არ იცოდეს უმიზეზოთ“ (ი. ჭყონ.).

ყდა¹ (ფშ., მთიულ., გუდამაყრ., ხევსურ.) ყდანი, გათლილი გრძელი ხეები, რომელზედაც ქსელსა ქსოვენ (ვაჟა, II, ა. შან.; ს. მაკალ.; ა. ბექ., 226); საქსოვი დაზგა (ა. ჭინჭარ., 257); ფარდავის, ხალიჩისა და ჯეჯიმის მოსაქსოვი იარაღი (ლ. კაიშ.); საქსოვრის გასაბამი (საბა); საქსოვართ გასაბამი ჯალდა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ყდა² (ოკრიბ.) გვერგვი, წაბლის მრგვალი ძელი, ფართო და გულგამოჭრილი (მ. ალავ.).

ყდედ-ი (მოხ.) ტყავის თასმებისაგან დაწნული თოკი (ო. ქაჯ.); ღვედი, რომლითაც წირწენას აბამენ უღელზე (დიალექტ., 564).

ყდეშალი-ი (გუდამაყრ.) ადგილობრივ დამზადებული შალი (ა. ბექ., 225).

ყე¹ (რაქ., ზ. იმერ., ლეჩხ., ქიზიყ., ინგილ.) წინადადებაში შემასმენლის შემდეგ დაისმის დამატების მრავლობითი რიცხვის აღსანიშნავად (გ. ბერ.); ობიექტის, აგრეთვე მიცემით ბრუნვაში დასმული სუბიექტის მრავლობითობის გამომხატველი ნაწილაკი (დიალექტ., 689); ნაწილაკი, გამომხატავს მიცემით-

ში სუბიექტისა და სახელობითსა და მიცემითში დასმული ობიექტის მრავლობითობას: მათ უთხრობია ყე უთქვამთ; მოსწავლეები სკოლაში და ვტოვე ყე (დიალექტ., 679; 624); ნაწილაკი, იხმარება ზმნაში მრავლობითში დასმული ირიბი ობიექტის აღსანიშნავად. „მე თქვენ მწერ ყე წერილს“ (ს. მენთეშ.).

-ყე² (ქიზიყ., ქართლ.) ყენ. თანდ. -ყენ: ბიჭისა ყე ბიჭისაყენ (დიალექტ., 610).

ყეინიუტ-ი (კახ.) ყეინა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ყელი-ი (გურ.). ნ. ღოჯე.

ყელათმა (იმერ.) ყელჭირვება, ქუნთრუშა (ი. ქავთ.).

ყელბატონებ-ი (იმერ.) ყელჭირვება, კისერა, კისერბატონები (ვ. ბერ.).

ყელგაძელა (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 262).

ყელღვერა (გურ.) მოკლეყელიანი და ქუსლიანი ძველებური წალები (ვ. შარაშ.).

ყელვა (ფშ.) გზის გადაჭრა, წინ დახვედრა (ი. ქეშიკ.).

ყელთამამ-ი (იმერ.) ამაყი, ქედმაღალი (ი. ქავთ.).

ყელის კავნ-ი (ფშ.) სასულე გარედან (ი. ჭყონ.).

ყელის ჩაოკლოზინება (ქიზიყ.) ქამის შემდეგ ჩვეულებრივ ტკიბილევლით ბირის ჩაგემრიელება. „დუდაცაყო, ერთი ლელვი ჩირი გამაიტიანე, ყელი ჩავიკოკლოზინოთ“ (ს. მენთეშ., დამ.).

ყელისჩხირა (ლენჩ.) ბალახეული მცენარეა ერთგვარი (მ. ალავე., 2).

ყელკავა-ა (მოხ.) გრძელი მოკაუქვებული ჭოხი, იყენებენ ცხვრის დასაჭერად (ო. ქაჯ.).

ყელკანაფა (მთიულ.) ქათამი, რომელსაც ყელზე რაიმე ზოლი აქვს (ლ. კაიშ.).

ყელსადებ-ი (კახ.) სამკაულია: ვერცხ-

ლის ყელსადები („კომუნისტი“, 1968).

ყელსასხამ-ი (ხევსურ.) ყელსახვევი (ი. ჭყონ.); ფართლისაგან შეკერილი და ვერცხლის სამკაულებით მორთული ყელსაბამი (ა. ჭინჭარ., 266).

ყელფარღელა (ფშ.) დათვზე ითქმის, ყელთეთრი რომ იქნება (ი. ჭყონ.).

ყელქედანა (რაჭ.) რუხი ყელის მჭონე ცხოველია (ქეგლ).

ყელჩინ-ი (ფშ.) ჩინ-მერდინი, ჩითის ან აბრეშუმის თავშალი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ყელწიე-ი (გურ.) ყელწითელა, ჩიტია ერთგვარი (წითელშთა, ი. შილაკაძე).

ყელწითელა-ა (ზ. აქარ., გურ.) პატარა და ლამაზი ჩიტია (მ. ნიჟარ.).

ყელჭუნ-ი (ფშ.) ზვევრა, თვალთვალი (ი. ქეშიკ.).

-ყენ¹ (ქვ. იმერ.). ნ. -ყე¹.

-ყენ² (კახ.) თანდებული. ნ. -ყე² (ქეგლ).

ყეპო (გურ.) წყლის ზედაპირზე მოდებული ხავსი (ქეგლ).

ყერალ-ი (ლენჩ.) ამაყი, ტრახახა (მ. ალავე., 1).

ყერელო (ლენჩ.) თაემომწონე, ყოყონი (მ. ჩიქ.).

ყერო¹ (რაჭ.) ყორე (შ. ძიძ., 216).

ყერო² (ზ. იმერ.) ჭიშკრის საკეტი რიკი (ბ. წერეთ.).

ყერო³ (აქარ.) ლარტყა, მესრის ღობის გასამავრებელი (მ. ჯაჯანი).

ყერყეტი-ი (რაჭ., გურ., ლენჩ.) კისერმოქცეული (ვ. ბერ.); ლენჩი, ჩერჩეტი, ქერქეტი, ყეყეჩი (მ. ალავე., 1); უმზნოდ, უსაქმოდ ხეტიალი. ნ. ღწიალი (ლაგვანთა, ი. თავაძე).

ყერყეტი (იმერ.) უთავბოლოდ მოსიარულე ადამიანი (ქეგლ).

ყერყეჩ-ი (გურ.) ბრიყვი, შტერი, სულელი, ყეყეჩი (ს. ელ.).

ყერყუტი (ლენჩ.) ყანყრატო, ხორხი (მ. ალავე., 2).

ყერწ-ი (იმერ.) ღერო, რომელზედაც გამოსულია ნაყოფი. ნ. ყურწი (ვ. ბერ.).

- ყვეფი (რაჭ.) მეტისმეტად ცივი წყალი (ვ. ბერ.).
- ყვეფა-ა (თუშ.). ნ. ფშინდის ყვეფა.
- ყვეფარი-ი (მესხ.) მყვეფარი, ძალღი (ი. მათაძე).
- ყვეფილ-ი (ინგილ.) ყვეფა (დიალექტ., 624).
- ყვეფა¹ (იმერ., გურ.) ძალზე გაძღომა; გაყეფყილ-ი ნამეტანი გამძღარი (ვ. ბერ.); გადატ. გასუქებული, მუცელგაბერილი (ა. ლ.).
- ყვეფა² (გურ.) სულიერი არსების (უფრო ადამიანის) მაგრად დაცემით გამოცემული ხმა. „ჩამუარდა ძირს ამხელა კაძახი და ყეყევა გააყრია“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ყეჩი-ი (ქართლ.) გამოთაყვანებული, გამოჩერჩეტებული ადამიანი, ყეყეჩი. ნ. ყეყეჩი (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ყეჭო-ა (თუშ.) ყელი ბავშვის ენაზე (პ. ხუბ.).
- ყვა (თუშ.) ქუმელის კვერი (ს. მაკალ.).
- ყვაილა ბალახი-ი (გურ.) ტყის კორტანი. ნ. მგლისყურა (ა. მაც.).
- ყვაკულა (მესხ., ჯავახ., აჭარ.). ნ. ყვავისკულა.
- ყვავისკულა (მესხ., ჯავახ., აჭარ.) ფარმანდუკი, მცენარეა (ა. მაც.).
- ყვავისფრჩხილა (მესხ., ქიზიყ., ოკრიბ.) კოფრჩხილა, მცენარეა. ნ. ირემა (ა. მაც.).
- ყვაი ბუის ბაზიდა-ი (გურ.) იტყვიან მეტად შორეული ნათესაობის ძებნის გამო (გ. შარაშ.).
- ყვაი ჩხიკვის მამიდა (ქსნის ხეობ.) შორეული ნათესავი. „ყვაი ჩხიკვის მამიდაო, გაფრინდა და წავიდაო“ (ვ. სომხიშვი.).
- ყვაისცერცვა (გურ.) ცერცველა, ფიგი, მცენარეა (ა. მაც.).
- ყვატყემალა-ი (გურ.) ქაცვი, მცენარეა (ა. მაც.).
- ყვაკულა (მესხ., ჯავახ., აჭარ.). ნ. ყვაისკულა.
- ყვალაყა-ი (გურ., გუდამაყრ.) ყველა,
- ყველაფერი. ნ. ყველაყა (დიალექტ., 667; 575).
- ყვანა (ქართლ.) ჭინთვა (კირიონი).
- ყვანალ-ი (ზ. რაჭ.) უშნოდ სიარული (ქეჯელ).
- ყვანალა (რაჭ.) დაჭირა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ყვანჯ-ი (იმერ.) მოკაუჭებული ჯოხი, ყვანჯი (ვანი, ნ. აგიაშვილი).
- ყვაპ-ი (იმერ.) საზოგადოდ პატარა: პატარა საზამთრო, კვახი, ნესვი; გადატ. სულიერზეც იტყვიან (პ. ჯაჭან., X).
- ყვაპუზა (იმერ., გურ.) პატარა და გაბერილი. ნ. ყვაპი (ვ. ბერ.; ქეჯელ).
- ყვარტი-ი, ყვრატ-ი (თუშ.) ბაყაყი (ს. მაკალ.; თ. უთურგ.).
- ყვატი-ი (თუშ.) ცხენის ფლოქვის გული (თ. უთურგ.).
- ყვაყვაობა (ქიზიყ.) ბავშვთა თამაშობაა ერთგვარი (ს. მენთეშ.).
- ყვაკებ-ი (გურ.) ბიშტი, არაფერი. „გეგონა, დავასაჩუქრებდა და ეე, მიიღე ყვაკებ-ი“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ყვაჭიკა (იმერ., გურ.) ბაყაყი წყლისა. ნ. ლვაჭიკა (ი. ჭყონ.).
- ყვაყ-ი (თუშ.) ქუმელი; ერბოიანყვაყ-ი ერბოში აზელილი ქუმელი (თ. უთურგ.; შ. ძიძ., ქრესტ.).
- ყველაყა (რაჭ.) ყველა; ყველაფერი. ნ. ყვალაყა (დიალექტ., 689).
- ყველაყა-ი (გურ., გუდამაყრ., მთიულ., თუშ.) ყველა, ყველანი, ყველაფერი. „ყველაყა დაგვიწიგნა“. ნ. ყველაყა (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.); ყველაფერი (დიალექტ., 575; ლ. კაიშ.; პ. ხუბ.).
- ყველაყ-ი (თუშ.) ყველა. ნ. ყველაყა-ი (დიალექტ., 585).
- ყველიფერი-ი (ლენხ.). ნ. ყოლიფერი.
- ყველი ქვა (მთიულ.) სარქველი, რომელსაც ყველის ტაგანს ადებენ (ლ. კაიშ.).
- ყველყა (თიან.) ყველგან (დიალექტ., 600).

ყველაყან (ფშ.) ყველაყან, ყოველაყან (დი-
ალექტ., 595).

ყვებური-ი (გურ.) შუაეცხლის დასანთე-
ბი ადგილი სამხად (ნ.) სახლში, კერის
ფუძე. ნ. ყვერბი, საყვებური. „თლათ
დაავიწყტა ძმანები, იმათი ფაცხა,
ყვებური“ (ა. ლ., გურ.).

ყველე (გურ.) ყველა. ნ. ყველაყა (დია-
ლექტ., 667).

ყველერბო (ფშ.) საქმელი ყველი, ერ-
ბოში მომწვარი (თ. რაზიყ., „ივერია“,
№ 150, 1900).

ყვერა (იმერ.) ურმის ნაწილია, კვერნა,
ურმის ღერძის დასამაგრებელი სოლი
(ვ. ბერ.).

ყვერბი-ი (რაჭ., გურ., თუშ., ლეჩხ.) კე-
რაზე დაგებული ბრტყელი ფილაქანი
(შ. ძიძ., 216); ეცხლის წინა პირი,
კერის წინა ნაწილი, სადაც დაგებუ-
ლია ბრტყელი ფილაქანი (დიალექტ.,
689); სამზარეულო სახლში ეცხლის
დასანთები ადგილი, კერა (ს. ჟლ.);
რკალისებურად აგებული ყორე, რო-
მელშიც მოთავსებულია ლუდის სა-
ხარში ქვაბი. ღია მხრიდან ეცხლს
უნთებენ (თ. უთურგ.); ბრტყელი ქვა,
რომელზეც შუაეცხლს ანთებენ.
ყვერბზე წინათ მქადსა და ხმიადს აც-
ხოზდნენ (მ. ალავე, 2); ყუერბი-
ესე არს საეცხლე, კერის ადგილი,
გინა ბოსტინისა მარგი (საბა); ყვერ-
ბი კერა, ეცხლაპირი (ნ. ჩუბ.), კერა,
ლანძვი, ეცხლაპირი (დ. ჩუბ.).

ყვერნა (ქიზიყ., ზ. იმერ.) კვერნა ურმი-
სა, ურმის ზესადგრების დასადგმე-
ლი, რომელიც ქვემო ამოღარული პი-
რით იდგმება ღერძზე. ნ. ყვერა (ს.
მენთეშ.; ბ. წერეთ.).

ყვერული-ი¹ (გურ.) დაყოფილი მამალი
ქათმისა. „თუ ვერ მოკალი ვერული,
სახში დაკალი ყვერული“ (ა. ლ.).
შდრ.: ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქვეგლ.

ყვერული-ი² (ზ. აჭარ.) გატეხილი ახო
(შ. ნიყარ.).

ყვერფი-ი (ფშ., ხევსურ.). ნ. ყვერბი.

ყვერფყერა (ხევსურ.) სამყოფის იატაკ-
ზე დადგმული ოთხკუთხა სიბი, მის
ოთხივე მხარეს აწყვია სწორკუთხედის
ფორმის ვრძელი და სქელი ქვები —
კერები (ა. ჭინჭარ., 289).

ყვიათი-ი, **გამოყვიათება** (იმერ.) გამონი-
ქება, გამოლენება; გამოყვიათ-
ებულ-ი ლენხი, გამოსულელებუ-
ლი (ვ. ბერ.).

ყვიანა ქველა, **ყიანა ქველა** (ქიზიყ.)
ყვიანა ხველა (ს. მენთეშ.).

ყვიარა-ი (გურ.) შერქმეული გვარი (ა.
ლ.).

ყვიბარა-ი (ზ. აჭარ.) აგდებით მიმართვენ
პატარა, ჩია ადამიანს, განსაკუთრე-
ბით ბავშვს (შ. ნიყარ.).

ყვიბირა-ი (იმერ.) მომცრო ქვევრი, ყვი-
ბარი (ვ. ბერ.; ქვეგლ.).

ყვიერა-ი (გურ.) მიუმხდარი, კკუანაკლე-
ბი (გ. შარაშ.).

ყვითელგულა (ქართლ., მესხ., ჯავახ.)
ანაგვირილა, გვირილა, მცენარეა (ა.
მაყ.).

ყვიმი-ი (აჭარ.) ჰაერში გამდგარი კვამლი;
მტვერია (შ. ნიყარ.).

ყვინა თხილი-ი (მთიულ.) სიწითლეში შე-
სული თხილი (ლ. კაიშ.).

ყვინთვა (გურ.): ჩამოყვინთვა ჩა-
მოძინება (ა. ლ.).

ყვინია (რაჭ.) შუბლგამობერილი (ვ.
ბერ.).

ყვინტილა (ქიზიყ.) კვირა (ს. მენთეშ.).

ყვინტლი-ი (ქიზიყ., თუშ.) წვეცტლი,
ცხვირიდან გამონადენი სითხე, ცინგ-
ლი (ს. მენთეშ.; ბ. ხუბ.).

ყვინტრება (ქართლ.) ბღინძვა; იყვინ-
ტრებ-ა იბღინძება, ივიმება (ლ.
ნოზ.).

ყვინტყვინტი-ი (ქიზიყ., ფშ.) ბურტყუნი,
თავისთვის ხმადამლა ლაპარაკი, ჯავ-
რობა, უკმაყოფილების გამოქვლავნე-
ბა. „რასაჲ ყვინტყვინტებ, ადა-
მიანო, რა მოგვიდა, ვის უჯავრდები,

თქვი⁴ (ს. მენტეშ.); ზოგიერთი მტაცებელი ფრინველისაგან ინდაურის მსგავსად გამოცემული ხმა (ი. ქეშვიკ).

ყვინცილო-ი (იმერ., ლეჩხ., გურ.) გულის შეყვინცილება, გულის შეწუხება (ვ. ბერ.); უღონოდ სიარული, ქანაობა (მ. ჩიქ.).

ყვინწლი (ლეჩხ.) ძლიერ მწიფე (მ. ალავე).

ყვინწკლი-ი (ოკრიბ.) შავი კუნელი, ეკლიანი მცენარე (მ. ალავე; ა. მაყ.).

ყვინჯი (ლეჩხ.) კუნძი ხის ტანზე, კვიელი (ნ.), კოყრი (მ. ალავე, 1).

ყვინჯილა (ლეჩხ.) სქელპირიან, უშნო ნაჯახზე იტყვიან („კომუნისტი“, № 187, 1968).

ყვიორი-ი (ქართლ., ლეჩხ., რაჭ.) ახალ ამოსული რქა ვაზისა, ტოტი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ხის ერთწლიანი ნაზარდი ტოტი (მ. ჩიქ.).

ყვიპი-ი (გურ.) ნისლიანი წვრილი წვიმა. ნ. ყვიპინი (გ. შარაშ.).

ყვიპსი-, **დაყვიპსული**-ი (ზ. იმერ.) ძალიან პატარა, დაბარძღული (ბ. წერეთ.).

ყვიჟირი-ი (ქართლ.). 1. მსუქანი და ფეროვანი (ბავშვი); 2. ახალი და თეთრი კოჭი (წვერი) (მ. მესხ.).

ყვირალობა (გურ.) მამალი ირმისაგან რაყიფის გამოწვევა საბრძოლველად (ი. ჭყონ).

ყვირაპი-ი (იმერ.) მალალი და უშნო ბნელი შენობა (ი. ქავთ.).

ყვირია (გურ., იმერ.) მყვირალა, მყვირალი (ქეგლ).

ყვირილი-ი (ხევსურ.) მსხვილფეხა საქონლის ხმამალა ხმიანობა (ა. ჭინჭარ., 233).

ყვირილობა (ფშ., თუშ.) დრო, დაწყებული სექტემბრითა და ოქტომბრით დამთავრებული, როცა ხარი ირემი ყვირის და ფურს ეძებს (ი. ჭყონ.); ირმის ატეხილობის დრო (თ. უთურგ.).

ყვირყვიტი-ი (იმერ.) ქათმის ქონი; მო-

ნალები ქონი ხორცის ნახარშზე (ი. ქავთ.).

ყვიცი-ი¹ (ლეჩხ.) ბნედა, გულის წასვლა (მ. ჩიქ.).

ყვიცი-ი² (ლეჩხ.) ნატვრის დროს იტყვიან ხოლმე: „უზიარე, მარტო რო იყლაპები, ყვიცი წოუეიდა ი ბოშს“ (მ. ალავე, 1).

ყვიციანი-ი (ჭიზიყ.) ყვითელი ადამიანი, ციებ-ციხელებისაგან გაყვითლებული (ს. მენტეშ.); ყვითელფეროვანი (საბა), ყვითელი, ფერმიხდილი (დ. ჩუბ.).

ყვიჭიპა (იმერ.) მუცელგამობერილი, დიდმუცელა საქონელი (ვ. ბერ.; ლ. ლეონ.).

ყვიღვი-ი (იმერ., რაჭ.) დიდი ძვალი (ქეგლ).

ყიალი-ი (იმერ.) უსაქმოდ ხეტიალი, თრევა; ყიალა მაჩანჩალა (ვ. ბერ.).

ყია-ა (თუშ.) ისრის კილო (თ. უთურგ.).

ყიამათი-ი (ჭიზიყ.). ნ. ყიამეთი.

ყიამეთი-ი¹ (გურ., იმერ., ჭიზიყ.) სიცივე, ყინვიანი ამინდი. „სოცხალი რავა გაატანდა იმ ყიამეთი“ (ა. ლ., გურ.); ჯოჯოხეთური ავღარი. „სა მიხვალ ამ ყიამეთში?“ (გ. შარაშ.); მეტად ძნელი, საშინელი (მაგ., ამინდი) (ვაინი, ნ. აგიაშვილი; ქეგლ); ძალიან დიდი ყინვა და სიცივე (ს. მენტეშ.). არაბ.-თურქ. kıyamet.

ყიამეთი-ი² (იმერხ.) აღდგომა, მეორედ მოსვლა; გადატ. დიდი ამბავი, განსაკუთრებული მოვლენა (ნ. მარი; შ. ძიძ., ქრესტ.; დილაშქ., 655).

ყიამეთი კაცი-ი (გურ.) გადატ. მეტად მძიმე ხასიათის კაცი (გ. შარაშ.).

ყიანა ჭველა (ჭიზიყ.). ნ. ყვიანა ჭველა.

ყიარიშობა (რაჭ.) გეხვდება ასეთ კონტექსტში: „ყიარიშობა ყელსაო, ლებურნი სცემდენ ყველსაო“ (შ. ძიძ., 216).

ყვი-ი (ხევსურ., ინგილ., ფშ.) მცირე ამონაზარდი თესლიდან. ნ. ღივი. „და ყვი ედავე კარტოხისად ვიცით

უფრო, თესლისად დაკაბდავ ვიცით“ (ა. ჭინჭარ., 201; მ. ჯან.; ი. ქეშიკ.).
ყვილი-ი (ხევსურ.) როცა წისქვილს საფქვავეი შემოაკლდება და ქვა ცარიელი ბრუნავს, ამაზე იტყვიან (ა. ჭინჭარ., 209).

ყვივივაჟ-ი (თუშ.) ნათესის გაცდენის შედეგად მეჩხრად აქა-იქ ამოსული მცენარე (პ. ხუბ.).

ყიზილ (ინგილ.) ოქრო (დიალექტ., 624). აზერბ. ГИЗЫЛ.

ყიზილარი-ი (მესხ.) ქარელა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ყიშეთ-ი (გურ.) ხევი რაიმე საქმეში (ს. ჟღ.). არაბ. ყისმათი.

ყილა-ა (მოხ.) ურემზე ან მარხილზე თივის ან ძნის დასამაგრებელი გრძელი ჯოხი (ო. ქაჯ.).

ყილევ-ი (ზ. აჭარ.) თიბვის დროს თავისუფალი, მოცელილი ადგილი (შ. ნიყარ.).

ყილიფ-ი (გურ.) თოფისა და დამბაჩის ბუდე (გ. შარაშ.). არაბ.-თურქ. kilif.

ყილიდ-ი, ყილიდან-ი (იმერ., გურ.) ფხიანი, საქმისგამკეთებელი (ვ. ბერ.), მარიფათი, მოხერხება; მარიფათიანი, მოხერხებული (ა. ღლ.); კარგი სიტყვა-პასუხის მქონე, გამორჩეულად მოუბარი (წითელმთა, ი. შილაკაძე). თურქ. kilik.

ყილიჭ-ი (ზ. აჭარ.) ხმალი (შ. ნიყარ.). თურქ. kilic.

ყიშყიშ-ი (მოხ.) აღტაცება, სიხარული, გახარება რაიმე მდგომარეობით (ო. ქაჯ.).

ყინტ-ი (გურ.) რაიმე საგნის გაწვრილებული ადგილი. „ამ ძაბრს ნამეტარი მწრილი ყინტი აქ“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ყინტარო (გურ.) მეტად ცივი წყალი (გ. შარაშ.).

ყინტარობა (ფშ.) კოტრიალი (ი. ქეშიკ.).

ყინტრა (ინგილ.) ერთი მოსმით გადაკაფვა (მ. ჯან.).

ყინტორ-ი (თუშ.) უკადრისი, ამპარტავა-15. აღ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

ნი (პ. ხუბ.).

ყინტორა (გურ.) ქათამი, რომელსაც ყელზე ბუმბული არ აქვს (ი. მეგრ., 191); ყელწაწვრილებული, გრძელკისრიანი კაცი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ყინტორა-ა (ინგილ., კახ.) მცენარეა ერთგვარი (მ. ჯან.); ღიმი, ატოლი (ა. მაყ.).

ყინტრაობა (ფშ., მთიულ.) შინაური ცხოველების თამაშობა, კუნტრუში (ი. ჭყონ.); ტლინკების სროლა, ფეხზე ვერდადგომა (ლ. კაიშ.).

ყინტრის ყივა (ფშ.) მცენარეა, ყინტორას ან ხიფხოლას (ნ.) ღებები. ნ. ყინტორა, ლახჳიმა (ი. ჭყონ.; ა. მაყ.).

ყინულა (ოკრიბ.) ყინული ვაშლი, ვაშლის ჯიშია საზამთრო, წითელი, მრგვალი (მ. ალავე).

ყინჩ-ი¹ (მოხ., თუშ., მთიულ., ფშ.) კარგი, მოხდენილი; ტკბილი, გემრიელი, მსუყე (ო. ქაჯ.); მსუყე, ნოყიერი (თ. უთურჯ.); ძალიან გემრიელი რამ (ლ. კაიშ.); კარგი, ლამაზი, მოხდენილი (ს. მაკალ.; ი. ქეშიკ.).

ყინჩ-ი² (ქსნის ხეობ.) ძალიან მუქი ან სქელი სითხე. „რა ყინჩი მელანია!“ (ვ. სომხიშვი.).

ყინჩად (ფშ., ხევსურ., ქართლ., ქიზიყ.) კარგად, ლამაზად (ვაჟა, I, ა. შან.; დიალექტ., 595, 644); გაბედულად, ვაჟკაცურად, თამამად. „ყინჩად წაუდგა წინ და უთხრა: აქ ჳელი არა გაქთო“ (ს. მენთეშ.).

ყინჩვა (ლეჩხ., იმერ., გურ., ქართლ.) ყელმოღერება (მ. ჩიქ.), გაქიშვა, გაბლენა; ყოყლოჩინობა; დაგრძელება, მისაწვდომად გაქიშვა (ი. ჭყონ.; ქეგლ.).

ყინცილ-ი (გურ.). ნ. ყვინცილი.

ყინწილ-ი, წაყინწლება (იმერ.) წაგრძელება; კისერწაყინწლებულ-ი წვრილ და გრძელ კისრიანი. ნ. ყინჩვა (ვ. ბერ.).

ყინწიპ (ინგილ.) თავთავის ყელი (მ. ჯან.).

ყინწორ-ი (მთიულ.) წვრილყელიანი ადამიანი (ლ. კაიშ.).

ყინწორა (ფერეიდნ., ლეჩხ.) ბალახია ერთგვარი (დიალექტ., 632); გადატ. კისერმალალი (ქეგლ).

ყინჭოტ-ი (ქსნის ხეობ.) ძალიან მალალი ადამიანი (ვ. სომხიშვი.).

ყიოშ-ი (ხევსურ.) იტყვიან ცივ საქმელზე (ა. ჭინკარ., 215).

ყიპკო (მობ.) სართავი ტარის თავზე დატეული ნაწილი (დიალექტ., 564).

ყირავ-ი (ზ. აქარ.) ყინული, ცივი (შ. ნიყარ.).

ყირან-ი (ჭიზიყ.) კვდომა, სიკვდილი (ს. მენთეშ.). თურქ. kiran.

ყირანის აგება (ჭიზიყ.) ხოცვა, ელეტა. „რალაც ჭირი გაჩნდა და საქონელ ყირანის აუგო“. ნ. ყირანი (ს. მენთეშ.).

ყირანვა (ფშ.) საქმლის ჩასასვლელი მილი ყელში (ი. ჭყონ.).

ყირამალა (კახ.) ყირამალა, თავდაყირა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ყირიმ-ი (გურ., მთიულ., გუდამაყურ.) თოფია ერთგვარი, ხირიმი (ა. ლლ.); ძველებური თოფია (ვ. ვირსალ.). თურქ. kırım.

ყირმიზ-ი ალაზნა (ზ. აქარ.) სიმინდის ჭიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.). არაბ. თურქ. kırmızı .წითელი.

ყირყიზა (კახ.). ნ. ყინჭოტი.

ყირყიტ-ი (გურ.) განუწყვეტლივი ლაპარაკი; წივილი (ი. მეგრ., 191).

ყირყინტა (თუშ.). ნ. ყორყინტე.

ყირყიტან-ი (აქარ.) ყარყანტო, ყია (ი. მეგრ.).

ყირყოტა (ლეჩხ.). ნ. ყორყინტე.

ყირწა-ყურწა (ქართლ.). ნ. ყირწი-ყორწა.

ყირწი-ყორწა (ქართლ.) კირწი-ყორწა, ყირამალა გადასვლა (ქეგლ).

ყირქაპ-ი (მესხ.) ჭურჭლის ყელი, ჭურჭელი რომ გაივსება, იტყვიან: ყირქაპში მოადგაო („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ყისინა¹ (მობ., ქსნის ხეობ.) ა. ყაზბეგის სიტყვებით: „პლედის მაგვარი შალის წამოსასხამი, თბილი და მსუბუქი, უფრო საბანსა ჰგავს, ვიდრე ტანსაცმელს“ (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.). უხეში ქსოვილი, რომელსაც ძველად ჩალას გადააფარებდნენ და მასზე წვებოდნენ; შალის წამოსასხამი (ო. ჭაჭ.); შინ ნაქსოვი შალის წამოსასხამი (დიალექტ., 564); თხის ბეწვისაგან მოქსოვილი ქსოვილი (ვ. სომხიშვი.).

ყისინა² (ჭიზიყ.) ლეიძლისფერი, წენგოსფერი. „ყისინა ჩოკები ეცვაყე უწინ ბეროკაცებ“ (ს. მენთეშ.).

ყიტანელ-ი (ჭიზიყ.) მეტსახელია სულ მინდვრად მყოფი კაცისა (ს. მენთეშ.).

ყიულ-ი (ფშ.) მამლის ყივილი. „დაბნელდა ღამე ტიალი, ქათმის ყიულის ხანია“ (ლ. ლეონ.).

ყიფ-ი (ქართლ., თუშ.) რბილი, დუნე (კირიონი); ადვილად მსხვრევადი ხე, ქვა (პ. ხუბ.).

ყიფშ-ი (ლეჩხ.) ნაკლი, წუნი, მიზეზი (დიალექტ., 679).

ყიყაპო (ზ. იმერ.). ნ. ყაყაპო.

ყიყვი-ი¹ (გურ.) ყუა, ბოლო. „საქმე ყიყვიზე მივიყენებია“ (ა. ლლ., გურ.); ჭურჭლის ის ადგილი, სადაც მოვიწროება იწყება (წითელშთა, ი. შილაყაძე).

ყიყვი-ი² (ფშ.) ჩინჩაყვი? „არას ამბობენ ჩხიკვები: აუფხორიათ ქოჩორი, ჩამოუშვიათ ყიყვიები“ (ვაჟა, II, 282, 1946, ა. შან.).

ყიყვი-ი³ (ჭიზიყ.) ჩიყვი; ადამიანის ყელის ავადმყოფობა; აბრეშუმის ჭიის სენი (ს. მენთეშ.).

ყიშ-ი (ხევსურ.). ნ. კიში.

ყიშლა (ზ. აქარ.) საზამრთო საძოვარი და ჯარგვალი (შ. ნიყარ.). თურქ. kışla, kışlak.

ყიჭალა (ფშ.) ჩხიკვი (ი. ჭყონ.).

ყიჭაყვი-ი, კიჩაჩვი-ი (ჭიზიყ.) ჩიჩაყვი, ჩინჩახვი ადამიანისა. „იმთენი ჭამა, რო

ყიკაქვეამდინ ამოუვიდა“ (ს. მენთეშ.).

ყივინი-ი (იმერ., გურ.) ყივინი, ყვირილი, დავა (ვ. ბერ.; ს. ულ.); ღივინი (ქეგლ).

ყლანტი-ი (გურ.) ყლუბი, ცვარი, წვეთი. „ხომ გაქ სისხლის ყლანტია“; „ერთი ყლანტი წყალი“ ერთი წვეთი (ყლუბი) წყალი (ა. ლ., გურ.).

ყლანცა-ი (გურ.). ნ. ყაყლანცაი.

ყლანწა (იმერ.) მაღალი და ხმელ-ხმელი, თან უაზრო გამომეტყველებისა (ი. ქავთ.).

ყლანწვა (იმერ., გურ.) ყლურჭვა, ხუხვა, გლანწვა (ვ. ბერ.); მადიანად ყლაპვა. „რავა მამალივით ყლანწავ ყურძენს?“ (წითელშთა, ი. შილაქაძე).

ყლაპუნა (რაჭ., ლეჩხ.) დოყლაპია (მ. ალავ., 3).

ყლარტი-ი (იმერ., ოკრიბ.) დამდგარი წყლის ზედაპირზე ჭუჭყისა და მტვრის ნარჩენი (მ. ჯაჭან., IX, 266); ღორწოვანი სითხე, ზაფხულობით გუბე რომ თავზე მოიდებს, მოყვითალო ფერისა. უჩნდება ძმარსაც, თუ გაუვსებელ ჭურჭელში დგას. თამბაქოს ბოლის დანალექი ჩიბუხში (მ. ალავ.).

ყლარტი-ი² (მესხ.) დამცირ. სუსტი, უსუსური (ი. მისურ.).

ყლარჭვა (გურ.) მანჭვა; თავხედურად, უზრდელად მოქცევა (ა. ლ.).

ყლაყი (ლეჩხ.) ყალყი, ცხენის ზე ახტომა (მ. ჩიქ.); უშნო მაღალი, აყლაყუდა. ნ. ოყლაყი (მ. ალავ., 1).

ყლაქანი-ი (ქართლ.) დაუღეპავად ყლაპვა (კირიონი).

ყლიწვა (გურ.) ყლაპვა, ყლურჭვა; გადაყლიწვა გადაყლაპა, დაღია. „ერთათ რომ ამდონ ფულს გადაყლიწვაეს კაცი, იმის აფერი დამეჭერება“ (ა. ლ.).

ყლიწი-ი (გურ.) ბანქოს თამაშია ერთგვარი (ა. ლ.).

ყლიპვა (გურ.) თვალების გაფართოება უკმაყოფილების ან მრისხანების ნიშ-

ნად. „რას მიყლიპინეფ მაგ თვალეზს, თუ იცი?“ (გ. შარაშ.).

ყლიპინი-ი (გურ.). ნ. ყლიპვა.

ყლიწი-ი (გურ.) ყელი, ხორბი. ნ. ყორყინტე (ა. ლ.).

ყლუ (იმერ.) ბარძაყი (ქეგლ).

ყლუნწვა, ყლურწვა (იმერ.) სასმელის ერთბაშად დაღევა (მ. ჯაჭან., IX, 266).

ყლუნწვა (გურ.) სასმელის ერთბაშად ყლაპვა. ნ. ყლუნწვა, ყლიწვა (ა. ლ.).

ყლურტუნა (ქიზიყ.) ლაპარაკში ნერწყვის რომ ყლაპავს, ისეთი კაცის მეტსახელია (ს. მენთეშ.).

ყლურწვა (ქიზიყ., იმერ.). ნ. ყლუნწვა.

ყლურწუნ-ი (ქიზიყ.) ნერწყვის ყლაპვა, როცა კაცს გასაქირი დაადგება, ენა ჩაუვარდება და სიტყვის ველარ პოულობს (ს. მენთეშ.).

ყლურტე (იმერ.). ნ. მკუტე.

ყლუტუნ-ყლუტუნ-ი (იმერ.) სასმელის უშნოდ დაღევა; ღვინის ან წყლის სმის დროს ყელში „ყლუტუნ-ყლუტუნ“ გაისმისო“ (ვანი, ნ. აგიაშვილი).

ყმა-ა (თუშ.) კაი ვაჟკაცი (თ. უთურგ.).

ყმაყოფილ-ი (გურ., იმერ.) კმაყოფილი (ა. ლ.; მ. ალავ., 3).

ყმელთავეკიაჟი-ი (თუშ.) ძლიერ დაქანებული დაღმართი (თ. უთურგ.).

ყმენდა (ქართლ.) დიდი ლუკმების ჩქარჩქარა ყლაპვა (კირიონი).

ყმუნა (ზ. იმერ.) მადიანად ჭამა (ქეგლ).

ყმუნუნ-ი (მოხ.) ცხერის მიერ გამოცემული ხმა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

ყამეთი-ი (ზ. აჭარ.). 1. ქვეყნის დასასრული; დაქცევა; „მკვდრეთით აღდგომა“, „მეორედ მოსვლა“; 2. უბედურება, ჩხუბი, ხმაური, აურხაური, აყალმაყალი; ჭოჯობეთური ცუდი ამინდი. შდრ.: ყიამეთი (შ. ნიყარ.).

ყნოსიერ-ი (მოხ.) სურნელოვანი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ქეგლ).

ყობი-ი (ქიზიყ.) თევზის საყარი ადგილი (ს. მენთეშ.).

- პოეზია (ფშ., ინგლ.) ყვავი (დიალექტ., 595; მ. ჯან.).
- პოეზია (ფერეიდნ.) შეძლება (ა. ჩიქ.).
- პოეტისაყვარა (ფშ.). ნ. ძილიგულა.
- პოეტიკა (ფშ.) მკვნიძალა, მცენარეა (ა. მაც.).
- პოეტიკანტა-ა (ინგლ.) ყვითელყვავი-ლებიანი ბალახია, ჩაწყობილა-ბაია. ნ. ერბოქილა, ლობიანა, ოკნატუა (მ. ჯან.; ა. მაც.).
- პოეტიკა (ფშ., მთიულ.) ყვავილა (დიალექტ., 569, 595; ლ. კაიშ.).
- პოეტიკა (ინგლ.) ყველი (დიალექტ., 624).
- პოეტიკა (ფშ.) ალყა. „ყოლიბი დამარტყეს ღამითა“ (ი. ქეშიკა).
- პოეტიკა (გურ.) ყველი კაცი (ა. ლ.).
- პოეტიკა (ლენხ.) გურ.) ყველაფერი. ნ. ყველიფერი (დიალექტ., 679; ა. ლ.).
- პოეტიკა (თუშ.). 1. რძეში დაღობილი პური; 2. აღუღებულ წყალში ჩაყრილი პური, შენეღებული ხახვითა და ერბოთი (თ. უთურგ.).
- პოეტიკა (ქიზიყ.) საქმის ყურის გღება, ნიადგ პატრონობა; გაბატიგება მიწისა. „ვენაქ დიდი ყოლოაჩობა უნდა“ (ს. მენთეშ.).
- პოეტიკა (ქიზიყ.). ნ. ყოლოაჩობა.
- პოეტიკა (ქიზიყ.) ორმო გზაში. „უპატრონობი გამო გზა ყოლფუნებით არი სამსე“ (ს. მენთეშ.).
- პოეტიკა (მთიულ.) მოყავისფრო მატყლი (ლ. კაიშ.). თურქ. kumral.
- პოეტიკა (ხევსურ., ფშ.) დაყენებული შეშა, დამზადებული და დაწყობილი (ა. მან.; ი. ქეშიკა).
- პოეტიკა (ფშ.) ღობემჭვრალა (ი. ქეშიკა).
- პოეტიკა (ქიზიყ.) დამშვიღება, დაწყნარება ვისიმე (ს. მენთეშ.).
- პოეტიკა (იმერ.) ჩქარა და ხარბად ჭამა: „ინდაური ყურძნით იყოწყლება“ („კომუნისტი“, № 157, 1968).
- პოეტიკა (იმერ.) მამალი (ვ. ბერ.).
- პოეტიკა (გურ.). ნ. ყოყო.
- პოეტიკა (მთიულ.) პირველად დაღებული მცირე თოვლი (ლ. კაიშ.).
- პოეტიკა (მთიულ.) წყლიანი თოვლი (ქეგლ.).
- პოეტიკა-ა (მესხ., ჯავახ.) უშნოდ დიდი და უხეში ნივთი; დაბერებულ ცხოველზე იტყვიან (ი. მაისურ.).
- პოეტიკა-ა (ინგლ.) ისვრიმი. შდრ.: ყარაო (მ. ჯან.). თურქ. korava.
- პოეტიკა (ზ. აქარ.) ტყემლის საწებელი, კვაწარახი. ნ. ყარაო (შ. ნიქარ.).
- პოეტიკა (ზ. იმერ.). ნ. ყორავო.
- პოეტიკა (გურ.) ყველაფერი. ნ. ყოლიფერი (დიალექტ., 667).
- პოეტიკა (ქიზიყ.) ქრისტესისხლა (ა. მაც.).
- პოეტიკა (გურ.). ნ. ყოლიფერი, ყორისფელი.
- პოეტიკა (გურ.) იდიომა, პურის ჭამის დროს შემოსწრებული კაცი (გ. შარაშ.).
- პოეტიკა (მთხ.) ენძელა, მცენარეა (ა. მაც.).
- პოეტიკა (ლენხ.) წითელი კუნელი. ნ. ბაბუსავაძალა.
- პოეტიკა (მთხ., თუშ., ქიზიყ., ზ. აქარ., მთიულ., ხევსურ., ფშ.) პირუტყვის სამოვრად შემოყავებული ადგილი, ნაკრძალი (ო. ქაჯ.; პ. ხუბ.; ლ. კაიშ.; ს. მაკალ.); დაყოფილ ბა ნაკრძალად გადაქცევა. „ეს ადგილი სოფელმა კომლზედ გაიყო, სათიბად შემოიღო და დაყოფილ ბა“ (ა. ყაზბ., II, 40; შ. ძიძ.); ნაკრძალი სათიბი ადგილი (ს. მენთეშ.); შემოღობილი, დაცული სათიბი (შ. ნიქარ.); შემოღობილი სათიბი (ს. მაკალ., ფშ.). თურქ. koruk.
- პოეტიკა (გურ.) ხორხი, ყელი (ს. ქლ.).
- პოეტიკა (გურ.) ყელი; ჩინჩახვი ფრინველისა (ა. ლ., გურ.).
- პოეტიკა (ინგლ.) წერო, ყარყატი (მ. ჯან.).

ყოტი¹ (ფშ.) ბაყაყი, გომბიო (ი. ჭყონ.; ვეა, I, ა. შან.).

ყოტი² (ქიზიყ.) ყლორტი (დიალექტ., 610).

ყოტი³ (ქიზიყ.). 1. ღერო მწვანილისა; ბალახელის ალაღებელი ღერო; 2. კოტა⁶ (ნ.) (ს. მენთეშ.).

ყოტაშ-ი (აჭარ.) ქვაშურდულა, პატარა ქვის სასროლი. ნ. ქვეშარდულა (დიალექტ., 660).

ყოუმ (ინგილ.) ნათესავი. ნ. ყაუმ (დიალექტ., 624). თურქ. kavim.

ყოფიერ-ი (გურ.) ქონებიანი, შეძლებული. „ძაან ყოფიერი ქალი ითხუა“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ყოფილამ (ხევსურ.) თურმე (დიალექტ., 558).

ყოში (ქართლ., ქიზიყ.). 1. მოკლეტარანი პატარა ნიჩაბი; 2. ქართული კაბის, ახალუხის მაჯაზე გადაწვეცი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ქართული კაბის მაჯაზე სამკუთხად გადაწვეცი; 3. ბაყლის ნიჩაბი ფქვილის ან მარცვლის ასაღებად (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 610). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ყოშია (ფშ.) ჩოხის სახელოს კიდზე მოკრებული ხელზე გადასაფენი. „არ მაწონს... არც საყელოზე სირმაი, სახლის წვერებზე ყოშიაი“ (ი. ქეშიკ.). შდრ.: ქეგლ.

ყოჩი (ფშ., მთიულ., გუდამაყრ., ფერეიდნ., იმერხ., იმერ.) დაუკოდავი მამალი ცხვარი (ი. ჭყონ.; ე. ვირსალ.; დიალექტ., 632, 655, 673). თურქ. kioç.

ყოყიალი (ქართლ.) ყიალი, უსაქმოს ხანტი სიარული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ყოყინ-ი (გურ.) კამეჩის ბლავილი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ყოყო (გურ.) მუცელგამობერილი ბავშვი (გ. შარაშ.).

ყოყო-ა (ინგილ., მესხ.) მაღალ-მაღალი და ყელყელა კაცი (მ. ჯან.); შტერი, ყეყეჩი (ი. მაისურ.).

ყოყოლი (იმერ.). ნ. ყონყოლი.

ყრა¹ (ქიზიყ.) ერთგვარი კოჭობა (ს. მენთეშ.).

ყრა² (იმერ.) სახურავზე დაგებული ყავრის (ყრამიტის...) უოველი რიგი (ქეგლ).

ყრა³ (იმერხ.) აყრა, გადაყრა, გადაწმენდა. იტყვიან ცის მოწმენდაზე (ნ. მარი, 83).

ყრალ-ი (ქიზიყ.) საქმედ ტყავი, ტყავის ქუდის საპირე (ს. მენთეშ.).

ყრალაყ-ი (თუშ.) ჩხართვის სიდიდის ჩიტია მწვანე ფერისა, არ იკმება (პ. ხუბ.).

ყრალა-ყრალა (ქვ. იმერ.) უჯანგარი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ყრანტი¹ (ფშ.) ყანყრატო (ი. ჭყონ.).

ყრანტი² (კახ.) ძალიან ბებერი, სიბერით გადაყრუებული ადამიანი (ქეგლ).

ყრანჭა (ფშ.). ნ. ყრანტი¹.

ყრა ფუტკრისა (გურ.) სკიდან მართვის გამოსვლა (გ. შარაშ.).

ყრაჯა (ქიზიყ.). ნ. ყარაჯალი.

ყრიანჭოლა (რაჭ.) მყრალა-მყრალა. ნ. ოყრალუა (გ. ბერ.).

ყროლი¹ (ფშ.) ცუდი, უვარგისი, არაწესიერი (ი. ქეშიკ.).

ყროლი² (კახ.) ხემყრალი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ყროლა (მთიულ.) მაღალი მსხვილღეროანი ბალახია ერთგვარი (ლ. კაიშ.).

ყრონჭ-ი (იმერ.) ყელი, ყანყრატო (ი. ქავთ.).

ყრუა (აჭარ.) წითელი კუნელი, ბაბუსანგალა, ბაბუსა (ა. მაყ.).

ყრულა, ყრუელა (იმერ.) ყრუ, უსწავლელი კაცი. „ასი მანეთის გულისთვის ცველი განათლებულ ყმაწვილს ვილაც სოფლის ყრუელაში?“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).

ყრუანჩელა (ქართლ.) ყრუ, ნაკლებ გამგონი. შდრ.: ყრუელა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

- ყრუბელა** (ქიზიყ.) ყურბელა, მწერია ერთგვარი (ს. მენთეშ.).
- ყრუელა** (იმერ.). ნ. ყრულა.
- ყრუვი** (ქიზიყ.) ყრუ (დიალექტ., 610).
- ყრუნწე** (ხევსურ.). ნ. ყურწუმი.
- ყრუნჩუნა** (ქართლ.) ყრუ (კირიონი).
- ყრუნჩუჩა** (ქიზიყ.) ყრუ; გადატ. შეუს-მენარი, გაუგებარი ადამიანი. ნ. ყრუ-ჩუნა (ს. მენთეშ.).
- ყუ-ი** (აჭარ.) წყალი, ჭა (პ. ჯაჯან.; ი. მეგრ.; შ. ნივარ.). თურქ. kuyu.
- ყუა** (ქართლ.) გამომცხვარი პურის სქე-ლი მხარე (ე. ბაბუნ., 276).
- ყუათ-ი** (ქართლ., ლეჩხ., ფშ.) ძალა, სი-მაგრე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ჭკუა, გონება (მ. ჩიქ.); ძალღონე, ბა-რაქა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.). თურქ.-არაბ. kuvvet.
- ყუაქუა-ი** (გურ.) ღვაქუა (ნ.), ბაყაყი (ს. ჟლ.).
- ყუაყ-ი** (თუშ.) ცალი ხელით გაკეთებუ-ლი მოგრძო გუნდა ქუმლისა (პ. ხუბ.).
- ყუბარ-ი** (გურ., იმერ., ოკრიბ.) პატარა ქვევრი (ს. ჟლ.); საზოგადოდ პატარა ქვევრი, 2—6 ფუთის ტევადობისა (პ. ჯაჯან., X; შ. ალავე).
- ყუდარ-ი** (აჭარ.) მყუდრო, ჩრდილი ად-გილი, სადაც წვიმა არ ჩამოდის; შე-ყუდრებულ-ი წვიმას შეფარებუ-ლი (ა. ლლ.).
- ყუდელა-ა** (მოხ.) მოხეტიალე, (ო. ქაჯ.).
- ყუდიერა** (ფშ.) ადამიანი, რომელიც სულ დგას და ელოდება („კომუნის-ტი“, № 294, 1967).
- ყუდილ-ი** (ფშ.) ამართულად ყოფნა, — დგომა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.; ქეგლ).
- ყუდრათ** (მესხ.). ნ. ყადრაყუდრათ.
- ყუდრება, შეყუდრება, გადაყუდრება** (გურ.) წვიმის დროს თავის შეფარე-ბა. „რომ ივლიჯინე იმ ყიამეთში (ნ.), ვერ შევიყუდრე სამე?“ (გ. შა-რაშ.).
- ყუდულის ღობე** (ზ. იმერ.). ნ. რაფები.
- ყურბეულობა** (მოხ.) შობის წინა ღამე: ამ დროს აცხოვენ პურის კვერს — ყურბეულს (დიალექტ., 564).
- ყუვათ-ი** (მოხ.) ყუათი, სინოყივრე, ძა-ლა. ნ. ყუათი (ო. ქაჯ.).
- ყუვილ-ი** (ფშ.) ნ. ყუილი.
- ყუთურ-ი** (კახ., მოხ., თუშ.) ცხვრის ავადმყოფობა, ქეცი (ლ. ლეონ.; ს. მაკალ.).
- ყუთურმაჯა** (ქიზიყ., თუშ.) ყურთმაჯი, ქართული კაბის ნაწილი (ს. მენთეშ.).
- ყუიკა** (ხევსურ.) რძის სადღეებელი, ვიწრო კასრია. ქისტ. ყუქქ. (ა. ჭინ-ჭარ., 269).
- ყუილ-ი** (ქიზიყ.) ტურათა და ძაღლთა ღამით ხმაგამივ ყმუილი. გადატ. ძვლებს ტყვილზე იტყვიან (ს. მენ-თეშ.).
- ყულაბა** (გურ.) ხარაზთა ხელსაწყო ჯო-ხია ბზისა, რომლითაც კალაპოტზე გა-დაცემულ წაღებს აპრიალებენ (ა. ლლ.).
- ყულავა** (იმერ.). ნ. ყულაბა.
- ყულა-ა** (იმერხ.) მაშინ (დიალექტ., 655).
- ყულან-ი** (მესხ.) ცხენის მოსართავია, მუცელზე ამოსაჭერი ღვედი (შ. ძიძ., ქრესტ.). თურქ. kolan.
- ყულანა** (მოხ., მთიულ.) ქალის გულსა-ფარი, წინსაფარი (ლ. კიშ.; ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.; ქეგლ).
- ყულაჩ-ი, ყულაჯ-ი** (ქიზიყ.) ზომის ერ-თეულია: ორივე გაშლილი ხელის სიგ-რამე თითის წყერებიდან მოკიდებული გულმკერდის ჩათვლით. მეტრზე მე-ტია. იხმარება თოკის სიგრძის საზო-მად. იტყვიან: ხუთა ყულაჯი თოკი, ათი ყულაჯი თოკიო და ა. შ. (ს. მენთეშ.). თურქ. kulaj.
- ყულე** (ზ. აჭარ.) ციხე. კოშკი (შ. ნი-ვარ.). არაბ., თურქ. kuile.
- ყულურჯ-ი** (ფშ.) ძველისძველი, უწინ-დელი (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
- ყულქ-ი** (ქართლ.) ძალიან შავი, კუნაპე-ტივით (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

უუმბარა (ოკრიბ.) ღომის თაველის (ნ.) შტო. თავთავი უუმბარებისაგან შედგება (მ. ალავ.). შდრ.: ყვიბარო (საბა);
უუმბილა (მობ.) ახალუხის შესაკრავი ოქრომკერდის ძაფისა (ქეგლ).
უუმ-ი¹ (რაქ.) უხსიათო. ცუდი, მიუყარებელი (ვ. ბერ.).
უუმ-ი² (ზ. იმერ.) უსიცოცხლო, მუდამ გაჩუმებული (ბ. წერეთ.).
უუმში (ზ. იმერ.) ღორთელის (ნ.) წამალი; დიყის მარცვალსა და თავფლს გადმოადუღებენ და დაალევიანებენ სნეულ ორსულ ქალს. ცრუ რწმენით, ყუმსი დააგდებინებს ღორთელს (ბ. წერეთ.).
უუნ-ი (მობ.) მიჯნა. სამიჯნე ქვა ყანებს შორის (ო. ქაქ.).
უუნალა-ა (მობ.) წინსაფარი ტყავისა ან ფარჩისა. ნ. ქიშელა (ო. ქაქ.).
უუნდ-ი (თუშ.). ნ. ყონდი.
უუნტალ-ი (ზ. იმერ.) ქანაობა (ბ. წერეთ.).
უუნტვა (ფშ., ქართლ.) ყოფნა. დკომა (ი. ქეშიყ.); ერთ ადგილას დკომა (ქეგლ).
უუნტულ-ი (იმერ.). ნ. უუნტალი.
უუნულუცა (აქარ.) შეჭამადი პურის ფქვილის, რძისა და მაწვნისა (შ. ნიჟარ.).
უუნცულ-ი¹ (გურ.) დიდხანს ლოდინი. ცდა. „უნდა უყუცულო სალამომდი“ (ე. ნინ., II, თ. კიკე.); დიდხანს ცდა. ლოდინი (ს. ქლ.); დიდხანს და უნაყოფოდ მოცდა, ლოდინი (ი. ჭყონ.; ა. ლ.).
უუნცულ-ი² (ლეჩხ.) მოუსვენრად ჯღომა, უქანარის ქნევა (მ. ჩიქ.).
უუნჩ-ი (გურ.) უჩი, წყნარი (გ. შარაშ.); ჩუმი, უხმო, თვინიერი; გაყუჩებული-ბული გაყუჩებული (ა. ლ.).
უუნჭ-ი (ხევსურ., ფშ.) კუნძი (ა. შან.; ა. ჭინჭარ., 284; ვაჟა, I, II, 1946, ა. შან.).
უუნჭულ-ი (კახ., თუშ., ერწ.) კუნჭული (ქეგლ).
უუპარ-ი (იმერ.). ნ. უუპარი.

უუპატო (კახ.) თხილის ჯობის ანატოლი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
უუუ-ი (რაქ.) პურის, მკადისა და მისთ. უუა (ვ. ბერ.).
უუუზ (ინგილ.). ნ. უუუენაა.
უუუურ (ინგილ.) კუთხე, ყურე; შეყუყურა კუთხეში მიაგდო, საქმე გაუჭირა (მ. ჯან.; დიალექტ., 624).
უუუენა-ა (ინგილ.) ხელის მოხვევა, ხევენა; ყუყუენ ხელს ჰხვევდნენ (დიალექტ., 624). თურქ.-აზერბ. kucak.
უურა (იმერ., გურ.) კლდის დუმა, მცენარეა (ა. მაყ.).
უურაბალაზ-ი (ჯავახ.) საყურე, მცენარეა (ა. მაყ.).
უურახეულ-ი (თუშ.) ღვთისათვის შესაწირავი საქონელი; ადრევე აუხვევენ ხოლმე უურს შეწირვის ნიშნად (თ. უთურგ.).
უურბალიშა/ე-ა (იმერ.) პატარა, უურბალიში (ვ. ბერ.).
უურბან-ი (გურ., ქვ. იმერ.) ყრუ, უბირი; გაუნათლებელი (ა. ლ.; მ. ალავ., 3). არაბ.-თურქ. kurban, ზვარაკი, სამსხვერპლო ცხვარი.
უურბანა (ქიზიყ.) ბურბულშელა, მცენარეა (ა. მაყ.).
უურბაატა (ქიზიყ.) ყრუსავით, მოყრუო (ს. მენთეშ.).
უურბელა (ინგილ., ზ. აქარ., მესხ.) ბოსტანა (მ. ჯან.); მწერია ერთგვარი, ადამიანს უურში უძერება. ძნელად გამოდის და მწევე ტკივილს იწვევს (შ. ნიჟარ.); უურთმძრომელი შავი, გრძელი ჭიაა (ი. მაისურ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.
უურდგელ-ი (გურ.) კურდღელი (დიალექტ., 667).
უურებ-ი¹ (ზ. იმერ.) ჩონგურის მოსართავი რიკები (ბ. წერეთ.).
უურებ-ი² (იმერ.) შუაღვეცხლის სანთები ადგილი, ყვერბი (ნ.) (ვ. ბერ.).
უურება (ხევსურ.) მოვლა-პატრონობა;

არ აყურებენ არ მოავლებინებენ (დიალექტ., 558).

ყურეაყ-ი (თუშ.) კუთხე; კნ. ყურწიაყი (თ. უთურგ.).

ყურების დაღურსვა (გურ.) იდიომი, უსიამოვნების დროს გაჭაგრებით გაჩუმება (გ. შარაშ.).

ყურემარე (ფშ.) ყურეები, ყურე-კუნჭული (ჭებელ).

ყურვა (იმერ.) წყალში ჩაყურყურმელავება, ჩაძირვა, ყვინთვა (გ. ბერ.).

ყურთუზ-ი (ქსნის ხეობ.) ცხვრის ავადმყოფობაა ერთგვარი (გ. სომხიშვი.).

ყურიადობა (გუდამაყურ.): ყურიადობს უყურებს, უთვალთვალებს, ყურადღებას აქცევს (დიალექტ., 575).

ყურიანა (ლენჩ.) ბათმის ნახევარი, წონის ერთეულია, ჭურჭელი (ი. ჭყონ.).

ყურიანე (ლენჩ.) ნ. ყურიანა.

ყურისავსებელია (გურ.) ბურბუმელა, ბალახია. ნ. ფუ (ა. მაყ.).

ყურის სერ-ი (ქიზიყ.) საქონლის (ძროხისა და ცხვრის) ყურზე დადებული ნიშანი — დანით გაჭრილი (ს. მენთეშ.).

ყურისთვალა (ხევსურ.) ნაჭარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 262).

ყურის ძირში (გურ., ქიზიყ.) ძალიან ახლოს. აქვე. „აგერ ვდგანვარ, ყურის ძირში“ (გ. შარაშ.); ყურის ძირში ყოლა ძალიან ახლოს ყოლა. „ქაო, გოგო იქვე, ყურის ძირში, გყავთ გათხოილი და იმაჲ მაინც შაატყობინებდით, რო მოსულიყო“ (ს. მენთეშ.).

ყურმანდ-ი (ლენჩ.) ყურმარდი, ფხოხელი, მახვილი სმენის მქონე (მ. ალავე., 2).

ყურმანჯა-ი (გურ.)—ყრუ-მუნჯი, ყურნაკლული, სმენადახშული, გადატ. ჩამორჩენილი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ყურმარე, ყურემარე (თუშ.) სადმე. ამა თუ იმ კუთხეში, კუნჭულში (პ. ხუბ.).

ყურმელა (ფშ.) ნ. ყურბელა.

ყურუთა-ა (აჭარ.) ხეპრე, უმეცარი (მ. ნიეარ.).

ყურულა (ხევსურ.) ბუნებით უყურო ან ყურებდაჭრილი თხა-ვაცი. ნ. ყუჯა (ა. ჭინჭარ., 236).

ყურუმ-ი (იმერ.) ნ. ლურსკუმა, ყურყუმი.

ყურუმან-ი (ინგილ.) ქალის დანიშნისას ვაჟის მიერ სახლიდან წაღებული ნივთები (მ. ძიძ., ჭრესტ.).

ყურუმბულ-ი (ლენჩ.) 1. ყრუ; 2. გულწითელა ჩიტო, კულუმბური (ნ.) (მ. ალავე., 1).

ყურუმელა (ლენჩ.) კურმელა, შავი კუნელი (მ. ალავე., 2).

ყურფ-ი (ქართლ., კახ.) ყულფი, ქალამნის პირზე თასმის ამოსაცვამი ნახვრეტები (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. მარტ., გ. იმნ.). თურქ. kulp.

ყურყულ-ი (გურ.) მგლის ან ძაღლის ყმული (გ. შარაშ.).

ყურყულა/ე (ლენჩ.) ფალარათი (მ. ჩიქ.).

ყურყუმი (გურ.) ძლიერ შავი, ძლიერ ბნელი (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.; ს. ფლ.).

ყურყუმა (გურ.) ბნელი, ძლიერ ბნელი. ნ. ყურყუმი (ი. მეგრ., 191).

ყურყუმელ-ი (ლენჩ.) ნ. ყურყუმი.

ყურყურა (ქართლ.) თავის საკბილო, ადვილად მოსატყუებელი (კირიონი).

ყურყუტი¹ (გურ., იმერ.) დიდხანს ლოდინი, ცდა. „აყურყუტებს აქ ფოთს მიმავალ მგზავრს“ (ე. ნინ., I, თ. კიკვი.); მოცდა. ნ. ყურცული² (ი. ჭყონ.); ცდა, ლოდინი. „როდემდის უნდა ვიყურყუტო ამ ღამეში!“ (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიყ.).

ყურყუტი² (კახ.) ბეჩაგი, გადაყრუებული (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ყურშატი (ხევსურ., მთიულ., ფშ., კახ.) ქვაბის ყური, რომელშიაც ხელია დამაგრებული; ყურშატიანი ქვაბი სახელურიათი ქვაბი (ა. ჭინჭარ., 216, 296); ხელის მოსაღებში. ყური, სახელური (ა. მარტ., გ. იმნ.); ქვაბის

სახელურის დასამაგრებელი რკინა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ყურმუმი-ი (გურ.) ტყვია თოფისა (გ. შარაშ.). თურქ. kursun.

ყურმუმი-ა (ზ აჰარ.) ლობიოს ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიჟარ.).

ყურჩალა-ი (გურ.) ცოტათი ყურნაკლული, ყრუ (გ. შარაშ.).

ყურჩინჩინა-ი (გურ.). ნ. ყურჩალაი.

ყურძენა (ქართლ.) ყაზახა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ყურწა-ა (აჰარ.). 1. ბარაქა; 2. ყურწათუთუნ-ი მსხვილყუნწიანი თამბაქო (შ. ნიჟარ.).

ყურწაგდებულ-ი (გურ.) დაუღევარი (გ. შარაშ.).

ყურწ-ი (გურ., აჰარ., იმერ.) ყუნწი ნემსისა, ხილისა (ა. ლ.; დილექტ., 660).

ყურწამ-ი (თუშ.) ხიდის ყურე (პ. ხუბ.).

ყურწიწკინა (იმერ.) ყურთა გლეჯა; გადატ. მცირე, უმნიშვნელო რამეზე შექმნილი ალიაჟოთი (ი. ქავთ.).

ყურწუმ-ი (ხევსურ.) ყურე, კუთხე ბოსელში (ა. ჭინჭარ., 286).

ყურწუმელა (იმერ., რაჭ., ლეჩხ., აჰარ.) ეკალას, ძიგურას (ნ.) ფოთოლი (გ. ბერ.); კურკანტილა (ნ.). ნ. დუგუნი („კომუნისტი“, № 190, 1967); ეკალა (ა. მაყ.); ძლიერ შავი, გადამწიფებულ ხილი; ბნელი (შ. ნიჟარ.).

ყურჭ-ი¹ (ქიზიყ.) ძალიან შავი (ს. მენტეშ.). შღრ.: საბა, დ. ჩუბ.

ყურჭ-ი² (რაჭ.) ძალიან მწიფე ხილი ნ. ლვინჯა (გ. ბერ.).

ყურჭატი-ი (ლეჩხ.) ყურჭატარა, ცალყურა. ნ. ყურჭიტი (მ. ჩიქ.).

ყურჭატა-ი (გურ.) სოკოა ერთგვარი (ს. გლ.); გარდამრიდა, მცენარეა (ა. მაყ.); შერქმეული გვარია (ა. ლ.).

ყურჭთვალება (ქართლ.) შეთვალე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ყურჭიტი-ი (რაჭ.). ყურჭატარა. ნ. ყურჭატი (გ. ბერ.).

ყურჭიტა (იმერ., რაჭ.) ყურჭიჭიტა, იტყვიან ცხენზე, ცხვარზე (ქეგლ.).

ყურჭო (რაჭ.) ძალიან მწიფე მსხალი (ჭიორა, მ. რეხვიაშვილი).

ყურჭუმალა (ზ. რაჭ.). ნ. ყურჭი².

ყურტლი-ი (თუშ.) ლოდინი (პ. ხუბ.).

ყურტაშტი-ი (ქართლ.) მწყურის ხმიანობა; მის მიერ გამოცემული ხმა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ყუყ (ინგილ.) ღრმად მოხუცი (მ. ჯან.).

ყუყ-ი (ქართლ., მესხ.) უკანა ფეხზე ჯდომა; ყუყს დაჯდა დაყუყდა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ყუყყუყ ჯდომა ფეხებზე ჩაკეცილი ჯდომა, ჩაქუქება (ი. მაისურ.).

ყუყა (ქიზიყ.) ძალიან შავი. ნ. ყურჭი (ს. მენტეშ.).

ყუყა წაუჯდება (მთიულ.) გაყინული ხელები სითბოში ასტივდება (ლ. კაიშ.).

ყუყება (გურ.) ლოდინი; აყუყყეს ალოდინეს (ქ. სიხ.).

ყუყვა (იმერ., გურ.) კუნცხვა; დაყუყულ-ი დაკუნცხული, ჩაკეცილი (გ. ბერ.; ა. ლ.).

ყუყლუპ-ი, **ჩურლუპ**-ი (ქიზიყ.). 1. სანახევროდ გამოშვებული მჭადი; 2. თუთლუპი (ნ.) ძალიან მწიფე ხილი; ლელვი, მსხალი (ს. მენტეშ.).

ყუყუნ-ი (ქიზიყ.). 1. საყვირის ხმა; 2. კენესა, კენესა-ტირილი, ტყვილისაგან ადამიანის გამოცემული ხმა (ს. მენტეშ.).

ყუყურ-ი (ფშ.) ყეყეჩი, ჩერჩეტი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ყური-ი (ქართლ.) სისუსხე. „ზამთარს ყური მოსტყდა“ (კირიონი).

ყური-ა (თუშ.) ყური ბავშვის ენაზე (პ. ხუბ.).

ყურწია (ხევსურ.). ნ. ხულია.

ყურტი-ი (ქართლ.) ძალიან შავი (გ. შატ-ბერ., 107).

ყურტი (ოკრიბ.). ნ. ლუნჯა.

ყურჯა (ხევსურ.) ბუნებით უყურო ან ყურებდაჭრილი თხა-ვაცი. ნ. ყურულა (ა. ჭინჭარ., 236).

ყურჯურ-ი (ქიზიყ.) კუთხე, კუნჭული. ნ. კუნჭუხურო (ქეგლ.).

შ

შაალა (ქიზიყ.) შაბათი (ს. მენტეშ.).
შაბა (ქართლ.) თეთრი ვახის ჯიშია (წარმოქმნილია შაბი სიტყვისაგან) (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
შაბაში (ქართლ., მთიულ., თიან.) პატარ-ძლისათვის ფულის შეგროვება: პატარძალი რომ პირველად იცეკვებს, სტუმრები ფულით დაასაჩუქრებენ. ფულს სვინა (ნ.) აგროვებს. ამ ფულს შაბაშის ფულს ეძახიან. (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); პატარძლისა და მეფის დასაჩუქრება ფულით (დიალექტ., 600; ლ. კაიშ.).
შაბზე წახვლა (ქართლ.) გადატ. საიქიოს გამგზავრება, სიყვდილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
შაბიკება (ქიზიყ.) ადუღებული რძე რომ ცოტათი შეცივდება და ნაღები თავს შეიკრავს (ს. მენტეშ.).
შაბოში (თუშ.). ნ. შაბუში.
შაბუირება (მობ.) შებრუეება, შეთრობა, შეღვინება. „ლამაზ შამოვჭიკვიდით, შამოვბუჩრდით“ (ო. ქაჯ.).
შაბრუნებულ-ი (ხევსურ.). ნ. შაბრუნ-ელი.
შაბრუნვილ-ი არაყ-ი (ხევსურ.) მეორედ გამოხდილი არაყი. ქელშაქეული (ნ.); შდრ.: გადაბრუნებული (ა. ჭინჭარ., 217).
შაბტილო (ქართლ.) შაბიან წყალში დასველებული ტილო, რომელსაც სიცხიან ან აფარებენ შუბლზე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
შაბუში (თუშ.) კვეთი, საკვეთი, საკიდელი, რძის შესადეღებელი, ყველის ღედა (ლ. ლეონ.; დიალექტ., 585).
შაბუშკვა (თიან.) ხაჭოს კვების გაკეთება (დიალექტ., 600).
შაბქლიავა (ქიზიყ.) მწვანე ფერის მწკლარტე ქლიავი (ს. მენტეშ.; ქეგლ).
შაბშაბა (იმერ.) მყაველა, მცენარეა (ა. მაყ.).
შაგამ-ი (ხევსურ.) თევზების სახოცი ია-

რალი, რომელიც ნიჩაბს წააგავს (ა. ჭინჭარ., 294).
შაგვინილ-ი (მობ.) უჩაღი, მოხერხებული კაცი (ო. ქაჯ.).
შაღ-ი (გურ.) ძვირფასი ქსოვილი იყო ერთგვარი (ა. ლ.).
შაღგამ-ი (ხევსურ.): შაღგამწყემსობა, ვისაც ოცზე ნაკლები ცხვარი ჰყავდა, მისი მწყემსობა (ა. ჭინჭარ., 229).
შადინურ-ი (ქართლ.) ატმის ჯიშია ერთგვარი (მ. მესხ.).
შადლანგვა (მობ.) ყლაპვა (დაცინვით). „არწი გრცხუენიან, რო სულ შაგიდლანგია“. ნ. დლანგვა (ო. ქაჯ.).
შავბალახ-ი (ქართლ.). ნ. შავბალახა.
შავბალახა (ქართლ., ფშ., მთიულ., გურ., ქვ. იმერ., ზ. რაჭ.) თავშავა, ღაჭირი, გობისცხვირა. შეწვამალა, შშავა. ნ. შავქალა (ს. მაკალ.; ა. მაყ.).
შავვიორგა (გურ.) შეწვამალა, მცენარეა (ა. მაყ.).
შავდაუკულმა (მესხ.) უკულმა, უკულმართად. «შავ დაუკულმა დაიკარგოს იმის გზა და კვალი» (ი. მაისტრ.).
შავეთ-ი (ფშ., მთიულ., გუდამაყრ.) საიქიო, საზოგადოდ „უკლოთ“ სამყოფი ქვეყანა, სადაც ამ სოფლით გასულნი ბინადრობენ. ჭოჭოხეთი და სამოთხე ხალხს არა აქვს გაყოფილი ამ სიტყვაში (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 151, 1900; ი. ჭყონ.); საიქიო; შავეთელე ბი მკვდარი სულელები (ს. მაკალ.; გვირსალ.).
შავეკალა (მესხ.) ქაცვი (ა. მაყ.).
შაველა¹ (მობ.) ბნელი, ჩაშავებული (ქეგლ).
შაველა² (ქართლ.) შავ-შავი ქალი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ქეგლ).
შავესკალა (თუშ.) შავი ასკილი (ა. მაყ.).
შავთავა (ხევსურ.). ნ. შავბალახა.
შავი აიშე (აჭარ.) გობისცხვირა, მცენარეა (ა. მაყ.).
შავი ცოცხ-ი (იმერ.) ცოცხანა, ცოცხობა

- (ა. მაც.).
- შავკაკალი**-ი (გურ.) ბოსტნეული მცენარეა ერთგვარი (ა. ლღ.).
- შავკაკალი** (გურ.) სოინჯი, მცენარეა (ა. მაც.).
- შავკაპიტო** (ქართლ.) წითელი ყურძნის ჯიშია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- შავკოლომანი**-ი (გურ.) მეტად მქისი, ერთობ გულპილწი ადამიანი (ი. ჭყონ.).
- შავლახტარა** (თუშ.) შავწამალა, მცენარეა (ა. მაც.).
- შავმოლა** (გურ.) ნამიკრფეია, მცენარეა (ა. მაც.); მოლი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შავშალა** (რაქ.) მცენარეა, ჭიჭილაყა (ა. მაც.).
- შავრა** (ფშ., თუშ.) შავი ცხენი. ნ. შავრაძე (ლ. ლეონ.).
- შავრაძე**-ი (თუშ.) შავი ცხენი (თ. უთურგ.).
- შავრახტა**-ა (აქარ.) მეტად შავი, შავტუხა. ნ. შავრიოზაი (შ. ნიყარ.).
- შავრეშ**-ი (რაქ.) გველი (შ. ძიძ., 216).
- შავრეშხ**-ი (ფშ.) შავი ფერის ცხენი. „აედგე, შავკაზმე შავრეშხი, შაუდეგ შავთა გზათო“ (ი. ქეშიკ.).
- შავრიოზა**-ი (გურ.) ძლიერ შავი, შავგვრემანი. „დგანა აგი შავრიოზაი“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვი; გ. შარაშ.).
- შავროზა** (იმერ.) შავგვრემანი ქალი. ნ. შავრიოზაი (ვანი, ნ. აგიაშვილი).
- შავრონა** (რაქ.) შავი ლორი (დიალექტ., 690).
- შავტრაცა** (მესხ., ჯავახ.) დაჭირა, მცენარეა (ა. მაც.).
- შავფეხ**-ი (გურ.) ტაბუირებული სახელი ქიანქველისა, როცა ოჯახში აბრეშუმის ჭია ჰყავთ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შავუხალა** (ზ. იმერ., ზ. რაქ., აქარ.) მხალშავა, ჩვეულებრივი ჭიჭილაყა (ზ. წერეთ.; ა. მაც.).
- შავქალა** (გურ.) მხალშავა, მცენარეა (ა. მაც.).
- შავშაობა** (ქიზიყ.) ძალზე გაჭირვებულად, ძლივძლივობით ყოფნა (მენთეშ.).
- შავშურა**-ა (ზ. აქარ.) ლობიოს ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.); წყეო (ა. მაც.).
- შავჩოქა** (ქიზიყ.) მხალია, დიდ მარხეაში მოდის ჭინჭრის მოსელის დროს (ს. მენთეშ.).
- შავცოცხე** (ლენხ.) უჯანგარი, მცენარეა (ა. მაც.).
- შავქადა** (ლენხ.) ფეტვი (ა. მაც.).
- შავხალ**-ი (ფშ.) ხანჯალია ერთგვარი (ვაჟა, I, ა. შან.).
- შავხე** (ქართლ.) ხეშავი, შავი ხე (დიალექტ., 644).
- შავხილა**-ი (მთიულ., მოხ.) მოცივი (ა. მაც.; ლ. კაიშ.).
- შავჯაგა** (ქართლ.) ბუჩქია ეკლიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- შავჯორა** (ქართლ.) მეტად შავი, უშნო სახის ქალი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- შავშევა** (მოხ.) წყენა, შეზარება, შეჯავრება (დიალექტ., 564).
- შავშევა** (მოხ.). ნ. შავშევა.
- შათება** (ქსნის ხეობ.). ნ. მეშათა.
- შათვალებულ**-ი (ჯახ.) სიმწიფეში ახალშესული ნაყოფი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- შათირ**-ი (გურ.) პატარძლის მხლებელი, რომელიც თვალყურს ადევნებს მას ქმრის ოჯახში მიყვანამდის (გ. შარაშ.).
- შაიყ**-ი (ზ. იმერ.) ტანადი, წარმოსადეგი (ქ. ძოწ.).
- შაყ**-ი (იმერ.) მწყრივი; სვე, სერელი (დიალექტ., 673); რიგი ვაზისა, სერელი (ქ. ძოწ.).
- შაკვალთ**(ვა (ქიზიყ.) ტანისამოსის კალთების მალა აწევა და სარტყელში ჩატანება (ს. მენთეშ.).
- შაკვეთა** (ქიზიყ.) შეჩვევა. „ბავშვი ბეზია შეეკვეთა და ველარ მოგვიშორებია“. აქედან: შაკვეთილი შეკვეთილი (ს. მენთეშ., დამ).
- შაკვლევა** (მოხ.) მილოცვა საახალწლოდ, მიკვლევა (დიალექტ., 564).
- შაკუთება** (ფშ., მთიულ.) შედეგება სის-

- ხლისა ან რძისა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 151, 1900; ი. ჭყონ.); შაკუთებულ-ი შედედებული (ლ. კიშ.).
- შალა** (ინგლი.) ერთი წამოკიდება, ერთი ზურგი შეშა (დიალექტ., 625).
- შალა-გელად** (ფშ.) უთავბოლოდ. ზოგი—აქ. ზოგი—იქ (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
- შალანი** (ხევსურ., ფშ.) შალდაყი (ნ.), სათიბი ბალახია. ნ. შალარი (ა. შან.; ა. ჭინჭარ., 225; ა. მაყ.).
- შალარი** (ფშ., ხევსურ.) ლაშქარა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- შალაფი**¹ (ხევსურ., ფშ., თუშ.) ბალახია (ვაჟა, I, ა. შან.); მდელის წივანა (ა. მაყ.).
- შალაფი**² (ხევსურ., თუშ., მთიულ.) ხის დასამუშავებელი იარაღია (ა. ჭინჭარ., 278); ბურღი (თ. უთურგ.); ხის საბურღი იარაღი (ლ. კიშ.).
- შალაფა** (კახ., ფშ., მოხ.) ბალახია, იზრდება ნოტიო, ჭაობიან ადგილას. ამით სიმინდის ფუჩეჩს კონებად კრავენ (ა. მარტ., გ. იმნ.); ლელი. ნ. შალაფი¹ (ა. მაყ.).
- შალახო** (ქართლ.) სიმღერა, დაკვრა, თამაში. „დაკვრეს მამინ შალახო“ (ა. ლ., ქართლ., 288).
- შალბაში** (ქართლ.) სამოგრის ვადისახალი, საბალახო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- შალგი** (კახ.) ნ. შლევა.
- შალგაბალახი** (კახ.) მინდვრის მდოგვი (ა. მაყ.).
- შალდამი** (გურ., ფშ.) მაღალი ბალახი, შამბი (ე. ნინ., I, თ. კიკე.). ნ. შანი (ი. ჭყონ.).
- შალდაყი** (ფშ., მოხ., თუშ.) შამბი, მაღალი ბალახი (ვაჟა, I, ა. შან.; ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.; თ. ქაჯ.; თ. უთურგ.).
- შალდაყიანი** (ფშ.) მაღალი, გაუვალი ბალახით დაფარული ადგილი (ი. ჭყონ.).
- შალთი** (თუშ.) დიდი დანა (პ. ხუბ.).
- შალიფა** (ხევსურ.) გრეხილი (ს. მაკალ.).
- შალუაქი** (ზ. იმერ.) შალისა და ყაჭის (ნ.) ნარევი ქსოვილი (ბ. წერეთ.).
- შალშავი** (ფშ., ხევსურ.) მცენარეა შამბისა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 151, 1900); მოცი (დიალექტ., 595).
- შამადინება** (გულამაყრ.) მოვლა, წამლობა; შამაუდი ნინე მოუარე, უქვიმე, უწამლე (დიალექტ., 575).
- შამათი** (მესხ.) ხალხის საერთო ხმაური, აურზაური, ალიაქოთი. „რა ამბავია, რა შამათი გიდგიათ?“ „ხალხი შამათობდა“ (ი. მაისურ.). არაბ.-თურქ. şamata.
- შამაყერტვა** (მოხ.) შემოხვევა. „ტარავალი შამაყერტვა“ (ო. ქაჯ.).
- შამაყორთვა** (მოხ.) შემოკალთავეება, აკაპიწება (დიალექტ., 564).
- შამაყრულა-ა** (მოხ.) კერძია, კარტოფილისა და ყველისგულიანი ხაჭაპური კეცზე გამომცხვარი. შდრ.: გიმლოვანა (ო. ქაჯ.).
- შამანი**¹ (ქართლ., თუშ., კახ.) სახარჯო ლეინო; ქაჭაზე წყალს დაასხამენ და შამანი გამოვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ნაბოლარი არაყი (ს. მაკალ.); ბოლოს გამოსული მდარე ხარისხის არაყი (ე. ჭრელ., 259).
- შამანი**² (ქართლ., კახ.) ოდნავ ჩირქნარევი, არასადი, შავი სისხლი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- შამანა** (ქიზიყ.) ნ. შამანი¹.
- შამახაპირები** (მთიულ.) შამოსაპირები (ნ.), საპატარძლოს მშობლებთან სასიძოს მშობლებსიგან ძღვენის მიტანა და შეთანხმება ქორწილის დღის დანიშვნის შესახებ (დიალექტ., 569).
- შამახავა** (ხევსურ.) უსწორმასწორო ნაპირების შემოჭრა ტყავისათვის (დიალექტ., 558).
- შამაული** (გურ.) შუამავალი, მაჰანკალი (ა. ლ., გურ.).
- შამაქა** (რაჭ.) ჭიხერხი, წერილი ხერხი, ხმარობენ დურგლები ფიცრიდან ფორმების ამოსახერხავად („კომუნისტი“, № 190, 1969).
- შამბალა** (გურ.) ბალაწქარა, შავბალა, მცენარეა (ა. ლ.; ა. მაყ.).

შამდგარი-ი (ხევსურ.) მაცე ძროხა მაცეობის ბოლო პერიოდში. ნ. საზვები, სამხველი (ა. კინჭარ., 232).

შამკვი-ი (ლენხ.) მაშაკი (ნ.), ზანდურისა და მახის თავთავის საყრდენი (დიალექტ., 679).

შამოდექი-ი (გურ., იმერ.) შემოდგომა (ა. ლ.; მ. ალავ., 3).

შამოკაწენა (ქიზიყ.) მცირედ შემოლობვა, კაწანისაგან, გაწალიკებით შემოლობვა (ს. მენთეშ.).

შამოკვერცხვა (ქიზიყ.) ირგვლივ შემოსწორება უსწორმასწორო ნაპირებისა (ს. მენთეშ.).

შამოკორღნილი-ი (ხ. იმერ.) შემოსახლვრული (ქ. ძოწ.).

შამოკუშნა (ლენხ.) ქვეშ კმუქნით შემოტენა ტანსაცმლის (ჩოხა-ახალუხის, კაბის...) ბოლოებისა ან საბნის პირისა. „საბანი შამოკუშნა და ტკილათ დეიძინა“ (მ. ალავ., 2).

შამორება (გურ.): თავზე შამორება თავზე შემოვლება (ა. წულ., ეთნოგრ. გურია, 1971, 106).

შამოსაპირბი-ი (მთიულ.). ნ. შამასაპირბი.

შამოხობიკება (ქიზიყ.) ირგვლივ შემოკრება, შემოქუჩება (ს. მენთეშ.).

შამშალ-ი (თუშ.) ვისაც სისუფთავე და წესრიგი არ უყვარს (თ. უთურგ.).

შამცილ-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) შემცივებული (ე. ვირსალ.).

შამხო (კახ.) საზამთროს ერთგვარი ჯიშია, თეთრი თესლი და თეთრი ქერქი აქვს, დიდხანს ძლებს (ა. მარტ., გ. იმნ.).

შანი-ი (გურ.) შანიბი, ბუჩქნარი, ეკალბარდით გავრანებული ეზო ან სახნავსათესი მიწა (ა. ლ.).

შანა¹ (ფშ., მოხ.) ყელზე შებმული შენალოცი (ფული ან სხვა რამე) (ვათა, I, II, ა. შან.); შენალოცი რამ, უმთავრესად ყელზე შებმული (ა. ყაზბ., II, შ. ძოდ.).

შანა² (ინგილ.) ფიწალი (მ. ჯანაშია, 1907, 10).

შანარი-ი (ქიზიყ.) ნელი, მძიმედ მოსაქმე მუშაობაში თავს რომ ინახავს. საქონელზეც იტყვიან და ადამიანზეც (ს. მენთეშ.); თხელი, მეჩხერი (ქეგლ).

შანაქო (ხევსურ.) სამრეველოს ეზო (ს. მაკალ.).

შანაყარი-ი (ფშ.) არანათესავი, რომელიც ამა თუ იმ ოჯახს შეაფარებს თავს. საცხოვრებლად (ვათა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

შანგლა (ინგილ.) არეულ-დარეულად მითიბვ-მოთიბვა (მ. ჯანა).

შანგული-ი (იმერ.) გრძელრქებიანი ხოქოა, არის შავი და თეთრი (ე. ბერ.).

შანკვი-ი (ლენხ.) მახის ან ზანდურის მოსაკრეფი მაკრატელისებური ხელსაწყო. ნ. შამკვი (მ. ალავ., 2).

შანკვა (ლენხ.). ნ. შანკვი.

შანყო (გურ.) ჯოხი, რომელსაც საპალნე ყავარს უკეთებენ თავებში და წირვებით (ნ.) კრავენ (ს. ქლ.).

შანშევა (ლენხ.) უცუნა, მცენარეა (ა. მაც.).

შანშხალა (გურ.) მეტისმეტად ცხარე „პირპილი ბეჭი გიქნია, ნამეტარი შანშხალაა“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

შაუფურუყება (ქიზიყ.) შეზარბოშება, ღვინისაგან გამზიარულება (ს. მენთეშ.).

შაპ-ი (ქართლ.) დაბერებული მწვანილი, რომელიც საკმელად აღარ ვარგა, ან მხალი (ი. ჭყონ.).

შაპარანა (ქართლ.) ავი, კაბასი, მოჩხუბარი ქალი (მ. მესხ.).

შარი-ი (ქიზიყ.) მწკრივი ვაზისა, ხეხილისა, სწორედ გავლებული თხრილი ვაზის ჩასაყრელად და მისთ. (ს. მენთეშ.).

შარაბი-ი (აჭარ.) ღვინო (შ. ძოდ., ქრესტ.). თურქ., არაბ. şarap.

შარაგლა (მთიულ., ქართლ.) აჩქარებული (ლ. კაიშ.); მეტიჩარა, თავნება (მ. მესხ.).

- შარავი** (მესხ.) ჩირქი, ბალლამი (შ. ძიძ., ქრესტ.).
- შარამათი** (ქართლ.) ჩხუბი, აყალმაყალი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- შარამანდილა** (რაჭ.) შალამანდილი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- შარანი** (ქიზიყ.) შავი სისხლი. ნ. შამანი² (ს. მენთეშ.).
- შარასწინ** (მთიულ.) შარშანწინ (ლ. კაიშ.).
- შარაფი** (ლენჩხ.) შალაფი² (ნ.), ფიერისა და მისთანათა გასაწვევი მავთული (მ. ალაფ., 1).
- შარაშინი** (გურ.) შალაშინი (ა. ლ.).
- შარახვეტია** (იმერ., გურ.) უსაქმოდ მოხეტიალე ქალი (ი. ჭყონ.); მიეთ-მოეთთი, ამბის მიმტან-მომტანი; მაწანწალა ქალზე იტყვიან (ა. ლ.).
- შარმთი** (თუშ.) ხარკი (თ. უთურგ.).
- შარვალე** (ლენჩხ., იმერ.) შორველა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- შართხა-ბურთხა** (ფშ.) ქალი, რომელიც არას დასდევს კობტაობას, თავის სილამაზეს და უბრალოდ იცვამს (ი. ჭყონ.).
- შარკლა** (ინგილ.) ფეხების აყირაგება, წაქცევა (მ. ჯან.).
- შარნა** (გურ., იმერ., ლენჩხ.) ნიშანი; ვაჟის მიერ საცოლისათვის შირთმეული საჩუქარი ნივთი (ს. ჟღ.).
- შარტვა** (მობ.) გამონასკვა (ო. ქაჯ.).
- შარშ** (ხევსურ.) შარშან. „ამ ამბის მოგონებაზედ შარშ ჩვენს უშიშა შუღლიასქემ იმღერ თავის პირით ეს ლექსი“ (ა. შან., 155).
- შასაქცევარი** (ფშ.) საპასუხო, პასუხი (ა. კინჭარ., ფშ.).
- შასახვერეტი** (ხევსურ.) ყველაფერი ის, რის ხვერებით ჭამაც შეიძლება (ა. კინჭარ., 267).
- შასრინვა** (ქიზიყ.) გამორჩენის მოლოდინში სხვის შეყურება. „რაჲ შამა-
- მასრინავ კატასეთო, გადასაყრელი არაფერი მაქ“ (ს. მენთეშ.).
- შატი**¹ (ხევსურ., მობ., თუშ.) მარყუევი (ა. კინჭარ., 249); სალილე, ღილის კალი, მარყუევი (ო. ქაჯ.; პ. ხუბ.).
- შატი**² (ხევსურ.) ნაქარგის ერთ-ერთი სახეა (ქეგლ.).
- შატაბუტა** (ქიზიყ.) არადარბისელი ადამიანი, ცუნდრუევი (ს. მენთეშ.).
- შატივ** (ფშ.) ყულფად, მარყუევად (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).
- შატლოყინი** (ქიზიყ.) ზორბა, უშნო აღნაგობის ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- შატყაპუნება** (ქიზიყ.) შეტყაპუნება; გადატ. ნათხოვარი ნივთის შენარჩუნება, უკან არ დაბრუნება პატრონისათვის (ს. მენთეშ.).
- შაუზიყავი** (ფშ.) მოურთავ-მოუჯახმავი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).
- შაფარ-შაფარა** (მესხ.) გარმუჭი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- შაფშაფი** (თუშ.) ყბედობა² (პ. ხუბ.).
- შაქი**¹ (ქიზიყ.) წლის დედალი ცხვარი, ორჯერ გაპარსული. ნ. შიშაქი (ს. მენთეშ.).
- შაქი**² (მთიულ.) სიმაღლეზე დამდგარი კოჭი (ლ. კაიშ.); ვეგის ჯდომა (საბა).
- შაქარნაბადა-ჲ** (მესხ.) ვაშლის სახამთრო ჯიშია, წითელი ფერისა, სქელი და მაგარი კანი აქვს, ტკბილია (ი. მისიურ.).
- შაქართაფლა** (მთიულ., რაჭ.) მთის სვინტრი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- შაქის ყოჩი** (კახ.) ორი წლის ყოჩი. ნ. შაქი (ა. მარტ., ვ. იმნ.).
- შაქსდამდგარი** (ფშ.) დაქვეტლი, გაფშეკილი (ი. ქეშეყ.).
- შაღმური** (ფშ.) ზემოური (ა. კინჭარ., ფშ.).
- შაყელვა** (კახ.) შეყელვა, ვაზის სარზე დაყავება (ნ. ჯობ., 58).
- შაშ** (ინგილ.) შაშვი (მ. ჯან.).
- შაშაბი** (თუშ.) ჩოხის (ჩვეულებრივ, დედაკაცის ჩოხის) ბარტყი, ვადანაკერებ-

- ში ჩადებული პატარა ნაჭერი განის მისაცემად (ქეგლ.)
- შაშარი** (ქიზიყ., ფშ.) ნესტარი, ლანცეტი (ს. მენთეშ.); ხმლის წვერი, ორივე მხარეს წამახული (ვაჟა, I, ა. შან.).
- შაშბი** (თუშ.) კალთა ჯუბისა, რომელსაც ქალები იცეამდნენ ძველად კაბის მაგიერ (პ. ხუბ.).
- შაშვალ-ი** (გურ.) საშუალი (ა. ლ.).
- შაშვიპურა** (იმერ., რაქ., ლეჩხ.) ეკალას ნაყოფია. ნ. ეკალა (ა. მაყ.).
- შაშვისპირა** (კახ.). ნ. ძაღლისპირა.
- შაშვისყუბა** (კახ.). ნ. ძაღლისპირა.
- შაშვრა-ა** (თუშ.) სისხლის გამოშვება მკურნალობის მიზნით (თ. უთურგ.).
- შაშთარი-ი** (რაქ.) გვხვდება ასეთ კონტექსტში: „უკან დაწევა შეიქნა, შაშთარი ორბი ფრთიანი“ (შ. ძიძ., 216).
- შაშიბურ-ი** (რაქ.) ხის საწინებლის ბოლოებში ჩასმული ფიცრის კედელი („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- შაშკალავ-ი** (ლეჩხ.) ბოსტნეული მცენარეა, რეჰანი (მ. ჩიქ.).
- შაშლაპუნა** (აქარ.) მცენარეა ერთგვარი (პ. ჯაჯან.).
- შაშტამ-ი** (გურ., აქარ.). ნ. შაშტრამი.
- შაშტრამ-ი** (გურ., აქარ.) ბოსტნეული მცენარეა, რეჰანი (კ. გვარ., 951; გ. შარაშ., ა. მაყ.).
- შაცოლქმრება** (გუდამაყრ.) დაცოლქმრება; შაცოლქმრდნენ ცოლქმარი გახდნენ, დაქორწინდნენ (დილაქტ., 575).
- შაძარხება** (მთიულ.) დაძახება, დალაპარაკება (ლ. კაიშ.).
- შაწკლეტა** (მოხ.) შეწყვეტა (ო. ქაჯ.).
- შაწყენა** (ფშ.) მგლოვიარედ ყოფნა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- შახიან-ი** (გურ.) ეშხიანი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შახმუხ-ი** (ქართლ.). ნ. შართხა-ბურთხა.
- შახუნწვლა** (კახ.) შეხუნწლა აბრეშუმის კიისა ცახზე (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- შაქდენა-ი** (თუშ.) გაგება (პ. ხუბ.).
- შაქდომა** (ხევსურ.) ასვლა, ახტომა (დილაქტ., 558).
- შაქდურება** (თუშ.) მკადთან, პურთან... მაწვნის, დოს, კალტის, ხორცის შეტანება (პ. ხუბ.).
- შაქუნჩვა** (მოხ.) შეფუთვა (ო. ქაჯ.).
- შაქდურება** (თუშ.). ნ. შაქდურება.
- შე¹** (ხევსურ., ფშ., მოხ.) საუკეთესო მატყლისაგან დამზადებული მაგარი ძაფი, რომლითაც ქსელში ძაფები საჭიროებისამებრათა განწილებული (ა. კინჭარ., 258); ქსლის ჩასამბელი ძაფი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 151, 1900; ი. ჭყონ.); დგიმი, თვალი (დილაქტ., 564).
- შე²** (მოხ., ხევსურ., თუშ., კახ.) დგიმის თვალი, დგიმი. (დილაქტ., 564).
- შებებღვა¹** (ზ. იმერ.) შებოქვა. „მაგრად შემეკარ და შემბექექე, რომ საძრავობა არ მექნეს“ (ბ. წერეთ.).
- შებებღვა²** (გურ.) დადგვის (პირველი სექტემბრის) წინა ღამით თაფლის სანთლის ჯვრის სახით მიკვრა სახლზე, სიმინდსა და ღომზე, ნივთზე, რომ ავმა სულმა არა ავნოს რა (ს. ჭლ.); წარმართული რიტუალია. შეცვასალამოს (ნ.), დადგეს (ნ.) ოჯახის წევრებს, სახლსა და ყველა თვალშისაცემ ნივთს თაფლის სანთელს მიაწებებდნენ ისე, რომ ჯვარი გამოსულიყო, ან სულაც სანთლის ჯვარს მიაწებებდნენ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შებილი-ი** (მოხ.) წერილად დამტვრეული ქვა გზაზე დასაყრელად (ო. ქაჯ.).
- შებიძგება** (მთიულ.) ოდნავ, ზემოდან გამოცხობა, მოკანება. ნ. შებიძგვა (ლ. კაიშ.).
- შებიძგვა** (იმერ.) ოდნავ შეხმობა ზედაპირისა (ი. ქაეთ.).
- შებულაღება** (გურ.) ხელით შეტაკება (ს. ჭლ.).
- შებულაღვა** (გურ.) სიმინდი რომ ხმობაში შევა, იმაზე იტყვიან (ს. ჭლ.).
- შებუ-ა** (თუშ.) კიბის ან მგავიანის წილი. ნ. ბაშო (თ. უთურგ.).

- შეგალება** (გურ.) განელება; ფერის შეცვლა. უფრო ლია. ვალა³ (ნ.) ფერის მიცემა (ა. ლ.).
- შეგამანება** (ქსნის ხეობ.) ვინმეზე ცილის დაწამება. „რამდენი ვინმე შევაგამანა“ (ე. სომხიშვი.).
- შეგამობა** (ფშ.) გამტყუვნება, საყვედურის თქმა, გააჯერება, გაწყრომა (ი. ქეშიკი.).
- შეგორება** (გურ.) შეკლება, მაგ., ახალი ქსოვილისა გარეცხვის შემდეგ, სიგრძისა და სიგანის მოკლება (გ. შარაშ.).
- შეგორჩენა** (იმერ.) შეთვისება, შერჩევა, ხასიათის შეწყობა, შეკუება. „რძალი დედამთილს შეეგორჩენა“ (ი. ქაეთ.).
- შეგულვა-ა** (თუშ.) მიხურვა კარისა, მიკეტვა; შიგულ დიიკეტა (თ. უთურგ.; დიალექტ. 585).
- შედგინება** (მესხ.) გადაბმა, თანმიყოლა, განგერძობა (ი. მაისურ.).
- შედლუხ-ი** (გურ.) თოფების ერთბაშად ან ხშირ-ხშირად გასროლა სამხიარულო შემთხვევის ან ჩვეულების გამო, შელული. „ხალხი შე დლუხით მიიგეზა კალანდას“ (ე. ნინ., I, II, თ. კიკვი.). სპ., თურქ. şadlık.
- შედო-ა** (თუშ.) აჩაჩულ-დაჩაჩული (თ. უთურგ.); ჭუჭყიანი (პ. ხუბ.).
- შედოშება** (იმერ.) ოდნავ შემწიფება შეთვალეული სიმინდისა, ხილისა (ვანი, ნ. აგიაშვილი).
- შედლუყვა** (გურ.) თამბაქოს ღეროსა და ფოთლების შუა ახალი ყლორტების (დლუყების) მოცილება, გაწმენდა (გ. შარაშ.).
- შეგრი-ი** (ქართლ.) შეირი (არაბ.), შაირი. „მინდა შეგრი გამოეთქვა ამ სატილო სკრისაო, ტყე, საბალახო კარგი აქვს და საძოვარი ცხვრისაო“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- შეჯ** (ინგლ.) საზამთრო-ნესვისა და მისთანათა მიწაზე გრძლად გართხმული ღერი (მ. ჯან.).
- შევახშმება** მთვარისა (გურ.) გვიან
- ამოსვლა, შეგვიანება. ნ. მთვარის ვახშმობა (ა. ლ.).
- შეენა** (მთიულ.): შეენი-ის ქსოვისას ძაფს ჯოხზე კვანძავენ (ლ. კაიშ.).
- შეზიკული** (ფშ.) შექვილი, შემკობილი. მორთული. ნ. ნაზიკი (ი. ქეშიკი.).
- შეზნება** (გურ.) მოკეთებული ავადმყოფის უარესად გახდომა (გ. შარაშ.).
- შეზმანება** (გურ., აჭარ.) შეზომება; დაზმანება დაზომება (ა. ლ.; შ. ნიყარ.).
- შეთავება** (იმერ.) შესრულება (ი. ჭყონ.).
- შეთავებლება** (გურ.) დროის შოვნა, მოცლა (ქეგლ.).
- შეთანთხილ-ი** (ფშ.) უშნოდ შეკრული, შეხანხილი (ვაეა-ფშ. მც. ლექსიკი.).
- შეთე** (ქიზიყ.) ადგილიდან ფეხმოუცვლელი ადამიანი, კერპი, მძიმედ მოძრავე, ცოტა არ იყოს, ბრიყვიც (ს. მენთეშ.).
- შეთემუტა** (იმერ.) ახირებული, გემგავი, ბრიყვ-თამამი (ი. ჭყონ.).
- შეთვალება** (იმერ., გურ., ლეჩხ.) კურძენი ან ხილი ახლად მწიფებას რომ დაიწყებს, იტყვიან, შეთვალდაო, შეთვალეულაო; შემწიფება აქა-იქ სიმწიფის შეპარება, მწიფების დაწყება (ი. ჭყონ.; დიალექტ., 679).
- შეთვლა** (გურ.) ნაყოფი რომ მწიფობაში შევა, იმაზე იტყვიან. ნ. შეთვალება (ს. ქლ.).
- შეთვლილ-ი** (ფშ.) დაბერებული (თ. რაზიკი. „ივერია“, № 151, 1900).
- შეთიანი-ი** (ქართლ.) შერეილი, დამთხვეული, არანორმალური (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- შეთლა** (გურ.) ნ. შეთვალება.
- შეთოქროვება** (ფშ.) ვაჭენებულ ცხენსა და მხედარს რომ უცებ შეაქრობს რამე და შედგებიან (თ. რაზიკი; ლ. ლეონ.).
- შეთქვირება** (ქართლ., ფშ., კახ.) ქალი რომ ახლად ასაკში მოდის და ძუძუმკერდი ევსება ან საქონელი რომ გა-

- სუტებას იწყებს (ი. ჭყონ.); საქონლის გასუტების დაწება (ქეგლ).
- შეთვირება**² (მესხ.) ხილის შემწიფება, შეთალვა (ი. მაისურ.).
- შეთხზუნა** (მთიულ.) შევარდნა: შე ი თ ხ მ უ ხ ნ ე ბ ა შევარდება (ლ. კაიშ.).
- შე-ი** (გურ.) ვალში ფულის მაგიერ აღებული ნივთები (გ. შარაშ.).
- შეიკვირტლება** (მთიულ.) გადაირევა (ლ. კაიშ.).
- შეიკუნება** (მთიულ.) შეითელება (ლ. კაიშ.).
- შეკაევა** (გურ.) შეღობვა; შე კ ა ე ვ ე ბ უ ლ - ი შეღობილი, შემორაგული (ა. ლ.).
- შეკალიფება** (გურ.) მიმოფანტული ნივთების თავმოყრა. „შე ი ა კ ა ლ ი ფ ე თ მაი ტაროები კალოზე“ (წითელშთა, ი. შილაკაძე).
- შეკანტული** (თუშ.) მაგრად შეკრული (პ. ხუბ.).
- შეკეცილი** (რაქ.) ტაბლის მაგვარი ლობიო-ნარევი პური (ვ. ბერ.).
- შეკვარნა** (ქვ. იმერ.) შეკრეჭა. „დალაქი შე მ ი კ ვ ა რ ნ ი და მოშვებულ წვერს“ (მ. ალავე, 3).
- შეკვეთილი** (მთიულ., ქიზიყ., ქართლ.). ნ. შაკვეთა; შეჩვეული (ლ. კაიშ.); მიჩვეული (მ. მესხ.).
- შეკვინტილება** (გურ.) გამხდარი ადამიანის (ან საქონლის) ისე მოკვთება, რომ სასიამოვნო შესახედავი გახდეს. „ერი კვირვა საბალახოზე მყავს აი მოზვირი და შეხედე, რაფერ შე კ ვ ი ნ ტ ი ლ და“ (წითელშთა, ი. შილაკაძე).
- შეკვინტრიშება** (იმერ.) უარის თქმა; შე ი კ ვ ი ნ ტ რ ი შ ო ს ი უ ა რ ო ს, ი ც რ უ ს (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).
- შეკირცხვა** (ლენჩ.) შელარძაყინება. ნ. ლარძაყინი.
- შეკიტინება** (გურ.) შეტენა. ნელ-ნელა, გაჭირვებით შეტანა რისამე ვიწრო ტუპრუტანაში (გ. შარაშ.).
- შეკმაზვა** (ქართლ.). 1. შეკაზვა ცხენისა; 2. შენელება ლობიოსა, შეჭამადისა საერთოდ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
16. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.
- შეკმაევა** (ფშ., თუშ.) ფორთხვით, გაჭირვებით მაღლა ასვლა (ი. ქეშიკ.); შესკუპება, შეხტომა (პ. ხუბ.).
- შეკმევა-სულიხა** (გურ.) სულის შეხუთვა. „შე მ ე ვ ა ს უ ლ ი და კ ლ ა მ მოვკტი ე ლ ა ნ ძ ე“ (გ. შარაშ.).
- შეკონჯვა** (გურ., იმერ.) შეკვრა, ცუდად შეკონვა (ა. ლ.).
- შეკორინება** (გურ.) არაფრად ჩაგდება; არ შე ი კ ო რ ი ნ ა არაფრად ჩააგდო, არც კი შეიმჩნია (გ. შარაშ.).
- შეკორკვა** (მესხ.) წიგნის შეკვრა, აკინძვა, დაკანვა; შე კ ო რ კ ი ლ - ი აკინძული, დაკანული (ი. მაისურ.).
- შეკოქვა** (გურ., იმერ.) შეკვრა, თოკით, ღვედით, ძაფით შეკვრა (ა. ლ.; ქეგლ).
- შეკუმება** (მთიულ.) დაბურკლება; შე ი კ უ მ მ ე ბ ე - ა დაიბურკლება (ლ. კაიშ.).
- შელარტყვა** (ხ. იმერ.) ლარტყების დაკვრა სახლისათვის გადასაკიდებზე (ბ. წერეთ.).
- შელაშკრებულ-ი** (ფშ.) ერთად თავმოყრილი, შეგროვებული (ი. ქეშიკ.).
- შელახა!** (ხ. იმერ.) შე გლახა! „წინათ ვინ მოგცემდა, შე ლ ა ხ ა, იმდენ სწავლას, შენ რო გაქ ახლა!“ (ბ. წერეთ.).
- შელგა** (კახ., ფშ.) სარეველა მცენარეა ერთგვარი (ა. მარტ., გ. იმნ.; ი. ქეშიკ.).
- შელღეკება** (გურ.) მილაქუცება, პირფერობა. მილაქუნელობა (გ. შარაშ.).
- შელღობება** (მთიულ.) შეტანება (პურისა) (ლ. კაიშ.).
- შელოპვა** (ლენჩ.) სწრაფად ასვლა. „ი ბიტი კატასავით შე ი ლ ო პ ა ხ ე ზ ე“ (მ. ალავე, 2).
- შელულ-ი** (გურ.). ნ. შედლუხი.
- შელხევა** (მთიულ.): შე ე ლ ხ ე ვ ა ჰაღღრებს, შესცოდებს. „ჩათესუს ვერ შე ვ ე ლ ხ ე ვ ი, ქალს ვერ მივცემ“ (ლ. კაიშ.).

- შემაშენება** (ლენხ.) შეშნობა, მოხდენა; შეიკმაშენა შეიშნო, მოიხდინა (მ. ალავ., 2).
- შემკვლევა** (ქართლ.) ძალზე შეჩვევა, მოუშორებლობა. შეკვეთა, ჩამკვლელბა: „ერთმანეთთან შემკვლელული არიან“ („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- შემკმარ-ი** (მობ.) კომლშესული; შემო-ლილი. მაგ. ლორი, ყალი (ა. შანი; ლ. ლეონ.).
- შემკობილ-ი ამინდ-ი** (ქართლ.) წყნარი, თბილი, უქარო ამინდი (თ. სალარ., ალგ., 84).
- შემობაკვა** (ქართლ.) წარმოქმნილია ბაკი სიტყვისაგან; შემოლობვა, შემორაკვა, შემოფარგვლა ადგილისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- შემოგირგლება** (ფშ.) შემოქნევა. „ხმალი შამოუგირგლა“ (ი. ქეშიკ).
- შემოგოზვა** (გურ., ლენხ.) ქვევრის თავის შემოგლეხა წითელი (აყალო) მიწით (ა. ლ.; დიალექტ., 679).
- შემოდექ-ი** (გურ.) შემოდგომა (ა. ლ.).
- შემორაკვა** (იმერ., რაქ.) შემოლობვა, შემოკავება; შემორაკული შემოლობილი (დიალექტ., 673).
- შემოტყლენა-ა** (თუშ.) სილის შემოკვრა (თ. უთურგ.).
- შემოღება-ა** (თუშ.) შემოტანა (თ. უთურგ.).
- შემოკნატვა** (ლენხ.) ახალი ქალამნის კონტად, ლამაზად ჩაცმა. „წინდებზე ქალაზნები შამეიკნატა“ (მ. ალავ., 2).
- შემოქვანვარიქება** (გურ.) შემოწყება, შემორაზმვა; შემოქვანვარიქებული შემოქვანული, შემორაზმული (გ. შარაშ.).
- შემოქუქვა** (გურ.) გარშემოწყობა (გ. შარაშ.).
- შემოხფლასტულ-ი** (ფშ.) საკინძეგახსნილი, მკერდაღვილი. „უეცრად იმასთან გაჩნდა ვაქკაცი შემოხფლასტული“ (ი. ქეშიკ).
- შემფარავ-ი** (იმერ.) დამხმარე. „ასე აწვალბებ მოხუცებულ დედას ახლანდელი კმაწილები დროზე შემფარავის მოუქვანლობით“ (მ. ალავ., დ. კლდ., ლექსიკ.).
- შემფრფინავ-ი** (ფშ.) მსურველი, მოტრფიალე, ვინც შეჭარბის (ი. ქეშიკ.).
- შემქაშება** (აჭარ.) დამწიფებისაგან ოდნავ გამომრობა ხილისა (შ. ნიყარ.).
- შემღერნება** (ფშ.) ვისთანმე ან ვინმეზე სიმღერის თქმა (ი. ქეშიკ.).
- შემჩხაკება** (აჭარ.) წვნიანი საქმლის (რძე, მაწონი, დო...) წახდენა, ამკავება, აჭრა (შ. ნიყარ.).
- შემჩხავრება** (გურ.) ხანში შესვლა, მოხუცება, წვერისა და თმის შეთეთრება: შემჩხავრებული ხანში შესული. წვერშეთეთრებული (ა. ლ.); შექალარავება, შეხუცება (ი. მეგრ., 163; წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შემცხადება** (გურ.) შეცხადება. უსიამოვნო ამბის გაგების შედეგად გამოწვეული მოთქმა, ტირილი (ა. ლ.).
- შემხავრება** (გურ.) გროვად დაურილი სიმინდის, თხილის, ლობიოსა და მისთ. ნაყოფის შეხუტება, ლობიის დაწყება (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შემშიდე** (გურ.) შემფარე, მშველელი, გვერდში ამომდგომი. „წელში გამტება მძიმე შრომამ, შემშიდე არავინ მყავდა“ („კომუნისტი“, № 190, 1969).
- შემზობილ-ი** (ზ. იმერ.) კურტუმი (უკანალი) საქონლისა (ბ. წერეთ.).
- შემზულ-ი** (იმერ.) საქონლის უკანა ნაწილი. ნ. შემზობილი (პ. ჯაჭანი, IX, 267).
- შენგმეტ-ი** (ქსნის ხეობ.) შენს მეტი (ვ. სომხიშვი.).
- შენივთება** (ფშ.) შეერთება, შეკავშირება (ი. ქეშიკ.).
- შენ შემოგირე!** (ზ. იმერ.) შენ გენაცავლა! (ვ. ბერ.).
- „შენი პირიძე“** (გურ.) ძველი ხალხური

- ლილინი, მზიარული სამღერა (გ. შარაშ.).
- შენიშნა, შინაშნი (მობ.) დეიდაშვილი (ო. ქაქ.).
- შეპატივება (ფშ.) შეხვევა, შეკერა (ი. ქეშვიკ.).
- შეპერანგება (ქსნის ხეობ.) გადაპარსვის შემდეგ თმის ოდნავ წამოზრდა (ვ. სომხიშვი.).
- შეპერანგებულ-ი (ქართლ.) შემთვრალი (თ. სალარ.).
- შეპინტირება (ლენხ.) უცებ გაჯერება, ძლიერ გულის მოსვლა (მ. ალავე., 1).
- შეპიწინება (გურ.) შესაზარბებლად შეწვა გოქისა, წიწილისა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შეპოლიკება (ზ. იმერ.) ძალიან მაღალ რამეზე შესვლა, შედგომა. „შეპოლიკებულა ოჩაფეხაზე და დადის“. ნ. აპოლიკება (ბ. წერეთ.).
- შეპრაკუნება (ქართლ.) დაუძახებლად, მოუწვევლად შესვლა. „აიღო და შეპრაკუნდა“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).
- შეპრენკილ-ი (გურ.). ნ. შეპრენტილი.
- შეპრენტილ-ი (იმერ., გურ.) შერეული, შერეკილი (ი. ჭყონ.).
- შეთვიფლივებულ-ი (ფშ.) შეზარხოშებულ-ი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- შეთღუბებულ-ი (ქართლ.) შეხეთუღი (თ. სალარ.).
- შერ (ინგილ.) მშერი (მ. ჯან.).
- შერება ხელისა (გურ.) ხელის შევლება; შეარო ხელი-ი შეავლო ხელი (ა. ლ.).
- შერთვა¹ (ფშ.) შეფენა, შერევა (ი. ქეშვიკ.).
- შერთვა² (ფშ.) სახლის ან საბძლის დახურვა ჭვავის ნაჭით (ი. ქეშვიკ.).
- შერთულ-ი (რაჭ.) ბაქული (ნ.), ხაჭაპური საერთოდ (დილაქტ., 690).
- შერიტები-ი (ზ. იმერ.) ზონრები (?), „ქსოვდენ ყდაზე შერიტებს, ლევერთებსა და სხვ.“ (ბ. წერეთ.). თურქ., არაბ. širit.
- შერიელულ-ი (იმერ.) შემეკული, მკერდ-დამშვენებელი. „სულ ორდენებით და მენდლებით არი შერიელული“ (ი. ქაქთ.).
- შერიულულ-ი (იმერ.). ნ. შერიელული.
- შერიუხვა (ქართლ.) წარბების შეკრა, რისხვის გამოხატვა, გაბრაზებული სახის მიღება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).
- შერიუჯვა (გურ.) თმის შეტრუსვა, რომ (ცრუ რწმენით) მავნე სული არ მიეკაროს ადამიანს. „მუუქნია კვესაბედა, გააჩინა ცეცხლი და შერიუჯა თმაი“ (ქ. კალანდაძე, ზღაპრები, „ძვ. საქ.“, IV, 44).
- შერიუვა (გურ.) გადატ. გავიყვება, ჭკუის დაკარგვა, გასულელება. ნ. შექანება (ა. ლ.).
- შესავარი-ი (გურ.) მელოგინე ქალის მისართმევი ძღვენი (გ. შარაშ.); მშობიარისათვის ახლო ნათესავების მიერ მიტანილი საჩუქარი (ა. ლ.).
- შესაფუც-ი (გურ.) მოულოდნელი საშიშროებით გამოწვეული არევდარევა (გ. შარაშ.).
- შესახელება (იმერ.) დავალების სასახელოდ შესრულება. „უოჩალი კაცია, თუ საქმეში შიასახელებ, თავს არ დეიზოგავს“ (მ. ალავე., 3).
- შესინათება (ფშ.) გაღვივება, დანთება ცეცხლისა. „ქალი კერასთან მივიდა და ცეცხლი შეასინათა“ (ი. ქეშვიკ.).
- შესკუჯვა (აქარ.) წართმევა, წაგლეჯა, გაყვლეჯა, გატყაუება (შ. ნიჟარ.).
- შესმენილ-ი (იმერ.) განათლებული, განვითარებული (მ. ალავე., 3).
- შესტვა (გურ.) რთვა ძაფისა; ძაფის შესტვა ძაფის დართვა; შესტულ-ი დართული ძაფი (ა. ლ., გურ.).
- შესტვენა (გურ.) შეწვდომა. „ვერ შესტობი, მაღალქე ჰკიდი“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შესტომა (გურ.). ნ. შესტვა.
- შესულდამულებულ-ი (მთიულ.) ხატი-

- სათვის შეთქმული, შეწირული (ლ. კაიშ.).
- შესურულება** (გურ.) შესურვილება, მი-
ალერსება, მისიყვარულება (წითელ-
მთა, ი. შილაკაძე).
- შესხვაება** (გურ.) ძალის მიერ ყვეით
შეგება (გ. შარაშ.).
- შესხმა-ა** (თუშ.) შეყვანა, შერევა (დია-
ლექტ. 585).
- შეტაბიება** (გურ.) შეტოლება. „ხარს
ძროხა შუუტაბიკა“; შეწყვილება
(წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შეტაბუტა** (ქართლ.) ნ. შატაბუტა.
- შეტავება** (ლექს.) შეყვირება, გაწყრომა,
გაჯავრება. „ბოშმა, ალბათ, დაშავა
რამე, თვარა ვინ შოუტავებდა“
(მ. ალავე, 2).
- შეტამუტა** (ლექს., ქართლ., მესხ., ქსნის
ხეობ.) ნ. შატაბუტა.
- შეტეტება** (იმერ.) რომ ერიდება და მა-
ინც შეეხებება: შევეტეტებ გზაში (ი.
ჭავთ.).
- შეტირილ-ი** (იმერ.) გამოტირილი; ტი-
რილი ადამიანის გარდაცვალებიდან
მეორმოცე დღეს (მ. ალავე, 33).
- შეტკაცა** (აქარ.) გაბზარვა (შ. ნიყარ.).
- შეტუშვნა** (რაჭ.) შეტუშვა, შეგდება.
„წერილი... ბუნარში შეტუშნა“
(დიალექტ., 690).
- შეტუშმლისყვერება** (გურ.) ნაჭურდლისა
თუ წართმეულის შერჩენა. „ფული ვა-
სესხე და აღარ მოშიტანა, შეი-
ტყემლისკვერა“ (წითელმთა, ი.
შილაკაძე).
- შეფაფალება** (იმერ.) შეწყვეტა: შეფა-
ფალდა ერთიანად შეიყრა (მ. ალავე,
დ. კლდ. ლექსიკ.).
- შეფაფვა** (იმერ.) დროებით და ნაჭარე-
ვად გაკეთება, უხაროსხოდ აშენება
რისამე (ი. ჭავთ.).
- შეფეჩება** (აქარ.) ძალით, მოტყუებით
მიცემა. შეჩეჩება: შეჩრა: შეპარება
(შ. ნიყარ.).
- შეფონება** (მთიულ.) შეშველება (ლ.
კაიშ.).
- შეფიანება** (გურ.) ღვინის ოდნავ მოკი-
დება, შეთრობა (წითელმთა, ი. შილა-
კაძე).
- შეფირთქვლა** (გურ.) შეთეტრება კირით
კედლის, ბუხრისა და სხვათა, სახისა
კი — ფერუმარულით; შეფირთ-
ქლულ-ი თეთრად შეღესილ-შეფიფ-
ქული (გ. შარაშ.).
- შეფორხება** (ლექს.) დაღობა, გაფუქე-
ბა. „საბქელში წუშა ჩამოსულა და
საქონლის საკვები კაი ძალი შე-
ფორხებულა“ (მ. ალავე, 1).
- შეფორხიხება** (გურ.) დაბრკოლება (გ.
შარაშ.).
- შეფურჩვნა** (ქართლ.) ვახისათვის უვარ-
გისი ტოტებისა და რქების შერთმევა
(ი. ჭყონ.).
- შეფხარკალება** (იმერ.) შენძრევა, მო-
მაკვდავის უმწეო ფართხალი. ნ. ფხარ-
კალი (დიალექტ., 673).
- შეფხუყება** (იმერ.) დაფრთხობა. შეში-
ნება (დიალექტ., 655).
- შეჟანება** (გურ.) ჭკუის შერყევა; შეჟა-
ნებულ-ი ოდნავ შეშლილი (გ. შა-
რაშ.); გაიყება, გასულელება, შეშლა
(ა. ლ., გურ.).
- შეჟარა** (მთიულ.) ორბისფერი ხარის
სახელია (ლ. კაიშ.).
- შეჟარაფება** (გურ.) ტვირთის შემსუბუ-
ქება (ი. ჭყონ.); სიძნელის შემსუბუ-
ქება, შევების მიცემა. „ო, რაფერ შე-
მიჟარაფა ტანჯი ამ ოჯახაშენ-
ბულმა“ (გ. შარაშ.).
- შეჟაჟვა** (გურ.) ეკლით ან მისთანათი
შემოსვა ხისა, რომ ზედ ვინმე არ ავი-
დეს: შეჟაჟვულ-ი ეკლით შემო-
სილი, ეკლიანი (გ. შარაშ.).
- შეჟილვა** (აქარ.) აჩეჩა, აჩრა, აბურძგვნა;
შეფუთვნა (შ. ნიყარ.).
- შეჟინჩვა** (გურ.) გალახვა, ცემა; შეჟინ-
ჩულ-ი გალახული, ნაცემი (ა. ლ.).
- შეჟიყვა** (ლექს.) ლანძღვა ზურგს უკან
(მ. ალავე, 1).
- შელაზება** (გურ.) მოწონება, შეხარბება,

თვალში მოსვლა: შეიღაზვა მოეწონა, თვალში მოუვიდა (ა. ლ.).

შელარლილება (გურ.). ნ. ღარლილი.

შელება-ა (თუშ.) შეტანა. გამოცანა: „მშრალ შევიღეო-ღე ქანტ (ნ.) გამოვიღეჲ“ (აღვირი) (პ. ხუბ.).

შელერება (მესხ., ფშ.) წამოზრდა, ტანის აყრა, ასაკში შესვლა (დიალექტ., 652); შეღერებულ-ი მოზრდილი, ასაკში შესული (ი. ქეშიკ.).

შელირსება (გურ.) პატივისცემის დამახსოვრება, შეფერება, შერგება. „პატივს რო მცემს ვინმე, იი უნდა შევიღირსო“ (პ. ჯაჭან.).

შეყარაყ-ი (თუშ.) წესჩვეულება: რამდენიმე კაცი (უფრო ახალგაზრდები) მოკრეფს სასმელ-საჭმელს, შემდეგ მთელი უბანი ან სოფელი მართავს ქეიფს და ღმერთს ეხვეწება სასურველ ამინდს — წვიმას ან გამოდარებას (თ. უთურგ.).

შეყელვა (ქართლ.). ნ. შეყელვა.

შეყელთება (კახ.) მეტად გულის მოსვლა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

შეყრილ-ი (გურ.) სასიმღერო გასაღებია ერთგვარი (გ. შარაშ.).

შეყუდრება (გურ., იმერ.). ნ. ყუდრება.

შეყუდება-ა (თუშ.) უსაქმოდ მიდგომა-მოდგომა (თ. უთურგ.).

შეშაბრეკა (ოკრიბ.) მოუქნელი, ტლანჭი, იტყვიან უხეირო დიასახლისზე (მ. ალავე.).

შეშამკვარი-ი (მესხ.) კვარშერეული შეშა (ი. მაისურ.).

შეშვიდი-ი (იმერ.) საშუალო, რიგიანი, კარგი, შდრ.: შეშვითი (პ. ჯაჭან., X).

შეშვით-ი (იმერ.) ზომიერი, სასიამოვნო, სასარგებლო. „ზაფხული ვერ ქონდა შეშვიითათ ვაზს“ (პ. ჯაჭან., IX 267).

შეშვენვა (ფშ.) შეფერება, შეხამება, შეწყობა (ი. ქეშიკ.).

შეშმიშ-ი (ფშ.) დაბნეული, შეშინებული, გადარეულივით; ვინც ხშირად გრძნო-

ბას კარგავს, არეულად ლაპარაკობს (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.). თურქ. şaşmış, გაოცებული, დაბნეული, გამეშვებული.

შეშტი-ი (გურ.) მახვილი (ს. ქლ.).

შეშუტი-ი (ქართლ.) ყოველგვარი გასაყიდი საქონლის გამოუღველობა (კირიონი).

შეშხება, მიშეშხება (გურ.) სხურება, მისხურება წყლისა, სითხისა. „მიიშეშხე ერთი წყალი მაგ წვანილს, რომ დამლრალა“ (გ. შარაშ.).

შეჩეჩვა (ლენხ.) გაბრუება, გარეტიანება და დაქეჩვა ტანში. „გაციებული ვარ, გრიპმა შემჩეჩა:“ შეჩეჩილი-ი გარეტიანებული და ტანში დაქეჩილი (პ. ალავე., 2).

შეჩვენება (გურ.) ხატზე გადაცემა, დაწყველა (ა. ლ.).

შეჩოჩქოლება (ლენხ.). ნ. შექოჩიკება.

შეჩქვევება (იმერ.) შეკროთმა, მოულოდნელი განცვიფრება (პ. ჯაჭან., X).

შეჩქვივება (ლენხ.) გაუცხოება, გაკვირვება (მ. ჩიქ.).

შენხოკვა (იმერ.). 1. უშნოდ და ნაჩქარევად შეკერვა; 2. უშნოდ, უხეიროდ, ცუდად შელობვა (ი. ქავთ.).

შეცაზუნება (იმერ.) შეშინება, დამუქრება. „ერთი ახლა შეუცაზუნა ოს საკადრისათ!“ (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიკ.).

შეცვალამე (გურ.). ნ. დადგი. იგივე კვიმატობა. დადგი პირველ სექტემბერს მოდიოდა. ამ საღამოს სახლსა და ადამიანებს შეებუდავდნენ (ნ.), შემდეგ კი ხმამაღლა ვაილოცავდნენ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

შეცნევა (კახ., ინგილ.) შემჩნევა, შეტყობა (ა. მარტ., გ. იმნ.); მიხვედრა, გაგება (მ. ჯან.).

შეცქრიატება-ა (თუშ.) შეერგოლება სიცივისა თუ შიშისაგან (პ. ხუბ.).

შეძრახვა (მთიულ.) შეძახება (დიალექტ., 569).

შეწიწკინება (გურ.). ნ. შეპიწკინება.

შეწიკვა (გურ.) შემართვა, შეყენება ჩახმახისა. ნ. წიკვი (გ. შარაშ.).

შეწერიობება-ა (თუშ.) შევიწროება, შეწუხება, აკლება (პ. ხუბ.).

შეწკუპება (გურ.) ფეხებით რაიმეზე შედგომა ან შეჯდომა რაიმეზე (ს. ელ.).

შეწოკინება (იმერ.) შეპოტინება. „რასაც ვერ შეწვდევ. არ შეეწოკინო!“ (პ. ჯაჭან., X).

შეწონა (ფშ.) შედარება (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).

შეწუნება (აქარ.) შესკუპება. შეცოცება. „შეწუნ და ცხენზე“ (პ. ჯაჭან.).

შეწუენილ-ი (გურ.) ორსულ ქალს რომ უდროოდ დროს წელი ან მუცელი ასტკივდება და მუცლის პოწუევეტის შიში აქვთ — შეწუენილს უძახიან (გ. შარაშ.); რელიგ. თვალნაკრავი: მკურნალობენ ლოცვით. რასაც შეწუენილის ლოცვა ჰქვია (ა. წულ. ეთნოგრ. გურია, 1971, 115).

შეკალაშინება (აქარ.) შელაშახება (პ. ჯაჭან.).

შეკეხნა (თუშ.) შეყვირება, შეკივლება (თ. უთურგ.).

შეკეხნება-ა (თუშ.). ნ. შეკეხნა.

შეკიტინება (გურ.) შეკვერტა, ნახერტში შეხედვა. შეკუეტა. ნ. კიტინი (ა. ლ.).

შეკიპინება (ქართლ.) შეტრობა, შეზარხოშება. ღვინით შემხიარულება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

შეკოლიკება (იმერ.) შეტრობა, ოდნავ შესატყობად ღვინის მოკიდება (ი. ჭავთ.).

შეკორიკება (რაქ., ლეჩხ.) შეღვინება, დატრობა (ე. ბერ.); შეზარხოშება. ნ. შეკოლიკება (მ. ალავ., 1).

შეკოფილი-ი (გურ.) თეთრზე შავით დაწინწკლული ცხოველი (ლ. ლეონ.).

შეკუხუნება (გურ.) შეღვინიანება, დატრობა. ნ. შეკოორიკება (ს. ელ.).

შეხეჩება (ქართლ., კახ.) შეჩეხება, უცაბედად შეხვედრა, მოულოდნელად

შეხედომა, შეფეთება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. მარტ., გ. იმნ.).

შეხილიღება (ლეჩხ., იმერ.) მითვისება, მისაკუთრება (მ. ჩიქ.).

შეხვრება (ფშ.) შეხვრება, შესმა, დაღვება. ნ. ხვრეტა (ი. ქეშიკ.).

შეხვრინტვა-ა (თუშ.) ცხვირში სწრაფად შესუნთქვა სხვის გასაგონად (პ. ხუბ.).

შეხივება (მთიულ.) წყლის ერთბაშად შესხმა (თ. სალარ., ალგ., 85).

შეხირება (ქართლ.) წაკიდება, წაჩხუბება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

შეხირხვლა (ლეჩხ., ზ. იმერ., გურ.) ბევრი ძველმანის აკიდება (მ. ჩიქ.); ბევრი რისავე ჩამოკიდება ერთად. „ეს ცაცხეა დღესაც შეხირხლულია ცხენის ნაღებით“ (ბ. წერეთ.).

შეხმელება (გურ.) ნედლი შემით დანთებული ცეცხლისათვის ხმელის შეკეთება (ა. ლ.).

შეხმუხ-ი (გურ.) უიხტიბრო, თავხედი (ვანი, თ. თავაძე); კუიანსა და ხელს საშუალი (საბა); კვიანისა და გივის საშუალი, ანუ სწრაფი, ფიცხი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

შეხონჩება (გურ.) დანაყრება, გაძლომა, შეზარხოშება (პ. ჯაჭან.).

შეხუნჩულეზულ-ი (იმერ.) ერთად თავმოყრილი, ერთმანეთზე მიჯრით მიწყობილი სავნები (ვანი, ნ. აგიაშვილი).

შეხუშტურება (მესხ.) ხუშტურით (ნ.) ატაკება, შეფხუკიანება, მცირე მიზეზით ავარდნა, გულის მოსვლა. „შეხუშტურ და და გაიქვა“ (ი. მაისურ.).

შეკირება-ა (თუშ.) ქვემოდან შედგომა, ქვემოდან შეკაეება (თ. უთურგ.); შებრჯენა, შედგმა ბოძისა, მაგ, მსხმოიარე ხეხილისათვის (პ. ხუბ.).

შეკავახება (ქართლ.) მკვახედ შეკამათება, შეკიდება, მძლავრად შეჭახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ახირება, შეჭიბრება, შეხმა სიტყვით ან ძალით (გ. შატბერ., 112).

შეჯავითება (ლექს.) უადგილოდ ჩარევა, ჩაჩხირვა. „ვეღღან საქმეში რო შე-
 მეჯავითებო, მტრათ ზომ არ გა-
 დამეკიდუ?“ (მ. ალავე, 1).

შეჯერება-ა (თუშ.) მტრისათვის საკად-
 რისი პასუხის გაცემა (თ. უთურგ.).

შეჯორგვა (გურ.) ნ. დაჯორგვა.

შეჯოშვა (გურ.) წვერ-ულვაშის პირვე-
 ლად ამოსვლა. შეიჯოშა წვერ-
 ულვაში ამოუვიდა (პირველად); შე-
 ეჯოშელ-ი წვერ-ულვაშ ახალ (პირ-
 ველად) ამოსული (ი. ჭყონ.); გადატ.
 დავეჯავება (ა. ლ.).

შეჯუჯგვა (იმერ.) ჩუმად შეპარვა. „რავა
 შეიჯუჯგვა შითე იი კაცი!“ (ვანი,
 ნ. აგიაშვილი).

შეჯვი (გურ.) ზეჯვი; მოშეჯვება
 ზეჯვის ჩამოწოლა (ს. ელ.).

შეჯღვა (იმერ.) თოვლ-ჭყაპი (ი. ქავთ.);
 მდინარის ზედაპირზე ამოტივტივებუ-
 ლი ყინულის მასა (ვანი, ნ. აგია-
 შვილი).

შეჯანგი (იმერ.) შამბი, ქალტამი (ვ.
 ბერ.).

შეჯანვა, **დაშვანვა** (გურ.) თოვლის ფიფ-
 ქის დამძიმება წყლით. „გუშინდელმა
 დარამა თლათ დაშვანა თოვლი!“ (გ.
 შარაშ.).

შეჯანტალი (გურ.) უტოტოდ აზრდა ხი-
 სა; აშეჯანტალებული-ი უტოტოდ
 აზრილი ხე (გ. შარაშ.).

შეჯანტალა-ი (გურ.). ნ. შეჯანტალი.

შეჯარძვალ-ი (ლექს.) ბარკლის ან ბეჭის
 ძვალი. „გატეხე მაგ შეჯარძვალ-ი
 და ტეინს ნახავო“ (მ. ალავე, ზეპირ-
 სიტყვე).

შეჯალ-ი (იმერ.) ტყიან ფერდობს შუა
 ღარისებრი სივრცე (ვანი, ნ. აგიაშ-
 ვილი).

შეჯალა (გურ.) მდინარის კუნძული (გ.
 შარაშ.).

შეჯღენა (ქიზიყ.) მოთმენა, ატანა, შეთვი-
 სება (ს. მენთეშ.).

შეჯღლის ყურა-ი (გურ.) თხილის ჭიშია
 ერთგვარი (გ. შარაშ.; ა. ლ.).

შეჯტა, **გაშეჯტა** (იმერ.) ჩხოტვა, ფოთ-
 ლის გაყრეფა (ვ. ბერ.).

შეჯდაცა (გურ.) ძველებური ხალხური
 სიმღერა, ასრულებს შეიდი კაცი (გ.
 შარაშ.).

შეჯდვირა-ი (გურ., აჭარ.) სიმინდის
 ერთგვარი ჭიშია (გ. შარაშ.); სიმინდის
 ან ლომის საადრიო ჭიშია (ა. ლ.);
 ლობიოს ჭიშია ერთგვარი (შ. ნიქარ.).
შეჯდვირევა (იმერ.) ბუშტარა სიმინდი
 (ა. მავ.).

შეჯდვირეულა (რაჭ.). ნ. შეჯდვირევა.
შეჯდოც-ი (რაჭ., ფშ.) ასოცი, ერთეული
 თელისა (შ. ძიძ., 216); ას ორმოცი
 (დიალექტ., 595).

შეჯილ-ი (მთიულ.) ვაქიშვილი (ლ. კაიშ.).

შეჯილდოფ-ი (მთიულ., გუდამაყრ.)
 მშვილდისარი (ე. ვირსლ.).

შეჯილო გოგია (გურ.) მოლადური (ა.
 ლ.).

შეჯინდაწალა-ი (ფშ.) შინდის მსგავსი
 მაგარმერქნიანი ბუჩქი (დიალექტ.,
 595).

შეჯინდისძირა (კახ.). ნ. ეშმაკის სარკე.

შეჯინდობა (ფშ.) შინდის საყრეფად წასე-
 ლა. „კვირას ნანებამ დედასა ჰთხოვა
 შეჯინდობას გაშეება“ (ი. ქეშვი.).

შეჯიქა (იმერ.) შელევა (ქეგლ).

შეჯივი-ი (ქვ. იმერ.) გუთნის გაწვრილე-
 ბული წვერი, რაზედაც სახნისია წა-
 მოცმული (ზ. ჭუმბურ., 278).

შეჯივა (ქვ. იმერ.). ნ. შეჯივი.

შეჯილი-ი (რაჭ.) წყალღვინო. ნ. კუშუბა-
 ური (ვ. ბერ.).

შეჯლის თივა (რაჭ.) ბალახეული მცენა-
 რეა ერთგვარი (შ. ძიძ., 216).

შეჯილ-ი (ლექს.) ჩრდილი (მ. ალავე, 1;
 დიალექტ., 680).

შეჯიშვა (იმერ.) ჯგიშვა (ვ. ბერ.).

შეჯი-ი¹ (ხეცესტრ., ფშ., მთიულ.) ფენა
 კლდისა (ა. შან.); შრე, რომელიც ქვას
 ან კლდეს ფენებად ყოფს. „მოყუმემა
 პირ-შეჯელამა შეიბნ გაიარა კლდი-
 სანი“ (ა. ტინჭარ., 276); ძეწყვი (ვაჯა,

- I, 1946, ა. შან.); წვერი, წვეტი (ლ. კაიშ.).
- შიბი-ი²** (ქიზიყ.) ლასტისა და გოდრის ნაპირი. ქაპანავით ხევეულად შემოწნული. რომ არ დაიშალოს (ს. მენთეშ.).
- შიბი-ი³** (ინგილ.) წრე ქსოვაში (მ. ჯან.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.
- შიბი-ი⁴** (ჩ. თუშ., ფშ.) წვრილი ძეწკვია (კ. ჭრელ., 270); სამკაულ-ასხმული ვერცხლის ძეწკვი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- შიბა** (ხევსურ., ფშ., მთიულ.) კერვის (ქარგვის) ხერხია ერთგვარი. „სიტყვა წარა-მარა ვიცი შიბაიანი სთათივითა“ (ს. მაცალ.: ა. ჭინჭარ., 261); ნაქსოვზე, ნაქსოვის მიწაზე სხვა ფერის ძაფით დაჭრელებულად დანაქსოვ-დანაქარგი. ნ. შიბი³ (დიალექტ., 595); ქსოვის დროს ნაქსოვში ჩატანებული ფერადი ძაფის წრე (ლ. კაიშ.).
- შიბზიკა** (იმერ.) ახალგაზრდა კაცი ან ქალი, რომელიც ვადაქარბებები იჭგიმება (ი. ჭყონ.).
- შიბუ** (ხევსურ., ფშ.). ნ. ბაშო, შებუ.
- შიგათი-ი** (ხევსურ., ფშ., გუდამაყრ.) შიგინდან (ა. შან.; დიალექტ., 575, 595).
- შიგაურ-ი** (ხევსურ.) პირუტყვის შიგნეულობა. ფაშვ-ნაწლავები (ა. ჭინჭარ., 272).
- შიგიხაკ** (თუშ.) შიგნით (თ. უთურგ.).
- შიგნიერ-ი** (ინგილ.) ფაშვ-ნაწლავ-გულ-ლეძლი. შინავნობა. ნ. შიგაური (მ. ჯან.).
- შიგიშ-ი** (ხევსურ.) მიწეე-მოწევა, ერთმანეთში მოხვედრა, ხელჩართული ბრძოლა (ა. შან.).
- შიგშიცემა-ა** (თუშ.) ალიაქოთის ატეხა, არევე-დარევა. ნ. შიგიში (თ. უთურგ.).
- შიგქიდილა** (ქიზიყ.) ბავშვთა თამაშობა ერთგვარი (ს. მენთეშ.).
- შით** (გურ.) შიგ (დიალექტ., 667).
- შითე** (იმერ.). ნ. შით.
- შილ-ი** (ლექს., იმერ., ზ. აქარ.) მახლის-ცოლი, რძალი, ძმის ცოლი (მ. ალავე,
- 2; ი. ქავთ.; შ. ნიყარ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.
- შილა** (ფშ.) ბაბის წითელი ქსოვილი. „მუნ რძალ იბარავს შილე ბსა“ (ი. ქეშვიკ.).
- შილდაყ-ი** (თუშ.) ლაშქარა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- შილიგ-ი** (ლექს.) ხშირი და ძლიერი სროლა. „ბიჰს შეეშინა და ერი მაგრად მოუშილიგა“. ნ. შილინდი (მ. ალავე., 1).
- შილიმ-ი** (მესხ.) ხის ახალგაზრდა შტო, ერთწლიანი ამონაზარდი (ი. მაისურ.).
- შილინგ-ი** (თუშ.) ბათქი. ნ. შილიგი (თ. უთურგ.).
- შილინდ-ი** (ხევსურ., ფშ.) თოფების ერთად სროლა, ზალბი. ნ. წყაპთ სროლა, შილიგი (ა. შან.; თ. რაზიკ., „ივერია“, № 151, 1900; ი. ჭყონ.; ვაჟა. I, 1946, ა. შან.).
- შილიფ-ი** (იმერ.): გაშილიფება, შილიფათ ჩაცმა თავისუფლად, მსუბუქად ჩაცმა (ე. ბერ.).
- შილიფა** (ხევსურ.) ტანისამოსზე მოსავლები ბრტელი ზონარი (ქეგლ).
- შილშავ-ი** (ფშ.) მთის პატარა მცენარეა, ნაყოფი მისი შავად მწიფდება. შდრ.: მოცვი (ი. ჭყონ.).
- შიმალ-ი** (ქიზიყ.) მოზარდი ხე, ჯერ ნორჩი. „პაატუნა შიმალი გვიღვა, იმან ჯერ რა ვაშლი უნდა დაისხაჲ“ (ს. მენთეშ.). ახალმოზარდი ხე (საბა), ბაბილო, ახლად ამოსული ხე, ანუ ზრო (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- შიმელა** (ფშ., მთიულ.) ნორჩი ხეები (ვაჟა. I, ა. შან.); ახალმოზარდი ხე. ნ. შიმალი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 151, 1900; ი. ჭყონ.); ძალიან სწორი ხე (ლ. კაიშ.).
- შიმშირი-ი** (აქარ.) ბზა, მცენარეა (ა. მაყ.). თურქ. şimsir.
- შინა** (ხევსურ., თუშ.) ხევსურული სახლის ქვემო სართული, სადაც ზამთრობით ცხოვრობენ. ნ. სამყოფო (დია-

- ლექტ., 558); საცხოვრებელი ბინა, სახლი (თ. უთურგ.).
- შინაბერა** (ქართლ.). 1. შინდაბერებელი, გაუთხოვრად დარჩენილი ქალი; 2. დედოფლის პირადი მსახური ქართლის მეფეთა სასახლეში (გ. შატბერ., 112).
- შინა-ი კაცი** (გურ.) ხელობის უცოდინარი კაცი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შინაით** (ფშ.) შინიდან (დიალექტ., 595).
- შინამდგურ-ი** (ლენჩხ.) ადამიანი, რომელიც შინ დატოვეს და სახლ-კარს იცავს (მ. ალავე., 2).
- შინამდექ-ი** (რაჭ., ლენჩხ.). ნ. შინამდგური.
- შინდანწლა** (ქართლ.) მცენარეა (ა. მაყ.).
- შინარწყლ-ი** (იმერ.) შინდანწლა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- შინდამჩჩალ-ი** (მთიულ.) გაუთხოვარი, შინაბერა (ლ. კაიშ.).
- შინდარწლა** (მთიულ., ფშ.) შინდანწლა (ნ.), მცენარეა (ა. მაყ.).
- შინდილერწა** (ქართლ.) შინდანწლა (ნ.), მცენარეა. ნ. შინდარწლა.
- შინდიმაცილობელა** (რაჭ.). ნ. შინდანწლა.
- შინტილია** (ფშ.) ფრინველია ერთგვარი (ს. მაკალ.).
- შინში** (ხევსურ., ფშ., თუშ, მთიულ.) ბიძაშვილი (ა. შან.), დეიდაშვილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 151, 1900; ი. ჭყონ.); დეიდაშვილი ან მამიდაშვილი (ლ. კაიშ.); ძმათაშვილი (ს. მაკალ., ხევსურ.).
- შინშე** (თუშ) დეიდაშვილი. ნ. შინში (ი. ბუჭურ., 137).
- შინშხალ-ი** (ლენჩხ.) გაზიანი წყლის შხეფი (მ. ალავე., 2).
- შინჯაფ-ი** (ქიზიყ.) ბეწვის სარჩული ქათობისა (ს. მენთეშ.). თურქ. sincap, ციყვი, ციყვის ბეწვი.
- შიპ-ი¹** (ლენჩხ.) ხის ნაჭდები (მ. ჩიქ.).
- შიპ-ი²** (კახ.) ნაწნავის მსგავსი ნაყერი (შ. ძიძ., ქრესტ.).
- შიპრობა-ა** (ინგილ.) ცეკვა, შუშპრობა (დიალექტ., 625).
- შირა** (ქიზიყ.) სიმსუქნე წვნიანისა, სისქე ღვინისა ან ბადაგისა, დუღკო ყურძნისა და სხვა ხილეულისა და მისთ. (ს. მენთეშ.). თურქ. şıra, ყურძნის წვენი.
- შირბულათ** (გურ.) მარილწყალში ჩათქვეფილი და მოხარშული კვერცხი (ი. ჭყონ.).
- შირიმ-ი** (ქიზიყ.). 1. თეთრი კენჭი ცარცივით. თუ ჭურჭელს შეპყვა, გამოწვაში სიცხოვლისაგან გაფუფუნება და ჭურჭელს გახეთქს; 2. ბუშტისა და თირკმელების კენჭი (ს. მენთეშ.). შღრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.
- შირუმ-ი** (თუშ.). ნ. შირიმი.
- შირშა** (მოხ.) მალალი და მსხვილი ბალახი, მელიქაური (თ. ქაჭ.; ა. მაყ.).
- შიტე-ა** (თუშ.) შულო, ამოხვეული ნართი (თ. უთურგ.); დამჯდარი ადამიანის მიერ ორივე მუხლზე დახვეული ძაფი (კ. ჭრელ., 267).
- შიტო** (ინგილ.) შტო, ტოტი ხისა, მცენარისა (ა. შან., 355).
- შიტრიკ** (ინგილ.) ცუნცრუკა, ცუნდრუკი (მ. ჯან.).
- შიტყორ-ი** (თუშ.) ხელიკი (ს. მაკალ.; თ. უთურგ.).
- შიქალ-ი** (ფერეიდნ.) ნადირობა; შიქალი-ი ექნათ ვინადიროთ (ა. ჩიქ.; შ. ძიძ., ქრესტ.).
- შიშა** (გურ., აჰარ., ინგილ.) შეშა (ა. ლ., გურ.; დიალექტ., 625, 667, 661).
- შიშაგ-ი** (ქართლ.) წლის დედალი ცხვარი, სანამ ბატკანს მოიგებდეს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; თ. უთურგ.). თურქ. şişek.
- შიშაგანა** (ქართლ.) წლის გოჭი. ნ. შიშაგი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- შიშამკვარა-ა** (ზ. აჰარ.) კვარნარევი შეშა ფიჭვის ან ნაძვის ხისა; გადატ. უნდილი, ბოთე კაცი, ე. ი. არც შეშა და და არც კვარი, არც ღვინო და არც წყალი (შ. ნიყარ.).
- შიშამქრალა** (კახ.) ძალიან მშინშარა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

- შიშაქი** (ქართლ., მოხ., თუშ., მთიულ., გუდამაყრ.). ნ. შიშაგი.
- შიშიბელა** (ფშ.) მშოშარა, გულდელი, მხალი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- შიშკალიფა/ე-ა** (იმერ.) შიში, მორიდება. „რავა შიშკალიფა მოხელ, ვის ერიდები?“ (ვ. ბერ.).
- შიშლიგ-ი** (თუშ.). 1. მწყემსობაში მეცხვარეების მიერ ცხვრის დაკვლის რიგის დაცვა; 2. გაყიდულ ცხვრებზე ერთი ცხვრის საჩუქრად დამატება (პ. ხუბ.). თურქ. şişlik. საშამფურე ხორცი.
- შიშლიკანა** (ქიზიყ.) შიშველი (ს. მენთეშ.).
- შიშლო** (ქართლ.) შიშველ-ტიტველი (კირიონი).
- შიშლოურთი** (გურ.) შეშინებული, ფრთხილი. „შიშლოურთაი ვახსნა ზანტუკი“ (ა. ლ., გურ.); შიშით, მორიდებით. „მაგ საქმეს შიშლოურთაი მოეკიდე, არაა ადვილი“ (გ. შარაშ.).
- შიშმირ-ი** (მესხ.) ტაბლავურა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- შიშროულ-ი** (ლენხ.) შიშმორეული, შეშინებული (მ. ალავ., 2).
- შიშტიბურ-ი** (რაჭ.) მაქო (ვ. ბერ.).
- შიშტიბუქა-ი** (გურ.) უხეში მიხვრამხვრის, თამამი და ცეტი ქალი (გ. შარაშ.).
- შიშტრიქუქა-ა** (აჭარ.). ნ. შიშტიბუქაი.
- შიშხათ-ი** (გურ.) დაშინება სიმკაცრით (გ. შარაშ.).
- შიშხალ-ი** (ქართლ.) მცირე ჩხუბი, წალაპარაკება (მ. მესხ.).
- შკამ-ი** (მოხ.) ხის ძველებური სკამი (დილაექტ., 565).
- შკაფან-ი** (ლენხ.) ქალის ხმამალა, ჩქარი და განუწყვეტელი მოურიღებელი ლაპარაკი (ქაქანი) ჩხუბის დროს. „თელ კუთხე-მეზობელს ესმის მისი შკაფანი“ (მ. ალავ., 2).
- შკერ-ი** (გურ., ქვ. რაჭ., ლენხ.) შქერი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- შკორე** (ლენხ.). ნ. მოშქერეუ.
- შკორო** (გურ.). ნ. ჩხინკორაი.
- შლაპა** (კახ) სლაპა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- შლაშ-ი** (მოხ.) გამხდარი (ო. ქაჯ.).
- შლაქ-ი** (გურ.) მალალი, წარმოსადეგი ტანის მამაკაცი (გ. შარაშ.); დიდი, მოსული, ზორბა. შლაქ-ი კაძახ-ი მოსული. წარმოსადეგი ვაჟაკი (ა. ლ.).
- შლევა, შელვა** (ქართლ., კახ.) მინდვრის მდოგვი, ბოლოკა. ნ. შალგი (ა. მაყ.).
- შლეტელაყ-ი** (თუშ.) ცხვრის ავადმყოფობა (პ. ხუბ.).
- შლიგინ-ი** (იმერ., გურ.) ხმაურობით რაშიმე შესვლა-სირბილი (ვ. ბერ.); მოურიღებლად სირბილი. ნ. ჭლიგინი (ა. ლ.).
- შლილ-ი** (ფშ.) ფერადი დაურთველი ყაქი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 151, 1900).
- შლიმინ-ი** (გურ.) ცემა, რტყმევა, შოლტისა და მისთ. (ა. ლ.; ქეგლ).
- შლიშავ-ი** (მთიულ.) მოცივი (ლ. კაიშ.).
- შლიჭება** (გურ.) სწრაფად შერქობა. „შლიჭა ნიგუზალი ცეხში“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შლოქვაყ-ი** (თუშ.) კოჭლობის გამო უსწორმასწოროდ მოსიარულე (პ. ხუბ.).
- შლო-ი** (გურ.) ჭკუნაკლები კაცი (ს. ელ.); მოურიღებელი, უზრდელი, გაუთლელი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შლუა** (ლენხ.) შვრია (მ. ალავ., 2).
- შმიგა** (რაჭ.) მეკარის ხელსაწყო დაზგა („კომუნისტი“, № 267, 1969).
- შმიკშიყ-ი** (ფშ.) სლუქსლუკი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.; ქეგლ).
- შმორვა** (ფშ.) დიდი ლუქმებით მსუნავად ჭამა, თქელევა (ქეგლ).
- შმუთ-ი** (იმერ.) ჭხარაკიანი დიდი შალაშინი (ვ. ბერ.).
- შობოროქა-ი** (გურ.) დაუდგრომელი, ცეტი, საქმის დაუდგრად მკეთებელი. ნ. შიშტიბუქაი (გ. შარაშ.).
- შობურა** (ქიზიყ.) საშობაო (ქეგლ).
- შოება-ა** (თუშ.) დასხმა არაყისა ან ღვი-

- ნისა. ერსალ გარევე გიშოე ბ
 ერთს კიდევ დავისხამ (თ. უთურგ.).
- შოთ-ი** (ფშ., მთიულ.) ფიჭა (ვაჟა, I, ა. შან.); ფიჭისა და გოლის თათო ნა-
 სკრეტი; კეციში გამოკცხვარი პური
 (ლ. კაიშ.).
- შოთხ-ი** (ხევსურ., ფშ.) შოთხვი, მცენა-
 რვა (ა. მაყ.).
- შოინაგ-ი** (მოხ.) მოკლული ნადირის შე-
 საკრავი ღვედი (ო. ჭაჭ.).
- შოლარ-ი** (აქარ.). ნ. შოლარი.
- შოლიი** (გურ.) ძაფი მცირედ შეგრეხი-
 ლი (გ. შარაშ).
- შოლოზბოდი** (რაჭ.) უთავბოლოდ მო-
 ლაპარაკე (ვ. ბერ.).
- შოლტ-ი**¹ (ქიზიყ., ხევსურ.) საქალამნდ
 სივრძივად დაჭრილი ტყავი (დია-
 ლექტ., 610); ქალამნისათვის გამოჭ-
 რილი ტყავი (დიალექტ., 558).
- შოლტ-ი**² (ქსნის ხეობ., ფშ.) სახურავზე
 გადებული ვრძელი კოჭი, რომელ-
 ზედაც სახურავის ფიცრებია დაკრუ-
 ლი (ვ. სომხიშვი.); კედლიდან კედელზე
 ან თავზეზე გადებული ძელი, ლატანი
 (ი. ქეშვიკ.).
- შოლტა**¹ (ფშ., ხევსურ.) გუდა გაუყვლე-
 ფელი ტყავისა. ნ. თიკრუნი (თ. რა-
 ზიყ., „ივერია“, № 151, 1900; ი. ჭყონ.).
- შოლტა**² (მესხ.) ხარის დასაბამი ტარი
 (კ. დონდ., 380).
- შოლტკავ-ი** (ქართლ.) გუთნის ნაწილია:
 ფამფალაქში (ნ.) გაყრილი ძელი (ე-
 ბაბუნ., 272).
- შორელე** (იმერ) შორიახლო, ცოტათი
 შორს (ი. ჭყონ.).
- შორვა** (ზ. აქარ.) ფაფა, წვნიანი საქმე-
 ლი, სახერები (შ. ნიყარ.). თურქ.
 çirya, şorva, სუპა.
- შორტი** (მოხ.) ცხავის თავი; ფშუტე
 მარცვალი გადარჩეულ ხორბალში
 (დიალექტ., 565).
- შორტა** (მთიულ.) უფულო მარცვალი (ლ.
 კაიშ.).
- შორშვლა-ა** (თუშ.) დაღრეჯა, დაპრანჭვა.
- ნ. დაშორშვლაა (თ. უთურგ.); სატირ-
 ლად განწყობა (პ. ხუბ.).
- შოტიალ-ი**¹ (გურ.) უტოტო, ტიტველი
 ხის ტანი; აშოტიალეხუღ-
 უტოტოდ ტანაყრილი (გ. შარაშ.).
- შოტიალ-ი**² (გურ.) უტოტოდ ტანაყრილ
 ხეზე ასვლა-ჩამოცურება სრიალ-ხოხ-
 ვით (ა. ლა.).
- შოტიალა-ი** (გურ.). ნ. შოტიალი¹.
- შოქშოქ-ი** (გურ., რაჭ.) ენის ბორძიკი;
 აშოქშოქდა აბორძიკდა, ენის
 ბორძიკით ალაპარაკდა. ნ. ბოჭბოქი
 (ა. ლა.).
- შოშოფ-ი** (რაჭ.) მოულოდნელი, უეცარი
 უბედურება (ვ. ბერ.).
- შპორება** (გურ.) სითხის მოუერიდებლად
 სხმა (წითელშთა, ი. შილაკაძე).
- შრალა-ი** (აქარ.) სვია. ნ. მშრალა (პ.
 ჯაჭან.).
- შრამელ-ი** (ლეჩხ.) ყოველგვარი შენობა,
 სადაც სიმშრალეა (საცხოვრებელი
 სახლი, ბელელი, მარანი, საღორე, სა-
 ქათმე, საბძელი, სასიმინდე, ფარდუ-
 ლი, ქიშკარი...); გამომშრალი მიწა,
 ძელი ან ბერწი პირუტყვი (მ. ალავ-
 2).
- შრატ-ი**¹ (ფშ., თუშ., ქიზიყ.) გამოდი-
 დოს წვენი (ვაჟა, II, ა. შან.); ყველის
 ამოღების შემდეგ დარჩენილი სითხე
 (თ. უთურგ.; ს. მენთეშ.; დიალექტ.,
 585). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.,
 ქეგლ.
- შრატ-ი**² (მთიულ., გუდამაყრ.) შარდი.
 „ის ქამარ-ხანჯალი... იმ დევის შრ-
 ტში აწურთეო“ (ე. ვირსალ).
- შრეტა** (ქიზიყ.) დაესება, გაქრობა; გა-
 დატ. მუშაობაზე მოცდენა. „დღევან-
 დელი დღე იმი ლოდინში დავიშ-
 რიტენით“ (ს. მენთეშ.). შდრ.: სა-
 ბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.
- შრეტელა** (ქიზიყ.) ცხვრის ჭიქნის ავად-
 მყოფობა; ჭიქანი იმდენად უფუქდე-
 ბა, რომ ცხვარი შრება (ს. მენთეშ.).
- შრიდიალ-ი** (ქიზიყ.) ცემის მუქართ დაპ

- შინეზასავით. „ღვაა და მიშრიდი-
 ლებს ჩემი ქმარი, მაშინებს—ქცე-
 მო, მოკვლამო!“ (ს. მენთეშ.).
- შრინვა** (ინგილ.) შოშინი; ქობ შრი-
 ნავს ქვაბი შოშინებს (მ. ჯან.).
- შროშანი** (აქარ.) მთის შროშანი, მცე-
 ნარეა (ა. მაყ.).
- შრუა**-ი (მოხ.) შვრია, პურეული მცენა-
 რეა (დიალექტ., 565).
- შტვირი** (გურ.) კოდში^ნ (ნ.) გაკეთებუ-
 ლი მილი, საიდანაც გასული წყალი
 ბორბალს ხედება და აბრუნებს (გ. შა-
 რაშ.).
- შტილ**-ი (ლენჩ., იმერ.) ჩრდილი. ნ. შთი-
 ლი (მ. ჩიქ.; თ. თქროშიძე, სოფ. ქო-
 ლევი).
- შტიშვა** (გურ., იმერ.): თვალის დამტიშვა,
 თვალის დატყვრეცა, თვალის ბრიალი
 (ი. ქყონ.).
- შტიქვა** (გურ.) უცბად გადახდა საბნისა.
 „დეიხურე საბანი, ნუ იშტიქავ,
 ოფლი გამეიყვანე“ (წითელმთა, ი. ში-
 ლაკაძე).
- შტოლა** (იმერ.) აბრეშუმის ძაფი, რაც
 ერთი „ჩაყრა“ პარკისაგან ამოიღება.
 ნ. ლანდი¹ (ვ. ბერ.).
- შტრინგი**-ი (იმერ., გურ.) ყოჩალი, მარჯვე
 (ვ. ბერ.); გამართული, მკერდგადმოგ-
 დებული სიარულის მცოდნე (წითელ-
 მთა, ი. შილაკაძე).
- შუაიმბერე** (ლენჩ.) შუა ხანს გადასვლა
 (მ. ჩიქ.).
- შუალამერე** (ქიზიყ.) მესამე უღელში,
 საძირის ხარებში ჩაყენებული მებრე-
 იგი ღამის მებრეცაა (ს. მენთეშ.).
- შუარძვალ**-ი (ლენჩ.) ბარძაყი (მ. ჩიქ.).
- შუაყანა** (მოხ.) მიწის იატაკი, სოხანე
 (დიალექტ., 565).
- შუაძოლ**-ი (მთიულ.) საქონლის ფეხის
 ძვალი (ლ. კაიშ.).
- შუაქორცად ყოფნა** (ქიზიყ.) შუათანად,
 არც ძალიან მსუქნად და არც გამზ-
 დრად ყოფნა (ს. მენთეშ.).
- შუბლი ქვისა** (ქიზიყ.) ქვის ბრტყელი და
 სუფთა მხარე, ქვის მკერდი (ს. მენ-
 თეშ.).
- შუბლის ძარღვის გაწვეცა** (გურ.) იდი-
 ომი: სირცხვილის გრძნობის დაკარგვა
 (გ. შარაშ.).
- შუბსაფენ**-ი (ქიზიყ.) შუბლსაფენი, თა-
 ვის სამკაული ქალისა (ს. მენთეშ.).
- შუღ** (ინგილ.) შვიდი (დიალექტ., 625).
- შუღანწლ** (ინგილ.) შინდანწლა (ნ.),
 მცენარეა (ა. მაყ.).
- შულია, უულია** (ქიზიყ.) ბავშვთა სათამა-
 შოა (ს. მენთეშ.).
- შუჟა** (გურ., იმერ., ლენჩ.) სასოფლო
 გზა, ორღობე (ა. ღლ.; მ. ალავე, ზეპირ-
 სიტყვა).
- შუჟო** (ჯახ.) მაგარი ხისაგან გათლილი
 საბზრიალა (პ. გვენც., თ. ბერიაშვი.;
 პ. ხუბ., ანგარიში).
- შუჟობა** (ჯახ.) გასართობია ხალხური.
 ნ. შუჟო (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).
- შუჟუმი** (გუღამაყრ., ფშ., მთიულ.) მაღ-
 ლა კედელში დატოვებული ცარიელი
 ადგილი სინათლისათვის (დიალექტ.,
 575); ბოსლის ჭერში ამოჭრილი თი-
 ვის ჩასაყრელი ერდო (ს. მაკალ.; ლ.
 კაიშ.; ქეგლ).
- შუჟუმაჟ**-ი (თუშ.). ნ. შუჟუმი.
- შუჟუნ**-ი (ხევსურ.) საკომურია სამყო-
 ფოში. ნ. შუჟუმი (ა. კინჭარ., 281).
- შუჟუნა-ა** (მოხ.) პატარა სარკმელი, რო-
 მელიც კედელზე ჰქონდა დატანებული
 ძველ მოხეტურ სახლს სასინათლოდ (ო.
 ქაჯ.).
- შულ**-ი (ჯავახ.) შვილი (დიალექტ., 649).
- შულო¹** (ქიზიყ.) ერთი გაბმა ძაფი
 (ს. მენთეშ.); ნასთის ბოკელი (საბა:
 ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- შულო²** (ერწ.) ულო (ქეგლ).
- შულტა** (ხევსურ.). ნ. შულტაჟი.
- შულტაჟ**-ი (თუშ.) ხატის მსახური (ს.
 მაკალ.); ჯვარის დღესასწაულის დროს
 სოფლის მიერ გამოყოფილი მორიგე,
 რომელიც ლუღს ადუღებდა, საკლავს
 კლავდა და სხვა მოვალეობას ასრუ-

- ლებდა. შდრ.: ხევსურ. დასტური (დი-
 ალექტ., 585).
- შუმ-ი** (გურ.) წმინდა, უწყლო, მაგარი
 ღვინო (ს. ელ.).
- შუმხაღულ-ი** (გურ.) დადღღებულ შუმი
 ღვინო (წითელმთა, ი. შილაკაქე).
- შუნ-ი** (ხევსურ., ფშ., თუშ.) დედალი ჭი-
 ხვი, ფურჭიხვი (ა. შან.; ვაქა, I, ა.
 შან.; დიალექტ., 558); გარეული თხა
 (თ. უთურგ.).
- შუნდ** (ინგილ.) შინდი (დიალექტ., 625).
- შუნ-ჭიჭვ-ი** (ხევსურ.) ვერძის მსგავსი
 ცხოველია გარეული (ა. ჭინჭარ., 238).
- შუბ** (ინგილ.) შუბილი, ასიება (მ. ჯან.).
- შუპვრა** (ქიზიყ.) ტუქსეასავით; გალანძ-
 ღვასავით, შეურაცხყოფასავით. „რამ
 ი შუ პ რ ე ბ ი, რა იყო?“ (ს. მენთეშ.).
- შუპყა** (ფშ., ხევსურ.) მცენარეა მის ლე-
 როებს ფცქვნიან და ისე ჭამენ (ი.
 ჟყონ.); სათიბი ბალახია (ა. ჭინჭარ.,
 225).
- შურაველ-ი** (ზ. იმერ.). ნ. შურაულა.
- შურაულა** (ლექს.) წითელი ჭიშის ლო-
 ბიო (მ. ალავე., 1).
- შურება-ა** (თუშ.) აჩქარება; ე შ უ რ ე ბ
 ეჩქარება (თ. უთურგ.).
- შურთ-ი** (მთიულ., გუდამაყრ.) ბატკანი
 (ე. ვირსალ.).
- შურთხ-ი** (ფშ.) გარეული ინდაური (ვა-
 ქა, I, ა. შან.).
- შურო** (რაქ., ლექს., ზ. იმერ.) მთის კალ-
 თაზე ჩამოშვებული დიდი თხრილი,
 ხეების ქვევით დასაგორებლად, სათ-
 რიგლი, სახახანი (ვ. ბერ.; მ. ჩიქ.; მ.
 ალავე., ზეპირსიტყვე.; ქ. ძოწ.).
- შურშენა** (ხევსურ.) წიწმბატურა, მცენა-
 რეა (ა. მაყ.).
- შურშულ-ი** (ლექს.) ნიავე; შურშულა
 გამკრავი ქარი (მ. ჩიქ.).
- შუსტრუ-ბუსტრუ** (ქართლ.) მეტიჩარა,
 უთავბოლო, თავგზააბნეული (მ.
 მესხ.).
- შუტუკ-ი** (ფშ.). ნ. შუშტუკი.
- შუუბან** (თუშ.) შუაში, ცენტრში (თ.
 უთურგ.).
- შუფრ-ი** (ქიზიყ.) დაბალხანაში თხის
 ტყავის გაწმენდა თრიმლისაგან (ს.
 მენთეშ.).
- შუფრობა-ა** (ინგილ.) ცეკვა (მ. ჯან.).
- შუქიან-ი** (ქიზიყ.) გადატ. მწიფე ხილი,
 დაწმენდილი ფერი რომ აქვს; სხივიან-
 ი, თეთრი ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- შუშ-ი** (გურ.) ნახევრად გიყი, შუშუ (ნ.),
 მოსულელო (ა. ლ.).
- შუშა** (იმერ.) ახალი, ნორჩი, თოთო, მაგ.,
 შუშა-შუშა კიტრები (ვ. ბერ.).
- შუშანა** (კახ.) ფერისცვალა, მცენარეა (ა.
 მაყ.).
- შუშანა ბალახ-ი** (კახ.). ნ. შუშანა.
- შუშაყ-ი** (ქიზიყ.) ცხენის ავადყოფობაა;
 ფეხებში უჩნდება (ს. მენთეშ.).
- შუშტავ-ი** (ქიზიყ.). ნ. შუშტაფენი.
- შუშტუკ-ი** (თიან., ფშ.) ცხვირის ხვრე-
 ლის დასაწყისი, ნესტო (ლ. ლეონ.);
 ცხვირის ნახვრეტი, ნესტო (ა. ჭინჭარ.,
 ფშ.).
- შუშტურ-ი** (იმერ.) შუშუ (ნ.), მოსულე-
 ლო, შტერი (ი. ქაეთა).
- შუშტრ-ი** (იმერ.) მარჯვე კაცი (ვ. ბერ.).
- შუშუ** (იმერ., გურ.) მოტყინთხელოსა-
 ვით. ნ. შუში (ვ. ბერ.).
- შუშუყ-ი** (აქარ.) წისქვილის ნაწილი,
 ლურნის (ნ.) ვიწრო მილი, საიდანაც
 ბორბალს ეცემა წყალი (შ. ნიჟარ.).
- შუშუტ-ი** (ქიზიყ., თუშ., მესხ.) მილი,
 გულლრუ ჯოხი, ძვალი, მასრა და მისთ.
 (ს. მენთეშ.); მილი (ი. ბუჭურ., 137);
 წისქვილის ღარის შევიწროებული ბო-
 ლო წყლის შესამჭიდროებლად (ი. მა-
 ისურ.).
- შუშუტა** (მთიულ.) სადღვებლის საცობი
 ხისა, უფრო კი დიდგულასი, სივრძივ
 ხვრელი აქვს სულის (ჰაერის) სამოძ-
 რაოდ (ს. მაკალ; დიალექტ., 569; ლ.
 კაიშ.).
- შუშუტნ-ი** (ხევსურ.) პირუტყვის ცხვირის
 ქინტონი, ნესტოები (ა. ჭინჭარ.,
 239).

- შუშუჩაყრილა** (ხეცსურ.) ნაქარგის (ნაქ-სოვის) სახეა ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 262).
- შუშხ-ი**¹ (ფშ.) შიში, მორიდება. „იმათი შუშხი ჭქონიყო“ (ი. ქეშვიკ).
- შუშხ-ი**² (იმერ.) ძლიერ შავი დაწვეარი: შუშხია ჭინჭარსაც ჭქვია (ვ. ბერ.).
- შუშხავა-ა** (აქარ.) უმწიფარი, მშუშხავი, შემოუსვლელი ხილი (შ. ნიყარ).
- შუქმუყანა-ა** (თუშ.) ამა თუ იმ საქმის სანახევროდ გაკეთება, შუა გზაზე მიტოვება; სახლის, კარ-მიდამოს მოუწყვსრიგებლობა (პ. ხუბ.).
- შქერ-ი** (გურ., იმერ.) დეკა. ნ. შქერი (ა. მაყ.).
- შქმთ-ი** (ხ. იმერ.) სადურგლო ხელსაწყო, ფიცრის შეზნექილი ნაწილის ამოსაღები (ქ. ძოწ.).
- შქუნვა** (ფშ.) ქშენა (ი. ქეშვიკ).
- შქმა-ა** (თუშ.) რქობა; აშქვი არქვია. „ქოჯო წელთ აშქვი ისრისი“ (თ. უთურგ).
- შქვეერთა** (გურ.). ნ. ჭყვეერთება.
- შხამა** (ფშ., თიან., აქარ.) უტუნა, შხამიანი მცენარეა (ი. ჭყონ.); აბუტარაკი, ბალახია (ვაჟა, 1, ა. შან.), ნაღველა, მცენარეა (ა. მაყ.); ერთგვარი ბალახია, ანწლისებური ფოთოლი აქვს, თეთრი ყვავილები იცის (პ. ჯაჯან).
- შხამაშუშმა** (ლექს.) აჩქარებით და უსიამოვნოდ. „დრო არ ხონდა, რო დარჩენილიყო, სადილი შხამაშუშმა შექამა და წვეიდა“ (მ. ალავ., 2).
- შხამთალ-ი** (გურ.) ფართხალი. „თებზივით შხამთალ ფს აი ბალანაი“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შხანკალა** (გურ.) ძლიერ მწარე (პ. ჯაჯან.).
- შხანკო** (გურ.) ვაზის უღვაშია, რომლითაც იგი მიმარგებულა ჭიგოს ან ხის ტოტზე (გ. შარაშ.).
- შხანკოლა** (იმერ., გურ.) მეტად მწარე, შხამიანი ბალახია. ნ. შხანკალა (ი. ჭყონ.).
- შხეპლა** (ფშ.) წყეპლა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 151, 1900).
- შხეფელა-ი შოლტ-ი** (გურ.) ნედლი, მოქნილი ჯოხი, წყეპლა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- შხვერთ-ი** (იმერ., გურ., აქარ.) ნედლ წნელზე ართმეულიკანი (ვ. ბერ.), კარგი, ლამაზი, გაწმენდილი ტოტი ხისა (პ. ჯაჯან., IX, 267); მოქნილი წნელი (გ. შარაშ.); სწორი, მოქნილი, კარგად გამოყვანილი. გადატ. მაღალი. ტანწერწეტა (შ. ნიყარ).
- შხვერთელა** (გურ.) მოქნილი წნელი. ნ. ეღვერთი, შხვერთი (გ. შარაშ.).
- შხვინვა** (მთიულ.) ფშვინვა (დილუქტა, 569).
- შხვი-ი** (ლექს., იმერ.) მდინარიდან მონაბერი ცივი ქარი; ხრამიდან მომავალი ქარი (მ. ჩიქ.); კლდოვანი ადგილი, სადაც მდინარე შხვილით გადმოდის და აქაფებულა, ჩანჩქერი, წყალვარდნილი (მ. ალავ., 2); მდინარის ის ადგილი, სადაც წყალი ისე გადმოდის, ხმა „შხ-შხ“ ისმის (ი. ჭყონ.).
- შხშაკ-ი** (ქართლ.) მწარე ან მკავე, უგემური ხილი (მ. მესხ.).
- შხიშხი-ი** (ქიზიყ.) ცხიმეულის დნობის დროს გამოცემული ხმა (ს. მენთემ.).
- შხოლარ-ი** (იმერ.) ხის სწორი და გრძელი ტოტები, ხელარი (ვ. ბერ.).
- შხოლ-ი** (ქართლ.) შოლტი, ჯოხი, სახრე (ა. ლ., ქართლ.); გრძელი წყეპლა (მ. მესხ.).
- შხოლვა** (ლექს.) მტვრევა. ლეწვა. „ქარს სულ დოუშხოლავს სიმინდები“ (მ. ალავ., 1).
- შხრინვა** (ქიზიყ.) შიშინი, ადუღების წინ წყლის გამოცემული ხმა (ს. მენთემ.).
- შხულია** (ქართლ.) მწყვრების დასაქერი სასროლი ხელსაწყო (მ. მესხ.).
- შხუნა** (გურ.) ახალგაზრდა ხშირი ტყე. „დიდ შხუნას იქით“ (ე. ნინ., I, თ. კიკვ.); ახალგაზრდა ბუჩქნარი, უფრო ხშირად ეკალ-ბარდიანი (ი. ჭყონ.);

ახალი ამონაყარი ბუჩქნარი (პ. ჯაჭან.): ნორჩი მურყნის ხშირი ტყე (ა. ლ.).

შხუნება, ცხუნება (იმერ.) ჭირება, წნე-ლის, მათრახისა და მისთანათა მორტყმევა. „რო ვ უ შ ხ უ ნ ე და ვ უ შ ხ უ ნ ე, სულ „ვაი დედაა“ ვაძახებოი!“ (ვ. ბერ.).

შხუნვა (გურ.) ჭინჭრით ტანის დაჩხვლე-

ტა, წვრილი ბუსუსებით დაჩხვლეთა (ა. ლ.).

შხუმფვლა, ჭუმფვლა (იმერ.) თქორვა, წვეთ-წვეთად წვიმა (ვ. ბერ.).

შხუტუნ-ი (მთიულ.) ძლიერი ქარის ქროლა; შხუტუნ-ი გააქვს, შხუტუნით მოდის ძლიერი ქარი უბერავს, გრიალით მოდის (ლ. კაიშ.).

ჩ

ჩაბალ-ი (იმერ.) დაბალი, დაცემული ადგილი, მინდორი. დაბალ კაცზეც იტყვიან (ვანი, ნ. ავაიშვილი).

ჩაბალუა (რაჭ.) უხეირო, უმსგავსო ადამიანი (ვ. ბერ.).

ჩაბაუენება-ა (თუშ.) ჩარტყმა (პ. ხუბ.).

ჩაბარკონა (ფშ.) ტანად დაბალი კაცი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 153, 1900).

ჩაბასტუნება (ქართლ.) თავში ჩარტყმა (შ. ძიძ., ქრესტ.). თურქ. bacion, ჯოხი; ჩაბასტუნება ჯოხის ჩარტყმა თავში.

ჩაბახური (ქართლ.) წყლის საქანელი (კირიონი).

ჩაბეჭილი (მთიულ.) ქსოვისას ბეჭით გასწორებული ადგილი (ლ. კაიშ.).

ჩაბიტება (გურ.). ნ. გაბიცება.

ჩაბიცება (გურ.). ნ. გაბიცება.

ჩაბლუტული (მთიულ.) ერთმანეთში აზელილი (ლ. კაიშ.).

ჩაბოკვერა (ქართლ.) ჩასუქებული, დაბალი (გ. შატბერ., 113).

ჩაბუირება (ქართლ., მესხ.) ბევრი ტირილით ან სიცილით რომ ხმა ჩაუწყდება ბავშვს (ი. ჭყონ.); გადაშტეტული ტირილისა ან ხველებისაგან სულთქმის დაკარგვა; ჩაბუირებული მეთი ტირილის ან ხველებისაგან სუნთქვაშეკრული, დაოსებული (ი. მაისურ.).

ჩაბრა (მესხ.) ჩაბარება. „ეხლა ქალის

ჩაბრაზე უნდა იფიქროს“ (ი. მაისურ.).

ჩაბრასტი (გურ.) დიდი (ი. ჭყონ.); ეკლესიის მსახურთა ტანსაცმელიცა (ა. ლ.).

ჩაბულბულემა (იმერ., გურ.) ზეპირად დასწავლა ტექსტისა აზრიანად და თქმა სხაპა-სხუპით (ი. ჭყონ.).

ჩაბუხა (მთიულ.) კოჭლი (ლ. კაიშ.).

ჩაბუტული (მთიულ.) ძალიან ჭუჭყიანი წყალი (ლ. კაიშ.).

ჩაგი (ქართლ.) დაბალი, ჩაგვალული კაცი (გ. შატბერ., 113).

ჩაგვალა (იმერ.) დაბალ-დაბალი ადამიანი (პ. ჯაჭან., IX, 268).

ჩაგველა (ქართლ.). ნ. ჩაგი.

ჩაგვერა (ქართლ.). ნ. ჩაგი.

ჩაგუნ-ი (ლეჩხ.) ხის ცუდად ჭრა, ჩაყუნის (ნ.) (მ. აღავე., 1).

ჩაგუნა (გურ.). ნ. ჩაყუნა.

ჩად-ი (ქიზიყ., კახ., ინგილ.) ჩადუნა, გვიმრა (ს. მენთეშ.; მ. ჯან.; დიალექტ., 610); ცოცხანა, ცოცხობა (ა. მაყ.).

ჩადა (თუშ.) ჩადუნა, გვიმრა. ნ. ჩადი, მჩადა, ჩადყოკო (ა. მაყ.).

ჩადალი (თუშ., მთიულ.) ზვინი (პ. ხუბ.; ქეგლ.); კარტოფილის გამხმარი ფეშო (ლ. კაიშ.).

ჩადედება (მესხ.) ჩაუტყუიანება, ჩაძინგვლა, ჭუჭყისაგან ჩალაქავება და ჩა-

- შეგება; ჩადედებულ-ი ქუჭყისაგან ჩაშავებულ-ჩაღაქავებული (ი. მაისურ.).
- ჩადკოკო** (კახ.) კილანურა, კლდის ძირ-ტყბილა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჩადრ-ი** (ზ. აქარ.) კარავი; ფანჩატური (შ. ნიყარ.). თურქ. çadır.
- ჩადუნა** (კახ.) გვირა (ა. მაყ.).
- ჩავდარ** (ინგილ.) ჩვეულებრივი ქვა (ა. მაყ.). სპ.
- ჩავე-ა** (თუშ.) ერთგვარი ბალახია, მოხარშული იჭმევა (თ. უთურგ.).
- ჩავლევა** (ხევსურ.) ჩაყვანა, ჩატარება (დიალექტ., 558).
- ჩავო** (გურ.) ჩრდილი, უმზეო, დაბურღული ადგილი; ჩამოჩავებულ-ი ჩამობურღული. ჩამობნელებული ადგილი (ა. ლ.).
- ჩაზადვა** (მოხ.) მაგრად ჩაქეტვა, ჩარაზვა; ჩაზადულ-ი ჩარაზული. „მივე, მაგრა კარები ჩაზადული დამზუდა“ (ო. ქაჯ.).
- ჩაზანყება** (ქიზიყ.) ოღოჩოღორო გზაზე ურმის თელის ჩაღრმავებულ ადგილში ჩავარდნა და ჩაკოჭლება (ს. მენთეშ.).
- ჩაზეირ-ი** (ფშ.) თოფია ერთგვარი (ვაჟა, IV, ა. შან.).
- ჩაზლაყუნება** (კახ.) ურმის თელის ჩავარდნა ჩაღრმავებულ ადგილში. ნ. ჩაზანყება (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ჩაზუბზუბება** (გურ.) მსუქანი ქათმის კერძის გაცემა (ა. ლ.); ჩაზუბზუბებულ-ი სხვადასხვა სანელებლით უხვად შემზადებული საქმელი; აგრეთვე მსუქანი და ნოყიერი (გ. შარაშ.).
- ჩათათვა** (ქართლ., მთიულ.) არტახებში ჩაყოლება ხელისა; ჩათათულ-ი არტახებში ჩაყოლებული ხელი (ქეგლ; ლ. კაიშ.).
- ჩათარ-ი** (ხევსურ.) ქერის ჯიშია ერთგვარი (ს. მკაალ.).
- ჩათვრა** (ლექ.) დაჩეხვა (მ. ალაფ., 1).
- ჩათითქინებულ-ი** (გურ.). ნ. თითქინაი.
- ჩათო** (მესხ., ჯავახ., ქიზიყ., თუშ., იმერ.) თხის ბალნისაგან დაგრეხილი თოკი საქონლის დასამეღად (ი. მაისურ.); თოკი, დაგრეხილი თხის ბეწვის, ცხენის ძუა-ფაფრის ან ძროხის კუდის ფაფრისაგან (ს. მენთეშ.); განიერი თასმა, რომელსაც ბოლოში რკინის რგოლი აქვს (ქეგლ); საბალნის შესაკრავი ღვედი ან თოკები 2-3 მეტრის სიგრძისა (პ. ხუბ.).
- ჩათოფვა** (მოხ.) თოფით ჩაქვლა (ო. ქაჯ.).
- ჩათრ-ი** (ლექს.) ოთხსახელურიანი პატარა ჩელტი (მ. ალაფიძე, „როინი“, № 2, 1959, გვ. 180); კელძარვიით ლასტი (საბა).
- ჩათუქესან-ი** (ქართლ.) ძმბიჭი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 153, 1900); მოდარდიმანდო, უსაქმური (ქეგლ).
- ჩათქვანიება** (იმერ.) ჩათვლა. „თუ ძველ ნამსახურს ჩამოთქვანიებ, ახლა ქეუნდა მქონდეს ვათაგებულა ვადა“ (ვ. ბერ.).
- ჩათქმა** (თუშ.) წყლის, ლუდის, საზოგადოდ სითხის ჩაყლაპვა (პ. ხუბ.).
- ჩათქრომა** (მოხ.) დაკარგვა, გაქრობა. „სად ეშმაქჩი ჩათქრო, რო ამდღე-ნი ხანი არც გამაჩნდა“ (ო. ქაჯ.).
- ჩაილულ-ი** (იმერ., ქიზიყ.) ჩაილულის წყალი დალია, ე. ი. ჩაიარა მდინარესავეთ, მისი ხსენებაც არ არისო (ვ. ბერ.); გადატ. ვათაგება, საქმის ჩაფუშვა (ს. მენთეშ.).
- ჩაილურ-ი** (გურ.). ნ. ჩაილული.
- ჩაინ-ი** (ფშ.) თავმოწონე, ყოჩაღი. „გამამივარდა ჩაინი, გამიკალუა ძნელადა“ (ი. ქეშვიკ.).
- ჩაიოთ-ი** (აქარ.). ნ. ისხანი.
- ჩაირ-ი** (ქართლ., გურ., აქარ.) საქონლის სამოვარი ცარიელი ადგილი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 153, 1900); დაჩაირება საქონლის სამოვრად დაბმა (ი. ჭყონ.); დაბმა საქონლისა გრძელი თოკით (ს. უღ.). თურქ. çayir.

„ჩაირამა“ (გურ.) ხალხური მხიარული სიმღერაა (გ. შარაშ.).
 ჩაის ყვავილი-ი (ფშ., ხევსურ.) კრაზანა, მცენარეა (ა. მაყ.).
 ჩაკაქაკებება (ქართლ.) ზეპირად დასწავლა ტექსტისა უაზროდ; ჩაკაქაკებება ზეპირად თვეა უაზროდ (ი. ჭყონ.).
 ჩაკენჭვა (ქიზიყ.) ამბის მითანა, ყველაფერის თქმა, დასმენა. „შეშაკურაან დათია მისულა და ჩაკენჭეთია სუყველაფერი“ (ს. მენთეშ., დამ.).
 ჩაკეტება (გურ., აჰარ.) ძალად ჩარჭობა, ჩადება; ჩაკეტება ძალად ჩაერჭო (ა. ლლ.); გაქედვა, ჩაჩრა, ჩაჩხირვა (შ. ნიჟარ.).
 ჩაკვარაჰინება (გურ.) მკიდროდ ჩახუტება (გ. შარაშ.).
 ჩაკვარაჰინება (გურ., იმერ.) ნ. ჩაკვარაჰინება.
 ჩაკვირი-ი (რაჭ.) უარი, უარის თქმა, უყადრისობა; ჩაკვირებს იუარებს, უთაკლებს, იუყადრისებს („კომუნისტი“, № 157, 1968).
 ჩაკვირება (რაჭ.). ნ. ჩაკვირი.
 ჩაკვრება (იმერ.). ნ. კვრება, დგარა-დღუარი.
 ჩაკილაყება-ა (თუშ.) თვალის ჩაკვრა (ბ. ხუბ.).
 ჩაკილტული-ი (გურ.) ჩაკეტილი, ჩარაზული. „ჩაკილტული ედანა შინ, კარჰი არ ვაჰოდის“. ნ. კილტე (ა. ლლ.).
 ჩაკინკული-ი (გურ.) დაფლეთილი ტანსაცმლით შემოსილი, ჩაძონძილი. ნ. კინკი (გ. შარაშ.).
 ჩაკიპვა (იმერ.) ლამაზად და შეხამებით ჩამოკიდება რამდენიმე რამესი ერთად: ჩაკიპული-ი ჩამოკიდებულნი. „იარადთ ჩაკიპულეზა, ცქვიტრა, ფეხმარდი ცხენიო“ (ი. ჭყონ.).
 ჩაკიყვა (ფშ.) მოჭუტვა, მოხუტვა თვალისა. „ამბობდა თვალის ჩაკიყვით ბიჰაჩემი“ (ი. ქეშეკ.).
 ჩაკიჭკიჭებულ-ი (გურ.) ლამაზად ჩამწყრივებულ-ჩაწყობილი, მაგ., კბილები (გ. შარაშ.).

ჩაკლავ-ი (ქართლ.) თევზიყლაბია (ს. მენთეშ.).
 ჩაკლარძვა (მობხ.) მოთუთქვა, მოთუშვა, ცოტათი მოწვა (ო. ქაჯ.).
 ჩაკმაკანა (ქართლ.) ჩახვევა, ჩაკნება. „ჩეეკმაკანა ეს მონადირე თავი ყელ-ღაბაბსა“ (ა. ლლ., ქართლ., 288).
 ჩაკობულვა (გურ.) საწნახელში ყურძნის კობულით (ნ.) ჩატენა, ჩაქყლებრა, ჩაზელა (გ. შარაშ.).
 ჩაკოკლოზინება (ქიზიყ., ჭსნის ხეობ.) პირის ჩატკბარუნება (ს. მენთეშ., დამ.; ვ. სომხიშვი.; ქეგლ).
 ჩაკოკროზინება (ლენჩხ.) ჩაკოკლოზინება (ნ.), ჩაგემრიელება ყელისა. „კაი საქმელი მევიტოვე, ყელი რო ჩამეკოკლოზინებია“ (მ. ალავე, 1).
 ჩაკონჭვა (გურ.) ჩასკვნა, ჩანასკვა (ს. ჟღ.); ჩაკონჭილი-ი მაგრად გასკვნილი; ჩაკონჭილი-ი საქმე გაუხსნელი საქმე (ა. ლლ.).
 ჩაკოტვილი-ი (გურ.) ტაროდახმული სომინდი (გ. შარაშ.).
 ჩაკრიჰინებულ-ი (გურ.) სუფთად და ლამაზად ჩამწყრივებულნი. შდრ.: ჩაკიჭკიჭებულნი (გ. შარაშ.).
 ჩაკულმება (ქართლ.) ჩაფხენა. „მჭადი ჩაკულმელად ღოში“ (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.).
 ჩაკუნ-ი¹ (გურ., იმერ.) ნელა, სუსტად სიარული; იტყვიან უღონოდ სიარულზეც (ს. ჟღ.); ხაკუნი, ჩხაკუნი, უძღურთ სიარული (გ. ბერ.).
 ჩაკუნ-ი² (გურ.) უღონოდ თოხნა, ნელი მუშაობა; ეჩაკუნება ნელა, გაჭირვებით მუშაობს, ეჩაჩუნება (ა. ლლ.).
 ჩაკუნ-ი³ (ქიზიყ.) ცულის ცემის ხმა, შეშის ჭრისა ან ტყის ჭრის დროს რომ გამოდის (ს. მენთეშ., დამ.).
 ჩაკუნა-ი (გურ.) მხიარული საცეკვაო სიმღერაა (ა. ლლ.).
 ჩაკუნჭვა (ფშ.) ჩაკუნტვა, ჩამალვა (დიპლომატი, 595).

17. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

- ჩაკუტნული-ი** (მესხ.) ჩასუქებული, ბავშვზე იტყვიან (ი. მაისურ.).
- ჩაკუტულაყება-ა** (თუშ.) ერთმანეთზე მიტყუებით, მიჯრით დაწოლა (პ. ხუბ.).
- ჩაკუშვა** (გურ.) ძალად, ჩაქმუქვით ჩატენა, ქაღალდის, ნაქსოვისა და სხვ. ჩაკუქვა (ნ.) (გ. შარაშ.).
- ჩაკუწკუწებულ-ი** (ქსნის ხეობ.) ძალიან წვრილად დახვეული თმები ან მავთული (ვ. სომხიშვი.).
- ჩაკუქვა** (გურ.) ძალით ჩატენა; ჩაკუქვა ჩატენა, ჩაყარა (ა. ლ.).
- ჩაკჩაკი** (კახ., თუშ., მთიულ., მოხ.) ჭაგჭაგი (ლ. ლეონ.).
- ჩალა** (ინგილ.) ლელ-კალამი, ისლი, იყენებენ სახლის სახურავად (დილაქტი, 625).
- ჩალაბულა** (ქართლ., ქიზიყ.) ბალახბულახი, ჩალის საწოლი ლეიბი. „დაუგონ ჩალა-ბულაი“ (ა. ლ., ქართლ., 288; ს. მენთეშ.).
- ჩალაბუმბულა** (თუშ.) ლაქაში, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჩალაბუჩი-ი** (ფშ.). ნ. ჩალაბულა.
- ჩალავაშლა** (ზ. აქარ.) ვაშლის ჭიშია ერთგვარი (შ. ნიჟარ.).
- ჩალაკაალა** (ქიზიყ.) ლელ-ქაშა (ა. მაყ.).
- ჩალამბარა** (ქიზიყ.) ბალახია ერთგვარი; ვადატ. იციან ხოლმე თქმა: „კაცი ვართუ ჩალამბარა, რატო არაფრად მაგდებთო“ (ს. მენთეშ.).
- ჩალამ-ი** (ლენჩხ.) ჩალის ქუდი (მოწუნული). „თავზე ჩალმე ბი ეხურათ“ (მ. ალავე, ზეპირსიტყვე.).
- ჩალამკალამ-ი** (გურ., იმერ.) ბამბუქის-მაგვარი მცენარეა, მისგან სალამურებს აკეთებენ (ა. ლ.); შალაფა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჩალანგარა** (ქართლ.) დაზვის სადგომი ნაწილი (პ. გაჩეჩ.).
- ჩალანდარი-ი** (გურ., იმერ.) ჩალვადარი (გ. შარაშ.).
- ჩალადარჯი-ი** (გურ.). ნ. ჩალადაჯი.
- ჩალადაჯი-ი** (ქიზიყ.) საქონლის კისრის უკანა ნაწილი სათბილომდე, ბეჭების ქვეშა ნაწილი ხერხემლის მალეების მორჩებეთურთ (ს. მენთეშ.).
- ჩალაყარჯი-ი** (გურ.). ნ. ჩალადაჯი.
- ჩალაშქარი-ი** (გურ.) სალესი ქვა (გ. შარაშ.).
- ჩალახ-ი** (ქართლ.) გამხდარი, მკლე, სუსტი, უვარგისი (ა. ლ., ქართლ.).
- ჩალახეშ-ი** (მესხ., ქიზიყ.) ბავშვის საწოლი, თივის ან ჩალის ლეიბი (ი. მაისურ.); აკვნის ლეიბი მატყლისა (ს. მენთეშ.); ჩჩვლის საგებელი (საბა; ნ. ხუბ.; დ. ხუბ.).
- ჩალდალ-ი** (ლენჩხ.) აივანი, ბალკონი (მ. ალავე, 1).
- ჩალდაყი-ი** (გურ.) ურმის მთავარი ნაწილი ბორბლებს გარდა (ს. ჟღ.); ჩარდახი (ა. ლ.).
- ჩალეხება** (მესხ.) ძლიერ ჩასველება, ჩაწუწუვა. „ბოვშ თელი ლოგინი ჩალეხებია“ (ი. მაისურ.).
- ჩალეხვა** (მესხ.). ნ. ჩალეხება.
- ჩალვა** (გურ.) მოჩალვა, ჩალის მოჭრა, აღება. ნ. მოჩალვა (კ. გვარ., 951; ა. ლ.).
- ჩალთვა** (ქიზიყ., თუშ.) კუწვა, წვრილად ქრა, დაქუცმაცება, დაჩეხა, მაგ, ადამიანისა ხმლით: დაჩალთვა: „ო-პო-პო-პო! რაჭულ დაუჩალთამთ საწყლები“ (ს. მენთეშ.); დაკუწვა (ი. ბუქურ., 137).
- ჩალთო** (ფშ.) თასმა მოზეილი; მოქნილი, დამუშავებული ტყავის თასმა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ჩალიბვრა** (ქართლ.) ჩალურჭება; დაობება პურისა (ქეგლ).
- ჩალიყი-ი** (მთიულ., მესხ., ჭავჭავ.) ნალარის დასაკვრელი ჩხირი (მ. ჭან.); ფოლადი მადლი ხარისხისა (ი. მაისურ.).
- ჩალილიკურება** (ფშ.) სტვირის ჩაკაყენება (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.).
- ჩალინჩი-ი** (გურ.) სადა, უბრალო (ა.

ლ.); ჩალინჩად ჩაცმა უბრალოდ, სადად ჩაცმა (ს. ულ.).

ჩალისხილა (მობ.) მთის სვინტრი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჩალიჩობა (ქიზიყ.) ცდილობა. „რასა და ჩალიჩობ, ვინდა მიატყუო ბერიკაცი?“ (ს. მენთეშ.).

ჩალევა (იმერ.) ჩახერგვა; ძალისძალით ჩატევა, ჩაჩრა. „ჩავლიხეთ კარგი და გლახა ბარგი ერთად სკივრში და წამევედით“ (ი. ქავთ.).

ჩალოგინება (ქიზიყ.) ლოგინად ჩავარდნა, მძიმე ავადმყოფობისაგან მუდმივად ლოგინში ჩაწოლა (ს. მენთეშ.).

ჩაღტე (ლენჩხ.) მჩატე (მ. ალავე. 1).

ჩაღუმ-ი (გურ., აჭარ.). 1. თავმომწონე, ამპარტავენი, ამაყი (ა. ლლ.); 2. მოყვანილობა, გარეგნობა; 3. მოხერხება, უნარი, შნო, მარათათი (შ. ნიქარ.). თურქ. çalım.

ჩაღუნგვა (მობ.) დასვრა, მოთხუბნა (ო. ქაჯ.).

ჩაღურა (თუშ.) შხაპრი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჩაღღუ-ა (ინგილ.) ცელი (მ. ჯან.).

ჩაღხ-ი (რაჭ., ქართლ.) ურმის ნაწილია (შ. ძიძ., 216); ცახი (ქეგლ).

ჩაღხანა-ი (გურ., თიან.) თუჯის ქვაბი. ნ. ჩარხანაი (ა. ლლ., გურ.; დიალექტ., 600).

ჩაშა (ხევსურ.). ნ. კოკოშა.

ჩამაბლარულ-ი (მობ.) ჭუჭყიანი, მოუვლელი (ო. ქაჯ.).

ჩამალქაფება (გურ.) მომზადება. მზად ყოფნა. „ზალას ეზოში ჩევიდა, ჩეი-მალქაფა ცხენია“ (ა. ლლ., გურ.).

ჩამდღევა (იმერ.) ცემით გვერდების ჩაცვენა, დავარდნით გულ-მუცლის ჩაქცევა (ი. ქავთ.).

ჩამთოხება (ქართლ.) ზედმეტად დამწიფება ხილისა, ბოსტნეულისა (ლ. ნოზ).

ჩამიჩი-ი (ქართლ., ქიზიყ.) გამხმარი ყურძენი (დიალექტ., 644, 610; ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ. თურქ. çamiç.

ჩამკა (იმერ.) ჩალის მოჭრა და კონსერვაცია (ბ. ჯაჯან., X).

ჩამკვლელება (იმერ.) ძალზე შეჩვევა და ვერ მოშორება. „ბოვში ისეა ჩამკვლელებული დედამისზე, რო ერთი წუთით არსა უშოფს“ (ი. ქავთ.).

ჩამკვლევინებულ-ი (ზ. იმერ.) მეტისმეტად მიჩვეული ვინმესთან. ნ. ჩამკვლელება (ბ. წერეთ.).

ჩამკრახულ-ი (ფშ.) სიმწიფისაგან წითლად აფერადებული ხლი. „თივაში იმისი მტევნები ამოჩნდებოდა წითლად ჩამკრახებულნი“ (ი. ქეშვი.).

ჩამოთადმა (ქართლ.) შემდეგ, მერმე, აქეთ. „იმ შენი უფროსი ძმის ჩამოთადმა ვინც დაიბადა“ (გ. შატბერ., 113).

ჩამოკანკურება (იმერ.). ნ. ჩამოკანკურება.

ჩამოკანკურება (ქიზიყ.) უშნოდ ჩამოკიდება, მოტეხილი ფეხივით დაკიდება (მაგ., ხმლისა). „ჩამოკანკურები კმალი და დაღის“ (ს. მენთეშ.).

ჩამოკუსება (მთიულ.) მუხლებზე ჩამოჭდომა (ლ. კაიშ.).

ჩამომრბ-ი (გურ., იმერ., ლენჩხ.) ზოგადი სახელია ეპიდემიურ ავადმყოფობათა (გ. ბერ.); გავრცელებული ეპიდემიური ავადმყოფობა (ა. ლლ.); მსუბუქი და ხანმოკლე სახადი, გადამდები სენი (გრები, ხველება...). მძიმე ავადმყოფობას (ტიფი, ტუბერკულოზი, „ბატონები“) არ გულისხმობს (მ. ალავე, 2).

ჩამომქშევა (ლენჩხ.) მცენარის შთელი ნაყოფის ძალდატანებითა და ერთბაშად ძირს ჩამოყრა; ჩამომქშეული-ი გაფუჭებული, ძალით ძირს ჩამოყრილი. „ქარმა ჩამომქშია ვაშლი“ (მ. ალავე, 2).

ჩამონაღება (გურ.) ოდნავ ჩამოსიება (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

- ჩამონაყარო-ი** (გურ.) ჩამოცვენილ ხილზე იტყვიან (ა. ლ.).
- ჩამონქშევა** (იმერ.) მიწის ჩამონგრევა. შლრ.: ჩამომქშევა (პ. ჯაჯანი, IX, 268).
- ჩამორვა** (გურ.) ვაცუდულის ჩაქეცვა ონემსით ამოხვევა (გ. შარაშ.).
- ჩამორკინვა** (იმერ.) დარეკვა, ყველასათვის გაგებინება, ყველასთან თქმა რაიმე ამბისა; ყველგან ჩამოვლა. „მე მარტვანა შენ ვითხარი და შენ თუ ქვეყანას ჩამორკინავდი, რა ვიცოდლი!“ (ი. ქავთ.).
- ჩამორუშრუშებულ-ი** (მთიულ.) მსხვილად დართული (ძაფი) (ლ. კაიშ.).
- ჩამოსინსილება** (გურ.) ჩამოსრიალება. ჩამორბენა, ჩამოსვლა. „ნეტავი ცხოდათ მაქცია, შენთან ჩამოვსინსილდები“ (ა. ლ., გურ.).
- ჩამოფეტვა** (გურ.) ერთი დაკვრით ჩამოთლა (გ. შარაშ.).
- ჩამოფხვევა** (კახ.) ძალიან გახდომა, გაღევა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ჩამოქართულ-ი** (ფშ.) ჩამოშლილი, ჩამორღვეული (გვა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ჩამოღაღულ-ი** (კახ.) დაგლეჯილ-დაფლთითლტანისამოსიანი, — ჩამოგლეჯილი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ჩამოყაჭვა** (ქიზიყ.) ბლომად ფულის ჩამოსვლა. „ბლომა ფულეები ჩამაყაჭვინე“ (ს. მენთეშ.).
- ჩამოძაგრული-ი** (მთიულ.). ნ. ჩამოწაპული.
- ჩამოდრახნება** (ფშ.) ჩამოძახება. „აფხუშოს ჩამაიდრახნა: ლუხუშთი ვინ ხართ შინათ?“ (ი. ქეშვიკ.).
- ჩამოწაპულ-ი** (მთიულ.) ჩამოჭიმული ძაფი (ლ. კაიშ.).
- ჩამოწღომა** (გურ.) ჩამოწრეტა; ჩამოწღა ჩამოწრეტა, ჩამოწრა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ჩამოჯანვა** (თუშ., ხევსურ., ფშ.) დაწვნა, ჩამოწვნა თმისა (ი. ბუჭურ., 137).
- ჩამოხოღვა** (ლენჩხ.) ჩამოყრა. „ბოშებს სულ ჩამოუხოღავეთ ხილი“. ნ. ზოლი (მ. ალავე., 1).
- ჩამოხროიქება** (ქსნის ხეობ.) მეტისმეტად გახდომა (ვ. სომხიშვი.).
- ჩამსხნილება** (ქიზიყ.) ბუზის მიერ ხორცეულში კვერცხის ჩაყრა, ჩაკვერცხვა. „ქორც ვადაფარე, თორემ ბუზმა ჩამსხნილა“ (ს. მენთეშ.).
- ჩამურ-ი** (გურ.) ღომის საცხველი (კ. გვარ., 951; ი. ქყონ.; ს. ჯღ.; დიალექტ., 661; ა. ლ.).
- ჩამუტლისკვერავება** (მთიულ.) დაჩოქება (ლ. კაიშ.).
- ჩამქლევა** (იმერ.) ზედმეტი ხარშვისაგან ჩაქნა და გაწყალება, ჩახარშვა (კარტოფილისა, ქათმის ხორცისა). „იმდონი უხარშია კარტოფილი, რომ სულ ჩამქლეულა“ (ი. ქავთ.).
- ჩამღვალ-ი** (ლენჩხ.) დაუმარხავი მკვდარი, მხეცებისა და ყვეა-ყორნების ნაგლეჯ-ნაწიწკნი ლეში (მ. ალავე., ზეპირსიტყვი).
- ჩამშვენება** (გურ.) ტაბუირებული სიტყვა აბრეშუმის ჰიის მიმართ. როცა ჰია კვდება, იმაზე იტყვიან, ჩამშვენდაო (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ჩამჩაქუდა** (ქართლ.) ტანდაბალი, მოღეული კაცი (მ. მესხ.).
- ჩამძმარ-ი** ქორცი-ი (ხევსურ.) დამარილებული რბილი ხორცი, რომელსაც კასრებში ინახავენ (ა. ჭინჭარ., 242).
- ჩამჭყლიაება** (გურ.) მაგრად მომწყვდევად მუჭში. „რომ ჩემი მჭყლიაება, აღარ იქნა გამორთმოვა“ (გ. შარაშ.).
- ჩან-ი** (მოხ.) ქვეწარმავლის კანი, ტყავი, კარი. „ქემწიფის ცოლსა დღე ბუყაყის ჩანი ხქონია ვადაკრული“ (ო. ქაჯ.).
- ჩანა** (ქიზიყ., თუშ.) ქვედა ყბა. „გაჩუმდი, თორემ ჩანებ ამოგამტვრევ!“ (ს. მენთეშ.); ყბა (პ. ხუბ.). თურქ. çene, აზერბ. ყენენ, ნიკაბი.
- ჩანარ-ი** (ქართლ.) ჩხუბი, მოჩხუბარი (ლ. ნოზ.; მებელ).
- ჩანართვა** (მესხ.) ჩახარშვა, ზედმეტი ხარშვისაგან საჭმლის ჩაშლა, ფად ქეცვა. ნ. ჩანქელევა (ი. მაისურ.).

- ჩანალი**-ი (მესხ.) ჩანახი, თიხის კურკელი (დიალექტ., 652). თურქ. çanak.
- ჩანაყვრებულ**-ი (მთიულ.) დანგრეული, დაქცეული (ლ. კაიშ.).
- ჩანგი**-ი (ქართლ.) გუთნის პირველ უღელზე დაკიდებული რკალი, რომელშიაც გატარებულია ღვედები („კომუნისტი“, № 190, 1965).
- ჩანგა** (ინგილ.) ხელეური, მკვლელული; რაც ცალ ხელში დაიჭირება (თეა, პურეულის ღერობები); ჩ ა ნ გ ა - ჩ ა ნ გ ა მუჭა-მუჭა. ხელეულ-ხელეულად (დი-ალექტ., 625).
- ჩანგალ**-ი (ქიზიყ., ოკრიბ., იმერ.). 1. კავიანი რამე; 2. მამალი კოჭაკი, კარის ჩასაკეტი კავიანი კოჭაკი (ს. მენთეშ.), ტოტებიანი ხარდანი (მ. ალავე).
- ჩანთვრა** (იმერ.) მძიმე ტვირთის ზიდვა ძლივძლივობით. „წისკვილიდან უშველებელ ტომარას ჩ ა ნ თ რ ა ვ დ ა“ (ი. ქავთ.).
- ჩანქვლევა** (მესხ.). ნ. ჩანართხვა.
- ჩანჩახ**-ი¹ (გურ.) ქათმისა და ინდაურის გასასუქებლად მოხარშული სიმინდის მარცვალი (გ. შარაშ.).
- ჩანჩახ**-ი² (აქარ.) გუგულაჲ (ნ.), წისკვილის ნაწილი (შ. ნიყარ.).
- ჩანჩიკ**-ი (თუშ.) აგშარის ნაწილი — საბლის გამოსაბმელი რკინის რგოლი (ქეგლ.).
- ჩანჩიხ**-ი (ხევსურ.). ხატის მსახური (ს. შაკალ.).
- ჩანჩლი**-ი (რაჭ.) ჩანჩურა (მ. ალავე, 3).
- ჩანჩრუყ**-ი (გურ.) მსუბუქად სიარული განსაკუთრებით მოხუცისა (წითელ-მთა, ი. შილაკაძე).
- ჩანცმოვა** (ქვ. იმერ.) ჩაცმევა; ჩ ი ე ნ ც მ ი ე ნ ჩ აუცვამთ (მ. ალავე, 3).
- ჩანჩუხ**-ი (მესხ.) თითებზე ამოხვეული ძაფი (ი. მაისურ.).
- ჩანჩუხა** (ქართლ.) ასხმულა. შდრ.: ჯან-ჯუხა (დიალექტ., 644).
- ჩანჩხ**-ი (ფშ.) კლდოვანი კალაპოტი მდინარისა (?). „ისმის საზარო ხმა რამე,
- ჩ ა ნ ჩ ხ ე ჩქაფუნი მდინარის“ (ვა-უა, I, 1946, ა. შან.).
- ჩანჩხურა** (მესხ.) ასხმულა; ბაწარზე ან რგოლზე ასხმული წვრილი ნივთები: სამკაულები, ვასალებები, თელები, მიხეები და მისთანები. ნ. ჩანჩუხა (ი. მაისურ.).
- ჩამარ**-ი (ზ. აქარ.) სათიბი. ნ. ჩაირი, დაჩაირება (შ. ნიყარ.).
- ჩაო** (გურ.). ნ. ჩაეო.
- ჩაპარება** (გურ.) ჩაქრობა სინათლისა, ცეცხლისა. „მაშინ ღობესთან ვიყავი, სანთელი რომ ჩ ა ა პ ა რ ე“ (ა. ლ., გურ.).
- ჩაუტია/ე**-ი (იმერ.) გაუტუთული, ღარიბი, ღარიბად ჩაცმული. „ბიჭო, შენის-თანა ჩ ა პ უ ტ ი ა ს რ ა ვ ა გ ა ვ ა ტ ა ნ გ ე - ლ ო ზ ი ე თ ქ ა ლ ი შ ვ ი ლ ს?“ (ვ. ბერ.).
- ჩაუტკუნება** (იმერ.) ჩასუქება; ჩ ა პ უ ტ კ უ ნ ე ბ უ ლ - ი ჩამრგვალებული (ვანი, ნ. აგიაშვილი; ქეგლ.).
- ჩაუჭტება** (ინგილ.) ჩაფურთხება, ჩადუ-ყება (მ. ჯან.).
- ჩარა** (ქიზიყ., ინგილ.) ღონე, საშუალებ-ბა. „მეტო ჩ ა რ ა არ არის, უნდა წა-ვიდე“ (ს. მენთეშ.); საშველი, საშუა-ლება, ღონე, გამოსავალი, გზა; ილაჯი (დიალექტ., 625). სპ.
- ჩარად**-ი (ფშ.) მრავალმწკრივიანი ქერი (ა. მაყ.).
- ჩართ**-ი (ფშ., ხევსურ.) ძველთესლი ქე-რი (თ. რაზიკ, „იგერია“, № 153, 1900); ერთგვარი ქერია, რომელსაც ოთხბირად ასხია მარცვალი. ნ. ჩარა-ლი (ვაუა, I, ა. შან.; ა. ჭინჭარ., 200; ა. მაყ.).
- ჩარანწყება** (ქვ. იმერ.) ჩამწყრივება; ჩ ი ე რ ა ნ წ ყ ე ნ ჩ ა მ წ ყ რ ი ვ ე ნ ე ნ (მ. ალავე, 3).
- ჩარაპატება** (ზ. იმერ.) ჩამწყრივება; ჩ ა რ ა პ ა ტ ე ბ უ ლ - ი ჩამწყრივებული (ბ. წერეთ.).
- ჩარბ**-ი (ლენჩ.) ტუჩი, ბავე. „სქელი ჩ ა რ ბ ე ბ ი ჰქონდა“ (მ. ალავე, ზეპირ-სიტყვ., 1). შდრ.: ქეგლ.

- ჩარბუნანა** (ქსნის ხეობ.) ხშირი თავშეყრა ხალხისა და აურზაური (გ. სომხიშე.).
- ჩარბულალა** (ქიზიყ.) უწესრიგო, ხმაიალი მუსაიფი. „რა ჩარბულალა ჩაბით, რო ყურთა სმენა აღარ არი?“ (ს. მენთეშ.).
- ჩარდალ-ი** (თუშ.) ჭერი, სხენი (პ. ხუბ.).
- ჩარდახ-ი** (ქიზიყ.) სამკედელა ნაგებობა კალოხე: საბძლის მაგვარია, უკანა და გვერდის კედლები აქვს წნული, წინა კედელი არა აქვს, ჩალა მხურავს (ს. მენთეშ.); (ფშ.) საყვების შესანახავი ჭერი ბოსლეს თავზე (ლ. ლეონ.).
- ჩარექ-ი¹** (ქიზიყ., გუდამაყრ.) მიწის საზომი ერთეული: დიურის (ნ.) ორი მესამედი (დიალექტ., 610); წონის ერთეული, დაახლოებით ერთი კილოგრამი (დიალექტ., 575). სპ.
- ჩარექ-ი²** (ფშ.) წონის ერთეულია, უდრის ერთ კილოგრამს (ი. ქეშიკ.).
- ჩარექა** (ქიზიყ., გუდამაყრ.) თიხის ჭურჭელია, ერთი ლიტრა ჩადის (დიალექტ., 610); საწყაო: ნახევარხელადა, ერთი ლიტრი (დიალექტ., 575).
- ჩარება** (მთიულ.). 1. ნაყამირალზე მოთბული ბალახი; ძროხის საყვები ლიქიანი თივა (ლ. კაიშ.).
- ჩარიქ-ი** (გურ.) ფოლადი (გ. შარაშ.). თურქ. çelik.
- ჩარიქე** (გურ.) შერქმეული გვარია (ა. ლ.).
- ჩარიშვა** (ლენხ.) ჩაძირვა, ჩალექვა, ქვეშ მოქცევა. ნ. რიში (მ. ალავე., 1).
- ჩარიხინებულ-ი** (გურ.) ლამაზად ჩამწყობი. „ისეა აქ ჩარიხინებული აი თეთრვანი კბილები“ (გ. შარაშ.).
- ჩარმა** (ფშ.) ძველებური თოფია ერთგვარი (ვაჟა-ფშ. შტ. ლექსიკ.).
- ჩაროზ-ი** (ქიზიყ.) პირის ჩასაგემრიელებელი: ხილი, ტკბილეული, საერთოდ დესერტი (ს. მენთეშ., დამ.). თურქ. çerez.
- ჩარუყება** (ფშ.) უპატრონოდ ჩახეტება სადმე, მაგ., ცხენისა. „იმისი ცხენი ტიალი ისპაანს ჩარუყდებოდა“ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.).
- ჩარუხ-ი** (ფშ.) სალტე (ი. ქეშიკ.).
- ჩარუხა** (რაჭ.) ჩოლოხი (ნ.), ჩახუნდარა კოჭლი, ტოკლე, კოჭიტარეა (გ. ბერ.).
- ჩარფუზანა** (ქიზიყ.) ხმაურობა ცეკვითამაშით. „მანდ რა ჩარფუზანა ჩაგებამთ?“ (ს. მენთეშ.).
- ჩარქვიანება** (ლენხ.) გამობრა, ჩათვლა გამოქვითვა; ჩარქვიანებულ-ი ჩათვლილი, გამოქვითული. „მომცრა ახლა ცოტა ფული და მას ჩემს ვალში ჩაგირქვიანებ“ (მ. ალავე., 2).
- ჩარჩ-ი** (ფშ., იმერ.) თოფიდან ძონძის ამოსაღები ხრახნილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.); თოფის ლულის საწმენდი ჩერის ამოსაღები ხელსაწყო (ვანი, ნ. ავაიშვილი)-შდრ.: ქეგლ.
- ჩარჩალ-ი** (იმერ., გურ.) ჩანჩალი, თრევა (გ. ბერ.); პარპალი, სრიალი; გაჭირვებით სიარული (ა. ლ.).
- ჩარჩამ-ი** (გურ.) ჩადრის მსგავსი ქალის სახის საფარველი (ა. ლ.). თურქ. çarşaf.
- ჩარჩვა** (რაჭ.) წაბლის გარჩევა ბუჭისაგან (გ. ბერ.).
- ჩარჩმა** (გურ.) საფანტი (გ. შარაშ.).
- ჩარჩხ-ი** (გურ.) კაცი, რომელიც ცდილობს ყოჩაღად მოაჩვენოს თავი ხალხს. „რას იჩარჩხებ ი?“ (გ. შარაშ.).
- ჩარქილა/ე,-ა** (იმერ., ლენხ.) მთლიანი ხისაგან გაკეთებული პატარა საწნახელი; ყურძნის ჩასაყრფად ხმარობენ (გ. ბერ.); 1. პატარა ხორგო; 2. სპილენძის დიდი ქვაბი. ნ. ჩაქილა (მ. ჩიქ.).
- ჩარხ-ი** (ქიზიყ.). 1. საკირის გუმბათის გარშემო შემოსაყრელი ნამტკრევე კირქვა; 2. თიხის ჭურჭლის საკეთებელი მოწყობილობა (ს. მენთეშ.).

- ჩარხანი**-ი (გურ.) თუჯის ქვაბი. ნ. თენჯერაი, ჩალხანი (ა. ლ.).
- ჩასაგვა** (იმერ.) მაგრად ჩაკეტვა კარ-ფანჯრისა. „ამას კაცი ვერ ვაღებ, ისეა ჩასაგული“ (ი. ქავთ.).
- ჩასავალი**-ი **ქური**-ი (იმერ.) დიდი ქვევრი, შიგ კიბით ჩაღიან სარეცხად (ვანი, ნ. აგაშვილი).
- ჩასავლეთი**-ი (მთიულ.) დასავლეთი (დილალექტ., 569).
- ჩასისული**-ი (ქართლ.) ჩასახული (მ. მესხ.; პ. გაჩეჩ.).
- ჩასპანდი**-ი (ქიზიყ.) ჩასხმული, კარგი აგებულების ადამიანი (ს. მენთეშ.; ი. ჭყონ.).
- ჩატანა**-ა (თუშ.) თავს დაცემა, თავდასხმა; ჩქეტან თავს დაეცა, მიუვარდა (თ. უთურგ.).
- ჩატიცვა** (მესხ., ქიზიყ.) დამიწება, დამხოზა, წყველა. „ჩაგტიცე! მიწაში ჩაგდე!“ ნ. ტიტვა (ი. მაისურ.).
- ჩატყლარტვა** (ქიზიყ.) ცომის ჩაწევა თონეში: მიკრული პური რომ არ გაჩერდება თორნეში და ვარდანს დაიწყებს (ს. მენთეშ.).
- ჩაუტეგარი**-ი **კაცი**-ი (ქიზიყ.) ძალიან ფიცხი კაცი, რომ არავის არაფერს მოუთმენს, არაფერს აპატიებს (ს. მენთეშ.).
- ჩაუში**-ი (იმერ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (დილალექტ., 673). თურქ. çavuş.
- ჩაუხა** (ქიზიყ.) კოჭლი. „კოჭლი. კოჭლი, ჩაუხა, ჩემი ცხვარი რა უყავ? ერთი მგელმა შამიჭამა, ერთი ბატონ დაუკალ“ (ს. მენთეშ.).
- ჩაფი**-ი (ხევსურ., ფშ.) ქალთა საწოლი, წნელისაგან დაწული გრძელი ჯინი (ნ.), რომელშიაც ჩალაა ჩაფენილი (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 293); ნავის ფორმის ჯინი წნელისა, რომელსაც საწოლად იყენებენ (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
- ჩაფი**-² (გურ., ქიზიყ., ლეჩხ., რაჭ.) თიხის საღვინე ან საწყლე ჭურჭელი (ს. ჟღ.); საწყაო, რაოდენობით 16-18 ლიტრი (დილალექტ., 610); კოკა, იყენებენ ღვინის საწყაო ერთეულად, ჩადის თორმეტ-თხუთმეტი ჩარქა (ლიტრი) ღვინო (დილალექტ., 680); კოკა, ჩადის ერთი ფუთი, თექვსმეტი ლიტრი ღვინო (დილალექტ., 690).
- ჩაფარ** (ინგილ.) ყავრის ლასტი (მ. ჯან.).
- ჩაფარა**-ი (იმერ., გურ.) ოთხკუთხევერდებიანი ჩელტი² (ნ.) აბრეშუმის ქვის დასაჯენად ან სხვა საჭიროებისათვის (ვ. ბერ.); დაღობილი ჩელტი (ს. ჟღ.); ხმელი ჩალის ღეროებისაგან გაკეთებული ჩელტი, აბრეშუმის ქვის დასამელად (ა. ლ.).
- ჩაფარე** (გურ.). ნ. ჩაფარაი.
- ჩაფარება**¹ (იმერ.) გადატ. გარტყმა. „თავი დამანებე, თვარა ისეთს ჩაგაფარეფ, ბათუმს დაგანახეფ!“ (ვ. ბერ.).
- ჩაფარება**² (გურ., იმერ.) ჩაფენა (ქეგლ).
- ჩაფარიში**-ი (ქიზიყ.) ლურჯი აბრეშუმის ზონარი, ჩოხაზე მოსავლები შიგნიდან ნაკერებზე (ს. მენთეშ.).
- ჩაფერთებვა** (ქართლ.) ჩარტყმა, თათით თავში ცემა. „ერთი კარქა ჩააფერთხეს თავში“ (ა. ლ., ქართლ., 288).
- ჩაფეხვა** (კახ.) თხრილში, ორმოში ჩავარდნა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ჩაფოხვილი**-ი (იმერ.) ჩაქოხვილი, დაძველებული. „ჩაფოხვილი, დაბალი სახლის კარებთან იღვა“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკა.).
- ჩაფულა** (ზ. იმერ.) პატარა ჩაფი (ზ. წერეთ.); მრგვალტუჩიანი თიხის პატარა ჩაფი 10-12 ლიტრამდე ტევადობისა (ქ. ძოწ.).
- ჩაფულია** (აჭარ.) ფეხსაცმელები (პ. ჯაჯან.).
- ჩაფურა** (რაჭ.) ფართოტუჩებიანი დოქი (ვ. ბერ.).
- ჩაფურასტი**-ი (ხევსურ.) ქალის სამკაულია, ყელსაბამი (ა. ჭინჭარ., 266).
- ჩაფურაშტი**-ი (თიან.) ვერცხლის ერთგვარი სამკაულია, მოგრძო ფირფიტა,

- ამოზნეჲილი და მოსევადებული (დი-
 ლექტ., 600).
- ჩაფუძველა** (ქიზიყ.) მდღღრის მიცემა
 ჯაგრის, ბუმბულისა და მისთანათა ვა-
 საყრვენიებლად. ნ. ფუფქვა (ს. მენ-
 თეშ.).
- ჩაფუცვა** (გურ.) ჩაფუშვა, ჩაშლა (გ.
 შარაშ.).
- შაფუშუკული**-ი (გურ.) ჩამქრალი, დაცეხუ-
 ლი ცეცხლი (გ. შარაშ.).
- ჩაფუშუკული**-ი (იმერ.) ნ. ჩაფუშუკული.
ჩაფაფი-ი¹ (მესხ.) სავსედ, ჩქაფუნით,
 ჩქრიალით დენა. ანდაზაა: „ისეთმა
 ფურმა დამწიხლოს, რომ ჩემზე ჩაფ-
 ჩაფით იწველიდესო“ (ი. მისურ.).
- ჩაფაფი**-ი² (მოხ.) ძუნძულით სიარული
 (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.); ჩაქჩაქი. „ჩაფ-
 ჩაფით მიზღვედა უკენა“ (ო. ქაჯ.).
- ჩაფხატი**-ი (მოხ.) ტყავის ქალამანი (ა.
 ყაზბ., II, შ. ძიძ.).
- ჩაფხატა** (მთიულ.) უშნოდ შეკერილი
 ცხვრის ტყავის დიდი ქული (ლ. კაიშ.;
 ქეგლ).
- ჩაფხლაცნა** (ქსნის ხეობ.) ჩაეარდნა. „შიგ
 ორმოში შაიფხლაცნა“ (გ. სომ-
 ხიშვ.).
- ჩაქ**-ი (ქიზიყ., ჩ. თუშ.) ქიმი, ჩოხისა
 და ახალუხის უკანა კალთების ვადა-
 ნაყერებში, წელთან, გამოყვანილი ქი-
 მი, ცოტათი მაღლა რომ არის ამოწეუ-
 ლი (ს. მენთეშ.; კ. ჭრელ., 269); კალ-
 თის შენახვეი (საბა); კალთის განვე-
 ბული ადგილი გვერდებზე (ნ. ჩუბ.;
 დ. ჩუბ.).
- ჩაქალოზ**-ი (გურ.) სამხედრო იარაღი
 ერთგვარი (გ. შარაშ.).
- ჩაქენცვა** (ქსნის ხეობ.) საკმელში ბლო-
 მად პურის ჩაყრა. „ერთი ჩემებუ-
 რათ თუ არ ჩაქენცე!“ (გ. სომ-
 ხიშვ.).
- ჩაქვესკენლება** (გურ.) ჩაქცევა, ქვეს-
 კენელში ჩაეარდნა (გ. შარაშ.).
- ჩაქვეურა**-ი (გურ.) თეთრი ღომის ჯიშია
 (ა. ლ.); ჩაქურა ღომი (კ. გვარ., 951).
- ჩაქირვა** (ფშ.) ჩაყრა (ვაჟა, IV, ა. შან.).
- ჩაქლამვა** (იმერ.) ძალზე ჩახარშვა ხორ-
 კისა ან სხვა რაიმე მოსახარში (ვეახი,
 წაბლი და ა. შ.) საგნისა. „ჩეიქლა-
 მა შაი კვახი“ (ვანი, ნ. აგიაშვილი).
- ჩაქლეთუა** (თუშ.) ჩაძრობა (პ. ხუბ.).
- ჩაქმანა**-ა (აქარ.) მსხვილფეხა საქონელი,
 რომელსაც თეთრი ფერი დაჰყვება
 ჩლიქთან (შ. ნიჭარ.).
- ჩაქნა** (გურ.) შედედება. „ორმაგი კვეთი
 ვუქენი, მარა ყველი არ ჩეიქნა“
 (წითელმთა. ი. შილაკაძე).
- ჩაქო**-ა (თუშ.) პატარა ჩარეკა ზავშის
 ენაზე (პ. ხუბ.).
- ჩაქურა** (გურ.) ტანსაცმელი ადგილობ-
 რივი ფორმისა (გ. ნინ., I, თ. კიკე-
 ს. შ.).
- ჩაქუსლვა** (ქართლ.) ჯეჯილებში თავის
 სირობის ფეხით ჩაქელვა, ჩატყვნა
 (თ. სალარ., ალგ., 99).
- ჩაქუფრება** (ქსნის ხეობ.) გაღივება, ჩარ-
 ბილება (გ. სომხიშვ.).
- ჩაქუხა** (გურ., თუშ.) ჩანჩქერი, წყალ-
 ვარდნილი (ი. ჭყონ.; პ. ხუბ.).
- ჩაქუტებულ**-ი (მთიულ.) დანგრეული-
 დაქცეული. ნ. ჩანაყრებული (ლ.
 კაიშ.).
- ჩაქურება** (ქართლ.) ძნის ჩაშლა კალ-
 ზე (დილაექტ., 644).
- ჩაქუეულ**-ი¹ (ქართლ.) ჩახოცილი (დი-
 ლექტ., 644).
- ჩაქუეულ**-ი² (იმერ.) ძირს დაცვენილი,
 საქონლისაგან ვაფუტებული, ჩანგრეუ-
 ლი (ქეგლ).
- ჩაღ**-ი¹ (ქიზიყ.) ნათელი, სინათლიანი.
 „ჩაღი ოთახია“ (ს. მენთეშ.).
- ჩაღ**-ი² (ფერეიდნ.) მსუქანი (ა. ჩიქ.; შ.
 ძიძ., ჭრესტ.). სპ.
- ჩაღანდარი**-ი (კახ.) წყლის წიწმატი, მცე-
 ნარეა (ა. მაყ.).
- ჩაღარღანა** (ინგილ.) არხზე გაკეთებული
 ჩახრიალა, ღარღანა (მ. ჯან.).
- ჩაღღ**-ი (მოხ.) საყენად დაწყობილი შუშა.
 „შეშის ჩაღღებში ედგა ტყენი“ (ლ.
 ქაჯ.).

- ჩაღვარდაშებულ-ი** (გურ.). ნ. ღვარდაშვილი.
- ჩაღიღვა** (გურ.) ვიწროდ ჩაჭრა ფიცრის ან ჯოხისა (გ. შარაშ.).
- ჩაღმა-ა** (თუშ.) ჩაღმის ხეობაში მცხოვრები (თ. უთურგ.).
- ჩაღრძობა** (ქიზიყ.) ჩაყვლა, ჩაძალღება; ჩაყვდომა. „მავითანა ძალლი შიმშილით უნდა ჩაღრძო“ (ს. მენთეშ.).
- ჩაღუნდარა-ი** (გურ.) თავჩაღუნული, მოშვებული, გაუცინარი, მოშვებული კაცი (წითელმთა, ი. შილაქაძე).
- ჩაღუნე** (გურ.) მეტიმეტად მორცხვი, გაუბედავი (გ. შარაშ.).
- ჩაღუნჭლულ-ი** (ლენხ.) ძალზე ჩამწვრიანებული, მწვრიგამჭდარი (მ. ალავე, 1).
- ჩაღურღნილ-ი** (რაქ.) მცირედ ხუჭუჭი (ქეგელ).
- ჩაღურჭუნულ-ი** (ლენხ.). ნ. ჩაღუნჭლული. ჩაღრძობა (ქიზიყ.). ნ. ჩაღრძობა.
- ჩაყუნჭულ-ი** (ზ. იმერ.) ხილზე იტყვიან: ჩაყუნჭულ-ი ხილ-ი ძალზე დამწვრილებული ხილი. ნ. ყურჭი (ბ. წყურგთ.).
- ჩაყურტუტა** (ქიზიყ.) ჩაძველება, ჩაღრძობა თივისა და მისთ. „სუ ჩაყურტუტებული იყო თივა, იმაჲ საქონელი როგო ჰქამდა“ (ს. მენთეშ.).
- ჩაყურტუმლავება** (ქართლ.) ჩაყვინთვა, თავის წყალში ჩაყოფინება, ჩაყურყუმლავება. „კიდევ აილო და ჩაყურტუმლავეა წყალში“ (ა. ღ., ქართლ., 288).
- ჩაყუყულ-ი** (გურ.) ჩაცუცქული (დიალექტ., 667).
- ჩაშავალულ-ი** (იმერ.) თოვლ-ქვაბში ან დიდ წვიმაში მთლად დასველებული (ი. ქავთ.).
- ჩაშყამა-ა** (მოხ.) გვერდებმოწნული სკამი (ო. ქაქ.); ხის ძველებური სავარძელი (დიალექტ., 565).
- ჩაშუტ-ი** (ზ. აჭარ.) ჯაშუში, გამცემი. ნ. ჩაშუტი (შ. ნიფარ.). თურქ. çaşıf.
- ჩაშუტა** (ხეცურ.) ჩაშუტა, ჩაფლობა (დიალექტ., 558).
- ჩაშხრიალა** (ქართლ.) პატარა ჩანჩქერი (თ. სალარ., ალგ., 87).
- ჩაჩ-ი¹** (ფშ.) უხვირო ქული ნაბდის ან ტყავისა (ვაჟა, IV, ა. შან.); გრძელი ქული (საბა); ქული მოგრძე და ცუდი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ჩაჩ-ი²** (ლენხ.) თოფის საწმენდი ზუმბა (შ. ჩიქ.).
- ჩაჩეთა** (გურ.) მარილის ჩასაყრელი კალთი, რომელსაც სხვენზე დებდნენ ან კიდებდნენ („კომუნისტი“, № 190, 1969).
- ჩაჩა¹, აჩაჩა** (იმერ.) ჩოჩიალა ურემი; გოგრაჟა (ვ. ბერ.).
- ჩაჩა²** (ხეცურ.) ბუდე, რომელშიაც თავთავია მოთავსებული. „დაგვლუნ გვალვამ, ჩაჩაჩი ჩაქმ ყანები“ (ა. ჭინჭარ., 201).
- ჩაჩანავი** (რაქ.) ღრმად მოხუცი. „ბერი-კაცი. ჩაჩანავი, მოიმქსელავს შავსა ვირსა“ (შ. ძიძ., 216).
- ჩაჩანავი-ი¹** (ფშ.). 1. ძაბუნი. ნ. ჩაჩანავი (ვაჟა, IV, ა. შან.); 2. რკინის რგოლი, რომელშიაც თოკს გაუყრიან და ისე აბამენ პირტუტყვს (ი. ქეშვიკ.).
- ჩაჩანავი-ი²** (ოკრიბ.) სალტეში თავისუფლად მბრუნავი ნეკისოდენა რკინის ნაჭერი (მ. ალავე).
- ჩაჩანგლვა** (ქიზიყ.) კარის ჩაკეტვა ჩანგლით (ს. მენთეშ.).
- ჩაჩეკვა** (რაქ.) ნახანავში ბელტების ჩაკეცვა-დაწვრილება („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ჩაჩია** (გურ.) სიმინდის ხმელი ჩალა (გ. შარაშ.); ჩალის ღეროებისაგან შეკერილი ჩელტი აბრეშუმის ჭიისათვის. ნ. ჩაფარაი (ს. ელ.).
- ჩაჩიე** (გურ.). ნ. ჩაფარაი.
- ჩაჩიტება** (გურ.) სხვას რომ ხელში ჩაუღდა რამე და მასვე შენი ხელით ხელი მოაკირებინო; ჩაუჩიტა ხელში ჩაუღდა ხელში და მასვე ხელი მოაკირ-

- რებინა (ი. ჭყონ.); ხელში ან პირში რაიმეს ჩადება, კმევა (ს. ჟღ.); ძალით კმევა; ჩაუჩიბა პირში ჩაუტენა პირში, ძალით ჩაუღო პირში (ა. ლღ.).
- ჩაჩქული**-ი (ხევსურ.) რძეში, ხარშოში, საკამადში... პურის ჩაყრით გაკეთებული საკმელი (ა. ჭინჭარ., 214).
- ჩაჩიქინებულ**-ი (გურ.) ლამაზად დარაზმული (გ. შარაშ.).
- ჩაჩიხვა** (გურ.) ჩახერგვა, ჩამწყვდევა, ჩიხში მოქცევა, მტრის წინ გზაზე ბარიკადების აგება; ჩაჩიხულ-ი ჩახერგილი, ჩამწყვდეული (ი. ჭყონ.; ს. ჟღ.).
- ჩაჩლარტანი**-ი (გურ.) წვივის საცვეთი შალისა (გ. შარაშ.); დაუდევრად ჩაცმული და ფეხის ჩლარტუნით მოსიარულე (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ჩაჩლუჩვა** (ლეჩხ.) წინდის მოშვება, დანაოკება, დაწევა ძირს; ჩაჩლულ-ი მოშვებული, დანაოკებული (მ. ალავე., 2).
- ჩაჩო**-მ (თუშ.) თვალი ბავშვის ენაზე (პ. ხუბ.).
- ჩაჩოშავება** (კახ.) აუღულარი რძის ჩაწოლა, მაწონსავით გახდომა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ჩაჩოშქერა** (მოხ.) ქარის მიერ თოვლით რაიმეს დამალვა (ო. ქაჯ.).
- ჩაჩურთვა** (მთიულ.) ჩარკობა, ჩაგმანვა; ძალით ჩაბნევა (დილაქტ., 569).
- ჩაჩურტი**-ი (გურ.) ჯაშუსი. ნ. ჩაშუტი (ს. ჟღ.).
- ჩაჩურტანულ**-ი (ქიზიყ.) „ორმო“, სიცილის დროს ლოყაზე დააჩნდება ხოლმე ადამიანს (ს. მენთეშ.).
- ჩაჩქა** (ჯავახ.) ხის კასრი (ი. მაისურ.).
- ჩაჩქანი**-ი (ხევსურ., ფშ., თუშ.) მუზარადი, რკინის ქუდი (ა. შან); თავსახურავია ჯაჭვისა, რომელსაც რკინის ქუდი აქვს (ა. ჭინჭარ., 308); თავზე სახურავი ჯაჭვანი ომის დროს (თ. უთურგ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.
- ჩაჩქენ**-ი (გურ.) საგნის საგანზე ცემა.
- „უჩაჩქუნე მაი ჯოხი მაგ ყვეროს“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ჩაჩხვა** (ქიზიყ.) ვაჭიმვა, ფეხების გაბოტვა; ვადატ. ყოყლოჩინობა, ამპარტავნობა. „რა ჩაჩხები, ძმობილო?“ (ს. მენთეშ.).
- ჩაჩხრილა** (ქიზიყ.). ნ. ჩახრილა.
- ჩაჩხუება** (ლეჩხ.) ძლიერ მოხუცება (მ. ჩიქ.).
- ჩაჩუცება** (ქიზიყ.) წიხლის ჩარტყმა მკდომარე ადამიანისათვის (ს. მენთეშ.).
- ჩაძაფვა** (იმერ.) სარის წვერის ჩამახვა („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ჩაძევა** (აჭარ.) ჩაძიება, ჯიუტად, ახირებით გამოკითხვა, კრიჭაში ჩადგომა (შ. ნიყარ.).
- ჩაწიბწულ**-ი (მთიულ.) ხვეულებად ნაკერი (ლ. კაიშ.).
- ჩაწილეკვა** (გურ.) ტალახში ჩაფენა, გასვრა. „რომ ჩაგვიწილეკებია მაი კაბის კალოთი, რას იცვამ ნეტარ დღეს სტუმართან?“ (გ. შარაშ.).
- ჩაწიწნულ**-ი (ქსნის ხეობ.) ჩანაოკებული. ხინკალს რომ აკეთებენ, ცომს ძალიან წვრილ ნაოკებს უსხამენ. ამას ჩაწიპწენას ეძახიან (ვ. სომხიშვი.).
- ჩაწოლა რძისა** (კახ.). ნ. ჩაჩოშავება.
- ჩაჭილა** (იმერ.). ნ. ჩარჭილა.
- ჩაჭიკულ**-ი (ხევსურ.) ჩაჭედლი (ქეგლ).
- ჩაჭიპულ**-ი (გურ.) ერთ ადგილას ჩაზნექილი (გ. შარაშ.).
- ჩაჭიპჭიპება** (გურ.), აჭარ.) ჩაძიება; ჩაკერა; ვადატ. ჩაცივება, ჩაყირკიტება (ა. ლღ.; შ. ნიყარ.).
- ჩაჭიპჭახურება** (ფშ.) თამაშობაში ფეხების ხლართვა (თ. რაზიყ., „ივერია“, №153, 1900; ი. ჭყონ.).
- ჩაჭრილი**¹ (მოხ.) რძეში მოხარშული კარტოფილი (ქეგლ).
- ჩაჭრილი**² (რაჭ.). ნ. ჩარჭილა.
- ჩაჭყაპვა** (გურ.) ჩაზნექა, ჩაჭყლეტა მავარი საგნისა (გ. შარაშ.).
- ჩაჭყორვა** (მთიულ.) კედელში ჭყორის³ (ნ.) ჩაყრა (ლ. კაიშ.).

ჩახალა (იმერ.) ხიზორკალი (ქეგლ).
ჩახალოზა-ა (ზ. აქარ.) ძველებური კაფიანი თოფი. ნ. ჩაქალოზი (შ. ნიქარ.).
ჩახალვა (მთიულ.) ჩაქოლვა (ლ. კაიშ.).
ჩახანა-ი (გურ.) თუჯის ქვაბი. ნ. ჩარხანა (ვ. ნინ., I, თ. კიკვი).
ჩახან-ი (ქიზიყ.) ჭურჭლის გატეხის ხმა. „კოკამ ჩახან ი გადინა“ (ს. მენთემ.).
ჩახახვა (მესხ.) გამუდმებული დუდილისაგან ქვაბში წვენის ჩაშრობა. „მოხედე, საჭმელი სულ ჩაიხახახა“ (ი. მაისურ.).
ჩახე-ი (ზ. აქარ.) პატარა ტომარა, პარკი, რომელშიც რძის პროდუქტებს (დოს, ჩოროთანს) ვაწურავენ (შ. ნიქარ.).
ჩახეა, ჩახეა¹ (გურ.) მცირე პარკი, რომელშიაც ბოსტნეულის თესლს ან სხვა რამეს ინახავენ (ა. ლ.); სამართლედ ჩანთა. ნ. ჩახეი (ს. ჟღ.).
ჩახეა² (ლენჩ.) ხის ღრმა ჯამი (მ. ალავე, 1).
ჩახეაფულ-ი (თუშ.) ჩადაბლებული ადგილი (ქეგლ).
ჩახინცვა (ფშ.) საჭმელში ბევრი პურის ჩაყრა (ი. ჭყონ.).
ჩახიქინება (გურ.) ჩაჩხრიალება. „ჩუ უხიქინა ტორში ვერცხლის ფარა“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
ჩახრიალა (ქიზიყ.) პატარა ჩანჩქერი. ნ. ჩახრიალა (ს. მენთემ.).
ჩახსკრავ-ი (ქიზიყ.) წვივსაკრავი, წვივზე პაიჭის შემოსაკრავი აბრეშუმის ზონარი. ნ. წვირსაკრავი (ს. მენთემ.).
ჩახტ-ი (ფშ.) საყადელი, დაყენებული შეშა. ნ. ჩაღდი (ვაჟა, I, II, ა. შან.).
ჩახტარა (მთიულ.) კოჭლი; ცალფეხა; ცალი ფეხით კოჭლი; ნ. ჩაუხა (ლ. კაიშ.; ქეგლ).
ჩახტუნ-ი (ლენჩ.) გაძნელებული სიარული. „ასე უპატრონოდ დაეჩახტუნოზ“ (მ. ალავე, 1).
ჩახულა-ი (გურ.). ნ. ჩახეა¹.
ჩახუნა (ქართლ.). ნ. ჩაუხა.
ჩახუნდარა (იმერ.) კოჭლი, დამტვრეუ-

ლი, დაფეხვილი. ნ. ჩაუხა, ჩახტარა (ვ. ბერ.).
ჩახურვილა (ფშ.) ჭიმბური ცხელი პური ერბოში ჩაყრილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.).
ჩახუხუნება (გურ.) თბილ ლოგინში ჩაწოლა. „დავბანე და ჩაევახუხუნე აკვანში ბალანაი“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
ჩახჩახა¹ (მესხ.) მხიარული, ცოცხალი, მუდამ ხალისიანი და მოლაპარაკე ადამიანი (ი. მაისურ.).
ჩახჩახა² (ჯავახ.) ჭიოტა, მცენარეა (ა. მაყ.).
ჩახჩურ-ი (გურ.) ლურჯი, თხელი ხამის შარვალი (გ. შარაშ.).
ჩაქლომა-ა (თუშ.) მიხევედრა (თ. უთურგ.).
ჩაქინცვა, ქინცვა (ქიზიყ.) ბევრის ჩაყრა ერთად, მაგ., კერძის ჯამში ბევრი პურის ჩაყრა. ნ. ჩახინცვა (ს. მენთემ.).
ჩაქირჩულ-ი (მოხ.) უწესრიგოდ ჩაყრილი (ო. ქაჯ.).
ჩაქუნტულ-ი (მთიულ.) მჭიდრო, გაქვიდილი (ლ. კაიშ.).
ჩაქეყვა (მესხ.). ნ. ჩაქეყვა.
ჩაჭიგრულ-ი (მესხ.) მეტად ჩამწიფებული მსხალი, გული რომ ჩაუშავდება (ი. მაისურ.).
ჩაჭიყვა (მესხ.) მჯიღებით ცემა, ჩაჭიღვა (ი. მაისურ.).
ჩაჰბაკან-ი (ინგილ.) სარძლოს მშობლების მიერ სასიძოს მშობლებისაგან აღებული სასყიდელი, ფულით, პირუტყვით (დილაქტი, 625).
ჩეზიჩ-ი (მოხ., ქსნის ხეობ.) თხა ერთნახევარ წლამდე, თიანის მოგებამდე (ო. ქაჯ.); გაზაფხულის მამალი ციკანი (ვ. სომხიშვი.). შღრ. საბა, დ. ჩუბ. თურქ. çepic.
ჩეგერა (ფშ.) ობლად დარჩენილი დათვის ბელი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.); ობლად დარჩენილი ნადირთ ნაშიერი (ქეგლ).

- ჩვენა** (მობ.) ჩაქრა, დასერვა (ა. ყაზბ., II შ. ძიძ.).
- ჩეგურ-ი** (გურ.) ჩონგური, ოთხსიმიანი საკრავი (ე. ნინ., I, თ. კიკვი; ა. ლ., გურ.).
- ჩევრე** (აქარ.) ცხვირსახოცი (დიალექტ., 661). თურქ. çevre.
- ჩეთ-ი** (ხევსურ.) დასამუშავებლად ადვილი, რბილი (ქვა) (ქეგლ.)
- ჩეთე** (გურ.) ადგილობრივ მცხოვრებთაგან შემდგარი მეომარი რაზმი აქარაში (გ. შარაშ.). სლავ.-თურქ. čete (შდრ.: четники).
- ჩეთინ-ი** (გურ., იმერხ.) საეკვეო, სამენლო; ჩეთინად ყოფნა საეკვეოდ ყოფნა (გ. შარაშ.); ძნელი, საეკვეო; ჩეთინათაა საქმე საქმე ცუდადაა, ძნელია (ა. ლ.); ძნელი, არასასიამოვნო. „რა ჩეთინია გულის სივდა“ (ნ. მარი; შ. ძიძ., ქრესტ.). თურქ. çetin.
- ჩეთობა** (გურ.) ფირალობა (წითელმთა, ლ. ჩიტაშვილი, ი. შილაკაძე).
- ჩეი-ი**¹ (თიან.) ბარულა, პატარა ბარი-სებრი იარაღი (დიალექტ., 601).
- ჩეი-ი**² (ქართლ., მესხ., ქიზიყ., მთიულ.) სახნისის საფხეკი ჯოხი (ე. ბაბუნ., 272; ი. მაისურ.); გუთნის საფხეკი (ს. მენთეშ., დიალექტ., 611; ლ. კაიშ.); ცეცხლის საჩხრეკელი; გუთნის ფრთის საწმენდი ჯოხი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ჩეკა** (ქსნის ხეობ., მობ.) ნაბღის ნაგლეჯი (გ. სომხიშვ.).
- ჩეკვა**¹ (ქიზიყ., ქართლ.) სარის, ჭიგოსა და მისთანათა წვერის წათლა (ს. მენთეშ.).
- ჩეკვა**² (ზ. იმერ.). ნ. ვაჩეკვა ქვისა.
- ჩეკო თოხ-ი** (ზ. იმერ.) პატარა თოხი (ქ. ძოწ.).
- ჩელტ-ი**¹ (გურ.) ფარცხი; დაჩელტვა დაფარცხვა ხნულისა (გ. შარაშ.).
- ჩელტ-ი**² (რაჭ., იმერ.) წნული, ლასტი (დიალექტ., 690); წნელისაგან დაღობილი გრძელი ოთხკუთხი, აბრეშუმის
- ჭიის დასასმელად ხმარობენ, ანდა სამზად (ნ.) სახლში ჭერის მაგივრობას წვეს (ე. ბერ.).
- ჩელხ-ი** (ქართლ., ქიზიყ., ჯავახ.) ხევის გაულეწავი თავთავები, განივეებისაზემთ ეყრება. ნ. ჯგლი (ე. ბაბუნ., 275; ს. მენთეშ.); ხორბლის გაულეწვის შემდეგ დარჩენილი ნალეწი, ნარჩენი (ი. მაისურ.); ხევის ულეწავი ანაკაზმი (საბა); ხევი ანაკაზმი, ნაძირალი, ანუ რიოში ზზიანი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ჩელხულა** (გ. კახ.) მკათათვიდან მარიობამდის გაჩენილი გოჭი, თირმაგი (ლ. ლონ.).
- ჩემგამეტი** (იმერ., გურ.) ჩემს მეტი (ვანი, ნ. აგიაშვილი; ქეგლ.).
- ჩემგამეტი** (ქსნის ხეობ.) ჩემს მეტი. ნ. ჩემგამეტი (გ. სომხიშვ.).
- ჩემიანობა** (გურ.) ჩემი ნათესაობა, გვარეულობა, შთამომავლობა. ნ. ჩემობა (ა. ლ.).
- ჩემობა** (ხევსურ.) ჩემი გვარეულობა, ჩემი შთამომავლობა (ა. შან.).
- ჩემოულობა** (გურ.) ავლადიდება, ქონება, შეძლება; ჩემოულ-ი ჩემი ქონების ნაწილი. შდრ.: ჩემიანობა (ა. ლ.).
- ჩემული** (იმერ.) დაჩემება რისამე — ტრაბახი, კვენა (მ. ალავ., 3).
- ჩენგე** (აქარ.) ყბის ძვალი (ი. მეგრ.). cenge, ნიკაპი.
- ჩენგელა-ი** (გურ., იმერ.) ერთად დაწყობილი სიმინდის ჩალა კონებად შეკვრამდის (ს. ელ.); მოჭრილი და გასაშრობად ვერტიკალურად ერთმანეთზე მიწყობილი ჩალა სიმინდისა, გაშრობის შემდეგ კონებად კრავენ. ნ. ჩერგენი (ა. ლ.).
- ჩენდარი** (ლჩხ.). ნ. ცენდარი.
- ჩენჩა-ი** (გურ.) ლობიოს ჭიშია ერთგვარი (ა. ლ.).
- ჩენჩერი** (გურ.) ჩერჩეტი (ვანი, თ. თავაძე).
- ჩენჩერე-ე** (იმერ.). ნ. ქენქერა, ჩენჩერი.
- ჩენჩილა-ი** (გურ.) ჭურჭელში დაუტენლად ჩაყრილი ფქვილი (გ. შარაშ.).

- ჩენჩხვა** (ქართლ.) მოხნული მიწის ფარცხვა (თ. სალარ., ალგ., 95).
- ჩეო** (ლექს.) ნეხვის საზიდი ჩელტი (მ. ჩიქ.).
- ჩერ-ი** (თუშ.) წყალმანიკი (პ. ხუბ.).
- ჩერან-ი** (ფშ.) წვივი (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ჩერგენ-ი** (რაჭ.) ჩენგელაი, ჩერგილი (ნ.), გასაშრობად აუენებელი პურისა და მისთანათა კონა; და ჩერგენა პურის კონებად აწყობა, აჩენგულევა (ვ. ბერ.).
- ჩერგენა** (იმერ., ლექს.) ნ. ჩერგენი, ჩენგელა, ქუბი.
- ჩერგილ-ი** (ქვ. იმერ.). ნ. ჩერგენი, ჩენგელაი.
- ჩერგილა** (ზ. იმერ.) პატარა ზვინი, ურმეულზე უფრო პატარა; ზოგან თივის პატარა ზვინი. ნ. ჩენგელაი, ჩერგენი (ბ. წერეთ.).
- ჩერია/ე** (გურ.) თითისტარი (ს. ჟღ.).
- ჩერჩ-ი** (რაჭ.) ჩენჩო, ჩურჩა (ქეგლ.).
- ჩერჩილა** (მთიულ.) დამყავებული ყველი, რომელიც გაცხელებისას იწელებდა. დაწულს ძმარში ინახავენ (ლ. კაიშ.).
- ჩერხულა** (იმერ., გურ.) სიმინდის საფშენელი. — ძარკუნტა (ქეგლ.).
- ჩეფჩი-ი** (ქიზიყ.) თიკანი შემოდგომიდან გაზაფხულამდე (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.
- ჩეკვა თამბაქოსა** (ქიზიყ.) პაპიროსის (თამბაქოს) წვევა. „ჩვენი გიგლა დგაა მთელი დღე და პაპიროსსა ჩეკვა მამს“ (ს. მენთეშ.). აზერბ. ყაჩ, წვევა, გაწვევა.
- ჩეშმა** (ქიზიყ.) ოქრომქედლის საბერვლის თვალი ჰაერის გამოსასვლელად (ს. მენთეშ.). სპ.
- ჩეჩელა** (თუშ.) მჩეჩავთა ნადი (ს. მაკალ.).
- ჩეჩიბა** (გურ.) ჭილობის მაგვარი მცენარეა (ა. ლღ.).
- ჩეჩილ-ი ყველ-ი** (მესხ.) ძროხის ადგილობრივი ყველი, სიგრძივ დაფებით არის ჩაყეცილი, თმასავით იჩეჩება, მდარე ხარისხისაა (ი. მაისურ.).
- ჩეჩმა** (იმერ., რაჭ., ლექს.) ფეხისადგილი (ვ. ბერ.; ქეგლ.).
- ჩეჩო¹** (გურ.) კალათი, რომელშიც ინახავენ სადილ-ვახშმის ნარჩენებს (პ. ჯაჭან.).
- ჩეჩო²** (ქვ. იმერ.) მოწნული ჭურჭელი ახლად ამოყვანილი ყველის საშრობად (ქეგლ.).
- ჩეჩქი¹** (ქართლ.) მოჭრილი სიმინდის ძარი (კირიონი).
- ჩეჩქი²** (კახ., იმერ., გურ.) მარცვლეულის შემოცილილი პარკი, ფუჩეჩი, ჩენჩო და მისთ. (ა. მარტ., გ. იმნ.); ჭენჭი, ნაგავი; გადატ. ბევრი. „წრეულს ფულეები ჩეჩქივით მაქვს“, ე. ი. ძალიან ბევრი მაქვს (ვ. ბერ.).
- ჩეჩხო-ა** (თუშ.) ყოყლოჩინა, მედიდური „ბიჭუ, ნუ ხარ ჩეჩხოა“ (პ. ხუბ.).
- ჩეხ-ი** (ზ. იმერ.). ნ. ჩიხი².
- ჩეათ-ი** (თუშ.) ცვირტისაგან (ნ.) ნაქსოვი მოკლეყელიანი წინდები, ჩასაცვამი ჩეეულბბრივ წინდებზე (პ. ხუბ.).
- ჩელიე** (გურ.) შერქმეული გვარია (ა. ლღ.).
- ჩეარჩვალ-ი** (იმერ.) დვარდვალი, უშნო ლაპარაკი (ვ. ბერ.).
- „ჩვენშვიდობა“** (გურ.) მხიარული ხალხური სიმღერაა (ს. ჟღ.).
- ჩეიბი** (ლექს.) წისკვილში ფქვილის ჩასაყარი (მ. ჩიქ.).
- ჩეინთვრა** (ქართლ., მთიულ.) წუნება; ჩეინთრავს იწუნებს, ცხვირს იზუტებს (ქეგლ.); ჩეინთვრა, ჩუინთვრა (მოხ.) ლანძღვა. „რამსთუი გაშჩუინთრეი ბაღლი?“ (ო. ჭაჭ.).
- ჩეინჩვირანი-ი** (ხევსურ.) პირუტყვის ცხვირ-ტუჩი (ა. ჭინჭარ., 239).
- ჩეირ-ი** (ინგილ.) ბალახია ერთგვარი (ქეგლ.).
- ჩეინჩილ-ი** (ხევსურ.) რბილი ხორცი. ნ. ჩიჩქი, კუთი, ლიკვი (ა. ჭინჭარ., 241).
- ჩეინჩვირ-ი** (ფშ.). ნ. ჩორბი.
- ჩერტა** (ლექს.) დაბალი ხმით გასროლა (მ. ჩიქ.).
- ჩი** (ლექს.) თანდ. -ში: იმეჩი იმაში (დილაქტ., 680).

ჩი, ჩრდი (ქსნის ხეობ.) ცხვრის მოსახ-
მობია (ვ. სომხიშვი.).

ჩი, ჩინო! (ქსნის ხეობ.) თხის მოსახმობია (ვ. სომხიშვი.).

ჩიატი- (რაჭ.) ჩრია, მსუბუქი, მჩატე (ვ. ბერ.).

ჩიბა¹ (მთიულ., გუდამაყრ.) ციბა, პატარა ძაღლი (ვ. ვირსალ.).

ჩიბა² (ზ. იმერ.) წისქვილის ნაწილია, საფეკვილე, ალა (ქ. ძოწ.).

ჩიბაყონა (ფშ.) ტანად დაბალი კაცი (ი. ჭყონ.).

ჩიბასტანა-ა (მესხ.) დაცინვით: დაბალი ტანის, ჯუჯა კაცი, ჩია (ი. მაისურ.).

ჩიბაყვი (იმერ.) დიდი ჩიყვი, ყიყვი (ვ. ბერ.).

ჩიბაყვა (ლენხ.) სოკოა ერთგვარი (მ. ალავე, 1).

ჩიბე¹ (ზ. იმერ.) წისქვილის ფქვილის ამოსაღები (პ. ჯაჭან., IX, 268).

ჩიბე² (ოკრიბ.) ალატი, წისქვილის ყუთი, რომელშიაც ფქვილი ცვივა (ვ. ბერ.).

ჩიბერა (ქვ. იმერ.) წისქვილის საფეკვილე, რომელშიაც ფქვილი გროვდება (ზ. ჭუმბურ., 284).

ჩიბლანი (გურ.) სამირკველზე დადებულ სივრცის ხე (პ. ჯაჭან.).

ჩიბო (გურ.) წისქვილის მთავარი ნაწილი, დიდი ყუთი, რომელშიაც მარცვალს ყრიან (ს. ფლ.).

ჩიბუხი (ქიზიყ.). 1. აზლოტი (ნ.), პერანგის გვერდებზე ჩასაყენებელი ნაჭერი სივანისა და ირიბობის მისაცემად; 2. ტყავის კალათა (ს. მენთეშ.).

ჩიბუხტირა (რაჭ.) ჭანჭყაბა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჩივა (ხევსურ.) სამფეხა სკამი (ს. მაკალ.).

ჩივა (ხევსურ., ფშ.) რქენა; ჩივა ე ს რქენს (ი. ქეშიკ.; ა. ჭინჭარ., 234).

ჩივინი (ყაბ.) კილიტი (ქეგლ.).

ჩივინა (ქიზიყ.) საქარგავი იარაღი. „ჩივინა ჩამიგდო“; ვადატ. მოსვენება არ მომცა (ს. მენთეშ.).

ჩივლაშა (ინგილ., ქიზიყ.) მოსათელი ან ოღნავ მოთელილი ნაბადი (მ. ჯან.; ს.

მენთეშ.); სქელი ქეჩის ნაჭერა(?) (ა. შან., ინგილ., 355).

ჩივორგალი (რაჭ., გურ.) კისრული მაღაყი (ვ. ბერ.); კოტრილით წასვლა დაღმართში (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ჩივბა (ინგილ.). ნ. ვაჩივბა.

ჩიე-პე! (ქსნის ხეობ.) თხის გასადენი შეძახილი (ვ. სომხიშვი.).

ჩივი (აჭარ.) სოლი, ტარიანი ჯოხი, რომლითაც თამბაქოს, მზლისა და მისთანათა ნერგს ჩარგავენ (დიალექტ., 661; პ. ჯაჭან.). თურქ. çivi, ხის ან რკინის ლურსმანი.

ჩივთი (მესხ.) ერთგვარი სახენელია (ი. მაისურ.). სპ., თურქ. çift.

ჩივრ-ი (აჭარ.) ლარი (პ. ჯაჭან.).

ჩითი, **ჩითაღი** (თუშ.) მატყლის ძაფისაგან მოქსოვილი უყუელო ფეხსაცმელი. ნ. ფეკი² შდრ.: ფუენჩაყი (თ. უთურგ.).

ჩითა (ფშ., ხევსურ., თუშ.) ღაზლის სქელი წინდა, ორპირად მოქსოვილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.); ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 262); ბაწრით მოქსოვილი ფეხსაცმელი (ი. ბუქურ., 137); მოქსოვილი წულა (ს. მაკალ.).

ჩითახო (რაჭ., იმერ.) ორივე ფეხით კოჭლი (მ. ალავე, 3).

ჩიკი, **ჩიკაღი** (თუშ.) პატარა სამფეხა სკამი (თ. უთურგ.).

ჩიკა (თუშ., ხევსურ.) სკამ-სავარძელი (ს. მაკალ.); სკამი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.).

ჩიკავავა (მთიულ., გუდამაყრ.) ყვარჩენით ხის ჯოხი, რომლითაც ქსოვისას გარას ასწევ-დასწევენ (ლ. კაიშ.; ა. ბექა, 226).

ჩიკავულა (მთიულ.) საქსოვი იარაღია (ს. მაკალ.).

ჩიკანი (თიან., ქიზიყ.) სამფეხა სკამი (დიალექტ. 601); სადურგლო იარაღია (ს. მენთეშ.).

ჩიკანკალა (ქართლ.) პატარა და საწყალი (ი. ჭყონ.).

ჩიკვი (ლენხ.) ჩირგვი (მ. ჩიქ.).

ჩიკინი (იმერ.) ჩხიკინი; გაჩიკინება მიჩხიკინება; მიკვდომა, რაიმე საქმეზე მიცივება (ვ. ზერ.).

ჩიკორი (ქართლ.) ბზრიალა (რ. ჭყონ.).

ჩიკორა (მთიულ.). 1. ხის ნიჩაბი ხოჭოვით ფქვილის ალკტიდან ამოსაღებად; 2. გუთნის სახეხელი, მიწის მოსაფხევი (ლ. კაიშ.).

ჩიკრიკა (გურ.) გაცრეცილი, გამხდარი; გამოჩიკრიკებული — გაძლტყავებული, უხორცო (ა. ლ.).

ჩიკრიკელა (ქართლ., იმერ.) პატარა კაცი (კირიონი); ცერცეტა, მსუბუქი, ამჩატებული კაცი (ვანი, ნ. აგიაშვილი).

ჩილა¹ (გურ., ლენხ.) ჩირი ვაშლის ან მსხლისა (ს. ჟღ.; მ. ჩიქ.).

ჩილა² (ფშ.) პატრუქი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1909; ი. ჭყონ.).

ჩილა³ (იმერ.) წინჩანალები (ნ.), ქათმის მკერდის ანაჭერი (ქეგლ.).

ჩილა⁴ (მთიულ.) ქსოვის დამთავრებისას მორჩენილი ქსელი, რომელიც ერთი მტკაველის სიგრძეა და ვეღარ იქსოვება (ლ. კაიშ.).

ჩილა ხორცი (გურ., იმერ.) რბილი, მკლე ხორცი (ქეგლ.).

ჩილავე (ინგილ.) უერბო ფლავი, ჩლავე (მ. ჯან.).

ჩილახარჩილა (გურ., აქარ.) ნ. თელახარში.

ჩილბურ (მესხ.) ძმრით შეზავებული ერთგვარი წვნიანი შეჭამადია (ი. მაისურ.); კვერცხი ძმრითა და ერბოთ ნაშაღი (საბა). თურქ. çilbir, მაწვნისა და კვერცხისაგან გაკეთებული შეჭამადი.

ჩილიკა (ქიზიყ.) სათამაშო ჯოხია, ცერის სისქე, 0,7-დე მეტრის სიგრძისა (ს. მენთეშ.); მოკლე რივი აღმა სასროლი სამღერებლად (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ჩილიკაობა (კახ.) ბავშვთა თამაშია ერთგვარი (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

ჩილჩაოტი (კახ.) წილჩაოტი (ნ.), ჯიბლიბო, გადატანით იტყვიან: „რა ჩილ-

ჩაოტივით ჩამომეკიდე!“ ენციკლოპედია ჩამაცივდი („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ჩიმჩი¹ (მოხ.) ჩალის ან თივის ნაწვი (ო. ქაჯ.).

ჩიმჩი² (იმერ.) ჩრჩილი (ი. ქაბთ.).

ჩიმჩა (ლენხ.) ჩრჩილი; ბუმბულ-შალეულსა და შაშხს უჩნდება. ნ. ჩიმჩი², ჩიჩი (მ. ალაფ., 2).

ჩიმჩამი (რაქ.) ფიჭვი, დაფიჭრება (ვ. ბერ.; დილექტ., 690).

ჩიმჩიმი (გურ.) თვალის ქუთუთო (ა. ლ.).

ჩიმჩიყი (რაქ.) ჩიქილის ნაწილია, არშია (შ. ძიძ., 216).

ჩინალე (ქართლ.) გენაცვალე, თავსმემოგველე (კირიონი).

ჩინარ (ინგილ.). ნ. ჩირანი.

ჩინგანა (ზ. აქარ.) არამზადა, ონავარი, მოუსვენარი, დაუდგარი ბავშვი (შ. ნიყარ.). თურქ. çingene, ციგანი (ტომი).

ჩინგილები (ზ. იმერ.). ნ. ჩიტები.

ჩინგური (ქიზიყ.): ჩინგური ჩამიკლო არ მომეშვა, არ მომასვენა, სანამ თავისი არ გაიტანა (ს. მენთეშ.).

ჩინდრიკი (იმერ., გურ.) ძუნძული. ნ. ჩაქჩაყი (ვ. ბერ.).

ჩინკერ (ინგილ.) გამომშრალი ხორცის ნაწილი (მ. ჯან.).

ჩინჩა/ე¹ (იმერ.) ჩრჩილი. „კაი ყაბა-ლახი მქონდა. ჩინჩასრო არ შეეჭამა“. ნ. ჩიმჩი², ჩიმჩა, ჩიჩი (ვ. ბერ.).

ჩინჩა² (გურ.) თხილის ჯიშია ერთგვარი (ა. ლ.).

ჩინჩავატი (გურ., ზ. აქარ., მესხ.) ჩია, დაბალი ხარისხის ჯიში (გ. შარაშ.); ჩია, დაბალი, ქონდრისკაცი, გლახაკი, ვიგინდარა, აგდებული ვინმე (შ. ნიყარ.); გლახაკი, ვიგინდარა, აგდებული ვინმე, ოხერი (ი. მაისურ.).

ჩინჩაპეტი (ქიზიყ.). ნ. ჩინაპეტი.

ჩინჩაოტი (ქიზიყ.). ნ. ჩინჩავატი.

ჩინჩახვი (გურ.) ჩინჩახვი. ფრინველთა საკმლის ბუშტი (ს. ჟღ.); ქათმის

- ბუშტი, საყლაპავი. ნ. ყორყინტე (ა. ლ.).
- ჩინჩხვა** (რაჭ.) ძალზე გულფიცხი (ვ. ბერ.).
- ჩინჩხურ-ი** (ლენჩ.) აყალმაყალი, ჩხუბი (მ. ალავე, 1).
- ჩინჩველა** (ლენჩ.) ბალახია ერთგვარი (მ. ჩიქ.).
- ჩინჩველა** (ლენჩ.). ნ. ქოლგანა.
- ჩინჩილა** (ლენჩ.) პატარა კაცი (მ. ალავე, 1).
- ჩინჩილ-ი**¹ (ლენჩ.). ჩუმად, ფეხაკრფით სიარული (ქეგლ).
- ჩინჩილ-ი**² (ქართლ.) ქათო (ქეგლ).
- ჩინჩიფურა** (რაჭ.) ჩია, სუსტი, ქონდრის კაცი („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ჩინჩლო** (ფშ.) მამლის ბიბილო (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1900; ი; ჭყონ.).
- ჩინჩხორ-ი** (იმერ.) ანჩხლი, მცენარეა, (ა. მაყ.).
- ჩინჩრიკ-ი** (გურ.) მსუბუქად და სწრაფად სიარული მოხუცი კაცისა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ჩინჩრიკა-ი** (გურ.) ჩინჩრიკით (ნ.) მოსიარულე (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ჩინჩხ-ი**¹ (მთიულ.) გრაკლა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჩინჩხ-ი**² (გუდამაყრ.) რძის საწურავი, ბალახისგან აკეთებენ (ა. ბექ., 223).
- ჩინჩხალ-ი**¹ (გურ., იმერ., ლენჩ., ფშ.) ნაკერცხლებიანი მუგუზალი. „ჩინჩხალი იანი მუგუზალი მომატანა, მბრიგა წელზე. ქალო, რა ქენ, რომ უთხარი, ხელი ჩამატანა წვერზე“ (ა. ლ.); ნაპერწკლები, წინწკლები. რომელსაც თავი ლეინო ისერის. ნ. წინწკალი (ი. ჭყონ.); ნაპერწკალი. „სილა მაგრათ მომხვდა, თვალებიდან ჩინჩხლენბი წამომაყროვია“ (მ. ალავე, 2); მუგუზლის გაყრილი ნაპერწკლები (ვაჟა, II, ა. შან.).
- ჩინჩხალ-ი**² (კახ.) ტოტებიანი ნარიყი ხე (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ჩინჩხელა** (ფშ.) ცინცხალი, ნაპერწკალი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ჩინჩხვარ-ი**¹ (ქართლ., ქიზიყ., მოხ.,
- მეს.) ნაფოტი, ხმელი ფიჩხი (ა. ლ., ქართლ., 288); ხმელი ფიჩხის შტოები. „გადი, ბიჭო, და ჩინჩხვარი მოკრიფე, ცეცხლი შევანთო“ (ს. მენთეშ.); ხმელი ფიჩხი ცეცხლის დასანთები (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.); ხმელი ტოტების ნამსხვრევები, წინწკრები, „ბებური კრფეს ჩინჩხვარსაო“ (ი. მაისურ.).
- ჩინჩხვარ-ი**² (ქიზიყ.) აყუნთი. „გუშინ ძალიან გავცივიდი და ჩინჩხვრები მტკივა“ (ს. მენთეშ).
- ჩინჩხილ-ი**¹ (კახ.). ნ. ჩინჩხალი².
- ჩინჩხილ-ი**², **ჩინჩხილ-ი** (ქიზიყ.) ჩუჩხური, ცეცხლის გამოსაღვიძებლად მუგუზლების შენძრევა ან საჩხრეკით ჩხრეკა. „ბიჭო, რაა უჩინჩხილე მავ ცეცხლზე“ (ს. მენთეშ).
- ჩიორა** (ფშ., მთიულ.) მოზრდილი, წამოჩიბული წიწილა ქათმისა (ღიალექტ., 595); წიწილა (ლ. კაიშ.).
- ჩიპუტიე** (გურ.) დაბალი და ხმელ-ხმელი კაცი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ჩირავ-ი** (ლენჩ.) შეუთანხმებელი საუბარი. თათბირი. „შორს წასვლა უნდოდაყე, იჩირავეს და ვერაფერი გამოუვიდათ“ (მ. ალავე, 1).
- ჩირანი** (სომხით.) ალვის ხე, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჩირად-ი** (მოხ., ზ. აჭარ., იმერ., ფერეიდნ.) კვარი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.); კვარი; საშუალება, წყალობა, ილაჯი (შ. ნიჟარ.); სანთელი, სანათი (ღიალექტ., 632), სპ.
- ჩირალის ხე** (მოხ.) ფიჭვი (ა. მაყ.).
- ჩირაღფანი** (ინგილ.) ლაქაში, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჩირახის ყურე-ი** (ხეესურ.) ფიჭვის კუნძი (ა. ჭინჭარ., 284).
- ჩირბე**¹ (ხეესურ.) პირუტყვის ქვედა ტუჩი ნ. ჩორბე (ა. ჭინჭარ., 239).
- ჩირბე**² (მოხ.) შავი ან სხვა ფერის ნიშანი რქოსანი საქონლის ნესტოების გარშემო (ქეგლ).
- ჩირბულ-ი**¹ (მოხ.) ცხენის თავზე ჩამოცმული მორთულობა (ო. ქაჯ.).

ჩიბრული-2 (ზ. აქარ.) შეჭამალია ერთ-გვარი: ნიგვითა და ხახვით შეზავებული მთელ-მთელი კვერცხი შემწვარი ერბოში. ნ. ჩილბური (შ. ნიყარ.).

ჩირგვი (რაქ.) ხის დამშალი ძირი; ბუჩქი (დიალექტ., 690).

ჩირდილი (მოხ., მთიულ., ქსნის ხეობ.) ჩრდილი; მთის ფერდობი, რომელსაც მზე არ უდგება (ო. ქაჯ.; ლ. კაიშ.; ვ. სომხიშვი.).

ჩირხე-ი¹ (ფშ.). ნ. ჩირალი.

ჩირხე-ი² (თიან.) ხმელი შეშა (ქეგლ).

ჩირთ-ი (ფშ.) ახლად გამოსული ფოთოლი გაზაფხულის პირას (ვაეა, I, 1946, ა. შან.).

ჩირინა (ქიზიყ.) 1. ჭიისაგან გულგამოჭრილი კაკალი, მსუბუქია; 2. მეტსახელია მსუბუქი ქცევის, ქარაფშუტა კაცისა (ს. მენთეშ.; ქეგლ).

ჩირიშ-ი (აქარ.) მთის შროშანი, მცენარეა (ა. მაყ.). თურქ. çirış.

ჩირეხ-ი (ფშ.) კვარი (თ. რაზიყ. „ივერია“, № 153, 1900).

ჩირჩვალ-ი (კახ.) წნელი, რომლითაც მოხრილი ხის წვერებს, კირკალს (ნ.), ერთმანეთს მიიბამენ (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

ჩირჩილი (მთიულ.) ჩრჩილი (ლ. კაიშ.).

ჩირხალ-ი (ქსნის ხეობ., მთიულ.) ხმელი ხილის ფქვილი, რომლისაგანაც მხალს აკეთებენ (ვ. სომხიშვი.); ერთად დაფქული ჩირი და ხალი (ქეგლ); ჩირი და დახალული ხორბალი ერთად დაფქული (ლ. კაიშ.).

ჩიტა-ი (გურ.) ნ. ჩიტლეღვა.

ჩიტავაშლა (ქართლ.) ვაშლანა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჩიტაობა (რაქ.) ნ. ჩიტაფაფაობა.

ჩიტაფაფაობა (მთიულ., რაქ.) ფრინველთა დაზიანებისაგან ასაცდენი ცერემონიალი (შ. ძიძ., 216); ყველიერის ორშაბათის რიტუალი (ლ. კაიშ.).

ჩიტაწვებლა (მესხ.) ჩიტავაშლა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჩიტაწუა (აქარ.) ნ. წამალდიდი.

18. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

ჩიტადაობა (გურ.) მიმინოს დაქერა (ა. რობაქ., 161).

ჩიტემ-ი (ზ. იმერ.) გონგილები, ხის პატარა რიკები, რომელზედაც ჰკილია დგიმები (ბ. წერეთ.).

ჩიტთავა (იმერ.) მხალია, ხახვით ძირი იცის (ი. ჭყონ.).

ჩიტთავა (ლენხ., ზ. იმერ.) მაჩიტა, ბალახია ერთგვარი (მ. ჩიქ.; ა. მაყ.).

ჩიტაკა (ლენხ.). ნ. ქაეცეა კაკა.

ჩიტაკაალა (ზ. იმერ., რაქ., ლენხ.) კაკბის საყენკელა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჩიტაკვერცხა (ლენხ.) წვრილმარცვლიანი წითელი ლობიოს ჯიშია (მ. ალაფ., 3).

ჩიტაპურა¹ (ქართლ.) მალშა, მცენარეა; ჩვეულებრივი მატ იტ ე ლ ა. ნ. ბალბა (ა. მაყ.).

ჩიტაპურა² (ლენხ.) საგანგებო ნამცხვარი ბავშვებისათვის, ჩიტის ფორმა აქვს (მ. ალაფ., 3).

ჩიტომძივა (კახ.). ნ. ძმრიდედა.

ჩიტინაცა (თუშ.) თვალის სნეულება, ჯიბლიბო (ს. მაკალ.).

ჩიტირეკია (ქიზიყ.) არადარბაისელი ადამიანი (ს. მენთეშ.).

ჩიტისაპონა (მესხ.) მატაური, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჩიტის თერო (ქართლ.) ყანის ნემსიწვერა (ა. მაყ.).

ჩიტისთვალა (ქართლ.) ლობიოს ჯიშია ერთგვარი (გ. შატბერ., 68).

ჩიტისთოლა (მოხ.) ქუნერუკი (ა. მაყ.).

ჩიტისკურტუშა (ქართლ.) მცენარეა (თ. რაზიყ. „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.).

ჩიტიტაკალე (ლენხ.) მცენარეა ერთგვარი (მ. ჩიქ.).

ჩიტაფაფაობა (რაქ., ქიზიყ., მთიულ.) ჩიტების ლოცვა. ძველი ჩვეულება იყო: ყველიერის ორშაბათს (ზოგის შენიშვნით, პარასკევს, შაბათს) ფაფას მოადუღებდნენ და აივნის ბოძს წასცხებდნენ, ჩიტებს ულოცავდნენ, რომ ფაფა ეჭამათ და ყანა არ დაეზიანებინათ (დიალექტ., 690); ყველიერში

- იცოდნენ, ფავას გააკეთებდნენ და ჩიტებს გაუდგამდნენ გარეთ: ამას შეჰყამენ და ყანას აღარ წაახდენენო (ს. მენთეშ.; ს. მაკალ.).
- ჩიტიწიწმატა** (აქარ.) ტყის წიწმატი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჩიტლედვა** (გურ.) გარეული, წვრილი, მეტად ტკბილი ლეღვი (ა. ლ.).
- ჩიტმალულა** (რაჭ.) ბავშვთა თამაშობაა (ვ. ბერ.).
- ჩიტმარიობა** (იმერ.) ნ. თავგმარიობა.
- ჩიტხაათ** (ინგილ.) აბრეშუმა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჩიფთი** (აქარ.) წყვილი. ნ. ჩიფთე-ჩიფთე (პ. ჯაჭან.); ჩიფთად წყვილად (შ. ძიძ., ქრესტ.).
- ჩიფთა** (იმერ., ოკრიბ.) ფქვილის ამოსაღები ხის ჩოგანი („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ჩიფთელი** (აქარ.) ვერაგი, დაუნდობელი; ნავსიანი (დიალექტ., 661).
- ჩიფლაშა**¹ (გურ.) ხის მასალა: საძირკველს ზემოდან აშენებენ და ქილიშის თავებს ფარავენ (გ. შარაშ.); თხლად და ლამაზად გაშალაშინებული ვიწრო ფიცარი, რომელსაც საძირკველზე ამაგრებენ და მასზე კედელს აშენებენ (ა. ლ.).
- ჩიქეზი** (მთიულ.) დათლილი ჩხირები საქსოვ ყდაში (ლ. კაიშ.).
- ჩიქვი** (აქარ.) პატარა ჩირგვი, კუნძი (შ. ნიქარ.).
- ჩიქვილა** (ოკრიბ.) ქათმის ბუკის თავი (ვ. ბერ.).
- ჩიქილა** (გურ., ფშ., მოხ., მთიულ.) ქალთა ლეჩაქი, თავსახურავი, მანდილი (ა. ლ.); აბრეშუმის თავმოსახვევი დედაკაცებისა. (ვაჯა, I. ა. შან.); დედაკაცის თავსახურავი (ო. ქაჯ.); თავზე მოსახვევი ოთხკუთხა შალი (ლ. კაიშ.).
- ჩიქირა** (გურ.) ლეჩაქი. „შენი ჩიქირაი დაბურე, ვინც შენთან აწი დაწვესო“. ნ. ჩიქილაი (ა. ლ., გურ.).
- ჩიქორთაულა** (ხევსურ.) ხმლის ეპითეტია (ა. პინჟარ., 307).
- ჩიქორთულ** (იმერ., ქიზიყ.) ცული, არეული ქართული (ვ. ბერ.); არასწორი, ცული, დამახინჯებული ქართული (ს. მენთეშ.).
- ჩიქიქი**¹ (იმერ.) ჩაქჩაქი (ქეგლ).
- ჩიქიქი**² (ლენხ.) გაურკვეველი ლაპარაკი; ჩიქიქობს უაზროდ ლაპარაკობს. „ყური არევიდ დოუგლო მის ჩიქიქის“ (მ. ალავე, 2).
- ჩიღვინაურ** (ზ. რაჭ.) ვაზის ჯიშია, მრგვალი მარცვლები და მეჩხერი მტევანი აქვს (მ. ალავე, 3).
- ჩიჩი** (გურ., ზ. იმერ., აქარ.) ჩრჩილი, ქიაა; დაჩიჩულ-ი დაჩრჩილული, დაჭმული ჩრჩილებისაგან (ა. ლ.); მატლი. „ჩილს (ჩირს) ჩიჩი გოუნდებმა“ (ბ. წერეთ.; შ. ნიქარ.).
- ჩიჩა, ჩინჩა** (გურ.) მდარე ჯიშის, წვრილ-მარცვლიანი თხილია (გ. შარაშ.).
- ჩიჩაბ** (ლენხ.) თხელი ფიცარი, რომელზედაც ახალდაბადებულ ბავშვს დააკრავენ. ბავშვი ერთი კვირის შემდეგ აკვანში გადაყავთ (მ. ალავე, ოკრიბ.).
- ჩიჩაგ** (მესხ., ჯავახ.) გვირილა (ა. მაყ.)-თურქ. *çilek*.
- ჩიჩაპეტი** (ქიზიყ.) ხარაზის იარაღია: ახლად შეკერილი წულის გადასაბრუნებელი ჯოხი (ს. მენთეშ.).
- ჩიჩაყვი** (მთიულ.) დაბაბი (ლ. კაიშ.).
- ჩიჩვილ** (ოკრიბ.) მჭლელ ზორტი, ცხიმი რომ აკლია (მ. ალავე).
- ჩიჩვირი** (გურ.) ცხენის ტუჩები (ს. ქლ.); ტუჩი, ბაგე; ჩიჩვირიანი-ი სქელტუჩებიანი (ა. ლ.).
- ჩიჩვირა** (გურ.) უშნო, დიდი ბაგეკბილის ადამიანი (გ. შარაშ.).
- ჩიჩვირა**² (გურ.) ნ. ჩიჩვი.
- ჩიჩია** (ქიზიყ.) ხორცი ბავშვის ენაზე (ს. მენთეშ.).
- ჩიჩიზო** (აქარ.) მშრალი, გამოშრალი; გამხმარი, გამოფიტული (შ. ნიქარ.).
- ჩიჩიე** (იმერ., გურ.) გლახა, ჩია, უვარვისი, საწყალი. „შე ჩიჩია, გლახა დაგილია ხაზა!“ (ვ. ბერ.; ა. ლ.).

ჩიჩიკაყ-ი (თუშ.) პატარა ჩიტია, ყავისფერი, ბუღობს ყორში (პ. ხუბ.).

ჩიჩილ-ი (ქართლ.): ჩიჩილ-ი ყველ-ი დახვეული ყველი (ც. რევაზიშვილი, ბორჯომი).

ჩიჩილაკ-ი (გურ., ლეჩხ., იმერ.) საახალწლო მისაკვლევი სამკაულია: თბილის სწორ, უნუქრო გრძელ ჯოხს ჯერ ცეცხლზე მოთუქავენ, ტყავს შემოაცლიან და შემდეგ ბასრი დანით ბოლოდან თავამდე, ქვევიდან ზევით, აათლიან წვრილ-წვრილ თავბუბუქა ბურბუშელებს. ეს ბურბუშელები ჩამოეპორწილება ჯოხს და დაემსგავსება გრძელ, თეთრ წვერს, რომელიც, ხალხის რწმენით, წმინდა ბასილის წვერს მოგვაგონებს (ე. ნინ., II, თ. კიკე.); საახალწლოდ გვერგვის მოსართავი (მ. ჩიქ.).

ჩიჩიყუაყ-ი (თუშ.) დიდგულა ადამიანი (პ. ხუბ.).

ჩიჩრახ-ი (ქიზიყ.) ჩიჩრალი, ცხვრის ფალარათი (ლ. ლეონ.; ს. მენტეშ.).

ჩიჩქ-ი (ფშ., ხევსურ., მთიულ.) ხორციის ნაჭერი. ნ. ჩეჩივილი (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.; ლ. კაიშ.).

ჩიჩქე-ი¹ (მესხ.) ჩრჩილი, მჩეჩავი. ნ. ჩიჩი (ი. მაისურ.).

ჩიჩქე-ი² (ქართლ., გურ.) რბილი, ჩვილი (გ. შატბერ., 113); ქორფა (გ. შარაშ.); ნორჩი, ახალგაზრდა; ჩიჩქე-ი გოგო ნორჩი ქალიშვილი (ა. ლ.).

ჩიჩქვის ბალახ-ი (აჭარ.) ფარსმანდუკი. ნ. ყვავისგულა, ყვავულა (ა. მაყ.).

ჩიჩქინაყ-ი (გურ., ქიზიყ.) ლამაზი, კოხტა, ცქვიტი, კარგი (ს. ჟღ.); მეტსახელია მამაკაცისა (ს. მენტეშ.).

ჩიჩფება (იმერ.) ჩუმად რისამე მიცემა. „რავა, საქმე ისე კარ გოუყვებოა: კაი ასიანი ე ვუ ჩიჩფე“ (გ. ბერ.)

ჩიჩხ-ი (იმერ.) ღია ჭრელი (თვალები) (ქეგლ).

ჩიჩხა თვალები (ზ. იმერ.) ძალიან ღია ნაცრისფერი თვალები, მოცისფრო, ჭიატი თვალები (ბ. წერეთ.).

ჩიჩხე-ი (ლეჩხ.) ნათესავი, მონათესავე, მემკვიდრე. „ამოწყდა, მისი ჩიჩხევი არ დარჩენილა“ (მ. ალავე, 2).

ჩიჩხ(ვ)ინა-ა (მესხ.) უხასიათო, მიზეზიანი ადამიანი (ი. მაისურ.); მოუსვენარი, ხმაურიანი, ჯაჟანა, ჩაჩხანა (ქეგლ).

ჩიჩხინ-ი (კახ., ლეჩხ.) მუგუზღების ჩხრეკა, ჩუჩხური ცეცხლის გასაღვივებლად (ა. მარტ., გ. იმნ.); ცეცხლის ზერა (მ. ჩიქ.).

ჩიჩხინაყ-ი (გურ., ზ. აჭარ.) ფრინველია შაშვისოდენა (ს. ჟღ.; შ. ნიქარ.); ჩხართვის გუარია, უდიდესი (საბა).

ჩიჩხონა (რაქ.) ქონის გადაღობის შემდეგ დარჩენილი მავარი რამ (გ. ბერ.); ხიწიწი (ქეგლ).

ჩიჩხუტ-ი (რაქ.) ჩხია თვალებიანი, თვალგამოკატული (გ. ბერ.).

ჩიქუნ-ი (ლეჩხ.) ერთგვარი ტირიფი, რომელიც ისხამს თეთრ ბუმბულს გაფოთლებამდის (მ. ალავე, 1).

ჩიხ-ი¹ (ქიზიყ.) ჭიტის (ნ.) მაქოში დებული ძაფის დასახვევი (ს. მენტეშ.).

ჩიხ-ი² (ზ. იმერ.) ფარეხი, საჩიხე, ჩეხი (ნ.), საჩეხე, ქართა (გ. ბერ.).

ჩიხ-ი³ (კახ.) ლელი, მცენარეა (ა. მაყ.); ჩალა (ქეგლ).

ჩიხავება (გურ.) წვალეზა, ვიავალახით ცხოვრება (პ. ჯაჯან.).

ჩიხანდარ-ი (გურ., აჭარ.) ჩალანდარი, ბალახეული მცენარეა. ექიმბაშები მის ნახარშს ფეხმძიმე ქალებს ასმევენ—მშობიარობა გაუადვილდებაო (ა. ლ.).

ჩიხანხალა (ქიზიყ.) ნარჩევ-ნურჩევი. „სუ ჩიხანხალა ხალხიდა იყო“ (ს. მენტეშ., დამ.).

ჩიხარ-ი (იმერ.) აბრეშუმის ჭიის ცუდი პარკი (გ. ბერ.).

ჩიხარხალა (გურ.) ბევრი უწერთნელი ბავშვი ოჯახში, — ბასარხსლები. ნ.

ჩიხურხალა (გ. შარაშ.).

ჩიხიჩალა (კახ.). ნ. ჩიხი¹.

- ჩიხლა** (ქიზიყ.) ბავშვის საალერსო სახე-
 ლია (ს. მენტეშ.).
- ჩიხმატული**-ი (ჩ. თუშ.) მეორეხარისხოვანი მსხვილბეწვიანი მატყლი (კ. ჭრელი, 264).
- ჩიხრ**-ი (რაჭ., მთიულ.) სოჭი (ა. მაყ.).
- ჩიხრიხ**-ი (თუშ.). თოკის საგრები (ს. მაკალა; კ. ჭრელი, 266); იარაღია, რომლითაც გრებენ ძვისა და ბეწვის თოკებს, საბლგებს (პ. ხუბ.).
- ჩიხტა**¹ (ქიზიყ., თიან.) ჩიხტი, ქალის თავსაბურავის ნაწილი, სალტესავით (ს. მენტეშ.; დიალექტ., 611); სალტესავით თავზე ჩამოსაცემელი, რომელზედაც ლეჩაქს გადაიხურავენ (დიალექტ., 601).
- ჩიხტა**² (ფშ., მთიულ., გუდამაყრ.) უხეირო, უვარგისი ცხვარი, საკლავი საერთოდ (ვაჟა, I, ა. შან.; ლ. ლეონ.; ლ. კაიშ.).
- ჩიხურხალა**-ი (გურ.) წვრილშვილი, დიდები და პატარები; და ჩ ი ხ უ რ ხ ა ლ ე ბ უ ლ -ი დაწვრილშვილებული, დაოჯახებული. ნ. ჩიხარხალა (ა. ლლ.).
- ჩიკი** (ინგილ.) გლერტა, კლერტა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჩლა** (მესხ., ქიზიყ., ქართლ., ზ. იმერ.) ძენძი, ჭურჭლის სარეცხი ჩვარი (ი. მაისურ.); ჭინჭი, ჩვარი; დგიმი (ს. მენტეშ.); ჩილა (ქეგლ); ნაძენძი რამე (საბა; ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.); ბაბბის ნართი ან დავრებილი ქსოვილის ნაჭერი პატრუქისათვის (ქ. ძოწ.).
- ჩლავ**-ი (ქიზიყ.) შილაფლავი, ჩილაფლავი, ცხვრის ხორცი და ბრინჯი ერთად მოხარშული და პილპილით შეზავებული (ს. მენტეშ.).
- ჩლარტი**-ი (იმერ.) ძველი, დახეული ფეხსაცემელი (პ. ჯაჭან., IX, 268).
- ჩლარტა**-ი (გურ.) ჩუტყვავილა (წითელ-მთა, ი. შილაკაძე).
- ჩლარტუნ**-ი (გურ.) ძველი ფეხსაცმლით სიარული; მიწაზე ფეხის თრევით სიარული (ა. ლლ.).
- ჩლარჩ**-ი (რაჭ.) ჩლაჩუა, უშნო, უკობტაო (ვ. ბერ.).
- ჩლათ**-ი (იმერ.). ნ. ჩლარტი.
- ჩლაქე**-ი (ქსნის ხეობ.) არყის ხის ქერქი, რომლისაგანაც საღებავ კევს ხდიან. იხმარება ხეულების წინააღმდეგ (ვ. სომხიშვი.).
- ჩლაჩვა** (რაჭ.). ნ. ჩლარტუნი.
- ჩლაჩუა** (რაჭ.). ნ. ჩლარჩი.
- ჩლაჩუნა** (ქიზიყ.) თოთლუ, ჩანჩურა, ფამფლუ. ნ. ჩლარჩი (ს. მენტეშ.).
- ჩლახუნ**-ი (გურ., ქართლ.) ტალახში ტლაპა-ტლუპით სიარული (გ. შარაშ.); უშნოდ, ფეხის თრევით სიარული. „ბოლოს ერთი კოჭლი ბაყაყი მოჩლახუნდა“ (ა. ლლ., ქართლ., 288).
- ჩლექა ენისა** (იმერ.) ენის მოჩლექა, ენის მოშლა, ბავშვივით ალაპარაკება (ვ. ბერ.).
- ჩლითვა** ზ. იმერ.). ნ. დაჩლითვა.
- ჩლიკ**-ი (მთიულ.) ჩილიკაობის დროს სათამაშო გათლილი ხის პატარა ნაფოტი, ჩილიკა (ლ. კაიშ.).
- ჩლინგინ**-ი (ხევსურ.) ნიავი, რომელიც ეამიდან-ეამზე შემოუბერავს ხოლმე და კალოზე გაღწეული მარცვალი ბზესა და ქორღში (ნ.) გადააქვს (ა. ჭინჭარ., 205).
- ჩლიქ**-ი (ინგილ., თუშ.) ენაჩლუნგი (მ. ჯან.); ენაბლუ (პ. ხუბ.).
- ჩლოქო** (აჭარ.) ჩლიქი (ი. მეგრ.).
- ჩლუტი**-ი (ქართლ.) დაფუყებული, დასუსტებული (კირიონი).
- ჩმაგ**-ი (მესხ.) ჩუმი, ეშმაკი, მძრომი, ქვეშ-ქვეშა, ვერავი ადამიანი (ი. მაისურ.).
- ჩმაგვ**-ი (ქართლ.) პატარა, მიღეული ადამიანი ან ცხოველი (მ. მესხ.).
- ჩმახ**-ი (ჯავახ.). ჩასხმული, ტანადი (ი. მაისურ.).
- ჩობალ**-ი (ხევსურ., თუშ., მთიულ.) პირუტყვის ფაშვზე გადანაძრობი თხელი ქონი (ა. ჭინჭარ., 242; პ. ხუბ.);

- ლ. კაიშ.); მუცლის ქონბადე (საბა), მუცლის ქონის ბადე (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ჩობაყო** (იმერ.) სოკოა ერთგვარი (მ. ალაფ., 3).
- ჩობახი** (ფშ.) ჩომბახი, თავმოკაუქებული კომბალი. ნ. ჩომახი, ჩომბახი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკა). თურქ. *çombah*.
- ჩოგ-ი** (თუშ.) გაზელილი ყველი (ს. მაკალ.); საგანგებოდ დაყოფილი უმარჩილო ყველი, რომელსაც ერთი-ორი კვირის შემდეგ აზულენ, მარილს მოაყრიან და გულაში ჩადებენ (მ. ხუბ.).
- ჩოგან-ი¹** (გურ., აჭარ.) ღომის დასახე-ლი ჭოხი. ნ. სუთი (კ. გვარ., 951; ს. ელ.; ა. ლ.); მრგვალი ჭოხი ღომის, თელამუშის და მისთ. საზელად (შ. ნიგარ.).
- ჩოგან-ი²** (იმერ.) ღომის ქაფის მოსახდე-ლი და დასაგები (ი. ჭყონ.).
- ჩოგან-ი³** (ქიზიყ.). 1. კაჩი (ნ.). კაჩაო-ბის დროს სახმარი ჭოხი, 1,5 მეტრამ-დე სიგრძისა იქნება; 2. მენახშირის იარაღი: ხის თოხი ქურიდან ნახშირის გამოსახვეტად (ს. მენთეშ.); საბურთა-ლი კავი (საბა); საბურთალი კავი ან კოვზი ბადისა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ჩოგან-ი⁴** (ლეჩხ.) ღომის დასაგები. გათ-ლილი ვიწრო ფიცარი (ან სქელი ყავა-რი), თავფართო და ტარიანი, ღომის ამოსალეზად და თეფშზე ან ტაბაჯზე დასადებად. შდრ.: ლაფერა (დი-ალექტ., 680).
- ჩოგან-ი⁵** (რაჭ.) კერძის დასასხმელი ხის დიდი კოვზი, ღრმა ან ბრტყელი (დი-ალექტ., 690).
- ჩოგმანა** (ქართლ.). ნ. ჩმაგვი.
- ჩოგნა** (მთიულ.). ნ. ჩონგა.
- ჩოდარ-ი** (ლეჩხ., ფშ., ჯავახ.) ფეხზე მო-ვაპრე, — მეწვრილმანე (ქეგლ); შირუ-ტყვით მოვაპრე (ი. ქეშვიკ.); დალალი, ცოცხალი საქონლის ვაპარი (ი. შაი-სურ.). აზერბ. *чодар*.
- ჩოდირ-ი** (თუშ.). ნ. ჩოდარი.
- ჩოდოლ-ი** (რაჭ.) დაფუტურობული ხე; (ქეგლ).
- ჩოდრ-ი** (მთიულ., გულდამაყრ.) ურემი; ჩოდრებ-ი ურემები. «ეზიდებოდნენ ჩოდრებით. იდნიცებოდნენ წელ-შია» (ე. ვირსალ.).
- ჩოვილობა** (გურ.) ჩვეულება (ა. ლ.); ჩოთ-ი (ზ. იმერ.). პატარა ბარისებრი ხის-იარაღი, მხლის საკები (ბ. წერეთ.).
- ჩოია** (გურ.) ჩუა; მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჩოინა** (რაჭ.) თუჯის ქვაბი (ვ. ბერ.; დი-ალექტ., 690).
- ჩოინაყ-ი** (გულდამაყრ.) ხბოს პირზე აკ-რული წვეტიანი ჩხირები, რომ ძრო-ხამ აღარ მოაწოვოს ძუძუ (ლ. ლონ.).
- ჩოყ-ი** (ფშ.) ვირი, სახედარი; გადატ-ბრიყვი კაცი (ი. ჭყონ.); ვირის ნაშბ-ერი, ახლად დაბადებული (ქეგლ).
- ჩოყან-ი** (იმერ.). ნ. ჩოგანი².
- ჩოყინა** (ქიზიყ.) მუტრუკი, ჩოჩორი, ვი-არის ნაშიერი. ნ. ჩოყი (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 611).
- ჩოყკიტრ-ი** (მოხ.) მცენარე შრომანი-სებრთა ოჯახისა; იყეთებს კიტრის მოყვანილობის ნაყოფს (ქეგლ).
- ჩოლაყა** (ინგილ.) მარცხენა. «მარჯუნა-თარაფით კაცები, ჩოლაყა თარა-ფით დედაკაცები დასდებოდნენ» (გ-იმნ.). ხელ- ან ფეხდაზიანებულაჲ აზერბ. *чолар*, მარცხენა.
- ჩოლახ-ი** (ქიზიყ.). ნ. ჩარუხა.
- ჩოლობტ-ი** (რაჭ.). ნ. ბონდვერი.
- ჩოლობ-ი** (რაჭ.). ნ. ჩარუხა.
- ჩოლფოთ-ი** (ქართლ., ქიზიყ.) მოდუნე-ბული (კირიონი); ჩოლფოტი, მოშვე-ბული, დუნე (ს. მენთეშ.).
- ჩოლყვა** (იმერ.) კარგად გამოძლომა (მ. ჯაჭან., IX, 268).
- ჩოლხ-ი** (ქართლ.) ვაცხავების შემდეგ ცხავეში დარჩენილი გაულეწავი თავ-თავები (კირიონი).

- ჩოლხვა** (იმერ.). ნ. ჩოლყვა.
- ჩომა** (იმერ.) საქონელი, პირუტყვი (ვ. ბერ.; დიალექტ., 673).
- ჩომაკაც-ი** (იმერ.) გამოუცდელი, გულ-უბრყვილო ადამიანი. „ახლა ვატყოფ, ძან ჩომათ მოვიქეცი“ (პ. ჯაჭან., X).
- ჩომახ-ი** (მობ.). ნ. ჩომახი.
- ჩომახ-ი** (ქართლ., მობ.) კეტი, კომბალი „წამაავლო ჩომახ ხელი და უღო და უღო“ (ა. ღლ., ქართლ., 288); მეცხვარის კომბალი. ნ. ჩომახი (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.).
- ჩონ, ჩონ-ი** (ინგილ., ფერეიდნ., ჯაეხ., მთიულ.) ჩვენ, ჩვენი (დიალექტ., 569, 626, 632, 650).
- ჩონგა** (მობ., მთიულ.) მკლავზე დახვეული დასართავი მატყლი. ნ. ჩონგა (ლ. კიშ.; ქეგლ.); დაჩეჩილი მატყლი, წრესავით დახვეული მკლავზე წამოსაცმელად დართვის დროს (დიალექტ., 565).
- ჩონტო** (ლენხ.) მოზრდილი წიწილა, — ვარია (მ. ალაფ., I; ქეგლ.).
- ჩონტორო** (გურ.) გამოფიტული, დამპალი ხის ნაჭერი, რომელიც შემდეგ გამშრალა. გადატ. შეხედულებით ვაეკაცი, მაგრამ დონდლო, უღონო (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ჩონჩა** (ქიზიყ.) ჩამჩა; გადატ. უწვრთნელი ქალი, ბრიყვი (ს. მენთეშ.).
- ჩონჩოდ** (გურ.) ფომფოდ, ფომფლედ (გ. შარაშ.).
- ჩონჩხ-ი¹** (კახ.) თავთავის ნაწილია, რომელშიაც მარცვლებია (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ჩონჩხ-ი², ჩონჩხებ-ი** (ფშ., მობ.) მიუვალი კლდე. „შორს სამ აყმუვლდა ნადირი ხშირის ჩონჩხების ძირშია“ (ჯეა, I, 16, ა. შან.); ცად აწვდილი წვეტები კლდისა (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.).
- ჩონჩხარა** (მთიულ.) ლოლუა (ქეგლ.).
- ჩოყ-ი** (ინგილ.) შიგანი, მუცელ-ნაწლავი ცხვრისა (ქეგლ.).
- ჩორ-ი** (ზ. აქარ.) დაავადებაა ერთგვარი (შ. ნიქარ.).
- ჩორახ-ი** (მობ.) დაკბილული, დაღარული კლდე. „ჩორახებჩი ვაქჟეცხორი“ (ო. ქაჯ.). თურქ. çorak.
- ჩორბ-ი** (ფშ.) ტუჩი, დრუნჩი, ჩეჩნები (ჯეა, II, ა. შან.; თ. რაზიყ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.).
- ჩორბა** (ზ. იმერ.) შორბა, შორვა, შილაფლავი (ბ. წერეთ.). თურქ. çorba, სუპი.
- ჩორბე** (ხევსურ.) დრუნჩი, ნ. ჩირბე, ჩორბი (ა. ჭინჭარ., 204).
- ჩორთილ-ი** (იმერ.) მოჩორთილი, მრუდე, გაღუნული (ვ. ბერ.).
- ჩორკ** (ინგილ.) წვრილი და გრძელი ცული (მ. ჯან.).
- ჩორკნა** (ქიზიყ., მესხ., გურ.) უხეიროდ, უცოდნელად, ზერელედ თლა (ი. მიისურ.); უხეიროდ თლა. „ნუ ჩორკნი მა სვეტ“ (ს. მენთეშ.).
- ჩორმეხა** (გურ.) დვრიტის (კვეთის) შესანახი ჭურჭელი, — საკვეთე (ქეგლ.).
- ჩოროთან-ი** (ზ. აქარ.) სითხე, დარჩენილი ყველის ამოღების შემდეგ, სველი (შ. ნიქარ.).
- ჩორტნა** (გურ.). ნ. გამოჩორტნა, ჩორკნა.
- ჩორჩ-ი** (ხევსურ.) ნაწილი ცელისა, რომლითაც ის ტარზეა მიმაგრებული გირგოლით (ნ.) და სოლებით. „მაგ. ჩეს ოქრადა, ცოლის-დაოო, წითელყეთელნი ქოქომონიო! მე შენდა გამახედენაშიაო ცელი ჩორჩშიოთ ვავამტერიეო“ (ა. ჭინჭარ., 222).
- ჩორჩაღ-ი** (ლენხ.) ურმის ღერძზე საპნის წასასმელი (მ. ალაფ.; ქეგლ.).
- ჩორჩოლა** (კახ.) მოგრძო კალათის (ჭინის) ყური, სახელური (ა. მარტ., გ. იმნ.; ქეგლ.).
- ჩორჩოლებ-ი** (ქსნის ხეობ.). ნ. აბანდო.
- ჩორჩოტინა** (ქართლ.) დაგრებილი წნელის პატარა რგოლი (კირიონი).
- ჩოტ-ი¹** (იმერ.) ნაცრის ასაღები პატარა ნიჩაბსავით, ხისა (ი. ჭყონ.).
- ჩოტ-ი²** (ლენხ.) ღომის ამოსაღები. ნ. ჩიჩაბი (მ. ჩიქ.).

ჩოტ-ი³ (ზ. იმერ.) საქონლის კბილი, გამოცვლილი კბილების შემდეგ ამოსული (ჭ. ძოწ.).

ჩოტია (გურ., ქვ. იმერ.) ძელის ნაყიდური ფიცარი. ნ. ჩიბე (გ. შარაშ.).

ჩოულობა (გუდამაყრ.) ჩვეულება (დიპლექტ., 575).

ჩოფ-ი¹ (იმერ.) ძალიან პატარა (კოვზზე უფრო მცირე) სარწყავი ქურჭელი პ. ჯაჯან., X).

ჩოფ-ი² (ქიზიყ.) დაბეგვილი თრიმლის უფოთლო ტოტები (ს. მენთეშ.).

ჩოფ-ი³ (კახ., თუშ.) სიციხიანი, ცხელი (ადგილი) (ქეგლ).

ჩოფანო (გურ.) უსახო, უტალკვესო, უფხო კაცი (ე. ნინ., I. თ. კიკვი.); მოუხეშავი, საბრალო, მოუხერხებელი კაცი (ს. ჟღ.). უქნარა, ლენჩი, ჩანჩურა, გაუთლელი (ა. ლ., გურ.).

ჩოქელა¹ (ქართლ.) ადრეული სომინდის ჯიშია. ძალიან დაბალი იზრდება. პატარა ტარო აქვს (გ. შატბერ., 114).

ჩოქელა² (ოკრიბ.) კალიის მონათესავე მწერი სწორფრთიანთა რიგიდან. ნ. ჩოქიშკალია (მ. ალავ.).

ჩოქელეგ-ი (ზ. აქარ.) გაწურული ნაღული (შ. ნიქარ.). თურქ. çökelek.

ჩოქიშკალია (ქიზიყ.) კუტიკალია, დიდი, დიდზე ხტის (ს. მენთეშ.).

ჩოქირა, ჩოქირ! (გურ.) ძაღლის მოსახმობი სიტყვები, დასაძახებელია (გ. შარაშ.).

ჩოქის მოგდება-ა (თუშ.) მულმოყრა, დაჩოქება; — ხეწნა; ჩოქ მომიგდო მუხლი მომიყარა (თ. უთურგ.).

ჩოღერა (გურ.) მეჩხერკბილებიანი; ითქმის ადამიანზე, სავარცხელზე, საჩეჩელზე და სხვ. (გ. შარაშ.).

ჩოღემ-ი (ქართლ.) თოვლიანი ქარბუქი (თ. სალარ., ალგ., 85).

ჩოყ-ი¹ (ქართლ.) ხბოშებლა. ნ. ხორშებლა (ა. მაყ.).

ჩოყ-ი² (ფშ.) მაღლა აზრდილა უშინოდ, აჩოყილი (ი. ჭყონ.).

ჩოყა-ა (ინგული.) ჩოხა (ა. შან., 333).

ჩოყალ-ი (თუშ.) უხასიათო ადამიანი, უზნეო საქონელი (პ. ხუბ.).

ჩოყაყ-ი (გურ.) ცხენის ავადმყოფობა; ერთგვარი: კოქის ან ჩლიქების მახლობლად უჩნდება სატკივარი (გ. შარაშ.).

ჩოყვა (იმერ.) ხარბად ჭამა, ძალზე გაძლომა. „რავა ძერი კვირის უქმელივით ინ ჩოყები, შე კაცო!“ (გ. ბერ.).

ჩოყლაყ-ი (ქიზიყ.). 1. ოყლაყი (ნ.); 2. უშნო და ახმაზი აგებულების კაცი (სა მენთეშ.).

ჩოყლაყა-ი (გურ.). ნ. ჩოყლაყია

ჩოჩ-ი (ლენჩ.) ვირი (ქეგლ).

ჩოჩარე (ლენჩ.) სახვინლის ქუსლი; რომელიც ჩოჩანგს მიწაზე დულათ ხენის დროს (მ. ალავ., 2).

ჩოჩია-ა (აქარ.) ვირი, ჩოჩორი, მუტრუკი (შ. ნიქარ.).

ჩოჩია/ე-ი (გურ.) ერთგვარი თევზის სახელია (ს. ჟღ.).

ჩოჩილა ურემ-ი (იმერ.) პატარა ურემი, აჩაჩა ურემი (გ. ბერ.).

ჩოჩიკა¹ (რაჭ., ლენჩ.) ჩოჩორი, ვირი (ქეგლ).

ჩოჩიკა² (გურ.) ლასტი ანუ ჩელტი, რომელსაც ჰკიდებენ შუაეცეხლს ზემოთ და ზედ ალაგებენ თევზს, ყველს, ლორს, თხილს, კაკალს, რათა ადრე გახმეს („კომუნისტი“, № 267, 1969).

ჩოჩილა (გურ.). ნ. ჩოჩიამ.

ჩოჩი-ჩოჩ-ი (ხევსურ.) ვირის მოხმობისას ნახმარი სიტყვები (ა. ჭინჭარ., 246).

ჩოჩლე (ქიზიყ.) უმარიფათო, უფხო ადამიანი. ნ. ჩოფანო (ს. მენთეშ.).

ჩოჩო (იმერ., ლენჩ., გურ.) ახლად ამოყვანილი ყველის შესანახი ქურჭელი (წნული ან ხისა, ტყეით ძირგამოწნული) (გ. ბერ.; ქეგლ; მ. ალავიძე, „რონი“, № 2, 1959, გვ. 180); ახლად ამოღებული ყველის ჩასადები ოთხკუთხი ფიცრის კოლოფი (ს. ჟღ.).

ჩოჩობი-ი (ზ. იმერ.) ღომის ჩალის ჭილო-
ბი (ბ. წერეთ.).

ჩოჩობა (გურ.) კალათივით მოწნული
ჭურჭელი, რომელშიაც აწყობენ სა-
ხელდახლო სანოვაგეს; კიდებენ სამ-
ზარეულო სახლის სხევენში (ქეგლ).

ჩოჩოლი-ი (იმერ.) ღერძის ბოლოებზე
შემორტყმული ცანდი (ნ.), რომლის
შემდეგ ჩარჭობილია ჭინჭილაკი (გ.
ბერ.).

ჩოჩუანი-ი (ხევსურ.) ჭურჭი ბავშვის ენა-
ზე (ა. ჭინჭარ., 250).

ჩობი (თუშ.) შორისდ. ცხვრების დაძა-
ხება (ქეგლ).

ჩობი (ჭიხიყ.) პურეულია, გრძელი, გას-
ლურტული (ნ.). თავთავი და მარც-
ვალი აქვს; ფხიანია, ყანაში ურევია,
აქლიან მარგვლის დროს (ს. მენთეშ.).

ჩობადაშალა (იმერ.) იენისის მეტსახე-
ლია, რადგან ამ თვეში ხშირი წვიმა
იციხს (გ. ბერ.); ეძახიან წვიმიან თვეს
(ჩვეულებრივ, იენისს ან ოქტომბერ-ნო-
ემბერს). „წიფობისთვე რავარი ჩო-
ხა და მშალა ხანდახან, რავა ენდო-
ბი სახლის შენების დაწყებას“ (ი.
ქავთ.).

ჩობანი-ი (გურ.) სამონაზვნო ტანსაცმე-
ლი, ზევიდან ჩასაცმელი (გ. შარაშ.).

ჩობაშავა (იმერ.) შავჩობა, სოკოა (ა.
მაყ.).

ჩობიო (იმერ.) ნ. ჩობაშავა.

ჩრაქვი-ი (ფშ., ხევსურ., მთიულ.) არყის
ქერქი გარედან აყრილი, მთაში კვარის
მაგივრად ხმარობენ (თ. რაზიკ., „ივე-
რია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.; ლ. კაიშ.).

ჩრია¹ (იმერ.) მჩატე, მსუბუქი (ი.
ჭყონ.).

ჩრია² (რაჭ.) ჩია (ქეგლ).

ჩრიალი-ი (ზ. იმერ.) სისულელის ლაპარა-
კი, ჩერჩეტობა (ბ. წერეთ.).

ჩრითინი-ი (ზ. იმერ., ლეჩხ.) ჩერჩეტობა,
ჩრიალი (ნ.), უთავბოლო ლაპარაკი (ბ.
წერეთ.).

ჩრითვალ-ი (ჭიხიყ.) დაგრებილი წნე-

ლის პატარა რგოლი, რომელიც ღერ-
ძის თავზეა შემოხვეული მორგვსა და
ჭინჭილაქს შუა, რომ ჭინჭილაქი არ
გაცდეს. ნ. ჩორჩალი (ს. მენთეშ.).

ჩრითილ-ი (ჭიხიყ.) ჩრითილი. ნ. ჩიჩი (ს.
მენთეშ.).

ჩრითვი-ი (ჭიხიყ., ქართლ.) რამდენიმე
თვის წიწილა ბუმბულის გამოცვლის
შემდეგ (ს. მენთეშ.).

ჩრუტე (მთიულ.) ნასერეტი (ლ. კაიშ.).

ჩრუხა (მთიულ.) დაბერებული (ლ.
კაიშ.).

ჩრუხია (მთიულ.) ნ. ჩრუხა.

ჩრჩნა (ჭიხიყ.) ნ. ჩურჩვა.

ჩუა (ჭიხიყ.) ცხენი (ს. მენთეშ.).

ჩუაჩუა-ი (გურ.) მცენარეა მრავალწლი-
ანი, მობრტყო ფოთლები აქვს (წითელ-
მთა, ი. შილაკაძე).

ჩუბერა, ჩვიბერა (ლეჩხ.) ღიპიანი ადა-
მიანი (მ. ალავე, 2).

ჩუბუტიე (ლეჩხ.) პატარა ტანის კაცი
(მ. ჩიქ.).

ჩუგვანა (გურ.) უგელოდ, უკვანოდ
თხრა მიწისა; გადაჩუგვანა უწეს-
რიგოდ გადათხრა მიწისა. „რაფერ გა-
დუ უჩუგვანავს ღორს ეზო! სა
გქონდათ თვალები?“ (გ. შარაშ.).

ჩუგვანა (გურ., იმერ.) ნ. ჩუგვანა.

ჩუგრი, ჩუგრია! ძალის დაძახება მია-
ლერსებით (ს. მენთეშ.).

ჩუგრიობა (კახ.) ბავშვთა თამაშია კენ-
ჭებით (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

ჩუგუნო (ქართლ.) მიწური, ბნელი სახ-
ლი (მ. მესხ.).

ჩუვილი-ი (ლეჩხ.) ცეცხლის ბოლის დე-
ნა, ბოლვა (მ. ალავე, 1).

ჩუთ-ი (ქართლ., მთიულ.) სახენელი
(დილაქტი., 644); კავი (თ. სალარ.,
ალგ., 94).

ჩუთვა, დაჩუთვა (გურ.) უხეიროდ მიყე-
რება ან შეკერვა. „რაფერ ქვეყნის სა-
შინელათ დავიჩითავს, ცავ, ავი
საბანი!“ (გ. შარაშ.).

ჩუთრი-ი (რაჭ.) ფეხზე ცეცხლისაგან ატ-
კეცილი ადგილი (გ. ბერ.).

ჩუილი-ი (რაჯ.) ჩუყვა, ფუყვა; ცეცხლს რო ცუდათ ეკიდება და დიდი კვაშილი ადგება (ვ. ბერ.).

ჩუყვა (ფშ.) ქექვა ჯიხით, უხეიროდ ჩიჩქნა, თხრა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.).

ჩუკლუჯი-ი (ქართლ.) ცვიდანი (ს. მენთეშ.).

ჩუკოიტრა (მოხ.) მთის შროშანი, მცენარეა (ა. მაც.).

ჩუკჩუკი, **ჩუქჩუქი** (ქიზიყ.) ნ. ლუკლუკი.

ჩულ-ი¹ (ქიზიყ., თუშ., მოხ., ფშ.) გაოფლიანებული ცხენის სახურავი (ს. მენთეშ.); უნაგირის ქვეშ საფენი ქეჩა ან სქელი ქსოვილი (თ. უთურგ.); ცხენის ზურგზე გადასაფარებელი ქსოვილი. მამთარში მგზავრობისას, გარკვეული მანძილის გაგლის შემდეგ, ცხენს გაუშვებენ და ზედ ჩულს გადააფარებენ (ო. ქაჯ.); თოფის ბუდე (ი. ქეშვიკ.); ტყავის ბუდე იარაღისა (ვაჟა-ფშ. შტ. ლექსიკ.). თურქ. **çul**.

ჩული-ი² (ლეჩხ.) კურტანი (მ. ალავე. 2).

ჩულუხ-ი (ქიზიყ.) დურგლის იარაღი: დიდი სატეხი (ს. მენთეშ.).

ჩულხ-ი (ქართლ.) ნ. ჩურუხი.

ჩუმა (ქიზიყ., ქართლ., თიან., მესხ.) რძის აუღუღლებლივ ჩადეღებული მაწონი (ს. მენთეშ.); ნაღების შედღეებისა და კარაქის ამოღების შემდეგ დარჩენილი სითხე (დიალექტ. 644); დო. კარაქის შედღეებისა და ამოღების შემდეგ ნარჩენი (დიალექტ. 601); რძის ნაწარმია, ხაჭოსავით (ი. მაისურ.); უმი ერბო (საბა); გადაუმდნარი ერბო (ნ. ჩუბ.); ნაღების კარაქი, უმი ერბო (დ. ჩუბ.).

ჩუმჩუმა (კახ.) ჯილის აგდებით დანარჩენი კენჭების აღება სათითაოდ ისე, რომ კენჭი კენჭს არ მოხვდეს (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

ჩუმპი-ი (ლეჩხ.) ნ. გვინძლი.

ჩუმპე (იმერ.) დიდი უბე შარგლისა (ქეგლ).

ჩუმპო (გურ., ოკრიბ., იმერ.) ჩუმპე(ნ.), დიდი სტომპი; გე ი ჩ უ მ პ ა გასუქდა, მუცელი წამოეზარდა (ა. ლ.); ქათმის, იხვის ან ბატის მსუქანი ადგილი საკვერცხესთან. „დღდალს ჩუ მ პ ო ჩამოუშვია“ (მ. ალავე.); დიდძალი მუცლის ქონი (ი. ქავთ.).

ჩუმპუ (გურ.) დიდი მუცელი. ნ. ჩუმპო (ს. ჟღ.).

ჩუმქარი-ი (მოხ.) თოვლის ნამქერი (ა. ყაზბ., I, II, IV, შ. ძიძ.).

ჩუნგალი-ი (ფშ.) ჩამი-ჩუმი, მცირედიხმა (ქეგლ).

ჩუნდური-ი (ქიზიყ.) მუჯლუგუნის კვრა; გადატ. ჩუნხური, ჩაციება, არ მოშვება. „დგაა და უ ჩ უ ნ დ უ რ ე ბ ს, წადი, ეგრე უთხარიო“ (ს. მენთეშ.).

ჩუნია (მთიულ.) ქალაჩუნა (ლ. კაიშ.; ქეგლ).

ჩუნუხ-ი (ზ. იმერ.) მჭედლის სატეხი ხელსაწყოა ერთგვარი (ქეგლ).

ჩუხე-ა (ინგილ.) ჭიბი (მ. ჯან.; გ. იზნ.).

ჩუხეში-ი (გურ.) ვაზის ჯიმი იყო ერთგვარი, ახლა გადაშენებულია (ა. ლ.).

ჩუყება, **იჩუყება** (იმერ.) იტყვიან ნედლ შეშაზე, წვისას რომ ქაფი გამოსდის იმ მხარეს, რომელზედაც ცეცხლი ჯერ არ უკიდია (ი. ქავთ.).

ჩუყვა (გურ.) ნედლი შეშისათვის ცეცხლის მოუკიდებლობა. ნ. ჩუყება, ჩუილი; ფუყვა (ს. ჟღ.).

ჩურგავი-ი (ქართლ.) მორქენალი საქონელი (ს. მენთეშ.).

ჩურგენაობა (ქიზიყ.) კოჭაობა (ს. მენთეშ.).

ჩურგვი-ი (თუშ.) რჩოლია, რქენია (ქეგლ).

ჩურთი-ი (ქართლ.) თონის თავი (ქეგლ).

ჩურთვა (ქიზიყ.) გმანვა ქუჭრუტანებისა (ს. მენთეშ.).

ჩურტო (თუშ.) პატარა და ულამაზო სახლი (პ. ხუბ.).

ჩურუხი (ქართლ.) ბაკში დარჩენილი თვის ღერები, საქონლის ნაჭამი (ს. მენთეშ.).

ჩურჩი¹ (ხევსურ., მთიულ.) ნავლას (ნ.) კიდევ გაჩეჩვის შემდეგ საჩენლის კბილებში დარჩენილი მატყლი (ა. ჭინჭარ., 254); საჩეჩელზე დარჩენილი მატყლი, რომელიც აღარ ჩამოირთვის (ლ. კაიშ.).

ჩურჩი² (მობ.) ქატო, ჩენჩო (ო. ქაჯ.).

ჩურჩა (ქიზიყ.) ლობიოს ან სხვა მცენარეულთა პარკი უმარცვლებოდ, მარცვლის გამოცლის შემდეგ დარჩენილი პარკი (ს. მენთეშ.); გურკა გამოღებულ (საბა); ძირი უფრო მეტად ხილთა კურკა ამოღებული (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ჩურჩა-ა (ინგილ.) ქლიავის ჯიშა (ა. შან., 355).

ჩურჩვა (ქიზიყ., ქართლ.) დაჩურჩვა, კურკიანი ხილის (ქლიავის, შინდის, ბლისა და მისთ.) კურკის გამორიდება, ჩრჩნა; პარკოსანი მცენარის ნაყოფის დარჩევა, მარცვლების გამოღება (ს. მენთეშ.); ლობიოს პარკას კრეფა (ა. ლ., ქართლ.).

ჩურჩოლი (მთიულ.) გრძელი წნელი, რომლითაც ლეწვისას ხარები ერთმანეთზეა გადაბმული (ლ. კაიშ.).

ჩურტი (ქიზიყ.) გაბერილს რომ დააცარიელებენ და დაიფუშება, იმას ჰქვია. აქედან დაჩურტება, დაჩურტვა, დაჩურტებული (ს. მენთეშ.).

ჩურტყი (ქიზიყ.) მურტრუკი, ჩოჩორი, ვირის შვილი (ს. მენთეშ.).

ჩურჩუფი (ფშ., ხევსურ.) ჩურჩული, ჩიჩიფი (ქეგლ.).

ჩურჭი (ქიზიყ.) თოქში, ვირის ვასაჩერებელი შეძახილი (ს. მენთეშ.).

ჩურჩუქი (გურ.) სიტყვის მიტან-მოტანა. „რამდენს რაცხას ჩურჩუქობენ. თუ ყორიფელს დუუჯერე!“ (გ. შარაშ.).

ჩუნა (იმერ.) მიწის უხეიროდ თხრა. ნ. ჩუგენა (გ. ბერ.).

ჩულში (ქართლ.) ცივი, შემაწუხებელი; ქარწიმიანი ამინდი (ქეგლ.).

ჩულშია (ქიზიყ.) ქვეშევეშა ადამიანი (ს. მენთეშ.).

ჩულური (ქართლ., ინგილ.) თავჩალუნული (ქეგლ.); ჩავარდნილი ადგილი (მ. ჯან.). თურქ. çukur, ორმო, ჩაღრმავებული ადგილი.

ჩუყაყი (ქართლ.) საქონლის ავადმყოფობა (ჩლიქის ლობოა ცუდად დაქედვის მიზეზით) (ქეგლ.).

ჩუყური (ფერეიდნ.) ჩავარდნილი ადგილი, ხევი (?) (ა. ჩიქ.).

ჩუჩაყი (ინგილ.) ჩინჩაყვი (მ. ჯან.).

ჩურჩული (ქიზიყ.). ნ. ყუყულუბი.

ჩურჩა (ზ. იმერ.) ნელა და მადიანად ჭამა (ბ. წერეთ.; ქეგლ.).

ჩურჩნა (ქართლ.) პატარა ტანისა (ადამიანი) (ქეგლ.).

ჩურჩლაყი (თუშ.) ახალი, რბილი ხორცი (მ. ხუბ.).

ჩურჩუნი (გურ.). ნ. ჩურჩური¹.

ჩურჩური (გურ.). 1. ჯობით ან სხვა რითიმე ცეცხლის სწორება (ი. ჭყონ.); 2. ბუზღუნით თხოვნა, ვედრებასავით (ა. ლ.).

ჩურჩი, ჩურჩი! (ქიზიყ.) ხარებისა და ცხენების მოალერსებით დაძახება დასაქერად (ს. მენთეშ.).

ჩქამი (ხევსურ., ფშ., თუშ., მთიულ., გუდამაყრ.) ხმაურობა, ხმა (ა. შან.; ვაჟა, I, II, ა. შან.; თ. უთურგ.; დილიქტ., 558, 586; ე. ვირსალ.).

ჩქაფი (ფშ.) წყლის ხმაურობა, როცა ქვას ჩაადგებ, ან გაივლი შიგ (ვაჟა, I, ა. შან.).

ჩქერი¹ (ქართლ.) წყავი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჩქერი² (ფშ.) მდინარე წყლის დაქანებული ადგილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.).

ჩქერა-ა (თუშ.) ხმაური, მაგ., ქვიშისა (თ. უთურგ.).

ჩქერება-ა (თუშ.) გამეტება; არ მე ჩქერებ არ მემეტება (თ. უთურგ.).

ჩქერნალი-ი (რაჭ.) ჩქერალი, ჩქერად მავალი, ჩქარა მსრბოლი წყალი (შ. ძიძ., 217).

ჩქვეფა (ხევსურ.) წყალში ჩავარდნილი სავნის მიერ გამოცემული ხმა (ა. შან.).

ჩქვიფი-ი (გურ., რაჭ.) ხის ამონაყარი. ნ. ჩქოლა; ახალნერგი (ქეგლ).

ჩქიფი-ი (გურ., აჭარ.) ჩანგალი; დ ა ნ ა - ჩ ქ ი ფ - ი დ ა ნ ა - ჩ ა ნ გ ა ლ ი (ი. ჭყონ.; ს. ულ.).

ჩქიფა (ქიზიყ.) ბლაგვი, არამჭრელი (ს. მენთეშ.).

ჩქიფთე (გურ.) წყვილი. «გუფურჭვია ჩქიფთე თე ფიშტოები ბელუაიშში» (გ. შარაშ.).

ჩქიფთე-ჩქიფთე (გურ.) ხშირ-ხშირი, ჩქარ-ჩქარი, წყვილ-წყვილი. «ხუცესთან ჩქიფთე-ჩქიფთე თე დეირებოდა» (ა. ლ., გურ.).

ჩქლეთა (მთიულ.) ჩქმეტა (ლ. კიშ.).

ჩქლერთვა (ქიზიყ.) გლეჯა, ფლეთა (ა. მენთეშ.).

ჩქოლა (გურ., ზ. აჭარ., იმერ.) ნორჩი მცენარე; ხშირად ამოსული ბუჩქები (ს. ულ.); ახლად აზრდილი მურყანი (ნ.); ჩქოლნარი-ი ახალგაზრდა ნორჩი მურყნის ჭალა (ა. ლ.); გადასარგავი ნორჩი მცენარე (შ. ნიყარ.); ნერგი, ნორჩი, ახალი, რბილი (ი. ქავთ.).

ჩქოლა² (რაჭ.) ზრდადაუსრულებელი ღორი. ნ. ნაზარდაი (ლაგვანთა, ი. თავგაძე).

ჩქრო (ფშ.) ჩქამი, ხმიანობა (ი. ქეშიცი.) შორიდან ვითომ ნაცნობი ხმის გაგონება. «ვითომ შენი ხმა მე ჩქროვავ, დანახვა მომეწყურაო» (თ. რაზიკ., «ივერია», № 153, 1900; ი. ჭყონ.).

ჩქუთი, **ჩხუტი**-ი (ქიზიყ.) ხის ჭურჭლის გულის გამოსაღები იარაღია, მოხრილობირიანი (ს. მენთეშ.).

ჩქურთი-ი (იმერ.) წრისებრი სატეხი ხის გულამოსაღებად, კოდის, გობისა და

მისთ. საკეთებლად («კომუნისტური მუშაობა» № 294, 1967).

ჩხა (ქართლ., კახ., თუშ., ინგილ., ოკრიბ.) მტევნებიან-რქებიანად მოჭრილი ძალიან მსხმოიარე ტოტი ვაზისა შესანახად (დიალექტ., 644); ბევრი მტევანი ერთ რქაზე (კირიონი; ნ. ჯოხ., 61); კახხა; კილარი, მოკლედ გადაჭრილი ტოტებიანი ძელი (თ. უთურგ.); მტევნებიანი ტოტი ვაზისა მოჭრილი (მ. ალავე; კახხა, საკიდელი (მ. ჯან.; დიალექტ., 586; კირიონი; ი. ჯავახ., II, 300).

ჩხაბერძულაი-ი (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარ (ა. ლ.).

ჩხაბვა (ქიზიყ.) ცუდად წერა, ჭღაბნა (ს. მენთეშ.).

ჩხაბერძულაი-ი (გურ.) ნ. ჩხაბერძულაი.

ჩხავერი-ი (გურ.) ვაზის ადგილობრივი ჯიშია (გ. შარაშ.).

ჩხაკი¹ (გურ., იმერ.) კედელზე იარაღის დასაკიდი (ე. ნინ., II, თ. კიკე.); კედელზე მიკრული კაკვი, რომელზეც საოჯახო ნივთებს ან ტანსაცმელს კიდებენ (ა. ლ.).

ჩხაკი² (გურ.) ხილის საკრეფი კალათი (ბ. ჯაჭან.).

ჩხაკი³ (იმერ.) წერილი ტყეჩით ან წნელით მოწნული, საცრის მოყვანილობის ჭურჭელი, რომელშიაც მოხარშულ ტყემაღს წურავენ (ბ. ჯაჭან., X); ხახალი, ცხრილი (ბ. წერეთ.).

ჩხაკა (აჭარ.) ლობიოს ჯიშია ერთგვარი (ი. მეგრ.); პატარა ჩელტი (შ. ნიყარ.).

ჩხაკუნ-ი (გურ.) გადატ. ცუდად დაკვრასიმებიან ინსტრუმენტზე. «ჩეგურს აჩხაკუნებოს» (ა. ლ.).

ჩხაკუდა (ზ. აჭარ.) სიმინდის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).

ჩხალო (ლეჩხ.) დამუშავებული მიწა, ნაპურალი მიწა, რომელზედაც სიმინდსა და ლობიოს თესავენ (მ. ალავე, 2).

- ჩხამი** (ფშ.) შხამი (ვაჟა, I, 1946, ა. შან.).
- ჩხამა**¹ (მოს., მთიულ., ქსნის ხეობ.) შხამა, ბალახია ერთგვარი. ნ. შხამა (ა. მაყ.; ვ. სომხიშვი.).
- ჩხამა**² (ზ. იმერ.) წვრილი (პატარა) თევზი საზოგადოდ* (მ. ალავე, 3).
- ჩხანკი** (მესხ.) ცუდი, დახეული ქალამანი, ჭდანკი, ჭლანი (ნ.) (ვ. დონდ., 381).
- ჩხანკო** (გურ.) ვაზის ხმელი ტოტები,— წალამი (ქეგლ).
- ჩხანჩხი** (ხევსურ.) ლუდის მადღებელი (ა. კინჭარ., 220).
- ჩხანჩხარი** (ქართლ.) ჯიჯღინი (ქეგლ).
- ჩხანჩხარაყი** (თუშ.) ყბედი, ბაქია (პ. ხუბ.).
- ჩხაპურტი** (გურ.) ქუსლჩაქეცილა ჩუსტი (ს. ფლ.).
- ჩხაპუტი** (გურ.) წუდის ქუსლის ჩაქეცვით ჩაცმა. ნ. ჩხაპურტი (ვ. ბერ.).
- ჩხაპუტაი** (გურ.) ძველი უქუსლო ფეხსაცმელი (ა. ღლ.).
- ჩხარი**¹ (ქართლ.) კოჭაობის, კოჭობანას თამაშის დროს, როცა ყველა კოჭი (ერთის გარდა) ერთნაირად დაჯდება, ჩ ხ ა რ ი ა ო, იტყვიან (გ. შატბერ., 114).
- ჩხარი**² (თუშ.) ქირხლი; ჩ ხ რ ი ა ნ-ი ქირხლიანი (ი. ბუქურ., 138).
- ჩხარი**³ ჩხერი (იმერ.) არა ხშირი. „კაი ლამაზი ქალია, ჩ ხ ა რ ი კბილები რომ არ ჰქონდეს“ (ვ. ბერ.).
- ჩხარაქა** (გურ.). 1. დამტვრეული გოდორი; 2. ხილის საკრეფი პატარა კალათი (პ. ჯაჭან.).
- ჩხართები** (ლენჩ.) შინ სახმარი ფეხსაცმელები, დახეული ქოშები (მ. ალავე, 2).
- ჩხართნა** (მესხ.) ჩხაპნა, ბლაქნა, ცუდად წერა ან ხატვა. „შევხალისდი მეც კაცის სახეების ჩ ხ ა რ თ ნ ა ზ ე“ (ი. მაისურ.).
- ჩხარტაი** (გურ.) ჩხართვი, ფრანველია (ა. ღლ.).
- ჩხატი** (მოს., თუშ., მთიულ.) ჩაქეცილი წყალვარდნილი. ნ. კურკუმე (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ო. ქაჭ.; თ. უთურგ.); საწვიმარი ღარიდან გადმოსული წყალი (ლ. კაიშ.).
- ჩხატარა** (გურ.) ხილის საკრეფი პატარა კალათი. ნ. ჩხარაქა („კომუნისტი“. № 294, 1967).
- ჩხატანი** (რაჭ.) ჩხია, ჭრელი თვალების შქონე (ქეგლ).
- ჩხეკი** (გურ.) ქაცვიანი, ეკლიანი ადგილი (პ. ჯაჭან.).
- ჩხეკვა** (ზ. იმერ.) ჩარტყმა (ბ. წერეთ.).
- ჩხერი**¹ (იმერ.). ნ. ჩხარი³.
- ჩხერი**² (თიან.) ბაძგი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჩხერგი** (გურ.) წყლის მიერ ჩამოტანილი ფრხი, ხმელი წნელი, ხის ფესვები და სხვ. (ა. ღლ.).
- ჩხერკი** (გურ.). ნ. ჩხერგი.
- ჩხვაკვა** (გურ.) ცუდად, არაგულდაგულ ღობვა. „ფარჩხით გა ჩ ხ ვ ა კ ა ღობე“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ჩხვაკი** (გურ.). ნ. ჩხარაქა.
- ჩხვერა** (ფშ.) რქებით რჩოლა, რქენა; რქებით მიწის თხრა (ვაჟა, I, II, ა. შან.).
- ჩხვერვა**¹ (ფშ.) ხარის რჩოლვა რქებით. ნ. ჩხვერა (ი. ჭყონ.).
- ჩხვერვა**², **ჩხორვა** (ქიზიყ.) უხეიროდ ქსოვა (ს. მენთეშ.).
- ჩხვინკი** (ქიზიყ.). 1. ჩხიკვი; 2. გრძელ ცხვირპირიანი ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- ჩხია** (იმერ., ლენჩ., რაჭ.) ჭრელი თვალი: „ჩ ხ ი ა თვალეზიანი ქალი“ (მ. ალავე, 1).
- ჩხიბარკალი** (გურ.) წვრილმანი საქმეებით დაკავება (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ჩხიბარკალი** (გურ.) ხმელი და უშნო აგებულების ადამიანი. ნ. ჩიკრიკაი (გ. შარაშ.).
- ჩხიბვა**¹ (გურ.) ბლაქნა, ულამაზოდ და გაურჩევლად წერა (გ. შარაშ.).

ჩიბივა² (ქიზიყ.) ერთმანეთში გაცმა, გახლართვა (ს. მენთეშ.).

ჩიხი-ი (ზ. იმერ.) წვრილად გათლილი ჩხირი. „ჩ ხ ი კ ი თ ვუყრიოთ ქალამანში თასმას“ (ბ. წერეთ.).

ჩიხვიისთავა-ი (გურ.) თხილის ჯიშია ერთგვარი (ვ. გვარ., 951; გ. შარაშ.).

ჩიხვიისფეხა (გურ.) ყუნწშაქარა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჩიხინ-ი (იმერ.). ნ. ჩიხინი.

ჩიხილ (ინგილ.) ფრჩხილი (მ. ჯან.).

ჩიხმ-ი, **ჩიხმნ-ი** (ხევსურ.) თავის ზედა და ქვედა ძვალს შუა მდებარე ღრუბლის ნივთიერება (ა. შან.); პირუტყვის ცხვირის ხრტილოვანი ნაწილი ნესტოების უკან (ა. ჭინჭარ., 239).

ჩიხმთ ჩამასვლა (ხევსურ.) ცხენის ავადმყოფობაა, ცხენს ცხვირის ნესტოებში ძვლები ჩამოსდის (ა. ჭინჭარ., 245).

ჩიხიჯ-ი (ზ. იმერ.). ნ. ჩიხიკი.

ჩიხიჯალ-ი (იმერ.). ნ. კირტნა.

ჩიხიჯორა (გურ.) ღორის ნაკელი (ს. ქლ.).

ჩიხიჩხილ-ი (ქიზიყ.). ნ. ჩინჩხილი.

ჩიხირა ვენახ-ი (ზ. იმერ.) აქა-იქ გახარებული ვაზი, რომელსაც ჯერ სარები არა აქვს დასმული (ბ. წერეთ.).

ჩიხირგადაგდებულობა (რაჭ.) ბავშვთა თამაშობაა ერთგვარი (ვ. ბერ.).

ჩიხირმარაქობა-ა (თუშ.) ბავშვთა თამაშობაა ერთგვარი (პ. ხუბ.).

ჩიხირის მიტეხა (გურ.) იდიომი: საქმის უდროოდ დროს მიტოვება, დაუბოლოებლობა, ან ცუდად დაბოლოება. „ო, რა გლახა დროზე მიმიტეხა ჩ ხ ი რ ი ი მ გულაგდებულმა კაცმა!“ (გ. შარაშ.).

ჩიხლაჯ-ი (თუშ.) არყის ხის გამხმარი ქერქი (თ. უთურგ.).

ჩიხლართვა (ქიზიყ.) უხეიროდ წვნა, მაგ., კალათის, გოდრისა და მისთ. (ს. მენთეშ.).

ჩიხმეტ-ი¹ (იმერ.) ხის ხმელი ტოტი; ეკალბარდის ბურღო (პ. ჯაჯან., X).

ჩიხმეტ-ი² (ოკრიბ.) ქვიანი ადგილი, კმ-ქინარი, ქვარნალი (ვ. ბერ.).

ჩხნაჯ-ი (ქიზიყ.). 1. ენამწარე, ხის სიტყვის პატრონი; 2. ცხაზე ღვინო (ს. მენთეშ.).

ჩხნდო (ქიზიყ.) ჯაგანივით, კონასავით ერთად შეკრული რამე (ს. მენთეშ.).

ჩხო-ი (გურ., იმერ., ლეჩხ.) გაუცეხველი ღომი. „წრეულს ვაშლს ჩ ხ ო ს ა ვ ი თ ასხია“ (ვ. ბერ.); გაუცეხველი ღომი (ს. ქლ.); ღომის ჩენჩო (ა. წულ., ეთნოგრ. გურია, 1971, 112); გაუცეხველი ღომის მარცვლები (ა. ლ., გურ.); ღომის მარცვალი (მ. ჩიქ.).

ჩხოკ-ი (გურ.) გამხმარი წნელი, რასაც ცოცხად ხმარობენ (ს. ქლ.).

ჩხოკიალ-ი (ლეჩხ.) შეუძლო ადამიანის მიერ რკინის იარაღით რისამე საქმის კეთება, მსუბუქი სამუშაოს შესრულება. „მოხუცდა, მარა მიინც არ ისვენებს, ყოველდღე ჩ ხ ო კ ი ა ლ ო ბ ს“ (მ. ალაფ., 2).

ჩხოკო (იმერ.) ფერდობი; ახო, საყანედ გაკაფული ადგილი (ვ. ბერ.).

ჩხოლ-ი (ლეჩხ.) კვამლი, ბოლი (მ. ალაფ., 1).

ჩხოწკო (იმერ., გურ.). ნ. ჩხოკო.

ჩხოწვა (ქიზიყ.). ნ. ჩხვერვა.

ჩხოტვა (გურ., იმერ.) ხის ფოთლის კრეფა; მოჩხოტვა ხის ფოთლების მოკრეფა (ი. ჭყონ.); ხისათვის ფოთლების გაცლა (ს. ქლ.).

ჩხოტიო¹ (გურ.) უფოთლო მცენარე (ს. ქლ.).

ჩხოტიო² (გურ.) ციცაბო, დაკიდული, სახურავი (ქეგლ).

ჩხრეკილა (ხევსურ.) ბევრი წყლით ან რძით გაკეთებული ქუმელი (ნ.), რომელიც კოვზით საქმელია (ა. ჭინჭარ., 214).

ჩხრენჯ-ი (გურ.) მიყრილ-მოყრილი ხის ტოტები (ს. ქლ.).

ჩხრაილა (ხევსურ.) ჩხართვი, ფრინველია. ნ. ჩხართაი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.).

ჩხრიმალ-ი (ქიზიყ.) ფიჩხის წვრილი ნამ-

ცალბარკალა (ქსნის ხეობ.) უსწორ-მასწოროდ დართვა ძაფისა, — ზოგან მსხვილად და ზოგან წვრილად (ვ. სომ-ხიმე).

ცალგული-ი (ქართლ.) ერთგული, ორგულის საპირისპიროდ ხმარობენ (გ. შატბერ., 114).

ცალგულაყ-ი (თუშ.). ნ. ცალგული.

ცალღუმაობა (კახ.) ბავშვთა თამაშობა ერთგვარი (ა. გვენცი, თ. ბერიაშვი.).

ცალთა-ა (მოხ.) ცალი ხარი; გადატ. უტვირთო. „ცალთას რო გედმეცქირა, გული გაუსქდებოდა“ (ო. ჭაჯ.).

ცალთოლა (მთიულ.) ცალთვალა (ლ. კაიშ.).

ცალშაკ-ი (ლეჩხ.) სახლზე მიდგმული შენობა (მ. ჩიქ.).

ცალფეხა აზნაური-ი (ზ. იმერ.) მამა რომ აზნაური ჰყავდა და დედა—გლეხი (მ. წერეთ.).

ცალფეხობა-ი (იმერ.) ბავშვთა თამაში ერთგვარი (ვ. ბერ.).

ცალქია (ლეჩხ.) დახრილი (მ. ჩიქ.).

ცალყუა (ხევსურ.) ცალ მხარეს გაღესილი შესაბმელი იარაღი, პატარა. „ამაგის მალექსებელი ძლივ გადავშიცა ცალყუასა“ (ა. ჭინჭარ., 306).

ცალხაშა (ქართლ.) წაუღედებელი ხაშით (ნ.) მოზელილი ცომი (ცალხაშა ცომი), ხოლო ამ ხაშით გამომცხვარ პურს ცალხაშა პური ჰქვია (გ. შატბერ., 114).

ცალხელკიდება (გურ.) მოუცლელობა, გაცხარებული მუშაობა, უფრო შემოდგომაზე. „ახლა მაგიზა ვინ მიიცლის, ამ ცალხელკიდებაზე“ (მ. შარაშ.).

ცამცამ-ი¹ (ხევსურ.) პირამდე სავსე (ა. შან.); გაცამცამებული არაყით პირამდე სავსე ჭურჭელი (საერთოდ სითხით სავსე ჭურჭელი). „ამაგის მალექსებელსა წინ ბოთლა მიდგას ცამცამი“ (ა. ჭინჭარ., 216).

ცამცამ-ი² (გურ.) ციმციმი, ვანათება, გაციმციმება (ა. ლ.).

ცანავა (ქართლ.) ლობიოს ჯიშია ერთგვარი, ბაცი, ბაცი ვარდისფერია და მუჭქითელი წინწყლები აქვს დაკრილი (გ. შატბერ., 68).

ცანდ-ი¹ (გურ.) წვივის უკანა მხარე ქუსლებს ზემოთ (ს. უღ.); ბარძაყი. „მაგანა კურდღელს ქე გამიეცვა უკანა ფეხის ცანდში“ (ა. ლ., გურ.).

ცანდ-ი² (გურ., იმერ.) მსხვილი თოკი, რომლითაც ცხენის კავს გამართავენ ხოლმე (ა. ლ.; პ. ჯაჯანი); ჟინელი, წირები (ვ. ბერ.).

ცანდ-ი³ (მესხ.) ურმის ნაწილია, ხის რგოლი, შიგ უღლის თოკს ან ჯაჭვს გაატარებენ, რომ ძირს არ ეთროდეს (ი. მაისურ.).

ცანდვა (ლეჩხ.) შორი-შორს კერვა, ბლანდვა (მ. ჩიქ.).

ცანდის დადება (ხევსურ.) გუთნის საუღლის გადაწევა მარჯვნივ ან მარცხნივ. ამის საჭიროებას ქმნის ერთი ხარის სისუსტე (ა. ჭინჭარ., 199).

ცანდლივ (ფშ.) უცბად, სწრაფად (ა. ჭინჭარ., ფშ.).

ცანკალ-ი (იმერ.) კოჭლობით სიარული; დაცანკალობს იტყვიან კოჭლი კაცის სიარულზე (პ. ჯაჯანი, X).

ცანამობერება (ქიზიყ.) დიდხანს სიცოცხლე (ს. მენთეშ.).

ცარიალ-ი (გულდამაურ.) ცარიელი (დიოლექტ., 575).

ცარუხობა (იმერ.) კოჭლობით სიარული. ნ. მოცარუხობა, ჩაუხა (პ. ჯაჯანი, IX, 268).

ცარცაბუტა (ქიზიყ.) მოსულელოსავით. „მაგამ ჩვენებთან ცარცაბუტა იამზე იზამდა“ (ს. მენთეშ.).

ცასწავალა (ფშ.) პატარა მგალობელი ჩიტი, სახელი წერქმეული აქვს გალობისას გამოცემული ხმიანობის მიხედ-

- ვით (ი. ქეშიკ.); ტოროლა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 155, 1900; ი. ჭყონ).
- ცაცაბარდა** (ლენჩ.) გრძელბარდიანი მცენარე. ღობესა და ხეებს აპყვება, კატაბარდა (მ. ალავე, ზეპირისტყვე).
- ცაცვი** (მესხ.) ცაცია, ცალხელა (ი. მაისურ.).
- ცაცია** (ქიზიყ.) მემარცხენე, მარცხენა ხელით რომ ემარჯვება მუშაობა (ს. მენთეშ.). შდრ.: ქეგლ.
- ცაცხ** (ინგილ.) ცაცხვი (ა. მაყ).
- ცაცხა** (გურ.) კატის დატუქსება, გაგდება (გ. შარაშ.; ა. ლლ.).
- ცაცხანი** (იმერ.) დაცაცხანება, შეძახება, დაფეთება, გაწყრომა. „ძალიან ბრიხინობდა, მარა ერთი ისეთი შეგუცაცხანე, რო თვალეზი დავათხრევი“ (ვ. ბერ.).
- ცახ** (ინგილ.) ეკლიანი შამბი (ა. შან.).
- ცახი** (გურ., ქართლ.) აბრეშუმის ჭიისათვის გაკეთებული საპარკე; კეთდება უფრო გვიმრის (ჩადუნის) ხმელი ფოთლებსაგან (ა. ლლ.); ცოცხი ან ფიჩხი, რაზედაც აბრეშუმის ჭია პარკებს აბამს (კირიონი).
- ცახა-ცახა** (გურ.) ცოცხმაგარა, ცოცანა, ცოცა-ცოცა (ა. მაყ).
- ცახოცი** (გურ.) ქალის თავსაბურავი, ხილაბანდი (ნინ., I, II, თ. კიკვი.); თავსაკრავი ქალისა (ს. ჟლ.).
- ცახუნ** (იმერ.) უგულოდ მუშაობა (პ. ჯაჯან., IX 268).
- ცახუნება** (გურ.) შეწუხება, შეშფოთება. აქედან აცხა, შეცხა, მაცხუნებს, ამცხარი (ი. ჭყონ).
- ცდი** (აჭარ.) იცდილა ეცადა, ქნა (პ. ჯაჯან.).
- ცდა** (ფშ., ხევსურ., თუშ., მთიულ.) მტერთან შეხმა, ვაეკაცობის გამოჩენა. „სალაშქროდ გული აჩქოროდა, ვინ ვის აჯობებს ცდაშია“ (ვაეა, I, 31, ა. შან.).
- ცებენა** (გურ.) ღორის მსუქანი ხორცი, რომლიდანაც საუკეთესო ხარისხის ე. წ. ცებენა ქონი მზადდება; ღორის ქონი (ა. ლლ.).
- ცებუჯა** (გურ.) კოჭლი, კოჭლობით მოსიარულე; ცებუჯა-ი კოჭლი (წითელშთა, ი. შილაკაძე).
- ცეგუა** (მოხ.) ბზრიალა (ო. ქაჯ.).
- ცეკო** (მთიულ.) ბზრიალა (ლ. კაიშ.).
- ცელთვა** (იმერ.) ადგილის დაქერა რაიმე ბარგით, ნივთით. „გადაყარე ეგ ქურკები, ტყვილა ცელთავს ადგელს“ (ი. ქაეთ.).
- ცენდარი** (ფშ., იმერ.) მოჭრილი ხის გამხმარი ძირი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 155, 1900; ი. ჭყონ.); წაჭრილი ტოტის ნარჩენი. ნ. ჩენდარი (ქეგლ).
- ცენტრა** (აჭარ.) ცეტი, ცერცეტი, ქარაფშუტა, ქარიფანტია. ნ. ცარცაბუტა (მ. ნიყარ.).
- ცენტრადის მოლაზონ** (გურ.). ნ. ცენტრადის მოლაზონი.
- ცენტრადის მოლაზონ** (გურ.). ხალხური გადმოცემით, ცენტრადის მოლაზონი (დედაბერი) მთელი ქვეყნის სატირალს ტიროდაო. „რაეა ცენტრადის მოლაზონსავით ტირი ყოლი კაციზა“ (გ. შარაშ.).
- ცენცა** (ლენჩ.) გადასავარდნი ნაპირი. „სანათლისი ცენცაზე დგას, გვერდე მისწიე, თვარა გადმოვარდება“ (მ. ალავე, 2).
- ცენცავს**¹ (ქართლ.) ძენძავს (ქეგლ).
- ცენცავს**² (ხევსურ.) ციციქნის (ქეგლ).
- ცენცაზე** (ლენჩ.). ნ. ცენცა.
- ცენცერუჯ** (გურ.) ცეტი, დაუდგარი, არადინჯი (გ. შარაშ.).
- ცენცობილ** (ქართლ.) ხეში ვიწრო ღორის ამოსაღები სადურგლო იარაღი (პ. გაჩეჩ.).
- ცენცხვლა** (ლენჩ.) ღონიერად გარტყმა, გაწვნა (სილოსა). „ძაან გამაჯავრა დავსცენცხვლე სახეში“ (მ. ალავე, 2).
- ცერი**¹ (ქიზიყ.) გადატ. წნელის მონაქერი მხარე, სქელი მხარე (ს. მენთეშ.).
- ცერი**² (თუშ., ქიზიყ.) ნაპირი; ბანის

ცერ-ი ბანის ნაპირი; მთის ზურგი, საიდანაც ჰორიზონტი ჩანს (თ. უთურგ.; ი. ბუჭურ., 138; ს. მენთეშ.).

ცერ-ი³ (გურ.) ჭიქნის ცურის თითი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ცერა (ხევსურ.). 1. სკამის ნაძერწი: „სკამს (და ზოგ სხვა საოჯახო ნივთსაც, მაგ., კიღობანს) აქვს სხვადასხვა სახის ნაძერწი: ცერა, ბორბლისებური, თიქნისყურა, ხუთა (|| ნაქარდა)“ (ა. ჭინჭარ., 291); 2. „აღმოსავლეთ საქართველოს მთაში ცერა ეწოდება კარგ, მართალ ისარს“ (კ. ჩოლოყაშვილი, კრებ. „შოთა რუსთაველი“, 1968, გვ. 121); 3. მეტსახელი (ა. ლ., ქართველური საკუთარი სახელები, 1967, გვ. 147).

ცერევატი (ქართლ.): ცერევატი ვახდა, ისე შეერთა, რომ გონება და აზროვნება დაკარგა; გონებადაკარგული, შემერთალი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 155, 1900; ი. ჭყონ.).

ცერეო (ქიზიყ., იმერ.) დიდი კამა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ცერვა (იმერ.) მოცერვა ღობისა, მეორე წყება წნელის გადავლება (ვ. ბერ.).

ცეროდენა (ფშ.) ცერისტოლა კაცი, ბავშვი (ი. ჭყონ.). შდრ.: ქეგლ.

ცერღელალა (ქიზიყ.) მოღრეცილი ადამიანი, გვერდი-გვერდ რომ დადის (ს. მენთეშ.).

ცერღელელა (ქიზიყ.). ნ. ცერღელალა.

ცერცი-ი (ხევსურ.). ნ. ცვერცი.

ცერცვა (ზ. აჭარ.) ღობიოს ჭიშია ერთგვარი (შ. ნიჟარ.).

ცერცვა-ი (ხევსურ.) ქსოვილის სახე ერთგვარი (ს. მაკალ.).

ცერცვალა (იმერ.) სოია. ნ. ძაძა, უხარშვა, ქვალობით (ა. მაყ.).

ცერცვისწვერა (თუშ.) არჯაელო, მცენარეა (ა. მაყ.).

ცეტი (გურ., იმერ.) ჩქარი, მოუფიქრებელი, მოუთმენელი; აცეტებული აჩქარებული, მოუთმენელი (ა. ლ., გურ.).

ცეტა (ოკრიბ.) თევზი, მოკლე ღეროვანი ცხოვრობს ონტოფში (მდ. რიონის შენაკადია) (მ. ალაგ.).

ცეტბარუჯა (ხევსურ.). ნ. ცეტი.

ცეტირ-ი (ლენხ., ქართლ., გურ.) წვეტიანი, წამახვული ჯოხი (მ. ალაგ., 1); წნელი (ა. ლ., ქართლ.).

ცეციან (ინგილ.) შტერი; ცეციანობს აქეთ-იქით აცეცებს გაშტერებით თვალებს (მ. ჯან.).

ცეცხლიჯრობა (მთიულ.) ხატია, სალოცავი (ს. მაკალ.).

ცეცხლმგზე (ხევსურ.) ბავშვები და ახალგაზრდები ეხმარებიან მჩეჩელებს მატყლის ჩეჩვაში, ღამით სინათლითა და სითბოთი უზრუნველყოფენ. მათ ცეცხლმგზეთ ეძახიან (ა. ჭინჭარ., 253); ცეცხლის დამნთები ვაჟი (დილაქეტ., 558).

ცეცხლნავთ-ი (მთიულ.) ყოჩალი, ცოცხალი (ლ. კაიშ.).

ცეხლ-ი (გურ.) ცეცხლი (ს. ძღ.; დილაქეტ., 668).

ცვარ-ი (რაჭ.) ძვირფასი ქვა. „ბეჭედს ჩამისვა ოქრომჭედელმა ცვარიო“ (შ. ძიძ., 217).

ცვარე-ი (გურ.) შერქმეული გვარია (ა. ლ.).

ცვარცვა (ხევსურ., თუშ.) ძარცვა (ა. შან.; თ. უთურგ.).

ცვარცვალ-ი (იმერ.) ქვანქვალი, კვანკვალი, ჩქარა და კოხტად სიარული (ვ. ბერ.).

ცვეთა¹ (გურ.): გაცვეთა; უცებ, მოულოდნელად სიკვდილი; გაცთა უცებ, მოულოდნელად გარდაიცვალა (ა. ლ.).

ცვეთა² (იმერ., გურ.) გაქცევის აღსანიშნავად. „სცეთა თავი და დღუზურ-დღუზურით წვეიდა“ (ვ. ბერ.).

ცველა (რაჭ.) ნაძვი (ა. მაყ.).

ცვერცი-ი (ხევსურ.) მინდვრის ბარდა, ხანდური, მცენარეა ბურეული. „შენ თუ გაქ მღაზიგები, ორ კოდ მეც მიღ-

19. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

- გა ცვერცია“ (ა. ჭინჭარ., 201; ა. მაყ.).
- ცვერცა** (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 262).
- ცვივანი** (ქიზიყ.) ვაზის ჯიშია (ს. მენთეშ.).
- ცვივანა** (ზ. იმერ.) ვაზის ჯიშია. ნ. ცვივანი (ლ. ლეი., 63); წითელი ყურძნის ჯიშია ერთგვარი; კრეფის დროს ადვილად სცივია მარცვალი (ბ. წერეთ.).
- ცვინი** (ინგილ.) ცვილი (ქეგლ).
- ცვირო-ა** (თუშ.) ცხვირი ბავშვის ენაზე (პ. ხუბ.).
- ცვრევა** (ქართლ.) გამცვრევა, მოკრეფილ ვენახში ან მოწყულ ყანაში ჭირნახულის ნარჩენების ძებნა „კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ცვრივ-ი** (თუშ.) ქარაფშუტა, ჰქუამსუბუქი (თ. უთურგ.).
- ცია¹** (თუშ.) თეთრი ცხვარი (ქეგლ).
- ცია²** (ქართლ.) ცეცხლი. ნ. ციცია (კირიონი).
- ციატი** (იმერ.) ღია ფერი (ი. ჰყონ.).
- ციაფუათ** (ლენჩხ.) ნაქარგვად, ფაციფუცით გაკეთება რისამე (მ. ალავე., 2).
- ციაცი** (აქარ.) თვალის ცეცება აქეთ-იქით (შ. ნიქარ.).
- ციბა** (ქიზიყ.) საერთო სახელია ყველა ჯიშის ძაღლისა. ანდაზაა: „ციბა გარეთ არ გავიდა, კურდღელი შინ არ შავიდაო“ (ს. მენთეშ.); ასაკმცირე ძაღლი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ციბალ-ი** (ფშ.) ცუდი კაცი, მარტო თავის ჩაცმა-დახურვაზე მსურველი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 155, 1900; ი. ჰყონ.).
- ციბალა** (ქიზიყ.) უქონელი ამპარტავანი კაცის მეტსახელია (ს. მენთეშ.).
- ციბანი** (ქიზიყ.). ნ. სიბანი.
- ციბია-ტიბია** (ქართლ.) არაფრის მქონე, — უსახკარო, ზოგანო (ქეგლ).
- ციბიყ-ი** (იმერ.) ხტუნვით სიარული; და ც ი ბ ი კ ო ბ ს ხტუნვით დადის, და ცუნცულობს; გადატ. არსებობს ლად უჭირავს თავი (ი. ქავთ.); ციბაცუდა (საბა).
- ციბლ-ი** (ქართლ.) ხის მოგრძო ტაშტი, ჩვეულებრივ ღვინის კასრის წინ დგამენ („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ციბრუტა** (მთიულ.). ნ. ცეკო.
- ციბტო** (ქიზიყ.) არაკითხვ მთამზე, მეტიჩარა (ს. მენთეშ.).
- ციგლიგ-ი** (მოხ.) კაშკაში, ელვარება, ბრწყინვალეობა (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.); ლიტინი (ო. ქაჯ.).
- ციგო-ციგო!** (ხევსურ.) ციკნის მოსახმობად ხმარობენ ამ სიტყვებს (ა. ჭინჭარ., 236).
- ციღამტაკველა** (იმერ.) უღამაზო და დაბალი ადამიანი (ი. ქავთ.).
- ცივი** (ხევსურ.) ცხედარი, მიცვალბულის გვამი (დილაქტ., 558).
- ცივიცივ** (ფშ.) მიწაზე ფეხდაუქარებლად (დილაქტ., 595).
- ცივანი** (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (ა. ლ.).
- ციკვერა** (ქიზიყ.). 1. ნაღბანდი ან საერთოდ მკედელი, ცივ რკინაზე რომ ამუშავებს კვერს; გადატ. უხეირო მკედელი; 2. მეტსახელია უხეირო მკედლისა (ს. მენთეშ.).
- ცივსაფანელა** (მოხ.) რძისა და ფქვილის შექამალი (ქეგლ).
- ცივწალა** (ქიზიყ.) გამომცხვარი მქადია ერთგვარი (ს. მენთეშ.).
- ციზურ-ი** (ლენჩხ.) ორპირად ნაკერი (მ. ალავე., 1).
- ციკა** (ქიზიყ.) არადარბაისელი, ცოტა მეტიჩარა ქალიშვილი (ს. მენთეშ.).
- ციკინკალა** (მოხ.) ასკინკილა (ქეგლ).
- ციკნიყურა** (ქართლ., ქსნის ხეობ.) სასტვენა, თიკნიყურა (ა. მაყ.; ვ. სომხიშვი.).
- ციკო, ციკოდაძუე** (თუშ.) თამაშობაა ერთგვარი (ს. მაკალ.).
- ცილ-ი** (ზ. იმერ.) გოგრის, საზამთროსა და მისთანათა კანის თეთრი ნაწილი.

„მწვანეს რომ ააფხეკ, დარჩება ცილი“ (ბ. წერეთ.).

ცილა (ქართლ.) ყურძნის მარცვლის ხორცი (ქეგლ).

ცილამალ-ი (ქიზიყ.) ქერქ და ცილაშემომავალი მუხის მანა. გამოძლეა, ვაზს უდგამენ **ჭივოს მაგიერ და, თუ სქელია, მანადაც იყენებენ** (ს. მუნთეშ.; დიალექტ., 611).

ცილამალა (ფშ.). ნ. ცილამალი.

ციმორ-ი (ქართლ.) თევზის ჯიშია, ცმორა (დიალექტ., 644).

ციმფია (ქიზიყ.) მსუნავი (ადამიანი, ძალ-ლი), აქა-იქ რომ დაძვრება და საქმელს ეძებს (ს. მუნთეშ.).

ციმცამ-ი¹, გაციმცამება (გურ.) გაჩუმება, სულის ვატრუნვა (შიშის გამო); **გაციმცამებულ-ი** გაჩუმებული, განაბული. „ისე იყენენ **გაციმცამებულ-ი** შიშით, რომ აღარაფერი არ ეუბნებოდან“ (გ. შარაშ.).

ციმცამ-ი² (ლენჩ.) სწრაფად მიხედ-მოხედვა იქით-აქეთ, ახლომახლო (მ. ალავე., 2).

ციმციმ (ქიზიყ.) ერთბაშად, უცებ. „**ციმციმ აწვივებ და წაიღებ**“ (ს. მუნთეშ.).

ციმციმ ალება (ზ. იმერ.) მსუბუქად, მჩატედ, სწრაფად ალება რისამე (ბ. წერეთ.).

ციწყალ-ი (ფშ.) ცალფეხზე ხტუნვა. ნ. ციწყილი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

ციწყილ-ი (ფშ.) ფეხის თითის წვერებზე სიარული (ვაჟა, IV, ა. შან.); ციყნის, კურდღლისა და მისთ. ხტუნვა, — კენტრუში (ქეგლ).

ცინტ-ი, ცინტის გადაბრუნება (მესხ.) გუნება-ხასიათის უცაბედად შეცვლა, ხასიათის გაფუჭება, გუნების გადაბრუნება. „**უეცრათ რაცხა მოეჩვენა, ცინტი გადაუბრუნდა და გაიქცა**“ (ი. მაისურ.).

ცინტა (ფშ.) სურდო (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 155, 1900; ი. ჭყონ.).

ცინტავება (ფშ.) ცხვირის ცემინება (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 155, 1900).

ცინტალი-ი (გურ., იმერ., რაჭ.) კნუტი კატისა, ცინდალი (ა. ლ.).

ცინტილა (მესხ.) სურდო. ნ. ცინტა (ი. მაისურ.).

ცინცვლა, ცინცვლა (ქიზიყ.) ართმევა, გამოტყუება (ს. მუნთეშ.).

ცინცილ-ი (გურ.). 1. ნელი დღელი დღისაწყისში. „**აცინცილ და და აწი აღუღდება კარქა**“; 2. მოშივება: „**გულზე ცინცილი**“, „**გულზე მი-ცინცილებს, დღეს ხეფსო რომაა, არ ჩამსლია პირში**“. ნ. ცრიალი (გ. შარაშ.).

ცინცლა, ცინცულა (მთიულ., გუდამაყრ.) კნუტი კატისა. ნ. ტინტალი (ე. ვირსალ.).

ცინცილა (იმერ., ოკრიბ.) ერთჯერობაზე ამოყვანილი ბატარა ყველის კვერი. ნ. ცუნცულა („კომუნისტი“, № 294, 1967).

ცინცობილ-ი, წინწოფელ-ი (ქიზიყ.) ღურგლის იარაღია: ხელის რანდა ნარიმანდის ამოსაღებად (ს. მუნთეშ.).

ცინცრიკელა (გურ.) ცუნდრუკა (ქეგლ).

ცინცულა (მთიულ., ქსნის ხეობ.) კნუტი კატისა. ნ. ცინტალი (ლ. კაიშ.; ვ. სომხიშვი.).

ცინცვალა-ი (გურ.) ცოცხალი, მოძრავი, საყვარელი (გ. შარაშ.).

ცინცვალ-ი (ლენჩ.) უხმარი (მ. ჩიქ.).

ცინცხვი-ი (იმერ.) ციცხვი, ტირიფის 4-ნ. წნელი ერთმანეთზე მიკრული, ყურძნის წურვის დროს საწნახელში უდებენ, რათა ტკბილს არ გაჰყვეს ყურძნის მარცვლები და ჩურჩა (ი. ქავთა. ბ. წერეთ.).

ციოყა/ე, ოყინცია/ე (ლენჩ.) სუსტი, გამხდარი ახალგაზრდა ადამიანი (მ. ალავე., 2).

ციბტო (ქიზიყ.). ნ. ციბტო.

ცირგავ-ი (რაჭ.) ხუმრობა, მასხრობა; **გაცირგავება** მასხრად აგდება (ვ. ბერ.).

- ფირიბ** (ინგილ.) ელამი (მ. ჯან.) .
- ფირიხერხ-ი** (რაჭ.) დიდი საფიცრე მორების ხერხი. მორები შედგებულია მალალ ხარჩოზე, ერთი კაცი ქვევიდან ეწევა, მეორე ზევიდან („კომუნისტი“, № 190, 1969.).
- ფირციტი-ი** (იმერ.) ძიგძიგი. „ცი რ ც ი ტ ი დამაწყებია ყინვამ (პ. ჯაჟან., IX, 268).
- ფირციტა** (ლენხ.) მსუბუქი, მჩატე, არადინჯი ადამიანი (მ. ალავე, 1).
- ფირცულ-ი** (ფშ.) მქონავი მცენარეა (ი. ჭყონ.).
- ფირცხა** (ლენხ.) გლერტა, კლერტა, მცენარეა (მ. ალავე, 1; ა. მაყ.).
- ფისამ-ი** (აჭარ.) ნ. სისამი.
- ფისარტყელა** (თიან.) შრიალა ბალახი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ფისგნის-ი** (ფშ.) ციური, ცაში მყოფი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ფისიელ-ი** (იმერხ.) მეხი. „ესკერს ეგონა ცისიელი“ (ნ. მარი; შ. ძიძ., ქრესტ.).
- ფისკიკავ-ი** (იმერ.) ცისკიდური, კიდე (ვანი, ნ. აგიაშვილი).
- ფისმარა დღე** (გურ.) დღე დილიდან საღამომდის. „ყველა ცისმარა დღეს უნდა იმუშაო კაცმა, თუ გინდა კარქათ იცხოვრო“ (ა. ლ.).
- ფისნარა** (რაჭ.) შაფჩოხა. ნ. ქიცნარა (ა. მაყ.).
- ფისპირა** (ფშ.) ნ. ცისტატანი.
- ფისტატან-ი** (ფშ.) პორიზონტი (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ფისქცევა** (ფშ.) დიდი წვიმა (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ფისძირ-ი** (ფშ.) პორიზონტი (ი. ქეშიკ.).
- ფიფა-ი** (გურ.) კნინ. კატა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ფიფო** (იმერ.) ვადატ. ზიზღ. ვამხდარი და ულაშაზო ქალი (ი. ქავთ.).
- ფიფურა-ი** (გურ.) კატა მოფერებით (ა. ლ.).
- ფიფ-ფიფ! ფიფო, ფიფო!** (გურ., იმერ.) კატის მოხმობა (ა. ლ.); კატის დაძახება ალერსით (ი. ქავთ.).
- ფიფციფ-ი** (გურ.) შეშინება, აკანკალება; გა ც ი ფ ც ი ფ ე ბ უ ლ-ი გაფითრებული, შეშინებული, აკანკალებული (ა. ლ.).
- ფიფცორა-ა** (მობ.) პატარა მოფერებით (ო. ქაჯ.).
- ფიციქ-ი** (გურ.) სირბილით სიარული, ჩაქჩაქი (გ. შარაშ.).
- ფიცა-ი** (გურ., აჭარ.) ქალიშვილი, ქალი, გოგონა. „იი ცი ცი აის მგზითი“ (ე. ნინ., I, თ. კიკვი; ს. ჟღ.; ა. ლ., გურ.; დიალექტ., 661).
- ფიცა²** (ხევსურ., ფშ., ინგილ., ფერეიდნ.) კატა (ა. შან.; ვაჟა, I, ა. შან.; დიალექტ., 595, 632).
- ფიცა-ა³** (ინგილ.) მშიშარა, გაუბედავი (მ. ჯან.).
- ფიცა** (აჭარ.) ნ. ციცივლა.
- ფიცავ-ი** (ფშ.) მოწმენდილი, უღრუბლო ცა (ი. ქეშიკ.).
- ფიცალა** (ზ. აჭარ.) მცენარეა, ევკალიპტის ხესა ჰგავს, წვრილი ფოთლები იცის (შ. ნიჟარ.).
- ფიცაბარდა** (ლენხ., რაჭ., იმერ.) ამჟოლი მცენარე (მ. ჩიქ.), კატაბარდა (ა. მაყ.).
- ფიცანა** (ქიზიყ., ლენხ.). 1. კატის ან ძაღლის ცხვირის დაცემინებაზე უპასუხებენ ხოლმე; ზოგჯერ ადამიანის ცხვირის დაცემინებაზეც უპასუხებენ ხუმრობით: 2. კატისა და ძაღლის ცხვირის ცემინების სენი (ს. მენთეშ.); ღორის ავადმყოფობა (მ. ალავე, 2).
- ფიცასკულა** (ხევსურ.) ფარსმანდუკი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ფიცაფეხა** (იმერ.) ძველებური საქსოვი დაზგა („კომუნისტი“, № 190, 1969).
- ფიცელა** (აჭარ.) მდგნალი, მცენარეა. ნ. ციცა (ა. მაყ.).
- ფიცია** (ქართლ.). ნ. ცია².
- ფიციელ-ი** (ზ. აჭარ.) ცისიერი, მეხი, ნ. ცისიელი (შ. ნიჟარ.).

- ციცინათელა** (იმერ.) ოთახის უკადრისა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ციცინო** (იმერ.). ნ. კონკიძველა².
- ციცისკულა** (ხევსურ.). ნ. მელისკულა.
- ციციტყავი** (ჭიზიყ.) ძალიან თხელი ტყავი (ს. მენთემშ.).
- ციციფხეხი** (ქართლ.) ოჩიფხეხა (ქეგლ.).
- ციციფხეხა/ე-ა** (იმერ.) ბოძები, რომელთა შუა გამართულია საქსოვი მანქანის დგომი და სავარცხელი (ვ. ბერ.).
- ციცილობო** (ჭიზიყ.) პატარა სახის ადამიანი (ს. მენთემშ.).
- ციცმართი** (მესხ.): ციკა+მართვე, კატის კნუტი, ცინდალი (ი. მაისურ.).
- ციცმარილა** (მესხ.) თეზაფის ქვა (ი. მაისურ.).
- ციცო-ა** (ინგილ., თუშ.) კატა. ნ. ციკა (ა. შან., 355; დიალექტ., 586).
- ციცუნა** (ფშ.) დგნალის ყვავილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 155, 1900; ი. ჭყონ.).
- ციცუნია** (იმერ.) ფუნთუშა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ციცუნია/ე** (ლეჩხ.) ბუმბული, რომელსად ტირიფი ისხამს გაფოთლებამდის. ნ. ციკუნა (მ. ალავე, 2).
- ციცურია** (ხევსურ.) სალანძღავი სიტყვაა: ქურდი, ქურდბაცაცა (დიალექტ., 558).
- ციცვა** (იმერ., ლეჩხ.) ვაზის ჯიშია (დიალექტ., 673, 680).
- ციცვაი** (ჭიზიყ.) ცქვიტი, მარდი (ს. მენთემშ.).
- ციცკინი** (ზ. იმერ., მთიულ.). 1. მომეტებული სიყვარულით ან მორჩილად ყურება; შესციცქინებ ს თ ვ ა ლ ე ბ შ ი — გამუდმებით თვალებში შეპყურება; 2. სიხარბით ყურება (ბ. წერეთ.; ლ. კაიშ.).
- ციცკირი** (გურ.) მსუნავი მოლოდინით ცქერა, ციციანი (ნ.), ძუძუგური. „რას უციცკირებ მაქანაი“ (გ. შარაშ.).
- ციცკუ-ა** (თუშ.) ცქვიტი ადამიანი (ბ. ხუბ.).
- ციცხი** (გურ.) ისეთი რამ, რაც ადვილად ტყდება, ფიცხი (გ. შარაშ.).
- ციცხა!** (იმერ.) კატის შერისხვა, აცხა! ნ. ცაცხა! (ვ. ბერ.).
- ციცხინა** (რაჭ.) ფუცხუნა ღვინო (ვ. ბერ.).
- ციცხლობა** (რაჭ.) ახალი მთვარის ხატობა. ახალი მთვარის განრისხებას თითქოს შეიძლებოდა მოჰყოლოდა ოჯახის დაზარალება ცეცხლით (შ. ძიძ., 217).
- ციხიონი** (ხევსურ.) მეციხოვნენი, ციხის მცველები (ა. ჭინჭარ., 298).
- ცილანგი** (იმერ.) ცულლუტი (ქეგლ.).
- ცილინგური** (ფშ.) ხელიდან გასხლტომა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 155, 1900; ი. ჭყონ.); უეშმაყებს, ოინს უზამს (ქეგლ.).
- ცილიხვა** (ხევსურ.) ურმანი, მცენარეა (ა. მაც.).
- ციმაყუნი** (თუშ.) ტოყვა, კენტრუში (ბ. ხუბ.).
- ციმელი** (თუშ.) საქონლის მუცლის ქონი, შენახული დამარილებულად (ბ. ხუბ.).
- ციმუკა** (ზ. იმერ.) ბალახია ერთგვარი (მ. ალავე, 3).
- ციმულა** (იმერ.) აცმა (ქეგლ.).
- ციმუტურ-ი** (ზ. იმერ.) ცმუტვა, ცმევა (ბ. წერეთ.).
- ციოდანა-ი** (გურ.) ცვედანი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ციოდესკითხვა** (ლეჩხ., ჭიზიყ.) დიდი უბედური შემთხვევა (მ. ალავე, ზეპირსიტყვი.); განკითხვის დღე; დიდი გაჭირვება, დიდი უბედურება (ს. მენთემშ.).
- ციოდინობა** (ჭიზიყ.) საქმის კურსში მყოფობა; მაცოდინე საქმის კურსში მამყოფე, გამაგებინე (ს. მენთემშ., დამ.).
- ციოკდი-ციოკდი** (ფშ.) ნელ-ნელა იარე (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ციოკვა** (ჭიზიყ., ფშ.) ცმუკვა, დგომელა ან ჯდომელა ტოყვა (ს. მენთემშ.); მოკლე-მოკლე ნაბიჯით სიარული (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ცოკიალი-ი (იმერ.). ნ. ცორიალი.

ცოლიაქობა-ა (თუშ.) თამაშობაა ხალხური (პ. ხუბ.).

ცოლაქარგი-ი (ფშ.) კარგი ცოლის ქმარი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ცოლტყეციაობა (ხევსურ.) თამაშობაა ხალხური (ს. მაკალ.).

ცომა-ა (ინგლ.) ქლიაეის ჯიშია (ა. შან., 355).

ცომაც-ი (თუშ.) უმი (თ. უთურგ.).

ცორიალი-ი (იმერ.) მჩატედ ცურვა წყალში დაუყურავად (ვ. ბერ.).

ცოტმატაც-ი (თუშ.) ცოტა (დილაქტ., 586).

ცოფვა (იმერ.) ჩქარა გაქცევა. „დაჰერას მიპირობდენ, მარა რო ვცოფე, ისე გამოვექანდი, ქორი ვერ დემეწეოდა“ (ვ. ბერ.).

ცოფის ბალახ-ი (კახ., ფშ.) შმაგა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ცოფცოფა/ე (ლენხ.) ღურგლის ხელსაწყოა — ნარიმანდის გასაწმენდი (მ. ალავე, 2).

ცოცება, ამოცოცება (იმერ.) მოპარვა, ხელიდან ჩუმად მოტაცება. „ისე ამაცოცა, რაცხა ორი გროში მქონდა, იმ ოჯახდაქცეულმა, რომე თვალის დაფახურება ვერ მოვასწარი“ (ვ. ბერ.).

ცოცხა (მესხ.) გონგოლა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ცოცხა-ცოცხა (გურ.) ცოცხანა, ცოცხობა (ა. მაყ.).

ცოცხვა, მოცოცხვა (იმერ.) გაქცევა. „რო მოვცოცხე, უმაწვილო, აგრ საათში ფხევა მოვადინე აქანეჲ, უკან არ მომიხედია, ისე“. მეტაფ. გაცოცხვა გაწყრომა (ვ. ბერ.).

ცოცხვარ-ი (კახ.) სანახევროდ გამომცხვარი, გამოუშუშებელი მჭადი ან პური („კომუნისტი“, № 190, 1969).

ცოცხმაგარა (რაქ., კახ.) ცოცხანა, ცოცხობა. ნ. სამაჭრია, შავი ცოცხი (ა. მაყ.).

ცოცხობა (ოკრიბ., გურ.) მოცვის ხე (მ. ალავე.); ცოცხის სორგო (ა. მაყ.).

ცოცხობე (გურ., იმერ.) კრახანა, მცენარეა. ნ. ცოცხობა (ა. მაყ.).

ცოცხურა (კახ.) ცხრაფხეა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ცრევა (ფშ.) დრო ცხერის მოწველისა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 155, 1900; ი. ჭყონ.).

ცრეთა (ინგლ.) ხება, ტმასნა; ეცრეთების ეტმასნება, ეხება (მ. ჯან.).

ცრემლა (თუშ.) საქსოვი ჩხირი (ს. მაკალ.).

ცრეხა (ქიზიყ.) გამრუდება, მოღრცეა (ს. მენთეშ.).

ცრიალი-ი (გურ.) ავდრის შეჩერება, გამოდარების დასაწყისი; ცრიალია გადაიღო წვიმამ, ცამ ღრუბლების გადაყრა დაიწყო, წვიმა შედგა. ნ. ღანილი (გ. შარაშ.).

ცრიალი-ი (გურ.): გულზე ცრიალი მოშივება; გულზე მიცრიალეებს ძალიან მშია, შიშილით კუჭი მეწვის (ა. ლ.).

ცრიატი-ი (მობ., ქიზიყ., ქართლ.) მერთალი, ცივი, ღრუბლიანი დღე. „დღე გამოდდა ცრიატი“ (ო. ქაყ.); ცრიატი დღე მზიანი და ცივი დღე ზამთარში (ს. მენთეშ.); ცივი, ბურუსიანი დღე (თ. სალარ., ალგ., 85).

ცრიმახ-ი (ოკრიბ.) გულფიცხი, ავი, მორიდებული ქალი (მ. ალავე.).

ცრინტა-ა (მობ., ფშ.) ავადმყოფობაა, ცხვირის ცემინება, სურდო. ნ. ცინტა (ო. ქაყ.); სურდო (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ცრინტილა (კახ.) სურდო, ავადმყოფობაა (ი. მაისურ.).

ცუდაობა (ქართლ.): ცუდაობის დრო ავდარი, დღე, როცა მუშაობა არ შეიძლება (ნ. კეცხ., 244).

ცუღვა (გურ., იმერ., ლენხ.) სახელდახელოდ, უგულოდ კერვა. ნ. ჭანდვა (ა. ლ.); ცუღკერვა, ნაჩქარევად კერ-

- ვა (მ. ალავეძე, „რიონი“, № 2, 1959, გვ. 183). შდრ.: საბა.
- ცულაცა** (გურ.) კაცის სახედ გამოქანდაკებული თოვლი, თოვლის კაცი (ქეგლ).
- ცულდარა** (იმერ.) წისქვილის გვერდზე თხრილი: წყალს უშეგებენ, როცა წისქვილი არ მუშაობს (ვ. ბერ.).
- ცულა** (რაჭ.) წისქვილის ქვაში ჩამჯდარი რკინა, რომლის საშუალებით ბორბალი ქვას ატრიალებს, არქი (ვ. ბერ.).
- ცულაფთა** (რაჭ.) სწორკუთხა ფორმის ნაჯახი („კომუნისტი“, № 190, 1969).
- ცულაფთარი** (მთხ.) გალესილი, მჭრელი ცული (ო. ქაჯ.).
- ცულდი** (იმერ.) ცული (ქეგლ).
- ცულიყუობა** (ლენჩხ., ფშ., ხევსურ.) შიმშილობა. ერთ ღროს, თურმე, მოუსავლიანობის გამო მარცვლეულს ცულის ყუთი წყადნენ და ჰყიდდნენ (მ. ალავე, ზეპირსიტყვი).
- ცულყავი** (ლენჩხ.) ერთგვარი ნაჯახი (მ. ჩიქ.).
- ცულქარჩი** (ფშ.) მიწის სათხრელი იარაღი, ცალი პირი ცულის მსგავსი აქვს და ცალი წერაქვისა (თ. რაზიკ, „ივერია“, № 155, 1900; ი. ჭყონ).
- ცუმნაყი** (თუშ.) ფხვიერი მიწა; ქუმელა და მისთ. (პ. ხუბ.).
- ცუნ** (ინგილ.) ცვლი, წმინდა სანთელი (მ. ჯან.).
- ცუნდრუკი** (იმერ.) აჩქარებულობა, დაუფიქრებლობა, ბუნდრუკი (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.); ქარაფშუტა, დაუდგრომელი კაცი (ბ. წერეთ.).
- ცუნცრუკა-ა** (მესხ.) მცემტუავი, მუდამ მოძრავი; მსუბუქი ჭკუისა, ქარაფშუტა. ნ. ცუნდრუკი (ი. მაისურ.).
- ცუნცულა/ე-ა** (იმერ.) ახალამოყვანილი ყველის პატარა ნაწყვეტი. ნ. ცინცილა (ვ. ბერ.); ახალი ყველის პატარა კვერი, აყეთებენ ბავშვებისათვის (ლ. ლეონ.).
- ცუნცუხი** (გურ.) მეტისმეტად მსუქანი (ა. ლ.).
- ცურთყარუნა** (ხევსურ.) კარგი მკვრივი ძროხა (ა. ჰინჭარ., 234).
- ცურკორძა** (ხევსურ.). ნ. ჯელქი.
- ცურნე** (გურ.) ცური, ჭიქანი (ა. ლ.; ლეონ.).
- ცურჩალხა** (ხევსურ.) დიდცურიანი ფური (ლ. ლეონ.).
- ცურცო** (მთიულ.) გარჩეული ლობიო, სვირსალი (ლ. კაიშ.).
- ცუტუნაყი** (თუშ.) პატარა, მცირე, ცოტა (თ. უთურგ.; დიალექტ., 586).
- ცუტურა** (გურ.) უგულო, ფუჭი, კაკალი, თხილი (ქეგლ).
- ცუფქარა** (ფშ.) გაყინული, მშრალი, ფხვიერი თოვლი (ი. ქეშიკ.).
- ცუსუმყარა** (ქართლ.) რძიანა-მაჯაღვერი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ცუსა**¹ (ფშ.). ნ. ცუცუნა.
- ცუსა**² (თუშ.) ციცა² (ნ.), კატა (ქეგლ).
- ცუსუნ-ი** (ქიზიყ.) ცოცვასავით; კუქუნი (ნ.), ცოტ-ცოტა მუშაობა ბერიკაცისა (ს. მენთეშ.).
- ცუსუნა**¹ (რაჭ.) კინი. ციცა² (ნ.), კატა (დიალექტ., 690).
- ცუსუნა**² (ხევსურ.) ფხვიერი მიწა (ქეგლ).
- ცუსუნა**³ (გურ.): ერთი ცუცუნა, მცირე, მეტად პატარა (ა. ლ.); მეტად პატარა (საბა); მეტად პატარა, ჩვილი (ნ. ჩუბ.).
- ცუსურაკი, გაუსურაკება** (იმერ.) მოტყუება (ვ. ბერ.).
- ცუსქ** (ინგილ.) ცელქი (გ. იმნ.).
- ცუსქი** (ჯავახ.) ნერწყვი, დორბლი (ი. მაისურ.).
- ცუსქვა** (გურ.) მსუნაგურად ძებნა საქმლისა. „რას იცუცქებები მაქანაი?“ — რას დაეძებ მსუნაგურად? (გ. შარაშ.).
- ცუსქულ** (ინგილ.) წისქვილი. ნ. წუწქულ (ა. შან., 355; დიალექტ., 626).
- ცუსჭური** (ლენჩხ.). ნ. ძუძგური.
- ცუსჭურა** (გურ.) წუწჭი, მსუნაგი (პ. ჯაჯან.).
- ცუსცმუბი** (გურ.). ნ. ცეტი.

- ცუცხუნ-ი** (გურ.) ფუცხუნი, ცაცხანი; გაღიზიანება (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ცუხ-ი**¹ (იმერ., გურ.) სანთლის გაღნობის შემდეგ დარჩენილი უვარგისი რამ (ვ. ბერ.); მცუხი, ფიჭის დაწურვის შემდეგ დარჩენილი წვენი, რომლიდანაც თაფლის სანთელს ამზადებენ (ა. ლ.).
- ცუხ-ი**² (იმერ.): ცუხ-ი კაც-ი უვარგისი, გამოუსადეგარი, ცუდლუტი, გაიძვერა (ვ. ბერ.).
- ცუხცუხ-ი** (ქიზიყ.) მარდი გაქცევა პატარა ტანის ადამიანისა (ს. მენთეშ.).
- ცფობა** (გურ.) შეცფობა, კრთომა. „ხედავდი, რაფერ შეცფოა ფულის ხსენებაზე!“ (გ. შარაშ.).
- ცჳაფ-ი** (გურ., ლეჩხ.) ჩჳარი, სწრაფი (ა. ლ.); მარდი, მკვიტცხლი. „ცჳაფი კაცია, მუშაობაში ვერვინ ჯობს“ (მ. ალავე, 2).
- ცჳაფართალა-ა** (მოხ.) ფაფხურა, მოუსვენარი, დაუდევარი (ო. ქაჯ.).
- ცჳაფა-ცჳაფუ-ი** (გურ.) ფაიო-ფუცი; ჩჳარ-ჩჳარი. „ცჳაფა-ცჳაფუ ითმოვარდა“ (ა. ლ.).
- ცჳაფია** (მთიულ.) ცოცხალი, მარდი (ლ. კაიშ.).
- ცჳკლეფა** (ქიზიყ.) ტყაეის გაძრობა, გალატაკება. „ქვეყანამ ცჳკლეფამდნენ, გაალატაკეა ხალხი“ (ს. მენთეშ.).
- ცჳკრენა** (თუშ.) სხლეტა; იცჳკრენ-სისხლეტს (პ. ხუბ.).
- ცჳკინტ-ი** (იმერ.). ნ. წვენტა.
- ცჳკინტვა** (გურ.) ცოტა, წვეთ-წვეთად მოწველა. ძროხა იცჳკინტებაო იტყვიან, როცა ძროხა ძალიან ცოტა რძეს იძლევა (გ. შარაშ.).
- ცჳკიპა-ი** (გურ.) მუდამ უშნოდ მოციხარი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ცჳკიტი-ი, გაცჳკიტიანება** (იმერ.) წაწვეტება, გადაწვეკერტვა, მაგ, უღვაშის გაცჳკიტიანება (ვ. ბერ.).
- ცჳკიფ-ი** (იმერ.) მოტეხილი პატარა ტოტი მცენარისა (მ. ალავე, 3).
- ცჳლაფუნ-ი** (ქიზიყ.) ჩჳარა და ენის დამით ლაპარაკი, რომ ვერც კი გაიგებს ადამიანი ნათქვამს (ს. მენთეშ.).
- ცჳმუნვა** (ფშ., ხევსურ.) ეშმაკური ღიმილი (ქეგლ).
- ცჳნაფვა** (იმერ.) ერთიანად შექმა, გადაყლაპვა (ვ. ბერ.).
- ცჳრანტ-ი** (ფშ.) წვრილი, გამხდარი, სუსტი აგებულებისა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ცჳრენა-ა** (თუშ.) ღრეჳა, წარამარა სიცილი; იცჳკრინ იღრიჳა; ცჳკრენო-ა ვინც წარამარა იციენის და იღრიჳება (თ. უთურგ.).
- ცჳკრინტა** (მთიულ.) სურდო (ლ. კაიშ.).
- ცჳკურტნა, ძგურტნა** (იმერ.) პატარ-პატარად ჳრა; ნაცჳკურტნ-ი, ნაცგურტნ-ი პატარა ჩამონაჳერი (ვ. ბერ.).
- ცჳკუბურ-ი** (ლეჩხ.) ცჳკიტური, ცჳკიტად ყოფნა; ცჳკუბურობს ცჳკეიტობს (მ. ალავე, 2).
- ცხავ-ი** (ქართლ., კახ., ქიზიყ., ხევსურ., ფშ., მოხ., გუდამაყრ., ქვ. იმერ., რაჭ.) მავთულის ბადიანი საცერი, რომელშიც ხვავს ატარებენ და მიწასა და მისთ. ამორებენ (დიალექტ., 644); დიდი საცერი (გ. მაჳავარ., 290); ხვავის საცერი (ს. მენთეშ.); ხორბლის გასაკეთებელი მსხვილთვლებიანი საცერი, რომელშიც მარცვალი გადის, ხოლო გაულეწავი თავთავები შიგ რჩება (დიალექტ., 611); საცრის მსგავსი ხელსაწყო, რომელსაც ძირი მოწნული აქვს. ხმარობენ მარცვლეულის გასაწმენდად სარეველებისაგან (ო. ქაჯ.); მსხვილთვლებიანი ცხრილი (ვაჟა. IV, ა. შან.); მარცვლის გასაწმენდი ჳურჳელია, რომელშიც მარცვალი და წვრილი მინარევი გადის (ა. კინჳარ., 206); ხორბლის დასაკეთებელი მსხვილთვლებიანი საცერი, რომელშიც გადის მარცვალი, ხოლო შიგ რჩება გაულეწავი თავთავები (დიალექტ., 575; ზ.

- კუმბურ., 283); ცხრილის მსგავსი ჭურჭელი, ხორბლის ბზისაგან გასაწმენდად იყენებენ (ლაგვანთა, ი. თავ-ვაძე).
- ცხაკუნი**-ი (იმერ.) მოკლე და ჩქარი ნაბიჯით სიარული (ვ. ბერ.).
- ცხება ხელისა** (იმერ., გურ.): ხელს ხო-არ გიცხებენ? — ჰკითხავენ ხელ-გაუჩერებელ, ხელდაუწყანარებელ კაცს; ვაცხება სულისა სიკვ-დილი. „ეფიქრე, ი წამალი ფეხზე წამოაყენებს-მეთქი და ქარ გააცხე-ბია სული?“ (ვ. ბერ.).
- ცხედარი**-ი (ქსნის ხეობ.) კუბო (ვ. სომ-ხიშვი.).
- ცხეკურა** (ლენხ.): ცეკურა წითელი და და თეთრი ფერით ჭრელი ხარის სა-ხელია (მ. ჟღავ., 2).
- ცხემლი**-ი¹ (ხევსურ.) სახანავივით გათხე-ლებული ხელსაწყო, ორივე მხარეზე ნახერტები აქვს. იხმარება მატყლის საქსოვ დაზგაზე (ა. ჭინჭარ., 258); საქსოვი იარაღი (ა. შანიძე, სინური მრავალთავი, 1959, 338).
- ცხემლი**-ი² (თუშ.) წინდის ჩხირი (თ. უთურგ.).
- ცხემლა**¹ (გურ., აქარ.) რცხილა, ჯაგრ-ცხილა, მცენარეა (ი. ჭყონ.; ს. ულ.; ა. მაც.).
- ცხემლა**² (ფშ., გუდამაყრ., მთიულ., ქსნის ხეობ.) საქსოვი იარაღი, რაზე-დაც ძაფს გააბამენ და ქსელში გააქვთ და გამოაქვთ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 155, 1900; ი. ჭყონ.); საქსოვი მოწ-ყობილობის ნაწილია (დიდიქტ., 596; ს. მკაღ.; ა. ბექ., 225); ხის პატარა გობი, რითაც დაქსელილ ძაფში სხვა ძაფს ატარებენ ჯარაზე დართვის დროს. ნ. ცხემლი¹ (ლ. კაიშ.; ვ. სომხიშვი.).
- ცხემლა**³ (ხევსურ.) ჭრელი, ზოლებად რომ გასდევს სხვადასხვა ფერი (ა. ჭინჭარ., 233).
- ცხემლიაშ**-ი (გურ.) დიდი სატევარი (ი. ჭყონ.).
- ცხემლებ**-ი (ჩ. თუშ.) წინდისა და ხელ-
- თათმნის საქსოვი რკინის პატარა ჩხი-რები (ვ. ჭრელი., 267).
- ცხემლიაშ**-ი (გურ.). ნ. ცხემლიაში.
- ცხემლის კრა** (გურ.) ახალი წლის წინა დღე. ამ დღეს, საახალწლო ჩვეულებ-ის ასასრულებლად, რცხილის შეშას კრიან. ჩვეულება შემდეგია: ახალწელ დილას, მიკვლევის შემდეგ, ოჯახის წევრებს, ოჯახის უფროსის მეთაურო-ბით შეაქვთ სახლში წინაღობით დამ-ზადებულ რცხილის შეშის ნაჭრები, აყრიან გაჩაღებულ ცეცხლზე და თა-ნაც გადიხარხარებენ: ხა, ხა, ხა!... შე-შის დაყრა იწვევს გაჩაღებულ ცეც-ხლიდან ნაპერწკლების გროვის ავარდ-ნას, რასაც შეშის დამყრელნი მიაყო-ლებენ შემდეგ სიტყვებს: ამდენი ჭათა-მი, ამდენი ბატი, ამდენი ინდაურიო და სხვ. (ე. ნინ., II, თ. კიკვი; ს. ჯღ.); ახალი წლის წინა დღე. ამ დღეს სა-განგებოდ დაჭრიდნენ რცხილის შე-შას და ახალ წელს, კალანდას, დილით მის ცეცხლს ანთებდნენ. „ცხემლი ს-კრას სახში მივედი, ცოლ-შვილი მენატრებოდა“ (ა. ლ., გურ.).
- ცხენკარგი**-ი (ფშ.) კარგი ცხენის პატრო-ნი (ვაჟა-ფშ. შც. ლექსიკ.).
- ცხენიბიტნა** (ჭე. იმერ.). ნ. ვირიბიტნა.
- ცხენისახვრემელა** (მთიულ.) ღიქა, მცე-ნარეა (ა. მაც.).
- ცხენისგვერდა** (ფშ., ხევსურ.) გაბლუა-რა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ცხენისიონჯა** (ქართლ.) ყვავისფრჩხილა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ცხენისკბილა** (გურ., იმერ.) თეთრყვავი-ლა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ცხენისკპილა**-ი (გურ.) სიმინდის ადგი-ლობრივი ჯიშია (გ. შარაშ.).
- ცხენისმკერდა** (ფშ., ხევსურ.). ნ. ცხე-ნისგვერდა.
- ცხენისოჯა** (რაჭ., ლენხ.) ქრისტესისხლა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ცხენისტერფა** (ხევსურ.) ვირისტერფა, მცენარეა (ა. მაც.).

- ცხენისძე** (კახ., იმერ., ზ. იმერ.) შვიტა. ნ. ვირიძე, მონაძე (ა. მაყ.).
- ცხენის ძუძუ** (გურ.) ვაზის ადგილობრივი ჯიშის ერთგვარი (გ. შარაშ.).
- ცხენის ძუძუა-ი** (გურ.) თხილის ჯიშის ერთგვარი (გ. შარაშ.).
- ცხვა-ა** (თუშ.) სხვა (თ. უთურგ.; დიალექტ., 586).
- ცხვაკ** (თუშ.) ზხ., სხვაგან (თ. უთურგ.).
- ცხვარსაზოცელა** (მოხ., გუდამაყრ.) ქონდარა ნუში, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ცხენი-ი** (იმერ., გურ., ლეჩხ.) სახლის ჰერსა და სახურავს შუა ადგილი, რომელსაც ავეჯისა და ჰირნახულის შესანახად ხმარობენ. ნ. სხენი (ი. ჭყონ.; დიალექტ., 680).
- ცხენჭა** (იმერ.) დიდი და უშნო ცხვირი. მეგრ.-ჭან. ჩხვიინდი ცხვირი (ვ. ბერ.).
- ცხვირ-ი** (კახ.) კვერის წინა, წაწვეტილი და ახრილი ნაწილი, — დინგი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ცხვირვა** (ქართლ.) მოხერხებით შოვნა, მოხვეჭა ქონებისა, ფულისა. „იმდენს არას მუშაობს, რასაც ცხვირავს და ისე შოულობს“ (გ. შატბერ., 116).
- ცხვირის ქინტონ-ი** (ხევსურ.) ნ. შუშუტნი.
- ცხვირსატება** (ჯავახ.) ყვავილოვანი მცენარეა ერთგვარი (ი. მაისურ.).
- ცხვირდინდილა** (იმერ.) გრძელცხვირიანი (ვანი, ნ. აგიაშვილი).
- ცხვირწაკატა-ი** (გურ.) წერაქვის მსგავსი ცხვირიანი იარაღია (გ. შარაშ.).
- ცხვირისკუნელა** (იმერ.) წითელი კუნელი. ნ. ძალიკუნელა (ა. მაყ.).
- ცხილა-ი** (ინგილ.) რცხილა (ა. მაყ.).
- ცხო** (მოხ.) სხვა, სხვაგან (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; დიალექტ., 565; თ. ქაჯ.).
- ცხოგნელი-ი** (მოხ.) სხვა ადგილას მცხოვრები (თ. ქაჯ.).
- ცხოინდარი-ი** (რაქ.) რცხილის მავკარი მავკარი ხეა, მთებში იზრდება (ვ. ბერ.).
- ცხორ-ი** (მოხ., მთიულ.) ცხვარი; ფარა ცხვისა (დიალექტ., 565; თ. ქაჯ.; ლ. კაიშ.).
- ცხორა** (გუდამაყრ.) კნინ. ცხვარი; ორან-ი ცხორან-ი ორი ცხვარი (დიალექტ., 575).
- ცხოფრივა** (მოხ.) სხვაგვარად, სხვანაირად (დიალექტ., 565); სხვანაირად (თ. ქაჯ.).
- ცხრაპატარძალა** (რაქ.) წიგნობელა. მრავალწიგნა, ცხოველთა კუჭის თავი მრავლად დაკეცილი (ვ. ბერ.).
- ცხრა პოტიკი ენა** (გურ.) იდიომი: ზედმეტად მოლაპარაკე ადამიანი. მასზე ამბობენ: ცხრა პოტიკი ენა აქვსო (გ. შარაშ.).
- ცხრა რჭული-ი** (იმერ.) გაღვტილი, გაქუცული. გაქეცილი, ეშმაკი, ცხრაწვენა (ვ. ბერ.).
- ცხრატყავა** (ქიზიყ.) მცენარეა, ბუჩქად იზრდება (ს. მენთეშ.).
- ცხრაძარღვა** (ქართლ., კახ., მესხ., ჯავახ., მთიულ.) მრავალძარღვა. ნ. ლავაძარღვა (ა. მაყ., ლ. კაიშ.).
- ცხრაწვენა** (ქიზიყ., რაქ.) დაცინეთი სახელია ლობიოს შეჭამადისა. ნ. ცხრაწული (ს. მენთეშ.).
- ცხრაწიგნა** (ლეჩხ.) ფაშვი. ნ. ცხრაპატარძალა (მ. ჩიქ.).
- ცხრაქუთა** (ქართლ.) ყოყმანა (ქველ).
- ცხრეული-ი** (მოხ.) პურის თხელი და პატარა კვარი, აცხობენ ალდგომისათვის (თ. ქაჯ.).
- ცხრილი-ი** (ქართლ., ქიზიყ., გუდამაყრ., ზ. აქარ.) წვრილთვლებიანი საცერი, რომელშიც ცხაში (ნ.) გატარებულ ხევს ატარებენ და წმენდენ ხორბალს (დიალექტ., 644); ხორბლის საცერი (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 611; 575; შ. ნიყარ.).
- ცხრილქვეით-ი** (ქიზიყ.) ხორბლის გაცხრილვის დროს ცხრილში გასული წვნიკი მარცვალი, ბალახის თესლი, მიწა და მისთ. (ს. მენთეშ.).
- ცხრო¹** (თუშ.) კანკალი, ცახცახი. „ისრო

- დავზერ, რო სუ ცხრომ ამიღუ“. ნ. ცხროება (პ. ხუბ.).
- ცხრო² (ზ. აჭარ., მთიულ.) მალარია, ციებ-ციხლება (შ. ნიფარ.; დიალექტ., 569; ლ. კაიშ.).
- ცხროება (ფშ.) კანკალი, თრთოღვა. „ჯავრით ცხროება შეექმნა“ (ი. ქეშიკ.).
- ცხრონკო (რაჭ.) ხის ქერქისაგან გაცეთე-ბული ბანდი (ქსოვილი), ხარებს აც-

- მევენ ტუჩზე ყანაში მუშაობის დროს (ვ. ბერ.).
- ცხრუკვულ-ი (ზ. იმერ.) სოფ. ცხრუკვე-თის მკვიდრთა სიმღერა (ბ. წერეთ.).
- ცხუნება (გურ., იმერ.) ცემა, რტყმევა; უცხუნა დასცხო, ურტყა შოლტი ან მათრახი. ნ. შხუნება (ა. ლ.).
- ცხუპირ-ი (მესხ.) ცხვირ-პირი. „უცხუ-პირი ჩამასტირის“ (ი. მაისურ.).

d

- ძაბ-ი (ხევსურ., ფშ.) ნაგლეჯი ნაჭრისა, ე. ი. ძაფისა (ა. ჭინჭარ., 257); ძაფი (დიალექტ., 558).
- ძაბრა¹ (ქართლ.) სუსქა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ძაბრა² (კახ.) აყირო (ქეგლ).
- ძაბრვა (იმერ.) ვადაკვრით სმა. „კაი ძა-ლი ვძაბრე ი ღვინო, ნუ გენაღვლე-ბა!“ (ვ. ბერ.).
- ძაბრიგანა (მოხ.) „წულის ჩასაცმელი“. ირმის ან ჯიხვის ტყავის ბალნიანი და მოქნილი ნაჭერი, გამოყენებული წულის ჩაქმისას, მაშველი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- ძაბუნ-ი (გურ.) სუსტი, ჯაბანი, მშვიშარა, გლახაკი; დაძაბუნებულ-ი დაგ-ლახაკებული, დავაადებული (ა. ლ.).
- ძაბუნ-ი მიწა (გურ.) ცუდი, უნაყოფო მიწა (პ. ჯაჭან.).
- ძაბურბ-ი (რაჭ.) საშინაო ფეხსაცმელი, ჩუსტისებურია, ჭვინტიანი („კომუ-ნისტი“, № 190, 1969).
- ძაგარ-ი (ხევსურ.) ფაფარი (ა. შან.); ძროხის კულის ბალანი (ქეგლ).
- ძაგარა-ი (გურ.) ჯაგარი, მსხვილი თმა (ა. ლ.).
- ძაგა-ძუღ-ი (მოხ.) დაგა-ღუღი (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).
- ძაგვარა (ლენჩ.) კონებად შეკრული ჯა-გარი (მ. ჩიქ.); ჯაგარი (მ. ალაფ., 1).

- ძაგვრა (ფშ., ქიზიყ.) გაჭიმვა (ი. ჭყონ.); გაძაგვრა, ჭიმვა, გაწევა. „რასა ძაგ-რამ მატყავ, არ გაძწყვიტო“ (ს. მენ-თეშ.).
- ძაგლაგ-ი (მთიულ.) ნ. ჩაცჩაკი.
- ძაგლვა (აჭარ.) ვისიმე აუგად ხსენება, ძაგება (შ. ნიფარ.).
- ძაგუნ-ი¹ (მესხ., აჭარ.) დარტყმის ყრუ ხმა, ბრაგუნე. „ზემთ ვინცხა აძა-გუნე მდა“ (ი. მაისურ.); ტარტარი, ყბეღობა, ლაქლაქი (შ. ნიფარ.).
- ძაგუნ-ი² (გურ.) ნ. თავის ძაგუნე.
- ძაგრ-ი (ქსნის ხეობ.) მსხვილად დაფქ-ული პური და ფქვილი წყალში გახ-სნილი (ვ. სომხიშვი.).
- ძაკო-ა (ჩ. თუშ.) ძაფია, რომელსაც ხინდეს (ნ.) აფარებენ, რომ არ გაწყ-დეს (ვ. ჭრელ., 268).
- ძაკრავება (ქიზიყ.) ხლა, კვრა, ტაკება. „რამ აძაკრავებთ თავებ ერთ-მანეთ?“ (ს. მენთეშ., დამ.).
- ძალ-ი (ფშ.) ჩონგურის, ფანდურის სი-მი (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ძალათა-ი (გურ.) ზზ., ძალად. „ძალა-თაი გამუართეა, მარა, ვნახოთ, რა მოყოლა ამას“ (ა. ლ.).
- ძალუა (ქიზიყ., მოხ.) ბიცოლა, ბიძის ცოლი (ს. მენთეშ.; ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- ძალუან-ი (გურ.) ძალიანი, ძალოვანი (ს. ფლ.).

- ძალუმი** (მოხ., მითულ.) კარგი; ძლიერი.
„ძალუმი ტაშის ვსცემილი“ (ო. ქაჯ.;
ლ. კაიშ.).
- ძამიე** (გურ.) ძამია, ძმა (ა. ლ.).
- ძამულა** (ფშ.) საალერსო სიტყვაა, ძმა,
ძამიკო (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 155,
1900; ი. ჭყონ.).
- ძანგელა-ა** (მესხ.) შავტუხა და მსუქანი
ბავშვი, ფუნთუშა (ი. მაისურ.).
- ძანძალ-ი** (ლენჩხ.) ჩქარი და მძიმედსია-
რული; ძანძალობს მძიმედ დარ-
ბის; ძანძალა მძიმედ მორბენალი.
„არ ეზარება აღმა-დაღმა ძანძალი“
(მ. ალავე, 2).
- ძანძალახ-ი** (აჭარ.) ნ. ლლარძი.
- ძანძალი** (მესხ.) წვიმა და დიდი ტალახი.
„ამ ძანძალში ძალღი გარეთ არ გა-
იგდება“ (ი. მაისურ.).
- ძანძახ-ი** (ქართლ.) დიდი ტალახი, ჭყაბი.
ნ. ძანძალი (თ. რაზიკ., „ივერია“,
№ 155, 1900; ი. ჭყონ.).
- ძანძვა, დაძანძვა** (იმერ.) დაკაბანება, ხი-
ლის ბლომად მოსხმა. „ისეა ე ჩვენი
ვაშლი და ძანძული, რომ არ ვი-
ცი, თუ ვაძლო შტობმა“ (ე. ბერ.).
- ძანძღ-ი** (მოხ.) მაგარი, ძარღვიანი, რომ
არ ილეკება, ისეთი ხორცი, გადატ-
ითქმის გამხდარ, მაგრამ ძარღვიან
კაცზე (ო. ქაჯ.).
- ძანძღვა, დაძანძღვა** (გურ.) ერთიანად
დასველება, დაზუნზღვა, ამოწუწვა (გ.
შარაშ.).
- ძანჯაყ-ი** (ქართლ.) ავდრიანობა გაზაფ-
ხულ-შემოდგომამზე (კირიონი).
- ძარი-ი** (გურ.). 1. წვრილი წნელისაგან
დაწნული საქათმე; 2. წნელისაგან
დაწნული ოთხ ბოძზე დადგმული სა-
სიმიინდე, ნალია (ე. ნინ., II, თ. კიკე).
ძარგალ-ი (იმერ.). ნ. ბარძგალი.
- ძარკუნტა** (იმერ.) სიმიინდის საფშენელი
ძარი.—ჩეო, ჩერხულა (ჭეგლ.).
- ძარო** (გურ.) ძარი (ნ.), წვრილი წნელით
დაწნული საქათმე (ა. ლ.).
- ძარღვა-ძარღვა** (გურ.) მრავალძარღვა,
მცენარეა (ა. მაყ.).
- ძარძაყ-ი** (გურ.) ისლის სახურავის კო-
კებზე გარდი-გარდმო გადაებული ხე (ი.
ჭყონ.).
- ძარძგალ-ი** (იმერ.). ნ. ბარძგალი.
- ძარღალ-ი** (გურ.) მაყე ძალღი ან კატა
(გ. შარაშ.).
- ძარძღლ-ი** (აჭარ.). ნ. ლლარძი.
- ძალა** (ქიზიყ., ფშ., მითულ., მოხ.) რკინის
აჯასპი, ტყავის გასაშავებელი მასალაა
(ს. მენთეშ.; ი. ქეშვიკ.); რკინისა და
გოგირდმცავას მარილი, ხმარობენ სა-
ლეზავად (დილაექტ., 565); სალეზავია
(ს. მაკალ., მითულ.).
- ძალარა** (ქიზიყ.) ქათიბზე მოსავლები
ბეწვეული (ს. მენთეშ.); ბეწვის გარ-
შემონაკერები, კიდური (საბა); ბეწვე-
ულთ კიდურებზე მონაკერი სხვაფე-
რი ბეწვის არშია (ნ. ჩუბ.); ბეწვის არ-
შია (დ. ჩუბ.).
- ძალე** (გურ.) მძალე, მეტისმეტად მჭავე
(ა. ლ.).
- ძალე ძმარ-ი** (გურ.) მძალე, გაქნილი
ძმარში, საწებელია (გ. შარაშ.).
- ძალის გაყიდვა** (გურ.) თავბატიყი, უარის
თქმა მოსაჩვენებლად. „კაი ჰო, ნუ
გაყიდე ძალე, დუღუკარი მაი ჩე-
გური!“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ძალამარწყვა** (ქართლ.) მათუთა, მცენა-
რეა (ა. მაყ.).
- ძალაპურა** (მესხ.) ძალღუმადურად,
ცუდად, გატანჯულად. „ეგრე ძალღა-
პურათ შექმული რას შერგება“ (ი.
მაისურ.); კონჩოლი (საბა); კონჩოლი,
შუტრაცხებით უხმობენ ხარშოში დამ-
ბალს პურს კაცთა საჭმელსა (ნ. ჩუბ.);
ხარშო, დამბალი პური (დ. ჩუბ.).
- ძალღარტა** (ოკრიბ.) წვრილი და გრძე-
ლი თევზი. ხშირად ქვიშაზე წეეს, არ
ცურავს. მდ. წყალწითელაში ცხოვ-
რობს (მ. ალავე).
- ძალღაფსელა** (ხეცსურ.) ლენცოჟა, მცე-
ნარეა (ა. მაყ.).
- ძალღაქინძა-ა** (ზ. აჭარ.) სარეველა ბა-
ლახი (მყრალი სუნი აქეს). ქინძა

ჰგავს. ძალს რომ მუცელი ასტივდებ-
 ბა, ძალს აქინძას ჭამს და მორ-
 ჩებო, — იტყვიან (შ. ნიკარ.).

ძალაჩიტა (აჭარ.) გულთეთრა, ყორის
 ჩიტი (ი. მეგრ.).

ძალთამკამლობა (მესხ.) დიდი არეუ-
 ლობა ხალხმრავლობის გამო, უწყსრი-
 გობა. აურზაური, როცა „ძალი პატ-
 რონს ველარ ცნობს“ (ი. მისიურ.).

ძალთოდენ-ი (ქიზიყ.) ბევრი, ძალიან
 ბევრი, მრავალი (ს. მენთეშ.).

ძალთყოლა (თუშ.) მათუთა, მცენარეა
 (ა. მაყ.).

ძალიარქამა (კახ.) ვაზის ჭიშია ერთ-
 გვარი (ნ. ჯოხ., 57; ქეგლ).

ძალიაკუნელა (ფშ., კახ.) წითელი კუ-
 ნელი, ყრუა (ა. მაყ.).

ძალიმაყვალა (ლეჩხ.) მათუთა, მცენა-
 რეა (ა. მაყ.).

ძალისპირა (ქართლ.) დევისპირა, მცე-
 ნარეა (ა. მაყ.).

ძალიპურა (ქართლ., რაჭ., ლეჩხ.) ნ.
 ძალაპურა.

ძალისალიონ-ი (იმერ., გურ.) ძალიან
 ადრე დილა, ალიონი (ვ. ბერ.).

ძალისენა (ქართლ., მთიულ.) ლანცეტა
 მრავალძარღვა, ფუტკარა (ა. მაყ.).

ძალისხია (ქიზიყ.) ყაზახა, მცენარეა (ა.
 მაყ.).

ძალის იალონ-ი (გურ.) ნ. ძალისალი-
 ონი.

ძალის მხალა-ი (მოხ.) ძალისენა (ნ.),
 ოსერო (ა. მაყ.).

ძალისპირა (ქართლ.) ნ. ძალიპირა.

ძალისპურა (ქართლ., რაჭ., ლეჩხ.) ყა-
 ნის სანთელა. ნ. ძალიპურა (ა. მაყ.).

ძალის ქინძა-ი (გურ.) მყრალი სარევე-
 ლა ბალახია, გარეგნულად ქინძს წაა-
 ვავს; კამანია, უყანგარი, ანაგერა ან
 ანაგვირილა (გ. შარაშ.; ა. მაყ.).

ძალიხილა-ი (მოხ.) მათუთა, მცენარეა
 (ა. მაყ.).

ძალიხუნწა-ი (მოხ.) ნ. ძალიხილაი.

ძალამარხილა (ფშ., თიან.) ორკაბი ხე,

ხმარობენ მარხილად იქ, სადაც უმარ-
 ხობის გამო ჩვეულებრივი მარხილი-
 ვერ იმუშავებს („კომუნისტი“, №190,
 1969).

ძალმტევანა (კახ.) ყაზახა, მცენარეა. ნ.
 მტევანა (ა. მაყ.).

ძალნიორა (კახ., ფშ.) ყანის ნიორი,
 მცენარეა (ა. მაყ.).

ძალტაბლა (ქართლ.) ტაბლაყურა, მცე-
 ნარეა (ა. მაყ.).

ძალუმადლობა (ქიზიყ.) ცუდ პირო-
 ბეში ყოფნა, ძალური ცხოვრება
 (დიალექტ., 611).

ძალხახვა (ჯავახ.) ყანის ნიორი, მცენა-
 რეა (ა. მაყ.).

ძაძა¹ (გურ.) ღობის თავის შესახვევ-
 წვრილი წნელი, აკეთებენ შინაურთ-
 ფრინველებისაგან ბოსტნის დასაცა-
 ვად (გ. შარაშ.).

ძაძა² (იმერ., რაჭ.) ძაძა ღობიო, სოია-
 (ა. მაყ.; ზ. ჭუმბურ., 277).

ძაძუნ-ი (გურ.) ძაძაგა (წითელმთა, ი.
 შილაკაძე).

ძაძვ-ი (მოხ.) ჯავი, ეკლნარი ჩირგვი (ა.
 ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).

ძაძვა (ლეჩხ.) კანაფის კანის გაძრობა (მ.
 ჩიქ.).

ძახ-ი (რაჭ.) თითისტარი (შ. ძიძ., 217).

ძახებულან (გულამაყურ.) ეძახდნენ თურ-
 მე (დიალექტ., 575).

ძახვა (ქიზიყ., მოხ.) დართული ძაფის-
 ორი ან სამი წვერის ერთმანეთზე გა-
 დაგრება, ერთ ძაფად ქცევა (ს. მენ-
 თეშ.); ორწვერი ძაფის შეგრება (ო.
 ქაჯ.); მეორე ძაფის შესთვა (საბა);
 ორთა ძაფთა ერთად შესთვა (ნ. ჩუბ-
 დ. ჩუბ.).

ძგარა-ძგურ-ი (ქიზიყ.) გულის ძგერისა
 გულის ცემის ხმა (ს. მენთეშ.).

ძგარუნ-ი (გურ.) ნ. დაძგარუნება.

ძგვამბა (იმერ.) საქმლის ერთიანად ჩაჭ-
 ლაპვა; საქგვამბავ-ი მუქთი საქ-
 მელი (ვ. ბერ.).

ძგველა (იმერ.) ცოფვა (ნ.), გაქცევა
 მოცოცხვა (ვ. ბერ.).

ძველენა (ფშ.) თვალების აქეთ-იქით ტრიალით ქვეშ-ქვეშ გაპარებული ყურება (ქველ).

ძველენა, ნძველენა, დაძველენა (იმერ.) ბრავენი, ღონიერად დავარდნა (ვ. ბერ.).

ძველენა (ხეცსურ.). ნ. ძველენა.

ძველენა (მესხ.): გაძველენა გაციება (ქ. ღონდ., 381).

ძველენა (გურ.) ძველენა, ფიცრის კიდე (ა. ლლ.).

ძველენა (გურ.) ჭიმივა. ნ. გაძველენა (ს. ჟლ.).

ძველენა (ქართლ.) ხარბად ჭამა, თქველენა, ხეთქვა (გ. შატბერ., 116).

ძველენა (გურ.) ხმაური, გრიალი, ხრიალი; ვაშლის, მსხლისა და სხვ. ხიდან ნაყოფის ერთად ცვეენა და მათი ხმა (ა. ლლ.).

ძველენა (ლენჩ.) ეკლებით დაბურული ჩირვენარი (მ. ჩიქ.).

ძველენა (იმერ.). ნ. ცქურტენა.

ძველენა (იმერ.) ძუძველი (ნ.), ღონდინი, ცდა, ყურყურტი (ვ. ბერ.).

ძველენა (გურ.): გაძველენა, გაჭიმივა და გაწყვეტა, მაგ., ძაფისა (ვ. ბერ.).

ძველენა-ძ (ზ. აქარ.) უშიშარი, უკან დაუხვეველი, საქმის გამტანი (შ. ნიჟარ.; ქველ).

ძვე (აქარ.) რძე; ძით რძით (დიალექტ., 661); ზე (ი. მეგრ.).

ძვე (აქარ.) თანდ-ზე: წელ ძვე წელზე (დიალექტ., 661).

ძველ-ი (რაჭ.) ძებნა (დიალექტ., 690).

ძველ-ი (ლენჩ.) გაუვალა, ეკლიანი ჩირგვი (მ. ალავე, 1).

ძველ-ი (გურ., იმერ.) ცეხვა (ქველ).

ძველ-ი (თუშ.) ღვთის სამადლობელი ზედამე (თ. უთურგ.).

ძველენა-ი (თუშ.) დაბალი, ჩასკენილი კაცი (მ. ხუბ.).

ძველენი-ი (ფშ.) თოფია ძველენური, კაჟიანი (ვაეა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ძველ-ი (მთიულ.) შეძახილი ხარებისა,

რომლებიც კვალში სწორად დიან (ლ. კაიშ.).

ძველ-ი (ხეცსურ.) ძებნა (დიალექტ., 558).

ძველ-ი (გურ.) ბუღეში დატოვებული კვერცხი, ქათამა რომ კვერცხი დადოს (ს. ჟლ.).

ძველ-ი (ქიზიყ.). ნ. ზვენი, ჯვენი.

ძველ-ი (ქიზიყ.). ნ. გაძველ-ი.

„ძველ-ი ღონდინა“ (გურ.) ძველი ღონდინი, სიმღერა (გ. შარაშ.).

ძველენა-ი (იმერ.) მთლიანი ხისაგან გამოთლილი პირგრძელი ბარი (ქველ).

ძველენა-ი (იმერ.): მძველენი, ძველენი ღვინო მომეაგო-მომწარო გემოს ღვინო (ვ. ბერ.; ქველ).

ძველენა (ლენჩ.) ძენძვის (ნ.) გროვა; გადატ. ცოცხალი ღვინო, უძრავი, ზანტი არსება (მ. ალავე, 2).

ძველენა-ი (იმერ.) ჭარბვალი (ნ.), მთლიანი ხეებისაგან, ძველებისაგან აშენებული სახლი (ვ. ბერ.).

ძველენა (ქართლ., მთიულ.) აკაკი, ლუკა, ლუკის ხე, მცენარე (ა. მაყ.).

ძველენა-ი (ქიზიყ.). ნ. ძველენი.

ძველენა, ძველენი (რაჭ., ლენჩ.) ყინტორა, მცენარე (ა. მაყ.).

ძველენი (ლენჩ.). 1. ძირიანად ამოთხრილი პარკოვანი მცენარის (ლობიო, სოია, მუხუნდო, ცერცვი) ჩენჩი; 2. გოგრის (კვანის), ნესვის ან კიტრის გული, რომელსაც ახვევია თესლი; 3. ჯავის ეკალი (მოჭრილი გროვა), ღობეზე, ყორზე გადავლებული (მ. ალავე, 2).

ძველენი (რაჭ., იმერ., ქართლ.) ნ. ძველენი.

ძველენი (ლენჩ.) ბალახეული მცენარე ერთგვარი (მ. ალავე, 1).

ძველენი (რაჭ., ლენჩ.). ნ. ძველენი, ძველენი.

ძველენი (ქიზიყ.) მშობიარობა (ს. მენთეშ.).

ძველენი-ი (ქართლ.) ხარისძირა (ა. მაყ.).

ძველენი-ი (ქიზიყ.) საბავშვო თამაშობა ერთგვარი (ს. მენთეშ.).

ძერბალი-ი (ლენხ.) ძელ-ბარი (ნ.), ქვევ-
რის მოსათხრელი პატარა ხის ბარის
მსგავსი (ი. ჭყონ.).

ძერვენახი-ი (აქარ.) მინდორი (ი. მეგრ.).

ძერწლი-ი (რაქ.) სარეველა ბალახია: ძერ-
წლა (დიალექტ., 690).

ძესიძე (მთიულ.) ზედსიძე (ლ. კაიშ.).

ძესგვა (იმერ.) მორტყმა; ვძეძგვე მო-
ვარტყამ; ვძეძგვე მოვარტყი; გძე-
ძგვე მოვარტყას (ი. ჭყონ.).

ძეძება, დაძეძება (ქიზიყ.) გაჭირვება;
გაჭირვებული ადამიანის სიარული.
„ამთენი ძეძება არ გამოგია, ვის არ
უჭირდა!“ (ს. მენთეშ.).

ძეძნი-ი (მესხ.) ტირიფი, მცენარეა (ა.
მაყ.).

ძეწნა (აქარ., გურ.). ნ. ძეძნი.

ძეხველი-ი (თუშ.). ნ. მძახველი.

ძვარცვა (გურ.) ძარცვა, გლეჯა, ჭურდო-
ბა, ავაზაკობა (ა. ლ.).

ძველახლობა (მესხ.) ოჯახში საქმლის
გამოლევა-დაკლების დრო, უმეტესად
გაზაფხულზე, როცა ძველი წლის
ჭირნახული თავდება და ახალიც ჯერ
არ არის მოსული. „ძველახლო-
ბაა და საქმელზე ვერა ვართ“ (ი.
მაისურ.).

ძველთესლი-ი (ქართლ., კახ.) მრავალ-
მწკრივიანი ჭერი (ა. მაყ.).

ძველკობურა-ი (ქიზიყ.) ძველის მიმდევარ-
ი, კონსერვატორი (ს. მენთეშ.).

ძველშავი-ი (იმერ.) ვახის ჭიშია, შავი
ფერის ყურძენი იცის (ლ. ლეჟ., 63;
დიალექტ., 673).

ძვიანება (ჯავახ.) ძოვება; აძვიანებს,
აძვიანს აძოვეებს (დიალექტ., 646).

ძვილა-ი (გურ., აქარ.) ძლივს. „ძვილა
გადამარჩინეს“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვი;
დიალექტ., 661).

ძვილათა-ი (გურ.) ზხ., ძლივს, რო-
გორც იყო. „ძვილათაი მუახერ-
ბო, მართალი ვითხრა, პასუხის თხრო-
ბა, ისეუ დამესხა ტარაბუა თავში“.
ნ. ძვილაი (ა. ლ.).

ძვინი-ი (იმერ.) ზვინი (მ. ალავე, 3).

ძვირი-ი **სიტყვა** (ქიზიყ.) ბოროტი, ავი
სიტყვა. „კაცმა სხვაზე ძვირი სი-
ტყვა არ უნდა თქვამ“ (ს. მენთეშ.).

ძვირწა (მთიულ.) პურის სარეველა (ლ-
კაიშ.).

ძია (იმერხ.) ძვეს, ავღია (დიალექტ.-
655).

ძიანა (აქარ.) რძიანა, ბალახია, ვადანა-
ტეხზე რძის ფერი სითხე გამოსდის-
ბა. ჯაჯან.

ძიბიძა (ზ. იმერ.) ჯიბლიბო თვალებისა.
ნ. ჯიბლიბო (ბ. წერეთ.).

ძიგარი-ი (იმერ.). ნ. ქილიში (ვ. ბერ.).

ძიგვა-ა (ზ. აქარ.) შარვალი, შეყერილი
ოჯახში მოქსოვილი უხეში შალის ნაჭ-
რისაგან (შ. ნიყარ.).

ძიგვა (რაქ.) წმინდა ბალახი, სათიფე
(ვ. ბერ.).

ძიგვე (იმერ.) ეკალი, ბურღუ (ვ. ბერ.).

ძიგლიგა-ა (ზ. აქარ.) პატარა ურემი-
ა (შ. ნიყარ.).

ძიგონა (გურ.) მდინარის ნაპირზე ხის
ფესვებსა და მდინარის ფსკერს შორის
არსებული არე (პ. ჯაჯან.); თევზის
სადგომი წყალში (ჩოჩხათი, იასონ
და კარლო ბლაგიძეები).

ძიგრი-ი (რაქ.) საფიცობლის კოჭი
(ქეგლ).

ძიგრა (გურ.) ჯაგრცხილა, მცენარეა.
ნ. ცხემლა (ა. მაყ.).

ძიგურა-ი (გურ., იმერ.) ეკალა, ეკალას
ყლორტებისაგან გაკეთებული საქამა-
ლი, ეკალიჭი (ვ. ბერ.; ს. ელ.; პ.
ჯაჯან., IX, 269).

ძიგძიგი-ი (იმერ., გურ.) ძაგძაგი, ბარძაგ-
ლი, კანკალი სიცივისაგან (ვ. ბერ.).

ძიგლო (აქარ.) ძია, ბიძია (შ. ნიყარ.).

ძიგენ (ჯავახ.) ძლიერ. ძალიან (დიალექტ.-
650).

ძიკინი-ი (ლენხ.) წანწალი (მ. ალავე, 1).

ძიკურა (ხევსურ.) კინიობით-მოფერე-
ბითი ფორმა ძმა სიტყვისა (ქეგლ).

ძილი-ი (გურ.) ჩოგურის უმოკლესი აღ-
ყა, ზილი (გ. შარაშ.).

- ძილიგულა**¹ (ქვ. იმერ., ფშ.) ხაშხაში, ფშუტურა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ძილიგულა**² (ქიზიყ.) ერთგვარი მწერი, ტყეში ხის ტოტზე კვერცხს დადებს და გარშემო პარკსავით შემოაყრავს, მაგარია, მოწაბლისფრო. ამ პარკს ძილი გულდას ეძახიან. თუ ეს პარკი ადამიანს შეუმჩნევლად დააკერეს, ძილად იქცევაო (ს. მენთეშ.).
- ძილისგულა** (ქართლ.) ტყაბუნა (ლამის) პეპლის ქუპრი. ეს პეპელა ფრთების ტყაბუნით დაფრინავს. მისი ქუპრი გამძლე და უხეშია, მოყვანილობით მართლაც გულდას ჰგავს. ნ. ძილიგულა² (გ. შატბერ., 116).
- ძილისპირი**-ი (გურ.) მზიარული ხალხური სიმღერაა (ა. ლ., გურ.).
- ძილმთხვიზი**-ი (ხევსურ.). ნ. მთხვიზი.
- ძილქუში**-ი (მოხ.) ღრმა ძილი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.); მძინარა, ძილის მოყვარული (ო. ქაჯ.).
- ძიმი**-ი¹ (იმერ.) მძივი (ი. ქავთ.).
- ძიმი**-ი² (ოკრიბ.) ნალის გასახერგეტი რკინის იარაღი (მ. ალავ.).
- ძიმა** (იმერ.) ბოსტნის ია, მცენარეა. ნ. ყუყუნა, ქუქუნა, ლოპერა, დედალოპერა (ა. მაც.).
- ძიმიტის წასვლა** (გურ.) გადატ. დაძინება (ა. ლ.).
- ძინი** (ლენჩ., იმერ.) ძილი (დილაექტ., 680; თ. ოქროშიძე, სოფ. კოლევი).
- ძინარა**-ა (აქარ.) კაფოვანა სიმინდის ერთ-ერთი სახეობა, მოყვითალო ფერისა (შ. ნიყარ.).
- ძინთი**-ი (გურ.) წიწვიანი მცენარეულობისაგან გამონადენი წებო, ფისი (ს. ყლ.).
- ძინკლი**-ი (იმერ.) ცუდი სუნი (ვ. ბერ.).
- ძინძა** (ოკრიბ.) კარგად ნახეირები ყურძნის მტევანი (ვ. ბერ.).
- ძინძგელი**-ი (მთიულ.) დინგელი (ლ. კაიშ.).
- ძინძგლი**-ი (გურ., იმერ.) გინგლი, ქუჭყი, უსუფთაობა, მწვირე; გაძინძგლული-ი ქუჭყიანი (ს. ყლ.; ვ. ბერ.).
- ძინძღი**-ი (გურ.) ქუჭყი, სიბინძურე. „საიშონე ამდენი ძინძღი?“ (წითელნთა, ი. შოლაყაძე).
- ძირა** (აქარ.) თალგამურა, მცენარეა (ა. მაც.); ძირა-ი ტკბილი ბოლოკი (ი. მეგრ.).
- ძირახალი**-ი (მოხ., მთიულ.) მოხეტური ქალაქიანი ზამთარში სახმარად. ძირი აქვს მთლიანი, ნაპირები კოჭებამდის ამოსხმულია, შიგ თივას უფენენ (დილაექტ., 565); ზევიდან დახურული ქალაქიანი (ო. ქაჯ.); ძირახლე-ბ-ი თოვლში ჩასაცემელი მაღალი ფეხსაცმელი (ლ. კაიშ.).
- ძირბუჯა** (ზ. იმერ.) დათვის სოკო (ა. მაც.); მუქი ფერის სოკოა; არ იკმევა (მ. ალავ., 3).
- ძირდაბალა** (გურ.) ღომის ჭიშია ერთგვარი (კ. გვარ., 951; ა. ლ.).
- ძირება** (ფშ.) ამოთლა, ამოღრუტნა. „ტაგან-ჩხუტები უძირბე“ (ი. ქეშიკ.).
- ძირეული**-ი (ზ. აქარ.) სიმინდის ყანის პირველი დახვნა და გათოხნა, სიმინდის ძირის გაწმენდა-გათოხნა (შ. ნიყარ.).
- ძირვალ**-ი (აქარ.) პირველი თოხი, პირველი გამარგვლა ბრინჯისა. ნ. ძირეული (დილაექტ., 661).
- ძირთეთრა** (გურ.) ბალახია ერთგვარი, თეთრძირა (ა. მაც.).
- ძირი პური**-ი (ქიზიყ.) ძირის პური, თორნის ძირში დაკრული პური, ცეცხლი ძალას ატანს და ტყრეცს, ქერქს უწევავს (ს. მენთეშ.).
- ძირიფ**-ი (გურ.) ნიკოტინი (გ. შარაშ.).
- ძირკი**-ი (გურ.) ჭირკი, კუნძი (ა. ლ.).
- ძირკვა** (ქიზიყ.) ტანდაბალი და სქელი ადამიანი, ჯმუხი (ს. მენთეშ.).
- ძირკოპობი**-ი (ხევსურ.) ღრმა ფსკერიანი ქვაბი (ა. ჭინჭარ., 217).
- ძირმაგარა** (იმერ.) მაკენძელა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ძირმილული**-ი (იმერ.) რკინის სალუზავი მანქანა (ვ. ბერ.).

ძირტვილა (მოხ., მთიულ., ფშ., ხევსურ., ლეჩხ., იმერ.) კილაშურა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ძირუღელ-ი (ქართლ.) უღელი, რომელიც გუთნიდან პირველ უღელ ხარებს ადგას (დიალექტ., 645).

ძირყვალ-ი (გურ.) ჭია, რომელიც ნათესებს ძირს უთხრის, სიმინდის ღერს გულს უჭამს და აფუჭებს. მახრა (ი. ჭყონ.).

ძირყვალა-ი (გურ.) მახრა, მავნე ჭია. ნ. ძირყვალი (ა. ლ.).

ძირყორა (გურ.) ნ. ძირყვალაი.

ძირყულა-ი (გურ.). ნ. ძირყვალი.

ძირწამალ-ი (გურ.) ძაღლის სატაცური, მიხელტა (ა. მაყ.).

ძირწითელა¹ (მესხ.) ბალახია ლაშქარი-სებრთა ოჯახიდან. წამალად ხმარობენ. გამხმარს დაფშვნიან. თაფლის სანთელსა და ერბოს შეურევენ. მიღებულ ნაზავს მალამოდ იყენებენ მუწუკების მოსარჩენად (ი. მაისურ.).

ძირწითელა² (იმერ., გურ.) წითელძირა, მსუჭანა. მცენარეა (ა. მაყ.).

ძირხვენა (ქართლ., კახ., მოხ., მთიულ., ფშ., თუშ.) ოროვანი. მცენარეა (ს. მაკალ.; ა. მაყ.).

ძიფია-ა (ზ. აჭარ.) შეჭამადია: რძითა და პურის ფქვილით მზადდება (შ. ნიქარ.).

ძიფუა (მესხ.) რძის ფუა, რძის შეჭამადია. ნ. ძიფია (ი. მაისურ.; „კომუნისტი“, № 190, 1969).

ძიძაყ-ი (თუშ.) ძუძუ (თ. უთურგ.).

ძიძგაბ-ი (იმერ.) ეკლნარი; ძიძგაბ-ი ადგილ-ი მიუღდგომელი, ეკლიანი ადგილი (ვ. ბერ.).

ძიძგვა-ა (აჭარ.) ჩასკენილი, ჩასხმული; ჯომარდი, ყოჩალი, მხნე ადამიანი (შ. ნიქარ.).

ძიძგილ-ი (ქართლ., ქიზიყ.) მამლების ან ქათმების ჩხუბი (კირიონი; ს. მენთეშ.).

20. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

ძიძგინ-ი¹ (გურ.) ხმაურობა, ქუხილი, გრგვინვა. ნ. ძგრიალი (ა. ლ.).

ძიძგინ-ი² (ლეჩხ.) ძიძგვი, ძაგძავი, კანკალი: ძიძგინობს ძაგძავებს. „ყივნამ ძიძგინი დამაწყებია“ (მ. ალავე, 2).

ძიძვა (ქიზიყ.) ბალახია ერთგვარი (ს. მენთეშ.).

ძიძიბ-ი (ქართლ.) პატარა მუწუკი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 155, 1900; ი. ჭყონ.).

ძიძიბო (ქიზიყ., ქართლ.) პატარა ხორცმეტი, მეჭევივით. ნ. ძიძიბი (ს. მენთეშ.); ძიძიბებ-ი წვრილი მუწუკები. აბურცულები (კირიონი).

ძიძიქალა (მთიულ.) დედოფალა (ლ. კაიშ.).

ძიძო (ქიზიყ.) თრიმლის თაია (ნ.), დაჭრილი თრიმლის ტოტები ზვინივით დაწყობილი (ს. მენთეშ.).

ძლაგე (იმერ.). ნ. ძელგე.

ძლაგუნ-ი (ლეჩხ.) ჩქარი, მიმედ, ფეხაურჩველად და ხმაურით სიარული (მ. ალავე, 2).

ძლაყუნ-ი (ზ. იმერ.) ბლაცუნი, ჯლაცუნი, უშნოდ სიარული (ბ. წერეთ.).

ძლოკვ-ი (გურ.) ანკარა, ქვემძრომი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ძმად-ი (რაჭ.) ნეფე-პატარძლის ხელის-მოკიდე ვაჟი (დიალექტ., 690).

ძმადე (მესხ.) ნეფის ძმობილი, იგივე მეჯვარე. ნ. ძმადი (ი. მაისურ.).

ძმაილა (თუშ.) ძმა (ი. ბუქურ., 137).

ძმარ-ი (ხევსურ.) ყველის წაბზი. ძმარი საერთოდ მლაშეს ნიშნავს ხევსურულად (ა. ჭინჭარ., 269).

ძმარწყალ-ი (ქიზიყ.) შეჭამადია ერთგვარი. ზაფხულში ცივ წყალსა და ძმარს შეაზავებენ, ვისაც რა სიცხარისა ესიამოვნება, ხახვს, მწვანილსა და მარილს უზამენ და ცხელ პურთან ჭამენ. გრილია (ს. მენთეშ.).

ძმაქმარა (ფშ.) წაწალი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიყ.).

- ძმაცე** (ქიზიყ.) დაციწვით: ძმობილო (ს. მენთეშ.).
- ძმაშინშ-ი** (ხევესურ., მთიულ.) ბიძაშვილი (ი. ჭყონ.; ს. მაკალ.).
- ძმერხლ-ი** (გურ.) მცენარეა. ნ. ჯმერხლი, ჯილმეხი (კ. გვარ., 951; ა. მაყ.).
- ძმრიდელა** (კახ.) კაკბის საკენკელა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ძმუხ-ი** (აჭარ.) მკვახე, მწკლარტე (შ. ნიყარ.).
- ძნარვა** (გურ.) მადიანი ნაფაზების დარტყმა თამბაქოს მოწვეისას. „შეხედღე, რაეა ძნარავს ამ ყვერო-თუთუნს“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ძნეყვა** (იმერ.) მავრად ცემა, გალახეა; დამძნეყვილ-ი მავრად ნაცემი; დამძნეყვება მთელი სიმძიმით დაცემა, დახეთქება (ი. ქავთ.); ბრავგვანი; ძნეყვა გაადინა მიწაზე ბრავგვანი გაადინა მიწაზე (ი. ჭყონ.).
- ძობან-ი** (ქართლ., თიან., ფშ., გუდამაყრ., ხევესურ., თუშ.) შენახული საზრდო. „ვილაკამ ძობანი სუმთლათ ჩამომიკაკრა“ (გ. შატბერ., 117); ჭერში ჩამოკიდებული კალათა, კარიანი, 30-50 კვერ ხაქოს იტევეს (დიალექტ., 601); ლასტი ყველის შესაწყობად და გასახმობად (ლ. ლეონ.).
- ძოგნა** (გურ.) უხალისოდ ჭამა, დიდხანს ლეჭვა საქმლისა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ძოვრ-ი** (გურ.) მძოვრი, ლეში; აძოვრებულ-ი აყროლებული, აშმორებული, ლეშად ქცეული (ა. ლა.).
- ძოღ-ი** (მოხ.) ძვალი (ო. ქაჯ.).
- ძოღებ-ი** (მოხ.) ძველები, უფროსები (დიალექტ., 565).
- ძომან-ი¹** (იმერ.) ზარმაცი, ზანტი (ვლ. ბზვან., „ივერია“, № 172, 1900; ი. ჭყონ.).
- ძომან-ი²** (გუდამაყრ.) წნელისაგან დაწნული ლასტი (ა. ბექ., 223).
- ძონძროხა** (იმერ.) დიდი და უშნო, მოუქნელი (ქალი); ძუნძულთ მოსიარულე (ი. ქავთ.).
- ძონძლა** (ქვ. იმერ.) ვაზის ჯიშია, ყურძენი თეთრია, მრგვალი მარცვალი და თხელი მტევანი აქვს (მ. ალაფ., 3).
- ძორძოყ-ი** (ქიზიყ.). ნ. ძორძოხი.
- ძორძოყინა** (ქიზიყ.). ნ. ძორძოხი.
- ძორძოხ-ი** (ქიზიყ.) დიდი ტანის მსხვილი და სქელი ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- ძორძღ-ი** (ლენხ.) მეტად მსუქანი და ღიბიანი ადამიანი; გაბერილი მუცელი, ღიბი. ნ. გვინძღი (მ. ალაფ., 1,2).
- ძოღ, ძოღანის** (თუშ.) ზზ., სამიოდღელის წინათ, ერთი კვირის ფარგლებში: გუშინ, გუშინისწინ, ძოღი (თ. უთურგ.).
- ძოღან** (ხევესურ., მოხ.) წასულ კვირას (ა. შან.); ამას წინათ, ცოტა ხნის წინათ (ო. ქაჯ.).
- ძოძგინ-ი** (ქართლ.) ჭრჭოღვა. ძრწოლა, კანკალი, გამოწვეული ზიზღით (ი. ჭყონ.).
- ძოძგირ-ი** (ლენხ.) ბრგე, ახლგანი. „ლამაზი და ძოძგირი კაცი იყო“ (მ. ალაფ., 2).
- ძოწ-ი¹** (თუშ.) წვრილი მძივების ყელსაბამი (პ. ხუბ.).
- ძოწ-ი²** (იმერ., რაქ.) სწორი და მაღალი (ქეგლ.).
- ძოწია** (ლენხ.) კენკეშა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ძრახვა** (მოხ.) თქმა, ხნის გაცემა, გამოსაუბრება, გამოლაპარაკება (დიალექტ., 565).
- ძრიაღ** (გუდამაყრ., მოხ.) ძლიერ. ძალიან (დიალექტ., 575; ო. ქაჯ.).
- ძრიან** (ქიზიყ.). ნ. ძრიაღ.
- ძრიენა** (ქართლ.). ნ. ძრიაღ.
- ძრო** (იმერ.) მდინარის ან ტბის ფსკერი (ი. ჭყონ.).
- ძრომ-ი¹** (ქართლ.) დაძველებული ხორცი (მ. მესხ.).
- ძრომ-ი²** (ქიზიყ.) ძროხის სატკივარია (ს. მენთეშ.).
- ძროხაბლავილა-ი** (გურ.) მცენარეა ბალახეული. ხალხის წარმოდგენით, ძროხამ

ეს ბალახი რომ მოძოვოს, განუწყვეტელი ბლავილი აუტყდება (ა. ლ.).

ძროხალობიე (გურ.) დიდმარცვლებიანი ლობიოს ჯიშია (ა. ლ.).

ძროხენა (გურ., ქ. იმერ., ზ. იმერ., რაქ.) ირმის ვნა, პატარძალა, მცენარეა (ყ. გვარ., 951; ა. მაყ.).

ძროხინი (ლენხ.) უხეირო სიცილი, შეუკავებელი ხარხარი; თავდაუტერლოზა (მ. ჩიქ.).

ძროხობა (ქართლ.) ძროხების ნახირი (პ. ხუბ., ანგარიში).

ძროხუქაობა (კახ.) ბავშვთა თამაშობაა ერთგვარი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ძრუწვა (იმერ.), ნ. ძურწვა.

ძურაი (გურ.) კუდმოძუებული; ჩერჩეტი, მოხეტიალე, ქარაფშუტა (ა. ლ.); ძოვარა, ამოძუებული (გ. შარაშ.).

ძუამდი ცრუი (გურ.) იდიომი: თავიდან ბოლომდის, მთლად ცრუ (გ. შარაშ.).

ძუატაი (გურ.) ძალზე გამხდარი (გ. შარაშ.).

ძუბაგი (ლენხ.) წუბაკი, ბინძური ადამიანი (მ. ალავე, 1).

ძუბახი (ქართლ., რაქ.), ნ. ძუბაგი: უზნეო, ცუდი ყოფაქცევის ქალი (ლაგვანთა, ი. თავგაძე).

ძუთა (ხევსურ.) ნ. ზუთა.

ძუთუ (ხევსურ.), ნ. ზუთა.

ძუის დაგება (გურ.) მახის დაგება (გ. შარაშ.).

ძუკვა (გურ.) ძალის წაწალი საკბილას საშოვნელად. გადატ. ადამიანზედაც იტყვიან. „რას და ძუკვა ემ ქრივის ეზოში, შენ თუ კაი კაცი ხარ?“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ძუკიე (გურ.) მაწანწალა ძალლი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ძულა/ე-ი (გურ.) ძლიეს (ს. ქლ.).

ძულათა-ი (გურ.) ძლიეს. ნ. ძულა/ე-ი. „კბილი არც ერთი არა აქვს, ფაფასა ჰამს ძულათაი“ (ი. ქყონ.).

ძულვარება (გურ.) სიძულვილი (ა. ლ.).

ძუშბეხი (ლენხ.). ნ. ძუბაგი.

ძუნკალი (გურ.) წუნკალი. იტყვიან ცხოველზეცა და კაცზეც (ა. ლ.).

ძუნძურ-ი (ქსნის ხეობ.) ბალახეული მცენარეა ერთგვარი (გ. სომხიშვი.).

ძუნძურეხი (გურ.) მიძიმედ. მოშვებულად გასუქებული, ძონძროხი (გ. შარაშ.).

ძურა (ზ. იმერ., ლენხ.) არაწესიერი ყოფაქცევის ქალი (ბ. წერეთ.); ძუენა (ქეგლ).

ძურწა (ქართლ., ფშ.) სარეველა ბალახია ერთგვარი (დიალექტ., 645); ძირხვენის ყვავილი (ი. ქეშიყ.).

ძურწაბალახი (ქართლ., კახ.) მწვანე ძურწა. ნ. ძურწა (ა. მაყ.).

ძურწვა (გურ., იმერ.) გამოძურწვა, რაიმე გრძელი ნივთის თითო-თითოდ გამოძრობა, სიძნელით წამოღება (გ. შარაშ.); ძრუწვა (ნ.), გაქცევა, გაპარვა, „ძურწა თავი და გაქრა“ (გ. ბერ.).

ძუძგი (იმერ.) მტვერი, ნაგავი; გადატვინე სხვის კარზე აგდია, სხვის პურმარილს შესჩერებია (ი. ქავთ.); ძუნწი (ბ. წერეთ.).

ძუძგვა (ქიზიყ.) მოძუძგვა, გაქცევა, ერთბაშად მოწყვეტა და გაქცევა (ს. მენთეშ.).

ძუძგური-ი (გურ.) ლოდინი, ცდა. ნ. ყურყუტი (ა. ლ.).

ძუძგური-ი (ლენხ.) ხელში შეყურება, სათხოვრად თვალთვალი (მ. ჩიქ.).

ძუძუა-ი (გურ.). ნ. ცხენის ძუძუაი, ჯუჯუა.

ძუძულა (ქიზიყ.) ერთი ძუძუ რომ უწოვიათ სხვადასხვა მშობლების გოგონებს (ს. მენთეშ.).

ძუძუშოკითხული (გურ.) ხბოს მოგების წინა პერიოდში მყოფი ძროხა, როცა ცურში რძე ჩაუდგება (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ძუძუნაქამობა (გურ.) ძუძუნაწოვრობა, როცა დედა თავის შვილთან ერთად სხვის ბავშვებსაც აწოვებს ძუძუს, ეს

ორი ბავშვი ძუძუნაჲ აჲმებად და ერთმანეთის ნათესაებებად ითვლებიან (ე. ნინ., I თ. კიკ.).

ძუძუს მოკითხვა (გურ.) რძის მომატება ცურებში ხბოს მოგების დღეების მოახლოების დროს (გ. შარაშ.).

ძუძუკოდა (გუდამაყრ.). ნ. ცურკორძა.

ძუძულა-ა (მესხ.) ძუძუ ბავშვის ენაზე (ი. მაისურ.).

ძუძუმაცვალა (ქიზიყ.) ძალმაცვალა, მცენარეა. ნ. მიწამაცვალა (ა. მაყ.).

ძუძუმბიარე (მთიულ.) საქონელი, რომელმაც უნდა მოაგოს (ლ. კაიშ.).

ძუძუმყარალა (ქართლ., მთიულ.) მაჯალვერი, მცენარეა. ნ. ცუცუმყარალა (ა. მაყ.).

ძუძუს მაშრატელა (თუშ.) ცხვრის ავადმყოფობა (ს. მაკალ.).

ძუძუქალა (კახ.) ვაშლის ჯიშია, მოგრძო, წითელი ნაყოფი იცის, მწიფდება სექტემბერში, ინახება მისამდე (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ძუძუძმა (ქიზიყ.) ერთი ძუძუ რომ უწოვიათ სხვადასხვა დედ-მამის ვაჟებს (ს. მენთეშ.).

ძუძუხატი (ქართლ.) ქალის გულმკერ-

დის მოყვანილობის ჭანდაკება, წარმართული ხატი, ინახებოდა ქვათახვის ტაძარში (გ. შატბერ., 117).

ძღაბი (იმერ., გურ.) პატარა გოგო (ი. ჯყონ.).

ძღაბლი-ი (გურ.) ზღარბი (გ. შარაშ.).

ძღაბლვა (გურ.). ნ. მოძღაბლვა.

ძღავი (ლენხ.) ცხავი (მაღაღ., 1).

ძღვამბლი-ი, **ომცხვარო** (ლენხ., რაჭ.) გარეული ვაზი; ძღვამლი (მ. ალაღ., 1); უსურვაზი (ა. მაყ.).

ძღვენკვა (გურ.) დანარცხება, მოჭიდვის მოულოდნელად წაქცევა (ა. ლ., გურ.).

ძღიბლი-ი (გურ.) თვალის ავადმყოფობა, დაწირველა იცის (ა. ლ.); თვალის წირპლი (ს. ჟღ.).

ძღინკი-ი (გურ., ლენხ.) კონკი, ძველი დახეული ტანისამოსი (ა. ლ.); დაძველებული და დაფლეთილი ტანსაცმელი. ნ. კინკი (მ. ალაღ., 2).

ძღნაბი (მესხ.) ზღარბი (შ. ძიძ., ქრესტ.).

ძღრაბლი-ი (აჭარ.) ზღარბი. ნ. ძღაბლი (პ. ჯაჯან.).

ძღრიბლი-ი (აჭარ.) წირპლი. ნ. ძღიბლი (შ. ნიყარ.).

ფ

წაბიძგვა (ლენხ., რაჭ.) ოდნავ შეხმობა, ცოტათი წაყინვა (მ. ალაღ., 1); დიდი თოვლი, გაყინული, რაზედაც სიარული შეიძლება (ლაგვანთა, ი. თავგაძე).

წაბლა-ა (ზ. აჭარ.) ხაპი, თეთრი ჯიშის გოგრა (შ. ნიყარ.).

წაბლრა (რაჭ.) მოწაბლრა, წიწიბო, წიფლის ნაყოფი (გ. ბერ.).

წაბნელება (მესხ.) წყრომით: წასვლა, წაშავება (ი. მაისურ.).

წაბლონი-ი (ფშ.) ოდნავ წაბლისფერი (ი. ქეშიკ.).

წაბურვა (გურ.) მიცვალბულის ქირისუფლისათვის დახმარების აღმოჩენა

ფულით. ღვინოსა და პურსაც მიუტანდნენ ამ დროს, მაგრამ ამას შესაწირავი ჰქვია (ი. ჯყონ.); მიცვალბულისათვის წირვის გადახდა ძველად (ა. ლ., გურ.).

წაბლუნკვა (გურ.) უხეშად წაყუხვა, წაყუხვება (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

წაგერება (ქიზიყ., მთიულ.): ძუძუა წაგერება ძუძუდან რძის გამოდენა თავისთავად (ს. მენთეშ.); ხბოს გაწევა ძროხისაკენ მოსაწოვად (ლ. კაიშ.).

წადაუყურა-ა (გურ.) წამდაუწუმ. „რათაი წადაუყურაი ჰამა? დაედი და

გათავე ბარდმაი! (გ. შარაშ.).

წადიმოდი ჰკუისა (მესხ.) მერყევი ჰკუის ადამიანი. ანდაზაა: „წადიმოდი ჰკუისაო ეშმაკივით ტყუისაო“ (ი. მაისურ.).

წადინ-ი (ხევსურ.) წადილი (ა. შან.).

წადი (ხევსურ.) წადი, წაბრძანდი (დიალექტ., 558).

წავალის (მთაულ.) წავა (დიალექტ., 570).

წავალწავალა (ქიზიყ.) სტუმარი, რომელიც სულ წავალ-წავალ იძახის, მაგრამ იქვე რჩება. ანდაზაა: „წავალ-წავალა სტუმარი ისევე შინა რჩებოდა“ (ს. მენთეშ.).

წათხ-ი (რაჭ., ქართლ.) მარილის წყალი ყველის ჩასადებად (გ. ბერ.).

წათხლამუნება (იმერ.) ახმაურებული ნაბიჯით წასვლა. „გადიძახა და თოხით მხარზე წათხლამუნდა სახლისაკენ“ (მ. ალავ., დ. კლდ. ლექსიკ.).

წაი (გურ.) წადი; წამოი წამოდი (ა. ლ.).

წაის-წაის (თუშ.) ზზ., გზადაგზა (თ. უთურგ.).

წაი-ი (ქიზიყ.) მწუთხე, მოდულებული მარილწყალი, ყველს ასხამენ, რომ არ გაფუჭდეს (ს. მენთეშ.).

წაკა (თუშ., ფშ., კახ., ქსნის ხეობ.) წათხი (ს. მაკალ.; თ. რაზიყ., „ივერია“, № 156, 1900; ი. ჰყონ.; ლ. ლეონ.); ქილაში ჩადებული ყველის წვენი (ვაჟა, II, ა. შან.); ყველის შესანახი მარილწყალი. ნ. წაკი (ვ. სომხიშვი.).

წაკანქულ-ი (ხევსურ.) ლუდი, რომელსაც ოდნავ სიმჟავის გემო გადაჰკრავს (ა. ჭინჭარ., 221).

წაკატი (გურ., ზ. აჰარ.) წერაქვი (ს. ქლ.); წალკატი; გამოწაკატულ-ი წერაქვით გამონგრეული (ა. ლ.; შ. ნიყარ.).

წაკვლა (მთიულ.) კოკობანას თამაშის დროს ფეხზე დამდგარი კოკის გადაბრუნება (ლ. კაიშ.).

წაკლაპუნება (გურ.) საკებნად გამზადე-

ბული ძაღლის მიერ კბილის კბილზე შემოკვრა (გ. შარაშ.).

წაკლება (თუშ.) მოგება (პ. ხუბ.).

წაკრია-ა (აჰარ.) ცურვის სახეობა, მკლაური (შ. ნიყარ.).

წაკულაკ-ი (ქართლ., მესხ.) მწვანე ნუში (კირიონი); კურკოვანი ხილის ადრეული, მკვახე, მჟავე ნაყოფი. „წაკულაკის ქაშით კბილი მაქვს მოკვეთილი“ (გ. შატბერ., 118); კურკოვანი ხილის წვრილი, შემოუსვლედი, უმწიფარი ნაყოფი (ი. მაისურ.).

წაკულუმბურება (გურ.) გადატ. მოწყენისა და თან უკმაყოფილების გამომეტყველება. „რაფერ წავიკულუმბურებია, ცაჲ, მია ცხვიპირი! რას მიწყრები, თუ იცი?“ ნ. კულუმბური (გ. შარაშ.).

წაკუნკრუხება (გურ., ზ. იმერ.) ვაჭირვებით წასვლა (ა. ლ.); წაკუნკრუხდება წაჩერჩეტდება, წაჩეტება (ქ. ძოწ.).

წაკუნწვა (გურ.) წაკუნვა, წაკუნცხვა. ნ. წაბლუნცვა (წითელძოთა, ი. შილაკაძე).

წაკუტი (მესხ.) წვრილი, ნაყუწი (ი. მაისურ.).

წალ-ი (ხევსურ., მოხ., თუშ., ქიზიყ.) მეორე წელში ჩამდგარი თიყანი. „მეორეს წელჩი რო ჩადგების, სათხეს თიყანს წალ ხქვიანის, სავაცეს — ვაცუნი“ (ა. ჭინჭარ., 236); შუნ—ჭიკვის ნაშიერი დედალი ორი წლის შემდეგ (იქვე, 238); უშობელი ჭიხვი, ნორჩი ირემი, ნუკრი — სულ პატარა, ძუძუმწოვარა ირემი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.); თხა თიყნის მოგებად (ო. ჭაჭ.); წლის თხა (პ. ხუბ., თუშ.); ორი წლის დედალი თხა (ლ. ლეონ.).

წალა¹ (ქსნის ხეობ.). ნ. წალი.

წალა² (ქიზიყ.) გაწყალებული ჩირქი. „ჭრილობიდან წალა ადის“ (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

წალალალება-ე (თუშ.) გაგზავნა (თ. უთურგ.).

წალალვა (ხევსურ.) გაგზავნა; წაყვანა (დიალექტ., 558).

წალამ-ი¹ (ქართლ., ფშ.) ვაზის ნასხლევი (დიალექტ., 645; ვაყა. I, II, ა. შან.); ვაზის ნასხლევი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

წალამ-ი² (ფშ.) ქარისაგან წაღებული ნისლის ზოლი. „წალამ გადადის ნისლისა“ (ი. ქეშიკ.).

წალარ-ი (ზ. იმერ.) წალამი (ბ. წერეთ.).

წალარო (ოკრიბ.) ლორწოვანი სითხე, ყლარტი, ჩიბუხის ტარში (მ. ალავე.).

წალდულა-ი (აქარ.) დანაწალდა, ხელწალდა, პატარა წალდი (ი. მეგრ.).

წალვა, მოწალვა (იმერ., გურ.) დასაძმარავი მხალეულის ცოტახნით ცხელ წყალში გაჩერება, მოხარშვასავით (ვ. ბერ.; ა. ღლ.).

წალიკ-ი (ქიზიყ.) მწკრივი. „მინდვრი ბატები წალიკ-წალიკად მიფრინავენ“ (ს. მენთეშ.).

წალიკა (ქართლ., გურ.) ყანის ბაი; ანწლი. ნ. ანწლიკაი (ა. მაყ.; ს. უღ.); მწარე ბალახია (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

წალო (ფშ., ქიზიყ.) კედელში დატანებული თარო, განჯინა (ი. ქეშიკ.); სახლის კედელში დატანებული განჯინასავით, უკაროა, ფარდა აფარია, შიგლოგინს აწყობენ (ს. მენთეშ.); საგებლის დასაწყობი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

წალურსება (გურ.) წაყრუება; წელიურსა წაყრუა, ესმის, მაგრამ არ სურს, გაიგონოს და ამიტომ დუმს (ა. ღლ.).

წამავი (ხევსურ.) წამოვიდა (დიალექტ., 558).

წამაზეზიება (მოხ.) წამოდგომა (ო. ქაჯ.).

წამალა (ფშ., ხევსურ., გუდამაყრ.) რძის შემადეღებული წამალი, კვეთი (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 268; ა. ბექ., 223).

წამალდიდ-ი (აქარ.) ძირმწველი წვივა, მცენარეა (ა. მაყ.).

წამაშვა (იმერ.) წაფარება, ქვევრის საგლესზე ფხვიერი მიწის წაყრა (პ. ჯაჯან., X).

წამეჭება (ლენჩ.) დატრახება, თავის გამოღება (მ. ჩიქ.).

წამყრავ-ი (გურ.) ხელწამყრავი, ხელუკულმართი, წვრილი ქურდი (ა. ღლ.).

წამლაყოზა-ე (თუშ.) ჩურჩული; მიწამლაქ მიჩურჩულა (თ. უთურგ.).

წამობლარძვა (იმერ.) წამობლავა. უშნოდ, უზრდელად წამოწოლა; უწესოდ წამოქცევა (ი. ქავთ.).

წამოგანძვა (ლენჩ.) წამოწოლა ზარმაცისა; წამოგანძულ-ი წამოწოლილი. „მუშაობას შთილში წამოგანძვა უჩევენია“ (მ. ალავე., 2).

წამოდრაზვა (იმერ.) მხარ-თეძოზე წამოწოლა ან დაჯდომა მოურიდებლად და უღროდ დროს (ი. ქავთ.).

წამოკავება (გურ.) ფხვებაშვერით წამოქცევა. წამოწოლა. ნ. სკობარტი (გ. შარაშ.).

წამოკუნჯვლა (გურ.) ჩემად, დაკუნჯვით წამოდგომა (ა. ღლ., გურ.).

წამომჭეხება (იმერ., ლენჩ.) გაწითლება ადამიანის სახისა; წამომჭეხებულ-ი სახეგაწითლებული. „ბევრი ღვინო დეელია, სახე წამომჭეხებულ-ი ხონდა“ (მ. ალავე., 2).

წამონალღებულ-ი (გურ.) წამოსივებული. „ავი ბალანი წამონალღებული მეჩვენება“ (გ. შარაშ.).

წამოროყვა (გურ., იმერ.) წამორთშვა, უადგილოდ წამოძახება (ა. ღლ.).

წამოსახურებ-ი (მთიულ.) მოსახურტი, მოსახამი (ლ. კაიშ.).

წამოსობა ხელისა (გურ.) ხელის წამოვლება, წამოყვრა. წამოუუსვა ხელ-ი წამოუუსვა, წამოავლო ხელი (დიალექტ., 668).

წამოტარახინება (გურ.) წამოდგომა, წელში გასწორება. „წამოტარა-

ხინებულმა ძალმა დაგიმად-
ლოს“ (ა. ღლ.); წამოტარახი-
ნებულ-ი გორგალეთ ზევით აწეუ-
ლი, მაგ., ძალის კუდი (გ. შარაშ.).

წამოტორტვლა (იმერ.) წამოყრანტაღე-
ბა, წამორთმვა, უტაქტოდ და უადგი-
ლოდ რისამე თქმა (ი. ქავთ).

წამოყეღეღაღება (გურ.) თავის წამო-
ყოფა, საჩხუბრად მომზადება (ა. ღლ.).

წამოყენიული-ი შუბლი-ი (ლენხ.) წინ წა-
მოწეული, ვადმოხნეჭილი შუბლი
ადამიანისა (მ. ალაფ., 2).

წამოყულება (გურ.) წამოყუნტება. მუხ-
ლებზე ჩაუტყეკით ჩაჯდომა, წამოჯ-
დომა (ა. ღლ.).

წამოშანკვა (ლენხ.) წამოლაკვა, უზრ-
დელად წამოწოლა (პირაღმა და ფე-
ხებაწევი); წამოშანკულ-ი წა-
მოლაკული. „უშნით წამეიშანკა
სკამლოგინზე“. ნ. წამოკეკვა (მ. ალაფ.,
2).

წამოშაშხუნება (გურ.) წვიმის წამოსვლა
ცოტახნით. „ერთი ქე წამუშუშაშ-
ხუნა და ქე გაჩერდა“ (გ. შარაშ.).

წამოჩორიჩება (მთიულ.) მეტად გაზრდა
(ლ. კაიშ.).

წამოჩორიხება (ქართლ.) წამოზრდა, წა-
მოჩიტება. „ეთერი როცა წამეიჩი-
რიხება, მოკვდა დედა“ (ა. ღლ.,
ქართლ., 288).

წამოწყვეტება (ქიზიყ.) შემთხვევით შე-
მოსწრება, მოულოდნელად მოსვლა,
საიდანაც გამოჩენა სტუმრისა;
წამოწყვეტებულ-ი შემთხვე-
ვით შემოსწრებული (ს. მენთეშ., დამ).

წამოქვებება (მესხ.) გახურებისაგან წა-
მოწითლება, წამოჭარხლება (ი. მაი-
სურ.).

წამოხიღება (გურ.) დახმარება, შეშვე-
ლება (მ. ჯაჯან.).

წამოხოლ (გულდამაყრ.) წამოხვალ (ღია-
ლექტ., 575).

წამოხოჩოღება (გურ.) წამოჩიტება, წა-
მოზრდა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

წამოხოჩოღება (მთიულ.) ბევრი ხალ-
ხის ერთად მოსვლა (ლ. კაიშ.).

წამხდარ-ი (მთიულ.) ჩახაშმული, და-
ხაშმული (ლ. კაიშ.).

წამსება (მთხ.): უღვაში ეწამსება
უღვაში ახლად ამოსდის (ო. ქაჯ.).

წამწავო (მთხ.) მომწარო, მომწავო. ნ.
მწავე (ო. ქაჯ.).

წამხედურე (ლენხ.) ყველაფერში მიმ-
ბამველი (მ. ჩიქ.).

წანაყარ-ი (ფშ.) გახდილი, გაძრობილი
(ვეფა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

წანახედი-ი (ფშ., თუშ., ქართლ.) წანახ-
დენი, მიყენებული ზარალი (მაგ., ყა-
ნის შეჭმა საქონლის მიერ) (ვეფა, IV,
ა. შან.); საქონლის მიერ გაფუჭებული
ნათესი (პ. ხუბ.); ზარალის ღირებუ-
ლება (თ. სალარ., ალგ., 100).

წანაქედი-ი (ქიზიყ.). ნ. წანახედი.

წანდელ-ი (ქართლ.) მოხრილობრიანი
დანა, მოკაცული დანა (ღიალექტ.,
645).

წანკ-ი (ლენხ., თუშ.) ცუდი ენის პატ-
რონი, მოენე (მ. ჩიქ.); უხეირო, უვარ-
ვისი (ქეგლ).

წანკალი-ი (ლენხ.) მშვიერი ხეტიალი, წან-
წალი (მ. ჩიქ.).

წანკაღება (გურ.) წამწარება; წაანკა-
ღეს არ შეარგეს, წამწარეს (გ.
შარაშ.; ს. ჟღ.; ა. ღლ., გურ.).

წანკლიანი-ი (რაქ.) ცუდი, ნაკლები (ღია-
ლექტ., 691).

წანკლიანი-ი² (ქართლ.): წანკლიანი
ენა ენა გარყენილი, უწმაწური.
„კოჟლს უთხრეს, ნეტავ ენა გქონდეს
კოჟლი და შენ ფეხმართალი იყო, მა-
შინ ხომ მაგ წანკლიანი სიტყვებს
ველარ იტყვიდიო“ (გ. შატბერ., 120).

წანტაკ-ი (ქიზიყ.) ტურტლიანი, ჭუჭყი-
ანი, უსუფთაო (ს. მენთეშ.).

წანწალა (ქიზიყ.) საცალღებო ხიდი, ხი-
დად გადებული ერთი ხე მდინარესა
ან ხევზე (ს. მენთეშ.).

წანწალაკ-ი (მესხ.) სახელდახელო ხიდი,

გრძელი ხე წყალზე ხიდად გადებული (ი. მაისურ.).

წიგნობა (რაკ.) მომწარო-მეყევე, მწალტე (ვ. ბერ.).

წიგნარი-ი (კახ.) ნელ-ნელა ტოკება, რხევა; რყევა (ა. მარტ., გ. იმნ.).

წიგნალ-ი (ლენხ.) წყაროს წვეთვა, წვეთ-წვეთად დენა (მ. ჩიქ.).

წიგნალა (იმერ.) წელში გამართული და ტანშიატე, გამხდარი, მაგრამ მოხდენილი აგებულების ადამიანი (ი. ქავთ.).

წიგნარა (ქიზიყ.) 1. ბოლოქანქალა, მბზაკუნა (ნ.), ნაცრის ფერია, სიგრძივ თეთრი და შავი ზოლებივით გასდევს. გრძელი ბოლო აქვს, წყალზე იცის, დახტის და ბოლოს ატოკებს; 2. ქეიშიდან გამომავალი პატარა წყარო. ასეთ წყაროზე უყვარს წიგნარას ყოფნა (ს. მენთეშ.).

წიგნკლევა (იმერ.). ნ. კანკლევა.

წიგნკური-ი (გურ.) თვალის ხამხამი (წითელმათა, ი. შილაკაძე).

წიგნლვა (გურ.) უქმელობისაგან გახდომა; გამოწანწლულ-ი უქმელობისაგან მუცელჩავარდნილი (გ. შარაშ.).

წიგნრანგვა (ქიზიყ.) ფიჩხის, ძეძვისა და მისთ. თხლად წაფენა და ზედ თხლადვე მიწის გაშლა; მაგ., საბძლის სახურავზე ფიჩხს წაყრიან, ან გომს ზევიდან ძეძვს დაადებენ და შემდეგ მიწას დააყრიან (ს. მენთეშ.).

წიგნრანგებულ-ი (ქართლ.) მიწაწყურილი სველი ნიადაგი (მ. მესხ.).

წიგნწლევა (გურ.) წიბილწვა, გასვრა. „ჩემი წიბილწული ბაგე არ მიეკარება“ (ე. ნინ., თხზ., 1904, 136, ა. ლ.).

წიპარ (ინგილ.) ძაბრი (მ. ჯან.).

წიპწა (ქართლ.) ყურძნის კურკები (კირონი).

წიპწა-ი (ქართლ.) თვალების უშნოდ ხამხამი („კომუნისტი“, № 290, 1969).

წიარ-ი (ფშ.) რიგი, წესი. „საბუღელების შვილებმა სიტყვა არ გითხრეს წიარზე და“ (ი. ქეშიკ.).

წარაბაკანა-ა (ინგილ.) ლობემძვარაა ჩიტი, კინკრახა (მ. ჯან.).

წარალი-ი (ლენხ.) ბალაში, ჩირქი (მ. ალავე, 1).

წარაუგონი (მთიულ.) წარამარა (ლ. კიშ.).

წარაფ-ი (ქიზიყ., ფშ., თუშ., კახ.) წვრილი ტყე სადმე მინდვრიანში, ღელის პირად ტანყარილი, ხუთიოდე წლისა თუ იქნება (ს. მენთეშ.); წარბეღელი კლდე (ვაჟა, IV, ა. შან.); დუბე, ოდნავ ჩაღრმავებული ადგილი მთის ფერდობზე (თ. უთურგ.); ორ ნახნავს შუა დარჩენილი მოუხნავი კვალი (ქეგლ).

წარაფვა (ზ. იმერ.) სარის თავის წაწვეტება. ნ. ტაფვა (მ. წერეთ.).

წარაწურა (მესხ.) სუსტი და მიყნავებული; უუნარო, დასუსტებული ადამიანი (ი. მაისურ.).

წარბვა, დაწარბვა (ქიზიყ., ფშ.) ხის რამეების (კარის, ბოძის, ურმის ნაწილებისა და მისთ.) დაკვერცხვა-დაჭრელება და ნაპირების დასწორება. ნ. დაწარბვა, 3 (ს. მენთეშ.).

წარბიკან-ი (იმერ.) აბრეშუმის ტილის მესამე კანი (ვ. ბერ.).

წარბულ-ი (რაკ.) ნახევრად მრგვალი ხეებისაგან გაკეთებული სახლი (ვ. ბერ.).

წარზე (ფშ.) კარვად, რიგიანად (ი. ქვონ.).

წართ-ი (გურ.) ყუთთა, ხევი (გ. შარაშ.).

წართვა (ზ. იმერ.) ცემა, დარტყმა (მ. წერეთ.).

წართხალ-ი (ხევსურ.). ნ. წერთხალი.

წარიაკება ფეხისა (ქიზიყ.) წასხლტომა ფეხისა. „რაკი კაც ერთი ფეხი წაუტრიაკდებდა, მორჩა“ (ს. მენთეშ.).

წარმო და უკუნი (გურ.) კვირის დღეები: ახალ მთვარეზე ხუთშაბათი და შაბათი უკუნი ა, დანარჩენი დღეები—წარმო. ძველ მთვარეზე—ხუთშაბათი და შაბათი წარმო ა, დანარჩენი

დღეები—უკუნი (ა. წულ., ეთნოგრ. გურია, 1971, 122).

წარნაქა-ი (გურ.) მეტად მკავე (გ. შარაშ.).

წარნიკ-ი (ფშ.) ძალიან ავი კაცი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 156, 1900; ი. კუონ.).

წარუკა (ქიზიყ.) უხეირო, მაწანწალა, უსუფთაო (ს. მენთეშ.).

წარწი¹ (ქიზიყ., თიან.) ძალიან თხელი ჩითი ცული ხარისხისა (ს. მენთეშ.).

წარწი² (თიან.) წერწა. ნ. კეჭეკეა (ა. მაყ.).

წასაბურავი (გურ.) მიცვლებულის ოჯახისათვის შეწირულება (ს. ელ.).

წასაქრება (გურ.) ტყუილებრალოდ რაიმეზე თავის შეწირვა (ს. ელ.); ზედგადაკოლა; წაესაკრა ზედ გადაკყვა, შეეწირა (ა. ლ.).

წასანაყება (ინგილ.) წაგვერდება, გადახრა (მ. ჯან.).

წასაქარი (გურ.) წვრილად დაჭრილი მწვანილი, საჭმელში ჩასახარშავი ან კერძზე თავიდან მოსაყრელი (გ. შარაშ.).

წასინსილება (გურ.) წვერის ძალიან წამახვლეება იარაღისათვის (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

წასიქსიქება (გურ.). ნ. წასინსილება.

წასკუჭვა¹ (აქარ.) წალღეტა, წაგლეჯა, დატყუება (შ. ნიყარ.).

წასკუჭვა² (გურ.) თავის წაკვრა უღაზათოდ (გ. შარაშ.).

წასხრიპვა (გურ.) თავის წაჭრა, წავდებინება (ს. ელ.).

წათანა¹ (გურ.) თან წაყვანა (ე. ნინ., I, 11, თ. კიკვი); წეიტანა თან წაიყვანა (ა. ლ.).

წათანა² (ხევსურ.) წაღება (დიალექტ., 558).

წათანება¹ (გურ.) თან წაყოლება, თან გაყოლება ვისიმე (დიალექტ., 668).

წათანება² (გურ.) ხელის ჩავლება; წათანა ხელი-ი ჩაველო ხელი (ს. ელ.).

წათილება (ქიზიყ.). 1. წათრევა. „წათილება ვილა, წათილ და როგორც იყო“; 2. წარტყმა, გარტყმა. „ორიოდე წათილ და მოქვეინდება“ (ს. მენთეშ.).

წათურება (მთიულ.) ატირებულის დაწყნარება (ლ. კაიშ.).

წაფა (ინგილ.) წევა, გაწევა; მწაფელ მწეველი; გაწაფ გაძაბე, გაჭიმე, გასწი (მ. ჯან.).

წაფელი (მესხ.) მეხრედ და მოსამსახურე-მორბედად აყვანილი ბიჭი. „ორი წაფელი სჭირათ მაინც კიდევ ერთი მეცხვარე მუდამ“ (ი. მისურ.; კ. დონდ., 381).

წაფია (ქართლ.) ჭურჭელია ერთგვარი (თ. სალარ.).

წაფრენა (გურ.) ხელის ჩავლება, ჩაქერა; წამაფრინდა ხელი ჩამქიდა, წამავლო, დამუჭირა (ა. ლ.).

წაფურა (ქართლ.) ხის ჯამი, ღვინის სასმისი (გ. შატბერ., 120).

წაქი (გურ., იმერ.) შრატის, სველი (ა. ლ.).

წაქა (რაჭ., ქართლ.) წათხი (დიალექტ., 691).

წაქახუნება (მთხ.) წარტყმა, წაკვრა (ო. ქაჭ.).

წაქუსქუსება (ქიზიყ.) დამუჭრება-დაღერება, საცემად გაწევა, შეტევა. ნ. ქუსქუსი (ს. მენთეშ.).

წაღმი (ინგილ.) მერმის (მ. ჯან.).

წაყრა, წაყრა-ა (ხევსურ., თუშ.) ტანფეხსაცმლის გახდა. „წაიყრის ქალბან-ბანდელსა, ლამაზს ჩაიციმს ჯღანსაო“ (ა. ჭინჭარ., 261; დიალექტ., 558); გახდა (თ. უთურგ.; დიალექტ., 587).

წაყულება (ქიზიყ.) დაუბატიებლად მისვლა. „სად წეეყუღე, რა გესაქმება მანდ?“ (ს. მენთეშ.).

წაყურუსუნება (ლენჩხ.) წაყრუება (მ. ალავე, 1).

წაჩეკვა (ქართლ.). ნ. ჩეკვა.

წაჩიგორგალება (გურ.) ჩქარა კითხვა ან

- რაიმეს გაცემა (ა. წულ., ეთნოგრ. გურია, 1971, 220).
- წიგნები** (ქიზიყ.) წიგნები. შეცდენა და საიდუმლოს თქმეები. „წიგნები და ყველაფერი ვათქმევინე“ (ს. მენტეშ.).
- წიგნები** (ფშ.) კინკლაობა, წიგნები (ი. ჯყონ.).
- წიგნები** (გურ.) წიგნები, წიგნები. „წიგნები თავი“ (ა. ლ., გურ.).
- წიგნები** (ხეცურ., ფშ., მოხ.) დობილი, ძობილი. ნადობი, საყვარელი, სულიერი მეგობარი. ნ. წიგნობა (ა. შან.; ვეჯა, I, ა. შან.; თ. რაზიყ., „ივერია“, № 156, 1900; ი. ჯყონ.).
- წიგნები** (მოხ.) მეტისმეტად ძუნწი, ხელმოკერილი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).
- წიგნები** (მოხ.) შეხება, წვდომა (ო. ქაჯ.).
- წიგნები** (გურ.) ხელის ოდნავ ხლები; ხელი არ წამაწინწო ხელი არ მახლო (ა. ლ.).
- წიგნები** (ქსნის ხეობ.) პურის მარცვლის გასუფთავება ნაქაზისაგან ხონჩაზე (ვ. სომხიშვი.).
- წიგნები** (ფშ.) მოტაცებით წყვანა, წიგნები. „(ყვევამ) დაველოს ნისკარტი ჩემს ბაბბის ქულასა და წიგნებსა ლოს ბუღეში“ (ი. ქეშიყ.).
- წიგნები** (მთიულ.) მოწითალო (ლ. კაიშ.).
- წიგნები** (გურ.). ნ. წიგნები.
- წიგნები** (მოხ.). ნ. წიგნები.
- წიგნები** (ლეჩხ.) ძაღლის წიგნები, წიგნები (მ. ჩიქ.).
- წიგნები**¹ (ქიზიყ.) წიგნები, წიგნები (ს. მენტეშ.).
- წიგნები**² (გურ.) მწკრივად, სწორად დაწყობილი, დალაგებული ნივთისა ან მწკრივში ჩადგომა ადამიანის, ცხოველის ან ფრინველისა; წიგნები და დაწყვიტნი მწკრივში, რიგში (ა. ლ.).
- წიგნობა** (ფშ.) წესჩვეულება, ქალ-ვაჟთა სატრფიალო დამოკიდებულება, რომელიც შეუღლებით ვერ დამთავრდება. შდრ.: სწორფრობა (ქეგლ; ვეჯა-ფშ. ბტ. ლექსიყ.).
- წიგნობა** (გურ.). თავის წიგნება წიგნობისათვის. ნ. წიგნობა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- წიგნობა** (ხეცურ.) ხევის გაწმენდა კორდისაგან (ნ. ა. კინკლაძე, 205).
- წიგნობა** (თუშ.). მოგება; წიგნობა მოვიგე (პ. ხუბ.).
- წიგნობა** (გურ.) წიგნობა (ე. ნინ., I, თ. კიკვი; ს. ჟღ.).
- წიგნობა** (გურ.) წიგნობა (ქ. სიხ.; ქეგლ).
- წიგნობა** (გურ.): ამ წიგნობა-ი ამ ხანებში, ამ მოკლე ხანში (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- წიგნობა** (თუშ.). ნ. წიგნობა.
- წიგნობა** (თუშ.) დართული ძაფი, გადახვეული სხვა თითისტარზე (ქეგლ).
- წიგნობა** (რაქ.). ნ. ტახტარი.
- წიგნობა** (ფშ.) წიგნობა, წიგნობა. „მე მრე შინ წიგნობა“ (ი. ქეშიყ.).
- წიგნობა** (ქართლ.) სიცივისაგან გამაგრება. წიგნობა მიწის ზედაპირისა, წიგნობისა... (ქეგლ).
- წიგნობა** (გურ.) ოდნავ დასვენება; წიგნობა ოდნავ დასვენებს. „მეიცი, კაცო, რა გეჩქარება, მუასროფთ მინც, პაწაი წიგნობა“ (ა. ლ.).
- წიგნობა** (თუშ.) თმების უკან გადავარცხნა ისე, რომ ყურებს არ ფარავდეს, ცხენი როცა საკენად ემზადდება, ყურებს უკან გადაიწვეს; ამასაც წიგნობა ჰქვია (თ. უთურგ.).
- წიგნობა** (ფშ.) ფრინველთაგან მხრების წიგნობა ძირს დასაქანებლად (ი. ჯყონ.).
- წიგნობა** (თუშ.) აობრება, გაფუჭება, განადგურება, წიგნობა (თ. უთურგ.).
- წიგნობა** (ქიზიყ.) წიგნობა, წიგნობათა; წიგნობა! — წიგნობა. ნ. წიგნობა (ს. მენტეშ.).

წაჭე-უკუჭე (ჭიზიყ.) ხან წინ წაჭდომა და ხან უკან წამოჭდომა (ს. მენთეშ.).

წაჭე-უკუჭეს ციხელი (ჭიზიყ.) წვრილი შემოსი, ფიჩხის, შამბისა და მისთ. ალიანი ცეცხლი, რომელმაც სწრაფად იცის დაცხუნება (მაშინ უკან წამოჭდება ადამიანი) და სწრაფადვე ჩაქრობა (მაშინ წინ წაჭდება ადამიანი, რადგან შესცივა). ამის შესახებ არის იგავი. ნ. პურისპური (ს. მენთეშ.).

წბერ-ი (რაჭ., ლეჩხ.) ჭაქის საწური, ლვინის სახდელი მანქანა (ვ. ბერ.; ქველ).

წბერვა¹ (ლეჩხ.) წბერვა, პრესით გამოწურვა (მ. ჩიქ.); ტუჩების წრუბვა, მანქვა (მ. ალავ., 1).

წბერვა² || **წბერვა** (რაჭ.) ლვინის გამოხდა, დაწურვა (ვ. ბერ.).

წბილა (ფშ.) ბალახის წვრილი ღერო, ნემსის მსგავსი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 156, 1900; ი. ჭყონ.; ვაჟა, 1, ა. შან.).

წბოლ-ი¹ (ქართლ.) ლორწო (მ. მესხ.).

წბოლ-ი² (იმერ., რაჭ.) ჩირქი, ბალღამი (ი. ჭყონ., ქველ).

წბწა, წბწა (კახ.) ყურძნის კურკა (ნ. ჯობ., 57).

წდალ-ი (იმერ.) მშრალი, უქაობო ადგილი (ქველ).

წებარ-ი (გურ.) ხოყერა, მცენარეა (ა. მაყ.).

წებარო (იმერ.) მწებავი; წებარო ტალახ-ი წებოსავით ფეხზე სადები ტალახი (ვანი, ნ. აგიაშვილი; ქველ).

წებერა-ი (გურ., აჭარ.) ნიგოზი (კაკალი), გარეკანიანად და წენგოიანად (ი. ჭყონ.); მაგარკანიანი კაკალი (ა. ლ.); თიხნარი ნიდაღი (ს. ვლ.); წენგო (შ. ნიქარ.).

წებლა (მთიულ.) წაბლისფერა ძროხა, წაბლა (ლ. კაიშ.).

წებოვანა (ქართლ., ფშ.) შილამანდილი, მცენარეა (ა. მაყ.).

წებულაყ-ი (თუშ.) ოთხფრთიანი ისარი (თ. უთურგ.).

წებწალ-ი (ფშ.) თმის საგლეჯი პატარა მაშა, — პინცეტი (ქველ).

წევა-ა (თუშ.) მოხვედრება; ტანზე ვერ ვერ ეწი ტანზე ვერ მოერთყათ, მოხვედრებიანთ (თ. უთურგ.).

წევარ-ი (ქვ. იმერ.) მწევარი (ქველ).

წევე (იმერ., აჭარ.) ნაწილაკი ნეტა მაინც, ქე მაინც (ი. ჭყონ.; ი. მებრ.).

წევა (ინგილ.) ჩეკვა (მ. ჯან.).

წევა¹ (გურ.) წყვეტა; მოწეკვა მოწყვეტა ყვავილისა, ნაყოფისა და სხვ. ერთი ორი კეკალი სხალი მოწეკვე და მეიტანე“ (გ. შარაშ.).

წევა² (მესხ.) ჩველტა. „სამურაბე ვაშლი ჯერამ ნემსით უნდა დაიწეკოს“ (ი. მაისურ.).

წევა³ (ფშ., გუდამაყრ., ხევსურ.) ერთად შეკრული თამბაქო (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 156, 1900; ი. ჭყონ.); წეკო, თამბაქო (დილაქტ., 575).

წელა-ა (ინგილ.) წელი; სწელავს სწევეს (მ. ჯან.).

წელანგარა (ქართლ.) ზარმაცი, წელათრეული, წელმოწყვეტილი კაცი (გ. შატბერ., 120; ქველ).

წელანგარა¹ (რაჭ.) წელმოწყვეტილი, უღონო, სუსტი. ნ. წელანგარა (ვ. ბერ.).

წელანგარა² (იმერ.). 1. მალალი და სუსტი; 2. მანჭია, მეტიჩარა (ი. ქავთ.).

წელგზა-ა (თუშ.) შარაგზა (პ. ხუბ.).

წელღითავ-ი (ჭიზიყ.) ახალი წელი (ს. მენთეშ.).

წელღუა (იმერ.) ტანთხელი, ჩია კაცი (ვანი, ნ. აგიაშვილი).

წელვა (იმერ.) გაწელვა, გაჭიშვა (ვ. ბერ.).

წელზედა-ი (გურ.) წელზევით ჩასაცმული ქალისა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

წელთ-ი (ფშ.) დიდი ურდული. „წელთით დაკეტა კარია“ (ი. ქეშვი.); ხის კეტი, რომლითაც კარებს კეტავენ (ა. კინჭარ., ფშ.).

წელთავება (ფშ., ხევსურ.) მიცვალებულის რიგი, წლისთავი (ს. მაკალ.).

- წელიძივი**-ი (ქიზიყ.) მალა. „წელიძივი მეტიკინა ფექზე დგომისაგან“ (ს. მენთეშ.).
- წელტილა**-ი (მოხ.) ცუდი, ნავსი წელიწადი (დიალექტ., 565).
- წელცქვილა**-ი (გურ.) ქვედა ტანი, წელს ქვევით ჩასაცემელი კაბა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- წელწადი**-ი (ხევსურ.). ნ. წელწადობა.
- წელწადობა**-ა (თუშ.) ახალი წელი. ნ. წელწადითავი (დიალექტ., 587).
- წელხუნდა** (გურ.) ყმის დასასჯელად წელში მოსაჭერი ხუნდი. „ყმაი თუ რამეს დააშავებდა, ბატონს ქონდა წელხუნდა და ეიმარი ჩააქენდა“ (პ. ჯაჭანი).
- წემბეშო** (ლეჩხ.) კამეჩის ტყავის დწნული ღვედი, რომელსაც კავს (სახენელის ხელნას) უღელს აბამენ (დიალექტ., 680).
- წენა** (მთიულ.) ბალახია ერთგვარი (ლ. კაიშ.).
- წენგარა** (მთიულ.) წენგერა, ლაშქარა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- წენგერო** (აქარ.) ნიგვზის წენგო. ნ. წებერა (შ. ნიფარ.).
- წენწება** (გურ.) ხელის ხლება; დაწენწება დაწება; წაწენწება ხელის ხლების გაბედვა (გ. შარაშ.).
- წენწული**-ი (აქარ.) ნაწლავი (ი. მეგრ.).
- წეპია ბალახი**-ი (ქვ. იმერ.) ლაკარტია (ა. მაყ.).
- წეპრება** (გურ.) გარტყმა (მსუბუქად). „გაჩერდი, თვარა კწეპრეფკეფაში“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- წეაწკალი**-ი (ფშ.) თმისა და წვერის საგლეჯი პატარა ვაზი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 156, 1900; ი. ჟყონ.).
- წერი**-ი¹ (იმერ.) ნიგვზის ხის კანი, რომლის გამოწნაბარში წვეწში ურევენ ლისს (ნ.) და ხმარობენ შალის საღებავად (ვ. ბერ.).
- წერი**-ი² (ხევსურ., მოხ., ქსნის ხეობ., რაჭ.) მომკილი სვილის ძნა (ა. ჰინჭარ., 203); ძნის ზვინი, შეიცავს სამ წერილას (63 ძნას), ზოგან 30 სამეულს, ე. ი. 90 ძნას (დიალექტ., 558); ძნის ზვინი, მომკილი პურეულის ხუთეულში ერთმანეთზე აკოკოლავებული. ამავე აზრით იხმარება აგრეთვე წერიანი. წერიანი (დიალექტ., 565); პურის ზვინი (ვ. სომხიშვი.); სარზე დადგმული პურის ზვინი, რამდენიმე ათეული (ოცდაათიდან ასამდე) ძნის ზვინი. კაპიან მორხილს (ნ.) მიუღდამენ, რომ არ წაიქცეს (დიალექტ., 691).
- წერა** (ფშ., მთიულ.) ოთხფეხად დადგმული ძნა, სულ რამდენიმე მეძნისა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 156, 1900; ი. ჟყონ.; ლ. კაიშ.).
- წერაქო** (ლეჩხ.) წერეჭო, ბალახია, ბანდულში ჩასატანებლად იხმარება (მ. ყლავე, 1); თომი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- წერაყანი** (მოხ.) სანადირო ჯოხი; ერთ მხარეზე გაკეთებული აქვს ჯალესილი რკინა (ქეგლ.).
- წერესტო** (ზ. იმერ., ოკრიბ.) წეროს წვივა (ა. მაყ.); სოკოა ერთგვარი (მ. ალავე).
- წერეწო** (ზ. იმერ., ქართლ.) წეროსწვივა, ირმისმხალა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- წერეჭო** (ლეჩხ.). ნ. წერაქო.
- წერვა** (ქიზიყ.) კარ-ფანჯრის სხვადასხვა ნაწილების დახაზვა და ამოჭრა (ს. მენთეშ.).
- წერთხალი**-ი (მოხ., ხევსურ.) წართხალი. ნ. ხაჭოლი (ა. მაყ.).
- წერთხლა** (ხევსურ.) მცენარეა ერთგვარი. ნ. წერთხალი (ა. ჰინჭარ., 260).
- წერილა** (ხევსურ.) შეკრული ძნა (ს. მაკალ.); ძნის პატარა ზვინი, შეიცავს შვიდ სამეულ (21) ძნას (დიალექტ., 558).
- წერის კვარაბე**-ი (ხევსურ.) მრგვალი პატარა კვარები (ა. ჰინჭარ., 212).
- წერნაგი**-ი¹ (ქიზიყ.) საღებავი თიხა, თიხის კურჭელს უსვამენ, წერნაჭი (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 611); წარნაჭი.

„ეც წითელი სახატავია, კაპპაღუციას გამოვა. ერთი უწითლესია, მეორე უმჭრქალესი, მესამე ცუდია“ (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

წერნავი² (ქიზიყ.) მცენარეთა პარაზიტი, მუწუშებევით აყრის; იცის კიტრმა, ნესვმა, როცა ბევრი წყალი დის ბოსტანში (ს. მენთეშ.).

წერნავი (ქიზიყ.) ნ. წერნავი.¹

წეროდე (გურ.) ნადის საშუაღდეო სიმღერა საღიღის ჭამამღის (ა. ლ.); ყანური სიმღერა შუაღღის ხანს (ა. წულ. ეთნოგრ, გურია, 1971, 16).

წეროღსუა (ოკრიბ.) წეროს წვივა, მცენარეა. ნ. კანჭმაღალა (ა. მაყ.).

წერწენი, **წგრწენი** (მოხ.). ნ. წირწენი, წირწენა.

წერწიტინა (გურ.) წერწეტი. მაღალი, გამზღრტანინანი, მოხღენიღტანინანი (ა. ლ.).

წელანის (ფშ.). ნ. წახანაი.

წეწენა (ღეჩხ.) ერთ-ერთი სახის სახვენღლის ნაწიღია: კავზე გაღაბმული მოკლე კავი, სახნისის დასაყენებელი (მ. აღავ., 2).

წეწევა (გურ.) ნ. ტეტიკა.²

წეწიღა (გურ.) წვრიღი ღერღღიღი. ნ. ჭეჭიღა, ჭეჭიღა (ვ. ბერ.).

წეწნორი (კახ.) ერთგვარი მხალია, ჭიჭღლაყა. ნ. წოწნარა (ა. მარტ., ვ. იმნ.).

წეწო (რაჭ.) მაღალი, უშნო ქალი (ქეგღ).

წეწონარა (კახ.) ჩვეუღებრივი ჭიჭღლაყა, მცენარეა. ნ. წოწნარა (ა. მაყ.).

წვადინეღა, **მწვადინეღა** (რაჭ., იმერ., ღეჩხ.) მთის მხალი, წვრიღი, გვეღერწოს მაგვარი (ვ. ბერ.). თეთრყვავიღა, მცენარეა (ვ. ბერ.; ა. მაყ.; მ. ჩიქ.).

წვანიე (გურ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი (ა. ლ.).

წვართვა (გურ.) სწორებღა, ჭიშვა ხელიღსა, ტანისა და მისთ. (ა. ლ.).

წვარწნა (იმერ.) მანჭვა, გრეხა. „წვარწნით ეღებნებოღა პორღიღი ხანშიშეღ-

სულ ქღლს“ (მ. აღავ., დ. კღღ. ლექსიკ.).

წვეღა¹ (ღეჩხ., ქიზიყ.) ერთი ნაწვეღის ყვეღი (მ. ჩიქ.; დიღლექტ., 682); მავონი (ს. მენთეშ.; ლ. ლონ.).

წვეღა², **მოწვეღა** (თიან.) სკიღან თაღღის ამოღებღა და დაწურვა (დიღლექტ., 601).

წვე, **მწვე** (მესხ.) ძღღიან, ძღღიერ, ერთობ. „როსტომ წვე გულჩღარობღა“ (ი. მაისურ.).

წვერ (ჩ. თუშ.) წინღის ქსოვის დაწყებღა, დასაწყისი (კ. ჭრღღ., 267).

წვერა (გურ.) წვრიღი თევზიღა. მურწა (ს. ჟღ.).

წვერადღი (გურ.) წვერა, თევზიღა. ნ. წვერა (ა. ლღ.).

წვერაკა (მთიულ.) მწარე ბღღახი, რომელსაღ წნიღში ხმარობენ (ღ. კაიშ.).

წვერქვი (მესხ.) წვერქვი (კ. ღონღ., 382).

წვერებ (თუშ.) უღვაშებღი (ბ. ხუბ.).

წვერეღა (გურ.) ნ. წვერადღა.

წვერვღღა (მთიულ.) წვიღღა, მცენარეა (ა. მაყ.).

წვერისრიკა (ზ. იმერ.) თევზის ჭიშია ერთგვარი (მ. აღავ., 3).

წვერუხვევეღღი (ფშ.) ახღღავზრღღა, ჭაბუკი, რომელსაღ წვერ-უღვაში ახღღადამოსული აქვს (ქეგღ).

წვერყბა (ხევსურ.) უღვაში და წვერღი. წვერ-უღვაში (ქეგღ).

წვეტებღა (იმერ.) ყოყმანი. „ბღღატონი ერთ წვეტობღაში იყო“ (მ. აღავ., დ. კღღ. ლექსიკ.).

წვევოსწვივა (აჭარ.) წვროსწვივა, მცენარეა (ა. მაყ.).

წვევსაკონ (რაჭ.) საწვევების შესაჯრავი (შ. ძიღ., 217).

წვევსაქერებ (ზ. იმერ.) ლეკვერთხებღი (ბ. წერეთ.).

წვინატღა (გურ.) კონწარი (ნ.), კვიმატი, ახირებული კაცი (ღიხაურღი, გ. ჭეღღიღი).

- წვინიკ-ი (იმერ.) ავი ადამიანი (ვანი, ნ. ავიაშვილი).
- წვინტალ-ი (იმერ.) ძალზე კაბასი, ავენა, ავეცია (ვანი, ნ. ავიაშვილი).
- წვინტლ-ი (იმერ.). ნ. სვინტლი.
- წვინსაკრავ-ი (ქიზიყ.). ნ. ჩასსაკრავი.
- წვინტ-ი (გურ., აქარ.) წვრილი, ვიწრო; წვნიკი, პატარა; წაწვინტულ-ი წაწვრილებული (ი. ჭყონ.; ს. ელ.; დი-ალექტ., 661; ა. ლ., გურ.).
- წვინტ-წვინტ-ი (გურ.) წვრილ-წვრილი. „წვინტ-წვინტ-ი ნაცრისფერი თვალე-ბი“ (ე. ნინ., I, თ. კიკე.).
- წვინიკ-ი (ქართლ., ქიზიყ., მოხ.) წვრილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); წვრილი, პატარა, წვრილი ტილი ბლომად (ს. მენთეშ.); წვნიკ-ი თოვლ-ი თოვ-ლის წვრილი ფიფქი (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.).
- წვრილა¹ (რაჭ.) ბავშვი (შ. ძიძ., 217).
- წვრილა² (ხევსურ.) ხმლის ეპითეტია (ა. ჭინჭარ., 307).
- წვრილმხალა-ი (მოხ.) ეუნერუკო. ნ. ჩიტისთოლაი (ა. მავ.).
- წვრილფეხობა (ქიზიყ.) მცირეწლოვანი ბავშვები (დიალექტ., 611).
- წია, წიწია-ა (მესხ.) ცეცხლი ბავშვის ენაზე. „წიწია ხელს დაგწევს“ (ი. მაისურ.).
- წიაკოკოლა¹ (ქიზიყ.) ქიაკოკონა (ს. მენ-თეშ.).
- წიაკოკოლა² (იმერ.) ჩხუბი, მიწვევ-მოწე-ვა, აყალმაყალი (ვ. ბერ.).
- წიაკოკონია (ზ. იმერ.) ალიაქოთი, ჩხუ-ბი, დავიდარაბა. ნ. წიაკოკოლა² (ბ. წე-რეთ.).
- წიამოლა (იმერ.) მარწყვი (ა. მავ.).
- წიაობა (მთიულ.) კოკობანას თამაშისას წაგებულისათვის აგდებული კენჭის ხელზე დარტყმა (ლ. კაიშ.).
- წიაბ-ი (გურ.) ხის წვრილ ტოტზე ჩამო-კონწიალებდა. „ნუ ეწიბაპები მავ ბოლზე, მოგიტყდება“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- წიაბა (ფშ.) წიწილა (თ. რაზიკ., „ივე-რია“, № 156, 1900; ი. ჭყონ.).
- წიარ-ი (კახ.) აქეთ-იქით სირბილი, წრი-ალი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- წიაქ-ი (გურ., იმერ.) წიწილათწირიანი, ხმაურობა (ვ. ბერ.); წიწილას წრიბინი; აწიაქ და აწრიბინდა. ნ. წრაქი (ა. ლ.).
- წიად-ი (ქართლ.) გაღვივების უნარი (თ. სალარ.).
- წიადიანობა (ქართლ.) მაწიერობა, ყუთ-თიანობა (გ. შატბერ., 120).
- წიადომინა-ი (გურ.) ვახის ადგილობრი-ვი ჯიშია ერთგვარი (გ. შარაშ.).
- წიაწი-ი (გურ.) წიაწება, გაწიაწება, აქეთ-იქით გაწევე-გამოწევეთ დაფლეთა, დაგ-ლეჯა, დაფანტვა. „რაფერ მუაწია-წა ძალღმა აი შიგანი“ (გ. შარაშ.).
- წია-წია (ლენჩ.) ცოტ-ცოტა, პატარ-პატარა (მ. ალავე, 1).
- წიაწობა (ქართლ.) ჩილიკაობის მსგავსი თამაშობა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- წიბაყ-ი (თუშ.) ძმა, ძმები. „მეკრატოა ჩემ წიბაყი“ (პ. ხუბ.).
- წიბერ-ი (აქარ.) პურის წვალო (პ. ჯაჯან.).
- წიბო¹ (გურ., ჯავახ., აქარ.) ნეკნი (ა. ლ., დიალექტ., 650).
- წიბო² (თუშ.) საფეიქრო დაზგის ნაწი-ლი — ქსელის ან შეს (ნ.) დასამარგ-ბელი წკებლა (ქეგლ); თხორი (ნ.), გასაბმელი წვრილი ჯოხი (კ. ჭრელ., 268).
- წიბორწყალ-ი (გურ.) ძალზე უღონო და სუსტი ადამიანი (გ. შარაშ.).
- წიგანარა (მთიულ.) ჭრელი ძროხის სახე-ლი (ლ. კაიშ.).
- წიგან-წიგანა-ი (გურ.) საქონლის ფაშვის ნაწილი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- წიგნობელა (იმერ.). ნ. ცხრაპატარაძალა.
- წიგნურა (თუშ.) ჩითის ნაჭრელია ერთ-გვარი (ქეგლ).
- წიგო-წიგო! (ქიზიყ.) წიწილების დაძა-ხება, ჯუჯუ-ჯუჯუ! (ს. მენთეშ.).
- წიდა (ხევსურ., ფშ., მთიულ., გულა-

- მაყრ., თუშ.) მატყლის ქუჭყი და ცხი-
მი (ა. ჭინჭარ., 252); ცხვრის კანის
ქუჭყი. ზინზლი (დიალექტ., 596); ეან-
გი. შქედელი ჰედვის დროს რკინას
თხხას აყრის, ამ შენაერთს, შენადულ-
საც წიდას უწოდებენ (ე. ვირსალ.);
წითობის შედეგად მიღებული მაგარი
ნივთიერება (პ. ხუბ., თუშ.).
- წილოვანი** (ფშ.) დედათწესის მქონე,
თვიურიანი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკა.).
- წივი-1** (გურ.) წვივი (ს. ქლ.).
- წივი-2** (მოხ., მთიულ.) პატარა ნალვერ-
დალი (ო. ქაჯ.); პატარა ნაკვერჩხალი
(ლ. კაიშ.).
- წივანა** (კახ.) სარეველა ბალახია ერთგვა-
რი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- წივდასპარტული** (გურ.) წვივშიშველი
(წითელმთა, ი. შილაყაძე).
- წივა-წივა** (ინგილ.) დაშლა, დაქსაქსვა,
(მ. ჯან.).
- წივილა** (ფშ.). ნ. დედამთვრალა.
- წივლის ჩიტა** (ფშ.) ჩიტია, ბელურასა
ჰვავს (ი. ჭყონ.).
- წივოს წვივი** (ზ. აქარ.) სოკოა, თეთრი
წინწყლები აქვს (შ. ნიყარ.).
- წივსაკონაი**, **წივსაკრავი** (გურ.) ლეკ-
ვერთხი, წვივსაჭერები (გ. შარაშ.).
- წივსაკრავი** (გურ.). ნ. წივსაკონაი.
- წითელკინწა** (ლეჩხ.) ფუნთუშა, მსუქა-
ნა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- წითელკუჭა** (კახ.) ქათმის კუჭა, მცენა-
რეა (ა. მაყ.).
- წითელკახ** (ინგილ.) ცოცხმაგარი, მცენა-
რეა (ა. მაყ.).
- წითელცოცხე** (ლეჩხ.) ცოცხმაგარა, მცენ-
ნარეა (ა. მაყ.).
- წითელძირა** (იმერ., გურ.) ხახვთესლა.
ნ. ძირწითელა (ა. მაყ.).
- წითელხილაი** (მოხ.) წითელი მოცვი (ა.
მაყ.).
- წითელანი** (გურ.) ვენახის ადგილობრი-
ვი ჭიში იყო ერთგვარი (გ. შარაშ.).
- წიკამაკა** (ქიზიყ.) წვრილ-წვრილი ნივ-
თები (ს. მენთეშ.).
- წიკარ-ი** (ქვ. იმერ.) წინკარი (ქველ-
წიკარ-ი (ოკრიბ., ლეჩხ.) აბზინდა, შე-
საბნევი ქამრისა (მ. ალაყ.).
- წიკა-წიკა** (მთიულ.) ქათმის მოხმობის
შემახილი (ლ. კაიშ.).
- წიკაწრა** (ქიზიყ.) ხათქაში (ნ.), დურგ-
ლის იარაღია: ხის სახაზავი, კაწარა
(ს. მენთეშ.).
- წიკვა** (იმერ., ლეჩხ., გურ.) ზიდვა. წი-
კავს ზიდავს; უწიკავს უზიდავს
(ი. ჭყონ.; მ. ჩიქ.; დიალექტ., 673;
680; პ. ჯაჯან., IX, 269; ს. ქლ.).
- წიკვინ-ი** (ქართლ.) წვრილი ხმით გაბმუ-
ლი გაჯავრებული ლაპარაკი (მ. ძიძ.,
ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- წიკვანა-ა** (თუშ.) ჩქმეტა: მწიკვანავს
ჩქმეტს (თ. უთურგ.).
- წიკლა** (ქიზიყ.) პატარა, პაწაწა. „წიკ-
ლა ქვები“ (ს. მენთეშ.).
- წიკო-ა-1** (ინგილ.) თიკანი, ციკანა (მ.
ჯან.).
- წიკო-ა-2**, **წიკუა-ა** (თუშ.) სამი თითით
აღებული ფხვიერი რამ (თ. უთურგ.);
წიკო-ა წიწილა ბევშვის ენაზე (პ.
ხუბ.).
- წიკო-3** (ფშ.) წიკოი, წივილ-კივილი (ვა-
ჟა-ფშ. მც. ლექსიკა.).
- წიკომაკო** (ქართლ.) წვრილმანი, წვრი-
ლი ნაჭრები ქსოვილისა (მ. ძიძ., ნ.
კეცხ., პ. ხუბ.).
- წიკუ-ა** (თუშ.) სულ მცირე, ნამცეცი (პ.
ხუბ.).
- წიკუნთალა-ი** (გურ.) ყირაზე ვადაბრუ-
ნება. ვადაყირავება (ს. ქლ.).
- წიკწიკა-1** (იმერ.) გაწიკწიკებული; წვრი-
ლი და გრძელწვეტიანი (ვ. ბერ.).
- წიკწიკა-2** (ქიზიყ.) კეკელა, კეკლუტობის
მოყვარული ქალი (ს. მენთეშ.).
- წილი** (მოხ.) კანის ავადმყოფობა: აყ-
რის ტანზე წითლად და ძლიერ ექავე-
ბა (ქველ).
- წილაბოდელა** (ლეჩხ.) მიღებულ-მოდე-
ბული (მ. ჩიქ.).
- წილობოლოდალეული** (ფშ.) გადაშენებუ-
ლი (დიალექტ., 596).

წილთქმა (გურ.) სამუსიკო გასაღები (გ. შარაშ.). სამუსიკო ნიშნების ერთ-ერთი სახელია (ქველ).

წილიანობა (მთიულ.) შეილიერება (ს. მაკალ.).

წილობ-ი (იმერ.) საქონლის ხორცის ნაწილი. „ხორცი წილობებად აქნეს“ (ვანი, ნ. აგიაშვილი).

წილობა¹ (მოხ.) ჩამომავლობა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

წილობა² (ფშ., ხევსურ.) მოხარშულ ხორცის (პურის, ქადის) პატარა ნაჭერი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 156, 1900; დიალექტ., 559).

წილობა³ (რაჭ., ლეჩხ.) ყანის ბაია. ნ. კვერა (ა. მაყ.).

წილობიე (გურ.) მეტად წვრილმარცვლებიანი ლობიო; აკეთებენ ძმრითა და ნიგვზით შეზავებულს (გ. შარაშ.).

წილიაოტ-ი (კახ.). ნ. ჩილიაოტი.

წიმა (ფერეიდნ.) წვიმა (დიალექტ., 632).

წიმარო (ფშ.). ნ. წიმარო წყალი.

წიმარო წყალ-ი (შ.). თავანკარა წყალი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 156, 1900; ი. ჭყონ.).

წინავ, წინავა, წინავის (მოხ., მთიულ.). ზნ., წინათ. უწინ (ო. ქაჯ., დიალექტ., 565; ლ. კიშ.).

წინაკაც-ი¹ (კახ.) შეძლებული კაცი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

წინაკაც-ი² (იმერხ.) თავაკაცი, მოთავე, უფროსი (დიალექტ., 655).

წინამაწარა (ქიზიყ.) მეტიჩარა, სხვას ლაპარაკში რომ ასწრებს (ს. მენთეშ.).

წინაქარი (ზ. იმერ.) წინაქარი, პირველად გამოხდელი არაყი (ბ. წერეთ.).

წინდამ (ქიზიყ., აქარ.) კინალამ; თითქმის. „წინდამ თავში მახვდა ქვა“ (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 661).

წინაცალ-ი (რაჭ.) სახლის ნაწილია (შ. ძიძ., 217).

წინაწვევ-ი (ქართლ.) თვეში ჩამდგარი, ფეხშიმე ქალის წასვლა მოსალოგინებლად მშობლებთან; წინაწვე-

ვათ წაყვანა მოსალოგინებლად წაყვანა მშობლებთან (გ. შატბერ., 120).

წინა წვერა (ქართლ.) თორნის პურის თხელი კიდე, — ფრჩხილი (ქველ).

წინა კუნდ-ი (ჩ. თუშ.) ჯარის (ნ.) ის ნაწილი, რომელზედაც ჯარის პითები დგას (კ. ჭრელ., 266).

წინგარდა (ხევსურ.) დერეფანი (ს. მაკალ.); ქვიტიკირის სახლზე გვიან მინაშენები ნაგებობა (ა. კინჭარ., 273); აივანი (ქველ).

წინდამ (გურ.) წინ (ა. ლ.).

წინდვრა (იმერ.) წინდვა (ქველ).

წინდურებ-ი (იმერ.) მოკლევადიანი წინდები, კოჭებამდე სწვდება (ი. ქავთ.); წინდურა წინდა, რომელსაც ყელი არა აქვს (ქველ).

წინელამ (იმერ.) კინალამ (გ. ბერ.).

წინეცალ-ი (რაჭ.) სახლის კუთხე, სადაც ვარკლი იყო და პურსა და ჯამ-ჭურჭელს ინახავდნენ (დიალექტ., 691).

წინთბე (თუშ.) სერი (პ. ხუბ.).

წინეკარ-ი, როულ-ი (ლეჩხ.) სასტუმრო ან სასადილო ოთახი, რომელიც კახის სახლის (ნ.) ლირსებიან კედელზე იყო მიშენებული (მ. ალავე, 2).

წინოლ-ი (რაჭ.) ბალახეული მცენარეა, ტიმოთელა (ქველ).

წინოულ-ი (ლეჩხ.) ეს წელი, ეს წელიწადი; წინოულს წრეულს (მ. ალავე, 1).

წინპირ-ი (ზ. იმერ.) წინაპირი ქურთისა, სახლისა და სხვ. (ბ. წერეთ.).

წინსადგარ-ი (გურ.) ნ. წინსადგარი.

წინტვა (ინგილ.) თითო-თითოდ მოგება (თამაშობაში) ყოველივესი; გაწინტვა თითო-თითოდ მოუგო; გაწინტვულ-ი წაგებული კვალწმინდად. ნ. გაწინტვა (მ. ჯან.).

წინტილა-ა (ინგილ.) წინტილა, პატარა ჩიტა, დაუდევარი (მ. ჯან.).

წინფებით (გურ.) ერთი ფეხით, ოდნავ უფრო აღრე. „ქარის მეზობლებმა

- წინფეხით უნდა მივიდეთ ტირილში“ (გ. შარაშ.).
- წინჩანალები (ლექს.) ქათმის მკერდის ანაჰერი (მ. ჩიქ.).
- წინწა (ზ. იმერ.) ყურძნის კურკა (პ. ჯაჭან., IX, 267).
- წინწალ-ი (თუშ.) ახალი წელი (პ. ხუბ.).
- წინწამავლა (რაქ.) ხის სახენელის წინა ნაწილი, რომელსაც ებმება ჯამბარა („კომუნისტი“, № 190, 1969).
- წინწამონაქარი-ი (იმერ., ქიზიყ.) პირველად (ყურძნის წურვის დაწყებამდე) გამოსული ტყბილი საწნახლიდან, მას დასადენებელ ტყბილში არ ურევენ (ი. ქავთ.); ყურძნის წურვისას პირველად გავარდნილი წვენი, წყალწყალა (ს. მენთეშ.).
- წინწანაქარი-ი (ქართლ., ქიზიყ., ფშ., მთიულ., გულდამყარ., ლექს., ქსნის ხეობ.) თავი არაყი, პირველად გამოსული არაყი, სუსტია (შ. ძიძ., V, კეცხ., პ. ხუბ.); პირველად გამონადენი არაყი. ნ. წინაქარი (გ. შატბერ., 121; ი. ქეშიკ.; ე. ვირსალ.; მ. ალაფ., 1; ვ. სომხიშვი.); პირველად გამოხდილი ტყბილი (საბა); პირველი გამონადენი დაწურვილის ღვინისა, ან გამოხდილის არაყისა (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- წინწარაქალი-ი (ხევსურ.) ნ. წინწანაქარი.
- წინწელ-ი (ფშ.) ნაპერწკალი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 156, 1900; ვაჟა, I, IV, ა. შან.).
- წინწიბურა-ი (გურ.) წინწიბური. კიდე (გ. შარაშ.).
- წინწიბურო (გურ.) წვერო, მწვერვალი ხისა (გ. შარაშ.).
- წინწილი-ი (იმერ., გურ.) გაწინწილებული წვეტიანი (ვ. ბერ.); ძალიან წვრილი ხმით სიმღერა (წითელმთა, ი. შილაკაძე)
- წინწილა (ქვ. იმერ.) მეტად ცივი, სუსხიანი, გამყინავი (ქარი) (ქველ).
- წინწინ (აქარ.) ძველისძველად (პ. ჯაჭან.).
- წინწინაქარა-ა (მოხ.). ნ. წინწანაქარი.
- წინწიბერა-ი (გურ.) ხის კენწერო, წვერო. „ასულიყო ბალის წინწიბერაში და კადამ მიეტეხა კისერი“. ნ. წინწიბურო (ა. ღლ.).
- წინწიფურ-ი (ლექს.) მხოლოდ შედარების დროს იხმარება: „გარბის წინწიფურივი“ (მ. ალაფ., 2).
- წინწკალ-ი (კახ.) წვეთი (ა. მარტ, გ. იმნ.).
- წინწკალა (ლექს.) ფიცხი, გულფიცხი (მ. ჩიქ.).
- წინწკაპურ-ი (აქარ.) ხის წვერო, — კენწერო (შ. ნიყარ.).
- წინწკალი-ი (ლექს.) ცოტა-ცოტა, წვეთწვეთად ჩასხმა. „რას აწინწკილვებ, ჩაასხი ბარემ!“ (მ. ალაფ., 1).
- წინწკილა (ზ. იმერ.) პატარა წყარო, რომელიც მაღლობიდან ჩამოწანწკარებს (ბ. წერეთ.).
- წინწკალ-ი (ფშ.) ნაპერწკალი, წინწკალი. ნ. ჩინჩხალი (ი. ჭყონ.).
- წინწკლა (მოხ.) წვრილი წვიმა (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).
- წინწორა (ლექს.) სუსტი, უძლური არსება (მ. ალაფ., 2).
- წინწრაქ-ი (ლექს.) ქათმის ქირი (მ. ალაფ., 1).
- წინწრაქა (ლექს.) მოწუწუნე, გამხდარი (მ. ჩიქ.); სულწასული, მოუთმენელი (მ. ალაფ., 2).
- წინწრიქ-ი¹ (გურ.) წვეთვა; მოწინწრიქობს მოწვეთავს, წვეთობით ჩამოდის (უსუფთაო სიღხე). „რაცხა პაწაი ქე მოწინწრიქობს, მარა არ ისომა“ (გ. შარაშ.).
- წინწრიქ-ი² (გურ.) ნ. წინწრიხი.
- წინწრიხი-ი (იმერ.) მწვირე, ჭუჭყურ ტალახი, უსუფთაობა (ვ. ბერ.).
- წინწყი-ი (გურ.) უსიამოვნო სისველე, სინესტე, ზოგჯერ საკმეღს შეუღდება შენახვისაგან. „ავი ღომი აღარ იჭუმეა (იჭუმეა), წინწყი აქ შემდგარი“ (გ. შარაშ.).
- წიოყ-ი (ქართლ.) წიოყობა, წივილი, წივილ-კივილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

- წიორა**¹ (ქსნის ხეობ.) ძალიან გამხდარი ადამიანი (ვ. სომხიშვი.).
- წიორა**² (ლენხ.) ღარიბი; ცუდი. „წიორა მოსავალი იცის ამ ფიტმა (ნ.) მიწამ“ (მ. ალავე, 1).
- წიორა**³ (ქიზიყ.) პატარა ჩიტია, იხსენება ზღაპრებში: „წიორაა მოტაცებული, სიონი ხეზე გააღილი“ (ს. მენთეშ.).
- წიოტა** (გურ.) წვრილი და მაღალი (ს. ჟღ.).
- წიოყ-ი** (აქარ.) გამხდარი, სუსტი, ტანწვრილი ახალგაზრდა (შ. ნიყარ.).
- წიო-წიო** (ქართლ., კახ.) ზხ. ნაწილ-ნაწილ; თანდათანობით, ცოტ-ცოტაობით (ქეგლ).
- წიბ-ი**¹ (მოხ., ხევსურ.) ცერისა და საჩვენებელი თითის შეერთება (ქეგლ).
- წიბ-ი**², **წიბ-ი**, **წიბონია** (გურ.): ჩვილი ბავშვის გასართობად აქეთ-იქით აქანავებენ ყუნწით მის წინ ვაშლს, მსხალს და იტყვიან: „წიბი, წიბი, წიბონია, თხასა კვერცხი უჭამია, პირსა სცხია, უხარია“ (გ. შარაშ.).
- წიბ-ი**³ (მთიულ.) წიფლის ნაყოფი, წიწიბო (ს. მაკალ.).
- წიბან-ი** (ხევსურ., მთიულ.) წრიბინი, ხმაური (ლ. კიშ.; ქეგლ).
- წიბარკა** (ქვ. იმერ., რაჭ.) ორკბილა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- წიბია** (ლენხ., რაჭ., იმერ.) ახლად გამოჩეკილი ქუჯი (ქეგლ; მ. ალავე, 3); ინდაურის ქუჯი (ვანი, ნ. აგიაშვილი).
- წიბიწკა** (გურ.) ნ. იწკიბიწკაი.
- წიბლანკ** (ინგილ.) მეტად წვრილი, აწოპილი ხე, კაცი, საბელი და სხვ. (მ. ჯან.).
- წიბლიკა** (ზ. აქარ.): წიბლიკა ვაშლი-ი ვაშლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).
- წიბონია** (იმერ.) ჭორტანა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- წიბონიე** (გურ.) ძაფზე ან ზონარზე დაკიდებული რამ, რაც ადვილად ქანაობს. (გ. შარაშ.).
- წიბრანა** (ქართლ.) პატარა ჩიტია. ნ. წიბრია (კირიონი).
- წიბრია** (ფშ.) ჩიტია (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 156, 1900; ი. ჭყონ; ვაჟა, II, ა. შან.).
- წიბრიკე-ი** (ქსნის ხეობ.) წიწილები მოფერებით (ვ. სომხიშვი.).
- წიბრინა** (ფშ.) ფრინველია ერთგვარი (ს. მაკალ.).
- წიბტარა** (ხევსურ.) ნასით (ნართით) ნახევრამდე ამოყვანილი ტარი (ა. ჭინჭარ., 255).
- წიბუკა** (ზ. იმერ.) წრიბა, ძალიან პატარა, უმწეო (ბ. წერეთ.).
- წიბურწიკე** (გურ.) დაცივნის სიტყვაა: „სურდუ, ხველა, წიბურწიკე, მურიას ზრუგზე გადავიკდე, მურიამ წყალში გეირბინა, სურდუმ წყალში ჩეირბინა“ (ა. ლღ.).
- წიბწა** (ქიზიყ.) ყურძნის კურკა. ნ. წიბწა (ს. მენთეშ.).
- წიბწიბ-ი** (მესხ.) იგივეა, რაც პიწი-პიწი (ნ.). ცოტა, ცოტ-ცოტა (ი. მაისურ.).
- წიწიბა**¹ (გურ.): მიწიბწიბება მიყვრა, მიწებებასავით; მიწიბწიბებული-ი მიკრული, მიხუტებული (ა. ლღ.).
- წიწიბა**² (ლენხ.) კანაფის ბოჭკოს ხეული (მ. ალავე, 2); ზონარი საჩხიანი (საბა).
- წიწიბო** (ლენხ.) წიფლის ნაყოფი, წიწიბო (მ. ჩიქ.).
- წიწან-ი** (მესხ.) ქერამი (ი. მაისურ.).
- წირდღ-ი** (თუშ.) თხელი ღრუბელი (თ. უთურგ.).
- წირეხ-ი** (გურ., ზ. აქარ.) დაგრეხილი შოლტი (ს. ჟღ.); თხილის, თუთის ან წიფლის წნელი, რომელსაც გრეხენ და თოკის მაგივრად ხმარობენ (ა. ლღ.); ღვლერჭი (შ. ნიყარ.) შდრ.: ქეგლ.
- წირთხლ-ი** (ლენხ.) ალაყაფის კარის—ეზოს დიდი ჭიშკრის სვეტი (ურთხელი, მუხა, აკაცია, წაბლი) (მ. ალავე, 2); კარის აწყობი (საბა).

- წიროთავი** (ზ. აქარ.) მოკაუჭებული ხე, რათაც ფილთაქვაში ნაყვენ საკორკოტე ხორბალს (შ. ნიქარ.).
- წირინა-ა** (ინგილ.): „ყოველა მითხრა, ყოვე წირინამ“ (მ. ჯან., 182; ა. შან., 355).
- წირისთავი** (გურ.) ჩამურის (ნ.) კოვზზე ჩამოსაცობი კოვზი, ნისკარტი, რომელიც ღომს ცეხავს (ა. ღლ.); საცეხელის ხელთავე (მ. ჯაჯან.; ა. შულ., ენციკლ. გურა., 197; 148).
- წირტა-ი** (ხევსურ.) სისხლის, ან საერთოდ სითხის მცირე წვეთი. „არ არის სისხლის წირტა-ი, არც ქვიშათ უღვას წკრიალი“ (ა. ჭინჭარ., 241).
- წირწან** (ინგილ.) აჩეჩის წინა ტარი (მ. ჯან.).
- წირწენი** (მოხ.) ხის გუთნის ნაწილი ფიცრიდან უღლამდის, ხელნა; ძველებრივ აღვილობრივი გუთანი (კავი) შოლიანად (დიალექტ., 565).
- წირწენა** (მოხ.) ნ. წირწენი.
- წირწელი** (გურ.) ნ. წურწელი.
- წირწელი** (ლენხ.) ოფლით ან წყლით დასველებული მწვრივ (მ. ალავე, 1).
- წისბარჯგი** (გურ.) ურმის წინ დასადგამი ორტოტა ჯიხი, რომელსაც წინ უდგამენ ურემს ჰორიზონტალურ მდგომარეობაში დასამაგრებლად (ა. ღლ.).
- წისადარი** (გურ., აქარ.) ნ. წისბარჯგი; კონკილა, ურმის, კავის წინსაყენი (ი. მეგრ.).
- წიბი** (იმერ., გურ.) მუწუცი, მსხმო (ვ. ბერ.).
- წიბა** (ფშ., ქიზიყ., მთიულ.) ცხვრის სენი (ს. მაკალ.); ფილარათობა; გადატურტლიანი (ს. მენთეშ.; ლ. კაიშ.).
- წიბვა** (ქიზიყ.) კბილებშუა გამოფურთხება (ს. მენთეშ.).
- წიფი** (ქართლ.) წიფლის ნაყოფი, წიწიბო (ლ. ნოზ.).
- წიფი** (გურ.) მწიფე (დიალექტ., 668)
- წიფლი** (იმერ.) საკმელი სოკოა წიფლისა (ი. ქავთ.; ბ. წერეთ.).
- წიფლისოკო** (ლენხ.) სააბედე სოკო (მ. ჩიქ.).
- წიფობისთვე** (ლენხ., გურ.) მწიფობისთვე, ოქტომბერი (დიალექტ., 680; ა. ღლ., გურ.).
- წიფხი** (ქიზიყ., ინგილ.) წვრილი წნელი (ქავლ.); წვრილი და გრძელი ყლორტი (საბა).
- წიფხა** (ლენხ.) ცაცხვის ხის ქერქის ჭურბელი (კალათივით) (ქავლ.; ყურიანის (ნ.) ნახევარი (ი. ჭყონ.).
- წიქარა¹** (ქართლ.) მწითური, მწითალო ფერი; წიქარა კაც-ი მწითური კაცი (გ. შატბერ., 126).
- წიქარა²** (მთიულ.) ორი წლის დეკუელი (ქავლ.).
- წიქა, წიქა, წიქარა..** (ქართლ.) წიწილების დაძახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- წიქორა** (გურ.) წითელი, მწითური; გ-წიქორებულ-ი გაწითლებული. ნ. წიქარა¹ (ა. ღლ.).
- წიქორი** (გურ.) მატყუარა, ცრუ მწითურ კაცზე იტყვიან (ა. ღლ.).
- წიქსული** (მესხ.) წისქვილი (კ. დონდ., 382).
- წიწა-ი** (ქიზიყ., ქართლ.) ქათმის ბუმბულის ძირები, კანში რომ რჩება და არ სძერება (ს. მენთეშ.; პ. გაჩეჩ.).
- წიწმურ-ი** (იმერ.) წრიაბი, რკინის ფხსაცმელი მთებში სასიარულოდ (ი. ჭყონ.).
- წიწანი** (ხევსურ., ფშ.) ხის ჯამი, რომლითაც მარისს (საგერს) ალოკვინებენ ძროხას. „ხოდედა რასალ მიუღვამს საგერებთან წიწანსაჲ“ (ა. ჭინჭარ., 267; 295); ხის პატარა ჯამი. „დამალიენებს ბიძაი არაყათ სავე წიწანსა“ (ი. ქეშიკ.).
- წიწანა** (ქართლ., მოხ.) ხის პატარა ჯამი. ნ. წიწანი (გ. შატბერ., 122; ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.; ო. ქაქ.).

წიწობა (კახ.) კიკეობაში (ნ.) დამარცხებულის „დასჯა“, ცალფეხზე მდგომის მიყვანა ბინაზე (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

წიწვი-ი (ქართლ.) ხიწვი (ი. ჭყონ.).

წიწვა-ა (გურ.) ჭიმვა, წევა, ზიდავა; გაწიწულ-ი გავიმუღლი; დაწიწულ-ი დაქიმუღლი; წიწვავს ზიდავს (ი. ჭყონ.).

წიწია¹ (ქიზიყ.) წინდა ბავშვის ენაზე (ს. მენთეშ.).

წიწია/ე-ი² (გურ.) ხორცი ბავშვის ენაზე (ს. ულ.).

წიწიბოია (რაჭ.) ბავშვთა თამაშობა ერთგვარი (დიალექტ., 691).

წიწიე (გურ.) ჩიჩია, ხორცი ბავშვის ენაზე. ნ. წიწია² (ე. ნინა, I, II, თ. კიკე.).

წიწილ-ი¹ (ქართლ.) კვალსა და კვალს შუა დარჩენილი პატარა მოუხნავი ნაკვეთი, ხარვეზი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

წიწილ-ი² (ლეჩხ.) გადატ. ნორჩი სანერგე მცენარე. „გუშინ კაი შავი ბლის წიწილი მევიტანე და დავრგევი“ (მ. ალავე, 2).

წიწილა¹ (ქიზიყ.). 1. პატარა ხარვეზი, ხენის დროს კვალსა და კვალს შუა დარჩენილი მოუხნავი ადგილი, ნაგული (ნ.). ნ. წიწილი¹; 2. ხორცში დარჩენილი მოუხარშავი გული, ლორში გამოუყვანელი სისხლიანი გული (ს. მენთეშ.).

წიწილა-ა² (მობ.) გადატ. მემკვიდრე. „ადგილს წიწილაა გამაშხენია“ (ო. ქაჯ.).

წიწილა-ა³ (ინგილ.) კოწოლი, დალალი, ჭავლი, კავები (მ. ჯან.).

წიწინ-ი¹ (იმერ.) კოხტად და მსუბუქად სიარული; მოწიწინობს კოხტად და მსუბუქად დადის (ი. ქავთ.).

წიწინ-ი² (ფშ., მობ.) ჭივჭავის ხმა (ვაჟა, II, ა. შან.); ბევრი ლაპარაკი წვრილი ხმით (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).

წიწინაფხალ-ი (ლეჩხ.) ჩვეულებრივი ჯიჯლაყა (ა. მაყ.).

წიწინაყ-ი (თუშ.) პატარა ხის ჯამი. ნ. წიწინი (თ. უთურგ.).

წიწინდერა (ზ. რაჭ.) მარწყვი (ა. მაყ.).

წიწიტა (ხევსურ.) ხვრელი, ჭუპრუტანა, საჭვრეტი (ქეგლ).

წიწი-ი¹ (გურ.): გულწიწი გულაზიზი (ა. ლ.).

წიწი-ი² (ხევსურ., მობ., თუშ.) წყირი, ხის გამხმარი ტოტი (დიალექტ., 559); წვრილი ჩხირი, ფიჩხი (ო. ქაჯ.); არყის, ფოხვის ნელი ტოტები, რომლებსაც საქონელი ჭამს ზამთარში (პ. ხუბ.).

წიწი-ი³ (მობ.) საფეიქროს, საქსოვი მოწყობილობის ნაწილია: ჭალაჭაში (ნ.) ჩასმული მრგვალი მავარი ჩხირი (დიალექტ., 565).

წიწია (ლეჩხ.) ჩვეულებრივი ჯიჯლაყა (ა. მაყ.).

წიწიათა-ი ჭამა (გურ.) უხალისოდ, უმადოდ. გამორჩევით ჭამა (გ. შარაშ.).

წიწიაობა (ხევსურ.) თამაშობა ერთგვარი (ს. მაკალ.).

წიწიარ-ი (ფშ.) წვრილი ტოტები. ნ. წიწი² (ვაჟა, IV, ა. შან.).

წიწიყვი (მთიულ.) ხის წვრილი ტოტი (ლ. კიიშ.).

წიწიყინ-ი (იმერ., გურ.) ჭრილი, კრიჭინა. „ისეთი ქარი იყო, სახლს სულ წიწიყინ-წიწიყინი გაქონდა“ (ვ. ბერ.); მწვადის. გოჭის ცეცხლზე შეწვისას გამოცემული ხმა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

წიწინა (ქიზიყ.) ციციქნა, მცირე რამ (ს. მენთეშ.).

წიწინატ-ი (ლეჩხ.) წვრილი და პატარა. „ასეთი წიწინატი ტაროები იცოდა წინათ“ (მ. ალავე, 1).

წიწლიყა (მობ.) ლაწირაკი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).

წიწმარიტ-ი¹ (ლეჩხ.) წიწმატი, ბოსტნულია (მ. ჩიქ.).

წიწმარტი-ი² (გურ.) ტკივილის გამო მუცლის გერემა, ტანის გრება, ტკივილი (ა. ლ.).

წიწმარტა (გურ.) წიწმატი, ბოსტნეულია. ნ. წიწმარტი¹ (კ. გვარ., 951; ა. მაყ.).

წიწმატა (იმერ.) ტყის წიწმატი (ა. მაყ.).

წიწუ (ხევსურ., თუშ.) სოლისებრი, ოღონდ თხელი ხელსაწყო, იხმარება ერთმანეთში გადახლართული ძაფების გასაცალკევებლად (ა. ჭინკარ., 258); პირობელი ჯობი (ს. მაკალ., თუშ.); საქსოვი იარაღი (ს. მაკალ., ხევსურ.).

წიწყინი (იმერ.) აწიწყინება ატალახიანება, დაღობა, დახრწნა (ვ. ბერ.).

წიავილი-ი (გურ.) ძაღლის, უფრო დაკრილის, ცივი ხმით ყეფა-წიამუტუნე (ა. ლ.).

წიკალ (ინგილ.) ბრწყალი, ბრწამლი, რომლითაც ვაზი ეხვევა ჭიგოს (მ. ჯან.).

წიკანწკარა (ქიზიყ.) ნ. წიკანწკარა.

წიკაპი¹ (გურ., იმერ., აქარ.) წყება; წკაპათ სროლა (ნ. შილინდი) შეწყობით სროლა, ბათქი; დაწკაპული-ი დარაზმული (ი. ჭყონ.); ვენახის მწყრივი, შაკი, რიგი. „ვენახის წკაპებს მიეყოლით შაბიანით შეწამელისას“ (ი. ჭავთ.); მწყრივი, რიგი (შ. ნიფარ.).

წიკაპი² (ქიზიყ.) ერთბაშად მოწყვეტილი ხმა შუათანა სიმაღლისა. ანდაზა: „წკაპი, ნამგალო, ხარჯი დაგვარო“ (ს. მენთეშ.).

წიკაპი³ (ლეჩხ.) წყვილეთული სმის დროს (მ. ჩიქ.).

წიკაპათ სროლა (გურ.) ნ. წიკაპი¹, შილინდი.

წიკაპანი (იმერ.) ხმა თიხის ჭურჭლის გატეხისა ან წერილი სხეთლის მაგარ სხეთლზე დაკემისა (მ. ალავ., დ. კლდ. ლექსიყ.; ჭიგვლ.).

წიკაპები (ქვ. იმერ.) სიმინდის ტაროზე

მწყრივად დალაგებული მარცვლები (ზ. ჭუმბურ., 281).

წიკაუნებ-ი (იმერ.) ფოსტლები (ვ. ბერ.).

წიკაწკაპ-ი (ქიზიყ.) წყლის წვეთების დაცემის ხმა, წვეთვა (ს. მენთეშ.).

წიკარ-ი (კახ.) ერთმანეთზე მიყოლებით, მწყრივად ჩარგული ხეხილი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

წიკატუნ-ი (კახ.) ჯილას (ნ.) აგდებით ყველა კენჭის აღება სათითაოდ ისე, რომ კენჭი კენჭს მოხვდეს და ხმა გამოიღოს (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

წიკბერვა (იმერ., რაჭ.). ნ. წიკბერვა.

წიკენტა (იმერ.) ცქინტი, წიკვერტი (ვ. ბერ.).

წიკებლა (ფშ.) საქსოვი მოწყობილობის ნაწილია: „წვრილი სწორი ჯობი“ (ს. მაკალ.; დიალექტ., 596).

წიკერი (ქიზიყ.) წყრ (ნ.), მწყრივი. ნ. წიკარი (დიალექტ., 611).

წიკარამ-ი (იმერ.) უფსკრული, ქვესკნელი (ვ. ბერ.).

წიკარწკვალ-ი (იმერ.) წვეთობით დენა. „ღვინო პირში რომ არ ეტია, ულაშებზე მოწკვარწკვალე ბდა“ (ვ. ბერ.).

წიკვერტი-ი (გურ., მთხ., იმერ., ქიზიყ.) წვერი, წვერო, წაშვერილი ნაწილი. ნ. წიკენტა (ა. ლლ.; ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ვ. ბერ.; ს. მენთეშ.).

წიკვერტა-ი (გურ.) ნ. ჩიკრიკაი.

წიკვერტა გააყრია (გურ.) იდიომი: სწრაფად, ცქვიტად, მოსხლტით ისეუბა და გადახტა (გ. შარაშ.).

წიკვერტები-ი (ზ. იმერ.) ზორტები. „კაცის საცვალს ქვევით ვუკეთებთ წიკვერტებს შესაკრავად“ (მ. წერეთ.).

წიკვერტვა (გურ.) პრება ულვაშებისა. „ეი წიკვერტა ულვაშები“ (წითელმთა, ი. შილაყაძე).

წიკვრელვა (რაჭ.) ყმაწვილის მიერ თავისი საცოლეს (ან ქალის მიერ თავისი საქმროს) დათვალერება, გასინჯვა, ნახვა (ვ. ბერ.).

წკვილი-ი (ფშ., ხევსურ.) წკვილი. ნ.

წკვილი (ქველ).

წკილა (ქართლ.) გამომცხვარი პურის თხელი მხარე (ე. ბაბუნ., 276).

წკიმალ-წკუშალ-ი (კახ.) გამხმარი წკრილი ტოტები (ა. მარტ., გ. იმნ.).

წკიმლ-ი (კახ.) ფიხი. ნ. წკიმალ-წკუშალი (პ. ხუბ., ანგარიში).

წკინვა (ინგილ.) ბრწყინვა (მ. ჯან.).

წკინტ-ი (იმერ.). ნ. წკინტა.

წკინტოლ-ი (ფშ.) წკეთი ფაფისა (ვაჯა, II, ა. შან.).

წკიპ-ი¹ (გურ.) კიდე, უკიდურესი ნაპირი; წკიპზეა საქმე საქმე ისეა მოწყობილი, რომ სწორედ უნდა გამოკეთდეს, ან წახდეს, ბეწვზეა საქმე (ი. ჭყონ.; ს. ფლ.; ა. ლლ.); ცერის, საჩვენებელი და შუათათის შეერთება; წკიპით ჭამა მორიდებით, წკიპით აღებული ლუკმებით ჭამა (წითელმთა, ი. შილაქაძე).

წკიპ-ი² (იმერ.) გვერდზე ცოტაა რომ აკლია... წკიპზე იყო შემდგარი განწირული იყო საჩხუბრად (მ. ალავ., დ. კლდ. ლექსიკ.).

წკიპარტ-ი¹ (ქართლ.) ნამგლის ერთი გამოსნით გამოკილი პატარა ხელეური, რომელსაც პატარისცემის ნიშნად მიართმევენ ხოლმე სამკალში მოსულ სპატიო კაცს, რომელიც მკვლევს თავის მხრივ ზევიან მოსავალს, ბარაქას უსურვებდა და ფულით ასაჩუქრებდა (გ. შატბერ., 124); თითის კურა (საბა; ქველ).

წკიპარტ-ი² (ოკრიბ.) ორივე თავით წკერწამხული გამძლე ჯოხი. რასაც ნედლი ტყავის გასაჭიმავად იყენებენ. ნ. გაწკიპარტება (მ. ალავ.).

წკიპარტ-ი³ (იმერ.) წკიპურტი (ვანი, ნ. აგიაშვილი).

წკიპარტა (გურ.) პატარა მატლია, ყველში ჩნდება. ნ. ფრინდომალე (ვ. ბერ.).

წკიპზე ყოფნა (გურ.) მძიმე მღვდომარეობაში, საშიშ ნაპირზე ყოფნა. ნ. წკიპი (ა. ლლ.).

წკიპინ-ი (გურ.) სუსტი, ტკაცანის მსგავსი ხმა (წითელმთა, ი. შილაქაძე).

წკიპლა (მთიულ.) დაახლოებით ერთმეტრიანი თითის სიმახო ხის ან რკინის ჯოხი, რომელიც საშავარ-სადარცხელში ქსოვის დროს დაქსულ (ნ.) ძაფ-ბეგრს, რომ ცურვა არ დაიწყოს (ლ. კიში).

წკიპურტი-ი (ქიზიყ.) ხელეურის (ნ.) შესაკვრელი პურის ღეროები (წველი); წკიპურტის გრეხა ყანის წველის გრეხა და ხელეურისათვის შემოკვრა, რომ არ დაიშალოს, უღო (ს. მენთეშ.).

წკირ-ი (ფშ.) ტოტის წვერი, წკრილი ფიხი (ვაჯა, I, ა. შან.).

წკიტინ-ი (მოხ.) წკრილი ხმით ტირილი; წკიელ-კივილი (ო. ქაჯ.).

წკლიპა (რაჭ.) რკინის წკირი ცელის თავზე დაჭედილი სიმაგრისათვის (ვ. ბერ.).

წკლიპვა (ლეჩხ.) პრანჭვა, თავის დიდად წკარმოდგენა. „ისე იწკლიპება, დიდი რამე გონია თავის თავი“ (მ. ალავ., 1).

წკლირტო (ქიზიყ.) პატარა, გაღუღო (ს. მენთეშ.).

წკლუმი-ი (იმერ.): წკლუმი არ დაძრა გაბუღუნდა, კრინტი, ხმა არ ამოულია (ვ. ბერ.).

წკლუნტ (ინგილ.) აბრეშუმის ქრის განავალი (მ. ჯან.).

წკმოდვა (ხევსურ.) მოხატრებელი ან უნდომლად სმა (ა. კინჭარ., 216).

წკნელ-ი (გურ.) წნელი (ა. ლლ.).

წკნეტა (გუდამაყრ.) ცხვრისათვის ძუძუზე თითების მოსმა — რძის ჩამოსაშვებად (ა. ბექ., 223).

წკრე, მწკრე (ქიზიყ., კახ.) რიგი, მწკრევი. ნ. წკერი (ს. მენთეშ.; პ. ხუბ., ანგარიში).

წკნეტა (ფშ.) გაწყვეტის ან გატეხის წკრილი ხმა (ვაჯა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

წკრეტვა (ქიზიყ.) წურვა, გამოქაჩვა (ს. მენთეშ.).

წერტილი

წერტილი-ი (ქიზიყ.) ჩხრიმალი, ფიჩხის წერილი ნამტვრევი (ს. მენტეშ., დამ.).
წერტიტვა (მთიულ.) კბილებში გამოფურთხება (ლ. კაიშ.).
წერტიალი-ი (ქიზიყ., ფშ.) შუშეულის გაბზარვის ხმა. „წერტიალია და გატყდა ტიქა“ (ს. მენტეშ.); წკრიალი, წიოკობა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
წერტიამ-ი (გურ.). ნ. წკვარამი, სკვარამი.
წერტილი-ი (ქართლ.) წკმუილი, ძაღლის გაბმული წკმუტუნი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
წერტიმლი-ი (მესხ.) შხეფი, წინწკალი. „წყლიდან წკუ მპ ლე ბი მესხმოდა სახეზე“ (ი. მაისურ.).
წერტი-ი (გურ.) სკუპი. „ქნა წკუპი და გადახტა“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
წერტივა (იმერ.): მოწკურვა, დაწკურვა დაღვრემა, მოღუშვა, მოქუშვა; მოწკურული დაღვრემილი, მოქუშული (ვ. ბერ.).
წერტივა-ა (თუშ.) ენის ან კისრის წაგრძელება (თ. უთურგ.).
წერტივა (იმერ.): გამოწლაწვა, დაწვრილება, დამწვევება (ვ. ბერ.).
წერტივა (ქიზიყ.) კლაკნა, გრეხა. „ურემში წერტილი მოზერები გება და იწლაწნებოდნენ წელშია“ (ს. მენტეშ.).
წერტივა-ი, **წერტივა-ი** (ფშ.) კანჭები და-ცინვით (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
წერტიოკ-ი (ქიზიყ.) წერტიოკი, წერტილი. ნ. წერტიოკი (ს. მენტეშ.).
წერტიოკი (ფშ.) მაღალი და წერტილი. ნ. წერტიოკი (ვაჟა, IV, ა. შან.).
წერტიოკ-ი (ლექს.) ძლოკვი, ქვეწარმავალი (მ. ჩიქ.).
წერტიონ-ი (აქარ.) სუსტი და მაღალი კაცი (შ. ნიჟარ.).
წერტიუნი-ი (იმერ.) ხმაჩაკმედილი ტირილი, უხმოდ ტირილი (პ. ჯაჯან., X).
წერტიხე (მესხ.) მეტად მევეე, მქახე (ი. მაისურ.).
წერტილი-ი (ქიზიყ.) მორცხვი. „წმლი მპატარაძალია“ (ს. მენტეშ.).

წმინდა (ფშ.) გადატ. ხორბალი (ლია-ლექტ., 596).
წმინდანია-ი (იმერ.) წარმოდგენით, ღამის ფრინველია, ფრენის დროს ცოტათი ანათებს; სადაც ის ჩაფრინდება, იქ თითქოს უთუოდ ვინმე გარდაიცვლება (ვ. ბერ.).
წმორ-ი (ქსნის ხეობ.) ჭაობის ბალახია ერთგვარი (ვ. სომხიშვი.).
წმული-ი (გურ.). ნ. რწმული.
წმეხა¹ (ქიზიყ.) ცრეხა (ნ.), ღრეცა, გამრუდება (ს. მენტეშ.).
წმეხა² (გურ., იმერ.) ჭყლეტა. ნ. წმეხა (ა. ლ.).
წმეხა³ (ინგილ.) გრეხა წნელისა, ვაზისა და მისთანათა; საქმე დაწმეხა საქმე გამრუდა (მ. ჯან.).
წმეც-ი (ზ. იმერ.) კენიტი; ერთი წმეც-ი ერთი კენიტი, ერთი ფიორი, ერთი ბეწო (ბ. წერეთ.).
წმორ-ი (კახ.) ტირიფი (ა. მაყ.).
წმ (ზ. აქარ., ზ. იმერ., ლექს.) შექამადი, რომელსაც კოკოშავისაგან აკეთებენ (შ. ნიჟარ.); კვაწარახი, დიდხანს ნადული ტყემლის წვენი, წუა (პ. ჯაჯან., IX, 269); ტყემლის ან ლოდნოს მგავე წვენი (მ. ჩიქ.).
წმობა (ქსნის ხეობ.) ყველაზე საძულეელი ადამიანი (ვ. სომხიშვი.).
წმობანურ-ი (ქიზიყ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი, თეთრ ყურძენს ისხამს და თეთრი ღვინო დგება (ს. მენტეშ.).
წმოდ (ინგილ.) მწვადი (მ. ჯან.; ღიალექტ., 626).
წმოდელ-ი (თუშ.) ცელი (პ. ხუბ.; ქეგლ).
წმოდინ-ი (გურ., იმერ.): გაწოდინება, ზმორება, გაზმორება (ვ. ბერ.).
წმოვა-ა (იმერ.) რძის პროდუქტია (ღია-ლექტ., 655).
წმოია (იმერ.) პატარა ჩიტი, მუდამ ერთსა და იმავე ხმას გამოსცემს (ი. ჭყონ.).
წმოია¹ (ლექს.) ზარნაშო, ღამეძახია, ღამეძვივარა ფრინველი. ნ. წმოია (მ. ჩიქ.).

- წილი**² (გურ.) დადუღებული ტყემლის წვენი. ნ. წო (ს. ჟღ.).
- წრლა-ა** (ინგილ.) წველა, მაწონი (გ. იმნ.; დიალექტ., 626).
- წოღება** (მობ.) წვალება (დიალექტ., 565).
- წოღვა** (მობ.) ტიხრვა, გაყოფა (ო. ქაჯ.).
- წონ** (ინგილ.) წვენი (დიალექტ., 626).
- წონწილ-ი** (ქართლ.) აქეთ-იქით რყევა, ბარბაცი (ა. ლ., ქართლ.).
- წოპ-ი**¹ (ფშ.) მაღალი ქუდი, წოწოლა (ი. ჟყონ.).
- წოპ-ი**² (იმერ.) ბიბილოსავით წანაზარდი ინდაურის ნისკარტს ზემოდან (ქეგლ).
- წოპ-ი**³ (ქიზიყ.) წისქვილის ქვაში გაყრილი რკინის ღერძის თავი, რომელიც დაყრდნობილია რკინის ფილზე (ს. მენთეშ.).
- წოპ-წოპ-ი** (ქართლ.) წოწოლა. ნ. წოპი¹ (ი. ჟყონ.).
- წოწოპინა** (ქიზიყ.) წვეტიანი, წოწოლა, კონუსისებრი მთის წვერი. ნ. წოპ-წოპი (ს. მენთეშ.).
- წორასწო** (ქიზიყ.). ნ. წერეწო.
- წორი** (ქართლ., მობ., მთიულ.) ცირცელი. ნ. მწორი (ა. მაყ.; ქეგლ).
- წორისწივი** (აქარ.) წერისწივი. ნ. წვივოსწივი (ა. მაყ.).
- წორიფუსა** (ოკრიბ.). ნ. წერეტო.
- წორი-წორი** (ქიზიყ.). წვეთ-წვეთად (თხელი ფაფულის წვეთვაზე იტყვიან). „თათარა თუ თხელია, სუ წორი-წორი ჩამოვა; კარგი ჩურჩხელა არ გამოვა, ჩამიჩი გამოჩნდება“ (ს. მენთეშ.).
- წორწოტ-ი** (გურ.) გაქიანურება. „ნუ აწორწოტებ საქმეს, ჩქარა ქენი“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- წოწვა** (ქართლ.) დაწოწავს, დაეთრევა უდროოდ დროს (ი. ჟყონ.).
- წოწინ-ი** (მობ.) გამწოწოვა, ეკონომიურად, მომჭირნეობით ხარჯვა, განაწილება. „რამაღა წოწინი გინდა, არა გაქუ, თუ რაა?“ (ო. ქაჯ.).
- წოწინარ-ი** (გურ.) ოწინარი (გ. შარაშ.).
- წოწი-ი** (ფშ., კახ.) ხმელი ფიჩხის წვრილი ტოტი (ი. ქეშიყ.; ა. მარტ., გ. იმნ.).
- წოწლოცინა** (ქართლ.) წოწოლა. გრძელი ან მაღალი და ბოლოვიწრო (მაგ., კალათი) (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- წოწნარა** (კახ.) ჩვეულებრივი ჭიქალაყამცენარეა (ა. მაყ.).
- წოწნაქ-ი** (ქართლ.) ნიგოზი დანაყილი და მარილწყალში გახსნილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- წოწოქ-ი** (ქიზიყ.) ტყემლის შეჭამადი მწვანელით შეზავეული, კრიანტელი, ცივად იხერბება ზაფხულში, გრძლია (ს. მენთეშ.).
- წოწოქა-ა** (ზ. აქარ.). ნ. წოწოქი.
- წრანკ-ი** (მთიულ.) ძაფის გადაგრეხილი ადგილი. ნ. კრანწი (ლ. კაიშ.).
- წრათა** (კახ.) ლობიოს ჭიშია ერთგვარი, კუქშავა (პირშავა) და თეთრია (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- წრებურთ-ი** (იმერ.) ბურთის თამაშია ერთგვარი (ვ. ბერ.).
- წრება** (იმერ., გურ.) შეკვრა, თამბაქოს დაწნული ფოთოლი; ქალის ნაწნავები (პ. ჯაჯან, IX, 269); გრება (ქეგლ).
- წრეთულ-ი** (ფშ.) ნაწრთობი (ა. ჭინჭარ., ფშ.).
- წრიაკ-ი** (ერწ., მთიულ.) პატარა მუწუკები ადამიანის ტანზე (ლ. კაიშ.; ქეგლ).
- წრიალ-ი** (ხევსურ.) ძალიან წვრალად ჩამომდინარე სითხის ხმა (ქეგლ).
- წრიალა** (იმერ.) ღია წაბლისფერი, პატარა მრავალფეხა მწერი, სწრაფად მოძრაი და გამძრომ-გამომძრომი; შხამიანი (ქეგლ).
- წრიამო** (გურ.) წყლის შაში (ს. ჟღ.).
- წრიაპ-ი** (ხევსურ.) მთებში სიარულის დროს ფეხქვეშემოსაკრავი რკინა, რომელიც კშველის კაცს; რომ ფეხი არ დაუსხლტეს კლდეზე ან მყინვარზე (ა. შან.).
- წრიაპა** (ქართლ.) წვრილი მუწუკები. ნ. წრიაკი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

წრიაპა-ი (გურ.) ბელურაზე პატარა ჩიტია (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
წრიაქ-ი (გურ.) ქათმის წიწილების ხმაურობა. ნ. წიაჭი (ი. ჭყონ).
წრინჯე (მოს.) მაგრად დაძახული ნართი (დიალექტ., 565).
წრინტვა (ფშ.) წყლისა და ფურთხის პირიდან ერთბაშად გამოშვება (ი. ჭყონ).
წრიოქ-ი (ქართლ., ფშ.) წვრილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); წვრილ მცენარეზე ითქმის: „ყანა გაწრიოკდა წვიმი-საგან“ (ი. ჭყონ.); მწირი მიწა, რომელმაც მოსავალი ნაკლები იცის (ვაჟა, II, ა. შან.).
წრიპა (იმერ., გურ.) დალეული, მიმდნარი; მცირე ასაკის სუსტი, უღონო ქალი, გინდ კაცი (ი. ჭყონ.); პატარა, გამხდარი. „ქე არ მომკლა ამ ურჯულზემმა ერთი წრიპა ქათმის გული-სათვის!“ ნ. წრიფი (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).
წრიპწრიპა-ი (მთიულ.) წმინდად დართვა (ლ. კაიშ.).
წრიტ-ი (ლენხ.) გველის წიწილი (მ. ჩიქ.).
წრიფ-ი (იმერ.) ფიზიკურად სუსტი, გამხდარი (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).
წრიხ-ი (გურ.) წიხლი. „წრიხი აღარ დეიკერის“ (გ. ნინ., II, თ. კიკვი; ს. ფლ.); წიხლი, ფეხი. წრიხმოქცეულ-ი ფეხმოქცეული (ა. ლლ.). შდრ.: ქეგლ.
წრუპუნ-ი (იმერ.) წრუწუნი. „მიმინოს წრუპუნე გეყოფა შენ, მეტი არაფერი იმასქნა“ (გ. ბერ.).
წრიპუტა-ი (გურ.) გამხდარი, უღონო, სუსტი აღნაგობის კაცი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
წრუტვა (ქართლ.) ხარბად სმა სითხისა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 156, 1900).
წრულუნა (ინგილ.) წვრილმანი, ბუჩქნარი(?) (ა. შან., 356).
წრუწუნა (მესხ.) წუწუნა, ცინცლა, ლაქუცითა და მოფერებით აღამიანის კვლეფა (ი. მაისურ.).

წრუწუნა (ქართლ.) ჩასაბერი სასტვენნი, ნედლი ხის ქერქისაგან გაკეთებული (პ. ვაჩეჩ.).
წრუხა (ლენხ.) საღამო, მწუხრი; წრუხა მშვიდობისა საღამო მშვიდობისა (მ. ალავე, 1).
წრუხვა (ხეესურ.) ხარბად სმა სასმლისა, გადაწურვა, ტყრუშვა (ა. ჭინჭარ., 216).
წუა (ფშ.) ხილის გამოწურული წვენი. ნ. წო (ი. ჭყონ).
წუალი (რაქ.) ქანაობა, რწევა საქანელაზე (დიალექტ., 691).
წუალა (თუშ.) წაუსვლედი (პ. ხუბ.).
წუალობა (რაქ.) ნ. წუალი.
წუესაკრავ-ი (მთიულ.) ფეხზე შემოსახვევი პაქიკების ბაწარი ან თასმა (ლ. კაიშ.).
წუთულ-ი (ქვ. რაქ.) ურთხელის თესლი (ა. მაყ.).
წუთობა (იმერ.) წუხილი. „ძან წუთობს დედაი შვილის დაქარქვას“ (პ. ჯაჯან., IX, 270).
წუკ-ი (ფშ.) ცული (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 156, 1900; ი. ჭყონ).
წუკალა (გურ.) თუჯის პატარა ქვაბი (გ. ბერ.); პატარა ქვაბი (ა. ლლ., გურ.).
წუკანია-ა (მოს.) პატარა (ო. ქაჯ.).
წუკანტ-ი (ლენხ.) აბეზარი (მ. ალავე, 1).
წუკარტ-ი (მთიულ.) წუკატი (ნ.), წუწვი, უნამუსო (ი. ჭყონ.).
წუკარტა (ზ. იმერ.) წვრილმანი; კაცი, რომელიც ყოველ პატარა საქმეს აზვიადებს (ბ. წერეთ.).
წუკია (ქიზიყ., კახ.) უჯიშო, უმსგავსო აღამიანი. „აი, შე წუკიავ, შენა!“ (ს. მენთეშ.).
წუკლაკა (ქიზიყ.) უხეირო, არა გამჭრიახი კაცი; აგრეთვე უხეირო ძალდი (ს. მენთეშ.).
წუკწუკ-ი (ქიზიყ.) წუწუნი, ჩივილი ოდნავი ტირილით. „ბეგერი გამოიდა და წუკწუკი დაიწყო“ (ს. მენთეშ.).
წუკწუკ-ი (იმერ.) წანწალი, ძუგძუგი (ქეგლ.).

- წემი** (გურ.) მტევანი ყურძნისა (ი. ჭყონ.); ყურძნის მტევანზე იტყვიან (ა. ლ.).
- წემა** (გურ., იმერ., ლეჩხ.) წვიმა; წუ მ ს წვიმს (ა. ლ.; მ. ჩიქ.; დიალექტ., 680).
- წემაგეშო** (ლეჩხ.) ტყავი ან ღვლერჭი, რომლითაც უღელი მიბმულია ხელნახე (მ. ალავე, 1).
- წემალი** (ინგილ.) დიდი წვეთი. „ერ წუ მ პ ა ლ ჩ ა მ ა ყ ლ ა პ“ (მ. ჯან.).
- წემწემა** (ზ. იმერ.) წუმწემა, წურწემა, კუმეყმა, ხელსაბანი ჭურჭელი; ვერცხლის პატარა ჭურჭელი, რომლითაც ადუღებდნენ წყალს მღვდელმსახურების დროს (ბ. წერეთ.).
- წემწემა** (ზ. იმერ.). ნ. წუმწემა.
- წემწემა** (კახ.) ცახცახა. ნ. ქრისტეს სისხლა (ა. მაყ.).
- წენაგი** (ლეჩხ.) მსუნაგი, წუწეო (მ. ალავე, 2).
- წენია** (იმერ.) კაცი. რომელიც უმიზეზოდ ყველაფერს იწუნებს (ვ. ბერ.).
- წენკალა** (მთიულ.) მარხვის მჭამელი (ლ. კაიშ.).
- წენტ-ი** (იმერ.). ნ. წუპაკი.
- წენწკალ-ი** (ქართლ.) წერილი წვეთო, წინწკალი (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).
- წენწკლ-ი** (გურ., ლეჩხ.). ნ. წირწკლი.
- წენწკლიანი** (იმერ.) მწვირიანი. „ასე რაგა უნდა გადაათელიო თავი იმ წუ ნ წ კ ლ ი ა ნ ს?“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).
- წენწკალ-ი** (გურ.) წემეტენი (ძალღოსა). იტყვიან კაცის წუწუნზეც (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- წენწლ-ი** (ლეჩხ.). ნ. წირწკლი.
- წენწრუქ-ი** (გურ.) წრუწენი (ა. ლ., გურ.); და წუ ე ნ წ რ უ ქ ე ბ ა დასტეგნა დაწრუწუნება (ა. რობაქ., 164).
- წენწულა** (ლეჩხ.) წუწუნა, მოწუწუნე (მ. ალავე, 3).
- წენწუა** (გურ.) წუმწემა. გადატ. ყოჩაღი, მამაცი, საქმიანი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- წენწუხ-ი** (ზ. აჭარ., იმერ.) დაგროვილი ნაკელი. ნ. წინწრიხი (მ. ნიჟარ.).
- წენწუხო** (გურ.) წუმწე, ტლაპო, ტლაპი. ნ. წინწრიხი (ა. ლ.).
- წენწყვა** (იმერ., გურ.) წუწევა. დასველება; და წუ ე ნ წ ყ ვ ა დასველება წვიმაში (ვ. ბერ.).
- წუპაკ-ი** (იმერ., გურ.) წუნტი (ნ.), უსუფთაო; უფრო ძალზე იტყვიან (ი. ჭყონ.).
- წუპრო-მ** (თუშ.) პრანჭია; ი წ უ პ რ ე ბ ა იპრანჭება (პ. ხუბ.).
- წურვილი** (ფშ., ხევსურ.) კარგად ნადული ერბო, დაწმენდილი (ვაჟა, IV, ა. შან.); წმინდა, პირველი ხარისხის ერბო (ლ. ლეონ.).
- წურვიკა** (ქიზიყ.) ძალიან ძუნწი; კაცი თუ ძალი, მეზობლისას რომ უყვარს წაწალი (ს. მენთეშ.).
- წურკლი** (გურ.) პირიდან უნებურად წამონადენი ნერწყვი (გ. შარაშ.).
- წურუკა** (გურ.) ნადულის გადანაწური (ვ. ბერ.).
- წურულა** (თუშ.). ნ. წურვილი.
- წურუქა¹** (ზ. აჭარ., გურ.) დოს გაწურავენ ჩახვაში (ნ.), სიხინჯე, სისქე რჩება შიგ, ხოლო სითხე გამოვა. ამ სითხეს წურუქას უწოდებენ (მ. ნიჟარ.).
- წურუქა-ი²** (გურ.) ნადულის ამოღების შემდეგ დარჩენილი სითხე. ნ. წურუქა, წურუქა, წაქი, წუქი (ვ. გვარ., 951; ს. ედ.; ა. ლ.).
- წურწკალ-ი** (ლეჩხ., გურ.). ნ. წირწკლი.
- წურწკალ-ი** (გურ.) წურწური (გ. შარაშ.); წურწური, წვეთ-წვეთად დენა (ა. ლ., გურ.).
- წურწემა¹** (ზ. იმერ.). ნ. წუმწემა.
- წურწემა²** (მესხ.). 1. გრძელმილიანო თუნუქის წყლის ჭურჭელი, ქორფა ბავშვებისათვის წყლის დასალევენებად ხმარობენ; 2. საერთოდ ჭურჭლის მილი ან მოვიწროებული პირი (ტუჩი) სითხის გადმოსახმელად (ი. მასხარ.).

წერწობა-ი (ფშ.) წერილი და გრძელი, უტოტო ხე (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 156, 1900; ი. ჭყონ.).

წერწობა (ლენჩ.) მუჭურეთული ყურძენი (მ. ალავე, 1).

წუბა-ი (ფშ.) წუნალი, წუბაკი (ნ.), ბინძური (ვაჟა, II, ა. შან.).

წუჩა-ი (გურ.) სველიდან (შრატლიდან) ნადულის მოხდის შემდეგ დარჩენილი სითხე (ა. ლ.).

წუწი-ი (მთიულ.) წირბლი (ლ. კაიშ.).

წუწითელა (ფშ., ხევსურ.) წითელი წალიკა (ა. მაყ.).

წუწყათა-ი (გურ.) გამოზოგვით. „ყველი წუწყათაი მიჰამე, ნენა, ახლა ძროხა ხომ არ გვეწველება?“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

წუწყნელა (მესხ., ჯავახ.) ჯინჯრის დედა, ჭინჯრის დედა (ა. მაყ.).

წუწყანი-ი (თუშ.) წავწყავი, წამბებნი, მაგ., ძაღლისა (პ. ხუბ.).

წუწყანია-ა (მოხ.) ძალიან პატარა (ო. ქაჯ.).

წუწნელა (ქართლ.) თაფლოვანი მცენარეა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 156, 1900; ი. ჭყონ.).

წუწრუტანა (ქიზიყ.) ვიწრო დაღინვით (დიალექტ., 611).

წუწრუტხანა (მთიულ.) ვიწრო (ლ. კაიშ.).

წუწულა (ქსნის ხეობ.) თავვის ბარტყი ან გველის წიწილი (ე. სომხიშვი.).

წუწუმეტა-ა (გურ., ზ. აქარ.) თავწამახვილებული რამე; მაღალი (გრძელი), თავწაწერილებული (გ. შარაშ.); თავწამახვილებული რამ (შ. ნიფარ.).

წუწუნაქი (ლენჩ.) ძუნწი. „დიდა წუწუნაქია, ყველაფერზე ვარი უხვვარს“ (მ. ალავე, 1).

წუწურაქი-1 (გურ., ქართლ.) 1. ძუნწი, გაუმეტებელი, ხელმოკერილი (გ. შარაშ.); 2. ძუნწი (შ. შიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

წუწურაქი-2, **წოწორაქი** (ქიზიყ.,

ქართლ.) ძუნწი, კრიეანგი. ნ. ლუნწი (ს. მენთეშ.; კირიონი).

წუწულ (ინგილ.) წისკვილი. ნ. ცუწულ (ა. შან., 355).

წუხა (ფშ.) პატარა ჩიტი. ბუდობს ჭაობიან ადგილას (ი. ქეშიკ.).

წუხრ (ფშ., ხევსურ.) საღამოს (ვაჟა, I; ა. შან.); საღამო. წუხრი ხან საღამო ქულ (ა. შან., 355).

წუხრა (ფშ., ხევსურ.) საღამო, მწუხრი (ი. ქეშიკ.; ქეგლ.).

წუხრულანი-ი (ხევსურ.) საღამოს ნაღი (დიალექტ., 557).

წუხრინას (თუშ.) ზხ., წუხელ (თ. უთურგ.).

წუათ-ი (ქვ. იმერ.) წათხი (ბ. წერეთ.).

წუალმაქარა (იმერ.) დაუწურავი ყურძნისაგან მიღებული წყალნარევი ღვინო (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).

წუალგარდა (ქართლ.) გაღატ. უბედურუპატრონო, მართოდ დარჩენილი ადამიანი. „ღედა აღრე მოუყვდა, მამა ფრონტზე დაეკარგა და უბედური ბაღლი წუალგარდა დარჩა“ (გ. შატბერ., 125).

წუალკვინთილა (ქართლ.) წყალ-წყალა, თხელი, კატაკატა შეჭამადი (ლ. ნოზ.).

წუალკოკოტა (ქართლ.) წყალში მოხარშული კოკოტის შეჭამადი. რძეში მოხარშულს რძიკოკოტი ჰქვია („კომუნისტი“, № 190, 1969).

წუალთილა-ი (გუდამაყრ.) ტიალი, ოხერი, გასატიანებელი მდინარე (საწყვევარი ეპითეტია მდინარისა) (დიალექტ., 575).

წუალტურტურა (მესხ.) წყალწყალა, ცხიმოკლებულ წვნიან საკმელზე იტყვიან (ი. მაისურ.).

წუალფხხალა (ქვ. იმერ.) წვრილნაყოფიანი მსხალია, შაქრიანი (მ. ალავე, 3).

წუალწართხალა (თუშ.) წითელი წალიკა (ა. მაყ.).

წუანწყარა (ფშ.) გრძელბოლოიანი პატარა ჩიტი (ი. ქეშიკ.).

წყე¹ (ქართლ.) ერთი არწყევა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

წყე² (ქიზიყ.) რამე საწყაო, მაგ., ჯამი და მისთ. „ერთი წყე ბრინჯი და სამი წყე წყალი“ (ს. მენთეშ.).

წყერის ფეხა-ა (გურ.) მწყერის ფეხა, მცენარეა (ა. ლ.).

წყეულ-ი¹ (ქართლ., მესხ., გურ.) გველის შეფარვითი სახელი, უხსენებელი (ი. მაისურ.); გადატ. გველი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

წყეულ-ი² (ქიზიყ.) ეშმაკი (დიალექტ., 611).

წყვიდინ-ი (გურ.) გამეტებით ცემა მოქნეული საგნით (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

წყვილებ-ი (იმერ.). ნ. კანკლები.

წყლევა (ფშ., თუშ.) წყლის დაღვეინება. „ღილა-სალამოს საქონელს უღებდა, დღისით აწყლევდა“ (ი. ქეშიკ.; პ. ხუბ.).

წყლეთ-ი (ფშ.) საპირისპიროა ხმელეთისა. „ხმელეთის, წყლეთის ამბავი“ (ვაჟა, I, 1956, ა. შან.).

წყლელ-ი (ფშ.) სითხე (ვაჟა-ფშ. მც.

ლექსიკ.).

წყლიმოჭრა (აქარ.) წყლის გადაგდება, სხვა მიმართულებით გადაშეება (ზ. ჯაჯან.).

წყლისა/ე-ა (იმერ.) ძუძუს ავადმყოფობაა (ვ. ბერ.).

წყლის ლობიო (ქვ. რაჭ.) ნიახურა, მცენარეა (ა. მაყ.).

წყლის ლოპერ-ი (გურ.) წყლის მცენარეა, ზედაპირზე მოექცევა ხოლმე წყალს; ლამაზი ყვავილი იცის (გ. შარაშ.).

წყლის ნიახურა (კახ., გურ.) ნიახურა (ა. მაყ.).

წყლის შაშვა-ა (გურ.) ფრინველი, მუდამ წყლის (მდინარის) პირას დაფრინავს (ა. ლ.).

წყლულის ბალახ-ი (თუშ.) ფარმანდუკო (ა. მაყ.).

წყრომელა (ქიზიყ.) ბუტია (ს. მენთეშ.).

წყრულ-ი (თუშ.) წყლული (თ. უთურგ.).

წყუთე (ლენხ.) წათხი (დიალექტ., 680).

წყურტ-ი (ლენხ.). ნ. მაკყურტია.

ჭ

ჭაბუკ-ი (ქართლ.) ეშმაკი, ქაჯი, კუდიანი. „ღამის ჭაბუკი ხარ, რა ხარო, როგორ იტან ამდენ უძილობასაო“ (მ. მესხ.); კაცი ძალიან რომ მოხუცდება და არ კვდება (თ. სალარ.).

ჭადა-ჭადა-ი (გურ.) მჭადა; ბალახეული მცენარე; სოკო (კ. გვარ., 951; ა. ლ.; ა. მაყ.).

ჭადა (ქართლ.) თხილის, კაკლისა და მისთ. ყვავილი (პ. ვაჩეჩ.).

ჭადიანა (ლენხ.) მჭადპურა, შიგნით მჭადია. გარედან პურის თხელი ფენა აქვს მთლიანად შემოკრული („კომუნისტი“; № 190, 1969).

ჭადის-ჭად-ი (გურ., ქვ. იმერ.) ფეტვი; მჭადის ნამცხვარი (ა. მაყ.; მ. ალავე-დ. კლდ. ლექსიკ.).

ჭადო, ჭადუა (იმერ.) სოკოა ერთგვარო (პ. ჯაჯან., IX. 270).

ჭადობა-ა (ზ. აქარ.) სოკოა ერთგვარი-კამენ უმად (შ. ნიყარ.).

ჭადუა (ოკრიბ., იმერ., ლენხ.) საქმელი სოკოა. ნ. ჭეჭეჭა, ჭადო (მ. ჩიქ. მ. ალავე).

ჭავლ-ი (გურ., აქარ.) ეახის ამონაყარი-რქა, ლერწი, გრძელი ტოტი (გ. შარაშ.; დიალექტ., 661; ა. ლ.).

ქველი-ი² (მთიულ.) ფერად-ფერადი ძაფი, რომლითაც ქსელზე სხვადასხვა სახე გამოჰყავთ (ლ. კაიშ.).

ქველაკა (აჭარ.) სალესი ჩარხისა თუ საძახვის ტარი (შ. ნიყარ.).

ქაკანა (ზ. იმერ.) ბოსტნეულის მხალია მუქი ფერისა (მ. ალავე, 3).

ქაკვი (გურ., იმერ.) შანკვი, კაკვი; კავი (ვ. ბერ.; ა. ლ.).

ქაკოდილი-ი (გურ.) ცუდად დაყოფილი მამალი, რომელიც ყვერულობაში ზოგჯერ მამლობას ეწევა და ამის გამო ყვერცხები უღაყდება (გ. შარაშ.).

ქაკულ-ი (მესხ., ჯავახ.) ქაკულა (ნ.), წყლით სავსე ვედროების საზიდი სამხრე კეტი („კომუნისტი“; № 190, 1969; ი. მაისურ.).

ქაკულა (მესხ.) მოხრილი ჯოხი, რომელსაც ბოლოებში კავები აქვს; ზედ ორ ვედროს ჰკიდებენ, მხარზე იდებენ და წყალს უზიდებიათ. ნ. ქაქული (ქეგლ.).

ქაკუნ-ი¹ (გურ.) კაკუნე; ექაკუნება კაკუნით ჭრის, მაგ., შემას (ა. ლ.).

ქაკუნ-ი² (გურ.) ბურთის თამაშია თავმოკაუჭული ჯოხით (ი. ჭყონ.; ს. ძლ.; ა. ლ.).

ქაკუნტელი-ი (გურ.) წითელი მხალი, ბოსტნის მცენარეა. ნ. ქაკუნტელა (ა. მაყ.; ა. ლ.; ს. ძლ.).

ქაკუნტელა (თუშ.) არჩაკელი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქალი-ი, ქავლი-ი (ქართლ.) ურმის ნაწილია, ბრტყლად გათლილი სარი (მანა) ხელნაწი ჩასხმული და ზეწრით გადაბმული; „ენაზე ქალი არ მოედება“ — ადვილად იტყვის ყველაფერს, თქმა არ გაუჭირდება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).

ქალა (ზ. იმერ.) მანჭო, ფრჩხილა (ქვ. იმერ.) ურმის ხელნებში ჩასობილი ბოძი (3. ჯაჯან, IX, 270).

ქალანგარი-ი (გურ.) მდინარის მაგარი ქვა, რომლითაც თოხს ლესავენ, ქალანგარავენ (გ. შარაშ.); რიყის ქვა; გამძლე

ქვა ან მაგარად გამოშვარი ქვით, რომლითაც თოხის პირს ლესავენ (ა. ლ.).

ქალანგვრა (გურ.) ლესვა; მოქალანგვრული-ი გალესილი (გ. შარაშ.).

ქალეულა (რაჭ., ლეჩხ.) ქალოულა, საზაფხულო მსხვილი მსხალი (მ. ალავე, 1; ქეგლ.).

ქალიყვა (აჭარ.) ქალის ქვა, სინაყი ქვა (3. ჯაჯან.).

ქალიყონ-ი (გურ.) ქარი მაგარი (ვანი, თ. თაყაძე).

ქალოულა (ლეჩხ.). ნ. ქალეულა

ქალურ-ი (ქართლ.). ნ. ილღუნი.

ქამა-ა (თუშ.) საჭმელი (თ. უთურგ.).

ქამაკუთილა-ი (გურ.) ქამისაგან კუთვა, ზედმეტი გამაძრობა. „რა დავემართა, ქამაკუთილა ხომ არ გქირს?“ (გ. შარაშ.).

ქამატაკია (ქიზიყ.) ტრამბა ქამაში: ესა და ეს ეჭამეთ, რომ იძახის (ს. მენთეშ.).

ქამაფიციალა (ქართლ.) კაცი, რომელიც ქამს და ფიცავს: არ მიქამაიო (გ. შატბერ., 126).

ქამაშურა (რაჭ.) გაუმძლარი, ქამია, მსუნავი. მარტოოდენ ქამაზე გაფრთხილებული (ვ. ბერ.).

ქამაშურად მუშაყობა-ა (თუშ.) მუშაობა, რომლის ანაზღაურება ხდება მხოლოდ პურის ქმევით (თ. უთურგ.).

ქამშამა (ინგალ.) კვიდო, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქანი-ი (ქიზიყ, იმერ., ქართულ., თუშ.) ცეცდანა (ს. მენთეშ.); ცუდად დაყოფილი მოზვერი, რომელიც ძროხებს ხშირად დასადევს, თუმცა უნაკოფოდ (ვ. ბერ.); სქესობრივად უუნარო პირუტყვი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.; გ. შატბერ., 127); დაყოფილი ცხვარი (3. ხუბ., თუშ.).

ქანაპარა-ი¹ (გურ.) უნაგირის ბალიშის დასამაგრებელი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ქანაპარა² (ქსნის ხეობ.) ფიზიკურად

ძალიან სუსტი და ავადმყოფი ადამიანი (ვ. სომხიშვი.).

ქანარი-ი (ქართლ.) ნესტიანი, სველი, ნოტიო; **ქანარი-სიმიინდი**-ი უყინტი, მოუსვლელი სიმიინდი; **ქანარი-ამინდი**-ი ნესტიანი დარი, წვიმიანი ამინდი; **ქანარი-ყანა** მოუსვლელი პურის ყანა; **ქანარი-ხოტბალი**-ი დანოტიებული ხოტბალი (გ. შატბერ., 127).

ქანარი² (ქართლ.) თევზის ჯიშია (დიალექტ., 645; ქეგლ).

ქანგა (ზ. იმერ.) გღერტა, კლერტა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქანგილოური (ზ. იმერ.) შაეი, საადრეო ყურძენია, მრგვალი მარცვალი იცის (ზ. წერეთ.).

ქანდრვა (გურ.) ჩამწკრივება; **ჩაქანდრულ-ი** ჩამწკრივებული (გ. შარაშ.).

ქანდუა-ი (გურ.) ბალახეული მცენარეა ერთგვარი (ვ. გვარ., 951; ა. ლ.).

ქანია (ლენჩხ.) პალატის იატაკდაუგებელი აივანი (მ. ჩიქ.); ფარდული აივნის ქვეშ (მ. ალავე., 1).

ქანისა (ხევსურ.) სუსტი ბატყნის ეპითეტი, ბეჩავი, ნაკლები (ა. ჭინჭარ., 237).

ქანკოილი-ი (აჭარ.) ნ. ქაკოილი, ჰანი.

ქანტლა (ლენჩხ., რაჭ.) წადილი, კორკოტი (მ. ალავე., 1).

ქანჭალი-ი (გურ.) ადამიანის კვერცხების პარკი. ნ. **ქანჭლები** (წითელშთა, ი. შილაკაძე).

ქანჭახ-ი (ხევსურ., ზ. აჭარ.) ჰაობი (ა. ჭინჭარ., 225); ჰაობიანი, წყლიანი ადგილი, სახნავ-სათესად უფარგისი მიწა (შ. ნიყარ.).

ქანჭახიანი-ი (ფშ.) ძლიერ დასველებული, გალუმპული (ი. ქეშიკ.).

ქანჭახურა-ი (აჭარ.) ნიახურა (ა. მაყ.).

ქანჭკია (მთიულ.) ჭრელი წინდის ქსოვის სახე (ლ. კაიშ.).

ქანჭლე (ქიზიყ.) მჭლე, გამხდარი, სუსტი (ს. მენთეშ.).

ქანჭლები (იმერ.) რქოსანი საქონლის (უმთავრესად ხარის, მოზერის) ყვერე-

ბი, წყვილები. იტყვიან მამალზეც (ვანი, ნ. აგიაშვილი).

ქანჭრია-ი (ლენჩხ., რაჭ.) ურმის ზესადგარში ჩაყრილი ჭინჭილაქი (მ. ალავე., 2).

ქანჭყანტა (ფშ., ხევსურ.) **ქანჭყატა**. ნ. სატრია (ა. მაყ.).

ქანჭყაბურა (ზ. აჭარ.) ბალახეული მცენარეა, ხარობს მთიან ადგილებში, აქვს ეიწრო ფოთლები (შ. ნიყარ.; ა. მაყ.).

ქაპ-ი (მესხ.) ტაში. „დაკრეს ხალხმა ქაპი“ (შ. ძიძ., ქრესტ.).

ქაპანი¹ (ქართლ., თუშ., ქიზიყ.) თასმისაგან დაწნული პატარა ღვედი, ტყავის თოკი, მაგარია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); თასმის დაწნული თოკი (დიალექტ., 587); თასმის ჯამბარა ყვერის მოსაბმელად (ს. მენთეშ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქეგლ.

ქაპანი² (ქიზიყ.) საბძლის თავზე გადავლებული ქალის თმასაგან დაწნული ჩალა, ასევე ღობის თავზე გადავლებული წნელი (ს. მენთეშ.).

ქაპანწყვეტაობა (კახ.) ბევშეთა თამაშობაა ერთგვარი (ა. გვენც., თ. ბერიანიშვი.).

ქაპანწყვეტია (მესხ.) ერთგვარი ბალახია, ტოტები მიწაზე აქვს გართხმული, თოკივით არის გაქიმული მინდორზე (ი. მაისურ.).

ქაპოშარი-ი (მთიულ.) ხის გასასწორებელი დურგლის იარაღი. ნ. **ქიბოშანი** (ლ. კაიშ.).

ქაპური-ი (კახ.) ცუდი, ძნელი დასამუშავებელი სახნავი მიწა (ქეგლ).

ქარ-ი¹ (რაჭ.) დაბალი, ნოტიო ადგილი, ჟღნჭყი, ჭენჭყი (გ. ბერ.; შ. ძიძ., 218).

ქარ-ი² (ფშ., თუშ.) გველისაგან გაზაფხულზე განაძრობი ჭერქი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ტყონ.); განაძრობი კანი გველის, აგრეთვე ფრინველის ფეხისა (ი. ქეშიკ.); ტყავზე, ადამიანის კანზე ანაძრობი, ანაფხეკი (პ. ხუბ.).

ჭარელ-ი (იმერ.) ჭარელა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჭარიკა-ი (გურ., აჭარ.) საღვინე ჭურჭელი, ჩაფი (ს. ჟლ.); ღვინის ან წყლის დიდი კოკა (ა. ლლ., გურ.; დიალექტ., 661)

ჭარილა (გურ.) დიდი დოქი (კ. გვარ., 951).

ჭარკენ-ი (იმერ.) ბურთის სათამაშო მოკაუჭებული ჯოხი („კომუნისტი“, № 190, 1969).

ჭარმაგ-ი¹ (ჭიზიყ.) საერთოდ ბაცი ფერი (ს. მენთეშ.).

ჭარმაგ-ი² (მთიულ.) ბედაური (ს. მაკალ.).

ჭარო (ლენჩ.) შემოუსვლელი, უმწიფარი სიმინდი, პური; ნოტიო ადგილი. ნ. ჭანჭახი (მ. ალავე., 1).

ჭარულ-ი¹ (ინგილ.) თხილის ჯიშია (ა. შან., 356).

ჭარულ-ი² (ხევსურ.) ხმალია ერთგვარი (ს. მაკალ.).

ჭარფალა-ი (გურ.) მდინარის წვრილი თევზი (გ. შარაშ.).

ჭარფლვა (გურ.): დაჭარფლვა ხოცვა, კვლა; დაჭარფალეზული დახოცილი და მიწაზე დაყრილი თევზი, ფრინველი, ცხოველი (ა. ლლ.).

ჭაუკა (მესხ., ჯავახ.) ნამდვილი ძურწა. ნ. კუწეწა, ფხუწა (ა. მაყ.).

ჭაუხ-ი (ხევსურ.) ჭიუხი, მაღალი წვეტიანი კლდე (ა. შან.).

ჭაქა-მაქა (რაჭ.) მოთქმა-მოთქმა (ქეგლ).

ჭაქულ-ი (მესხ.) მხრის კეტი, გრძელი, ოდნავ მორკალული ჯოხია, კიდევებურკინის კაუჭები აქვს ჩამოკიდებული, მხარზე გაიდებენ და კაუჭებზე სარწყულეებს (ვედროებს) დამკიდებენ, წყალს ეზიდებიან (ი. მისსურ.).

ჭაქუნ-ი (ლენჩ.) უროს განუწყვეტელი ცემა გრდემლზე. „მჭედელი შოღდგა ჭაქუნს“. ნ. ჭაქუნი¹ (მ. ალავე., 2).

ჭალჭა (მთიულ., მოხ.) საქსოვი მოწყობილობის ნაწილია: ხის მაქო, რომელ-

შიაც ძაფდახვეული წიწკია (ნ. ჩან-მული. ნ. ცხემლა² (ლ. კიშ.; დიალექტ., 565).

ჭაღვი (იმერ.) ქათმის ბარკლის ნაწილი (ვანი, ნ. აგიაშვილი).

ჭაშა (ჯავახ.) შუბლი (დიალექტ., 650); შუბლის ზეთი თავის ძვალი (საბა; ჩუბ.); თავის ქალა (დ. ჩუბ.).

ჭაჭ-ი¹ (თლშ.) ნიკაბი (თ. უთურგ.).

ჭაჭ-ი² (ხევსურ.) შარვლის შუა ნაწილი (ა. ჭინჭარ., 265).

ჭაჭ-ი³ (მოხ.) კლდის ნატეხი ბრტყელი ქვა. ა. ყაზბეგის სიტყვებით: „გალიპული ქვა, რომლისაგანაც ასპიდის ფიცრებს ამზადებენ“ (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.); ფიქალი (ო. ქაჭ.).

ჭაჭან (გურ., იმერ.) თირკმელი (ქეგლ).

ჭაჭან-ი¹ (ფშ.) ერთი ბეწო, მცირე, იოტისოდენა რამ; ჭაჭანება (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ჭაჭან-ი² (ქართლ.) ბევრი, განუწყვეტელი ლაპარაკი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჭაჭანაქება (იმერ.). ნ. ჭაჭარახება.

ჭაჭანახება (ქართლ.). ნ. ჭაჭარახება.

ჭაჭარაქება (იმერ.). ნ. ჭაჭარახება.

ჭაჭარახება (ქართლ.) ძლიერ მხურვალე მზე, კაშაშა. ზაფხულის მზე, პაპანაქება სიცხის დროს (გ. შატერ., 128).

ჭაჭვი (გურ., ზ. აჭარ., ლენჩ., იმერხ., ჯავახ., მესხ.) პეშვი (ი. ჭყონ.; ა. ლლ., გურ.: შ. ნივარ.; დიალექტ., 668; 650; 655); ხელისგული, ნახევარი პეშვი (მ. ალავე., ზეპირსიტყვე.); ორივე ხელისგული შეერთებული და ჯამივით ჩაღრმავებული (ი. მისსურ.; კ. დონდ., 382). შდრ: ქეგლ.

ჭაჭვა (იმერ.) ჭლაჭვა, ქაჩვა, ამპარტავენება (გ. ბერ.).

ჭაჭვეთ-ი (გურ.) კუდიანების ადგილსამყოფელი, დადგობას (1 სექტემბერს) კუდიანი ქალები მიემგზავრებიან ჭაჭვეთს და მიაქვთ მოსაკითხი (გ. ბერ.); ცრუ რწმენით, კუდიანების (ავი სუ-

- ლებს) საბინადრო, კუდიანთა უფროსის, როკაპის, სამყოფი ადგილი, სამბრძანებლო (ა. ლ.); მითითური ადგილი, სადაც შეეკა ღამეს (ნ.) კუდიანები იკრიბებიან ცრურწმენით (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ქაჭვეთობა** (გურ.) კუდიანთა დღეობა, თავმოყრა დადევს (ნ.); ნ. ქაჭვეთი (ა. ლ.).
- ქაქის ქვა** (მთიულ.) ნასერტებიანი ქვა (ლ. კაიშ.).
- ქაქუ** (გურ.) ნ. ქაქუა.
- ქაქუა** (გურ.) ყველი (ს. ჟღ.); ახლად ამოყვანილი ყველი; ყველი ბავშვის ენაზე (ა. ლ.; ქეგლ).
- ქაქუნა** (ხევსურ.) ჭურჭლის (მაგ. ჩხუტის) ვიწრო პირი (ა. ჭინჭარ., 217).
- ქაქუტა** (გურ.) ჩვილი, ახლად ამოყვანილი ყველი. ნ. ქაქუა (ვ. ბერ.; ს. ჟღ.).
- ქაქუანი** (იმერ.) ტატყანი, დაღღანი. ნ. ჯაჭანი (ვ. ბერ.).
- ქაქუ-ქუქუი** (იმერ.) დახეულ ფეხსაცმელში წყალი შედიოდეს და სიარულის დროს ხმა გაქონდეს; სეულ, წყლიან ადგილზე სიარულის ხმა (ვ. ბერ.; ქეგლ).
- ქახა** (ფშ.) წილი; ქახიანი-წილიანი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).
- ქახადი** (ზ. აჭარ.) გარკვეული წესით დაწყობილი, დალაგებული, ვთქვათ, შეშა (შ. ნიქარ.).
- ქახანი¹** (მთხ.) თოფის მქეხარე ხმა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- ქახანი²** (აჭარ.): ქახანი ამინდებ-ბ-ი ცუდი, უვარგისი ამინდებია (პ. ჯაჭან.).
- ქახის გადენა** (ქართლ.) გადატ. გარტყმა, სილის გაწენა. „ერთი კაი ქახა გადენა ლოყაში“ (ა. ლ., ქართლ., 288).
- ქახმაყი** (ქართლ.) ქარმაგი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქახუნე** (გურ., იმერ.). 1. თოფის სროლის ხმა, ხმაური, გრვეინვა; 2. ქუხილის ხმა, ქეჭა; იქეხა იქეჭა, დაიგრვეინა; 3. რტყმევა, ცემა (ა. ლ.); ქიქების ერთმანეთზე მირტყმევა (ვ. ბერ.).
- ქდე** (ქართლ.). 1. ჯოხზე გაკეთებული ნიშანი ჩაპრით; 2. რქის ნაზარდი, საფეხური (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქდეულ-ი** (ქართლ.) წარმოქმნილია სიტყვისაგან ქდე: ხის სახლი, ფიცრული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ქდილა** (ქართლ., ქიზიყ., მოხ.) დაკოდინი ცხვარი წლისა და მეტე ხნისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.; ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ა. ლ., ქართლ., 288; თ. ქაჯ.; დიალექტ., 645).
- ქევალი** (ლენჩხ.) ჭეო (ქეგლ).
- ქევა** (მოხ.) ბოჭლომი, კლიტე (თ. ქაჯ.).
- ქეარი** (ხევსურ., მოხ., ფშ.) მეცნარე ერთგვარი, ღოღო (ა. ჭინჭარ., 260; ა. მაყ.; დიალექტ., 565).
- ქეო** (ფშ.) ჩვეულებრივი ცერცველა (ა. მაყ.).
- ქეაუ** (თუშ.). 1. ველური ცერცვი; 2. ლობიოს. ცერცვის და მისთ. პარკი (პ. ხუბ.).
- ქელ-ი** (ზ. აჭარ.) მკელეული, ერთი ხელის დაქერა ბალახი, ჩალა და მისთ. მკის დროს. „ნაწნავი გადმოგეყარა, პური კონი ქელივითა“ (შ. ნიქარ.).
- ქელტი** (იმერ., რაქ.) ლოთი, ღვინით გაუჯერებელი, ღვინის მოყვარე (ვ. ბერ.).
- ქენჭი** (გურ., იმერ., ქიზიყ.) მცირედი ოფლის მოსვლა (გ. შარაშ.); ცხიმი (ა. ლ.); მწვადისაგან გამოწადენი ცხიმი (ვანი, ნ. აგიაშვილი); ცოტა ცხიმი, სიმსუქნე; ქენჭი-მაიკრა ცოტათი გასუქდა (ს. მენთეშ.).
- ქენჭეხი** (ოკრიბ.) ტლაპო, გაუვალი ტალახი (ვ. ბერ.).
- ქენჭეხო** (გურ.) დიდი ტალახი, ლაფი, დაზღვარი წყალი. ნ. ქენჭეხი (ა. ლ.).

პენქეტა (ზ. იმერ.) მცენარეა ერთგვარი (ბ. წერეთ.).

პენქუ-ი (გურ.) ჭაობი, სველი ადგილი; **გაქენქუი-ი** წყლით გაყდენილი (ა. ლ.).

პენქუარ-ი (ზ. იმერ.): **ქენქუობი** ჭაობიანი მიწა. ნ. **ქენქუი** (ბ. წერეთ.).

პენქუვა (ზ. იმერ.) დაქენქუვა (ნ.), დასველება: „უაქს დაქენქუავენ წყალში და შედგებიან ფეხებით ზედ“. ნ. **ქენქუო** (ბ. წერეთ.).

პენქუო (იმერ.) ჭაობი. ნ. **ქონქუო** (ვ. ბერ.).

პეო (ზ. იმერ.) ნივრის თავის ცალკე კბილი. „ნივრის თავს აქ **ქეოე ბი**“ (ბ. წერეთ.).

პერი-ი (ფშ.) მოჭრილი, დაუმუშავებელი მრგვალი ხე (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

პერი-ი² (გურ.) მრგვალი ხე, უპირატესად მურყნის მოგარძო მორი, იყენებენ სასიმინდის იატაკად და სამზადსახლში (ნ.) მაღალ ჭერად (გ. შარაშ; ა. ლ.).

პერახ-ი (ქართლ.) ჭერები, წყლის მიერ მოგროვილი ქვები; ერთ ადგილზე მიყრილი შეშა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

პერბ-ი (აჭარ.) ქლიბი, ჭობოსანი (შ. ნიქარ.).

პერემ-ი (ხევსურ.) თოფია ერთგვარი (ა. შან.).

პერემა (ფშ., მთიულ.) ვეფხვივით ჭრელი საქონელი, — ვეფანა, ტიგურა, ჭრომახი (ქეგლ); ჭრელი ძროხა (ლ. კაიშ.).

პერები (იმერ.) ქვა-ხვინჭკიანი ადგილა (ვ. ბერ.).

პერთხალი-ი (მოხ., მთიულ.) წართხალი, მცენარეა, მის ძირებს საღებავად ხმარობენ, იქმევა (ა. მაყ.; დიალექტ. 565).

პერთხელა (მთიულ.) მცენარე, რომელიც ყვითელ საღებავად იხმარება (ლ. კაიშ.).

პერხალი-ი (მთიულ.) ქარხალი (ლ. კაიშ.).

22. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

პერხო (ხევსურ., ფშ., თუშ., შვედულთქვენი) ზემო სართული ხევსურული სახლისა (ა. შან.); კალიოანი სახლის მეორე სართული (ს. მაკალ.; ა. ჭინჭარ., 297); სახლის ზემო სართული, სადაც ზაფხულობით ცხოვრობენ (დიალექტ., 559; ვაჟა, I, ა. შან.); სხვენი, **პერხი** (ი. ბუჭტურ., 138; ს. მაკალ.; თ. უთურგ.); **ქერი** (ლ. კაიშ.).

პეშნიერი-ი (იმერ.) წესიერი, მართებულის; **ქეშნიერი-ი** კაცი-ი ორგანიზებული, წესიერი კაცი (ვანი, ნ. აგიაშვილი).

პეშვა (ლენჩ.) ძლიერი დარტყმა (მ. ჩიქ.).

პეშკეტა (ქართლ., ზ. იმერ., ლენჩ., რაქ.) უცვეთელა, მცენარეა. ნ. დიდგულა, ოგნარი, კიდობანა (ა. მაყ.).

პეშკვა (ლენჩ., იმერ., გურ.) ქვასა და ქვას შორის ხელის მოტანება, მოტეპვა (მ. ჩიქ.); მოტეტევა. „თითი მევეიქექე“; „არ ვემდური, მარა მისი სიტყვები გულში მაინც ქექკათ ჩამჩჩა“ (ვ. ბერ.). გადატ. ტყენა, **ი. შოლაკაძე**.

პეშკილი-ი (გურ.) ნ. **ქეშკილი**.

პეშკილა-ი (გურ.) წვრილად დაფქული, დაღერდილი სიმინდის მარცვალი. ნ. **წეწკილა** (ა. ლ.).

პეშოფ (ლენჩ.) თავიანი, საესე (მ. ჩიქ.).

პეხ-ი (რაქ.) ქეჭა-ქუხილი. „დამიფაროს ღმერთმა ალისაგან. **ქეხისაგან**, ელისაგან“ (შ. ძიძ., 218).

პეხა-ე¹ (ხევსურ., თუშ.) თოფის სროლის ხმა (ა. ჭინჭარ., 311; თ. უთურგ.).

პეხა² (გურ.) ნ. **ქახუნი**.

პეათ-ი (გურ.) წვეთი. ნ. **ოქვათო** (ა. ლ.).

პვათირ-ი (გურ.) ჩაშავებულ მიწაში (უფრო ხშირად მთის ვაკეზე) ამოსული ტბა, ზოგჯერ თევზებიანიც (ი. ჭყონ.); წვიმის წყლისაგან დამდგარი ტბა (ა. ლ.).

პვლო (იმერ.) წვლო, წველი, პურეულის ღერი (დიალექტ., 674).

- ქვანგი** (გურ.) კატის, ძაღლის, ფრინველის კლანჭი; დაქვანგულ-ი დაკარული, კლანჭებით დაჭრილი (ა. ლ.).
- ქვანგები** ვაზისა (ზ. იმერ.) ვაზის უღვაში (ბ. წერეთ.).
- ქვანგი** (გურ.). ნ. ქვანგი.
- ქვარქვალ-ი** (გურ.) აჭრელება (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ქვარქვალიტა-ი** (გურ.) კრელი ქათამი (ლ. ლეონ.; ა. ლ.).
- ქვერვა** (ლენხ.) ქონვა, დენა. „კუპრი გეიხვრიტა და ლეინომ ქვერვა დაიწყო“ (მ. ალავე, 1).
- ქვინთვა** (გურ.) ნ. ყვინთვა.
- ქვინტი**¹ (კახ., გურ.) ქალამნის, ფეხსაცმლის ცხვირი (ა. მარტ., გ. იმნ.; ა. ლ.).
- ქვინტი**² (ქვ. იმერ.) ვიწრო ბილიკი. „გაძვრა ღობის ქვინტიში“ (მ. ალავე, 3).
- ქვიჟ-ი** (ქვ. იმერ.) სიმინდის პატარა ტარო (ზ. ჭუმბურ., 281).
- ქვირთ-ი** (გურ., აქარ., იმერ.) ტვირთი (ე. ნინ., I, II, თ. კიკვი.; ს. ჟღ.; დიალექტ., 661; 674; ვ. ბერ.).
- ქვიშტარ-ი** (ლენხ.) ტაფამწვარი (მ. ჩიქ.).
- ქვიშვინ-ი** (რაჭ.) ცხიმით გაპოხილის ბრწყინვა (ქეგლ).
- ქვიშვითალა** (ოკრიბ.) ქუჭრუტანა. „კედელში ქვიშვითალა იყო“ (მ. ალავე).
- ქვრეთა-ა** (თუშ.) ტყავის დახვრეტა საკვრეთლით (თ. უთურგ.).
- ქვრიტი-ი** (ხევსურ.) მცირე ზომის ნახვრეტი კედელში (ა. ჭინჭარ., 281).
- ქვრიტიმალ-ი** (იმერ.) ნ. ქვრიტი.
- ქი** (რაჭ.)—ქირი, ქირიმე, გენაცვალე. „არა, ქი, მაგას ვერ ვიხამ!“ (ვ. ბერ.).
- ქიამკტარა-ი** (გურ.). ქიამკვდარი, სუსტი, უღონო ადამიანი (გ. შარაშ.).
- ქიამყრალა** (იმერ.) ყიამყრალა (ვ. ბერ.).
- ქიამჭამელი-ი** (იმერ.) სნეულება; გაუმადღრობა. „ქიამჭამელი ხომ არ გაგინდა, ამდენს რო თქველფავ?“ (ვ. ბერ.).
- ქიანურ-ი** (გურ.) მაღალი ხმით, ხმაშალა ტირილი (ა. ლ.).
- ქიანჭურ-ი** (ზ. აქარ.) კარგი ჯიშის ქლიაგი, მოწითანო ფერისა, აკეთებენ ჩირად. ქანჭური (შ. ნიქარ.).
- ქიაპურა** (თიან.) ყანის სანთელა (ა. მაყ.).
- ქიატი-ი** (გურ., იმერ.): გამოჭიატება. ღრუბლებიდან მზის გამოჩენდა (ს. ჟღ.): ცოტა ხნით გამოდარება. „ქე იჭრიოტა, მარა ახლავეა დოუშობს“ (ვ. ბერ.).
- ქიაფანდურა**¹ (ქიზიყ.) ერთგვარი მწერი, გაბმული კრიჭინი იცის (ს. მენთეშ.).
- ქიაფრა-ი** (გურ.) წითელი ფერის მცენარეა ერთგვარი. მის ნაყოფს საღებავად ხმარობდნენ (ა. ლ.).
- ქიახერხ-ი** (გურ.) ფიგურების გამოსაყვანი ხერხი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ქიბაჟ, ჭუბაჟ** (ინგილ.) სულელი, ცეტი (მ. ჯან.).
- ქიბახ-ი** (გურ.) წვალემა, ზედგადაყოლა; კიბახობს წვალობს, გაჭირვებით ცხოვრობს (ა. ლ.).
- ქიბონ-ი** (გურ.) გუდასტიკირი (ქეგლ).
- ქიბონა** (აქარ.) სასტევენია. ნ. ლერწამა (ა. მაყ.).
- ქიბოშანი** (გურ.) დიდი ქლიბი (ს. ჟღ.); მსხვილკბილუბიანი ქლიბია ერთგვარი (ა. ლ.).
- ქიბლი-ი** (ხევსურ.) ქვა-მიწა (ა. ჭინჭარ., 208).
- ქიბლემა** (ქიზიყ.) ყბედი და ბევრის მკამელი პატარა ტანის კაცი (ს. მენთეშ.).
- ქიბჭო** (მთიულქ. ნ. კიბჭო).
- ქიგინა** (ლენხ.) ყიგინა (მ. ალავე, 1).
- ქიგო** (ქართლ., ქიზიყ., ინგილ.) დიდი სარი, ხარდანი, მარგილი, ვენახის სარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); სარი (დიალექტ., 611); სარი, ხარდანი (დიალექტ., 626).
- ქიღ-ი** (თუშ.) ნუყარი (თ. უთურგ.).
- ქივილ-ი** (გურ.) მკვეთრი ფერით მიღებული შთაბეჭდილება (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

პიკი (ქართლ.) თითისტარი (ქველ).
 პიკა (იმერ.) სათამაშო კოჭის მუცელი, კუტი (ვ. ბერ.).
 პიკარტი (იმერ.) ლურსმანი (ქველ).
 პიკარტა (ქიზიყ.) ადრეული ბალახია (ს. მენთეშ.).
 პიკვი (გურ.) ჭირკი, კუნძი; დაპიკეუ-ლი-ი დაჭირკველი. ჭირკვებიანი (ა. ლ.).
 პიკვა¹ (ფშ.) პატარა ბორა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).
 პიკვა-ა² (თუშ, ხევსურ.) თოკის ან მოსართავის მოჭერა; ცხენ მოეჭვი-კ (ე) ცხენს მოსართავი მოეუჭირე (თ. უთურგ.).
 პიკნა (ქართლ.) ძალიან გავსება, ტენა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
 პიკნა² (გურ., იმერ.) ჭრა, უხეიროდ ჩეხა ბლაგვი დანით (ა. ლ.); მსუბუქად ჩეხა, ოდნავ კვალის დაჩნევა ამოკენკი-ღვით (ი. ჭავთ.).
 პიკო¹ (ქართლ.) პატარა ბიჭი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
 პიკო² (იმერ.) სათუთუნე (ქველ).
 პიკო³ (ფშ.) ნ. ჭიკუ.
 პიკორი (იმერ.) სალაობაში მრგვალი რიყის ქვაა, რომელსაც 5—6 მეტრი-დან ესროდნენ ბრტყელ რიყის ქვას, სანიშნო იყო (ი. ჭავთ.).
 პიკორკალ-ი (ზ. აქარ.) წვრილი, წვნივი, მოუსვლელო, უმწიფარი ნაყოფი ხილისა, ვაშლისა, მსხლისა და ა. შ. (შ. ნიყარ.).
 პიკუ (ხევსურ.) ჯაჭვისა და შიბის რგო-ლი. „პოთითოს ღბიან მგლის ლეკვნი, ჭიკუტს ხვრენ საკიდლისასა“ (ა. ჭინ-ჭარ., 291).
 პილ-ი (ქართლ.) ღვარეული (ქველ).
 პილა-ჭულა (გურ.) ჭრელი, ჭრელ-ჭრე-ლი (ვ. ბერ.); აჭრელებული სხვადა-სხვა ფერად (ა. ლ.).
 პილიმ-ი (მესხ.) ურმის ნაწილია, ჭანჭრი-კი (ნ.), ღერძის თავზე დასმული პალო (ორი ცალი), რომ ბორბალი არ გამო-ვარდეს (ი. მაისურ.).

პილკოტიანი-ი (ქართლ.) ნ. პირკოტიანი.
 პილო (იმერ.) ნივრის ან ხახვის თავის ერთი ანახლეჩი, კბილი (პ. ჯაჯანი, X).
 პილოფა (გურ., აქარ.) ჭილი (ა. მაყ.).
 პილოფა-ი (გურ.) ჭილობი; ნ. ჭილოფა (ა. ლ.).
 პილტაყ-ი (თუშ.) კალია (პ. ხუბ.).
 პილჭა (ხევსურ.) წნეღის პირმოსაყრავი ტომრისა (ა. ჭინჭარ., 219).
 პიმ (ინგოლ.) მიწა ბალახიანად აჭრილი ბართა (მ. ჯანი).
 პიმ-ი¹ (თუშ.) ჭყიმა. ნ. ლიმი (ა. მაყ.).
 პიმ-ი² (იმერ.) ზაჭაჭყი; მრგვალი ჯოხი სიგრძეზე ორად გაყოფილი, მეუნაგ-რენი ხმარობდნენ ტყავის გასაჭიამად (ვ. ბერ.).
 პიმა (ხევსურ., მოხ.) ღიმი, ატოლი, მცენარეა (ა. მაყ.).
 პიმაღ (ფშ.) მთლიანად (ი. ჭეშვიკ.).
 პიმაცანი (ლეჩხ.) ხელის კვრა, ჭიკავი (მ. ალაფ., 1).
 პიმატი (გურ.) ჭუჭრუტანა (შ. ნიყარ.).
 პიმბური (მესხ.) მშრალი საჭმელია, ერ-ბოში მოხრაკული პურის ან მჭადის ნაფხვენი. ანდაზა: „არა მშურს მჭა-დი ჭ ი მ ბ უ რ ი ს ა თ ვ ი ს ა თ“ (ი. მაისურ.).
 პიმური (ქიზიყ., მოხ., ქსნის ხეობ.) ხავიწივით საჭმელია: ღორის ქონში მოხალული სიმინდის ფქვილი (ს. მენ-თეშ.); ერბო, ყველი და ცხელი მჭა-დის გული ერთად არეულ-შეზეღილი (ო. ჭაქ.); ქონში ჩაყრალი და მოშუ-შული პური და მჭადი (ვ. სომხიშვი.).
 შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ., ქველ.
 პიმპა¹ (ლეჩხ.) ასფურცელა, მცობნავი საქონლის კუჭის მესამე განყოფილე-ბა, რომლის ლორწოიანი გარსიც მრავალკეცია და ფურცლებივით არის ჩაწყობილი (ქველ).
 პიმპა² (იმერ.) წიპწა, ყურძნის კურცა (მ. ალაფ., 3).
 პიმპიკ-ი (თუშ.) ჩვეულებრივი მატიტე-ლა, მცენარეა (ა. მაყ.).

კიმკიმი-ი (ქართლ.) ტანის რხევა; კიმ-
კიმელა ტანის რხევით, პრანჭვა-გრე-
ხით მოსიარულე, პრანჭია (ა. ლ.).
კინახული-ი (ქართლ., კახ.) კირნახული,
მოსავალი (შ. ძიმ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
კინჯი-ი (გურ.) ნ. კიკვი; ჯირკი. „კინჯი
თავი დაახეთქა“ (ა. ლ., გურ.).
კინჯობისთვე (იმერ.) დრო 15 ოქტომბ-
რიდან 15 ნოემბრამდის, როდესაც დი-
დი წვიმები იცის (ვ. ბერ.).
კინჯორა-ი (იმერ., გურ.) პატარა, დაავად-
მყოფებულნი: ხილზე იტყვიან: კინ-
ჯორეა ვაშლი, მსხალი და სხვ. (ვ.
ბერ.); გამხდარი კაცი, იტყვიან დაჰია-
ნებულ ხილზედაც (ს. ჟღ.).
კინტლი-ი (ლენხ.) კყინტლი (მ. ჩიქ.).
კინტურია (იმერ.) ტეგანი, მცენარეა (ა.
მაც.).
კინჭი-ი (გურ., აჭარ., იმერხ.) ჩვარი.
„დამწვარი კინჭის სუნი“ (ე. ნინ.,
I, თ. კიკვი; ს. ჟღ.; დილექტ., 668);
ძველმანი, ჩვარი; გაღატ. ტანსაცმელი
(ა. ლ.; შ. ნიყარ.).
კინჭა (იმერ.) ნ. მრავალწიგნა, ცხრაპა-
ტარძალა, კიმკია.
კინჭალა-ი (გურ.) ლობემძვარალა, პატა-
რა ჩიტია (ს. ჟღ.); კინჭრაქა (ა. ლ.;
ქეგლ.).
კინჭვა (გურ.) ძველის დაკვრება ძველ-
ზე. ნ. კინჭი (გ. შარაშ.).
კინჭვალ-ი (ზ. აჭარ.) მოუსვლელი, უმ-
წიფარი კიტრის, ნესვისა და მისთ. ნა-
ყოფი (შ. ნიყარ.).
კინჭიკი-ი (მესხ.) ნ. კილიმი.
კინჭილი-ი (გურ.) 1. წუწუნი, თხოვნა,
ხეწნა. „კინჭილით გაატარებდა
მთელ მესამედ წელს“ (ე. ნინ., II,
თ. კიკვი; ქეგლ.); 2 დაბალი ხმით ტი-
რილი, მოთქმა; 3. საღვინე ჭურჭელი,
დოქი (ა. ლ.).
კინჭილა (გურ.) პატარა დოქი. ნ. კინ-
ჭილი² (ს. ჟღ.).
კინჭილაქი-ი (ქართლ., ქიზიყ.) ღერძის

თავში ჩასმული ხის მანჭვალი, რომ
ღერძს თვალი არ ვასძერვს (ე. ბაბუნ.,
274; ს. მენთეშ.); კინჭილაკი, ურმის
თვალის კილიბი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ.
ჩუბ.).
კინჭიპურა/ე-ი (გურ., ქვ. იმერ.) თიხნა-
რი მიწა (ს. ჟღ.).
კინჭლი-ი (გურ.) ქვირითი თევზისა (პ.
ჯაჯან.).
კინჭორი-ი (ლენხ.) ბიბილო (მ. ჩიქ.);
ხორთუმისებური ცხიმოვანი წამონა-
ზარდი მამალი ინდაურის ნისკარტზე
(მ. ალავე., 2).
კინჭორა (ლენხ.) ფიცხი აღამიანი (მ.
ალავე., 1).
კინჭორედა-ი (გურ.) ჭრელი, უფრო
ჭრელ ქათამზე იტყვიან (გ. შარაშ.);
ერთობ ჭრელი რამე. მაგ., სხვადასხვა
ნაჭკრებისაგან შეკერილი საბნის პირი.
ნ. ჯინჭორედაი (ი. ჭყონ.).
კინჭრაქა (ქიზიყ.) ლობემძვარალა; გაღატ-
მალე რომ გაბრაზდება კაცი, იმაზე
იტყვიან: კინჭრაქააო. შდრ.: კინჭრიქა
(ს. მენთეშ.).
კინჭრიქა (ქართლ.) კინჭრაქა, ლობე-
მძვარალა, გაღატ. მეტიჩარა; კინჭ-
რი ქათობა მეტიჩარობა, ზედმეტი ლა-
პარაკი, შდრ.: კინჭალაი (შ. ძიმ., ნ.
კეცხ., პ. ხუბ.).
კინჭრიხა (ზ. აჭარ.) ვერბოკვერცხი (შ.
ნიყარ.).
კინჭურულე (ქიზიყ.) მინდვრის ჩიტია
პატარა, ბელურას მსგავსი. ბუჩქებზე
იცის ჯდომა და იძახის: კინ, კინ, კინ-
ჭურულუ! (ს. მენთეშ.).
კინჭყვლიაჟი-ი (თუშ.) უცბად, გაბრაზე-
ბით (პ. ხუბ.).
კიორი-ი (იმერ.) ქაფქვირით დახვრეტი-
ლი მწარე კვახი, ხაპი (ვ. ბერ.).
კიორა (გურ.) დაუმყნობელი ატამი (წი-
თელმთა, ი. შილაკაძე).
კიოტა (კახ., ქიზიყ., ქსნის ხეობ.) ბალა-
ხეული მცენარეა ერთგვარი (გ. მა-
კავარ., 290; ს. მენთეშ., ვ. სომხიშვილ.)

ჭიბი-ი¹ (ზ. აქარ.) წისქვილის ნაწილია (შ. ნიყარ.).

ჭიბი-ი² (იმერ.) ახლად ამოყვანილი ყველის გუნდა, ნაწყვეტი (ი. ქავთ.).

ჭიბა (ჭიზიყ.) 1. თართის მუცლის ქვევითი ნაწილი; თევზის მუცელი დამარილებული, დოში (დ. ჩუბ.); 2. მეტსახელია კაცისა (ს. მენთეშ.).

ჭიბინ-ი (მესხ.) უზომო დაღლილობა, ჭიპზე გასკდომა; შავი დღის დაყენება (თამაშობაში). გამარჯვებული მოთამაშენი დამარცხებულზე იტყვიან — ვაჭიბინეთო (ი. მაისურ.).

ჭიბის ჩავარდნა (ქართლ.) შიგნულის დაწევა დიდი ჯაფის ან სიმძიმის აწევის შედეგად (გ. შატბერ., 128).

ჭიპლ-ი (ინგილ.) წირპლი (მ. ჯან.).

ჭიპლიყ-ი (იმერ., გურ., ქართლ.) პატარა წულა (ვ. ბერ.); ტანმორჩილი და მარჯვე ადამიანი (ქველ)

ჭიპრან-ი (ჭიზიყ.) მჭედლის იარაღია; რკინის ნახვრეტის გასადიდებელი ზუმბასავით მრგვალი ცრძელი რკინა (ს. მენთეშ.).

ჭიპრვა¹ (გურ.) ჭინთვა. „ნუ იჭიპრვები, წყნარათ ილაპარაკე“ (წითელშთა, ი. შილაკაძე).

ჭიპრვა², მოჭიპრვა (გურ.) მოჭერა, მაგრად მოჭერა (გ. შარაშ.).

ჭიპჭიპი-ი¹ (გურ.) კერა, მიკვრა; მიეჭიპჭიპა მიეკრო. იტყვიან ბავშვზე, რომელიც დედის ძუძუს ღონივრად წოვს და მიეკვრება დედის მკერდს (ა. ლ.); მოჭიპჭიპებულ-ი მჭიდროდ მიკრული (გ. შარაშ.).

ჭიპჭიპი-ი² (ჭიზიყ.): „ერბო ჭიპჭიპით ვამადის ნაზუქ“, — იტყვიან მსუქან ნაზუქზე; გადატ. „ჭიპჭიპებს მავანი კაცი“ — ძალიან მდიდარიყო (ს. მენთეშ.).

ჭიპჭიპი-ი³ (აქარ.) ტარტარი. ლაქლაჭი, პარტალი (შ. ნიყარ.).

ჭიპჭორა (ხევსურ.) ჭიბი (ს. მაკალ.).

ჭიპრბოშან-ი (იმერ.) ჭიპოსანი, მსხვილ-

კბილებიანი ქლიბი ხის, ძვლქვეშა მისთანათა გასაფხეკად (ვ. ბეჭქუჩიშვილი).

ჭირაქი (ინგილ.) ანეული (ქველ).

ჭირგალ (თუშ.). ნ. უჭირგალი.

ჭირდიდება (ფშ.) გაზვიადება, გაძნელება (ი. ქეშვიკ.).

ჭირვა (გურ.) დაჭირვა დაქერა; იჭირავს იქერს (ა. ლ.).

ჭირვაშლ-ი (ინგილ.) მაქალო (მ. ჯან.; ა. მაყ.).

ჭირით ამოგება (ფშ.) უსიამოვნების მიყენება. ცუდად მოპყრობა (ი. ჭყონ.).

ჭირის პატრონ-ი (ხევსურ.) მიცვალებულის პატრონი, ჭირისუფალი (დიალექტ., 559).

ჭირიხტა (ჯავახ.) მაქრონის მსგავსი ეროში გამომცხვარი და მაწონდასხმული საჭმელი (დიალექტ., 650); ნამცხვარია ერთგვარი (ი. მაისურ.).

ჭირკვალ-ი (ქართლ.) მიხვეულ-მოხვეული ბილიკი ციკაბო კლდზე. მთისფერდობზე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჭირკვანაყ-ი (თუშ.) მიხვეულ-მოხვეული გზა. ნ. ჭირკვალი (თ. უთურგ.).

ჭირკოდილა (ჭიზიყ.) ვინც თითქმის სულ ავადმყოფობს, არც ავად არის და არც კარგად (ს. მენთეშ.); ყმაწვილს რომ სნეულება დაიგდებს და გახდება დაგრძლად ავადმყოფობს და ოდეს მორჩება და გასუქდება, იმას ეტყვიან გლეხნი ჭირკოდილადა, რადგან გრძლად ავად იყო და მორჩა (საბა).

ჭირკოდილაობა (ყახ.) გაჭირვება; ჭირკოდილაობით გაჭირვებით, ავადმყოფობით, ვაივავლაზით (ა. მარტ., გ. იმ.).

ჭირკოტიან-ი (ქართლ., მესხ.) ჭირიანი, ავადმყოფი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ადამიანი, რომელიც ხშირად ავადმყოფობს, ჩივის, წუწუნებს თავის-ჯანმრთელობაზე (გ. შატბერ., 129); საძაგელი, უსუფთაო (ი. მაისურ.).

ჭირბინტი (ჭიზიყ.). ნ. შუბსაფენი.

- ჭირსნეთ** (ჭიზიყ.) ვიწროდ. „ფექსამოსი ჭირსნეთ აქ“ (ს. მენთეშ.).
- ჭირტალ-ი** (თუშ.) ღოღო, მთის ღოღო, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჭირტ-ი** (აჰარ.) ბოძი, მალღობი (?). „ერთი დიდი ცხენლა ჭირტებზე იდგა“ (პ. ჯაჯან.).
- ჭირღვა** (ზ. იმერ.): ჭიღვა (ნ.), ჭიგო, სარი, ხარდანი (ბ. წერეთ.).
- ჭირქიმა** (ინგილ.) პანტა, მაჟალო (მ. ჯან.; ა. მაყ.).
- ჭირხე** (ინგილ.) გელური, ტყიური, უმყნობელი ხეხილი (ქეგლ).
- ჭირხლი-ი** (მოხ.) თრთვილი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- ჭირ-ი** (ქართლ., ჭიზიყ., ხევსურ.) ჯარატარიდან წამოძრობილი დახვეული ნართი, რომელსაც წააძრობენ და ისე აქვთ, სანამ არ ამოახვევენ (ს. მენთეშ.); ჩაზნექილი მხარე პურისა (ა. ჭინჭარ., 212); სათამაშო კოჭის ჩაზნექილი მხარე (იქვე, 240).
- ჭირი გორგალ-ი** (ჭიზიყ.) ჯარატარზე დახვეული ნართი, რომელსაც წააძრობენ და ისე აქვთ, სანამ არ ამოახვევენ. ნ. ჭირი (ს. მენთეშ.).
- ჭირა** (ფშ.) ვარსკვლავი. „მეორე ერგოს მოვარესა, მესამე—ჭირა ვარსკვლავსა“ (ვაჟა, II, 124, ა. შან.).
- ჭირა! ჭირა!** (იმერ.) ბავშვთა გასართობი თამაშია (ვ. ბერ.).
- ჭირა დანა** (ჭიზიყ.) უკეცავი დანა (ს. მენთეშ.).
- ჭირინ-ი** (გურ.) ჭერეტა, გამოჭირტინება გამოჭერეტა (ი. ჭყონ.); თვალთვალი, ჭერეტა, ნახერეტიდან ცქერა (ა. ლ.).
- ჭირინა-ი** (გურ., აჰარ.) ჭუჭრუტანა; პატარა, ნამცეცისოდენა ნახერეტი (ს. ჟღ.; ი. მეგრ.; შ. ნიქარ.); სათოფე; გამოჭირტინებული გამოხერეტილი (ა. ლ.).
- ჭირინობა** (გურ.) ჭერეტა; ჭირინი (ნ. ა. ლ.).
- ჭიტლაყ-ი** (ჭიზიყ.) პანდური. „ამაჟკა ჭიტლაყი და გააგდე“ (ს. მენთეშ.).
- ჭიტოლ-ი** (იმერ.) სათამაშო კოჭის გვერდია (ვ. ბერ.).
- ჭიუტ-ი** (იმერ.) ფრინველია შაშვისოდენა, ტბა უყვარს, ნისკარტი და ფეხები გრძელი აქვს (ი. ჭყონ.).
- ჭიუხ-ი** (ხევსურ., ფშ., მოხ., თუშ.) წვეტიანი კლდე მაღალი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.; ვაჟა, I, IV, ა. შან.; ო. ჭაჯ.; პ. ხუბ.).
- ჭიუხე-ი** (კახ.) შიშველ-ტიბევი კლდე (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ჭიფხვა** (ფშ.) რაც ძალი და ღონე აქვს, ჭიფვა (ი. ჭყონ.).
- ჭიფხიკ-ი** (იმერ.). ნ. ლაშქინი.
- ჭიქუნ-ი** (ხევსურ.) შუნ-ჯიხვის ხმიანობა (ა. ჭინჭარ., 238).
- ჭიქურა** (იმერ., რაქ.) ცოცხის სორგო, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჭიღე-ი**¹ (ლენჩ., თუშ., ჭიზიყ., ხევსურ., ლენჩ.) მხარ-ბეჭის სახსარი (ს. მენთეშ.); მხარის ძვალი (პ. ხუბ.); ცხოველის უკანა ფეხის ბოლო ნაწილი, მუხლისაკენ (მ. ალაფ., 1); 1. ღორის უკანა ფეხის შუა ნაწილი; 2. ვაზის საკვირტე მუხლი (მ. ალაფ., 2).
- ჭიღე-ი**² (აჰარ.) ზრდადაუმთავრებელი ნაყოფი გოგრის, კიტრისა და ნესვისა, რომელიც აღარ მწიფდება (შ. ნიქარ.).
- ჭიღვა** (იმერ., ზ. იმერ.) პატარა ხარდანი, წვრილი სარი. ნ. ჭიგო (დიალექტ., 674); წნელი, შემოვლებული ხარდნის ირგვლივ, ვაზის დასამაგრებლად; ნ. ჭიგო, ფშანი, ჭირღვა (ვ. ბერ.).
- ჭიღვაღ-ი** (თუშ.) ბოლომოცვეთილი ცოცხი (პ. უთურგ.).
- ჭიჟიყ-ი** (ქართლ.) ყელში ლაპარაკი, უშნოდ ლაპარაკი, ჯიყიყი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ჭიშქენ-ი** (ხევსურ.) ჩვეულებრივი შვრია, შვრივა (ა. ჭინჭარ., 200; ა. მაყ.).
- ჭიშქერ-ი** (ხევსურ.). ნ. ჭიშქენი.

- პიპი-ი¹** (ხევსურ., ქიზიყ.) ფულისას (ნ.) ლუღის მიერ მოგდებული ქაფი, რომელიც ყველაზე კარგი საფუარია როგორც ლუღისა, ისე არაყისათვის (ს. ზაკალ.; ა. ჭინჭარ., 220).
- პიპი-ი²** (ქიზიყ.) სათამაშო კოჭური (ს. მენტეშ.).
- პიპავება** (იმერ.): მოჭიჭავება ფულის ზომიერად ხარჭვა, თავშენახულობა; მოჭიჭავე მომჭირნე. მეგრ. ჭიჭე პატარა (ვ. ბერ.).
- პიპამკალია** (ფშ., ხევსურ.). ნ. ჯუჯუ-მკალი.
- პიპახ-ი** (ხევსურ., ფშ.) ხევსურთა ერთ-ერთი სალოცავი, პიპახის ჯვარი, სოფ. ხორნაულთაში (იკა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- პიპედება** (ქართლ.) იზრდება, ბერდება, ხევდება ბალახი. „ხაჭმაჭუკა ჭიჭედებოდა, ქალსა გული უკედებოდა“ (მ. მესხ.).
- პიპე-ი¹** (გურ., ზ. აქარ.) გადანაჭერ კვერა მხალზე ახლად ამოსული ფოთოლი, ახლამონაყარი (ა. ღლ.); ახლად ამოსული მხალი (ს. ელ.; შ. ნიყარ.).
- პიპე-ი²** (გურ.) გადატ. ჯიში. მოდგმა. შთამომავლობა. „რამ მოგიყვანა ამ უკაცურ ადგილას. სადაც კაცის ჭიჭევი მოვსებთო“ (ა. ღლ., გურ.).
- პიპვა** (ქიზიყ.) ტილის ხილვა. „გამამსულხარ და დინგაზე იჭიჭებნი, სირცხვილი არ ალი?“ (ს. მენტეშ.).
- პიპვება** (ლენჩხ.). საქონლის მიერ საკვების მოუნელებლობა (მ. ჩიქ.).
- პიპვედა** (აქარ.) ჭრელი. ნ. ჯაპვედა (ი. მეგრ.).
- პიპიგონია** (ლენჩხ.) ზედმეტი და უსარგებლო ლაპარაკი („კომუნისტი“, № 190, 1969).
- პიპილა¹** (ქართლ.). ნ. ჭიჭლა.
- პიპილა²** (ქსნის ხეობ.) ტილი (ვ. სომხიშვი.).
- პიპილაქ-ი ურმისა** (ზ. იმერ.) ჭინჭილაქი, კილიბი (ნ. საბა). „ჭიჭილაქს ღერძს უყრით და კავობს (იკავებს) გოგორას“.
- პიპილაქი** (ზ. წერეთ.; ზ. ჭინჭილაქი 284).
- პიპილაყა** (გურ.) ბალახია ერთგვარი, სამხლე. ნ. ჯიჭილაყა (ს. ელ.).
- პიპიმკალია** (მთიულ.) კალია (ლ. კაიშ.).
- პიპინ-ი¹** (მოხ.) გამალეხული, გატაცებული და მოსაბეზრებელი ლაპარაკი (ა. ყაზბ., 1, შ. ძიძ.).
- პიპინ-ი²** (ქართლ.) ჭრიჭინი; გადატუსიამოვნო, მომამბეზრებელი ლაპარაკი, ჭიჭყინი (კირიონი; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- პიპინ-ი³** (რაჭ.) მაჭრის ხმაური კოლოტში (ქეგლ).
- პიპინა¹** (იმერ.) პირუტყვის ავადმყოფობა: კიდურების დამბლა, თქძოს მოწყვეტა (დიალექტ. 674).
- პიპინა²** (იმერხ., გურ., აქარ.) ჭრიჭინა, ნახერგეტი; ნ. კიტინაი (ნ. მარი, 33); თვალი, ნახერგეტი საწნახლისა (ქეგლ).
- პიპინა³** (ინგილ.) ჭრიჭინა (ა. შან., 356).
- პიპინობელა** (იმერ.) ჭრიჭინა (ი. ჭყონ.).
- პიპიპალა** (იმერ., ოკრიბ.) პატარა ჭუჭრუტანა. ნ. კიტინაი (ვ. ბერ.).
- პიპიპარკ-ი** (აქარ.). 1. დახუნძლულ ხეხილზე იტყვიან; 2. ჭიჭინა, ენაპარტალა, ლიკლიკა (შ. ნიყარ.).
- პიპიტა¹** (იმერ.). ნ. კიტა.
- პიპიტა²** (ხევსურ.) ნამცხვარია (ს. მაკალი).
- პიპიტალა** (იმერ.) ჭუჭრუტანა. ნ. კიტინაი (ი. ჭავთ.; დიალექტ., 674).
- პიპიტანა** (ქართლ.) ჭუჭრუტანა, ნახერგეტი კედელში. ნ. კიტინაი, ჭიჭიტალა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- პიპკადულა** (ლენჩხ.) სიმინდის წვრილი მარცვალი (მ. ალავე, 1).
- პიპკავ-ი¹** (იმერ.) აყვავებული, აყვერებული ჭარხალი (ვ. ბერ.).
- პიპკავ-ი²** (რაჭ.) პატარა და დაზარალებული ნედლი ტარო (ქეგლ).
- პიპკოტ-ი** (თუშ.) წერწა, ჭანჭყატა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჭიქლი-ი (კახ.) ღვინის ამოსადები ჭურჭელი (ნ. ჯოხ., 61).

ჭიქლა (ქართლ., ქიზიყ.) ჭინჭილა (ნ.), ხელადის მსგავსი თიხის ან ხის ყელწერილი პატარა სასმისი ღვინისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); თიხის პატარა ჭურჭელია ლიტრის ან ხელადის მსგავსი, ცალყურა (ს. მენთეშ.).

ჭიქლაჟა (გურ.). ნ. ჭიქილაჟა, ჯიჯილაჟა.

ჭიქლაჟა (თუშ.) კობტაობა, მოხდენილობა მხედრისა და ცხენისა (პ. ხუბ.).

ჭიქმეტლა-ა (მოხ.) ენატანია, ყბედი, მოლაყბე (ო. ჭაქ.).

ჭიქნაგურ (ინგილ.) ძეხვი — აბოხტი (მ. ჯან.).

ჭიქო¹ (გურ.) დაზოგვით, ცოტ-ცოტათი. „ჭიქო-ჭიქო იხმარე, თვარა ჭე ჩაგელევა ხელში“ (გ. შარაშ.).

ჭიქო² (მთიულ., გუდამაყრ.) ორ ბოძს შუა გადებულ გათლილ ხეში გარტობილი სოლი, ტანისამოსის (და სხვა საგნების) დასაკიდებლად (ლ. კაიშ.; ქეგლ.).

ჭიქო³ (მთიულ.) ქათმის ნისკარტი (ლ. კაიშ.).

ჭიქორა (მესხ., ჯავახ.) ჭიოტა, ხოვერა; ბალახის თესლია, ხორბალში ერევა (ი. მაისურ.).

ჭიქოტა (მესხ.) ჭიოტა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჭიქრიკონა (ქიზიყ.) ძალიან უგემურად შეხამებული ფერი (ს. მენთეშ.).

ჭიქუა (ქვ. იმერ.) ფუნთუშა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჭიქუნჭი (ოკრიბ.) თეთრი ტირიფი, რომელიც ისხამს ბუმბულს გაფოთლებამდის (მ. ალაჯ.); მღვანალი (ა. მაყ.).

ჭიქუვა (აქარ.) შემოკვრა. „მე თუ მჭიქუყე, მეც გჭიქუყავ, ბა!“ (პ. ჯაჭან.).

ჭიქუინი (გურ.). ნ. დვარდვალი.

ჭიქუინა (ქართლ.) წერილი თევზი სხვადასხვა ჯიშისა, მოზრდილი ლიფსიტა. „მცხეთის ხილთან რომ მივედი, ლეკმა

შემომისტიენაო, მაყრები ისე დამიფრთხვა, როგორც წყალში ჭიქუინაო“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჭიხ-ი (ხევსურ.). ნ. წილი.

ჭიხრიელ-ი (რაჭ.) საქალამნე ტყავზე ჩანაცალი ფენტხები (ვ. ბერ.).

ჭიხჭიხ-ი (ქიზიყ.) ცხენის მაღალი ხმინობა (ს. მენთეშ.).

ჭიჯ-ი (თუშ.) მკენარის კვერცხები. ნ. კიხი, წილი (პ. ხუბ.).

ჭკა (ხევსურ., მოხ.) შავი ფრინველია (დილაქტ., 559); ჭილყავი (ო. ჭაქ.); პატარა ჭილყუავი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ჭკამურ-ი (რაჭ., იმერ.). ნ. დვარდვალი.

ჭკარ-ი (მოხ.) ძილფხიზელი (ო. ჭაქ.).

ჭკდე (ხევსურ., მთიულ., თუშ.) ჭდე (ა. შან.); ნაჭდევი (ა. ჭინჭარ., 287; ლ. კაიშ.).

ჭკემარა (ხევსურ., ფშ.). ნ. ზამთარა.

ჭკვალა (გურ.) ჭკვალი (წითელმთა, ი. შილაქამე).

ჭკილ (ინგილ.) ჩლიქი, ფრჩხილი (მ. ჯან.; ქეგლ.).

ჭკმანვა (იმერ.). ნ. გმანვა.

ჭკნავი (ზ. აქარ.) აკაციის მსგავსი მცენარეა (შ. ნიყარ.).

ჭკნარა (ოკრიბ.) ვაზის ჯიშია, მრგვალმარცვლოვანი, ღიაშებენიანი, სუსტი ღვინო აქვს (მ. ალაჯ.; ი. ჯავახ., ექსტ., II, 488).

ჭკო-ა (ინგილ.) ჭკუა (დილაქტ., 626).

ჭკორტლ (ინგილ.) მჭვარტლი (დილაქტ., 626).

ჭკრიალ-ი (ლენჩხ.). ნ. ჯგრიალი.

ჭკრიალა (რაჭ.) მცენარეა ერთგვარი, ლამაზა (ა. მაყ.).

ჭკუამხიარულ-ი (გურ.) ოდნავ გონებაშერყეული ან არანორმალური ჭკუაგონების ადამიანი; სულელი, ქარაფშუტა (ი. ჭკონ.; ს. ელ.).

ჭკუამდგარი (ქართლ.) გონებაშეზღუდული. გონებაგაყინული, ჭკუადამდგარი (გ. შატბერ., 130).

პკუეზა (ქართლ.) პკუით, დაფიქრებით მოქცევა. „რაზან ასე იპკუე, გიტყობა, კაი ვაქაიცი ხარო“ (ა. ღლ.).

პკუტა¹ (ლენხ.) პანტა (ა. მაყ.).

პკუტა-ი² (გურ.) უმწიფარი წვრილი ხილი (გ. შარაშ.).

პკუტავაშლი-ი (რაჭ., ქვ. იმერ.) მავალო (ა. მაყ.).

პკუტამხხალ-ი (რაჭ., ქვ. იმერ.) პანტა (ა. მაყ.).

პლაკე-ი (გურ.) სოხვი, ბოსტნეულია (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

პლაკინა (ქვ. იმერ., გურ.) ყანის ნიორი (ა. მაყ.).

პლაშენ-ი (ფშ.). ნ. ჭლაშენი.

პლაპაჭლუპ-ი (ქიზიყ.) წყალში (საერთოდ სითხეში) მავარი საგნის მოძრაობით გამოცემული ხმა (ს. მენთეშ.).

პლაშენ-ი (ქართლ., ქიზიყ.) უხეიროდ ჭამის დროს პირის მოძრაობის ხმა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); უხეიროდ ჭამის დროს გამოცემული ხმა (ს. მენთეშ.).

პლაჩქვა (იმერ.). ნ. ჭლაჩქვა.

პლაჩქვა (იმერ.) ჭაჩქვა, ქაჩქვა, შტომვა. „ძალიან იჭლაჩქვებოდა ძველად, მარა ახლა, რო მოაკლდა საფანელი, ჩამოყარა ყურები“ (ვ. ბერ.).

პლიბუხა/ე-ი (გურ.) კოჭლი (ს. ჟღ.).

პლიკ-ი¹ (გურ.) ფეხი. „ძალღეფს შევძრომოდი ჭლიკში“ (ა. ღლ., გურ.).

პლიკ-ი² (მოხ., აჭარ.) ჩლიქი; გადატ. ნაფეხური (ო. ქაჭ.); ფეხის ნაწილი კოჭიდან მუხლებამდე (დიალექტ., 661).

პლიკა (ფშ.) დაციწე. ფეხი. ნ. ჭლიკი¹ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

პლიკე-ი (რაჭ.) ჩლიქი (შ. ძიძ., 218).

პლიკმბული-ი (ხევსურ.) ცხვარ-საქონლის ეპითეტია. „ქორწილს რაით იქმენ; ჭლიკმბულ არ ებადების!“ (ა. ჭინჭარ., 231).

პლიკ-ი (მთიულ.) ხე, რომელზედაც ბულულს აგებენ (ლ. კაიშ.).

პმაგურ-ი (იმერ.) ხმაური, ხმიანობა,

მოდრაობა, ჩოჩქოლი. „არაფერს მკმე გური არ ისმოდა“ (ი. ქავთ.).

პმუქნია (ქსნის ხეობ.) ვაშლის ჭიშკეროვანი (ვ. სომხიშვი.).

პნავ-ი (ქსნის ხეობ., მესხ., რაჭ., ლენხ., იმერ., გურ.) მცენარე, რომელიც წვრილ-წვრილ ნაყოფს ისხამს (ვ. სომხიშვი.); ცირცელი. ნ. მწორო, წორო (ა. მაყ.).

პნავ-ა (მესხ.) დამპყნარ-დასუსტებულ ბავშვზე იტყვიან (ი. მისიურ.).

პნეხვა (იმერ.) წნეხვა (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიკ.).

პო, პოვ. (აჭარ.) შევეცილი ფორმა ბიჭო სიტყვისა, იხმარება უმცროსისადმი, ბავშვისადმი მიმართვისას (დიალექტ., 661).

პოგრ-ი¹ (იმერ.). ნ. პოკი.

პოგრ-ი² (იმერ.) კაკვი, ლარძაყინი. „მოწნა კარავი მიქელამ, ზევიდან ჭოვრები გაუღდა“ (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიკ.).

პოდ-ი¹ (გურ.) ვაზის ჭიში იყო ერთგვარი. გადაშენებულია (ა. ღლ.).

პოდ-ი² (თუშ.) გამაგრებული (გაყინული) თოვლი, რომელზეც სიარული შეიძლება (პ. ხუბ.).

პოვ (აჭარ.). ნ. პო.

პოკ-ი (გურ., იმერ.) გრძელი და წვრილი ქოლოკი, ლატანი, კაკლის საბერტყი; გრძელი ჯოხი (ე. ნინ., I, თ. ყივციანი; ი. ჭყონ.; ს. ჟღ.; დიალექტ., 668).

პოკრ-ი (იმერ.). ნ. პოკი.

პოლიკა-ი (გურ.) ხმელი, გრძელი, მაღალი კაცი ან ხე (გ. შარაშ.).

პოლო¹ (ზ. აჭარ.) ჭაობი, ჭაობიანი აუვილი. ნ. ჭონჭყო (შ. ნიჭარ.).

პოლო² (კახ.) დიდი, მსუქანი; ჭოლო-ჭოლო კამეჩებში დიდი, ჭიშიანი კამეჩები; ჭოლოანი-მეტსახელი (სოფ. კარდანახი, მარიამ და ნანა ხელაშვილები).

პოლოკ-ი (ქართლ., გურ.) მოკლე ჯოხი (ა. ღლ., ქართლ., 288); საჭე (ე. ნინ.,

- I, თ. კიკვი; ვრძელი ჯიხი, საბერტყი
 კაკლისა (ს. უღ.).
ქოლოტი-ი (იმერ.) პატარა ქალამანი ბი-
 ტისა (ი. ჭავთ.).
ქონი-ი (ფშ., ქიზიყ.) ბეწვეულის მკერ-
 ვალი საზოგადოდ და კერძოდ ჩვენე-
 ბური მეჭუდე (ვაჟა, I, ა. შან.); ბეწ-
 ვეულის მკერვალი, ტყავის ქუდი
 მკერვალი. მეჭუდე (ს. მენთეშ.).
ქონობა (მთიულ.) აღილოობა (ლ.
 კაიშ.).
ქონა-ქონა (მთიულ.) კარდაკარ (ლ. კა-
 იშ.).
ქონვა (გურ.) ჭლანვა, ცუდად კერვა
 (ა. ლ.).
ქონია (რაქ.) ვენახის ასახვევი, თელის
 ხის კანისაგან გაკეთებული (ქეგლ).
ქონია ჩოხა (გურ.) მოკლე, წელზედა,
 მოსირმული ჩოხა (ე. ნინ., II, თ.
 კიკვი).
ქონტო (ლენხ.) მოზრდილი წიწილა, მო-
 ჩეთი (მ. ალავე, 1); მოზრდილი სადე-
 დლე წიწილა, ვარიკა, ვარია (დია-
 ლექტ., 680).
ქონტოლი-ი (იმერ.) ბალანა, საგინებლად
 ამბობენ (ვ. ბერ.).
ქონტორი-ი (ზ. იმერ.) უშნოდ მაღალი,—
 აყლაყულა (ქეგლ).
ქონჭა (ქიზიყ.). ნ. კანი.
ქონჭი-ი (ლენხ.) დახეული ტანსაცმელი,
 ქინჭი (ნ.), ძონძი (მ. ალავე, 1).
ქონჭოლი-ი (გურ.) უწესრიგოდ ქონ-
 ქოლი-ი ლაპარაკი; ქონჭოლობს
 ლაყბობს, მიედ-მოედება (ა. ლ.).
ქონჭყო (გურ., აჭარ.) ჭაობიანი, წყლი-
 ანი ადგილი, სადაც ბალახი არ ამოდის
 (ს. უღ.); ჭაობი, ჭაობიანი ადგილი, მუ-
 დამ სველი ადგილი. ნ. ქენჭყო (შ.
 ნიჟარ., ს. უღ.; დიალექტ., 661; ქეგლ.).
ქოპანი-ი (მთხ.) ჭაპანი (დიალექტ., 565).
ქოპინი-ი (გურ.) სხვის ქვეშ შედგომა.
 „მი ქოპინე, ხეზე ავალ!“ (ი. ჭყონ.).
ქოპიტი-ი (გურ.) დახმარება, მოშველება
 ხეზე ასელაში (ს. უღ.; ქეგლ).
ქოპლიყი-ი (გურ.) სახარაზოს წულის კა-
 ლაპოტია (გ. შარაშ).
ქოპნა (გურ.). ნ. ქოპიტი.
ქოპოსანი-ი (იმერ.). ნ. ჭიბოშანი.
ქორი-ი (იმერ.) კესანე, ციციწო, მცენა-
 რეა (ა. მაყ.).
ქორაკულაობა (ფშ.) ქორიკანობა (ვაჟა-
 ფშ. მც. ლექსიკ.).
ქორანი-ი (ქიზიყ.) ქორტანა, მცენარეა (ა.
 მაყ.).
ქორბოშანი-ი (ლენხ.) ქოპოსანი. ნ. ქა-
 ბოშანი (მ. ალავე, 1).
ქოპი-ი (ქართლ.). ნ. ქოფი.
ქორიკა (ფშ.) ენატანია, ქორიკანა (ვაჟა-
 ფშ. მც. ლექსიკ.).
ქორტიკა (ფშ.). ნ. ქორიკა.
ქორკვლა (გურ.) სხლვა; გაქორკლი-
 ლი გასხლული, გასხეპილი (ა. ლ.).
ქორშაქალა (ქიზიყ.) ენატანია, ქორი-
 კანა (ს. მენთეშ.).
ქორონი-ი (რაქ.) მცენარეა ერთგვარი (შ.
 ძიძ., 218).
ქორობი-ი (ქართლ.) რიყე, ქერები (შ.
 ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ადიდებული
 მდინარის ან ნიაღვრის მოტანილი ნა-
 რიყი, ღორღი, ქვიშა და ლამია (გ.
 შატბერ., 130).
ქორტალ (ინგილ.) მჭვარტლი (მ. ჯან.).
ქორტიკა (ფშ.) ქორიკანა (ვაჟა, I, 1946,
 ა. შან.).
ქორტილიანი-ი (მთხ.) მჭვარტლიანი (დია-
 ლექტ., 565).
ქორული-ი გოდორი-ი (თიან.) თევზის სა-
 ქერი გოდორი, შედგება ორი გოდრი-
 საგან, ერთი ჩვეულებრივია, მეორე—
 კონუსისებრი, რომელსაც პირველში
 დგამენ („კომუნისტი“, № 267, 1969).
ქორლი-ი¹ (თუშ.) წვრილი ქვა. ხანდახან
 ქორლით აშენებენ სახლს (პ. ხუბ.).
ქორლი-ი² (ხევსურ.) გაღვიწილ ხორბალ-
 ში სარეველა მცენარეთა თესლის მინა-
 რევები ერთად (ა. ჭინჭარ., 205).
ქოტა¹ (ქიზიყ., ლენხ., კახ.) კოხტად
 რქებაწეული საქონელი (ს. მენთეშ.);
 სწორი და წვრილი რქები. ნ. რქაფსიტა
 (ლ. ლენი.; მ. ალავე, 1).

პოტა² (მთიულ.) ჩაქუტულთვალეზიანი (ლ. კაიშ.).

პოტა ლობიო (ქართლ.) ლობიოს ჯიშია ერთგვარი, თესავენ ვენახში, უბეწვოა, გრძელი და წითელი პარკი აქვს (გ. შატბერ., 68).

პოტიხე (კახ.). ნ. ხე ეკალა.

პოფი (ქართლ.) საძნე ურმის ქალის წვერი; ო რ ჰ ო ფ - ი ო რ წვერი, ო რ პ ი რ ი (გ. შატბერ., 131).

პოფლი (გურ.) ჭორფლი (ა. ლ.).

პოქა-ი (გურ.). 1. გრძელრქიანი ხზო; 2. მეტისმეტად მაღალი ტანის ადამიანი (ა. ლ.). შდრ.: ქეგლ.

პოლი (კახ.) მოხარშული და ძმრათა და ნიგვზით შენელებული ქარხლის ფოთლები (ქეგლ).

პოყვი (თუშ.) ლოყა (პ. ხუბ.).

პოშნიერ-ი (ზ. იმერ.) ჭკვიანი, გონიერი (ქ. ძოწ.).

პოჩხ-ი (თუშ.) ქალის კაბის კალთა (პ. ხუბ.).

პოქ-ი (ქართლ., გურ., მესხ., ქსნის ხეობ.) წყლიანი ადგილი, წყლით გაუღენთილ ადგილზე რომ წყალი კიდევ დგას; ბლომად დაღვრილი წყალი. „მინდორ-მინდორ დავდიოდი, ალაგ-ალაგ **პოქი იყო**“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ფეხი კინიობითად. „**პოქი ცარ ჩუღვიდა შით**“ (ა. ლ., გურ.); ფეხის თითი (ს. ქლ.).

პოქ-ი² (მესხ., ქსნის ხეობ.) დაქვეული და დატბორებული წყალი. სარწყავი წყალი მინდორში რომ დაიფანტება, ის აჩენს **პოქებს**; სურის ყელის დარი, საიდანაც სითხე გადმოდის. „**პოქი ყანათ არ იქევა**“ (ი. მაისურ.; ვ. სომხიშვი.).

პოქ-ი³ (მთიულ.) ძალიან წვრილი ქვა (ლ. კაიშ.); ნისკარტი (ქეგლ).

პოქ-ი⁴ (თუშ.) გარას ასაწევ-დასაწევი ხის ჯოხი (ქეგლ).

პოქანა (მთიულ.) ნაყვავილარსახიანი კაცი (ლ. კაიშ.; ქეგლ).

პოქე (აჭარ.) ჭაობიანი ადგილი (პ. ხუბ.).

პოქი-ი (გაგახ.) ურმის თელის დასამარებელი პალო (ი. მაისურ.).

პოქილა (მესხ.) მსხლის ადგილობრივი ჯიშის სახელწოდება (ი. მაისურ.).

პოქინ-ი (იმერ.) ყოყმანი, პოქმანი (ქეგლ).

პოქინა/ე-ა¹ (იმერ.) ოწინარი, აკვანი (ვ. ბერ.).

პოქინა² (ქიზიყ.) ჩვილთ სატარებელია. სამთვალაა, ურემივით, ახალდებამული ბავშვის სიარულის სასწავლად (ს. მენთეშ.).

პოქო (აჭარ.) ნ. კონჭყო.

პოქოლია (ლენჩ.) ჭრელი (ქსოვილი). „შეგიყერავ **პოქოლია** კაბასა!“ (მ. ალავე., 2).

პოქოლი-ი (ზ. იმერ.). ნ. პოქოქივი.

პოქყ-ი¹ (თუშ.) კალთა (თ. უთურგ.).

პოქყ-ი² (ქართლ.). 1. თოვლის გადანარჩენისა და წვიმის შემდეგ დამდგარი ტალახი; 2. ხურდა ქვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

პოქყ-ი³ (მოხ., ხევისურ., გუდამაყრ., თუშ.) ხზო ორ წლამდის (ო. ქაჯ.), მოზვერი (ლ. ლენო.).

პოქყა (ქიზიყ.) ხურდა ქვა, წვრილი ქვა ან ნამტვრევი ქვისა. კედლის აშენებისას ქვათა შორის სახსრებებს ამოსასვებად ხმარობენ (ს. მენთეშ.).

პოხმაკ-ი (იმერ.) ჭარმაგი, ჯანმრთელი, გამძლე, მარჯვე მოხუცი (ი. ქავთ.).

პხანვა (იმერ.) პუჭრუტანების გმანვა (ვ. ბერ.).

პრა (ქიზიყ.) ახალგაყვებულნი ჭურჭლის გახეთქა მზისაგან. „მზე **პრის** ჭურჭელ“ (ს. მენთეშ.).

პრაქუნა (მესხ., გაგახ.). ნ. აჭრაქუჭრა.

„**პრელი**“ (გურ.) ხალხური სიმღერა ერთგვარი (გ. შარაშ.).

პრელო (ქიზიყ.) ჭარელა, მცენარეა (ა. მაყ.).

პრელფოთოლა (კახ.) შრიალა ბალახი (ა. მაყ.).

- ჭრიალა** (ფშ.) ეპითეტია კაქკაქისა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ჭრიანტელ-ი** (ქართლ., ქიზიყ., კახ.) ტყემლის წვენი; თვალჭრელი კაცი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჯყონ.); ტყემლის წვენი ნივრითა და მწვანელით შეზავებული. ნ. წოწოქა (ს. მენთეშ.); ტყემლის საქამადი (პ. ხუბ., ანგარიში).
- ჭრიანტელა**¹ (კახ., ქართლ., ლეჩხ.) წითელი ჯიჯილაყა (ა. მაყ.); ბალახია ერთგვარი მხალეული (მ. ჩიქ.).
- ჭრიანტელა**² (მეხს.) ჭროლა თვალებიანი აღამიანი (ი. მაისურ.).
- ჭრიახ-ი** (იმერ., გურ.) ქათმის კრიახი; შეშინებული ქათმის ხმა (ა. ლ., ე. ბერი.).
- ჭრინვა** (ფშ.) გალობა, სტვენა. „იძახდა გვრითი და ჩიტი, ათას ხმაზედა ჰჭრინავდა“ (ი. ქეშიკ.).
- ჭრილ-ი** (ფშ.) ხურჯინის უღლის (ნ.) შუაზე დატოვებული ნახვრეტი, რომლითაც ხურჯინს ტახტაზე ჩამოაცემევენ (დილაქტ., 596).
- ჭრიპინა** (ზ. იმერ.) ყაზახა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჭრიხვა** (გურ.) კრუხვა; ქათამი როცა კრუხებას იწყებს, იტყვიან ჭრიხვას, მოიჭრიხაო (გ. შარაშ.).
- ჭროკინ-ი** (ქსნის ხეობ.) ჭიკჭიკი ფრინველებისა. „ნეტა რას ჭროკინებს ეს ჩიტი“ (ვ. სომხიშვი.); სირთ ხმიანობა, ჭიკჭიკი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ჭროლ-ი** (მოხ.) თოვლჭრელი, გაზაფხულზე ზოგიერთ ადგილას თოვლი გადნება, ზოგიერთგან — დარჩება. ზედაპირი აჭრელებულია და ამას ეძახიან ჭროლს (ო. ქაჯ.).
- ჭროლება** (ფშ.) ზმორება. ჭიმევა, გრეხა. „იჭროლებოდა მთელი ტანითა“ (ი. ქეშიკ.).
- ჭროკინ-ი** (ლეჩხ.) ჭოქმანი, ყოყმანი, მერყეობა; ჭროკინობს ყოყმანობს (მ. ალავე, 2).
- პროკინა** (ქსნის ხეობ., მთიულ.) ხის ბოძი, რომელსაც ქვეშ უდგამენ სადღვებელს დღვების დროს (ვ. სომხიშვი.); ჯოხებისაგან გაკეთებული საქანელა, რაზედაც სადღვებელს აქანავებენ (ლ. კაიშ.; ლ. ლეონ.).
- პროხ-ი** (რაჭ.) ქვა უსწორმასწორო, ხორკლიანია (შ. ძიძ., 218).
- პრუ კაკალ-ი** (აჭარ.) ქიანი, შავი გულის მქონე კაკალი (დილაქტ., 661).
- პუა** (იმერ.) პუეა, ჭვიეა, მრავალფრად ბრკიანობის, ელვარებს (ვ. ბერი.).
- პუავ-პუავ!** (ქიზიყ.) ქათმის დაძახება დასაბურებლად. შდრ.: ჯუჯუ-ჯუჯუ (ს. მენთეშ.).
- პუილ-ი** (იმერ.) სროლა. გადაედება რისამე, რომ პაერში სტვენდეს. „სულ ჭუილ-ჭუილით მიდიოდა ისარი“ (ვ. ბერი.).
- პუა-ი**¹ (ქიზიყ., გურ.) ინდაურის, ბატისა და იხვის წიწილა (ს. მენთეშ.); ინდაურის წიწილა (ა. ლ.).
- პუა-ი**² (ქიზიყ.) კოქის ზურგი, ჩაჩუტუნული, ჩაღრმავებული მხარე (ს. მენთეშ.).
- პუა-ი**³ (მოხ.) ტყის ხილეულია (ა. ყაზბ., 1, შ. ძიძ.).
- პუა-ი-პუა-ი-პუარარი..** (ქართლ.) ინდაურის დაძახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- პუა** (გურ.) პატარა მოფერებით, სააღერსო სიტყვაა (ა. ლ.).
- პუაიე** (ლეჩხ.) ინდაური (მ. ჩიქ.).
- პუაულ-ი** (კახ.) ბატის პუაი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- პულვა** (ქართლ.) შარდზე გასკლა (კირიონი).
- პულუა-ი** (ინგილ., ქიზიყ.) ცელქი (მ. ჯან.); არადარბაისელი, ცეტივით (ს. მენთეშ.).
- პულუმპურ-ი** (ინგილ.) უჩინო თხილი (ქაგლ.).
- პუმუტა-ი** (გურ.) ვაზის ადგილობრივი ჯიში იყო (გ. შარაშ.).

ქუნტალი-ი (ზ. აჭარ.) განუვითარებელი ტარო სიმინდისა; სიმინდის წვრილი მარცვალი. ნ. ქუნტალი (შ. ნიყარ.).

ქუნტება (ქიზიყ.) კუნტება, სკუპება, ჯდომა. გამოცანა: „ყველა მიწვება-მოწვება, მასკუნტელა ქუნტია“ (ლიტრა), „რაა უქუნტისარ მანდ, რატო ვერ ამდგარხარ და ვერ მამსულხარ?“ ნ. დაქუნტება (ს. მენთემ.).

ქუნტრუქა-ი (აჭარ.) ჭუჭრუქა, ჭინჭრაქა (ი. მეგრ.).

ქუნტუხ-ი (ხევსურ., ქიზიყ.) სითხით გაუღენთილი; დაქუნტუხება, კეცულის (ნ.) გაუღენთვა ერბოთი (ა. ჭინჭარ., 213); სველი, წვიმისაგან ძალიან დასველებული. ნ. წუნწუხი (ს. მენთემ.).

ქუნტყული-ი (ქართლ., იმერ.) პატარა ბავშვის ხმაურობა აკვანში (თ. რაზიყ., „იგრიია“ № 157, 1900; ი. ჭყონ.).

ქუპა-ქუპა (ქიზიყ.) ბავშვის რომ ჰბანენ, აღერსით ეღუნებიან ამ სიტყვებს. ნ. პუჭი-პუჭი: (ს. მენთემ.).

ქუპაჭი (ქიზიყ.) თავგზადაქარგული შოთრალი (ს. მენთემ.).

ქუქუნა (იმერ.). ნ. ქუქუნა.

ქურ-ი (გურ., იმერ., აჭარ.) ქვეერი (ს. ჟღ.; ა. ლ., გურ.).

ქურ-ი² (თუშ.) ჭორი (თ. უთურგ.).

ქურა (მთიულ.) კოჭის წადმართი, ჩაღრმავებული მხარე. ქურაზე კოჭი გვერდზე დგას (ლ. კაიშ.).

ქურთ-ი (იმერ.). ნ. ჭვირთი.

ქურის ხხალი (ზ. აჭარ.) ჭურში (ნ.) შენახული მსხალი. ხეპეჭურა (ნ.) მსხალს ზამთრის პირას ჭურში ჩააწყობენ და ადრე გაზაფხულზე ამოიღებენ. ოდნავ მომწვეო გემო აქვს (შ. ნიყარ.).

ქურმამული-ი (გურ.) მამულ-დედული (კ. გვარ., 952).

ქურმაქუხ (ინგილ.) წვრილმანი და „ხოლოლო-მოლოლო ხალხი ან ხილი“ (მ. ჯან.).

ქურტამალი-ი (იმერ.) ხურტამალი, ხერტიმალი, ჭუჭრუტანა (ვ. ბერ.).

ქურღული-ი (რაქ.) ტყბილი მუსიაფინი (მ. ზედალი) დაბალი ხმით (ვ. ბერ.).

ქურქელი (ხევსურ.) ჩვეულებრივ დონე (ა. ჭინჭარ., 218).

ქურქუმალ-ი (იმერ.) გასროლილი ისრის ან ჯოხის პერში სტვენა, ჭული (ვ. ბერ.).

ქურქუტანა/ე (ლენხ.) ჭუჭრუტანა. ნ. ჭირინაი (მ. ალაფ., 2).

ქუტ-ი (იმერ., ქართლ.) აღჩუ. ნ. ჭიკა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ქუტვა (იმერ.) დაქუტვა (ნ.), თვალის დახუტვა; მეტაფორ. „რა მექუტვა, დაქუტული აქვს ოჯახი?“ (ვ. ბერ.).

ქუტხ (ქართლ.) ზხ., მყის, თვალის დახამხამებაში (ქეგლ).

ქუქვა (გურ.) ხუქვა; ჭუჭავს თვალს ხუქვას თვალს; თვალდაქუჭული-ი თვალდახუჭული (ა. ლ.; ქეგლ).

ქუჭიე (ლენხ.) ფუნთუშა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ქუჭკვა¹ (გურ., აჭარ.) ლამზად, ერთიმეორეზე მიყოლებით წყობა; დაქუჭკული-ი ლამზად, ერთიმეორეზე მიყოლებით დალაგებული ნივთები (ა. ლ.); ალაგება; მიქუჭკა მილაგა (ი. მეგრ.).

ქუჭკვა² (ფშ.) გათბობის ან დამალვა-დაფარვის მიზნით ტანზე ჩასაცმელის მტკიცედ შემოხვევა, შემოკეცვა, „იქუჭკავს ნაბადსა“ (ი. ქეშკ.).

ქუჭკუა-ი (გურ.) სამკურნალო ბალახია (გ. შარაშ.); ფუნთუშა. ნ. ჭუჭიე (ა. მაყ.).

ქუჭნია-ა კაბა (ზ. აჭარ.) ნაოჭებიანი, წვრილნაკეცებიანი კაბა (შ. ნიყარ.).

ქუჭული-ი (ქართლ., გურ., იმერ.) ბატის, იხვის, ფასკუნჯის მართვე (დილიქტ., 645); წიწილა ქათმისა (ს. ჟღ.; ა. ლ., გურ.; დილიქტ., 668); ინდურის, იხვის ან ბატის წიწილა (დილიქტ., 674).

ქუჭულა (რაქ.) ყვავილი (ქეგლ).

ქუჭუმალი-ი (ლენხ.) ჭვრეტა, ჭვრიტინი (მ. ჩიქ.).

პუშკინალა/ე (ლენხ.). ნ. ტურქუტანა/ე.
პუშკინალოზია (გურ.) ბავშვთა თამაშია.
ნ. კუჭუმალაობია (ვ. ბერ.).
პუშენი (გურ., ქვ. იმერ.) ნელი, ტკბი-
ლი ბაასი; ტუჭკუჭვი (ვ. შარაშ.).
პუშენა (ხევსურ., ქიზიყ., ქართლ., მთი-
ულ.) საქონლის ავადმყოფობაა, გვალ-
ვიან ზაფხულში იცის. ნ. ჭიჭინა¹ (ა.
ჭინჭარ., 235; კირიონი; ს. მენთეშ.;
ლ. კაიშ.); საქონლის დაავადება, შარ-
დის შეხუთვა (ქედლ.).
პუშენაკი (მესხ.) ჭოჭონაქი, ჭრიალა,
ხისგან გამოთლილი სატრიალბეღლ-
სატკაცუნებელი, სათამაშო (ი. მიი-
სურ.).
პუშენკალია (ქიზიყ.) შავი კალია. ღამე
გამოდის სანთელთან და „პრუ-პრუს“
ძახის (ს. მენთეშ.).
პუშენკელა (ინგილ.) ციციანთელა. შდრ.:
პუშენკალია (მ. ჯან.).
პუშურახი (ლენხ.) წყვილიაღი. „ისეთი
პუშურახი იყო, რო თვალში თითს
ვერ მიიტანდა კაცი“ (მ. ჩიქ.).
პუშუტანა (ქართლ., გურ.) პუშურტანა.
ნ. ჭიჭინაი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.;
ა. ლ., გურ.).
პუშუვა (იმერ.) მიჭუჭუვა. მიჯარვა, ერთ-
მანეთზე მიწყობა. „მიწის სივიწროვის
გამო, გლეხები ერთმანეთზე ვართ
მიჭუჭუყული“ (ვ. ბერ.).
პუშენა (იმერ.) ჭიჭენა. უხეიროდ რეცხ-
ვა. ნ. ჭიჭინა¹ (ი. ქავთ.).
პუშენი (ქართლ., იმერ.). ნ. ჭუჭუ-
ყული.
პუშვა (ფშ.) ხუჭვა. „მზეი პუშვაგ და
თვალეზა“ (ი. ქეშვიკ.).
პუშენი (გურ.). 1. ცხუნება. „მზეი მი-
ჭუხუნეფს თავში“; 2. მოვლითი
ტკივილი თავისა. „რაცხა მიჭუხუნ-
ეფს თავში“ (წითელმთა, ი. შილა-
კაძე).
პუავილი (გურ.) კნავილი (კატისა). „კა-
ტა შიშით ხეზე გახტა, დღესაც ხის
წვერიდან ჭყავა“ (ა. ლ., გურ.).

პუაღვა (იმერ.): დაჭყალვა დაჯარვა
(ვ. ბერ.).
პუამალ-ი (გურ.) წყალში თამაში, ჭყუმ-
პალაობა (ვ. შარაშ.); ვადატ. უაზრო
ლაპარაკი, ყაყანი, ლაყბობა (ა. ლ.).
პუანი (გურ.) ღორის ხორცის (საერთოდ
ხორცის) ნახარში, ქონიანი წყალი
(ვ. შარაშ.).
პუანი¹ (გურ.) მხალეული ბალახია. ნ.
ჭყიმა (კ. გვარ., 952; ა. ლ.).
პუანი² (გურ.) ჭრელი; ჭყანა თვა-
ლები-ი ჭრელი თვალბი (ა. ლ.).
პუანტი (თუშ., ფშ., ქიზიყ., მოხ.) ქაობი
პატარა (ს. მაკალ.; თ. რაზიკ., „ივე-
რია“, № 157, 1900; ვაჟა, II, ა. შან.;
ი. ჭყონი; ს. მენთეშ.; ო. ქაჯ.).
პუანტლი (რაჭ.). ნ. ჭყინტლი.
პუანტობი (ქიზიყ.). ნ. ჭყანტობი.
პუანტობი (ქიზიყ.) ქაობიანი ადგილი
(ს. მენთეშ.).
პუანჭყა(ნ)ტა (ფშ., ხევსურ.) პანჭყატა-
მცენარეა. ნ. ბოხნურა (ა. მაყ.).
პუანჭყარი (ქიზიყ.) პანჭყარი (ს. მენ-
თეშ.).
პუაბი (გურ., აჭარ.) ჩვილი, ქორღა. „აი
თლათ ჭყაბი ბალანი ყოფილა“ (ვ.
შარაშ.).
პუაბა (ქართლ.) თეთრი ყურძნის ჭიშკა
(შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
პუაპარტა ღვინო (იმერ.) მქავე ღვინო
(ენი, ნ. აგიაშვილი).
პუაგვა (გურ.) სრესა, ჭყლეტა; გაჭყა-
ბული გასრესილი; გაჭყაბა გას-
რისა, გაჭყლიტა (ა. ლ.).
პუაზნა (იმერ.) ჭღაზნა, ზღაჯნა, დღაზნა
(ვ. ბერ.).
პუაპორტუნ-ი ბალახი (ხევსურ.) ჩრდი-
ლის მხარეს მოთიბული ბალახი (ა.
ჭინჭარ., 225).
პუაუნ-ი (გურ.) წყალში, ტალახში ჭყუმ-
პალაობა (ა. ლ.).
პუაპურტა (ქიზიყ.) ჩიბიტაური, ტიბიტა-
ური, წყალწყალა ღვინო (ს. მენთეშ.).
პუარტალი (გურ., იმერ.) ტარტარი,
განუწყვეტელი ლაპარაკი (ა. ლ.).

ქყართლა (ქართლ.) ქაცვი. ნ. კატაფშა-ტა (ა. მაყ.).

ქყატანა (მოხ.) წითლად მბზინავი (ა. ყაზბ., IV, შ. did.).

ქყენა-ი¹ (გურ.) ნ. ქყანაი¹.

ქყენა² (ლენხ.) წყენა; ქყენს სწყენს (მ. ალავე, 3).

ქყემა (აჭარ.) ქყლეტა; ქყლეპი ხან ქყლეტის დროს, ქყლეტისას (ღია-ლეპტი, 661).

ქყემალა (ლენხ.) სოკოა ერთგვარი (მ. ჩიქ.; ქეგლ).

ქყერი-ი (ხევსურ.) ნ. ქყირი.

ქყერა (გურ., იმერ., მესხ., მოხ., აჭარ.): გაქყერა თვალისა გახელა თვა-ლისა (ა. ლ.); ქყეტა, ცქერა, მზერა, ქვრეტა (გ. ბერი); თამამი ყურება. „უქყერს ის მიინც ამ კაცსა“ (ი. შაისურ.); ქყეტა (ო. ქაჯ.); „უყეთესი ვინ ნახე, რომ მიიქყერი ხარ“ (პ. ჯაჭან).

ქყერო (ლენხ.) ხის ნაპობებისაგან გაყე-თებული ღობე, ხიმე (მ. ალავე, 1).

ქყეტი-ი (ხევსურ.) ისეთი ნაქარგი, რომელშიაც მყვირალა (ლადი) ფერები სჭარბობს (ა. ჭინჭარ, 262).

ქყეტილა (მესხ., ქიზიყ.) თვალისმომჭ-რელი, მკვეთრი ფერი. ნ. ბრეთელა (ი. შაისურ.).

ქყეტია (მთიულ.) ძალიან ღია ფერი (ლ. კაიშ.).

ქყვართუნ-ი (გურ.) საწვეთელში წვეთე-ბის ხმა (გ. შარაშ.); უქყვართუნე ბს წვეთები ეცემა (ა. ლ.).

ქყვართ-ი (იმერ.) პატარა და განუვითარებელი ბავშვი, ლაწირაკი (ი. ქავთ.).

ქყვართლა ეკალ-ი (მესხ.) ქაცვი (ა. მაყ.).

ქყვე (ლენხ.) თოკის ბოლოს მობმული მოკლე ორთითა ჯოხი; იხმარება ურემზე ან მარხილზე ტვირთის შესაკრავად (მ. ალავე, 1).

ქყვენება (ფშ.) ძებნა; ექყვენება

გაფაციცებით ეძებს, ძებნით აჭოთებს ყველაფერს (ა. ჭინჭარ, ფშ.).

ქყვენვა (ფშ.) გულდასმით ძებნა, ჩხრე-კა (ი. ქეშიყ.).

ქყვერთება (გურ.) მავრად დარტყმა ჯო-ხის ან მათრახისა; სქყვირთა სახ-რე გადაუჭირა, გადაჭკრა სახრე (ა. ლ.).

ქყვირილ-ი (გურ.) ქყივილი; ღორის ქყივილზე იტყვიან (ს. ჟღ.; ა. ლ., გურ.); ღორთ კმინაობა (საბა; ნ. ჩუბ.).

ქყვრენა (ქიზიყ.) ჩენა, ჩეენება, დანახე-ბა. „რაა უქყვრინე, არ იცოდი, რო მეეწონებოდათ?“ (ს. მენთეშ.).

ქყვრიალაჟ-ი (თუშ.) ბრჭყვიალა (თ. უთურგ.).

ქყიამპო (გურ.) ფრინველია ერთგვარი (წითელმოთა, ი. შილაკაძე). შდრ.: ქყიმპო (საბა).

ქყიმ-ი (ქიზიყ.) ნ. ქყიმა.

ქყიმა (გურ., ფშ., იმერ.) მხალეული მცენარეა, იჭმება. ნ. ქყანა¹ (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ქყონ., ა. მაყ.).

ქყიმარტო (აჭარ.): ქყიმარტო აღ-გილ-ი აღგილი (ხევი, ტყე...), საღაც ხშირად იცის ნისლი, წვიმა, თქორი (შ. ნიქარ.).

ქყიმპლ-ი (თუშ.) თვალით ავადმყოფის ჩირქი (პ. ხუბ.).

ქყინა-ი (გურ.) ნ. ქყანა¹.

ქყინტლ-ი (ლენხ.). 1. უმწიფარი, გაუ-მაგრებელი; 2. დონდლო, უნიათო. (მ. ჩიქ.); მეტად უნდილი (საბა).

ქყინჭვილაობა (ხევსურ.) ხენას უჩვევი ხარის ახირება, მასაქედურება (ნ.). ე. ი. გადაგდება (ა. ჭინჭარ., 197).

ქყიოტმატი (ფშ.) ჟიჟმატი, წვრილი (ი. ქყონ.).

ქყი-ი¹ (გურ.) ნედლი, ქყლინტი, ქყინ-ტი; მოქყიპვა სიმინდისა ნედლად, უდროოდ მოტეხა (გ. შარაშ.); ქყი-პ-ი სიმინდ-ი ქყინტი სიმინდი, ნედლი, მოუსვლედი (ა. ლ., გურ.; პ. ჯაჭან.).

ჰყიბ-ი² (ლენხ.). ნ. ტიტკვი.
ჰყიბ-ა (მოხ.) ჰყიბი (ო. ქაჯ.).
ჰყიპალა (ლენხ.) საქონლის მწვერი (მ. ჩიქ.).
ჰყიპარტ-ი (რაჭ.) ენამრავალი, წარამარა მოლაპარაკე (ვ. ბერ.).
ჰყიპარტა/ე-ი (გურ.) ჩვილი ბავშვი (ს. უღ.).
ჰყიპინ-ი (გურ.) ჰყიფეყიფი ჩიტისა (გ. შარაშ.); ბავშვის ტირილი (ს. უღ.); ჰიჰყინი, უწყსრიგოდ ლაპარაკი ან ბაყყის ყიყინი, ღორის ჰყვირილი და ა. შ. (ა. ლ.).
ჰყიპურტ-ი (გურ.) სრესა, ხელით ეღვლემა (გ. შარაშ.).
ჰყიჟორ-ი (გურ.) ამინდი ნესტიანი, წვიმიანი (ს. უღ.).
ჰყირ-ი (ხევსურ.) წვრილი ქვაა, რომელსაც კედლის შენებისას იყენებენ ნახვრეტების დასარჩილავად (ა. ჰინჰარ., 274).
ჰყირეშ-ი (ფშ.) წვრილი შეშა (ა. ჰინჰარ., ფშ.).
ჰყიტა (ხევსურ., ქიზიყ.) ჩრდილოეთის ვარსკვლავი, გათენების ხანს რომ გამოჩნდება (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჰყონ.; ს. მენთეშ.).
ჰყლამუნ-ი (ფშ., თუშ.) პირით ხმაურობა ქამის დროს (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ხმაურით დეჰვა (პ. ხუბ.).
ჰყლამ-ი (იმერ.) იათო, ჩვილი, მავ, წიწილა (ვ. ბერ.).
ჰყლოპინ-ი (ლენხ.). 1. ქალ-ვაყის ლაპარაკი; 2. შაშვის ბარტყების ხმა. ნ. ჰყიპინი (მ. ჩიქ.).
ჰყლურტვა (ქიზიყ.) ვიწროდ ყოფნა, ვიწროობისაგან ერთმანეთის ჰყლეტა. „ოთახი ვიწრო იყო, ბევრმა ტუმარმა მაიყარა თავი და ვიჰყლურტე-ბოდიო“ (ს. მენთეშ.).
ჰყმენტა (ქიზიყ.) კვნეტა; წყვეტა. „ე დასაღუბავი პატარა ბიჰი ჩურჩხლეგ ბოლოებ აჰყმენტს“ (ს. მენთეშ.).

ჰყმურტნა (რაჭ.) სრესა, ჰყლეტა (ქეგლ).
ჰყმუტუნ-ი (ქართლ.) გოჰის ჰყვირილი. „გოჰები ჰყმუტუნობდნენ“ (ა. ლ., ქართლ., 288).
ჰყო (რაჭ.) შინდის დაგრეხილი წნელი ურემზე დადებული თივის ვადასაკრავად („კომუნისტი“, № 190, 1969).
ჰყოლ-ი (აჰარ.) ნ. ჰყორი².
ჰყომ-ი (ქართლ., მთიულ.) ჰყაპი, თოვლ-ჰყაპი, თოვლნარევი წვიმა (დიალექტ., 645; ლ. კაიშ.).
ჰყოპალ-ი (რაჭ.) ორკაპა (ქეგლ).
ჰყორ-ი¹ (ფშ.) წვრილი ქვა, კედლის შენების დროს შუაში ჩასაყრელი, ხურდა. ნ. ჰყირი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჰყონ.).
ჰყორ-ი² (იმერ., რაჭ.) შქერის სახესხვაობა, ბაჰგარი (ი. ქაეთ.); შქერი, მუღამ მწვანე მცენარეა (პ. ჯაჯან, IX, 270); ბაჰგი (ა. მავ.).
ჰყორე (იმერ.) ქვიშნარი და ქვიანი ადგილი (ქეგლ).
ჰყორტო (აჰარ.) ნ. ჰონჰყო.
ჰყრიალ-ი (ფშ., თუშ., იმერ.) როჰოს ხმა (ვაყა, II, ა. შან.); ფეხის ხმა თოვლზე სიარულის დროს (თ. უთურგ.); ყივილ-ზივილი. „ბუჩქებში ჩიტებს ვაჰჰონდათ ჰყრიალი“ (მ. ალავ, დ. კლდ. ლექსიყ.).
ჰყრიამო (გურ.) ჰკაობისა და წყლის გარეული ჰკათამი. ნ. ჰყრიამო (ა. ლ.).
ჰყრიპინ-ი (ქართლ.) ჰყიპინი, გარეული ფრინველებისა და მათი ბარტყების ჰყიჰყიჰი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
ჰყრიპინ-ი (ქართლ.) ჩვილი ბავშვის ხმიანობა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
ჰყუბალა (რაჭ.) ძროხა, რომელსაც ორი ძუძუ ტყუბად აჰქს შეზრდილი, (ქეგლ).
ჰყუშ-ი¹ (ხევსურ.) ბალახის გამხმარი ღერო (ქეგლ).
ჰყუშ-ი² (ფშ.) ბალახის (თივის, ჩალის) ბლუჯა (ქეგლ).
ჰყუშავლა (იმერ.). ნ. შხუშავლა.
ჰყუნვა (გურ.): დაჰყუნვა დაღვრემა.

მოდღშვა, წყენისა და ტკივილის ვა-
მომეტყველება სახეზე (გ. შარაშ.).

ქუზალა (იმერ.) ერთგვარი ქლიავი, რომ-
ლის ყოველ ყუნწზე ერთმანეთთან შე-
ხორცებული ორ-ორი ნაყოფია შდრ.:
ქუზალა (ქეგლ).

ქუზრტი¹ (გურ.) ადგილობრივი ენის
უტოლდინარი. „თლა ქუზრტია აი
კაცი; არასფელი არ ეყურება“ (გ. შა-
რაშ.).

ქუზრტი² (ზ. აპარ.) უზრდელი, ენაწა-

ვარდნილი, ენაპარტალა. ნ. მაქუპურტია
(შ. ნიჟარ.).

ქუზრტა (აპარ.) ჭიაფერა, მცენარეა (ა.
მაყ.; ქეგლ).

ქუზრტვა (მესხ.) დაწაფებით სმა (ი.
მაისურ.).

ქუზულ-ი (ლეჩხ.) ჰაერში გასროლილი
ისრის ან ჯოხის გამოცემული ხმა, ქუ-
ილი; ქუზულ-ქუზულით ქუზილ-
ქუცილით (მ. ალავე, 2).

ქხვერთება (გურ.). ნ. ქხვერთება.

ხ

ხაბაკ-ი (იმერ.) რისამე ძებნა. „რას დ ა-
ხ ა ბ ა კ ო ბ მაქანეჲ?“ (ვ. ბერ.).

ხაბანდი-ი (ლეჩხ.) ხაფანგი (მ. ალავე, 2).

ხაბარ-ი¹ (მოხ., მესხ., ინგილ.) ამბავი (ა.
ყაზბ., 1. შ. შიძ.: ო. ქაჯ.; დიალექტ-
652; 626). თურქ haber.

ხაბარ-ი² (ზ. იმერ.) გონი. აზრი (ქ.
ძოწ.).

ხაბარულ-ი (ლეჩხ.) ჩრდილოეთის ქარი
რიონის ვიწრო ხეობაში (მ. ალავეძე,
„რიონი“, № 2, 1959, გვ. 181).

ხაბიზგინა (ზ. იმერ.) ნიგეზიანი პური (ბ.
წერეთ.).

ხაბო (იმერ.) მდინარის ნაპირი (ვ. ბერ.).

ხაგირა (თუშ.) სახნავი მიწის ნაკვეთი
(ქეგლ).

ხადა (რაჭ.) ცხენის ჯიშია ერთ-ერთი
(ქეგლ).

ხადილ-ი¹ (გურ.) მიწის გადასახადი, წი-
ლი მოსავლისა. ნ. საყანული (პ. ჯა-
ჯან.).

ხადილ-ი² (რაჭ., ზ. იმერ.) სარძლოს და-
ნიშვნა და ლხინი (დიალექტ., 691);
ნიშნობა (ქ. ძოწ.).

ხადილ-ი³ (მესხ.) გართობა, დროის ტა-
რება; წვეულება (ი. მაისურ.); იმე-
რულად სამასპინძლო (საბა).

23. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

ხადილობა (კახ., მესხ.) შექცევით დროის
გატარება; წვეულება. ნ. ხადილი³ (ა.
შარტ., გ. იმნ.; ი. მაისურ.).

ხადრაგი-ი (ქიზიყ.) სქელი, უხეში ქსოვი-
ლი, არ იკეცება, თუ მოხვდა რამე,
ფხაკი-ფხუცი (ხმაურობა) ვააქეს (ს.
მენთეშ.).

ხადურ-ი (მოხ.) მინდვრის ბარდა; ხანდუ-
რი (ა. მაყ.).

ხაღურა (ფშ.) ზუთეული ძნა (ს. მაკალ.).

ხავან-ი (გურ.) თამბაქოს საჭრელი დანა-
მანქანა (ვ. შარაშ.).

ხავარ-ი (მოხ.) სიმსივნე; სიცივისაგან
ჭრილობის გასივება (ო. ქაჯ.).

ხავარტა (თუშ., იმერ.) წიწმბატურა, ღო-
რის ქადა. ნ. ბატიკბილა (ა. მაყ.).

ხავერდა (ქართლ., ზ. იმერ.) ორფერი,
მცენარეა. ნ. ჯორისთესლა (ა. მაყ.).

ხავერდულა (ოკრიბ.) ზაფრანა ანუ თავ-
ყვითელა („კომუნისტი“, № 190,
1969).

ხავიწ-ი (გურ., თუშ., ხევსურ., ფშ.,
ჯავახ., მოხ., იმერ.) სუკამადი. ამხადე-
ბენ თაფლისა და პურის ფქვილისაგან.
„ნათლიდემამ დამფაიჯა, გამიკეთა ხ ა-
ვი წ ი ო, მას რომ გოგულები ხავდა, მა-
თი ეშხით დავიწვიო“ (ა. ლლ.); ერბო-

- ში მოხრავული ხაჟო (თ. უფთურგ.); ფქვილისა და ერბოს ფაფა (ი. ქეშიკ.; დიალექტ., 559); ერბოში მოშუშული ფქვილისაგან გაკეთებული ფაფისებრი საკმელი (დიალექტ., 650); კარაქის ვაღნობის შემდეგ ნაძირს უკიდებენ ფქვილს. ადუღებენ და ჭამენ. ამას ხ ა ვ ი წ ს ეძახიან (ო. ქაჯ.); ძმარში ან თაფლში მოხელილი პურის ცომი; დაჩირქებულ იარაზე დასადებად ხმარობენ (ქეგლ).
- ხავო** (გურ.). 1. ჭამის მადის უქონლობა. ხ ა ვ ო ი ა ნ - ი უმადო. უხასიათო, მოთენთილი; 2. პირუტყვის ენის ავადმყოფობა; ხ ა ო ს ა კ რ ა პირუტყვის ენის ვაფხეკა მახელილი დანით, რომ პირუტყვმა უფრო მაღიანად ჭამოს საკვები (ა. ლ.).
- ხავრეზი** (ზ. იმერ.). 1. ხარეზი; 2. ირიბი ხაზები შალის ქსოვილზე (ბ. წერეთ.).
- ხავროზი** (ზ. აჟარ.). შიბაქი (შ. ნიჟარ.).
- ხავზავი** (ლეჩხ.) ერთ ადგილზე ჯდომა და ტრიალი (მ. ალავე, 2).
- ხაზარულა-ი¹** (გურ.) მცენარეა, აღნაგობით სიმინდს წაავავს; ცოცხის საკეთებლად იყენებენ (გ. შარაშ.); მცენარეა, რომლის ლეროებიდანაც ცოცხს აკეთებენ; ცოცხის სორგო (ს. ჟღ.; ა. მაყ.).
- ხაზარულა²** (გურ.) საზამთრო ვაშლის ჯიშია. ნ. დემირაი (ს. ჟღ.; ი. მეგრ., 195).
- ხაზარულა ლობიე** (გურ.) ლობიოს ჯიშია, მომსხო მარცვლები აქვს ჭრელი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ხაზინა** (ქიზიყ.) სანაცრე. ვაკე ადგილას გაკეთებული საკირის სანახშირის ქვემოთ ამოღებული პატარა ორმო ნაცრისათვის (ს. მენთეშ.).
- ხაზმუზიანობა** (ქიზიყ.) ავადმყოფობა, უგუნებობა. უფრო ბავშვებმა და ფეხმძიმე ქალებმა იციან (ს. მენთეშ.); თავის ქურქში არ ყოფნა (დ. ჩუბ.).
- ხაზნა-ა** (ინგოლ.) ქონება, სიმდიდრე (გ. იმნ.).
- ხაზუა** (კახ.) მინდვრის ქინძი, ქინძარა (ა. მაყ.).
- ხაზული** (მესხ., აჟარ.) ჭანჭურის ჩირი (ი. მისიურ.; შ. ნიჟარ.).
- ხაზში შესვლაობა** (კახ.) ბევშეთა თამაშობა (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).
- ხათა¹** (ფშ.) ცოდვა. ბრალი, ხათაბალი (ვეფა, IV, ა. შან.). არაბ. (ხათან).
- ხათა²** (მოხ.) არაყის გამონახადი (ო. ქაჯ.).
- ხათარი** (ლეჩხ.) ცეცხლთან ფუსფუსი საკმლის გაკეთებისას (მ. ალავე, 1).
- ხათრითი** (იმერ.) თიხის იარაღი სამკებლა და შუაზე გახერტილი შამფურის სატრიალებლად (ი. ჭყონ.); შამფურის წვერის დასადები (საბა); შამფურის წვერთ სადები გრძელი ზედადგარი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ხათრკი** (რაჭ.) ბუხრის ქვა ყველაზე მსხვილი შეშის დასადებად (ლაგვანთა, ი. თავკაძე).
- ხათქაში** (ქართლ., ქიზიყ.) ფიცრის სახაზავი სადურგლო იარაღი. ნ. წიკაწრა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ხათხვერა** (მოხ.) ცვალებადი ცერცველა. ნ. ბარდალო, ბადალო, ვირიგვერდა (ა. მაყ.).
- ხათთი** (ქიზიყ., ქართლ.) ერთი გაბმა (ნ.) ძაფი (ს. მენთეშ.); აბრეშუმი. ნ. კიფი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ხაიბარი** (გუდამაყარ.) ხეიბარი, დასახიჩრებული (დიალექტ., 575).
- ხაკი** (ფშ., ქიზიყ., თუშ.) რძის საწური (ლ. ლეონ.; ს. მენთეშ.); ლუღის საწური პარკი (ს. მაკალ. თუშ.); ტომარა; სახაკე - ა სატომრე შალი (კ. ჭრელი, 269).
- ხაკა** (ქართლ.): ხაკა ნახშირი, წამხდარი, დაფშენილი ნახშირი (გ. შატბერ., 131).
- ხაკუნი** (იმერ.). ნ. ჩაკუნი, ჩხაკუნი.

- ხალი-ი¹** (ფშ.) ქუმელი (ვაჟა, I, ა. შან.; ი. ჟყონ.).
- ხალი-ი²** (გურ.) კოლოი (ნ.), თხილის, წიფლის ან რცხილის ხის ვრძელი ჯოხი, რომელსაც კაკლის საბერტყავად ხმარობენ (ა. ლლ.).
- ხალი-ი³** (მთიულ.) დაჭმული მოხალული ხორბალი ან სიმინდი (ლ. კაიშ.).
- ხალი¹** (ქართლ.). ნ. ხალი².
- ხალი²** (მთიულ.) ვრძელი წვრილი ჯოხი, რომელსაც თივის ბულულს ამოაკრავენ ხოლმე (ლ. კაიშ.; ქველ).
- ხალი³** (რაჭ.) მოხარშული მარცვლეულისაგან მოზეილი ცომი (ქველ).
- ხალი⁴** (აქარ.) დეიდა; ხალიაშვილი - დეიდაშვილი (ი. მეგრ.).
- ხალიამ-ი** (გურ., იმერ., ლეჩხ., რაჭ.) დიდი ქოთანი, უმთავრესად ყველის შესანახავად (ვ. ბერ.); დერგი. კურპელი წნილის, ყველის ან სხვა რამისათვის (ს. ელ.; დიალექტ., 680).
- ხალიარ-ი** (ქართლ.) მსხვილი ტარო სიმინდისა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჟყონ.).
- ხალიარჯობა** (ფშ., მთიულ.) დღეობა, სულიწმინდის მოფენის დღე (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჟყონ.); ხატობა (ს. მაკალ.).
- ხალიახინ-ი** (ლეჩხ., რაჭ.) ტოტებიანი ხარდანი ან ხე, რომელზედაც ვაზი ადის (მ. ალავე., 1); დიდი ქოვრი, ხალი, ხალხა, ხოლი (ვ. ბერ.).
- ხალიახუნცული-** (ლეჩხ.) ჩხუბი მრავალთა შორის. „დიდი ხალიახუნცული იყო, კილამ დახოცეს ერთმანეთი“ (მ. ალავე., 2).
- ხალიახუნცური-** (იმერ.). ნ. ხალიახუნცული.
- ხალიერბო** (ფშ.) ერბოზე მოკიდებული ქუმელი ხავეწისათვის (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჟყონ.).
- ხალივა** (იმერ., გურ.) მოხალვა; ჩამოყრა (ხალით), მორეკვა, დაბერტყვა.
- „ნიგოზს ვხალავდი“ (მ. ალავე., დ. კლდ. ლექსიკ.).
- ხალივას-ი** (მოხ.) თავისუფლება, მარტობა (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.); ხალასი, სუფთა, ჯანმრთელი (ო. ქაჯ.).
- ხალითა¹** (ჯავახ.) ტყავის აბურთი, რკინის უღელსა აქვს (დიალექტ., 650).
- ხალითა²** (ლეჩხ.) ტყავის ტომარა, ოთხად ამოღებული ხბოს ტყავის პარკი (დიალექტ., 680); ხბოს ტყავის გულა საფქვილედ, სახორბლედ (ლ. ლეონ.).
- ხალიზ-ი** (ხევსურ.) სურვილი. „ჩვესურებ, არხოტიენება ხალიზს რად უღვეთ ცდისასა?“ (ა. შან., 238).
- ხალიკ-ი¹** (რაჭ.) წვრილი ქვა, ხურდა, ხიჭი (ქველ).
- ხალიკ-ი²** (მთიულ.) დაწყობილი შეშის დიდი გროვა (ლ. კაიშ.).
- ხალიხული-** (რაჭ.) ორომტრიალი, ფაციფუცი. „ამ ხალიხულში ღვედს შეპურა კბილი“ (შ. ძიძ., 218).
- ხალიოვან-ი** (ქართლ.) საქმელია ერთგვარი (ლ. ნოზ.).
- ხალიტვა** (იმერ.): მოხალტვა, მოხალვა, გახურებულ კეცზე მარცვლეულის შეწვა (ვ. ბერ.).
- ხალიცუცაჲ-ი** (თუშ.) ახალი გირჩა—სანამ გამაგრდებოდეს (თ. უთურჯ.).
- ხალიხა** (ფშ., ქიზიყ.). ნ. ხალი².
- ხალიხამ-ი** (მესხ.) ქვის კედლით ან დაბალი ღობით შემოზღუდული ადგილი ზაფხულობით საქონლის გასაჩერებლად ღამით (ი. მაისურ.; დიალექტ., 652).
- ხამ-ი¹** (ხევსურ.) მწვანე ბალახი (ა. ჭინჭარ., 202).
- ხამ-ი²** (ქიზიყ.) ბამბის ქსოვილი მომსხო (ს. მენთეშ.); სხელი სამოსელი (საბა).
- ხამ-ი³** (ქართლ., კახ.) ახალი, უხმარი, წმინდა, გამოუყენებელი; ხამ-ი მიწა ყამირი მიწა; ხამ-ი მოზვერი უღელში ახლად შებმული მოზვერი; ხამ-ი წყალი წმინდა, აუღულარი

- წყალი (გ. შატბერ., 131; ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ხამ-ი მიწა** (აჟარ.) დაუმუშავებელი მიწა (პ. ჯაჯან.).
- ხამ-ი შაქ-ი** (ქიზიყ.) ერთნაყოფი ცხვარი, ორი წლისა. ნ. შაქი (ს. მენტეშ.).
- ხამაზ-დი** (ფშ.) სურდო. ნ. ხამანდი (გვაფ-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ხამანდი** (ფშ.) სურდო (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).
- ხამანწყა** (გურ., აჟარ.) პატარა სადაფი (გ. შარაშ.); მომცრო სასმისი (ვ. ბერ.).
- ხამარ-დი** (მთიულ.) გაციება, ავადმყოფობა (ლ. კაიშ.).
- ხამის კრა-ი** (გურ.) გახურებულ გულზე ცივი წყლის დაღვეით ცუდად გახდომა. „ახლა წყალი არ დალიო. ხამს გკრავს, იცოდე“ (გ. შარაშ.).
- ხამის ცემა** (იმერ.) სირბილის ან დიდი მუშაობის შემდეგ ცუდ ხასიათზე დადგომა, გულის აეცრეცება; ხამნაცემს ტყბილ კვერს აჰმევენ (ვ. ბერ.).
- ხამალა** (ქსნის ხეობ., მთიულ.) სიმინდის ფეკილის ცომის დაქრიან ხინკლის ცომის ზომიანზე და მარილწყალში ხარშავენ. ამას ხამპალა ეწოდება (ვ. სომხიშვი.); წყალში ან რძეში მოხარშული მჟადის ფეკილის გორგლები (ლ. კაიშ.).
- ხამუშ-ხამუშ** (ქიზიყ.) ხანდახან, დროვამოშვებით. დროდადრო. „ხამუშ-ხამუშ იცის ხოლმე კვი ამოლება“ (ს. მენტეშ.).
- ხამფალა-ა** (მოხ.) ბალახია მაღალღეროიანი (ო. ჭაჭ.).
- ხამშალა/ე** (ლეჩხ.) მოუთელავი შალი (მ. ჩიქ.).
- ხამხა** (იმერ.) მჟადის ან პურის ამრობის შემდეგ თორნეზე ან კეცზე შერჩენილი ჭერჭი (ი. ჭავთ.).
- ხანი** (ქართლ.). ნ. ჭიჭიტანა.
- ხანა** (ჯავახ.) ჩაჩჩო, რომელზედაც ქსოვენ ნოხეულობას (ი. ჭყონ.).
- ხანდაყ-ი**, **ხანდაყებ-ი** (ქართლ.) თხრილი, ღორღიან მინდორში თხრილები და ორმოები (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.). არაბ. (ხანდაქ).
- ხანდაყურა** (ქართლ.) წარმოქმნილია ხანდაკ ტოპონიმისაგან. ვაშლის ადგილობრივი ჯიშია (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ხანთოეთულ-ი** (იმერ.). ნ. ხანთოეთული.
- ხანთოეთულ-ი** (გურ.) ხანთოთავებული, დაძველებული, ხანდაზმული. სანოვანეზე იტყვიან (გ. შარაშ.).
- ხანთოუქმელ-ი** (მთიულ.) ახალგაზრდა (ლ. კაიშ.).
- ხანობა-ი** (გურ.) ხანად, დროს. „სხოვან იყო იმ ხანობაი“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ხანულ-ი** (ქართლ., მესხ.) რძის მოზიარე დიასახლისი, კარაქის კეთებაში მოზიარე (ლ. ლეონ.; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ი. მაისურ.).
- ხანუმა-ა** (ზ. აჟარ.) ლობიოს ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიფარ.).
- ხანტალ-ი** (იმერ.): გახანტალემა დასუფთავება, დაწმენდა (ვ. ბერ.).
- ხანტრაბუცა** (ოკრიბ.) შემწვარი კვახის თესლი (მ. ალავე.).
- ხანშალ-ი** (ხევსურ.) სუსტი. ავადმყოფი, საქონელზე იტყვიან (ა. ჭინჭარ., 233).
- ხანჩულა** (ქართლ.) თიხის სადღვებელი (ლ. ლეონ.).
- ხანცუცაჴ-ი** (თუშ.). ნ. გახანცუცაჴება.
- ხანძილ-ი** (ფშ.) ღანძილი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ხანჭალ-ი** (იმერ.) რეცხვა, დასუფთავება, ფერვა. „ისე დავახანჭალე ჯამ-ჭურჭელი, მის შეხედვას არაფერი სჯობია“ (ვ. ბერ.).
- ხანჭკ-ი** (გურ.). ნ. ხანჭკის რება.
- ხანჭკის რება** (გურ.) ნიშნის, შანის მოგება, დაყვედრება, დაცინვა. „უხინდისოთ ლაპარაკოფ, რაც რომ ენით არ ითქმება, ჩემთვის რა საჭირო არის ამნაირი ხანჭკის რება!“ (ა. ლლ., გურ.).

ხანკოლა (გურ.) ცერცვის მაგვარი მცენარეა, ლომინარი (ს. ქლ.).

ხანხრუშ-ი (ლექს.) სუფთა, წმინდა; გახანხრუშება გასუფთავება. „ისე გოთხანხრუშები აეს საცვლები, პატარა ჭუჭყსაც ვერ დინახავ“ (მ. ალავე. 1).

ხანჯალა (მთიულ.) ხის დანა ბატენის ლეპოს გასაფხეკად (ლ. კიშ.).

ხანჯარი-ი (ფშ., ხევსურ., თუშ.) ხანჯალი (ვაფა, I, ა. შან.; ა. ჭინჭარ., 308; ი. ბუჭურ., 138). ხანჯლის სახეებია ხევსურულში: ცალღარი, ორღარი, სამღარი, სუკიანი, ლეკური; წვერამდი დაწერაღი, შავხალი... ეპითეტები: შავტარა, თეთრტარა, ორპირი (ა. ჭინჭარ., 308).

ხანჯელ (აჭარ.) ზოგჯერ, ხანდახან (პ. ჯაჯან.).

ხაო (გურ.). ნ. ხაო.

ხაობალახა (კახ.) ბატენისყურა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ხაპ-ი (გურ.) კვახი. ვოგრა; მრავალკუბრია: 1. მწარე ხაპ-ი არ იჭმევა, მაგარი კანი აქვს, ხმარობენ წყლის ჭურჭლად; 2. ხაპერა-ი პატარაა, არის რბილ და მაგარკანიანი, აქვს ტბილი გემო; 3. ძროხა ხაპ-ი მოჰყავთ პირუტყვის საკვებად (ა. ლ.; ს. ქლ.: ა. მაყ.; ე. ნინ., I, თ. კიკვა.).

ხაპ-ი² (იმერ., რაჭ.) ჯოხზე დამაგრებული ფართობირიანი ხრიკის მსგავსი ხელსაწყო ღვინის ამოსაღებად ქვევრიდან (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.); საწნახელი (მ. ალავე. 3; ლავანთა, ი. თავაძე).

ხაპერი-ი (აჭარ.) თვის ქალა (შ. ნიჟარ.).

ხაპერა-ი (გურ., აჭარ.) სქელკანიანი ვოგრა. მოხარშვის შემდეგ სქელი კანი ისე უცვლელი რჩება და მას ჭურჭლად იყენებენ. ნ. ხაპი (ს. ქლ.; შ. ნიჟარ.).

ხაპია (ქართლ.) ღვინის ძალიან მსმელი, ლოთი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).

ხაპირ-ი (ქართლ., ინგილ., ქსნის ხეობ.)

ხის ტარზე დამაგრებული ხისავე ან ლითონის ჯამი, რომლითაც ქვევრის გარეცხვის დროს იღებენ ქვევრის ძირზე დარჩენილ თხლეს ან ჭუჭყიან წყალს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ორკოპე (ნ.), ქვევრიდან ღვინის ამოსახაპი (მ. ჯან.); ხის კოლხი (ვ. სომხიშვი.).

ხაპიშორვა (ზ. აჭარ.) გოგრითა და რძით შემზადებული შეჭამადი (შ. ნიჟარ.).

ხაპიწა-ი (გურ.) თხელი, რომ იწელება ისეთი, ფაფა; გადატ. დასუსტებული ადამიანი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ხაპუტა (გურ.) ჭურჭლად გამოყენებული მწარე კვახი (ს. ქლ.; ქველ);

ხაპუტრაკ-ი (გურ.) მცენარეა ერთგვარი, აქვს ფართო ფოთლები, შხამა (ა. ლ.; ქველ).

ხაფო (გურ.) ჭრელი, ლაქებიანი (მაგ., ლობიო) (ქველ).

ხაფუფ-ი (ქიზიყ.) მარახოში, ცოტათი მევეე სასმელი თუ საჭმელი (ს. მენთეშ.); ჩჩვლთ ჩასალოკი წამალი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ხარა (ფშ.) თოფია ერთგვარი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).

ხარაბუა (გურ.) მწურია ერთგვარი (კ. გვარ., 952).

ხარავ-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) ხარო, ორმო (ე. ვირსალ.).

ხარავან-ი (გუდამაყრ., ხევსურ.) ხარების ნახირი (ლ. ლეონ.).

ხარავიჭ-ი (ქართლ.) ქონის ნამწვი, ნახარაკი, ქონის გადაღწობის ნარჩენი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ხარაკ-ი (ქიზიყ.) ტყავი ან გლუ ქსოვილი დაზაზე ჩამოშული. ოქრომჭედლები მას კალთაზე იფარებენ, რომ ოქროს ან ვერცხლის ნაფხეკი ჩაცვივდეს. შემდეგ ნაფხეკს იღებენ და ინახვენ (ს. მენთეშ.).

ხარალ-ი¹ (ლექს.) ნოტიო ადგილზე შენახული კარტოფილის ამონაყარი (მ. ალავე, ოკრიბ.).

- ხარალ-ი²** (ქართლ.) ხის ქერქი, რომლი-
თაც ვაზს ახვევენ (კირონი).
- ხარალა** (იმერ.). ნ. ხარალი².
- ხარალეზ-ი** (ლენჩხ.) ოქროს კბილები,
სიმინდის ძირზე გამოსული მიწისზედა
ფესვები (ღიალექტ., 680; ქეგლ.).
- ხარან-ი¹** (გურ.) ძაღლის დასაბმელი ჯო-
ხი, რომელსაც ორივე მხარეს თოკი
აქვს მობმული; ერთი თავით
ძაღლს მიაბამენ კისერზე, მეორე თა-
ვით — რამეზე (წითელმთა, ი. შილა-
კაძე).
- ხარან-ი²** (მესხ.) დიდი ტომარა ბზისათ-
ვის (ი. მაისურ.).
- ხარატულ-ი** (გურ.) მოხატული, ლამაზი,
მხატვრულად გაფორმებული. «ეს აქ-
ვანი ხარატული, შით ყმაწვილი
ჩახატული» (ა. ლა.).
- ხარაძირა** (ქვ. ქართლ.) ხარის ძირა,
მცენარეა (ა. მაყ.).
- ხარბეზ-ი** (აჭარ.). ნ. ხარვეზი.
- ხარბულ-ი** (მესხ.) მსხვილთვლებიანი
ცხრილი. განიავების შემდეგ მიღე-
ბულ ხევს ამაში გაატარებენ (ი. მაი-
სურ.). თურქ. kalbur.
- ხარბუხაყ-ი** (თუშ.) სურდო (თ.
უთურგ.).
- ხარგა¹** (ზ. იმერ.) ხარების ჯოგი (ვ.
ბერ.).
- ხარგა²** (ლენჩხ.) ხის სუფთა ჯოხზე აც-
მული შემწვარი ქათამი, ხორცი, გო-
კის თავი, ხაჭაპური და სხვ., რომე-
ლიც ქორწილიდან დაბრუნებულ მაყ-
რებს შინ მიჰქონდათ (მ. ალავე.).
- ხარგალ-ი** (ქართლ.) ეზო, ბაჟი (თ. რა-
ზიკ., «ივერია», № 157, 1900; ი.
კუონ.).
- ხარგალალა** (ქართლ.) ბაჟი (შ. ძიძ., ნ.
კეცხ., პ. ხუბ.).
- ხარგვლა** (ქართლ.) შემოზღუდვა ადგი-
ლისა საქონლის შესარეკად. ნ. ხარგა-
ლალა (ი. კუონ.).
- ხარდღ-ი¹** (გურ.) პატარა ტეკტორა,
კუპრიელი (გ. შარაშ.).
- ხარდალ-ი²** (ზ. აჭარ.) ყურძნის დაუდუ-
ლარი წვენი (მ. ნიყარ.).
- ხარდალ-ი³** (ქართლ., კახ., აჭარ.) მდოგ-
ვი (ა. მაყ.). არაბ. (ხარდნლ).
- ხარდალი-ი** (გურ.). ნ. ხარდალი¹.
- ხარდან-ი¹** (ლენჩხ., ზ. იმერ., იმერ.) ვა-
ზის სარი, ჭიგო (მ. ჩიქ.; ღიალექტ.,
680; ზ. ჭუმბურ., 82); სარიანი ვენაჟი
(საბა.; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ხარდან-ი²** (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთგვა-
რი (ა. ლა.).
- ხარდან-ი³** (აჭარ.) პირწეშხა (ა. მაყ.).
- ხარვად-ი** (ქიზიყ.) ოთხკუთხი ტილოა,
წვერებზე ზორტები აქვს და ამით
ცხენის ურმის ხელნებზეა ვაბმული.
შიგ უყრიან ბზესა და ქერს და ასე
აქმევენ ცხენებს. მგზავრობაში იხმა-
რება (ს. მენთეშ.).
- ხარვეუ-ი** (ქართლ.). ნ. ხარვეზი.
- ხარვეზ-ი** (ქართლ., ქიზიყ., ქვ. იმერ.)
ხენის დროს უხნავად დარჩენილი, გა-
მოტოვებული ადგილზე (შ. ძიძ., ნ.
კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.; ზ. ჭუმ-
ბურ., 279).
- ხარვეუ-ი** (ქართლ.). ნ. ხარვეზი.
- ხარვეჯ-ი** (ქართლ.). ნ. ხარვეზი.
- ხართაშვება** (ქართლ.) ხარების გამოშ-
ვების დრო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ხართკვერ-ი** (ფშ.) ხარისთვის გამოცხო-
ბილი ბედის კვერი (ქეგლ.).
- ხარიელა** (ლენჩხ.) ტლანქი, როხროხა
კაცი (მ. ალავე.).
- ხარიკრიჟა** (რაჭ., ზ. იმერ.) წიწმატურა,
მცენარეა (ა. მაყ.).
- ხარიპარია** (ქართლ.) ნაშუალამევის
ვარსკვლავი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.
ხუბ.).
- ხარიოზ-ი** (მესხ.). ნ. ხარვეზი.
- ხარიტკმილა** (რაჭ., ზ. იმერ.) წიწმატურ-
რა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ხარიხა¹** (ლენჩხ., ქართლ.) რიკული, აივ-
ნის მოაჯირი (მ. ალავე., ზეპირისტიყვი);
ლატანი, ჭოკი ორ ბოძზე გადებული
რამეს ვადასაყიდებლად (შ. ძიძ., ნ.
კეცხ., პ. ხუბ.).

ხარისხა-2 (მოხ.) ურმის გვერდითი ფი-
 ცარი; მოაჯირის ნაწილი, რიკულეებზე
 გადებული ხე (ო. ქაჯ.).

ხარლა (ფშ.) დასაბმელი ან სატარებელი
 (და არა სამართავი) ცალფა აღვირ
 (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ხარლალ-ი (მოხ.) ირმის ჯოგის მეთაუ-
 რი, გალადებული ხარი ირემი (ა.
 ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

ხარნია (ხევსურ.) ღორის ქადა, ფუჩ-
 ფუჩა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ხარნუყა (თუშ.) ნ. ხარნია.

ხარო¹ (ქართლ., ქიზიყ., მესხ., თიან.,
 ყიზლ.-მოზდ.) დიდი, ღრმა ორმო,
 პურის ორმო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.
 ხუბ.; ა. ლლ. ქართლ., 288; ს. მენ-
 თეშ.; დიალექტ., 652; 601; 603).

ხარო² (გურ.) ნალია (ნ.), სასიმიდღე (გ.
 შარაშ.).

ხარო³ (ყიზლ.-მოზდ.) სკივრი ხორბ-
 ლის შესანახად (დიალექტ., 603).

ხარობა (ქართლ.) ხარების ნახირი (პ.
 ხუბ., ანგარიში).

ხაროვანი (ფშ. თუშ.) ნ. ხარავანი.

ხარსარახ-ი (ლეჩხ., იმერ.) სახენელი
 (მ. ალავე., 2); ხარის იარაღი,—კავ-სახ-
 ნისი და მისთანანი (დიალექტ., 674).

ხარშო¹ (ქართლ., ქიზიყ.) 1. საღარიბო
 საშემლია. ერბოში მოხრაკავენ ხახვს
 და დაასხამენ წყალს, წამოადუღებენ
 და შიგ ჩაყრიან დამტვრეულ ფაშარ
 პურს, ხარშავენ ცოტა ხანს, შემდეგ
 რამდენიმე კვერცხს გათქვეფენ და
 ზედ დაასხამენ; 2. ქათმის, ბატისა და
 მისთ. ხორცის წვენი (შ. ძიძ., ნ.
 კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.); წნოვანი
 ქორცი (საბა); წვენი გაბოლილის
 ხორცისა და მისთანათა, ანუ მას შინა
 დამბალი პური (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ხარშო² (ხევსურ.) ვაცხელეებული დო,
 საიდანაც ჩვეულებრივ ღებულობენ
 კალტიან (ხაჭოიან) შრატს (ა. ჭინ-
 ქარ., 271; დიალექტ., 559).

ხარჩვა (გურ.) ხარშვა; ვადატ. ტანჯვა,

წვალეზა; გამოხარჩული გამო-
 ხარშული, გულმილეული, დამწხრე-
 ბული; გულმოხარჩული-ი გულ-
 შეწუხებული; დაღონებული (ა. ლლ.).
ხარხა¹ (გურ.) ხახა, პირი; ხარხადაფ-
 ჩენილ-ი პირდაღებული (ა. ლლ.).
ხარხა² (ქიზიყ.) ნ. ხალი².

ხარხალი (გურ.) ხარხარი, ხამალაი
 სიცილი (ს. ულ.).

ხარხამელ-ი (რაჭ.) დიდი ქუჭრუტანა
 კედელში. ნ. ჰიტინაი (ქეგლ).

ხარხიმი (იმერ.) ღვინის საწურავი
 მანქანა, წბერი, წყბერი (ვ. ბერ.).

ხარხინ-ი (იმერ.) ნ. ხარხიმი.

ხარჯ-ი¹ (ქიზიყ.) ერბოს დახალასების
 შემდეგ ქვაბის ძირში დარჩენილი ქუ-
 ჭყი (ს. მენთეშ.).

ხარჯ-ი² (ქართლ., გუდამაყრ., მთიულ.)
 მიცვალებულის რიგი, ქელები (დი-
 ალექტ., 575; ლ. კაიშო. არაბ. (ხარჯკ.);

ხარჯ(ვ)ება (ფშ.) სიკვდილი; იხარჯ-
 (ვ)ებოდეს კვდებოდეს (ვაჟა, I,
 ა. შან.).

ხარჯულა (იმერ.) სახარჯო ღვინო. —
 წყალ-მაჭარა, ნაქაჩი (ქეგლ).

ხას-ი (მესხ.). 1. ძვრფასი რამ, საუკე-
 თესო ხარისხისა, რჩეული; 2. მოქნი-
 ლი, ადვილად წვეადი (ი. მაისურ.).

ხასანგურა (გურ.) მხიარული ხალხ-
 რი სიმღერაა (ვ. გვარ., 952; გ. შარაშ.).

ხასიათა (გურ.) კესანე, ცისანა, მცენა-
 რეა (ა. მაყ.).

ხასილ-ი (აქარ.) ქლიბი გასახასი-
 ლებელ-ი რითაც ქლიბავენ, ფხევენ,
 აპრიალებენ (პ. ჯაჯან.).

ხასილა (იმერ.) კვერცხის ცილის გარშე-
 მო გადაკრული სიფრიფანა კანი (ვანი,
 ნ. აგიაშვილი).

ხასტიყ-ი (თუშ.) აზღუდი, ბარტყი, ტა-
 ნისამოსის ვადანაკერში ჩაყენებულ
 პატარა ნაჭერი განისა და ირიბის მი-
 საცემად (ქეგლ).

ხასუნა (ხევსურ.) ნ. თიკრუნი, ხასუქა.

ხასუქა (ხევსურ.) გაუპარსავი ციკნის

- ტყავისაგან გაკეთებული გუდა (ა. კინჭარ., 250).
- ხასყირმიზი**-ი (ქიზიყ.) ღვინისფერი. ასეთი ფერის გამომცემ მცენარესაც ეწოდება (ს. მენთეშ.). არაბ. *haskirmiz*.
- ხატი**-ი (ფშ.) სამლოცველო ადგილი, ან ადგილი, ვის სახელზეუაღაც ლოცულობენ, მაგ., კობალა, იახსარი, ლაშარი (ვაჟა, IV, ა. შან.).
- ხატა** (ხევსურ.) კნ. პატარა ხატი (ჭეგლ).
- ხატავერაი**-ი (გურ.) ჭრელი, აჭრელებული, აფერადებული (ა. ღლ.).
- ხატაველი**-ი (იმერ.) ცხენი, რომელსაც აქვს თეთრი პირისახე. ნ. ხატავერაი (მ. ალაფ., 3).
- ხატინა** (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ა. კინჭარ., 262).
- ხატიონი**-ი (ხევსურ.) ხატის მსახურნი (ს. მაკალ.).
- ხატიხა** (მთიულ.) პირველად დაბადებული ხბოს სახელი (ლ. კაიშ.).
- ხატიგორა** (მთიულ.) საკმეელი ბალახია ერთგვარი (ლ. კაიშ.).
- ხატყუნი**-ი (იმერ.): ჩ ა ხ ა ტ ყ უ ნ ე მ ბ ა ხმაურობით ჭამა ხორცეულისა (გ. ბერ.).
- ხატობა** (მოხ.) რელიგიური დღეობა, ხატის დღესასწაული (ა. ყაზბ., I, შ. ბერ.).
- ხატრამუცა** (რაჭ.) ლაზღანდარა (გ. ბერ.).
- ხატრისხალი**-ი (გურ.). ნ. ხატრის ფსხალი.
- ხატრის ფსხალი**-ი (გურ.) მსხლის ჭიშია ერთგვარი (ს. ჟღ.; ი. მეგრ., 195).
- ხატულა** (ხევსურ.) ქსოვილის სახეა (ს. მაკალ.).
- ხაფი**¹ (გურ.) შემზარავი, შემაძრწუნებელი: ხ ა ფ ი ხ მ ა ი საშინელი, შემზარავი ხმა (ე. ნინ., II, თ. კიკვი; ა. ღლ.).
- ხაფი**² (მესხ.) ქარქაში (შ. ძიძ., ქრესტ.).
- ხაფაფა** (კახ.) ნშიშარა. სუსტი, გაუბედავი ადამიანი („კომუნისტი“, № 190, 1969).
- ხაფიფი**-ი (იმერ.) მოფერება, თავსვლება, სიყვარულისა და აღერსის გამოხატვა (ი. ქაეთ.).
- ხაფრანა** (გურ.) ხავერდა, იმერული-ზაფრანა (ა. მაყ.).
- ხაფხვალ**-ი (იმერ., კახ.). ნ. ხვალფხვალი.
- ხაფხი**-ი (თუშ.) ახლადმოსული თხელი, დაბალი ბალახი (ჭეგლ).
- ხაფხოლი**-ი (თუშ.) ღიმი, ატოლი. მცენარეა (ა. მაყ.).
- ხაქოლი**-ი (ფშ.) წართხალი, ბალახია, მთაში ხარობს, ამ ბალახს კრეფენ, ხარშავენ და ძაფს ყვითლად ღებავენ (თ. რაზიკ, „ივერია“ № 157, 1900; ი. ჭყონ; ა. მაყ.).
- ხაში**¹ (გურ.) ღომისმაგვარი თავთავიანი მცენარე. მისი ნაყოფისაგან ფაფას ამზადებენ (ა. ღლ.).
- ხაში**² (ქართლ., ქიზიყ., თიან., ქსნის ხეობ.) შენახული ცომი საფუარად ერთი-ორი კვირისა (ე. ბაბუნ., 276; ს. მენთეშ.); საფუარი (დიალექტ., 601, 611); პურის ცომი, რომელსაც ვასალევივებად ინახავენ (გ. სომხიშე).
- ხაშალი**-ი (ქიზიყ.) გამზდარი (ს. მენთეშ.).
- ხაშარი**¹ (გურ.). 1. ხეიული მცენარის (მაგ., ლობიოს) გრძელი ამონაყარი, რომლითაც იგი სარს (რჯლას) ეხვევა (სიმინდი ზრდის დასასრულს ამოიყრის ხაშარს); 2. აკიდო. „ერთი ხაშარი წაბლი“ (გ. შარაშ.); ძაფზე ასხმული ვაშლი, მსხალი, პური, ბალი, ფეხსაცემელი და მისთ.: ა ხ ა შ რ უ ლ ი ასხმული, აკიდოდ გაკეთებული (ა. ღლ.).
- ხაშარი**² (ლენჩხ.) თოში, თრთვილი (მ. ალაფ., 1).
- ხაშარი**³ (აქარ.) ლობიოს სარი: ხაშარი—ხესარი (მ. ჯაჯან.).
- ხაშლი**-ი (ქართლ.) ბოროტება. „ხაშლი აქვს გულში“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).

ბაშმი-ი¹ (ხევსურ.). ნ. ხანშალი.
ბაშმი-ი² (აპარ., გურ.) ციბე-ცხელება, მალარია (დიალექტ., 661; ა. ლ.).
ბაშმუშ-ი (ქართლ.) გიფმაფი, ცეტი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
ბაშხაშ-ი (ქართლ.). ნ. ლაელაფი.
ბაჩაქალ-ი (ქიზიყ.) ხის ორთითი, საკმაოდ დილია და მოსჭო (მუჭი კარგად მოველებდა), თითები გრძელი აქვს. იხმარება თივის ან ქემვის თაღმის ან ინის ასალებად (ს. მენთეშ.).
ბაჩანა (ფშ.) მსხვილი. უხეში ბაწრისაგან (ძაფისაგან) ნაქსოვი შალი (ი. ქე-შვი.).
ბაჩაობა (ქიზიყ.). ნ. ქაჩაობა.
ბაჩინ-ი (იმერ.). ნ. ხიჩინი.
ბაჩირ-ი (იმერ.) ხუროების იარაღია (ვ. ბერ.).
ბაჩირ-ი ვენახ-ი (ლენხ.) ძველებური ვენახი. დაუმყნობელ ვაზს გადაწვევით გამარავლებდნენ. იგი მწყრივებად არ იყო გაშენებული (მ. ალავე., 2).
ბაჩხაჩა (კახ., თუშ.) ხასხასა (ქეგლ).
ბაციც-ი (იმერ., გურ.) შობას ოჯახის თითოეული წევრის საუზნობა, გახსნილება (ვ. ბერ.); პირველი საუზნე გახსნილების შემდეგ (ა. ლ.); ცხელი, ქაფქაფა ღომი და ჩაუზბუზბებული (ნ.) ჩიტები. საქმელია (ა. წულ., ეთნოგრ. გურია, 1971. 75).
ბაციურ-ი (რაჭ.) ხელების ჩაკედებით ჭი-ლაობა (ქეგლ).
ბაცხაც (თუშ.) ზხ.. შეცდომით (თ. უთურგ.).
ბაწამწვარ-ი (ლენხ.) კუინტი ყველი, მოხარშული და ტაფაში შემწვარი (მ. ალავე., 2).
ბაწირ-ი (ფშ.) მოხვეტილი თივა (ს. მაკალ.).
ბაწიწ-ი (რაჭ.) გადამწარი ღორის ქონის ნარჩენი. ხიწიწი (ვ. ბერ.).
ბაწიწის გემო (იმერ.) ჭურჭლის ფსკერზე შეჭამადის დაწვით მიცემული გემო ან სუნი (ი. ქაფთ.).
ბაწუნ-ი (ზ. იმერ.) ჩხვლეტა. „თვალში

ბეწვი ჩაუვარდა მეცხვარეს და: „რაცა მე ბაწუნებთა თვალშიდაო“ (ბ. წერეთ.).
ბაქა (აპარ.) ჭოლოცი, ხალა, კაკლის დასაბერტყი. ნ. ხალი¹ (დიალექტ., 661).
ბაქაპურა (გურ., რაჭ., იმერ.) თხილის ჯიშია ერთნაირი (ა. ლ.); ნ. ბოხჩუანა (ა. მაყ.).
ბაქვა (რაჭ.) ხაჭო (დიალექტ., 691).
ბაქილა (ქართლ.) ჭრელი ტანსაცმელი (კირიონი).
ბაქიპორა (ფშ., მთიულ., ქართლ., კახ., ქიზიყ.) წიწმბატურა. ნ. ხაქმაქიპა (ა. მაყ.).
ხაქმაქიპა (ქართლ.) მცენარეა, მსლად ხარშავენ (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157. 1900: ი. ჭყონ.; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. მაყ.).
ხაჭუნ-ი (გურ.) ფხაჭუნი, ფხაჭუნის ხმა (გ. შარაშ.).
ხახ¹ (ინგილ.) ხახვი (დიალექტ., 626).
ხახ-ი² (იმერ.) კარგად გაწმენდილი, გადარჩეული, მაგ., მარცვლეული, აბრეშუმის პარკი და მისთ. (ქეგლ).
ხახალ-ი (ქართლ., ქიზიყ., იმერ.) მანეთლისაგან დაწნული სინი, გვერდებან-წეული, ხმარობენ ჩირის, კერკისა და მისთ. გასახმობად, ხილისა და პურის სუფრაზე მისართმევად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ბზისა და ქერის ცხავი (ს. მენთეშ.); ცხრილი (ვ. ბერ.).
ხახალიკ-ი (გურ.) მიფართქალეხასავით; მხიარულება, შეხუმრება, მიხახალიკება (გ. შარაშ.); გაუთავებელი საქმიანობა, ფუსფუსი (წითელმოთა, ი. ში-ლაქაძე).
ხახამ-ი (ხევსურ.) ადვილად სააობი რამ (ქეგლ).
ხახამა (მოხ.) ტყის ხილია წითელი ფერისა (ა. ყაზბ., I, II, შ. ძიძ.).
ხახან-ი¹ (გურ.) რაიმე მავარი საგნის თრევით წალემა: „სა მი ახახან-

- ნე ფ მაგ გორიცას, მეიკიდე ზრუქში“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ხაზანი**² (ხევსურ.) ხარხარი. ნ. ხარხალი (ქეგლ.).
- ხაზანხირი** (ქიზიყ.) აუარებელი საქონელი; გადატ. ერთად თავშეყრილი ხალხი (ს. მენთეშ.).
- ხაზაფუა** (მთიულ.) არაფრის მაქნისი (ლ. კაიშ.).
- ხაზრანა** (მთიულ.) ყანყრატო (ლ. კაიშ.).
- ხახვიდა** (იმერ.) სოკოა ერთგვარი, მტრედის ფერი (პ. ჯაჭან., X).
- ხახვილო** (იმერ., რაჭ.) საკმელი სოკოა ერთგვარი (ქეგლ.).
- ხახვინორა** (ხევსურ.) ყანის ნიორი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ხახვიანი** (გურ.) სუსტი, ავადმყოფი, ხრინწიანი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ხახვი** (გურ.) ფუსფუსი; მოვლა, ხელშეწყობა; უხახვიცებს უვლის, ხელს უწყობს (ა. ლ.).
- ხახვოტა** (ფშ.) ბალახია ველისა (ს. მაკალ.).
- ხახრა-ა** (ინგილ.) ხარო; სარკმელი (მ. ჯან.).
- ხახუტა** (მესხ.) ხატოტი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ხახუტიე** (გურ.) ზარმაცი, მცონარა, უსაქმოდ მგორავი დიდი ტანის კაცი (ა. ლ.).
- ხახუტელა** (ქიზიყ.) ვინც გულისამრევ სიტყვას წამოაყრანტალეებს ქამის დროს (ს. მენთეშ.).
- ხაჯალია** (იმერ.). ნ. ლაჯო.
- ხაჯალაურ-ი** (გურ.) ხაჯალური (ნ.), დადიანური, მძიმე ბორკილი (გ. შარაშ.).
- ხაჯალურ-ი** (ლენჩ.) ყმის კისერზე დასადები ჯაჭვი, ბორკილი (მ. ჩიქ.).
- ხაჯაროულ-ი** (ლენჩ.). ნ. ხაჯალური.
- ხაბოსტუნა** (იმერ.) ხის სოკოა ერთგვარი (პ. ჯაჭან., X).
- ხბორ-ი** (კახ.) ხბო; ხბორებ-ი ხბოები (გ. იმედაშვილი, გრემი).
- ხბოშულა** (რაჭ., ლენჩ., იმერ., ქართლ.) სასტეგნა; ჩვეულებრივი ცერცველა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ხღურება** (თუმ.) მუსრვა (ი. ბუქურ., 138).
- ხე, ფხე** (მეგრ., იმერ., გურ.) ასული, ქალი; მხევალი: ქავჭავანი ხე ქავჭავანიძის ქალი, ასული; მელიხე მელიძის ასული, ქალი და ა. შ. (გ. ბერ.).
- ხეპარკალა** (ქიზიყ.) გაუთლელი ქალი (ს. მენთეშ.).
- ხებერ-ი** (იმერ.) ხაბარი (ნ.). ამბავი; ხებერი-ი ხვდა ცნობა მოვიდა (დილიქტ., 655).
- ხებერა** (მთიულ.) ჩოგანი (ლ. კაიშ.).
- ხებესტარი** (მთიულ.) ადამიანი, რომელსაც არაფერი ეყურება (ლ. კაიშ.).
- ხებრაქინა** (ქართლ.) შეუსმენარი, თავისნათქვამა ადამიანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ხებრე** (ქართლ.) საქმის არამცოდნე, მოუხებრებელი (მ. მესხ.).
- ხებრეჯია** (კახ.) უხეშო, ბრიყვი (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ხელაობა** (მესხ.) მკითხაობა ფრჩხილებზე დახედვით (ი. მაისურ.).
- ხედნელ-ი** (კახ.) ღორი, რომელსაც ზურგზე მოქორჩილი ჯავარი აქვს (ლ. ლეონ.).
- ხედომიწა** (იმერ.) ყველაფერი ირგვლივ: „ადიდებულ მდინარეს მოჰქონდა ხედომიწა“ (ვანი, ნ. აგიაშვილი).
- ხეეკალა** (კახ.) გლედიჩია, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ხეე-ი** (ფშ.) პატარა მდინარე (ვაჟა, IV, ა. შან.).
- ხევანი** (ქიზიყ.). 1. ხე საერთოდ; 2. ხეზე აშვებული ვაზი, მაღლარსავით; 3. კრელი წინდა, ხე და ზედ ასული ვაზია გამოსახული (ს. მენთეშ.).
- ხევარდ-ი** (გურ.) ხე, რომელიც ყვავილებს ისხამს (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ხეყარდა (ქართლ.) პატარძლის ყვავილი (ა. მყ.).

ხეცხნა (ქართლ.) მარხილის შემყერთე-ბელი წინა ხე (პ. გაჩეჩ.).

ხეზეჩიტობა (კახ.) ბავშვთა თამაშობაა ერთგვარი (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

ხეთუფალა (ქართლ.) გუნდის ხე (ა. მყ.).

ხეთქიო (გურ.) საქონელი, რომელსაც ღობე არ უმყარდება (წითელმთა, ი. შილაყაძე).

ხეკა (გურ.): ახეკა აყრეფა. „ჩინგვის სარეკში მივალ, ნარა ამხეკი არა კაცი მყავს“. გამოხეკა გამოყრეფა, მაგ, აბრეშუმის პარკის სათითაოდ გამოღება ცახიდან (გ. შარაშვი.); გროვება, აყრეფა (ს. ძლ.).

ხეკაკალა (კახ.) ხემყრალი (ა. მყ.).

ხეკაკუნა (გურ.) კოდალა. ნ. კოდარაი (ა. ლ.).

ხეკრო (ზ. იმერ.) დიდგულა, მცენარეა (ა. მყ.).

ხელ-ი (ლექს.) საზღვარი, ყორღანი ტყეში (მ. ალავე, 1).

ხელა¹ (იმერ.) ხელნა (ქეგლ).

ხელა² (ქართლ.) მაწვნის ქილა, ცალყურიანი (მ. მესხ.).

ხელად-ი (ლექს.) ყანის პირველად გათხნა, პირადი (მ. ალავე, 1).

ხელავ-ი (ლექს.) მოვლა, გაფურჩქვნა (მ. ჩიქ.).

ხელათში, ხელაჩი (მესხ.) ხელად, ხელდახელ. „ხელათში მოარბენინა წყალი“ (ი. მაისურ.).

ხელამოთა-ი (გურ.). ნ. ხელამუთაი.

ხელამუთა-ი (გურ.) ფრთხილი; ხელამუთაი-ი აღება დიდი სიფრთხილით, ხელის ფრთხილი შეხებით აღება ან მოხმარა რისამე. „ხელამუთაი მიემყარი მაგ ჭურჭელს, მუმიათ მაქ შენახული; არ მინდა, დააკლტეს!“ (გ. შარაშვი.).

ხელარ-ი (იმერ.) ხის სწორი და გრძელი შტოები (ვ. ბერ.).

ხელაჩი (მესხ.) ზზ. ნ. ხელათში.

ხელახაშ-ი (ქართლ.) დიყი, მცენარეა. ნ. დიყინა, თილახარჩილა, თელახარში, ჩალახარჩილა, მდიყი, დილყა, ქოლვანა, ჩინჩელა, დაყვი, დუყ (ა. მყ.); ბუერის მსგავსი ველური ბალახი (გ. შატბერი, 132).

ხელგაკვრია (გურ.) ბურთის თამაშია ერთგვარი (ა. ლ.).

ხელგამამავალ-ი (მესხ.) უნარიანი, მოხერხებული, ყველაფრის შემძლე (ი. მაისურ.).

ხელგვან-ი (გურ.) საქმეში ნელი (გ. შარაშვი.).

ხელგობა-ი (გურ., ზ. აქარ.) პინა, პატარა ვარცი (კ. გვარ., 952); პატარა გობი (ა. ლ.); პატარა გობი, რომელშიაც ასხამენ რძეს ნაღების მოსახდელად (შ. ნიყარ.).

ხელგრეხილა (ლექს.) გრეხილი ყური (თიხის ჭურჭლისა) (ქეგლ).

ხელდაკარანა-ა (მესხ.) ბავშვთა თამაშობაა. ერთი მოთამაშე შუაში ჩადგება, მას თვალს უხვევენ. რომელიმე ბავშვი თვალდახუჭულს ხელზე ხელს დაჰკრავს, მან უნდა გამოიცილოს დამრტყმელი. თუ გამოიცილა, მოგებულია, მის ადგილზე დამრტყმელი დგება, თუ ვერ გამოიცილა — თამაში გრძელდება. (ი. მაისურ.).

ხელდასადებ-ი (კახ.) სასიძოსავან საპატარძლოსათვის მირთმეული ნივთი (ბეჭედი ან სხვა რამე) დასანიშნავად, — საწინდარი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ხელედან-ი (იმერ.) საღვინე ღოჭი, ხელადა (პ. ჯაჭან., IX, 271).

ხელეპირეთ (გურ.) თანაბრად (გ. შარაშვი.).

ხელეურ-ი (ქართლ., მოხ.) მკვლევარი, ნაჩა, რომელსაც მომკალი მკის დროს მარცხენა მკლავზე იტევს. სამი-ოთხი ხელეური შემდეგ ერთ ძნად იყვრის (დილაქტი, 645); ერთი იღლია მომკილი პური (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).

ხელეხურწალი-ი (იმერ.) გაუფალი, ეკალ-
 ბარდებითა და ეკალნარით სავსე ხევი
 (ვანი, ნ. აგიაშვილი).

ხელვა¹ (ფშ.) პოვნა. „ბევრი ჰხე-
 ლავს ერთურთსა“ (ი. ქეშიკ.).

ხელვა² (იმერ.) ბოსტნის ან ყანის გა-
 მარგვლა, სარეველა ბალახის ხელით
 გამოცლა (დიალექტ., 674).

ხელთოფა¹ (იმერ., გურ.) ბავშვის სა-
 თამაშო პატარა თოფი (ვ. ბერ.).

ხელთოფა² (გურ.) დიდგულა, მცენარეა
 (ა. მაც.).

ხელთოფელა/ე-ი¹ (გურ.) სათამაშო ხის
 თოფი. ჭოხს ვაბურღავენ ლულის
 მაგვარად და დგუშით ისერიან კვირ-
 ხილს (ნ.) (ს. ჟღ.).

ხელთოფელა-ი² (გურ.) ხეყრუა (ნ.),
 დუღგულა || დიდგულა. ნ. ხელთო-
 ფა² (ა. ლ.).

ხელთუყარ-ი (კახ.) ხელთუძრავი, საო-
 ჯახო საქმეთა უცოდინარი, უქნარა
 („კომუნისტი“, № 190, 1969).

ხელიაფა (რაქ.) უყაირათო, არამომჭირ-
 ნე (კომუნისტი“, № 190, 1969).

ხელიგახხნა (ლენხ.) ჭირისუფლის მიერ
 გახსნილება (მ. ჩიქ.).

ხელის გამოზრუნება (გურ.) ოჯახიდან
 რაიმე რომ გაიცემა, გაცემულის პა-
 წაწა ნამცეც წამლები მასპინძელს
 გამოუზრუნებს, რაც, ვითომ, ოჯახს
 ბარაქას შეუნარჩუნებს. ამას ხელის
 გამოზრუნება ჰქვია (გ. შარაშ.).

ხელის დარევა (თუშ.) მორევა (ი. ბუ-
 ქურ., 138).

ხელისთავ-ი (ქვ. იმერ.) ხელა ურმის
 წინა ნაწილი (ზ. კუმბურ., 285).

ხელის მიცემა (კახ.) ახლად ჩაკრული
 პური რომ ვარდნას დაიწყებს, ხელს
 მიაშველებენ და ისევ მიაკრავენ, —
 ამაზე იტყვიან: პურს ხელი მიცეო
 (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ხელის მოცვლა (გურ.) ცოტა ხნით ფუ-
 ლის სესხება (გ. შარაშ.).

ხელის შეღება (ზ. იმერ.) არაფრად

ჩაგდება. ნ. ხელშედობილი (ბ. წე-
 რეთ.).

ხელის წაკვრა (გურ.) წაშველება, წახ-
 მარება. „გამიძნელდა ყანა, წამომი-
 კარი ხელი“ (წითელმთა, ი. შილა-
 კაძე).

ხელისხელათ (კახ.) ხელში აყვანილი,
 ხელით აწეული (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ხელისხვა-ი (გურ.) ხელხვა (ნ.), მხი-
 არული სიმღერაა ხალხური, ასრულებ-
 დნენ მოსავლის აღების დროს (ა.
 ლ.).

ხელკავ-ი¹ (ქართლ.) გუთნის ნაწილია:
 ხელის მოსაკიდი, რკინის ან ხის ორი
 სახელური, რომლებითაც გუთნის დე-
 და იჭერდა და აწყობდა გუთანს (დია-
 ლექტ., 645).

ხელკავ-ი² (იმერ., გურ., ლენხ.) ხის
 მსხვილთავიანი კავი, ღომის ხელით
 საცეხვი (ი. ჭყონ.: ქველ): საცეხვი ჭო-
 ხი, მსხვილი და მოხრილი მახის, ზან-
 დურის საცეხვად (დიალექტ., 680);
 ჩამურის ნაწილია (წითელმთა, ი. ში-
 ლაკაძე).

ხელკვერ-ი (კახ., რაქ.) პატარა კვერი,
 ჩაქუჩი (ა. მარტ., გ. იმნ.); ჩაქუჩი
 (ლაგვანთა, ი. თაგვაძე).

ხელკვერა (იმერ.) პატარა კვერი პურისა,
 კოკორი (ი. ქავთ.).

ხელკოტალ-ი (გურ.) ნ. ბზეკალკოტალი-
ხელკუდ-ი (ფშ., კახ.) ერქვნის ტოტი,
 სახელური (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.);
 ხელნა გუთნისა (ნ. ზუკაქ., ე. ხუ-
 ცოშვი.).

ხელმკავარანცხ-ი (იმერ.) ნ. მკავარან-
 ცხი.

ხელმარტუა-ი (გურ.) მარტოხელა, ხელ-
 მარტო (ა. ლ.).

ხელმარულობა (ფშ.) ქურდობა (ი. ქე-
 შიკ.).

ხელმარცხიანი-ი (გურ.) კაცი, რომელსაც
 ყველაფერი უფუძღვება. რასაც ხელს
 მოჰკიდებს (გ. შარაშ.).

ხელმარძიკ-ი (ლენხ.) ხელუკუღმართი

„ხელმარძიკი ადამიანი იყო“ (მ. ალავე, 3).

ხელმაჯა (ქსნის ხეობ.) ბალახეული მცენარეა ერთგვარი (ვ. სომხიშვი.).

ხელმეტი- (მესხ.) ქურდბაცაცა (ი. მაისურ.).

ხელმეცეცა- (გურ.) ხელს რომ მუდამ ახლებს რასმე (გ. შარაშ.).

ხელმოსავებულ- (იმერ.) დასუსტებული, ღონემიხილი, ძალაგამოღებული (ი. ქავთ.).

ხელმრუდობა (ქართლ.) ქურდობა (ა. ლ., ქართლ., 288).

ხელნაბა (ხევსურ.) მოხვეტილი თივა (ს. მაკალ.).

ხელოურ- (გურ.) ხელეური, ხელით ამოღებულ ყველზე იტყვიან (გ. შარაშ.).

ხელსამხე (ქართლ.) თევზია ერთგვარი (მ. მესხ.).

ხელსამფრე (ზ. იმერ.) ტყავის ნაჭერი, რომელსაც იკეთებენ ხელზე მონადირეები მიმინოს დასასმელად, საფუხარი (ბ. წერეთ.).

ხელტარ- (ქართლ.) ძაფის დასაძახავი თითისტარი (თ. რევაზიშვილი, ბორჯომი).

ხელუბედურ- (გურ.) ავი ხელისა. ნ. ხელმარცხიანი (გ. შარაშ.).

ხელუპყარ- (ქართლ.) უსაქმო, არაფრის გამკეთებელი, უქნარა (გ. შატბერ., 132).

ხელურსმანა (კახ.) ნ. ხეეკალა.

ხელფუტკარ- (გურ.) გარეული, ტყის ფუტკარი; ხელი ანუ გიჟი ფუტკარი („კომუნისტი“ № 190, 1969).

ხელშედობილ- (გურ.) შეძლებული, აგდებული (გ. შარაშ.).

ხელშეუეულ-, **ხელშეწეულ-** (ზ. იმერ.) ხელმოკლე (ქ. ძოწ.).

ხედცივი- (იმერ.) ქურდი, ჯიბიერი (ვ. ბერ.); წვრილმანის ქურდი, კლებტომანი (ი. ქავთ.).

ხელცოცხალა- (გურ.) ის, ვისი დაკლუ-

ლი ქათამი ან სხვა საკლავი ჩქარა არ კვდება, დიდხანს წვალობს (გ. შარაშ.); კაცი, რომლის ხელიდან ცოცხალი არსება არ კვდება არც თოფით, არც ცივი იარაღით (ა. ლ.).

ხელცულა (კახ.) მოკლეტარიანი პატარა ცული. ნაჯახი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ხელწამკრავი (გურ., აჭარ.) წვრილმანი ქურდი: „თვალი მიატანე, აფერი წეილოს, ხელწამკრავია!“ ნ. ხელცივი (გ. შარაშ.); წვრილფეხა ქურდი (შ. ნიჟარ.; ქეგლ.).

ხელჭაკავი (გურ.) ნ. ხელჭაკუი.

ხელჭაკუა- (გურ.) ხელმოტეხილი, ხელნატკენი ან ხელმოჭრილი (ა. ლ.).

ხელხამ (აჭარ.) ხელახლად (პ. ჯაჯან.).

ხელხარ- (ლენჩხ.) ხელ-მხარი. „შიშისაგან ხელხარმოსხლექილი დეკეცი“ (ი. ალავე, 1).

ხელხვა- (გურ., იმერ.) სიმღერა, რომელსაც სიმინდის რჩევის დროს მღერიან (ე. ნინ., I, II, თ. კიკვი; კ. გვარ., 952); მოსავლის აღებასთან დაკავშირებული ხალხური სიმღერა (ს. ელ.); ხალხური სიმღერა. ნ. ხელიხვა-ვი (ვ. ბერ.).

ხელხურწალ- (იმერ.) ორმო, ორწოხი; კლდე. „ისეთ ხელხურწალში გადავარდი, იქიდან ამოსვლა აღარ შეიძლებოდა.“ ნ. ხელხურწალი (ვანი, ნ. აგიაშვილი).

ხემაგარა (ხევსურ.) ჩვეულებრივი ნეკერჩხალი. ნ. კიმერჩხალი (ა. მაყ.).

ხემხო (გურ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (ა. ლ.).

ხენდეკი (იმერხ., ზ. აჭარ.) ხანდაკი, თბილი, ორმო. „ხენდეკში გააშპუნა ცხენი“ (ნ. მარი, იმერხ., 67; შ. ნიჟარ.).

ხენდრო (იმერ.) ბალის მარწყვი (ა. მაყ.).

ხენცელა (მოხ.) ხენცელი პატარა ნამგალი (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

ხენძალ- (მესხ.) პატარა კალათი ნაკელისათვის (ქ. დონდა; 382).

- რებინა (ი. ჭყონ.); ხელში ან პირში რაიმეს ჩადება, კმევა (ს. ჟღ.); ძალით კმევა; ჩაუჩიტა პირში ჩაუტენა პირში, ძალით ჩაუღო პირში (ა. ლღ.).
- ჩაჩქული** (ხევსურ.) რძეში, ხარშოში, საქამაღში... პურის ჩაყრით გაკეთებულ-ლი საქმელი (ა. კინჭარ., 214).
- ჩაჩქინებული** (გურ.) ლამაზად დარა-ზმული (გ. შარაშ.).
- ჩაჩხვა** (გურ.) ჩახერგვა, ჩამწყვდევა, ჩიხში მოქცევა, მტრის წინ გზაზე ბა-რიკადების აგება; ჩაჩხული-ი ჩა-ხერგილი, ჩამწყვდეული (ი. ჭყონ.; ს. ჟღ.).
- ჩაჩლარტანი** (გურ.) წვივის საცვეთი შალისა (გ. შარაშ.); დაუდევრად ჩაც-მული და ფეხის ჩლარტუნით მოსიარ-რულე (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ჩაჩლუჩვა** (ლეჩხ.) წინდის მოშვება, დანაოკება, დაწევა ძირს; ჩაჩლუ-ჩული მოშვებული, დანაოკებული (მ. ალავე, 2).
- ჩაჩო-ა** (თუშ.) თვალი ბავშვის ენაზე (პ. ხუბ.).
- ჩაჩუმავება** (კახ.) აუღულარი რძის ჩა-წოლა; მაწონსავით გახდომა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ჩაჩუნქვრა** (მოხ.) ქარის მიერ თოვლით რაიმეს დამალვა (ო. ქაჯ.).
- ჩაჩურთვა** (მთიულ.) ჩარტობა, ჩავმანვა; ძალით ჩაბნევა (დიალექტ., 569).
- ჩაჩურტი** (გურ.) ჯაშუში. ნ. ჩაშუტი (ს. ჟღ.).
- ჩაჩურტნული** (ქიზიყ.) „ორმო“, სიცი-ლის დროს ლოყაზე დააჩნდება ხოლ-მე ადამიანს (ს. მენთეშ.).
- ჩაჩქა** (ჯავახ.) ხის კასრი (ი. მისურ.).
- ჩაჩქანი** (ხევსურ., ფშ., თუშ.) მუხარა-დი, რკინის ქული (ა. შან); თავსახუ-რავია ჯაჭვისა, რომელსაც რკინის ქუ-ლი აქვს (ა. კინჭარ., 308); თავზე სა-ხურავი ჯავმანი ომის დროს (თ. უთურგ.). შდრ.: საბა, ნ. ჩუბ., დ. ჩუბ.
- ჩაჩქუნ-ი** (გურ.) საგნის საგანზე ცემა.
- „უჩაჩქუნე მი ჯოხი მაგ ყვეროს“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ჩაჩხვა** (ქიზიყ.) გაჭიმვა, ფეხების გაბო-ტვა; გადატ. ყოყლოჩინობა, ამპარტავ-ნობა. „რა იჩაჩხები, ძმობილო?“ (ს. მენთეშ.).
- ჩაჩხრიალა** (ქიზიყ.) ნ. ჩახრიალა.
- ჩაჩხუბება** (ლეჩხ.) ძლიერ მოხუცება (მ. ჩიქ.).
- ჩაჩურცება** (ქიზიყ.) წიხლის ჩარტემა მკდომარე ადამიანისათვის (ს. მენ-თეშ.).
- ჩაძაფვა** (იმერ.) სარის წვერის ჩამახვა („კომუნისტი“, № 294, 1967).
- ჩაძევა** (აჭარ.) ჩაძიება, ჯიუტად, ახირე-ბით გამოკითხვა, კრიტიკა ჩადგომა (შ. ნიყარ.).
- ჩაწიბწული** (მთიულ.) ხვეულებად ნა-კერი (ლ. კაიშ.).
- ჩაწილექვა** (გურ.) ტალახში ჩაფენა, ვას-ვრა. „რომ ჩაგვიწილექვებია მი კაბის კალთაი, რას იცვამ ნეტა დღეს სტუმართან?“ (გ. შარაშ.).
- ჩაწიპწული** (ქსნის ხეობ.) ჩანაოკებუ-ლი. ხინკალს რომ აკეთებენ, ცომს ძალიან წვრილ ნაოკებს უსხამენ. ამას ჩაწიპწუნას ეძახიან (გ. სომხიშვი-).
- ჩაწოლა რძისა** (კახ.). ნ. ჩაჩუმავება.
- ჩაჭილა** (იმერ.). ნ. ჩარჭილა.
- ჩაჭიკული** (ხევსურ.) ჩაჭედილი (ქეგლ).
- ჩაჭიპული** (გურ.) ერთ ადგილას ჩაზნე-ქილი (გ. შარაშ.).
- ჩაჭიპჭიპება** (გურ.), აჭარ.) ჩაძიება; ჩაკვ-რა; გადატ. ჩაცივება, ჩაკირკიტება (ა-ღღ.; შ. ნიყარ.).
- ჩაჭიპჭახურება** (ფშ.) თამაშობაში ფეხე-ბის ხლართვა (თ. რაზიყ., „ივერია“ №153, 1900; ი. ჭყონ.).
- ჩაჭრილა!** (მოხ.) რძეში მოხარშული კარტოფილი (ქეგლ).
- ჩაჭრილა²** (რაჭ.). ნ. ჩარჭილა.
- ჩაჭყაპვა** (გურ.) ჩაზნეჭა, ჩაჭყლუტა მა-გარი საგნისა (გ. შარაშ.).
- ჩაჭყორვა** (მთიულ.) კედელში ჭყორისკ (ნ.) ჩაყრა (ლ. კაიშ.).

ჩახალა (იმერ.) ხიბორკალი (ქეგლ).
ჩახალოზა-ა (ზ. აქარ.) ძველებური კაცი-ანი თოფი. ნ. ჩაქალოზი (შ. ნიქარ.).
ჩახალღვა (მთიულ.) ჩაქოღვა (ლ. კაიშ.).
ჩახანა-ი (გურ.) თუჯის ქვაბი. ნ. ჩარხანა (ე. ნინ., I, თ. კიკე).
ჩახან-ი (ქიზიყ.) ჭურჭლის გატეხის ხმა. „კოკამ ჩახან-ი გაადინა“ (ს. მენთეშ.).
ჩახახვა (მესხ.) გამუდმებული დუღილი-საგან ქვაბში წვეწის ჩაშრობა. „მოხედე, საჭმელი სულ ჩაიხახახა“ (ი. მაისურ.).
ჩახვი-ი (ზ. აქარ.) პატარა ტომარა, პარკი, რომელშიც რძის პროდუქტებს (დოს, ჩოროთანს) გაწურავენ (შ. ნიქარ.).
ჩახვა, ჩახვა¹ (გურ.) მცირე პარკი, რომელშიაც ბოსტნეულის თესლს ან სხვა რამეს ინახავენ (ა. ლ.); სამარი-ლე ჩანთა. ნ. ჩახვი (ს. უღ.).
ჩახვა² (ლეჩხ.) ხის ღრმა ჯამი (მ. ალავე, 1).
ჩახვაფულ-ი (თუშ.) ჩადაბლებული ადგილი (ქეგლ).
ჩახინცვა (ფშ.) საჭმელში ბევრი პურის ჩაყრა (ი. ჭყონ.).
ჩახიჭინება (გურ.) ჩაჩხრიალება. „ჩუ უხიჭინა ტორში ვერცხლის ფარა“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
ჩახრიალა (ქიზიყ.) პატარა ჩანჩქერი. ნ. ჩახრიალა (ს. მენთეშ.).
ჩახსაკრავ-ი (ქიზიყ.) წვივსაკრავი, წვივზე პაიჭის შემოსაკრავი აბრეშუმის ზონარი. ნ. წვივსაკრავი (ს. მენთეშ.).
ჩახტ-ი (ფშ.) საყადელი, დაყენებული შეშა. ნ. ჩაღდი (ვაჟა, I, II, ა. შან.).
ჩახტარა (მთიულ.) კოჭლი; ცალფეხა; ცალი ფეხით კოჭლი; ნ. ჩაუხა (ლ. კაიშ.; ქეგლ).
ჩახტუნ-ი (ლეჩხ.) გაძნელებული სიარული. „ასე უპატრონოდ დავჩახტუნობ“ (მ. ალავე, 1).
ჩახულა-ი (გურ.). ნ. ჩახვა¹.
ჩახუნა (ქართლ.). ნ. ჩაუხა.
ჩახუნდარა (იმერ.) კოჭლი, დამტვრეუ-

ლი, დაფეხილი. ნ. ჩაუხა, ჩახტარა (ე. ბერ.).

ჩახურვილა (ფშ.) ჭიმბური ცხელ პური ერბოში ჩაყრილი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.).

ჩახუხუნება (გურ.) თბილ ლოგინში ჩაწოლა. „დავბანე და ჩაუხუხუნე აკვანში ბალანი“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ჩახჩახა¹ (მესხ.) მხიარული, ცოცხალი, მუდამ ხალისიანი და მოლაპარაკე ადამიანი (ი. მაისურ.).

ჩახჩახა² (ჯავახ.) ჭიოტა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჩახჩურ-ი (გურ.) ლურჯი, თხელი ხამის შარვალი (გ. შარაშ.).

ჩაქდომა-ა (თუშ.) მიხევედრა (თ. უთურგ.).

ჩაქინცვა, ქინცვა (ქიზიყ.) ბევრის ჩაყრა ერთად, მაგ., კერძის ჯამში ბევრი პურის ჩაყრა. ნ. ჩახინცვა (ს. მენთეშ.).

ჩაქირჩლულ-ი (მოხ.) უწესრიგოდ ჩაყრილი (ო. ქაქ.).

ჩაქუნტულ-ი (მთიულ.) მჭიდრო, გაჭედილი (ლ. კაიშ.).

ჩაჭყყა (მესხ.). ნ. ჩაჭყყა.

ჩაჭიგრულ-ი (მესხ.) მეტად ჩამწიფებულ მსხალი, გული რომ ჩაუშავდება (ი. მაისურ.).

ჩაჭყყა (მესხ.) მჭიდროდ ცემა, ჩაჭიდვა (ი. მაისურ.).

ჩაპპაკან-ი (ინგილ.) სარძლოს მშობლების მიერ სასიძოს მშობლებსაგან აღებული სასყიდელი, ფულით, პირუტყვით (დიალექტ., 625).

ჩებიჩ-ი (მოხ., ქსნის ხეობ.) თხა ერთნახევარ წლამდე, თიქნის მოგებამდე (ო. ქაქ.); გაზაფხულის მამალი ციკანი (ვ. სომხიშვი.). შდრ. საბა, დ. ჩუბ. თურქ. *çepic*.

ჩევერა (ფშ.) ობლად დარჩენილი დათვის ბელი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 153, 1900; ი. ჭყონ.); ობლად დარჩენილი ნადირთ ნაშვირი (ქეგლ).

ხემლი-ი (იმერ.) ხომლი (ქველ).
ხემლობა (ლენხ.) საკულტო დღეობა 18 ივლისს (მ. ჩიქ.).
ხემლულა (ლენხ.) ხემლის მთიდან მონაბერი ნიავე (მ. ალავე, 3).
ხენვა (გურ.) უშნო სიცილი კბილების გადმოყრით. „რას იხვენები, დამუწე პირი!“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
ხენტ-ი (რაქ.) მალღობ ადგილებს შუა დაცემული ვაკე (ქველ).
ხენჩ-ი (თუშ.) ყანყრატოს ბექდისებრი ხრტილი (ლ. ლენ.).
ხენცალი-ი (გურ., იმერ.) თევზისა და ქვეწარმავლის სწრაფი მოძრაობა (გ. შარაშ.); ახლად დაქვრილი თევზის მოძრაობა-ხტომაზე იტყვიან (ს. ულ.); ფხაკური, მიტრიალ-მოტრიალება (მ. ალავე, 3; ქველ).
ხენცარიკ-ი (იმერ.) მოუსვენარი მოძრაობა, წრიალი, მცდელობა. „ათასი იხვენცარიკო, მაინც ვერ დეიძვრენ თავს“ (ი. ქაეთ.).
ხენძა (აჭარ.) ცვალებადი ცერცველა, მცენარეა (ა. მაყ.).
ხენჟალი-ი (გურ.) გაბანა, გასუფთაება; გახვენჯალეზულ-ი კარვად დაბანილი, გასუფთაებული (გ. შარაშ.).
ხენჟალიე (ლენხ.) სუფთად, დაბანილი, გაწმენდილი (მ. ჩიქ.).
ხენხვალ-ი (იმერ.): ხვარხვალ-ი ხენცარიკი (ნ.). ფხაკური, მიტრიალ-მოტრიალება (გ. ბერ.).
ხვარ-ი (მესხ.) მტვერი (ქ. სიხ.).
ხვარ (ფშ.) ხომ არ, ხო არ (დიალექტ., 596).
ხვარად-ი (გურ.) მიცვალებულისათვის შესაწირავი ცხოველი (ა. წულ., ეთნოგრ. გურია, 1971, 198).
ხვართქლ-ი (ლენხ.) სარეველა ბალახია, ხვართქლა, მხვევარა, ხვიარა (დიალექტ., 680).
ხვართქლა-ი (გურ.). ნ. ხვართქლი.
ხვარხვალ-ი¹ (გურ., იმერ.) ნელი დუღილი (წყლისა), ჩუხჩუხი; ხვარხვა-

ლოფს დუღს, ჩუხჩუხებს (ა. ლ., გურ.; ვ. ბერ.; ქველ).

ხვარხვალ-ი² (ლენხ.) ლოგინში ტრიალი (მ. ჩიქ.).

ხვარხვარი-ი (ქიზიყ.) მარცვლებიანი ერბო, ხიზილალა და მისთ. (ს. მენთეშ.).

ხვატა (იმერ.) კბილების დაკრეპა; დახვატულ-ი, დახვატულ-ი პირდაღებული, რომელსაც კბილები უჩანს (ვ. ბერ.).

ხვაფ-ი (ხევსურ.) ნ. ლვაფი.

ხვაშნა (გურ.) დედალი თევზი რომ ქვირითს დაყრის, მამალი იმ ქვირითს სითხეს გადაასხამს გასანოყიერებლად, ამას ჰქვია ხვაშნა (ი. ჭყონ.); ქვირითის დაყრის დროს თევზების მოძრაობა (პ. ჯაჯან.).

ხვაწა (რაქ.) ხის კოვზის სათლელი დანა. „ხვაწა მოუხვაწავს ნახოწითა მისითა“ (შ. ძიძ., 218).

ხვაწაწინ-ი (იმერ.) ხის კოვზის ამოსახუტენავი (ნ. ხუტენა), წვერში მოლუნული. ნ. ხვეწი, ხვაწა (გ. ბერ.).

ხვაქა, დახვაქულ-ი (იმერ.). ნ. ხვატა.

ხვედა¹ (ფშ., თუშ., ქართლ., კახ., მესხ., ქსნის ხეობ.) კვერი, ჩაქუჩი, პატარა ურო ხისა; მოკლეტარიანი ხის ურო (ვაჟა, I, II, ა. შან.); ხის საბეგველი, რომელსაც თავთავის კონების გამოსალეწად ხმარობენ (დიალექტ., 645; ა. მარტ., გ. იმნ.; ი. მაისურ.; ვ. სომხიშვ.).

ხვედა² (ხევსურ.) ხვადი. „თორმეტი ხვედა ძალი მყავს, არსად გაუშვა მგელია“ (ლ. ლენ.).

ხვეწურა (თუშ.) ხვართქლა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ხვერფ-ი (ზ. იმერ.) ქვევრის თავზე დაყრილი მიწა (ქ. ძოწ.?).

ხვერწილ-ი (იმერ.) ხვეწნა. „ქამაშიც ნიადაგა ხვერწილი ევივრება“ (მ. ალავე, 3).

ხვეწ-ი (ხევსურ., გურ.) მოხრილი რკინა,

- რომლითაც იხვეწება, ე. ი. იფხვეება ხის თეფშები, ხონები და სხვ. (ა. შან.; ა. ღლ.).
- ხვეწა** (ქიზიყ.) ნართისათვის ბეწვების მოცილება (ს. მენთეშ.).
- ხვეწა-ა** (თუშ.). ნ. გახვეწა, დახვეწა.
- ხვეწილ-ი** (ხევსურ.) მსხვილი მოკლედ დაქრილი ვლუეი ხე (ა. ჭინჭარ., 278).
- ხვითშოლობა** (იმერ.) ღვთისმშობლობა (თ. ოქროშიძე, სოფ. ჭოლვეი).
- ხვიანა** (ჯაეახ.) ბუტია; გახვიანებულ-ი ნაწყენი, გაბუტული (ი. პიასურ.).
- ხვიანდაგ-ი** (ქართლ.) წვრილად დახეული თხელი ტყავი, ტყავის ძაფი (კირიონი).
- ხვიარა** (იმერ.) ერთგვარი ბალახია, რაზედმე მოეხვევა და ისე იზრდება (ვ. ბერ.); ხვიარტლა. ნ. დედოფლის კაბა (ა. მაც.).
- ხვიერო** (გურ.) ჰაერში ამდგარი მტვერი (გ. შარაშ.).
- ხვივილ-ი** (ფშ.) მდინარის შხუილისა და ქარის მძაფრი ქროლის ხმა (ვაჟა, I, ა. შან.).
- ხვითო** (გურ.) ზღაპრული ნატურისთვლი, რომელსაც გველი ინახავს და ზოგჯერ ათამაშებს (გ. შარაშ.).
- ხვილე** (ლენხ.) ჩირგვი. ნ. აჟე (მ. ალავე, 1).
- ხვიმირ-ი** (ქართლ., რაჭ., ზ. აჭარ.) წისქვილის ნაწილია: პირამიდისებურად შეკრული ყუთი. რომელშიც დასაფქვავ მარცვალს ყრიან (დიალექტ., 645); წისქვილის ქვაზე მიმავრებული ხის ჭურჭელი, რათაც ხორბალი ეშვება დასაფქვავად (შ. ძიძ., 218; შ. ნიყარ.).
- ხვიმირა** (ლენხ.) მარცვლის ჩასაყრელი წისქვილში. ნ. ხვიმირი (მ. ჩიქ.).
- ხვიმურ-ი** (შფ.). ნ. ხვიმირა.
- ხვინდირა** (იმერ.) უმოძრაო, ზანტი ადამიანი („კომუნისტი“, № 190, 1969).
- ხვინთლიანი-ი** (მთიულ.) წვინტლიანი (ლ. კაიშ.).
- ხვინთქ-ი** (ქართლ.) ხვითქი (ქეგლ).
- ხვინიყ-ი** (ქიზიყ.) ცმუკვა, თამაშის ცილ-კისკისი (ს. მენთეშ.).
- ხვინიკობა** (ქიზიყ.). ნ. ხვინიკი.
- ხვინტლ-ი** (ხევსურ.) სქელი წვინტლი (ქეგლ).
- ხვინტრიც-ი** (გურ.) სიცილ-თამაში; ახვინტრიცებულ-ი ატეხილი (ა. ღლ.).
- ხვინჩალ-ი** (აჭარ.) სიმინდის ტაროს წვერი უმარცვლო (შ. ნიყარ.).
- ხვინწყ-ი** (გურ.) რაიმე ქონება; ხვინწყ-ი არა მაქ არა გამაჩნია რა (გ. შარაშ.).
- ხვინჟა** (ქიზიყ.) წვრილი ქვები, კენჭები (ს. მენთეშ.); წყალთ კენჭი (საბა).
- ხვინჟკ-ი** (რაჭ.) ქვის წვრილი ნატეხი. ნ. ხვინჟკაი (ლაგვანთა, ი. თავაძე).
- ხვინჟკა-ი** (გურ., ლენხ.) ქვიშა. კენჭი; მოხვინტკულ-ი მოკირწყლული, მოკენჭილი (ა. ღლ.); ხრეში (მ. ჩიქ.).
- ხვირ-ი¹** (მობ.) გამხმარი ჩალის ან თივის ღერო (ქეგლ).
- ხვირ-ი²** (გურ.) ფხვირი, მტვერი; ხვირიანი მტერიანი (ა. ღლ.).
- ხვირ-ი³** (მთიულ., იმერ., რაჭ.) სასუქის საზიდი ლასტი (ლ. კაიშ.; ქეგლ).
- ხვირ-ი⁴** (ლენხ., ზ. იმერ., ოკრიბ., რაჭ.) თევზის საჭერი გოდორი (მ. ალავე, 1); ძარი (მ. წერეთ.); დაბალკელლიანი ძარი (მ. ალავე.); სანაკელო გოდორი (შ. ძიძ., 219).
- ხვირა¹** (ლენხ.) ხვადი კატა (მ. ჩიქ.; ქეგლ).
- ხვირა²** (ლენხ.) დიდი დამრგვალი, „ძან ხვირა თავი აქ, მარა ჭკუა არ ეკითხება“ (მ. ალავე, 1).
- ხვირეტ-ი** (ზ. აჭარ.) მარცვლგაცლილი სიმინდის ტარო (შ. ნიყარ.).
- ხვირთქლ-ი** (გურ.) ახალი, ქორფა; „ხვირთქლი კვერი, მჭადი“; „ხვირთქლი ბალანაი“; „ხვირთქლი გოგუები“ (გ. შარაშ.).
- ხვირიკა** (გურ.) ერთგვარი გარეული იხ-

- ვი; მომცრო ტანისაა და სწრაფად ფრენს (ქეგლ); გადატ. მომცრო ტანის ცოცხალი, ცელქი ვაჟი, იშვიათად ქალი; ოხუნჯი, ხუმარა, მხიარული ბავშვი (ა. ლ.).
- ხეირკილა/ე-ა** (იმერ.) მურყნის ნაყოფი. ნ. კვირიკილაი (ვ. ბერ.).
- ხეიხირო** (იმერ.) ძირზე შეკრეკილი თმა, ხოტორა (ვ. ბერ.).
- ხეისქ-ი** (იმერ.): ხეისქ-ი არ გამაჩნია. ე. ი. არაფერი არ მაქვს, უფულოდ ვარ (ვ. ბერ.).
- ხეიტ-ი¹** (გურ., მესხ.) კეჭერა მხლის თავი (ა. ლ.); კომბოსტოს ღეროს გული, ჭამენ (ი. მაისურ.); თავკვრივი კომბოსტოს (საბა); თავსქელის კომბოსტოს ძირის კერძი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ხეიტ-ი²** (ზ. აპარ.) მარცვალგაყრევიგებული სიმინდის ტარო (შ. ნიყარ.).
- ხეიტილა პურ-ი** (ოკრიბ.) საუკეთესო პურეული იყო, უფხო, მსხვილმარცვლოვანი (მ. ალავე).
- ხეიშთ-ი** (იმერ.). ნ. ხეისქი.
- ხეიშირ-ი** (ქართლ.) ფხვიერი (გ. შატ-ბერ., 132).
- ხეიშტ-ი** (გურ., იმერ.) არაფერი; დარჩა ხეიშტ-ი აღარაფერი დარჩა (ა. ლ.).
- ხეიშტაკ-ი** (ფშ.) ჯარის ტარზე წამოცმული რგოლი. „თხოვს სძახდა დევების დედა, ჯარა-ხეიშტაკი ხეიოდა“ (ი. ქეშიკა).
- ხეიშტარა/ე-ა** (იმერ.) გრძელი შალაშინი (ვ. ბერ.).
- ხეიჩილა-ი** (გურ.) ყვინჩილა (გ. შარაშ.).
- ხეიწ-ი** (მესხ.) ხიწვი (ი. მაისურ.).
- ხვლანჯ-ი** (ფშ.) ხვანჯი, ხლართი (ი. ქეშიკა).
- ხვრეტა** (ფშ.). ნ. შეხვრეტა.
- ხვრინჭა** (ქართლ.) ძალიან წვრილი ქვა (თ. სალარ., ალგ., 88).
- ხვრიტიმალ-ი** (იმერ.). ნ. ხურტუმალი.
- ხვრიტინა/ე-ი** (გურ.) ხვრელი. ნ. ჭიტი-ნაი (ს. ჟღ.).
- ხვრიშ-ი** (ქიზიყ.) მაგარი სხეულმასწავლებელი ნამუსრევი, მაგ., მარილისა: ხვრიშ-ი მარილ-ი ზღვის მარილი (ს. მენთეშ.).
- ხვრიშა** (ქართლ.) მსხვილად დაფქველი მარილი (კირიონი).
- ხი** (მთიულ.) ხარის, მოზერის გარეკვის შეძახილი (ლ. კაიშ.).
- ხიპა/ე-ი** (გურ.) ქათმის წიწილის ყელის ავადმყოფობა. ნ. თხიპა/ე-ი (ს. ჟღ.).
- ხიამოვნება** (ქიზიყ.) ზიანის მიყენება. „იმან თუ არავის უხიამოვნა, ხო არ შაიძლება!“ (ს. მენთეშ.).
- ხიბაკ-ი** (გურ.) ბარგი, ავეჯი, ნივთები. ნ. ხაბაკი (ს. ჟღ.).
- ხიბალ-ი¹** (ქიზიყ.) საწამლავი. ავადმყოფობისაგან (უმთავრესად ციებ-ციხე-ლებისაგან) „მოწამლული“ ადამიანი; გადატ. მწარე სიტყვის ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- ხიბალ-ი²** (ფშ.) ეშმაკი და კუდიანი (თ. რაზიკ., „ივერია“. № 157, 1900; ი. კყონ.).
- ხიბალ-ი³** (აპარ.) მკლე, გამხდარი (საქონელი, ადამიანი) (შ. ნიყარ.).
- ხიბალუკ-ი** (რაჭ.) ხიბალიკი, ხუმარა, მასხარა (ვ. ბერ.).
- ხიბალხუბალი** (ქიზიყ.) ერთმანეთში არეული ცუდი ხილველი, ადამიანს რომ აწყენს (ს. მენთეშ.).
- ხიბა-ხუბა** (ქიზიყ.). ნ. ხიბალხუბალი.
- ხიბვლა** (ქიზიყ.) მოწამლევა, მომხამევა (ს. მენთეშ.).
- ხიბიკ-ი** (ლენჩ.) გარდიგარდმო დალაგებული მრგვალი ხეები, რომლებზეც ზვინს დგამენ (მ. ალავე, ოკრიბ.).
- ხიბლიხვანჯარა** (ფშ.) თამაშობა ერთგვარი (ვაჟ-ფშ. მც. ლექსიკ.; ქეგლ).
- ხიბორკალ-ი** (ლენჩ., იმერ.) საქონლის ფეხების გასაყრავი ჭედვისას (მ. ჩიქ-ვანი, ნ. აგიაშვილი).
- ხიბრა** (თუშ.) მსხვილი ბზე (თ. უთურგ-ქეგლ).

ბიბრაძე-ი (თუშ.) გაღეწვის შემდეგ დარჩენილი წვრილბზიანი პური, სვილა... (პ. ხუბ.).

ხიღარა (ოკრიბ.) ჩირის გასახმობი ნაგებობა (მ. ალავე.).

ხიდები-ი (მთიულ.) ქალამნის დაწნული ორი თასმა ფეხზე შემოსაჭერი, რომელიც საცხვირედან გამოდის (ლ. კაიშ.).

ხიდკოლოტა (რაქ.) დროებითი სარგებლობის ხიდი: კოლოტებზე დალაგებულია ფიცრები; პონტონის ხიდი („კომუნისტი“, № 190, 1969).

ხიზ-ი¹ (ინგილ., ქიზიყ., ზ. იმერ.) თხის ქონი (ა. შან., 356); ერთად მოდულე-ბული თხის ქონი და დაფქვული აგური ან ნაცარი გატეხილი ქვევრის წასასმელად, რომ სითხე არ გაუვიდეს (ს. მენთეშ., დიალექტ., 611); წყლის მიღების ან გატეხილი ქვევრების საგლესი ნივთიერება. კეთდება ამგვარად: დანაყილ, ვაცირლ თიხას, კვერცხის ცილასა და დაბეგვლ ბამბას გადშოადუღებენ თავლის სანთელში და ცხლად დააგლესენ ქვევრს; რომ გაცივდება, ქვისგან არ ვანირჩევა (ბ. წერეთ.); ცემლი დანაყილი (საბა); ქვევრთა და ჭურთა წასასმელი ქონი ანუ ცემლი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ხიზ-ი² (ზ. იმერ.) ხეზი, ბამბის ბაწარი, რომელიც სასროლ ბადეს აქვს მობმული თავში. ნ. ხიზა (ბ. წერეთ.).

ხიზა (ფშ., რაქ.) დაგრეხილი მტკიცე ძაფი (ი. ქეშიკ.); მდინარეზე გამბული თოკი (?) (ვ. ბერ.).

ხიზანი-ი (ხევსურ., მთიულ., გუდამაყრ., ჯავახ., მოხ.) ოჯახი (ა. შან.); ოჯახი, წვრილშვილი (დიალექტ., 575); ოჯახი, ოჯახის წევრები (დიალექტ., 650); ოჯახის წევრი, ცოლ-შვილი (ო. ქაჯ.; ს. მაკალ.; ლ. კაიშ.).

ხიზინიანობა (მესხ.) უქეიფობა, ხასიათის გაფუჭება, ავადმყოფური მიზეზიანობა. „ბოვშევი წარამარა ხიზ-მიზიანობა დენ“ (ი. მაისურ.).

ხითერ-ი (ზ. იმერ.) ღია წითელი ფერის ყურძენია, უდრის კახურ ქლიერს (ბ. წერეთ.).

ხიი! (ქიზიყ.) მეხრის შეძახილი ხარისა და კამეჩისადმი გვერდზე მისაყენებლად (ს. მენთეშ.).

ხიკ-ი (რაქ.) წვრილი, უპირატესად ნარიყი, შეშა (ქეგლ).

ხიკვი-ი (იმერ., აჭარ.) 1. გამხმარი ნატეხი პურისა ან მჭადისა; 2. ხიკვებ-ი ხმელი ტოტების ნამტვრევები, წვრილი შეშა (ი. ქავთ.); ფიჩხი (შ. ნიყარ.).

ხიკვა (იმერ., გურ.); მოხიკვა, გროვება, მოგროვება, ერთად რისამე თავმოყრა. „მოხიკე შიშა და დავანთოთ ცეხლი“; გადატ. „ისე დაბეგვს, მოსახიკავათ ვახდა“ (ვ. ბერ.).

ხიკინ-ი (გურ., იმერ.) ხმაური, რახარუხი; ხიკინოფს ხმაურობს; ვახიკინებულ-ი გამხმარი, ცეცხლზე გაფიცებული, მზეზე დამწვარი (ა. ლ.); ვახიკინება; ხიკინ-ხიკინ-ი რისამე გამხმარის ხმაურობა. „ისე გეგხამებია იმ ქალს კაბა, რომ სულ ხიკინ-ხიკინი გაქონდა!“ (ვ. ბერ.).

ხილბანდი-ი (ქიზიყ., ქართლ.) საშინაო ცალბირი თავსახვევი ქალისა, სამკუთხედია (ს. მენთეშ.).

ხილარი-ი (ფშ.) თავლიანი ფიჭა. „მოიგონეთ თავლით სავსე თეთრი ხილარი“ (ი. ქეშიკ.).

ხილვა¹ (იმერ.) ვახილვა, ბოსტნეულის გარჩევა, გამოწმენდა სარეველა ბალახისგან (ვ. ბერ.).

ხილვა² (გურ., იმერ.) სკის ახდა და თავლის ამოღება; სკა-ი ვხილვე ფუტკრის სკა ვავხსენი, თავლი ამოვიღე (ა. ლ.); თავლის გამოღება სკიდან (ვ. ბერ.).

ხილილო (ხევსურ.) ნ. ფაჟა.

ხიმი-ი (გურ.) ჯებირი მორებისა; მორებით ბაკის შემოზღუდვა, შემოღობვა; ახიმვა ხეების მორების ერთმანეთ-

- ზე დაწყობა (ა. ლ.); ლერწისა და ჩალის ბაჟი (საბა); ლერწამ-ჩალის ბაჟი (ნ. ჩუბ.); ლერწმის ზღუდე (დ. ჩუბ.).
- ხიზაა!..** (ქართლ.) ხარისადმი შეძახილი, რომ უკან დაიხიოს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).
- ხიზალუკ-ი** (რაქ.). ნ. ხიზალუკი.
- ხიზანი** (იმერ., ქართლ.) შარი, მოგონება. ხრიკი; იხიზანებს მოიგონებს, იშარებს (ი. ჭყონ.; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).
- ხიზბიწარ-ი** (ფშ.) დაუდგარი, მოჩხუბარი, დაუსვენებელი, ჩირქინა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).
- ხიზე** (ლენჩ., ზ. იმერ., ქართლ.) გარღვეულ ადგილზე ჩაწყობილი ხის ტოტები. ფიცრები ჯებირად. ნ. ხიში (მ. ჩიქ.); ორმჭკრივად ჩასობილ სარებს შუა ირიბად ჩაწყობილი ძელეებისაგან გაკეთებული ღობე; სარებს ზემოთ თავი შეკრული აქვთ გვერგვით (ნ.) (ბ. წერეთ.); მოკლე სარი (3. გაჩეჩ.).
- ხიზეჩ-ი** (გურ.) საწურში დანაშთი, რაც გაწურვის შემდეგ რჩება. ნ. ხეჩი (გ. შარაშ.).
- ხიზეშ-ი** (გურ.) ხმელი და წვრილი ნამცეცები (გ. შარაშ.).
- ხიზიარ-ი** (ლენჩ.) წნელის ქიშკარი (მ. ალაფ., 1; მისივე, ზეპირსიტყვა.).
- ხიზო!** (გურ.). ნ. ხიზაა!
- ხიზონ-ი** (რაქ.) შეღავათი, გულიდან დარდის გადაყრა. „წყალი დავლიე და გულს ხიზონი მომცა, მიხიზონა“ (ვ. ბერ.).
- ხიზორო** (გურ.). ნ. ხუმერო.
- ხიზლ-ი** (რაქ.) ხის ანახეთქი, ხის ძლიერ წვრილი ნაწილი (ვ. ბერ.).
- ხიზუნა** (ხევსურ.) ტყავის საზელი (ს. მაკალ.).
- ხიზშ-ი** (მოხ.) ფილტვების ზიანი (ო. ქაჯ.).
- ხიზმო!..** (ქართლ.) ხარისადმი შეძახილი, რომ გაჩერდეს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., 3. ხუბ.).
- ხიზა-ა** (თუშ.) ნიჩაბი, იხმარება გახურებული თორნის გამოსაწმენდად (3. ხუბ.).
- ხინდახორ-ი** (მთიულ., ხევსურ.) ცხენის ბაგა (ლ. კაიშ.; ა. ჭინჭარ., 287).
- ხინდე** (თუშ.) დაგრებილი ძაფია; ქსელში ჩასასოვი ბაწარი (ს. მაკალ.; ქ. კრელი., 268).
- ხინდიკა/ე-ა** (იმერ.) ჯაჭგუნა ურემი (ვ. ბერ.).
- ხინდრიკ-ი** (ლენჩ.) უადგილო და უშნო ხმამაღალი სიცილი. „სუფრაზე ყველა შიაწუხა მისმა ხინდიკმა“ (მ. ალაფ., 2).
- ხინკ-ი** (გურ.) ქონება. შეძლება. უხინკუა უქონელი, ღარიბი, არაფრის მქონე. „სხვისას ვბრაწავ თვალებს, სახში არ მაქ ხინკი“ (ა. ლ.).
- ხინკალ-ი¹** (ლენჩ.) წვრილი ფიჩხი (მ. ჩიქ.).
- ხინკალ-ი²** (იმერ.) ნამუსრევი, ნამცეცი (ქეგლ.).
- ხინკალა¹** (გურ.) რძენარევი ღომის ღომია (მ. ალაფ., 3).
- ხინკალა²** (ქსნის ხეობ.) ატმის ჯიშია ერთგვარი (ვ. სომხიშვი.).
- ხინკილა** (გურ.) მოხარშული ღომის ან ბრინჯის მარცვლებით შემზადებული წვენი (ა. ლ.); ღომის, ფეტვის ან ბრინჯის წვნიანი შექამადი (ქეგლ.).
- ხინკლ-ი** (იმერ.) ჭურჭლის ძირში ჩალექილი რამ (ვ. ბერ.).
- ხინტრ-ი** (გურ.) ხრტილი. კანატელა (გ. შარაშ.).
- ხინჩლიანი-ი** (ქართლ.) სუსტი განმრთელობისა (თ. სალარ.).
- ხინცელა** (გურ.). ნ. ხინცოლია.
- ხინცოლია** (იმერ.) აკიდო (ი. ქავთ.).
- ხინცურ-ი** (ქართლ.) მავარი, ძნელად სახვნელი ნიადაგი (ქეგლ.).

ბინძილაჟობა-ა (თუშ.) ბლარძუნი (თ. უთუგ.).

ბინძირიკვა-ი (თუშ.) თეთრი ტალი, კა-
 ეი (თ. უთურგ.).

ბინხილ-ი (ქიზიყ.) ძლივ-ძლივ სიარული
 უძლურისა და ფეხმტკივანი ადამია-
 ნისა, ხანხალი (ს. მენტეშ.).

ბინჯი¹ (გურ.) ნარჩენი, ქოთანში ან
 ქვაბში ჩატოვებული საჭმელი (ა.
 ლ.).

ბინჯ-ი² (ფშ.) მავნე (დიალექტ., 596).

ბიო! (ქიზიყ.) ხარბისადმი შეძახილი
 ვანზე მისაყენებლად. ზოგჯერ ადამია-
 ნსაც ეტყვიან ხოლმე (ს. მენტეშ.).

ბიოდ-ი (იმერ.) ბიოდი „ბატონები“
 (ნ.), როცა წითელა, ხველა და სხვ.
 მორეული არ არის; მოუხიოდ
 ბატონებს მოუბოდიშე, მიუალერ-
 სე. შეეხვეწე „ბატონებს“, რომ არ
 გაჯავრდეს (ვ. ბერ.).

ბიოდ-ი² (ლენხ.) ღრუბელთა გაფანტვის
 შემდეგ დამდგარი მზიანი დარი (მ.
 ალავე, ოკრიბ.; ქეგლ.).

ბიოდიდი (ოკრიბ.) მოსულელო ადამია-
 ნი. „ბიოდდივით იცინის“
 (მ. ალავე.).

ბიოოი!.. ბიოოი!.. (ქართლ.) ხარისად-
 მი შეძახილი ვანზე მისაყენებლად. ნ.
 ხიო (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ბიოტზე მოსვლა (იმერ.) დაკმაყოფილე-
 ბა, მშიერი კაცის მიერ ცოტა რამის
 ჭამა და ხასიათზე მოსვლა (ნ. აგიაშ-
 ვილი, ვანი).

ბიოჰ-ი (იმერ.) გამხდარი, მჟღე. „რა
 ბიოჰი საქონელია; ცარიელი ძვალ-
 ტყავია!“ (ვ. ბერ.); ძალზე გამხდარი
 (პ. ჯაჭან., X).

ბიპიტურა-ა (თუშ.) სიტყვადაუფიქრე-
 ბელი, მროშავი (პ. ხუბ.).

ბირა-ი (გურ.) უჯიშო საქონელზე
 იტყვიან (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ბირა (აჰარ.) ბირაული, გამხდარი, მავრამ
 ჯანმრთელი ადამიანი, პირუტყვი (შ.
 ნიყარ.).

ბირაგა¹ (ლენხ.) სამფეხა დგამი, წმა-
 რობენ ხარის დაჰედვისას (მ. ალავე,
 1).

ბირაგა² (ლენხ., ოკრიბ.) ვირის კები (მ.
 ალავე, ზეპირსიტყვე; მისივე, ოკრიბ.).

ბირაულ-ი (გურ.) გოგორებზე (ნ.) მოწ-
 ყობილი ფიცრები ტვირთის საზიდა-
 ვად (ი. ჭყონ.).

ბირბიტა (ქიზიყ.) მსუნავი, გაუმამლარი,
 ჭამაში დაფეთებული; მშიერი ადამია-
 ნი; ხარბი (ს. მენტეშ.).

ბირგვალა-ი (გურ.) ნაყარ-ნუყარი, ნა-
 ფოტი, შეშა, ღორღო, ნავაგი ერთმა-
 ნეთში არეული (ა. ლ.).

ბირება (ფშ.) ყოფნა, დგომა. „ეხლა მე-
 გინდ მთელი ღამეც ფეხზე ვეხირო,
 რილას მაქნისი ვარ“ (ი. ქეშვიკ.).

ბირეკვა (გურ.) მოხირეკვა, ნარჩენების
 მოვაროება აქა-იქ. ნ. ნავერაი (გ.
 შარაშ.).

ბირიშ-ი (ფშ., ხევსურ., მთიულ., გუდა-
 მაყრ.) თოფია ერთგვარი, ყირიმი (ვა-
 ქა, IV, ა. შან.; ს. მაკალ., ხევსურ.).

ბირკილო (ზ. იმერ.). ნ. ღირკილო.

ბირკლ-ი (მთიულ.) მუწუჯი (ლ. კაიშ.).

ბირკნა (ლენხ.) გამოხვრა რისამე, კირ-
 კნა. „რავა კურდღელივით ხირკნი
 მაგ ძვალს?“ (მ. ალავე, 1).

ბირო (მესხ.) უხეირო, ჯიუტი, გაუთ-
 ლელი (ი. მაისურ.).

ბირსიზ-ი (აჰარ.) ქურდი (პ. ჯაჭან.).
 თურქ. hirsiz.

ბირხალ-ი¹ (ხევსურ.) მწირმიწიანი ყანა,
 რომელიც ცუდ მოსავალს იძლევა (ა.
 ჭინჭარ., 196).

ბირხალ-ი² (ზ. აჰარ.) ხერხემალი (შ.
 ნიყარ.).

ბირხალ-ი³ (იმერ.) ყურძნის მტენეები
 ასხმული რკალად მოხრილ წნელზე
 (ლ. ლეჟ., 73).

ბირხალა (ოკრიბ.). 1. მარხილის ჭოკი
 თივის, ლობიოს, სოიასა და სიმინდის
 ჩალის მოსატანად; 2. მზენიანისათვის
 თივის ან სიმინდის ჩალის კონის მი-
 საწოდებელი ჭოკი; 3. ხის ჩანგალი—
 ტოტებიანი სარი, რომელზედაც ახ-

- აღდაკლული პირუტყვის ნაწილებს ცალ-ცალკე დაკიდებენ (მ. ალაფ.).
- ხირხატი** (ქიზიყ., შიგნ. კახ., ქართლ.) ქვიან-ქვიშიანი ადგილი, არალამიანი; აქედან: ხირხატი ვენაქ-ი კენქიანი ადგილის ვენახი (ს. მენთემ.); სახნავად უვარგისი, ქვიანი მიწა (ნ. ზუჟაკა, ე. ხუციშვი.); უძალო, მოუსავლიანი ადგილი (თ. სალარ., ალაფ., 88).
- ხირხვალ-ი** (გურ.): ახირხვლა ერთმანეთზე მიყოლებით ოღონდ უწესრიგოდ დაწყობა ნივთებისა, ან დადგომა ადამიანებისა; ახირხვლული უწესრიგოდ მიყრილი ნივთები სიმაღლეზე; იტყვიან დაუბატიყებელ სტუმრებზე: „რას ახირხლულ-ხართ ამ გათენებამდის და კარზე მომდგომხართ!“ (ა. ლ.).
- ხირხვლ-ი** (ფშ.) ნახველიანი ფურთხი (ქველ).
- ხირხვლა** (მთიულ.) ღობის ცუდად შეღობვა (ლ. კაიშ.).
- ხირხიმელა** (ქიზიყ.) ხერხემალი. ნ. ხირხალი² (ს. მენთემ.).
- ხირხინჯ-ი** (აქარ.) ხირხალი² (ნ.), ხერხემალი (შ. ნიჟარ.).
- ხირხიტი-ი** (ლენჩ.) პირუტყვის ადგილზე ტრიალი. „რას ახირხიტებთ მა საქონელს, ბოშებო, კაი ბალახიან უყებში წეიყვანეთ!“ (მ. ალაფ. 1).
- ხირხიტა** (რაჭ.) კოტრანა, ნიგვზითა და ძმრით შეზავებული კომბოსტო (ქველ; მ. ალაფ., 3).
- ხირხიტო** (ქიზიყ., ქართლ.) ნიგვზის, ხახვისა და პამიდურის შეჭამადი (ს. მენთემ.); შეჭამადია. ნიგოზს დანაყავენ და წყალში მოადუღებენ, ზოგჯერ ხახვსაც და კარტოფილსაც უზამენ; მოზეილ და დამრგვალეზულ პურს (კაკლის ოდენას) ჩაყრიან ადუღებულ წყალში და ხარშავენ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); კომშისა და ნიგვზის შეჭამადი (პ. გაჩეჩ.).
- ხირხიტოს არაყ-ი** (ხევსურ.) ნამგოლის ნარეცხისა და სისწენის ნარჩენებისაგან გამოხდილი მაგარი არაყი (ა. ჭინჭარ., 221).
- ხირხიცი-ი** (გურ.) ხითხითი, უწესოდ სიცილი (გ. შარაშ.).
- ხირხოტი-ი** (მოხ., ქართლ.) ქენარევი მიწა. ნ. ხირხატი (ო. ქაჯ.); მწირი მიწა (ს. მენთემ., ქართლ.).
- ხის ქოლვა** (ჯავახ.) ფანჯატური, ოთხ ბოძზე ფიცარგადებული (დიალექტ., 650).
- ხისე** (აქარ.) ჯერი, წილი (ი. მეგრ.).
- ხითილო** (მესხ.) უნახავი, ყველაფერი რომ უკვირს და ახლოს ნახვით თავი მოსწონს (ი. მისიურ.).
- ხითირია¹** (გურ.) საადრეო, ხშირმარცვლებიანი ჯიშის ღობია (გ. შარაშ.).
- ხითირია²** (გურ.) თამაშია ერთგვარი (ვ. ბერ.).
- ხიტინა** (იმერ.) ხრტილი (ვ. ბერ.).
- ხიფ-ი** (ხევსურ., მთიულ., ქიზიყ., ფშ.) შესაღებად გამზადებული დახვეული ნართი, შულო (ა. ჭინჭარ., 257; ლ. კაიშ.); ქიფი, შულო (დიალექტ., 661); მოხრილ მუხლებზე ამოხვეული ძაფის კონა (ი. ქეშიკ.).
- ხიფა¹** (ლენჩ.) ძაფი. ფირფიტაზე დახვეული ნართი (მ. ჩიქ.).
- ხიფა²** (ქსნის ხეობ.) ფარდაგის საქსოვად გამზადებული ერთი ხვეულა ძაფი (ვ. სომხიშვი.).
- ხიფვა** (იმერ.) ძაფის ამოხვევა, ამოკრეფვა, გამართვა გორგლიდან ან აბრეშუმის პარკიდან (დიალექტ., 674).
- ხიფზოლა** (ფშ.) ყინტორა, საქმელი ძირი აქვს, თეროსა ჰგავს (თ. რაზიკ. „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).
- ხიფზა** (მოხ., მთიულ.) საქსოვად მომზადებული ნართის ის მხარე, რომელზედაც ნასკვები (მარყუქები) ჯერ არ არის გაკეთებული (დიალექტ., 565; ლ. კაიშ.).

ხიფხოლა (ხევსურ.) ღიმი, ატოლი; მიწის ვაშლივით საქმელია (ა. შან; ა. მაყ.).

ხიშტა (ზ. აქარ.) ლობიოს ჭიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).

ხიშტა-ა (მოხ.) მიცვალბულის საპატივცემული სუფრა, ქელეხი (ო. ქაჯ.).

ხიშტაკი (ქიზიყ.). 1. ტანისამოსის გვერდებზე ჩასაყენებელი მოვრძო სამკუთხედი ნაჭერია სივანის მისაცემად და აგრეთვე დასაირიბებლად. ნ. აზღოტი და ჩიბუხი; 2. ოქრომქედლის იარაღი, საყალიბე (ს. მენთეშ.).

ხიშქნა (იმერ.) ვაშლისა და მისთანათა უხეიროდ, ღორივით ჭამა, თქვლეფა (ვ. ბერ.).

ხიჩინი (იმერ.) ლიტინი (ი. ქავთ.).

ხიჩო (ხევსურ.) ჩვარი (ს. მაკალ.).

ხიჩხიჩი (ქიზიყ.). ნ. კიჩქიჩი.

ხიჩონი (ხევსურ.) აკვანში ჩასაფენი ქსოვილის ნაჭერია (ა. ჭინჭარ., 259).

ხიჩურ (ი. კახ.) ულამაზო, გონჯი (ქეგლ.).

ხიც (გურ.) ლატანი, ჭოლოკი, რომელსაც ისლის დასამაგრებლად იყენებენ სახლის სახურავზე; დახიცვა დამაგრება ისლისა ჭოლოკებით, ლატანებით, ქარმა რომ არ აიტაცოს (ა. ღლ.); ისლის დასამაგრებელი ლატანი (პ. ჯაჯან.).

ხიცავი (იმერ.) ბლარაძენი, ძიძგილაობა, შექცევით ქიდაობა (ი. ქავთ.).

ხიცინი (იმერ.) ხიციანი, ხიჩინი (ნ.), ლიტინი (ვ. ბერ.).

ხიწვი (ქიზიყ.) ხიჭვი, ლურსმანივით წვეტიანი ანახეთქი ხისა (ს. მენთეშ.).

ხიწვა (გურ.) უგულო მარცვლებისა და ქაფის მორთვევა, რასაც თავზე მოიდებს მოსახარშად შემოდგმული ღიმი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ხიწი (მოხ.). ნ. ხიწვი.

ხიწიწი (ინგილ., თუშ., ქიზიყ.) ხოხოზიკი, წვრილად დაჭრილი ცხვრას ღუმის გამოღნობის შემდეგ დარჩენილი ნახრავევი (ს. მენთეშ.; პ. ხუბ.; ლ. ლეონ.).

ხიწნა (ზ. იმერ.) ჯიჯნა, ჭამა. „მეჩვედი ერთი მგელი თურმე და ხიწნა ი ბეჭს“ (ბ. წერეთ.).

ხიჭი (მესხ., აქარ.) კედლის აშენების დროს კალატობის მიერ შერჩეული პატარა მორგებული ქვა დიდი ქვების დასამაგრებლად ჩატანებული (ი. მიოსურ.); წვრილი ქვები, კენჭები, ხრეში (შ. ნიყარ.).

ხიქა (იმერ.) ხურდა ქვა, ქვის ნამტვრევი, ატანენ დიდ ქვებს შუა ადგილის გამოსავსებად კედლის აყვანისას (ი. ქავთ.).

ხიქაპაჭუა (გურ.) წვრილმანი სათამაშოები ბავშვისა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ხიქეპი (გურ.) საგანგებოდ გარეცხილი; გახიქეპება მარცვლეულის საგანგებოდ გარეცხვა (ვ. შარაშ.).

ხიჭვი (ქართლ., ქიზიყ.) ხის ანახეთქი, ნაფოტი. ნ. ხიწვი (ი. ჭყონ.).

ხიჩინი (გურ.) ჩხარუნი, ჩხრიალი. „რა გაქ ჯიბეში, რომ ხიჭინო ფს“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ხიქიქურ (გურ.). ნ. ხექექურა.

ხიხა (იმერ.) გამხდარი, მწირი, დალეული, ცოტა. „ათი წელიწადი შენ ხიხანუკი გგონია!“ (ვ. ბერ.); ცუდი რამ, უვარგისი (ი. ქავთ.).

ხიხვი (ლენხ., ქიზიყ.) დიდი და სავსემტვენიანი თეთრი ყურძენი (მ. ალაფ., 1); ძველებური ყურძნის ჭიშია, თეთრი (ს. მენთეშ.).

ხიხია (ქართლ.). ნ. ყაყა.

ხიხიტო (იმერ.) ტყემლის ტყლაპისაგან დამზადებული შეჭამადი („კომუნისტი“, № 267, 1969).

ხიხრიგობა (ქართლ.) საზრდოს გამოლევა, ზამთრისა რომ გამოილევა და გაზაფხულისა აღარ არის; ქესატობა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ქესატობა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).

ხიხრიკობა (ქართლ.) სასმელ-საჭმლის ნაკლებობა გაზაფხულობით. ნ. ხიხრიკობა (ვ. შატბერ., 133).

ზიჯა (თუშ.). ნ. ფზიჯა.
ზიჯე (თუშ.). ნ. ფზიჯა.
ზლაკნია (ქართლ., კახ.). ნ. კვირისტავა.
ზლაპი (რაჭ.). ნ. ხრაპი.
ზლარცი (ქართლ.) დიდი ტალახი (თ. სალარ., ალგ., 86).
ზლარცუნ-ი (რაჭ.) ულამაზოდ ხევენა, ხუნტრუცი (ვ. ბერ.).
ზლახანი (გურ.) ზლახუნი (ნ.), შეხება, მიჯარება: ე ზ ლ ა ხ უ ნ ე ბ ა ე ხება; ეხვევა (ა. ლ.).
ზლახუნი (გურ.) ზახუნი, შეფხანა, წაფხანება. ნ. ზლარცუნი, ზლახანი (ი. ჟუონ.).
ზლენა (იმერ.) გლენა, ზლენა; დარტყმა, ხმაურობით დეარდნა, ბრავენი (ვ. ბერ.).
ზლიკვი (გურ.) ზვლიკი (ა. ლ.).
ზლიმინი (ლენჩ.) აურზაური (მ. ჩიქ.).
ზლიფართი (გურ.) გრეხა, მოხრა, მოლენვა; და ზ ლ ი ფ ა რ თ უ ლ ი უ მ ნ ო დ მოხრილი, მოგრეხილი, არასწორი (ა. ლ.).
ზლიჩინი (იმერ.) ჩახლეჩილი ხმით ლაპარაკი (ვ. ბერ.); ზ ლ ი ჩ ი ნ ა ჩახლეჩილი ხმის მქონე, საერთოდ ვინც ჩახლეჩილი ხმით ლაპარაკობს (ი. ქავთ.).
ზლუ-ი (გურ.) გველის მსგავსი ქვემძრომი. შდრ.: ზლიკვი (კ. გვარ., 952; ა. ლ.).
ზლუპუზა (ქიზიყ.) ლაწირაკი (ს. მენთეშ.).
ზლუჯუნი (იმერ.) გაცივებულის ზველენა ყეფისებურად (ი. ქავთ.).
ზმალ-ი (ქართლ., მთიულ.) გუთნის ნაწილია: საკვეთლის მსხვილპირიანი ნაწილი, რომელიც მიწას ჭრის (დიალექტ., 645); ღერძი, რომელშიც ურმის თვალა გაყრილი (ლ. კაიშ.).
ზმალა (ქართლ.) ლაქაში, მცენარეა (ა. მაყ.).
ზმატურა-ი (აჭარ.) მიწის ვაშლი (ი. მეგრ.).

ზმელა (გურ.): ზ მ ე ლ ა ჭ ა დ - ი მხოლოდ მჭადი, ცარიელი მჭადი უკერძოდ. „ზ მ ე ლ ა ჭ ა დ ი თ გვეზიარდე ამხელა კაზახი“ (ა. ლ.).
ზმელარი (გურ.) უსიამოვნო გემო, რომელიც დაპყვება მზეზე დადგმულ ჭურჭელში ჩასხმულ წყალს; ზმელის გემო (გ. შარაშ.).
ზმელარობა (იმერ.) უთოვლობა და უწვიმობა, მშრალი ამინდი ნაშემოდგომეგსა და ზამთარში, „ახალ თვარეს ეტყობა, რომ კილო ზ მ ე ლ ა რ ო ბ ა წეივლის ერთ ხანს“ (ი. ქავთ.).
ზმელ-ი ბალახი (ინგილ.) თივა. შდრ.; სათეგა (მ. ჯან.).
ზმელ-ი სუნელი (ქვ. იმერ.). ნ. უცხო სუნელი.
ზმელჭად-ი (იმერ.). ნ. ზმელა.
ზმერთლა (გურ.) საქონლისათვის დაყრილი საკვების ერთბაშად შექმა. „თუ კი მუუტანე რამე ჩემ ძროხას, ისე ამ ო ზ მ ე რ ტ ლ ა ე ს, ღერი არ დარჩება“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
ზმიად-ი (კახ., ფშ., მოხ., ქართლ.) ტაფაზე გამომცხვარი პური (ნ. ზუკაყ., ე. ხუციშვი.); უსაფუტროდ გამომცხობილი პური (ვაჟა, II, ა. შან.; ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
ზმიანდ-ი (ქართლ.). ნ. ზმიადი.
ზმო (იმერ.) ზმო (ნ.), ზმო (ნ.), ზმო (დიალექტ., 674).
ზმუკ-ი (აჭარ.) მკლე, გამზდარი, სუსტი (საქონელი) (შ. ნიყარ.).
ზმუნე-ი (ქიზიყ.) ძაფის დაძახვის ან რამდენიმე წვერის ერთად შეგრების დროს ცალი წვერი რომ გადაიგრიხება, ყულფს გაიკეთებს და შემდეგ, წვერების ერთმანეთზე შეგრებისას, გვერდზე გამოეკიდება მეჭეჭევით, იტყვიან: ზ მ უ ნ ე ი შ ა ყ ვ ი ა (ს. მენთეშ.).
ზმუნვა-გრეხა (ფშ.) მანკვა, პრუწვა-გრეხა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკა).
ზნარცვი (გურ.) ღრმა თხრილი, ნაპრალი (ა. ლ.).

ხნე (იმერ., გურ.) ხნიერი. ხანდაზმული, მოხუცი (ქეგლ).

ხო (იმერ., გურ. ქართლ., ქიზიყ.) ხომ (დიალექტ., 611).

ხოზზარი (მთიულ., მოხ.) ტიტველი (ლ. კაიშ.; ო. ქაჯ.).

ხოზო (აჭარ.) ხზო (შ. ნიყარ.).

ხოზოკა/ე.-ა (იმერ.) მავარკანიანი კვახი (ვ. ბერ.).

ხოზოკურა/ე.-ა (იმერ.). ნ. ხოზოკა/ე.-ა. ხოდ-ი (მთიულ.) ცხენი (ს. მავალ.).

ხოდაბუნ-ი (ფშ.) დიდი ახო ტყეში (ვა-ქა, II, ა. შან.).

ხოდაბუჭური (ფშ.) ხატის ყანა, მიმუ-ლი (ვაქა, II, ა. შან.).

ხოვ-ი (მთიულ., ინგილ. მოხ.) ხვაეი (ლ. კაიშ.; ო. ქაჯ.; დიალექტ., 565).

ხოვაჭყევა (ქსნის ხეობ.) მოთქმით ტი-რილი. „მორბოდა ხოვაჭყევაითა“ (ვ. სომხიშვი.).

ხოვლი-ი (ფშ.) ნაოხარი ადგილი (ქეგლ).

ხოვლი-ი² (რაჭ.) მოხვეული გზა (ქეგლ).

ხოვლურა (ქართლ.) სოფ. ხოვლიდან გამოთხოვილი ქალი (ვ. შატბერ., 133).

ხოზ-ი (ქსნის ხეობ.) ბალახეული მცენ-არება ერთგვარი (ვ. სომხიშვი.).

ხოზიკ-ი (იმერ.) აკილება, აკვიატება, ატორლილება. „არ ვიცი, ამეხო-ზიკა და აგერ ღერი წელიწადია მე ვარჩენ და ვერ მევიცილე“ (ვ. ბერ.).

ხოზიკა (გურ.) ბირკა, მცენარება. ნ. ლორნიკა (ა. მაყ.; ქეგლ).

ხოზო (მთიულ., იმერ.) ყინტორა; მსხვილ-მარცვლიანი უღებო პური (ა. მაყ.).

ხოზუა (ფშ.) ბალახოვანი მცენარე. მის ნორჩ ღეროს ჰამენ (ი. ქეშვიკ.).

ხოთგრიალ-ი (თუშ.) ხმაური, აურზაური (თ. უთურგ.).

ხოკ-ი¹ (ჩაქაბ.) ბებერი კამეჩი (ი. მა-ისურ.).

ხოკ-ი² (იმერ., ზ. იმერ.). 1. ღორის ავადმყოფობაა, კირი (ი. ქავთ.); 2. ბა-ტის ავადმყოფობაა: ყრონტის სიმსივ-

ნე (ზ. წერეთ.); 3. ხობოკური, ნიყარა- (დიალექტ., 674); ღორთა და კამბეშ-თა სენი, ყაპუ (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ხოკ-ი³ (ქართლ.) ღვინით გაუმძლარი (მ. მესხ.).

ხოკანა (იმერ.) ლეშა, მცენარე (ა. მაყ.).

ხოკერ-ი¹ (ხევსურ., ფშ., მთიულ., გუ-

დამაყრ., თუშ., ზ. აჭარ.) ვაჩჩილი

მატყლის (ნამტენის) შესანახი ჭურჭე-

ლი, ცაცხვის ქერქისაგან მზადდება,

ცხრილსა ჰვავს. ოღონდ უფრო ვიწროა

და ღრმა. ნ. ჯარჯი (ა. ჭინჭარ., 254);

ხის ქერქისაგან გაკეთებული უხელო

კალათი (დიალექტ., 596); ხის ქერქი-

საგან გაკეთებული მრგვალი ჭურ-

ჭელი, რომელსაც თავსა და ბოლოს

სარქველი (სახურავი) ჰქონდა შემო-

კერებული და სკად (ბუჯად) ხმარობ-

დნენ, თუ მარტო ძირი ჰქონდა. მატყ-

ლის, კერძოდ, ფარტენის (ნ.). შესა-

ნახად იყენებდნენ (დიალექტ., 570);

ხის ქერქისაგან გაკეთებული მატყლის

ჩასაწყობი კასრი (ვ. ვირსალ.); ხის

ქერქისაგან გაკეთებული მატყლისა და

ნართის შესანახი ჭურჭელი (თ.

უთურგ.); სახილე ჭურჭელი, წაბლის

ან ბლის ქერქისაგან გაკეთებული (შ.

ნიყარ.); ხის ქერქის ჭურჭელი (საბა;

ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ხოკერ-ი² (ზ. აჭარ.) თავის ქალა (შ.

ნიყარ.).

ხოკერ-ი³ (ზ. აჭარ.) მწირი, ხრიოკი, მო-

უსავლიანი მიწა (შ. ნიყარ.).

ხოკერა¹ (იმერ., ლეჩხ.) გოგრაა ერთ-

გვარი (ა. მაყ.); სქელკანიანი გოგრა

(მ. ალავ., ქეგლ).

ხოკერა² (ხევსურ., მოხ.) დაბალი და

სქელი, ხოკერივით ჩამრგვალებული

(ქეგლ).

ხოკია (იმერ.) აბანოს კია (ქეგლ).

ხოკიალ-ი (გურ.) თრევა მაგარი საგნისა

(წითელმთა; ი. შილაკაძე).

ხოკის ბალახ-ი (იმერ.). ნ. ხოკანა.

ხოკო (იმერ.) კვანის გარეკანი. ზოგჯერ მას ჭურჭლადაც ხმარობენ (პ. ჯაჭან., X).

ხოკორა (ლეჩხ.) ნ. ხოყერა¹.

ხოკრ-ი (ქართლ.) დიდი კასრი მთლიანი მორიდან ამოჭრილი ან ხის ქერქისაგან გაკეთებული. ნ. ხოყერი¹ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ხოლ-ი¹ (რაჭ.) კაკლის (ნიგვზის) სარეკი (საბერტყი) ჯოხი, ხალახინი. ნ. ხალი¹ (ვ. ბერ.).

ხოლ-ი² (რაჭ.) აღმართი გზა (ვ. ბერ.).

ხოლა (მთიულ.) პატარა თივის ბულული ან ერთად მოხვეტილი თივა (ს. მაკალ.; ლ. კაიშ.).

ხოლებ-ი (ქართლ.) წვრილი თევზის ბადე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ხოლიხ-ი¹ (ქართლ., ქიზიყ.) ნ. ხოლები.

ხოლიხ-ი² (იმერ.) უწესრიგოდ დაყრილი საგნები (პ. ჯაჭან., X).

ხოლუა (ზ. რაჭ.) საზამთრო მსხლის ჯიშია (მ. ალავ., 3).

ხოშ-ი (ფშ., თუშ.) ქუსლს ზემოთ აქეთ-იქით ამობერილი ძვალი, კომახი (ვაჟა, I, ა. შან.; ს. მაკალ.).

ხოშა (ხევსურ.). ნ. ხომიკა.

ხოშარდულ-ი ვაშლ-ი (ქიზიყ.) დაბალი ტანის ვაშლი, ბუჩქივით იზრდება, ნაყოფი თიბათევეში მწიფდება (ს. მენტეშ.).

ხოშარიელ-ი (ფშ.) განიერი. ნ. ხომრიელი (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).

ხოშე (ქიზიყ., მთიულ.) ხოლმე (დიალექტ., 611, 570).

ხოშიკა (ხევსურ.) მოზრდილი ჯამი. ნ. ხოშა, ხონჩა (დიალექტ., 559).

ხოშმლება (ქიზიყ.) ალერსი. „წუხელ სიხმარში მეგობარ ვეხოშმლებოდი“ (ს. მენტეშ.).

ხოშრიელ-ი (თუშ., კახ., ქიზიყ.) სრული, ხელში მოსული (თ. უთურგ.); ხევაიანი, ბარაქიანი (ა. მარტ., გ. იმნ.); ფართო, განიერი. ჩვეულებრივ ტანი-

სამოსზე იტყვიან: „ხოშრიელი კაბაა“ (ს. მენტეშ.).

ხოწ-ი (კახ., ქიზიყ., თუშ., ინგილ.) ხონჩა, რაზედაც პურის მოზეილი გუნდებს აწყობენ (გ. მაჭავარ., 291); თაბახი, მთლიანი ხისაგან მრგვალად გამოთლილი გობი. აქედანაა **ხოწჩა**. ხმარობენ ცომის მოსაზელად ან სხვა რამეზე (ს. მენტეშ.; პ. ხუბ.; დიალექტ., 611, 626).

ხოწა (კახ., მოხ., გუდამაყრ., თიან., ქსნის ხეობ.). ნ. ხონი.

ხოწდრო (გურ.) მსხვილი, უხეში; სახეხოწდრო მსხვილსახიანი (გ. შარაშ.).

ხოწურ-ი (იმერ.) ერთგვარი ცეკვაა, რამდენიმე კაცის მხარზე ხელგადადებულია (ვ. ბერ.).

ხოწჩა (მოხ., ხევსურ., თიან., ინგილ., რაჭ.) ტაბლა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.); ხომიკა (ნ.). ხის გათლილი თხელი და მსუბუქი, ნაპირებაწყული მოგრძო ტაბაკი ხინკლის დასადებად (დიალექტ., 601); გობი, რომელზედაც საჭმელებს (საჩუქრებს) აწყობენ (დიალექტ., 626); სამფეხი ან ოთხფეხი ხის პატარა მაგიდა, მრგვალი ან ოთხკუთხი, გობის მსგავსად ოდნავ ამოღრმავებული. მასზე მოხარშულ ხორცს ანაწილებენ. მრგვალ ხონჩას ერთ-ორ კაცს წინ დაუდგამდნენ სუფრის მაგიერად. ნ. ხონი (დიალექტ., 691).

ხოწჩოლა-ი (გურ.) წამოზრდილი; წამოხოწჩოლა წამოიზარდა. „ხედავ, რავე ელანძე წამოხოწჩოლა აი ჭუჭულები“ (გ. შარაშ.).

ხოწკა (გურ.) ნახევრად მწიფე სიმინდის ტარო (ვ. ბერ.); საჭმელად ვარგისი, კარგად შემოსული **ჭყინტი სიმინდი** (დიალექტ., 668).

ხოწძ-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) ნეხვის გადასაზიდი ორხელა (ა. შან.; ლ. კაიშ.).

ხოწჯარგად-ი (ქართლ.) ხეაწჯრის გასაყრელი ჩხირი (ქველ).

- ზონჯრისანი**-ი (მოხ.) თოხუმობა, შთამომავლობა, მოდგმა (ო. ქაჯ.).
- ზოპ**-ი (რაქ.) ხის პატარა ნიჩაბი (თოხის ან გუთნის გასაფხეკი, მხლის დასაკეპი და სხვ.) (ქველ).
- ზოპე** (ლენჩ.) ფართობირიანი ხრიკის მსგავსი ხელსაწყოა. ამაგრებენ გრძელ ჯოხზე, ხმარობენ ხილის მოსაყრეფად, ქვევრში ნარეცხი წყლის ამოსაღებად (მ. ალაფ., 1).
- ზონიტურა** (რაქ.) ბევრის მკამელი, ღორმეცელა („კომუნისტი“, № 267, 1969).
- ზონიო ხინი**-ი (იმერ.) ღრმა თეფში, მათლაფა (ვ. ბერ.).
- ზორა** (მთიულ., გუდამაყრ., იმერ.) თივის ყალო დახვეული (ვ. ვირსალ.); საენებად დაწყობილი შეშა (ქ. სიხ.).
- ზორავა** (ქვ. იმერ.) ხვარტქლა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ზორავიკება** (ქიზიყ.) მონება. ნ. დახორავიკება (ს. მენთეშ.).
- ზორამი**-ი (ხევსურ., მთიულ., მოხ.) ალერდი (ნ.), დაგრეხილი ბალახის „თავი“, რომელსაც აკრავენ ქუჩალას ან საერთოდ თივის ზეინს (ა. ჭინჭარ., 226;) თივის ბულულა; მოხვეტილი თივის გროვა (ო. ქაჯ.); ცხენზე დაკრული საგზაო თივა ან ჩალა (ლ. ლეონ.).
- ზორგო** (ლენჩ.) დიდი საწნახელი (ი. ჭყონ.; დიალექტ., 680).
- ზორდ-ი**¹ (ფშ.). ნ. ღმურძლი.
- ზორდ-ი**² (მთიულ.). 1. დიდი სიცივე, რომლის დროსაც წყლები იყინება; 2. ძალიან ცივი წყალი (ლ. კაიშ.); დიდი ყინულის ნაჭერი (საბ; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ზორდომი**-ი (ლენჩ.) დაწყობილი შეშა ან სხვა საგნები (მ. ალაფ., 1); უწყესრიგოდ თავმოყრილი საგნები ერთ ადგილზე (მ. ალაფ., ზეპირსიტყვი).
- ზორთუმ-ი** (ლენჩ.). ნ. კვატუში.
- ზორთქლა** (ქართლ., ფშ., ხევსურ., მოხ., მთიულ.) ხვარტქლა, ხვიარა, მცენარეა (დიალექტ., 645; ა. მაყ.).
- ზორიცა** (რაქ.) გროვა, ზროვა. **ზორიცა** (შ. ძიძ., 219).
- ზორმარო** (ჩ. თუშ.) უვარგისი მატყლი (კ. კრელ., 264).
- ზოროვიკი**-ი (ქართლ.). ნ. ზორავიკება.
- ზოროკიწი**-ი (ქართლ.). ნ. ზორავიკება.
- ზოროზმულა** (ქსნის ხეობ.) მსხლის ჭიშია ერთგვარი (ვ. სომხიშვი.).
- ზოროლებ** (ინგილ.) უნაყოფო ყლორტები მცენარისა (ა. შან., 356).
- ზოროში**-ი (ზ. იმერ.) მქისი, ხეშეში. „ზოროში ქსოვილია, ვერ გავხვისენ კარგათ“ (ბ. წერეთ.).
- ზოროშანი**-ი (ფშ.) ასისთავა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ზორს-ი** (ქართლ.) ჩახმახის მოსაშლელი (კირიონი).
- ზორტი**-ი¹ (ქსნის ხეობ.) გაქაჩული ქათოლუდის გამობდის შემდეგ (ვ. სომხიშვი.).
- ზორტი**-ი² (მოხ., მთიულ.) მთის ნაოჭებში ჩარჩენილი თოვლი (ქველ).
- ზორშუბლა** (კახ., მესხ., ფშ., თუშ.) ხზოშუბლა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ზორცვანი**-ი (გურ.) ზორცოვანი, ზორციანი, ჩასუქებულნი (ვ. შარაშ.).
- ზორხალი**-ი (გურ.) ბუქის ან მხრის ძვლის თავი; ზურგის ძვლის მარჯვენა და მარცხენა ნაწილი (ა. ლ.); ხერხემალი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ზორხიანი**-ი (ქიზიყ.) ზორბა, ბრვე კაცი (ს. მენთეშ.).
- ზორხოზი**-ი (გურ.) ბოხი ხმით ლაპარაკი; **ზორხოზი** ხმა გრგვინვა; **ზორხოზოფს** საზარლად ყვირის (ა. ლ.).
- ზორხორი**-ი (ქართლ.) ხმაური, ღრიანცელი (ა. ლ., ქართლ., 288).
- ზორხოში**-ი (მთიულ.). ნ. ზორხოზა.
- ზორხოზა** (ფშ., გურ., მთიულ.) წვრილი სეტყვა (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.); წვრილი და ხშირი

- სეტყვა (ვაჟა, I, II, ა. შან.; დიალექტ., 570; ლ. კაიშ.).
- ხორხომელა**¹ (მოხ., ქართლ.) სეტყვა, ხომჯაკალა (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.; ო. ქაჯ.); 2. წვრილი სეტყვა (თ. სალარ., აღგ., 85).
- ხორხომელა**² (მოხ.) ფუნთუშა, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ხორხოც**-ი (გურ.) მამალი ღორების ხმაურობა და ბრძოლა დედლებსათვის (ი. ჭყონ.); გადატ. ხმაური, ღრიალი, ყვირილი, არეულობა (ა. ღლ.).
- ხორჯ**-ი (რაჭ.) წყლის მიერ მოტანილი ხის ძირი ფესვებით (ჭეგლ).
- ხოსრავ**-ი (იმერ.) ხოტრავი, თმის ავადმყოფობა: თმას ძოვს, პარსავს (ი. ქავთ).
- ხოტ**-ი (ფშ., თუშ.) ლუდის გამონახარში ქათო (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.); არაყის გამონახადი, ჩენჩო (ს. მაკალ.).
- ხოტბო** (ქართლ.) ნაგვენარევი (ხარჯიანი) ხორბალი (კირიონი); ნაკმაზი (თ. სალარ.).
- ხოტორა**¹ (ქიზიყ., ზ. იმერ.) პურის ჯიშია. უფხო. სქელთაეთავა, თეთრი, მრგვალი მარცვალი იცის (ს. მენთეშ.); რბილი ხორბალი, უფხო (ა. მაყ.).
- ხოტორა**² (გურ.) უთმო, გაპარსული (ა. ღლ.).
- ხოტორო** (ქიზიყ.). ნ. ხოტორა¹.
- ხოტორ-ხოტორ**, **კვრიხა**! (იმერ.) თმაგაპარსული ბავშვის გასაჯავრებელი სიტყვები (ი. ქავთ).
- ხოტრა** (ზ. იმერ.). ნ. ხოტორა¹.
- ხოულ**-ი (მთიულ.) ჩეულებრივი ცხრაფურცლიანი ქადა (ლ. კაიშ.).
- ხოფ**-ი (მოხ.) ღრმა, ჩაღრმავებული ადგილი (ჭეგლ).
- ხოფათურ**-ი (აჭარ.) ყურძნის ჯიშია ერთგვარი (დიალექტ., 661).
- ხოფხოფ**-ი (ფერეიდნ.) დამუჭრება, მუქარა (ა. ჩიქ.).

- ხოყანა** (გუდამაყრ., მოხ., ფშ.) ქოყანა, ქვეყანა (დიალექტ., 576; ო. ქაჯ.); ქვეყანა, მთელი ხალხი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკა.).
- ხოშ** (ფერეიდნ.) კარგი, სასიამოვნო (დიალექტ., 632); ხოშ-ი სიხარული, მხიარულება, კმაყოფილება (იქვე). სპ.
- ხოშაქა** (ფშ.) ხახმატის ჯვარის ერთ-ერთი დომილთაგანი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკა.).
- ხოშიავ**-ი (აჭარ.) ჩირის ნახარში, კომპოტის მსგავსი (ჭეგლ).
- ხოშიმანში ყოფნა** (ქართლ.) შემეშუვნა გაღვიძების წინ, ძილ-ღვიძილი. „ეს კაცი ხოშიმანშია“ (ა. ღლ., ქართლ., 288).
- ხოშინა**-ა (აჭარ.) მდინარის თევზია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).
- ხოშაკალ**-ი (გურ.) მსხვილი სეტყვა, ხორხომელა. „თოვს, თოვს, ხოშაკალავს, ჩემი ნენაი ფხოს (ნ.) დაკლავს, დაფაიჯევ ბიძიას, ერთად შეეკამთ წიწიას“ (ა. ღლ.).
- ხოშნა**-ი (გურ.). ნ. ხეშნა.
- ხოშტარა** (ლეჩხ.) ფოთოლი ინჩხლია, ჩინჩხორი (ა. მაყ.).
- ხოჩ**-ი (ოკრიბ.) გრძელი და უშნო წინა კბილი. „მის ლაბარაკს ვინ მეისმენს, მის ხოჩეფს ვინ უყურეფს!“ (მ. ალავ.).
- ხოჩნთა**-ი (გურ.) უხვად მკამელი, ყველაფერს რომ ნთქავს, იმაზე იტყვიან (წითელმთა. ი. შილაკაძე).
- ხოჩიჩ**-ი (გურ., ზ. აჭარ., ოკრიბ.) ხოჭიქი, ჩვილთა უძველესი აკვანი, რომელსაც ცაცხვის ხის ტყვისაგან აკეთებდნენ და მშობიარეს ლოგინში უდგამდნენ (ა. ღლ.); საგები ახალდაბადებული ბავშვის ჩასაწვენად; რამდენიმე დღის შემდეგ ბავშვი აქედან აკვანში გადაყავთ (შ. ნიყარ.); ჩიჩაბი (ნ.), ხოჭიქი (ნ.) (მ. ალავ.).
- ხოჩხოჩ**-ი (ლეჩხ.) ჩუმი, გულამოსკენილი ტირილი რამდენიმე ადამიანისა (მ. ალავ., 2)
- ხოწ**-ი¹ (ქართლ., თუშ., რაჭ., ლეჩხ., ქსნის ხეობ.). ნ. ხეწი.

ზოწ-ი² (რაჭ., მთიულ.) პურის ცომის მოსაჭრელი თენგია (ვ. ბერ.); რკინის ნიჩაბი, რომლითაც ხელგარცლას ცომს აცლიან ან კეცებს ნაიარს აყრიან (ლ. კაიშ.).

ზოწ-ი³ (ქსნის ხეობ.) ლუდის ნარჩენი თხლესავით სქელი (ვ. სომხიშვი.).

ზოტიქი (ქართლ., ქიზიყ.) კოჭიჭა (ნ.), გათლილი ფიცარი ბეშვის ჩასაკრავად. აკენის ხაცვლად იხმარება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთემ.).

ზობი¹ (ლეჩხ.) ხეზე ცოცვა, ცოცვით ასვლა (მ. ჩიქ.).

ზობი² (ხევსურ., ფშ., თუშ., მოხ.) სალესავი ქვა (ა. ჭინჭარ., 275; თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ., ი. ბუჭურ., 139; დიალექტ., 565; ო. ქაჯ.); რიყის ქვა (ქეგლ.).

ზობი³ (გურ.) ძალა, ღონე, „სამი ვერსი გადვირბინე, მარა აღარ მაქ **ზობია**“ (ა. ლ., გურ.).

ზობისმკერდა-ი (გურ.) ტყის ბალახია, მზლად ხმარობენ (გ. შარაშ.).

ზობოტიკეზი-ი (გურ.). ნ. ზობოტიკაი.

ზობოტიკა-ი (გურ.) მალალ ფეხზე შემდგარი ულამაზო რამ (მაგ., სახლი, სასიმინდე); ჯობებით მოსიარულე ადამიანზეც ითქმის (გ. შარაშ.).

ზობია (გურ.) საადრეო მიწის ლობიო (ვ. ბერ.).

ზობიე ლობიე (გურ.) ლობიოს ჯიშია, მიწაზე გართხმულად იზრდება (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ზობინი-ი (გურ.) სვენება; და **ზობინე**-ბა დასვენება (ა. ლ.).

ზობიკი-ი (იმერ.) სახელდახელოდ გაკეთება (გაწმენდა-გასუფთავება) რისამე (ვანი, ნ. აგიაშვილი).

ზობონახირი-ი (თიან.). ნ. ხახანახირი.

ზობოპა (რაჭ.) ყელმოტეხილი დოჭი, ჩაფი და მისთანანი. ნ. ხუხუპეა (ვ. ბერ.).

ზობმარიკი-ი (ქართლ.) ზუმრობა; ე **ზობმარიკეზ**-ა ეზუმრება (მ. მესხ.).

ზობნა¹ (იმერ.) ვაზის მეორე და მესამე

ვათხონა, დამუშავება თოხით **ზობნა** (ქეგლ.).

ზობნა² (ქართლ.) საქონელი ზობნის ნეკერს. „ცოტა მოთხონე, ცოტა მოხონე“ (ი. ჭყონ.).

ზობნა³ (რაჭ.) კალოს ზედაპირზე ამოსული ბალახის მოკვეცვა და კალოს პირის მოკეთება (ქეგლ.).

ზობნიკი-ი (ფშ.) მხიარული (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).

ზობნოტა (ხევსურ., ფშ.) ხატოტი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ზობოზიკი-ი (ზ. იმერ., ქიზიყ., ქსნის ხეობ.) ქონის ნახრაკი, ხიწიწი (მ. ალავ., 2); ხიწიწი (ს. მენთემ.); ქონის გადღნობის შემდეგ დარჩენილი ხორცი (ვ. სომხიშვი.).

ზობოლა-ი (გურ.) ზუხულა (ა. ლ.).

ზობოპა (იმერ.). ნ. ზუხუპაა.

ზობორი-ი (ქიზიყ.) კოკორი (ს. მენთემ.).

ზობორაკი-ი (ლეჩხ.) თავის კეფა, კინკრიხო (მ. ალავ., 1).

ზობორიკი-ი (იმერ.): **გამოზობორიკეზა** გამოძვრენა, გამოყვანა (ვ. ბერ.).

ზობორიკა-ი (გურ.) გამზდარი, გაძვალტყავებული. ნ. ჯობორიკაი (ა. ლ.).

ზობორიკა² (გურ.): **აზობორიკეზა** გაპირვებით წამოდგომა ზეზე. „რა დაგემართა? რავე ბერიკაცსავით აზობორიკედი?“ (გ. შარაშ.).

ზობორობა (მოხ.) ყაყანი, ხმაური, ხმიანობა. „აზობორდით, მოჭებო, ბევრი ვისმე ეგონებით!“ (ო. ქაჯ.).

ზობოტი-ი (ქვ. აქარ.) მარცვალგაცილი (გაფშენილი) სიმინდის ტარო (შ. ნიუარ.).

ზობულა (იმერ.) მოუსავლიანი, მწირი ნიადაგი (ქეგლ.).

ზოჯეგაჰი-ი (თუშ.) გაუმადლარი, ღორმუცელა (თ. უთურგ.).

ზპო (ლეჩხ.) ხფო (ნ.), ხბო (დიალექტ., 680).

- ბრაღ** (ინგლი.) ჩაქულის მსხველი ტოტები (მ. ჯან.).
- ბრამუნა** (ქიზიყ.) თევზია ერთგვარი (ს. მენთეშ.).
- ბრანცო** (ლენხ.) ჩავარდნილი ადგილი (მ. ჩიქ.).
- ბრაპ-ი** (რაქ.) ღვინის უზომოდ მსმელი, გაუჩერებელი (ვ. ბერ.).
- ბრაო** (ქართლ.) ხრამი, წყლისაგან ჩაღრმავებული ადგილი (პ. გაჩეჩ.).
- ბრაშუნა** (ქსნის ხეობ.) ვაშლის ჯიშია ერთგვარი (ვ. სომხიშვი.).
- ბრეკო** (იმერ., ლენხ.) დიდგულა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ბრეკოლა** (ოკრიბ., ქვ. რაქ.) ნ. ხრეკო, ხრიკოლა.
- ბრენგ-ი** (გურ.). 1. ურიგოდ დაყრილი ხეები ან ხის ტოტები; 2. ძველი ნივთების გროვა, „ხარასტრა“ (გ. შარაშ.).
- ბრეულ-ი** (ზ. იმერ.) ძველი ხალხური სიმღერა, გავრცელებული სოფ. ბრეულში (ბ. წერეთ.).
- ბრეშ-ი** (იმერ., გურ.) ღორდი (ვ. ბერ.).
- ბრეშა** (ფშ., მოხ.) ხეხვა, ხახუნი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.; თ. ქაჯ.).
- ბრიაკ-ი მიწა** (გურ.) ხრიკო მიწა (გ. შარაშ.).
- ბრიალა** (ქსნის ხეობ.) კაკლის ან თხილის აბმულა, აკიდო (ვ. სომხიშვი.).
- ბრიანა** (ზ. იმერ.) ყვავისფერჩხილა, მცენარეა (ა. მაც.).
- ბრიგ-ი** (იმერ.) ძველი, დამტვრეული, დანგრეული, დაქონქილი (ვ. ბერ.).
- ბრიგალ-ი** (იმერ.). 1. ხის ბარგი-ბარხანა; ჩვეულებრივ, დაძველებული და უხეირო ავეჯი; 2. შინაური ოთხფეხი. „რა ვაჭამო ამდენ სულ ხრიგალს ამ გვალვაში“ (ი. ქავთ.).
- ბრიკ-ი¹** (იმერ., გურ.) მუნი (ვ. ბერ.); ერთგვარი ავადმყოფობაა, რომელიც თავზე ბალანს აცლის ადამიანს (ს. ქლ.).
- ბრიკ-ი²** (გურ.) მწარე კვახისგან გაკეთებული საღვინე ჭურჭელი ქვევრიდან ღვინის ამოსაღებად. ნ. ხრიკა (ს. ქლ.).
- ბრიკ-ი³** (თუშ.): ხრიკებ-ბრეშუნა ღუგმა (ს. მაცალ.).
- ბრიკა** (იმერ., ლენხ.) მწარე კვახი გულამოღებული და ჯოხზე წამოგებული წყლის ან ღვინის ამოსაღებად (ი. ქყონ., დილაქტი, 680).
- ბრიკეტი** (მესხ.) იგივეა, რაც მხარის კეტი, ჭაკული („კომუნისტი“, № 267, 1969).
- ბრიკვა** (მთიულ.) კომბოსტოს თავების მოჭრის შემდეგ მიწაში დარჩენილი ნარჩენი (ლ. კაიშ.).
- ბრიკოლა** (რაქ.) ხე მცენარეა ერთგვარი (ლაგანთა, ი. თავაძე).
- ბრილი-ი¹** (ქართლ.) ფქვილის მტვერი წისქვილში (მ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); წისქვილის გარმოდებული ფქვილი (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
- ბრილი-ი²** (გურ., ლენხ., ზ. იმერ.) ხის შტოებზე დადებული თოვლი. „ხრილია დაახრვეინა თავი“ (ენინ, II, თ. კეცხ.); ხის ტოტებზე შერჩენილი თოვლი. „ხრილი არ მოცივა ხიდან, კიდო თოლს ელის“ (გ. შარაშ.). გადატ. ახალი დანათოვლი (მ. ალავ., 2); ფოთლის ფიფქი (ბ. წერეთ.). შდრ.: ქეგლ.
- ბრინკულ-ი** (მთიულ., ფშ.) ჭიდაობა ფეხის წამოდებით (ლ. კაიშ.); ჭიდაობის ერთი ილეთი (ი. ქეშვიკ.).
- ბრინკულა** (მთიულ.) ცერად ნაქსოვი (ლ. კაიშ.).
- ბრინქვა** (გურ.) ღრეჭა (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
- ბრიოკ-ი** (მთიულ.) მავარი, უხეში (ლ. კაიშ.).
- ბრო-ი¹** (გურ., ფშ., იმერ.) ხროვა, მგლის ჯოგი (ა. ლლ.; ქ. სიხ.); ჯოგი, ფარა (ი. ქეშვიკ.; ვანი, ნ. აგიაშვილი).
- ბრო-ი²** (გურ.) გადატ. მალალი, აყლაყუღა, უშნო კაცი. „მევიდა აი ხროი ყაძახი და დამიწყო ლაპარაკი“ (ა. ლლ., გურ.).

ბროვი¹ (იმერ.) ხმელი, გამხდარი და დიდი, ბროხი (ვ. ბერ.).

ბროვი² (რაჭ.) შვეყურძინიანი ვაზის ჯიშია (ქეგლ); ძალიან ხნიერი, მიხრწნილი კაცი ან საქონელი (ჭიორა, მ. რეხვიაშვილი).

ბროვი (ფშ.) ხოხობიკი. ნ. ხიწიწი (ი. ჭყონ.).

ბროვი (გურ.) დიდი, ზორბა, მაღალი კაცი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ბროვი (იმერ.) დაბერებული, დაჩაჩანაკებული (ვ. ბერ.).

ბროვი (ზ. იმერ.) ვეებერთელა, ბუმბერაზი (ქ. ძოწ.).

ბროვი (ოკრიბ.) ტუჩმოტეხილი დოჭი, ქოთანი და მისთანანი (ვ. ბერ.).

ბროვი (იმერ.) ბოხი ხმით ლაპარაკი ხმამაღლა (ქეგლ).

ბროვი (გურ.) ბრამი, კლდე. „ბროვი ლოში გადავარდა და დელილუპა“ (პ. ჯაჭან.).

ბროვი (რაჭ.) ძალზე გამხდარი საქონელი, ადამიანზეც იტყვიან (ვ. ბერ.).

ბროვი (გურ., იმერ.) წვა, ხრავვა; გადახრუკვა, დახრუკვა, შეწვა, შეხრუკვა; გახრუკულ-ი დამწვარი, გაშვებული (ვ. ბერ.: ა. ლლ.).

ბროვი (ფშ.) ქურდობა, პარვა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).

ბროვი (ფშ.) სორო (ი. ქეშვიკ.).

ბროვი¹ (ქართლ., მოხ., მთიულ.) ახალმოგებული საქონლის რძე პირველ სამ დღეს; სქელია, უვარგისი, არ ხმარობენ (ლ. ლეონ.: შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ახლად მომშობიარებული ქალის ან ახალმოგებული საქონლის ძუძუს რძე პირველ სამ დღეს (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).

ბროვი² (მოხ.) კვეთი, დვრიტა (ო. ქაჯ.: ქეგლ).

ბროვი (ქართლ.) მწერის კვერცხი (გ. შატბერ., 134).

ბროვი (ხევსურ.) ჯობნა. „რო გითქომ,

ვერ გადახტების შენფერა ჩემისთანასა“ (ა. შან., 229).

ბროვი (ოკრიბ., იმერ.) სახნავედ დაკვალული მიწის ნაწილი (მ. ალავე.); ხარვეზი (ნ.) (ვ. ბერ.).

ბროვი (მოხ.): ხუირ-ი გამხმარი თივის ან ჩალის ღერო (ო. ქაჯ.).

ბროვი (ქართლ.) გულაფშუტა, ყვავილში გაფუჭებული მარცვალი, გულში სულ შავი მტვრით არის სავსე, გარედან საღია, პურს ძალიან აფუჭებს (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).

ბროვი (ლენჩ.) სიმინდის ავადმყოფობა, შევმარცვლოვანა (მ. ჩიქ.).

ბროვი (ინგილ.) ხუმარა, გამართობი, მასხარა (დიალექტ., 626).

ბროვი (გურ.) გულის მოყვანა, წყენა, გაბრაზება; იხუა იწყინა (ი. ჭყონ.); რაიმეზე გაჯავრება და საქმეზე ხელის აღება (ს. ელ.).

ბროვი (ქართლ., რაჭ.) რბილი, უფხო ხორბალი (ა. მაყ.).

ბროვი (იმერ., ფშ.) ციმბირის წყლული, ჯილეხი (ნ.); პირუტყვის ავადმყოფობა (დიალექტ., 674); ჭირი საქონლისა (ი. ჭყონ.).

ბროვი (ფშ., ხევსურ.) ნ. ხუთყურა.

ბროვი (მოხ.) ხუთი ძნა ერთად შეკრული. ნ. ხუთულა (ო. ქაჯ.).

ბროვი (ქიზიყ.) ცხვრის გადამდები სენია, უფრო ბატკანს ემართება (ს. მენთეშ.).

ბროვი (ფშ.) ზღმარტი (ი. ქეშვიკ.).

ბროვი (გურ., ქართლ., მთიულ.) პატარა ყვითელი ფერის ქვა, კენჭი, რომელსაც ხეხავენ, ლესავენ და წამლად ხმარობენ მკითხავე-ქეიმბაშები (ე. ნინ., I, თ. კიკე.); სამკურნალო ქვა (გ. შატბერ., 134; ლ. კაიშ.).

ბროვი (მოხ., მთიულ., გულამაყრ., ქსნის ხეობ.) ხუთეული, მომკილი პურის ხუთ-ხუთი ძნა (დიალექტ., 565; ლ. კაიშ.); ყანაში ზვინად დადგმული

ნამკალი. ერთ ხუთეულში ასი დედა (ორი ძნა) უნდა ჩაიედეს, ე. ი. ორასი ძნა (დიალექტ., 576); პურის დიდი ზეინი (გ. სომხიშვი.); პურის ძნა (ს. მაკალ., მთიულ.).

ხუთყურა (ფშ., ხევსურ.) ხუთგულა, ზღმარტილი (ა. მაყ.).

ხუთშალალა (ქიზიყ.) ხუთშაბათი (ს. მენთეშ.).

ხუკი (ლეჩხ.) საპყარი, დავრდომილი (მ. ალაფ., 2).

ხული (ქიზიყ.) ნ. ღული.³

ხულა¹ (გურ., აჭარ.) ბეღელი (ს. ჟღ.; ა. ლ., გურ.; დიალექტ., 661).

ხულა² (იმერ., რაჭ.) სასიმიინდე, ნალია. „მოშორებით იდგა ხულა სასიმიინდისათვის (მ. ალაფ., დ. კლდ. ლექსიკ.; ზ. კუმბურ., 282).

ხულა³ (ხევსურ., მთიულ., ფშ., თუშ., ქაბ.) ყურბდაპირილი მატყეირი. ნ. ყუნწვია (ა. კინჭარ., 237); ყურბდაპირილი ცხვარი, ბატკანი ან თხა (ლ. კაიშ.); მოკლე ყურიანი ან სრულიად უყურო ცხვარი (ქეგლ.).

ხულია (ხევსურ.) ურქო ცხვარი (ქეგლ.).

ხულუვა (რაჭ., ლეჩხ.) პურეულია, რბილი ხორბალი, უფხო (შ. ძიძ., 219); უფხო თავთავიანი პური (მ. ჩიქ.; ა. მაყ.).

ხულუნგო (რაჭ., ლეჩხ.). ნ. ხულუნგო.

ხუმ (აჭარ.) ხომ (დიალექტ., 661).

ხუმარი (მესხ.) ყომარი. აზარმაცი, თამაშია (ი. მაისურ.). სპ.

ხუმბარი (გურ.) ხუმბარა, მოსწრებული სიტყვა-პასუხის კაცი (ა. ლ.).

ხუმბარა (გურ.). ნ. ხუმბარი.

ხუმბრაი (გურ., აჭარ.) ხურმა (ა. ლ.; დიალექტ., 661).

ხუმლა (იმერ.) ხურმა (ი. ქავთ.).

ხუმბულაი (გურ.) დამრგვალებული, გასუქებული (გ. შარაშ.).

ხუმურო (გურ.) ოდა სახლის საძირკვლის ქვედა არე (გ. შარაშ.). შდრ.: ქეგლ.

ხუნ-ი (ქიზიყ.) გახუნების თვისების მქონე. იტყვიან ზოგიერთ ქსოვილზე: „ეს ხუნიაა, არ ვარგა ამი ტანისამოსი“ (ს. მენთეშ.).

ხუნდ, **სახუნდარი**-ი (იმერ.) მტრედთა მოსაკლავად ჩასასაფრებელი ადგილი (გ. ბერ.).

ხუნდი-ი (გურ., აჭარ.) ხის ძველი იარაღი, რომელშიც ბატონყმობის დროს დასჯილ ყმებს ფეხებს გააყოფინებდნენ, რომ ვერ გაქცეულიყვნენ, და უნდა ეტარებინათ (დიალექტ., 668); ურმის მორგვი, რომელზეც ბორბლის ქალი (ღერები) ზის (ი. მეგრ.); წისქვილის ნაწილი, რაშიაც ჩასმულია ქვედა (უძრავი) ქვა (შ. ნიჭარ.).

ხუნთი (ლეჩხ.) დომლო. ნ. ხუნდი, ბორკილი (მ. ალაფ., 1).

ხუნტულა-ი (რაჭ.) ოღრო-ჩოღრო, ორმო (ქეგლ.).

ხუნტულა (იმერ.): გახუნტულე ბულო, პატარა ლამაზი და მსუქანი, გაპუნტულებული (გ. ბერ.).

ხუნჩა¹ (მესხ.) ასხმა, კონა, დასტა. „ერთი ხუნჩა ფული გადააყარა“ (ი. მაისურ.).

ხუნჩა² (მთიულ., ხევსურ.) თასმისაგან დაწნული ქალამანი (ლ. კაიშ.; ს. მაკალ.).

ხუნძვლა (ქიზიყ.) ბევრი ნაყოფია, ხილის მოსხმა. „წლეულ ვენაჭებ ძალიან ახუნძვლია“, აქედან: დახუნძვლა, დახუნძვლული (ს. მენთეშ.).

ხუნწი-ი (მობ.) მთის მოცხარი, მცენარეა (ა. მაყ.).

ხუნწაი (მობ.). ნ. ხუნწი.

ხუნწარი-ი (იმერ.). ნ. წინწა.

ხუნწელა (ქიზიყ.). ნ. ხუნძვლა.

ხუნხვლა (ქიზიყ.) ღვინის ბლომად სმა, ღვინის ერთბაშად გადაკერა (ს. მენთეშ.).

ხუნწკალ-ი (იმერ.). ნ. წინწა.

ხუნჭე (აჭარ.) კუნჭული, კუთხე (შ. ნიჭარ.).

ხუნჯირი-ი (თუშ.) ხურჯინი (დიალექტ., 587).

ხუობა (ქართლ., ქიზიყ.) ნ. ხუება.

ხურგ-ი¹ (იმერ.) ჩირგვი (ვ. ბერ.).

ხურგ-ი² (იმერ.) გორა, საზღვარი; მე-
 ხურგე მეგორავე, მესაზღვრე (ვ.
 ბერ.).

ხურგ-ი³ (ქართლ.) ვენახში დაწყობილი
 სარები ერთად, სარების გროვა (ა.
 ლ., ქართლ.).

ხურდა¹ (ქართლ., ქიზიყ.) წვერილი;
 ხურდა ქვა ნამტვრევი ქვა, კალა-
 ტოვები ხმარობენ ქვის სახლის შენე-
 ბისას. ნ. კოპყა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ.
 ხუბ.; ს. მენთეშ.).

ხურდა² (გურ.) მიმინოს ავადმყოფობა,
 ფეხის გახურება და დასივება (ა.
 რობაქ., 169).

ხურდღუმი-ი (ზ. იმერ.) ჭირკის გროვა (ბ.
 წერეთ.).

ხურება (გურ.) ცხელება; შეახურა
 შეაცხელა (ა. ლ.).

ხურვილი-ი (რაქ.) ყოველგვარი გადახუ-
 რული ნაგებობა („კომუნისტი“,
 № 267, 1969).

ხურტუმალი-ი (იმერ.) ჭურტუმალი: ქუჭ-
 რუტანა, ჭიჭრიტანა; ჭურტუტანა, ჭი-
 ტინაი, ხერტიმალი, ხერტიმალი (ვ.
 ბერ.).

ხურძკლი-ი (ქართლ.) ხორკლი (შ. ძიძ., ნ.
 კეცხ., პ. ხუბ.).

ხურხა-ა (მოხ.) დამკვებული შრატი,
 რასაც ქალები თავის საბანად ხმარო-
 ბენ (ო. ქაჯ.).

ხურხალა/ე (ლენხ.) საზამთრო მსხლის
 ჭიში. ნაყოფი მოგრძოა და საშუალო
 ზომისა. იგი ტოტს ბუნქებად ასხია.
 თითოეული ბუნქი ოთხი-ექვსი ცალი-
 საგან შედგება (მ. ალაფ., 2).

ხურხევა (ფშ.) ვიწრო გასასვლელი, მა-
 ლალ კლდეებს ან სახლებს შუა
 დატოვებული გზაწერილი („კომუ-
 ნისტი“, № 267, 1969).

ხურხვლა (იმერ.) ბევრის ერთად ყოფნა
 (ი. ქაეთარ.).

25. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

ხურხლად (ზ. იმერ.) ბევრი
 „ხურხლად ამოსულან სოკოები
 მინდორში“ (ბ. წერეთ.).

ხურხნა (გურ.) მაგარი საქმლის, მაგ.,
 ცივი მკადის, მტვრევით ქამა (გ. შა-
 რაშ.).

ხურხულო (ლენხ.) მინდვრის მარწყვი
 (მ. ალაფ., ოკრიბ.).

ხურხული-ი (აქარ.) ნ. ხურხური.

ხურხური-ი (ქიზიყ.) ბევრი ხალხის ერ-
 თად მოძრაობა, ფუსფუსი (ს. მენ-
 თეშ.).

ხუსხუსი-ი (ქიზიყ., ფშ.) მოხუცის სწრა-
 ფი სიარული (ს. მენთეშ.); ახლად-
 ფეხადგმული ბავშვის რბენა (თ. რა-
 ზიყ., „ივერია“, № 157, 1900; ი.
 ჭყონ.).

ხუტარა (ხევსურ.) მსხვილად დაფქვე-
 ლი შვრიის ფქვილისაგან საფუარზე
 დამზადებული მკაფე გემოს სამარხვო
 საქმელი (ა. ჭინჭარ., 214).

ხუტკნა (იმერ.) ძირზე რისამე ჩაჭრა;
 ამოხუტკნა ამოთლა, ამოჭრა,
 მაგ., საწინახლის ამოხუტკნა, კოვზის
 ამოხუტკნა (ვ. ბერ.).

ხუფხუფი-ი (კახ.) ხაფხაფი, ხმაურით დე-
 ნა წყლისა (ა. მარტ., გ. იონ.).

ხუშ-ი (მოხ.) ფურთხი (ო. ქაჯ.; ქეგლ).

ხუშია (გურ.) ვაზის ჭიშია ერთგვარი
 (ა. ლ.; ქეგლ).

ხუშა (მთიულ.) ფურთხი; ღებინება (ლ.
 კაიშ.).

ხუშტათ (ქართლ.) მთლიანად, უკლებ-
 ლივ (მ. მესხ.).

ხუშკ-ი (ყაჯახ.) წივის ნარჩენი; გამხმარი
 ნაკელი (ი. მისურ.).

ხუშტარა (გურ., ზ. იმერ.) გრძელი შა-
 ლაშინი, საღურგლო ხელსაწყო (ა.
 ლ.; ქ. ძიწ.).

ხუშტუკ-ი (ქიზიყ.) თავნებობა, უხასია-
 თობა, ხუშტური: „ხუშტუკები-
 შაყარია“ (ს. მენთეშ.).

ხუშტური-ი (მესხ.) ეინი, კაპრიზი, ფხუ-

- კი; ხუშტურა ხუშტურაინი, ავზ-ნიანი, უცებ გულისმომსგლეელი (ი. მაისურა).
- ხუშხუში**-ი (ფშ.) თუნთუხი, ძლიერ დუ-ლილი წყლისა (ი. ქეშვიკ).
- ხუშხუში** (ქართლ.) წვრილ წვეთებად მოსული ხშირი წვიმა, ხშირი თოვლი (მ. მესხ.).
- ხუჩა** (ხევსურ., ფშ.) ბანდული (თ. რა-ზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.); ბანდული ანუ ჯლანი; ჩუსტების მსგავსია, ძირს საბანდით გამოქსოვილი (ვეფა, I, 1946, ა. შანი, 389).
- ხუცი**-ი (ხევსურ.) ხატის მსახურია (ს. მაკალ).
- ხუწუნჯალა**-ი (გურ.) ყურძნის თესლი, ღვინის გამოღების შემდეგ რომ დარ-ჩება საწნახელში (გ. შარაშ.); ყურძნი-სა და მისთანათა გურკა (საბა).
- ხუჭვა**¹ (გურ., იმერ.) კრეჭვა; გახუ-ჭულ-ი გაკრეჭილი (ვ. ბერ.; გ. შა-რაშ.; ქეგლ).
- ხუჭვა**² (იმერ.) ჭუჭვა და ჭუტვა (ვ. ბერ.).
- ხუჭიმალაობა** (ქიზიყ.) დამალაობა, ბავ-შეთა თამაშობაა ერთგვარი (ს. მენ-თეშ.).
- ხუჭმალაობა** (კახ.) ხუჭუმალაობა, თვალ-ხუჭუნა (ა. მარტ., გ. იმნ.).
- ხუჭულიე** (გურ.) ღომის ჯიშია ერთგვა-რი (ა. ლ.).
- ხუჭულმალაობა** (კახ.) ნ. ხუჭულმაჭა-ლაობა.
- ხუჭულმაჭალაობა** (კახ.) თვალხუჭულა-ობა, ბავშვთა თამაშობაა (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).
- ხუხალა** (ქართლ., ქიზიყ.). 1. ბალანგა-ცივიცივილი, უთმაწვერო. „ამირანი დაი-ბადა, გოჭსა ჰგავდა ხუხალასა“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); 2. თმაწვერ-ცეცივიცივილი, თმაწვერგატრუსული ადამიანი (ს. მენთეშ.).
- ხუხალა მაჭარი**-ი (ქართლ.) ახალი, ოთხი-ხუთი დღის მაჭარი, ენაპირს ხუხავს (გ. შატბერ., 135).
- ხუხვა** (იმერ., გურ.) გადაკვრიოთ სმა, გლანჯვა (ვ. ბერ.).
- ხუხლუზა** (ქიზიყ.) პირმოტეხილი ლიტ-რა ან კოყურა (ნ.) ბუმბულის შესანა-ხად გამოყენებული (ს. მენთეშ.).
- ხუხნა** (გურ.) ხუხვა, გადახუხვა, დაღე-ვა; გადახუხვა გადაკრა, გადაყლაპა (ა. ლ.).
- ხუხრუტანა** (ქართლ.) ჭუჭრუტანა, ნახ-ვრეტი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ხუხუ** (თუშ.) სელის ხინკალია (ს. მა-კალ).
- ხუხუბა** (ლეჩხ.). 1. შუაზე გადაჭრილი დოქი; 2. დაბალი ადამიანი (მ. ალავე, 1).
- ხუხულაყ**-ი (თუშ.) ბავშვების ნაშენები „სახლი“, ხუხულა. ნ. ხოხოლაძე (თ. უთურგ).
- ხუხუნ**-ი (ქიზიყ.) ქარის ხმა, ხევის ხმა (დიალექტ., 612).
- ხუხუნაყ**-ი (ქიზიყ.) ხუნაგი, ხოყი (ს. მენთეშ.).
- ხუხუპა/ე-ა** (იმერ.) ვიწროთავიანი ქო-თანე კვარახისა და სხვ. შესანახა-ვად. ნ. ხოხოლაძე (ვ. ბერ.).
- ხუხურ**-ი (რაჭ.) თხმელის ხვირკლი, ნა-ყოფი. ნ. კვიციანი (ვ. ბერ.).
- ხუხუცი**-ი (ფშ.) ბერიკაცის ტრფობა (თ. რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).
- ხუხუჯა**-ი (გურ.) ლამაზად გამომცხვარი კვერი; ჩახუხუჯებულ-ი ჩაბუ-ნებული, თბილად ჩაცმული, ან თბილ ლოგინში ჩაწოლილი (გ. შარაშ.).
- ხფო**-ი (გურ.) ხბო (ა. ლ.; ქ. სიხ.).
- ხშირიბინდი**-ი (ქართლ.) საღამო დაისის შემდეგ, სრული ჩამოდამების ხანი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- ხშირავშლა** (ქართლ., კახ., მოხ., მთი-ულ.) ჩიტვავშლა (ა. მაყ.).
- ხჩოლ**-ი¹ (იმერ., ლეჩხ.) ბოლი, კვამლი (მ. ჩიქ.; ქეგლ).
- ხჩოლ**-ი² (აჭარ.) წნელის რგოლებით ასხმული საბმელი საქონლისა (შ. ნი-ჟარ.).

კ

კაბუჭი-ი (მთიულ.) მარხილის გარდიგარ-დმოში გაყრილი მსხვილი ხე (ლ. კაიშ.).

კაგირი-ი (ხევსურ., თუშ.) კარისპირული მამული, სახლის ახლო მდებარე მამული (ა. ჭინჭარ., 195); სახნავე მიწის ნაკვეთი (დიალექტ., 587).

ქადურ-ი (მოხ.) ხანდური, მინდვრის ბარდა (ო. ქაჯ.).

კადურა (ხევსურ.) ნაქარგის (ნაქსოვის) სახეა ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 262).

კავილ-ი (ჭიზიყ., მოხ.) მელის, ტურის ჩხავილი. იტყვიან ადამიანის მიმართაც, როცა ის ვისმე დიდხანს ეძახის (ს. მენთეშ.); ჩხავილი. „რას შამამ-ქავი, კატაო, რამ გინდა?“ (ო. ქაჯ.).

კალ-ი (ხევსურ., მოხ., ჭიზიყ., თუშ.) ქუმელი (ა. ჭინჭარ., 200; ო. ქაჯ.; ს. მენთეშ.; ი. ბუჭურ., 139; თ. უთურგ.).

კალდარი-ი (მთიულ., გუდამაყრ.) ხანჯალი (ე. ვირსალ.).

კამინ (თუშ.). ნ. დაკამინება.

კამფ (ინგილ.) ძლიერი ხმა ხის მოტეხისა, ახლეჩისა და სხვ. (მ. ჯან.).

კანკრატო (ჭიზიყ.) ყანყრატო, ყელი (ს. მენთეშ.).

კარა (ხევსურ.) თოფია ერთგვარი (ა. შან.; ა. ჭინჭარ., 309).

კარავანი-ი (ხევსურ., მთიულ.) ხარავანი (ნ.), ხარების ნახირი (ა. ჭინჭარ., 230; ლ. კაიშ.).

კარხაბა-ა (ინგილ.) გარეული მტრედი (მ. ჯან.).

კართ შამონდვება (ხევსურ.) ორი თითხარაინი გლეხის შეამხანაგება ხარებით, რომ გუთანში ორი ხარი შეაბან; მონდვის კარნი შეამხანაგებულთა ხარები: მონდვით

კვნა შეამხანაგებულ ხარებით ხვნა (ა. ჭინჭარ., 197).

კართ შაყრა (ხევსურ.) კალოზე ხარებისათვის უღლის დადება; ერთი ხარის დაუღლვა — კარის შაგდება (ა. ჭინჭარ., 204).

კარიბარია (ჭიზიყ.). ნ. ხარიბარია.

კარისქცევა (ჭიზიყ.). ნ. ფხარისქცევა.

კარო (მოხ.). ნ. ხარო.

კარჩამავალ-ი (ხევსურ.) სპილენძის დიდი ქვაბი, ხარი ეტევა (დიალექტ., 559).

კასუნ-ი (თუშ.) ნელი და ხშირი ხელები (მ. ხუბ.).

კატარი (მთიულ.). 1. ძალიან მშრალი საქმელი; 2. ადგილი, სადაც ცუდი მოსავალი მოდის; 3. გამხმარი (ლ. კაიშ.).

კაფ-ი (თუშ.) ადვილად გასატეხი, მაგჯოხი (თ. უთურგ.).

კაფვრა (ჭიზიყ.) დაკეება, დაჭერა, დაბანდება (ს. მენთეშ.).

კაფიც-ი (ჭიზიყ.): კაფიცო ძჭირს უნახაობის ფეთება აქვს. „კაფიცო ძჭირს, საქმელ რო დინახამს ხოლმე, ფეთიანივით ეცემა“ (ს. მენთეშ.).

კაფშვა-ა (თუშ.) პირის გამოტენა საქმლით; იკაფშვავს პირს იტენის (თ. უთურგ.).

კაჩ-ი (ჭიზიყ.) ჩოგანი, თავიანი ჯოხი, კაჩაობის დროს იხმარება კოჭურის საცემად (ს. მენთეშ.).

კაჩაობა (ჭიზიყ.) საბავშვო თამაშობაა ერთგვარი, ფეხბურთსა ჰგავს (ს. მენთეშ.).

კაჩქანი-ი (ჭიზიყ.) ხმამალალი, გულიანი სიცილი, ხითხითი (ს. მენთეშ.).

კაცციანი-ი (ჭიზიყ.). ნ. ხირბიტა.

კაჭ-ი (მოხ., ხევსურ.) მდინარის ან მთის ნაპირი, რომელიც შეჭრილ-შემოჭრი-

ლია, დაკბილულია (ო. ქაჯ.); ჩამოქცეული და ნიაღვრებით დაღარული ადგილი მთაში (დიალექტ., 565); მეწყერი, მომსქდარი მიწა (ა. შან.).

ჰაქანი-ი (თუშ.) ბავშვის ტირილი მთელი ძალით (პ. ხუბ.).

ჰაქვა (ქიზიყ.) ფართოდ დაღება პირისა (ს. მენთეშ.).

ჰაქრანჭულა-ა (მოხ.) ხორხი (ო. ქაჯ.).

ჰაქუშ-ი¹ (თუშ.) დიდი ნაჭერი, მაგ., ხორცისა (თ. უთურგ.).

ჰაქუშ-ი² (ხევსურ.) ნ. კლიკი; ჰაქუშე ბი წვრილფეხა საქონლის ფეხები, რი.მლისაგანაც ხაშისმაგვარ საქმელს აკეთებენ (ა. ჭინჭარ., 272).

ჰბებე-ი (მოხ.) ხბობები, ხბორები (დიალექტ., 565).

ჰბოდედაფურ-ი (ქიზიყ.) ხბოიანი ფური (ს. მენთეშ.).

ჰბოხასუქა (ხევსურ.) სათიბი ბალახია ერთგვარი (ა. ჭინჭარ., 225).

ჰბაღ-ი (ხევსურ.) ჰაკი ცხენი (ა. ჭინჭარ., 243).

ჰევი-ი (ქიზიყ.) 1. წყალნატარი ადგილი, ნალვარევი, ღორღიანი, კაჭრეთი. ნ. ხევი; 2. ღვარი (ს. მენთეშ.).

ჰევი-ჰმელი-ი (ფშ.) წყალი და ხმელეთი, მთელი ჰევიანა, დედამიწა (დიალექტ., 596).

ჰელადა (ქიზიყ.) საწყაო; თიხის ჭურჭელი. რომელშიც ორი ლიტრი ჩადის (დიალექტ., 612); ჰელადა ორნაირია: შინაური და დუქნური. შინაური ჰელადა დაბალია, ძირგანეირი, მუცლიანი, დაბალყელა, პირგანეირი და ოდნავ პირგადაშლილი, ცალყურა, საწყაოა; ორი ჩარეჰა (ლიტრი) და ცოტა მეტი ჩადის. ამას რვიანი ჰელადა ჰქვია, რადგან ჩაფში რვა ჰელადა ჩადის. დუქნური ჰელადა მაღალია, რამდენადმე ყელვიწრო, პირი კი გადაშლილი აქვს და პატარა ტუჩიანია. საწყაოა; სრული ორი ჩარეჰა (ლიტრი) ჩადის. ამას ცხრიანი ჰელადა ჰქვია,

რადგან ჩაფში ცხრა ჰელადა ჩადის, ორივე იხმარება ღვინის საწყაოდ (ს. მენთეშ.).

ჰელაურა (მთიულ.) ძნა, რაც ერთ ხელში ჩაეტევა (ლ. კაიშ.).

ჰელბედნიერ-ი (ქიზიყ.) ბედნიერი ხელის ადამიანი, იღბლიანი (ს. მენთეშ.).

ჰელგამომდინარე (ქიზიყ.) ხელბარაქიანი, ხელხევიანი, ყველაფერი რომ გამოუდის ხელიდან (ს. მენთეშ.).

ჰელგარეთა (ქიზიყ.) შინ შემოტანის მაგიერ გარეთ რომ ფანტავს ჭონებას (ს. მენთეშ.).

ჰელეურა-ა (მოხ.) მომიკლი ძნა, რაც ერთ ხელში დაეტევა. ნ. ხელეური (ო. ქაჯ.).

ჰელვა (მოხ.) პოვნა (ო. ქაჯ.).

ჰელვარცღ-ი (ხევსურ.) ხევის სანიავებელი ვარცლი (ა. ჭინჭარ., 205).

ჰელთმარავალი-ი (ქიზიყ.) ძალიან გამრჩე და მომნაგრებელი ადამიანი. ანდაზა: „ენამრავალმა აჯობა ჰელთმარავალსაო“ (ს. მენთეშ.).

ჰელთინ-ს (მთიულ.) ხელს აბლებს; ხელით სტიტენის (ლ. კაიშ.).

ჰელთუყარი-ი (ქიზიყ.) ზარმაცი, მცონარა, იტყვიან უფრო ქალზე (ს. მენთეშ.).

ჰელთქვაბი-ი (ხევსურ.) ნორმალური ზომის, ყოველდღიურად მოსახმარი ქვაბია (ა. ჭინჭარ., 296).

ჰელითი ძროხა (ხევსურ.) ცოცხალი ძროხის ღირებულება, რომელიც ნივთებით (რვალი, ვერცხლი, იარაღი...) ან პროდუქტებით (ყველი, ერბო. პური...) უნდა ანაზღაურდეს. ნ. ფეკითი ძროხა (ა. ჭინჭარ., 231).

ჰელის გამოღება-ა (თუშ.) წინააღმდეგობის გაწევა (თ. უთურგ.).

ჰელის დარევა-ა (თუშ.) მორევა; ჯობნა. ნ. ხელის დარევა (თ. უთურგ.).

ჰელის დაცდა (ხევსურ.) ლუღის ჰაშნიკის გასინჯვა. „თხლიანან მაინც ჩავვისხენ, ზოგ ჰელ და უცდელ დამჩალა“ (ა. ჭინჭარ., 221).

ქელის ლამფა (ქიზიყ.) კრაქი, ხელში საკერი და მისანათებელი უშუშო ლამპა, თუნუქისაა, ყურიანი, მრგვალი პატრუქი აქვს, შიგ ნათი ასხია. მეცხვარეებს აქვთ, დოლის დროს სკირაით (ს. მენთეშ.).

ქელის ყრა (ხევსურ.) ქელეყარ სარგებლობა ენახა, გამორჩენოდა (დიალექტ., 559).

ქელის შაქრა (ქიზიყ.) გადატ. სხვისი ქონების წაღება, მითვისება (ს. მენთეშ.).

ქელკატურაძობა-ა (თუშ.) ქურდობა, ხელმრუდობა (თ. უთურგ.).

ქელკვერი-ი (ხევსურ.) ჩაქუჩი. ნ. ხელკვერი (ა. ჭინჭარ., 222).

ქელმარტუა (მოხ.) მარტოხელა. ნ. ხელმარტუა (დიალექტ., 565).

ქელმარწუხი-ი (ქიზიყ.) მჭედლის იარაღია (ს. მენთეშ.).

ქელმოკიდებულ-ი (ქიზიყ.) ნაშვილევით (ს. მენთეშ.).

ქელმოსაყრელ-ი (ფშ.) ხელსაყრელი, ბარაქიანი (დიალექტ., 596).

ქელმჭრობა (თუშ.) ჯაფა, შრომა (პ. ხუბ.).

ქელნა-ი (გუდამაყრ.) გუთნის ნაწილია (დიალექტ., 576).

ქელოხანი-ი (ხევსურ.) ხატის მსახური, რომლის მოვალეობა იყო: სანთლის დაკვრა, შეწირული საქონლის დაკვლაში ხევისბერისადმი მოხმარება, დროშის ტარება და სხვ. (დიალექტ., 559).

ქელხატაყ-ი (ქიზიყ.) ხელწამოსაკრავი, ადვილად მოსანახავი რამ. „ქელხატაყად იქონიე, რო მემრე ძებნა აღარ დაგჭირდებ“ (ს. მენთეშ.).

ქელტუნტურა (მთიულ.) ხელგაშლილი (ლ. კაიშ.).

ქელუყადრი-ი (თუშ.) ვისთვისაც ცუდი არ უქადრებიათ (თ. უთურგ.).

ქელქულა (ქიზიყ.) ოსტატის გამონარჩენი (ს. მენთეშ.).

ქელქცავა-ა (თუშ.). 1. ხელის შეზღუდვა; 2. ხელმეორედ გაკეთება (თ. უთურგ.).

ქელშაქცეულ-ი არაყ-ი (ხევსურ.) მეორედ გამოხდილი არაყი. ნ. შაბრუნვილი (ა. ჭინჭარ., 217).

ქელშემქადარი-ი (თუშ.) ვისაც ყველაფერი არ ეხერხება (თ. უთურგ.).

ქელჩაფა (ქიზიყ.) ღვინის ჭურჭელია თიხისა, ჩაფურასა ჰგავს, ოღონდ მასზე პატარაა (ს. მენთეშ.).

ქელჩაფაყეხე-ი (თუშ.) ხელის ბორკილები (თ. უთურგ.).

ქელცუცაყ-ი (თუშ.) ფიჭვის ნაყოფი, რომელიც შეიცავს სითხეს (პ. ხუბ.).

ქენცელი-ი (მოხ.) ნამგალი, ხელ-ცელი (ო. ჭაჭ.; დიალექტ., 565).

ქენცულა (ხევსურ.) ხელცულა (ა. ჭინჭარ., 278).

ქერება-ა (თუშ.). ნ. გაპერება.

ქერეულ-ი (თუშ.) ფთილა, დასართავად მომზადებული მატყლი (თ. უთურგ.).

ქერცო (თუშ.) გრძელტარა იარაღი, რომლითაც იღებენ საკოდ ხის გულს (პ. ხუბ.).

ქერქად (მთიულ.) მოხერხებულად (ლ. კაიშ.).

ქეტი-ი (ქიზიყ.) შტერი, ყეყეჩი, გაუგებარი (ს. მენთეშ.).

ქეტა (ხევსურ.) ნიჩბის ფორმის ხის იარაღი, პურის ცხობისას იხმარება (ა. ჭინჭარ., 211).

ქერესფერი-ი (ქიზიყ.) ქორწილში მეჯვარე, მღაღე როგორც ნეფისა, ისე დედოფლისა (ს. მენთეშ.).

ქერვა (ინგილ., ქიზიყ., თუშ.) მტკრევა კაკლისა და მისთ. (ა. შან, 356); გაქერვა, პობა, გაპობა, ხეთქა, გახეთქა. „მოდი. ბიჭო. ერთი ეე კუნძი გაქერე!“ (ს. მენთეშ.); დაპობა, დახეთქა, მავ, შეშისა (პ. ხუბ.).

ქერუა (ხევსურ.) ხბო ბავშვის ენაზე. ნ. ენწუა (ა. ჭინჭარ., 231).

ქეპ-ი (თუშ.) ქეა, ღორღი (თ. უთურგ.).

შექერა-ა (მოხ., მთიულ.) უდგოდ ბატკანი; **შექერა-ა ბატკანი** ითქმის ისეთხედაც, რომელიც ფარას გაურბის (ო. ქაჯ.; ლ. კაიშ.).
შექერაყით გაზდაჲ (თუშ.) ბავშვის გაზრდა უძეძურად, ხელოვნურად, ძროხის რძით, ფაფით (თ. უთურგ.).
შექვა-ა (თუშ.) ქვების სროლა (თ. უთურგ.).
ქვაჲ კოზ-ი (ხევსურ.) ამოღრმავებული კოვზი (ა. ჭინჭარ., 296).
ქვაფ-ი (თუშ.) ჩაღრმავებული ადგილი. ნ. ქვაჲ კოზი (თ. უთურგ.).
ქვაფი (ფშ.). ნ. ქვაფი.
ქვედა (მთიულ.) ტყავის დასაზელი ხე (ლ. კაიშ.).
ქველვა (ხევსურ.) თოფის სროლის ხმა (ა. ჭინჭარ., 311).
ქვილი-ი (თუშ.) ხეიხინი (თ. უთურგ.).
ქვლიმა (ხევსურ.) წვრილფეხის მოზრდილი კოჭა (ა. ჭინჭარ., 240).
ქვნამთხვა-ი (გუდამაყრ.) მხენელ-მთესელი, მიწის მუშა (დიალექტ., 576).
ქილ-ი¹ (თუშ.) მორი, ტოტებგაცლილი მოჭრილი ხე (თ. უთურგ.).
ქილ-ი² (ქიზიყ.) ფარდი, ჩანგურის ყელტარზე გაკეთებული ინტერვალების განმსაზღვრელი ნიშნები (ს. მენთეშ.).
ქილ-ი³ (ქიზიყ.) მაჭრის დუღილის დროს ქვევრის მხრებში გარდიგარდმო გადებული შინდის ჯოხები, რომ ჰაჲ დაიჭიროს, არ გადმოვიდეს ქვევრიდან და მაჭარი არ დაიღვაროს (ს. მენთეშ.).
ქილოშა-ა (თუშ.) არასასიამოვნო კრელი ფერი (პ. ხუბ.).
ქიშენ-ი (ხევსურ.) ტყავის მოსაქნელად ხის საგანგებო „დაზგა“ (ა. ჭინჭარ., 246).
ქიშური (ხევსურ.) ტყავის საზელი ხელსაწყო ქვის ან ხისა (დიალექტ., 559).
ქინდაჭორ-ი (მოხ.) ბავა. „დაიჭოცნეს ბედაურნი, ვირთა დარჩა ქინდაჭორი“ (ო. ქაჯ.).

კინჩ-ი (მოხ.) ზადი, ნაკლი (ო. ქაჯ.).
კინჩიან-ი (ხევსურ.). ნ. ხანშალი.
კინცვა-ა¹ (თუშ.) ხალხის ან საქონლის ერთიმეორეზე მიყრა ძალით (თ. უთურგ.).
კინცვა² (ინგილ.) მჭიდროდ ჯდომა (მ. ჯან.).
კინცვა³ (მოხ.) დამახინჯებული ლაპარაკი, მტვრევა ენისა. „რას ხკინცვაე ქართულსა“ (ო. ქაჯ.).
კირიმი-ი (ხევსურ., თუშ.) თოფია ერთგვარი ყირიმული. ნ. ყირიმი (ა. ჭინჭარ., 309; თ. უთურგ.; დიალექტ., 587).
კირტალა-ა (მოხ.) ხის დიდი კოვზი, მოსარევი (ო. ქაჯ.).
კიფ-ი (ინგილ., ქიზიყ.). ნ. ხაიათი, შულო.
კირიხა-ა (მოხ.) ტოლისაგან მოქსოვილი უხეში ქსოვილი (ო. ქაჯ.).
კირჩირ-ი (ქიზიყ.) ხითხითი, სიცილი (ს. მენთეშ.).
კლა (ხევსურ.). ნ. სრევა.
კმალა-ი (ინგილ., გუდამაყრ.) ჯარას² (ნ.) ნაწილია (ა. შან., 357); გუთნის ნაწილია. ნ. ხმალი (დიალექტ., 576).
კმელეთ-ი (ქიზიყ.) ლითონის ფული. „უძრავ-მოძრავი თქვენ და კმელეთი გოგოჲ“, — ასე ეტყოდა ხოლმე მამა ვაჟიშვილებს (ს. მენთეშ.).
კმიად-ი (თუშ., ქიზიყ.) ნაცარში გამოცხობილი პური (თ. უთურგ.); უსაფუფროდ გამოცხობილი პური ლადარში. ნ. ხმიადი (ს. მენთეშ.).
კმიან-ი (თუშ.) ცნობილი, სახელოვანი (თ. უთურგ.).
კმიანდ-ი (გუდამაყრ.). ნ. ხმიადი.
ხმით ნატირალ-ი (ხევსურ.) ქალების მიერ მიცვალებულზე ნათქვამი საქები სიტყვები, მთიბლები ასრულებენ (ა. ჭინჭარ., 227).
კმისგატეხა (ხევსურ., თუშ.) საგანგაშო ამბის შეტყობინება სოფლისათვის (დიალექტ., 559, 587).

კმლის ამოღერება-ა (თუშ.) ხმლის ამოღერება ქარქაშიდან (თ. უთურგ.).

კმო-ა (თუშ.) ხბო (დიალექტ., 587).

კნარცვი-ი (ქიზიყ.). ნ. ხნარცვი.

კნაშ-კნიშ-ი (თუშ.) ხენეშა (თ. უთურგ.).

კნევა-ა (თუშ.) ხენა (თ. უთურგ.).

კრდა-ა (მობ.) ხის ურო (ო. ქაჯ.).

კოვლ-ი (ფშ.) ნანგრევი (დიალექტ., 596).

კოთიშაყ-ი (თუშ.) ძალიან ჭრელი. ნ. გაღილი (თ. უთურგ.).

კოლ-ი (ხევსურ.). 1. ერთი კაცის ტვირთული თივა (ა. ჭინჭარ., 226); 2. საცხოვრებელი ნაგებობის ნანგრევი. ნ. ნაშალი (იქვე, 298).

კოლნაბო (ხევსურ.) მომცრო ზენი (ბულული) თივისა (ა. ჭინჭარ., 226).

კომი-ი (თუშ.) მაჯის, კოჭის ამობურცული ძვალი (პ. ხუბ.).

კორცოვანა (მთიულ.). 1. ხორცის ქადა; 2. სოკოსმაგვარი საჭმელი ბალახი (ლ. კაიშ.).

კორქ-ი (ხევსურ., თუშ.) ბატარა ხეობა (ა. შან.); საძოვარი, სადაც ჯოგი ბალახობს ზაფხულში (ა. ჭინჭარ., 230); მთაში დაცემული ადგილი (ი. ბუქურ., 139); ოდნავ დაეკებულ ადგილი მთის ფერდობზე (თ. უთურგ.).

კოტ-ი (თუშ., ხევსურ.) ლუდის ნახარში (თ. უთურგ.); სალუდედ მოხარშული ფქვილი, ძაღლისა და მსხვილფეხა საქონლის საკვებად იყენებენ. „დაუდგმენ ძაღლის ზავასა, შიგ კოტათ ჩაუყრიანო!“ (ა. ჭინჭარ., 219).

კოფ-ი (მობ.) ჩაღრმავებული ადგილი, ორმო. ნ. კვაფი (ო. ქაჯ.).

კოკრიალა-ა (მობ.) ხობრა, თავის ქალა (ო. ქაჯ.).

კრასტუნ-ი (თუშ.) ხველება (თ. უთურგ.). კრიანწელ-ი (ფშ.) ღრიანცელი, ტირილი, ალიაქოთი, ვაიუშველებელი (დიალექტ., 596).

კრილ-ი (მთიულ., ხევსურ.). ნ. ხრილი!

კუმბურ-ი (ხევსურ.) ხეიმირა წისქვილისა (ა. ჭინჭარ., 209).

კუნჩაყ-ი (თუშ.) ყელიანი ჩითი (ნ.). ორივეს (ჩითსა და კუნჩაყს) ძირი გამოქსოვილი აქვს კვირტის სქელი ძაფით (თ. უთურგ.).

კუნჩ-ი (ქიზიყ.) მიწიდან ამოღებული კუნძი ძირიან-ფესვიანად (ს. მენთეშ.).

კურკევაყ-ი (თუშ.) სახლებს შორის მიმავალი ბილიკი მთის სოფლებში, სადაც სახლები ახლო-ახლო დგას (თ. უთურგ.).

კურკუშ-ი (თუშ.). ჩანჩქერი. ნ. ჩხატი (თ. უთურგ.).

კუტრუტ-ი (ქიზიყ.) ნახვრეტი, ნახვრეტ-ი (ს. მენთეშ.).

კუტრუტანა (ქიზიყ.) ნახვრეტი, ნახვრეტ-ი. კუტრუტანა. ნ. კიტიანი (ს. მენთეშ.).

კუტუ-ა (თუშ.) სელის ხინკალი (თ. უთურგ.).

კუშირ-ი ლუდ-ი (ხევსურ.) სქელი ლუდი (ა. ჭინჭარ., 220).

კუშირმაგ-ი (მთიულ.) ბალნიანი (საქონელი) (ლ. კაიშ.).

კჩოლ-ი (ხევსურ.) ბოლი, კვამლი (ა. ჭინჭარ., 290).

ჰ

ჰა (ოკრიბ.) მონათობის ერთი ხაზი, რიგი (მ. ალაჯ.).

ჰათ-ი (ფშ.) წინააღმდეგობა, ჯიბრი (ი. ქეშიკ.).

ჰაბაგანა (იმერ.). ნ. ბიჯაგი.

ჰაბადა/ე-ა (იმერ.) ჯაშკვიტისაგან დაღობილი კალათი (ვ. ბერ.).

ჰაბანებ-ი (მთიულ.) ძირს დაგებული ფიჩხი თივის ასაგებად (ლ. კაიშ.).

ჰაბარყულ-ი (იმერ.) ქვაბის ყური. ნ. ყა-

ბარყული (ვ. ბერ.).
ჯაბაყულა (იმერ.) შუა მოსართავი კუნა-
 გირის ბალიშზე გადარტყმული (ვ.
 ბერ.).
ჯაბრ-ი (მთიულ., ფშ., თუშ.) ჯიბრი (ლ.
 კაიშ.; დიალექტ., 587).
ჯაბუგა-ა (მოხ.) დაბალი ტანის ღონიერი
 და ამტანი კაცი (ო. ქაჯ.).
ჯაბუნ-ი (გურ.). ნ. ძაბუნი.
ჯაბუნაყ-ი (იმერ.) ნეხვი (ვ. ბერ.; ქველ).
ჯაბუნაყის კმევა (გურ.) მიწის (ნეხვის)
 კმევა სასირცხო მოქმედებისათვის.
 მაგ., მიწას ჩაუტენიდნენ პირში და შე-
 აკმევედნენ, თუ კაცს საზოგადოებაში
 მუცელს დააცემინებდა (ქს. სიხარუ-
 ლიძე, გოგოლეისუბანი)
ჯაგ-ი (ქართლ., ქიზიყ., იმერ., ფშ.) პა-
 ტარა, დაბალი ეკლიანი ჩირგვი (დია-
 ლექტ., 646); ბუჩქი (დიალექტ., 612);
 ეკლით გაუვალი ჩირგვი (მ. ალავ.,
 დ. კლდ. ლექსიკ.); ეკლიანი ბუჩქი
 (ვაჟა, I, ა. შან.).
ჯაგა (ოკრიბ.) თხილის წნელისაგან მოწ-
 ნული გოდორი („კომუნისტი“, № 267,
 1969).
ჯაგანი (ქართლ., კახ.) თოკით, სვიით ან
 წნელით ასხმული ყურძნის მტევნები,
 აგრეთვე სხვა ხილიც (მსხალი, ვაშ-
 ლი, ბროწეული და სხვ.) 60-100 სმ.
 სიგრძისა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.;
 დიალექტ., 646); ყურძნის მტევნები
 მზრალზე (ნ.) ასხმული ერთად (ნ.
 ჯოხ., 61).
ჯაგვარა-ი (გურ.) ჩასკენილი, მკვრივი,
 ძალ-ღონით სავსე; მსუქანი (გ. შა-
 რაშ.).
ჯაგო (ზ. იმერ.) სხლტე, ბუჩქნარი
 კლდის პირზე. ნ. ჯაგი (ბ. წერეთ.).
ჯადა (ქართლ.) შემოუღობავი ეზო, მა-
 მული (თ. სალარ.).
ჯადაგირ-ი (რაჭ.) ბევრი ნახირი; ჯან-
 დაკი, მკლე საქონელსაც ჰქვია (ვ.
 ბერ.).
ჯადვარ-ი (გურ.) რკინის აჯასპი (გ. შა-
 რაშ.).

ჯავა-ა (მოხ.) ლეწვის დროს დარჩენი-
 ლი გამოუსადეგარი ბზე (ო. ქაჯ.).
ჯავბ-ი (ფერეიდნ.) პასუხი (ა. ჩიქ.; შ.
 ძიძ., ქრესტ.). არაბ. (ჯავაბ).
ჯავარ-ი (ხევსურ.) ცივი იარაღის ეპი-
 თეტია. „დანა დავაგი ჯავარი, ზედ
 გიშრის ტარი მიგია“. ნ. მუსრი (ა.
 კინჭარ., 305, 306).
ჯავახ-ი (რაჭ.) ჯიბრი. „ეს ხარება ერთ-
 მანეთს ეჯავახებიან“ (ვ. ბერ.).
ჯავახურ-ი (აჭარ.) მინდვრის ბარდა, ხან-
 დური (ა. მაყ.).
ჯავრ-ი (თუშ.) ჩხუბი (თ. უთურგ.).
ჯაზ-ი (ზ. აჭარ.) გრძნეული, მისანი;
 მკითხავი, მარჩიელი, კუდიანი. ნ. ფა-
 თერი (შ. ნიჭარ.). სპ.
ჯაზირ-ი (ლენჩხ.). ნ. ჯაზეირი.
ჯაზბა (მესხ.) სპილენძის ჭურჭელი
 გრძელი ტარით, საყავედ ხმარობენ
 (ი. მაისურ.). არაბ. (ჯეზევე).
ჯაზეირ-ი (ფშ.) თოფია ერთგვარი. ნ.
 ჯაზირი (ვაჟა, I, ა. შან.).
ჯაი (მესხ.) ჭალი (ი. მაისურ.).
ჯაყელ-ი (იმერ.) მეორე წლის ხზო (ვ.
 ბერ.).
ჯაყელა (გურ.) დეკეული (ი. მეგრ., 200).
ჯალა-ა¹ (მოხ.) ხავსი; უსუფთაობა, რა-
 საც წყალი ზევით მოიყრის (ო. ქაჯ.).
ჯალა² (მთიულ.) თაფლგამოცილი
 ფიჭა (ლ. კაიშ.).
ჯალაბ-ი (ფშ., მოხ., გუდამაყრ., გურ.,
 რაჭ.) ოჯახი, ცოლი და შვილები (დი-
 ალექტ., 596); მეუღლე, ცოლი (ო.
 ქაჯ.); ოჯახი, ცოლ-შვილი (ა. ყაზბ.,
 I, შ. ძიძ.; დიალექტ., 576; 692);
 უზრდელი, უხეში. უსუფთაო (გ. შა-
 რაშ.).
ჯალაბარდ-ი (ქიზიყ.) თაღის კალაპოტის
 ქვეშ მიცემული ხეები, რომ თაღი, სა-
 ნამ სველია, არ ჩამოწვეს (ს. მენ-
 თეშ.).
ჯალაბდარი-ი (ქიზიყ.) ჯვარდინად გადა-
 ბმული ორი ხე, რომელსაც სახლის
 სათავეს შეუყენებენ, რომ არ ჩატყდეს
 (ს. მენთეშ.).

ჯალა(ბ)ობა-ა (თუშ.) ცოლ-შვილი; ოჯახის წევრები (თ. უთურგ.).

ჯალავერ-ი (იმერ., ლეჩხ.). 1. ნაკელის საზიდი; 2. საკაცე ნ. ჯანაბერი (მ. ჩიქ.).

ჯალამბარ-ი (აჭარ.). ნ. ჯალამბერი.

ჯალამბერ-ი (გურ.) საკაცე (ვ. ნინ., I, თ. კიკე.);

ჯალანდარ-ი (ფშ.) რკინის ჯაჭვი, ბორკილი (ს. მავალ.).

ჯალანგარა/ე-ი (გურ.) უშნო, უსუფთაო (ს. ულ.).

ჯალანჯო (ჯავახ.) იონჯის გაღვწვის შემდეგ დარჩენილი ბურღო (ი. მისურ.).

ჯალაფ-ი (ხევსურ., თიან.) ოჯახის წევრები. ნ. ჯალაბი (ა. შან.); ოჯახი, ცოლ-შვილი, ცოლი (დიალექტ., 601).

ჯალაფნ-ი (ხევსურ.). ოჯახი, ოჯახის წევრები; სახლის ჯალაფ-ი ოჯახის წევრი (დიალექტ., 559).

ჯალაფნა (ფშ.) მეზობლად მდგომი ნათესავი, მეზობელი (ი. ჭყონ.).

ჯალაქვა (ქართლ.) ნაცრისფერი მავარი ქვა, ხორკლიანია, იხმარება საღესპვად („კომუნისტი“, № 267, 1969).

ჯალაღინ-ი (ზ. აჭარ.) ჩალისა და თივის ნარჩენები, საკვების უვარგისი ნაწილი, რომელსაც საქონელი აღარ ჭამს (შ. ნიქარ.).

ჯალაღინა (გურ.) ბალახეული მცენარეა (ს. ულ.).

ჯალაშა (მთიულ.) რძის გასაწური თხელი ტილო ან მარლა (ლ. კაიშ.).

ჯალახვეტ-ი (იმერ.) ჯელი (ნ.), ნარჩენი მარცვლეულის განიაგების შედეგად (ი. ქავთ.).

ჯალდვა (ქიზიყ.) ჯობნა, მორევა; ჯალდავს სჯობნის, ერევა (ს. მენთეშ.).

ჯალეშას ლეჩაქ-ი (ზ. იმერ.) სამგლოვიარო ლეჩაქი ბამბისა (ბ. წერეთ.).

ჯალღო (ქართლ.) საბძლის წინა ნაწილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჯალღ-ი (ქართლ.) ცხავში დაჩენილი გაულეწვევი თავთავები (კირიონი).

ჯალღა (ქიზიყ.) თეთრი თუთა, ნაწყენი (ა. მყ.).

ჯამა-ა (ზ. აჭარ.) წისქვილის ნაწილია (შ. ნიქარ.).

ჯამბარა (ქართლ., ქიზიყ.) გუთნის ნაწილია: წინათ თასმებისაგან დაწნული ღვედი იყო, შემდეგ რკინის ჯაჭვი, რითაც ხარები ეწეოდნენ გუთანს (დიალექტ., 646); გუთნის ნაწილი: დიდი ჯაჭვი, რკინის ჭაბანი (დიალექტ., 612; ს. მენთეშ.); ერქუნის დასაქრავი (საბა); ერქვანი, ერქვანთ დასაქრავი ღვედი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ჯამ-ბუნაფ-ი (ხევსურ.) ჯამ-ჭურჭელი (ა. კინქარ., 297).

ჯამექან-ი (ზ. აჭარ.) შუშაბანდი, კარადა (შ. ნიქარ.). სპ.

ჯამია (ფშ.). ნ. ლემხურა.

ჯამიღ: (მესხ.) ერთგვარი ჭიაა, ცხოვრობს წყალსა და ხმელეთზე. ვაზაფხულზე, როცა მდინარეები ადიდდება, იტყვიან: „ჯამიღა წყალში ჩაეიდაო“ (ი. მისურ.).

ჯამუშ-ი (ზ. აჭარ.) კამეჩი (შ. ნიქარ.; შ. ძიძ., ქრესტ.). არაბ.

ჯამუშა (აჭარ.) ლემა, მცენარეა (ა. მყ.).

ჯამფარა (ქართლ.) ჯაფარა, ჩხიკვი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჯამფას-ი (გურ.) წითლად შეღებილი დარაია (გ. შარაშ.). სპ.-თურქ. canfes.

ჯამფილა¹ (ქართლ.) რკოს ბუდე (კირიონი).

ჯამფილა² (ქართლ., ქიზიყ., ქსნის ხეობ.) შუათანა ჯამი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); დიდი ჯამი თიხისა, ორ-ორი ჯამის ტევადობისა (ს. მენთეშ.; დიალექტ., 612; ვ. სომხიშვი.).

ჯამჯამა (იმერ., გურ.) კრიჭა, ლაკორა, ნაველა (წისქვილისა) (ი. ქავთ.); ლაკორია, ხვიშირიდან გამოსულ ხორ-

ბალს აწვდის დოლაბს (პ. ჯაჭან., IX, 255; დიალექტ., 674); წისქვილის ის ნაწილია, საიდანაც ქვას ეძლევა მარცვალი (ს. ქლ.); კრიჭა (გ. შარაშ.).

ჯანი (გურ.) ვაზის ერთგვარი ჭიშია (გ. შარაშ.); აქვს შავი მარცვალი, კარგად ინახება ზამთარში. მისი წვენიდან წითელი ფერის საკმარისად მკვრივი ღვინო კეთდება (ა. ლ.).

ჯანანურა (კახ.) ვაზის ჭიშია. ნ. ჯანი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ჯანაბერი (ლენჩხ.) ნაკელის გასატანი ჩელტი (მ. ალავე, 1).

ჯანაბერა (იმერ.) სიმინდის საცეხვი ჯინი (ნ.). ოთხ მალალ ფეხზე შეყენებული მოწნულგვერდებიანი ოთხკუთხა ჰარი, ქვეშ მუხრად ჰოკები უვია (ი. ქავთ.).

ჯანაბერა-ა (ზ. აპარ.) პატარა ჩიტია ერთგვარი (შ. ნივარ.).

ჯანაბირი (ქართლ.) ბზის ან ფუჩჩის საზიდავი დიდი ძარი (ი. ჭყონ.).

ჯანგარი (გურ.) ჟანგი. ნ. ჟანგარაი (ა. ლ.); ქვაბზე გარედან მოკიდებულ კვარტლი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ჯანგარა (ლენჩხ., გურ.) ცეცხლზე ნახმარი ჰურტლის კედელზე მოდებული მკვარტლი, ჟანგის მონადები (მ. ალავე, 1).

ჯანგარო-ა (თუშ.) კლდის სიბზე ვადაკრული თეთრნარევი ხავსი, იხმარება საღებავად (პ. ხუბ.).

ჯანგვალ (ლენჩხ.) ჯარგვალი (მ. ალავე, 1).

ჯანგი (გურ.) შერქმეული გვარია (ა. ლ.).

ჯანდაგ (ქართლ., კახ., ქიზიყ., მობ., თუშ., მთიულ.) მეტად გამხდარი, ჯანგაოლეული, დაავადებული, დავარდნილი ცხოველი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.; ო. ქაჯ.; თ. უთურგ.; ლ. კაიშ.).

ჯანდაგ (ადგილ-ი) (კახ.) მწირი ადგილი (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ჯანდარი (ლენჩხ.) შავი (მ. ალავე, 1).

ჯანდარა (გურ.): ჯანდარაში გამოვლილი, გამოწვრილი (ა. ლ.). თურქ. cendere (?), პრესი.

ჯანდარაში გავლება (იმერ.) გაჯორვა, ცხელი ღვინოს დაყენება (ი. ქავთარ.).

ჯანდრვა (ქიზიყ.) წინდის ჰიმვა ყალიბზე. „რასა მჯანდრამ მა წინდებ, პატარებია?“ (ს. მენთეშ.).

ჯანდრივე (ქიზიყ.) წინდის გასაქიმი ყალიბი (ს. მენთეშ.).

ჯანვერდი (ქვ. იმერ.) ჯანსალი. „ნამეტანი ჯანვერდია, ფრჩხილი არ წამოსტივებია“ (ბ. წერეთ.).

ჯანთას (ქიზიყ.), ქვევრიდან ჰაქის ან ნარეცი წყლის ამოსაღები ხის სახელურიანი ჯამი (მ. ალავე, 3).

ჯანტიკვარი (მესხ.) ჯანგატიკვილი, ხანგრძლივად ავადმყოფი. „ერთი ჯანტიკვარი კაცი ვარ, რაღა მომეთხოვება!“ (ი. მაისურ.).

ჯანლი (ქართლ., ფშ., თუშ.) ნისლი, ბურუსი, საავდრო ღრუბელი (კირიონი; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); წამოშლილი ნისლი, წამოწოლილი ღრუბელი (ვაჟა, I, II, IV, ა. შან.; ი. ბუქურ., 139; თ. უთურგ.; დიალექტ., 587).

ჯანყი (ქართლ., მობ.) ნისლი, ბურუსი. ნ. ჯანლი (ა. ყაზბ., III, შ. ძიძ.).

ჯანხველი (ქართლ., რაჭ., ლენჩხ., იმერ.) ნ. ჯანხველა.

ჯანჯალი (გურ.) ჩანჩალი, უსაქმოდ ხეტიალი, ყიალი; ჯიუტი, ფეხმორევი, ახირებული, ჰირვეული (ა. ლ.); ცხენის ავი სლვა (საბა); ჩაქჩაქი. ჯავჯავი ცხენისა (ნ. ჩუბ.); კაცი საქმის დამაგვიანებელი: გაჯანჯლება საქმისა (დ. ჩუბ.).

ჯანქალაქობა-ა (თუშ.) ჰაპანწყვეტა, მიიმე შრომა (თ. უთურგ.; შ. ძიძ., ქრესტ.).

ჯანჯრუჯი (გურ.) მსუქანი, დონდლო

- ადამიანის სწრაფი მოძრაობა (წითელ-მთა, ი. შილაკაძე).
- ჯანჭურ-ი** (თუშ.) ბლაგვი იარაღი (პ. ხუბ.).
- ჯანჭუხ-ი** (გურ., იმერ., აჭარ.) ჩურჩხელა (ი. ჭყონ.; დიალექტ., 661).
- ჯანჭუხა** (გურ.) ჩურჩხელა. ნ. ჯანჭუხი (ს. ფლ.).
- ჯანჭვალ-ი** (გურ., იმერ.). 1. სითხის მაგრად ნჯღრევა ჭურჭელში; 2. წყლის ან წამლის გამოვლება პირსა და ყელში ამოსაწმენდად (გ. შარაშ.); ნჯღრევა. „წყლის ჯანჭვალით გამოორეცხა კოკა“ (მ. ალავე., 3).
- ჯანჯღამურა-ი** (გურ., აჭარ.) წამლად სახმარი მცენარეა, ჭიის საწინააღმდეგო; მელიქაური, მაცალვერი. ნ. ჭანჭყაბურა. ძუძუმყარალა (გ. შარაშ.; ა. მაყ.).
- ჯანჯღრ-ი** (თუშ.) ფოცხი (ს. მაკალ.).
- ჯაო** (რაქ.) ჯავარი (ვ. ბერ.).
- ჯაო-ა** (თუშ.) არაქათი, ჯანი (თ. უთურგ.).
- ჯარ-ი¹** (გურ.) სატირალს მიმატიებელი მხლებლები. „სიძე-ქალიშვილი დიდილი ჯარიით წვეიდნენ ტირილში“ (ა. ლ.).
- ჯარ-ი²** (ფერეიდნ.) ჯავრი (ა. ჩიქ.).
- ჯარა¹** (ზ. აჭარ.). 1. პირუტყვის წყლის დასალევი ვარცლი. სამგვარია: საოჯახო, სასოფლო და საიალადო; 2. საწნახელი (შ. ნიყარ.).
- ჯარა²** (ფშ., ხევსურ.) ნართის (მატყლისაგან დართული ძაფის) დასაძახეხის მანქანა (დიალექტ., 596; ა. კინქარ., 255). სპ.
- ჯარაექიმ-ი** (ქიზიყ.) შინაური ექიმი, ექიმბაში (ს. მენთეშ.). არაბ.
- ჯარახ-ი** (ჩ. თუშ.) დართული ბაწრის საგრეხი ხელსაწყო (კ. ჭრელი., 265).
- ჯარატარი-ი** (ქიზიყ., ჩ. თუშ.) ჯარის ტარი, რკინის გრძელი და წვრილი ტარი, რაზედაც ართავენ (ს. მენთეშ.). ჯარის (ნ.) ის ნაწილი. რომელზედაც დახვეულია ძაფი (კ. ჭრელი., 265).
- ჯარგვალ-ი** (გურ., აჭარ.) მრგვალი მორებით აგებული სახლი, ქოხი, ფაცხა. მეგრ. ჯახე, რგვალ-ი მრგვალი (ა. ლ.; შ. ნიყარ.).
- ჯარგვალა-ი** (გურ.). ნ. ჯარგვალი.
- ჯარდაგინობა** (ზ. იმერ.) ჯაფა, ვაი-ვაგლახი (ქ. ძოწ.).
- ჯართაობა** (კახ.) ბავშვთა თამაშობა ერთგვარი (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).
- ჯარობა** (თუშ.) ლხინი (ს. მაკალ.).
- ჯაროვ-ი** (რაქ.) ჭაობიანი ადგილი (შ. ძიძ., 219).
- ჯარონ-ი** (რაქ.). ნ. ჯაროვი.
- ჯარჭი** (ზ. იმერ.) პანტა (ა. მაყ.).
- ჯარჭის სხალ-ი** (იმერ.) ტყის მსხალი, პანტა (ი. ქავთ.).
- ჯარხანა** (იმერ.) ჯოჯოხეთი. „მე რო მოვკვდები, მეგრე ჯანბას და ჯარხანას ყველაფერი“ (ვ. ბერ.).
- ჯარჯ-ი¹** (გურ.) მოსახარში ღომის გაფართოება, მატება; ვადატ. ჯარჯათ მჭიდროდ, სქლად. „მაგი ღობიო ნამეტანი ჯარჯათა და არ მეიხარჩება“ (გ. შარაშ.).
- ჯარჯ-ი²** (ხევსურ.) კალოზე მომუშავე ხარების პირზე წამოსაცვამი, რომ ხარმა ძნა არ შექამოს. ნ. შატი (ა. კინქარ., 204).
- ჯარჯ-ი³** (ქიზიყ., ქსნის ხეობ., მთიულ., ლეჩხ., ოკრიბ.) ძეძვი ან ფიჩხი კონასავით გაკეთებული, ოღონდ შეუქრავი. ნ. ბარჯი (ს. მენთეშ.); შეპალობად მოჭრილი ფოთლოვანი ხის ტოტები, წნელი (ვ. სომხიშვი.); ფარცხზე ასხმული ფიჩხი; ფარცხი (ლ. კაიშ.); ხეების (შეშა, სარი, წნელი, ნაკაფი, ეკალი) კონა. რაც საჯარჯზე (ნ.) თრევით ჩამოაქვთ; ხეების შეკვრა მთის ფერდობის ღარზე ჩამოსაშვევად; ვაზის ნახსლევის კონა (მ. ალავე., 1, 2).
- ჯარჯა-ა** (თუშ.) დავრეხილი წნელისაგან გაკეთებული რგოლი (ს. მაკალ.; თ. უთურგ.).

ჯარჯანი (ხევსურ.). ნ. ჯარჯები.
ჯარჯაჲ-ჲ (ჩ. თუშ.) დავრეხილი წნელი.
 ნ. ჯარჯაჲ (ქ. ჭრელ., 260).
ჯარჯარაჲად (თუშ.) რიგ-რიგად (პ. ხუბ.).
ჯარჯებ-ი, **ჯარჯნ-ი** (ხევსურ.) წნელისა-
 გან დაწნული რგოლები (ა. ჭინჭარ.,
 198).
ჯარჯვა (იმერ.): **ჯარჯვა კვერცხი-**
სა, მოჯარჯვა მავრად მოხარშუ-
 ლი კვერცხის გახშობა. ამისთანა მო-
 ჯარჯული კვერცხი ღვეხელში ჩა-
 სართავად იხმარება (ვ. ბერ.).
ჯარჯულ-ი (იმერ.) ღობე, რომელსაც
 წალმისაგან (ვაზის ნახსლევისაგან) გა-
 კეთებულნი თავსახურავი აქვს წვიმი-
 საგან დასაფარავად (ვ. ბერ.).
ჯარჯღ-ი (გურ.) მეტისმეტად დაბალი
 ტანის კაცი (გ. შარაშ.).
ჯაურა-ი¹ (გურ.) კატაა ჯავარიანი (ზო-
 ლეზიანი), დიდი, მამალი კატა (გ. შა-
 რაშ.); ხვადი კატა (ა. ლ.); გარეული
 კატა (ი. მეგრ., 200).
ჯაურა² (ქართლ., ქსნის ხეობ.) თივის
 ზეინი (ი. ჭყონ.); თივის პატარა ზეინი.
 ერთ მარხილზე ორი ჯაურა ეტევა.
 (ვ. სომეხიშვ.).
ჯაუშ-ი (აჭარ.) მუცლის ტკივილის წამა-
 ლი (შ. ნიფარ.).
ჯაფა (ქიზიყ.) ჭონის იარაღი: ტყავის
 საქნელი რკინისა, ოთხკუთხი მოყვანი-
 ლობისა, ოღონდ ცალი გვერდი არა
 აქვს (ს. მენთეშ.).
ჯაფარა (ფშ.) ჩხიკვი (ვაჟა, II, ა. შან.).
ჯაფარიკა (გურ.) ბავშვების თამაშია ჯო-
 ხებით (ჯა-ფარიკა), რიკტაფულა (ს.
 ჟღ.; ქეგლ).
ჯაქმაქ-ი (ლეჩხ.) დიდი შრომის ამტანი,
 გამძლე კაცი (მ. ალავე, 2).
ჯაღ-ი (მოხ., მთიულ.) ხშირი ნისლი,
 ბურუსი. ნ. ჯანღი (ო. ქაჯ.; ლ. კაიშ.).
ჯაღლა (თუშ., მთიულ.) ყვავის მსგავსი
 ფრინველია (ქეგლ); მეტად უშნო (ლ.
 კაიშ.).
ჯაღან-ი (მთიულ.) ჭლანი, ძველმანი (ლ.
 კაიშ.).

ჯაღინა/ე-ი (გურ., იმერ.) ბლაგვი, უვარ-
 გისი დანა (ვ. ბერ.); არა მახვილი,
 ბლაგვი დანა, ცელი და სხვ. მჭრელი
 იარაღი. „გამიესრობნა ჯაღინა და-
 ნით კისერი“ (ს. ჟღ.; ა. ლ., ქეგლ).
ჯაღჯაღ-ი (მესხ.) არეული ლაპარაკი,
 ალიაქოთი, გნისი. „ისეთი ჯაღ-
 ჯაღი იყო, საკუთარ ხმას ვერ გაიგო-
 ნებდი“ (ი. მაისურ.).
ჯაყ-ი¹ (მთიულ.) გაცვეთილი, დანჯღრე-
 ული. „ჯაყი ცოცხი“ (ლ. კაიშ.).
ჯაყ-ი² (ლეჩხ.) ხანგრძლივი ღრუბლიანი
 ამინდი. ჯაყის დროს არც წვიმაა და
 არც მზიანი დრო (მ. ალავე, 2).
ჯაყ-ი³ (ფშ.) ჭორი. „ხალხს სასაუბროდ
 გაუხდა და ბევრი ჯაყიც დაეთქვა“
 (ი. ქეშვიკ.).
ჯაყვა-ჯაყვა-ი (გურ.) ტანჯორი (მწერია)
 (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
ჯაყვერ-ი (ხევსურ.) უწესოდ დაკოდი-
 ლი მოხვერი. „ქოჭყ და მი-
 ჯაყვერდ, რაი-რა უყვ, აღარ ვიცი“
 (ა. ჭინჭარ., 234).
ჯაყო (მოხ.) ჯაყვა (ა. ყაზბ., II, შ. ძიძ.;
 ო. ქაჯ.). თურქ. çaki, ჯიბის დანა.
ჯაყჯაყ-ი (ლეჩხ., ქიზიყ.) ცხენის ძაგძა-
 გით სვლა. ნ. ჯაღჯაღი (მ. ჩიქ.); ეტ-
 ლის, ურმისა და მისთ. ნჯღრევის ხმა-
 ურობა. „ხილი ურემზე ჯაყჯაყით
 იყეყება, იელღება“ (ს. მენთეშ.).
ჯაშარიტი-ი (ქართლ., ქიზიყ., მოხ.) ჯაშა-
 რატი, მოჩხუბარი, მოსისხლე კაცი (თ.
 რაზიკ., „ივერია“, № 157, 1900; ი.
 ჭყონ.; ს. მენთეშ.; ო. ქაჯ.).
ჯაშკუტა (გურ.) ღვედკეცი, მცენარეა
 (ს. ჟღ.; ა. მაყ.).
ჯაჩ-ი (ქართლ.) არათავმოყვარე (შ. ძიძ.,
 ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
ჯაჭვაობა (კახ.). ნ. ჭაპანწყვეტაობა.
ჯაჭვედა (გურ.) რუხი ფერისა: ჯაჭვე-
 და ი დედალ-ი რუხი, მრელი დე-
 დალი, რომელსაც ტანზე მრგვალი თე-
 თრი წინწყლები აქვს, ჯაჭვის მსგავსი
 (ე. ნინ., I, II, თ. კიკე; გ. შარაშ.;
 ს. ჟღ.).

ჭიჭიყუღა (მთიულ.) აჩიყუღა (ლ. კაიშ).
 ჭახ-ი (მესხ.) ქარქვეტა, მცენარეა, ღე-
 როებს მხალად ხმარობენ (ი. მისურ.).
 ჭახვა, მოჭახვა (იმერ.) გაფუჭება,
 წახდენა. „მოჭახული ქე იყო იი
 ღვინო. მარა კარგა ბლომად ვქაჩეთ“
 (ვ. ბერ.).
 ჭახველა (ქართლ., მესხ., რაჭ., ლეჩხ.,
 იმერ.) ძახველა, ძახველი. ნ. მძახველი
 (ა. მაც.).
 ჭახრიკი-ი (იმერ., გურ.) წვალემა, ჭახირი
 (ვ. ბერ.).
 ჭახრიკა-ი (გურ., იმერ.) გაძვალტყუვე-
 ბული, ბეზბეკი, გამხდარი, ჭავლაგი,
 უვარგისი, უღონო ცხენი, პირუტყვი
 საერთოდ (ა. ლ.: დიდიქიტ., 668; ვ.
 ბერ.).
 ჭაქანი-ი (ქიზიყ., ხევსურ.) მაგარ რამეზე
 შეხეტქების ხმა (ს. მენთეშ.).
 ჭაქნა (ხევსურ.) ჭიხვის ეპითეტია (ა.
 შან.).
 ჭაჭ-ი (ქიზიყ.). ნ. ჭარგიჰ.
 ჭაჭა (ფშ.) წამება, ტანჯვა. „ძულება,
 ჭაჭა და დევნა რალაც ბალღამად შე-
 დედებულა“ (ი. ქეშიკ.).
 ჭაჭა-ი (გურ.) ძერა, ქორი, მტაკებელი
 ფრინველია (ვ. შარაშ.; ა. ლ.).
 ჭაჭაღინ-ი (გურ.). ნ. ბურჩხი.
 ჭაჭახანა (ქართლ.) დავიდარაბა, უბედუ-
 რება, ჯოჯოხეთი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ.,
 პ. ხუბ.).
 ჭაჭაღუნ-ი (იმერ., გურ.) ხმაურობა, ჭაჭ-
 განი, ჭაყყაყი (ვ. ბერ.; ა. ლ.).
 ჭაჭაღურ-ი (იმერ., ქიზიყ., ფშ.) ბრძოლა,
 ჭიდაობა, ხმაურობა. „ეჭაჭაღურე-
 ბა ცხოვრებას“ (ვ. ბერ.); მოჭიდება,
 თვისკენ მოწევა. „რაჲ მეჭაჭაღუ-
 რე ბი, კაცო, რა გინდა?“ (ს. მენ-
 თეშ.); წამოჭიდება (ვაჟა, II, ა. შან.).
 ჭაჭია (იმერ.) ჩანჩურა (ქეგლ).
 ჭაჭია-ა (აქარ.). ნ. ჭაჭა.
 ჭაჭია-ი (გურ.) უშნო, უღამაზო, ცუდად
 ჩაცმული. ნ. ჭაჭია (ა. ლ.).
 ჭაჭაღმურა-ი (გურ.). ნ. ჭანჯღამურა.

ჭაჭაღინ-ი (იმერ., ლეჩხ.) დაღღანი, ჭაჭ-
 ყანი, ყვირილი, უშნო ლაპარაკი (ვ.
 ბერ.); ოჯახში მამაკაცის ჩხუბი, ახი-
 რებული ლაპარაკი (მ. ჩიქ.).
 ჭაჭარ-ი (თუშ.) ფოცხი (პ. ხუბ.).
 ჭაჭა-ჭაჭაღ-ი (ქიზიყ.) ნახევრად სავსე
 ჭურჭელში წყლის ან ღვინის გამოცე-
 მული ხმა მოძრაობის დროს (ს. მენ-
 თეშ.).
 ჭაჭაღუნ-ი (ქიზიყ., გურ.). ნ. ჭაჭა-
 ჭაღუფი.
 ჭაჭერ-ი (გურ.) დიდი ეკალი (ს. უღ.;
 ქეგლ).
 ჭაჭლემა (მესხ.) მუჭლუგუნით, ჩქმეტა-
 გლეჯით ცემა (ი. მისურ.).
 ჭაჭმვა (იმერ.) წელში გამართვა; გაჭ-
 გიმულ-ი სარგადაყლაპულივით
 წელში გამართული (ვ. ბერ.).
 ჭაჭფ-ი (ქართლ.) ტკიპი, საქონლის მებე-
 ნარი, ტილი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
 ჭაჭლეშურდი-ი (ქიზიყ.) ვლეშურდი (ნ.),
 მოუხეშავი ადამიანი (ს. მენთეშ.).
 ჭაჭლერთა (იმერ.). 1. ხალხმრავლობა,
 ქედვა, არეულობა. „აუარებელი
 ხალხი იყო მატარებელში, პირდაპირ
 ჭაჭლერთა იყო“; 2. დიდი წვიმა,
 თქეში (ი. ქავთ).
 ჭაჭლით-ი (ქვ. იმერ.) შეხლა-შემოხლა
 ხალხისა; „შეიქნა ჭაჭლითი“ (მ.
 ალავე, 3).
 ჭაჭრიალ-ი (ლეჩხ.) ბავშვების ხმაური
 სირბილის დროს (მ. ალავე, 2).
 ჭაჭუთ-ი (იმერ.) ჭუქანი (ნ.), წვეტიანი
 ჯოხი (ვ. ბერ.).
 ჭაჭუშვა (იმერ., გურ.) უხეიროდ რისამე
 შერქობა, შესობა; ცუდად კერვა (ვ.
 ბერ.); მავარი საგნის რაშიმე უცბად
 ჩარქობა. „ჭაჭუშა ნიგუზალი ნაცარ-
 ში“ (წითელმთა, ი. შილაკაძე).
 ჭაჭუფა (კახ.) ჩუგრიობის (ნ.) თამაშში
 ყველა კენჭის ჰაერში აყრა და სწრა-
 ფად ხელის ზურგზე მოთავსება, რომ
 კენჭი ძირს არ დავარდეს (ა. გვეცი-
 თ. ბერიაშვი.).

ქლომელა (ზ. იმერ.). ნ. ქლომიერა.
ქლომიერა (ზ. იმერ.) ბუსკანტურა, მცვენარეა (ა. მაყ.).
ქებრეხანა-ი (გურ.) მსუქანი, ახოვანი, მოხდენილი; გააქებრეხანებულ-ი გასუქებული, ქალი, რომელსაც სიმსუქნე უხდება (ა. ლლ.).
ქეგვა (რაჭ.) თელვა, ქელვა (დიალექტ., 692).
ქეელ-ი (ყოზლ.-მოზდ., ქართლ.) ახალგაზრდა. ნ. ქიელი (დიალექტ., 603). არაბ. (ქაჰილ), უვიცო, გამოუცდელი, ხამი.
ქევიჩ-ი (გურ.) ნ. ქევში.
ქევში-ი (გურ.) მეწალის იარაღი ტყავის საპრელად (ს. ულ.).
ქეილ-ი (ფშ.) ახალგაზრდა. ნ. ქეელი (ვაჟა, I, ა. შან., დიალექტ., 596).
ქეკმა (მესხ.) უამრავი, ურიცხვი. «ქეკმა ხალხი იყო» (ი. მისიურ.). ნივთი ნამეტნავი (საბა); ნამეტნავად (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).
ქეკნა (იმერ., გურ.) ბალახეულის ფეხით ტყენა, დაბეკნა, დათელვა (ვ. ბერ.; ქეგლ).
ქელ-ი (გურ.) ჯერი, იჭრა. «ქელზე ერთი კეცი ჭადი არ ყოფნის» (წითელ-მთა, ი. შილაკაძე).
ქელვა (რაჭ.) ხროვა, ჯოგი (ვ. ბერ.).
ქელვია (იმერ.) მეორე წლის ხბო (ლ. ლეონ.; ქეგლ).
ქელქ-ი (ლეჩხ.) ძროხის დიდი ცური, ცოტა რძეს რომ იწველის (ლ. ლეონ.).
ქელდ-ი (ქართლ., ქიზიყ., იმერ.) ჯენჯი, გაულეწავი პურის თავთავები, ბუნჩო და სხვ. (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); ჩელხი (ნ.), ხეავის გაულეწავი თავთავები (ს. მენთეშ.; გ. მაჭავარ., 290; დიალექტ., 612); გულფუჭი მარცვალი და ბუნჩო ერთად, მარცველულის განი-
 ავების დროს გადარჩეული (ი.ქავთ.).
ქელჯ-ი (კახ.). ნ. ქელი.
ქენდაგი-ი (ქიზიყ.). ნ. ჯანდაგი.
ქენეთურძენა (აჭარ.). ჩვეულებრივი მოცხარი (ა. მაყ.).

ქენჯ-ი (ფერეიდნ.) ლეწვის დროს დარჩენილი თავთავები (ა. ჩიქ.; შ. ძიძ., ქრესტ.).
ქენჯ-ი (იმერ., გურ.) ძენძი, ჩენჩი, ნაგავი, ნამტერეც-ნამსხერვევის, ნამუსრევის გროვა (ვ. ბერ.; ა. ლლ.; ქეგლ).
ქენჯეხ-ი (რაჭ.). ნ. ქენჯეხი.
ქერი-ი (აჭარ.). ნ. ყერო.
ქერამ (ჯავახ.) ჯერ (დიალექტ., 650).
ქერაუვი-ი (გურ.). ნ. ჯირეყვაი, ჯირეკი.
ქერბ-ი (აჭარ.) ქლიბი (პ. ჯაჯან.).
ქერემ (გურ.) ჯერ. ნ. ჯერამ (დიალექტ., 668).
ქერთა (მთხ.) ჯერ. ნ. ჯერამ (დიალექტ., 565).
ქერილ-ი (კახ.) ჯეელი (ნ.), ახალგაზრდა (შ. ძიძ., ქრესტ.).
ქერისთავ-ი (ფშ.) კარგი საკმელი, ხინკალი, ხავიწი, ფაფა, ქადა (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
ქერკო¹ (ლეჩხ., რაჭ.) დიდი როდინი (ვ. ბერ.).
ქერკო² (ლეჩხ.) დასაჯლომი ბოკონი. ნ. ჯორკო (მ. ჩიქ.).
ქეშტერი-ი (ზ. აჭარ.) კოკისპირული წვიმა, დელგმა, თავსხმა, მერეხი. ნ. ლეშტერი (შ. ნიყარ.).
ქეჭგვა (ქიზიყ.) ცემა, ბეგვა. «ერთი მაგრა გაქეჭგვამ» (ს. მენთეშ., დამატ.).
ქეჭილა/ე-ა (იმერ.) მსხვილი ლერლილი, ლერლილის ნაცერსაც ჰქვია. ნ. ქეჭილა, წეწილა (ვ. ბერ.).
ქეჭიმ-ი (ქართლ., ქიზიყ., ჯავახ., ფშ., ქსნის ხეობ.) საფენი ფარდავის-
 მაგვარი, ფარდაგი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.; ვ. სომხიშვი.; დიალექტ., 650, 596). თურქ. cecim (?).
ქვადო (გურ.) კატის მახრჩობელა, ავადმყოფობაა, ჯადო. ნ. ჯადო (ა. ლლ.).
ქვადო (აჭარ.) ტომარა (დიალექტ., 661).
ქვარი-ი (მესხ.) გადატ. ტანჯვა, შეწახება.

„ბევრი ჯვარი გადაუტანია“; „ვიცი, რომ სხვა გზით ჯვარი არ გაქლია“ (ი. მისურ.).

ჯვარელა ხარი (ფშ.) კრელი ხარი (ი. ქუონ.).

ჯვარის ყანა (ხევსურ.) ხატისათვის შეწირული ყანა (ა. ჭინჭარი, 196).

ჯიათის გახდენა (კახ.) ჯიბრის გაწვევა; ჯიათ-ი გაუხდებდა ჯიბრს გაუწვევს, გაკერბდება (ა. მარტ., გ. იმნ.).

ჯია-ჯია! (რაქ.) ჯიჰ-ჰიჰ! ჭათმის დაძახება, მოწოდება (ვ. ბერ.).

ჯიბლიბო (ზ. იმერ.) ქუქუ. ნ. ძიბძიბი (ბ. წერეთ.).

ჯიბრიკა (ქართლ.) ვაზის ჯიშია ერთგვარი (პ. გაჩეჩ.).

ჯიბუცი (იმერ.) ძალიან დიდი, მსხვილი ლურსმანი (ვანი, ნ. აგიაშვილი; საბა).

ჯიგალა (ქართლ.) ხის სახვრეტე რკინა, ახურებენ და ისე ხვრეტენ ფიცარს (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჯიგარი (ქართლ., ქიზიყ., ჯავახ.) გულ-ღვიძლი და ფილტვი; გადატ. 1. სისხლით ნათესაობა; 2. სიყვარული (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.); შიგანი, შიგნეულობა (დიალექტ., 650).

ჯიგვი (თუშ.) ცერი; ჯიგვიან-ა-მ ცერით ცემა, მუჭლუგუნით რტყმა (თ. უთურგ.).

ჯიგვურა (თუშ.) საცერული (ქეგლ).

ჯიგლიგი (იმერ.) ხმაური, შეხლა-შემოხლა. „შეიქნა ერთი ყვირილი, ჯიგლიგი“ (მ. ალავე, დ. კლდ. ლექსიკ.).

ჯიგლიგა (გურ.) დათეიმარწყვა (ა. მაყ.).

ჯიგო (გურ.) ეენახის დასამაგრებელი ფორჩხი ან სარი. ნ. ჭიგო (ა. ლ.).

ჯიგრი (გურ.) ბალანი, რომელიც გაზაფხულზე სცვივა ოთხფეხს; ჯიგრის დაყრა ოთხფეხიან ბალნის დაყრა გაზაფხულზე (გ. შარაშ.).

ჯიგრიანი (ფშ.) თალხი (ს. მაკალ.).

ჯიგჯიგი (იმერ.). ნ. ჯიყიყი.

ჯიელ (ქართლ., მესხ.) ჯეელი(ნ.), ახალ-გაზრდა. „არ გატყდენ ომში, ჯიელო,

მტერს არ დაუგდო თავია, დასცხმე“ (მ. ალავე ლექსიკონი, არ შეირცხვისო ხმალია“ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. ლ., ქართლ., 288; დიალექტ., 646; 653).

ჯიკა (ქართლ.) ახალი ყველის ფაფა (კირონი; ლ. ლეონ.).

ჯიკავი (იმერ.) ჯიკება, ხელის კვრა, წაბიძგება. „იმისთანა ვუჭიკეცხვირ-პირით დავახეთქე“ (ვ. ბერ.; ი. ქავთ.).

ჯიკვი (გურ.) ჯირკვი (გ. შარაშ.).

ჯიკვა (ლენჩხ.) ჯუჯა ტანის ღონიერი კაცი (მ. ჩიქ.).

ჯიკვინი (ლენჩხ.) ხშირ-ხშირი ხელის კვრა, მუჭლუგუნი. ნ. ჯიკავი (მ. ალავე, 2).

ჯიკუნტალა/ეი (გურ.) ხის პატარა ჯირკვი (ს. ულ.).

ჯილ (ქართლ.) დარანი (ნ.), წყლისაგან გამოზრამული ადგილი ნაპირზე, სადაც თევზი იმალება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჯილა (იმერ., ქიზიყ., კახ., ქართლ., მოხ.) წილი; ჯილა ვიყარე წილი ვიყარეთ (ვ. ბერ.); სათამაშო კენჭებში ყველაზე მარჯვედ ნასროლი კენჭი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); დიდი კოჭი, რომელიც ხელში უჭირავთ და თამაშობენ (ს. მენთეშ.); თავნი, წილი. კოჭაობის დროს წაგებულნი ეტყვის მოგებულს: „ჯილაჲ დამიყენე-ლა!“ (ო. ქაქ.); მრგვალი სათამაშო კენჭი (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

ჯილაგი (ხევსურ.) გვარი, ჯიში, თესლ-ჯილაგი (ა. შან.; დიალექტ., 559).

ჯილავე (ქიზიყ., მოხ., ფშ., ქსნის ხეობ.) ალვირის რგოლი. „ჯილავე ამადლო ცხენ და გააჰენა“ (ს. მენთეშ.; ა. ყაზბ., 1, შ. ძიძ.); ცხენის ლავამი (ვ. სომხიშვი.), სპ.

ჯილაობა (კახ.) ბევრეთა თამაშობა ერთგვარი (ა. გვენც., თ. ბერიაშვი.).

ჭილდა (ხევსურ.) ნიშანი, რომელსაც თოფებს ესვრიან (ა. შან.).

ჭილდავ-ი (აქარ.) კამათი, დავა, ცილობა; ქიშპობა, ჯიბრი (შ. ნიქარ.).

ჭილდაო (გურ.) ცხენის ბეჭი (წითელ-მთა, ი. შილაკაძე).

ჭილდო (თუშ.) ობობასებრი მწერი, რომლის ვაჩენა სახლში თითქოს უბედურების მომასწავებელია (პ. ხუბ.).

ჭილდე (ქართლ., ლეჩხ.) გრძელი ჩირგვი. ნ. აქე, ჭილი (მ. ალავე, 1).

ჭილდებ-ი (გურ.). 1. ძნელი მისადგომი, ჭიუტი და შეუღწეველი ადამიანი, უამური; 2. უგზო, ძნელად გასავლელი ადგილი (გ. შარაშ.).

ჭილმეხ-ი (ლეჩხ., რაჭ.) ძმერხლი, მცენარეა. ნ. ჯმერხლი (მ. ალავე, 1; ა. მაყ.).

ჭილორ-ი (რაჭ.) ლორის ჩასადები როფი („კომუნისტი“, № 267, 1969).

ჭილლა (მესხ., აქარ.) სახვნელი, კავი (ი. მაისურ.; დიალექტ., 661).

ჭილჭედლა (გურ., ქვ. იმერ.) ჭინჭრის დედა, ჭინჭრის დედა (ა. მაყ.).

ჭიმადა/ე-ა, ჭუმადა/ე-ა (მეგრ., იმერ.) მამიდის ან დედის ქმარი (ვ. ბერ.).

ჭიშლა-ა (მობ.) პატარა სოკო. ნ. ჭიშლოვანაა (ო. ქაჯ.).

ჭიშლოვანა-ა (მობ.) ჭიშლისაგან (ნ.) დამზადებული ნამცხვარი (ო. ქაჯ.).

ჭიშურ-ი (ხევსურ.). 1. წონის ერთეულია, ორი გვერდი (ნ.), ე. ი. 12-14 ჩარეჭი; 2. ხის პატარა კასრი, ჩხუტზე (ნ.) მომცრო (ა. ჭინჭარ., 207, 217).

ჭიჭიმი-ი (მესხ.) მორწყვის დროს კვლების ბოლოებში დაგუბებული წყალი, ტბორი (ი. მაისურ.).

ჭიჭიმი-ი² (ქიზიყ., თუშ.) მკლერი ბგერებით გაურკვეველი ლაპარაკი (ს. მენთეშ.; პ. ხუბ.).

ჭინ-ი¹ (ქართლ., კახ., ხევსურ., თუშ., მთიულ., ფშ., მესხ., იმერ.). 1. დიდი გოდორი; 2. სიმინდის სარეცხი გოდორი; 3. ძარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.); დაწნული მოგრძო კალათი; თავსა და

ბოლოში ყურები აქვს, პატივის გასატანად ხმარობენ (ა. მარტ., გ. იმნ.; ა. ჭინჭარ., 197; თ. უთურგ.; დიალექტ., 570; ი. მაისურ.; პ. ჯაჭან., X; ზ. ჭუმბურ., 84); 4. ქალის საწოლი (ს. მაკალ., ხევსურ.).

ჭინ-ი² (გურ.) ჭინი; ჩაჭინება ჩაეინება, გადამტერება (ა. ლლ.).

ჭინა (ფშ.) მოწნული საწოლი (ვაჟა, IV. ა. შან.).

ჭინავარ-ი (იმერ.) ჭინიანი კაცი, ჭიუტი (ვ. ბერ.).

ჭინგოდორა (ქართლ.) წნელის ნალია, სასიმინდე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჭინგულა/ე-ა (იმერ.) მხალეთლის მსხვილი ძირი (ვ. ბერ.).

ჭინდორა-ა (მობ.) ბუტია; ბუთხუზა (ო. ქაჯ.).

ჭინდრია-ი (ლეჩხ.) უშნოდ ხტომა (მ. ჩიქ.).

ჭინეშ-ი (აქარ.) ვენახის ჭიშია ერთგვარი, წითელი ყურძენი იცის (შ. ნიქარ.). შდრ.: ქვეგლ.

ჭინთავ-ი (იმერ.) უხუჭური, ჭინავარი, ჭიუტი (ვ. ბერ.).

ჭინკოლა (ოკრიბ.) მწარე ბალახია ერთგვარი (მ. ალავე.).

ჭინკარობა (ქსნის ხეობ.) ჩიკორის თამაშია (ვ. სომხიშვი.).

ჭინჭველა (იმერ.) ჭინჭველა (დიალექტ., 674).

ჭინჭველე (გურ.). ნ. ჭინჭველა.

ჭინჭორედა-ი (გურ.) ჭრელი, ნაირ-ნაირი ფერისა, უფრო ქათამზე იტყვიან (ა. ლლ.).

ჭინჭრება (მესხ.) სხეულის ტეხვა, ფრიალი, ფრუანტელი, შიშის ან ზიზღისაგან სუსხვა. „შენ ტანი გეჭინჭრებოდა და ფრუანტელი გივლიდა სხეულში“ (ი. მაისურ.).

ჭინჭვა (ქიზიყ.) ბუნჩულასავით (ს. მენთეშ.).

ჭინჭვალ-ი (რაჭ., გურ.) მიწვე-მოწვევა, ჭიჩავი (ვ. ბერ.); ჭინჭვლება მაგ-

რად მირტყმა (წითელმთა, ი. შილა-კაძე).

ჯინჯიბახ-ი (ფშ.). ნ. ჯინჯიბაქი.

ჯინჯიბაქ-ი (ქიზიყ., მთოულ.). 1. იგივეა, რაც ზინზილაქი; 2. ნაგლეჯი ძველი რამისა (ს. მენთეშ.); წისქვილის ხის ასაწვევი; ხეები, რომლებზედაც ხილია გადებული (ლ. კაიშ.); ორი ლატანი გარდაბმული დიდის ძელის ასაწველად (საბა; ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ჯინჯილ-ი¹ (მესხ., ქიზიყ.) ჯაჭვი (დიალექტ., 653); ძალის რკინის კბილებიანი საყელური, რომელიც ნადირთან ბრძოლაში ძალს შველის: ნადირი ყელში ვერ ავლებს პირს, ამასთანავე ჯინჯილის წვეტები ნადირს სჩხვლეტს თავ-პირში (ს. მენთეშ.).

ჯინჯილ-ი² (ქიზიყ.) კედელი, რომელიც ნაგებია ფეხზე დაყენებული აგურით (ქეგლ; ს. მენთეშ.).

ჯინჯილა (ფშ., ქართლ.) ქერის პური (ი. ქეშიკ.; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჯინჯიხ-ი (ქსნის ხეობ.) ძალიან ნოყიერი რძე (გ. სომხიშე.).

ჯინჯიჭ-ი (ქიზიყ.) ძნელი, საქნელი (ს. მენთეშ.).

ჯინჯოდლა (გურ., ქვ. იმერ.). ნ. ჯილჯედლა.

ჯინჯოთ-ი (მესხ.) ჰინჭი, ჩვარი, მტერისა და ჭუჭყის გასაწმენდი (ი. მაისურ.).

ჯინჯორედა-ი (გურ.). ნ. ჯინჯორედაი.

ჯინჯოლა-ი (გურ.) მხლად სახმარი ბალახია, ჯინჯოლა (გ. შარაშ.).

ჯინჯილ-ი (ქართლ.) თინელიანი დღე, ავღარი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჯირა (ფერეიდნ.) ჯამაგირი (ა. ჩიქ.; შ. ძიძ., ქრესტ.).

ჯირა-ა (თუშ.) მწყემსის სურსათი (თ. უთურგ.).

ჯირაყვა/ე-ი (გურ.) პატარა საწნახელი (ს. ულ.).

ჯირგალ-ი (იმერ., ლეჩხ., გურ.) ხელის კვრა, ჯიკობა (ბ. წერეთ.); ჯე-ნა, ტეპნა, მეტაფ. დაჯაბ-

ნება. „მაღე ამოა ქუთეისს, თეზრა წაგვაჯირგალეს ზემოურებმა“ (გ. ბერ.); სირბილი. „ყანაში პირუტყვეები ჯირგალობენ“, „გადუუ-ჯირგალებიან თელი ყანა“ (მ. ალავე, 1; ა. ლლ.).

ჯირგვალა (ზ. იმერ.) ძელური სახლის კარის ქვემოთ დატანებული მოკლე და სქელი ფიცარი (ბ. წერეთ.).

ჯირგილი-ი (გურ.) შეხლა-შემოხლა, ჯიკობა, სირბილი; გადაჯირგილებული-ი გადაბეკნილი, გადაჩეკნილი, გადათელილი ნათესი, სუფთა მინდორი და მისთ. ნ. ჯირგალი (ა. ლლ.).

ჯირეც-ი (გურ.) ჯირკი, კუნძი, ხის მოზრდილი მორი (კ. გვარ., 952; გ. შარაშ.; ა. ლლ., გურ.).

ჯირეყვა-ი, ჯერაყვი-ი (გურ.) პატარა საწნახელი (გ. შარაშ.).

ჯირით-ი (გურ.) ცხენების ქენება, ცხენის ქენებაში შეჯიბრება; გაჯირითება ცხენის წაყვანა თოხარიკით (ა. ლლ.).

ჯირკ-ი (გურ., იმერ.). ნ. ჯირეცი, ჯორკო.

ჯირკუნტალა (ოკრიბ.) პატარა ჯირკი; მრ. ჯირკუნტალები. ნ. ჯიკუნტალა/ე-ი (მ. ოყრეშიძე, პოლვეი).

ჯირკლიან-ი (ხევსურ.) კოჭრიანი მასალა ხისა (ა. ჰინჭარ., 278).

ჯიროლ-ი (რაჭ.) საქონლის წყლის სასმელი ხის დიდი ვარცლისმაგვარი ჭურჭელი (ჭიორა, მ. რეხვიამელი).

ჯირყვალ-ი (გურ.) ჯირკვალი (გ. შარაშ.).

ჯირხალა-ი (გურ.) ხის ტოტებიანი წანაჭერი (გ. შარაშ.).

ჯიტ-ი (მესხ.): ძალათ ეშმაკი ჯიტ-ი მეტიჩარა, არამკითხე აღამიანი, სხვის საქმეში უადგილოდ რომ ჩაერევა: ხოლმე (ი. მაისურ.).

ჯიქა (ქიზიყ.). 1. თალის კამარაში მოქცეული არე, რომელიც შეიძლება ცარიელი იყოს ან შეიძლება ცალპირი კედელი ჰქონდეს ამოშენებულ; 2. თალის კამარის სიმაღლე (ს. მენთეშ.).

26. ალ. ლლონტი, სიტყვის კონა.

ჯიქურა-ი (გურ.) სიმინდის ჯიშია ერთ-გვარი (წითელშთა, ი. შილაკაძე).
 ჯილა¹ (ლენხ.) ხარის სქელი კისერი (მ. ალავე, 1; მისივე: ზეპირსიტყვე.).
 ჯილა² (ქიზიყ., მოხ.) შუბლის დიდი ქინძისთავი (ს. მენთეშ.); თავსაბურავის სამკაული — ოქროთი მოთქვილი (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).
 ჯილამშვილდა (ქ. იმერ.) ფუტკარა, მცენარეა (ა. მაყ.).
 ჯიღვინ-ი (მთიულ.) ჭიხვინი ცხენისა (ლ. ლეონ.).
 ჯიღნა (გურ.) ბლავეი იარაღით (ნაჭახით, დანით, წალდით) ჭრა (ა. ლლ.).
 ჯიყა (ქიზიყ.) ვაკეითილი ცოცხი; გადატ. მეტსახელია კაცისა (ს. მენთეშ.).
 ჯიყჭიყ-ი (იმერ., ქიზიყ., ქართლ., მოხ.) ჯიგჯიგი, უშნოდ, ცუდად ლაპარაკი (ვ. ბერ.); უხეიროდ, გაუგებრად ლაპარაკი (ს. მენთეშ.); გაუგებრად ლაპარაკი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
 ჯიშვე-ი (ზ. იმერ.) გამაგრებული ჯიქანი, ავადმყოფობა პირუტყვისა (ქ. ძოწ.).
 ჯიშვილა (გურ., იმერ.) ღანძილი, მცენარეა (პ. ჯაჭან., ა. მაყ.).
 ჯიშვილა (გურ., იმერ.) ღანძილი, მცენარეა (პ. ჯაჭან., ა. მაყ.).
 ჯიშვი-ი, ჯიშვი-ი (გურ.) ჯუჭუ, ჯუჭუ! ქათმების დახმობა (ა. ლლ.).
 ჯიშვილდა (კახ.) ქალის დალიანდაგებულ-ი კაბა (ქეგლ.).
 ჯიხ-ი (მთიულ.) მუჭა (ს. მაკალ.).
 ჯიხანდარ-ი (ზ. აქარ.) ჩილანდრი, მცენარეა. ნ. ჩიხანდარი (შ. ნიყარ.; ა. მაყ.).
 ჯიხაობა (ქართლ.) რქით ჭიდილი (ვ. შატ-ბერ., 135).
 ჯიხარაჭულ-ი (აქარ.) მსხლის ჯიშია ერთგვარი (შ. ნიყარ.).
 ჯიხაშვილდ-ი (ლენხ.) მშვილდისარი (მ. ალავე, ზეპირსიტყვე.).
 ჯიხაშულ-ი, ჯიხაშვილ-ი (ლენხ.) მშვილდისარი (მ. ალავე, 1).

ჯიხვა-ი (გურ.) მსხვილი, სქელი, მსუქანი, განიერი. ნ. ჯიხვარქაი (ა. ლლ.).
 ჯიხვარქა-ი (გურ.) გადატ. მსხვილი რქოსანი საქონელი (ა. ლლ.).
 ჯიხრიკებ-ი (ზ. აქარ.) მსხვილფეხა საქონელი, გამხდარი, მკლე პირუტყვი. ნ. ჯახრიკაი (შ. ნიყარ.).
 ჯიხტა (იმერ.) ჩიხტა (ნ.), ქალის თავსახურავი (ვ. ბერ.).
 ჯიხურ-ი (ზ. იმერ., ქართლ.) შუაცეცხლიანი ძელური სახლი, სამზარეულო (ბ. წერეთ.); ბოძებზე შედგმული ძარი სიმინდის შესანახად (ქეგლ.).
 ჯიქვი-ი¹ (ხვესურ.) მამალი ჯიხვი, ხარჯიხვი (ა. შან; დიალექტ., 559).
 ჯიქვი-ი² (გუდამაყრ.) ჯიხვის რქის ყანწი (დიალექტ., 576).
 ჯიქოლას-ი (თუშ.) ლავო (პ. ხუბ.).
 ჯიქროან-ი (თუშ.) ჯიხვების ფარა (თ. უთურგ.).
 ჯიქა! (მოხ., მთიულ., გუდამაყრ., თუშ., ქართლ., ქსნის ხეობ.) ქაფმის ბიბილო (ლ. ლეონ.; შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ვ. სომხიშვე.).
 ჯიქა² (ქიზიყ.) ჭუჭყიანი, უხეიროდ ჩამული ქალი (ს. მენთეშ.).
 ჯიქა³ (ლენხ.) სწორი (მ. ალავე, 1).
 ჯიქა-ი⁴ (გურ.) კიდე, ბოლო (ა. ლლ.).
 ჯიქა-ა⁵ (თუშ.) 1. ქათმის ბიბილო; 2. ხორცი ბავშვის ენაზე (პ. ხუბ.).
 ჯიქაყვი-ი (რაჯ.) 1. ბაყეებს შუა გამოსული ჯირკვალი; 2. დაბელვის შემდეგ ხეზე დარჩენილი ტოტების ჩანაქერი (ვ. ბერ.).
 ჯიქახანა (ლენხ.) დიდი ვაჭირებდა. „ჯიქახანაში ვიყავი ჩავარდნილი, მარა გამოვედი“ (მ. ალავე, 1).
 ჯიქახვა-ა (აქარ.) 1. დაბალ-დაბალი, სქელი და უშნო აგებულების ადამიანი, — ჯმუხი; 2. გადატ. ჯიქახვა-ა კბილები ან მრუდკბილეებიანი, ჩოღერა (შ. ნიყარ.).
 ჯიქგვი-ი¹ (იმერ.) ჯიქგვინა (ნ.), ტიტკვინა დაბალი, სქელი და ქონმორეული (ვ. ბერ.).

ჭიჭვე¹ (ლექს.) მაგარი, ურყევი ნაგებობა, რკინის, ქელის ან ფიცრისა (მ. ალავე, 2).

ჭიჭვე² (გურ.) ჩასკენილი კაცი (წითელმთა, ი. შილაკაძე).

ჭიჭვება (გურ.) მეტი ჭამისაგან მუცლის გაბერვა და ტკივილი. „ლობიე ვჰამე ბეჭრი და მიჯიჭგვა“ (გ. შარაშ.).

ჭიჭვენი-ი (იმერ.). ნ. ჭიჭვეი¹.

ჭიჭვინა (ქართლ.) ცხვირში მოლაპარაკე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჭიჭია (ფშ.) ჩინია (ნ.), ხორცი ბავშვის ენაზე (ვაჟა, IV, ა. შან.).

ჭიჭი-ბაბა (ფშ.) ხორცი და პური ბავშვის ენაზე (ი. ქეშიკ.).

ჭიჭიბაზა (ლექს.) ჭინჭიბაზა, სამფეხა დგამია, სამი პატარა ბოძი დვლერჭით ჯვარდინად თავშეკრული. ერთ მეტრზე მაღალი არ არის (მ. ალავე, 2).

ჭიჭიბერა (ზ. იმერ.) სავარცხელა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჭიჭიკი-ი (იმერ.) ბებერი საქონლის მაგარი ხორცი (ქეგლ).

ჭიჭილაყა (გურ., იმერ.), ჭიჭლაყა, მხალეული მცენარეა. ნ. ჭიჭლაყა (ა. მაყ.).

ჭიჭინი-ი¹ (ქართლ.) გაბმული, მოსაწყენი ლაპარაკი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჭიჭინი² (იმერ.) გაჭიჭინება, გაწეწა, აბურძგვნა; თ მ ა გ ა ჯ ი ჯ ი ნ ე ბ უ ლ ი თმააბურძგენილი (ვ. ბერ.).

ჭიჭიტა (მოხ., ფშ.) ნახვრეტი, ჭუჭურუტანა (დიალექტ., 565); გახვრეტილი გამომცხვარი პური ან დაგრეხილი წნელისაგან ამოწნული პატარა რგოლი (ი. ქეშიკ.).

ჭიჭიხანა (რაჭ.) მეტისმეტი გაპირება. ნ. ჭიჭახანა (ვ. ბერ.).

ჭიჭლიბო¹ (კახ.) ქათმის ქოჩორა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჭიჭლიბო² (ფშ., მთიულ., გუდამაყრ.) მამლის თავის სამკაული, ბიბილო. ნ. ჭიჭა¹ (ვაჟა, IV, ა. შან.).

ჭიჭმაყურა (ქსნის ხეობ.) ბალახია გვარი (ვ. სომხიშვი.).

ჭიჭო (მთიულ., მოხ., გუდამაყრ., თუშ., ოკრიბ.) ქათმის ბიბილო. ნ. ჭიჭა¹ (ლ. კაიშ.; მ. ალავე).

ჭიჭუნა (ქართლ.). ნ. ჭიჭვინა.

ჭიჭღებ-ი (ქართლ.) ფარცხის ქვევითა ნაწილი, რითაც მიწა იფარცხება (ე. ბაბუნ., 273).

ჭლაგვი-ი (ფშ., მესხ., აჭარ.) ზლაგვი, ჩლუნგი. „ჭლაგვი დანა“ (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.; ი. მაისურა; შ. ნიჟარ.).

ჭლაყვა (ქიზიყ.) უხეირო კაცზე იტყვიან ხოლმე: ჭლაყვააო (ს. მენთეშ.).

ჭლეკა-ა (თუშ.) რჩოლა; ყ ლ ე კ ს ე რ-ის (თ. უთურგ.).

ჭლიგვი-ი (გურ.) ბარძაყი ფრინველისა, ბარკალი (ს. ჟღ.; ქეგლ).

ჭლიგინი-ი (გურ., იმერ.) ძუნძული, ხმაურით სირბილი; მიჯლიგინოფს მიძუნძულებს, ხმაურით მირბის. „დაფეთებული შე მოჭლიგინ და ეხოში“ (ა. ლღ.; ქეგლ).

ჭლიქვი-ი (იმერ.) ბლიკვი, მუჭლუგუნი (ვ. ბერ., ი. ქავთ.).

ჭლიყინი-ი (ქართლ.) გაუმართავად ლაპარაკი; ცუდი კითხვა (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჭლოყინი-ი (გურ.) ბოყინი, პირიდან ზოდება; იტყვიან ვირის ყროყინზეც (ა. ლღ.); რწყევად გამზადების კმა (საბა); მაზიდებს პირიდან სარწყეველად (დ. ჩუბ.).

ჭმერხლი-ი (იმერ.) ძმერხლი. ნ. ჭილმეხი (ა. მაყ.).

ჭმუშ-ი (რაჭ.) ჯმუხი, დაბალი და ჩასკენილი ადამიანი (ვ. ბერ.).

ჭობინაყობა-ა (თუშ.) შეჯიბრება (თ. უთურგ.).

ჭობინი-ი (ლექს.) ავადმყოფის მომჭობინება (მ. ჩიქ.).

ჭოგ-ი (ხევსურ., ქიზიყ., თუშ.) ცხენების გროვა მხოლოდ (ა. შან.); გუნდი მხოლოდ ცხენებისა, რემა, სამ-

წყემსად თავმოყრილი ცხენები (ს. მენტეშ.; პ. ხუბ.).

ჯოგ-ი² (გურ., იმერ.) ცხოველთა (ხარის, ძროხის, ცხენის, ირმის, ჯიხვის, ჯორის, ვირის, ცხერის, თხის, ღორის) გროვა, გუნდი საერთოდ (ა. ღლ.).

ჯოგჯოგ-ი (იმერ.) არასასიამოვნოდ ლაპარაკი. „რას ჯოგჯოგობს ეკაცი!“ (ვანი, ნ. აგიაშვილი).

ჯოდგლამ-ი (თუშ.) ჩლუნგი (იარალი) (თ. უთურგ.).

ჯოდგი-ი (აქარ.) ხერგი, ჯორგი (შ. ნიქარ.).

ჯოდვა (იმერ.) მიწის დაფარცხვა დათესვამდე. დაჯოდვა (ნ.); საჯოდვა-ვი იარალი მიწის დასაჯოდვად (გ. ბერ.).

ჯოდვოტი-ი (აქარ.) ჩოდვოტი, მსუქანი, მოდუნებული, უილაჯო, გასავათებული (შ. ნიქარ.).

ჯოდლი-ი (ქიზიყ.) ნ. ჯელლი.

ჯომაგ-ი (რაჭ.): მოჯამაგება ჭირნახულის ერთად შეგროვება, თავისმოყრა (გ. ბერ.).

ჯონგა (ფშ., ქიზიყ.) ღონიერი, მძლავრი, ხარის ეპითეტია (ვაჟა, 1, ა. შან.); თამამი, ღონგა, ღონიერი. „ზურგზე ნაწნავი აყრია ჯონგა მოზვერთვითა“ (ს. მენტეშ.).

ჯონგა-ქონგა (ფშ.) დიდ-დიდი (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ჯონთო (ქიზიყ.) სქელი და უშნო შესახედავი. „რა ჯონთოა?“ (ს. მენტეშ.).

ჯონქა (ფშ.) ნ. ჯონგა.

ჯონჭ-ი (მთიულ.) ძონძი. ნ. ჯენჯი (ლ. კაიშ.).

ჯონჯღვლა (ფშ.) მაგარი, ხმელი საქმლის ღეჭვა, ლოღნა (ი. ქეშიკ.).

ჯონჯლო ცხვირ-ი (გურ.) უშნო და უსუფთაო ცხვირი (გ. შარაშ.).

ჯორ-ი¹ (მოხ., მთიულ., გუდამაყრ.) ჯვარი (ო. ქაჯ.; დიალექტ., 566, 570, 576; ლ. კაიშ.).

ჯორ-ი² (თუშ.) შეშის საზომი, რასაც ერთი ჯორი აიკიდებს. „სამ ჯორ შეშა დაემზად“ (თ. უთურგ.).

ჯორა¹ (გურ.) ჩონგურის სიმების ქვესადგამი ფირფიტა (გ. შარაშ.).

ჯორა² (იმერ., რაჭ.) მუჭი წითელი ან წაბლისფერი საქონელი (ქეგლ).

ჯორაბჟოლა (ოკრიბ.) ჭროლა თუთა (ა. მაყ.).

ჯორაჯა (გუდამაყრ.) ჯორი (დიალექტ., 576).

ჯორა ლობიე (გურ.) ლობიოს ჯიშია ერთგვარი (წითელშთა, ი. შილაკაძე).

ჯორაფერ-ი (ზ. იმერ.) მოწითალო-მოშავო (ბ. წერეთ.).

ჯორაფხალი-ი (ლენხ.) ჩვეულებრივი ჯიჯლაყა (მ. ალაფ., 2).

ჯორგ-ი (ლენხ., გურ.) მდინარის ზედაპირზე მოტივტივე ხეები ერთად (ქეგლ); ხერგი (წითელშთა, ი. შილაკაძე).

ჯორგვა (იმერ., გურ.) დაჯორგვა (ნ.), მძიმე რისამე დადება, დახერგვა; დაჯორგვილი-ი მძიმე ტვირთქვეშ მყოფი, დახერგილი; მძიმე ნივთებით (მორებით, ქვებით) დატვირთული (გ. ბერ.; ა. ღლ.).

ჯორგო (ზ. იმერ.) დღე კლდესი. „იჯორგოში ვიბანთ ტანს“ (ბ. წერეთ.).

ჯორთყუდა (თუშ.) მამულა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჯორიელა (გურ.) სიმინდის ჯიშია, რომელსაც უმთავრესად მთიან ადგილებში თესავენ (ა. ღლ.); ღომის თავისებური ჯიშია (კ. გვარ., 952).

ჯორიკა (ხევსურ., მოხ.) უსაკო ჯორი (ა. ჭინჭარ., 243; ო. ქაჯ.).

ჯორისთავად-ი (მთიულ.) პატარა ქილით ხატის ან მკვდრის სახელზე შენახული ერბო მაშინვე გადადნობის შემდეგ (ლ. კაიშ.).

ჯორისკუდა (გურ.) ცხენისკუდა. ნ. ტოლორა, ვირიკუდა, თოხისტარა, ჯორისკუდე (ა. მაყ.).

ჯორისკუდე (იმერ.). ნ. ჯორისკუდა.
ჯორისტერფა (კახ., ზ. რაჭ.) ვირისტერ-
ფა, მცენარეა (ა. მაც.).

ჯორისქუსლა (ქართლ.) ვირისტერფა,
მცენარეა (ა. მაც.).

ჯორისფეხა (ოკრიბ.). ნ. ჯორისქუსლა.
ჯორისძუა (კახ., იმერ.). ნ. ცხენისძუა.
ჯორისწერა (გუდამაყრ.) ჯვრისწერა
(დიალექტ., 576).

ჯორიტაფა (ზ. იმერ., ლეჩხ.) მცენარეა
ერთგვარი, ხმარობენ წამლად ჭრილო-
ვისა და დამწვრისათვის (ბ.წერეთ.; მ.
ჩიქ.).

ჯორიტოფლა (ლეჩხ.) ჯორისტერფა,
მცენარეა (მ. ალავ., 1).

ჯორიდღეტა (ქართლ., რაჭ.) საბავშვო
თამაშობაა, ვირიდღეტა (შ. ძიძ., ნ.
კეცხ., პ. ხუბ.; ვ. ბერ.).

ჯორკო (გურ.) ზედმეტლილი ორფეხიან-
ნი დაბალი საჯდომი (ე. ნინ., I, თ.
კეცხ.; პ. გვარ., 952); პატარა საჯდომი
ჭირკი (ს. ჟღ.); ხის მორისიგან გამოთ-
ლილი პატარა სკამი, საჯდომი. ნ. ჯერ-
კო (ა. ლ., გურ.; ქებღ.).

ჯორმ-ი (ფერეიდნ.) ჯარიმა (ა. ჩიქ.; შ.
ძიძ., ქრესტ.). არაბ. (ჯორმ).

ჯორმა (რაჭ.) ძეხვი, გაკეთებული ღო-
რის ნაწლავებისაგან (ჭიორა, მ. რეხ-
ვიაშვილი).

ჯორობა (მთხ.) სათემო დღესასწაული
ხენათესვის დაწყების წინ (ო. ქაჯ.).

ჯოროფა (იმერ.). 1. ჭაჭის ან თხლის
ამოსაღები ხელსაწყო; 2. ქვევრის ნა-
ტეხი; 3. დიდხანს ნახმარი უვარგისი
ქვაბი (პ. ჯაჭან., IX, 271).

ჯორტოფა (ლეჩხ.) ვირისტერფა. ნ. ჯო-
რიტაფა, ჯორიტოფლა (ა. მაც.).

ჯორტოფილა (ლეჩხ.). ნ. ჯორტოფა.

ჯორჯალ-ი¹ (გურ.). 1. ნაწლავები, უფ-
რო ხშირად იხმარება: ღორის
ჯორჯალ-ი ღორის ნაწლავების ერ-
თი ნაწილი, ნაოქებიაინ; 2. კაბის
ჯორჯალ-ი კაბაზე მოვლებული ნა-
ოქა არშია (გ. შარაშ.).

ჯორჯალ-ი² (იმერ.) მიჯორჯალემა, ნელა,
ზანტად მიტრიალ-მოტრიალემა (ვ.
ბერ.).

ჯორჯგოლ-ი (გურ.). ჩოჩქოლი (წითელ-
მთა, ი. შილაკაძე).

ჯორჯღღებ-ი (იმერ.) ხეზე მრავლად
ამოყრილი შტოები (ვ. ბერ.).

ჯოყარ-ი¹ (ფშ., ქიზიყ., თუშ.) ბალა-
ხის გამხმარი ღერო (თ. რაზიკ., „ივე-
რია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.; ვაჟა,
I, 1946, ა. შან.); მოუხეშავი ბალნე-
ული, მსხვილი, ვაფშეკილი. „ჯოყა-
რი მატყლი“ (ს. მენთეშ.); ჯოყალი,
თივა (პ. ხუბ.).

ჯოყარ-ი² (მთხ.) თამბაქო მდარე ხარის-
ხისა (დიალექტ., 566).

ჯოყვარა მატყლ-ი (მთიულ.) უხეში, გახა-
მებული მატყლი (ლ. კაიშ.).

ჯოყრიანი-ი (ხევსურ.) გამხმარკლერტი-
ანი ბალახი (ა. ჭინჭარ., 224).

ჯოშ-ი (გურ.) უხეში რამ ნაქსოვი. ნ.
ხეშეში (გ. შარაშ.).

ჯოჩ-ი (ქართლ., კახ., ქიზიყ., გურ.,
იმერ.) ჯოხი ბავშვის ენაზე (კირიონი;
ა. ლ.; ს. მენთეშ.).

ჯოჩინობა (რაჭ.) ბავშვთა თამაშობაა
ერთგვარი (დიალექტ., 692).

ჯოხა (მთიულ., გუდამაყრ.) ჯოგი, რემა
(ე. ვირსალ.).

ჯოხორიკა-ი (გურ.). ნ. ჯოხორიკაი.

ჯოხის მიყუდება (ქართლ.) გადატ. დავა-
ლება, იძულება. „რახან ჯოხი მო-
მაცუდეთ, რას ვიზამ“ (გ. შატბერ.,
136).

ჯოხორიკა-ი (გურ.) გამხდარი, გამვალ-
ტყავებული, უხორცო. ნ. ხოხორიკაი
(ა. ლ.).

ჯოჯანა¹ (ქართლ.) ჩათალა (პ. ვაჩეჩ.).

ჯოჯანა² (ჯავახ.) საყრდენი ბოძი ხეხი-
ლის დახუნძლული ტოტების შესა-
მაგრებლად (ი. მანსურ.).

ჯოჯმანი (ლეჩხ.) ბარბაცე, ბანცალი.
„სასაცილო იყო ამსისხო კაცია წის-

- ქვილის ქვასავით ჭოჯმანი“ (მ. ალავ., 1).
- ჭოჯო** (იმერ.) გადატ. დაბალი, მახინჯი ადამიანი. „ჭოჯო არ მომითროს, ცოტა მოლაპაზო იქნეს!“ (მ. ალავ., დ. კლდ. ლექსიკ.).
- ჭოჯობინა** (ლენხ.) ჯინი (მ. ალავ., 1).
- ჭოჯღ-ი** (ოკრიბ.) ბორძღალო, მსხვილი ტოტის განაყოფი, წვრილი ტოტი დედა ტოტზე, ბოჯოჯღი (მ. ალავ.).
- ჯრა** (იმერ.): ეჭრებოდა ეტანებოდა ძალიან (პ. ჯაჯან., X).
- ჯრიკ-ი** (იმერ.) ჯრიკი, კუნძი. ნ. ჯირეკი (დიალექტ., 674).
- ჯრილად** (ქიზიყ.) ზზ., მჭიდროდ, ვიწროდ. „ქვაბში ლობიო ჯრილად არი, არ მაიხარებება“ (ს. მენთეშ.).
- ჯუბა** (თუშ., ფშ.) მთლიანი კაბა დედაკაცისა (დიალექტ., 596); ქალის ზედა ტანსაცმელი (თ. უთურგ.). არაბ. (ჯუბბა), თურქ. cüppe.
- ჯუგამ-ი** (ქართლ.) ყვედრება, მუნათი (კირიონი).
- ჯუგრაბ, ჯუგრაბი..** (ქართლ.) კრუჩას დაძახება (პ. ვაჩეჩ.).
- ჯუკუტა** (ქართლ.) ხარისძირა. ნ. კრუხ-წიწილა (ა. მაყ.).
- ჯულაბ-ი¹** (იმერ.) ცუდი გემოს ღვინო (ი. ქავთ.).
- ჯულაბ-ი²** (გურ.) აბუსალათინი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჯულამ-ი** (ქიზიყ.) ფიქრი, ზრუნვა. „მა შენ რაღამა ჯულამში ხარ?“ (ს. მენთეშ.).
- ჯუმბა** (აჭარ.) პარასკევი, ძველად—უქმედლე (ი. მეგრ.). არაბ., თურქ. cuma.
- ჯუმბადა/ე-ი** (მეგრ., გურ., იმერ.) დედის ქმარი. ნ. ჯიმბადა/ე, -მ (ვ. ბერ.; ს. ელ.).
- ჯუმბადია** (გურ.). ნ. ჯუმბადა/ე, -ი.
- ჯუმბუშ-ი** (იმერხ.) მზიარულემა, შექცევა (ნ. მარი; შ. ძიძ., ქრესტ.). თურქ. cümbüş.
- ჯუმვლა** (გურ.) მალვა; მიჯუმვლა დამალა, მიმალა (ვ. შარაშ.).
- ჯუმშუტ-ი** (გურ.) ვაზის ჯიში იყო ერთგვარი, გადაშენებულია (ა. ლ.).
- ჯუმჭუმ-ი** (მოხ., ფშ., ხევსურ.) ჩურჩული, ბუტბუტი (ო. ქაჯ.); გაურკვეველად, გაუგებრად ლაპარაკი (ი. ქეშიკ.).
- ჯუნდვრა** (იმერ.). ნ. ზუნდვრა.
- ჯუნჯღუტ-ი** (ქიზიყ.) ტოკება, შეძვრა. „ნენა, აიკიდე გოდორი, ნუ აჯუნჯღუტებ, ყურძენი დაიწყულიტება, გაიწურება“ (ს. მენთეშ.).
- ჯუნჯრუკ-ი** (ქართლ., კახ.) ეუნჯრუკი, მცენარეა (ა. მაყ.).
- ჯუნჯრუკო** (ქართლ., კახ.). ნ. ჯუნჯრუკი.
- ჯუნჯული** (ლენხ.) გრძელი ბალანი ძალის ან მელის კედზე (მ. ალავ., 2).
- ჯუნჯულური** (გურ.) ბუზღუნი, ჯუნჯღუნი, საყვედური გაურკვეველად (წითელ-მთა, ი. შილაკაძე).
- ჯურა-ჯურა** (ფშ.) ნაირნაირი (ვაქა-ფშ. მც. ლექსიკ.).
- ჯურდანი** (ქართლ., ქიზიყ., აჭარ.) ქისა ფულის შესანახი (კირიონი); ჯურდანა ერთად შეკრული ფული (ს. მენთეშ.); კვეს-აბედის ჩასაწყობი; ძველი ბარგი, ხარა-ხურა, ძველმანი (შ. ნიჯარ.). თურქ. cüzden, საფულე, საქალაღე.
- ჯური** (თუშ.) ხეთა ჯგუფი, იხმარება სხვა მაგარი საგნების მიმართაც (პ. ხუბ.).
- ჯურმა** (რაქ.) გუჯაბისაგან (ნ.) გაკეთებული საქმელი (ვ. ბერ.).
- ჯურუ** (აჭარ.) ქათმის დაძახება (პ. ჯაჯან.).
- ჯურულ-ი** (აჭარ.) პატარა ბულღულედად დადგმული ჩალის კონები (შ. ნიჯარ.).
- ჯურუმ-ი¹** (მოხ.) ბუზღუნი. „რას მეჯურუმე ბი, განა შენს ხარჯზე ვარ?“ (ო. ქაჯ.).
- ჯურუმ-ი²** (მთიულ., ფშ., ხევსურ., თუშ.) ჯარიმა (ს. მაკალ.; ქეგლ).
- ჯურუმ-ი³** (თუშ.) სირცხვილი (პ. ხუბ.).
- ჯურტ-ი** (რაქ.) მაწენის მსგავსი შექვიანი (ქიორა, მ. რეხვიაშვილი).

ჭურჭვეთა-ა (აქარ.) ნადური, ნადის დროს შესასრულებელი სიმღერა, გურულია (შ. ნიჟარ.).

ჭურჭა (ფშ.) დიდი, ზორბა, უზარმაზარი. „ტყეში გაგვზავენი, გიორგი, თუ ხარს მამიკლავ ჭურჭასა“ (ი. ქეშიკ.).

ჭურფთი (ქიზიყ.) დამარილებული და გამხმარ-გამოყვანილი ორაგული (ს. მენთეშ.).

ჭურჭამი (ქიზიყ.) სასაყვედურო საქმე. „სხვათა ჭურჭამში რათ ჩამადგე?“ (ს. მენთეშ.).

ჭურჭანი (იმერ.) პრასის, ნიახურისა და სხვა ბოსტნეულის ამოსათხრელი წვეტიანი ჯოხი, ჭგვერი (ნ.), ჭგუთი (ნ.) (ვ. ბერ.).

ჭურჭუნ-ი (გურ.) წოვის დროს ხბოსავან ტუჩის ღონივრად აკვრა ძუძუში. „შეხედე, რაფერ უჭურჭუნებს ხფოი! აფერი ქონია ძროხას ძუძუში!“ (გ. შარაშ.).

ჭულაბ-ი (ინგილ, ყიზლ.-მოზლ.) პასუხი, სიტყვა (დიალექტ., 603, 626). არაბ. (ჯავნბ), პასუხი.

ჭულელ-ი (ოკრიბ.) ავი, ყაყანა კაცი (ვ. ბერ.).

ჭულურა (ფშ.) ყურებდაჭირლი; გაჭურურებულ-ი ცხვირმოჭირლი, ყურებდაჭირლი (თ. რაზიყ., „ივერია“, № 157, 1900; ი. ჭყონ.).

ჭულურაყ-ი (თუშ.) უშნო, ულამაზო (თ. უთურგ.).

ჭურჭყუ-ი (ფშ.) უცხო, გაუგებარ ენაზე ლაპარაკი, საერთოდ გაუგებრად ლაპარაკი (დიალექტ., 596).

ჭურჭი, **ჭურჭი** **ჭურჭუ**, **ჭურჭუ!** (ქიზიყ.) ჭუნი-ჭუნი! ქათმების დაძახება დასაპურებლად (ს. მენთეშ.); ქათამთ მოწოდება (საბა).

ჭურჭა (გურ., ქიზიყ.) ძუძუ (ნ.), დედაშვილური სააღერსო სიტყვა (გ. შარაშ.); დედა, დედის ძუძუ ბავშვის ენაზე (ა. ლ.); ძუძუ ბავშვის ენაზე

(ს. მენთეშ.); ბავშვი მოფერებნით (ი. მეგრ., 127).

ჭურჭუ-ი (ქართლ.) წიწილა, წვრილფეხობა. „სულ უკან იდევნებს თავის ჭურჭუკსა“ (გ. შატბერ., 136).

ჭურჭულა (ქართლ., ქიზიყ., აქარ.) ქათამი ბავშვის ენაზე (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენთეშ.; შ. ნიჟარ.).

ჭურჭულე-ბი (რაჭ.) ჭგუფად ამოსული შტოები. ნ. ჯორჯღლები (ვ. ბერ.).

ჭურჭუმკალ-ი (ფშ.) კალის ერთ-ერთი სახეობა, კუტკალია (ი. ქეშიკ.).

ჭურჭლური-ი (ქართლ.). ნ. ჭურჭლური.

ჭურჭურაყ-ი (ზ. იმერ.) ხამუში; მეჭურჭურაყება მეხამუშება, მეუცხუება (ბ. წერეთ.).

ჭურჭუტანა (მოხ.) ჭუჭურტანა. ნ. ქიტიანი (ა. ყაზბ., IV, შ. ძიძ.).

ჭურჭრუტანა (იმერ.). ნ. ჭურჭრუტანა.

ჭურჭლა (ლეჩხ.). ნ. ჭიკვა.

ჭურჭლუნ-ი (ქართლ.) ჭიჭვინა (ნ.), ცხვირში ლაპარაკი, ტუტყუნი, დუდღუნი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).

ჭურჭლური-ი (იმერ.) ბუზღუნე; ჭურჭლური ბუზღუნობს (მ. ალავე, 3).

ჭურჭუყვერა (რაჭ.) ხარისძირა, მცენარეა (ა. მყ.).

ჭლა¹ (გურ.) ირმის რქა, მიჭედებულ კედელზე, საკიდელი. „ჭლაზე იმისთანა ჩიჩალაკი ეკიდა“ (ე. ნინ., II, თ. კიკვი; ი. ჭყონ.; ა. ლ., გურ.).

ჭლა-ი² (გურ.) ჭლა (ნ.), სარი, ლობიოს სარი ტოტებიანი და უტოტო (ა. ლ.).

ჭლაბარდალა-ა (მოხ.) ჩოჩქოლი, ხმაური (თ. ქაჯ.).

ჭლადო (იმერ.) კატის ცოფი. წყევლაში: „ციც, ციცი, გავიჩნდა ჭლადო!“ ნ. ჭვადო (ი. ქავთ.).

ჭლავანა (ოკრიბ.) წითელი სოკოა (მ. ალავე.).

ჭლავილ-ი (იმერ., გურ.) ბლავილი, ჩხავილი (ვ. ბერ.).

ჭლამანა (იმერ.). ნ. შაბშაბა.

ჭლამარა (გურ.) ქროლა, ქრელთვალა (ვ. ბერ.; ს. ჟღ.).

ჭლანი-ი (ხევსურ., ფშ., მითულ., გუდამაყურ.) ქალამანი, რომელსაც ძირითადად მით აქვს გამოქსოვილი (ა. შან.); ხალჩა, ბანდული, თასმით ძირგამოქსოვილი ქალამანი (ვაჟა, I, ა. შან.; ა. კინჭარ., 246; დიალექტ., 559; ევირსალ.).

ჭლანმანი-ი (ქიზიყ.) ძველი ტანისამოსი, ძველმანი. „ბიჟო, ჭლანმანი ნუ შამაიფხრიწე!“ (ს. მენთეშ.).

ჭლანჭლ-ი (ხევსურ.) უვარგისი, ძარღვიანი ხორცი, ძარღვბანდი. ნ. ზატყი (ა. კინჭარ., 241).

ჭლარ-ი (იმერ.) ნ. კიკო.

ჭლარა (ფშ.) ფლარუნი; საგნის საგანზე მიხეთქებით გამოცემული ხმა (ი. ქეშიყ.; ქეგლ).

ჭლარდა (ქსნის ხეობ.) ეკალი (ვ. სომხიშვი.).

ჭლარდალა (ქიზიყ.) შავჯაგა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჭლარკ-ი (იმერ., ლეჩხ., რაჭ., გურ.) ძველი, დაგლეჯილი ფეხსაცმელი, ჭლანი (ვ. ბერ.; მ. ჩიქ.; ა. ლლ.; ქეგლ).

ჭლარკე (გურ.) შერქმეული გვარია (ა. ლლ.).

ჭლარკვი (კახ.) ნუერიანი, უვარგისი შეშა, კუნძი (ქეგლ).

ჭლეთა-ა (თუშ.) დატუქსვა, დაშინება. „ბაღლებს უჭლეთს“ (თ. უთურგ.).

ჭლიბა¹ (თუშ.) მინდერის ნემსა, მცენარეა (ა. მაყ.).

ჭლიბა-ი² (გურ.) ტკიპა, მკბენარია (ა. ლლ.); ტკიპივით ტილია (საბა); ტკიპის მსგავსი მწერი (ნ. ჩუბ.; დ. ჩუბ.).

ჭლიბალი/ი (იმერ.) ნ. ჭლიბა.

ჭლირკველ-ი (ქვ. იმერ.) ნაფოტი (მ. ალავე, 3).

ჭლირტაქ-ი (თუშ.) ჭირკვალი (პ. ხუბ.).

ჭლირტლა-ა (მოხ.) ჭირკვი; ჭირკვალი (ო. ქაჭ.).

ჭლლარდ-ი (ქართლ.) მახინჯი, უხვირო (თ. სალარ.).

ჭლორინ-ი (გურ.) უხეშად, ხმამაღლა ტირილი, ღრიალი. „რა გაჯლორინე ბს, ბიჟო, ამხელა კაძახს!“ (გ. შარაშ.).

ჭლრღე (ფშ.) ერთად მიყრილი რამ (მაგ., ტოტები ხისა და სხვ.); „ფარების დაღვეს ჭლრღეები!“ (ვაჟა, I, II, ა. შან.).

ჭლუნა-ა¹ (მოხ.) მახინჯი, ულამაზო (ო. ქაჭ.).

ჭლუნა² (ხ. რაჭ.) ხარის სახელია (მ. ალავე, 3).

ჭლუნვა (გურ.) უხვიროდ კერვა, ჭლანვა; მოჭლუნულ-ი ცუდად, უშნოდ შეყერილი; შეჭლანული (ა. ლლ.).

ჭლუნია/ე (გურ.) ტუჩმოყლე ძაღლზე იტყვიან (ვ. შარაშ.).

ჭლურთა (ქართლ.) ნ. ჭლუნაა.

ჭ

ჭა (მოხ.) მოწოდების შორისდებული (ა. ყაზბ., I, II, შ. ძიძ.).

ჭა (ქიზიყ.) შორისდებული: ჭა, ინდო! გაწყრომა ინდაურთა; ჭა, ტპერი! შეძახილი კამეჩის ვასარეკად (ს. მენთეშ.).

ჭაამო **ჭაამო** (ქართლ., ქიზიყ.) შეძახილი ხარის, კამეჩის ვასაგდებად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ., ს. მენთეშ.).

ჭაბა (თუშ., ინგილ.) აბა (პ. ხუბ.; მ. ჯან.).

ჭაბავა (იმერხ.) ნ. ჰეგბა.

ჭაბეჩავ! (ფშ.) ქების შეძახილია: აფერუშ! (ვაჟა-ფშ. მც. ლექსიკ.).

ჭაგა, **ჭაგაგა**! (ქიზიყ.) შეძახილი ძაღლის ვასაგდებად (ს. მენთეშ.).

ჭაგდან-ი, **აგდან**-ი (ქიზიყ.) თალარი ან

- ორმო, რაშიაც ცხვრის ტყავს ყრიან კირში ბალნის გასაცვენად (ს. მენტემშ.).
- პაგე** (თუშ.) აგერ (თ. უთურგ.).
- პაგრ** (თუშ.) კარგი, აგრე (თ. უთურგ.).
- პაგუბა-ა** (ინგილ.) აბგა (ა. შან., 357). თურქ.-აზერბ. heğbe||häkbä.
- პადაყ** (თუშ.) ჰოდა (დიალექტ., 588).
- პადულ** (ინგილ.) აღვილი (მ. ჯან.).
- პაგანი-ი** (ზ. აჰარ.) თამბაქოს საჭრელი დანა-დაზგა, ავანი, ხავანი (შ. ნიყარ.). თურქ. havan.
- პაზირ**, **აზირ** (ქართლ., ინგილ.) ბარემ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; დიალექტ., 626). არაბ. (პაზირ).
- პაი**, **პა** (მობ.) დადასტურების შორისდებული (ა. ყაზბ., I, II, შ. ძიძ.).
- პაი**, **პაი** (მობ.). ნ. პაი, პა!
- პაიო**, **პაიო** (გურ.) მტაცებელ ფრინველს შეუძახებენ ასე (ა. ლ.).
- პაირანი-ი** (რაჭ.) რძისაგან შემზადებული საქამაღი (შ. ძიძ., 219).
- პაიპარად** (ქიზიყ.) ზზ., სწრაფად, საჩქაროდ, სახელდახელოდ (კირიონი; ს. მენტემშ.).
- პაიპარა კაცი-ი** (ქიზიყ.) ასწრაფებულა, საქმეში წინდაუხედავი კაცი (ს. მენტემშ.).
- პაიკ** (ინგილ.) აკაკი, მცენარეა. ნ. ძელქვა (ა. მაც.).
- პალა**, **პალა** (ქართლ.) ყვავის დამახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
- პალავ** (ინგილ.) ალი (მ. ჯან.).
- პამაზა** (კახ.) ფამფარა, მცენარეა (ა. მაც.).
- პანე** (თუშ.) აპა; წოვ. პანე აბა, აპა (თ. უთურგ.).
- პარია** (ქიზიყ.) არიქა! აბა, ჩქარა! „პარიო, ბიჭებო, მგელი!“ (ს. მენტემშ.).
- პარიქა** (ქიზიყ.) არიქა! აბა! (ს. მენტემშ.).
- პარუნანო** (ფშ.) სიმღერაში მისათქმელი სიტყვა, მისამღერი (ვაჟა, I, 1946. ა. შან.).
- პასრ** (თუშ.) ასე (პ. ხუბ.).
- პასუთა** (მესხ.) საკმელია, სიმინდის ფქვილის ფაფა ერბოთი და თაფლით (ი. მაისურა.).
- პაფსა!** (ქიზიყ.). ნ. პაცხა.
- პაქშა!** (ქიზიყ.) შეძახილი ქათმის გასაგდებად. „პაქშა, ქათამო!“ (ს. მენტემშ.).
- პაქში** (გურ.). ნ. პაქშა.
- პალილი-ი** (ზ. აჰარ.). ფარეხი, იალაღობის პერიოდში პირუტყვის დასამწყვდევად აღვილი (შ. ნიყარ.). თურქ. eğin, ქალტა, საქონლის სადგომი.
- პაჩი!**, **აჩი!** (ქართლ., ქიზიყ.) შეძახილი ვირის გასაგდებად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.; ს. მენტემშ.).
- პაჩია** (ქიზიყ.) ვირი ბავშვის ენაზე (ს. მენტემშ.).
- პაჩიჩა-ი** (ინგილ.) აჩეჩი (მ. ჯან.).
- პაჩუ!** **აჩუ!** **პ!** (ქიზიყ., ქართლ., იმერ., გურ.) ცხენის შერისხვა, შეძახილი გასაღენად, რომ წავიდეს (ს. მენტემშ.).
- პაცხა**, **აცხა!** (ქიზიყ.) კატის გაწყრომა გასაგდებად. ნ. ცაცხა (ს. მენტემშ.).
- პაწაწო**, **აწაწო** (ქიზიყ.) კაჩაობის, ბურთაობისა თუ სხვა თამაშობის დროს ერთი ხელი თამაში რომ დასრულდება, მომგებნი დამარცხებულს ყურზე ხელს წაავლებენ ან ზურგზე შეასხდებიან და ბინიდან სათამაშო კოჭურამდე პაწი აწოს ძახილით გააქცევენ (ს. მენტემშ.).
- „პე-ავა, პეა!“** (გურ.) ხალხური სიმღერაა ძველი (გ. შარაშ.).
- პე, პე!** (მობ.) მოწოდების შორისდებული (ა. ყაზბ., I, შ. ძიძ.).
- „პეე-პეა, პეე-პეა!“** (გურ.) ძველი ხალხური სიმღერაა (გ. შარაშ.).
- პეგიბა** (ზ. აჰარ.) ხურჯინი, აბგა. ნ. პაგუბა (შ. ნიყარ.).
- პედე!** (თუშ.) ძროხის გასარეკი ძახილი (პ. ხუბ.).
- პელელა** (მესხ.) ქარაფშუტა, ტუტუცი (ი. მაისურა.).

პემთონ (ინგლ.) ამდენი (ა. შან., 357).
პენგა (ინგლ.) ცხენოსანი ქალი მკაცრი (მ. ჯან.). აზერბ. jehka.
პენდ (ინგლ.) მიწის ნაკვეთია (ა. შან., 357).
პერახ (ინგლ.) ნეტავ, ნუთუ, მართლა თუ, ვანა მართლა (დიალექტ., 627).
პერისა (მესხ.) კორკოტის ფაფა (ი. მათსურ.).
პირათ (ინგლ.) აბრეშუმის თავსაფარი სხედასხვა ზომისა (დიალექტ., 627).
პიში (ინგლ.) ხარის ვაგდების შეძახილი (მ. ჯან.).
პოდე (ქართლ.) პოდე, პო, დიახ, კი (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
პოვ (ინგლ.) დიად, კი, პო (მ. ჯან.).
პოთურ (თუშ.) ალბათ (თ. უთურგ.).
პოიში-ი! (მესხ.) შეძახილი ხარის ვასაგდებად; ანდაზა: „მეტისმეტო პოიშიო, ხარს უკულმა წაიყვანსო“ (ი. მათსურ.).
პა (გურ., აჭარ.) არ (დიალექტ., 662; ა. ლლ.).
პაბაბახ-ი (ფერეიდნ.) იერიშზე მიმავალთა ყიენა (ა. ჩიქ.).
პად! (გურ.) შორისდებული დამუქრებისა. „პად, შე ეშმაკო!“ „პად, ხელი არ წამაკარო!“ (ა. ლლ.).
პაგარ (თუშ.) აგარ (თ. უთურგ.).
პაიქ (თუშ.) იქ, აი იქ (თ. უთურგ.).
ხეგი (თუშ.) ეგ (პ. ხუბ.).
ხეი! (გურ.) შორისდებული მოხედვისა: ეი. „ხეი, მიშველეთ, მომკლეს!“ (ა. ლლ.).
ხეხეგენ-ი (თუშ.) ეგენი (თ. უთურგ.).
ხეხებრ-ი (თუშ.) ასეთი (პ. ხუბ.).
ხეხლ (თუშ.) ახლა (თ. უთურგ.).

პოობა-ა (თუშ.) თანხმობა (თ. უთურგ.).
პოდე (ქართლ.). ნ. პოდე.
პოტროველა (ქიზიყ.) ხეპრე, რეგვენი, ოტროველა (ნ.), გაუგებარი ადამიანი (ს. მენტეშ.).
პოტფუ! (ქართლ.) შეძახილი კამეჩის, ხარის ვასაგდებად, ვასადენად (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
პოქში-ი (მესხ.) უნარი, შნო, მოხერხება; პოქშია-ნი უნარიანი. „შენ, ერეკლე პოქშიანო, ცხენმალაღუნავარიანო“ (ი. მათსურ.). სპ., არაბ. (პოქმ, პუქმ), ძალა, ღონე, ძლიერება.
პოჩი-პოჩი (ქართლ.) მომწყერავე ბავშვების შეძახილი, რათა მწყერი წამოაფრინონ (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
პუ! (გურ.) შორისდებული მწუხარებისა უჰ! (ა. ლლ.).
პუჩი-პუჩი! (ქართლ.) ცხვრების დაძახება (შ. ძიძ., ნ. კეცხ., პ. ხუბ.).
პუჟუ! (თუშ.) უი! ოპო! (პ. ხუბ.).

ც

ციფო, იფო (ფერეიდნ.) უფრო (შ. ძიძ., ქრესტ.).
ციხსარ (თუშ.) ისე (თ. უთურგ.).
ციხქაღეზ (თუშ.) იმ ადგილებში (თ. უთურგ.).
ციო! (გურ.) შორისდებული ვაკვირებისა. „ციო, რა მითხარი, კაცო!“ „ციო, რაფერ გამიხარდა შენი ნახვა!“ (ა. ლლ.).
ციუ! (გურ.) შორისდებული მწუხარებისა: უი. „ციუ, აი რა შევიტყვე!“ „ციუმივე, რა მეშველება აწი!“ (ა. ლლ.).
ცუჟუნა (ხეცსურ.) მარცვალი ბავშვის ენაზე (ა. ჰინჭარ., 208).

შინადაბანი

წინასიტყვაობა	3
სიტყვის კონა	5-410
ბ	5
ა	31
კ	31
პ	41
ჟ	52
რ	58
ს	66
ც	115
ჭ	133
ყ	144
შ	171
ჩ	195
ცხ	213
წ	234
ჭ	255
ც	286
ძ	299
წ	308
ჭ	332
ხ	353
ც	387
ჭ	391
ხ	408
ც	410

С Л О В А Р Ъ
ГРУЗИНСКИХ НАРОДНЫХ ГОВОРОВ

Составил А. А. Г л о н т и

||

(на грузинском языке)

1975

რედაქტორი ხუტა ბერულავა
გამომცემლობის რედაქტორი დ. ჯიბლაძე
მხატვრული რედაქტორი მ. ასათიანი
ტექნიკური რედაქტორი თ. მანჯგალაძე
კორექტორი ნ. ნადარაია
გამომწვევები მ. ნადირაძე

გადაეცა წარმოებას 26. II. 74 წ., ხელმოწერილია დასაბეჭდად 5. V. 75 წ.
საბეჭდი ქალაქი № 1, ქალაქის ზომა 60×90¹/₁₆, ნაბეჭდი თაბახი 25,75,
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 32,34.
ტირაჟი 10.000. შეკვ. № 782.

ფასი 1 მან. 40 კაბ.

გამომცემლობა „ვანათლება“, თბილისი, მარჯანიშვილის ქ. № 5.
Издательство «Ганатლება», Тбилиси, ул. Марджанишвили, 5.
1975

Типография издательства ЦК КП Грузии, Тбилиси, ул. Ленина, 14.
საქართველოს კპ ცკ-ის გამომცემლობის სტამბა, თბილისი, ლენინის, 14.

[3022]

21/3

